SŁOWNIK ILUSTROWANY
JĘZYKA POLSKIEGO
TOM III.

DRUKARNIA M. ARCTA
WARSZAWA, NOWY-ŚWIAT 41.
1916

M. ARCTA

SŁOWNIK

ILUSTROWANY JĘZYKA POLSKIEGO

70000 WYRAZÓW

4300 RYSUNKÓW

WYDAWNICTWO M. ARCTA W WARSZAWIE

Ś.

Ściana, pewna ilość desek, kamieni, cegieł i t. p. materjału budowlanego, ułożonych przy sobie w kierunku poziomym a. pionowym, spojonych z sobą wapnem, gliną i t. p., tak iż tworzą powierzchnię, ograniczającą a. oddzielającą jaki budynek a. jego część; przepierzenie, przegroda, mur; **ś.** a w *lm.* **ś-y**, dom, mieszkanie, pomieszkanie, dwór; twierdza, zamek, ogrodzony murem; granice, kresy, ukraina; przedmurze, obrona, ochrona, część kraju a. fortyfikacji, wystawiona najbardziej na ataki nieprzyjacielskie; w *gieom.*, płaszczyzna, ograniczająca wielościan; mieszkać z kim o **ś-ę** = w najbliższym sąsiedztwie; przyprzeć kogo do **ś-y**=zmusić go do wyznania prawdy, do powzięcia decyzji stanowczej i t. d.; i **ś-y** mają uszy = trzeba ś. strzec, by ktoś niepożądany nie podsłuchał; mówić **ś-ie**, gadać jak do **ś-y**= mówić do kogo, kto a. nie słucha wcale, a. nie bierze do serca tego, co do niego mówią; jak groch na **ś-ę** rzucać = daremna fatyga; pasuje, jak garbaty do **ś-y** = wcale nie pasuje; podpierać **ś-y** = stać pod ścianą, nie biorąc udziału w powszechnej zabawie, zwłaszcza tanecznej; milczy, jak **ś.**=jak mur, nic nie chce mówić; cztery gołe **ś-y** zostały=wszystkie sprzęty zabrano; w czterech **ś-ach** = w pokoju, wewnątrz mieszkania, nie na dworze; za **ś-ą**=w sąsiednim pokoju; malować djabła na **ś-ie** = wywoływać zło, narażać ś. na złe następstwa; pod **ś-ą** = nie na środku pokoju; powiesić co na **ś-ie**=na gwoździu, na haku, wbitym w ścianę; **ś-a** szczytowa—*p.* Szczytowy.

Ścianka, mała cienka ściana, przegroda, przegródka; w *lm.*, **ś-i**, międzymorze.

Ściąć—*p. nied* Ścinać.

Ściągacz, ten, co ściąga — *p.* Ścięgno.

Ściągaczka — *p.* Ścięgaczka; w *wyraż.* uczniowskim kartka, zeszyt, książka, z których ś. ściąga, t. j, przepisuje cudze.

Ściągać, *dok.* Ściągnąć; zawiązując ściskać, mocno związywać, zesznurowywać; zwężać, ścieśniać, kurczyć, zmniejszać objętość czego; mieć własność kurczenia czego, zmniejszania objętości: wino **ś-jące**, lekarstwa **ś-jące** = robiące wrażenie, jakby ściągały skórę na języku, cierpkie, np. alkalja, garbniki i t. p., lekarstwa wstrzymujące; ze stanu ciekłego a. półciekłego przeprowadzać w stan stały, ścinać, stężać; z dwu a. więcej rzeczy robić jedną, łączyć w jedną całość: **ś.** zdania=dwa albo więcej zdań współrzędnych, mających wspólne części, łączyć w jedno; **ś.** dwie samogłoski=łączyć je w jedną dwugłoskę a. samogłoskę; zgromadzać, zbierać, jednoczyć, sprowadzać w jedno miejsce; ześrodkowywać; ciągnąć, zdejmować z siebie, zwłóczyć, zsuwać: **ś.** rękawiczki, buty, ubranie: **ś.** skórę z zająca i t. p.; zwijać, składać coś rozłożonego, rozciągniętego; umieszczać w mniejszej przestrzeni coś, co zajmowało dużo miejsca: **ś.** posterunki wojskowe, widety; **ś.** skrzydła armji= odwoływać, zwoływać, sprowa-

dzać w jedno miejsce; **ś.** kogo z góry=ciągnąć go, aby zeszedł; zwracać bieg czego w inną stronę, odciągać: **ś.** wodę z łąki, humory z głowy. = odprowadzać; przelewać płyn jaki, zwłaszcza trunki, z beczki do butelek; uzyskiwać co drogą przymusu prawnego, egzekwować: **ś.** podatki; zmuszać, zniewalać, skłaniać kogo do przyjścia w pewne miejsce, kazać przyjść, wejść; kraść, porywać, chwytać; brać co od kogo, z jego rękopisu, z książki, wydając to za swoje; u uczniów: przepisywać zadanie piśmiennie od kolegi a. z książki; **ś.** co na kogo, sprowadzać na kogo coś dobrego a. złego, wyjednywać, zjednywać co komu, narażać kogo na co, być dla kogo powodem czego: **ś.** na siebie co= sprowadzać, powodować co; **ś.** na siebie wszystkich oczy, spojrzenia, pogardę, nienawiść i t. d.; **ś.** uwagę=budzić; **ś.** co do czego a. kogo= stosować, zastosowywać, odnosić; **ś.** rękę do czego=zbliżać rękę do czego dla chwycenia czegoś, dla zrobienia czegoś, by zawładnąć czymś; **ś.** rękę na kogo= rzucać, ś., targać ś. na niego, podnosić rękę, by go uderzyć; **ś.** szyję=chować ją między ramiona, podawać pod co; schodzić ś., zbierać ś. w jedno miejsce; **ś.** czym, uderzać, bić, łomotać, walić; idąc, jadąc, przybywać do pewnego miejsca, zatrzymywać ś. gdzie w drodze, przybywać gromadnie; **ś. ś.**, ściskać ś., związywać ś. mocno; ścieśniać ś., zwężać ś., kurczyć ś., zmniejszać swoją objętość; zgromadzać ś., zbierać ś. w jedno miejsce, do kupy ś. schodzić; być zdejmowanym, zwłóczonym, zdejmować ś.; odnosić ś., zmierzać, stosować ś. do kogo, czego; tyczyć ś., dotyczyć kogo, czego; być egzekwowanym; być rozlewanym z beczki do butelek.

Ściągający—*p.* Ściągać.

Ściągliwy, dający ś. ściągać.

Ściągnąć—*p. nied.* Ściągać.

Ściągnienie, miejsce, dokąd wielu ściąga, miejsce zebrania ś.. przeczyszczenie, rozwolnienie—*p.* Ściągnięcie.

Ściągnięcie, czynność ściągania.

Ściągnięty—*p.* Ściągać.

Ścichnąć, stać ś. cichym, cichszym, ucichnąć, umilknąć.

Ście, Szcie, bieg, chód, droga.

Ściebać, nizać, nawlekać: **ś.** na nitkę, na sznurek i t. p.

Ściec—*p. nied.* Ściekać.

Ścieg, miejsce między jedną a drugą dziurką, zrobioną igłą podczas szycia nitką: **ś.** na płótnie, na suknie i t. p.; dziurawienie tkaniny igłą podczas szycia.

Ścieg̨no, Stegno, Stegnisko, ślad, trop, ścieżka, steczka.

Ściek, ściekanie płynu z góry na dół po równi pochyłej; kanał, rów, rynsztok, którędy ścieka woda, zabierając z sobą nieczystości; ściekanie rowów, strumieni, rzek i t. p.; toczenie ś. dwu prądów wody; spływ, zlew; zebranie ś., zbiór, zbieg, stek.

Ściekać, *dok.* Ściekнąć, Ściec; spływać z góry na dół po równi pochyłej; **ś. ś.**, spływać do jednego miejsca, toczyć ś., płynąć; zbiegać ś. do kupy, gromadzić ś.

Ściekły, mokry od czego, kapiący, ociekły czym; płynący: **ś-a** rzeka.

Ściekowisko, zbiór ściekłej wody, miejsce, gdzie ściekają nieczystości.

Ściel, to, co służy do słania, rozścielania, jak np. słoma, liście, igliwie, ściółka; pułap, sufit, powała; warstwa liści opadłych z drzew i gnijących w lesie.

Ścielić—*p.* Słać.

Ścieliwo, Ścielka, ściółka, ściel.

Ściemniać (się), *dok.* Ściemnić (ś.); robić (ś.) ciemnym, ciemniejszym; zaciemniać (ś.), robić (ś.) mroczniejszym; **ś-iło ś.** = zrobiło ś. ciemno, nastąpił zmrok.

Ściemniały, który ś. stał ciemniejszym, mroczniejszym.

Ściemnić — *p. nied.* Ściemniać.

Ściemnieć, stać ś. ciemnym, ciemniejszym.

Ścieniać, *dok.* Ścienić; czynić cieńszym, ścieńczać, ostrugiwać, zheblowywać, spiłowywać.

Ściennik, sąsiad najbliższy, ościennik; czterdzieści pasm nici a. przędziwa.

Ścienny, odnoszący ś. do ściany, należący do ściany, zawieszany na ścianie: zegar **ś.**, mapa **ś-a**, kalendarz **ś.**, lampa **ś-a**=kinkiet; graniczący, sąsiedni, pograniczny, ościenny; z kształtu podobny do ściany.

Ścieńczać, *dok.* Ścieńczyć; robić rzadszym, mniej gęstym, rozcieńczać—*p.* Ścieniać.

Ścieńczały, który ś. stał cienkim, cieńszym, wychudły.

Ścieńczeć, stać się cienkim, cieńszym.

Ścieńczyć—*p. nied.* Ścieńczać.

Ścier, owad tęgopokrywy czteroczłonkowy, drzewożerny.

Ściera—*p.* Ścierka.

Scieracz, ten, który co ściera; ten, który ściera ś., walczy z kim, przeciwnik, współzawodnik, wróg.

Ścierać, *dok.* Zetrzeć; trąc, oczyszczać, obcierać, opylać, kurz z czego zbierać; przez tarcie zużywać, niszczyć, zdzierać powierzchnię, ścieniać; uszkadzać, ranić przez tarcie: **ś.** sobie nogę; przez tarcie unicestwiać, zmazywać: **ś.** pismo z tablicy; przez tarcie zmieniać w proch, ucierać, proszkować; gruchotać, rozkruszać, gnieść; rozgramiać, rozpraszać: **ś.** w proch nieprzyjaciela; poniżać, ukrócać: **ś.** czyjąś dumę; pozbawiać, pogarszać: **ś.** charakter, obyczaje; **ś. ś.**, być oczyszczanym, opylanym przez tarcie, obcierać ś.; zużywać ś., niszczyć ś. przez tarcie; uszkadzać ś. przez tarcie, obcierać ś.; być zamienianym w proch, proszkować ś; **ś. ś.** z kim, walczyć z nim, ucierać ś. z nim: **ś. ś.** z nieprzyjacielem; spierać ś. z kim, prowadzić z kim utarczkę słowną.

Ścierciałka—*p.* Skartabellus.

Ściereczka, mała ścierka.

Ścierka, chustka, kawał płótna; ręcznik, prześcieradło; szmat, gałgan do ścierania kurzów, do wycierania naczyń kuchennych, podłogi i t. p.; chusta, płachta; w zabawach chłopięcych: dotknięcie piłką w przelocie.

Ściernie—*p.* Ściernisko.

Ściernisko, pole po zżętym zbożu, reszty słomy z korzeniem pozostałe w roli po zżęciu zboża, rżysko.

Ściernisty, pełen ścierni.

Ścierń, końce źdźbeł pozostałe w ziemi po zżęciu a. skoszeniu zboża; pole po zżętym a. skoszonym zbożu jeszcze nie zaorane; ściernisko.

Ścierpieć, znieść co cierpliwie, bez szemrania, bez gniewu; **ś.** komu = darować, przebaczyć, wybaczyć.

Ścierpliwy, Ścierpny, dający ś. ścierpieć, znośny.

Ścierpły, zdrętwiały, zgrabiały, zmartwiały, obumarły, na pół martwy, stetryczały.

Ściernąć, zdrętwieć, zgrabieć, obumrzeć.

Ścierw—*p.* Ścierwo.

Ścierwik, *zdr.* od Ścierw.

Ścierwisko, miejsce, gdzie wyrzucają ścierwo, padlinę.

Ścierwnica, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Ścierwnik, ptak sokołowaty z rodziny sępów Starego Świata (f.).

Ścierwo, Ścierw, mięso, ciało martwego zwierzęcia; padło, padlina, cielsko ludzkie; przekleństwo: człowiek godny pogardy, łajdak, łotr, gałgan, wisielec.

Ścierwowiec, owad z rzędu dwuskrzydłych muchowatych, składający jajeczka w ciałach martwych zwierząt (fig.).

Ścierwożerny, żywiący ś. ścierwem.

Ściesać—*p. nied.* Ściesywać.

Ściesywać, Ściosywać, *dok.* Ściesać, Ściosać; siekierą a. innym ostrym narzędziem wyrównywać, wygładzać, obrąbywać, zrzynać, ścieniać.

Ścieśniać, *dok.* Ścieśnić; czynić ciaśniejszym, węższym; ograniczać, zmniejszać, hamować, strzymywać; **ś. ś.,** stawać blizko jeden drugiego, przysuwać ś. do siebie, tłoczyć ś.

Ścieśnić—*p. nied.* Ścieśniać.

Ścież, Ścieżaj, w wyraż. na ścież, na ścieżaj = zupełnie, całkiem, narozcież, na całą szerokość, otwierać drzwi, okno na **ś.** = obie połowy.

Ścieżek, mały, delikatny, piękny ścieg.

Ścieżka, Ścieżeczka, Ścieżynka, wązka droga dla pieszych lub konnych w polu, w lesie, w górach; steczka, stecka, alejka.

Ścieżnik, ten, co naprawia ścieżki.

Ścieżyna, wązka ścieżka.

Ścieżysko, niewygodna, przykra ścieżka, zła droga.

Ścięcie, dokonana czynność ścinania; iść jak na **ś.** = z przykrością, z boleścią, niechętnie.

Ścięga, owad z gromady pluskwowatych, czołodziobnych.

Ściągaczka, Ściągaczka, to, co służy do ściągania, przewiązka.

Ściągaczowy, Ściągaczowy, odnoszący ś. do ściągacza a. ścięgna, ścięgnowy.

Ścięgno, końcowa część mięśni, przyczepionych do kości (2 f.); **ś. Achillesa:** ścięgno mięśni zginających nogę, a przyczepionych do pięty.

Ścięgnowy, odnoszący ś., należący do ścięgna.

Ściągorz, Ścięgorza, robak z gromady wewnętrznych.

Ściętobród, ryba koścista skrzelowata, piersiopłetwa, listkowata.

Ścięty, ten, którego ścięto, odcięty, odsieczony; ten, któremu obcięli głowę; ten, który ś. ściął, skrzepły, zamarzły; piramida **ś-a,** stożek **ś.** = mające jakby obcięty wierzchołek; **ś.** jak bela=pijaniusieńki; jak z nóg **ś.**=nie może ś. utrzymać na nogach, chwieje ś. z powodu choroby, silnego wrażenia, przepicia i t. p.; **ś-a śmierć** =ucięcie komu głowy, ścięcie.

Ściężeć, ociężeć, stać ś. bezwładnym, obwisnąć ciężko.

Ściężnica, ślimak bezskorupny z gromady wręgonogich (fig.).

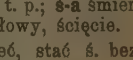

Ściężyć, obarczyć, obciążyć.

Ścig, ścieg.

Ściga, owad z gromady tęgo-

pokrywych, czteroczłonkowych, koziorożnych—*p.* Ścieg.

Ścigacz, owad z rzędu dwuskrzydłych szybkich.

Ścigać, biec za kimś a. za czymś, by go dogonić; schwytać, gonić kogo, co, pędzić, prześladować; upędzać ś. za kimś, za czymś; uganiać ś., iść, biec w pogoń za kimś, za czymś; polować; starać ś. przewyższyć kogo w czymś, prześcignąć go, pokonać go, współzawodniczyć z kimś; **ś.** kogo a. co wzrokiem, oczami = wodzić za nim wzrokiem, oczami; prześladować, karać, nękać kogo, dokuczać komu czym; **ś.** kogo sądownie, przed sądem=poszukiwać na nim sądownie swej krzywdy, procesować go, instygować na niego; **ś.** kogo na sławie=szkalować, zbezczeszczać, osławiać; **ś. ś.** gonić ś. z kim, iść z nim na wyścigi, na wyprzodki, wyścigać ś. z kim, brać udział w wyścigach.

Ścigłość, szybkość, chyżość, bystrość.

Ścigły, którego trudno dogonić; szybki, chyży, bystry.

Ścignąć, doścignąć.

Ścinacz, ten, który co ścina.

Ścinać, *dok.* Ściąć; tnąc, odłączać, odrąbywać; tnąc, zdejmować; odcinać komu głowę w bitwie, w pojedynku, a zwłaszcza na mocy wyroku sądowego; tnąc zwalać, obalać, przewracać: **ś.** drzewo; ta choroba z nóg mnie ścięła= osłabiła; gryząc, kąsając, uderzając, odłączać; niszczyć zewnętrzne, górne części czego: szarańcza ścięła zboże. grad ściął zboże = zupełnie potłukł, zepsuł; wychylać, łykać hausty jakiego trunku; **ś.** zęby=ściskać mocno, nie chcieć rozewrzeć, zamykać szczelnie; ze stanu ciekłego zmieniać w stały, zmrażać, stężać, czynić skrzepłym; **ś.** krew w żyłach=przerażać, przejmować nawskroś zgrozą, strachem i t. p.; zwarzać: mróz ściął kwiaty, pączki; nie dawać dostatecznego stopnia na egzaminie uczniowi a. studentowi; **ś. ś.,** być ścinanym, odrąbywanym, ucinanym; upijać ś., urzynać ś.; ze stanu ciekłego przechodzić w stały, marznąć, krzepnąć, tężeć, zamarzać, lodowacieć: woda **ś-a** ś. w lód, krew mi ś. w żyłach **ś-a** = przejmuje mię przerażenie i zgroza; **ś. ś.** z kim = bić ś. z nim, pojedynkować ś. białą bronią; kłócić ś., spierać ś., sprzeczać ś. z kim; o uczniu, o studencie: nie otrzymywać dostatecznego stopnia na egzaminie.

Ścinek, coś ściętego, odciętego, kawałek czego odcięty.

Ścinka, zwierzokrzew z gromady wymoczków.

Ścisk, gromada ściśnięta, stłoczona, tłok, tłum, natłok, ciżba, ciasnota, ściskanie, nacisk; uciemiężenie, ucisk, niewola, nieszczęście, zły los, bieda, niedostatek; uciśnięcie, uścisk, objęcie; coś ściskającego, kurczącego.

Ściskacz, narzędzie do ściskania czego, do ściskania rozdętej a. rozprężonej żyły; trynkiet.

Ściskać, *dok.* Ścisnąć; cisnąc, ścieśniać, stłaczać, zgniatać, cisnąc, czynić, aby coś zajmowało mniejszą przestrzeń; zbierać do kupy, zbijać, zgromadzać, stawiać blizko jedno obok drugiego, zajmując jak najmniej miejsca, tłoczyć; zgęszczać, cisnąc, uciskając, tłocząc: **ś.** powietrze; związywać mocno, opasywać ściśle, ściskać pasem, sznurem i t. p.; cisnąc z obu stron, bóść, kłóć: **ś.** ostrogami konia; ścinać, zamykać mocno: **ś.** zęby, wargi; ścinać, skrzepłym czynić, zamrażać, stężać; w kluby ujmować, nie dawać zbytniej swobody, hamować,

ciemiężyć; obejmować rękami całując dla wyrażenia miłości, przyjaźni, serdeczności, hołdu: **ś-am** twoje nogi, nóżki, **ś-am** cię=sposób zakończenia listu; ująwszy czyjąś rękę w swoją dłoń, zamykać ją dla wyrażenia przyjaźni, zgody, porozumienia wzajemnego i t. d.; **ś-a** mię=mam ból w sercu, jakby je kto ściskał; żal serce **ś-a**=przejmuje, przenika, ogarnia; dokuczać komu, trapić, przyciskać kogo: mróz **ś-a**, bieda go **ś-a**; **ś.** ramiona a. ramionami = wzruszać niemi, podnosić je, zżymać ś.; opasywać ściśle: **ś.** twierdzę=oblegać ze wszystkich stron; **ś.** szeregi=zbliżać je, ciaśniej je ustawiać; **ś. ś.**, być ściskanym, ściąganym, opasywanym ściśle; opasywać ś., sznurować **ś.** mocno; skupiać ś., tłoczyć ś., gromadzić ś. tłumnie, zsuwać ś.; boleć, wywoływać ból: serce ś. **ś-a** z bólu, z żalu; obejmować ś. wzajemnie jeden drugiego.

Ściskliwy, Ściskły — *p.* Ścisły.

Ścisłość, cecha i własność tego, co ma cząsteczki mocno skupione, przystające ściśle do siebie, co nie może być ściśnięte, spójność; nierozszerzalność, ciasność, wązkość; zasada sumiennego wykonywania czego, trzymania ś. przepisów, punktualność, sumienność, dokładność; jasność, zwięzłość w wyrażeniach.

Ścisły, ten, który jest ściśnięty, szczelny, ciasny, wązki, skupiony; prawdziwy, serdeczny, szczery; blizki: **ś-a** przyjaźń; akuratny, sumienny, punktualny; dokładny, dobrze oznaczony, określony; nieszczodry, oszczędny, skąpy; ubogi, nieurodzajny; nie odstępujący od zasady, surowy, twardy: **ś-a** reguła klasztorna; **ś.** post, **ś-a** djeta; dosłowny, istotny, właściwy: w **ś-ym** znaczeniu tego wyrazu.

Ścisnąć—*p.* Ściskać.

Ściszyć, uczynić cichszym, uciszyć, uspokoić.

Ściśle, *przysł.*, szczelnie, ciasno, wązko; akuratnie, sumiennie, punktualnie; surowo, ostro, twardo; w najwłaściwszym znaczeniu; dokładnie; **ś.** trzymać ś. czego, np. reguły, przepisów=wykonywać je sumiennie, nie odstępować od nich.

Ściśliwość, własność ściskania ś. ciał; elastyczność, prężność.

Ściśliwy, mający własność ściskania ś., elastyczny, prężny.

Ściśnik, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Śckać się, cisnąć ś., tłoczyć ś., pchać ś.

Ściwczyć, ociwczyć, schlastać; zjeść co szybko, zupełnie.

Śklenica, szklanica, szklanka.

Ślad, znaki, zostające na drodze po przejeździe jakiegoś pojazdu, przejściu człowieka a. zwierza, trop; znak, pozostały po czymś, już dziś nie istniejącym; powinność śledzenia winowajcy w Polsce Piastowskiej; łan, miara roli; w **ś.** = tuż po kim, po czym, zaraz, natychmiast, blizko; iść, wstępować w **ś-y** czyje = naśladować go, postępować tak samo.

Śladogoniec, człowiek, goniący za czyimś śladem.

Śladogonny, goniący za śladem, tropiący.

Ślamazarnica, dziewczyna lub kobieta ślamazarna, rozlazła, powolna, niemrawa.

Ślamazarnie, *przysł.*, powoli, niemrawo, ociężale, marudnie.

Ślamazarnik, Ślamazara, człowiek ślamazarny, marudnik.

Ślamazarność, rozlazłość, powolność, niemrawość.

Ślamazarny, powolny, marudny, niemrawy, rozlazły.

Ślapać, szłapać, człapać.

Ślaz, roślina z rodziny ślazowatych (fig.)—*p.* Ślazek.

Ślazek, czwarty żołądek u zwierząt przeżuwających, trawieniec.

Ślazowate, rodzina roślin dwuliściennych.

Ślazowiec, motyl dzienny z rodziny powszelatek.

Ślazowy, odnoszący ś. do ślazu; zrobiony ze ślazu a. ze ślazem: karmelki **ś-e** od kaszlu.

Ślągwa, zwierzę mięczakowate z rodziny mszywiołów, kora morska (fig.).

Śledczy, przeznaczony do śledzenia, do badania, przekonania ś. o czym, wyśledzenia czego, tropienia kogo: sędzia **ś.,** policja **ś-a,** komisja **ś-a.**

Śledziarka, kobieta sprzedająca śledzie; *przen.,* kobieta niechlujnie ubrana, flądra; kobieta godna pogardy, nędzarka.

Śledziarski, odnoszący ś. do śledziarza a. śledziarki; nędzny, marny, lichy, godzien pogardy.

Śledziarz, człowiek, handlujący śledziami.

Śledziciel, człowiek, który kogo a. co śledzi, badacz, szperacz, poszukiwacz.

Śledzić, iść śladem czyim, iść w tropy za kim, szukać kogo a. czego po śladach, za pomocą śladów odkrywać miejsce jego schronienia, jego kryjówkę; szpiegować kogo, mieć go na oku, baczyć, uważać na jego zachowanie ś.; ścigać, prześladować; badać, poszukiwać, dociekać, szperać, szukać w celu odkrycia prawdy; **ś.** kogo oczami = wodzić za nim oczami, uważać na niego.

Śledzienista, człowiek chory na śledzionę, śledziennik.

Śledziennica, roślina z rodziny łomikamieniowatych (fig.).

Śledziennictwo—*p.* Hipochondrja.

Śledziennik — *p.* Hipochondryk.

Śledzik, *zdr.* od Śledź; młody, mały śledź; pójść na **ś-a**=na postne śniadanie do restauracji.

Śledziona, narząd, umieszczony w lewej części jamy brzusznej u człowieka i zwierząt ssących, o niejasnym przeznaczeniu (fig.).

Śledzionka, rodzaj paproci.

Śledzionowy, odnoszący ś. do śledziony.

Śledziorodny, obfitujący w śledzie.

Śledziowaty, podobny do śledzia, mający kształt śledzia; **ś-e,** rodzina ryb skrzelowatych.

Śledziownik, śledziarz.

Śledziowy, odnoszący ś. do śledzia, podobny do śledzia; zrobiony ze śledzia a. ze śledziem: sos **ś.,** sałata **ś-a.**

Śledziówka, beczka na śledzie i inne ryby solone; ryba koścista, brzuchopłetwa, śledziowata.

Śledztwo, dochodzenie sądowe celem wykrycia istoty przestępstwa a. osoby przestępcy; przesłuchiwanie oskarżonego a. świadka; badanie, indagacja: przeprowadzić **ś.**; **ś.** pierwiastkowe = doraźne, na miejscu przestępstwa.

Śledź, ryba koścista, brzuchopłetwa

skrzelowata, śledziowata (fig.); *przen.*, człowiek chudy, blady, wynędzniały, człowiek szczupły.

Ślepak, Ślepiec, człowiek ślepy; człowiek, mający wzrok osłabiony, krótkowidz; człowiek, nie postrzegający czego z powodu wzroku a. roztargnienia; owad z rzędu dwuskrzydłych, bąkowatych.

Ślepaczek, mały chłopiec niewidomy, niedowidzący.

Ślepak—*p.* Ślep.

Ślepić, Ślepiać, Ślipiać, przytępiać sobie wzrok przez zbytnie wysilanie go, czytając, pisząc, ledwo dowidzieć; pozbawiać wzroku, ślepym czynić.

Ślepie, Ślipie (-pi), *pog.*, oczy.

Ślepiec—*p.*

Ślep; zwierzę ssące z rzędu gryzoni z rodziny tejże nazwy (fig.)..

Ślepień, samorodny ul z pszczołami; dziupło, barć.

Ślepietnia, dziupło w drzewie, stojącym na pniu.

Ślepin—*p.* Ślepodrzew.

Ślepki, Ślipki, Ślepięta, Ślipięta, Ślepiątka, Ślipiątka, miłe, drogie oczy, piękne oczęta, oczy dziecka, młodej dziewczyny.

Ślepnąć, tracić wzrok, stawać ś. ślepym; zajmować ś. czymś zapamiętale; oddając ś. czemu namiętnie, nie uważać na co a. zapominać o wszystkim innym.

Ślepo, *przysł.*, będąc pozbawionym wzroku, nie widząc; tak jak czyni ślepy, z zamkniętemi oczami; bez rozwagi, zastanowienia, zapamiętale, na nic nie zważając, zapominając o wszystkim; **ś. słuchać**=być posłusznym bez oporu; **na ś.** = nie widząc, nie patrząc: w grze w preferansa = nie rozkładając kart.

Ślepodrzew, Ślepin, roślina.

Śleponarodzony, ślepy od urodzenia.

Śleponocny, ten, który przy sztucznym świetle nic nie widzi.

Ślepopędny, pędzący na oślep.

Śleporodny, Śleporody, śleponarodzony.

Śleporód, człowiek śleponarodzony.

Ślepota, wada wzroku, sprawiająca, że ś. nic nie widzi; ociemniałość; jasna **ś.**=kiedy oczy są jasne, a jednak nie widzą; kurza **ś.**=choroba oczu, sprawiająca, że przy świetle sztucznym nic ś. nie widzi; **ś-a barwna**—*p.* Daltonizm; oślepienie, zaślepienie, zapamiętałość.

Ślepouczony, człowiek, ślepo wierzący w mądrość książkową, nie mający rozumu praktycznego.

Ślepowaty, nieco ślepy; mający wzrok osłabiony, przyćmiony.

Ślepowid, Ślepowidz, człowiek, mający krótki a. osłabiony wzrok, krótkowidz.

Ślepowierność, wiara ślepa.

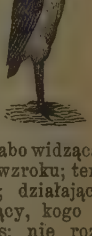

Ślepowładny, na oślep władający: **ś-a** fortuna=niespodziany dar losowy.

Ślepowron, ptak bocianowaty z rodziny czapli (fig.); łapać **ś-y** = patrzeć bezmyślnie, gapić ś., nie uważać.

Ślepucha, kobieta, słabo widząca.

Ślepy, pozbawiony wzroku; ten, który nic nie widzi; działający na oślep, nie baczący, kogo i czym obdziela: **ś.** los; nie rozświecony światłem wiedzy, wynikający z braku oświecenia, z ciemnoty: **ś-e** zabobony; zapamię-

tały, na nic nie bacący, nie pamiętający o niczym: **ś-a** namiętność; ciemny, mroczny; pozbawiony światła; nie wchodzący w ocenę krytyczną tego, co mu podają, bezkrytyczny, bezwzględny: **ś-a** wiara, **ś-e** posłuszeństwo; być na co **ś-ym**=nie chcieć czego widzieć, nie spostrzegać; **ś-a** babka =zabawa towarzyska, polegająca na tym, że jedna osoba z zawiązanemi oczami chwyta uciekające inne; **ś.** nabój, **ś.** ładunek = z samym tylko prochem, bez kuli i bez śrutu; **ś-e** pole=pole, nie okryte śniegiem, na którym nie znać tropów zwierzęcych, kopnia; **ś-e** szkło=nieprzezroczyste, mleczne; **ś-a** kiszka = jedno z jelit po prawej stronie brzucha, mające jeden tylko otwór, zakończone wyrostkiem robaczkowym (fig.); **ś-y** zamek= skryty, sztuczny; **ś-a** podłoga = warstwa desek pod właściwą podłogą; **ś-e** rowy=przykryte reduty; **ś-e** reduty=ukryte; **ś-e** okno=malowane, nie prawdziwe; **ś.** kij=pal, ukryty w wodzie; **ś-a** latarka=mająca z jednej tylko strony szybkę, z innych zaś materjał nieprzezroczysty, naprz. blachę; **ś-a** ulica = mająca jeden tylko wylot; zna ś., jak **ś.** na kolorach=wcale ś. nie zna; między **ś-emi** jednooki królem=łatwo wyróżnić ś. między ludźmi, nie posiadającemi żadnych zalet; trafiło ś. **ś-ej** kurze ziarno = udało ś. raz, wypadkowo, nieumiejętnemu; fortuna jest **ś-a** = obdarza często ludzi niezasłużonych; *rzecz.*, człowiek, pozbawiony wzroku, ślepiec.

Ślera, Szlera, Ślira—*p.* Śliniarka.

Ślęczeć nad czym, siedząc bez wytchnienia, pracować, pracować nad czymś usilnie; **ś.** przy kimś, siedzieć przy nim nieustannie, dozorować go np. podczas choroby; **ś.** nad kim=starać ś. wszelkiemi siłami, z wielką stratą czasu nauczyć go czegoś.

Ślęzak, bułka z rozynkami.

Ślichta, Szlichta, klej a. krochmal, zawarty w nowym płótnie.

Ślicznie, *przysł.*, pięknie, czarująco, cudnie, powabnie.

Śliczniuchno, Śliczniutko, *przysł.*, bardzo ładnie.

Śliczniuchny, Śliczniutki, bardzo śliczny.

Śliczność, piękność nadzwyczajna, wdzięk, powab, urok, osoba a. rzecz bardzo piękna.

Śliczny, bardzo piękny, cudny, czarujący, zachwycający, powabny, wdzięczny, uroczy.

Ślifa—*p.* Szlifa.

Ślimaczek, mały ślimak.

Ślimacznica, ozdoba architektoniczna na głowicy słupa w porządku jońskim i korynckim w kształcie linji spiralnej, zawój, wężownica.

Ślimaczy, odnoszący ś. do ślimaka, właściwy ślimakowi.

Ślimaczyć się, wypuszczać z siebie ciecz lepką, jak ślimak; rana ś. **ś-y**=nie zagaja ś., ropieje; *przen.*, ciągnąć ś. długo, wlec ś.

Ślimak, jedna z gromad mięczaków brzuchonogich (fig.); część wewnętrznego ucha, mająca kształt konchy ślimaka (fig.); wiadukt spiralny.

Ślimakowaty, mający kształt konchy ślimaka.

Ślimakowy, odnoszący ś. do ślimaka, właściwy ślimakowi.

Ślimotka, zwie-

rzokrzew z gromady promienistych, ukwiałowatych.

Ślina, ciecz, wydzielana przez gruczoły ślinowe, czyli ślinianki, wlewająca ś. do jamy ustnej, dopomaga do trawienia pokarmów; plecie, co mu ś. do ust przyniesie=co mu do głowy przyjdzie.

Śliniaczek, mały śliniak.

Śliniak, rodzaj serwetki z tęgiego materjału a. z ceratki, przywieszanej u szyi niemowlętom; człowiek, który wciąż ś. ślini.

Ślinianka, gruczoł, wydzielający ślinę, umieszczony pod skórą, między mięśniami twarzy i szczęk, gruczoł ślinowy (f.).

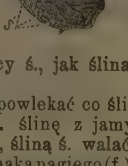

Śliniany — *p.* Ślinowy.

Śliniasty, wlekący ś., jak ślina, podobny do śliny.

Ślinić, maczać, powlekać co śliną, ośliniać; **ś. ś.** ślinę z jamy ustnej wypuszczać, śliną ś. walać.

Ślinik, rodzaj ślimaka nagiego (f.).

Ślinka, *zdr.* od Ślina; **ś.** mieć na co=mieć na co apetyt wielki, oskomę; **ś-ę** łykać, połykać=napróżno czego pragnąć, mieć wielką ochotę na co; taki smaczny, że aż **ś.** idzie do ust= wzbudzający apetyt.

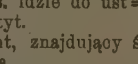

Ślinnik, ferment, znajdujący ś. w ślinie, ptyalina.

Ślinny—*p.* Śliniany.

Ślinogorz, zapalenie błony śluzowej w gardle.

Ślinogorzowaty, chory na ślinogorz.

Ślinogorzowy, odnoszący ś. do ślinogorza.

Ślinopłyn, Ślinotok, chorobliwe wydzielanie ś. śliny śluzowej.

Ślinotok—*p.* Ślinopłyn.

Ślinowy, odnoszący ś. do śliny; **gruczoł ś.**—*p.* Śliniank a.

Ślin, owad z gromady pluskwowatych, piersiodziobnych, piewikowatych.

Ślipie—*p.* Ślepie.

Ślira—*p.* Ślera.

Śliszcze, miejsce, gdzie ś. moczy len rozesłany.

Śliwa, drzewo owocowe z rodziny różowatych i jego owoc (fig.).

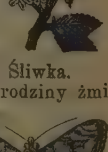

Śliwczanka, polewka śliwczana.

Śliwczany, zrobiony ze śliwek a. ze śliwkami, śliwkowy.

Śliweczka, *zdr.* od Śliwka.

Śliwica, motyl z rodziny żmijówek (fig.).

Śliwić się, ślimaczyć ś., rozlewać ś.

Śliwina, drewno z drzewa śliwowego.

Śliwiniak, motyl miernikowiec z rodziny drzewiniaków.

Śliwka, owoc śliwy; gruczoł, narość w kształcie śliwki.

Śliwkowy—*p.* Śliwczany; koloru dojrzałej śliwki.

Śliwkówka, motyl nocny z rodziny prządek.

Śliwnik, ogród śliwowy.

Śliwny, odnoszący ś. do śliw a. śliwek.

Śliwo-brunatny, brunatno-fljołkowy.

Śliwowate, podrodzina roślin różowatych.

Śliwowica, wódka, pędzona na śliwkach.

Śliwowiec, motyl dzienny z rodziny oboczaków.

Śliwowy, dotyczący śliwy, śliwki.

Śliz, Śliź, ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, ślizowata (fig.).

Ślizać się—*p.* Ślizgać ś.

Ślizawica, ślizgawica, ślizgawka.

Ślizga, ryba koścista, skrzelowata, gardłopłetwa, ślizka.

Ślizgacz, człowiek, który ś. ślizga, który łyżwuje.

Ślizgać się, posuwać ś. po gładkiej powierzchni, np. po lodzie, po śniegu, dla zabawy, dla szybszego przesuwania ś. z miejsca na miejsce; iść, biegać posuwiście; poślizgnąwszy ś., przewracać ś., upadać; *przen.*, doznawać niepowodzenia.

Ślizgawica, droga po deszczu zmarznięta, ślizka, gołoledź.

Ślizgawka, miejsce, gdzie ś. można ślizgać: **ś.** naturalna=zamarznięta sadzawka, staw, rzeczka; **ś.** sztuczna = gładko ubity plac, teren, wylany wodą, która zamarzła.

Ślizgota, cienki, ślizki lód na ziemi.

Ślizki, mający gładką powierzchnię, przez co trudno na nim utrzymać równowagę; pokryty wilgocią śluzowatą i skutkiem tego wyślizgujący ś.; *przen.*, niepewny, ryzykowny, niebezpieczny, niestały.

Ślizko, niegładko, z niebezpieczeństwem upadnięcia, niepewnie.

Ślizgać, pokrywać ś. jakby śliną, ślizkim stawać ś.; **ś. ś.**, ślizgać ś.; doznawać niepowodzenia.

Ślizoryb, Śliżoryb, roba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, ślizowata.

Ślizowate, rodzina ryb skrzelowatych.

Ślizówka, Śliżówka, ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, ślizowata (fig.).

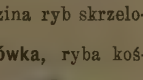

Śliż—*p.* Śliz.

Śliżoryb—*p.* Ślizoryb.

Śliżowate—*p.* Ślizowate.

Śliżówka—*p.* Ślizówka.

Śliżyk, Ślizyk, mały śliz; *lm.*, potrawa, zrobiona z kluseczek gotowanych i przyprawianych z makiem roztartym i miodem.

Śliniący, lśniący, połyskujący.

Ślnić—*p.* Lśnić.

Śloch—*p.* Szloch.

Ślub, uroczyście złożona obietnica, ofiara, przyrzeczenie, przysięga: **ś.** czynić=dawać uroczyste przyrzeczenie; obrządek, towarzyszący zawieraniu związku małżeńskiego między dwiema osobami: **ś.** kościelny= pobłogosławiony przez kapłana; **ś.** cywilny = podpisanie kontraktu ślubnego wobec urzędnika stanu cywilnego; **ś.** dawać=wiązać przysięgą przed ołtarzem osoby, wstępujące w małżeństwo; **ś.** brać = składać przed ołtarzem przysięgę życia z sobą w małżeństwie, żenić ś.; **ś-y** zakonne=złożenie pewnych przyrzeczeń (ubóstwa, pokory, posłuszeństwa) przy wstępowaniu do zakonu.

Ślubić, składać ślub, przysięgać—*p.* Poślubić—*p.* Ślubować.

Ślubnie, *przysł.*, przez ślub, drogą ślubu.

Ślubnik, człowiek, który złożył jakiś ślub.

Ślubny, odnoszący ś. do ślubu małżeńskiego: obrządek **ś.**, pierścionek **ś.**; związany ślubem małżeńskim: mąż **ś-y**, żona **ś-a**; urodzony z rodziców, połączonych związkiem małżeńskim; odnoszący ś. do ślubienia Bogu, ślubowany, ofiarowany.

Ślubodawca, udzielający ślubu małżeńskiego.

Ślubołomca, łamiący ślub, nie dotrzymujący przyrzeczenia.

Ślubołomny, łamiący ślub.

Ślubować, Bogu ślub czynić, poświęcać, ofiarowywać co Bogu; obiecywać co uroczyście, przyrzekać; brać ślub, łączyć ś. ślubem małżeńskim.

Ślubowaniec, śpiew, muzyka weselna.

Ślubowany, przyrzeczony ślubem, ślubny.

Ślubowiny (-in), **Ślubiny** (-in), zaręczyny, zrękowiny; wiano, posag.

Ślusarczyk, *nm.*, uczeń ślusarski, czeladnik ślusarski.

Ślusarka, *nm.*, kobieta, trudniąca ś. ślusarstwem, żona ślusarza; rzemiosło, zajęcie ślusarza, ślusarstwo.

Ślusarnia, *nm.*, warsztat ślusarza; fabryka wyrobów ślusarskich; oddział fabryki, gdzie wykonywają wyroby ślusarskie.

Ślusarski, *nm.*, odnoszący ś. do ślusarza, właściwy ślusarzowi.

Ślusarstwo, *nm.*, zajęcie, rzemiosło ślusarza.

Ślusarz, *nm.*, rzemieślnik, wyrabiający zamki, klucze, okucia do drzwi i okien, drobne części maszyn i t. p.; robotnik w ślusarni.

Śluz, wydzielina gruczołów, zawierających ś. w ogromnych ilościach w błonach śluzowych; płyn ciągnący ś., ukazujący ś. np. na rozkładającym ś. mięsie.

Śluza, *nm.*,—*p.* Szluza.

Śluzem, *przysł.*, krzywo, na ukos; płazem, bezkarnie.

Śluzotok, Śluzopłyn, nadmierne, chorobliwe wydzielanie ś. śluzu z błon śluzowych, katar.

Śluzowce, klasa roślin bardzo prostej organizacji, składających ś. z nagiej plazmy, t. zw. plasmodium (fig.), która w okresie rozmnażania ś., przetwarza ś. w kulki brodawkowate, wydzielające zarodniki (fig.).

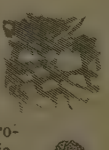

Śluzowe (-ego), opłata od śluzy.

Śluzowy, odnoszący ś. do śluzu, złożony ze śluzu, do niego należący; błony ś-e = błony, wyściełające jamę nosową, drogi oddechowe, przewód pokarmowy.

Śluzyny (-yn), okrągłe, gładkie i długie sztuki drzewa, po których plenica kołaczami związana, spycha ś. na wodę, łaguny.

Śluźnik, istota śluzowa.

Śmiać się, wydawać śmiech; **ś. ś.** z kim=bawić ś. z nim wesoło; **ś. ś.** z kogo, a. z czego = wyśmiewać ś., żartować, szydzić, urągać mu śmiechem; **ś. ś.** do kogo, a. do czego; uśmiechać ś., śmiechem wyrażać sympatję, życzliwość, miłość i t. p.; oczy mu **ś. ś-ą** do tego = patrzy na to pożądliwie; **ś. ś.** z kogo, z czego, cieszyć ś., radować ś.; być zadowolonym z kogo, z czego; śmiej **ś.** z tego=nic sobie z tego nie rób.

Śmiałek, człowiek śmiały, odważny, nie baczący na niebezpieczeństwo, junak, zuch: **ś-ów** psy gryzą=zbytnia śmiałość na złe wychodzi; roślina z rodziny traw (fig.).

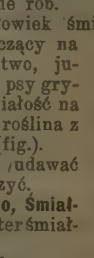

Śmiałkować, udawać śmiałka, junaczyć.

Śmiałkowstwo, Śmiałkostwo, charakter śmiałka, brawura.

Śmiało, Śmiele, *przysł.*, ze śmiałością, z odwagą, odważnie; z wszelką pewnością, bez ryzyka.

Śmiałość, pewność siebie, odwaga, junactwo, nie baczenie na niebezpieczeństwo, zuchwalstwo; niepospolitość, wielka nadzwyczajność, niezwykłość ucieszająca; mam **ś.** zapytać ś., prosić o co= uprzejmy sposób zwrócenia ś. do kogo w mowie a. w piśmie.

Śmiały, odważny, junacki, zuchowaty, nieustraszony, zuchwały; **ś.** za płotem=gdy nie ma niebezpieczeństwa; **ś-ym** szczęście sprzyja, **ś-ym** Bóg pomaga=śmiałością wiele można dokazać.

Śmiat, pniak z pszczołami.

Śmiech, szereg skurczeń odruchowych mięśni twarzowych, połączony z urywanemi i szybko po sobie następującemi wydechami, oraz z właściwą intonacją głosu, wywołany bodźcami fizjologicznemi (np. łaskotki), a. częściej duchowemi (np. radość, wesołość, poczucie komizmu, szyderstwo i t. p.); szyderstwo, drwina, żart bolesny, kpinki, pośmiewisko, drobiazg, rzecz śmiechu warta, fraszka, bagatela; wybuchać **ś-em**=zaczynać śmiać ś.; **ś.** mię bierze = chce mi ś. śmiać; mnie nie do **ś-u**=wcale nie jestem wesoły, raczej smutny, mam kłopoty, zmartwienie; tobie do **ś-u**, a mnie do zdechu=tobie chce ś. śmiać, a mnie płakać; z **ś-u** wielkiego poznać głupiego = tylko głupi człowiek śmieje ś. bez przyczyny i umiarkowania; to **ś-u** warte = to śmieszne, błahe, marne, nędzne; **ś.** sobie z kogo stroić = wyśmiewać ś. z niego; w **ś.** co obracać =pozbawiać charakteru poważnego; na **ś.**=na pośmiewisko; na **ś.** wystawiać=ośmieszać; parskać, pękać, rwać, zrywać boki ze **ś-u** = zanosić ś. od **ś-u**, śmiać ś. głośno, serdecznie, bez opamiętania; pobudzać do **ś-u** = rozśmieszać; wszyscy w **ś.**=roześmiali ś.; powstał **ś.**=zaczęto ś. śmiać.

Śmiechliwy, uśmiechający ś. łagodnie.

Śmiechotwórca, człowiek, rozśmieszający innych, śmieszek.

Śmiechotwórstwo, pośmiewisko.

Śmiechowisko, przedmiot śmiechu; pośmiewisko.

Śmieciarka, kobieta, przebierająca śmiecie dla wyszukiwania w nich rzeczy cenniejszych, gałganiarka; *przen.*, nędzarka, łopatka do śmieci.

Śmieciarz, mężczyzna, przebierający śmiecie w poszukiwaniu rzeczy cenniejszych, gałganiarz; człowiek, wywożący śmiecie z podwórek; człowiek, robiący nieporządek, zaśmiecający; *przen.*, nędzarz; autor pism nie mających żadnej wartości.

Śmieció, rozsypywać, rozrzucać co nieporządnie, w niewłaściwe miejsca, rozsypywać śmiecie, zanieczyszczać.

Śmiecie (-ci), rzeczy, które ś. wymiata, wyrzuca, jako niepotrzebne, odpadki; *przen.*, wyrzutki społeczeństwa, zgrzyty społeczne, szumowiny; wracać ś. na stare **ś.**=na dawne miejsce zamieszkania, w strony rodzinne; każdy pan na swoich **ś-ach**=u siebie w domu każdy ś. może rozporządzać; każdy kur na swoich **ś-ach** śmielszy=każdy jest śmielszy u siebie w domu.

Śmieciówka, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Śmiecisko, kupa śmieci, gnoju, śmietnik.

Śmiecisty, pełen śmieci, zaśmiecony.

Śmieciuch, człowiek nieporządny, gnojek, niechluj.

Śmieciucha, Śmieciuszka, Pośmieciuszka, ptak śpiewający stożkodzioby z rodziny skowronków (fig.), dzierlatka.

Śmieć, ośmielać ś., odważać ś., mieć śmiałość, mieć odwagę, być zuchwałym.

Śmiele, *przysł.*—*p.* Śmiało.

Śmielec—*p.* Śmiałek.

Śmiercidajny, dający śmierć, zabójczy.

Śmierciogroźny, Śmierciogrozy, grożący śmiercią.

Śmierciolotny, Śmiercionośny, Śmiercionoszy, niosący śmierć.

Śmiercioplatny, nabywany z narażeniem życia.

Śmierciorodny, Śmierciorody,

Śmiercionoszy, przynoszący śmierć.

Śmiercioskrzydły, przynoszący prędką śmierć, niósący śmierć na swych skrzydłach.

Śmierć, ustanie życia, zupełne ustanie przemiany materji w żyjącym organizmie ludzkim, zwierzęcym a. roślinnym; zanik życia, zgon: **ś.** naturalna = wskutek wyczerpania ś. sił żywotnych w starości; **ś.** nienaturalna=od choroby, wypadku nieszczęśliwego a. samobójstwa; umrzeć swoją **ś-ą** = naturalną śmiercią; na **ś.** niema lekarstwa=nikt nie uniknie śmierci; **ś.** gwałtowna=od wypadku a. samobójstwa; **ś.** nagła, niespodziana=od ataku paralitycznego, sercowego, od strzału i t. p.; **ś.** chwalebna = na polu bitwy, za ojczyznę; **ś.** mokra = od utopienia; zadać komuś **ś.**=zabić go; skazać na **ś.**=na stracenie przez powieszenie, rozstrzelanie, ścięcie i t. p.; wyrok **ś-i** = skazujący na śmierć; **ś.** i żona od Boga przeznaczona= człowiek ma przeznaczone, by ożenić ś. i umrzeć; **ś.** i najprędszego dogoni=nikt jej nie uniknie; nienawidzieć na **ś.** = śmiertelnie, serdecznie; kochać ś. w kim na **ś.** = bez opamiętania; zabić kogo na **ś.**=uśmiercić; na **ś.** o tym zapomniałem = zupełnie zapomniałem; nie opuszczę cię aż do **ś-i**= będę z tobą całe życie; to **ś.** równa **ś-i**=jest niezmiernie przykre; uosobienie zgonu wedle wierzeń ludowych, przedstawiane najczęściej w postaci kościotrupa z kosą w ręce; *przen.*, zmartwienie, zgryzota; zniszczenie czego, koniec, kres; **ś.** cywilna=pozbawienie wszelkich praw obywatelskich wskutek wyroku sądowego; **ś.** wieczna=potępienie wieczne, piekło.

Śmierdnąć, przechodzić smrodem, zaczynać śmierdzieć.

Śmierdzący, cuchnący, który śmierdzi; **ś-e** jajko=człowiek obraźliwy; **ś.** kamień = minerał z gromady węglanów wapnia.

Śmierdziadło, coś śmierdzącego.

Śmierdzieć, wydawać niemiły, odrażający zapach, cuchnąć; trącić czymś śmierdzącym, zalatywać czymś; *przen.*, być podejrzanym o coś karygodnego; nie podobać ś. komu, nie przypadać mu do usposobienia: robota ci **ś-i**=masz do niej wstręt, nie chcesz pracować.

Śmierdziel, zwierzę ssące, drapieżne z rodziny kun (f.); człowiek niechluj, śmierdzący, plugawiec; *przen.*, smarkacz, fąfel, smyk.

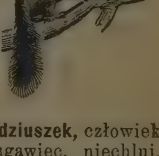

Śmierdziuch, Śmierdziuszek, człowiek smrodliwy, plugawiec, niechluj, flejtuch; *pogardl.*, mówiąc o chłopcu niegrzecznym, hardym.

Śmierdziucha, Śmierdziuszka, kobieta nieporządna, flądra; błaźnica, smarkata; prosta gorzałka.

Śmiertelnie, *przysł.*, aż do śmierci, wywołując śmierć: raniony **ś.**; namiętnie, gwałtownie, bez pamięci: nienawidzieć **ś.**; okropnie, okrutnie, nie do zniesienia; nudzę ś. **ś.**; powodując śmierć wieczną: zgrzeszyć **ś.**=popełnić grzech śmiertelny.

Śmiertelnik, istota śmiertelna, człowiek.

Śmiertelnogrzesznik, człowiek, który popełnił grzech śmiertelny.

Śmiertelność, podległość śmierci; własność przyprawiania o śmierć; duża **ś.**=liczne uśmiercanie mieszkańców; stosunek liczebny osobników umierających w pewnej miejscowości i w pewnym okresie czasu do ogółu ludności: procent **ś-i.**

Śmiertelny, podległy śmierci; odnoszący ś. do śmierci: **ś-e łoże, ś-a** pościel; sprowadzający śmierć, przynoszący śmierć, zabójczy: **ś-a** rana, choroba; zabijający duszę, prowadzący ją do zatracenia, do piekła: grzech **ś-y;** koszula **ś.** = rodzaj prześcieradła, w które u Żydów zawijają umarłych; nadzwyczajny, niezwykły, niezmierny; męczący; nie do zniesienia, okrutny: **ś-e** nudy; biją na mnie **ś-e** poty=obfite poty, połączone z ogólnym osłabieniem ciała, nadzwyczajna obawa; *rzecz.*, śmiertelnik.

Śmierzyciel, człowiek, który co uśmierza.

Śmierzyć, uśmierzać, łagodzić, koić, tłumić, miarkować.

Śmieszek, śmiech, uśmiech; **ś-i** i chichoty = ciągły śmiech; szyderstwo, żart bolesny, urąganie; rozśmieszający innych, żartowniś, trefniś, błazen; człowiek, który lubi śmiać ś., człowiek skłonny do śmiechu, stroić sobie z kogo **ś-ki** = wyśmiewać kogo, żartować z kogo, szydzić; przedni ząb u człowieka.

Śmieszka, kobieta, rozśmieszająca innych; kobieta, lubiąca śmiać ś., skłonna do śmiechu; chichotka; ptak siewkowaty z rodziny mew właściwych (fig.); motyl nocny z rodziny falic.

Śmieszkować, żartować, dworować, błaznować, trefnować, żartować.

Śmiesznie, *przysł.*, sposobem śmiesznym, wywołując śmiech, dziwacznie.

Śmieszność, właściwość tego, co jest śmieszne, co wywołuje śmiech, komizm, rzecz dziwaczna, śmieszna.

Śmieszny, wywołujący śmiech, zdolny rozśmieszyć, zabawny, ucieszny, komiczny; godny śmiechu; dziwaczny, cudaczny.

Śmieszyć, wywoływać śmiech, rozśmieszać, pobudzać do śmiechu, rozweselać.

Śmietana, tłuszcz, zbierający ś. na powierzchni kwaśnego mleka, kwaśna śmietana; **ś.** wapienna = wapno gaszone, czyli wodan wapnia, rozprowadzone wielką ilością wody, mleko wapienne.

Śmietanka, tłuszcz, zbierający ś. na powierzchni niegotowanego słodkiego mleka; **ś.** towarzystwa=osoby wybitniejsze, stojące na czele towarzystwa, wyróżniające ś. z pośród innych.

Śmietankowy, zrobiony ze śmietanki: masło **ś-e,** lody **ś-e.**

Śmietanomierz, narzędzie, używane do oznaczania ilości śmietany, zawartej w mleku.

Śmietanowy, zrobiony ze śmietany, zaprawiony śmietaną.

Śmietniczka, szufelka do zmiatania śmieci.

Śmietnik, miejsce, gdzie wyrzucają śmiecie, skrzynia a. dół na śmiecie, kupa śmieci.

Śmiga, skrzydło u wiatraka (f.); rodzaj węgielnicy; przyrząd w kształcie rozszczepionego kija do wyrzucania pocisków kamiennych, proca; sztuka drzewa sosnowego na grzbiet do skrzydeł wiatraka.

Śmigać, *dok.* Śmignąć; bić, uderzać, smagać, chłostać końcem czegoś smagłego; rzucać, ciskać; **ś.** z łuku, strzelać; przebiegać, przelatywać, biec, pędzić.

Śmigawka, kij rozszczepiony na końcu do wyrzucania pocisków kamiennych.

Śmigły, wysmukły, smagły, wysoki; szybki, prędki.

Śmigna—*p.* Trzcinopalma.

Śmignąć—*p. nied.* Śmigać.

Śmigownica, długie, wązkie działo, wąż.

Śmigus, Śmigurst, *nom.*, dyngus, zabawa, polegająca na oblewaniu wodą dziewcząt przez chłopców w drugi dzień Wielkanocy.

Śniadać, jeść śniadanie.

Śniadaniowe (-ego), strawne, przeznaczone na śniadanie, pieniądze, dawane robotnikowi zamiast śniadania.

Śniadaniowy, Śniadanny, odnoszący ś. do śniadania.

Śniadańko, nieobfite śniadanie; *żart.*, śniadanie w handelku, w restauracji, połączone z piciem trunków.

Śniadawy, brunatny, nieco opalony, trochę śniady, ciemnawy.

Śniadek, Śniatek, jadło.

Śniadny, Śniedny, jadalny.

Śniado, *przysł.*, w kolorze śniadym, ciemnawo.

Śniadość, kolor śniady, brunatnawy, cera ciemnawa, smagławość.

Śniady, mający cerę ciemną, brunatnawą, opalony, smagławy.

Śniarz, któremu ś. często co śni; wykładacz snów.

Śnić, marzyć o czym we śnie, mieć widzenie senne, widzieć co we śnie; marzyć o czym na jawie, roić; ś. s., ukazywać ś., zjawiać ś. we śnie; przedstawiać ś. w marzeniu, roić ś.; śniło mi ś.= widziałem we śnie; ani mi ś. ś-i =ani myślę; ani mi ś. śniło = a-nim pomyślał o tym; niech ci ś. nie ś-i!=ani marz o tym; co ci ś. ś-i!=co ci ś. uroiło!

Śniecianka, motyl nocny z rodziny deltówek.

Śniecić, zarażać ś. śniecią, dostawać śnieci; być pustym.

Śnieciorodny, rodzący śnieć.

Śnieciowy, odnoszący ś. do śnieci, ze śnieci.

Śniecisty, zarażony śniecią.

Śnieć, rząd grzybków z podklasy podstawczaków (fig.).

Śniedek, roślina z rodziny liljowatych (fig.).

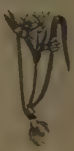

Śniednik, rodzaj drobnego małża (fig.); przełożony nad potrawami, stolnik.

Śniedzieć, pokrywać ś. śniedzią, nabierać barwy brudno-rdzawej.

Śniedź, osad zielony tworzący ś. na powierzchni przedmiotów miedzianych a. utworzonych z aljażów miedzi, rdza miedziana, grynszpan, patyna.

Śnieg, opad atmosferyczny, złożony z płatków, czyli różnorodnej formy, ale zawsze sześciopromiennych gwiazdek skrystalizowanej w górze wody; ś. wieczny=masy śniegu na wysokich górach i w okolicach biegunowych, nigdy nie topniejące; tyle mię to obchodzi, co zeszłoroczny ś.=nic mię to nie obchodzi; biały jak ś.=bardzo biały.

Śniegołom, drzewo złamane od ciężaru śniegu.

Śniegowy, odnoszący ś. do śniegu, okryty śniegiem, śnieżny.

Śniegula, Śnieguła, roślina z rodziny amarylkowatych (fig.).

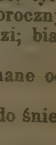

Śniegula, ptak śpiewający, stożkodzioby z rodziny łuszczaków, z podrodziny poświerek (fig.).

Śnienie, widzenie senne, sen, marzenie, rojenie.

Śnieżek, *zdr.* od Śnieg.

Śnieżka,

ulka z śniegu; rodzaj ciasteczka jajek, mąki i cukru.

Śnieżno, *przysł.*, przy opadaniu . po opadzie śniegu; z obfitością niegu; śnieżnobiało.

Śnieżno-biały, biały, jak śnieg.

Śnieżny, obfitujący w śnieg; a zima; czas ś.=gdy śnieg pa- ia w obfitości; pokryty śniegiem, nieżysty; Najśw. Marji P. **Ś-ej=** więto kościelne d. 5 sierpnia.

Śnieżyca, śnieg, padający w wielkiej ilości przy silnym wie- rze, huragan śnieżny, zadymka, awierucha śnieżna, zawieja; ro- dzaj wysypki białego koloru; *bot.*, oślina z rodziny amarylkowa- ych, o kwiatach dzwonkowatych.

Śnieżyć, o śniegu: padać, spa- dać, sypać ś.; lśnić ś. śnieżną białością.

Śnieżysty, obfitujący w śnieg, nieżny; pokryty śniegiem; biały, ak śnieg.

Śpiać, pośpieszać; **ś. za kim =** ieć za kim; mieć wolny czas.

Śpiący, ten, któremu chce się upać, który śpi; senny, ospały; ichy, spokojny, nieruchomy; siedmiu braci **ś-ych** = ludowa nazwa święta siedmiu braci męczenni- ków dnia 10 lipca.

Śpiączka, pragnienie snu, sen- ność, senliwość; chorobliwe prag- nienie snu; długi chorobliwy sen; **ś.** śmiertelna=sen wieczny, śmierć; we **ś-i**=we śnie.

Śpica, Szpica, *nm.*, w *wojsku:* awangarda.

Śpichlerski, *nm.*, dotyczący śpi- chlerza.

Śpichlerz, budynek go- spodarski, w którym prze- chowują zboże w ziarnie (f.); kraj, ma- jący dobre u- rodzaje, będą-

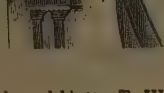

cy dostarczycielem zboża innym krajom.

Śpichlerznik, *nm.*, człowiek, zawiadujący śpichlerzem, szafarz.

Śpichlerzny, *nm.*, odnoszący ś. do śpichlerza.

Śpichlerzyk, *nm.*, mały śpich- lerz.

Śpiczak, młody jeleń, jeszcze bezrogi; chłopiec, któremu zaczy- nają ś. puszczać wąsy i broda; chłystek, smarkacz.

Śpiczasty—*p.* Szpiczasty.

Śpić, usypiać.

Śpiech, pośpiech.

Śpiesznie, Śpieszno, *przysł.*, z pośpiechem, pośpiesznie, szybko.

Śpiesznik, pająk płucowaty, przę- dący.

Śpieszność, pośpiech, prędkość, skwapliwość.

Śpieszny, pośpieszny, skwapli- wy, śpieszący ś.; nagły, gwałto- wny, pilny, nie cierpiący zwłoki.

Śpieszyć, udać ś. dokąd szyb- ko, podążać z pośpiechem, pędzić; **ś. za kim**=ścigać, gonić kogo; **ś. ś.,** prędko co robić, kwapić ś., u- wijać ś. z robotą; udawać ś. do- kąd z pośpiechem; mieć coś pil- nego do załatwienia; mieć przed sobą blizki termin, w którym trze- ba stawić ś. gdzie; o zegarku: pokazywać późniejszą godzinę, niż jest istotnie.

Śpiew, przeciągły harmonijny głos ludzki, zmieniający ś. stoso-ownie do melodji i rytmu; sztuka śpiewania, nauka śpiewania: lekcja **ś-u,** uczyć ś. **ś-u;** utwór muzyczny, przeznaczony do śpie- wania, pieśń; wykonanie takiego utworu przez jednego śpiewaka, zespół a. chór; śpiewność, melo- dyjność, harmonijność; głos har- monijny, wydawany przez nie- które ptaki, a czasem i inne zwie- rzęta, np. koniki polne, żaby; utwór poetycki, liryczny, ułożo- ny zwrotkami, zawierający bez-

pośredni wyraz jakiegoś uczucia, pieśń; ś. historyczny=utwór poetyczny epicki, ułożony zwrotkami, opowiadający o jakimś doniosłym zdarzeniu historycznym; łabędzi ś. = ostatnia, przedzgonna praca artysty, poety.

Śpiewacki, Śpiewaczy, odnoszący ś. do śpiewaka a. śpiewaków.

Śpiewaczek, mały śpiewak, sympatyczny śpiewak.

Śpiewaczka, kobieta śpiewająca, umiejąca pięknie śpiewać; kobieta, uprawiająca śpiew zawodowo, artystka opery, operetki, biorąca udział w koncertach (ś. estradowa), w przedstawieniach kabaretowych i t. p.

Śpiewać, o ludziach: wydawać tony muzyczne za pomocą głosu; wykonywać głosem utwór muzyczny, harmonijny; o ptakach, o konikach polnych, świerszczach, żabach itp.: wydawać głos im właściwy; ś. kogo = głosić czyjąś sławę, wysławiać kogo; uwieczniać kogo, co w utworze poetyckim, np. w poemacie, w epopei, opiewać; deklamować, recytować śpiewnie; cienko ś., ś. Tadeuszka = być w ciężkim położeniu, mieć kłopoty; inaczej teraz **ś-a**=spokorniał, spuścił z tonu; na czyim wózku jedziesz, tego piosnkę **ś-aj** = trzeba starać ś. przypodobać temu, od kogo ś. zależy; niebawem będziemy musieli jego piosnkę ś. = robić to, co on zechce; wysoko cenić, podawać cenę wygórowaną.

Śpiewające, podrząd ptaków wróblowatych.

Śpiewająco, *przysł.*, śpiewając; *przen.*, z wszelką łatwością, bez trudu.

Śpiewak, człowiek śpiewający; artysta, uprawiający śpiew zawodowo: ś. operowy, operetkowy, estradowy, kabaretowy; mężczyzna, umiejący pięknie śpiewać; poeta; ptak a. inne stworzenie śpiewające; rodzaj wielkiej armaty, kartauna.

Śpiewalnia, miejsce, gdzie się uczą śpiewać, szkoła śpiewu.

Śpiewalny, dający ś. łatwo wyśpiewać.

Śpiewanie, *rzecz.* od Śpiewać; sztuka śpiewania, śpiew.

Śpiewanina, liche śpiewanie, śpiew ladajaki.

Śpiewanka, piosnka, śpiewka.

Śpiewka, piosenka.

Śpiewliwy, śpiewny.

Śpiewnie, *przysł.*, harmonijnie, melodyjnie.

Śpiewnik, książka, zeszyt, zawierający różne śpiewy bez nut lub z nutami, melodjami.

Śpiewność, charakter śpiewny czego, melodyjność, harmonijność, muzyczność, dźwięczność, podatność do wyśpiewania.

Śpiewny, łatwy do śpiewania, melodyjny, harmonijny, muzyczny, dźwięczny.

Śpiewywać, często śpiewać.

Śpik, sen, śpiączka, senność; ś. mię zmorzył=zachciało mi ś. spać; człowiek ospały, niedbały.

Śpikanard—*p.* Szpikanard.

Śpikulec—*p.* Szpikulec.

Śpioch, człowiek, któremu ciągle chce ś. spać, który lubi długo spać; ospalec, leniuch, próżniak, leń.

Śpiocha, forma ż. od Śpioch.

Śpioszek, *zdr.* od Śpioch.

Śpioszka, *zdr.* od Śpiocha.

Śpiż, ogólna nazwa aljażów o rozmaitym składzie, z przewagą miedzi, bronz; *zbior.*, działa, armaty, dzwony.

Śpiża, śpiżarnia; strawa, żywność, zapasy spożywcze, prowjant.

Śpiżarka, Śpiżarenka, *zdr.* od Śpiżarnia.

Śpiżarni (-ego), człowiek, zawiadujący śpiżarnią, szafarz.

Śpiżarnia, budynek a. komora chłodna, przeznaczona na skład

zapasów żywności i zboża; świreń, świronek, schowanko, schówka.

Śpiżarniany, odnoszący ś. do śpiżarni; przechowywany w śpiżarni: zapasy **ś-e.**

Śpiżarnik, dozorca **ś-ni,** szafarz.

Śpiżolity, ulany ze śpiżu.

Śpiżować, zaopatrywać w śpiżę, t. j. w zapasy żywności; zbierać, gromadzić.

Śpiżowiec, minerał, składający ś. z krzemianów magnezu, żelaza i wapnia.

Śpiżownik, dostarczający żywności; komisarz żywności; rzemieślnik wylewający ze śpiżu różne przedmioty, ludwisarz.

Śpiżowy, ulany ze śpiżu, śpiżany; *przen.,* twardy, jak śpiż, trwały; stałego charakteru, niezłomny.

Średni, będący pośrodku między innemi; środkowy: **ś. palec, ś. brat** = ten z pośród trzech, który nie jest ani najstarszy, ani najmłodszy; od obu krańcowości równo daleki, nie skrajny, nie ostateczny: człowiek **ś-ich** lat, w **ś-im** wieku=nie młody i nie stary; **ś.** wzrost = nie wysoki i nie nizki; stan **ś.** = nie arystokracja, nie gmin, nie szlachta, mieszczanie; **ś-a** tusza, **ś-a** miara i.t. d.=przeciętna; **ś-a** arytmetyczna=liczba, jaką otrzymamy, podzieliwszy sumę danych liczb przez liczbę, wyrażającą ich ilość; **ś-a** gieometryczna=liczba, jaką otrzymamy, pomnożywszy przez siebie dane liczby i wyciągnąwszy z iloczynu pierwiastek stopnia, odpowiadającego ilości danych liczb; wieki **ś-ie** = okres historyczny od V do końca XV wieku po Chrystusie; nie zwyczajny i nie nadzwyczajny: taki sobie, nie pospolity; to **ś-a** przyjemność = niewielka przyjemność.

Średnica, linja, przechodząca przez środek koła i dzieląca jego powierzchnię na dwie połowy (fig.); djametr; **ś.** kuli albo oś kuli = linja przechodząca przez środek kuli i wpierająca ś. obu końcami w jej powierzchnię, djametr; największa szerokość rzeczy okrągłej a. kulistej.

Średnicomiar, narzędzie do mierzenia średnicy pni drzewnych.

Średnik, znak pisarski: ; oznaczający pauzę w czytaniu krótszą, niż kropka, ale dłuższą, niż przecinek; średnica.

Średnio, Średnie, *przysł.,* miernie, nie bardzo, nie nazbyt, umiarkowanie; przeciętnie, przeciętniowo; w *matem.,* wyraz **ś.** proporcjonalny=będący następnikiem pierwszego stosunku i poprzednikiem drugiego; *żart.,* **ś.** proporcjonalnie=nie bardzo, nie za dużo i nie za mało; nie osobliwie.

Średnioczesny, należący do wieków średnich, średniowieczny.

Średniogłęby, mający średnią, niezbyt wielką głębokość.

Średniogłowy, Średniogłowiec, człowiek, należący do jednego ze szczepów ludzkich, mezocefal.

Średniomierny, mający średnią miarę, umiarkowany.

Średniostanowy, należący do średniego stanu, pochodzący ze stanu średniego.

Średniość, przymiot tego, co jest średnie, ani zbyt wielkie, ani zbyt małe, mierne, umiarkowane.

Średniowiecze, wieki średnie.

Średniowieczny, odnoszący się do średnich wieków; ten, który żył a. zdarzył ś. w wiekach średnich; godny średnich wieków, zacofany, przestarzały, nie dzisiejszy.

Średniowietrzny, znajdujący ś. wśród powietrza.

Średniożytny, średniowieczny.

Średniówka, pauza w środku dłuższego wiersza, cezura.

Śrežoga, Śrężoga, Śrzeżoga, Strzeżoga, zwarzenie kwiatów a. liści od mrozu; lekka mgła podczas świecenia słońca; szron.

Środa, czwarty dzień tygodnia; **ś.** wstępna = Popielec; wielka **ś.** = środa w tygodniu, poprzedzającym Wielkanoc.

Środek, miejsce zarówno odległe od obu końców a. od wszystkich punktów obwodu lub powierzchni: **ś.** koła = punkt jednakowo oddalony od wszystkich punktów okręgu; **ś.** kuli = punkt jednakowo oddalony od wszystkich punktów powierzchni kuli; **ś.** elipsy = punkt przecięcia wielkiej osi z małą; **ś.** ciężkości = punkt, w którym można wyobrazić sobie jakby skupiony ciężar ciała: ciało, podparte w tym punkcie, zachowuje każde położenie, jakie mu nadano; **ś.** krzywizny zwierciadła wklęsłego = środek kuli, której odcinek stanowi zwierciadło; **ś.** optyczny soczewki = punkt na osi, przez który promienie światła przechodzą bez zmiany kierunku; punkt, leżący wewnątrz jakiegoś ciała a. obwodu, w przybliżeniu jednakowo oddalony od brzegów, wnętrze; chwila, jednakowo oddalona od początku i końca pewnego okresu czasu: **ś.** lata, dnia, roku; umiarkowanie, miara, mierność, pomierność, średni stopień między dwiema ostatecznościami, dwoma końcami; iść **ś-kiem** drogi = nie bokami; sposób do osiągnięcia celu; droga, wiodąca do celu; zabieg lekarski, dążący do usunięcia jakiegoś stanu chorobliwego, lekarstwo; niema na to **ś-a** = niema sposobu; w *lm.*, pieniądze, dochody pieniężne: jest bez **ś-ów** do życia.

Środkować, być we środku, środek trzymać, być średnim między jakiemiś krańcowościami; pośredniczyć, być pośrednikiem.

Środkowo, *przysł.*, w środku, odnośnie do środka, pośrodkowo; nie za mało i nie za dużo.

Środkowy, położony w środku, średni, centralny.

Środopostny, przypadający w środku postu, w połowie postu.

Środowisko, coś, co leży w środku, między jednym przedmiotem a drugim; punkt środkowy; otoczenie; warunki, w których ktoś żyje a. coś ś. odbywa, sfera życia, stan: **ś.** życia.

Środowy, odnoszący ś. do środy, przypadający w środę.

Śród, *przysł.*, w środku, pośród, wśród, pomiędzy.

Śródddzienny, przypadający wśród dnia, w środku dnia.

Śródjelicie, błona, łącząca z sobą wnętrzności, krużki, kryzki.

Śródjelitny, leżący wśród jelit.

Śródjesienny, zdarzający się w środku jesieni.

Śródkarcze, środkowa część karku.

Śródkoliście, u roślin: zielona tkanka zasadnicza liścia.

Śródlecie, środek, połowa lata.

Śródleśny, wznoszący ś., położony wśród lasów.

Śródletni, przypadający w środku lata.

Śródłożne, rząd roślin dwuliściennych, których zawiązek, zawsze górny, zawiera jeden tylko zalążek, osadzony na dnie słupka jednokomórkowego a. też kilka, wiszących na środkowym łożysku.

Śródmieście, środek miasta, place, ulice, położone w środku miasta.

Śródmorski, położony wśród morza.

Śródmóżdże, środkowa część mózgu.

Śródniebny, umieszczony wśród nieba.

Śródnocny, zjawiający ś., zdarzający ś. wśród nocy.

Śródnoże, środkowa część nogi.

Śródodwieczerz, Śródwieczerz, początek wieczoru, zmierzch; na ś.=o zmierzchu.

Śródpał, ognisko soczewki.

Śródpiersiowy, odnoszący ś. do środka piersi, umieszczony w środku piersi.

Śródpolny, położony wśród pól.

Śródpołudnie, środek poranka.

Śródpoście—*p.* Środopoście; połowa, środek wielkiego postu.

Śródpowietrzny, umieszczony pośród powietrza, unoszący ś. w powietrzu.

Śródręcze, środkowa część ręki.

Śródrost, rośnięcie z wewnątrz.

Śródrynkowy, położony pośrodku rynku.

Śródsierdzie, błona, wyściełająca wewnętrzną ścianę serca.

Śródstopie, środkowa część stopy (fig.).

Śródszaniec, szaniec mniejszy, zasłonięty przez większy.

Śródwaga, instrument, służący do stwierdzania, czy dana płaszczyzna jest ściśle pozioma, libella, waserwaga.

Śródwieczerz — *p.* Śródodwieczerz.

Śródwietrzny—*p.* Śródpowietrzny.

Śródwiosenny, ukazujący ś. podczas wiosny.

Śródziemny, położony w środku ziemi; otoczony z wielu stron lądem: morze **Ś-e.**

Śródzimowy, zdarzający ś. podczas zimy.

Śrót—*p.* Śrut.

Śrótować—*p.* Śrutować.

Śrótownik—*p.* Śrutownik.

Śrótówka, rodzaj strzelby myśliwskiej.

Śruba, *nm.*, wałek, dokoła którego od jednego do drugiego końca jest wyrznięty rowek, wijący ś. spiralnie; **ś. Archimedesa**=śruba o rowku dostatecznie głębokim, zwykle złożonym z oddzielnych skrzydeł, spiralnie zwiniętych dokoła trzpienia czyli okrągłego wałka, służy do przesuwania wody, do podnoszenia jej; **ś. okrętowa**=śruba, zastosowana do poruszania okrętów (f.); *przen.*, **ś. podatkowa** = dążność do powiększania podatków.

Śrubinek, *nm.*, rodzaj ślimaka przodoskrzelnego (fig.).

Śrubować, *nm.*, przykręcać, przymocowywać śrubą; *przen.*, podnosić, zwiększać nadmiernie: **ś. cenę, podatki; ś. ś.**, być śrubowanym; *przen.*, wkręcać ś., przedostawać ś., przenikać dokąd, jak śruba.

Śrubowiec, *nm.*, wodny statek, okręt posuwany skutkiem obrotu śruby, umieszczonej pod jego spodem, zanurzonej w wodzie, poruszanej siłą machiny parowej (fig.).

Śrubownica, *nm.*, przyrząd do wyrabiania śrub; rodzaj ślimaka strzałkojęzycznego.

Śrubowy, *nm.*, odnoszący ś. do śruby: **ś. klucz**= narzędzie żelazne z otworem kanciastym do chwytania za kanciastą głowę śruby celem jej zakręcenia a. odkręcenia (fig.).

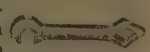

Śrubsztak, *nm.*, imadło, narzę-

dzie przyśrubowywane do stołu, złożone z dwu płyt żelaznych, śrubą ściskanych; służy do przytrzymywania np. kawałka żelaza, który ma być opiłowany, deski na kant i t. p. (fig.).

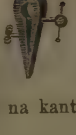

Śrucik, drobny śrut.

Śrucina, Śrucinka, ziarno śrutu.

Śrut, drobne kulki ołowiane, jako nabój do broni palnej a. do obciążania różnych przyrządów, np. przeciwwag u lamp i t. p.

Śruta, Szrota, *nm.*, zboże grubo mielone.

Śruto słodowe, rozdrobniony słód przygotowany do wyrobu piwa.

Śrutować, Szrutować, *nm.*, krupić zboże, grubo mleć; rozrzynać na kawałki; robić śrut (myśliwski).

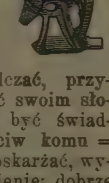

Śrutownik, *nm.*, przyrząd do śrutowania zboża (fig.).

Świadczyć, dawać świadectwo, zaświadczać, przyświadczać, stwierdzać swoim słowem prawdę czego, być świadkiem czego; **ś. przeciw komu** = wyjawiać jego winę, oskarżać, wykazywać jego postąpienie; dobrze **ś. komu**=wyświadczać komu usługi, dobrodziejstwa, grzeczności i t. p.; **raczyć ś.,** częstować **ś.** nawzajem trunkiem, podpijać sobie w kompanji; **ś. ś. kim,** powoływać ś. na czyje świadectwo, brać kogo jako świadka, przytaczać co, jako dowód; oświadczać ś. z czym, obiecywać; **ś-y ś. cygan złodziejem a. swojemi dziećmi**=łotr powołuje ś. na świadectwo takiego samego, jak on, łotra.

Świadectwo, zaświadczenie, przyświadczenie, zeznanie, zwłaszcza przed sądem; dokument piśmienny, wydawany pracownikowi, wyrażający czas jego pobytu w jakim zakładzie, fabryce, handlu, służbie, jego prowadzenie się i przymioty; zaświadczenie, poświadczenie czego, dane na piśmie: **ś. lekarskie, ś. lojalności; ś. dojrzałości** = patent z ukończenia szkół.

Świadek, człowiek, który świadectwo składa, zeznaje w sądzie; człowiek obecny przy pewnych aktach urzędowych zgodnie z wymaganiem prawa; sekundant, paukant, który jest a. był obecny przy pojedynku; człowiek obecny przy czym, który coś widzi a. słyszy; **ś.** naoczny=który na własne oczy co widział; fałszywy **ś.** = przekupiony i świadczący fałszywie; wezwać kogo na **ś-a** = aby świadczył, aby powiedział to, co wie o obwinionym; rzecz martwa a. drzewo, które były przy czymś i mogłyby świadczyć, gdyby miały mowę; **Bóg mi ś-iem** = powoływanie ś. na Boga dla wykazania swojej słuszności a. niewinności.

Świadom—*p.* Świadomy.

Świadomca, człowiek świadomy czego, biegły, ekspert, rzeczoznawca.

Świadomie, *przysł.*, z zupełną świadomością, z doświadczeniem, biegle; umyślnie, z wiedzą o czym.

Świadomość, wiadomość faktów a. rzeczy; wiadomość z doświadczenia; poczucie własnego bytu, własnych czynów, przytomność, panowanie nad sobą: **ś.** stracić, odzyskać=stracić, odzyskać przytomność.

Świadomy, Świadom czego, wiedzący o czym dokładnie, z przekonania **ś.**, z doświadczenia, doświadczony; zdający sobie sprawę z czego, przytomny; popełniony ze świadomością: wiadomy, znany; *rzecz.*, człowiek doświadczony, dobrze wiedzący, znający: **ś.** sposobów, dróg.

Świat, wszystko, co istnieje, wzięte jako całość, wszechświat, byt; **ś.** słoneczny = system słoneczny; każde ciało niebieskie, uważane, jako całość odrębna; **ś.** fizyczny, **ś.** przyrodzony, **ś.** zmysłowy = podpadający pod zmysły człowieka; **ś.** nadprzyrodzony, duchowy, nadzmysłowy = to, co nie podpada pod zmysły, leży poza sferą zmysłów, duchowość; ziemia. jako mieszkanie ludzi: Stary **Ś.**=Europa, Azja i Afryka; Nowy **Ś.**=Ameryka, Australja; pięć części **ś-a**; podróż naokoło **ś-a**=naokoło ziemi; objechać **ś.** = ziemię; pójść w **ś.** = opuścić dom, wyjść na obczyznę; życie ludzkie na ziemi, żywot doczesny: przyjść na **ś.** = urodzić ś.; zejść ze **ś-a**, rozstać ś. z tym **ś-em**=umrzeć; wydać na **ś.** = urodzić; ja już ze **ś-a**=życie moje na schyłku; tobie na **ś.** = wchodzisz w życie; stary jak **ś.**= bardzo stary, starodawny; tamten **ś.** = życie przyszłe, życie pozagrobowe; wyprawić kogo na tamten **ś.**=zabić; ludzie, towarzystwo ludzkie, sprawy ludzkie, obyczaje ludzkie: znajomość **ś-a** = doświadczenie; bywa w **ś-ie**=w towarzystwach; wielki **ś.** = najwyższe sfery towarzyskie; wchodzić w **ś.** = zaczynać bywać w towarzystwach; grupa istot, środowisko, część życia: **ś.** żywych, **ś.** umarłych, **ś.** mieszczański, **ś.** arystokratyczny, **ś.** zwierząt, roślin, minerałów; **ś.** chrześcijański = chrześcijanie; **ś.** muzułmański = mahometanie; **ś.** uczony = ludzie uczeni; obywatel **ś-a** = człowiek; jak **ś.** **ś-em**=nigdy dotąd; póki **ś.** **ś-em**=nigdy odtąd; nigdy w **ś-ie**= przenigdy; najmądrzejszy, najpiękniejszy, najgorszy i t. d. w **ś-ie**=ze wszystkich; cały **ś.** o tym mówi = wszyscy; poszedł w **ś.** = gdzie go oczy poniosą; choćby za **ś.** gotów jestem iść = choćby jak najdalej; na końcu **ś-a**, na koniec **ś-a** = bardzo daleko; znikli, jakby ich na **ś-ie** nie było = znikli bez śladu; mieszkać za **ś-em** = na ustroniu, w zupełnej samotności; unikać **ś-a** = usuwać ś. od ludzi; jakby ś. dopiero co na **ś.** narodził=jest naiwny, nie zna życia; jak na inny **ś.** przyszedł = zdziwiony jest nowiną; jakby nie z tego **ś-a**= uduchowiony, zamyślony, rozmarzony; o **ś-ie** a. o Bożym **ś-ie** nie wie = nieprzytomny (z pijaństwa, z radości); obłoki, mgła **ś.** zakryły = widok przesłoniły; wyjść na **ś.**, wydać dzieło na **ś.**=na widok publiczny; wyjść trochę na **ś.** = z domu, na ulicę; życie świeckie, nie zakonne: opuścić **ś.** = wstąpić do klasztoru; wielka ilość, np.: **ś.** książek.

Światek, świat jakby w zmniejszeniu, niewielkie społeczeństwo; drobna część wszechświata; życie światowe; mały **ś.**=dzieci.

Światełko, niewielkie źródło światła, drobne światło, słabe światło.

Świetle, Światło, *przysł.*, jasno, rozumnie.

Światło, faliste drganie eteru, działające na nasz nerw wzrokowy i wywołujące wrażenia świetlne; każde ciało świecące, źródło światła: **ś.** słoneczne, naturalne, dzienne; **ś.** polarne = promienie świetlne, rozchodzące ś. pod biegunem północnym; **ś.** księżyca, gwiazd; każda lampa, świeca, kaganek, łuczywo, palące ś. ognisko i t. p.; **ś.** elektryczne=powstające w trudnotopliwych przewodnikach pod działaniem silnego prądu elektrycznego; **ś.** gazowe= płomień palącego ś. gazu oświetlającego; oświetlenie; materjał a. energja, użyte na oświetlenie, ich koszt; miejsce oświetlone: wynosić co na **ś.** = ujawniać; czas, kiedy słońce świeci, dzień:

przyjechać dokąd za **ś-a** = przy dniu; wydawać **ś.**=błyszczeć, lśnić; życie, żywot, świat: bodajeś **ś-a** Bożego nie oglądał=bodajeś **ś.** nie rodził; *przen.*, blask, świetność, jasność: **ś.** sławy, bogactwa itp.; wszystko, co oświeca i udoskonala umysł: **ś.** nauki, wiedzy, inteligencji, rozumu; **ś.** prawdziwej wiary = wiara chrześcijańska; **ś.** prawdy; objaśnienie, wyjaśnienie, wytłumaczenie: wystawić co we właściwym **ś-le**, w dobrym, korzystnym, złym, fałszywym **ś-le**= właściwie, dobrze, źle przedstawić, wyjaśnić; średnica otworu: **ś.** piszczałki organowej, futryna okna, drzwi ma dwa, trzy i t. d. łokcie w **ś-le.**

Światłocień, rozmieszczenie światła i cienia na rysunku.

Światłodawca, człowiek, dający światło; podający, rozszerzający naukę, nauczyciel.

Światłodruk, sposób otrzymywania reprodukcji z obrazów, rysunków, zdjęć fotograficznych itp. sposobem drukarskim, heljografiura.

Światłokrąg, koło świetlne, roztaczające **ś.** nad jakim przedmiotem, aureola, nimbus (fig.).

Światłolity, promieniejący światłem.

Światłonośny, wydający światło; świecący **ś.**, rozszerzający naukę.

Światłorodny, rodzący światło.

Światłość, blask światła, jasność, światło; cecha człowieka wykształconego, rozum, nauka; **ś.** wiekuista= zbawienie wieczne, raj; a **ś.** wiekuista niechaj mu świeci na wieki wieków!=niechaj dozna szczęśliwości wiecznej.

Światłowstręt, obawa światła u ludzi chorych na oczy.

Światłówka, motyl nocny z rodziny prościnek.

Światły, wydający światło, blask, jasny, błyszczący, świecący; dobrze i jasno oświetlony, widny; wspaniały, świetny; oświecony, rozumny, inteligientny, wykształcony.

Światoburca, człowiek burzący, niszczący świat.

Światoburczy, burzący, niszczący świat.

Światoburstwo, burzenie, niszczenie świata, niszczenie cywilizacji.

Światodzierżca, człowiek, który dzierży świat, który ma świat w swoim władaniu, światowładca.

Światogromczy, gromiący świat.

Światolubny, lubiący świat.

Światopis, Światopisarz, opisujący budowę świata fizycznego, kosmograf.

Światopisarstwo, opisanie świata fizycznego, kosmografja.

Światopismo, traktat kosmograficzny.

Światorządca, rządzący światem, pan świata, światowładca, światodzierżca.

Światosądny, sądzący świat.

Światotworzący, tworzący świat.

Światoumnictwo, wiedza naukowa o świecie, o wszechświecie, kosmologja.

Światoumniczy, dotyczący wiedzy o wszechświecie.

Światować, żyć na świecie, bywać między ludźmi, żyć w świecie.

Światowid, Światowit, najwyższe bóstwo w Słowiańszczyźnie zachodniej, posągi jego miały cztery głowy, zwrócone w cztery strony świata (fig.).

Światowiec, człowiek, żyjący w wielkim świecie, człowiek światowy, bywalec wyższych sfer towarzyskich, salonowiec.

Światowładca, Światowładny, człowiek, władający światem.

Światownik, światowiec.

Światowość, właściwość tego, co jest światowe; znajomość świata, życie światowe, próżność światowa, stosunki towarzyskie, bywanie w wielkim świecie.

Światowy, odnoszący ś. do świata, żyjący, na świecie będący; żyjący w wielkim świecie, bywający w pierwszorzędnych towarzystwach: bywalec **ś.**, dama **ś-a**; marności **ś-e** = dotyczące świata ziemskiego, nie duchowe.

Świąteczny, odnoszący ś. do święta, używany tylko w święta, odświętny; właściwy świętu, uroczysty; poświęcony świętu; dzień **ś.** = będący świętem.

Świątek, człowiek, przez Kościół uznany za świętego; obraz a. figura świętego; obłudny nabożniś, świętoszek, bigot; święto; **ś.** i piątek, **ś-i** i piątki = wszystkie dni bez wyjątku; Zielone **Ś-i** = pięćdziesiąty dzień po Wielkiej Nocy: święto Zesłania Ducha Świętego.

Świątka, karta świętna, atut, kozera.

Świątkować, obchodzić Zielone Świątki a. inne święto—*p.* świętować; nic nie robić, próżnować.

Świątkowy, odnoszący ś. do Zielonych Świątek, przypadający w Zielone Świątki.

Świątnica, świątynia, kościół.

Świątnik, stróż miejsca świętego, zakrystjan; kapłan, rozdający świętości; kalendarz z wyszczególnieniem świętych patronów.

Świątobliwie, jak święty; *przysł.*, bogobojnie, pobożnie.

Świątobliwość, pobożność, świętość, bogobojność; Jego **Ś.** = tytuł papieża.

Świątobliwy, jak święty, pobożny, bogobojny.

Świątynia, gmach a. miejsce, poświęcone bóstwu; dom modlitwy; kościół jednego z wyznań chrześcijańskich, dom Boży; gmach, poświęcony czemu, nauce, sztuce i t. p., przybytek.

Świcent, gatunek tytuniu do palenia.

Świder, przyrząd do wiercenia dziur w drzewie, w metalu i t. p.; **ś.** ziemny = przyrząd do rozpoznawania zawartości skorupy ziemskiej na znacznej głębokości (f.); *przen.*, człowiek niespokojny, nie mogący usiedzieć na miejscu, kręcicki, wszędzie ś. kręcący, wtrącający; **ś-em** patrzeć = zezem; *przysł.*, świdrem: kręcąc ś.

Świderek, mały świder; narzędzie do świdrowania czaszki, trepan.

Świderkować, świdrować.

Świdlak, laska, wyrobiona z gałęzi świdwy.

Świdowaty, podobny do grzybka (na zbożu).

Świdrak, małż z podgromady cewiaków, wielki niszczyciel części drewnianych portów, okrętów itp.

Świdrodrzew, owad z rzędu tęgopokrywych, drzewnik okrętowy.

Świdrować, robić dziurę świdrem, wiercić świdrem, przewiercać, borować; krzyk, aż w uszach **ś-uje** = przeraźliwy; **ś.** oczami = patrzeć przenikliwie, ciekawie; **ś.** w głowie, w żołądku, w kiszkach = mieć boleści.

Świdrowatość, kształt podobny do świdra, spiralność; **ś.** oczu = wzrok przenikliwy, zezowatość.

Świdrowaty, podobny z kształtu do świdra, spiralny, wężykowaty; wzrok **ś.**, oczy **ś-e** = przenikliwe, jakby chcące przewiercić człowieka na wylot.

Świdrowce—*p.* Trociniarki.

Świdrownia, miejsce, gdzie świdrują armaty.

Świdrownik, człowiek, pracujący świdrem, wiertarz.

Świdryk —*p.* Kołatek.

Świdrzyć oczami = patrzeć badawczo, starać ś. coś zbadać wzrokiem; uciekać ś. do wybiegów, kręcić.

Swidwa, krzew ogrodowy z rodziny dereniowatych (fig.).

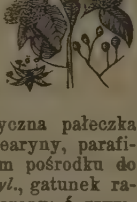

Świdwina, drzewo świdwy.

Świdwowy, odnoszący ś. do świdwy; zrobiony ze świdwy.

Świeca, cylindryczna pałeczka z łoju, wosku, stearyny, parafiny i t. p. z knotem pośrodku do oświecania; w *artyl.*, gatunek racy do oświecania terenu; **ś. rzymska** = gatunek fajerwerku, ogni sztucznych; w dawnych czasach rodzaj tortury, pochodnia do przypiekania skazanych, indagowanych i t. p.; w *bot.* **ś. nocna**—*p.* Wiesiołek; nie znajdziesz nic lepszego, choćbyś ze **ś-ą** szukał = mimo najstaranniejszych poszukiwań; igły szukając, za grosz **ś-y** spalił, gra nie warta **ś-y** = wiele zachodu, a mało rezultatu; prosty jak **ś.**=zupełnie prosty; przy **ś-y** pracować = przy świetle **ś-y**; w *łmn.*, **ś-e** = oczy jelenia.

Świecarnia, zakład, gdzie wyrabiają świece, fabryka świec.

Świecarz, rzemieślnik, wyrabiający świece, pracownik w fabryce świec; kupiec, sprzedający świece, mydlarz.

Świechtać, brudzić, tłuścić, walać, morusać, paskudzić.

Świecić, wydawać z siebie blask, światło, błyszczeć, promienić ś., lśnić ś., połyskiwać, bić światłem; przeprowadzać kogo ze światłem, przyświecać, nieść przed kim światło, poprzedzać go ze światłem; **ś.** oczami = strzelać, zerkać; **ś.** oczami gdzie, przed kim = bywać gdzie, przychodzić gdzie niechętnie, z prawdziwą przykrością; **ś.** za kogo oczami = wstydzić ś. za nieobecnego; **ś.** łokciami, bokami =mieć w ubraniu dziury na łokciach; **ś.** zębami = uśmiechać ś., szczerzyć je, śmiać ś. często; **ś.** jelitami=mieć brzuch rozpruty, tak iż z niego wychodzą jelita; **ś.** komu bakę=schlebiać mu; **ś.** bokami=zwracać na siebie uwagę powszechną, ściągać wszystkich oczy na siebie; odznaczać ś., słynąć; **ś.** sobie = dogadzać sobie we wszystkim; **ś.** przykładem=dawać innym dobry przykład; Panie, **ś-ć** nad jego duszą = daj mu żywot wieczny; **ś-i** mu gwiazda szczęścia=powodzi mu ś.; mniej dba o gwiazdy, komu słońce **ś-i** = mało dba o drobne zyski ten, kto obfituje we wszystko; **ś. ś.**, wydawać światło, rozlewać światło, błyszczeć, lśnić ś., połyskiwać; *przen.*, odznaczać ś., zalecać ś., szczycić ś.; obracać na siebie oczy wszystkich, zwracać powszechną uwagę; być oświetlonym: **ś-i ś.** w pokoju = jest zapalone światło; nie wszystko złoto, co ś. **ś-i**=nie należy sądzić z pozorów; co ś. prędko wznieci, niedługo **ś-i**; = rzecz, pośpiesznie zrobiona, mało co warta; **ś-i** jak ogarek w latarni=stracił na minie, spuścił nos na kwintę; świecący = błyszczący.

Świecidełko, *zdr.* od Świecidło.

Świecidło, ozdoba świecąca, cacko świecące; błyskotka; rzecz, mająca pozór świetny.

Świecisty, obfitujący w światło, świecący, świetny, lśniący.

Świeciuch, służący, który nosi przed kim światło, który przyświeca komu w drodze.

Świecki, światowy, odnoszący

ś. do świata; nie duchowny, nie zakonny, nie klasztorny: **ś.** żywot; człowiek **ś.**=nie ksiądz i nie zakonnik.

Świeckość, stan osoby, żyjącej w świecie, światowość; stan kapłana świeckiego, nie zakonnika.

Świecogas, człowiek, który gasi w kościele świece, gasiświeczka.

Świeconośca, ten, który nosi świecę; człowiek, który ma nadzór nad świecami, nad latarniami, latarnik.

Świeconośny, noszący świece, światło, wydający światło.

Świecoradło, szczypce do uciérania knota u dawnych świec łojowych.

Świecozapalacz, człowiek, który zapala świece w kościele, zakrystjan.

Świecywać, świecić od czasu do czasu.

Świeczka, mała świeca; oczy jak **ś-ki**=błyszczą ś.; **ś-i** mu w oczach stanęły od uderzenia = doznał wrażenia świetlnego skutkiem podrażnienia nerwu wzrokowego; **ś-i** w nosie = śluz spływający, nie obtarty; i Panu Bogu **ś-ę,** i djabłu ogarek = chciałby wszystkim dogodzić; ni Panu Bogu **ś-i,** ni djabłu ożoga = nikomu nie pożyteczny.

Świeczkowy, odnoszący ś. do świeczki, właściwy świeczce; odbywający ś., dziejący ś. przy świecach; *rzecz.*, dawny taniec polski.

Świecznica, zwierzę jamochłonne z gromady pławnic (fig.).

Świecznik, lichtarz o kilku a. więcej świecach, kandelabr, pająk; *przen.*, wysokie, odpowiedzialne stanowisko: być, stać na **ś-u**=być luminarzem, człowiekiem wielkiej zasługi; latarnik.

Świeczny, odnoszący ś. do świecy, do świec.

Świegot, głos świegocący ptaków, człowiek wielomówny, gadatliwy, gaduła, pleciuga, świegotarz, świegotnik, świegotka; ptak świegocący.

Świegotać, o ptakach: wydawać głos im właściwy, świergotać; szczebiotać; mówić wiele, gadać, pleść; wróble o tym na dachu **ś-ą** =wszyscy o tym już dobrze wiedzą.

Świegotanie, świegot.

Świegotka—*p.* Świegot; kobieta dużo mówiąca, papląca, gadatliwa.

Świegotliwość, własność wydawania świegotu, szczebiotliwość; gadatliwość, wielomówność, plotkarstwo.

Świegotliwy, o ptakach: wciąż świegocący; *przen.*, ciągle coś gadający, wielomówny, gadatliwy.

Świekier, ojciec męża a. ojciec żony, teść.

Świekra, matka męża. matka żony.

Świektać, świegotać.

Świercz, armata małego kalibru—*p.* Świerszcz.

Świerczałka—*p.* Skartabellus.

Świerczek, Świerczyk, mały, młody świerszcz.

Świerczyć, świerszczeć.

Świerczyna, drzewo świerkowe; las, złożony z drzew świerkowych.

Świerczyniak, motyl miernikowiec z rodziny drzewiniaków.

Świergolić—*p.* Świergotać.

Świergot—*p.* Świegot; głos wielu ptaków, ćwierk, ćwierkanie.

Świergotać—*p.* Świegotać; ćwierkać.

Świergotek, ptak śpiewający zębodzioby z rodziny skowronków (fig.).

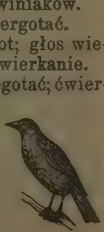

Świergotliwy, Świergotny, wydający świergot.

Świerk, drzewo iglaste z rzędu szyszkowych, z rodziny sosnowatych (fig.).

Świerkać, świergotać, świegotać ćwierkać.

Świerkot, *p.* Świergot.

Świerkowy, odnoszący ś. do świerka, właściwy świerkowi, wyrobiony z drzewa świerkowego.

Świeronek, Świronek, Świreń, Świernia, śpichlerz, skład, śpiżarnia, lamus (fig).

Świerszcz, owad prostoskrzydły, skaczący (fig.); *przen.*, człowiek szczupły, delikatny, drobny.

Świerszczeć, wydawać głos właściwy świerszczowi, piszczeć, świergotać.

Świerszczyk, *zdr.* od świerszcz.

Świerząbek, roślina z rodziny baldaszkowych; trybula.

Świerzba, zaraźliwa choroba skóry, wywołana przez mikroskopijnego pasorzyta, zwanego świerzbowcem.

Świerzbiączka, przewlekłe zapalenie skóry; niecierpliwość, pożądanie, zrobienia czego, wzięcia ś. do czego.

Świerzbieć, doznawać świerzbienia, swędzenia; wywoływać, sprawiać świerzbienie: **ś-i** mię; *przen.*, **ś-i** mię język=mam ochotę coś powiedzieć, wygadać ś.; ś-igo grzbiet = tak postępuje, że zasłużył na plagi; **ś-i** mię dłoń = będę odbierał pieniądze; **ś-i** mię ręka= mam ochotę wybić kogo; ma **ś-ące** ręce = wszystko zagarnia, przywłaszcza sobie; zęby mię **ś-ią** = mam apetyt, chrapkę na co.

Świerzbień, palec średni u ręki.

Świerzbnica, roślina z rodziny szczecinowatych.

Świerzbniczak, motyl miernikowiec z rodziny roślinników.

Świerzbowaty, krostawy, parchowaty.

Świerzbowiec, pająk mikroskopijny z grupy roztoczy, wywołujący świerzbę (fig.).

Świerzepa—*p.* Szarotka.

Świerzepa, Świerzopa, Świrzopa, klacz, kobyła.

Świerzepi, odnoszący ś. do klaczy.

Świerzop, roślina łopucha, ognicha.

Świerzopa—*p.* Świerzepa.

Świetlak, motyl miernikowiec z rodziny drzewiniaków.

Świetlaność. przesycenie światłem, światłość, promienistość, światło nieba, jako Boskość.

Świetlany, przesycony światłem, świecący, świetlisty; szczęśliwy, błogi; uduchowiony, nieziemski.

Świetleć, być źródłem światła, wydawać światło.

Świetlica, Świetnica, izba gościnna w chacie chłopskiej na Rusi; pokój, komnata.

Świetliczka, gatunek ryby morskiej, wydającej z siebie światło.

Świetlik—*p.* Świętojański robaczek (fig.); materja świetlna według dawnej, dziś obalonej hipotezy.

Świetlistość — *p.* Świetlaność.

Świetlisty, przesycony, przepełniony światłem świetlany.

Świetlnik, płaszczyzna, oddzie-

lająca stronę oświeconą ziemi od ciemnej, przechodząca przez środek ziemi i słońca; otwór w kopalni, którędy przenika światło.

Świetlny, odnoszący ś. do światła, właściwy światłu, jasny.

Świetnica, owad z rzędu dwuskrzydłych, płaskawych—*p.* Świetlica.

Świetnić—*p.* uświetniać.

Świetnie, *przysł.*, znakomicie, wybornie, pysznie, przepysznie, okazale, wspaniale, wyróżniająco; mieć ś. ś. = być zdrowym, bogatym, mieć znaczne dochody.

Świetnieć, jaśnieć, błyszczeć, świecić ś.; być świetnym, pysznym, wyróżniać ś.; stawać ś. coraz świetniejszym.

Świetnik, roślina z rodziny trędownikowatych (f.).

Świetnogorzki, świetny, ale gorzki zarazem.

Świetnogrzywy, mający piękną grzywę.

Świetnolity, bardzo świetny.

Świetność, blask, jasność; przepych, okazałość, wspaniałość.

Świetnozielony, odznaczający ś. świetną barwą zieloną.

Świetnozłoty, świecący od złota.

Świetny, błyszczący, świecący, promieniejący, jasny; pyszny, okazały, wspaniały, przepyszny; wyborny, znakomity, doskonały, wyśmienity; bardzo ważny, godny uwagi; ś-e stanowisko = wysokie, znakomite, przynoszące zaszczyty i dochody.

Świeżeć, stawać ś. świeżym, odświeżać ś., odnawiać ś.

Świeżo, *przysł.*, niedawno, dopiero co, w ostatniej chwili; zdrowo, rumiano; chłodnawo.

Świeżobarwy, Świeżobarwny, mający świeże barwy.

Świeżopamiętny, będący jeszcze w świeżej pamięci ludzkiej, niedawny.

Świeżość, charakter tego, co jest świeże; temperatura bardziej chłodna, niż ciepła, powietrze przyjemne, orzeźwiające; blask, świetność tego, co jest nowe, młode: ś. barw, ś. kwiatów; nowość, niezwykłość, oryginalność, świetność: ś. stylu, ś. wyobraźni w jakim utworze; przymiot tego, co jest nowe, niebywałe dotąd.

Świeżusieńki, Świeżutki, Świeżuchny, Świeżuteńki, zupełnie świeży.

Świeży, niedawny, niedawno zrobiony; ś. chleb = niedawno upieczony, nie czerstwy; ś. woda= prosto ze studni, ze źródła, nie ciepła, zimna; ś. masło=nie solone; ś-e jajka, ś-e mięso = nie zepsute; mający w sobie blask, urok młodości, nowości, niezwiędły, niezblakły, nie nadpsuty wiekiem; chłodnawy, przyjemny, orzeźwiający: ś. poranek; nowy, niedawny, dopiero co zrobiony: ś-a suknia; ś. wygląd = zdrowy, młody; świetny, oryginalny, nie naśladowany, niezwykły, niepospolity: ś. styl; rzeźki, rzeźwy, nieutrudzony: ś-e posiłki, ś-e siły=nowe, jeszcze niezmęczone.

Świeżyzna, świeży prowiant, zwłaszcza, mięso, jarzyny.

Święcica, święta niewiasta; dewotka, bigotka.

Święciciel, człowiek, który święci, poświęca.

Święcić, świętym czynić, poświęcać, nadawać cechę świętości przez wyrzeczenie ustanowionych przez Kościół błogosławieństw i wykonanie pewnych czynności rytualnych: ś. wodę, olej, wino, chleb, kościół, zastawę wielkanocną, tak zw. święcone i t. p.; wyświęcać: ś. na kapłana, biskupa; wspominać z bło-

gosławieństwem, z dziękczynieniem, błogosławić; obchodzić uroczyście przez nabożeństwo i powstrzymanie ś. od pracy, świętować: **ś.** święto; być w cenie, być poszukiwanym, popłacać; poświęcać coś, ofiarowywać, ofiarę z czego czynić, wyrzekać ś. czego; w grze w karty: być atutem, kozerą; **ś. ś.**, świętym ś. stawać, być błogosławionym, wspominanym z błogosławieństwem; święć ś. imię Twoje=niech będzie świętym, błogosławionym; **ś.** czyją pamięć = cześć; być szanowanym, otoczonym czcią; być ofiarowywanym iść na ofiarę; być obchodzonym uroczyście; dziać ś., dokonywać ś., odbywać ś., zanosić ś. na co, przygotowywać ś.: coś ś. tu święci=coś ma być, stać ś.

Święcidlnia, miejsce, gdzie składają ofiary, ołtarz ofiarny.

Święcie, *przysł.*, zgodnie z przykazaniami Boskiemi, świątobliwie; uroczyście; z wszelką pewnością, niezawodnie, nienaruszenie.

Święcone (-ego), jedzenie wielkanocne, zastawa wielkanocna, poświęcona z odpowiedniemi ceremonjami przez kapłana.

Święcony, który był poświęcony, pobłogosławiony z odpowiedniemi ceremonjami kościelnemi: **ś-a** woda, **ś-e** jajko; boi ś., jak djabeł **ś-ej** wody=okropnie ś. boi.

Święcik, pająk dymaczkowaty z rzędu pasorzytnych.

Święta (-ej), kobieta uznana przez kościół, jako godna czczenia, używająca wiecznej szczęśliwości na tamtym świecie.

Świętalny, świąteczny.

Świętne (-ego), podarunek, dawany majtkom w większe święta.

Świętnica—*p.* Świątnica.

Świętnik—*p.* Świątnik.

Świętny, święcony, świąteczny; atutowy, kozerny; **ś-a**, *rzecz.*, kozera, atu, atut.

Święto, dzień, wyznaczony przez Kościół, obchodzony uroczyście przez nabożeństwo i powstrzymanie ś. od pracy; **ś-a ruchome**= przypadające co rok w innym dniu, np. Wielkanoc, Zielone Świątki; **ś-a nieruchome**=przypadające zawsze w tym samym dniu, np. Boże Narodzenie, Trzech Króli; **ś-a**, w *lm.*, znaczniejsza uroczystość, trwająca dwa a. więcej dni, np. Boże Narodzenie, Wielkanoc i Zielone Świątki.

Świętobliwie — *p.* Świątobliwie.

Świętobliwy—*p.* Świątobliwy.

Świętobójca, zabójca osoby świętej.

Świętoburzec, Świętoburca, człowiek, który powstaje przeciw świętym, zwalczający cześć dla świętych.

Świętochrońca, zakrystjan.

Świętoduski, odnoszący ś. do św. Ducha albo do kościoła pod wezwaniem św. Ducha.

Świętognica, zwierzę jamochłonne z gromady żebropławów (fig.).

Świętogórski, odnoszący ś. do świętej góry.

Świętojanek, drzewo z rodziny brezylkowatych, chleb świętojański (fig.).

Świętojanka, uroczystości ludowe, obchodzone na św. Jana, wianki, sobótki i przybór Wisły na św. Jan.

Świętojański, odnoszący ś. do św. Jana; odnoszący ś. do ewangielji św. Jana a. Apokalipsy św. Jana; odnoszący ś. do uroczystości św. Jana; robaczek **ś.**=owad z gromady tęgopokrywych, fosforyzujący podczas ciepłych nocy letnich, świetlik (fig.); **ś-ie** ziele,

roślina z rodziny dziurawcowatych, dziurawiec; **ś. chleb** — *p.* Świętojanek; owoc świętojanka w kształcie słodkich i mięsistych strączków jadalnych.

Świętojańskie (-ego), zadatek, dawany przy umowie rocznej, zawieranej na św. Jana.

Świętojerski, odnoszący ś. do św. Jerzego.

Świętokaźca, profanator świętości, świętokradca.

Świętokaźny, profanujący rzeczy święte.

Świętokłamca, człowiek, nie dotrzymujący ślubu, złożonego Bogu.

Świętokradca, człowiek, który kradnie rzeczy święte, należące do kościoła, profanator świętości.

Świętokradzki, odnoszący ś. do świętokradztwa, dokonany przez świętokradcę.

Świętokradztwo, przywłaszczenie sobie rzeczy świętej, własności kościelnej; znieważenie, profanacja świętości.

Świętokrzyski, od Św. Krzyża, dotyczący Św. Krzyża; **Ś-skie** góry=nazwa gór w ziemi Radomskiej; **Ś-a,** nazwa ulicy w Warszawie.

Świętokupca, Świętokupiec, człowiek handlujący, kupczący świętemi rzeczami, urzędami kościelnemi i t. d., świętoprzedawca.

Świętokupski, odnoszący ś. do świętokupcy, właściwy świętokupcy.

Świętokupstwo, handlowanie, kupczenie rzeczami świętemi, urzędami kościelnemi i t. d.

Świętołupstwo, rabunek kościoła, świętokradztwo.

Świętomarcińskie (-ego), komorne, płacone na św. Marcina.

Świętomyślność, świętość myśli.

Świętomyślny, mający święte myśli, święcie myślący.

Świętopietrze, dobrowolna ofiara, składana papieżowi na rzeczy kościoła, opłata, posyłana w wiekach średnich z Polski do Rzymu każdego roku na lampy w kościele św. Piotra (grosz św. Piotra w Polsce płacono do końca panowania Zygmunta Augusta).

Świętoprzedawca — *p.* Świętokupca.

Świętoruski, święty u Rusinów.

Świętosporny, sprzeczny w rzeczach świętych.

Świętoszek, fałszywy nabożniś, bigot, liziobrazek, obłudnik nabożny; owad z rzędu tęgopokrywych.

Świętoszka, forma żeńs. od Świętoszek.

Świętoszkostwo, rola, charakter świętoszka, bigoterja, niewiara, obłudna pobożność.

Świętość, charakter, przymiot tego, co jest święte, poświęcone, uświęcone; charakter tego, co otoczone powszechną czcią, szacunkiem; w *lm.* **ś-i,** rzeczy święte, rzeczy poświęcane, relikwje.

Świętośpiewny, odnoszący ś. do świętobliwego śpiewu.

Świętować, obchodzić święta; nic nie robić, próżnować.

Święty, z istoty swojej nie ulegający grzechowi, zupełnie doskonały: Bóg; zaliczony przez kościół do rzędu błogosławionych, którym ś. cześć oddaje; mający udział w świętości Boskiej: **ś.** patron, **ś.** anioł; poświęcony Bogu, uświęcony przez religję, mający związek z religją: **ś.** dzień, **ś-e** rzeczy, **ś-e** miejsce, **ś.** przybytek, Pismo **Ś-e**=Stary i Nowy Testament; rok **ś.**=miłościwe lato, jubileusz; Msza **Ś-a**; historja **ś-a**=historja narodu izraelskiego według Starego Testamentu oraz dzieję Chrystusa i apostołów; Ziemia **Ś-a**=Palestyna; gieografja **ś-a**=gieografja Palestyny; Ojcieo **Ś.**=

papież; inkwizycja ś-a=w średnich wiekach instytucja kościelna, sądząca oskarżonych o herezję; ś-ej pamięci *(skr.* ś. p.) = o nieboszczyku chrześcijaninie; Ś-e Ś-ych= najświętsza część świątyni jerozolimskiej, gdzie przechowywała ś. arka przymierza; żyjący zgodnie z przykazaniami Boskiemi; świątobliwy, pobożny, cnotliwy, zgodny z prawami Boskiemi; powszechnie szanowany, otoczony czcią, zasługujący na szacunek, zachowywany z czcią: ś-a miłość ojczyzny, ś. obowiązek; wola ojca jest ś-a; niezawodny, niezaprzeczony: ś-a prawda; *rzecz.*, człowiek zaliczony przez kościół do rzędu błogosławionych, którym ś. oddaje cześć, patron święty; ś. spokój = zupełny, niczym niezakłócony; daj mi ś. spokój=nie dokuczaj mi; mieć ś-e życie=spokojne, bez trosk; goły, jak turecki ś.=zupełnie goły, bez pieniędzy.

Świni, odnoszący ś. do świni, właściwy świni, świński; dla świń przeznaczony; ś-a ława=przyrząd do podnoszenia jakiejkolwiek części działa dla umieszczenia jej na swojem miejscu; taki, jak u świni; ś-a wesz—*p.* Szczwół.

Świnia, zwierzę ssące parzystokopytne z rodziny tejże nazwy: ś. domowa, dzika ś.=dzik; mięso świni, świnina, wieprzowina; *przen.*, człowiek brzydkiego charakteru, brzydkich obyczajów, niechluj, świńtuch, brudas, flejtuch; łotr, gałgan; ś-im z tobą nie pasał = odprawa pogardliwa człowiekowi nizkiej kondycji, narzucającemu ś. ze swą poufałością; pójdziesz ś-ie paść = mówi rodzic do syna, który nie chce ś. uczyć; wyglądasz, jak ś. w pół szorku=jesteś dziwacznie ubrany.

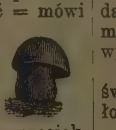

Świniak, mała świnia, prosiak, prosię; rodzaj grzyba z rzędu bedłek (fig.); dziecko niechlujne.

Świniarek, pastuszek, pasący świnie, pastuszek świń.

Świniarka, kobieta, pasąca świnie; pastuszka świń; kobieta niechlujna, flejtuch, flądra.

Świniarnik, chlew dla świń, świnnik.

Świniarski, właściwy świniarzowi.

Świniarz, pastuch świń, świnopas; wieprzarz, handlarz nierogacizny; świntuch, niechluj, brudas; człowiek nizkiego, brudnego charakteru, łotr, gałgan.

Świnić, paskudzić, walać, brzydzić; robić coś po partacku.

Świnina, mięso świni a. wieprza, wieprzowina.

Świniobój, rzeźnik od świń.

Świniopas—*p.* Świnopas.

Świnka, ma-
ła, młoda świnia; morska ś. =zwierzę ssące z rzędu gryzoni z rodziny kopytkowych, morświnka (fig.); *przen.*, flejtuszek, brudasek.

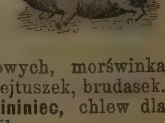

Świnnik, Świninec, chlew dla świń, świniarnik.

Świnopas, Świniopas, pastuch świń; człowiek bez wychowania, nieokrzesany, gbur, prostak, grubianin.

Świnopastwo, zajęcie świnopasa, pasanie nierogacizny.

Świński, odnoszący ś. do świni, właściwy świni; mający do czynienia ze świniami, chodzący koło świń; brudny, plugawy=niechlujny, ohydny; niegodziwy, łajdacki, łotrowski; ś-ie ucho, ś-a morda, ś. ryj, ś-ie ryło = rodzaje wymysłów; po ś-ku—*p.* Świńsko.

Świńsko, *przysł.*, jak świnia, po świńsku, podle, niegodziwie, po łotrowsku.

Świntuch, brudas, popełniający

czyny nieuczciwe, niechluj, flejtuch; człowiek brudnego charakteru, niegodziwiec, łajdak.

Świntuszek, *zdr.* od Świntuch.

Świństwo, cecha właściwa świni; niechlujstwo, plugastwo, brak zamiłowania czystości; rzecz paskudna, budząca wstręt, obrzydliwa, rzecz nieczysta; postępek człowieka nizkiego charakteru, brudny, plugawy, łajdactwo, łotrostwo, niegodziwość; postępowanie nieuczciwe, godne pogardy; mowa a. postępek, obrażające moralność publiczną, sprosność, nieprzyzwoitość, mowa plugawa, rozpustna; robota partacka; niedotrzymanie danego słowa.

Świrczałka—*p.* Skartabellus.

Świrena, ryba morska koścista, szczupakowata.

Świreń—*p.* Świeronek.

Świrkać, o konikach polnych: ćwirkać.

Świronek, śpichrz.

Świrzepa, gorczyca polna; łopucha, ognicha, świerzop.

Świsnąć—*p. nied.* Świstać; *przen.*, zabrać pokryjomu, porwać, ukraść, uciec.

Świst, jednostajny głos przeciągły, wydawany przez ułożone w pewien sposób usta a. jaki inny przedmiot a. instrument, wydające głos podobny: ś. wiatru, ś. ptaków; ś. kuli = odgłos, wydawany przez wystrzeloną biegnącą kulę; gatunek lichej tkaniny.

Świstach—*p.* Świszczypała.

Świstactwo, lekkomyślność, fircykowatość, wietrzność, trzpiotowatość.

Świstaczka, kobieta lekkomyślna, trzpiotka; przyrząd do świstania, gwizdawką, świstawka.

Świstać, *dok.* Świsnąć; wydawać głos przeciągły, wypuszczając strumień powietrza przez wązką szczelinę, utworzoną między stulonemi wargami, gwizdać; o niektórych ptakach: wydawać głos im właściwy; wydawać świst na jakim narzędziu, np. na gwizdawce; wydawać, mówiąc, głos świszczący, np. wskutek braku zębów.

Świstak, wietrznik, pustak, lekki duch, trzpiot; zwierzę ssące z rzędu gryzoni z rodziny wiewiórek, świruz (fig.); orzech pusty robaczywy z dziurką.

Świstałka, Świstawka, przyrząd do świstania, gwizdawka.

Świstawka—*p.* Świstałka.

Świstek, głos, wydany na świstawce, sygnał na świstawce; gwizd, świstawka; kawałek papieru; licha broszurka, pisemko ulotne, nędzna gazetka.

Świstny, tyczący ś. świstania, świszczący.

Świstuła, zabawka dziecięca: rurka, z której tchem wyrzuca ś. drobne pociski, np. ziarnka grochu; największy gatunek kaczek dzikich.

Świstun—*p.* Świstak.

Świstunka, ptak śpiewający, zębodzioby z rodziny gajówek (fig.).

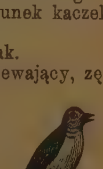

Świszcz, zwierzę ssące—*p.* Świstak.

Świszczeć, g w i z d a ć, świstać; wydawać głos przeciągły, ś w i s z c z ą c y szczególnie w przelocie, jaki sprawia wiatr, strzała, kula wystrzelona.

Świszczek, mały, młody świszcz; przyrządzik do świstania.

Świszczypała, Świszczypałka, lekkoduch, trzpiot, pustak, wietrznik, świstak.

Świszczypałkostwo, świstactwo, płochość, wietrzność, trzpiotostwo.

Świśnięcie, wydanie świstu, gwizd; uderzenie kogoś z rozmachem, szybko, mocno, ze świstem; przywłaszczenie sobie czego cudzego, kradzież.

Świt, słabe światło przed wschodem słońca; chwila przed wschodem słońca.

Świta, *fr.*, orszak monarchy a. dostojnika—*p.* Świtka.

Świtać, dnieć, rozdniewać; rozjaśniać ś. słabym światłem przed wschodem słońca: **ś-a** = dnieje; mieć nadzieję; roić ś., snuć ś., marzyć ś.: co ci **ś. ś-a** w głowie?; ukazywać ś., stawać ś. widzialnym: dno w gąsiorku **ś-a** = już bardzo mało w nim trunku.

Świtanie, świt.

Świtezianka, owad z rzędu prostoskrzydłych, rodzaj ważki (fig.).

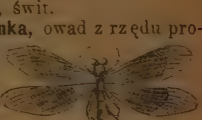

Świtka, Świta, sukmana, chłopska, siermięga.

Świtny, odnoszący **ś.** do świtu; odnoszący ś. do świtki.

T.

T, dwudziesta litera alfabetu, spółgłoska przednio-językowa czyli zębowa, bezdźwięczna, twarda, wybuchowa.

Ta!, ta!, ta!, *wykrz.*, naśladujący uderzanie, bicie; naśladujący nudną, monotonną mowę; oznaczający wątpliwość: jeszczeby też! akurat! skąd!

Tab., *skr.* **Tabula,** *łc.*, tablica.

Tabaczarka, Tabacznica, *hind.*, kobieta, zajmująca ś. sprzedażą tabaki; kobieta, zażywająca tabakę; żona tabaczarza.

Tabaczarnia, *hind.*, sklep, gdzie sprzedają tabakę: miejsce, gdzie palą tytuń, palarnia, knajpa.

Tabaczarz, *hind.*, mężczyzna, zażywający tabakę—*p.* Tabacznik.

Tabaczek, *hind.*, kolor tabaki, tabaczkowy.

Tabaczka, *hind.*, *zdr.* od Tabaka.

Tabaczkowy, Tabakowy, Tabaczny, *hind.*, odnoszący ś. do tabaki; mający kolor tabaki, t. j. ciemny z odcieniem czerwonawego.

Tabaczne (-ego), *hind.*, podatek od tabaki, od tytuniu.

Tabacznica, *hind.* — *p.* Tabaczarka.

Tabacznik, *hind.*—*p.* Tabaczarz; kupiec, sprzedający tabakę i tytuń.

Tabaczny, *hind.*—*p.* Tabaczkowy.

Tabaka, *hind.*, odpowiednio przyrządzony i zaprawiony substancją aromatyczną i amonjakalną tytuń w proszku, używany do wciągania w nos; ciemny jak **t.** w rogu=nic nie wie, nie umie; nie wart i niucha **t-i**=nic nie wart.

Tabakiera, *hind.*—*p.* Tabakierka; *przen.*, **t.** bez tabaki = pusta stodoła, pusta głowa; czy nos dla **t-y**, czy **t.** dla nosa=czy funkcjonarjusze dla publiczności czy publiczność dla funkcjonarjusza?

Tabakierka, *hind.*, małe pudełeczko, ozdobna szkatułka, służąca do noszenia z sobą tabaki (fig.); *przen.*, **t.** bez tabaki=głowa bez rozumu.

Tabakiernik, *hind.*, rzemieślnik wyrabiający tabakiery.

Taban, najprzedniejszy rodzaj perskich głowni czyli kling.

Tabela, *łc.*, tablica, spis czego w przegródkach między linjami pionowemi; dokładny wykaz poszczególnych przedmiotów, zestawienie rachunkowe, sporządzone w liczbach lub graficznie z napisami w nagłówkach rubryk tego, co rubryki zawierają.

Tabelarny, Tabelowy, *łc.*, dotyczący tabeli, odnoszący ś. do tabeli.

Tabelaryczny, *łc.*, ułożony w kształcie tabeli.

Tabernakulum, *łc.*, namiot, przybytek; w kościele katolickim ozdobna szafka na ołtarzu, przeznaczona do przechowywania Najświętszego Sakramentu (fig.) u Izraelitów: przybytek, gdzie spoczywała arka przymierza.

Tabes, *łc.*, uwiąd rdzenia pacierzowego, choroba przewlekła, bezgorączkowa, cechująca ś. bólami przeszywającemi w nogach i zboczeniami w chodzie.

Tabetyk, *łc.*, cierpiący na uwiąd rdzenia pacierzowego.

Tabin, gatunek ozdobnej drogiej kitajki.

Tabinki, Tebinki, Tybinki, ozdoby skórzane, wiszące u siodła; część ciała jeźdźca, przylegająca do siodła; tył, zad.

Tabinowy, odnoszący ś. do tabinu; zrobiony z tabinu.

Tablatura—*p.* Tabulatura.

Tabldot (table d'hote), *fr.*, obiad w restauracji o jednej porze dla wszystkich gości, nie wybierany z jadłospisu.

Tablerować, *fr.*, mieszać rozcierając (np. proszek, maść, lukier).

Tableta, *fr.*, duża taca, stolik z takąż tacą, przystawiany do stołu jadalnego.

Tabletka, *fr.*, tabliczka, pastylka.

Tablica, *łc.*, deska, czarno pomalowana, do pisania na niej; płyta; rysunek objaśniający, umieszczony na całej stronicy a. na całym arkuszu; rubryki z wymienieniem a. systematycznym układem różnych szczegółów; **t. statystyczna**—*p.* Statystyczny; **t. erekcyjna** — *p.* Erekcyjny; **t. paschalna**—*p.* Paschał; **t. Pitagoresa**—*p.* Tabliczka mnożenia.

Tablicowy, Tabliczny, *łc.*, odnoszący ś. do tablicy; zrobiony w kształcie tablicy.

Tabliczka, *łc.*, mała tablica; **t. szyfrowa**=do pisania na niej kredką a. szyferkiem; **t. mnożenia** = wykaz iloczynów z mnożenia liczb jednocyfrowych; wykaz takich iloczynów, ułożony w formie tablicy z kolumnami liczb.

Tabliczkowy, *łc.*, odnoszący ś. do tabliczki; wyrobiony w kształcie tabliczek.

Tablo (tableau), *fr.*, obraz, malowidło; widok, dający ś. objąć okiem; *żart.*, zdarzenie, scena komiczna, zbieg okoliczności, stawiający jaką osobę obecną w położeniu śmiesznym, przykrym lub charakterystycznym.

Tabor, *tur.*, obóz, otoczony wozami (fig.); zbiór wozów i pakunków wojska w czasie marszu; park, ogół namiotów wojskowych, znaczna ilość ludzi, bydląt naładowanych wozów i t. p., przenoszących ś. z jednego miejsca w drugie: ruszać **t-em**; ogół parowozów i wagonów, któremi rozporządza dana droga żelazna.

Taboret—*p.* Taburet.

Taborować, *tur.*, spajać z sobą wozy nakształt taboru; **t. ś.**, roz-

kładać ś. taborem, zbierać ś. gdzie z wziętemi zapasami w celu zabawy i ucztowania; obozować.

Taborowy, *tur.*, należący do obozu, obozowy.

Taboryci, nazwa sekty najżarliwszych Husytów w Czechach.

Taborzanin, *tur.*, należący do taboru, stojący taborem, obozujący.

Tabu, *austral.*, osoba, drzewo, przedmiot jako świętość nietykalna, której dotknięcie jest karane śmiercią.

Tabula franca (franka), *wł.*, wspólna uczta, w której każdy za siebie płaci.

Tabula rasa (raza), *łć.*, dosłownie: tablica gładka; czysta kartka; pusta przestrzeń ziemi; umysł jeszcze nie uprawiony przez naukę, nieświadomy; zniszczenie, po którym nic nie pozostało.

Tabularjum, *łć.*, archiwum.

Tabularjusz, *łć.*, utrzymujący protokół, protokólista; pisarz, prowadzący rachunki.

Tabularny *łc.* wyciąg = wyciąg hipoteczny; **t-a** posiadłość = większa własność rolna; **t.** świadek = którego zeznania zapisuje się do protokółu.

Tabulatura, *łć.*, dawne pismo muzyczne, w którym oznaczano tony nie nutami, lecz literami; zbiór przepisów, dotyczących tworzenia pieśni, obowiązujący u meistersingerów średniowiecznych; płótno, na którym się maluje; z **t-y**=przesadnie, z partesu.

Tabulet, *łć.*, kram przenośny, składający ś. ze stołu z szufladami do chowania towarów.

Tabułat, *łć.*, blaszane nakrycie fontanny; podłoga z tafli.

Tabun, *tat.*, stado dzikich a. zdziczałych koni na stepach.

Tabunowy, Tabunny, *tat.*, dotyczący tabunu, stepowy.

Tabuńczyk, *tat.*, pasterz, pilnujący bydła w stepach.

Taburet, Taboret, *fr.*, krzesełko bez poręczy i oparcia, stołek (fig.).

Taca, *tur.*, naczynie drewniane a. metalowe, płaskie, o mało wystających brzegach, na którym przynosi ś. butelki, szklanki, kieliszki, filiżanki, talerze.

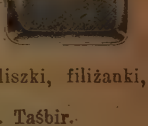

Tacbir, *nm.—p.* Taśbir.

Tacet, *wł.*, gatunek narcyza o kwiatach dzwonkowatych.

Tacher, *nm.*, tuzin.

Tachlować, *nm.*, mieniać, zamieniać, szachrować.

Tachograf, *gr.*, przyrząd do szybkiego robienia odbitek pisma lub rysunku.

Tachometr—*p.* Tachymetr.

Tachrać, Tarchać, gadać, bajać.

Tachydrom, *gr.*, szybkobieg.

Tachygrafja, *gr.*, sztuka szybkiego pisania, stenografja.

Tachylit, *gr.*, szklista masa, z której składają ś. niekiedy żyły bazaltu.

Tachylitowy, *gr.*, złożony z tachylitu.

Tachymetr, *gr.*, szybkomierz, cz. przyrząd do szybkiego mierzenia i oznaczania odległości; przyrząd do mierzenia i oznaczania szybkości płynącej wody, ruchu statków, pociągów, obrotu maszyn dynamoelektrycznych (f.).

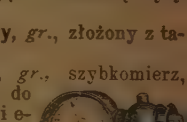

Tacka, *tur.*, *zdr.* od Taca.

Taczać, posuwać zwolna coś okrągłego po powierzchni płaskiej a. pochyłej, jak jaki przedmiot na czymś okrągłym toczyć; **t. ś.,** przewracać ś. z jednego boku na drugi, przewalać ś.; słaniać ś. idąc, zataczać ś.

Taczałka, krab ze skupienia kolistków, kalapa, okrywacz wstydek (f.).

Taczka, wózek w kształcie skrzynki o jednym kółku do wożenia ziemi, cegieł i t. p.; tyle ciężaru, ile naraz do taczki można nałożyć; być skazanym na t-i=na ciężkie roboty (fig.).

Taczkarz, człowiek, pracujący z taczką; człowiek wyrabiający a. sprzedający taczki.

Taczkować, wozić coś taczką.

Taczkowy, odnoszący się do taczki.

Tadeusz, w *wyraz.* śpiewać **T-a**= być w opłakanym stanie majątkowym.

Tadynek, kłopot, zmartwienie.

Tael, *ang.*, jednostka monetarna, a właściwie waga srebra w Chinach, różna w różnych miastach.

Taf, *szybrz.*, naśladujący odgłos szczekania; naśladujący odgłos motoru w samochodzie.

Tafelbir, *nm.*, piwo stołowe.

Tafelka, *nm.*, mała tafla.

Tafelnik, *nm.*, robotnik, wyrabiający tafle szkła w hucie szklanej.

Tafja, *malajs.*, rodzaj lichego rumu z trzciny cukrowej.

Tafla, *nm.*, płyta czworokątna płaska ze szkła, marmuru, drzewa i t. p. (fig.).

Taflasy, *nm.* — *p.* Taflowy.

Taflować, *nm.*, wykładać taflami.

Taflowanie, *nm.*, wykradanie taflami ścian, sufitów, podłóg, stołów i t. p.; posadzka ułożona z tafli drzewnych; futrowanie ścian.

Taflowy, wyrobiony w kształcie tafli; ułożony z tafli: podłoga **t-a.**

Tafta, *perc.*, gładka tkanina jedwabna, bardzo cienka tkana tak jak płótno, werniksowana z obu stron; kitajka: *przen.*, wstęga, chorągiew.

Taftaj, Taftuj, *tat.* — *p.* Kołczan.

Taftowy, *pers.*, zrobiony z taftyty, kitajkowy.

Tać, trzymać w tajemnicy, ukrywać: **t. ś.** z czym, kryć ś., ukrywać ś., chować ś. z czym, nie objawiać czego; o rzeczach: być ukrytym, utajonym.

Tais, motyl dzienny z rodziny motylowców (fig.).

Tajeć, o lodzie, o śniegu: przechodzić ze stanu stałego w ciekły, topić ś., topnieć, rozpuszczać ś.; taje na dworze = jest odwilż: *przen.*, tracić gniew, stawać ś. mniej zaciętym w gniewie, przychodzić do równowagi.

Tajemnica, rzecz tajna, skryta, której nie można poznać, dociec rozumem, rzecz, której nie można rozgłaszać, coś tajonego, sekret: w **t-y,** pod **t-ą**=w celu niepowiedzenia komuś innemu; w **t-y** = tajemnie, sekretnie; utrzymać wydać **t-ę.**

Tajemniczo, *przysł.*, tak, że nikt nie wie, tajnym sposobem, sekretnie; cicho.

Tajemniczość, charakter tajemniczy rzeczy a. osoby; mina tajemnicza; cichość.

Tajemniczy, taki, o którym nikt nie wie, okryty tajemnicą, sekretny; taki, którego nie można dociec.

Tajemnie, *przysł.*, w sposób tajny, potajemnie, skrycie, sekretnie.

Tajemnik, człowiek, przypusz-

czony do tajemnic, powiernik, poufalec, zausznik.

Tajemność, charakter tego, co jest tajemnicze, tajność, skrytość.

Tajemny, taki, o którym mało kto wie, pozostający w tajemnicy, utrzymywany w tajemnicy, tajny, skryty; dochowujący tajemnicy, milczący.

Tajenie, ukrywanie, chowanie.

Tajęża, roślina z rodziny storczykowatych.

Tajfun, Tyfon, *chiń.*, gwałtowna burza wirowa, szalejąca niekiedy na morzach Chińskim i Japońskim w porze od czerwca do listopada.

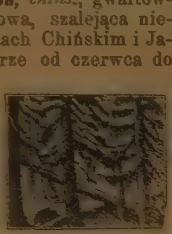

Tajga, *ros.*, gęsty, nieprzebyty las iglasty, rosnący na bagnistych gruntach Syberji (fig.).

Tajkun, *jap.*, tytuł dawany niegdyś przez cudzoziemców monarsze japońskiemu (w Japonji nazywa ś. Mikado).

Tajnia, tajemnica, sekret.

Tajnie, Tajno, *przysł.*, skrycie, skryto, w tajemnicy.

Tajnik, miejsce tajemne, skryte, kryjówka, skrytka, schówek; to co jest w głębi: **t-ki** serca, sumienia=uczucia.

Tajno, *przysł.*—*p.* Tajnie.

Tajność—*p.* Tajemność.

Tajny, o którym nie można mówić; o którym mało kto albo nikt nie wie; tajemny, sekretny, skryty, poufny; **t.** radca=wysoki tytuł urzędniczy.

Tajsterka, *zdr.* od Tajstra.

Tajstra, torba, juki; torba skórzana żołnierska (f.).

Tak, *przysł.*, oznaczający potwierdzenie, zgodę na co: **t.** jest, **t.** właśnie, **t.** to; w ten sposób, tym sposobem, nie inaczej, w taki sposób; **t. a.** owak = w taki a. inny sposób; **t.** samo=w taki sam sposób; **to t.**, to siak, raz **t.**, raz owak; w takiej mierze, do tego stopnia, w takim stopniu: **t.** daleko, **t.** blizko, **t.** dobry, **t.** wielki, **t.** późno; **t.** sobie=jako tako, jakkolwiek, nie bardzo; **t.** sobie=bez powodu, bez celu, nie wiedzieć po co; jak... **t.**=równie, podobnie: jak sobie pościelesz, **t.** ś. wyśpisz, jak Kuba Bogu, **t.** Bóg Kubie; jak... **t.**= służy do wyrażenia, że czynność jaka a. stan trwają czas dłuższy bez przerwy: jak stoi, **t.** stoi; i **t.** = i bez tego; dajmy na to, naprzykład: a gdyby **t.**

Takelaż, *hol.*, ogół lin, znajdujących ś. na okręcie, użytych do jego umontowania.

Taki, zaimek wskazujący, służący do wskazywania osób albo przedmiotów, posiadających pewne cechy określone; podobny, jaki być powinien: **t.** człowiek, **t.** sposób, **t.** przypadek, **t-ś** to!; jaki **t.** =ktoś, pewien; **t.** sam=równy, jednakowy, podobny: jaki pan, **t.** kram, **t.** syn, jaki ojciec; **t.** a **t.**= pewny; z **t-ch** to a **t-ch** powodów; w pytaniu: kto to **t.**?; **t.** i owaki= różny, rozmaity; **t.**, owaki = połajanka: a ty **t.** i owaki!; jaki **t.**= byle jaki, nieosobliwy, jakikolwiek; jaki **t.**=ten i ów; **t-ż** = taki sam.

Tako, w *wyraż.*: jako tako, jakkolwiek, nieźle, nienajgorzej.

Takowy—*p.* Taki, *p.* Ten.

Takuż—*p.* Także, również.

Takroczny, przeszłoroczny.

Taks, *nm.*, pies

jamnik na krótkich nogach i przednich nogach krzywych (fig.).

Taksa, *łć.*, cena, urzędownie ustanowiona.

Taksacja, *łć.*, oszacowanie.

Taksator, *łć.*, biegły, oceniający wartość jakiej rzeczy.

Taksatorski, *łć.*, dotyczący taksatora, sporządzony przez taksatora; właściwy mu.

Taksologja, Taksonomja, *gr.*, prawidła naukowego podziału przedmiotów wiedzy; nauka tworzenia klasyfikacji; klasyfikacja.

Taksometr, *gr.*, u wozów i dorożek przyrząd wykazujący ilość w metrach przebytej drogi i należność za tę drogę (fig.).

Taksować, oceniać, oszacowywać.

Taksydermja, *gr.*, sztuka wypychania zwierząt bez widocznego uszkodzenia ich skóry i z zachowaniem postawy naturalnej.

Taksymetr—*p.* Taksometr.

Takt, *łć.*, w *muz.:* podział melodji na krótkie, równe co do czasu części, składające się z dźwięków, miarowo, regularnie i we właściwych odstępach czasu następujących po sobie; trzymać ś. w takcie = stosować ś. ściśle do niego; wybijać **t.**, w *muz.* = wskazywać pałeczką szybkość i rodzaj taktu; rozsądne i stosowne w danej chwili postępowanie, postępowanie z godnością.

Taktomierz—*p.* Metronom.

Taktowność, *łć.*, postępowanie taktowne, rozważne, takt.

Taktowny, *łć.*, oględnie i roztropnie postępujący z uwzględnieniem okoliczności; rozważny.

Taktowy, *łć.*, dotyczący taktu; kryminalny; **t.** rejestr = wokanda spraw, sądzonych w trybunale z roku nadwornego, czyli z pozwu ustnego.

Taktycznie, *łć.*, *przysł.*, zgodnie z regułami taktyki, z pewnym planem.

Taktyczny, *łć.*, dotyczący taktyki, uformowany według wskazówek taktyki, zgodny z taktyką, z pewnym ułożonym planem.

Taktyk, *łć.*, nakreślający plan wojny, kierownik wojny.

Taktyka, *łć.*, sztuka ustawiania wojsk i kierowania obrotami żołnierzy, sztuka porządku bojowego; *przen.*, sposoby i drogi, użyte dla osiągnięcia celu.

Taktyzm, *łć.*, ruch organizmu, zwrócony w jednym kierunku pod wpływem bodźca działającego jednostronnie; **t.** dodatni = ruch w kierunku bodźca; **t.** ujemny = ruch w kierunku oddalającym od bodźca; **t.** poprzeczny = ruch w kierunku prostopadłym do działania bodźca.

Takuchno, Takuteńko, Takuteneczko, *przysł.*, zupełnie tak, nie inaczej.

Takuchny, Takutki, całkiem podobny, zupełnie taki sam.

Także, Takoż, *przysł.*, również, podobnież, takoż, tudzież, tym więc sposobem, tak więc.

Tal, Tallium, *łć.*, pierwiastek chemiczny, metal podobny do ołowiu, używa się przy fabrykacji szkieł optycznych i w pyrotechnice.

Talar, *nm.*, moneta pruska wartości 3 marek niemieckich.

Talar, a. **Talara,** *łć.*, u starożytnych Rzymian tunika w rodzaju togi; urzędowa, długa suknia duchownych protestanckich, toga (fig.).

Talarek, *nm. zdr.*, od Talar; ta-

lerzyk, cienki krążek płaski; krając owoce, jarzynę w **t-ki**.

Talassometr, *gr.*, przyrząd do mierzenia wysokości poziomu morza, przypływu i odpływu.

Talassoterapja, *gr.*, leczenie podróżami, kąpielami morskiemi, powietrzem morskim.

Taleman, *szw.*, mówca ze stanu włościańskiego na sejmie szwedzkim.

Talent, *gr.*, w starożytności waga srebra, później jednostka monetarna, przedstawiająca wartość srebra lub złota ważącego talent =60 minom (w dzisiejszej monecie = około 1,412 rub. = 5,733 frankom); wybitna zdolność umysłowa, przechodząca zwykłą miarę; człowiek obdarzony talentem, człowiek utalentowany, posiadający **t.** w pewnym kierunku.

Talentowy, dotyczący talentu.

Talerz, *nm.*, naczynie stołowe, porcelanowe, fajansowe, metalowe, okrągłe, płaskie lub wgłębione z brzegiem wygiętym i podniesionym; **t.** płaski=przeznaczony na pokarmy stałe; **t.** głęboki = na potrawy płynne; wyłożyć co jak na **t.** = wyraźnie; żyć z cudzego **t-a**, patrzeć na cudzy **t.** = żyć kosztem drugiego, być uciążliwym; nie widzieć **t-a** przed nosem=nie rozumieć, nie domyślić się, być roztargnionym; w *lm.*, **t-e**, instrument muzyczny perkusyjny, składający ś. z dwu okrągłych płyt metalowych, żele (f.).

Talerzyk, *nm. zdr.*, od Talerz; mały talerz, krążek, talarek; rodzaj ślimaka płucodysznego (f.).

Talerzykowaty, *nm.*, pudobny do talerzyka, okrągławy.

Talizman, *ar.*, przedmiot posiadający jakoby tajemniczą moc przynoszenia szczęścia, chronienia od złego, zachowywania zdrowia i t. p.; to samo co amulet, środek czarodziejski.

Talizmanowy, *ar.*, dotyczący talizmanu.

Talja, *gr.*, jedna z dziewięciu muz, opiekunka sztuki dramatycznej, przedstawiana ze zwierciadłem w jednej, a maską w drugiej ręce (fig.).

Talja, *fr.*, kibić, figura, postawa; pewna ilość kart potrzebnych do danej gry, kłoda.

Taljon, *fr.*, w grze w karty: dwie lub więcej kart odłożonych i zakrytych, dostających się najwyżej licytującemu; w dominie: kamienie przykupne; odwet.

Talk, *ar.*, łojek, steatyt, minerał miękki, barwy białej, żółtawej lub zielonawej, blasku perłowego, w dotknięciu tłusty, używany do glansowania papieru, skóry, także używany przez krawców do robienia znaków na suknie (drobno sproszkowany nosi nazwę federwajsu).

Talka, zwinięte pasmo nici, jedwabiu i t. p.

Talman, *fin.*, prezydujący w sejmie finlandzkim.

Talmigold, *nm.*, aljaż, będący stopem miedzi, cynku, cyny i żelaza, platerowany złotem, używany na wyroby tanich biżuterji.

Talmud, *hebr.*, zbiór ksiąg religijnych i prawodawczych żydowskich, ułożony przez rabinów w III w. po Chr., a składający się z dwuch części: Miszny i Gemary.

Talmudyczny, *hebr.*, dotyczący talmudu.

Talmudysta, Talmudzista, *hebr.*,

znający dobrze talmud, uczony żydowski; Żyd, uznający naukę talmudu za świętą (dla odróżnienia od Żydów karaimów, którzy tę naukę odrzucają).

Talmuzy, rodzaj ciastek z serem.

Talon, *fr.*, odcinek do asygnacji rządowej lub prywatnej, za którym kasa wypłaca okaziciełowi należność, w talonie wymienioną; *p.*—Taljon.

Tałatajstwo, Tałałajstwo, motłoch, hałastra, gawiedź, hołota.

Tałądź, tylec narzędzia ostrego, noża, szabli.

Tam, *przysł.*, w owym miejscu, ówdzie; do tego miejsca; **t.** i tam, tu i **t.** = w różnych miejscach; gdzie **t.**! = bynajmniej, wcale nie, jako żywo; kto **t.**? = kto jest tutaj?; kto przyszedł?; co mi **t.** = mniejsza o to, mało dbam o to, wszystko mi jedno; czy tak, czy jak **t.**? = czy inaczej?; co mi **t.** będzie! = nic mi ś. nie stanie.

Tama, *nm.*, budowa rzeczna, zastawa zbudowana z cegieł, kamieni, ziemi, faszyny i t. p., nie przepuszczająca wody, mająca na celu podniesienie poziomu rzeki, wstrzymanie pędu wód w rzekach, morzach i zwracanie ich prądów w żądanym kierunku (fig.); wstrzymanie, przeszkoda; kłaść czemu **t-ę** = nie dozwalać, aby tak dalej trwało, wstrzymać, przeszkadzać.

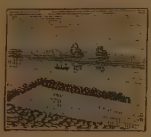

Tamarynda, Tamaryndowiec, Tamaryndowe drzewo, *ar.*, okazałe drzewo zwrotnikowe z rodziny brezylkowatych, dające strąki, napełnione miąższem jadalnym (fig.).

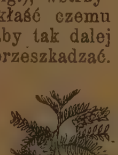

Tamaryszek, roślina z rodziny tamaryszkowatych, których niektóre gatunki sączą sok słodki, krzepnący na liściach, zwany manną, września niemiecka (fig.).

Tamaryszkowate, rodzina roślin dwuliściennych.

Tambor—*p.* Tambur.

Tambour-major, *fr.* (tamburmażor) starszy dobosz.

Tambur, *fr.*, bęben; rodzaj oszańcowania; przybudowa przy drzwiach dla ochrony od wiatru; latarnia z oknami (fig.).

Tamburek, *fr.*, bębenek, rodzaj szerokiej obręczy drewnianej, na którą sztywno naciąga się materjał, przeznaczony do roboty hafciarskiej (fig.).

Tamburino, *wł.*, bębenek ręczny z dzwoneczkami, instrument muzyczny perkusyjny (fig.).

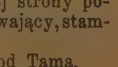

Tameczny, z tamtej strony pochodzący, tam przebywający, stamtąd przybyły.

Tamka, *nm.*, *zdr.*, od Tama.

Tamo, tam.

Tamować, *nm.*, kłaść tamę, bić tamę, groblę; hamować, wstrzymywać; **t.** krew = wstrzymywać jej upływ; przeszkadzać czemu, kłaść czemu zawady.

Tamowy, *nm.*, dotyczący tamy, grobelny.

Tampon, *fr.*, pęczek z szarp lub waty przewiązany pośrodku w

celu wyciągnięcia go z rany, służy do tamowania upływu krwi.

Tamponować, *fr.*, zatykać ranę lub otwór w ciele w celu stłumienia krwotoku.

Tam-tam, *kitś.*, u ludów południowo - azjatyckich instrument muzyczny: tarcza metalowa z lekko zagiętemi brzegami, w którą uderzając pałeczką, dobywa się przeraźliwie grzmiące i huczące dźwięki, gong, dzwon chiński (fig.).

Tamtejszy, Tamteczny—*p.* Tameczny.

Tamten (tamta, tamto), nie ten, ów, drugi, inny.

Tamtędy, *przysł.*, tamtą drogą, przez tamto miejsce, nie tędy.

Tamtoczesny, który żył cz. istniał w tamtym czasie, nie tegoczesny, nie współczesny.

Tamtoświatowy, pochodzący z tamtego świata, od tamtego świata.

Tamtowieczny, Tamtowiekowy, istniejący cz. żyjący w tamtym wieku, pochodzący z tamtego wieku.

Tamże, *przysł.*, na tym samym miejscu, nie gdzieindziej, t.?=czy tam?; w tym samym dokumencie, w tym samym piśmie, w tej samej książce.

Tan, częściej w *lm.* **t-y**=taniec; pójść w **t-y** = zacząć tańczyć; pójść na **t-y** = na tańce.

Tan, *fr.*, dąb garbarski, garbnik.

Tana, zwierzę ssące z rzędu owadożerczych, z rodziny wiewiórecznich (fig.).

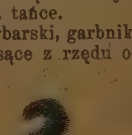

Tanagra, ptak wróblowaty śpiewający, zamieszkujący Amerykę południową (fig.).

Tanalbina, *łć.*, preparat chemiczny, powstający z połączenia białka z taniną.

Tanatofobja, *gr.*, nadmierna obawa śmierci.

Tanatoidy, *gr.*, stany chorobliwe podobne do śmierci, np. śmierć pozorna (letarg), śpiączka, omdlenie, tężec i t. p.

Tanatologja, *gr.*, nauka o śmierci, jej przyczynach, następstwach fizjologicznych i oznakach.

Tanatometr, *gr.*, przyrząd do sprawdzania i ustalania śmierci.

Tanchuda, *nm.*, lokal na użytek mniej wybrednej publiczności, w którym gra muzyka i odbywają ś. tańce, sala du tańca.

Tancerka, *nm.*, kobieta tańcząca; kobieta, należąca do baletu teatralnego.

Tancerz, Tanecznik, *nm.*, mężczyzna umiejący tańczyć, uczący tańczyć, należący do baletu.

Tanclasa, *nm.*, lokal, w którym odbywają się lekcje tańców zbiorowe dla osób, nie pozostających z sobą pozatym w stosunkach towarzyskich.

Tancmistrz, *nm.*, nauczyciel tańców, baletnik; mężczyzna, tańczący doskonale, po mistrzowsku.

Tancmistrzowski, *nm.*, dotyczący tancmistrza.

Tancmistrzowstwo, Tancmistrzostwo, *nm.*, stan i zajęcie tancmistrza.

Tandeciarka, *wł.*, kobieta, handlująca starą odzieżą, staremi rzeczami.

Tandeciarski, *wł.*, odnoszący ś. do tandeciarza, do handlu tandetą.

Tandeciarstwo, *wł.*, przemysł tandeciarski, handel tandetę.

Tandeciarz, Tandetnik, *wł.*, mężz-

czyzna handlujący starzyzną, t. j. starem odzieniem, staremi sprzętami i t. p.

Tandem, *ang.*, dwukołowy powozik, zaprzężony w dwa, jeden za drugim biegnące konie; dwu lub trzykołowy welocyped z siedzeniami dla dwuch, jedna za drugą siedzących osób (fig.).

Tandem, *łć.—przysł.*, nakoniec, przecie, nareszcie; tedy = a więc, a zatem.

Tandeta, *wł.*, wyrób rzemieślniczy, niestarannie, niedokładnie i z lichego materjału wykonany; starzyzna i handel starzyzną; miejsce, gdzie sprzedają i kupują rzeczy stare, używane: wynosić co na **t-ę**, kupić co na tandecie; wywieszać co na **t-ę** = wystawiać na pośmiewisko publiczne, na wzgardę.

Tandetnik—*p.* Tandeciarz.

Tandetny, *fr.*, wykonany ladajako i lichy w gatunku.

Tanecznica, **Tańcowniczka**, *nm.*, kobieta tańcząca, tancerka, baletnica; kobieta a. stworzenie o zwinnych ruchach; owad skrzydlaty z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Taneczník—*p.* Tancerz.

Taneczny, *nm.*, dotyczący tańca, odpowiedni do tańca, właściwy tańcowi, podług którego można tańczyć: muzyka **t-a**; grajek **t.**=przygrywający do tańca; szkoła **t-a** = gdzie ś. uczą tańczyć.

Tanek, *nm.*, *zdr.* od Taniec.

Tanga, *port.*, zbiornik wody, basen, cysterna.

Tangens, *łć.*, w *mat.*—*p.* Styczna.

Tangent, *łć.*, sztyfcik, młoteczek, kołeczek, wychwyt przy instrumentach strunowych, zegarach samogrających i t. p.; **t.** busola=przyrząd, w którym zbaczanie igły magnesowej wskazuje siłę słabych prądów galwanicznych.

Tanginina, *łć.*, substancja trująca z wyciśniętych migdałów.

Tango, *port.*, rodzaj tańca o ruchach lubieżnych.

Tani, *st. w.* Tańszy; taki, którego można nabyć za małe pieniądze, niedrogi, niedrogocenny, niecenny; lekceważony, za nic miany, bagatelny; **t.** dowcip=niewybredny, niewymyślny; **t-e** życie=na które niewiele wydaje ś. pieniędzy; **t-go** sumienia=nie zważającego na zasady uczciwości; za **t-e** pieniądze psy mięso jedzą= tani towar zawsze jest lichy; będzie on tańszy = spuści z tonu, będzie mniej hardy.

Taniec, *nm.*, posuwanie ś. a. obracanie ś. w kółko podług taktu muzyki, wolniejsze lub szybsze, jednej osoby lub dwojga: mężczyzny i kobiety, trzymających się z sobą, podług pewnych ułożonych kroków i figur, stosownie do rodzaju tańca: polki, mazura, walca, oberka, kontredansa i t. d.; muzyka służąca do jakiego tańca; **t.** solowy=gdy jedna osoba sama tańczy; **t.** zbiorowy, towarzyski= gdy wiele osób razem tańczy; **t.** sceniczny — *p.* Balet; iść w **t.** = tańczyć, rozpocząć bitwę; prosić do **t-ca**=ażeby tańczono; **t.** marsowy= bitwa, walka; **t.** tatarski = pewien sposób potykania ś. Tatarów szykiem półkolistym nakształt tańca; ni do **t-ca**, ni do różańca=do niczego; **t.** św. Wita= rodzaj choroby nerwowej—*p.* Pląsawica.

Tanieć, stawać ś. tańszym, spadać z ceny; spuszczać z tonu, stawać ś. mniej hardym, pokornieć; tracić na powadze, na szacunku, na znaczeniu.

Tanina, *fr.*, garbnik, wyciągnięty z galasu czyli dębianki, lekki, drobnokrystaliczny proszek

brudnosłomkowej barwy, mający zastosowanie w medycynie.

Taningen, *gr.*, połączenie taniny z kwasem octowym i bezwodnikiem octowym.

Tanio, *przysł.*, za małe pieniądze, z małym kosztem, niedrogo: **t.** kupić, **t.** sprzedać; **t.** szacować =nizko.

Taniość, cena nizka.

Tannokol, *gr.*, połączenie kleju z taniną.

Tanny—*p.* Tani.

Tanoform, *gr.*, produkt kondensacji taniny z aldehydem mrówkowym.

Tanrek, zwierzę ssące z rzędu owadożernych, z rodziny kretojeży, kretojeż bezogonowy (fig.).

Tantal, *gr.*, *chem.*, metal, pierwiastek rzadko spotykany, znajdujący ś. w naturze tylko w związkach, czysty jest proszkiem szarym, barwy żelaza.

Tantala męki, męczarnie z powodu niemożności osiągnięcia celu pomimo jego blizkości.

Tantalan, *gr.*, nazwa związków solnych, w których skład wchodzi kwas tantalowy i jakakolwiek zasada.

Tantalit, *gr.*, minerał, powstający z połączenia kwasu tantalowego z tlenkiem żelaza i manganu.

Tantalowy, *gr.*, powstały z tantalu, zrobiony z tantalu.

Tantalówka, *gr.*, koszulka do gazu, wyrobiona z tantalu.

Tantjema, *fr.*, udział w zyskach, wypłacany pracownikom a. uczestnikom handlowego lub przemysłowego przedsiębiorstwa, jako stały dochód lub dodatkowo, zależnie od zwiększenia ś. zysków; udział autorów dramatycznych i kompozytorów w dochodzie z przedstawiania ich utworów.

Tantny, *łć.*, którego stać na co, dostatni, zamożny.

Tańcować—*p.* Tańczyć; **t.** koło czego, koło kogo, starać ś. osiągnąć co; zasługiwać ś. komu, nadskakiwać komu dla korzyści osobistych.

Tańcujący, tańczący; wieczór **t.,** herbata **t-a** = zabawa wieczorna towarzyska, połączona z tańcami.

Tapczan, *tur.*, rodzaj kobierca tureckiego; *ukr.*, prycza, ława szeroka do spania.

Tapeta, *łć.*, obicie ścian pokoju, zrobione z papieru kolorowego, ozdobionego deseniami lub z tkaniny, skóry i t. p.

Tapicer, *fr.*, rzemieślnik, wyklejający pokoje, wyścielający meble, zakładający firanki, portjery.

Tapicerski, *fr.*, dotyczący tapicera, należący do tapicera.

Tapir, zwierzę ssące z rzędu nieparzystokopytnych, żyjące w Azji i Ameryce, z rodziny tejże nazwy, o nosie zakończonym małą trąbą (fig.).

Tapirować, *nm.*, wichrzyć włosy grzebieniem, aby nie opadały i tworzyły podkładkę pod większe pukle.

Tapirowiec, zaginiony rodzaj zwierząt ssących.

Tapiserja, *fr.*, robota dywanowa, wyszywanie igłą na kanwie lub innym materjale bawełną, wełną lub jedwabiem; dywan, kobierzec; obicie, tapety.

Tapjoka, *brazyl.*, mączka z korzenia rośliny manjok gorzki, zwilżona wodą, zarobiona w gałeczki i wysuszona na ogniu.

Tapsja, *łć.*, plaster leczniczy naciągający i lekko drażniący z rośliny tapsja.

Tara, *wł.*, waga opakowania towaru; extra **t.** = potrącany przy niektórych towarach oprócz wagi opakowania procent zwyczajowy od wagi czystego towaru; super **t.**=nadwaga, dodawany przez hurtowników detalistom towar w ilości $^1/_2$ do $1^0/_0$ czystej wagi na straty przy detalicznej sprzedaży; uso **t.**=tara zwyczajowa, którą potrąca ś. od wagi towaru z opakowaniem, zamiast ważyć osobno opakowanie; bywa nieraz mniejsza niż istotna waga opakowania.

Taraban, *arab.*, bęben, tołombas.

Tarabanić, *arab.*, bębnić, uderzać w bęben.

Tarabańczyk, *arab.*, człowiek bębniący na bębnie wojskowym, dobosz.

Tarać (ś.), **Tarbać** (ś), tarzać (ś.).

Taradajka, powóz trzęsący bez resorów, prosta kolaska; *żart.*, osoba gadatliwa.

Tarakan—*p.* Karaluch.

Taran, *gr.*, u starożytnych machina wojenna, zaopatrzona w ciężką głowicę żelazną do rozbijania murów twierdz obleganych (fig.); bałwan morski.

Tarant, koń maści niejednolitej, lecz składającej ś. z łat białych, pomieszanych z czarnemi, siwemi, kasztanowatemi i t. p.

Tarantas, *ros.*, powóz podróżny, z pudłem podobnym do karecianego, osadzonym na długich drągach zamiast resorów (fig.).

Tarantela, *wł.*, taniec włoski w bardzo szybkim tempie.

Tarantowacina, maść czarno i biało nakrapiana; deseń na marmurze w czarne cętki.

Tarantowaty, Tarantowy, maści nakrapianej czarno z białem, czarno centkowany.

Tarantula, gatunek pająka płucodysznego, żyjącego w połud. Europie (f.).

Tarapata, t-y, w *wyraż.*: być w **t-ach,** mieć **t-y**=kłopoty.

Tarara!, *wykrz.*, naśladujący głos sikory; naśladujący odgłos kół wozu w czasie szybkiej jazdy; naśladujący głos trąbki a. długie i monotonne gadanie; akurat!

Taras, *nm.*, forma wyżyny, przechodzącej w nizinę nagłym stromym spadkiem nakształt stopnia schodów; szerokie podmurowanie na pochyłości, stromą ścianą schodzące ku zboczu; przy wykwintniejszych budynkach rodzaj szerokiej niekrytej werandy, wzniesionej na słupkach lub na podmurowaniu: płaski dach otoczony balustradą (fig.); więzienie, wieża; nasypka do zawalenia czego (chróst, gruz i t. p.); lepiej z lasu, niż z **t-u**= lepiej uciec, niż dać ś. uwięzić.

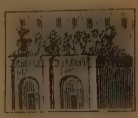

Tarasek, *nm.*, mały taras.

Tarasować, *nm.*, podpierać mocno drzwi, bramę w celu niedopuszczenia obcych; **t.** kogo=wsadzać go do więzienia.

Tarasowaty, *nm.*, w kształcie tarasu.

Tarasowe (ego), *nm.*, opłata od tarasu, więzienia.

Tarasowy, *nm.*, dotyczący tarasu, zrobiony, utworzony nakształt tarasu; wznoszący ś. tarasami: powierzchnia gruntu **t-a**; *rzecz.* dozorca więźniów.

Taraśnica, *nm.*, rodzaj dawnej niewielkiej armatki do obrony murów zamkowych.

Tarata, Taramtaram, Tarara, *wykrz.*, naśladujący odgłosy trąb.

Taratatka, krótka kapota polska z szamerunkiem — *p.* Taradajka.

Tarchać—*p.* Targać.

Tarchan, *tur.*, niewolnik u Turków.

Tarchnąć—*p.* Targnąć.

Tarcica, Tarciczka, deska, zrobiona przez rozerznięcie piłą pnia drzewnego.

Tarcicowy, dotyczący tarcicy, zrobiony z tarcic.

Tarcie, w *fiz.*, przeszkoda w ruchu, jaki zachodzi przy posuwaniu ś. jednego ciała po drugim skutkiem chropowatości ciał, bez tarcia nie byłoby ruchu, umacniania, ujmowania i t. p.; potarcie, pocieranie, nacieranie. **t.** lnu, konopi=wycieranie paździerzy na tarcicy; **t. ś.**, pocieranie ś., zacieranie ś. wzajemne; popęd płciowy u ryb.

Tarcz, *nm.*, tarcza.

Tarcza, *nm.*, deska okrągła, owalna lub w kształcie wydłużonego trójkąta, pokryta skórą lub blachą, czasem metalowa; część uzbrojenia dawnego rycerza, służąca jako obrona przed pociskami; puklerz, paiża (fig.); pole herbu; na kolei: przyrząd do sygnałów; w zegarze: cyferblat, krążek, na którym są wypisane cyfry, oznaczające godziny; **t.** strzelnicza = krąg, deska, służąca za cel do strzelania; **t.** obrotowa = na kolejach żelaznych: koło poziome ruchome z szynami, służy do przesuwania wagonów z linji na linję, obrotnica; **t.** sygnałowa = do dawania sygnałów na kolejach; spodnia część skorupy żółwia; **t.** Sobieskiego=nazwa gwiazdozbioru; *przen.* obrona, osłona, ochrona, puklerz (w znaczeniu fizycznym a. moralnym).

Tarczak, *nm.*, skorupiak krytodychawkowy z rzędu krótkoogoniastych, wędrownych.

Tarczan—*p.* Tapczan.

Tarczenny, *nm.* — *p.* Tarczowy.

Tarcznik, Tarczownik, *nm.*, żołnierz uzbrojony tarczą.

Tarczogłów, *nm.* — *p.* Trzymonaw.

Tarczołusk, *nm.*, ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa.

Tarczowaty, mający kształt tarczy.

Tarczownica, *nm.*, pospolity porost blaszkowaty, o płesze rozpostartej a. poszarpanej, rosnący na korze drzew, płotach, kamieniach i t. p. (f.).

Tarczownik, *nm.* — *p.* Tarczownica—*p.* Tarcznik = rzemieślnik, wyrabiający tarcze.

Tarczowy, *nm.*, dotyczący tarczy; **t.** gruczoł = gruczoł szyjowy po obu stronach krtani, przed początkiem tchawicy.

Tarczyca, *nm.*, roślina z rodziny wargowych (fig.).

Tarczyk, owad chrząszczowaty, czterostawowy, złotkowaty (fig.).

Targ, miejsce, gdzie w stałe a. pewne dni sprzedają się i kupują przedmioty użytku codziennego, zwłaszcza produkty spożywcze, targowisko, rynek, miejsce targowe: iść na **t.**, kupować, sprzedawać co na **t.**; dzień, w którym włościanie i kramarze dostarczają do miasta większą ilość towaru i sprzedają go na rynku: dziś **t.** w miasteczku;

sama czynność sprzedawania i kupowania, oraz ugadzania ś. o cenę, innemi słowy, o kupno; dobić t-u = zgodzić ś. na proponowaną cenę; t. w t. = ugodziwszy ś. na cenę; pójść, wyjść z kim w t. = wejść w układy o kupno i sprzedaż; krakowskim t-iem = zgodziwszy ś. na cenę, stanowiącą średnią arytmetyczną między ceną żądaną a ofiarowywaną; psuć komu t. = podbijać mu a. obniżać złośliwie cenę; ilość towaru, sprzedana w sklepie w ciągu pewnego czasu, odbyt: kupiec miał dziś dobry, zły t.

Targacz, ten, który co a. kogo targa.

Targać, *dok.* Targnąć; szarpać, rwać; doprowadzać do nieładu: t. włosy, ubranie, słomę; rozrywać, rozdzierać, łamać; wstrząsać, wzruszać; poniewierać, lekceważyć, łamać, znieważać: t. prawa, obowiązki, przymierze, przysięgę; niszczyć, znieważać, nadwerężać, psuć: t. zdrowie, nerwy; t. ś. = szarpać ś., rzucać ś.; szamotać ś.; szarpać jeden drugiego; porywać ś., rzucać ś. na kogo, na co, odważać ś. na co zuchwale; targnąć ś. na swoje życie = popełnić samobójstwo.

Targan, stare powrozy rozkręcone, służące do otykania szpar w okręcie.

Targaniec—*p.* Targan, rzemień łączący pudło powozu z drążkami; narzędzie do rwania zębów; t-e w *lm.*, walka, szarpanina, szamotanie ś.;—*p.* Targan,

Targanina, targanie, szarpanie, szarpanina, wodzenie ś. za czuby; kłótnia.

Targanka, słoma potargana, zmięta.

Targany, ten, którego targano; t-a słoma = nie prosta.

Targnąć—*p. nied.* Targać.

Targować, kupując a. sprzedając, określać cenę, umawiać ś. o cenę; prowadzić handel, handlować, prowadzić proceder kupiecki; sprzedawać towar, mieć odbyt; t. kota w worku = kupować coś nierozważnie, nie zaznajomiwszy ś. dokładnie z przedmiotem kupna; t. ś.=umawiać ś., ugadzać o cenę towaru, pomału, stopniowo podnosząc a. obniżając cenę: t-uje ś. jak Żyd = nie chce odrazu ustąpić z ceny, nie daje żądanej ceny, dokładając powoli; nie odrazu godzić ś. na wszystko, ociągać ś., nie być odrazu posłusznym.

Targowe (ego), opłata od sprzedaży towarów na targu, myto.

Targowica, Targownia—*p.* Targowisko; kupczenie własnym sumieniem, sprzedajność, przekupstwo.

Targowica, *przen.*, rola sprzedawczyka, zdrajcy, odstępcy od wspólnej sprawy, zdrada ojczyzny.

Targowisko, miejsce, na którym bywają targi, targ, rynek.

Targownik, handlarz, kramarz, przekupień.

Targowy, dotyczący targu, jako miejsca do sprzedaży, dotyczący targu, jako samej sprzedaży; dzień t. = w którym odbywa ś. targ; *rzecz.*, dozorca targu.

Tarka, narzędzie z ostremi dziurkami do tarcia. do rozcierania; deszczułka z rękojeścią do wygładzania tynku—*p.* Tarnina.

Tarkać, Tarkotać — *p.* Turkotać; mówić o czym tajemniczo, szeptać, szemrać, przebąkiwać; mówić bez zastanowienia, paplać: t. językiem.

Tarkot, wrzawa, hałas, turkot; człowiek gadatliwy, wielomówny, paplacz, papla, gaduła.

Tarkotać—*p.* Tarkać.

Tarkować, trzeć, rozcierać na tarce żelaznej; rozcierać zaprawę z wapna i piasku, rzuconą na

mur, dla zrobienia tynku, wygładzać ją deską, zwaną tarką.

Tarłać—*p.* Tarzać.

Tarlatan, *fr.*, cienka, lekka, przejrzysta bawełniana tkanina w rodzaju gazy.

Tarlica, przyrząd do międlenia lnu, międlica.

Tarlisko, Tarło, miejsce, gdzie ś. trą ryby; czas tarcia ś. ryb; kałuża, błoto, w którym tarza ś. trzoda chlewna; miejsce, gdzie międlą konopie na tarlicy.

Tarło, rękojeść topora—*p.* Tarlisko.

Tarmosić (się), targać (ś.), szarpać (ś.) w różne strony, szamotać (ś.).

Tarnczany, dotyczący tarnek, tarniowy.

Tarnek, Tarń, kolec na tarni; owoc tarni.

Tarnieć, *dok.* Tarnąć: drewnieć, drętwieć, sztywnieć.

Tarnik—*p.* Raszpla.

Tarnina — *p.* Tarnośliwa; kępa zarośli tarniowych wśród pól; gałęzie tarni (f.).

Tarninowy, Tarniowy, dotyczący tarni, cierniowy.

Tarniówka, nalewka na tarnkach.

Tarnisko, pole zarosłe tarniną; pole wykarczowane z tarniny.

Tarnka—*p.* Tarka.

Tarnkopłodny, rodzący w tarnki.

Tarnośliwa, Tarnośliwka, Tarń, krzew kolczasty z rodziny różowatych; owoc tej rośliny, tarnek.

Tarń—*p.* Tarnina—*p.* Ciernie.

Taro, mączka, otrzymywana z rośliny zw. kolokarją, hodowanej w tym celu w krajach gorących (f.).

Tarok, *wł.*, rodzaj gry w karty w 78 kart.

Tarować, *wł.*, obciążać o tyle ramię wagi, przeznaczone dla gwichtów, aby zrównoważyć opakowanie, w którym towar ma być ważony.

Tarpan, gatunek dzikiego konia, żyjącego w stepach Azji środkowej.

Tarpejska skała=z której w staroż. Rzymie zrzucano zdrajców.

Tartak, fabryka, gdzie przecinają pnie drzewa na tarcice, belki, bale (fig.); gaduła, papla.

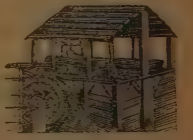

Tartakowy, odnoszący ś. do tartaku, do tartaku należący, na tartaku wykonany, młyn t.; piła t-a.

Tartan, *szkoc.*, szkocka tkanina w różnokolorowe kraty; płaszcz z tej tkaniny.

Tartana, *wł.* mały wązki statek o jednym żaglu trójkątnym, pospolity u Neapolitańczyków i Hiszpanów; (fig.); długi nakryty wózek dwukołowy w Katalonji.

Tartar, *gr.*, *mitol.*, u staroż.: piekło, państwo Hadesa, położone między rzekami Kocytem a Letą, miejsce kar pośmiertnych.

Tartarogowy, szyldkretowy.

Tartaróg, Tartar—*p.* Szyldkret.

Tartas, hałas, zgiełk, wrzawa, zamieszanie.

Tartka, narzędzie blaszane z ostremi dziurkami do tarcia.

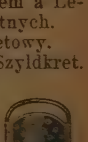

Tartufla, trufla.

Tarty, *im.* od Trzeć; rozcierany na drobno.

Tartynka, *fr.*, cienki kawałek chleba lub bułki z masłem i mięsem a. serem, rybą, kawiorem itp.

Taryfa, *arab.*, urzędowy spis cen, wykaz opłat celnych lub przewozowych; spis domów.

Taryfować, *arab.*, określać wysokość taryfy.

Tarzać, taczać, przewracać w czym: w mące, w piasku, w błocie; **t.** kogo w błocie = oczerniać, szkalować; **t. ś.**, przewracać ś., przewalać ś. w piasku, po murawie, walać ś.; **t. ś.** w błocie = żyć niemoralnie, rozpustnie, rozwięźle.

Tarzyca, roślina lekarska z rodziny wargowych.

Tas, Tasa—*p.* Tasza.

Tasak, miecz krótki i szeroki; wielki, szeroki i ciężki nóż kuchenny do rąbania, siekania (fig.); pas myśliwski.

Tasiemiec, robak glistowaty z gromady wnętrzniaków płaskowatych, żyjący w kiszkach człowieka i niektórych zwierząt kręgowych, soliter (fig.).

Tasiemka, Tasiemeczka, wązka taśma z nici, lnu, bawełny i t. p.

Tasiemkarski—*p.* Taśmiarski.

Tasiemkarstwo — *p.* Taśmiarstwo.

Tasiemkarz, rzemieślnik, wyrabiający taśmy i tasiemki.

Tasiemkowy, dotyczący tasiemki, zrobiony z tasiemki.

Tasiemnica, roślina z rodziny wrzecznikowatych, trawa morska, używana do nabijania materaców i do opakowywania.

Tasować karty do gry przed rozdaniem = mieszać, kartować; **t.** namiot = rozbijać.

Taster, narzędzie do mierzenia średnicy drzew.

Tasza, Tasz, Tasa, Tas, buda płócienna kramarska, kram pod namiotem; kieszeń, kiesa; ryba chrząstkowata zupełnoskrzelna, piersiopława.

Taszka, *nm.*, kieszeń, kieszonka, kieska; wałek do wiercenia maku; **t.** u miecza = pokrywka rękojeści miecza.

Tasznik, roślina z rodziny krzyżowych (fig.).

Taźbir, Taźbir, Tyźbir, *nm.*, piwo lekkie, cienkusz, podpiwek.

Taśma, długie, różnej szerokości pasmo, tkane z prostego włókna, rodzaj grubej szerokiej wstążki, przepaska, bandaż.

Taśmia, zwierzę jamochłonne (fig.) z gromady żebropławów, mające kształt galaretowatej wstążeczki.

Taśmiany, Taśmowy, dotyczący taśmy, zrobiony z taśmy.

Taśmiarka, kobieta, wyrabiająca taśmy i tasiemki.

Taśmiarski, Tasiemkarski, dotyczący taśmiarza.

Taśmiarstwo, Tasiemkarstwo, rzemiosło, zajęcie taśmiarza, wyrób taśm.

Taśmiarz, rzemieślnik, wyrabiający taśmy i tasiemki.

Taśmowiec, robak z rzędu płazińców.

Taśmowy, Tasiemkowy, dotyczący taśmy a. tasiem.

Tata, Tatko, Tatunio, Tatulo, Tatuś, ojciec w mowie dziecięcej lub pieszczotliwej.

Tatar, człowiek z narodu tatarskiego; człowiek charakteru gwałtownego, burzliwego; jak po przejściu **T-ów** = wszystko zniszczone.

Tatarak, roślina z rodziny obrazkowatych, rosnąca po stawach i moczarach, tatarskie ziele, ajer, kalmus (fig.).

Tatarakowy, odnoszący ś. do tataraku, pochodzący z tataraku; zrobiony z tataraku a. z tatarakiem.

Tatarczanka, słoma tatarki.

Tatarczany, hreczany, gryczany.

Tatarczuch, Tatarczak, chleb z tatarki, chleb hreczany, łazanek z mąki tatarczanej.

Tatarczysko, pole, zasiane tatarką; rżysko po tatarce.

Tatarczyzna—*p.* Tatarszczyzna.

Tatarja, kraj, zamieszkały przez Tatarów.

Tatarka, kobieta, należąca do narodu tatarskiego; roślina uprawna z rodziny rdestowatych; gryka, ziarno jej używa ś. jako kasza.

Tatarować, bić, okładać nahajem, łoić komu skórę.

Tatarski, dotyczący Tatara albo Tatarów; **t.** szlak = droga, którą szli Tatarzy z Azji, wpadając do Polski; **t.** bifsztyk=mięso surowe skrobane, zaprawione kawiorem, sardynkami, marynowanemi grzybami, sokiem cytryny, oliwą nicejską, solą i pieprzem, należycie zmieszane i ugniecione, smarowane na chleb a. bułkę; **t.** sos = ostry sos z żółtek, oliwy, octu i musztardy; **t-ie** ziele—*p.* Tatarak; po **t-sku**=jak Tatarzyn, dziko, po grubjańsku.

Tatarszczyzna, wszystko, co dotyczy Tatarów, cechy ich charakteru, język, obyczaje i t. d.; najazd tatarski—*p.* Tatarja.

Tatra, wysoka skała, góra skalista.

Tatrzański, odnoszący się do Tatr, dotyczący Tatr, pochodzący stamtąd, mieszkający w Tatrach.

Tatko—*p.* Tata.

Tattersal, *ang.*, zakład, przeznaczony na publiczną sprzedaż koni, powozów i t. d.; ujeżdżalnia.

Tatulo, Tatunio, Tatuś—*p.* Tata.

Tatuować, *fr.*, ozdabiać ciało kolorowemi, wiecznie trwałemi deseniami, które wykłuwane są na skórze igłą i w miejsce nakłute wcierane odpowiednio przygotowane farby, wedle zwyczaju niektórych dzikich ludów (fig.).

Tatuowanie, *fr.*, rysunki wykłute na ciele.

Tatusieć, Tatuśkować, postępować jak ojciec, naśladować ojca; stawać ś. podeszłym, otyłym, nabierać ciała z wiekiem.

Tatuś, Tatuśko—*p.* Tata.

Tau!, Tauf!, Tatuf!, *wykrz.*, naśladujący szczekanie psów.

Taumatologja, *gr.*, nauka o cudach.

Taumatomachja, *gr.*, zaprzeczanie cudom.

Taumatrop, *gr.*, przyrząd optyczny: tarcza obrotowa tekturowa, wzdłuż jej średnicy przechodzi oś obrotu: podczas szybkiego obrotu rysunki i barwy na obu stronach tarczy wywołują jeden obraz w oku patrzącego.

Taumaturg, *gr.*, cudotwórca.

Taumaturgja, *gr.*, cudotwórstwo, sztuki czarodziejskie Hindusów.

Tauromachja, *gr.*, walka byków.

Taurycki, krymski.

Tauryk, Tauryczanin, Tatar krymski.

Tauryna, *gr.*, jeden z produktów trawienia w wątrobie, jako jeden ze składników żółci.

Tautacyzm, *gr.*, nieprzyjemny zbieg głosek, wyrazów lub wyrażeń jednakowo brzmiących.

Tautochroniczny, *gr.*, jednakowo trwający, izochroniczny.

Tautochronizm, *gr.*, równoczesność, właściwość jakiego zjawiska (np. zaćmienia księżyca), że w rozmaitych miejscach daje się spostrzegać równocześnie; jednostajność ruchu czyli wciąż jednakowa ilość przebytej drogi w równych jednostkach czasu (np. ruch wahadła).

Tautofonja, *gr.*, ciągłe powtarzanie tego samego tonu.

Tautogram, *gr.*, utwór wierszowany, w którym każdy wiersz lub każdy wyraz zaczyna ś. od tej samej litery.

Tautologja, *gr.*, powtarzanie tych samych myśli innemi wyrazami.

Tawasza, *tat.*, przewóz.

Tawerna, *łć.*, szynk, gospoda, karczma.

Tawulec, motyl z podrzędu zmierzchników z rodziny kordziuków (fig.).

Tawuła, roślina z rodziny różowatych, parzydło, zwiesinosek, spireja (fig.).

Tawułowate, podrodzina roślin dwuliścieniowych, różowatych.

Tazymetr, *gr.*, przyrząd, wykazujący rozciągliwość ciała wskutek ciepłoty, wynaleziony przez Edissona.

Tąpać, tupać.

Tąpanie, zjawisko gieologiczne, polegające na odrywaniu ś. wielkich odłamów skalnych w kopalniach, tunelach i łomach.

T-handaż, bandaż, złożony z dwu taśm zeszytych w kształcie litery T, używany do podpasywania krocza.

Tchawica, rurkowaty kanał oddechowy u ludzi, zwierząt ssących i u ptaków (fig.), złożony z pierścieni chrząstkowych, łączący usta z płucami.

Tchawicowy, dotyczący tchawicy.

Tchawka, organ oddechowy u owadów, dychawka.

Tchem, w *wyr.:* jednym **t.**=szybko—*p.* Dech, *p.* Tchnąć.

Tchnąć, oddychać, dyszeć, dyszeć mocno, gwałtownie; udzielić, wlać tchnieniem, wchuchnąć; **t.** czym=odznaczać ś., cechować ś., charakteryzować ś., zionąć czym.

Tchnienie, wypuszczenie powietrza z płuc przez usta i nos przy oddychaniu; dech, oddech; ostatnie **t.**=ostatni oddech przed skonaniem.

Tchórz,

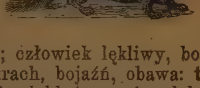

zwierzęsące drapieżne z rodziny łasic (fig.); człowiek lękliwy, bojaźliwy; strach, bojaźń, obawa: **t.** go obleciał=zląkł ś.; ma **t-a**=lęka ś., boi ś.; **t-em** podszyty = bojący ś., lękliwy; **t-em** trąci = wydaje woń nieprzyjemną; w *lm.*, **t-e** = futro ze skór tchórza.

Tchórzątko, Tchórzę, młody płód tchórza; *zdr.* od Tchórz.

Tchórzostwo, Tchórzowstwo, obawa, bojaźliwość, lęk, bojaźń; postępek właściwy tchórzowi.

Tchórzować—*p.* Tchórzyć.

Tchórzowaty, bojaźliwy.

Tchórzowski, dotyczący tchórza, bojaźliwy, lękliwy, małoduszny.

Tchórzowy, dotyczący tchórza zwierzęcia.

Tchórzyć, Tchórzować, bać ś., lękać ś., tracić serce, obawiać ś.

Teagogja, *gr.*, zaklinanie bóstw.

Teantropizm, *gr.*, wiara w Boga-człowieka, w Bóstwo, które stało ś. człowiekiem dla dobra ludzkości.

Teantropologja, *gr.*, nauka o połączeniu boskości i ludzkości w Chrystusie.

Teatr, *gr.*, gmach, gdzie odbywają ś. przedstawienia sceniczne, widowisko, spektakl; sztuki teatralne; miejscowość, gdzie zachodzą pewne wypadki, widownia, pole działania; **t. anatomiczny** = sala, w której odbywają ś. wykłady anatomji i doświadczeń na trupach; **t. wojny** = miejscowości, zajęte przez wojsko bijące ś., objęte wojną; bitwy w tych miejscowościach.

Teatralja, *gr.*, rzeczy, należące do teatru; wszystko, co dotyczy teatru.

Teatralnie, *gr.*, *przysł.*, sposobem teatralnym, jak na teatrze, sztucznie, z przesadą, nienaturalnie.

Teatralność, *gr.*, cecha tego, co jest teatralne, sztuczność, przesadność.

Teatralny, *gr.*, dotyczący teatru, należący do teatru; sztuka **t-a**=mogąca być przedstawianą na scenie; sztuczny, wymuszony, nienaturalny, przesadny, efektowny.

Teatroman, *gr.*, miłośnik teatru

Teatromanja, *gr.*, przesadne zamiłowanie teatru.

Teatyni, *wł.*, zakon, założony przez św. Kajetana i Jana Piotra Caraffę (później papieża Pawła IV), w mieście Chieri czyli Theate (fig.).

Teatyński, *wł.*, należący do Teatynów.

Tebaida, *egips.*, pustelnia, samotnia.

Tebel, Tybel, *nm.*, kół, czop, klin; u stolarza: rodzaj świdra, w którym jeden jego brzeg jednocześnie podrzyna deskę.

Tebenki, Tebienki, Tebinki, Tybinki—*p.* Tabinki.

Teblowy, *nm.*, dotyczący tebla.

Technematoteka, *gr.*, zbiór wytworów sztuki, muzeum.

Technicznie, *przysł.*, wyrażeniem technicznym, właściwym jakiej nauce, sztuce, sposobem technicznym.

Techniczny, *gr.*, tyczący ś. zewnętrznej, rzeczowej strony jakiej sztuki lub rzemiosła; **t-e wyrażenia** = nazwy naukowe, wyrażenia właściwe wyłącznie jakiej sztuce, nauce, zawodowi, rzemiosłu.

Techniczość, *gr.*, cecha tego, co jest techniczne.

Technik, *gr.*, człowiek, posiadający teoretyczne i praktyczne wiadomości w zakresie jakiego przemysłu lub fachu; człowiek, prowadzący dział i roboty, dotyczące jakiego przemysłu.

Technika, *gr.*, zbiór sposobów, tyczących ś. wykonania jakiej czynności, pracy w dziedzinie sztuk, przemysłu i rzemiosł; biegłość w wykonaniu, wprawa; wyższy techniczny zakład naukowy; **t. kultury** = meljoracje rolne; dotyczące ulepszania gruntu, nawodnienia, regulowania wód gospodarstwa leśnego i t. p.

Technikum, *gr.*, zakład naukowy niższego lub średniego typu, kształcący np. werkmajstrów; wyższa szkoła politechniczna.

Technolit, *gr.*, kamień sztuczny.

Technolog, *gr.*, człowiek biegły w naukach stosowanych w przemyśle, rękodziełach i rzemiosłach.

Technologiczny, *gr.*, odnoszący ś. do technologji, dotyczący technologa; instytut **t.**= wyższa szkoła, gdzie uczą nauk stosowanych, mechaniki, budownictwa, chemji i t. p.

Technologja, *gr.*, nauka zajmująca ś. sposobami przetwarzania surowych materjałów w przemy-

śle i rękodzielnictwie; nauka o przyrządach, maszynach i urządzeniach zastosowanych do przemysłu; instytut technologiczny, wydział technologiczny.

Tedy, *spójn.*, więc, przeto; wtedy, w takim razie, a zatym.

Teetotalizm, *łć.*, zasady życia i postępowanie abstynentów.

Tegoczesny, żyjący a. istniejący w obecnym czasie, pochodzący z naszych czasów, z naszej epoki, teraźniejszy, nowszy, współczesny, dzisiejszy.

Tegocześnie, *przysł.*, współcześnie nam, w naszych czasach, obecnie, dzisiaj.

Tegodniowy, Tegodzienny, dotyczący tego dnia, dokonany w tym dniu, o którym mowa.

Tegomiesięczny, dotyczący tegoż miesiąca, pochodzący z niniejszego, obecnego miesiąca.

Tegoroczny, dotyczący tego roku, pochodzący z niniejszego, bieżącego roku; jary, latosi.

Tegowieczny, dotyczący tego wieku, pochodzący z niniejszego wieku.

Tegwiksyn, rodzaj dużej jaszczurki pokrytej łuskami, zamieszkujący Amerykę południową (fig.).

Teina, *łć.*, gorzki, krystaliczny alkaloid, zawarty w liściach herbaty chińskiej, własnościami zbliżony do kofeiny.

Teista, *gr.*, człowiek, wyznający zasady teizmu.

Teizm, *gr.*, wiara w Boga, jako najwyższą i jedyną przyczynę wszechrzeczy, Stwórcę i Rządcę świata, odrzucająca jednakże objawienie.

Tejsak, *nm.*, torba skórzana na pistolety (fig.)

Tejst, olejek pachnący.

Tek, *malabar.*, rodzaj drzewa mocnego i twardego, używanego na ściany okrętowe, rosnącego w Indjach Wschod.

Teka, *gr.*, podłużna, zamykana torebka skórzana lub tekturowa na rysunki, papiery itp.; portfel; *przen.*, urząd ministra; mądrość jego w **t-e**=sam ze swojej głowy nic nie umie; nakrycie, deka: **t.** na studni.

Tekin, safjan turecki a. wołoski.

Tekinowy, zrobiony z tekinu.

Tekst, *łć.*, treść, osnowa pisma lub mowy; wyjątek z Pisma Ś-go, będący przedmiotem kazania; słowa autora dzieła, naczelna część dzieła, dla odróżnienia od przypisków a. dodatków; objaśnienie do rycin; słowa, podkładane pod muzykę; gatunek czcionek.

Tekstualny, *łć.*, dosłowny.

Tekstylny, *łć.*, tkacki, włóknisty: przemysł **t.**

Tektoniczny, *gr.*, odnoszący ś. do tworzenia się skorupy ziemskiej i jej pokładów; czapka **t-a**= wrzecionowato zakończony płat pewnej formacji gieologicznej, otoczony ze wszystkich stron utworami młodszej formacji; okno **t-e**=obszar pewnej formacji, wciśnięty pomiędzy pokłady innej formacji; linje **t-e**=linje pochyleń pokładów gieologicznych, połamane i powyginane zygzakowato; w *gieol.*: **t-y** proces = proces górotwórczy, zjawiska, powodujące tworzenie ś. gór i kierujące ich układem.

Tektonika, *gr.*, wytwarzanie kunsztownych wyrobów z drzewa lub kamienia; system układu gieologicznego, układ skał; budowa, architektonika.

Tektura, *łć.*, gruby wyrób papierowy ze szmat, odpadków papieru, ze słomy lub masy drewnianej; **t.** smołowcowa = tektura do krycia dachów, napojona wrzącą smołą—*p.* Papa.

Telamony, *gr.*, w budownictwie figury mężczyzn, rzeźbione z ka-

mienia, podpierające gzyms lub belkowanie (fig.).

Telautograf, *gr.*—*p.* Pantelegraf.

Teleergja, *gr.*, działanie z odległości.

Teleestezja, *gr.*, odczucie na odległość.

Telefon, *gr.*, przyrząd do przenoszenia na znaczną odległość dźwięków mowy i tonów muzyki za pomocą prądu elektrycznego (fig.).

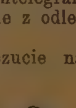

Telefonicznie, *gr.*, za pomocą telefonu.

Telefoniczny, *gr.*, dotyczący telefonu; aparat **t.**, zawierający telefon; podawany przez telefon: rozmowa **t-na.**

Telefonistka, *gr.*, kobieta, zajęta w biurze telefonicznym łączeniem i rozłączaniem rozmawiających przez telefon.

Telefot, *gr.*, przyrząd przenoszący rysunki na znaczną odległość

Telefotografja, *gr.*, umiejętność przenoszenia rysunków na znaczną odległość.

Telega, *ros.*, wóz ruski do przewozu towarów, wyższy z przodu (f.).

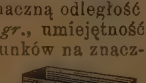

Telegraf, *gr.*, przyrząd elektromagnetyczny do szybkiego przesyłania wiadomości na znaczną odległość (2 f.); **t.** optyczny a. powietrzny = przyrząd do dawania sygnałów za pomocą znaków umówionych, liter, lub zdaleka widzialnych słupów i ramion ruchomych (fig.); **t.** bez drutu a. **t.** Marconiego cz. **t.** iskrowy = przyrząd elektryczny, który może być wprawiony w ruch skutkiem drgania fal elektrycznych, rozchodzących ś. w powietrzu bez udziału przewodnika elektrycznego (2 fig.).

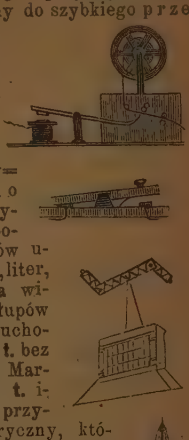

Telegraficznie, *przysł.*, przy pomocy telegrafu.

Telegraficzny, *gr.*, dotyczący telegrafu, przesyłany za pomocą telegrafu.

Telegrafika, *gr.*, nauka telegrafowania.

Telegrafista, *gr.*, urzędnik w biurze telegraficznym, zajmujący ś. przesyłaniem depesz.

Telegrafistka, *gr.*, forma żeńs. od Telegrafista.

Telegrafja, *gr.*, umiejętność przesyłania telegrafem wiadomości na znaczną odległość.

Telegrafować, *gr.*, przesyłać wiadomości za pomocą telegrafu, depeszować.

Telegram, *gr.*, wiadomość prze-

słana telegrafem, depesza: **t. restante**=który ma być zatrzymany do zgłoszenia ś. interesanta.

Telegrammetrja, *gr.*, wymierzanie siły prądu elektrycznego w drucie telegraficznym.

Teleikonografja, *gr.*, sztuka zdejmowania i przesyłania rysunków i obrazów zapomocą telegrafu.

Telej—*p.* Telet.

Telektroskop, *gr.*, przyrząd dający przy pomocy elektryczności obrazy przedmiotów, znajdujących ś. w znacznej odległości.

Telelog, *gr.*, telegraf, przeznaczony do porozumiewania ś. między baterją działową, operującą w wielkiej odległości, a posterunkiem, obserwującym strzały.

Telematologja, *gr.*, nauka o woli ludzkiej, praktyczna część psychologji.

Telemetr, *gr.*, elektryczny aparat, wykazujący na znaczną odległość dane termometryczne, barometryczne, manometryczne itp.

Telemikroskop, *gr.*, narzędzie do powiększenia obrazu dalekich przedmiotów.

Teleologja, *gr.*, nauka o celowości w świecie.

Teleosaurus, *gr.*, przedpotopowy kopalny krokodyl.

Telepać się, iść powoli, ciężko, wlec ś., leźć, kiwać ś. na prawo i na lewo.

Telepatja, *gr.*, ogół, zjawisk obejmujących rzekome widzenie rzeczy i osób oddalonych, wymianę myśli bez pomocy słów, wogóle możność odbierania wrażeń odległych w przestrzeni lub w czasie.

Teleskop, *gr.*, dalekowidz; przyrząd optyczny, służący do obserwowania ciał niebieskich, luneta (fig.); ryba członkopłetwa z rodziny karpiowatych (fig.).

Teleskopja, *gr.*, część optyki, traktująca o budowie, składzie i stosowaniu teleskopu.

Teleskopowy, *gr.*, odnoszący ś. do teleskopu; służący do wyrobu teleskopów; widzialny tylko przez teleskop.

Telet, Tylet, Telej, gatunek kosztownej materji.

Tellur, *łć.*, pierwiastek chemiczny, metaloid o mocnym blasku metalicznym, białosrebrzystym, w niebieskawy wpadającym, spotykany niekiedy w przyrodzie w stanie czystym, częściej jako domieszka złota, srebra, ołowiu, bizmutu (nie ma zastosowań technicznych).

Tellurek, *łć.*, związek chemiczny telluru z innym metalem.

Tellurjum, *łć.*, przyrząd, wprawiany w ruch zapomocą mechanizmu zegarowego, służący do unaoczniania obrotu ziemi około słońca i ruchu księżyca około ziemi, oraz zjawisk, stąd wypływających (fig.).

Tellurowodór, *łć.*, związek chemiczny telluru z wodorem.

Tellurowy, *łć.*, zrobiony z telluru; w skład którego wchodzi tellur.

Telluryczny, *łć.*, dotyczący ziemi, ziemski.

Telluryzm, *łć.*, siła naturalna ziemi; magnetyzm zwierzęcy.

Telodynamiczny, *gr.*, działający na znaczną odległość.

Tem—*p.* Tym.

Temat, *gr.*, zdanie, myśl przewodnia, treść, przedmiot, omawia-

ny; myśl główna rozwijana i opracowywana w danym utworze; założenie; przedmiot, zadany uczniowi do rozwinięcia w ćwiczeniu szkolnym, w *gram.*, osnowa wyrazu, t. j. część wyrazu pozostała po odrzuceniu fleksji cz. końcówek deklinacyjnych i konjugacyjnych: w *muz.*, szereg tonów; myśl muzyczna powtarzana i opracowywana jako materjał do większej kompozycji; główny motyw sztuki.

Temblak, *nm.*, pas rzemienny u rękojeści szabli, na którym dobytą szablę można zawiesić (fig.); taśma szeroka, zawieszona u szyi dla podtrzymywania chorej ręki (fig.).

Tembr, Tębr (Timbre', *fr.*, barwa głosu, brzmienie właściwe każdemu instrumentowi lub głosowi danej osoby, różniące go od innych, dźwięczność głosu.

Temida, *gr.*, w mitologji greckiej: bogini sprawiedliwości, przedstawiana z zawiązanemi oczami, z wagą i mieczem w ręce (fig.).

Tempera, *wł.*, płyn jakikolwiek, np. miód, roztwór kleju, białko i t. d., użyty do rozrobienia farby mineralnej: malowanie **a tempera; Tempera al secco** (sekko) = malowanie na tynku wyschniętym — *p.* **Alfresco.**

Temperament, *łc.*, wrodzone usposobienie człowieka, objawiające ś. w uczuciach, które dane bodźce w nim budzą, oraz w sposobie, w jaki pod wpływem tych bodźców postępuje; bywa choleryczny (żółciowy), sangwiniczny (krewki), flegmatyczny (ospale-niedołężny), nerwowy (drażliwy nadmiernie); w życiu potocznym; usposobienie bardzo żywe i namiętne, żywość; mieć **t.**, być z **t-em,** mieć żywość, być łatwo pobudliwym, krewkim, mieć usposobienie ogniste.

Temperatura, *łc.*, ciepłota, stan ciepła danego ciała; stan powietrza pod względem ciepła: w *muz.*, strojenie instrumentów takie, w którym oktawa dzieli ś. nie wedle ścisłych prawideł matematycznych, ale na 12 półtonów, konieczna w takich instrumentach, jak dęte z klapami i wentylami, jak fortepjan, organy i t. p., w których tony enharmoniczne nie są odróżniane i brzmią niezupełnie czysto.

Temperować, *łc.*, łagodzić, miarkować; zaostrzać ołówek lub pióro do pisania.

Tempestologja, *łc.*, dział meteorologji, nauka, badająca zjawiska burzowe ze względu na warunki, w jakich powstają, na przebieg burz, oraz ich siłę.

Templarjusz, *łc.*, członek zakonu rycerskiego, założonego w XII w. przez rycerzy francuskich w Jerozolimie dla obrony chrześcijan od napadów niewiernych (t.).

Tempo, *wł.*, wymiar czasu; stopień szybkości, z jaką utwór muzyczny ma być wykonany, szybkość ruchu; ruch; w szachach: czas; zyskać **t.**, wykonać w mniejszej liczbie posunięć plan zamierzony: posunięciem zwłóczącym zmusić przeciwnika do posunięcia niekorzystnego; stracić **t.**, ma znaczenie odwrotne poprzedniemu.

Temporalik, *łc.*, nożyk pisarski, scyzoryk.

Temporalja, *łc.*, prawa i dochody, przywiązane do urzędów kościelnych.

Temporalny, *łc.*, doczesny.

Temporyzacja, *łc.*, odwlekanie.

Temporyzować, *łc.*, zwlekać, wyczekiwać sprzyjających okoliczności.

Tempowy, *wł.*, dotyczący tempa.

Ten (ta, to, ci, te), *zaim. wskazujący*, używany, gdy wyraźnie wskazujemy jakąś osobę a. przedmiot a. zwracamy uwagę na to, o czym mówimy lub mówiliśmy przed chwilą; **t.—t., t.—tamten=jeden—drugi, ten—ów; t.—sam=ten właśnie, nie inny; t. a. t.** = gdy go ściśle określamy, ten mianowicie, to a to=to właśnie, to mianowicie; **t. świat, to życie=doczesność, życie ziemskie; ni z tego, ni z owego=niewiadomo skąd, niewiadomo dlaczego; człowiek po temu a. do tego** = zdatny, zdolny; **do tego; a do tego=przytem; temu, że...,** dlatego, że...=ponieważ, bo; **nic z tego** = do tego nie dojdzie, to ś. nie stanie; **rok, dwa lata temu** = już upłynął od tej chwili **rok, dwa; już ja w tem jestem=postaram ś. o to; co mi to za człowiek!=z uznaniem a. z ironją; czym—tym—*p.*** Tym; toż, toż to=dopiero wtedy; **to to** = z lekceważeniem a. politowaniem; **nic mi z tego** = to mi ś. na nic nie przyda; poza tym=zresztą, z innych względów; **z tym wszystkim=pomijając to wszystko; pomimo to=nie bacząc na te względy; co ci do tego!=ta sprawa nie powinna cię obchodzić; mam w tem coś=zależy mi na tym; tego dnia, tego miesiąca, tego roku, tego wieku=bieżącego, obecnego; te strony, te okolice=najbliższe; w tych czasach=współcześnie; temi dniami, w tych dniach=w ciągu dni najbliższych; jak na to, na toż=jak na złość, na domiar złego.**

Tenakulum, Tenakiel, *łc.*, instrument chirurgiczny do chwytania i przytrzymywania przerwanych naczyń krwionośnych celem ich związania; w drukarstwie dywizorek do przytrzymywania rękopisu podczas składania czcionek.

Tenalgja, *gr.*, ból ścięgien.

Tenardyt, naturalna sól glauberska, wydobywana w okolicach Madrytu.

Tenci (taci, toci), czy ten? czy ten sam?; ten właśnie; ten sam.

Tenda, zasłona rozpięta, kortyna.

Tendencja, *łc.*, dążność, cel; zabarwianie odpowiednim kolorytem utworów literackich, dzieł sztuki, przemówień, w celu oddziaływania w pewnym duchu na masy, wzbudzenia pewnych uczuć, wpojenia pewnych przekonań; **t.** zwyżkowa=podnoszenie ś. kursów na giełdzie; **t.** zniżkowa=spadanie kursów na giełdzie.

Tendencyjny, *łc.*, z pewną dążnością, mający jawny lub ukryty cel; **t-a powieść** = rozwijająca pewne poglądy polityczne, religijne, społeczne lub etyczne.

Tender, *ang.*, mniejszy statek, służący większemu na posyłki; wóz przy lokomotywie, zawierający paliwo i wodę.

Tenli (tali, toli), czy ten?, czy ten sam?

Tennis, *ang.*, gra angielska dwu lub czteroosobowa w piłkę przerzucaną rakietami przez siatkę, lawn-tennis (fig.).

Tenontologja, *gr.*, nauka o ścięgnach.

Tenor, *łc.*, trwanie; następstwo,

kolej: brzmienie, osnowa (np. pisma).

Tenor, *wł.*, najwyższy głos męski, obejmujący dwie oktawy.

Tenorowy, *wł.*, dotyczący głosu tenora; mający głos tenora.

Tenorzysta, *wł.*, człowiek śpiewający tenorem, tenor.

Tenotomja, *gr.*, operacja chirurgiczna rozcięcia ścięgna.

Tensja, *łc.*, wyprężenie, natężenie, prężność.

Tentacja, *łc.*, chętka, życzenie trudne lub niemożliwe do spełnienia; kuszenie, pokusa.

Tentakula, *łc.*, macki, rożki, czułki, długie i cienkie wyrostki w kształcie wąsów, piorek, rogów, zginające ś., wyrastając z okolic gęby u owadów, służą jako narzędzia dotyku, a może i węchu i słuchu, u niektórych ślimaków na końcu tych czułków są oczy, mrówkom służą macki te do porozumiewania ś.

Tentamen, *łc.*, próba egzaminu próbny przed egzaminem właściwym.

Tentator, *łc.*, kuszący.

Tentent—*p.* Tętent.

Tentować, *łc.*, być kuszonym, kusić, budzić pożądanie; kusić ś. o co, próbować, usiłować.

Tenuta, *wł.*, dzierżawa, rata dzierżawna.

Tenutarjusz, *łc.*, trzymający tenutę, dzierżawca; dzierżawa starostwa za pożyczoną królowi sumę lub z łaski dożywocia nadanego.

Tenuto, *wł.*, (*skr.* **ten**), w muzyce: wytrzymać, nie przyśpieszać; nie urywać tonu, zanim przebrzmi stosownie do wskazanej w nutach długości.

Tenże (taże, toże), czy ten, czy ta, czy to; ten sam, ta sama, to samo.

Teobromina, *łc.*, alkaloid, zawarty w nasionach kakao i w niektórych gatunkach herbaty.

Teodolit, *gr.*, przyrząd, używany w gieodezji do mierzenia kątów w przestrzeni, głównie poziomych, przystosowany też do mierzenia kątów wzniesienia (f.).

Teodulja, *gr.*, służba Boża.

Teodycea, *gr.*, obrona wiary w sprawiedliwość Bożą przeciw zarzutom, wynikającym z pozornej sprzeczności między istniejącym na świecie i moralnym złem a dobrocią i sprawiedliwością Boga.

Teofanja, *gr.*—*p.* Epifanja.

Teofilantropja, *gr.*, doktryna religijna we Francji (1793 — 1801) uznająca istnienie Boga i nieśmiertelność duszy, zalecająca uroczystości rodzinne: chrzest, zaślubiny, pogrzeb, i publiczne: zebrania niedzielne z kazaniami i śpiewami.

Teofobja, *gr.*, bojaźń Boża.

Teogamja, *gr.*, śpiew weselny na cześć bogów.

Teognozja, *gr.*, znajomość Boga.

Teogonja, *gr.*, pochodzenie i rodowód bogów starożytności.

Teokracja, *gr.*, rządy, sprawowane w imieniu Boga, rządy kapłańskie.

Teokratyczny, *gr.*, odnoszący ś. do teokracji; właściwy teokracji, rząd t.=rząd duchowieństwa; państwo t e=w którym interesy Kościoła stoją ponad interesami państwa.

Teolog, *gr.*, uczony w rzeczach wiary; poświęcający ś. nauce teologji; student wydziału teologicznego w uniwersytecie.

Teologiczny, *gr.*, dotyczący teologji, właściwy teologji, oparty na teologji.

Teologja, *gr.*, nauka o Bogu i

religji; ogół umiejętności religijnych, udzielanych kształcącym ś. na duchownych.

Teologumena, *gr.*, rozprawy z zakresu umiejętności o Bogu.

Teomachja, *gr.*, w mitologji: walka bogów.

Teomanja, *gr.*, obłęd religijny.

Teomorfizm, *gr.*, przedstawianie ludzi w postaci bogów i nadawanie im ich przymiotów; ubóstwianie.

Teoplastyka, *gr.*, plastyczne przedstawianie człowieka w postaci bogów i bogiń; przedstawianie bogów w rzeźbach, figurach.

Teorban, *wł.*, instrument muzyczny strunowy w rodzaju lutni (fig.).

Teoremat, *gr.*, twierdzenie naukowe, którego należy dowieść.

Teoretycznie, *gr.*, wedle teorji, nie praktycznie, w zasadzie.

Teoretyczny, *gr.*, rozważający według zasad a. wskazówek nauki.

Teoretyk, *gr.*, znający gruntownie jaką naukę, choć niekoniecznie umiejący praktycznie ją stosować.

Teorja, *gr.*, wszelki naukowo uzasadniony pogląd na całość zjawisk pewnego rodzaju, objaśniający ich przyczyny i wzajemny związek; wszelka wiedza lub znajomość rzeczy w przeciwstawieniu do czynnego wykonania i zastosowania w życiu zdobytej umiejętności; wykład zasad jakiej nauki; **t.** prawdopodobieństwa=nauka obliczania częstości, z jaką zdarzają ś. zjawiska, uważane za przypadkowe.

Teozof, *gr.*, człowiek, posiadający naukę teozofji.

Teozofja, *gr.*, znajomość Boga i rzeczy Boskich na podstawie mniemań filozoficznych; mistycyzm, okultyzm.

Tepać, bić, męczyć, dręczyć, trapić.

Teperelle, ozdoby staroświeckie u sukien.

Terać, Tyrać, nadwerężać, nadwątlać, przez długie a. nadmierne używanie; niszczyć, szarzać; tracić, marnować, trwonić; **t. ś.**, niszczyć ś., nadwątlać ś., nadwerężać ś., szarzać ś.; włóczyć ś., tułać ś., wycierać cudze kąty.

Terakota—*p.* Terrakota.

Terapeuta, *gr.*, biegły w leczeniu chorób; lekarz praktykujący.

Terapeutyczny, *gr.*, dotyczący sposobu leczenia

Terapja, Terapeutyka, *gr.*, wiedza lekarska i sztuka lecznicza, nauka o leczeniu chorób.

Teratogienja, *gr.*, rodzenie potworów.

Teratologja, *gr.*, nauka o niekształtnościach, formach wyjątkowych, potwornych wśród ludzi, zwierząt i roślin; nauka o cudach.

Teraz, *przysł.*, obecnie, współcześnie; w tym samym czasie, ninie, w tejże chwili, kiedy mówimy; w tym czasie, kiedy żyjemy, w tych czasach; na **t.** = na ten raz; jak **t.** = w obecnej chwili; **t.**=zaraz; **t.** zaraz=natychmiast; **t.**—**t.**, raz—raz, już—już, to—to, czasem—czasem; jak na **t.** = względnie do dzisiejszej chwili.

Teraźniejszość, czas obecny, teraźniejszy, współczesność, obecność.

Teraźniejszy, teraz będący, obecny, współczesny, dzisiejszy, nie dawniejszy, nie przyszły; czas **t.**, w *gram.*, forma konjugacji czasowników, oznaczająca, że dana czynność odbywa ś. współcześnie z inną a. w tejże chwili, kiedy o niej mówimy.

Teraźniuczko, *przysł.*, dopieruteńko, przed chwilą.

Terb, pierwiastek chemiczny, metal bardzo rzadki.

Terc-decymola, *wł.*, grupa, złożona z 13-tu nut, trwająca w wykonaniu tyleż czasu, ile 8 takichże nut w zwyczajnym podziale taktu.

Tercerol, Tercerola, *wł.*, pistolet kieszonkowy, krócica.

Terceron, *hiszp.*, mieszaniec białych z mulatami.

Tercet, *wł.*, śpiew na 3 głosy lub utwór muzyczny na 3 instrumenty.

Tercja, *łć.*, sześćdziesiąta część sekundy; gatunek czcionek i druku większego od cycera; w *muz.*, trzeci ton od tonu głównego; trzecia godzina kanoniczna (godz. 9 rano); trzecia klasa w szkołach; w fechtunku: cios w prawe ramię, uderzenie poziome od strony lewej ku prawej, przyczym ręka, trzymająca broń, skierowana jest dłonią do góry; w grze w karty: trzy karty starsze następujące po sobie: trzeci egzemplarz wekslu, mającego już kilka egzemplarzy.

Tercjał, *łć.*, trzecia część czego: trzecia część roku.

Tercjan, *łć.*, woźny szkolny, pedel.

Tercjana, *łć.*, febra, powracająca co trzeci dzień.

Tercjanela, *wł.*—*p.* Tercynela.

Tercjarka, *łć.*, forma żeńs. od Tercjarz.

Tercjarstwo, *łć.*, przynależenie do bractwa tercjarzy.

Tercjarze, *łć.*, bracia świeccy, przez św. Franciszka z Assyżu utworzony t. zw. zakon trzeci, którego członkowie nie składają ślubów zakonnych, nie noszą habitu, nie mieszkają w klasztorze, ale wstrzymują ś. od niektórych rzeczy, np. od ubiorów zbytkownych, bywania w teatrze i t. d.

Tercjować, *łć.*, poddawać trojakiej próbie.

Terc major, *łć.*, w kartach: as, król i damą jednej maści, w ręku jednego gracza.

Tercyna, *wł.*, zwrotka złożona z trzech wierszy jedenastozgłoskowych, o układzie rymów takim, że środkowy wiersz każdej zwrotki rymuje ś. z pierwszym i trzecim następnej

Tercynela, Tercjanela, *wł.*, rodzaj materji jedwabnej.

Terebra, *łć.*, rodzaj małży epoki jurajskiej. śrubownica.

Terefere!, Terebzdere!, *wykrz.*, co też prawisz!, co też pleciesz!, co znowu!, co za głupstwa!, co za bzdurstwa, co za niemądra gadanina! jeszczeby też!.

Terem, *ros.*, pałac, zamek, gmach; wielki, niezgrabny przedmiot.

Teren, *fr.*, przestrzeń ziemi; obszar gruntu, miejscowość, okolica; przestrzeń stosowana a. obrana do jakiego celu, miejsce będące widownią zdarzenia, o którym mowa; *przen.*, pole działania, rynek zbytu.

Tergiwersacja, *łć.*, zwrot w tył; wykręty, matactwo.

Tergum, *łć.*, *dosł.* tył; odwrotna strona wekslu.

Teriolity, *gr.*, skamieniałości zwierzęce.

Teriomorficzny, *gr.*, zwierzęcy,

Terjer, *fr.*, pies z rasy jamników, foksterjer.

Terkot—*p.* Turkot; gadanina.

Terkotać—*p.* Turkotać; paplać.

Terkotka, dziewczyna żywa i gadatliwa.

Terlarz, cieśla górniczy.

Terlica, drewniana część kulbaki, kulbaka, nie obita jeszcze skórą.

Terlikać, Tyrlikać, wywodzić trele, umieć śpiewać, grać.

Termalny, Termiczny, *gr.*, wywierający wpływ za pomocą podniesionej temperatury, ciepły.

Termidor, *gr.*, miesiąc gorąca, 11-ty miesiąc w kalendarzu pierw-

szej Rewolucji francuskiej (od 19-go lipca do 18-go sierpnia).

Termin, *łć.*, granica, kres; czas, wyznaczony na co; rata; czas zwłoki ostatecznego załatwienia; **t.** prekluzyjny—*p.* Prekluzyjny; stawić ś. na **t.**=na czas umówiony; uiścić ś. w **t-ie** = w czasie umówionym, naznaczonym; stan, położenie: być w niebezpiecznych, ciężkich **t-ach**; czas nauki w rzemiośle: oddać do **t-u**, być w **t-ie**; wyraz właściwy jakiej nauce, nazwa naukowa; w logice: **t.** mniejszy=podmiot wniosku; **t.** większy=orzeczenie wniosku; **t.** średni=służy do porównania terminów mniejszego i większego i nie ukazuje ś. we wniosku; zbijać z **t-u** = mieszać, konfudować, zbijać z pantałyku.

Terminalnie, *łć.*, według formuły prawnej; ostatecznie.

Terminalność, *łć.*, zachowanie terminów naukowych, terminologja; formalność prawna; formuła prawna.

Terminalny, *łć.*, zrobiony według formuł prawnych, zrobiony formalnie; zgodny z terminologją.

Terminata, Terminatka, *łć.*, spis spraw do załatwienia, notatka, lista czego; rota przysięgi.

Terminator, *łć.*, w rzemiośle: uczeń sposobiący ś. na czeladnika.

Terminista, *łć.*, zwolennik teorji o terminizmie.

Terminizm, *łć.*, pogląd, według którego Bóg daje człowiekowi pewien oznaczony czas do poprawy, po upływie którego nie może spodziewać ś. przebaczenia.

Terminolog, *gr.*, uczony, określający wyrazy i wyrażenia specjalne, dotyczące jakiej nauki lub fachu; nadający nazwy specjalnym gałęziom umiejętności.

Terminologiczny, *gr.*, dotyczący terminologji.

Terminologja, *gr.*, nauka o nazwach naukowych (terminach); w ściślejszym znaczeniu: ogół wyrażeń technicznych i nazw naukowych, używanych w jakiej nauce, sztuce lub umiejętności, jej tylko właściwych.

Terminować, *łć.*, być na nauce rzemiosła u majstra, być w terminie, na praktyce.

Terminowy, *łć.*, mający nastąpić w terminie czyli w czasie z góry oznaczonym.

Termity, owady prostoskrzydłe o 2 parach skrzydeł błoniastych, żyją towarzysko, budując gniazda stożkowate, twarde, wysokości do 5 m. i 20 m. obwodu, żyją w Afryce i Ameryce, a wgryzając ś. w ściany i sprzęty, robią ogromne szkody, bielce, białe mrówki (fig.).

Termoakumulator, *łć.*, przyrząd, podnoszący temperaturę w miejscu, gdzie odbywa się kuracja.

Termobarometr, *gr.*, połączenie termometru z barometrem, przyrząd do mierzenia ciśnienia powietrza za pomocą ciepła pary gotującej się wody.

Termochemja, *gr.*, część fizyki, obejmująca zjawiska cieplne, zachodzące przy reakcjach chemicznych.

Termochroza, *gr.*, własność ciał przepuszczania tylko niektórych promieni cieplnych.

Termoelektryczność—*p.* Termomagnetyzm.

Termofon, *gr.*, instrument, z którego wydobywać można dźwięki pod wpływem promieni ciepła.

Termofor, *gr.*, worek gumowy, napełniony solami, rozpuszczającemi ś. przy wysokiej ciepłocie, służący do ogrzewania różnych części ciała; przyrząd do wytwarzania pary.

Termograf, *gr.*, przyrząd samozapisujący zmiany temperatury dzienne i dłuższe.

Termografja, *gr.*, graficzne przedstawienie temperatury, zwłaszcza stanu ciepłoty krwi w chorobach gorączkowych.

Termoliza, *gr.*, rozkład związków chemicznych na ciała prostsze, dokonywany za pomocą ciepła.

Termologja, *gr.*, nauka o gorących źródłach mineralnych i kąpielach gorących.

Termomagnetyzm, Termoelektryczność, *gr.*, magnetyzm i elektryczność powstałe pod wpływem ciepła.

Termomanometr, *gr.*, połączenie termometru z manometrem.

Termometr, *gr.*, ciepłomierz, przyrząd, za pomocą którego można oznaczyć temperaturę czyli stopień ciepła (fig.); **t.** dyferencjalny a. różniczkowy = przyrząd, złożony z dwu rurek szklanych, w których znajduje ś. kropla alkoholu, pokazujący bardzo małe różnice temperatury; **t.** maksymalny=okazujący najwyższą temperaturę, np. dnia; **t.** minimalny=okazujący najniższą temperaturę dnia.

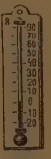

Termometrograf, *gr.*, przyrząd samozapisujący najwyższą i najniższą temperaturę w danym okresie czasu.

Termomikrofon, *gr.*, telefon magnetyczny o wielkiej sile i wrażliwości.

Termomultyplikator, *łć.*, przyrząd do mierzenia najmniejszych zmian temperatury, oparty na zasadzie wzbudzania elektryczności działaniem ciepła.

Termopatogienja, *gr.*, nauka o powstaniu i przyczynach gorączki.

Termoregulator, *łć.*, przyrząd, regulujący stopień ciepła odpowiednio do potrzeby.

Termoskop, *gr.*, przyrząd, pokazujący zmiany w stanie ciepłoty danego ciała.

Termostat, *gr.*, przyrząd zamknięty, ogrzewany z zewnątrz i służący do otrzymywania stałej temperatury w ciałach, weń wstawionych, regulujący dopływ gorącego powietrza przy ogrzewaniu centralnym.

Termostatyka, *gr.*, część fizyki, zajmująca ś. badaniem stanu ciepła.

Termosyfon, *gr.*, urządzenie do ogrzewania cieplarń roślin i inspektów za pomocą rur, przez które przepływa gorąca woda.

Termotaktyzm, *gr.*, ruch organizmu, spowodowany przez ciepło; **t.** dodatni=ruch, zwrócony ku źródłu ciepła; **t.** ujemny = ruch, oddalający od źródła ciepła.

Termoterapja, *gr.*, sposób leczenia chorób za pomocą gorących kąpieli, gorącego powietrza, pary i t. p.

Termy, *gr.*, gorące źródła w starożytnym Rzymie, wytworne urządzenia kąpielowe publiczne, połączone z pomieszczeniem dla ćwiczeń gimnastycznych i przechadzek.

Ternew (Terre-neuve), *fr.*, pies z wyspy Newfoundland, ogromny, silny, posiadający palce błoną spięte, wybornie pływa i ratuje tonących (fig.).

Terno, *fr.*, tkanina z wełny koziej, delikatna, bez połysku.

Terno, *wł.*, trzy numery razem, stanowiące wygraną na loterji liczbowej.

Teromorfja, *gr.*, każda potworność u ludzi, przypominająca postać zwierzęcia.

Teror, *łć.*, przestrach, przera-

żenie, zwłaszcza spowodowane okrucieństwem a. zabójstwami; teroryzm.

Terorysta, *łć.*, wykonywający przymus terorystyczny; uczestnik i zwolennik teroryzmu w czasie Rewolucji francuskiej.

Teroryzm, *łć.*, system panowania, wpływu groźby, oparty na postrachu i krwawym przymusie.

Teroryzować, *łć.*, przymuszać, rządzić postrachem, gwałtownemi środkami, grozić gwałtem, śmiercią.

Terpentyna, *gr.*, płyn żywiczny, wypływający z pni wielu gatunków drzew iglastych, ciecz gęsta, ciągliwa, o zapachu ostrym, smaku korzennym, mająca obszerne zastosowanie w przemyśle i w medycynie.

Terpentynowy, *gr.*, zrobiony z terpentyny a. z terpentyną: **t-y** olejek, **t-a** zaprawa do podłóg.

Terpentyńcowate, rodzina roślin dwuliścieniowych, rosną przeważnie w krajach ciepłych, zawierają w liściach i korzeniach olejki aromatyczne i żywice.

Terpsychora, *gr.*, muza tańca, przedstawiana z lirą w ręku i wieńcem na głowie (fig.).

Terrakota, *wł.*, artystyczne wyroby z gliny tak zw. kaflowej, wypalane i nieemaljowane, barwy czerwonej wszelkich odcieni.

Terrawerda, *wł.*, farba zielona

Terrier, *fr.*—*p.* Terjer.

Terror, Terrorysta, Terroryzm—*p.* Teror i t. d.

Tertiogienitura, *łć.* (-cjo), prawa dostające się w spadku trzeciemu z kolei pokoleniu.

Teryna, *wł.*, miseczka, puszka g'iniana na pasztety, na smakołyki konserwowane.

Terytorjaliści, *łć.*, w guberniach zachodnich stronnictwo, którego hasłem jest dobrobyt ludności na terytorjum tych gubernji bez względu na wyznanie i narodowość; u Żydów: stronnictwo, pragnące uzyskać jakiekolwiek terytorjum dogodne na siedzibę autonomiczną Żydów.

Terytorjalizm, *łć.*, dążenia i hasła terytorjalistów.

Terytorjalny, *łć.*, należący do pewnego obszaru ziemi, do kraju; gruntowy, ziemski; **t-a armja**=we Francji żołnierze, którzy przesłużyli oznaczoną liczbę lat w służbie czynnej i w rezerwie, obrona krajowa, landwera; **t-a polityka**=polityka równowagi: dążenie do powiększenia własnego obszaru i niedopuszczenia do powiększenia się innych państw.

Terytorjum, *łć.*, obszar ziemi, obwód, posiadłość; w Stanach Zjednoczonych Ameryki Półn. nazwa każdego takiego obszaru, który, nie mając jeszcze 60,000 obywateli osiadłych, nie nazywa się Stanem i nie ma prawa wysyłać swoich przedstawicieli do kongresu i do senatu.

Tesak, szeroki i krótki miecz, tasak.

Tesknić, tęsknić.

Tespjada, *gr.*, żart sceniczny; zabawne opowiadanie z życia teatralnego.

Tessarakonta, *gr.*, komplet z 40 sędziów do rozstrzygania drobniejszych spraw w starożytnych Atenach.

Test, tygiel.

Testacja, *łć.*, poświadczenie.

Testament, *łć.*, akt, zawierający rozporządzenie własnością na wypadek śmierci, ostatnia wola; Stary **T.**, Nowy **T.**=dwie główne części na które Pismo Św. ś. dzieli;

t. polityczny=słowa, wypowiedziane publicznie a. napisane, zawierające program, nakreślony dla zwolenników męża stanu, schodzącego z widowni a. umierającego.

Testamentarjusz, *łć.*, wykonawca testamentu.

Testamentarz, Testamentnik, *łć.*, człowiek, który sporządził testament.

Testamentarzowy, Testamentniczy, Testamentny, *łć.*, odnoszący ś. do testamentu.

Testamentowy, *łć.*, dotyczący testamentu, zawierający ś. w testamencie.

Testator, *łć.*, człowiek, robiący testament, robiący zapis.

Testatorka, *łć.*, forma ż. od Testator.

Testatorski, *łć.*, dotyczący testatora, testamentarza.

Testować, *łć.*, świadczyć; czynić zapis testamentowy.

Testyfikacja, *łć.*, dowiedzenie przez świadków.

Testymonjum, *łć.*, świadectwo, dowód.

Teścia, Teściowa, matka żony a. męża w stosunku do synowej a. zięcia.

Teścin, stanowiący własność teści, właściwy teści.

Teściowski, dotyczący teścia, stanowiący własność teścia a. teści.

Teściów, należący do teścia.

Teść, ojciec żony w stosunku do jej męża, do zięcia.

Tetanizacja, *łć.*, spowodowanie tężca (tetanos).

Tetanos—*p.* Tężec.

Tetrachord, *gr.*, u staroż. Greków system muzyczny, oparty na skali czterech tonów; starożytny instrument muzyczny czterostrunowy.

Tedraedr, *gr.*, bryła gieometryczna ograniczona czterema równobocznemi trójkątami, posiadająca sześć równych krawędzi: piramida trójścienna (fig.).

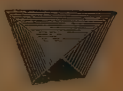

Tedraedryczny a. **Tetragonalny,** *gr.*, system, układ kryształu taki, w którym trzy osie przecinają się we wspólnym środku pod kątem prostym, z nich dwie są równe, a trzecia różna, układ dwu a. jednoosiowy.

Tetraedryt, *gr.*, minerał, złożony z miedzi, cynku, antymonu i siarki, służy do wytapiania miedzi.

Tetragon, *gr.*, czworobok, czworokąt.

Tetralogja, *gr.*, widowisko, złożone z czterech utworów scenicznych jednego autora, mianowicie trzech dramatycznych i czwartego satyryczno-komicznego, dawane w Atenach na uroczystość Dyonizosa.

Tetrametr, *gr.*, wiersz miarowy, składający się z czterech stóp wierszowych w rytmie anapestowym lub daktylicznym, a. z czterech dipodji cz. stóp podwójnych, jeżeli wiersz jest pisany jambem lub trochejem.

Tetrarcha, *gr.*, w starożytności: wielkorządca czwartej części podbitego kraju.

Tetrarchat, *gr.*, panowanie, godność i okrąg tetrarchy.

Tetrarchja, *gr.*, władza tetrarchy; obszar, rządzony przez tetrarchę.

Tetrastych, *gr.*, czterowiersz, epigramat zawarty w czterech wierszach.

Tetrastyl, *gr.*, budynek, którego front jest ozdobiony czterema kolumnami.

Tetronal, *gr.*, w *chem.*, jeden z metanów, używany, jako środek nasenny.

Tetryczeć, stawać ś. tetrycznym, dziwaczeć.

Tetryczka, forma ż. od Tetryk.

Tetryczny, posępny, nudny, zgorzkniały, kwaśny, dziwaczny, narzekający, niezadowolony ze wszystkiego.

Tetryk, dziwak, zrzęda, nuda, nudziarz, człowiek posępny, zgorzkniały, zgryźliwy.

Tetrykowaty, zimny, obojętny: **t-a** twarz.

Tetyka, *gr.*, ogół zasad wiary.

Teurgja, *gr.*, sztuka wywoływania duchów.

Teutonowie, dawne plemię germańskie; *przen.* Niemcy.

Teutoński, odnoszący ś. do Teutonów, właściwy Teutonom; **t.** zakon=zakon krzyżacki.

Teutopsychiści, *gr.*, wyznawcy teorji, że dusza jest śmiertelna.

Teza, *gr.*, zdanie sporne, mające być dowiedzionym, obronionym; temat publicznej dysputy; u Hegla: stadjum dziejowe, oparte na twierdzeniu naiwnym.

Też, *spójn.*, także, a także, również, takoż, tudzież, oraz, więc, a więc: mniej pracuje, mniej **t.** zarabia; **to t.** = dlatego właśnie; nawet: choćby **t.**; niby **t.**=pozornie, niby to; używa ś. dla większej dobitności, bez właściwego znaczenia: co **t.** ty mówisz!; co **t.** to za człowiek!

Tębr—*p.* Tembr.

Tęchlina *p.* Stęchlina.

Tęchły—*p.* Stęchły.

Tęchnąć, Tęchnieć, stęchłym ś. stawać, rozkładać ś., psuć ś., zaczynać wonieć stęchlizną, pleśnieć; osiąkać, opadać; stawać ś. mniej nabrzmiałym.

Tęcza, naturalne zjawisko powietrzne postaci łukowej, o 7 barwach widma, powstałe wskutek załamania, rozszczepienia i odbicia światła słonecznego w kropelkach wody, z jakich składają się chmury (fig.); **t.** w kościele = belka w górze od ściany do ściany, z umieszczonym na niej krzyżem.

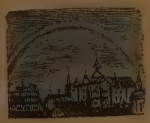

Tęczak, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa.

Tęcznik, rodzaj drapieżnego chrząszcza z rodziny szczypawek (f.).

Tęczowanie, mienienie ś. różnemi barwami, właściwe niektórym minerałom a. płynom.

Tęczowiec, gatunek krajowego motyla dziennego z rodziny południc, żyjącego na wierzbach i osikach (fig.).

Tęczowy, dotyczący tęczy; mający po sobie kolor tęczy, mieniący ś., jak tęcza.

Tęczówka, błona oczna kolorowa, otaczająca źrenicę oka, iris (2 fig.).

Tęczyna, wyniosłe drzewo z rodziny werbenowatych, rośnie w Indjach Wschodnich.

Tędy, *przysł.*, tą drogą przez to miejsce; **t.** owędy = tu i owdzie.

Tęgi, mocno zbity, zwarty w swych cząstkach, dychtowny, ścisły, gęsty: **t.** materjał, **t-ie** sukno, **t.** papier; ostry, mocno dokuczliwy, srogi, surowy: **t-a** zima, **t.** mróz; mocny, gwałtowny: **t-ie** uderzenie, **t-ie** cięcie, **t.** raz; o trunkach: mocny, uderzający do głowy, zawierający wysoki procent alkoholu: **t-ie** wino; odurzający, przenikający: **t.** tytuń, **t.** zapach; twardy, mocny, głęboki: **t.** sen; mocny, silny, krzepki, otyły

i wysoki: **t.** człowiek, **t.** rumak, **t.** jeździec = dzielny; niepospolity, niezłomny: **t.** charakter, **t-a** głowa.

Tęgo, *przysł.*, z natężeniem, sprężyście; mocno, silnie, krzepko, dobrze, dużo, obficie; dzielnie, wybornie, wyśmienicie, znakomicie.

Tęgokrusz, minerał, zawierający w sobie antymon, antymonit.

Tęgopokrywe, rząd owadów o wierzchniej parze skrzydeł rogowatej a. skórkowatej, zawierający rozmaite gatunki chrząszczów.

Tęgopój, człowiek, który wiele trunku pić może, nie tracąc przytomności.

Tęgoskór, gatunek grzyba z rzędu purchawkowatych.

Tęgosz, roślina australijska z rodziny liljowatych, len nowozelandzki (fig.).

Tęgość, gęstość, zsiadłość, grubość, moc, siła, dzielność.

Tępiciel, człowiek, który co tępi, wytępia, niszczyciel.

Tępić, czynić tępym; wytępiać, niszczyć, wygubiać, zabijać, prześladować aż do wygubienia; **t. ś.** = stawać ś. tępym: nie ostrym, tracić ostrość, zdolność krajania; **t. ś.**=wzajemnie ś. wytępiać, niszczyć ś., zabijać ś. wzajemnie.

Tępieć, stawać ś. tępym, słabnąć, niszczeć, stawać ś. niepojętnym, tracić bystrość umysłu.

Tępo, *przysł.*, nieostro; ciężko, z trudnością, źle, z trudem: nauka idzie mu **t.**

Tępogłowy, mający tępą głowę: ryby **t-e**=gromada ryb kościstych.

Tępogłów, ryba koścista ciernioprómienna, tępogłowa.

Tępokątny, mający kąty tępe, nieostre.

Tępokończasty, mający końce tępe a. stępione.

Tęporogi, mający różki na głowie przy końcu zgrubiałe: owady **t-e.**

Tępość, nieostrość, przymiot tego, co jest tępe, stan stępienia; niepojętność, niebystrość, niezdolność.

Tępota, słabe pojęcie, słabe zastanowienie, brak rozsądku; **t.** słuchu, wzroku=niedosłyszenie, niedowidzenie—*p.* Tępość.

Tępozęby, mający tępe zęby.

Tępy, nieostry, stępiony, przytępiony, nie pojmujący szybko, niepojętny, niezdolny, ciężko pojmujący, ograniczony, leniwy: **t-a** głowa; osłabiony, słaby, wzrok tępy=słaby, krótki; słuch **t.** = niedosłyszący, głuchawy; **t.** kąt = większy od prostego, rozwarty.

Tęskliwie, Tęsknie, *przysł.*, z tęsknotą, z udręczeniem: **t.** wyglądać kogo=pragnąć go zobaczyć.

Tęskliwość—*p.* Tęsknota.

Tęskliwy, Tęskny, smutny, rzewny, melancholiczny; wyglądający, oczekujący czego.

Tęsknica—*p.* Tęsknota.

Tęsknić, pragnąć widzieć kogo, co, uczuwać tęsknotę, doznawać tęsknoty, być tęsknym; **t.** sobie w czym=nudzić, przykrzyć sobie.

Tęsknie—*p.* Tęskliwie.

Tęskno, *przysł.*, smutno, markotnie, przykro; **t.** mi do kogo, do czego, za kim, za czym = tęsknię.

Tęskność—*p.* Tęsknota.

Tęsknota, Tęskność, Tęsknica, Tęskliwość, stan człowieka tęskniącego, smutek, melancholja, nuda; wyglądanie kogo a. czego, oczekiwanie kogo, chęć zobaczenia kogo a. czego; tęsknienie, smutek z powodu rozłąki z kim a. z czym.

Tęskny—*p.* Tęskliwy.

Tętent, Tentent, odgłos kopyt

konia a. innego zwierzęcia po twardej drodze.

Tętniak, rozszerzenie tętnicy, żylak.

Tętnica, naczynie krwionośne, przeznaczone do odnoszenia krwi od serca do wszystkich części ciała, z pewnym tętnieniem, arterja (fig.); wielka tętnica—*p.* Aorta.

Tętnicowy, Tętniczny, dotyczący tętnicy a. tętnic.

Tętniczka, małe naczyńko w ciele, roznoszące krew.

Tętniczny—*p.* Tętnicowy.

Tętnić, Tentnić, wydawać tętent, tupaniem sprawiać odgłos tętentu; o krwi w tętnicach: bić, pulsować, uderzać.

Tętnienie, Tentnienie, wydawanie tętentu; tętent; bicie tętnic, pulsowanie.

Tętno, ruch krwi w tętnicach, w arterjach, bicie pulsu, uderzenie pulsu, pulsowanie, puls.

Tężą, roślina amerykańska z rodziny amarylkowatych, agawa (fig.).

Tężcowy, podobny do tężca; wyprężony, skołowaciały, zdrętwiały, zgrabiały.

Tężec, choroba zakaźna, przyranna, gorączkowa, cechująca ś. bolesnemi i trwałemi kurczami wszystkich niemal mięśni podległych woli, tetanos.

Tężeć, stawać ś. tęgim; twardnieć, grubieć, nabierać ciała, stawać ś. mocniejszym, napinać ś., wyprężać ś., drętwieć.

Tężnia, rusztowanie, zrobione z chróstu, posiadające na górze koryta z otworami, do których pompy wlewają ze źródeł solankę, spływającą po chróście na dół; skutkiem parowania wody przy spływaniu solanka stęża się, a z niej następnie w warzelniach wyparowują sól (fig.).

Tężyć, czynić tęgim; napinać, wyprężać, wytężać.

Tężyzna, przymiot tego, co jest tęgie; uczucie tęgości, siły, mocy; przechwałki, junactwo; młodzież tęga, dzielna; to nie t.=nic w tym dziwnego, nic osobliwego.

Tfu! Tfy!, *wykrz.*, naśladujący odgłos spluwania; oznaczający pogardę, wstręt, obrzydzenie.

Tigmotaktyzm, *gr.*, zdolność od działywania organizmu na bodźce dotykowe; zdolność przylegania do twardych przedmiotów, jaką objawiają różne organizmy.

Tik, (tic) *fr.*, mimowolne kurczenie pewnych muskułów, zwłaszcza twarzowych; *przen.*, niewłaściwe, często śmieszne przyzwyczajenie wykonywania pewnych ruchów prawie bezwiednie.

Tikal, *jap.*, jednostka monetarna japońska, moneta srebrna = 1 rub. 18 kop.

Tilbury, (tilböri) *ang.*, lekki otwarty jednokonny powozik o dwuch kołach (fig.).

Tingeltangel, *nm.* podrzędna kawiarnia lub piwiarnia z szansonistkami.

Tinta—*p.* Tynta.

Tirolienne, *fr.*, taniec wirowy w $^3/_4$ takcie, o spokojnych poruszeniach.

Tiul, *fr*, lekka, cienka, przezroczysta tkanina, wyrabiana nakształt siatki.

Tiunika—*p.* Tunika.

T. j., t. j., *skr.* to jest.

Tjara, *gr.*, potrójna złota korona papieska, symbol troistej władzy Papieża: na ziemi, w czyśćcu i w niebie (fig.).

Tkacki, Tkaczy, dotyczący tkacza i jego zajęcia.

Tkactwo, gałąź przemysłu, zajmująca ś. wyrobem różnego rodzaju tkanin z nitek, przez regularne ich krzyżowanie na przyrządzie, zw. warsztatem tkackim ręcznym a. maszynowym.

Tkacz, rzemieślnik, zajmujący ś. wyrobem tkanin; robotnik w tkalni; rodzina ptaków śpiewających (fig.).

Tkaczka, forma ż. od Tkacz.

Tkaczy—*p.* Tkacki.

Tkać, wpychać, wtykać, pakować, wciskać, wtłaczać; przemocą komu co dawać; **t.** w siebie = najadać ś., opychać ś.; **t.** w kogo = dawać mu dużo jeść; dawać wciąż jednemu a. na jeden cel; robić tkaninę: płótno, sukno, materję jedwabną i t. p.; **t. ś.**, pakować ś., tłoczyć ś., pchać ś.

Tkalnia, fabryka, gdzie wyrabiają tkaniny, warsztat tkacki.

Tkalny, Tkanny, dający ś. tkać, zdatny do tkania; przeznaczony do tkania.

Tkaneczka, *zdr.* od Tkanina.

Tkanina, plecionka z nitek grubszych lub cieńszych, w odpowiedni sposób z sobą skrzyżowanych na warsztatach tkackich; nitki te mogą być z różnego materjału: lnu, konopi, bawełny, wełny, jedwabiu, juty i t. p.; utkany materjał podlega następnie różnej obróbce i mechanicznemu wykończaniu.

Tkanka, zbiór komórek o budowie mikroskopowej, tworzących masę pojedyńcych organów ciał zwierząt i roślin, każda tkanka posiada odrębną funkcję fizjologiczną: **t-i** łączne, tłuszczowe, nerwowe i t. p.

Tkankowaty, zbliżony kształtem do tkanki.

Tkankowy, dotyczący tkanki.

Tkanny—*p.* Tkalny.

Tkany, robiony robotą tkacką; przetykany, wyszywany.

Tkliwić, doprowadzać do wzruszenia, do żalu, czynić tkliwym, rozczulać, rozrzewniać, poruszać serdecznie; roztkliwiać; śpiewać głosem tkliwym, kwilić.

Tkliwie, *przysł.*, głosem tkliwym, żałośliwie, łzawo, rzewnie, czule, wzruszająco, rozrzewniająco.

Tkliwość, skłonność do rozczulania ś., czułość, rzewność.

Tkliwy, skłonny do rozczulenia ś., czuły, sentymentalny; rozczulający, rozrzewniający, żałosny, żałośliwy, rzewny.

Tknąć, *p. nied.* Tykać; dotknąć, **t.** kogo=zrobić na nim wrażenie; **t.** kogo do żywego = dotknąć go boleśnie, urazić, obrazić; coś mię **t-ęło**=uderzyło mię, miałem przeczucie; *p.*—Dotknąć.

Tknięty, *im.* od Tknąć; dotknięty, wzruszony, poruszony, rozczulony: **t.** litością, współczuciem, żalem; rażony, uderzony; zadrażniony, obrażony: **t.** do żywego.

Tkwić, być w co włożonym, w czym umocowanym, zostawać wepchniętym, wetkniętym, zagłębionym; siedzieć w czym mocno, niewzruszenie; **t.** w pamięci, w głowie = mieć wryte w pamięć, być niezapomnianym.

Tleć, Tlić się, palić ś. słabym, przytłumionym ogniem, prawie bez płomienia, gorzeć bez płomienia, żarzyć ś.; *przen.*, być jeszcze nie ugaszonym, nie przy-

tłumionym, istnieć jeszcze, działać, ale słabo, być blizkim końca: wojna, bunt jeszcze tleje; t. zemstą, nienawiścią = płonąć.

Tlen, pierwiastek chemiczny, gaz bez zapachu, barwy i smaku, stanowiący piątą część powietrza atmosferycznego i rozprzestrzeniony w postaci różnych związków np. woda, różne skały i t. p., w przestrzeniach międzygwiazdowych, wchodzi w skład naszego ciała i roślin, podtrzymuje oddychanie i palenie, kwasoród.

Tlenek, związek chemiczny tlenu z innym pierwiastkiem: t. siarki, węgla, fosforu.

Tlić się—*p.* Tleć.

Tlenić—*p.* Utleniać.

Tło, pole, grunt, dno, podkład, głębia malowidła, obrazu, w przeciwstawieniu do odrębnych szczegółów, deseni, figur, przedmiotów i t. p.; pole materji, płótna i t. p; grunt, podstawa, zasada: t. charakteru, umysłowości człowieka a. narodu; otoczenie bliższe lub dalsze, współcześni komu a. czemu ludzie i warunki: Mickiewicz na tle poezji romantycznej; t. zasadnicze = główne warunki, wśród których coś ś. rozgrywa a. ktoś działa.

Tłoczek, *zdr.* od Tłok.

Tłoczliwy, dający ś. stłaczać, ściskać, zbijać, szczelniej układać.

Tłocznia, wogóle maszyna do tłoczenia; prasa drukarska (f.); książka opuściła t-le drukarskie, wyszła z pod t-i drukarskich=została wydrukowana i wyszła w świat; maszyna do tłoczenia sukna, folusz, folusznik; maszyna do tłoczenia winogron, oliwek, stępa; t. brzuszna= kurczenie mięśni brzucha, wypierające część zawartości jamy brzusznej ku dołowi do małej miednicy, a przez nią na zewnątrz.

Tłoczniak, rodzaj windy.

Tłocznie, *przysł.*, tłumnie, hurmem, gromadnie, gromadą.

Tłoczny, odnoszący ś. do tłoku, masowy, tłumny; dotyczący tłoczni, tłoczony za pomocą tłoczni; t. ziemia = ziemia ubita deptaniem bydła, odłóg.

Tłoczobrzuch, człowiek, używający jedzenia nad potrzebę, żarłok, pasibrzuch.

Tłoczyciel, człowiek, który coś tłoczy.

Tłoczyć co: cisnąć, ściskać, gnieść, ugniatać, uciskać, wyciskać, prasować, wytłaczać, wybijać: t. olej, oliwę, wino; drukować: t. książkę, czasopismo; prześladować, dokuczać; t. co w co, wpychać, upychać, pakować; t. ś., ściskać ś. w kupę, gromadzić ś., cisnąć ś., pchać ś.

Tłok, wałek drewniany a. metalowy, na jednym końcu okrągło a. kończasto gruby a. obity skórą, używany w pompach, sikawkach, maszynach parowych dla wywarcia ciśnienia (fig.); folusznik, folusz, stępel; pole, dawne nie uprawiane i leżące odłogiem; ciżba, ścisk, natłok, tłum.

Tłoka, dawniej: pańszczyzna nadzwyczajna w czasie zasiewu a. żniwa; robota, przez całą gromadę wiejską bezinteresowne odbywana dla jednego z gospodarzy, w razie nagłej jego potrzeby, tylko za poczęstunek; robotnicy, uczestniczący w tłoce; zgromadzenie tłumne i burzliwe.

Tłokarnia, folusz sukienniczy; miejsce, gdzie tłoczą wino z winogron, oliwę z oliwek, olej z różnych nasion i t. p.

Tłokarski, odnoszący ś. do tłokarza.

Tłokarz, robotnik, który tłoczy winogrona, oliwki i t. p.

Tłokno, potrawa ludu wiejskiego z mąki owsianej.

Tłomoczek—*p.* Tłumoczek.

Tłomok—*p.* Tłumok.

Tłómactwo, Tłómaczowstwo—*p.* Tłumaczowstwo.

Tłómacz, Tłómaczka — *p.* Tłumacz, Tłumaczka.

Tłómaczenie—*p.* Tłumaczenie.

Tłómaczowy—*p.* Tłumaczowy.

Tłómaczyć—*p.* Tłumaczyć.

Tłuc, niszczyć przez uderzenie, rzucenie a. nacisk, bić, rozbijać na kawałki, rozgniatać: **t.** szybę, talerz, kieliszek, **t.** orzech; uderzać w co w celu rozbicia, zniszczenia: **t.** mury taranem, **t.** piersi rękami; rozbijać, rozdrabniać za pomocą ponawianych uderzeń: **t.** orzechy, migdały, pieprz w moździerzu; otłukiwać: **t.** len, konopie; wstrząsać gwałtownie, miotać: zły duch, wielka choroba go **t-cze**, niech cię choroba **t-cze!** = przekleństwo; ki djabeł **t-cze** cię po nocy? = prowadzi; stukać, pukać, kołatać: **t.** we drzwi, w okno; **t. ś.**, rozbijać ś. na kawałki; bić ś. z kim, walczyć jeden przeciwko drugiemu, walić ś. nawzajem; włóczyć ś., wałęsać ś., chodzić z miejsca na miejsce bez wyraźnego celu: **t-cze ś.**, jak Marek po piekle = chodzi z miejsca na miejsce niewiadomo po co; **t-cze ś.** po nocach, po świecie, po niedostępnych drogach; o sucze: uczuwać popęd płciowy; o kobiecie: pędzić życie niemoralne.

Tłucz, Tłucza, pokarm dla psów z tłuczonego ziarna, osypka.

Tłuczek, mały tłuk do tłuczenia różnych przypraw w moździerzu (2 f.).

Tłuczeniec, rodzaj placka z migdałów i orzechów, smażonych w cukrze; potrawa z suszonego i tłuczonego chleba, z przyprawami korzennemi.

Tłuczka, stępa do tłuczenia rudy mineralnej przed jej topieniem; wielki młot do tłuczenia rudy, kamieni; naczynie do robienia masła, kierzanka; kobieta niemoralna, nierządnica.

Tłuczny, dający ś. stłuc.

Tłuczony, bity, ubity, rąbany, miałko rozbity, ugnieciony, utłuczony w moździeżu.

Tłuk, narzędzie do tłuczenia, stępor; strzała z tępym grotem; kij u rybaków, którym popychają łódki i mierzą głębokość wody; kobieta włóczęga, kobieta niemoralna, nierządnica, wszetecznica.

Tłuka — *p.* Tłoka; kobieta nieporządna, nierządnica, włóczęga.

Tłum, wielka gromada, ciżba, tłuszcza, rzesza; gmin, pospólstwo, motłoch.

Tłumactwo, Tłumaczostwo, Tłómactwo, Tłómaczostwo, tłumaczenie, wyjaśnianie, objaśnianie, wykład; praca, urząd tłumacza, dragomana.

Tłumacz, Tłómacz, człowiek, który coś wyjaśnia, wykłada, komentator; człowiek, który służy za pośrednika w porozumiewaniu ś. dwu ludzi różnych narodowości, nie rozumiejących się nawzajem, dragomau; człowiek, który przekłada a przełożył jakieś dzieło z jednego języka na drugi; cecha zewnętrzna, po której można poznać czyjś stan wewnętrzny; oczy są **t-ami** duszy=stanu duszy; niech te łzy moje będą **t-ami** moich uczuć.

Tłumaczenie, Tłómaczenie, wyjaśnianie, objaśnianie, wykład, komentarz; wyrażenie, objawienie: **t.** swych myśli, swych uczuć; przekład z jednego języka na drugi: wierne, ścisłe, wolne **t.**; **t. ś.**, wyrażanie swych myśli i uczuć, wysławianie; uniewinnianie ś., u-

sprawiedliwianie ś., wymówka, ekskuza.

Tłumaczka, forma żeńs. od Tłumacz.

Tłumaczony, Tłómaczony, przełożony z języka obcego na inny.

Tłumaczostwo—*p.* Tłumactwo.

Tłumaczowy, dotyczący tłumacza, stanowiący własność tłumacza.

Tłumaczyć, Tłómaczyć, wykładać, objaśniać, komentować: **t.** jakiegoś autora, **t.** sny; przekładać z jednego języka na drugi; wyrażać, objawiać swoje myśli, uczucia; usprawiedliwiać, uniewinniać, wymawiać; **t. ś.,** wysławiać ś., wyjaśniać swoje myśli, uczucia, wyrażać ś., usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś, wymawiać ś., ekskuzować ś.

Tłumiciel, człowiek, który coś tłumi, ugasza, przytłumia, ukraca, siłą uspakaja.

Tłumić, przyciskać, nie dopuszczać, żeby co wychodziło na wierzch, żeby co wybuchło, przyduszać, ugaszać, przygaszać; nie dopuszczać do wybuchu, do rozgłosu, starać ś. uspakajać; **t** dźwięki=robić, aby były cichsze; **t.** łzy, uczucie, gniew=opanowywać, nie okazywać.

Tłumik, przyrząd w narzędziach muzycznych strunowych, tłumiący drganie strun i przyciszający dźwięki, surdynka.

Tłumiony, przyciskany, przygaszany, przyduszany; wstrzymywany, opanowywany, nieokazywany zbyt jawnie: **t.** głos, **t-e** uczucie.

Tłumliwy—*p.* Tłumny.

Tłumnie, Tłumno, *przysł.*, w wielkiej ilości, gromadnie, masowo, licznie.

Tłumny, w wielkiej ilości występujący, gromadny, liczny, masowy, tłoczny.

Tłumoczek, *zdr.* od Tłumok.

Tłumok, worek skórzany do chowania różnych przedmiotów w podróży; opakowanie rzeczy przewożonych; pewna ilość przedmiotów przewożonych, związanych razem, paka, tobół, bagaż.

Tłustawy, nieco tłusty.

Tłusto, *przysł.*, z tłustością, z okrasą; **t.** mówić = nieobyczajnie; **t.** wyglądać = być otyłym.

Tłustoch, człowiek, lubiący tłusto jadać; gatunek grzyba (fig.)—*p.* Tłuścioch.

Tłustocha — *p.* Tłuściocha.

Tłustodrzew, drzewo amerykańskie, z którego nacięć wypływa balsam peruwiański, kropliwoń, drzewo balsamowe.

Tłustogardły, mający gardło zbyt obrosłe tłuszczem.

Tłustorodny, żyzny, urodzajny.

Tłustosz, roślina z rodziny pływaczowatych (fig.).

Tłustoszklisty, szklisty z pozorem tłustości, minerały **t-e** = hjacynt, ametyst, granat i in.

Tłustoszyi, mający tłustą szyję.

Tłustość, substancja tłusta, tłuszcz.

Tłusty, zawierający w sobie tłustość; mający dużo tłuszczu, dużo ciała, gruby, otyły; ziemia **t.,** grunt **t-y**=żyzny, czarnoziem; posada **t-a**=wiele dochodu przynosząca; **t-y** połeć smarować=bogatego bez potrzeby, jeszcze bardziej wzbogacać; nieobyczajny, lubieżny; w *min.*: gładki, ślizki i jakby posmarowany tłuszczem.

Tłuszcz, substancja tłusta, pozostawiająca na tkaninie plamy ciemniejsze a. na papierze plamy przezroczyste, spotykana obficie w ciałach zwierzęcych i roślinnych; pod względem chemicznym tłuszcze stanowią połączenie kwasów tłuszczowych, jak np.

stearynowego, palmitowego, olejowego z gliceryną, bywają stałe (t. zw. tłuszcze zwierzęce, jak np. łój, masło, szmalec, wosk) i płynne (t. zw. oleje zwierzęce i roślinne); warstwa tłuszczu w ciele ludzkim a. zwierzęcym, sadło, słonina, tłustość.

Tłuszcza, tłum, zgraja, gromada ludzka nie zorganizowana.

Tłuszczak, narośl, guz, uformowane w ciele z komórek tłuszczowych.

Tłuszczonośny, Tłuszczorodny, Tłuszczotwórczy, wyrabiający, wytwarzający tłuszcz.

Tłuszczowosk, tłuszcz, wytwarzający ś. w martwym ciele.

Tłuszczowy, odnoszący ś. do tłuszczu, złożony z tłuszczu.

Tłuścić, czynić tłustym, tuczyć; smarować, walać tłustością, zatłuszczać; przekupywać kogo.

Tłuścieć, stawać ś. tłustym, tyć, nabierać ciała, tuszy.

Tłuścioch, człowiek tłusty, otyły, grubas.

Tłuściocha, forma ż. od Tłuścioch.

Tłuścioszek, *zdr.* i *pieszcz.* od Tłuścioch: chłopczyk tłusty.

Tłuścioszka, *zdr.* i *pieszcz.* od Tłuściocha, dziewczynka tłusta.

To, *zaim.* 1 przyp. l. poj. rodz. nij. od Ten, ta rzecz, ten przedmiot, to pojęcie; *spójn.*, **to-to**, oznacza zmieniające ś. nawzajem, powtarzające ś. czynności: to płacze, to śmieje ś., to tu, to tam, to ten, to ów; służy do połączenia dwu zdań, z których pierwsze, poboczne, zaczyna ś. od spójników: gdy, kiedy, jeśli, jeżeli, jeśliby, gdyby, skoro, często też bywa opuszczane; używa ś. dla potwierdzenia czynności, w pierwszym zdaniu zawartej, a zarazem oznacza jej kierunek nieokreślony: com powiedział, tom powiedział, a ty ś. nie wtrącaj. skąd wziąć, to wziąć, było było; używa ś. dla większej dobitności: kogóż to ja widzę!, jest to człowiek znakomity, co mi to za specjał!, jak to?, to on!, kto to?, który to.

Toaleta—*p.* Tualeta.

Toast, *ang.*, wzniesienie zdrowia podczas uczt uroczystych; krótka mówka, zakończona propozycją wychylenia kielichów za czyjeś zdrowie, na powodzenie jakiego przedsięwzięcia lub na cześć czyjąś.

Toastować, *fr.*, wznosić toasty. przemawiać z powodu uroczystości i pić na czyją cześć.

Tobolec, torba, tajstra, toboła.

Toboła, Tobołka, torba pastusza podróżna (fig.); **t-y, t-ki**, pakunki, paczki, rzeczy podróżne opakowane; zbierać **t-ki**= wybierać ś. w drogę, w podróż; wynosić ś. skąd; roślina: tasznik polny.

Toccata, *wł.*—*p.* Tokata.

Toczarnia, maszyna do toczenia, do szlifowania, szlifiernia, warsztat tokarski, tokarnia.

Toczek, rodzaj kapelusza kobiecego bez skrzydeł, ściśle przystający do głowy, ubrany kwiatami, koronkami (fig.); rodzaj czepeczka, czapki; krąg, krążek; zwierzokrzew z gromady wymoczków; rodzaj wodorostu.

Toczenica, rodzaj stroju kobiecego na głowę, czepiec, czepek; gałka okrągła toczona; część toczona słupa a. kolumny, leżąca bezpośrednio pod wiekiem; tok, spodek wieka.

Toczkiem, taczając ś., tocząc ś.

Toczność, obrotność: **t.** kół w maszynie.

Toczny, łatwy do toczenia, obrotny.

Toczony, robiony robotą tokarską; gładki, wyostrzony.

Toczyć, obracając co, popychać, posuwać, taczać po równym miejscu: **t.** wóz, powóz, beczkę, armatę, koło; staczać, spychać na dół: **t.** kamień z góry; nieść, unosić, lać: rzeka **t-y** swe fale; ostrzyć, wecować: **t.** nóż, brzytwę; ronić, wylewać, wytaczać, wypuszczać coś płynnego: **t.** łzy, krew, **t.** wino z beczki, koń **t-y** pianę z pyska; raz rozpocząwszy, czynić coś w dalszym ciągu: **t.** rozmowę, spór, wojnę, dysputę, bitwę, zwadę; o robactwie: gryźć, wiercić, przegryzając niszczyć: robak **t-y** drzewo, rak **t-y** ciało chorego, zgryzota **t-y** mu sumienie; obracać, prowadzić dokoła: **t.** oczami, **t.** koniem = kierować nim w różne strony; **t. ś.,** obracając ś., posuwać ś. naprzód: wóz, powóz ś. **t-y;** spadać z góry na dół: kamień **t-y** ś. z góry; krążyć, posuwać ś. w przestrzeni: gwiazdy, planety ś. **t-ą;** nieść ś., lać ś.: fale rzeki ś. **t-ą;** płynąć, wylewać ś.: krew ś. toczy; rozpocząwszy ś., być prowadzonym w dalszym ciągu, odbywać ś.: bitwa, spór ś. **t-y;** powoli, ociężale sunąć ś.; być ostrzonym; upływać, schodzić: czas ś. **t-y;** fortuna kołem ś. **t-y** = jest zmienna.

Toczydło, narzędzie do ostrzenia, okrągła osełka z rękojeścią.

Toczysty, jak wytoczony, jak utoczony, gładki, okrągły.

Toć, to mi to!, to przecież, to wszak.

Toga, *łac.*, długa wierzchnia szata, używana przez starożytnych Rzymian, złożona z podłużnej sztuki tkaniny wełnianej, zręcznie narzuconej na lewe ramię, a pozostawiającej prawe odsłoniętym (fig.); uroczysty strój profesorów akademji, sędziów i adwokatów.

Toina, Toja, roślina z rodziny toinowatych.

Toinowate, rodzina roślin dwuliściennych, przeważnie międzyzwrotnikowych wielkie z nich posiada sok jadowity.

Tojad, roślina z rodziny jaskrowatych, o korzeniu trującym (fig.).

Tojeść, roślina z rodziny pierwiosnkowatych, pospolita po zaroślach i łąkach (f.).

Tok, toczenie ś., bieg, obrót; porządek: **t.** rzeczy; kształt jakby utoczony, rzecz jakby toczona: **t.** ciała; klepisko w stodole; część rzędu końskiego, w którą wkładano koniec włóczni, lancy, kopji; **t.** żelazny, wbity w ziemię dla stawiania proporca; broń do **t-u!** = osadzić ją w toku! (komenda); cieczenie, płynięcie; okrągła czapka hiszpańska z piórem; żłób, wyrobiony z kloca drewnianego, koryto.

Tokaj, najlepsze wino węgierskie, nazwane od okolicy, w której rośnie.

Tokarczyk, czeladnik tokarski, uczeń tokarski.

Tokarka, kobieta, pracująca w tokarni, zajmująca ś. tokarstwem; żona tokarza.

Tokarnia, warsztat tokarski.

Tokarski, dotyczący tokarza lub jego zajęcia, jego wyrobów.

Tokarstwo, rzemiosło, zajęcie tokarza.

Tokarz, rzemieślnik toczący, t. j. kręcąc przedmiot, wyrzynający

łoczący na odpowiednim warsztacie różne przedmioty.

Tokata, Toccata, *wł.*, utwór muzyczny na fortepjan lub organy, w którym temat przechodzi ciągle w rozmaitych odmianach z jednej ręki do drugiej.

Tokologja, *gr.*, położnictwo.

Tokować, o niektórych ptakach: wydawać głos, którym samce wabią ku sobie samiczki; parzyć ś.; o osobach: gawędzić, paplać.

Tokowisko, miejsce, gdzie niektóre ptaki, jak np. cietrzewie, jarząbki i inne, wabią ś. i parzą; klepisko, tok.

Toksodonty, *gr.*, skamieniałości olbrzymich ssaków.

Toksykacja, *łć.*, zatrucie.

Toksykoemja, *gr.*, zakażenie krwi.

Toksykografja, *gr.*, opisanie trucizn.

Toksykolog, *gr.*, uczony, zajmujący ś. nauką o truciznach.

Toksykologja, *gr.*, część medycyny, zajmująca ś. badaniem działania trucizn na organizm ludzki oraz zwierzęcy.

Toksyna, *łć.*, trujący produkt, wytwarzany przez bakterje w organizmie żywym.

Tolerancja, *łć.*, względność, pobłażliwość, zwłaszcza pod względem różnicy zapatrywań, a szczególniej w dziedzinie przekonań religijnych; cierpliwe znoszenie, poszanowanie innych wyznań; pobłażanie.

Tolerancyjny, *łć.*, dotyczący tolerancji; pozwalający każdemu wyznawać swoją religję bez przeszkody; pobłażliwy, wyrozumiały.

Tolerant, *łć.*, człowiek wyrozumiały, pobłażający, uwzględniający.

Tolerować, *łć.*, znosić, cierpieć, pobłażać, zezwalać.

Tolerowany, *łć.*, ten, którego tolerują; **t-a** kobieta=nierządnica, zostająca pod kontrolą policyjno-lekarską.

Tolipiryna, *gr.*, jeden ze środków przeciwgorączkowych.

Tolisol, *łć.*, sól, powstała z połączenia antipiryny i tolipiryny.

Toluidyna, *łć.*, związek chemiczny podobny do aniliny, lecz mający więcej węgla i wodoru, stanowiący zwykłą domieszkę aniliny, znajdującej się w handlu.

Toluol, *łć.*, węglowodór płynny.

Tołba, część pługa—*p.* Słupiec.

Tołokno, potrawa tatarska z jagieł, soli i słoniny.

Tołp, zwierzokrzew z gromady korali, z rzędu wielowieńców, z rodziny tejże nazwy (fig.).

Tołpa, *słow.*, kawał czego, duża ilość czego; tłum, gromada, tłuszcza.

Tołub, Tułub, Tołubek, ubranie wierzchnie, podszyte futrem albo watą, kożuch; kaftan watowany.

Tołumbas, *pers.*, wielki bęben, używany w orkiestrach (fig.).

Tołumbasista, *pers.*, muzykant, grający na tołumbasie.

Tom, *skr.* zamiast to jam: **t.** słyszał zamiast; to ja słyszałem.

Tom, *gr.*, część dzieła całego, stanowiąca osobną książkę.

Tomahawk, *ind.*, topór wojenny, używany do walki przez Indjan Ameryki Północnej (fig.); **t.** zakopać=zawrzeć pokój.

Tomasz, imię własne; niewierny **T.**=niedowierzający, wątpiący, nieufny.

Tomat, *fr.*, pomidor.

Tombak, *malajs.*, aljaż, zawierający 90% miedzi, a 10% cynku, także czasem małą ilość cy-

ny, mieszanina barwy czerwonawej, przypominająca trochę złoto, używana do wyrobu tanich biżuterji i niektórych naczyń, similor.

Tombakowy, *malajs.*, dotyczący tombaku, zrobiony z tombaku.

Tombola, *wł.*, zabawa publiczna, połączona z loterją.

Tomik, *gr.*, mały tom.

Tomilek – *p.* Heljotrop.

Tomka, roślina—*p.* Tonka.

Tomotokja, *gr.*, operacja położnicza za pomocą cięcia cesarskiego.

Ton, *gr.*, dźwięk, głos, brzmienie, akcent, gatunek głosu; sposób wyrażania ś.; sposób życia, obejścia ś., zwyczaj towarzyski; koloryt obrazu a. ryciny; w *mus.*, dźwięk, ściśle oznaczonej wysokości: cały t., pół t-u; podnieść, obniżyć o $^1/_2$ t-u; tonacja: z jakiego tonu zacząć śpiewać?, a także odległość między dwoma klawiszami lub dźwiękami, przedzielonemi trzecim; siła muskularna; nadawać t.=być wzorem w odzieży, w zabawach, w postępowaniu; sposób mówienia, postępowania; przybierać t. a. t-y = stawać ś. pysznym, powziąć chęć imponowania; spuścić z t-u= spokornieć; z innego t-u śpiewać=stawiać wymagania wyższe a. niższe, stosownie do okoliczności; w dobrym t-le=jak być powinno, wytwornie, elegancko, gustownie.

Ton, *nm.*, rodzaj glinki białej, używanej do bielenia ścian, sufitów, mającej tę własność, że nałożona później zwykła farba malarska nie psuje ś. od zetknięcia z nią.

Toni, *wykrz.*, stój! stać! (komenda wojskowa).

Tonacja, *gr.*, w *muz.*, gama, panująca w jakim utworze lub ustępie muzycznym; t. majorowa, t. dur=gama o wielkiej tercji, trzeci ton w niej jest całym tonem; t. minorowa, t. moll=gama o małej tercji, trzeci ton jest półtonem.

Tonarm, *nm.*, rodzaj tuby lejkowatej, szerokiej, u niektórych gramofonów, tony, przechodząc przez nią, wzmacniają się.

Tonąć, pogrążać ś. w wodzie, w płynie; tracić życie przez zanurzenie ś. w płynie; t. w błocie= prowadzić życie niemoralne; t. w zbytkach, w rozkoszach; t. w łzach = cierpieć, płakać, żałować; t-nący brzytwy ś. chwyta=w biedzie, w kłopotach, szczególnie pieniężnych, chwytać ś. środków ostatecznych.

Toniczność, *gr.*, sprężystość, moc tkanek ciała.

Toniczny, *gr.*, mający ton; t. środek = środek leczniczy orzeźwiający, wzmacniający, dający ciału jędrność; t. trójdźwięk=akord doskonały, np. *c*, *e*, *g* na pierwszym stopniu gamy.

Tonienie, pogrążanie ś. w wodzie a. w innym płynie; oddawanie ś. czemu nadmierne.

Tonifikacja, *łć.*, wzmocnienie jędrności organów w ciele.

Tonika, *wł.*, pierwszy zasadniczy ton gamy; podstawa akordu.

Tonizować, *gr.*, wzmacniająco działać na ciało ludzkie albo na niektóre jego organy.

Tonka, roślina z rodziny traw, rosnąca na łąkach (fig.).

Tonna, *fr.*, beczka, jednostka wagi=1000 kilogramów, używana do oznaczania ciężaru ładunków okrętowych; jednostka objętości=1,44 metra sześciennego.

Tonotwórca, twórca tonów, muzyk, kompozytor.

Tonować, *gr.*, nadawać farbami obrazowi, rysunkowi, przejścia w światłach i cieniach, uwydatniając,

Tontynowy *wł.* **system,** ubezpieczenie grupy osób na życie w ten sposób, że ubezpieczeni, pozostający przy życiu, dzielą pomiędzy sobą udziały zmarłych ubezpieczonych.

Tonzura, *łć.*, wygolone kółko na głowie księży, jako znak przyjęcia święceń (fig.).

Toń, miejsce głębokie w rzece, jeziorze albo w morzu; głębia wodna, topiel, odmęt, przepaść; miejsce, gdzie rybacy zarzucają sieci; otwór, zrobiony w tym celu w lodzie; taka ilość ryb, jaką wyciągniono za jednym zarzuceniem sieci; ostatnia t.=groźne niebezpieczeństwo, zaguba.

Topa, wymurowany półkolisty pagórek, jako pomnik do przechowania relikwji buddyjskich, stupa.

Toparchja, *gr.*, namiestnictwo, zarząd prowincją, zamkami.

Topaz, *gr.*, kamień szlachetny przezroczysty, najczęściej żółtawego lub czerwonawego koloru.

Topazowy, *gr.*, wyrobiony z topazu a. z topazem.

Topiciel, człowiek, który coś topi, roztapia, roztapiacz, roztopiciel.

Topiczny, *gr.*, miejscowy, zastosowany do miejsca: t-e środki.

Topić, pogrążać, zanurzać w wodzie a. innym płynie; pozbawiać w ten sposób życia; roztapiać, rozpuszczać; t. w kim wzrok = wpatrywać ś. w niego usilnie i przenikliwie; t. majątek=trwonić, marnować, tracić; t. ś., pogrążać ś., zanurzać ś. w wodzie; rzucać ś. do wody dla odebrania sobie życia; topnieć, rozpuszczać się.

Topiel, Topielisko, toń, głębia, przepaść wodna, głębokie bagnisko, odmęt, otchłań, zatonięcie, rozbicie się.

Topielec, człowiek, który utonął, rozbitek z okrętu; ciało tego, co utonął; mniemany strach wodny, wciągający ludzi w głębie i topiący ich.

Topielica, forma ż. od Topielec; nimfa wodna, wabiąca na głębie młodzieńców; owad skrzydlaty z gromady pluskwowatych.

Topielisko, miejsce głębokie, wirowate w rzece, jeziorze, gdzie ś. można utopić; miejsce głęboko bagniste, oparzelisko; toń, przepaść.

Topielisty, obfitujący w topieliska, bagnisty.

Topielnica, owad półpokrywy, należący do pluskiew wodnych.

Topielnica—*p.* Topielica.

Topień, minerał, składający się głównie z bezwodnego związku trójkrzemianu glinki z krzemianami wapna, sodu i potasu.

Topik—*p.* Topnik.

Topika, *gr.*, dowody i źródła, jakiemi się posługują mówcy dla poparcia swych twierdzeń; nauka o dowodach potwierdzających; składnia.

Topinambur, roślina z rodziny złożonych, zawierająca wiele materjałów pożywnych, słonecznik bulwiasty (fig.).

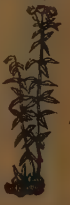

Topliwość, własność, jaką posiada ciało stałe przemieniania się na płynne, wskutek ogrzewania; własność topienia ś., roztapiania ś.

Topliwy, mający własność roztapiania się.

Topnieć, ze stanu stałego przechodzić w ciekły; roztapiać się, rozpuszczać ś., rozpływać ś.; t. jak wosk= pozwalać na wszystko, dać ś. powodować z gorącej miłości, tracić gniew, łagodnieć.

Topnik, minerał, służący jako przymieszka do topienia rudy;

fluoran wapna; gatunek pająka wodnego (fig.).

Topność, Topnistość, zdolność, łatwość roztapiania ś.

Topny, Topliwy, Topnisty, topiący ś. przy niezbyt wysokiej temperaturze.

Topograf, *gr.*, uczony, opisujący miejscowość szczegółowo, zdejmujący mapy topograficzne.

Topograficzny, *gr.*, odnoszący się do topografji: **t-a** mapa=mapa, przedstawiająca daną miejscowość z drobiazgowemi szczegółami, nie uciekając ś. do schematycznych znaków (kropek, gwiazdek i t. p.), lecz oddając wszystko według kształtów rzeczywistych.

Topografja, *gr.*, dokładny opis położenia pewnej niewielkiej miejscowości z uwzględnieniem właściwości gruntu, wód, zadrzewienia, dróg, mostów, linji kolejowych, telegrafów, zabudowań, ludności i t. p.

Topografować, *gr.*, opisywać i zdejmować szczegółowy plan jakiej miejscowości.

Topola, duże drzewo dwuliścienne z rodziny wierzbowatych o liściach okrągławych na długich ogonkach (fig.).

Topolak, motyl z podrzędu miernikowców z rodziny roślinjaków.

Topolina, drzewo topoli, gaj topolowy.

Topolisty, otoczony topolami, pełen topoli.

Topologja, *gr.*, ułatwianie spamiętania za pomocą kojarzenia pojęć o przedmiotach, z wyobrażeniami miejscowości, rodzaj mnemoniki.

Topolowiec, motyl z podrzędu zmierzchnikowców z rodziny kordziuków czyli sfinksów (fig.).

Topolówka, motyl nocny z podrzędu prządkówek z rodziny barczatek; motyl nocny z podrzędu nocnicówek z rodziny wieczernic (fig.).

Toponomastyka, *gr.*, nauka, badająca historję nazw miejscowości, ich pisownię, sposób wymawiania i prawa, jakiemi ś. kierowano, nadając te nazwy.

Toporek, mały topór, siekierka.

Topornia, huta żelazna, gdzie wyrabiają topory, fabryka toporów.

Toporzysko, rękojeść topora a. siekiery; drzewo grube dębowe, na którym osadzony jest wielki młot do kucia żelaza w hutach; wielki, niezgrabny topór.

Topór, broń podobna do siekiery; siekiera o dwóch ostrzach; siekiera z równym, szerokim ostrzem (fig.); siekierka, noszona przez saperów; siekiera katowska; oddać głowę pod t. = być ściętym.

Topy, *gr.*, ogólne pojęcia, zdania, miejsca przytaczane jako dowody.

Tor, pierwiastek metaliczny z grupy cyny, metal bardzo rzadki, używany do wyrobu koszulek gazowych.

Tor, droga wydeptana, wytarta, pełna śladów, szlak; **t.** kolejowy= droga, szyny, po której biegną pociągi kolei; **t.** życia=droga; iść **t-em** cnoty=postępować cnotliwie; iść **t-em** przodków = żyć tak, jak przodkowie, przykładnie.

Tora, *hebr.*, księgi praw Mojżeszowych, pięcioksiąg.

Toraczek, gatunek skorupiaka osiadłego.

Torba, worek skórzany a. płócienny, najczęściej noszony przez plecy; pójść z **t-ą,** z **t-ami** = stracić wszystko, żebrzeć; puścić kogo z **t-ą**=zubożyć go, że aż musi żebrać, zniszczyć go, doprowadzić go do nędzy.

Torbacze, zwierzęta ssące opatrzone torbą na brzuchu, w której znajdują ś. sutki i służącą do noszenia małych; workowate.

Torban—*p.* Teorban.

Torbeczka, mała torba, torebka.

Torbiak, torbiele zrośnięte z sobą.

Torbiarz, człowiek, robiący torby, chodzący z torbą, żebrak.

Torbiasty, mający kształt torby; zwierzęta **t.**—*p.* Torbacze.

Torbiel, torebka chorobliwa z błony, napełnionej cieczą, tworząca ś. niekiedy w żywym organizmie, cysta.

Torbielec, powiększona kaletka gruczołów z zamkniętym wychodem.

Torbifer, pomocnik, pisarz patrona sądowego.

Torbokościak, torbiel, zawierający kości.

Torbomięsak, torbiel, zawierający masę mięsną.

Torborak, torbiel, powlekający masę rakową.

Torboróg, torbiel, z którego wyrasta róg.

Torboszczur, zwierzę ssące z rodziny myszy.

Torbotłuszczak, torbiel, napełniony tłuszczem.

Torbotwór, nowotwór, mający budowę pęcherza.

Torbowłosiak, torbiel, zawierający włosy.

Toreador, *hiszp.*, zapaśnik, uczestniczący konno w hiszpańskich walkach byków (fig.).

Torebczak, nasiennik rośliny nie pękający, kilkokomórkowy.

Torebka, mała torba z papieru, tkaniny, skóry i t. p., część owocu, otaczająca nasiono, utworzona z kilku owocolistków, pękająca po dojrzeniu i w ten sposób uwalniająca nasiona; **t.** Malpighiego = część rozszerzona kanaliku moczowego: **t.** maciczna = torebka, napełniona cieczą, oddzielająca ścięgna od powierzchni twardych; **t.** stawowa = torebka kulista, złożona z włókien, otaczająca ze wszystkich stron staw; **t.** włosowa = rodzaj woreczka, w którym tkwi nasada włosa; **t.** soczewkowa=cieniutka przejrzysta otoczka, w której spoczywa soczewka oka; **t.** zębowa=wydrążenie dziąsła, w którym powstaje ząb.

Torebkowy, dotyczący torebki, służący do robienia torebek; owoc **t.**=posiadający torebki, otaczające nasiona.

Torebnica, owad półpokrywy z rodziny mszyc.

Torebny, Torbowy, dotyczący torby.

Torero, *hiszp.*, zapaśnik w walkach byków, walczący pieszo.

Torf, *nm.*, szczątki roślin zgniłych pod wodą, przeważnie traw, mchów, wodorostów, sitowia, skrzypów i inn. roślin błotnych, oraz zbutwiałych włókien roślinnych, na wpół zwęglonych razem z piaskiem i mułem, używa się jako materjał opałowy a. na nawóz.

Torfiarka, *nm.*, maszyna do wydobywania torfu i krajania go na cegiełki (fig.).

Torfiarnia, *nm.* miejsce, gdzie kopią torf, kopalnia torfu.

Torfnik, *nm.*, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Torfowce, *nm.*, gałęziste mchy, rosnące na bagnach i trzęsawiskach, gnijąc, wytwarzają pokłady torfu (fig.).

Torfowisko, *nm.*, pokłady torfu, miejsce po wykopanym torfie.

Torfowy, *nm.*, odnoszący ś., podobny do torfu.

Torłop, kożuch, tułub kobiecy.

Tornado, hiszpańska nazwa cyklonu, dawana zwłaszcza gwałtownym burzom wirowym, szalejącym w okolicach międzyzwrotnikowych w porze deszczów.

Tornister, *nm.*, czworokątna torba skórzana, przytwierdzana na plecach za pomocą rzemieni (fig.).

Torosy, *wł.*, odłamy lodowe, wspinające się jedne na drugie.

Torować, przeprowadzać drogę, czynić tor, otwierać sobie drogę przez las, zarośla, górę i t. p.

Torowny, taki, który jest torem, którym można przejść a. przejechać: **t-a** droga = ujeżdżona, bita.

Torp, Torpa, na Litwie: przęsło w gumnie; ilość zboża, w snopach, pomieszczona w tym przęśle.

Torpeda, *łć.*, wybuchający pocisk podwodny, wyrzucany przez specjalne otwory w boku statku torpedowca, poruszający się pod wodą, własną albo nadaną siłą, w kierunku okrętu, który ma zniszczyć (fig.).

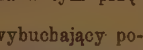

Torpedowiec, *łć.*, niewielki żelazny, bardzo lekki i szybki statek wojenny, służący do wyrzucania torped, torpedowa łódź (fig.).

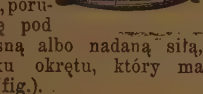

Torpedowy, *łć.*, odnoszący się torpedy; **t.** awizo=statek ochronny, przeznaczony do wyławiania torped; **t-a** łódź—*p.* Torpedowiec.

Torpetyka, *łć.*, nauka o przyrządach torpedowych, ich urządzeniu i działaniu.

Torpilla, *fr.*—*p.* Torpeda.

Torricellego próżnia=przestrzeń bez powietrza, tworząca ś. ponad słupem rtęci w barometrze a. w termometrze (im. odkrywcy).

Tors, *wł.*, tułów posągu bez głowy i kończyn, biust.

Torsada, *fr.*, wyrób pasmanteryjny w rodzaju taśmy a. sznura do naszywania sukien damskich, obić meblowych, draperji i t. p.

Torsja, *łć.*, skręcenie; wymioty.

Tort, *fr.*, ciasto cukiernicze w postaci kręgu, z wierzchu zwykle ubrane lukrem i konfiturami, wewnątrz bywa niekiedy przekładane masą owocową, powidłami.

Torturować, *łć.*, zadawać męczarnie dla wymuszenia zeznania.

Tortury, *łć.*, męki, katusze, męczarnie, zadawane w celu zmuszenia oskarżonych do zeznań, okrutny środek, używany dawniej przez władze sądowe, świeckie i duchowne; straszne narzędzia do męczenia obwinionych: poddawać **t-om**=zadawać męczarnie; *przen.*, udręczenia fizyczne a. moralne; być jak na **t-ach**=męczyć ś., dręczyć ś.; brać na **t.** = obchodzić ś. okrutnie, męczyć.

Torysi, *ang.*, stronnictwo arystokratyczno-konserwatywne w Anglji—*p.* Wigowie.

Torysowski, *ang.*, odnoszący ś. do stronnictwa Torysów.

Torzyśniad—*p.* Drzewojad.

Tosamość, identyczność, tożsamość; jednakowość, wielkie podobieństwo.

Tosamy, ten sam, identyczny; jednakowy, wielce podobny.

Toś, *skr.* zamiast to tyś: co ci mówiłem, toś zrobił.

Totalizator, *fr.*, publiczna gra hazardowa podczas wyścigów konnych: uczestnicy wnoszą stawki na obrane konie, a wygrywają ci, którzy stawili na konia zwyciężającego.

Totumfacki, *tc.*, zaufany sługa, jakby rodzaj powiernika, który ma prawo rozporządzać ś. w czyim domu, prawa ręka gospodarza; natrętny pieczeniarz, podejmujący ś. wszelkich usług.

Totus, *tc.*, cały, wszystek; w preferansie: zadeklarowanie wzięcia wszystkich lew (wziątek).

Towar, *tur.*, wyrób, przeznaczony do sprzedaży; przedmiot, którym kto handluje; żywy t.=kobiety jako przedmiot handlu niemoralnego.

Towarowy, *tur.*, dotyczący towaru a. towarów; przeznaczony do przewożenia towarów: wóz, wagon, pociąg t.=bagażowy; mogący być sprzedany jako towar; handlowy.

Towaroznawstwo, nauka o sposobach wytwarzania towarów, źródłach nabywania towarów, sposobach rozróżniania gatunków towarów i poznawania zafałszowań.

Towarzyski, chętnie przebywający w towarzystwie, zastosowujący ś. do towarzystwa, łatwy w obejściu, przyjemny w towarzystwie, lubiany w towarzystwie, poufały z kim, familijny, ludzki; cnoty t-e=wymagane przez towarzystwo, zwyczaje t-e = przepisy zachowania ś. w towarzystwie, życie t-e= w społeczeństwie, wśród znajomych.

Towarzysko, *przysł.*, w towarzystwie, w gromadzie; uprzejmie, grzecznie, gościnnie; poufale, familjarnie.

Towarzyskość, zamiłowanie w życiu towarzyskim, gromadnym uprzejmość towarzyska, wyrobienie towarzyskie, takt.

Towarzystwo, pewna ilość osób zebranych w jednym miejscu kompanja, socjeta: t. męskie, kobiece, miłe, nudne; bywać po t-ach; obcowanie ludzi pomiędzy sobą, współżycie ludzi, bytność jednego człowieka przy drugim bawi mię twoje t., udał ś. w podróż w t-ie przyjaciela; być obytym w t-ie = wiedzieć, jak ś. zachować; zrzeszenie ludzi we wspólnych celach: t. literackie, naukowe, rolnicze, t. wzajemnego kredytu, t. wzajemnej pomocy; t. asekuracyjne = ubezpieczeń, t. Jezusowe=zakon Jezuitów, t. dobroczynności, kompanią handlowa wspólna: t. akcyjne, kolejowe; społeczeństwo, społeczność; towarzysze, asysta, drużyna; towarzysz broni w dawnych polskich chorągwiach husarskich i pancernych; *żart.*, t. wzajemnej adoracji = ludzie, którzy nawzajem sobie pochlebiają.

Towarzysz, człowiek, pracując wraz z innym na jakimkolwiek polu pracy, kolega; człowiek, który żyje, mieszka z kim drugim t. podróży=jadący z kim razem t. broni = żołnierz, służący pod tym samym znakiem, co i inni t. nieszczęścia, niedoli=człowiek którego spotkało to samo nieszczęście, co i kogo innego; dawnem wojsku polskim: żołnierz szlachcic w chorągwi huzarskiej a. pancernej; t. w rzemiośle=czeladnik; t. w drukarstwie: składacz, zecer, maszynista; w organizacji socjalistycznej: współczłonek organizacji; satelita, księżyc.

Towarzyszenie, obcowanie z kim, asystowanie, trzymanie ś. przy czyim boku; t. ś. — *p.* Stowarzyszenie ś.

Towarzyszka, kobieta, towarzysząca komu, wspólniczka; **t.** podróży=współpodróżna; **t.** życia = żona.

Towarzyszyć, jechać, iść z kim razem, przyłączywszy ś. do niego; mieć z kim towarzystwo, być komu towarzyszem, asystować komu, obcować z kim; **t.** komu=być ciągle z nim; **t.** ś.=łączyć ś. w towarzystwo, wchodzić w związek.

Towianizm, *łć.*, nauka Towiańskiego o posłannictwie narodów.

Toż, to samo, nie coś innego.

Tożsamościowy, zupełnie podobny do innego, identyczny, tosamy.

Tożsamość—*p.* Tosamość.

Tożsamy—*p.* Tosamy.

Trabant, *wł.*, w średnich wiekach żołnierz straży pobocznej osób dostojnych, uzbrojony w hełm i halabardę, odziany w odznaczający ś., najczęściej hiszpański strój (fig.); ciało niebieskie drugorzędne, wirujące dokoła głównej planety, księżyc, satelita.

Trachea, *gr.*, kanał oddechowy, tchawica.

Tracheoskopja, *gr.*, badanie tchawicy za pomocą wziernika krtaniowego.

Tracheotomja, *gr.*, operacja chirurgiczna (rozcięcie tchawicy i wprawienie w ranę rurki, aby otwór ś. nie zamykał), robiona w celu wprowadzenia powietrza do płuc, gdy krtań lub gardziel, zajęta chorobą, nie dozwala na oddychanie naturalne.

Trachit, *gr.*, skała ogniowego pochodzenia, barwy szarej, żółtawej, w odłamie ziarnista, dziurkowata, szorstka w dotknięciu, używana jako materjał brukowy.

Trachoma, *gr.*, zapalenie egipskie oczu, wysypka liszajowata na zewnętrznej powierzchni powiek.

Traciciel, człowiek, który coś traci, gubi; człowiek, który kogoś traci, odbiera mu życie.

Tracić, zostawać pozbawionym czegoś, pozbywać ś. własności czegoś, przestawać posiadać coś, gubić, utracać: **t.** wzrok, słuch, życie, rękę, nogę, zdrowie, sen, łaskę czyjąś, nadzieję, odwagę; trwonić, rozpraszać, marnować, marnotrawić: **t.** majątek, **t.** zarobek na hulatykę, **t.** czas; **t.** płód=pozbywać ś. go, sprowadzać poronienie; zadawać komuś śmierć z wyroku sądowego a. z rozporządzenia władzy, ścinać, wieszać, rozstrzeliwać i t. p.; ponosić stratę, być poszkodowanym: skąpy dwa razy traci, kupiec traci na towarze, sprzedając go po cenie niżej kosztu; **t.** na odwadze, na humorze i t. p.=zaprzestawać mieć odwagę, humor i t. d.; **t.** kogo z oczu=przestać go widzieć a. widywać; **t.** głowę = być zamieszanym, nie wiedzieć, co robić; **t.** cierpliwość = wpadać w gniew; **t.** równowagę=przestawać utrzymywać ś. w kierunku pionowym; *przen.*, przestawać zachowywać panowanie nad sobą.

Traciknot, Traciłój, wilk u świecy, palący ś. bokiem i topiący świecę daremnie.

Tracz, człowiek, który trze pilnikiem a. przecina piłą; młyn do piłowania, tartak; ptak z rzędu kaczkowatych, z rodziny tejże nazwy (fig.).

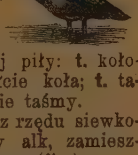

Traczka, rodzaj piły: **t.** kołowa=piła w kształcie koła; **t.** taśmowa=w kształcie taśmy.

Traczyk, ptak, z rzędu siewkowatych, z rodziny alk, zamieszkuje morza północne (fig.).

Tradować, *łć.*, na mocy wyroku sądowego zabierać czyją własność za dług.

Tradukcja, *łć.*, przekład, tłumaczenie.

Tradukcjonizm, *łć.*, teorja, według której rodzice, dając życie dziecku, jednocześnie wszczepiają w nie duszę swoją.

Tradycja, *łć.*, podanie, sposób, droga, którą wiadomości i przekonania przechowują ś., przechodząc ustnie z pokolenia na pokolenie; przekazanie z przeszłości; zajęcie urzędowe czyjej własności i oddanie jej wierzycielowi.

Tradycjonalizm, *łć.*, nauka Kościoła, opierająca ś. na podaniach.

Tradycjonalny, *łć.*, przekazany w podaniach, w niezmienionych dawnych zwyczajach.

Tradycyjny, *łć.*, zachowany przez tradycję, przechowywany z pokolenia w pokolenie, jako zwyczaj; podaniowy.

Traf, zdarzenie, przypadek; **t-m** =przypadkiem; dziwnym **t-m** = osobliwym zbiegiem okoliczności; na **t.**=na los szczęścia.

Trafaki (-ów), cienkie i krótkie kawałki rudy.

Trafar, celny strzał w towarzystwie strzeleckim.

Trafaret, *wł.*, mocny papier z wyciętemi w nim rysunkami, to samo co patron do malowania ścian.

Trafiacz, człowiek, który trafia do celu.

Trafiać, *dok.* Trafić; strzelając do celu, nie chybiać; przybywać, zjawiać ś. gdzie, w samą porę we właściwym czasie: **t.** na obiad, na naradę, kłótnię; przybywać przypadkiem, niespodziewanie: **t-ił** mi ś. gość, lokator; znajdować drogę dokąd a. do kogo: **t.** do domu, do samego ministra; przenikać; zgadywać; **t.** na kogo, spotkać, zdybać; umieć coś zrobić, dokonywać czego; w malarstwie, w rzeźbie: chwytać podobieństwo portretowanej osoby; **t.**, jak kulą w płot=nie trafiać, nie zgadywać, poszkapiać ś.; **t.** komu w sedno=dokuczać mu; **t.** w. sedno=dobrze coś określać, odgadywać; **t-iła** kosa na kamień = nieudanie ś. czego, opór; **t-ił** frant na franta, wyciął mu kuranta=mówi ś. o osobie, która spotkała ś. z podobnym sobie, równie przebiegłym a. równie zaciętym przeciwnikiem; **t.** do czyjegoś serca=doznać czyjej dobroci, współczucia, pomocy, **t.** do czyjegoś przekonania=przekonywać go; **t.** z kim do' ładu, do końca=przekonywać go, umieć sobie z nim poradzić; **t.** z deszczu pod rynnę = unikając mniejszej biedy, wpaść w gorszą; **t.** komu do gustu = podobać mu ś; **t. ś.**, zdarzać ś., wypadać, przypadać: **t-ił** mu ś. przypadek; **t-la** mi ś. tanio coś kupić = mam sposobność kupienia; panie **t-iło** ś. kilku konkurentów=miała kilku konkurentów; **t-iło** mu ś. jak ślepej kurze ziarno=udało mu ś. przypadkiem; **t-i** ś. i najmądrzejszemu potknąć =każdy może omylić ś.

Trafiak, w górnictwie: nazwa dawana ciałom kopalnym, spotykanym w pokładzie, jeżeli giną i znów ś. pokazują; narzędzie dęte muzyczne.

Trafiarz, w dawnej Polsce: sędzia, sprawdzający trafność strzałów na uroczystościach kurkowych.

Trafić—*p. nied.* Trafiać.

Trafika, *wł.*, sklep ze sprzedażą tytuniu, dystrybucja.

Trafnie, *przysł.*, stosownie, dokładnie, w sam raz, dowcipnie.

Trafność, dokładność, akuratność, odpowiedność, właściwość.

Trafny, trafiający w cel: **t.** strzał;

stosowny, właściwy, ścisły, odpowiedni, udany, dowcipny.

Trafowy, przypadkowy.

Trafta—*p.* Tratwa.

Traftarz, oryl, flisak.

Trafunek, traf, przypadek, przygoda, zdarzenie.

Trafunkowo, *przysł.*, przypadkiem, wypadkowo, niechcący.

Trafunkowość, przypadkowość.

Trafunkowy, przypadkowy, wypadkowy.

Traganek, roślina z rodziny motylkowatych, wyciek z tej rośliny, rosnącej w Grecji i Azji, zwany tragantem, dragantem, adragantem, rodzaj gumy nierozpuszczalnej w wodzie, używa ś. do wyrobu niektórych kosmetyków i plasterków na ranki, oraz do robót cukierniczych.

Tragant, wyciek z rośliny traganek.

Tragar—*p.* Legar.

Tragarski, *nm.*, dotyczący tragarza.

Tragarz, *nm.*, posłaniec a. wyrobnik, przenoszący ciężary; członek bractwa górniczego w Wieliczce.

Tragedjopis, Tragiedjopis, Tragedjopisarz, Tragik, poeta, piszący tragiedje, autor tragiedji.

Tragelaf, *gr.*, bajeczne zwierzę w rodzaju jelenia, wyobrażane na dywanach, puharach; całość, złożona z różnorodnych sprzecznych części.

Tragi, *nm.*, nosze (fig.).

Tragicznie, *gr.*, w sposób właściwy tragiedji, ze smutnym wyniki em, smutnie, okropnie.

Tragiczno-komiczny—*p.* Tragikomiczny.

Tragiczność, *gr.*, właściwość tego, co jest tragiczne, cecha tragiczności.

Tragiczny, *gr.*, dotyczący tragiedji; opłakany, smutny, okropny; **t. koniec**=śmierć.

Tragiedja, *gr.*, utwór dramatyczny treści wzniosłej i głębokiej, przedstawiający ludzi wielkiego charakteru, którzy, dążąc do wyższych celów, walczą z przeciwnościami i w walce tej giną; **t. fatalistyczna** = dramat, w którym występuje tajemnicze działanie fatalności i różne okropne okoliczności; *przen.*, smutne, straszne zdarzenie, fatalność.

Tragik, *gr.*, autor tragiedji; aktor, oddający główne role w tragiedji.

Tragi-komedja, tragiedja, w którą wplątany jest żywioł komiczny i która nie kończy ś. śmiercią bohatera.

Tragi-komiczny, dotyczący tragi-komedji, półwesoły, półsmutny.

Tragizm, Tragiczność, *gr.*, zbieg okoliczności wysoce nieszczęśliwych, przejmujących grozą postronnego nawet widza; zgubna walka między potężnemi, a wprost przeciwnemi obowiązkami, prowadząca bądź co bądź do ciężkiej ofiary.

Tragofonja, *gr.*, *dosł.* głos kozła; głos drżący.

Trajedja—*p.* Tragiedja.

Trajekcja, *łć.*, przewóz, szczególnie przez wodę.

Trajektorja, *nm.*, linja, opisana przez pocisk lub wogóle przez ciało, któremu nadano ruch; linja krzywa, przecinająca inne krzywe pod danym kątem; przerzucenie, przestawienie.

Trajkotać, mówić wiele, mleć językiem, paplać ciągle.

Trajkotka, kobieta a. dziewczyna, dużo lubiąca mówić, terkotka, papla.

Trakarz, górnik, wożący rudę na taczkach.

Trakcja, *łć.*, siła pociągowa lo-

komotywy; eksploatacja przewozu towarów i ludzi na kolejach żelaznych i parostatkach.

Trakt, *łć.*, droga bita, gościniec; w trakcie czego=w ciągu czego.

Traktament, *łć.*, poczęstunek, ugoszczenie, uczta; płaca, żołd.

Traktat, *łć.*, rozprawa naukowa; układ, umowa między państwami.

Traktjerka, *fr.*, właścicielka traktjerni, jadłodajni.

Traktjernia, *fr.*, jadłodajnia, restauracja niższego rzędu.

Traktjernik, utrzymujący traktjernię, właściciel traktjerni.

Traktować, *łć.*, roztrząsać jaki przedmiot naukowo; układać ś. o co; postępować z kim: dobrze, źle kogo t.; jak to t.=jak uważać; jak ś. na to zapatrywać?; raczyć kogo, częstować.

Traktywa, *łć.*, poczęstunek, traktament.

Tralles—*p.* Alkoholometr.

Tram, *nm.*, belka główna, podpierająca inne; zrąb, bierzmo; belka idąca wzdłuż spodu całego okrętu.

Tramblantka polka, *fr.*, taniec wirowy w takcie $^3/_4$, zbliżonym do mazurowego, polka mazurka; muzyka do tego tańca.

Tramik, Tramiec, *nm.*, beleczka, brusek.

Tramontana, *wł.*, wiatr północny w północnych Włoszech; w mowie żeglarskiej: biegun północny; stracić t-ę=nie dać sobie rady.

Tramowica, *nm*, końce tramów, widziane z podwórza.

Tramowy, *nm.*, odnoszący ś. do tramu; z tramów zrobiony.

Trampolina, *nm.*, deska w jednym końcu ruchoma, pochyło leżąca i elastyczna, od której skaczący dobija ś. nogą, robiąc skok gimnastyczny.

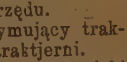

Tramwaj, *ang.*, rodzaj wozu, omnibusu, z ławkami do siedzenia, poruszany po szynach przy pomocy siły konnej, parowej, gazowej lub elektryczności, służy do przewożenia większej ilości osób (fig.).

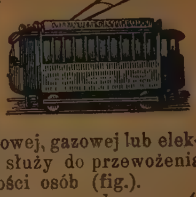

Tramwajowy, *ang.*, odnoszący ś. do tramwaju.

Tran, *nm.*, płynny, oleisty tłuszcz, otrzymywany z podskórnych tłustych warstw ciała wałów, delfinów i różnych ryb czteropletwych, używany przez ludy północne do oświetlania, do wyrobu mydeł, smarów i t. p., także jako środek leczniczy.

Trank, *nm.*, roślina pomornik lekarski, arnika; napój lekarski.

Trans-, *łć.*, przed wyrazami dodane znaczy: za-, poza-, prze-, z tamtej strony.

Trans, *fr.*, głęboki sen magnetyczny (termin spirytystyczny).

Transalpiński, Transalpejski, z tamtej strony Alp leżący.

Transanimacja, *łć.*, wędrówka dusz.

Transatlantycki, leżący za oceanem Atlantyckim; przewożący przez ocean Atlantycki.

Transcendencja, *łć.*, widoczna wyższość, przewaga.

Transcendentalność, *łć.*, nadzmysłowość, pojęcie nadzmysłowe, oderwane.

Transcendentalny, *łć.*, przechodzący granicę doświadczenia, tyczący ś. pojęć oderwanych, nadzmysłowy; t-a filozofja = oparta tylko na rozumowaniach, nie poddająca ś. doświadczeniom; w *mat.*, nie dający ś. wyrazić zrównaniem algebraicznym, dotyczący ilości nieskończenie małych.

Transcendentny, *łć.*, dotyczący krytycznych podstaw poznania.

Transferować, *łć.*, zaznaczyć cesję w księgach, przepisać na inne nazwisko, przenosić sumę.

Transfert, *łć.*, przeniesienie, przelanie na inną osobę (np. renty), cesja; przekazanie; w księgach handlowych: przeniesienie sumy rachunku jednej osoby na rachunek drugiej osoby lub firmy; przeniesienie rzeczy wydrukowanej na kamień litograficzny, w celu robienia odbitek sposobem litograficznym.

Transfiguracja, *łć.*, przekształcenie, przeobrażenie; Przemienienie Pańskie.

Transfigurować, *łć.*, przemieniać, przeistaczać.

Transforacja, *łć.*, przedziurawienie, dziurkowanie.

Trasformacja, *łć.*, przekształcenie, przemiana, przeobrażenie.

Transformator, *łć.*, przyrząd indukcyjny, służący do zamiany energji elektrycznej pewnego napięcia na energję innego napięcia, danego prądu elektrycznego na inny, służy do przenoszenia siły na odległość.

Transformista, *łć.*, zwolennik transformizmu; aktor, umiejący w mgnieniu oka zmieniać charakteryzację i występować coraz w innej roli, zazwyczaj dający przedstawienia oddzielnie, bez towarzystwa innych i mówiący monologi, zastosowane do charakteryzacji.

Transformizm, *łć.*, darwinizm, ewolucjonizm.

Transfuzja, *łć.*, przelewanie; operacja przelewania krwi z osoby zdrowej w żyły osoby chorej.

Transfuzor, *łć.*, narzędzie do przelewania krwi bez przypływu powietrza.

Transgresja, *łć.*, zjawisko gieologiczne, polegające na tym, że wskutek jakichś zmian wody ponownie zatapiają część lądu.

Transkontynentalny, *łć.*, przechodzący przez ląd stały, wśródlądowy; łączący z sobą morza.

Transkrypcja, *łć.*, przepisanie, przerobienie; przekazanie jakiej własności lub prawa na osobę drugą; przełożenie np. śpiewu na fortepjan, przełożenie z jednej tonacji na inną; przyozdobienie melodji w rozmaite figury; napisanie wyrazu właściwego jakiemu językowi literami, wziętemi z innego języka.

Translacja, *łć.*, przekład, tłumaczenie; przeniesienie jakiego prawa na drugą osobę.

Translaps, *łć.*, przepadły termin sądowy.

Translator, *łć.*, tłumacz, zwłaszcza tłumacz prawny.

Translitawja, *łć.*, kraje, leżące na wschód rzeki Litawy, należące do Korony Węgierskiej.

Translitawski, *łć.*, dotyczący Translitawji, leżący, mieszkający w Translitawji.

Translokacja, *łć.*, przeniesienie na inne miejsce.

Translucydacja, *łć.*, własność ciał przepuszczania światła.

Transmigracja, *łć.*, wędrówka w celu przesiedlenia ś.; przesiedlenie ś.; mniemane przechodzenie duszy po śmierci osobnika w innego osobnika, mieszkającego na ziemi a. też w jakiej innej sferze.

Transmigrować, *łć.*, wywędrowywać, przesiedlać się.

Transmisja, *łć.*, przesłanie; prawne przekazanie prawa do spadku na osobę trzecią; przyrząd: łańcuch, pas, wał, koło trybowe do przenoszenia ruchu na inny punkt lub na inny przyrząd, pędnia (2 fig.).

Transmitować, *łć.*, przenosić, przeprowadzać.

Transmontański, *łć.*, z tamtej strony góry (we Włoszech); rzymski.

Transmutacja, *łć.*, przemiana, przeobrażenie.

Transmutacyjny, *łć.*, dotyczący transmutacji; **t-a teorja**=teorja ewolucyjna.

Transoceaniczny, *łć.*, zaoceanowy, będący, leżący po tamtej stronie oceanu; dążący przez ocean.

Traspadański, *łć.*, z tamtej (północnej) strony rzeki Po.

Transparent, *łć.*, przezrocze, rysunek lub napis na przezroczystym papierze lub na tkaninie, napojonej tłuszczem, z tyłu oświetlony.

Transpiracja, *łć.*, wydzielanie przez skórę pary wodnej, pocenie się, wypociny.

Transpirować, *łć.*, wypacać, pocić ś.; stawać ś. wiadomym, dochodzić do wiadomości czyjej, mimo usiłowań utrzymania tajemnicy przenikać.

Transplantacja, *łć*, przesadzenie z jednego miejsca na drugie; przeszczepienie tkanek ciała (skóry, nerwów, kości) na inne części ciała.

Transponować, *łć.*, przełożyć np. utwór muzyczny do innej tonacji niż utwór napisany.

Transport, *fr.*, przewóz, dowóz towarów; wysyłka, przesyłka towarów; towar, przesyłany koleją lub pocztą; w rachunkach: przeniesienie sumy z jednej stronicy na drugą; **t-em** wysłać kogo, z wyroku = wysłać etapem, szupasem.

Transportator, *łć.*, przenośnik, kątomiar, kątomierz, narzędzie miernicze do przenoszenia kątów, półkole z metalu, kości słoniowej a. miki, podzielone na stopnie i mające znak, gdzie wypada środek.

Transporter, *fr.*, przyrząd przenoszący ciała sypkie (zboże, gips i inne) z jednego miejsca na dru-

gie, złożony z pasa bez końca, owiniętego na dwu rolkach, obracanych przez maszynę (fig.).

Transportować, *łć.*, przenosić, przewozić; przenosić sumę z jednej strony na drugą.

Transportowy, *łć.*, dotyczący transportu, przewozowy.

Transpozycja, *łć.*, przestawienie wyrazów w równaniu matematycznym; przełożenie utworu muzycznego z jednego tonu na inny.

Transsept, *łć.*, poprzeczne skrzydło w budowlach; skrzydło, przecinające główną nawę kościoła.

Transsubstancjacja, *łć.*, przeistoczenie chleba i wina w Ciało i krew Chrystusa Pana podczas konsekracji.

Transsubstancjalny, Transsubstancjonalny, *łć.*, dotyczący Transsubstancjacji.

Transsudacja, *łć.*, przepacanie, przesiąkanie.

Transteweranin — *p.* Trasteweranin.

Transumpt, *łć.*, wypis z oryginału, wyciąg, odpis.

Transwersalny, *łć.*, poprzeczny, przecinający co wpoprzek, ukośny.

Transylwanja, *łć.—dosł.*, kraj za lasami; Siedmiogród.

Transze, *fr.*, doły, wykopane w ziemi w różnych celach, rowy oblężnicze.

Tranzakcja, *łć.*, układ, umowa, ugoda piśmienna; umowa handlowa.

Tranzakcyjny, *łć.*, dotyczący tranzakcji, umówny.

Tranzet, *fr.*, ustęp, wychodek, prewet.

Tranzyto, *wł.*, przewóz towarów przez kraj do innego kraju bez zatrzymywania się.

Tranzytowy, *wł.*, dotyczący tranzytu; **t.** handel = handel przewozowy, w którym towary są prowadzone z jednego państwa do drugiego przez trzecie; **t-e cła** = opłata celna za towary przewożone.

Trap, *ang.*, pozioma powłoka geologiczna pochodzenia wulkanicznego.

Traper—*p.* Trapper.

Trapez, *gr.*, czworokąt o dwuch bokach równoległych, a dwuch nierównoległych (fig.); orczyk, drążek zawieszony równolegle do poziomu, służący do ćwiczeń gimnastycznych (fig.).

Trapeza, *gr.*, stół, jedzenie; refektarz klasztorny.

Trapezoedr, *gr.*, w krystalografji: bryła o 24 ścianach trapezoidalnych.

Trapezoid, *gr.*, czworokąt niemający boków równoległych (fig.).

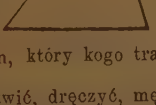

Trapiciel, ten, który kogo trapi, dręczy.

Trapić, martwić, dręczyć, męczyć, niepokoić kogo, dokuczać komu; **t.** swoje ciało = udręczać; **t. ś.**, martwić ś., niepokoić ś., gryźć ś.

Trapik, owad skrzydlaty z rzędu skórowatych.

Trapista, *łć.*, członek zakonu o bardzo surowej regule, nakazującej milczenie, oddawanie ś. rozmyślaniom, ciężkiej pracy, czuwaniom i postom (fig.); *przen.*, człowiek milczący, surowych obyczajów.

Trapper, *ang.* (trepper), w górnictwie: pilnujący wejścia w kopalniach węgla; łowiec, zastawiający sidła na zwierzęta, dające dobre futro w puszczach Ameryki Północnej (fig.).

Traref, lina gruba, na środku rei umocowana, którą żagiel do góry podnoszą.

Tras, *wł.*, tuf, martwica wapienna, skała dziurkowata wulkanicznego pochodzenia, używana jako cement.

Trasa, *fr.*, wytknięcie i techniczne opracowanie kierunku, w jakim droga, szczególniej żelazna ma być zbudowana—*p.* Trata.

Trasant, *wł.*, ten, na którego weksel został wystawiony, który ma go płacić.

Trasat, *wł.*, wystawiający weksel; ciągnący weksel.

Traskawica, Trzaskawica, piorun, grzmot.

Trasować, *wł.*, wystawić weksel na drugą osobę, ciągnąć weksel; wytykać kierunek drogi.

Trass, *nm.*, rodzaj osadu geologicznego formacji wulkanicznej.

Traszka—*p.* Tryton.

Trat, dół w cegielni do deptania czyli tratowania gliny.

Trata, strata.

Trata, *wł.*, weksel, wystawiony na osobę drugą, do pokrycia przez osobę trzecią, weksel ciągniony, weksel trasowany.

Tratować, *nm.*, deptać nogami, kopytami, racicami; do lądu sterować, płynąć przy brzegu; rozcierać, rozrabiać: **t.** owoce, **t.** glinę.

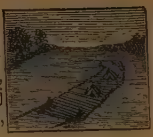

Tratwa, *nm.*, drzewo zbite razem, w celu spławienia go rzeką, tworzące rodzaj pomostu, trafta, płyt (fig.).

Tratwiany, *nm.*, dotyczący tratwy, należący do tratwy, służący do zrobienia tratwy.

Tratwiarz, *nm.*, człowiek, kierujący tratwą, płytownik.

Traumatyczny, *gr.*, dotyczący rany, stłuczenia.

Trawa—*p.* Trawy.

Trawers, *fr.*, belka poprzeczna, rów poprzeczny.

Trawersja, *łć.*, przejście.

Trawertyn, *wł.*, skała osadowa wapienna, utworzona przez rzekę Arno pod Tivoli we Włoszech.

Trawestacja, *łć.*, przebranie; przekręcenie, przerobienie żartobliwe rzeczy poważnej; parodja.

Trawestować, *wł.*, przekształcać, przerabiać, przekręcać, przerabiać utwór poważny na żartobliwy.

Trawiany, zrobiony z trawy, dotyczący trawy.

Trawiarnia, oddział w zakładzie cynkograficznym, gdzie poddają rysunki na blasze trawieniu przez odpowiednie kwasy.

Trawiasty, mający naturę trawy, podobny do trawy; kolor **t.**= zielony.

Trawiączka, gorączka niszcząca, trawiąca chorego.

Trawić, przerabiać pokarmy w przewodzie pokarmowym, przetrawiać; o rdzy: przejadać, przegryzać; trwonić, marnować; **t.** czas na niczym = nic nie robić, próżnować; **t.** życie na zabawach =spędzać; w *myśl.*, szczuć; w *fotogr.*, w *galwanoplastyce*, za pomocą reakcji chemicznej, działania kwasów, uwydatniać rysunek na blasze, pogłębiając miejsca, nie należące do rysunku; wytrawiać, wyżerać.

Trawienie, przerabianie pokarmów w żołądku i kiszkach wskutek działania soku żołądkowego i kiszkowego; wytrawienie czego za pomocą reakcji chemicznej, kwasów; trwonienie, marnotrawienie, marnowanie; **t. ś.**, niszczenie ś. z tęsknoty, zgryzoty, gryzienie się.

Trawieniec, czwarty żołądek u zwierząt przeżuwających, w którym odbywa ś. właściwe trawienie.

Trawiennik, najważniejsza część składowa soku żołądkowego, pepsyna.

Trawienny, mający moc trawienia.

Trawionka, rysunek, wytrawiony za pomocą kwasów w płycie cynkowej lub miedzianej; cynkografja.

Trawisko, Trawsko, zła, brzydka trawa.

Trawisty, obfitujący w trawę, pełen trawy.

Trawiszka, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Trawka, źdźbło trawy; mała, nizka trawa, trawa ozdobna do bukietów.

Trawniczek, niewielki trawnik.

Trawnik, część ogrodu, umyślnie obsiana trawą; murawa, gazon.

Trawność, dobre trawienie pokarmów—*p.* Strawność.

Trawny, odnoszący ś. do trawy; obfitujący w trawę, pełen trawy.

Trawojedny—*p.* Trawożerny.

Traworodny, Trawonośny, wydający, rodzący trawę.

Trawosieczny, ścinający trawę.

Trawowaty, podobny do trawy, trawiasty; rośliny **t-e** = rodzina roślin jednoliściennych, plewowych, trawy.

Trawożerny, Trawojedny, żywiący ś. pokarmami roślinnemi.

Trawy, rodzina roślin jednoliściennych, plewowych, o źdźble wewnątrz próżnym, kolankowatym, liściach długich, pochwiastych, kwiatach w kłosach albo wiechach.

Trazonizm, *łć.*, samochwalstwo.

Trąba, *wł.*, instrument muzyczny, metalowy, dęty (fig.); wielka, gwałtowna wirowa burza na lądzie lub morzu, podnosząca w górę piasek lub wodę: **t.** wodna, **t.** powietrzna; przedłużenie nosa zwykle ruchome u niektórych zwierząt (słonia, słonia morskiego, mamuta, mastodonta) (fig.); tuba, rura; koryto; *gmin.*, twarz, policzek; *przen.*, niedołęga, głupi, dureń; w *myśl.*, pysk psa charta; **t-y** anielskie = trąby sądu ostatecznego; **t.** jerychońska = głos przeraźliwy, zwiastujący zgubę; **t.** stentorejska = rura, przez którą można rozmawiać, tuba.

Trąbczasty, podobny z kształtu do trąbki.

Trąbeczka, mała trąbka.

Trąbiciel, człowiek, grający na trąbie, trębacz; człowiek, używający nadmiernie trunków, pijak.

Trąbić, dąć w trąbę, grać na trąbie; krzyczeć głośno, płakać głośno; nos głośno wycierać; rozgłaszać, roznosić jakie wiadomości; pić, zapijać ś.; w *myśl.*, wyć.

Trąbik, ślimak grzebykoskrzelny, wązkojęzyczny, z rodziny rozkoloców (f.).

Trąbikowaty, podobny do ślimaka trąbika.

Trąbiróg, człowiek, wciąż grający na trąbie.

Trąbka — *p.* Trąba; **t.** myśliwska, pocztarska; zwitek papieru w kształcie lejka; **t.** akustyczna cz. słuchowa=przyrząd w jednym końcu cieńszy, wkładany w ucho, w drugim szerszy (do mówienia weń), pozwalający głuchym częściowo słyszeć; rurka cienka przy pyszczku u owadów, służąca do wysysania soku z kwiatów (fig.); kanał, łączący jamę bębenkową ucha z jamą ustną (f.); **t-i** = święto nowego roku u Żydów.

Trąbnik, fabrykant, rzemieślnik sporządzający trąby, trąbki; w *techn.*: gatunek rury do destylacji, do ochładzania; zwierzę ssące, z rzędu płetwonogich, z rodziny fok właściwych, słoń morski (fig.).

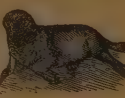

Trąboróg, ślimak grzebykoskrzelny, wstęgojęzyczny o skorupie wrzecionowatej (fig.).

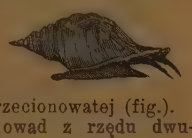

Trąbosz, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Trąbowaty, kształtem podobny do trąby.

Trąbowce cz. słonie, duże zwierzęta ssące, o nosie wydłużonym w chwytną trąbę, mające siekacze szczęki górnej długie i wystające na zewnątrz i palce zrośnięte.

Trącać, *dok.* Trącić; z lekka uderzając, szturchać, potrącać, poruszać; **t. ś.** o co = uderzyć ś.; **t. ś.** z kim = pijąc jakiś trunek, uderzać lekko swoją szklanką, kieliszkiem w szklankę, kieliszek

drugiego a. drugich na znak spełnienia wymawianych przy tym życzeń; **t.** kogo = dotykać go lekko łokciem, kolanem, nogą.

Trącić, *dok.* od Trącać; oddawać jakąś woń, czuć, śmierdzieć, pachnąć mocno; *przen.*, mieć cechę czego, przypominać co: to **t-i** średniowiecznyzną, herezją; czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość **t-i** = nabyte w młodości nałogi długo trwają, trudne są do wykorzenienia.

Trąd, choroba długotrwająca, zaraźliwa, znamionująca ś. wysypką, strupami i ranami na ciele; wysypka czerwona na twarzy; występek, grzech; **t.** rzepakowy = mały owad błonkoskrzydły z rodu pilaczów, szkodliwy (fig.).

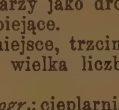

Trądzik, lekka choroba skórna, występująca na twarzy jako drobne pryszczyki ropiejące.

Trcia, Trzcia, miejsce, trzciną zarosłe, trzcinisko; wielka liczba czego, gromada.

Trebhauz, *nm.*, w *ogr.*: cieplarnia.

Trecentyści, *lt.*, poeci włoscy z XIV wieku.

Trefić, *nm.*, włosy strojnie czesać, kędzierzawić; u Żydów, o pokarmach: robić je nieczystemi z z powodu niezachowania przepisów religijnych o czystości ich; **t. ś.** u Żydów, o pokarmach: stawać ś. nieczystemi.

Trefl, *fr.*, maść w kartach do gry, w kształcie liści koniczyny, żołądź (fig.).

Trefnisiować, *nm.*, grać rolę śmieszka, błazna, błaznować.

Trefnisiowski, Trefnisiowy, *nm.*, dotyczący trefnisia, jemu właściwy.

Trefniś, *nm.*, śmieszek, błazen, dowcipniś (fig.).

Trefność, *nm.*, żartobliwość, dowcip; błaznowanie, dowcipkowanie, szydzenie; *p.* Trafność.

Trefnować, *nm.*, żartować, szydzić, kpić, drwić; dowcipkować, błaznować.

Trefny, *nm.*, błazeński, żartobliwy, dowcipny, pocieszny, drwiący, szyderski; uczciwy, przyzwoity, przystojny; kształtny, wytworny, gustowny; szczególny, doskonały, wyśmienity, znakomity, wyborny; u Żydów: nieczysty, niekoszerny: **t.** pokarm, **t-e** naczynie kuchenne; *p.* Trafny.

Trel—*p.* Tryl.

Trelisty, *wł.*, obfitujący w trele.

Trelować, Trylować, *wł.*, trelami śpiewać, używać trelów w śpiewie, wywodzić trele; śpiewać, nucić; ciągnąć statek na linach w górę rzeki za pomocą ludzi a. koni; ciągnąć okręt morski przez baty.

Trelownik, *wł.*, człowiek, ciągnący statek po wodzie.

Trema, *gr.*, rozłącznik, dwa punkty nad samogłoską, stojącą obok innej samogłoski, wskazujące, że te samogłoski nie tworzą dyftongu, ale każdą należy wymówić oddzielnie, np. *aër* czytać: *a-er*, a nie *er*.

Trema, *wł.*, drżenie głosu, rąk, całego ciała, z obawy; obawa, która ogarnia występujących publicznie na widok wielu widzów, słuchaczy.

Trematody, *gr.*, robaki wnętrzaki, opatrzone ssawkami.

Trembiores, *port.*, lekkie trzęsienie ziemi, spostrzegane w Ameryce Południowej.

Tremo, Triumo, duże, długie zwierciadło, sięgające do podłogi.

Tremor, *lt.*, przerażenie.

Tremors, *ang.*, niezmiernie subtelne falowanie skorupy ziemskiej w Japonji, powodowane prawdopodobnie działaniem wiatru.

Tremulacja, *łć.*, drżenie.

Tren, *fr.*, przedłużenie u sukni damskiej, ciągnące się z tyłu po ziemi; tabor wozowy w wojsku.

Tren, *gr.*, pieśń żałosna, żałobna po śmierci istot ukochanych, żal.

Trendzla—*p.* Trzęzla.

Trener, *ang.*, człowiek, zajmujący się układaniem ludzi i koni do wyścigów i do produkcji gimnastycznych; berajter.

Trenodja, *gr.*, pieśń żałobna.

Trenować, *fr.*, wprawiać konia do wyścigów; **t. ś.**, systematycznie rozwijać siły fizyczne i stopniowo nabierać wytrzymałości w jakim sporcie (wioślarskim, łyżwiarskim, kołowym).

Trepak, *ukr.*, rodzaj tańca kozackiego solowego.

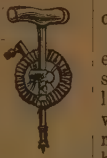

Trepan, *gr.*, świder chirurgiczny do wiercenia czaszki (fig.).

Trepanacja, *łć.*, operacja chirurgiczna wypiłowania lub prześwidrowania kości zwłaszcza czaszki celem wypuszczenia substancji chorobliwych zebranych wewnątrz.

Trepang, zwierzę morskie z typu szkarłupni, z gromady strzykw, jadalne w Indjach Wschodnich.

Trepanować, *gr.*, przecinać a. świdrować czaszkę.

Trepcie—*p.* Trepki.

Trepele, Treperele, kołnierz marszczony, kreza.

Trepidacja, *łć.*, drżenie ze strachu.

Trepki, *nm.*, rodzaj obuwia złożonego tylko z podeszew, przytwierdzonych do nóg rzemieniami (fig.).

Treptuch, *nm.*, żłób płócienny, rozpinany na kołkach.

Trepy, *nm.*, schody.

Tresa, *fr.*, warkocz.

Treskać, Tresktać, Treszczyć, frasować, martwić, kłopotać, dręczyć.

Tresować, *nm.*, układać różne zwierzęta do rozmaitego użytku i do wykonywania różnych sztuk.

Tresura, Tresowanie, *nm.*, układanie różnych zwierząt do rozmaitego użytku, np. koni do jazdy i do sztuk, psów do myśliwstwa i również do sztuk.

Treściowy, odnoszący **ś.** do treści czego.

Treściwie, *przysł.*, krótko, ściśle, zwięźle.

Treściwość, krótkość, ścisłość, zwięzłość.

Treściwy, podający główną treść czego, ścisły, zwięzły, krótki.

Treść, sok, wyciśnięty z czego, ekstrakt, esencja; rdzeń drzewa; sok z ziół, moczonych w alkoholu, jako lekarstwo; istotna, najważniejsza część czego; przedmiot, materja czego; krótkie zebranie tego, o czym **ś.** mówiło w książce a jej części w przemowie i t. p.

Tret, *nm.*, stąpanie, kroczenie, krok; ścieżka, droga, chodnik, trotuar; ganek okrętowy; **targ, targowisko** na drobne rzeczy, **rynek,** sposób postępowania.

Tretować, *nm.*, deptać.

Trębacki, odnoszący **ś.** do trębacza.

Trębacz, człowiek, grający na trąbie; człowiek, rozgłaszający co, roznoszący plotki; pijak, opój, pijus; gatunek foki.

Trębaczowy, Trębacki, dotyczący trębacza, należący do trębacza.

Trędowacieć, zarażać **ś.** trądem.

Trędowacizna, Trędowatość, trąd, krosty trędowate; wyrzuty czerwone na twarzy.

Trędowaty, zarażony trądem, chory na trąd; mający wyrzuty czerwone na twarzy.

Trędownik, roślina trwała, zielna, z rodziny trędownikowatych, rosnąca u rowów, na brzegach rzek i w miejscach wilgotnych (fig.).

Trędownikowate, rodzina roślin dwuliściennych zrosłopłatkowych.

Trędownikowe, rząd roślin zrosłopłatkowych.

Trętwa—*p.* Drętwik.

Trętwica, nieczułość nerwów na bodźce zewnętrzne.

Trętwić—*p.* Drętwić.

Trętwieć—*p.* Drętwieć.

Trętwy, zdrętwiały.

Trężelka, *zdr.* od Trężla.

Trężla, Trędzla, *nm.*, uzda, uzdeczka na konia.

Trężlowe, Trędzlowe, *nm.*, datek płacony przez nabywcę konia służbie stajennej, pod której opieką koń był dotąd.

Tria- — *p.* także Trja- i Tryja.

Triaż, *fr.* (triage), sortowanie, oddzielanie lepszych jednostek, lepszych towarów od gorszych.

Tribus, *łć.*, plemię, szczep; każde z trzech pokoleń, na które w starożytności dzielił się lud rzymski; gmina.

Tricennium, *łć.*, przeciąg 30-letni czasu, trzydziestolecie.

Trichoma, *gr.*, owłosienie, kołtun (choroba).

Trichroizm, *gr.*, trójbarwność.

Triennium, *łć.*, trzylecie, przeciąg czasu trzyletni,

Triera—*p.* Tryjera.

Trifilin, *łć.*, metal bardzo rzadki, złożony z kwasu fosforowego, tlenku żelaza, tlenku manganu, potasu i sodu.

Triga, *łć.*, trójzaprzęg.

Trikolon, *gr.*, wiersz o 3-ch różnych rodzajach wierszowania.

Trio, Tercet, *wł.*, utwór muzyczny na trzy głosy lub trzy instrumenty; część trzecia utworu muzycznego do tańca.

Triola, *wł.*, w *muz.*, figura z 3 nut, zastępujących dwie.

Trional, *gr.*, w *chem.*, jeden z metanów, używany w medycynie, jako środek nasenny.

Trjangulacja, *łć.*, mierzenie płaszczyzny za pomocą podziału jej na trójkąty, trójkątowanie.

Trjangul, *gr.*, trójkąt, instrument muzyczny w kształcie stalowego trójkąta (fig.); trzy świece poświęcone, jednej wielkości i kształtu, oznaczające Trójcę Świętą.

Trjarchja, *gr.*, panowanie 3-ch mężów.

Trjolet—*p.* Tryjolet.

Troakar—*p.* Trokar.

Trocha, Trochę, Troszka, Treszkę, *przysł.*, mała ilość rzeczy, niewiele, cokolwiek, nieco, mało; po **t-u,** potrosze=w niewielkiej ilości, w niewielkiej mierze, nie całkiem, nie wszystko, kawałkami, odrobinami; o **t-ę** = o mały włos, bez mała, o kęs, prawie że, ani **t.**=nic, wcale nie.

Trochej, *gr.*, stopa wierszowa, składająca ś. z pierwszej sylaby długiej i drugiej krótkiej, chorej.

Trochometr, *gr.*, biegomierz, przyrząd do oznaczania szybkości biegu okrętu.

Trociczka, ostrosłupek z masy wonnej do kadzenia.

Trociniarka, motyl nocny z podrzędu prządkówek, z rodziny tejże nazwy (fig.).

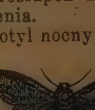

Trociny(-in), drobne cząstki drzewa, odpadające przy jego piłowaniu a. tarciu.

Troczek, sznur, rzemyk, łyko,

Troczyć, związywać trokami, powrozami, paskami; przywieszać za pomocą pasków; **t. ś.,** robić przygotowania do drogi.

Troć, ryba łososiowata, zajmująca miejsce pośrednie między łososiem a pstrągiem, łososiopstrąg.

Trofea, Trofeje, *gr.*, znaki zwycięstwa; broń, sztandary, zdobycze, łupy.

Troficzny, *gr.*, odżywiający.

Trofologja, *gr.*, nauka o pokarmach, o odżywianiu, o dyjecie.

Troglodyci, *gr.*, mieszkańcy jaskiń w starożytności.

Troić, dzielić na trzy części; w trójnasób czynić, w troje tyle przymnażać, potrajać; trzeci raz orać pod zasiew; **t. ś.,** dzielić ś. na trzy części; co ci ś. **t-i** = marzy, co ci ś. zdaje.

Troisto, *przysł.*, potrójnie.

Troistość, własność tego, co ś. składa z trzech liczb, przedmiotów, osób i t. p.

Troisty, składany na troje, podzielony na troje, potrójny.

Trojaczki (-ów), troje bliźniąt, razem urodzonych—*p.* Trojak.

Trojak, moneta trzygroszowa, trzygroszówka, trzygroszniak; w *lm.* **t-i,** trzy garnki gliniane, razem złączone, trojaczki.

Trojaki, potrójny, trzech rodzajów, gatunków, sposobów.

Trojako, *przysł.*, trzema sposobami, potrójnie.

Trojakość, t r o j a k a różność, trojaki charakter czego, troistość.

Trojan, roślina z rodziny goryczkowatych.

Trojanek, roślina z rodziny jaskrowatych, gatunek zawilca (fig.).

Trojanka, mieszkanka daw. Troi; wódka z pieprzem i miodem; mieszanina różnych ziarn zbożowych, dawana krowom po ocieleniu

Troje (-jga), liczebnik zbiorowy od Trzy.

Trojeściowate, rodzina roślin dwuliściennych z rzędu skręconych, właściwych strefie umiarkowanej.

Trojeść, roślina z rodziny trojeściowatych, o l i ś c i a c h grubych, o kwiatach jakby woskowych, kwiaty baldaszkowe wydają w nocy zwłaszcza przyjemną woń; asklepja (fig.).

Trojęta (-jąt), troje dzieci, razem urodzonych, trojaczki.

Trojka, *ros.*, zaprząg w 3 konie, z których środkowy w hołoblach, a dwa boczne w szlejach z głowami ściągniętemi w bok (fig.).

Trojniak—*p.* Trójniak.

Trokar, *fr.*, narzędzie chirurgiczne w formie rurki ostro zakończonej do wypuszczania płynów i gazów z wnętrza ciała (fig.).

Troki (-ów), rzemienie, pasy, sznury do wiązania a. przywiązywania, przyczepiania różnych rzeczy, więzy; **t-i** do krępowania więźniów, **t-i** do związywania upolowanej zwierzyny; ruchomości, sprzęty, rzeczy.

Trokować, związywać, upakowywać, robić troki; wyciągać pułkę, kiedy holują, aby ś. o drzewo lub kamienie nie założyła.

Trokówki (-wek), lekkie sieci, używane na zające.

Trolley, *ang.*, rolka drążka tramwajowego, posuwająca ś. na drucie rozpiętym na słupach, prowadząca prąd elektryczny do tramwaju (fig.).

Trombon, *wł.* — *p.* Puzon.

Tromtadrata, *żart.* zepsucie wyrazu: demokrata, wprowadzone przez powieściopisarza i feljetonistę Jana Lama, oznaczające krzykliwego demokratę galicyjskiego.

Tron, *gr.*, krzesło monarsze, zajmowane w uroczystych okolicznościach (fig.); symbol władzy monarchicznej; godność monarsza; wstąpić na t. = objąć rządy, zrzec ś. t-u, ustąpić z t-u = zrzec ś. panowania.

Tronowładny, władający tronem.

Tronowy, *gr.*, dotyczący tronu: mowa t-a = miana przez monarchę a. w imieniu monarchy, np. przy otwarciu sejmu, parlamentu; sala t-a = gdzie stoi tron monarszy.

Trop, znak stopy, nogi, biegu, odznaczony na ziemi, ślad; iść za t-m = za śladem; wpaść na t. = na ślad; t. zgubić, znaleźć; być na t-e = być na drodze do odszukania czego, do schwytania złoczyńcy; w te t-y, t. w t. = tuż za kimś, za śladem.

Tropak — *p.* Trepak.

Tropiciel, człowiek, który tropi, śledzi; wywiadowca.

Tropiczny, *gr.*, obrazowy, przenośny.

Tropić, iść czyimś tropem, śledzić kogo; t. ś., lękać ś., mieszać ś.; tracić trop, gubić ślad.

Tropikalny, *gr.*, podzwrotnikowy; gorący, skwarny.

Tropologja, *gr.*, nauka o wyrażeniach obrazowych.

Tropowy, dotyczący tropu, śladu.

Tropy, *gr.*, wyrażenia obrazowe, figury retoryczne: metonimja, synekdocha, metafora, alegorja, personifikacja, hyperbola.

Troska, uczucie kłopotania ś. o kogo, o co, obawy o kogo, aby miał to, co mu potrzebne; frasunek, zmartwienie, utrapienie, kłopot.

Troskać się — *p.* Troszczyć ś.

Troskliwie, starannie, frasobliwie, serdecznie, przychylnie, pieczołowicie.

Troskliwość, frasobliwość, pieczołowitość, staranność, serdeczna opieka nad kim.

Troskliwy, okazujący troskę o co, frasobliwy, pieczołowity, staranny.

Troszczyć, Troskać, frasować, trapić, martwić, kłopotać; t. ś., frasować ś., martwić ś., trapić ś., kłopotać ś.; starać ś. pamiętać o czym z serdecznością.

Troszka — *p.* Trochę.

Troteska, *fr.*, to samo, co tramblantka.

Trotteza, *fr.*, troteska, spódnica z karczkiem, układana w kontrafałdy, sięgająca mniej więcej do kostek, używa ś. do wyjścia na ulicę.

Trotuar, *fr.*, chodnik po bokach ulicy.

Trójbarwisto, *przysł.*, w trzech barwach.

Trójbarwistość, Trójbarwność, cecha tego, co ma trzy kolory.

Trójbarwisty, Trójbarwny, Trójbarwy, mający trzy kolory, trójkolorowy.

Trójboczny, mający trzy boki.

Trójbok — *p.* Trójkąt.

Trójbożanin, Trójczanin, Trójczak, człowiek, uznający w Trójcy św. trzech osobnych bogów.

Trójbożański, odnoszący ś. do trójbożanina.

Trójbuńczuczny — *p.* Trzytulny.

Trójbytny — *p.* Trójjistny.

Trójca, Bóg w trzech osobach:

Bóg Ojciec, Bóg Syn i Bóg Duch Święty, **T.** Święta a. **T.** Przenajświętsza; w ogólności związek trzech osób, liczba trzy, trójka.

Trójcielny, Trójciały, Trójcielesny, mający trzy ciała.

Trójdanniczy, danniczy trzem państwom.

Trójdroże—*p.* Trzydroże.

Trójdrożny, odnoszący ś. do miejsca, gdzie schodzą ś. trzy drogi, trzydrożny.

Trójdrutowy, składający ś. z trzech drutów, mający trzy druty, na trzech drutach robiony.

Trójdzielny, mogący ś. dzielić na troje.

Trójgłos, akord, składający ś. z trzech tonów.

Trójgłoska, zgłoska, złożona z trzech samogłosek.

Trójgłowy, Trójgłówny, Trójgłowiasty, mający trzy głowy, dzielący ś. na trzy części; składający ś. z trzech osób: rząd **t.**

Trójgran, narzędzie chirurgiczne do przekłówania członków opuchniętych.

Trójgraniastość, Trzygraniastość, kształt trójgraniasty.

Trójgraniasty, Trójgranowity, trójkątny, trójwęglasty: **t.** kapelusz (f.).

Trójgroszniak — *p.* Trojak.

Trójgrotny, mający trzy groty, trójśpiczasty.

Trójhalerz, dawny pieniądz, potrójny denar.

Trójimienny, mający trzy imiona.

Trójistny, mający trzy różne istności cz. natury, trójbytny.

Trójjednik, człowiek, wierzący w Trójcę św., jako jednego Boga.

Trójjedyny, składający ś. z trzech osób a. części, stanowiących jedną, nierozerwalną całość: Bóg **T.** =Trójca Święta.

Trójka, trzy osoby a. przedmioty, razem wzięte; jedna trzecia część całości; w grze w karty: karta, mająca trzy oka; w grze w kości: kostka z trzema punktami; trzy konie, razem zaprzęgnięte; trzy osoby rzędem idące a. jadące.

Trójkąt, figura geometryczna o trzech bokach i trzech kątach (fig.).

Trójkątny, mający kształt trójkąta.

Trójkątowanie—*p.* Trjangulacja.

Trójkielny—*p.* Trójkończasty.

Trójkolc, ryba koścista zrosłoszczęka.

Trójkolec, używana dawniej obrączka żelazna o trzech kolcach, osadzona na krótkiej rurce, nabitej prochem, którą wyrzucano na nacierającą konnicę.

Trójkolorowy, mający trzy kolory, trójbarwny.

Trójkończaty, Trójkielny, mający trzy końce ostre.

Trójkor, narzędzie chirurgiczne pomocne przy wzdęciu zwierzęcia—*p.* Trokar.

Trójkoronny, posiadający trzy korony, wartujący trzy korony (monety).

Trójkowy, trzy razy wzięty; ustawiony w trójki: szyk **t.**

Trójkształtny, posiadający trzy kształty.

Trójkwiat, roślina.

Trójlecie—*p.* Trzylecie.

Trójlist—*p.* Trzylistnik.

Trójlistek, liść, podzielony na trzy listki, jak np. liść koniczyny; *przen.*, związek trzech ludzi.

Trójlistny, mający trzy liście.

Trójliść, roślina z rodziny goryczkowatych, bobrek trójlistny.

Trójłbisty, posiadający trzy łby a. trzy głowy.

Trójmożny, trzy razy mnożący: stosunek **t.**

Trójnasób, zwłaszcza w wyraż.: w **t.,** trzy razy tyle, trojako.

Trójnia, trzy przedmioty, razem uważane; rozwora u wozu.

Trójniak, trzyletni miód pitny.

Trójniaki (-ów), płód potrójny, potrójne bliźnięta.

Trójnik, rzecz, z trzech części złożona; trójka—*p*. Trójniak.

Trójnitny, w troje skręcony, w troje nitowany, trójdrutowy.

Trójnogi, Trzynogi, mający trzy nogi.

Trójnóg, Trzynóg, Trójnoże, Trójnożek, Trzynożek, podstawka o trzech nogach; naczynie o trzech nogach; stołek, fotel o trzech nogach (fig.); **t.** delfícki = z którego Pytja w Delfach ogłaszała wyrocznie; mówić, jak Pytja z **t-u** = z namaszczeniem i zagadkowo; **t.** życia = trzy najważniejsze narządy: mózg, płuca i serce, razem wzięte.

Trójoczny, Trójoki, mający troje oczu.

Trójodmienny, trzy razy zmieniający kształt.

Trójolbrzym, potrójny olbrzym.

Trójosobny, Trójosobisty, okazujący ś. w trzech osobach.

Trójość—*p*. Trójząb.

Trójpaszczęki, mający trzy paszczęki.

Trójpieniążek, troisty denar pols.

Trójpierzasty, potrójnie dzielący ś. na obie strony: liść **t.**

Trójpiórny, mający trzy pióra, złożony z trzech piór: hełm **t.**

Trójposąg, posąg potrójny, przedstawiający trzy osoby; posąg trójgłowy.

Trójpręcikowy, mający trzy pręciki, trzypręcikowy.

Trójpysk, pysk potrójny.

Trójrazny, Trzyrazny, trzykrotnie powtórzony, potrójny.

Trójrocze, przeciąg trzech lat, trzechlecie.

Trójrocznica, święto, przypadające co trzy lata.

Trójrodny, z trzech kształtów złożony: **t-a** chimera, złożona częścią z konia, częścią z niedźwiedzia, a częścią z człowieka.

Trójrogi, Trójrożny, mający trzy rogi: kapelusz **t.**

Trójrozsochaty, o trzech rozsochach.

Trójróg, kapelusz o trzech rogach.

Trójrząd, rodzaj węża jadowitego, zamieszkującego Wschodnie Indje, pełzacz nadrzewny (fig.).

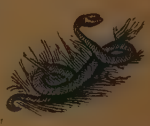

Trójrzędny, trzema rzędami osadzony.

Trójsetny, złożony z trzechset.

Trójsieczny, mający trzy ostrza.

Trójsienne, rośliny, mające owoc, złożony jakby z trzech guziczków, na które rozpada ś. przy dojrzewaniu nasion.

Trójskładny, trzykrotnie złożony.

Trójsmutny, bardzo smutny, potrzykroć smutny.

Trójsprzężny, wóz na trzy konie.

Trójsylabowy, Trzysylabowy, składający ś. z trzech sylab, trzyzgłoskowy.

Trójszczecisty, mający trzy szczeciny.

Trójścienność, zbieg trzech granic.

Trójścienny, mający trzy ściany, boki.

Trójśpiczasty, mający trzy końce a. trzy ostrze.

Trójświęty, trzy razy święty.

Trójustny, Trójgęby, posiadający troje ust.

Trójuszny, mający trzy ucha.

Trójwęgielny, o trzech węgłach; trójkanciasty, trójkątny, trójgraniasty.

Trójwęgieł—*p*. Trójkąt.

Trójwęzły, mający trzy węzły.

Trójwieczny, Trójwieki, żyjący trzy wieki, trwający trzysta lat.

Trójwładca, jeden z trzech władców, wspólnie rządzących, tryumwir.

Trójwładztwo, panowanie wspólne trzech władców, tryumwirat.

Trójwrąb, Trójwrąbek → *p.* Tryglif.

Trójząb, narzędzie trójkończaste, jako godło bożka Neptuna (fig.).

Trójzbrojny, mocno uzbrojony.

Trójzębny, Trójzęby, mający trzy zęby, uzbrojony trójzębem.

Trójzębonoszy, noszący trójząb, zbrojny trójzębem: Neptun **t.**

Trójżeń, Trójżeniec, Trójżonaty, człowiek, mający trzy żony lub trzecią żonę.

Trójżeństwo, posiadanie trzech żon naraz.

Trspt, *skr.*—*p.* Transport.

Trubadur, *prow., fr.,* średniowieczny prowansalski śpiewak i poeta; śpiewak miłości (fig.).

Truchcik, *zdr.* od Trucht; owad z rzędu tęgopokrywych (fig.).

Truchleć, tracić soki ożywcze, opadać z sił z przestrachu, z bojaźni, ze zdumienia, słabieć; drętwieć; drżeć ze strachu, bać ś. niezmiernie.

Truchliwy, trwożliwy, małoduszny, bojaźliwy, lękliwy.

Truchło, ciało umarłego, zwłoki.

Truchły, struchlały, przerażony, strwożony.

Trucht, *nm.*, kłus konia, mały kłus.

Truciciel, człowiek, który innym zadaje truciznę; człowiek, przygotowujący, sprzedający truciznę w celu otrucia; człowiek, który psuje obyczaje, rozszerza zepsucie, demoralizator.

Trucicielka, *f. ż.* od Truciciel.

Trucie, zadawanie trucizny; **t.** czasu = marnowanie go.

Trucizna, trująca substancja mineralna a. roślinna, czynnik, który coś psuje, niszczy, niweczy; zepsucie moralne udzielające ś., demoralizacja.

Truciznowy, dotyczący trucizny, zaprawiony truciznąą, trujący.

Truciźnik—*p.* Truciciel.

Truć, zadawać truciznę, truciznąą zadaną pozbawiać życia; **t.** płód= sprawiać poronienie; kazić, niszczyć, niweczyć; psuć, demoralizować; trwonić, psuć, marnować; **t.** czas; **t. ś.,** zażywać truciznę, odbierać sobie życie za pomocą trucizny; gryźć ś., trapić ś., martwić ś., niepokoić ś.

Trud, praca ciężka, utrudzenie, mozół, fatyga; ustanie, wyczerpanie sił z pracy, spracowanie.

Trudliwy, lubiący trud, lubiący ś. czym zajmować, przytrudny, przyciężki, nie bardzo mozolny.

Trudnić, zajmować kogo czym, zatrudniać, czynić trudnym, czynić trudność, utrudniać; **t. ś.,** zajmować ś. jakim trudem, jaką pracą, zatrudniać ś., mieć jaki fach, prowadzić interesy.

Trudno, *przysł.*, z trudnością, z trudem, ciężko, nie łatwo; **t.** = napróżno, nie może być inaczej, trzeba to znieść, załatwić; **t.** o co = nie można znaleźć, dostać.

Trudnomówność, trudność w mówieniu, wyrażaniu ś.

Trudnomówny, który mówi, wyraża ś. z trudnością.

Trudnonoszy, trudny do noszenia, ciężki.

Trudnopojętny, pojmujący z trudnością.

Trudnoruchy, z trudnością poruszający ś.

Trudność, niemożność wykona-

nia czego, brak łatwości, przeciwność, przeszkoda, zapora, zawada, bieda, ucisk; czynić **t-ci** = nie chcieć czego załatwić, przeszkadzać, nie przystawać na co; pokonać, przezwyciężyć **t-ci** = usunąć przeszkody.

Trudny, niełatwy, ciężki do uskutecznienia, przedstawiający pewne przeszkody: chcącemu nic **t-go**; **t.** do czego, ku czemu=nieskory, nieprędki, ciężki, ociężały; **t-a** z nim sprawa; **t.** do pożycia= nieprzystępny, niezgodny; **t-a** rada=nie może być inaczej, trzeba ś. z tym zgodzić.

Trudowiki, *ros.*, grupa pracy, stronnictwo w Rosji, dążące do demokratyzacji społecznej, ludowładztwa socjalistycznego i samorządu poszczególnych krajów, ze szczególnym uwzględnieniem interesów włościaństwa i nadaniem temuż ziemi.

Trudzić, sprawiać trud; zajmować kogo swojemi sprawami, interesami; męczyć, fatygować, nużyć, mordować; sprawiać komu przykrość, niepokoić, trapić; **t. ś.**, nużyć ś., męczyć ś., fatygować ś., zadawać sobie trud, pracę.

Trufla, *wł.*, jadalny grzyb ziemny, w czasie dojrzewania mocno pachnący, piestrak (fig.).

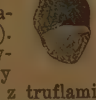

Truflowy, *wł.*, dotyczący trufli, zrobiony z trufli, przyrządzony z truflami; wyżeł **t.**=wyuczony szukać w ziemi trufli.

Truizm, *ang.*, prawda niezaprzeczona, oczywista, pewnik; prawda oklepana, ogólnie znana, komunał.

Truk, *ang.*, zręczny sposobik; zamiana; system zamienny, według którego pracodawcy usiłują wynagrodzić pracowników towarem, nie pieniędzmi, i zmusić ich do kupowania w razie potrzeby tylko we wskazanych zakładach.

Trukać, wydawać głos turkawki.

Trukczaszy, dawny urząd w Polsce; urzędnik, roznoszący półmiski u stołu dworskiego, potym urząd i tytuł honorowy.

Trulica, skrzynka.

Trumf, *nm.*, atut, karta świętna; rodzaj gry w karty.

Trumienka, mała trumna.

Trumienny, dotyczący trumny; stolarz **t.** = robiący trumny.

Trumna, Trunna, Truna, skrzynia podłużna, drewniana a. metalowa, w którą chowają ciało umarłego (fig.).

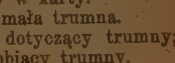

Truna—*p.* Trumna.

Trunąć, bąknąć, pisnąć.

Truneczka, Trunienka—*p.* Trumienka.

Trunek, *nm.*, płyn, napój, zawierający alkohol do picia, gorące **t-i** = okowita, arak, różne wódki; dobry **t.** na frasunek=oszołomienie ś. trunkiem, zapominając o zmartwieniach i kłopotach.

Trunkowy, *nm.*, dotyczący trunku; napój **t.**=zawierający trunek, alkoholiczny; człowiek **t.** = używający dużo trunku, upijający ś., pijak.

Trup, ciało zmarłego; paść **t-em**= umrzeć nagle; położyć kogo **t-em** = zabić; blady jak **t.**=bardzo blady; czuć to **t-em** = zagraża śmiercią; *zbior.*, zam. trupy.

Trupa, *fr.*, towarzystwo aktorów dramatycznych.

Trupek, mały trup.

Trupi, odnoszący ś. do trupa, trupowi właściwy: **t-a** bladość; **t-la** główka = gatunek dużego motyla z rodziny kordziuków z plamą na grzbiecie w kształcie

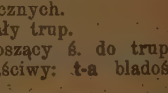

trupiej główki (fig.); **t-ie** główki= gatunek skamieniałej muszli.

Trupiasty, podobny do trupa.

Trupieć, Trupieszeć, stawać ś. trupem; stawać ś. podobnym do trupa; drętwieć, słupieć, kamienieć.

Trupień, rodzaj trądu o strupach zgniłych.

Trupieszeć—*p.* Trupieć; stawać ś. strupieszałym, spróchniałym, psuć ś., starzeć ś., niedołężnieć.

Trupisko, brzydki, wstrętny, obmierzły trup.

Trupokupiec, Trupokupca, człowiek, wykupujący trupa od nieprzyjaciela, człowiek kupczący trupami.

Trupowy, odnoszący ś. do trupa, trupi.

Trusia—*p.* Truś.

Trusk, Trzusk, szmer, chruśnięcie.

Truskać, trzeszczeć,

Truskawka, roślina z rodziny różowatych, sztuczna odmiana poziomki wyniosłej o dużych owocach (fig.).

Trust, *ang.*, zrzeczenie ś. przez akcjonarjuszów wszystkich akcji na rzecz kilku «opiekunów», wzamian za certyfikaty, dające prawo do dochodów od tychże akcji, lecz bez prawa głosowania na zebraniach akcjonarjuszów i udziału w zarządzie, jest to zmonopolizowanie całej gałęzi przemysłu w rękach małej liczby ludzi, którzy samowolnie regulują warunki produkcji i ceny towaru, z uszczerbkiem dla konsumentów i dla swych pracowników.

Truszczelina, krzew z rodzaju roślin strąkowych o kwiatach, pękających z trzaskiem za naciśnięciem.

Truś! Truś!, *wykrz.*, oznaczający przywoływanie indyków a. królików.

Truś, Trusia, Truśka, tchórz, udający niewinnego, bojaźliwe niewiniątko, baranek, milczy jak **t.**= udaje, że nic nie wie, nie chce powiedzieć.

Truteń, samiec pszczół (fig.); *przen.*, człowiek do niczego, darmozjad, nicpoń, próżniak, głupiec, gapa.

Trutka, zatruta przynęta, zwłaszcza na lisy i wilki.

Trutniowiec, motyl z rodziny kordziuków, podrzędu zmierzchnikowców.

Trutynować, *łć.*, rozważać, roztrząsać co szczegółowo.

Trut-ziele, Trój-ziele, każde ziółko jadowite, trujące.

Truwer, *fr.*, poeta, a zarazem śpiewak i muzyk wędrowny w północnej Francji w wiekach średnich.

Trwać, nie przestawać istnieć, ciągnąć ś., nie przerywać ś., nie ustawać, czekać wytrwale; zostawać, przebywać; **t.** o co = dbać, zważać na co.

Trwale, *przysł.*, wciąż, nieustannie, stale, wytrwale.

Trwalić—*p.* Utrwalać.

Trwałość, moc, własność czegoś, co trwa długo a. może długo trwać; własność czegoś, co niełatwo ś. psuje, wytrzymałość, moc; nieustawanie, ciągłość; wytrwanie, stałość, wytrwałość.

Trwały, nie ustający, ciągnący ś. długo; taki, który może długo trwać; nie psujący ś. prędko, nie ginący, mocny, wytrzymały, stały, wytrwały.

Trwanie, istnienie czegoś przez pewien czas, pozostawanie w ja-

kim stanie bez zmiany, ciągłość, nieustawanie; **t.** w czym = wytrwałość, wytrwanie.

Trwoga, strach przed niebezpieczeństwem, bojaźń, obawa, przerażenie, strach: **t-gę** szerzyć, rozsiewać, być, żyć w **t-dze**; gdy **t.** to do Boga= wtedy dopiero uciekamy ś. pod opiekę boską; alarm, gwałt: na **t-ę** dzwonić, trąbić, uderzyć na **t-ę** = na znak niebezpieczeństwa.

Trwoniciel, człowiek, który trwoni, marnotrawca.

Trwonicielka, forma ż. od Trwoniciel.

Trwonić, tracić lekkomyślnie, marnotrawić, rozrzucać.

Trwożliwie, *przysł.*, bojaźliwie.

Trwożliwość, lękliwość, bojaźliwość.

Trwożliwy, łatwo ulegający przestrachowi; bojaźliwy, lękliwy, nabawiający trwogi; alarmujący, przeraźliwy, przerażający.

Trwożny, szerzący trwogę, nabawiający trwogi, alarmujący.

Trwożyć, nabawiać trwogi, przerażać, przestraszać; **t. ś.**, doznawać trwogi, lękać ś., obawiać ś., przerażać ś.

Trya—*p.* także Trja.

Tryb, *nm.*, sposób; kształt, bieg rzeczy; **t.** życia=sposób, w jaki ś. żyje, postępuje; innym **t-em** = w inny sposób; swoim **t-em**=według własnego uznania; rzeczy idą swoim **t-em**=jak ś. układają a. ułożą; odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu; w *gram.*, forma odmiany słowa (czasownika): **t.** bezokoliczny, oznajmujący, rozkazujący, warunkowy; jedno z 3 plemion w starož. Rzymie; koło zębate w maszynie (fig.).

Tryba, *lć.*, przecięcie w prostym kierunku w lesie robione; przesiecz, przecinka, dukt.

Trybik, *lć.*, małe kółko zębate; piecyk do odłączania szumowin metali przy topieniu.

Trybometr, *gr.*, rodzaj noża, przyrząd do określenia oporu, jaki sprawia tarcie metalów.

Trybować, *nm.*, ciepłem pędzić roślinę, aby prędzej rosła; pędzić, gnać; o statku: płynąć, kierować z biegiem wody; **t.** metale = oczyszczać, przepławiać; trzeć, ocierać ś.; **t. ś.**, fermentować.

Trybowanie, *lć.*, wybijanie na blasze rozmaitych wzorów tak, aby były wypukłe; przepławianie, oczyszczanie metalu; fermentowanie, destylowanie; w *gram.*, odmiana przez tryby.

Trybowy, *lć.*, dotyczący trybu, sposobu, regularny; koło **t-we** = koło zębate, pędzące, nadające ruch.

Trybula, Trybulka, roślina z rodziny baldaszkowatych, pospolita po brzegach lasów i łąk; uprawiana w ogrodach jest niższa, o mocnym zapachu, używana do przypraw; szczypiorek.

Trybulacja, *lć.*, ucisk, niepokój, zmartwienie, frasunek.

Trybularz—*p.* Turybularz.

Trybulka—*p.* Trybula.

Trybun, *lć.*, obrońca praw i interesów ludu u dawnych Rzymian; we Francji członek trybunatu; przywódca ludu.

Trybuna, *fr.*, mównica, wzniesione miejsce dla mówcy, dla sędziów lub dla widzów. (fig.).

Trybunalczyk, *lć.*, deputat do trybunału; jurysta, sądownik w dawnej Polsce.

Trybunalista, *lć.*, członek trybunału, deputat do trybunału.

Trybunalski, *lć.*, dotyczący trybunału, do trybunału należący, wydany przez trybunał: wyrok **t.**

Trybunał, *łć.*, sąd; grono sędziów; miejsce posiedzeń sądu; dawniej: instancja sądowa, sądząca sprawy cywilne; **t.** rewolucyjny—*p.* Rewolucyjny.

Trybunarz, *łć.*, trybun.

Trybunat, *łć.*, urząd, godność trybuna; urzędowanie trybuna; ciało polityczne we Francji podczas konsulatu (1799—1804), rozważające projekty prawodawcze.

Trybuński, *łć.*, dotyczący trybuna.

Trybur, *łć.*, dynarek, trójnóg.

Trybuszon, *fr.*, korkociąg, grajcarek, wyrwicz.

Trybut, *łć.*, danina, haracz, hołd, podatek.

Trycezyna, *łć.*, nabożeństwo za duszę zmarłych.

Trychina, *łć.*, robak włoskowaty, żyjący szczególnie w mięsie trzody chlewnej, sprowadzający po zjedzeniu go przykrą chorobę, często śmiertelną (fig.).

Trychinoza, *łć.*, choroba, sprawiona przez nagromadzenie ś. trychin w jakiej części ciała, zatrucie trychinami.

Trychoblasty, *gr.*, włoskowate komórki roślinne.

Trychonot, ryba koścista, skrzelowata, gardłopłetwa, płaskogłowa.

Trycykl, *fr.*, trójkołowiec, welocyped o trzech kołach (fig.).

Tryczek, młody tryk; motyl z rodziny oblaczków, z podrzędu zmierzchnikowców.

Trydent, *łć.*, trójząb.

Tryfan, minerał z gromady krzemianowców, z rzędu krzemianów, z grupy skaleniowców; labrador.

Tryfilin, minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów.

Tryft, prąd zmienny w morzach.

Tryfus, *łć.*, szaflik o 3 nogach.

Tryganiec, trójnóg, trzynóg.

Tryglif, *gr.*, trójwrąb, ozdoba architektoniczna fryzu, złożona z trzech pasków pionowych, niekiedy z rzeźbą pomiędzy niemi (f.).

Tryglotta, *gr.*, trzyjęzykowy, wyrażony, napisany w 3 językach.

Trygonometrja, *gr.*, część geometrji o mierzeniu trójkątów, użyteczna w rozmaitych pomiarach (wysokości, odległości itp.); **t. płaska** = bada trójkąty płaskie, **t. sferyczna** = trójkąty sferyczne.

Tryhubica, *białor.*, sieć rybacka z mocnych nici do łowienia ryb, składa ś. z trzech pól czyli ścian.

Tryjada, *gr.*, zebranie 3 jedności, 3 osobistości, 3 bóstw; w *muz.* 3 najważniejsze akordy.

Tryjas, *gr.*, **Tryjasowa formacja,** pokłady gieologiczne drugorzędowe, złożone z piaskowców, wapieni muszlowych ze skamieniałościami i rudami.

Tryjer, Trieur, *fr.*, przebieracz, sortownik (narzędzie gospodarskie) (fig.).

Tryjera, *gr.*, **Trirema,** *łć.*, u starożytnych: okręt żaglowy z trzema rzędami ław dla wioślarzy na każdym boku, wązki, a szybki (fig.).

Tryjola, Tryjolka, *wł.*, trójka, figura muzyczna, złożona z 3 nut, a trwająca tyleż, co dwie nuty.

Tryjolet, *fr.*, forma rymotwórcza, złożona z 8 wierszy, z których pierwszy powtarza ś. po trzecim, a po szóstym pierwszy i drugi.

Tryk, Trykacz, Tryksacz, baran nie trzebiony.

Trykacz, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Trykać, Tryksać, *dok.* Tryknąć, Tryksnąć; o baranach, kozłach: bość rogami, uderzać głową; **t. ś.,** bość ś. rogami, uderzać ś. nawzajem głowami, czubić ś.

Tryklinja, *gr.*, u starож. Greków i Rzymian trójkątny stół jadalny; także sala jadalna, gościnna.

Trykliwy, bodliwy, bodzący.

Trykolor, *łć.*, trójbarwna flaga, takaż kokarda.

Trykotaż, Trykoty, *fr.*, tkanina, robiona sposobem pończoszniczym, wyroby z takiej tkaniny.

Tryks, cios od ubodzenia rogami, uderzenie rogami a. głową.

Tryksać—*p.* Trykać.

Tryktrak, *fr.*, rodzaj gry w kostki; rodzaj gry w karty.

Tryl, *wł.*, ozdoba muzyczna, polegająca na szybkim powtarzaniu po sobie dwuch sąsiednich tonów.

Tryljon, *łć.*, miljon biljonów (jedynka z 18 zerami).

Trylobity, *gr.*, rodzaj skamieniałości pewnych skorupiaków zaginionych; trójłatowce (fig.).

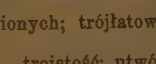

Trylogja, *gr.*, troistość; utwór literacki, złożony z trzech oddzielnych części, stanowiących jedną całość.

Trymestr, *łć.*, ćwierćrocze, kwartał.

Trymorfizm, *gr.*, trójpostaciowość.

Tryna, trociny, opiłki.

Trynica, opończa z grubego płótna.

Trynitarski, *łć.*, dotyczący Trynitarza a. Trynitarzy, należący do nich.

Trynitarze, *łć.*, zakon religijny świętej Trójcy, założony w 1198 r., mający na celu wykupywanie jeńców z niewoli tureckiej.

Trynka, w grze w karty: trzy asy, trzy króle, trzy damy; trzy rzeczy, trójka; potrójne szczęście, wyjątkowe szczęście.

Trynkgield, *nm.*, napiwek, datek, udzielony posługującemu.

Trynomjum, *gr.*, trójdzielna liczba.

Tryo—*p.* Trjo.

Tryp—*p.* Turmalin.

Trypa, gatunek materji jedwabnej.

Trypartycja, *łć.*, trójpodział, podział na trzy części.

Trypela, Trypla, *łć.*, piasek, pomieszany z gliną, spiekły i stwardniały, używany do polerowania szkła i kruszców.

Tryper, *nm.*, rzeżączka, zaraźliwe zapalenie kanału moczowego (choroba weneryczna).

Trypla, *nm.*, gatunek glinki, złożonej z drobniutkich skorupek okrzemek, służącej do polerowania metali, rogu, bursztynu i t. p.

Trypla, *fr.*, w grze bilardowej: uderzenie jednej kuli drugą tak, aby ta ś. dwa razy od bandy odbiła.

Tryplet, *łć.*, trzy wiersze rymowane, stanowiące jakieś przysłowie lub zagadkę.

Tryplika, *łć.*, w prawie: odpowiedź oskarżającego na replikę, t. j. na odpowiedź oskarżonego, odpowiedź trzecia.

Tryplikat, *łć.*, trzecia kopja.

Tryplować, *łć.*, potrajać.

Trypsyna, *gr.*, jeden ze składników soku trzustkowego, pomocny w trawieniu, rozpuszczający białko.

Tryptyk, *gr.*, obraz trzyskrzydłowy, złożony z 3-ch obrazów (f.).

Trysekcja, *łć.*, trójdzielność; podział na trzy części równe.

Tryskacz, roślina zielna z rodziny dyniowatych, o łodydze ścielącej ś., owocach w kształcie ogórka, po dojrzeniu wytryskujących ciecz ostrą, ogórek ośli (fig.).

Tryskać, *dok.* Trysnąć; wytryskiwać, wypływać z siłą, z natężeniem; wylewać ś. strugą cienką wysoko a. daleko; wypadać gwałtownie, rozsypując ś. dokoła: iskry **t-ają** z głowni; ogień mu z oczu **t-a** = zapał widnieje w oczach jego.

Trysnąć—*p. nied.* Tryskać.

Tryszak, *wł.*, rodzaj gry w karty.

Trytomja, *gr.*, podział na trzy części.

Tryton, *gr.*, bóstwo morskie starożyt. Greków: pół człowieka, pół ryby; rodzaj jaszczurki; traszka (fig.).

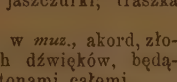

Tryton, *wł.*, w *muz.*, akord, złożony z trzech dźwięków, będących trzema tonami całemi.

Tryturacja, *łć.*, starcie na miałki proszek.

Tryumf, *łć.*, zwycięstwo, oznaka zwycięstwa, radość z powodu zwycięstwa; najwyższy zaszczyt, okazywany wodzom w Rzymie starożytnym za odniesione zwycięstwo.

Tryumfalnie, *łć., przysł.*, z tryumfem, zwycięsko, uroczyście.

Tryumfalny, *łć.*, zwycięski, uroczysty; **t. łuk, t.** brama=ozdobna budowla w kształcie bramy lub łuku, wzniesionadla uczczeniaznakomitych osób, przez nią wjeżdżających (fig.).

Tryumfator, *łć.*, wódz zwycięski, zwycięzca.

Trymfatorka, *łć.*, forma ż. od Tryumfator.

Tryumfatorski, *łć.*, dotyczący tryumfatora, właściwy tryumfatorowi, należny mu.

Tryumfować, *łć.*, zwyciężać, cieszyć ś. ze zwycięstwa, nad kimś odniesionego, pysznić ś. zwycięstwem; kościół **t-fujący** = zwycięski, dający wieczne zbawienie, obcowanie i tryumf Świętych.

Tryumwir, *łć.*, każdy z trzech panujących w czasie tryumwiratu w starożytnym Rzymie.

Tryumwiralny, Tryumwirski, *łć.*, dotyczący tryumwira.

Tryumwirat, *łć.*, panowanie trzech mężów.

Trywjalność, *łć.*, pospolitość, płaskość.

Trywjalny, *łć.*, gminny, pospolity, płaski, nieprzyzwoity, niesmaczny; **t-a szkoła** = w Austrji szkoła trzyklasowa.

Trywjum, *łć., dosł.*: droga rozstajna w trzy strony; kurs niższy nauk, wykładany w szkołach w wiekach średnich, obejmujący gramatykę, retorykę i djalektykę; szkoła, w której taki kurs wykładano: szkoła trywjalna.

Tryzna, uczta pogrzebowa u starożytnych Słowian, stypa.

Trza, *skr.* Trzeba.

Trzaseczka, *zdr.* od Trzaska.

Trzask, *wykrz.*, naśladujący łoskot trzaskania, klaskania i t. p.; *rzecz.*, łoskot, trzaskanie, klaskanie, huk, odgłos łamania ś., pę-

kania; z t-iem=z hukiem, z hałasem, szybko, nagle, znienacka.

Trzaska, kawałek łupanego drzewa, ostrużyna, wiór, drzazga; kawałek smolnego drzewa do palenia, łuczywo, szczepa; sztuka drzewa w tratwie; gdzie drwa rąbią, tam t-i lecą = wśród ogólnego niebezpieczeństwa można osobiście ucierpieć; **t. a.** błędnica t., motyl z podrzędu zmierzchnikowców, rodz. drewnicówek.

Trzaskać, *dok.* Trzasnąć; wydawać trzask, głośno trzeszczeć; pękać, łamać ś. z trzaskiem; o piorunie: bić, rozbijać, uderzać z trzaskiem; wydawać trzaśnięcia, klaskać; **t.** z bicza, **t.** drzwiami; bić, uderzać z trzaskiem; walić: **t.** kogo po twarzy; **t. ś.,** odmykać wciąż, zamykać drzwi, wchodzić i wychodzić, przetwierać ś. z hałasem; gromić, łajać kogo; o drzewie, materji i t. d.: pękać, drzeć ś.

Trzaskający, wydający odgłos trzasku, pękający z odgłosem; mróz t.=bardzo silny.

Trzaskawica, huk grzmotu; pioruny, grzmoty; strzelba trzaskająca, armata wielka.

Trzaskawka, krótki sznurek, uwiązany u końca bicza, aby trzaskał.

Trzaskliwy, pełen trzasku, trzaskający, głośny.

Trzaskowisko, wióry, ostrużyny—*p.* Trzaśnisko.

Trzasnąć—*p. nied.* Trzaskać.

Trzaśnisko, miejsce, gdzie rąbią drzewo i gdzie gromadzą się trzaski.

Trzaśny, któremu towarzyszy trzask.

Trząska, słoma, pomieszana z sianem, trzęsionka; rozrzucenie nawozu na roli.

Trząsnąć—*p.* Trząść.

Trząść, poruszać, ruszać silnie, wstrząsać, potrząsać mocno; o koniu, o pojeździe: nielekko nosić, podrzucać; rządzić, rozrządzać czym samodzielnie i samowolnie; strącać co z czego, mocno poruszając: **t.** jabłka, gruszki; wywoływać dreszcze, wstrząsać: febra go trzęsie; mówić, rozpowiadać: **t.** nowiny, wieści, plotki, żarty= roztrząsać, szczuć, układać, rozważać, badać; przetrząsać, rewidować; **t. ś.,** chwiać ś., drżeć, wstrząsać ś.; **t.** czym, jak z rękawa = dużo czego mówić, np. wieści, plotek, żartów; być wzruszonym ,z oburzenia,gniewu,wstrętu; być pełnym czego: całe miasto aż ś. trzęsie od wiadomości, od plotek.

Trzcianka, rurka trzciny.

Trzcina, roślina z rodziny traw, o wysokiej, pustej łodydze, z dużą wiechą kłosków na szczycie (fig.); **t.** cukrowa=rosnąca w krajach gorących, z której wyciskają sok zawierający cukier (fig.); **t.** bambusowa=roślina z rodziny traw, rosnąca w Indjach Wschodnich (fig.); laska z t-y; *przen.,* człowiek chwiejny, bez stałych zasad.

Trzcinal, gwóźdź sufitowy do przymocowywania trzciny.

Trzciniak, ptak wróblowaty przelotny, z rodziny pokrzewek, gnieździ ś. w trzcinach i łozach (fig.).

Trzciniany, odnoszący ś. do trzciny, zrobiony z trzciny.

Trzciniasty, podobny do trzciny, mający kształt trzciny.

Trzcinisko, miejsce zarosłe trzciną, gruba brzydka trzcina.

Trzcinisty, obfitujący w trzcinę, zarosły trzciną.

Trzcinka, *zdr.* od Trzcina, cienka, giętka laseczka z trzciny, pręcik trzcinowy.

Trzcinnik, ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny łuszczaków, poświerka, potrzos.

Trzcinokwiat – *p.* Kwiatotrzcina.

Trzcinopalma, roślina jednoliścieniowa z rodziny palm (fig.).

Trzcinować, w *mul.*, nabijać trzcinę na deski ściany a. sufitu i drutem nawiązywać, w celu narzucenia na to wapna.

Trzcinowy, dotyczący trzciny, zrobiony z trzciny.

Trzcionka – *p.* Gajówka.

Trzeba, Trza, jest konieczne, winno ś., należy ś., jest potrzeba, jest potrzebne; **t.** mi=potrzebuję; **t.** ci wiedzieć = powinieneś wiedzieć; **t.** mi było = niepotrzebnie to zrobiłem, niepotrzebnie mi ś. to zdarzyło; niewiele mu **t.** = przestaje na byle czym, skromny jest w swych wymaganiach; niewiele mu już **t.** = jest umierający.

Trzebiciel, człowiek, który trzebi, oczyszcza, czyściciel; człowiek, pokładający, trzebiący samce.

Trzebić, czyścić, oczyszczać, wyrywać zielsko, pleć chwasty; wycinać drzewa i krzaki; wypleniać, niszczyć, wytępiać, np. szkodliwe zwierzęta; kapłonić, mnisić, wałaszyć, pokładać, kastrować; przewiewać, wiać, opalać: **t.** len= czochrać; **t. ś.** = czyścić ś.; wytępiać ś., zabijać ś. wzajemnie.

Trzebieniec, rzezaniec, kastrat, eunuch.

Trzebież, czyszczenie gruntu przez usuwanie niepotrzebnej roślinności, np. drzew, krzewów, chwastów; wycinanie lasu, karczowanie; rola po wytrzebionym lesie, oczyszczony grunt, karczowisko, nowizna.

Trzebula, roślina z rodziny baldaszkowatych, uprawiana po ogrodach, używana zamiast pietruszki (fig.).

Trzebulak, motyl z podrzędu miernikowców, rodziny roślinioków.

Trzech, liczebnik osobowo-męski od Trzy.

Trzechdzienny, trwający od trzech dni.

Trzechgłówny, posiadający trzy głowy, o trzech głowach.

Trzechkrólski, odnoszący ś. do święta Trzech Królów, przypadający na Trzy Króle.

Trzechletni, trwający od trzech lat, istniejący, ciągnący ś. trzy lata.

Trzechmiesięczny, trwający od trzech miesięcy; istniejący, żyjący trzy miesiące.

Trzechsetny, liczebnik porządkowy od 300; będący jedną częścią wielkości, podzielonej na trzysta równych części.

Trzechtysięczny, Trzechtysięczny, zawierający w sobie trzy tysiące, będący jedną częścią wielkości, podzielonej na 3000 równych części.

Trzeci, liczebnik porządkowy od trzy; będący jedną częścią wielkości, podzielonej na trzy równe części; **t-ia** = trzecia godzina; po **t-ie** = na trzecim miejscu, z trzeciego względu; w *mat.*, **t-ia** potęga=iloczyn wielkości, pomnożo-

ny dwa razy przez siebie samą; stan t.=mieszczanie, burżuazja.

Trzeciaczka, pasorzyt, bytujący we krwi u ludzi i zwierząt, powoduje występującą co trzy dni gorączkę; gorączka, wywołana tym pasorzytem.

Trzeciak, dawna moneta polska, potrójny denar; żołnierz trzeciego pułku a. trzeciej legji; trzeci koń zaprzężony; trzecia osoba w grze; gatunek miodu pitnego; przyprzążka na trzeciego konia; trzecia część zboża zebranego; w *lm.*, **t-ki**, w *górn.*, podwoje, węgary u drzwi; w *szkołach:* uczeń klasy trzeciej.

Trzecina, trzecia część włóki, dziesięć morgów.

Trzeciodniowy, Trzeciodzienny, trwający od trzech dni; przypadający, zdarzający ś. co trzeci dzień.

Trzecioletni, będący w trzecim roku, istniejący, żyjący trzy lata; przypadający, zdarzający ś. co trzy lata.

Trzeciomiesięczny, będący w trzecim miesiącu; przypadający, zdarzający ś. co trzy miesiące.

Trzeciotygodniowy, będący w trzecim tygodniu, trwający trzy tygodnie; przypadający, zdarzający ś. co trzy tygodnie.

Trzecizna, jedna trzecia część całości, trójka; posiadanie majątku ziemskiego z warunkiem oddania trzeciej części dochodów.

Trzeć, wykonywać tarcie, pocierać, wycierać, rozcierać, nacierać; uwierać, cisnąć; **t.** drzewo = piłować; **t.** len, konopie = międlić; miąć, miętosić; **t. ś.** o co, pocierać ś. o co; **t.** ubranie=czyścić; **t. ś.** o rybach: ikrzyć ś.; **t. ś.** z kim, walczyć, ucierać ś.

Trzej, liczebnik osobowo-męski od Trzy.

Trzem, pałac, dworzec; przedsionek, westybul.

Trzemcha — *p.* Czeremcha.

Trzemucha, roślina z rodz. liljowatych, niedźwiedź czośnek.

Trzep, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Trzepacz, człowiek, który co trzepie w celu usunięcia pyłu; *żart.*, człowiek, co bije; drewniane narzędzie do trzepania lnu, trzepaczka, przyrząd do oczyszczania szmat, przeznaczonych do wyrobu papieru (fig.). *przen.*, człowiek, mówiący co szybko i bez uwagi.

Trzepaczka, narzędzie do trzepania odzienia, lnu; wiązka ostrokrzewu, wiecha; kobieta, lubiąca trzepać, t. j. mówić szybko i bez uwagi.

Trzepać, *dok.* Trzepnąć; uderzać czym co, aby usunąć z niego kurz, pył; **t.** len = uderzać go trzepaczką dla usunięcia paździerzy; mówić szybko i bez uwagi: **t.** pacierz, lekcję; uderzać, bić, klaskać; śnieg, deszcz w oczy **t-e** =pada obficie przy silnym wietrze.

Trzepanina, Trzepanka, wybicie, bicie rózgami, kijami, wytrzepywanie z kurzu; gadanie szybko i bez uwagi, chłapanina.

Trzepietarz, człowiek gadatliwy, plotkarz; pleciuga, pleciuch, arlekin z trzepaczką.

Trzepiot—*p.* Szczebiot.

Trzepiotać (się), Trzepotać (się), uderzać, trzepać, bić skrzydłami; **t. ś.**, postępować lekkomyślnie, bez zastanowienia, mówić dużo i prędko, poruszać ś. z żywością.

Trzepiotka—*p.* Szczebiotka.

Trzepiotopióry, trzepoczący piórami.

Trzepnąć—*p. nied.* Trzepać.

Trzepotać—*p.* Trzepiotać.

Trzeszcz, owad z rzędu półpokrywych (fig.).

Trzeszczeć, wydawać trzask przy łamaniu ś., przy rwaniu ś., rozdzieraniu ś.; pękać, wydawać tarkot; aż mi w głowie **t-y**=boli mnie, jest zbytnio czym zajęta, mocno skłopotana, pełna huku, trzasku.

Trzeszczka, jedna z dwu małych, przesuwalnych kostek wśród stopni.

Trześnia, drzewo owocowe z rodziny różowatych, czereśnia (fig.).

Trześniowy, odnoszący ś. do trześni, zrobiony z drzewa a. z owocu trześni.

Trzewia—*p.* Trzewo.

Trzewice, trzewiki.

Trzewiczek, *zdr.* od Trzewik; **t.** roślina z rodziny storczykowatych, obówik.

Trzewicznik—*p.* Trzewiczek.

Trzewiczny—*p.* Trzewikowy.

Trzewiczysko, brzydki, niezgrabny trzewik.

Trzewik, rodzaj obuwia bez cholewy, okrywającego tylko stopę.

Trzewikodziób, okazały ptak afrykański z rzędu bocianowatych z rodziny czapli, z dużym dziobem w kształcie trzewika drewnianego (fig.).

Trzewny, odnoszący ś. do trzewa, do trzew.

Trzewo, Trzewa, Trzewia, kiszki, żołądek, błony i wszelkie narzędzia wewnątrz jamy brzusznej, wnętrzności.

Trzeźwić, wracać przytomność zemdlonemu a. pijanemu; orzeźwiać; wyprowadzać kogo ze złudzeń; **t. ś.**, przychodzić do przytomności po przepiciu, po zemdleniu; orzeźwiać ś., ożywiać ś.

Trzeźwieć, przychodzić do przytomności po przepiciu, po omdleniu, wychodzić z oszołomienia, odzyskiwać przytomność umysłu, pozbywać ś. złudzeń.

Trzeźwo, *przysł.*, nie będąc pijanym; przytomnie, wstrzemięźliwie; na **t.**=zimno, na rozum biorąc, nie unosząc ś. uczuciem ani złudzeniem.

Trzeźwość, stan osoby nie pijanej, nie pozbawionej przytomności, przytomność, wstrzemięźliwość co do trunków; **t.** umysłu= pogląd na rzeczy rozsądny, jasny, pozbawiony złudzeń.

Trzeźwy, nie pozbawiony przytomności, przytomny, który ś. nie upija, wstrzemięźliwy; rozsądnie na rzeczy patrzący, jasno rzeczy widzący; kierujący ś. rozumem, a nie sercem i wyobraźnią; pogląd **t-y**=rozsądny.

Trzęsak, rodzaj raka galaretowatego (choroby).

Trzęsawa, Trzęsawica, Trzęsawisko, ziemia bagnista, gdzie nogi zapadają ś.; trzęsienie, drżenie członków.

Trzęsawiec—*p.* Drętwik.

Trzęsawisko—*p.* Trzęsawa.

Trzęsawisty, obfitujący w trzęsawiska, błotnisty, bagnisty.

Trzęsawka, ozdoba przy ubiorach kobiecych, trzęsąca ś. przy każdym poruszeniu, kitka.

Trzęsidło, trzęsiono.

Trzęsawy, skłonny do trzęsienia ś.

Trzęsianka—*p.* Trzęsionka.

Trzęsiączka, choroba nerwowa, objawiająca ś. drżeniem członków.

Trzęsidełko, *zdr.* od Trzęsidło.

Trzęsidło, roślina mikroskopijna z gromady wodorostów, tworzy nitki paciorkowate (fig.) — *p.* Trzęsawka.

Trzęsienie, wstrząsanie, chwianie; drżenie, dygotanie;

t. ziemi = gwałtowny, niszczący, podnoszący ś. i opadający ruch skorupy ziemskiej.

Trzęsiogonek—*p.* Pliszka.

Trzęsionka, słoma roztrzęsiona, pognieciona; słoma, pomieszana z sianem, służąca za pokarm dla bydła; kilka gatunków wódki, wlanych do jednego kieliszka.

Trzęsiskrzynka, złodziej, rzezimieszek.

Trzęski, trzęsący ś., chwiejący ś.: **t-a** bryczka.

Trzęsba, trzęsienie.

Trzmić, tkwić, sterczeć; trzepotać ś.

Trzmiel, owad błonkoskrzydły, pszczołowaty (f.).

Trzmielina, krzew z rodziny dławiszowatych z rzędu klonowych, o nasionach i liściach jadowitych (f.).

Trzmieliniak, motyl z podrzędu miernikowców, z rodziny drzewiniaków, plamiec.

Trzmielinowy, odnoszący ś. do trzmieliny, zrobiony z trzmieliny.

Trzmielka, owad błonkoskrzydły, pszczółkowaty.

Trzmielojad—*p.* Kobuz.

Trzmielowiec, motyl z podrzędu zmierzchników-ców, z rodziny kordziuków.

Trzmielowy, odnoszący ś. do trzmiela, właściwy trzmielowi.

Trzmielówka, owad błonkoskrzydły, pszczółkowaty.

Trznadel, ptak wróblowaty, śpiewający, stożkodzioby z rodziny łuszczaków (fig.).

Trzoda, gromada, stado zwierząt, zwłaszcza domowych; zwierzęta domowe, bydło: **t.** chlewna=świnie; wielka ilość, chmara.

Trzodny, dotyczący trzody a. trzód.

Trzon, płyta z żelaza, z cegieł, na której ś. ogień pali; rękojeść narzędzia, trzonek; **t.** pióra=pręcik pióra przy osadzie rurkowaty, dęty, dalej aż do końca twardy, lecz giętki; w *bot.*, kwiatostan typu kłosu, o grubej, mięsistej osi, okryty kwiatami siedzącemi, najczęściej niedoskonałemi, zwykle bez osłon; środkowa część kolumny bez podstawy i głowicy; pień grzybów, bedłek, kłodzina; **t.** w maszynach; cienki, okrągły walec, poruszający ś. w kierunku swej długości; kadłub; **t.** kręgowy=zbita większa część każdego kręgu.

Trzonek, *zdr.* od Trzon.

Trzonowy, dotyczący trzonu, ząb **t.** = znajdujący ś. w szczęce z boku, po za kłami (fig.); **t.** ząb komu wyrwać=dać ś. komu we znaki, pokrzywdzić kogo, pozbawić kogo rzeczy potrzebnej, mającej dla niego dużą wartość; rośliny **t-e** = rośliny jednopienne a. dwupienne o kwiatach oddzielnych, słupkowych i pręcikowych bez okwiatu, umieszczone na trzonie mięsistym a. zdrzewniałym.

Trzonóg, trójnóg.

Trzop, czerep, skorupa.

Trzopaszczęki, trójpaszczęki.

Trzopek, gatunek mszycy.

Trzos, worek podłużny ze skóry lub zamszu, nakształt pasa, służący do noszenia pieniędzy; mieć gruby, pełny **t.**=mieć dużo pieniędzy, być bogatym.

Trzosik, *zdr.* od Trzos.

Trzosła, lędźwie, uda.

Trzosło, rękojeść pługa, krój.

Trzpiennik, duży owad błonkoskrzydły z grupy roślinarek, bardzo szkodliwy dla drzew iglastych (fig.).

Trzpień, koleczu sprzążki; oścień, kłykieć; twardy ośrodek, rdzeń: **t.** wrzodu, rany.

Trzpiot, człowiek lekkomyślny, roztargniony, roztrzepaniec, wietrznik, lekkoduch, figlarz; trzepotanie, szelest, szmer.

Trzpiotać, trzepotać; **t. ś.**, postępować lekkomyślnie, wietrznie, być roztargnionym, stroić figle, paplać bez sensu.

Trzpiotalski, Trzpiotowski, dotyczący trzpiota, lekkomyślny; *rzecz.*, trzpiot, lekkoduch, lekkomyślnik.

Trzpiotka, kobieta trzpiot, roztrzepanica, wietrznica, figlarka.

Trzpiotliwy—*p.* Trzpiotowaty.

Trzpiotostwo, postępowanie lekkomyślne, postępek płochy, lekkomyślność, wietrznictwo.

Trzpiotować, postępować, żyć jak trzpiot, być nieuważnym, roztargnionym, roztrzepanym.

Trzpiotowatość, lekkomyślność, wietrznictwo, brak zastanowienia, rozrzucanie ś., nieuwaga, figlarność.

Trzpiotowaty, nieco lekkomyślny, nierozważny, roztargniony, rozrzucony.

Trzustka, gruczoł podżołądkowy, wydzielający sok, zawierający fermenty trawienne (fig.).

Trzy (trzech, trzem), liczebnik główny = 3, trzy jedności; paplać trzy po trzy=bez sensu; wygląda, jakby trzech zliczyć nie umiał=głupiec; reguła trzech: prosta=sposób, za pomocą którego, mając trzy wielkości, o d n a j d u j e m y czwartą im proporcjonalną; reguła trzech złożona=sposób, za pomocą którego, mając nieparzystą ilość wielkości, odnajdujemy jeszcze jedną, im proporcjonalną.

Trzybarwisty—*p.* Trójbarwisty.

Trzyczęściowy, podzielony na 3 części; składający ś. z 3 części.

Trzyćwierciowy, długi lub szeroki na trzy ćwierci jakiej miary, np. łokcia; zawierający w sobie trzy ćwierci czego, np. beczki, wiadra i t. p.; w *muz.*, takt, którego trwanie wynosi trzy ćwierci całej nuty.

Trzydniowy, Trzydzienny, trwający trzy dni, żyjący trzy dni.

Trzydniówka, pobyt trzydniowy w jakim miejscu, odpoczynek trzydniowy; deszcz, padający nieustannie w ciągu trzech dni.

Trzydzielny, dający ś. podzielić na trzy części; w *bot.*, łodyga, roślina, której każda gałązka rozdziela ś. na trzy mniejsze.

Trzydziestka, trzydzieści jednostek; trzydzieści lat wieku; jedna trzydziesta część czego.

Trzydziestnica, nabożeństwo zwykłe, odbywające ś. trzydziestego dnia.

Trzydziestny, odnoszący ś. do trzydziestu; zawierający w sobie liczbę trzydzieści.

Trzydziestodzienny, Trzydziestodniowy, trwający trzydzieści dni, mający trzydzieści dni życia.

Trzydziestokrotny, trzydzieści razy powtarzający ś., trzydzieści razy zwiększony.

Trzydziestoletni, trwający trzydzieści lat, mający trzydzieści lat życia.

Trzydziestomiesięczny, trwający trzydzieści miesięcy, mający trzydzieści miesięcy życia.

Trzydziestoośmiogłowy, mający 38 głów; złożony z 38 osób.

Trzydziestoroczny, trwający trzydzieści lat, mający trzydzieści lat życia.

Trzydziestu, f o r m a osobowo-męska od 30.

Trzydziesty, licz. porząd. od 30.
Trzydzieści, liczeb. główny=30.
Trzydzieścioro (-rga), liczebnik zbiorowy od 30.
Trzyfuntowy, ważący trzy funty; odnoszący ś. do trzech funtów: działo **t-e** = które ś. nabija kulą, ważącą trzy funty.
Trzygarb, motyl z podrzędu zmierzchnikowców, z rodziny literówek, błyszczka trzysterka.
Trzygarncowy, mieszczący w sobie trzy garnce.
Trzygarncówka, miara, mieszcząca w sobie trzy garnce.
Trzygłosowy, podzielony na trzy głosy; złożony z trzech głosów.
Trzygodzinny, trwający trzy godziny, mający trzy godziny życia.
Trzygroszowy, dotyczący 3 groszy=3 groszom; kosztujący 3 grosze.
Trzygroszówka, pieniądz, wartujący trzy grosze.
Trzyjęzyczny, posiadający trzy języki, mówiący trzema językami.
Trzykonny, zaprzężony w trzy konie, mający się trzech koni.
Trzykorcowy, zawierający trzy korce.
Trzykroć, Trzykrotnie, *przysł.*, trzy razy, potrójnie; po **t.** = trzy razy raz po razie.
Trzykrocrodny, wydający, rodzący owoc trzy razy do roku.
Trzykrotka, roślina zwrotnikowa z klasy jednoliściennych, z rodziny storczykowatych.
Trzykrotny, stający ś. po raz trzeci, uczyniony, powtórzony po raz trzeci.
Trzykształtny—*p.* Trójkształtny.
Trzykwartowy, mieszczący w sobie trzy kwarty.
Trzykwaterkowy, mieszczący w sobie trzy kwaterki.
Trzylecie, przeciąg trzech lat, okres trzechletni.
Trzyletni, trwający trzy lata, mający trzy lata wieku.
Trzylistny, Trójlistny, mający trzy liście.
Trzyłby—*p.* Trójłbisty.
Trzyłokciowy, mający trzy łokcie długości, szerokości, głębokości a. wysokości.
Trzymacz, człowiek, który co trzyma.
Trzymać, zachwyciwszy w ręce, nie puszczać, mieć w ręku, dzierżeć; mieć co w posiadaniu, zwłaszcza chwilowym, mieć co w rozporządzeniu do pewnego czasu, dzierżawić, arendować, mieć w dożywociu: **t.** wieś, karczmę; utrzymywać, prowadzić: **t.** szkołę, hotel, sklep; utrzymywać, mieć, chować: **t.** konie, **t.** nauczyciela do dzieci, **t.** towar na składzie, **t.** służących, **t.** pismo=prenumerować; chować, kryć, zamykać: **t.** co pod kluczem = w zamkniętym pomieszczeniu; zatrzymywać, nie poruszać, nie zwalniać: **t.** kogo pod strażą, w więzieniu: **t.** miasto w oblężeniu=oblegać je; choroba **t-a** go w łóżku=zatrzymuje; wiatry **t-ają** okręt na pełnym morzu; hamować, ukrócać, nie dawać zbytniej swobody: **t.** kogo w ryzach, w posłuszeństwie, w karbach, w rygorze; utrzymywać w pewnym stanie, zachowywać: **t.** nogi ciepło; mniemać, myśleć, sądzić, rozumieć: dobrze, źle o kim **t.**, wiele o sobie **t.** = być zarozumiałym; mieścić w sobie, zamykać, zawierać: beczka **t-a** w sobie sto garncy; zajmować jakie stanowisko: **t.** prym, pierwszeństwo, wyróżniać ś., być pierwszym, przewodzić, **t.** środek, być w pośrodku, być umiarkowanym, nie przesadzać; **t.** czoło = być pierwszym, stać na czele; **t.** z kim, być czyimś stronnikiem, być po czyjejś stronie, utrzymywać czyjąś stronę; o barwach: nie pełznąć, nie płowieć, nie blaknąć; nie puszczać, nie słabnąć: mróz, lód **t-a**;

t. język za zębami = nie rozgłaszać o czego, nie plotkować, milczeć o czymś; **t.** kogo na słowie, na obietnicy = zwodzić, łudzić; **t.** stróż = nie rozstrajać ś. (o instrumentach); **t.** dziecko do chrztu = być jego chrzestnym ojcem; **t.** kogo u siebie = dawać mu utrzymanie, karmić; **t.** głowę prosto = nie schylać jej; **t.** na loterji = grać; **t.** o zakład = zakładać ś.; **t.** dziesięć przeciw jednemu = stawiać na zakład; **t.** kogo ostro, krótko = nie pozwalać mu na wybryki, na swawolę; **t.** bank = ciągnąć bank, być bankierem (w grze w karty); złapał Kozak Tatarzyna, a Tatarzyn za łeb **t-a** = trafił swój na swego, nie dał ś. zwyciężyć; **t.** takt = zachowywać miarę przy wykonywaniu jakiego utworu muzycznego, utrzymywać ś. w takcie, zachowywać ś. odpowiednio; **t.** krok = poruszać ś. w takt w tańcu a. w marszu; **t.** miarę = być pewnej określonej miary; **t.** ś. = uchwyciwszy ś. rękami za co, nie puszczać ś., dzierżeć ś.: **t.** ś. rękami za co, **t.** ś. nawzajem za ręce; zachowywać pewną postawę, stać, siedzieć w pewnym położeniu: **t.** ś. dobrze na koniu, **t.** ś. prosto, pochyło; zachowywać co, pilnować czego, przestrzegać czego, nie naruszać, nie przestępować czego: **t.** ś. litery prawa, **t.** ś. pewnych przepisów, prawideł; nie rozchodzić ś., nie rozpraszać ś.: **t.** ś. kupy; wiązać ś., kleić ś., stanowić pewną całość myślową: to dowodzenie nie **t-a** ś. kupy; bronić ś., opierać ś.: **t.** ś. do upadłego; **t.** ś. czego rękami i nogami = obstawać przy czym uporczywie, bronić czego zawzięcie; być ciągle przy kim, przyczepić ś. do kogo i nie opuszczać go, nie rozstawać ś. z kim: bieda go ś. **t-a**, żarty go ś. **t-ają**; zachowywać zdrowie, czerstwość, nie starzeć ś.: ten starzec doskonale ś. **t-a**; nie wiedzieć, czego ś. **t.** = jaki powziąć zamiar; ledwo ś. **t-a** na nogach = chwieje ś. z powodu przepicia, osłabienia; twierdza jeszcze ś. **t-a** = nie poddaje ś.; *żart.*, **t-aj** ś. wiatrul, **t-aj** ś. ciepła! = bądź zdrów!; ciepło ś. **t.** = ubierać; **t.** ś. za boki od śmiechu = zanosić ś. od śmiechu; pozostawać przez pewien czas w stanie świeżości: masło ś. **t-a**, owoce ś. nie **t-ają**; **t.** ś. z daleka od czego = nie wtrącać ś.; **t.** ś. na uboczu = nie należeć do czego, obserwować; **t.** ś. kogo, być czyimś stronnikiem; **t.** ś. gdzie = mieszkać, gnieździć ś., mieć legowisko.

Trzymadło, narzędzie do trzymania.

Trzymiarowy, mający trzy miary: wiersz **t.**

Trzymiesięczny, trwający trzy miesiące; żyjący trzy miesiące.

Trzymilowy, mający trzy mile, wynoszący trzy mile.

Trzymonaw, ryba kostnoszkieletowa miękkopłetwa, kielbiówkowata z tarczą owalną na głowie (fig.).

Trzynastka, cyfra, liczba trzynaście; trzynaście osób, przedmiotów; feralna **t.** = nieszczęśliwa.

Trzynastoletni, trwający trzynaście lat, mający 13 lat wieku.

Trzynastomiesięczny, trwający trzynaście miesięcy; mający trzynaście miesięcy wieku.

Trzynastu, forma osobowo-męska od 13.

Trzynasty, liczebnik porządkowy od 13; odnoszący ś. do jednej z trzynastu równych części całości: pięć **t-ych** = $^5/_{13}$.

Trzynaście, liczebnik główny = 13.

Trzynaścioraki, składający ś. z trzynastu różnych gatunków.

Trzynaściorako, *przysł.*, trzynastu różnemi sposobami.

Trzynaścioro, liczebnik zbiorowy od 13.

Trzynocny, dotyczący trzech nocy, trwający trzy noce.

Trzynogi, Trójnogi, Trzynożny, mający trzy nogi, opatrzony trzema nogami.

Trzynożek—*p.* Trójnóg.

Trzynożyć, wiązać czworonogowi dwie nogi sznurem, tak że chodzi jakby na trzech: **t.** konia, wołu, muła.

Trzyny (-yn), ziarna niecałe, zgarniny.

Trzyoczny, mający troje oczu.

Trzypalcowy, Trzypalczasty, Trójpalczasty, mający trzy palce u każdej kończyny.

Trzypaszczęki=*p.* Trójpaszczęki.

Trzypiędzisty, mający trzy piędzie długości, szerokości, głębokości a. wysokości.

Trzypiętrowy, mający trzy piętra.

Trzypolowy, o trzech polach; **t-e** gospodarstwo, **t-a** gospodarka = system gospodarstwa rolnego, polegający na tym, że wszystkie grunty dzielą ś. na trzy części, z których jedna, co rok inna, ugoruje, a dwie inne obsiewają ś. coraz to innym gatunkiem zboża.

Trzypręcikowy, mający trzy pręciki.

Trzyrazowy, powtórzony trzy razy, trzykrotny.

Trzyrogi, Trzyrożny, opatrzony trzema rogami; mający trzy kąty, trójkątny.

Trzyrożniki (-ów), gatunek skamieniałej muszli.

Trzyrurka, fuzja o trzech lufach.

Trzysączny, mający trzy sęki a. rogi.

Trzysążniowy, mający trzy sążnie długości, szerokości, głębokości a. wysokości.

Trzysłupkowy, mający trzy słupki.

Trzysta, liczebnik główny=300.

Trzystawny, mający trzy stawy w każdej kończynie: owady **t-e.**

Trzysterka—*p.* Trzygarb.

Trzystoletni, trwający, mający trzysta lat, trójwieczny.

Trzystopny, mający trzy stopy długości, szerokości, wysokości, głębokości.

Trzystronny, mający trzy strony, boki.

Trzystrunny, mający trzy struny.

Trzystu, forma osobowo-męska od 300.

Trzyszcz, gatunek chrząszcza z rodziny biegaczy (fig.).

Trzyszczepny, na trzy części dzielący ś.

Trzytulny, pasza turecki z chorągwiami o trzech ogonach końskich, zwanych buńczuki, trójbuńczuczny.

Trzyzębaty—*p.* Trójzęby.

Trzyziarnczak, owoc, powstający ze słupka, dzielącego ś. na trzy komory, rodzaj ziarnczaka.

Trzyziarnisty, mieszczący w sobie trzy ziarna.

Tseki, chińska porcelana.

Tse-tse, gatunek muchy, żyjącej w południowej części Afryki zwrotnikowej, uniemożliwiający tam hodowlę bydła, dla którego ukłucia jej są zabójcze, choć dla człowieka nieszkodliwe (f.).

Tu, tutaj, *przysł.*, na to miejsce, dotąd; na tym miejscu; w tej mierze, w tym wypadku, w tym razie: co tu począć?; teraz, wówczas, wtenczas, wtedy, tedy.

Tualeta, *fr.*, gotowalnia, sprzęt w rodzaju stołu, zaopatrzony w ruchomo oprawione pionowo lustro, oraz we wszelkie przed-

mioty potrzebne przy czesaniu ś. i ubieraniu; wytworny całkowity strój kobiecy (fig.); robić t-ę, ubierać się.

Tualetowy, *fr.*, dotyczący tualety; odnoszący ś. do kosmetyków: **t.** ocet.

Tuatara, gad z rzędu prajaszczurów, zamieszkujący Nową Zelandję (fig.).

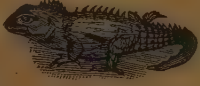

Tuba, *łć.*, rura z blachy lub tektury, służąca do przesyłania głosu na większą odległość (fig.); instrument metalowy dęty o najniższym potężnym tonie basowym; **t.** akustyczna=cienka rurka, wygięta muszlowato, wkłada się cienkim końcem w ucho, w szerszy koniec mówi się; używana przez osoby o słuchu przytępionym.

Tubalny, *łć.*, donośny, grzmiący (o głosie).

Tuberkuliczny, *łć.*, gruźliczy.

Tuberkulina, *łć.*, rodzaj surowicy, wyrabianej ku końcowi XIX st. przez bakterjologa, d-ra Kocha, mającej niby leczyć gruźlicę płucną, lecz zarzuconej, gdyż była szkodliwą.

Tuberkuloza, *łć.*, gruźlica, suchoty płucne.

Tuberkuły, *łć.*, gruzełki, wrzodziki na płucach i członkach ciała zarażonych tuberkulozą (fig.); suchoty.

Tuberoza, *łć.*, roślina liljowata o pięknych białych kwiatach, silnie pachnących (fig.).

Tubka, *łć.*, rurka, w jednym końcu zamknięta, w drugim zaśrubowywana, kapsla cynowa do farb olejnych.

Tubylec, mieszkaniec danego kraju, krajowiec tuziemiec.

Tucja, żużle miedzi.

Tucz, tłustość, otyłość; pokarm tuczący.

Tucza, czarna chmura, grożąca burzą; **t.** świecka=życie świeckie, nie zakonne.

Tuczanka, kura tuczona, pularda.

Tuczec, łopatka u zwierząt.

Tuczesny, żyjący w danym czasie, w danym czasie istniejący, odbywający ś., współczesny, owoczesny, dzisiejszy.

Tucznieć, nabierać ciała, stawać ś. tucznym, tłuścieć, tyć, grubieć.

Tuczność, tłustość, otyłość.

Tuczny, tłusty, otyły, karmiony, karmny, spasły; tuczący, pożywny, posilny, nie postny.

Tuczony, którego umyślnie utuczono, upasiono, aby był tłusty, aby posiadał dużo ciała, spasiony.

Tuczybrzuch, żarłok, obżartuch, pasibrzuch.

Tuczyciel, człowiek, który tuczy.

Tuczyć, karmić obficie i posilnie dla zwiększenia ilości tłuszczu i objętości ciała; **t. ś.**, karmić ś. obficie dla nabrania ciała, tyć skutkiem obfitego pożywienia.

Tudy, *przysł.*, tamtędy, w tamtą stronę; ni siudy, ni **t.** = ani tu, ani tam, niema sposobu, położenie bez wyjścia.

Tudzież, *przysł.*, tuż blizko, bliziuteńko; zaraz, w tej chwili, natychmiast; *sp.*, i, a także, nadto, a zarazem, prócz tego, oraz, jako też.

Tuf, *nm.*, skała, która powstała przy udziale wody z luźnego ma-

tarjału wulkanicznego, kruchy kamień wapienny dziurkowaty, używany w budownictwie, popiół wulkaniczny skamieniały, martwica.

Tug, *tur.*, długa laska, mająca na końcu ogon koński i złotą kulę, służąca jako chorągiew.

Tuizm, *łć.*, altruizm.

Tuj!, *wykrz.*, komenda wojskowa: baczność!, przygotuj broń!

Tuja, *gr.*, drzewo z rzędu szyszkowych, żywotnik (fig.).

Tuk, tłustość; szpik.

Tukan, ptak brazylijski z rzędu dzięciołowatych, z rodziny tukanów, pieprzojad (fig.).

Tukowy, ściągający ś. do tuku: kość t-a = zawierająca w sobie szpik.

Tul, pierwiastek chemiczny, rzadko spotykany.

Tula — *p.* Tuleja; sajdak.

Tuleja, *nm.*, rurka często lejkowata; okucie dolne halabardy, lancy, kopji; rurka u strzemienia, w którą żołnierz jezdny wtykał i o nią opierał dolny koniec kopji, chorągiewki, kiedy jechał konno; rurka z lontem w bombie a. w granacie (fig.).

Tulich, puginał.

Tulić, obejmować rękami z pieszczotą, garnąć do siebie, ściskać, przyciskać; t. do piersi, do łona=obejmować płaczącego, rozpaczającego pocieszać, uspokajać; chronić, chować, kulić, podginać; t. ś. do czego, do kogo, garnąć ś., przyciskać ś., dawać ś. ściskać, chronić ś., chować ś.

Tulipan, *pers.*, roślina ozdobna w rozlicznych odmianach, z rodziny liljowatych (fig.).

Tulipanowiec, okazałe drzewo amerykańskie z rodziny bobrownikowatych (f.).

Tulipanowy, odnoszący ś. do tulipana.

Tułacki, Tułaczy, odnoszący ś. do tułacza, stanowiący własność tułacza; nie mający przytułku, dachu nad głową, tułający ś., bezdomny.

Tułacko, Tułaczo, *przysł.*, bez przytułku, bezdomnie, tak jak tułacz.

Tułactwo, tułanie ś., życie tułacze, bezdomne, poza ojczyzną; *zb.*, tułacze, wygnańcy, emigranci.

Tułacz, człowiek, który ś. tuła, człowiek, nie posiadający przytułku, domu własnego, dachu nad głową, nie mający ojczyzny, tułający ś. bez własnej woli po obcych krajach; skorupiak krytodychawkowy z rzędu krótkoogonfastych, długookich.

Tułaczka, tułanie ś., tułanina; kobieta, nie posiadająca przytułku, tułająca ś., bezdomna; życie tułacze, tułactwo.

Tułaczyna, biedny tułacz, tułacz godny litości.

Tułać się, mie mieć przytułku, dachu nad głową, błąkać ś., zmieniać wciąż miejsce pobytu, być na wygnaniu.

Tułanina — *p.* Tułaczyna — *p.* Tułaczka.

Tułowitość, otyłość, tusza.

Tułowity, otyły, tłusty.

Tułów, ciało człowieka a. zwierzęcia bez głowy i kończyn, kadłub, korpus.

Tum, *nm.*, kopuła kościelna; kościół katedralny.

Tumak, zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, z rodziny kun, kunaleśna(f.).

Tuman, *tur.*, gęsta kurzawa, mgła.

Tumanić, *tur.*, puszczać tuman w oczy, wprowadzać w błąd, oszukiwać, omawiać.

Tumba, *łć.*, grób, nagrobek w kształcie trumny, używany w średnich wiekach, a także dla Świętych, szczególniej w rzymskich kościołach.

Tumor, *łć.*, nabrzmiałość, guz, puchlina.

Tumult, *łć.*, zgiełk, zbiegowisko, wrzawa.

Tumultant, *łć.*, podburzający, sprawiający niepokój, krzyki, hałasy i zbiegowisko.

Tuna, *nm.*, beczka, faska.

Tundra, *fiń.*, trzęsawisko bez drzew i bez bujnej roślinności, pokryte tylko liściastym mchem, przez większą część roku zamarznięte (fig.).

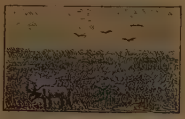

Tunel, *ang.*, przejście podziemne, poprowadzone pod rzeką a. pod górą, a. wykute w skale, dla przeprowadzenia kolei żelaznej.

Tunetek, ryba morska, kostnoszkieletowa, ciernioprómienna, wrzecionkowata (fig.).

Tunga, pchła amerykańska, która włazi pod paznogcie u nóg i sprawia rany, czyk, pik (2 fig.).

Tunicella, *łć.*, ubiór tego samego koloru, co ornat, który biskup wkłada podczas odprawiania nabożeństwa pontyfikalnego.

Tunika, *łć.*, u starożytnych suknia spodnia o krótkich rękawach z białej wełny (fig.); suknia pod ornatem; część sukni kobiecej, pokrywająca spódnicę sukni.

Tunina, mięso tuńczyka.

Tunka, *nm.*, *zdr.* od Tuna.

Tuńczyk—*p.* Tunetek.

Tupać, *dok.* Tupnąć; uderzać głośno nogami o ziemię; *przen.*, deptać; poniewierać, upokarzać.

Tupet, *fr.*, czupryna, peruczka, pokrywająca część głowy; *przen.*, czupurność, czelność.

Tupnąć—*p. nied.* Tupać.

Tupnięcie, Tupnienie, głośne uderzenie nogą o ziemię.

Tupot, Tupotanie, Tuptanie, uderzanie nogami o ziemię, chód głośny wielu osób, tupanie, tętent.

Tupotać, Tuptać, uderzać nogami o ziemię, stąpać głośno, tupać, tętnić.

Tuptać—*p.* Tupać.

Tur, zwierzę ssące, z rzędu parzystokopytowych, podrzędu przeżuwających, rodziny pochworogich, zaginiony przodek bydła rogatego (fig.); bębenek z dzwonkami.

Tur—*p.* Tour.

Turbacja, *łć.*, niepokój, zamieszanie, kłopot.

Turban, *tur.*, zawój turecki z

tkaniny, jako przykrycie głowy (fig.).

Turbanek, *tur.*, ślimak morski z typu szkarłupni, gromady jeżowców (fig.).

Turbator, *łć.*, czyniący zamieszanie, wichrzyciel.

Turbatorka, *łć.*, forma żeńs. od Turbator.

Turbina, *łć.*, koło poziome kształtu ślimakowatego, poruszane strumieniem wody, służące do poruszania machin i przeneszenia siły (f.).

Turbinit, *łć.*, muszla w kształcie śruby.

Turbot, *fr.*, ryba z gatunku bokopływów, płaszcz morski, skarp (f.).

Turbować, *łć.*, niepokoić, przeszkadzać; **t. ś.**, niepokoić ś., troszczyć ś.

Turbulencja, *łć.*, niepokój, troska.

Turczyć, przemieniać w Turka, Turkiem czynić, nawracać na wiarę mahometańską, bisurmanić; **t. ś.**, Turkiem ś. stawać, przechodzić na wiarę mahometańską, bisurmanić ś.

Turczyn, człowiek z Turcji rodem Turek; służący, przebrany za Turka; koń tureckiej rasy.

Turczynek, *zdr.* od Turczyn.

Turczynka, kobieta z Turcji rodem; klacz tureckiej rasy.

Turecczyzna, kraj, zamieszkany przez Turków; wszystko, co odnosi ś. do Turków, ich mowa, obyczaje i t. d.

Turecki, rodem z Turcji, do Turcji należący, pochodzący z Turcji; goły, jak t. święty = zupełnie goły, nie mający grosza przy duszy; pieprz **t.** = *p.* Pieprzowiec.

Turf, *ang.* (törf), murawa, tor wyścigowy, plac gonitw.

Turfici, *łć.*, amatorzy wyścigów konnych.

Turgenja, roślina z rodziny baldaszkowatych.

Turgor, Turgescencja, *łć.*, nabrzmienie, napływ; w *bot.*: napięcie tkanek roślinnych wskutek ciśnienia wody, pochłanianej przez korzenie; zwiększony dopływ krwi do arterji jakiej części ciała.

Turkaweczka, *zdr.* od Turkawka; pieszczotliwa nazwa, dawana dziewczynie, kobiecie milutkiej, szczebiotce.

Turkawka, ptak z rzędu gołębiowatych z rodziny gołębi (f.).

Turkofil, *łć.*, przyjaciel, zwolennik Turków.

Turkosi, część wojska francuskiego, tyraljerzy, żołnierze, złożeni głównie z rodowitych mieszkańców Algieru, pod dowództwem oficerów Francuzów.

Turkot, odgłos toczącego ś. po twardej drodze pojazdu; gatunek gołębi; rodzaj kanarka, pięknie śpiewającego, głos tegoż kanarka.

Turkotać, robić turkot, tocząc ś. po twardej drodze.

Turkuć, duży owad z rzędu prostoskrzydłych o przednich łapkach łopatkowatych, bardzo szkodliwy.

Turkus, minerał, kamień szlachetny koloru zielonawo-niebieskiego, kalait.

Turkusik, *zdr.* od Turkus.

Turkusowy, zrobiony z turkusu; przybrany turkusem a. turkusami: pierścionek turkusowy; koloru turkusu.

Turlej, rozgardjasz, zgiełk, igrzysko: zachód, ambaras, kłopot.

Turma, *nm.*, wieża, więzienie; trzoda.

Turmalin, *wł.*, minerał, kamień półszlachetny, różnej barwy, mający własność polaryzowania światła, używany w optyce: ogrzany nabiera własności elektrycznych.

Turn, *łć.—p.* Turnus.

Turnia, piwnica, loch; skała naga, stroma, szczyt skalny w Tatrach.

Turniczka, mała turnia, skałka.

Turniej, *nm.*, średniowieczne igrzyska, zapasy, walki rycerskie bezkrwawe, potykanie ś. konno.

Turnikiet, *fr.*, oziębiacz, oziębiacz wina; krępulec, przyrząd chirurgiczny do ściskania arterji przy upływie krwi; kołowrót (f.).

Turnips, roślina lesista, rzepak.

Turniura, *fr.*, poduszeczka pod spódnicę, kładziona z tyłu, aby spódnica lepiej leżała.

Turnować, *łć.*, głosować.

Turnus, *łć.*, głosowanie, kreskowanie, podawanie koleją głosów.

Turówka, roślina z rodziny traw (fig.).

Turybularz, *łć.*, kadzielnica kościelna (f.).

Turyfikaci, *łć.*, chrześcijanie, którzy czynili ofiary przed ołtarzami pogańskiemi, aby ochronić się przed prześladowaniem.

Turysta, *ang.*, człowiek, odbywający większe wycieczki, podróżnik.

Turzy, pochodzący od tura, właściwy turowi.

Turzyca, roślina z rodziny ciborowatych (f.).

Tuskulanum, Tuskulum, *łć.*, dworek wiejski blizko miasteczka t. n., należący do Cycerona, który tam odpoczywał po pracy; *przen.*, zacisze wiejskie, w którym człowiek, pracujący umysłowo, odpoczywa lub nowe prace obmyśla zdala od zgiełku miejskiego.

Tussol, *łć.*, sól, powstała z połączenia antipiryny z tolipiryną.

Tusz, *nm.*, krótka przygrywka na trąbkach dla powitania, pożegnania, podczas toastu.

Tusz, *fr.*, czarna farba chińska do rysunku i pisania; kąpiel natryskowa, prysznic; w *muz.*, dotknięcie, wydobycie właściwego tonu.

Tusza, objętość ciała, obfitość ciała, mięsistość, cielistość, otyłość.

Tuszować, *fr.*, przypalać kamieniem piekielnym; malować tuszem; natryskiwać ciało wodą; zamazywać; zacierać złe wrażenie; w grze bilardowej: stykać się, dotykać (o bilach).

Tuszyć, mieć nadzieję, ufać, wierzyć, spodziewać ś., przeczuwać, przepowiadać, wnioskować, wnosić że ś. coś stanie.

Tuś!? *skr.* zam. tutaj jesteś?; **t. mi?**=jesteś tu?

Tutaj, *przysł.*, na tym miejscu, w tym miejscu, tu, nie gdzieindziej.

Tuteczny, żyjący na tym świecie, z tego świata pochodzący, tutejszy.

Tutejszy, tutaj będący, tu zamieszkały, z tego miejsca pochodzący.

Tutela, *łć.*, opieka.

Tutka, *nm.*, torebka z papieru, zawiniętego lejkowato, na towary suche i sypkie; rurka; rurka z bibułki do papierosów.

Tutkarz, owad z rzędu tęgopokrywych.

Tutor, *łć.*, opiekun; kurator; wychowawca.

Tutti frutti, *wł.*, miaszanina różnych owoców; mieszanina.

Tutti-quanti (kwanti), *wł., iron.*, wszyscy razem i tym podobni, wszycy jednakowi.

Tuwalnia, *wł.*, ręcznik, chusta, obrus; ręcznik, który ministranci trzymają dla przystępujących do Komunji św.

Tuz, *nm.*, as w kartach; *przen.*, człowiek, zajmujący wysokie stanowisko w społeczeństwie, dygnitarz; **t-y**, *żart.*, uderzenia pięścią, kijem, guzy; *przen.*, niebezpieczeństwo; pójść z kim w **t-y**=wziąć ś. za łby; **t-em** jeździć=w pojedynkę, jednym koniem.

Tuzać, ciągnąć, ciągać, targać, szarpać; **t. ś.**, ciągnąć ś. nawzajem, targać ś., szarpać ś.

Tuziemiec, stały mieszkaniec danej ziemi, danego kraju, tubylec, krajowiec, autochton.

Tuzin, *fr.*, dwanaście sztuk.

Tuzinek, *fr.*, sukno średniego gatunku.

Tuzinkowy, *fr.*, jeden z tuzina; ladajaki, bylejaki, pospolity, marny, lichy, nędzny.

Tuzinowy, *fr.*, należący do tuzina, wzięty z tuzina.

Tuzować, szturchać, bić pięściami; wymawiać co komu surowo, łajać, besztać kogo, wymyślać komu.

Tuzy, uderzanie pięścią, szturchanie, szturchaniec; guzy od uderzeń pięścią.

Tuż *przysł.*, w niewielkiej odległości, bliziutko; natychmiast, bez zwłoki, niezwłocznie.

Tużurek, *fr.*, rodzaj czarnego surduta męskiego, na dwa rzędy guzików, przywdziewanego szczególniej na uroczystości, na wizyty (fig.).

Tużyć, tęsknić.

Twardnąć, Twardnieć, Twardzieć, stawać ś. twardym; zatwardziałym, stawać ś. nieużytym, nielitościwym.

Twardo, *przysł.*, nie miękko, w stanie stałym, nie płynnym i nie półpłynnym: ugotować jaja **na t.**; mocno, tęgo: **t.** spać; ściśle, surowo: **t.** pościć; niełatwo, ciężko, z trudem, z oporem: **t.** to idzie; stale, uparcie: stać **t.** przy kim a. przy czym; **t. ś.** z kim obchodzić=ostro, nie ustępując, nielitościwie.

Twardogęby—*p.* Twardousty.

Twardogłazy, twardy, jak głaz.

Twardogłowy, mający twardą głowę, niepojętny, tępy, uparty.

Twardokarki, posiadający twardy kark, nieugięty, wytrzymujący to, co go spotyka, uparty.

Twardokuty, mocno skuty a. wykuty, stały, oporny, nieustępujący; rozumny, przebiegły.

Twardoostry, twardy, a zarazem ostry.

Twardosercy, zatwardziały, nieużyty, nielitościwy, nie podlegający wzruszeniom.

Twardoskorupy, mający twardą skorupę.

Twardoskóry, pokryty twardą skórą, mający twarde pokrycie.

Twardoszyi, posiadający twardą szyję; hardy, zuchwały, niepokorny, krnąbrny, uparty, zacięty.

Twardość, własność ciał przeciwstawiania oporu przy rysowaniu, nacinaniu narzędziami ostremi a. przyciskaniu, gnieceniu itp.; **t.** umysłu=niezdolność, tępość; **t.** serca=nieczułość.

Twardostrawy, trawiący najtwardsze rzeczy.

Twardouchy, mający słuch przytępiony; głuchy na prośby, nieczuły, nieużyty, nieubłagany.

Twardoustność, brak czułości w pysku; nieposłuszeństwo, niekarność, zuchwałość, krnąbrność.

Twardousty, mający twardy pysk, nie dający ś. łatwo powodować: **t.** koń; nieukrócony, niepohamowany.

Twardouścieć, stawać ś. twardym w pysku, tracić czułość w pysku (o koniach): stawać ś. trudnym do rządzenia, niepokornym, zuchwałym, krnąbrnym.

Twardowłosy, posiadający twarde włosy.

Twardozatruty, zakorzeniały w przesądach, bardzo przesądny.

Twardówka, nieprzezroczysta blonka, tworząca część gałki ocznej, białkówka (fig.).

Twardy, niemiękki, złożony z części, ściśle przylegających do siebie, stawiający silny opór przy dotykaniu, uderzaniu, rznięciu, krajaniu, rysowaniu i t. p., zwarty, ścisły; nieczuły, niewzruszony, nieużyty, nieludzki, przykry; stały, nieugięty, niezłomny, nieskazitelny; uparty, nie dający ś. łatwo namówić do czego, przekonać i t. d.; surowy, ścisły: **t-a** reguła, **t-e** życie w trudnych warunkach; ciężki, trudny do przyjęcia: do zrobienia: **t-e** warunki; **t.** orzech do zgryzienia = trudna sprawa, trudne zadanie, trudne rozwiązanie czego; głęboki, mocny: **t.** sen; wytrzymały, zahartowany; obronny, mocny, ufortyfikowany; tępy, niepojętny, niezdolny: **t-a** głowa; niegładki dla ucha, niedźwięczny, szorstki: **t.** wiersz, **t.** styl.

Twardzić, czynić twardym, hartować; **t. ś.**, twardym ś. stawać, twardnąć.

Twardzieć—*p.* Twardnąć.

Twardziel, w drzewie rosnącym starsza, głębsza, wewnętrzna część drzewa, o ciemniejszym zabarwieniu, odznaczająca ś. większą twardością.

Twardzioszek, gatunek grzyba jadalnego.

Twardzizna, Twardzina, coś twardego, twardy grunt; nagniotek, odcisk.

Twarogowy, z twarogu zrobiony.

Twarożek, *zdr.* od Twaróg.

Twaróg, ser chudy, wyrabiany z kwaśnego mleka bez śmietany.

Twarz, przednia część głowy, lice, oblicze; wyraz twarzy, mina, fizjognomja; dostać, uderzyć w **t.**= po policzku; do **t-y**=ładnie, przystojnie wyglądać, przystoi; paść przed kim na **t.**= uczcić go, paść do nóg upokorzyć ś.; **t-ą** w **t.**=osobiście, sam na sam, oko w oko.

Twarzowy, odnoszący ś. do twarzy: mięsień **t.** głowy (fig.).

Twarzyczka, mała twarz, twarz u dziecka a. kobiety; miła, sympatyczna twarz; *przen.*, miła, przystojna osoba.

Twarzysko, wielka, szpetna twarz.

Twierdza, miejsce obronne, warownia, zamek, forteca; obrona, puklerz; zasłona, osłona, ochrona.

Twierdzący, utrzymujący coś np., że tak jest, potwierdzający; zdanie, określenie **t-e**=nie zawierające przeczenia ani zapytania; w *mat.*, stojący ze znakiem dodawania, dodatni.

Twierdzenie, utrzymywanie, stwierdzanie, potwierdzanie; to, co twierdzimy, utrzymujemy, czego mamy dowieść, założenie.

Twierdzić, podawać za rzecz pewną; utrzymywać z pewnością, bez wątpliwości; umacniać, ukrzepiać, gruntować.

Twierdzowy, forteczny.

Twierzyca, twierdza, forteca.

Tworzec, Stwórca.

Tworzenie, *rzecz.* od Tworzyć.

Tworzyciel—*p.* Twórca.

Tworzyć, robić coś z niczego, nadawać byt czemuś, co dotąd nie istniało; z materjałów istnie-

jących wyrabiać rzecz nową, wytwarzać, kształtować, formować; powoływać do bytu dzieło sztuki a. literatury; składać, stanowić, formować; **t. ś.**, nabierać bytu, rodzić ś., poczynać ś., przychodzić na świat.

Tworzydło, worek albo forma drewniana w kształcie serca, w której wyrabiają ś. sery; forma, kształt.

Tworzydłowy, wyrobiony w tworzydle.

Tworzywny, stanowiący tworzywo, materjał, z którego coś ś. wyrabia.

Tworzywo, to, z czego coś się wyrabia, tworzy; materjał.

Twój, do ciebie należący, stanowiący twoją własność, właściwy tobie; twoi = twoja rodzina, twoi stronnicy, twoi przyjaciele, twoi towarzysze; po twojemu = tak jak ty postępujesz.

Twór, to, co stworzone, istota stworzona, stworzenie; świat stworzony; płód, dzieło umysłu ludzkiego, wyobraźni ludzkiej; dzieło sztuki a. literatury.

Twórca — *p.* Stworzyciel; człowiek, wyrabiający coś nowego z materjałów istniejących; wynalazca; artysta, poeta, pisarz w stosunku do swego dzieła, autor; sprawca, winowajca jakiego wypadku, zdarzenia.

Twórcorym, rymotwórca.

Twórczo, *przysł.*, duchem twórczym, wyobraźnią twórczą, potęgą twórczą.

Twórczość, wytwarzanie czego, zdolność tworzenia z wyobraźnią dzieł sztuki i literatury, płodność wyobraźni: to, co ktoś stworzył, dorobek artysty, poety, uczonego i t. p.

Twórczyni, kobieta, która tworzy, rzeźbiarka, literatka, poetka.

Ty (ciebie, tobie, ci, ciebie, cię), *lm.* **Wy,** zaimek osobowy osoby drugiej, osoba, do której ś. zwracamy z mową.

Tybel, Tebel, *nm.*, czop, klin, kołek.

Tybet, delikatna tkanina wełniana, wyrabiana z wełny kóz tybetańskich.

Tybinki, Tybenki, te części nóg, które się opierają na siodle; siedzenie; kawałki skóry, wiszące u siodła dla ozdoby; dostać po **t-ach** = dostać chłostę.

Tyci—*p.* Tyćki.

Tycio, *przysł.*—*p.* Tyćko.

Tycz, gatunek chrząszcza; cieśla (fig.); tyka, żerdź.

Tyczak, narośl chorobliwa u niektórych zwierząt pod ogonem.

Tyczeć ś., Tyczyć ś., ściągać ś. do kogo, do czego, odnosić ś., należeć do czego, dotyczyć czego.

Tyczka, palik cienki a. długi, żerdź; wysoki, jak **t.**=szczupły a. bardzo wysoki.

Tyczkowy, podparty tyczkami; wijący ś., po tyczkach: groch **t.**

Tyczyć, podpierać tyczkami; **t. ś.**—Tyczeć ś.

Tyczyna, palik, żerdź, tyka, tyczka.

Tyć, nabierać ciała, stawać ś. otyłym, tłuścieć; przez posły wilk nie tyje=wyręczając ś. kimś, niewiele korzystamy.

Tyćki, tej miary, tak mały, jak maluśki, maluteńki, tyci.

Tyćko, *przysł.*, tak niewiele, maluśko, ociupinka, tycio.

Tydzień, w *lm.* tygodnie; okres siedmiu dni, od poniedziałku do niedzieli; Wielki **t.** = ostatni tydzień przed Wielkanocą.

Tyflarnia, *nm.*, kotlarnia.

Tyflarski, *nm.*, kotlarski.

Tyflitis, *gr.*, zapalenie ślepej kiszki.

Tyflotypografja, *gr.*, drukowanie wypukłemi literami dla niewidomych.

Tyfoftalmja, *gr.*, epidemiczne egipskie zapalenie oczu.

Tyfoidalny, *gr.*, tyfusowy.

Tyfomanja, *gr.*, śpiączka połączona z gorączką i obłędem.

Tyfon, *gr.*, gwałtowny orkan, wiejący na oceanie Indyjskim, tajfun.

Tyftyk, *tur.*, gatunek tkaniny bawełnianej.

Tyfus, *gr.*, dur, durzyca, silna choroba gorączkowa; **t.** głodowy= powstający skutkiem złego powietrza, głodu i nędzy.

Tygiel, *nm.*, naczynie, używane do topienia metali; rynka (fig.).

Tygielek, *nm.*, *zdr.* od Tygiel.

Tyglowy, *nm.*, odnoszący ś. do tygla.

Tygodnik, pismo perjodyczne, wychodzące co tydzień.

Tygodniowo, *przysł.*, raz w tydzień, co tydzień.

Tygodniowy, odnoszący ś. do tygodnia, trwający tydzień, przypadający, zdarzający ś. co tydzień, ukazujący ś. raz w tydzień: pismo **t-e**; *żart.*, przegląd **t.** = potrawa mięsna siekana w podrzędnych restauracjach, wyrabiana z resztek z całego tygodnia.

Tygrys, *gr.*, wielki zwierz drapieżny, z rodziny kotów, żyjący w Azji (fig.).

Tygrysi, *gr.*, odnoszący ś. do tygrysa, właściwy tygrysowi; *przen.*, drapieżny, okrutny, wściekły, rozjuszony; koloru sierści tygrysa, cętkowany; **t.** oko = kamień ozdobny: minerał brunatno-żółtej barwy, mieniący się w złociste prążki.

Tygrysica, *gr.*, samica tygrysa; *przen.*, kobieta zła, okrutna.

Tygrysię, *gr.*, młody płód tygrysa.

Tygrysówka, *gr.*, rodzaj mięczaka morskiego, porcelanka (fig.).

Tyjady, *gr.* — *p.* Menady, Bachantki.

Tyk-tyk, Tyk-tak, *wykrz.*, oznaczający, miarowy, cichy chód zegarka a. bicie pulsu; przywoływanie kurcząt; *rzecz.*—*p.* Tyka.

Tyka, żerdź, pal niegruby.

Tykać, *dok.* tknąć, przykładać palec a. rękę do czego, dotykać ś. czego, ruszać co; **t.** kogo, **t.** ś. z kim = mówić do kogo: ty.

Tykal—*p.* Tikal.

Tykalny, taki, którego można ś. dotykać, dotykalny.

Tykanie—*p.* Tyk tak; mówienie komu «Ty».

Tykanina, dotkliwe drażnienie.

Tykiel, mały kij, do którego przywiązują sidło, siatkę.

Tykwa, roślina, z rodziny dyniowatych, gatunek dyni (fig.).

Tykwowaty, kształtu dyni, podobny do dyni.

Tyłczak, odmiana nosacizny, której zaraza rozwija ś. w skórze.

Tylczyk, miecz.

Tyle, *liczebn.*, tak wiele, tak dużo; tak bardzo, tak mocno, w takim stopniu, w takiej mierze.

Tylec, tępy tył ostrego narzędzia, przeciwległy ostrzu.

Tyleczki—*p.* Tyli.

Tyleczko, *zdr.* od Tyle.

Tyledwójny, drugie tyle wynoszący.

Tylekroć, tyle razy.

Tyleliczny, tak liczny.

Tylesetny, Tylosetny, sto razy tyle wynoszący.

Tyletrójnie, trzy razy tyle.

Tyletrójny, trzy razy tyle wynoszący.

Tyli, Tyluczki, Tylusi, Tylusieńki, ot taki, takiej wielkości, tyle wynoszący.

Tylko, *przysł.*, nie więcej, w takiej ilości, jedynie, co najwyżej, zaledwie jednak; kogo t. spotkam= wszyscy, których spotkam: jeżeli to t. prawda = jeżeli to istotnie prawda; jak t. = skoro; t. ś. nie gniewaj=nie gniewaj ś. aby; skoro t.=zaledwie; t. że to niełatwo = ale to niełatwo; t. co nie = o mały włos, o mało co; t. co tu był = dopiero co tu był; t. co go nie widać = zaraz przyjdzie; nie t. ty = ty i inni.

Tylnik, gwóźdź żelazny, przechodzący przez rozworę z tyłu wozu.

Tylny, odnoszący ś. do tyłu, umieszczony z tyłu, leżący na przeciwnej stronie przedniego, zadni; t-e nogi, koła = nie przednie; t-a straż=arjergarda; t-e wejście=nie frontowe, od podwórza, kuchenne.

Tylokrotnie, *przysł.*, tyle razy.

Tylokrotny, tyle razy powtarzany, powtarzający ś.

Tylokształtny, posiadający tyle kształtów.

Tyloletni, tyle lat trwający, tak długi, tak długotrwały, od tylu lat istniejący.

Tylolistny, mający tyle liści.

Tyloma, *gr.*, zgrubienie i stwardnienie naskórka, odcisk, nagniotek.

Tyloraki, tylu rodzajów, tylu sposobów; tak różny, rozmaity.

Tylorako, *przysł.*, tylu sposobami, rodzajami.

Tyloróżny, rozmaity, różnorodny.

Tylowieczny, tyle wieków trwający, od tylu wieków istniejący.

Tylu, forma osobowo-męska od Tyle.

Tył, strona przeciwna przodowi, zad, część tylna; prawo w t.! lewo w t.! = komendy wojskowe; uderzać, napaść w tyle = z tylnej strony; z t-u=z tylnej strony; zająć komu t., t-y = zająć stanowisko z jego tylnej strony; zajść od t-u = od tylnej strony; podać t. = zwrócić ś. ku ucieczce, cofnąć ś.; obrócić ś. do kogo t-em=plecami, tylną stroną; zasłaniać t. armji= iść w arjergardzie; mieszkać na tyle=nie od frontu; wejść od t-u = tylnym, kuchennym wejściem.

Tyłek, tylna część ciała, zadek; tylna część sukni; u wozu deska, wsuwana z tyłu—*p.* Tylec.

Tyłogłowie, tylna część głowy, tył głowy.

Tyłomóżdże, tylna część mózgu.

Tyłonoże, tylna część nogi, korzeń nogi.

Tyłonóg, gad z rzędu jaszczurek dwunożnych.

Tyłopochyłość, tylne skrzywienie grzbietu, garb.

Tyłotężec, Tyłokręcz, kurczenie ś. ciała wskutek choroby zwanej tężcem.

Tym, szósty przypadek zaimka Ten w rodz. nijakim; spójnik, służący do porównania, gdy jedna połowa wyrażenia natęża ś. lub zwiększa a. zmniejsza, to druga połowa również ś. zmienia: im prędzej, t. lepiej; ze stopniem wyższym przysłówków tworzy wyrażenie przysłówkowe: t. lepiej, t. gorzej, t. bardziej i t. d.

Tymbal, *ang.*, potrawa z ptactwa a. z ryb w kremie z bitej śmietanki a. w pianie z białek.

Tymczasem, *przysł.*, w tym samym przeciągu czasu, jednocześnie; pomimo to, wszakże, jednak, jednakże, jednakowoż.

Tymczasowo, *przysł.*, do pewnego czasu, póki się coś nie zmieni, do czasu.

Tymczasowość, stan czegoś, coma trwać pewien czas tylko, póki ś. coś nie zmieni.

Tymczasowy, mający trwać tylko pewien czas, póki nie będzie zastąpiony czymś innym.

Tymian, Tymianek, roślina z rodziny wargowatych, macierzanka (fig.).

Tymokracja, *gr.*, forma rządu, oddająca władzę i godności państwowe właścicielom ziemskim i ludziom bogatym, stosownie do oszacowanego ich majątku; oligarchja.

Tymol, *gr.*, olejek aromatyczny, wyrabiany z tymianu przez dystylację, ma własności antyseptyczne.

Tymopatja, *gr.*, choroba umysłowa, obłąkanie.

Tymotka, roślina pastewna z rodziny traw (fig.).

Tympan, Tympanum, *gr.*, kotły u Greków i Rzymian, duży instrument dęty podobny do bębna i tamburyna, ze spodem zaokrąglonym, z wierzchu obciągnięty skórą, używany w orkiestrze i przy uroczystościach religijnych; łuk nade drzwiami, ozdobiony mozajką lub płaskorzeźbą (f.); w *anat.*, część ucha wewnętrznego, bębenek uszny.

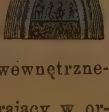

Tympanista, *gr.*, grający w orkiestrze na tympanach.

Tyn, Tyna, Tynica, Tyniec, ogrodzenie z gałęzi naokoło domu.

Tyndyrynda, roślina trująca z rodziny psiankowatych.

Tynf, Tymf, dawny pieniądz polski wartości 18 kop.

Tynk, *nm.*, powłoka ścian budynku, zaprawa wapienna, narzucona na nie i zatarta; *żart.*, kosmetyki do malowania twarzy.

Tynka, beczka z wiekiem do przechowywania mąki, kaszy itp.

Tynkal, nazwa boraksu zanieczyszczonego.

Tynkarz, *nm.*, malarz, tynkujący mur.

Tynkować, *nm.*, pokrywać tynkiem ścianę; *żart.*, t. twarz = malować ją.

Tynkowany, *nm.*, pokryty tynkiem; umalowany (o twarzy).

Tynktura, *łc.*, wyciąg spirytusowy z roślin lekarskich; roztwór substancji rozpuszczalnych w spirytusie.

Tynta, *wł.*, ton, barwa obrazu, dobór barw światła i cieni; odcień.

Tyny, *norw.*, wieżyczki, nad szczyt budynku sterczące.

Typ, *gr.*, kształt zasadniczy; wzór, pierwowzór, cecha; przedstawiciel rodzaju, gatunku; postać łącząca w sobie cechy wybitne, dostrzegane mniej wyraziście u mnóstwa innych osobników; w *lmn.*, t-y, czcionki drukarskie.

Typiczny, *gr.—p.* Typowy.

Typograf, *gr.*, drukarz.

Typografja, *gr.*, drukarstwo.

Typolitografja, *gr.*, drukowanie z odbitek, otrzymanych z pisma lub drzeworytu a. przeniesionych na kamień.

Typolog, *gr.*, znawca, badacz typów, uczący poznawać typy.

Typologja, *gr.*, nauka o typach i ich teorja; nauka o pierwowzorach w Starym Testamencie i ich stosunku do chrześcijaństwa.

Typometr, *gr.*, przyrząd mierniczy, służący do mierzenia liter drukarskich lub oczek czcionek.

Typotelegraf, *gr.*, telegraf elektryczny, drukujący literami.

Typowy, *gr.*, zgodny z jakim ty-

pem, pierwowzorem, przedstawiający wszystkie a. najwybitniejsze znamiona typu; charakterystyczny, znamienny.

Typologja, *gr.*, rozmowa z duchami za pomocą pukań (termin spirytystyczny).

Tyrać—*p.* Terać.

Tyrada, *fr.* w *muz.* i *śpiewie:* ozdoba pomiędzy dwoma tonami, którą się wykonywa, szybko przebiegając tony między temi leżące; długa mowa, potok słów w tonie deklamacyjnym, przesadne górnolotne wyrażanie ś.

Tyraljer, *fr.*, w wojsku: celny strzelec, walczący przed główną linją w szyku rozrzuconym.

Tyraljerka, *fr.*, prowadzenie bitwy szeregami rozproszonemi, szykiem rozrzuconym.

Tyraljerski, *fr.*, odnoszący ś. do tyraljera a. tyraljerki.

Tyran, *gr.*, w starożytności: jedynowładca, panujący absolutnie; *przen.*, człowiek bezwzględny, okrutnik, ciemiężca.

Tyranizować, *gr.*, dręczyć, znęcać się, opanowywać; zmuszać kogo do czegoś egoistycznie.

Tyranja, *gr.*, okrutne samowolne rządy, ciemiężtwo, okrucieństwo.

Tyranka, *gr.*, kobieta okrutna i samowolna, bezwzględna władczyni.

Tyrański, odnoszący ś. do tyrana, właściwy tyranowi, należący do tyrana; okrutny, bezwzględny, absolutystyczny.

Tyrańsko, *gr.*, *przysł.*, okrutnie, bezwzględnie.

Tyraństwo, *gr.*—*p.* Tyranja.

Tyras, sieć do chwytania przepiórek, kuropatw, bekasów i t. d.

Tyrjaka—*p.* Drjakiew.

Tyrkotać—*p.* Turkotać.

Tyrlikać, terlikać, trelować.

Tyrolski, pochodzący z Tyrolu; **t.** kapelusz = z dużym rondem.

Tyrozyna, *gr.*, jeden z produktów trawienia, powstający w jelitach.

Tyrs, Tyrsus, *gr.*, laska Bachusa, otoczona bluszczem i liściem winogronowym, zakończona szyszką (fig.).

Tysiąc, liczebnik główny = 1000.

Tysiąclecie, Tysiącolecie, przeciąg czasu, obejmujący tysiąc lat; tysiączna rocznica jakiegoś zdarzenia.

Tysiącletni, Tysiącoletni, trwający tysiąc lat.

Tysiącogłośny, składający się z tysiąca głosów, z licznych głosów.

Tysiącolecie—*p.* Tysiąclecie.

Tysiącoletni—*p.* Tysiącletni.

Tysiącomilowy, ciągnący ś. na tysiąc mil, mający tysiąc mil długości.

Tysiąconóg—*p.* Skolopendra.

Tysiączek, *zdr.* od Tysiąc.

Tysiącznik, dowódca oddziału, złożonego z tysiąca żołnierzy; roślina lecznicza z rodziny goryczkowatych, centurja (fig.) — *p.* Milenarjusz.

Tysiącznobarwy, posiadający wiele barw, pstry.

Tysiączny, liczeb. porządkowy od 1000; zawierający w sobie tysiąc, będący jedną częścią całości podzielonej na tysiąc równych części.

Tyszarnia, kopalnia kamieni, łomy kamienia.

Tytan, *gr.*, pierwiastek chemiczny, metal ciemno-szary, trudno topliwy; przydomek Heljosa bożka słońca; *przen.*, olbrzym, siłacz.

Tytaniczny, *gr.*, właściwy tytanowi; **t-a** praca = praca wielka, wymagająca wielkich wysiłków.

Tytanka, *gr.*, forma ż. od Tytan.
Tytański, *gr.*, olbrzymi.
Tytel, *nm.*, znak skrócenia wyrazów a. liter.
Tytoń—*p.* Tytuń.
Tytularny, *łć.*, posiadający tylko tytuł, rangę, bez odpowiedniej władzy, honorowy.
Tytulatura, *łć.*, forma tytułowania.
Tytuł, *łć.*, nazwa; napis na dziele, na rozdziale; nazwa godności, urzędu; prawo do czegoś, miano.
Tytułat, *łć.*, ten, który nosi jaki tytuł, człowiek utytułowany.
Tytułować, *łć.*, nazywać kogo, wymieniać jego tytuły, godności, urzędy; nadawać tytuł utworowi literackiemu, artystycznemu.
Tytułowy, *łć.*, odnoszący ś. do tytułu, zawierający tytuł: karta t-a; t. bohater=osoba w powieści a. w utworze scenicznym, której nazwisko służy jednocześnie za tytuł utworu.
Tytuniarz, mężczyzna, lubiący namiętnie palić tytuń, palacz tytuniu.
Tytuniowy, odnoszący ś. do tytuniu.
Tytuń, roślina z rodziny psiankowatych; liście powyższej rośliny, które używają ś. do palenia i jako tabaka do zażywania (fig).

Tywdyk—*p.* Tyftyk.
Tywun, Tywon—*p.* Ciwun.
Tyzanna, *fr.*, odwar z ziół lekarskich.
Tyżbir, Tyżbier—*p.* Taśbir.

U.

U, 21-a głoska alfabetu, samogłoska twarda, ustna.

U, *przyim.*, rządzi przyp. 2-im i oznacza bliskość jednego przedmiotu względem drugiego: siedzieć u stołu, stać u stóp góry, zawiesić szablę u boku, u góry, u dołu; oznacza stosunek części do całości: zamek u strzelby, uszy u butów, ogon u wilka; oznacza stosunek własności do właściciela, pana względem sługi: służyć u kogo, mieszkać u kogo= w czyim domu, być u siebie=we własnym domu, być jak u siebie =jak we własnym domu; być na mszy u Karmelitów = w kościele Karmelitów; u Turków = w Turcji, u Niemców = w Niemczech; u nas=w naszej ojczyźnie; wobec kogo, w czyim przekonaniu, w czyim mniemaniu: u ludzi=w opinji ludzkiej, u Boga= przed sądem Boga; u niego wszyscy ludzie równi= w jego przekonaniu; co to u niego znaczył=w jego oczach, dla niego; co u djabła! = przekleństwo; to u Polaków nie przyjęte = między Polakami; jako przedrostek, w połączeniu z czasownikami, oznacza: 1) czynność dokonaną: topić—utopić, rodzić—urodzić, czynić—uczynić; 2) szybki ruch z miejsca na miejsce: uchodzić, ulatywać, uciekać; 3) czynność, przechodzącą na pewną cząstkę całości: ulewać, ugryźć, ująć, urywać; 4) pozbawianie kogo czego: ująć; 5) zdolność wykonania jakiej czynności: uciągnąć, uradzić; 6) nasycenie ś. czynnością: ubawić ś., umordować ś.

U!.., *wykrz.*, oznaczający ból: aj!, oj!, boli!; oznaczający zdziwienie a. niedowierzanie: ol, co znowu!, doprawdy!; naśladujący wycie, ryk: ul a. uuu!

Uaksamicić, ozdobić aksamitem, powlec, pokryć aksamitem; **u. ś.**= ubrać ś. w aksamity.

Ubaczać, *dok.* Uboczyć; upatrywać, przewidywać; pojmować, rozumieć, spostrzegać; **u. ś.,** opamiętywać ś., rozmyślać ś.

Ubać się, przestraszyć ś., ulęknąć ś.

Ubadać—*p. dok.* Ubość.

Ubankietować (się), uraczyć (ś.) bankietem.

Ubarwiać, *dok.* Ubarwić; nadawać barwę, barwić, farbować, malować; zdobić, piększyć, nadawać piękny pozór; **u.** słowami=dobierać pięknych wyrażeń; zmyślać, przesadzać.

Ubarwienie, nadanie barwy, ufarbowanie; barwa, kolor; *przen.*, ozdobienie, upiększenie, przesada, zmyślenie.

Ubarwik, owad z rzędu tęgopokrywych.

Ubatogować, obić batogami; zabić, bijąc batogami.

Ubawiać, *dok.* Ubawić; ujmować, odejmować, umniejszać; rozweselać, sprawiać uciechę, bawić, zabawiać.

Ubawić—*p. nied.* Ubawiać; zabawić, rozweselić, rozśmieszyć, sprawić uciechę, wywołać wesołość zabawnym opowiadaniem; **u, ś.,** doznać uciechy, zabawić się, rozweselić ś.

Ubezczynniać, *dok.* Ubezczynnić; robić bezczynnym, sprawiać, że ktoś nic nie robi, pozostaje w bezczynności.

Ubezpieczać (się), *dok.* Ubezpieczyć (ś.); zapewniać (ś.) co do bezpieczeństwa, dawać pewność bezpieczeństwa; czynić bezpiecznym, zabezpieczać; uspokajać (ś.) że nie grozi niebezpieczeństwo; **u.** na życie, na wypadek pożaru, od gradobicia = za opłatą pewnej składki być pewnym wynagrodzenia strat a. wypłaty pewnej umówionej sumy za życia a. po śmierci spadkobiercom; **u. ś.** na kogo, na co, spuszczać ś. na niego, polegać na kim.

Ubezpieczenie, zapewnienie bezpieczeństwa, zabezpieczenie; bezpieczność, pewność, ufność; **u.** na życie, od ognia i t. d. = opłata wnoszona do odnośnej instytucji, celem zabezpieczenia sobie jakiegoś posiadania majątkowego za życia, celem uchronienia ś. od strat majątkowych a. celem zostawienia po śmierci jakiegoś funduszu dla spadkobierców, asekuracja.

Ubezpieczony, ten, który ś. ubezpieczył w jakim towarzystwie ubezpieczeń: na życie, na dożycie, na przeżycie, od strat jakich i od innych nieszczęśliwych wypadków; pewny, spokojny o siebie.

Ubezpieczyć—*p. nied.* Ubezpieczać.

Ubezwładniać, *dok.* Ubezwładnić; czynić bezwładnym, pozbawiać siły, mocy, władzy.

Ubiczować, obić biczem, biczując zabić.

Ubić—*p. nied.* Ubijać.

Ubiec—*p. nied.* Ubiegać.

Ubiedzać, *dok.* Ubiedzić; wypraszać, wymuszać prośbami i płaczem, wybłagiwać; namawiać, przekonywać, skłaniać, zniewalać argumentami.

Ubieg, przestrzeń przebyta, przebycie pewnej przestrzeni; odległość; ubiegnięcie kogo w czym, wyprzedzenie go; **u.** czasu = czas ubiegły.

Ubiegać, *dok.* Ubiec; przebywać biegiem, przebiegać; uciekać, uchodzić; o czasie: upływać; **u.** ko-

go = uprzedzać go, biegnąć, zwyciężać go, współzawodnicząc z nim, wyścigać go; **u.** miasto=zajmować je w szybkim marszu, wyprzedzając nieprzyjaciela; **u.** nieprzyjaciela = przecinać mu drogę odwrotu; **u. ś.**, zmęczyć ś. bieganiem, nabiegać ś. dostatecznie; **u. ś.** z kim o co, współzawodniczyć, rywalizować z nim, wyścigać ś., współubiegać ś.; **u. ś.** za czym, starać ś. o co, upędzać ś. za czym.

Ubiegły, ten który ubiegł, przeszedł, miniony, dawny: czas **u.**; ostatni przed tym, który jest obecnie: **u.** rok, **u.** miesiąc=zeszły.

Ubielać, *dok.* Ubielić; czynić białym, bielić; **u. ś.**, białym się stawać, zawalać ś. czymś białym: kredą, wapnem, mąką i t. p.; pokrywać twarz bielidłem.

Ubieliczkować, ubielić, ublanszować: **u.** twarz.

Ubierać, *dok.* Ubrać; ujmować, odejmować, zmniejszać, odbierać; kłaść na kogo ubranie, przyodziewać, przyoblekać w suknie; piękniejszym czynić, przyozdabiać; upiększać, przystrajać; *żart.*, narażać kogo a. siebie na nieprzyjemność, na stratę; **u.** konie = kłaść na nie szory; **u. ś.**, ubranie kłaść na siebie, przyodziewać ś., stroić ś., nosić ś. tak lub owak.

Ubieralnia, pokój do ubierania ś., gotowalnia, szatnia.

Ubieżeć—*p. nied.* Ubiegać.

Ubieżny, Ubieżysty, szybko biegący, potoczysty, mknący, pędzący.

Ubijacz, człowiek, który co ubija.

Ubijaczka, przyrząd do ubijania czego; stępa, stępor, tłuczek.

Ubijać, *dok.* Ubić; bijąc, uderzając raz koło razu, wyrównywać, wygładzać, umocowywać, przybijać, przytłukiwać: **u.** ziemię, drogę, aleję; zadawać śmierć, zabijać, zamordowywać; trafiać w co; ugadzać; mieszać mocno, kłócić bijąc, uderzając; **u.** śmietanę, białko, żółtko z cukrem; kończyć, załatwiać, dochodzić do porozumienia: **u.** interes; **u. ś.** o co, ubiegać ś. o co gwałtownie, dobijać ś. czego natarczywie, starać ś. o co usilnie, współzawodniczyć z kim o co usilnie; być ubijanym.

Ubijak, narzędzie do ubijania, tłuk, kafar, dobnia, baba.

Ubijatyka, bój, walka; zabijanie ś. wzajemne, współzawodnictwo gwałtowne.

Ubijca, zabójca, morderca.

Ubikacja, *łć.*, pomieszczenie, mieszkanie, lokal, pokój; właściwość jakiej rzeczy znajdowania się na jakim miejscu.

Ubikwista, *łć.*, człowiek wszędzie obecny, ten, kogo wszędzie można znaleźć, ten, któremu dobrze wszędzie; wyznawca wszechobecności Ciała Chrystusa w chlebie komunijnym.

Ubiorczy, dotyczący ubiorów, ubierania ś.; komisja **u-a**=zajmująca ś. umundurowaniem wojska.

Ubiorek, mały, np. dziecięcy ubiór; rzecz, służąca do przystrojenia ubioru; stroik: **u.** na głowę.

Ubiór, ubranie, odzież modna, ochędożna i wygodna; strój, ozdoba, upiększenie; **u.** konia = rząd; **u.** pokoju=przyozdobienie, obicie, obrazy, meble piękne.

Ubitość, właściwość tego, co jest ubite, zbite, zwarte, mocne.

Ubity, zabity, zastrzelony; przybity, utłuczony; wygładzony za pomocą ubijania, zwarty, zbity; zawarty, załatwiony: interes **u.**

Ubliga, ubliżenie, ujma, obraza, uszczerbek.

Ubliżać, *dok.* Ubliżyć; dotykać kogo słowami niewłaściwemi a. zachowaniem ś., uwłaczać komu jego godności osobistej, jego honorowi; obrażać, uchybiać, robić uszczerbek; **u.** sobie, czynić co z ujmą godności swojej.

Ubliżenie, obraza, obrażenie, ujma, uchybienie; postępek a. słowa, uwłaczające komu, ubliżające mu: mówię to bez **u-a** panu=nie ubliżając panu, bez obrazy.

Ubliżyć—*p. nied.* Ubliżać.

Ubłagacz, Ubłagalnik, człowiek, który ubłagał a. ubłaga.

Ubłagać, przebłagać kogo, przeprosić kogo, uśmierzyć czyjś gniew, udobruchać go; błagając gorąco, otrzymać, uprosić wyprosić, wymodlić.

Ubłagalnia, Ubłagalnica, świątynia, w której Izraelici Boga błagali; modlitewnia.

Ubłagalny, dający ś. ubłagać, uprosić; służący do ubłagania.

Ubłąd, błąd, omyłka.

Ubłądzać, *dok.* Ubłądzić; błądzić.

Ubłocić (się), zawalać (ś.) błotem.

Ubłogosławiać, *dok.* Ubłogosławić; zlewać błogosławieństwo, błogosławić, obdarzać przez błogosławieństwo, uświęcać.

Ubłogosławienie, zlanie na kogo błogosławieństwa, pobłogosławienie; stan błogi, błogosławiony.

Ubocz, Ubocze, miejsce na boku, ustronie; droga boczna, błędna, manowiec; potoczystość góry, dachu, ściany; zejść na **u.**=zabłądzić, zejść na bok, na stronę; na **u-czu**=na boku, na stronie, w pewnej odległości od innych: wziąć kogo na **u.**=na stronę; uwieść kogo na **u.**=wprowadzić na złą drogę.

Ubocznie, *przysł.*, na uboczu, z boku, na stronie, pobocznie; nie wprost, pośrednio, mimochodem, czyniąc pewną aluzję; nie bezpośrednio, nie od osoby zainteresowanej, przypadkowo, z trzecich ust: dowiedzieć ś. o czym **u.**

Uboczność, właściwość tego co jest uboczne, pośrednie, przydatkowe, przypadkowe.

Uboczny, umieszczony, położony z boku, poboczny, ustronny; nie należący do całości, przydatkowy, przypadkowy; nie pozostający w bezpośrednim z czymś związku, przypadkowo nasuwający ś.: **u-e** pytanie.

Ubogacać, *dok.* Ubogacić; czynić bogatym, zbogacać.

Ubogi, nie posiadający środków dostatecznych do zaspokojenia potrzeb życiowych, nie mający żadnego mienia własnego, biedny, nędzny: **u.** człowiek; nie posiadający czego lub posiadający co w niższej, niż zwykła, mierze nie opatrzony w co: **u.** na duchu **u.** umysłem, wyobraźnią, **u.** duchem = skromny, prosty; nie obfitujący w coś, niepłodny, nieobfity, niezamożny: **u.** kraj, **u.** język = posiadający niewielką ilość wyrazów, stulecie **u-ie** w poetów **u-a** wyobraźnia; niekosztowny, skromny: **u.** obiad, **u-ie** mieszkanie; **u.**, jak mysz kościelna=bardzo biedny, nędzarz; *rzecz.*, nędzarz, żebrak.

Ubogo, *przysł.*, w sposób, oznaczający ubóstwo, niebogato, biednie, nędznie: **u.** ubrany, żyć **u.**, ale chędogo = skromnie, ale czysto.

Ubogość, właściwość tego, co jest ubogie, biedne; ubóstwo.

Uboleć, dużo wycierpieć; **u.** ś. umartwić ś., zgryźć ś., zafrasować ś.

Ubolewać nad kim, nad czym=boleć nad czym, trapić ś. z powodu czego, współczuć komu, żałować, litować ś.; wyrażać żal, smutek z powodu kogo a. czego, skarżyć ś. na co.

Ubolewanie, żal, współczucie, skarga, użalanie ś., narzekanie.

Ubość, uderzyć rogiem, trynąć; *przen.*, tknąć kogo do żywego, obrazić, urazić, dotknąć, poniecić, wzburzyć.

Ubożę (-ęta), niebożę; krasnoludek.

Ubożeć, stawać ś. ubogim a. uboższym, podupadać na majątku, tracić majątek, dochody i t. p.

Ubożnica, mieszkanie, przeznaczone dla ubogich chorych a. starców i kalek; szpital, przytułek, przytulisko.

Ubożuchność, wielkie ubóstwo.

Ubożuchny, bardzo ubogi, całkiem biedny.

Ubożyć, pozbawiać majątku, mienia, dochodów; przyprowadzać do ubóstwa, czynić ubogim, rujnować pod względem majątkowym.

Ubóstwiać, *dok.* Ubóstwić; uznawać za boga, za bóstwo, oddawać cześć boską, mieścić w rzędzie bogów; czcić, wielbić, kochać na równi z bóstwem.

Ubóstwiany, Ubóstwiony, godzien czci boskiej, uwielbiany, ukochany.

Ubóstwienie, oddawanie czci boskiej, uwielbienie, cześć.

Ubóstwo, stan człowieka, któremu brak środków na zaspokojenie potrzeb życiowych; nędza, niedostatek; nędzne mienie, majątek bardzo skromny; brak obfitości, skąpość, niedostatek: **u.** kraju; **u.** języka=niedostateczna ilość wyrazów i form językowych; **u.** ducha = prostota duchowa, naiwność; biedak, nędzarz, żebrak; *zbior.*, biedacy, nędzarze, żebractwo.

Ubrać—*p. nied.* Ubierać; **u. ś.,** narobić sobie nieprzyjemności, wejść mimowoli w kłopoty, wziąć na siebie jaki nieprzyjemny obowiązek.

Ubramować, ozdobić bramowaniem, obramować; **u. ś.,** ozdobić ś., przystroić ś., ubrać ś.

Ubraniczko, *zdr.* od Ubranie; spodeńki, majteczki.

Ubranie, *rzecz.* od Ubierać albo Ubierać ś.; to, w co ś. kto ubiera, odzienie, suknia, ubiór, strój; to, co ubiera, stroi: **u. u sukni, u.** na głowę; całość zwierzchniego odzienia: **u.** frakowe, wizytowe, codzienne, robocze; **u. ś.** = narażenie ś. na nieprzyjemność, na stratę.

Ubraniec, giermek.

Ubranko, małe ubranie dziecinne; stroik kobiecy, przystrojenie sukni a. głowy.

Ubrano, *przysł.*, strojnie.

Ubrany, mający na sobie ubranie, odziany, wystrojony; uzbrojony, opatrzony dobrze.

Ubranysz, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Ubrdać sobie co, uroić sobie coś bezpodstawnego, dziwacznego, wymarzyć sobie coś nierealnego; **u. ś.,** uroić ś. komu, zamarzyć ś., umyślić ś. komu dziwacznie, bezpodstawnie.

Ubroczyć (się), uwalać (się) czymś płynnym, zwłaszcza krwią, zbroczyć (ś.), sposoczyć (ś.).

Ubronić, uchronić, obronić, zachować.

Ubrudzić, Ubrukać, uczynić brudnym, pobrudzić, uwalać, uświechtać; **u. ś.,** stać ś. brudnym, uwalać ś., ubrudzić ś.; *przen.*, stać ś. uczestnikiem niemoralnego czynu, zwalać ś. moralnie.

Ubrukować, wybrukować.

Ubrylantować, przyozdobić brylantami, osypać brylantami lub jak brylantami.

Ubryzgać (się), całkiem zbryzgać (ś.), bryzgając zmoczyć (ś.).

Ubyć—*p. nied.* Ubywać.

Ubyszowy, dotyczący ubytku,

Ubyt, Ubytek, ubywanie czego, zmniejszanie, umniejszanie ś.; ujma, brak, strata, szkoda; **u.** sił, zdrowia = tracenie zdrowia, zwątlenie, chorowanie.

Ubytkowy, Ubyszowy, dotyczący ubytku: księga **u-a**=rozchodowa; mogący ś. zmniejszyć.

Ubywać, *dok.* Ubyć; umniejszać

ś., stawać ś. mniejszym przez odłączanie ś. cząstek, usypywanie, uchodzenie, kurczenie ś., tracenie i t. p.; stawać ś. mniej liczebnym przez odłączanie ś. jednostek składowych; zmniejszać ś., pomniejszać ś.: **u-a** go = spada na ciele, mizernieje; **u-a** sił = zmniejszają ś., okazuje ś. brak; **u-a** księżyca = ukazuje ś. coraz to mniejszą jego tarcza oświetlona od pełni aż do nowiu; **u-a** dnia = dni stają ś. coraz krótsze; **u-a** wody w rzece = staje ś. płytsza; nie stawić ś. gdzie należy, oddalać ś., odłączać ś.: ubyło towarzystwa = część jego odeszła.

Ubywający, taki, którego ubywa; w *mat.*, **u.** szereg = szereg wielkości, zmniejszających ś. równomiernie.

Ucałować, dać pocałunek, pocałować kilkakrotnie.

Ucedzić, cedząc, ulać, usączyć, utoczyć nieco.

Uchacz, dzban, garnek uchaty.

Uchapić, uchwycić, ułapić, złapać, schwycić.

Uchatka, zwierzę ssące z rzędu płetwonogich, rodziny fok uszatych, lew morski, kotek morski, niedźwiedź morski (fig.).

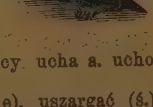

Uchaty, mający ucha **s.** ucho, uszaty.

Uchlastać (się), uszargać (ś.), uwalać (ś.), ubłocić (ś.); **u.** biczem = obić.

Uchlipnąć, chlipając, spić trochę z wierzchu.

Uchlustać (się), uwalać (ś.), uszargać (ś.), ubłocić (ś); **u. ś.** = upić ś., urznąć ś.

Uchmielić, zaprawić chmielem; spoić, upoić kogo.

Ucho, (*lm.* uszy, uszu, uszami), narząd zmysłu słuchu (fig.): słyszałem to na własne uszy = sam słyszałem; mówić komu do **u-a** = cicho, szeptem; nadstawiać **u-a** = zacząć słuchać uważnie; tak wrzeszczy, aż uszy bolą = przykro słuchać; uszom swoim nie wierzę = nie daję wiary, żem to słyszał; opowiada takie okropności, aż uszy puchną = przeraża a. gorszy tem, co mówi; dawać czemu **u.**, skłaniać **u.** = słuchać czego, wierzyć czemu; obijać ś. o czyje uszy = dać ś. słyszeć, wiedzieć, dochodzić do czyjej świadomości; obrażać czyjeś uszy = razić nieskromną mową; głaskać uszy = pochlebiać; puszczać co mimo uszu = nie zważać na co, nie zwracać uwagi; spać na oba uszy = bardzo mocno, twardo, spokojnie; ucho zewnętrzne, koncha uszna: targać, ciągnąć za uszy; nastawić uszy, strzyc uszami, mieć czego po uszy = obficie, bogato; być w długach po uszy, wyżej uszu = mieć ich bardzo dużo; zaczerwienić ś. po uszy = na całej twarzy; być zakochanym po uszy = bez pamięci; mieć gębę od **u-a** do **u-a** = szeroką, być hardym, gadać dużo; otworzyć gębę od **u-a** do **u-a** = rozdziawić szeroko; grać na skrzypkach od **u-a** do **u-a** = dziarsko, zamaszyście; jednym **u-em** słucha, a drugim wypuszcza = nie pamięta, nie bierze do serca tego, co mu mówią; jednym **u-em** wchodzi, a drugim wychodzi = nie zostaje w pamięci; *przen.*, nie troszczyć ś. o nic, być niedbałym; dać komu po uchu = uderzyć go w głowę; natrzeć komu uszu = wyłajać; zwiesić, spuścić **uszy** = stracić na minie; wewnętrzna część narządu słuchowego: mieć szum w uszach, dzwoni mi w uszach; zapalenie **u-a**; zmysł słu-

chu, słuchanie, baczność, uwaga: muzyk ma dobre **u.**, nie mieć muzykalnego **u-a**; ciepło, jak w **u-u**= bardzo ciepło; **u.** u naczynia, u narzędzia, *im.* ucha, uchami = część odstająca w kształcie łuku a. półkola, za którą bierze ś. ręką: **u.** u garnka, u wiadra, u buta, u klucza, u bomby, u dzwona, u wagi; **u.** u igły = koniec przeciwległy ostrza, z dziurką do nawlekania nitki: łatwiej wielbłądowi przejść przez **u.** igielne, niż bogaczowi do królestwa niebieskiego; dopóty dzban wodę nosi, póki ś. **u.** nie urwie = do czasu wina pozostaje bezkarną; **u.** armatnie=dwie klamry na czopowej sztuce, za które chwyta ś. armata; **u-a** pierścienia Saturna=dawna nazwa wysuniętych części pierścienia Saturna; świnie **u.** = miejsce plugawe, dziura; **u-o** św. Piotra, gatunek ślimaka przodoskrzelnego, o skorupie tarczowatej podobnej do ucha, żyje na wybrzeżach morza Śródziemnego, słuchota pospolita (f.).

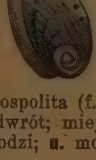

Uchod, ucieczka, odwrót; miejsce, którędy kto uchodzi; **u.** morza = odpływ.

Uchodni, uchodzący, uciekający.

Uchodnia, kobieta-zbieg, dezerterka.

Uchodnik, Uchodzień, zbieg, dezerter

Uchodzić, *dok.* Ujść; idąc, przebywać, przechodzić: uszedł dwie mile; idąc oddalać ś., uciekać, umykać, znikać: **u.** z życiem, z duszą=ocalić życie w ucieczce; ani ich noga nie uszła=wszyscy zginęli; ujść cało, zdrowo, żywo=ocalić ś. szczęśliwie z niebezpieczeństwa; **u.** z więzienia=uciekać; (o płynach) wypływać, wyciekać, wylewać ś.: krew **u-i** z rany, wino z beczki, rzeka **u-i** do morza= wlewa ś., wpada; **u.** czego, nie narażać ś. na co, nie podpadać pod co, unikać, chronić ś.: **u.** pogoni, niebezpieczeństwa, kary, śmierci, niewoli; **u.** czyjejś uwagi, pamięci; (o czasie) przemijać, upływać; **u.** za co, być uważanym, być poczytywanym; **u.** kogo, poskromić, ukrócić; **u-i** mu to=pozostaje bezkarnym; to ci nie ujdzie na sucho a. płazem=zapłacisz za to!, popamiętasz!; to nie **u-i** = nie godzi ś., nie przystoi, nie wypada; ujdzie to=jako tako, nie najgorzej; **u.** ś., zmęczyć ś., zmordować nadmiernym chodzeniem.

Uchodzień, zbieg.

Uchodzisty, łatwy do ujścia, do ucieczki; pełen uchodów, przejść, kryjówek, dróg do ucieczki, pochyły, spadzisty.

Uchopić, uchwycić.

Uchować, zostawić przy życiu; zostawić w całości, nietkniętym, nie naruszać; zachować, ustrzec kogo od czego, obronić go od czego; Boże **u-aj**= obroń, nie dopuść!; odchować, wychować; **u.** ś.=zostać przy życiu, żyć, wyhodować ś.; **u.** ś. od czego; być nienaruszonym, nietkniętym; ustrzec ś.

Uchód, uchodzenie, ustąpienie, ujście, umykanie; miejsce do umknięcia, przesmyk.

Uchraniać, *dok.* Uchronić; kogo od czego a. czego, zachowywać, obraniać, strzec kogo od czego; **u.** ś., bronić ś. od czego, uchodzić, unikać czego, ustrzegać ś., strzec ś., zapobiegać czemu.

Uchron, Uchrona, miejsce, gdzie można ś. ukryć, miejsce schronienia, schronienie, schronisko, uciekanie; **u.** prawna=środek sądowy, odrzucający zaraz na wstępie wszelkie poszukiwanie.

Uchronek, *zdr.* od Uchron.

Uchronić—*p. nied.* Uchraniać.

Uchronka, *zdr.* od Uchrona.

Uchronność, możność uchronienia ś., ustrzeżenia ś., obrona.

Uchronny, którego można ś. uchronić, uniknąć, ustrzec, w którym można się uchronić, skryć, obfitujący w uchronki, uchody.

Uchudnąć, schudnąć.

Uchwalać, *dok.* Uchwalić; stanowić, postanawiać, naznaczać, zatwierdzać przez uchwałę, powziętą na jakimś zgromadzeniu.

Uchwalony, postanowiony przez uchwałę, zadecydowany.

Uchwała, postanowienie, zadecydowanie, powzięte na jakimś zgromadzeniu; ustawa.

Uchwatliwie, *przysł.*, szybko, nagle, raptownie.

Uchwycić, szybko wziąć, złapać, ująć, porwać, schwytać; schwycić, pochwycić; **u. ś.** kogo, czego, objąć kogo, co rękami; chwycić ś. czego, wziąć ś. za co; **u. ś.** z kim, zderzyć ś., pójść w zapasy, za łeb z kim; **u.** kogo za słowo=skorzystać z tego, co powiedział niebacznie dla wyszydzenia go a. korzyści własnej; **u.** guza=oberwać, złapać; **u.** kogo, ułagodzić, udobruchać, ubłagać.

Uchwyt, uchwycenie, ujęcie, porwanie, złapanie.

Uchwytność, właściwość tego, co może być uchwyconym.

Uchwytny, taki, którego można uchwycić, ujętny.

Uchyba, uchybienie, omyłka; bez **u-y**=z pewnością, niezawodnie.

Uchybiać, *dok.* Uchybić; błądzić, chybiać, dopuszczać ś. wykroczenia, winy względem kogo, czego; **u.** celu = nie trafiać, nie móc osiągnąć celu, nie wykonać czego; **u.** komu=ubliżać; **u.** sobie samemu=przynosić sobie ujmę; **u.** czemu, postępować wbrew czemu; **u.** przeciw etykiecie=nie zachowywać przepisów etykiety.

Uchybienie, niewykonanie czego; nieokazanie komu należytego uszanowania, ubliżenie, obraza.

Uchybny, mogący być chybionym, uchronny.

Uchylać, *dok.* Uchylić; odchylać na bok, odsuwać: **u.** gałąź, firankę, zasłonę; niezupełnie zamykać, odmykać: **u.** drzwi, okno; skłaniać w dół, schylać, zniżać: **u.** głowę, kolano; niezupełnie podnosić: **u.** kapelusza, czapki, **u.** sukni; odejmować czemu moc prawną, znosić, kasować, usuwać, hamować: **u.** prawo, ustawę, testament, uchwałę; odbierać: **u.** od kogo swoje łaski; oddalać, usuwać: **u.** kogo od urzędu, od uczestnictwa w czym, od tronu; **u. ś.**, schylać ś., nachylać ś., zniżać ś., uginać ś., zginać ś.; **u. ś.** od czego, odsuwać ś., nie chcieć czego zrobić, do czego należeć, brać w czym udział, unikać ś., chronić ś. czego, chyłkiem oddalać ś., usuwać ś. opuszczać co; **u. ś.**=komu, czemu, ustępować przed kim, przed czym.

Uchyłek, miejsce uchronne, ustroń.

Uchynąć się, usunąć ś., odsunąć ś., przewrócić ś.

Uciąć — *p. nied.* Ucinać; żywo, skocznie zagrać: **u.** walczyka; **u.** kogo a. komu, przyciąć, dokuczyć złośliwie komu.

Uciągać, *dok.* Uciągnąć, z trudem pociągać, posuwać, móc co ciągnąć, wydołać pociągnieniu czego, ciągnąc uwozić, ciągnąć w górę; ciągnąc, pewną część drogi przebywać w pewnym okresie czasu; **u.** skąd=uchodzić, ustępować, wyprowadzać ś., wynosić ś. precz gromadnie; nalewać za pomocą legaru: **u.** wina do butelki.

Uciągnąć—*p. nied.* Uciągać.

Uciążać, *dok.* Uciążyć, uciskać, cisnąć, uciemiężać; utyskiwać.

Uciążliwie, *przysł.*, ciężko, trudno, z trudem, z mozołem, z uciążliwością, z uciskiem, zaledwie.

Uciążliwość, właściwość tego, co jest uciążliwe, gnębiące; ciężar wielki, warunki życia trudne do zniesienia; ucisk, uciemiężanie, ciemiężtwo.

Uciążliwy, ciężki, trudny do wykonania, do wytrzymania, do zniesienia, przygnębiający, żałosny, narzekający.

Ucichać, *dok.* Uciichnąć; stawać ś. cichym, uciszać ś., uspokajać ś., umilkać, przestawać być głośnym, przestawać hałasować, huczeć, szumieć; o tym już ucichło = przestali ludzie o tym mówić.

Uciichnąć—*p. nied.* Uciichać.

Uciec—*p. nied.* Uciekać.

Uciecha, uczucie miłe, radosne, cieszące, przyjemność, radość; to, co wywołuje miłe, radosne uczucie, rzecz przyjemna, radosna, zdarzenie wesołe; zabawa, gra przyjemna.

Ucieczka, nagłe tajne opuszczenie miejsca pobytu, uciekanie, umknięcie; ratować ś. u-ą = uciekać; miejsce, dokąd ktoś ucieka; schronisko, schronienie, kryjówka, ochrona, opieka, obrona, udanie ś. pod czyją opiekę; u. Maryi, grzesznych, Bóg jest moją u-ą; mam jeszcze jedną u-ę = sposób ratunku.

Ucieczkowy, dotyczący uieczki.

Uciekać, *dok.* Uciec, Uciekнąć; szybko oddalać ś. z jakiego miejsca; śpiesząc, unikać spotkania z kimś niepożądanym; ratować ś. ucieczką, zmykać, umykać; upływać, uchodzić; o czasie: upływać; u. kogo, ubiegać, uprzedzać; u. od kogoś, jak od złego powietrza = unikać go starannie, stronić od niego; u. ś. do kogo, do czego, biec, jakby po ratunek, udawać ś. pod czyją obronę, pod opiekę; u. ś. do kłamstwa, do wykrętów = szukać w nich obrony, kłamać, wykręcać ś. czym.

Uciekinier, *żart.*, uciekający z obawy, z szeregów wojska, od przyjętych obowiązków, z szeregów stronnictwa, zbieg, dezerter.

Uciekły, ubiegły.

Ucieleśniać, *dok.* Ucieleśnić; nadawać czemu ciało, kształty cielesne, postać widomą, robić co cielesnym, realnym, wcielać.

Uciemiężać, *dok.* Uciemiężyć; gnębić, uciskać, obciążać, ciemiężyć.

Uciemiężliwość—*p.* Uciążliwość.

Uciemiężyciel, ciemiężca, gnębiciel.

Uciemiężycielka, forma ż. od Uciemiężyciel.

Ucieniować, pododawać cienie, ocieniować, wycieniować.

Ucieraczka—*p.* Ucieradło.

Ucierać, *dok.* Utrzeć; trąc, zmieniać w proszek, rozcierać, w proszek obracać; trzeć tyle, ile trzeba, np. pieprzu, cukru i t. p.; trąc oczyszczać; u. sobie a. komu nos = oczyszczać go ze śluzu; u. sobie a. komu usta = oczyszczać z resztek jedzenia; u. knot u świecy (łojowej) = ucinać specjalnym przyrządem, t. zw. ucieradłem; *przen.*, u. komu nosa = ukorzyć go, złajać go; u. drogę = torować; wprowadzać w użycie: u. wyraz; u. ś. = być ucieranym; torować ś.; droga ś. utarła; wchodzić w użycie: utarło ś. = weszło w zwyczaj; u. ś. z kim, bić ś. z nim, walczyć, stączać utarczki; spierać ś., toczyć spór, dyskutować, kłócić ś.; załatwiać ś., być załagadzanym: sprawa ś. utarła.

Ucieradło, Ucieraczka, szczypce do objaśniania świec łojowych; ścierka do ucierania (fig.).

Ucieralny, dający ś. utrzeć.

Ucierpieć, ponieść stratę, szkodę; przecierpieć.

Uciesać—*p.* Uciosać.

Ucieszać, *dok.* Ucieszyć kogo;

sprawiać komu uciechę, przyjemność, rozrywkę, radość, pociechę, radować; **u. ś.**, odczuwać uciechę, doznawać uciechy, pociechy, radości, przyjemnego uczucia.

Ucieszne, Ucieszno, *przysł.*, zabawnie, wesoło, śmiesznie, komicznie, żartobliwie.

Uciesznik, żartowniś, błazen, trefniś.

Uciesznoś́ć, charakter tego, co jest ucieszne, zabawność, wesołość, wesołe usposobienie.

Ucieszny, sprawiający uciechę, przyjemny, radosny; zabawny, żartobliwy, wesoły, śmieszny, pocieszny, komiczny.

Ucieszyciel, człowiek, który kogoś cieszy, sprawia mu uciechę, przyjemność, przynosi mu uspokojenie, daje pociechę.

Ucieszyć—*p. nied.* Ucieszać.

Ucieścić, uwalać ciastem.

Ucięto, *przysł.*, krótko, jakby z urwaniem, nie dokończywszy myśli, urywanie; skąpo, nieobficie.

Ucięty, odjęty cięciem, obcięty, ujęty; urwany, przerwany, skrócony, nie dokończony, nie dopowiedziany.

Ucinać, *dok.* Uciąć; tnąc odejmować, urzynać, obcinać, ujmować część cięciem, odcinać, skracać; przerywać, przestawać raptem: **u.** mowę; jak uciął = przerwało ś., ustało odrazu.

Ucinek, kawałek odcięty, część odcięta, oderwana, ścinek, okrawek, odcinek; część, wyjęta z całości, skrót; ułamek, gruz, szczątek; uszczerbek, ubytek; małż z podgromady cewiaków, pospolity w morzach: Niemieckim, Bałtyckim i na wybrzeżach Grenlandji, małgiew ucięta (fig.).

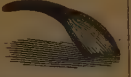

Ucinkowy, nie cały, nie ciągły; odłączony, ułamkowy, urywany, ironiczny, docinający komu.

Ucios, ukośne ściosanie brzegu w dół, a. pod górę.

Uciosać, Uciesać, odciąć, odrąbać, wyciosać, wykonać co ciosaniem.

Ucisk, uciskanie, przyciskanie, tłoczenie, nakładanie ciężarów, uciśnienie, uciemiężenie, ciemiężstwo, gnębienie: żyć w **u-ku**; uczucie ciśnienia, ściskania, tłoczenia, uwierania.

Uciskać, *dok.* Ucisnąć; o obuwiu: cisnąć, uwierać, dolegać; gnębić, ciemiężyć, uciemiężać, przygnębiać, tyranizować.

Uciskadło, kawałek płótna, złożony w kilkoro do przyciskania ran, kompres.

Ucisły, ciasny, uciskający, gniotący.

Ucisnąć—*p. nied.* Uciskać.

Uciszać, *dok.* Uciszyć, robić co cichszym, uśmierzać, uspokajać, skłaniać do uciszenia ś.; **u. ś.**, cichszym ś. stawać, zamilkać, uspokajać ś; uśmierzać ś.: uciszyła ś. burza, wiatr i t. p.

Uciszyciel, ten, który ucisza.

Uciszyć—*p. nied.* Uciszać.

Uciśnienie, Uciśnięcie, *rzecz.*, od Ucisnąć, boleść, ból, cierpienie, dolegliwość, udręczenie.

Uciśniony, ten, którego uciskają, uciemiężają, uciemiężony.

Uciułać, zebrać, zaoszczędzić z trudnością, zebrać cząstkami.

Ucudnić, cudnym, cudownym uczynić.

Ucuglować, nałożyć cugle, okiełznać, *przen.*, pohamować, opanować.

Ucukrować, Ucukrzyć, zaprawić cukrem, ustroić cukrem, posypać cukrem, ulukrować; **u. ś.**, być zaprawianym, ustrojonym cukrem; przejść na wskroś cukrem.

Ucumować, uwiązać statek u brzegu cumą, t. j. powrozem.

Ucywilizować, uobyczaić, oświecić, okrzesać, zrobić oświeconym;

n. ś., przyjąć obyczaje społeczeństwa cywilizowanego, oświecać ś.

Uczaić się, przyczaić ś., zaczaić ś.

Uczar—*p.* Czar.

Uczarować—*p.* Oczarować.

Uczatować, czatując uchwycić, napaść znienacka, podkradszy ś.

Uczący, człowiek, który uczy kogoś, czegoś, nauczyciel; **u. ś.**, człowiek, który ś. czegoś uczy, uczeń.

Uczątek, cząstka, kawałek, udział; cyrkuł miasta, cząstka kraju; spłacheć gruntu.

Uczciciel, człowiek, który komuś a. czemuś oddaje cześć; człowiek, podejmujący drugiego gościnnie, częstujący go.

Uczcić, oddać komuś cześć, wyrządzić cześć, wynieść kogo ponad innych, zaszczycić, przyjąć kogo z szacunkiem, czymś najlepszym; wydać na czyją cześć ucztę; **u-szy** uszy=z przeproszeniem: kiedy chcemy powiedzieć coś, obrażającego czyjąś skromność.

Uczciwie, *przysł.*, według sumienia, sumiennie, starannie, poczciwie, zacnie; przyzwoicie, uprzejmie; wiele, drogo; przyjąć kogo **u.**=gościnnie, hojnie.

Uczciwość, postępowanie zacne, sumienność, staranność, prawość, honor; cześć, poszanowanie; czystość, nieskazitelność, skromność, dziewictwo, cnota; na **u.!** = na honor!, na sumieniel.

Uczciwy, nie oszukujący, nie oszukańczy, zacny, nieskazitelny, prawy, szlachetny, poczciwy; sumienny, staranny; uprzejmy, przyzwoity; jako tytuł: zacny, szanowny, szlachetny, sławetny.

Uczelnia, krzesło nauczycielskie, katedra akademicka; zakład naukowy: wyższa **u.** = uniwersytet, politechnika i t. p.

Uczelnik, nauczyciel.

Uczenie, *przysł.*, podług zasad naukowych, według nauki, naukowo, umiejętnie; *rzecz.*, udzielanie nauki, nauczanie, wykład jakiejś umiejętności; **u. ś.** przykładanie ś. do nauki, nabywanie wiedzy, studjowanie.

Uczennica, kobieta, która ś. uczy; dziewczyna, uczęszczająca do zakładu naukowego; zwolennica czyjej nauki, wyznawczyni jakiejś teorji naukowej.

Uczeń, ten, który ś. uczy czegoś, chłopiec, młodzieniec, uczęszczający do jakiegoś zakładu naukowego; do rzemiosła: terminator, student, wychowaniec; zwolennik jakiego mistrza, uczonego; wyznawca jakiejś teorji naukowej.

Uczep, roślina o kwiatach żółtych z rodziny złożonych.

Uczepiać, *dok.* Uczepić; czepiając zawieszać, uwieszać; przyczepiać, przywiązywać; **u. ś.**, chwyciwszy ś. czego zawisać, przyczepiać ś., uwieszać ś.; uczepić ś. kogo, stać ś. jego nieodłącznym towarzyszem, towarzyszyć mu wszędzie, natrętnie, pilnować ś. kogo; **u. ś.** czego, trzymać ś. uparcie, niechcieć od tego odstąpić.

Uczepierzyć (się), wystroić (ś.), wymuskać (ś.); ubrać (ś.) dziwacznie.

Uczepka, uczepienie ś., uchwycenie ś., przyczepka, pozór.

Uczernić, uczynić czarnym, pomalować na czarno: **u.** włosy, wąsy; *przen.*, oszkalować kogo, obmówić.

Uczerpać, *dok.* Uczerpnąć; czerpiąc ująć, umniejszyć; czerpiąc nabrać, zaczerpnąć.

Uczerpnąć—*p. nied.* Uczerpać.

Uczerstwić, uczynić czerstwym, silnym, zdrowym, przywrócić komu zdrowie, siły.

Uczerwienić, zrobić czerwonym, ufarbować, pomalować na czerwono.

Uczesać (się), szczotką a. grzebieniem włosy komu (sobie) ułożyć, ugładzić, uporządkować.

Uczestnica, Uczestniczka, kobieta, która bierze w czym udział, na którą przypada część czego.

Uczestnictwo, współudział, udział, należenie w części do czego; przyczynianie ś. do czego.

Uczestniczka—*p.* Uczestnica.

Uczestniczy, uczestniczący w czym.

Uczestniczyć, być uczestnikiem czego, brać w czym udział, należeć do czego, przyczyniać ś. do spełnienia czego.

Uczestnik, człowiek, biorący w czym udział, należący do czego, współdziałający, przyczyniający ś. do czego, na którego przypada część czego.

Uczęstować, uraczyć, przyjąć, ugościć, podjąć hojnie, gościnnie: **u. ś.**, uraczyć ś., ucztę sobie wyprawić, zjeść a. wypić za dużo, pohulać.

Uczęszczać, bywać gdzie często, często dokąd chodzić, odwiedzać co: **u.** do szkoły, do uniwersytetu.

Uczkur, pasek jedwabny siatkowy, na który spodnie nawlekano w pasie i zawiązywano, żeby nie opadły.

Uczlik, pieniądz srebrny trypolitański=1 rb. 35 kop., dzieli ś. na 120 para, weczlik.

Uczłonkować, opatrzyć w członki, podzielić na członki, rozczłonkować.

Uczłowieczać, *dok.* Uczłowieczyć; czynić człowiekiem, czynić podobnym do człowieka, czynić godnym imienia człowieka, wpajać przymioty i obyczaje ludzkie, kształcić, cywilizować, uszlachetniać; **u. ś.**, stawać ś. człowiekiem, stawać ś. podobnym do człowieka, stawać ś godnym imienia człowieka; doskonalić ś. pod względem moralnym i umysłowym, cywilizować ś.

Uczniak, *żart.*, uczeń niższych klas szkoły.

Uczniowski, odnoszący ś. do ucznia, należący do ucznia; pokój **u.**=w którym uczniowie przebywają.

Uczny, o zwierzętach: przyuczony, wyuczony, przyzwyczajony, wytresowany.

Uczołgać się, czołgając ś. ujść, dostać ś. dokąd, poczołgać ś., powlec ś.

Uczoność, posiadanie wielkiej nauki, nauka, rozum, wykształcenie.

Uczony, posiadający wysoką naukę w jakim jej dziale, pełen nauki, biegły w naukach; dotyczący uczonego; odnoszący ś. do nauk; *rzecz.*, człowiek uczony, poświęcający ś. nauce, badacz naukowy, mędrzec.

Uczta, wykwintne i obfite jedzenie i picie w towarzystwie lub na cześć czyjąś, biesiada, bankiet; pohulanka.

Ucztolubny, lubiący uczty.

Ucztować, wyprawiać ucztę, brać udział w ucztach, biesiadować, bankietować, przepędzać czas na hulankach, hulać.

Uczucie, jeden z trzech zasadniczych pierwiastków psychologicznych, mocą którego odczuwamy zjawiska zmysłowe (np. ból, swędzenie i t. p.), lub stany duchowe (np. radość, smutek, rozpacz), jako przyjemne lub przykre; sama owa przyjemność lub przykrość: miłe, przykre, rozkoszne, bolesne, straszne **u.**; **u.** miłości, przyjaźni, czci; **u.** religijne, etyczne, estetyczne; **u.** wzniosłości a. śmieszności; wyzbyć ś. wszelkich **u-ć** ludzkich=szlachetniejszych popędów.

Uczuciowość, właściwość czło-

wieka, kierującego ś. tylko uczuciami, wrażliwość uczuciowa; zdolność wzruszania ś. uczuciowego.

Uczuciowy, dotyczący uczucia, przepojony uczuciem; pełen uczuć, rządzący ś. uczuciem, sercem, odczuwający.

Uczuć—*p. nied.* Uczuwać.

Uczuwać, *dok.* Uczuć; doznawać wrażenia zmysłowego: **u.** ból; poznawać uczuciem: **u.** radość, rozkosz, boleść, urazę, odczuwać.

Uczyć, udzielać nauki; nauczać, dawać lekcje, dawać przestrogę, przestrzegać, pouczać; **u. ś.,** nabywać naukę, wiedzę, ćwiczyć ś. w naukach; odrabiać zadane lekcje, studjować, przyjmować przestrogi.

Uczynek, to co uczyniono, zrobiono, rzecz dokonana, czyn, działanie, sprawa, dzieło, robota, praca; schwytać kogo na gorącym **u-ku**=w czasie, gdy czyni co niedozwolonego, niewłaściwego; dobry, miłosierny **u.**=działanie dobroczynne, pomoc udzielona komu.

Uczynić, zdziałać, zrobić co, dokonać, dopełnić czego, wykonać co, przygotować co, popełnić co: **u.** komuś łaskę, krzywdę=wyrządzić; **u.** komuś radość = sprawić; **u.** kogo czym, mianować go, nadać mu tytuł; co mam z tym **u.**?= co poczynę?; co zrobię?; **u.** przysięgę=złożyć; **u.** komu sprawiedliwość=wymierzyć; zadosyć, zadość komu **u.**,=dać mu zadośćuczynienie, oddać mu to, co mu ś. należy, postąpić z nim, jak powinność każe; **u.** liczbę=zdać rachunek, porachować ś.; dwa razy dwa **u-i** cztery=wyniesie; **u.** coś komu a. czemu = rzucić czar, urok; **u. ś.,** stać ś., zrobić ś.

Uczynkowy, dotyczący uczynku, wynikający z działania, z postępowania.

Uczynnie, *przysł.*, chętnie, usłużnie, z pomocą, z gotowością pomocy, po ludzku.

Uczynność, gotowość do czynienia drugim dobrze, wyświadczanie usług, dawania pomocy innym, chęć usłużenia, usłużność, usługa.

Uczynny, chętny, gotowy do oddawania usługi, przychodzenia z pomocą innym, czynienia innym dobrze, usłużny.

Uczyńca, ten, który co uczynił, sprawca czego.

Udać—*p. nied.* Udawać.

Udanie, udawanie, zmyślenie, fałsz, mowa a. postępek nieszczery; **u. ś.,** zwrócenie ś. w którą stronę w podróży, pójście dokąd, do kogo z jakim interesem; to, co ś. udało, powiodło, to, co poszło pomyślnie.

Udany, ten, który ś. udał, powiódł; portret **u.** = podobny; pozorny, zmyślony, fałszywy, nieszczery.

Udar, wylanie ś. krwi do tkanki mózgowej a. płucnej, apopleksja; **u.** słoneczny=uderzenie krwi do głowy z powodu upału, zapalenie mózgu.

Udarcie, pozbawienie czego, oderwanie, darcie.

Udaremniać, *dok.* Udaremnić, czynić daremnym, nie urzeczywistnionym, nie dopuszczać do czego, przeszkadzać dokonaniu ś. czego, unicestwiać czyjeś zabiegi, starania.

Udarować, Udarzyć, udzielić komu podarunku, obdarować, obdarzyć kogo.

Udarty, odłączony od czego przez oddarcie, oddarty, oberwany.

Udarzyć—*p.* Udarować.

Udatnica, motyl z rodziny sówek, podrzędu nocnicówek, ponocnica.

Udatnie, *przysł.*, układnie, pięknie, zręcznie, wdzięcznie, pomyślnie, z powodzeniem, szczęśliwie.

Udatny, który ś. udał, powiódł, pomyślny; układny, zręczny, piękny, wdzięczny, nadobny.

Udawacz, człowiek, który udaje kogo a. co; który chce uchodzić za tego, kim nie jest, oszust, samozwaniec, szarlatan; człowiek, który fałszywie oskarża kogo, szkaluje, obmawia.

Udawać, naśladować: **u.** czyjś głos, czyjś chód, czyjeś ruchy, **u.** kogo; chcieć, usiłować uchodzić za to, czym ś. nie jest: **u.** pana, **u.** zucha, **u.** warjata; okazywać zewnętrznie to, czego ś. nie czuje w duszy, zmyślać: **u.** radość, smutek, odwagę; **u.** co przed kim, wmawiać coś w kogo; **u.** co za co, podawać jedno za drugie, **u.** fałsz za prawdę; **u.** kogo przed kim, oskarżać, denuncjować; **u.** co gdzie, kierować, obracać: **u.** oczy za kim; **u.** głupiego = czynić pozory, jakby ś. o niczym nie wiedziało; nie **u-aj**!=nie bądź obłudny!, nie graj komedji!; bądź naturalny!; **u. ś.**, odnosić pożądany skutek, powodzić ś., doznawać powodzenia: udało mu ś. = powiodło ś., poszczęściło mu ś.; podobać ś.; **u. ś.** za kogo, chcieć uchodzić za kogo a. za co, brać na siebie pozór, postać, kształt czyj, cechy charakterystyczne czyje; **u. ś.** czym, chlubić ś., szczycić ś.; **u. ś.** w kogo, w co, stawać ś. do niego podobnym, wdawać ś. w niego, kształtować ś. podług kogo, czego; **u. ś.** dokąd=dążyć, zmierzać, obracać ś., iść, ruszać w podróż; **u. ś.** do kogo, zwracać ś.: **u. ś.** do kogo o radę, o pomoc, **u. ś.** pod czyją obronę, opiekę; **u. ś.** w podróż, w drogę=wyjeżdżać, wyruszać; **u. ś.** na spoczynek=iść spać; **u. ś.** na co=w jakim celu: **u. ś.** na bal; robić coś z zapałem; oddawać ś. czemu bez pamięci: **u. ś.** do czego, uciekać ś.: **u. ś.** do próśb, do gróźb, do ostatecznego środka; **u. ś.** na co do czego, być pożytecznym, przydawać ś., nadawać ś.

Udawić—*p.* Udławić.

Udelikacić, uczynić kogo delikatnym, rozpieścić, doprowadzić do delikatności, do grzeczności, uprzejmości.

Udeptać—*p. nied.* Udeptywać.

Udeptywać, *dok.* Udeptać; przydeptywać, przygniatać co nogami, nadeptywać; depcąc wygładzać, wyrównywać; wydeptywać, depcąc, torować; przechodzić, przebywać pieszo pewną przestrzeń, następować komu na nogę.

Uderzać, *dok.* Uderzyć; zadawać raz, cios, godzić w kogo, dotykać silnie, z rozmachem, trącać, potrącać, bić: **u.** kogo w twarz, **u.** kijem, szablą, kamieniem, **u.** oczyma = rzucać na kogo bystro spojrzenie; rzucać, ciskać: **u.** kogo o ziemię; czynić na kimś silne wrażenie, poruszać, wzruszać, wstrząsać, razić: **u-yło** to mnie=zwróciło moją uwagę, **u.** czyjeś zmysły, czyjąś uwagę; o zegarze: bić, wybijać godziny; północ **u-yła**=wybiła na zegarze; zacząć bić, poruszać gwałtownie, wprawiać w gwałtowny ruch z towarzyszeniem dźwięku: **u.** w dzwony = zacząć dzwonić, **u.** w bębny, w trąby = zacząć bębnić, trąbić, **u.** z dział = strzelać; ? **u.** na trwogę=wywołać alarm dzwonieniem; gwałtownie spadać, ugadzać, porażać uderzeniem: piorun **u-ył** w drzewo; napadać, nacierać, narzucać ś. gwałtownie: nieprzyjaciel **u-ył**; krew **u-ła** mu do głowy, mdłości na nią **u-ły**; występować w znacznej ilości: poty na mnie **u-ły**; **u.** w płacz, w lament = zacząć płakać gwałtownie, lamentować; tętnić, bić miarowo: puls, serce **u-a**; **u.** czołem=upokarzać ś. przed kim, padać przed kim na twarz, na znak czci, poddaństwa; **u.** gdzie, do ko-

go = udawać ś.; uciekać ś, u. w czyjąś najsłabszą, czułą strunę= umieć go wzruszyć, roztkliwić; u. w nogi=uciekać: u. pokój=zawierać; uderz w stół, a nożyce ś. odezwą=winowajca sam mimowoli ś. zdradzi; u. ś., zadawać sobie raz, cios, trącać ś. silnie o coś; u. ś. w piersi = żałować za winę, uczuwać skruchę, żal; u. ś. z kim, zacząć z nim walczyć, stoczyć walkę; u. ś. w czoło=zastanowić ś. nad czymś.

Uderzenie, nagłe i gwałtowne dotknięcie ręką, biczem, kijem i t. p.: u. pioruna, zegara, serca, u. w bębny, w dzwony i t. p.; u. krwi = zbytni napływ krwi do naczyń jakiego organu, kongestja.

Uderzyć—*p. nied.* Uderzać.

Udko, małe udo, u. ptasie, żabie i t. d.

Udławić, udusić kogo; udławić; u. ś., udusić ś., połykając co, z powodu zatrzymania ś. czego twardego w gardle, udawić ś.

Udławienie, śmierć z powodu pozbawienia oddechu.

Udnica, owad z rzędu dwuskrzydłych.

Udo, część nogi od biodra do kolana u ludzi, zwierząt ssących i ptaków (2 fig.).

Udobruchać (się), uspokoić (ś.), ułagodzić (ś); uśmierzyć (ś.).

Udobrzać, czynić lepszym, ulepszać, barwić, kolorizować, upiększać.

Udogodniać, *dok.* **Udogodnić,** czynić dogodniejszym, ułatwiać, uprzystępniać.

Udogodnienie, środek, zmierzający ku temu, by uczynić coś dogodniejszym, wygodniejszym, łatwiejszym, przyjemniejszym.

Udoić, odciągnąć pewną ilość mleka, trochę wydoić; u. ś., upić ś., urznąć ś.

Udojrzalać, *dok.* Udojrzalić; czynić dojrzalszym, dojrzałym; u. ś., stawać ś. dojrzałym, dojrzalszym, przychodzić do pewnych lat.

Udokładniać, *dok.* Udokładnić; czynić dokładnym a. dokładniejszym.

Udolność, możność zrobienia czegoś, wydołania czemuś, zdatność, zdolność, odpowiedniość.

Udolny, umiejący zrobić coś, wydołać czemuś, zdatny, odpowiedni, zdolny.

Udometr, *łć.*, deszczomierz.

Udoskonalać, *dok.* Udoskonalić; czynić doskonalszym a. doskonałym; doprowadzać do doskonałości, doskonalić, ulepszać, udokładniać; u. kogo, ćwiczyć go w czym, doprowadzać go w czym do biegłości; u. ś., czynić ś., stawać ś. doskonałym a. doskonalszym, ulepszać ś.

Udoskonalić—*p. nied.* Udoskonalać.

Udostatkować, Udostatczyć, opatrzyć dostatecznie.

Udostoić komu co, zaszczycić, uraczyć czym.

Udostojniać, *dok.* Udostojnić; dostojnym, godnym czego czynić; uzacniać, uszlachetniać.

Udowodniać, *dok.* Udowodnić; wspierać dowodami, dokazywać, przekonywać, potwierdzać, stwierdzać za pomocą dowodzenia.

Udowy, dotyczący uda: kość u-a.

Udoząb, owad z rzędu dwuskrzydłych, pszczółkowatych.

Udój, tyle mleka, ile na raz udojono; mleko, naraz udojone: u. południowy, wieczorny.

Udramatyzować, uczynić dramatycznym, nadać cechy dramatyczne, ułożyć co, opowiedzieć w sposób dramatyczny, uscenizować.

Udrapać, Udrapnąć, skaleczyć pazurami, zadrapać, drapiąc, szarpiąc urywać, odrywać kawałkami.

Udrapnąć — *p.* Udrapać.

Udrapować, ustroić w draperje, ubrać, ułożyć malowniczo w fałdy, ułożyć na sposób draperji, fałdzisto, ubrać ś. na kształt czyj; **u. ś.** w co, przybrać jaką cechę, charakter, przybrać malowniczą postawę: **u. ś.** w płaszcz melancholji, odwagi.

Udrepcić, udeptać, drepcąc utłoczyć, wyrównać dreptaniem.

Udręczać (się), *dok.* Udręczyć (ś.), martwić (ś.), trapić (ś.), męczyć (ś.), sprawiać komu (sobie) udręczenie.

Udręczenie, umartwienie, zmartwienie, utrapienie, strapienie, troska, męka, ból, boleść.

Udrobić, ułamać cząstkę a. drobny kawałek czego.

Udry, w wyraż. na **u.** z kim iść=prowadzić z kim sprzeczkę, walczyć z kim; iść na wyścigi, chcieć go zwyciężyć, brać ś. z kim za łby; **u.** na **u.** = zacząć z kim walczyć uporczywie, upór na upór.

Udrzeć—*p. nied.* Udzierać.

Uduchowić, uczynić duchowym, nadać cechy duchowości, podniosłości duchowej.

Udusić, ścisnąć kogo tak, że nie może oddychać, przez co pozbawić go życia, udławić, udawić, zadusić; o potrawie: ugotować pod przykrywką; **u. ś.,** stracić życie przez pozbawienie ś. możności oddychania, udławić ś., zadusić ś.; o potrawie: ugotować ś. pod przykrywką.

Uduszenie, śmierć skutkiem niemożności oddychania, udławienie, udawienie; ugotowanie pod pokrywą.

Uduszliwość, cecha tego, co jest duszące.

Uduszliwy, duszny, duszący.

Udybać, dybiąc uchwycić; poszukując kogo, czego, znaleźć, spotkać.

Udychtować, uczynić szczelnym, uszczelnić, zatkać, zalepić szpary.

Udyszeć, tracić oddech, zadyszeć ś., uziajać ś.

Udział, uczestnictwo, wspólnictwo, współudział: mieć **u.** w czym =być wspólnikiem, uczestnikiem czego; przyczynienie ś. swą czynnością, majątkiem do jakiego działania, przedsiębiorstwa; to, co komu przypada z podziału; mienie każdego z osobna wspólnika, należącego do czego.

Udziałać, zrobić, uczynić co, dokonać czego.

Udziałowy, należący do udziału, cząstkowy; należący do wielu właścicieli, z których każdy ma udział w zyskach, wspólny.

Udziec, udo zwierzęcia: **u.** sarni.

Udzielacz, Udzieliciel, człowiek, który udziela a. udzielił komu czego.

Udzielać, *dok.* Udzielić; dawać komu co a. część czego, dzielić ś. z kim; **u.** komu prawa = nadawać, upoważniać go do jakiegoś działania prawnego: **u.** nauk = uczyć go; **u.** wiadomości=powiadamiać o czym; **u. ś.,** przykładać ś. do czego swą pomocą, być komu pożytecznym; **u. ś.** ludziom = bywać w towarzystwach; przechodzić od jednego do drugiego drogą naśladownictwa, zarazy i t. p.

Udzielić—*p. nied.* Udzielać.

Udzielnie, *przysł.,* oddzielnie, osobno, niezależnie, niezawiśle, niepodlegle.

Udzielność, niezależność, niezawisłość, niepodległość.

Udzielny, oddzielny, osobny; niezależny, niezawisły, niepodległy, samowładny; panujący nad jednym udziałem, nad cząstką państwa: książę **u.**

Udzierać, *dok.* Udrzeć; drąc odejmować, odrywać część, oddzierać, urywać.

Udzierżeć, utrzymać.

Udzik, *zdr.* od Udziec.

Udźwignąć, mieć dość siły, aby coś podnieść, poruszyć; podnieść, unieść jaki ciężar, podźwignąć co.

Uf—*p.* Huf.

Uf!, Uff!, *wykrz*, oznaczający odsapnięcie po zmęczeniu.

Ufać, wierzyć, dowierzać komu, mieć ufność, zaufanie w kim, nie tracić nadziei, spodziewać ś. spełnienia czego.

Ufajdać się, uwalać ś. kałem, upaskudzić się.

Ufale, *przysł.*, ufnie.

Ufałdować, ułożyć w fałdy, udrapować.

Ufałość, ufność, zaufanie.

Ufanie, wierzenie komu, ufność.

Ufarbować, całkiem pofarbować, napoić a. pokryć farbą, umalować, ubarwić; zawalać farbą.

Ufiec—*p.* Hufiec.

Ufigurować, urobić co w figurę, nadać czemu postać.

Ufloryzować, ozdobić rysunkami a. rzeźbą nakształt kwiatów, liści; ukwiecić.

Ufnal, *nm.*, gwóźdź do przybijania podkowy.

Ufnie, *przysł.*, wierząc komu z zaufaniem, z ufnością, z wiarą.

Ufność, wiara w co, wierzenie komu; zaufanie, pokładane w kim; nadzieja pomocy, opieki.

Ufny, pełny zaufania, wiary, ufający, wierzący.

Ufolgować, ująć ciężaru, ulżyć.

Uformować, nadać formę, kształt, ukształtować; ukształcić, przygotować do życia towarzyskiego; okrzesać, ogładzić; **u.** komu rękę= wprawić w fechtunek; wprawić w piękne pismo; **u. ś.**, przybrać jakąś formę, ukształcić ś., okrzesać ś., ucywilizować ś.

Ufortunić, obdarzyć fortuną, uczynić szczęśliwym, poszczęścić komu.

Ufrakować (się), odziać (ś.) we frak, wyfraczyć (ś.).

Ufrasować (się), zmartwić (ś.), sfrasować (ś.), zdręczyć (ś.) frasunkiem, kłopotem.

Ufryzować, ułożyć włosy w kędziory, ukędzierzawić je za pomocą rozgrzanych szczypcy albo żelazka.

Ugadać się, nagadać ś. do syta, umówić ś., zmówić ś.

Ugadniać, *dok.* Ugodnić; godniejszym uczynić, uszlachetnić, uzacnić; **u. ś.**, stać ś. godniejszym, uzacnić ś., uszlachetnić ś.

Ugadnąć, zgadnąć, odgadnąć.

Ugadzać, *dok.* Ugodzić; uderzać, trafiać: **u.** w cel; **u.** kijem w głowę, mieczem w piersi; usiłować dopiąć czego, osiągnąć co; umawiać, najmować, godzić; doprowadzać do zgody, jednać, jednoczyć, godzić; dogadzać; **u. ś.** z kim, =zawierać z nim układ, godzić ś. co do jakiej roboty, umawiać ś., układać ś.

Ugaj, zbiórka suchych gałęzi w lesie w pewne dnie w tygodniu, dozwolona przez właściciela, za opłatą roczną.

Ugajne (-ego), opłata roczna za ugaj.

Ugajnik, człowiek, mający prawo zbierania ugaju.

Ugajny, dzień wyznaczony w tygodniu na zbieranie w lesie ugaju.

Ugalonować, obszyć galonami, przybrać galonami.

Uganiać, pędzić, gnać, śpieszyć, ścigać, gonić; dopędzać, doganiać, chwytać, łapać; **u.** przed kim, zmykać, umykać, uciekać; **u. ś.** z kim, ścigać ś., iść na wyprzódki; ucierać ś., walczyć, ścierać ś.; **u. ś.** za kim, upędzać ś., biegać, gonić: **u. ś.** za zwierzyną, za dziewczętami; *przen.*, starać ś. o coś usilnie: **u. ś.** za zarobkiem, za sławą; **u. ś.** z kim o co, współubiegać ś., rywalizować.

Ugarać, palić, piec (o ogniu);

u. komu, dopiekać mu, dokuczać, przymawiać; **u.** czym serce = zapalać.

Ugarnirować, ubrać garnirowaniem, ozdobić.

Ugasiciel, człowiek, który co ugasza.

Ugasić—*p. nied.* Ugaszać.

Ugasnąć, zgasnąć; *przen.*, ustać, skończyć ś.

Ugaszać, *dok.* Ugasić; gasić: **u.** pożar; tłumić, zaspokajać, nasycać: **u.** pragnienie, chęć.

Ugaszczać, *dok.* Ugościć; przyjmować kogo u siebie gościnnie; podejmować, raczyć, częstować.

Ugęszczać, *dok.* Ugęścić; zgęszczać, czynić gęściejszym.

Ugiąć—*p. nied.* Uginać.

Ugier, *nm.*—*p.* Ochra.

Uginać, *dok.* Ugiąć; zginać, schylać, pochylać, skłaniać, zniżać, skrzywiać; **u.** przed kim kolana= klękać z oznaką hołdu, uniżoności; **u.** przed kim czoła=wyrażać mu cześć; **u.** karku=upokarzać ś., poddawać ś.; **u.** sukni, spódnicy= podginać, unosić, podkasywać; **u. ś.**, pochylać ś., schylać ś., zniżać ś., skłaniać ś.; **u. ś.** przed kim = poddawać mu ś.; **u. ś.**: pod brzemieniem trosk, zmartwień, pracy i t. p.=nie móc podołać.

Uginanie (się), uchylanie (ś.), pochylanie (ś.), zginanie (ś.); odchylanie, podnoszenie ubrania, żeby ś. nie zmoczyło; **u. ś.** światła = zboczenie promieni świetlnych przy przejściu ich koło brzegu ciał nieprzezroczystych; dyfrakcja.

Ugipsować, powlec, napuścić, pokryć, pociągnąć gipsem.

Ugładzić, uczynić gładkim, wygładzić, wyrównać; czynić spokojniejszym, mniej gniewnym, pokorniejszym; hamować, ułagadzać.

Ugłaskać—*p. nied.* Ugłaskiwać.

Ugłaskiwać, *dok.* Ugłaskać; wygładzać, czynić gładszym, muskać; czynić mniej dzikim, udobruchać; przyswajać, obłaskawiać; **u. ś.**, oswajać ś., obłaskawiać ś.

Ugłodnieć, wygłodnieć.

Ugłodzony, zgłodniały.

Ugminniać, *dok.* Ugminnić; czynić gminnym; czynić ordynarnym.

Ugnać, Ugonić, *nied.* Uganiać; goniąc przebyć, przepędzić, dopędzić; upolować, uchwycić, odpędzić; pośpieszyć ś., wydołać; szybko przeczytać a. przepisać.

Ugniatać, *dok.* Ugnieść; gniotąc nadawać kształt, formę, formować; gniotąc, ubijać, płaszczyć; uciskać, ciemiężyć.

Ugnić, *nied.* Ugniwać; gnijąc, uleżeć ś., zupełnie przegnić; gnijąc rozmiękнąć.

Ugnieść—*p. nied.* Ugniatać.

Ugniewać się, nagniewać ś.; rozgniewać ś. mocno.

Ugnieździć się, uwić sobie gdzie gniazdo; wybrać sobie miejsce pobytu, osiąść.

Ugnilki (-łek), resztki pogniłe.

Ugnisko, przegniłe odpadki zwierzęce i roślinne, kompost.

Ugnoić, zasilić gnojem, nagnoić, zgnoić, wygnoić, uprawić nawozem, wynawozić; zrobić, żeby coś zgniło, przegnoić.

Ugoda, zezwolenie dwu a. więcej osób na jaką rzecz, ugodzenie ś., traktat, umowa, umówienie ś.: zawrzeć **u-ę**=zgodzić ś. na wzajemne warunki; stanęła **u.** = umówiono ś., zgodzono ś. na coś; opłata wymuszona; stronnictwo ugodowe w Królestwie Polskiem w ostatnich latach, ugodowcy, realiści.

Ugodniać—*p.* Ugadniać.

Ugodnić, uczynić godnym, godniejszym, uszlachetnić, wywyższyć.

Ugodnie, *przysł.*, przez ugodę, za pośrednictwem ugody, umowy.

Ugodny, Ugodliwy, dotyczący ugody.

Ugodowiec, członek stronnictwa ugodowego, przystającego na stan polityczny obecny, żądający tylko pewnych ustępstw, realista.

Ugodowy, odnoszący ś. do ugody, do wzajemnych warunków; stronnictwo **u-e** w Królestwie Polskim w ostatnich latach = stronnictwo, stojące na gruncie istniejących warunków politycznych i dążące do zdobywania drogą legalną drobnych korzyści politycznych.

Ugodziciel, człowiek, który w co ugodził; który pogodził, pojednał.

Ugodzić, *nied.* Ugadzać; uderzyć, trafić strzałem, pociskiem, zranić; dojąć; umówić, zrobić umowę najmu, sprzedaży i t. p.; zgodzić, pogodzić, dogodzić.

Ugoić, zagoić, wyleczyć.

Ugolić, zdjąć brzytwą, zgolić, wygolić, uciąć, obciąć.

Ugor—*p.* Ugór.

Ugorny, Ugorowy, leżący ugorem, odłogiem, nieuprawny; na ugorze rosnący.

Ugorować, przygotowywać pole na ugór; leżeć ugorem, odłogiem.

Ugorowy—*p.* Ugorny.

Ugorszać, *dok.* Ugorszyć; robić gorszym, pogorszać, psuć.

Ugorzałość, upał, przypalenie.

Ugorze, obszar, przestrzeń.

Ugorzeć, opalić ś. na słońcu.

Ugorzyć, zostawiać ugorem, w ugór puszczać; *dok.* spalić, spiec.

Ugościć—*p. nied.* Ugaszczać.

Ugotować, gotowym uczynić, przygotować; zgotować, uwarzyć jaką potrawę; **u. ś.**, uwarzyć ś., zgotować ś. na ogniu.

Ugór, jedna z trzech części gruntu w gospodarstwie trzypolowym, na której przez cały rok nic ś. nie sieje, odłóg; leżeć **u-em** = nie dawać plonu, nie przynosić korzyści; o roli: być nieobsianą.

Ugrabić, zgrabić wszystko, co było do zgrabienia; nieco zgrabić.

Ugracować, zrównać gracą, oczyścić, wygracować wszystko, co było do zgracowania.

Ugranicze, pogranicze.

Ugraniczny, pograniczny.

Ugrążać (się), *dok.* Ugrążyć (ś.), grążyć (ś.), pogrążać (ś.), zanurzać (ś.), zagłębiać (ś.).

Ugrozić, pogrozić, przestraszyć, ustraszyć groźbami.

Ugrożny, groźny, przerażający,

Ugruntować, oprzeć coć na czymś, jak na fundamencie, osadzić coś na trwałej podstawie, uzasadnić, umocnić, utwardzić doskonale; **u.** kogo w czym, nauczyć go czegoś gruntownie; **u. ś.**, oprzeć ś. na czymś, jak na fundamencie, umocnić ś., utwierdzić ś. w czymś, uzasadnić ś., być niezachwianym w czymś.

Ugrupować, ustawić, ułożyć w grupę a. w grupy, nadać pewien porządek; ułożyć gatunki, przedmioty naukowe w pewne grupy; **u. ś.** = utworzyć grupę, ułożyć ś. w grupę.

Ugryzek, kąsek, kawałek ugryziony; przygryzek, przycinek, przytyk.

Ugryźć, odgryźć, odkąsić zębami kawałek; zrobić ranę zębami, ukąsić; dokuczyć, dogryźć, dojeść; co cię **u-zło?** = czemuś taki zły?

Ugryźliwie, zgryźliwie, złośliwie, z przekąsem, uszczypliwie.

Ugryźliwy, złośliwy, zgryźliwy, uszczypliwy.

Ugrzać (się), zagrzać (ś.), rozgrzać (ś.) mocno.

Ugrzązły, Ugrzęzły, który ugrzązł.

Ugrzęznąć, Ugrząść, Ugrzęznąć, zapaść, zagrzęznąć tak, że trudno ś. wydobyć: **u.** w błocie, w trzęsawisku; *przen.*, oddać ś. czemu bez pamięci: **u.** w błędach, w grzechach.

Ugrzeszyć czego, nie skorzystać z czego, puścić co mimo.

Ugwieździć, okryć gwiazdami, ozdobić, wygwieździć.

Uhaftować, wykonać haft, haftując czym, ozdobić.

Uhamować, pohamować, ukrócić, powściągnąć, wstrzymać w pędzie, zatrzymać; **u. ś.,** powściągnąć ś., pohamować ś., powstrzymać ś., umiarkować ś.

Uheblować, heblując wygładzić; heblem ująć.

Uherski, węgierski.

Uhla, ptak morski kaczkowaty z rodziny kaczek, kaczka białobrwista (f.).

Uimak, postronek do prowadzenia i chwytania wołów.

Uiskrzyć, osypać iskrami.

Uistiti, drobna amerykańska małpeczka pazurowa o sierści szarej w pręgi i długim ogonie z białawemi pierścieniami (fig.).

Uiszczać, *dok.* Uiścić; upewniać, umacniać; **u.** kogo, zjednywać, pozyskiwać, kaptować, zniewalać, skłaniać ku sobie; zaręczać, ubezpieczać; sprawdzać, kontrolować; ziszczać, spełniać: **u.** obietnicę; **u.** dług=spłacać; **u. ś.** kim, podawać kogo, jako rękojmię za siebie; usprawiedliwiać ś., zdawać rachunek: **u. ś.** z urzędu; **u. ś.** w czym, z czego, zadośćczynić, dopełniać czego, wywiązywać ś. z czego: **u. ś.** w obietnicy = spełniać, co się obiecało; **u. ś.** z długu = spłacać go.

Uiścić—*p. nied.* Uiszczać.

Uitlaender, nienaturaliwany mieszkaniec Transwalu (dawniej Anglik).

Ujadać, szczekać, poszczekiwać, gwałtownie, mocno ranić zębami gryźć, kąsać; powstawać na kogo, szkalować go, czernić, obmawiać; *dok.* Ujść; odkąsywać cząstkę czego; ugryzać, urywać zębami; **u. ś.,** gryźć ś. wzajem, sprzeczać ś., zacięcie, łajać ś., szkalować ś., wyzywać ś. nawzajem.

Ujarzmiać, *dok.* Ujarzmić, przygniatać jarzmem, jarzmo nakładać, brać w niewolę, pozbawiać swobody, zwyciężać, podbijać, przymuszać, opanowywać, nakładać jarzmo niewoli.

Ujarzmiciel, człowiek, który ujarzmia, podbija, zdobywca, uciemiężyciel.

Ujaśniać, *dok.* Ujaśnić, czynić jasnym, oświecać, oświetlać; uświetniać.

Ujawić (się), urzeczywistnić (ś.), ukazać w rzeczywistości (ś.); wyjawić (ś.), wykazać (ś.).

Ujawniać, *dok.* Ujawnić, pozbawiać coś tajemnicy, czynić coś jawnym, powszechnie znanym, ukazywać, obwieszczać.

Ujazd, ujechanie, odjazd, ucieczka jazdą; znak graniczny; znak w polu.

Ująć—*p. nied.* Ujmować.

Ujątek, to, co komu ujęto, szczerba, ujma, krzywda.

Ujechać—*p. nied.* Ujeżdżać.

Ujednać—*p. nied.* Ujednywać.

Ujednostajniać, *dok.* Ujednostajnić; czynić jednostajnym, nadawać jednakową wartość czemu; **u. ś.,** stawać ś. jednostajnym.

Ujednywać, *dok.* Ujednać, ujmować pozyskiwać sobie, skłaniać na swoją stronę, jednać, zjednywać; **u.** co, wyjednywać, wyrabiać, uzyskiwać co; najmować: **u.** sługę; **u. ś.** komu = najmować ś. komu.

Ujedwabiać, *dok.* Ujedwabić; stroić w suknie jedwabne: przyozdabiać, upiększać, przystrajać; rzecz przykrą pokrywać słodkim wyrażeniem ś.

Ujemnie, *przysł.*, przeciwnie względem dodatniego, niedobrze, źle; oddziaływać **u.**=szkodzić komu a. czemu, źle wpływać, psuć, niszczyć.

Ujemność, stan, cecha tego, co jest ujemne, przeciwne dodatniemu; zły przymiot, zła cecha, wada, usterka.

Ujemny, przeciwny dodatniemu, niedobry, zły, niepożądany, nieprzychylny: **u-a** cecha charakteru = wada, usterka; **u.** stan zdrowia=choroba; **u.** stopień w szkole=niedostateczny; odpowiedź **u-a** =przecząca, nieprzychylna; w *mat.*, ilość, przeciwna dodatniej, np. dług jest ujemny w stosunku do kapitału, ruch w tył ujemny w stosunku do ruchu naprzód, i odwrotnie; w *fiz.*, jeden z dwu rodzajów energji magnetycznej a. elektrycznej, przeciwny dodatniemu: **u.** biegun magnetyczny a. elektryczny, elektryczność **u-a**, magnetyzm **u.**

Ujeść—*p. nied.* Ujadać.

Ujeżdżacz, człowiek, który ujeżdża konie, berajter, kawalkator.

Ujeżdżać, *dok.* Ujechać; jadąc przebywać pewną przestrzeń, przejeżdżać; *dok.* Ujeździć; przyzwyczajać do jazdy, zwłaszcza zwierzchowej, objeżdżać: **u.** konia, wielbłąda; *przen.*, **u.** kogo, poskramiać, ukrócać, obłaskawiać, przyzwyczajać do posłuszeństwa.

Ujeżdżalnia, szkoła jazdy konnej, budynek z torem dla ujeżdżania koni a. dla nauki jazdy konnej, manež.

Ujeździć—*p. nied.* Ujeżdżać.

Ujęcie, dokonane ujmowanie, uchwycenie, schwytanie, złapanie: rękojeść, rączka; część łożyska strzelby, którą ś. ujmuje ręką przy celowaniu; pojęcie, zrozumienie, właściwe przedstawienie.

Ujętny, dający ś. ująć, uchwytny.

Ujęty, ten, którego ujęto, uchwyconý; skłoniony do czego, przychylny, przekonany.

Ujma, to, co ś. komu ujmuje, umniejszenie, ubytek, uszczerbek; obraza, krzywda: **u.** honoru, zdrowia i t. p.

Ujmować, *dok.* Ująć; chwytać, łapać, imać, brać w ręce: **u.** rękami, zębami, **u.** w pół, za włosy, za głowę; ściskać, biorąc w pół, obejmować; **u.** w ryzy, w kleszcze, w karby; chwytać, brać w niewolę, pozbawiać wolności: **u.** rozbójników, nieprzyjaciół. *przen.*, zjednywać, pozyskiwać sobie, zniewalać kogo, zyskiwać sobie czyjąś przyjaźń, miłość, sympatję; brać część czegoś, odejmować, umniejszać: **u.** komu dochodu, jedzenia; *przen.*, odmawiać komu czego, zaprzeczać, nie przyznawać, uwłaczać: nie **u-uję** mu talentu, zacności; **u. ś.**, brać ś., chwytać ś., imać ś., łapać: **u. ś.** za głowę, pod boki; **u. ś.** za kim, za czym, stawać w czyjej obronie, bronić kogo, czego, obstawać przy kim, przy czym: **u. ś.** za czyją krzywdę; brać ś. do czego; upamiętywać ś., zastanawiać ś., wchodzić w siebie, hamować ś.; ograniczać ś., kurczyć ś., umniejszać ś.; unosić ś.: **u. ś.** gniewem; pojmować, rozumieć.

Ujmujący, ten, który ujmuje; zniewalający ku sobie, miły, powabny, sympatyczny, umiejący ś. podobać.

Ujrzeć, zobaczyć, spostrzec, zoczyć; **u. ś.**, zobaczyć samego siebiebie; **u. ś.** z kim, zobaczyć ś., spotkać ś. z nim; *przen.*, znaleźć ś. gdzie, w jakim położeniu, w jakich warunkach, w jakiej sytuacji.

Ujście, odejście, odpłynienie, ucieczka, uchodzenie; miejsce, którędy ktoś a. coś uchodzi, otwór, szpara; **u.** rzeki = miejsce, gdzie rzeka wlewa się do innej rzeki a. wpada do morza.

Ujść—p. nied. Uchodzić.

Ujszczyć, [illegible] rzeczy [illegible].

Ujuszyć, [illegible], zwalać juchą, zbroczyć krwią.

Ukajać się, dok. Ukoić się, uśmierzać ś., łagodzić ś., uspokajać ś., pocieszać ś.

Ukalać, powalać kałem, błotem, uplugawić.

Ukamienować, **Ukamieniować**, zabić kogo, rzucając na niego kamieniami, ukarać kogo śmiertelnemi razami, [illegible].

Ukapać, **Ukapnąć**, spłynąć kroplą, kapnąć.

Ukapki, -ów, to, co skapnęło jakiegoś płynu w podstawione naczynie.

Ukapturować się, ubierać ś. w kaptur, udawać a. wstępować do zakonu.

Ukarać, wymierzyć komu karę za popełnioną winę, skarać, pokarać; u. [illegible]=skarcić, wyłajać; u. s., wymierzyć sobie samemu karę, być ukaranym.

Ukarcić—p. Ukartować—p. Skarcić.

Ukarmiać się, dok. Ukarmić karmiąc ś., tuczyć ś.

Ukartować, **Ukarcić**, [illegible] przedtem komu [illegible], zamierzyć, postanowić.

Ukasać, podkasać; u. ś., podkasać ś., podnieść odzież.

Ukaz, ukazywanie, pokazywanie; ukaz, znak, [illegible] władzy najwyższej; u. Cesarski, u. Najwyższy.

Ukazać—p. nied. Ukazywać.

Ukazanie, pokazywanie, okazanie.

Ukaziciel, człowiek, który coś ukazuje, okaziciel.

Ukazka, pokaz, pokazywanie, mn. [illegible].

Ukazowy, dotyczący ukazu, zależny od ukazu; grunt u.=nadany włościanom [illegible] przy uwłaszczeniu w r. 1864.

Ukazywać, dok. Ukazać, widzialnym czynić, pokazywać, wskazywać, czynić jawnym; u. palcem kogo=szydzić z niego; u. ś., pokazywać ś., jawić ś., pojawiać ś., zjawiać ś., stawać ś. widzialnym, wychodzić na świat.

Ukąsić, [illegible], odkąsić, ujeść, [illegible], skaleczyć zębami, ugryźć; przyciąć, przymówić komu; u. s., ugryźć ś.; ukąś ś. w język = nie mów o tym, lepiej zamilcz.

Ukąszenie, ugryzienie, skaleczenie zębami.

Ukędzierzawić, **Ukędzierzyć**, uczynić kędzierzawym.

Ukęsywać, odgryzać po kawałku.

Ukiełzać, okiełznać; *przen.*, pohamować, powściągnąć, powstrzymać.

Ukirzyć, ubrać w kir, okryć kirem; *przen.*, **zaciemnić**, **ściemnić**.

Ukisić, uczynić kwaśnym przez poddanie fermentacji, ukwasić; u. ś., stać ś. kwaśnym przez odbycie fermentacji.

Ukisły, ten, który ukisł, zakwaszony.

Ukisnąć, **Ukiśnieć**, ukisić ś.

Ukiszony, zrobiony kwaśnym przez fermentację, ukwaszony, kwaszony.

Ukla, dzika kaczka czarna na Polesiu.

Ukłajstrować, klajstrem namazać, skleić.

Uklarować, uczynić klarownym; u. ś., klarownym ś. stać, wyklarować ś., wyjaśnić ś.

Uklecić, sklecić, zbudować lada jak.

Ukleić, klejąc, wyrobić coś, wykleić, ułożyć, usnuć; u. ś., usnuć ś., ułożyć ś.

Uklej, **Ukleja**, gatunek ryby, spokrewnionej z karpiem, zamieszkującej niektóre jeziora niemieckie, wobla (fig.).

Uklejka, zdrobn. mała rybka, rozpowszechniona w całej Europie w wodach słodkich. fig.

Uklepać, dok. wyklepać, wygładzić klepaniem, wybijać; klepiąc spłaszczyć.

Uklękać, ndk. Uklęknąć: opierać, dotykać kolanem a. kolanami ziemi, klękać.

Uklęknąć—p. wid. Uklękać.

Uklęsnąć, zagłębić ś., zapaść ś., wklęsnąć, nie móc ś. skąd wydostać.

Układ, ułożenie, uporządkowanie, rozłożenie w pewnym określonym porządku, usystematyzowanie; u. naukowy = ułożenie tworów przyrody: zwierząt, roślin, minerałów w pewnym porządku określonym i podział ich na grupy, stosownie do ich cech i pokrewieństwa; u. naukowy sztuczny = oparty na cechach przypadkowych; u. naukowy naturalny a. przyrodzony = według cech zasadniczych; u. krystaliczny = podział kryształów na grupy zależnie od ich budowy; u. nerwowy = mózg, rdzeń pacierzowy razem wzięte; u. nerwowy roślinny, sympatyczny, trzewny, u. współczulny w zwierzęciu a. w człowieku = zespół nerwów, przebiegających wewnątrz klatki piersiowej i jamy brzusznej, a kierujących czynnościami organów, niezależnych od woli; u. mózgo-rdzeniowy a. u. nerwowy zwierzęcy = mózg, rdzeń i nerwy, z nich wybiegające, razem wzięte, kierujące czynnościami ruchu i czucia; u. krwionośny = serce i wszystkie naczynia krwionośne, razem wzięte; u. limfatyczny a. chłonny = wszystkie gruczoły i naczynia limfatyczne, razem wzięte; u. Haversa = szereg kanalików, przebiegających wzdłuż masy kostnej ustroju ludzkiego i zwierzęcego; u. naczyniowy = wszystkie naczynia w ustroju żywym, razem wzięte; u. planetarny = słońce i wszystkie planety, krążące około niego; u. w gospodarstwie rolnym = system, porządek obsiewania pól co rok to innym ziarnem; u. naturalny, periodyczny a. okresowy pierwiastków chemicznych = uszeregowanie ich według cech wspólnych i ciężaru atomowego; układ u. [illegible]; układ, kompozycja: u. dzieła, dramatu, poematu, obrazu; w myśli u. [illegible] = system; zamiar, zamierzenie, plan, projekt; sposób zachowania ś., maniery: dobry, zły u.; układy ś. ugoda, umowa, traktowanie z kimś w jakiejś sprawie, pertraktowanie; wchodzić w u-y = umawiać ś., układać ś., paktować.

Układacz, człowiek, który układa co: pisarz, autor, kompilator.

Układać, ndk. Ułożyć: składać porządnie jedno po drugiem, porządkować, szykować, pisać, redagować, tworzyć: u. dzieło, wiersze, umowę piśmienną, testament, wniosek; zamyślać, zamierzać, projektować: u. co w myśli, u. plan napadu, wojny, zabawy; u. co z kim, umawiać ś. z nim co do czego, godzić ś.; u. twarz, minę = przybierać postać, pozór, wydawać; pod względem obyczajności towarzyskiej: uczyć dobrze układu; u. psa, konia = tresować; przykładać rękę, starania do czego, wprawiać; u. co do równowagi = doprowadzać do równowagi; u. chorego w łóżko = kłaść; u. pieniądze = składać w wypłaty; u. ś., układać ś. do porządku, składać ś. porządnie, systematyzować ś.; być układanym; przybierać na siebie pewną postać, najczęściej układną, fałszywie skromną a. niewinną; u. ś. z kim, wchodzić w układy, umawiać ś., ugadzać ś.; być doprowadzanym

do zgody, do pożądanego skutku, kończyć ś. zgodnym sposobem: wszystko ś. dobrze **u-a**; **u. ś.** do równowagi=dochodzić do równowagi, równoważyć ś.; **u. ś. komu**, dogadzać komu, starać mu ś. podobać; **u. ś.** czym, składać ś.: **u. ś.**, mieczem.

Układek, motyl z podrzędu miernikowców, rodziny roślinkowe.

Układnictwo, klasyfikacja naukowa.

Układnie, *przysł.*, z wdziękiem, uroczo, powabnie, zręcznie, składnie, zgrabnie; z ułożoną miną, postawą; obłudnie, grzecznie, obyczajnie.

Układność, piękny układ, wdzięk w obejściu ś.; zręczność, giętkość; przypochlebianie ś., udawanie, obłuda.

Układny, mający piękny układ, wdzięk w obejściu ś.; grzeczny, obyczajny, dobrze ułożony; zręczny, zgrabny; przybierający na siebie jaką minę, postawę, obłudny, udający, nieszczery; romansowy, zalotny.

Układać się, położyć się.

Ukłon, pochylenie głowy a. górnej części tułowia, oraz odpowiedni ruch nogami dla powitania kogo, dla okazania mu czci, szacunku, dla wyrażenia hołdu, pokory i t. p.; przesyłać **u-y** w liście = wyrazy uszanowania, pozdrowienia.

Ukłonić się, zrobić ukłon, skłonić ś., pokłonić ś., pozdrowić ukłonem, zrobić znak powitania, pożegnania, uszanowania, czci przez skłonienie głowy a. zdjęcie kapelusza, czapki (przez mężczyzn).

Ukłonność, grzeczność, układność.

Ukłonny, lubiący się kłaniać; grzeczny, układny.

Ukłosić, pokryć kłosami.

Ukłócie, Ukłucie, zranienie czymś kolącym, ostrym a. śpiczastym; dotknięcie do żywego, przymówka, przygryzek, żart bolesny.

Ukłóć, Ukłuć, zranić ozym ostrym, sprawić ból, wraziwszy śpiczasty koniec w ciało; dotknąć przymówką, uszczypliwym żartem itp.

Ukłuć – *p.* Ukłóć.

Uknować, Uknuć, ułożyć coś złego przeciw komu, przedsięwziąć zły zamiar, przygotować przeciw komu podstęp, zdradę, spisek, zamyślić krzywdę; zrobić coś z mozołem, z wielkim natężeniem umysłu; ubrdać, uroić.

Ukochać, poczuć względem kogo szczere, głębokie uczucie; umiłować, pokochać, gorąco przywiązać ś. do kogo, czego.

Ukochanie, miłość, zamiłowanie, upodobanie; przedmiot miłości, osoba ukochana.

Ukochany, gorąco kochany, bardzo miły, drogi; *rzecz.*, mężczyzna ukochany, kochanek; **u-a**, kobieta ukochana, droga, kochanka.

Ukoić, uśmierzyć, ułagodzić; zmniejszyć dotkliwość czego: **u.** ból, żal; uspokoić, udobruchać, pocieszyć.

Ukojny, dający ś. ukoić.

Ukolonizować, założyć nową kolonję, osadę.

Ukolorować, ufarbować, ubarwić; *przen.*, upiększyć opowiadanie własnemi zmyśleniami.

Ukol, rodzaj pańszczyzny a. szarwarków.

Ukołatać (się), kołacąc, bijąc, trzęsąc (ś.), zmordować (ś.).

Ukołysać, kołysząc uśpić, ululać; uspokoić, ugłaskać; **u.** sprawę=ułożyć, załagodzić: **u.** czyjąś czujność=uśpić.

Ukontentować, wywołać zadowolenie, zadowolić, ucieszyć, uradować.

Ukontentowanie, zadowolenie, uciecha, radość.

Ukontentowany, kontent, rad, zadowolony;ucieszony,uradowany.

Ukończyć, położyć czemu koniec, zrobić co do końca, skończyć, doprowadzić do kresu, do ostatecznego rezultatu; załatwić, przestać; **u. ś.,** skończyć ś., zakończyć ś., zostać skończonym.

Ukopać, kopaniem urobić, wykopać, tyle czego nakopać, ile potrzeba.

Ukor, Ukora, upokorzenie, ukorzenie.

Ukoralić, przybrać koralami, obwiesić, wysadzić koralami.

Ukoronować, odbyć obrząd koronowania, włożyć koronę na głowę=na znak władzy królewskiej, uwieńczyć koroną; ozdobić jakąś pracę, dzieło świetnym wynikiem ostatecznym, najcelniejszym uczynkiem; **u. ś.,** włożyć sobie koronę na głowę, na znak władzy królewskiej.

Ukorzenić (się), wkorzenić ś.

Ukorzyć (się), upokorzyć (ś.), poniżyć (ś.), zhańbić (ś.).

Ukos, kierunek ukośny, pochyły i poprzeczny: na **u.,** z **u-a, u-em,** w kierunku ukośnym; ukośnie skrajany płat jakiej tkaniny; siano, skoszone na łące.

Ukosistość, ukośność.

Ukośnica, roślina ozdobna z rodziny ukośnicowatych, begonja (fig.).

Ukośnie, Ukośno, *przysł.,* w kierunku ukośnym, nie prostym, na ukos, ukosem.

Ukośnokątny, nie mający kąta prostego: trójkąt.

Ukośność, kierunek ukośny, po przekątni, poprzeczność.

Ukośny, idący w kierunku ukośnym, po przekątni, poprzeczny.

Ukować—*p.* Ukuć.

Ukój, ukojenie, uśmierzenie, spokój, równowaga.

Ukracać, *dok.* Ukrócić; krótszym czynić, skracać; zmniejszać, pomniejszać, ujmować; *przen.,* poskramiać, hamować, uśmierzać, powściągać.

Ukradkiem, Ukradkowo, *przysł.,* niejawnie, pokryjomu, tajemnie; potajemnie, sekretnie.

Ukraina, kraj, leżący na pograniczu; prowincja Rzeczypospolitej polskiej, obejmująca województwa: bracławskie i kijowskie; miejsce odległe, kraj daleki, koniec, kraniec świata.

Ukrainka, kobieta rodem z Ukrainy, mieszkanka Ukrainy; dumka ukraińska.

Ukrainny, odnoszący ś. do Ukrainy, graniczny; znajdujący ś., żyjący na Ukrainie.

Ukrajać—*p.* Ukroić.

Ukrasić (się), uczynić (ś.) pięknym, upiększyć (ś.), ozdobić (ś.).

Ukraść, przywłaszczyć sobie cudzą rzecz bez wiedzy właściciela, złodziejskim sposobem; **u.** sobie czas = znaleźć chwilę wolną od zajęć; **u.** komu czas = zająć go swemi lub cudzemi interesami, gdy jest bardzo zajęty.

Ukrawać, *dok.* Ukroić, Ukrajać; krając, odłączać część czego, odkrawać, odcinać, ucinać; **u. ś.,** odrzynać ś., odcinać ś.

Ukręcać, *dok.* Ukręcić; kręceniem co wykończyć, wykonać, wyrobić; kręcąc, odłączać, odrywać: **u.** klucz = złamać go; **u.** łeb komu = uśmiercić kogo; **u.** łeb jakiej sprawie=udaremnić ją, intrygą nie dopuścić do jej ujawnienia, wytoczenia; **u.** bicz z piasku = z niczego coś robić.

Ukrochmalić, natrzeć krochmalem, nakrochmalić, usztywnić.

Ukroczyć, idąc wolno, krocząc, przebyć pewną przestrzeń.

Ukroić—*p. nied.* Ukrawać.

Ukrop, płyn wrzący, war; uciekł, jakby sparzony **u-em**, zerwał ś., jakby go kto **u-em** zlał = bardzo szybko.

Ukrotochwilić, ubawić, ucieszyć, uweselić, rozweselić żartami, zabawnemi opowieściami.

Ukróciciel, człowiek, który co a. kogo ukraca, uskramia, do czego nie dopuszcza, kładzie czemu kres, zdobywca.

Ukrócić—*p. nied.* Ukracać.

Ukrólić, uczynić królem, wprowadzić na tron, ukoronować.

Ukruch, ułamek, okruch.

Ukruszyć (się), krusząc (ś.), odłamać (ś.), odkruszyć (ś.), krusząc nadrobić, pokruszyć (ś.), nakruszyć (ś.).

Ukrwawić (się), oblać (ś.) krwią, pokrwawić (ś.).

Ukrycie, dokonana czynność ukrywania, chowania, ukrywania ś.; miejsce, gdzie ś. ktoś a. coś ukrywa, kryjówka, tajnik.

Ukryć—*p. nied.* Ukrywać.

Ukrytny, Ukrywalny, dający ś. ukryć.

Ukryty, niejawny, schowany, utajony; skryty, tajny, podstępny.

Ukrywacz, cyłowiek, który co ukrywa a. ukrył, utaiciel.

Ukrywać, *dok.* Ukryć; taić, chować, skrywać kogo, co, zakrywać, tak że widzieć, znaleźć nie można; nie ujawniać; **u. ś.**, kryć ś., taić ś., skrywać ś., chować ś. przed kim, tak że widzieć, znaleźć nie może; nie być ujawnianym.

Ukrywka, ukrywanie, ukrycie; miejsce ukrycia, skrytka, kryjówka, tajnik.

Ukrzeplać, *dok.* Ukrzepić; umacniać, wzmacniać, dodawać sił, krzepkim czynić; podtrzymywać w czymś, doprowadzać do skrzepnięcia, stwardnienia; **u. ś.**, krzepić ś., wzmacniać ś., umacniać ś., gruntować ś.; krzepnąc, twardnieć, zamarzać.

Ukrzepić—*p. nied.* Ukrzepiać.

Ukrzesać, *dok.* Ukrzesić; wykrzesać, wydobyć skry z czego uderzając; obciąć, odciąć, okrzesać, ostrugać, oberznąć.

Ukrzyczeć się, zmordować ś. długim krzykiem.

Ukrzywdzać, *dok.* Ukrzywdzić; robić a. wyrządzać komu krzywdę, przyprawiać go o stratę materjalną a. moralną, mówić o kim źle.

Ukrzywdziciel, człowiek, który kogo ukrzywdził, krzywdziciel.

Ukrzyżować, przybić do krzyża, rozpiąć, rozbić na krzyżu.

Ukrzyżowany, Jezus Chrystus.

Ukształcać, *dok.* Ukształcić; nadawać piękny, wytworny kształt, wykształcać, doskonalić umysł przez ćwiczenia; kształcić serce, charakter, obyczaje; **u. ś.**, nabierać pięknych kształtów, doskonalić ś.; kształcić ś. pod względem umysłu, serca i charakteru; nabywać naukę, umiejętności.

Ukształtować, nadać czema jakiś kształt, uformować, ukształcić; wykształcić: **u.** umysł; **u. ś.**, przybrać pewien kształt, uformować ś.; być wykształconym.

Ukuć, Ukować, kuciem jaką rzecz wykonać, wyrobić kując: **u.** wiersze=sklecić je z mozołem, niezgrabnie; **u.** jakiś zamiar=uknuć, zamierzyć co podstępnie.

Ukusić, ukąsić dla spróbowania, skosztować; zażyć, użyć.

Ukwalifikować (się), usposobić (ś.), uzdatnić (ś.), ukształcić (ś.); uczynić (ś.) zdolnym do wykonywania pewnej czynności, pewnej pracy.

Ukwap, kwapienie ś., wielki pośpiech; roślina trwała, o kwiatach czerwonych, z rodziny złożonych, kocanka, szarotka.

Ukwapić, Ukwapić (się), nadto (ś.) pośpieszyć.

Ukwapliwie, *przysł.*, zbyt pośpiesznie.

Ukwapliwość, zbytni pośpiech.
Ukwapliwy, nadto pośpieszny, zbytnio śpieszący ś.
Ukwasić—*p.* Ukisić.
Ukwasorodniać—*p.* Utleniać.
Ukwaszony, ukiszony, kiszony, kwaszony.
Ukwestować, kwestując zebrać.
Ukwiał, zwierzę morskie świetnie ubarwione w postaci woreczka z otworem gębowym otoczonym licznemi czułkami, należące do koralów wielowieńców, pojedyńczo rosnących, laktynja (fig.).

Ukwiałek, gatunek korala wielowieńca, żyjącego w m. Śródziemnym, woskowiec (fig.).

Ukwiecać, *dok.* Ukwiecić; okrywać, ozdabiać kwieciem.
Ul, budyneczek a. rodzaj kosza, urządzony na mieszkanie dla pszczół: **u.** słomiany (f.), **u.** drewniany ramowy (fig.), dziuple w drzewie, jako takież ich mieszkanie, barć.

Ulać—*p. nied.* Ulewać.
Ulak, *tur.*, turecki urzędowy goniec konny, który mocen jest każdemu spotkanemu jeźdźcowi zamienić jego konia na swego zmęczonego.

Ulamować, obszyć galonem; pokryć materją, bramowaną galonem.
Ulatniać, *dok.* Ulotnić; ze stanu ciekłego przeprowadzać w gaz, ze stanu ciekłego przechodzić w parę, w gaz; **u. ś.,** znikać nagle; **u. ś.** jak kamfora=znikać bez śladu, uchodzić niepostrzeżenie.
Ulatnianie, proces fizyczny przejścia ciał bez rozkładu chemicznego, ze stanu stałego cz. płynnego w stan gazowy, parowanie.
Ulatywać, Ulatać, *dok.* Ulecieć; lecąc uciekać, umykać; **u.** nad kim, nad czym = unosić ś. nad czymś w powietrzu, bujać; lecąc w powietrzu, przebywać pewną przestrzeń.
Uląc się—*p.* Ulęknąć się.
Uląc się, Ulęgnąć się, wylęgnąć ś., urodzić ś., zwłaszcza z jaja.
Ulądzić, zmienić na ląd, osuszyć.
Uląg, poczęcie ś. życia, urodzenie.
Ulceracja, *łć.*, jątrzenie ś. rany, ropienie.
Ulec—*p. nied.* Ulegać.
Ulecieć—*p. nied.* Ulatywać.
Uleczalność, taki stan choroby, że można ś. z niej wyleczyć.
Uleczalny, możliwy do uleczenia.
Uleczony, uzdrowiony, wyleczony.
Uleczyć, za pomocą środków lekarskich uzdrowić, wyleczyć, przywrócić zdrowie; poprawić z jakiej wady, błędu; **u. ś.,** być uleczonym, powrócić do zdrowia; poprawić się.
Ulegać, *dok.* Ulec; nie móc oprzeć ś. czemu, upadać pod ciężarem czego, poddawać ś. czemu, nie stawiać oporu czemu, nie sprzeciwiać ś. czemu; **u.** przemocy, konieczności, gwałtowi, nieprzyjacielowi; podpadać pod co, być oddanym czemu, oddawać ś. czemu, stawać ś. udziałem czego: **u.** zniszczeniu, odmianie, zepsuciu, śmierci; to nie **u-a** wątpliwości=jest pewnem, niewątpliwem; być posłusznym komu, czemu: **u.** prawu, rozkazowi; być uległym komu; powolnym dla kogo, ustępować mu we wszystkim, dogadzać jego woli; przypadać do ziemi, kłaść co, aby gdzie czas ja-

kiś przeleżało; chronić ś., kryć ś., przyswajać ś. gdzie; natężać ś., aby coś poruszyć; uchodzić niebezpieczeństwa; **u.** na czym, polegać; **u. ś.**, o owocach: leżąc dojrzewać; psuć ś., gnić; o ziemi: zapadać ś., usuwać ś., obniżać ś.; o zbożu: zagrzewać ś.; twardnieć wskutek ciągłego leżenia.

Ulegle, *przysł.*, z uległością, posłusznie, karnie, pokornie.

Uległość, uleganie, ustępowanie komu, karność, posłuszeństwo, powolność.

Uległy, ulegający z łatwością, powolny, posłuszny, karny.

Ulegnąć, ułożyć ś., położyć ś., paść na ziemię, przypaść do ziemi; **u. ś.**—*p.* Ulec się.

Ulema, Ulem, *tur.*, uczony prawnik, teolog i duchowny u Turków (fig.).

Ulep, Ulepek, napój słodki, łagodzący lekarstwo, przyrządzone z syropem.

Ulepiać, *dok.* Ulepić; lepić co z gliny, gipsu i t. p. za pomocą lepienia, nadawać kształt; tworzyć, kształcić, formować.

Ulepszać, *dok.* Ulepszyć; czynić lepszym, poprawiać, doskonalić, udoskonalać.

Ulepszenie, to, co zrobiono dla uczynienia czego lepszym, udoskonalenie, polepszenie, poprawienie, meljoracja.

Ulewa, deszcz gwałtowny, nawalny, burza.

Ulewać, *dok.* Ulać; wylewać trochę jakiego płynu; odlewać; lejąc tworzyć; formować co z jakiego materjału płynnego, który później zastyga; ubranie leży na nim, jak ulane=dobrze leży, przylega wszędzie do ciała.

Ulewny, rzęsisty, nawalny.

Uleżałka, gruszka ulegałka.

Uleżały, ten, który ś. uleżał, to, co leżąc dojrzało, stwardniało, skrzepło.

Uleżeć, pozostawać w postawie leżącej pomimo przeszkód, przykrości, niebezpieczeństwa i t. p., pozostawać na miejscu; nic przed nim nie **u-y** = wszystko poruszy, weźmie, wszystkiego dotknie; **u. ś.**—*p.* Ulec się.

Uleżć—*p. nied.* Ułazić.

Ulęgałka, owoc dzikiej gruszy.

Ulęgły, Ulęgnięty, ten, który ś. ułągł, wylęgły, urodzony, narodzony.

Ulęgnąć się—*p.* Uląc się.

Ulękły, Ulękniony, zlękły, przelękły, przestraszony, przerażony.

Ulęknąć się, Uląc się, przestraszyć ś., przerazić ś., zlęknąć ś.

Ulękniony, przerażony.

Ulga, zmniejszenie ciężaru, złagodzenie bólu, smutku; dwa drążki związane przy końcach powrozem, ułatwiające podnoszenie na rękach ciężarów.

Ulgnąć, ugrząznąć, ugrzęźć, zapaść ś. w czymś grzązkim, pozostać w jednym miejscu; *przen.*, przylgnąć, przywiązać ś. do kogo, do czego.

Ulica, droga między dwoma rzędami domów w mieście a. w wiosce do przejścia i przejazdu; aleja w ogrodzie; w kopalniach: chodnik.

Uliczka, mała, wązka ulica.

Ulicznica, kobieta złego prowadzenia ś., kobieta włócząca ś. po ulicach, nierządnica.

Ulicznik, chłopiec, biegający samopas bez opieki po ulicach, łobuz, andrus, włóczęga, mały urwis.

Uliczny, dotyczący, należący do ulicy; odbywający ś. na ulicy a. ulicach: ruch **u.**

Ulik, mały ul.

Ulik, gatunek tłustego śledzia holenderskiego.

Ulipek—*p.* Ulep.

Ulipnąć, ulgnąć, ugrząznąć, za-

paść ś. w czymś lepkim, przylepić ś., przylgnąć.

Ulistnienie, okrycie rośliny liśćmi, wszystkie liście, rosnące na jakiejś roślinie, razem wzięte; układ liści na łodydze.

Ulitować się, uczuć litość, zlitować ś., zmiłować ś.

Ulizać, liżąc ugładzić, wylizać; gładko przyczesać, wymuskać: **u.** włosy; wykończyć starannie, nadać staranne, ale powierzchowne wychowanie; nauczyć dobrych manjer; ująć część czego lizaniem; **u. ś.,** przyczesać ś. gładko, ułożyć sobie włosy starannie, gładko i t. p.

Ulokować, umieścić: **u.** kapitał w czym a. na czym, oddać go na jakie przedsiębiorstwo, na hipotekę, aby procentował, nakupić za niego papierów procentowych; **u. ś.,** umieścić ś., zająć miejsce, mieszkanie.

Ulot, ulecenie, odlecenie, odlot, uciekanie, upłynięcie.

Ulotnić—*p. nied.* Ulatniać.

Ulotnie, *przysł.*, przelotnie, mimochodem, zlekka.

Ulotność, właściwość tego, co jest ulotne, krótkotrwałe, przemijające.

Ulotny, ulatujący, szybko ubiegający, krótkotrwały, nietrwały, przemijający; niewielki, lekki, krótki: pisemko **u-e**=chwilowo interesujące; broszura; łatwo przechodzący w stan gazowy, lotny.

Ułowaty, podobny do ula.

Ułownica, miejsce, gdzie stoją ule, pasieka, pszczelnik.

Ułowy, dotyczący ula, należący do ula.

Ulster, *ang.*, palto męskie angielskiego kroju (fig.).

Ultra, *łć.*, z tamtej strony, ponad, nadto, nadmiernie, przechodzący granicę czego.

Ultracyzm, *łć.*, skrajność, przesada pojęć posunięta aż do ostateczności.

Ultrademokrata, krańcowy demokrata.

Ultrafijoletowe (chemiczne) i **ultra-purpurowe** (cieplikowe) promienie: promienie światła niewidzialne dla oka ludzkiego, lecz powodujące zmiany fizyczne i chemiczne.

Ultraliberalny, krańcowo liberalny, przesadnie wolnomyślny.

Ultramaryn, minerał pięknej barwy ciemno-niebieskiej, używany na wyroby ozdobne, kamień lazurowy, lazurowiec.

Ultramaryna, *łć.*, farba niebieska; farbka.

Ultramonarchista, gorliwy zwolennik i obrońca monarchizmu.

Ultramontanin, *łć.*, gorliwy stronnik interesów Kościoła, wszechwładztwa papieża i duchowieństwa.

Ultramontanizm, *łć.*, wyznawanie przekonania, polegające na gorliwym popieraniu interesów kościoła i duchowieństwa, oraz wszechwładztwa papieża; konserwatyzm religijny, klerykalizm.

Ultramontański, *łć.*, z tamtej strony gór, właściwy zasadom ultramontanów, klerykalny.

Ultrapurpurowe promienie — *p.* Ultrafijoletowe.

Ultrarojalista, gorliwy stronnik władzy królewskiej.

Ultraserwilista, przesadny służalec.

Ultyma, *łć.*, ostatnia msza — *p.* Ultimo.

Ultymatum, *łć.*, ostateczne postawienie warunków pod groźbą zerwania układów a. rozpoczęcia wojny; ostateczna decyzja.

Ultymo, *łć.*, w ostatnim dniu miesiąca (jako w dniu regulacji i zapłaty rachunków a. dostawy sprzedanego towaru).

Ulubić, polubić, pokochać.

Ulubienica, kobieta ulubiona, ukochana, ciesząca ś. szczególnemi czyjemiś względami, kochanka, faworyta, faworytka.

Ulubienie, polubienie, ukochanie.

Ulubieniec, mężczyzna ulubiony, ukochany, cieszący ś. szczególnemi czyjemiś względami, faworyt.

Ulubiony, ten, którego ulubiono; ukochany, umiłowany.

Ulubować, w kim, w czym sobie; ukochać, polubić, umiłować.

Ulula!, *wykrz.*, oznaczający zachęcanie psów do gonienia zwierzyny — *p.* Halali!

Ululać, kołysząc uśpić; ukołysać, uspokoić, uśmierzyć; spoić; **u. ś.,** być ukołysanym; upić ś.

Ulżyciel, człowiek, który przynosi drugiemu jaką ulgę.

Ulżyć, zmniejszyć niesiony przez kogoś ciężar; przynieść komu ulgę, zmniejszyć ból, boleść, przynieść pociechę w zmartwieniu; **u.** sobie, przynieść sobie ulgę przez wykrzyczenie ś., wyłajanie kogoś, wygadanie ś. i t. p.

Ułabudać, uzbierać z trudnością; dać sobie z czym radę, załatwić co z trudem.

Ułacniać, *dok.* Ułacnić; ułatwiać, łatwiejszym czynić; załatwiać; **u. ś.,** uwalniać ś. od jakiej pracy; przygotowywać ś., przysposabiać ś.

Ułacony, pełen łat, połatany.

Uładować, ładując umieścić, ułożyć; doprowadzić do ładu, do porządku, uporządkować, przygotować.

Uładzić, zaprowadzić ład, przyprowadzić do ładu, do porządku, dać czemu radę.

Ułagodzić, uczynić łagodnym, złagodzić; uśmierzyć, uspokoić, pohamować; **u. ś.,** stać ś. łagodnym, uśmierzyć ś., pohamować ś., uspokoić ś., przestać być dzikim, zagniewanym.

Ułakomić się, chcieć co jakimkolwiek sposobem otrzymać, co osiągnąć, pokusić ś. o co, pokwapić ś. na co.

Ułam, odłam, odłamek, fragment, szczątek.

Ułamać—*p. nied.* Ułamywać.

Ułamek, kawałek ułamany z całości; w *mat.*, jedna lub więcej części całości, podzielonej na równe części: **u.** zwyczajny, dziesiętny, okresowy.

Ułamkowy, odnoszący ś. do ułamka, zawierający w sobie ułamek.

Ułamywać, *dok.* Ułamać; łamiąc odłączać część od całości, odłamywać, odłupywać kawałek; **u. ś.,** oddzielać ś. jako część od całości, odłamywać ś., odłupywać ś.

Ułan, *tat.*, żołnierz konny, uzbrojony piką z chorągiewką i szablą (f.); książę, chan tatarski.

Ułanka, *tat.*, roślina z rodziny wiesiołkowatych, hułanka, fuksja; czapka ułańska, rzako.

Ułannik, rodzaj psa myśliwskiego.

Ułański, *tat.*, dotyczący ułana, należący do ułana.

Ułapić, złapać, złowić, schwycić, uchwycić; ująć, skaptować; objąć. uścisnąć; **u. ś.,** uchwycić ś., złapać ś. czego.

Ułasić, obłaskawić, ugłaskać; **u. ś.,** upokorzyć ś. z przymileniem, przypochlebić ś.

Ułaskawiać, *dok.* Ułaskawić; uwalniać podsądnego z łaski swojej od kary a. zmniejszać wyznaczoną mu przez sąd karę, darowywać mu karę, przebaczać winę; obłaskawiać.

Ułaszony, grzeczny, układny.

Ułatwiać, *dok.* Ułatwić; czynić łatwym a. łatwiejszym, usuwać trudności; załatwiać; **u.** sobie: usuwać z drogi swojej przeszkody i zawady, żeby spełnić zamiar i dojść do celu; **u. ś.,** stawać ś. łatwym a. łatwiejszym przez usunięcie zawad; **u. ś.** z kim, z czym, odbyć, załatwić jakąś sprawę, jakąś pracę, powinność i t. p.

Uławicenie, układ warstw geologicznych.

Ułazić, *dok.* Uleźć; wlokąc ś., leżąc, przebyć pewną przestrzeń, leżąc, wlokąc, idąc wolno, oddalić ś.; być zdatnym do czego, przydać ś. w braku czegoś lepszego, od biedy ulezie = jest jako tako, dostatecznie, można dać sobie radę.

Ułoić, nasmarować łojem, powalać, pomazać łojem, wyświechtać.

Ułomek, część czego odłamana, kawałek ułamany, narzędzie szpiczaste bez końca; coś niedoskonałego; uszczerbek, szkoda; ułomność, wada; chłop nie **u.** = silny, tęgi, duży, barczysty.

Ułomić—*p.* Ułamać.

Ułomnie, *przysł.*, z pewną wadą, niedokładnie, niedostatecznie, omylnie, niepotrzebnie.

Ułomność, pewna wada fizyczna, kalectwo, np. garb, kulawość i t. p.; słabość, nieudolność; pewien brak, niedostatek, wada; niedołężność, słabość, bezsilność: **u.** natury ludzkiej.

Ułomny, mający wadę ciała, kaleka, np. garbaty, kulawy i t. p.; słaby, niedołężny.

Ułowić, schwytać, złapać, podejść, oszukać; **u. ś.,** dać ś. schwytać, wpaść w sieć, w matnię; być oszukanym.

Ułowny, przepowiadający, zapewniający obfity połów: staw **u.**

Ułożenie, dokonana czynność układania czego; sposób obejścia ś., układ, manjery, postawa, ukształcenie, charakter; **u. ś.,** dokonana czynność układania ś.; umowa.

Ułożony, którego ułożono, położony, uporządkowany; co do którego nastąpiła ugoda, umowa, omówiony; mający piękny układ, piękne manjery, dobrze wychowany, ukształcony; przyuczony, przyzwyczajony; oswojony, wyuczony: koń, pies **u.**

Ułożyć—*p. nied.* Układać.

Ułożystość, stopień w społeczeństwie, położenie, stanowisko społeczne.

Ułożysty, układny.

Ułów, połów, zdobycz ułowiona.

Ułuczyć, trafić, strzelając do czegoś z łuku, utrafić z łuku; dokazać swego, dokonać zamiaru.

Ułuda, to, co nas łudzi; czar, wdzięk, ponęta; coś nieistniejącego, będącego tylko wytworem naszej imaginacji, złudzenie.

Ułudka, roślina z rodziny szorstkolistnych, ostrzeń.

Ułudnie, *przysł.*, nierealnie, nieprawdziwie, złudnie, omamiająco, pozornie.

Ułudny, istniejący tylko w czyjejś wyobraźni, nieprawdziwy, nierealny, mamiący pozorem, złudny.

Ułudzić, przynęcić podstępnie, zwieść, oszukać.

Ułupać, odszczepać część od czego, odłupać, odrąbać, pociąć na kawałki; **u. ś.,** odszczepić ś., odłupać ś.

Ułus, *tat.*, wieś tatarska, kirgiska i t. p., złożona z namiotów; osada stała Kirgizów, Tatarów i innych narodów wschodnich; państwo tatarskie, orda, horda.

Umacniać, *dok.* Umocnić; czynić mocnym albo mocniejszym, wzmacniać, krzepić, pokrzepiać; utwierdzać, obwarowywać, fortyfikować; **u. ś.,** mocniejszym się

stawać, wzmacniać ś., pokrzepiać ś., fortyfikować ś., obwarowywać ś.; **u. ś.** w wierze, w przekonaniu = utwierdzać ś.; **u. ś.** w naukach = nabywać coraz gruntowniejszych wiadomości.

Umaczać, Umoczyć, zanurzywszy w jakim płynie, zwilżyć, zmoczyć nim a. przesycić; zlać, oblać jakim płynem; **u. ś.,** przez zanurzenie ś. w płynie, zwilżyć ś., zmoczyć ś.

Umaglować, zmaglować wszystko, co było do zmaglowania.

Umaić—*p. nied.* Umajać.

Umajać, *dok.* Umaić; ozdabiać majem czyli zieloném gałęziami a. kwieciem.

Umajętnić, uczynić majętnym, wzbogacić.

Umakać—*p. dok.* Umaczać.

Umaleć, stać się mniejszym, zmniejszyć ś., umniejszyć ś., zmaleć, skurczyć ś.

Umalić, zmniejszyć, pomniejszyć.

Umalować, powlec farbą, pomalować, wymalować; *przen.*, oczernić, obmówić, oszkalować; **u. ś.,** wymalować sobie twarz barwiczkami, wyróżować ś.; zawalać ś.

Umarlak, *żart.*, trup, umarły.

Umarlec, nieboszczyk, trup.

Umarlina, ciało umarłe; padlina, ścierwo.

Umarły, który umarł, skończył życie, nieżywy; języki **u-e** = dziś nieużywane i przez to nie ulegające zmianom; *rzecz.*, nieboszczyk, trup.

Umarszczyć, ułożyć w marszczki, namarszczyć, ufałdować.

Umartwiać, *dok.* Umartwić; martwym czynić, zabijać, pozbawiać życia; martwić, zasmucać; dręczyć, trapić przez pozbawianie środków potrzebnych do życia: **u.** ciało; **u. ś.,** dręczyć, trapić, wyniszczać przez pozbawianie ś. środków potrzebnych do życia, wygód, przyjemności i t. p.; zadać sobie umyślnie umartwienie jako karę, jako pokutę.

Umartwienie, smutek, utrapienie, zgryzota; pozbawianie (ś.) środków, potrzebnych do życia, rozkoszy, przyjemności, wygód i t. p. i rozwijanie przez to wytrzymałości i mocy duchowej.

Umarzać, *dok.* Umorzyć; przyprawiać o śmierć, pozbawiać życia; **u.** głodem = ogładzać, morzyć; rozpowszechniać fałszywą wieść o czyjejś śmierci; tłumić, hamować; zaspokajać, niszczyć, niweczyć; **u.** dług = spłacać go, znosić go jako załatwiony; **u. ś.,** być umarzanym.

Umarzły (umar-zły), zmarzły, zamarzły.

Umarznąć (umar-znąć), być przejętym mrozem, zmarznąć, zamarznąć.

Umawiać, *dok.* Umówić; najmować, zamawiać, godzić; układać; knuć, kartować; projektować co; **u. ś.** z kim o co, względem czego = porozumiewać ś. z kim, postanawiać z nim coś wspólnie; znosić ś., układać ś., godzić ś.; sprzeczać ś., spierać ś., dysputować.

Umazać—*p. nied.* Umazywać.

Umazywać (się), *dok.* Umazać (ś.); mazać (ś.), walać (ś.), brudzić (ś.), peckać (ś.), paskudzić (ś.).

Umączyć, posypać mąką, uwalać, ubielić mąką; **u. ś.,** uwalać ś., ubielić ś. w mące.

Umber, gatunek psa gończego.

Umbra, *łc.*, odmiana ziemista rudy żelaznej, kreda i farba ciemno-brunatnego koloru.

Umbrakulum, *łc.*, zasłona, zakrywająca Najświętszy Sakrament, wystawiony w monstrancji.

Umbrelka, *fr.*, zasłona, daszek na oczy, zasłona lampy (fig.).

Umbryna, rodzaj ryby

jasno-żółtej barwy, z szerokiemi pręgami na grzbiecie, zamieszkującej morze Śródziemne (fig.).

Umdruk, *nm.*, przedruk, odbitka drukowana do przeniesienia na kamień litograficzny.

Umerlak, człowiek wymizerowany, podobny do trupa; nieboszczyk, trup.

Umęczenie, sprawienie męki, męka, męczeństwo, cierpienie, udręka, znękanie, zmęczenie, sfatygowanie, wyczerpanie sił.

Umęczyć, zadać komuś śmierć w męczarniach, zamęczyć; zmęczyć, zmordować, sfatygować; **u. ś.,** zmęczyć ś., zmordować ś.

Umiały, umiejętny, biegły w czym.

Umiar, pomiar, właściwy stosunek, symetrja; proporcja, umiarkowanie, miara, mierność, poprzestawanie na małym.

Umiarkować, wnieść z czego, osądzić podług czego, zmiarkować; znaleźć właściwą, średnią miarę między krańcowościami; wymierzyć, obmyśleć tak, żeby nie było ani za wiele, ani za mało; **u. ś.,** powściągnąć ś., ustatkować ś., stać ś. umiarkowanym, powściągliwym.

Umiarkowanie, *przysł.*, w miarę, nie za dużo i nie za mało; *rzecz.*, zachowanie miary między krańcowościami, znalezienie właściwej miary, wymierzenie należyte; skromność, mierność, poprzestawanie na małym; **u. ś,** powściągnięcie ś., powściągliwość, ustatkowanie się.

Umiarkowany, posiadający należytą miarę, pomierny; mierny; niezbyt wielki ani zbyt mały; powściągliwy, skromny, stateczny, nie przebierający w niczym miary; nie krańcowy, nie skrajny, nie dochodzący do ostateczności; **u.** demokrata.

Umiatacz, ten, który zamiata.

Umiatać, *dok.* Umieść; zmiatając czyścić, miotłą, szczotką; uprzątać, zmiatając, wyrzucać: **u.** śmiecie, odpadki.

Umiecony, zamiecony, oczyszczony ze śmieci.

Umieć, posiadać znajomość czego, znać ś. na czym, wiedzieć co na pamięć; **u.** lekcję=nauczyć się jej; **u.** co na palcach=znać doskonale, znać ś. na czym, wiedzieć jak z tym postąpić; być w czym biegłym, wyćwiczonym; móc dokazać czego, potrafić; mieć wagę w czym, wpływ na co, ważyć, znaczyć.

Umiejętnie, *przysł.*, ze znajomością, ze zrozumieniem, według nauki, biegle, z umiejętnością, naukowo, uczenie.

Umiejętność, umienie czegoś, znajomość jakiej rzeczy; posiadanie nauki, nauka, wiedza: akademja **u-ci**=zgromadzenie uczonych, pracujących w różnych dziedzinach wiedzy.

Umiejętny, umiejący coś zrobić, znający się na czym, biegły w czym; uczony, naukowy, posiadający wiedzę w pewnym kierunku.

Umiejscowiać, *dok.* Umiejscowić; pozostawiać w miejscu, nie dozwalać rozszerzać ś.; przerabiać jakiś utwór literacki zagraniczny w ten sposób, jakby był wzięty z miejscowych stosunków; **u. ś.,** pozostawać w miejscu, obrać sobie miejsce, mieć swoje miejsce, nie rozszerzać ś. dalej.

Umierać, *dok.* Umrzeć; przestawać żyć, konać, kończyć życie; ginąć, niknąć, unicestwiać się; przejmować ś. czymś na wskroś, do głębi: **u.** ze strachu, z żalu, ze wstydu.

Umiernik, poskramiacz, powścią-

Umierność, umiarkowanie, mierność, skromność.

Umierny, umiarkowany, skromny, powściągliwy.

Umierzać, *dok.* Umierzyć; odmierzać stosunkowo do czego, miarkować, ustosunkowywać; trafiać do celu, ugadzać w cel; wymierzać część czego.

Umieszać, zmieszać dokładnie.

Umieszczać, *dok.* Umieścić, kłaść, stawiać co w jakim miejscu, sadowić; dawać komu, czemu miejsce, lokować; **u. ś.**, znajdować sobie miejsce, osiadać, sadowić ś., lokować się.

Umieścić—*p. nied.* Umieszczać.

Umieść—*p. nied.* Umiatać.

Umiękczać, *dok.* Umiękczyć; czynić miękkim albo miększym, zmiękczać.

Umiękczyć—*p. nied.* Umiękczać.

Umilać, *dok.* Umilić; czynić miłym, wdzięcznym, sympatycznym; uprzyjemniać.

Umilić—*p. nied.* Umilać.

Umilkać, *dok.* Umilknąć, przestawać mówić, zamilkać; przestawać dźwięczeć, huczeć, szumieć i t. p.; uciszać ś., uspakajać ś.

Umilknąć—*p nicd.* Umilkać.

Umiłować, ukochać, pokochać, ulubić kogo, co, rozmiłować ś. w kim, w czym.

Umitrzyć (się), ubrać (s.) w mitrę, jako oznakę godności biskupiej.

Umizg, spojrzenie zalotne, uśmiech, giest zalotny, wdzięk w obejściu dla przypodobania ś. komu; przypochlebianie ś. pieszczotą, kares, pieszczoty; nuż w **u-i** do niej = zaczął ś. umizgać.

Umizgacz, Umizgant, Umizgalski, Umizgus, Umizguś, człowiek umizgający ś., zalotnik, kochanek, amant, konkurent.

Umizgać się, *ddk.* Umizgnąć ś., przymilać ś., uśmiechać ś. z przymileniem; zalecać ś., starać ś. przypodobać.

Umizgalska (-iej), kobieta umizgająca ś., kokietka, zalotnica.

Umizgalski (-ego)—*p.* Umizgacz.

Umizgalstwo, chęć przypodobania ś., kokieterja.

Umizgus, Umizguś — *p.* Umizgacz.

Umkliwy, łatwy do szybkiego umknięcia; ręce **u-e** = chwytliwe, złodziejskie.

Umknąć—*p. nied.* Umykać.

Umleć, zmleć.

Umłot, umłócenie, wymłócenie; zboże wymłócone; mniejsza lub większa wydajność ziarn, zboża w stosunku do ilości snopów; *przen.*, **u.** pustej słomy=gadanina, pisanina bez treści.

Umłotny, sypiący obficie zboże, omłotny.

Umłócić, wymłócić wszystko, co było do wymłócenia; wymłócić tyle, ile trzeba.

Umnictwo, filozofja; wiedza, umiejętność.

Umniczy, filozoficzny, umiejętny.

Umniejszać, *dok.* Umniejszyć, czynić mniejszym, zmniejszać, ujmować czego, kurczyć.

Umniszyć, uczynić mnichem; wytrzebić.

Umnożyć (się), pomnożyć (ś.), zwiększyć (ś.), pod względem liczebności.

Umocnić—*p. nicd.* Umacniać.

Umocować, mocno przybić, przywiązać, przytwierdzić, przymocować; **u.** kogo, udzielić mu pełnomocnictwa, dać moc działania w czyim imieniu, dać plenipotencję do czego; upewnić, umocnić, utwierdzić w czym.

Umocowany, ten, którego umocowano; mający udzielone sobie pełnomocnictwo, plenipotencję; *rzecz.* pełnomocnik, plenipotent.

Umoczyć—*p.* Umaczać.

Umodlić, modląc uprosić, ubłagać, wymodlić.

Umodyfikować, umitygować, uspokoić, uśmierzyć; odnowić, nadać kształt nowy; zastosować do nowych wymagań, do nowej mody.

Umokły, namokły, namiękły, przemokły.

Umoknąć—*p. nied.* Umakać.

Umor, umorzenie, zguba, śmierć, zagłada; do **u-u**, na **u.**=ze wszystkich sił, do upadłego, do śmierci: pić, kochać na **u.**

Umoralniać, *dok.* Umoralnić; moralnym a. moralniejszym czynić; **u. ś.**, stawać ś. moralnym a. moralniejszym.

Umord, zmordowanie. zmęczenie, utrudzenie.

Umordować, zmordować, zmęczyć, sfatygować, znękać.

Umorusać (się), powalać (ś.), pobrudzić (ś.), ubrudzić (ś.).

Umorycz, morderstwo w zapalczywości.

Umorzenie, częściowa regulacja należności, lub sumy spłacanej częściowo w pewnych terminach, amortyzacja.

Umorzyć—*p. nied.* Umarzać.

Umotać (się), uwikłać (ś), uplątać (ś.), usidlić (ś.), wplątać (ś.), zamotać (ś.).

Umowa, umówienie ś. co do warunków, co do wykonania ich, układ, ugoda, kontrakt; Nowa **U.** = Nowy Testament.

Umozaikować, wyłożyć mozaiką, ozdobić mozaiką; ułożyć sposobem mozaiki.

Umożebniać, Umożliwiać, *dok.* Umożebnić, Umożliwić, czynić możebnym, możliwym do urzeczywistnienia, prawdopodobnym.

Umówca, ten, który się umawia, który robi umowę, kontrahent.

Umówić—*p. nied.* Umawiać.

Umówiny, umówienie ś. zawarcie umowy. kontraktu.

Umówka, *zdr.* od Umowa.

Umówny, dotyczący umowy, wynikający z umowy, umówiony, przyrzeczony, przyznany; zamówiony, zgodzony, najęty; przyjazny, ludzki, łaskawy, wyrozumiały, użyty.

Umrażać—*p. dok.* Umrozić.

Umroczyć, mrocznym, ciemnym uczynić, zamroczyć, ściemnić; zaćmić.

Umrozić, mrozem przejąć, zmrozić; **u. ś.**, być przeniknietym mrozem. przemarznąć, zmarznąć.

Umrzeć—*p. nied.* Umierać.

Umszyć, utkać, obetkać mchem.

Umundurować (się), sprawić komu (sobie) mundur a. mundury; kogo (siebie) odziać w mundur.

Umurzać, *dok.* Umurzyć, brudzić, walać, ubrudzać, paskudzić.

Umuskać, muskając ułożyć gładko.

Umycczyć, przybrać w myckę.

Umyć—*p. nied.* Umywać.

Umykać, *dok.* Umknąć, uciekać; usuwać prędko, uchylać: **u.** komu ręki; porywać, kraść; **u. ś.**, usuwać ś. na bok, uchylać ś.; uciekać, wymykać ś.; uchylać ś. od czego, unikać czego.

Umykanie, ścienianie ś. i zanikanie warstw gieologicznych ziemi, klinowanie ś.

Umylić, zmylić, oszukać, zwieść.

Umysł, zbiór wszystkich władz duchowych człowieka, szczególniej zaś władza poznania, w przeciwstawieniu do uczucia i woli; poznanie, rozum, intelekt, myśl, świadomość; zdolności umysłowe, duchowe człowieka; człowiek o pewnych zdolnościach umysłowych: dzielny, bystry **u.**; zamysł, zamiar, rozmysł, celowość: zrobił to z **u-u** = umyślnie, rozmyślnie.

Umysłowo, *przysł.*, umysłem, za pomocą umysłu, myślą; pracować **u.**=umysłem, myślą, nie rękami; chory **u.** = obłąkany, warjat.

Umysłowość, wszystko, co dotyczy umysłu, duchowość, intelektualizm; umysł; człowiek, jako istota, obdarzona umysłem.

Umysłowy, tyczący ś. umysłu, wypływający z czynności umysłu, duchowy, intelektualny: praca **u-a** =nie fizyczna; choroby **u-we,** choroby mózgu: obłąkanie, manja, hypochondrja, idjotyzm, melancholja i t. p.

Umyślić, postanowić coś w myśli, powziąć jakiś zamiar, postanowienie, obmyślić, zamyślić, przedsięwziąć.

Umyślnie, *przysł.*, z umysłu, z rozmysłem, rozmyślnie, z zamiarem, naprzekór.

Umyślnik—*p.* Sylogizm.

Umyślny, zrobiony z umysłu, rozmyślny; *rzecz.*, posłaniec, umyślnie wysłany dla załatwienia jakiego polecenia, jakiej sprawy.

Umyty, ten, którego umyto, który się umył, czysty.

Umywacz, człowiek, który co umywa.

Umywaczka, forma ż. od Umywacz, pomywaczka.

Umywać, *dok.* Umyć, myć co, omywać, obmywać, oczyszczać za pomocą wody a. innego płynu; **u-m** od wszystkiego ręce = uchylam ś. od tego, usuwam ś., nie chcę mieć z tym do czynienia, nie przyjmuję na siebie odpowiedzialności; ani ś. **u-ał** do tego = nie ma żadnego porównania, jest o wiele niższy pod względem przymiotów; **u. ś.,** obmywać ś., myjąc ś., oczyszczać ś.

Umywadliny (-in), woda po umyciu czego, mydliny.

Umywadło—*p.* Umywalnia.

Umywalnia, miednica, w której ś. myją; sprzęt, zawierający miednicę, dzbanek z wodą i t. d.; pokój, zawierający wszystko do umywania ś., pokój z kilku a. kilkunastu umywalniami, do których woda spływa z kilku a. kilkunastu kranów.

Umywalnik, sprzęt do mycia ś., do mycia form drukarskich, talerzy i t. p., liszof.

Umywalny, dający ś. umyć.

Unaocznić, *dok.* Unaoczniać; przedstawiać przed oczy, naocznym, widocznym czynić, pokazywać, wyrażać, demonstrować, udowadniać; **u. ś.,** naocznym, widocznym ś. stawać, być udowodnionym, stwierdzać ś., wykazywać ś.

Unarzać, zanurzać.

Unaszać—*p.* Unosić.

Uncja, *łć.*, waga aptekarska = dwunastej części funta, podług metrologji aptekarskiej, u nas obowiązującej = 6 złotnikom.

Uncjalne litery, *łć.*, początkowe litery calowe, największy gatunek liter.

Uncjowy, *łć.*, ważący uncję.

Undacja, *łć.*, ruch fal, ruch falowy serca.

Undekagon, *łć.*, jedenastokąt, wielobok o jedenastu bokach i tyluż kątach.

Undruk—*p.* Umdruk.

Undulacja, *łć.*, falowanie, ruch falowy (światła, głosu); wibracja w instrumentach smyczkowych.

Undulacyjny, *łć.*, dotyczący undulacji; **u-a** teorja = przypisująca światło i ciepło drganiom eteru.

Unędzniać, *dok.* Unędznić; robić nędznym, doprowadzać do nędzy.

Unicestwiać, *dok.* Unicestwić, znosić jakby zupełnie nie było, niszczyć doszczętnie; obracać w niwecz, niweczyć, kasować, doprowadzać do nicości.

Unicki, *łć.*, dotyczący unji a. unitów, stanowiący własność unitów.

Uniebieszczać, robić niebieskim, farbować na niebiesko, farbkować.

Uniebieśniać, *dok.* Uniebieśnić;

czynić niebiańskim, pięknym, jak niebo; **u. ś.**, stawać ś. pięknym, jak niebo.

Uniejednostajniać, *dok.* Uniejednostajnić; czynić niejednostajnym.

Uniepodabniać, *dok.* Uniedodobnić; czynić niepodobnym.

Uniesienie, dokonana czynność unoszenia, podniesienie; wzruszenie gwałtowne, pochodzące z namiętności, gniewu, radości, zachwytu i t. p.

Uniesłonka, kobieta porwana, wykradziona.

Unieszczęśliwiać, *dok.* Unieszczęśliwić, nieszczęśliwym czynić.

Unieść—*p. nied.* Unosić.

Unieśmiertelniać, *dok.* Unieśmiertelnić; czynić nieśmiertelnym, sławnym po śmierci i po wszystkie czasy; **u. ś.**, stawać ś. nieśmiertelnym, nabywać nieśmiertelnej sławy.

Uniewalać, *dok.* Uniewolić; zmuszać kogo do czego wbrew jego woli, zniewalać.

Uniewalniać, *dok.* Uniewolnić; czynić niewolnikiem, obracać w niewolę.

Unieważniać, *dok.* Unieważnić; nie uznawać za ważne, nieważnym coś czynić, jakby go wcale nie było, unicestwiać, znosić, kasować.

Uniewinniać, *dok.* Uniewinnić: uwalniać od kary, od odpowiedzialności, dowodzić czyjej niewinności; uznawać kogoś za niewinnego i uwalniać go od kary: **u.** podsądnego; **u. ś.**, wykazywać swoją niewinność; dowodzić swej niewinności, tłumaczyć ś., usprawiedliwiać ś.

Uniewolić—*p. nied.* Uniewalać.

Uniewolnić —*p. nied.* Uniewalniać.

Unifikacja, *łć.*, zjednoczenie, połączenie części w całość.

Uniform, *fr.*, ubranie według przepisanej formy; mundur.

Uniformista, *łć.*, człowiek, pragnący jednakowego ukształtowania wszystkich państw i religji.

Uniformitaryzm, *łć.*, teorja gieologiczna, według której najwspanialsze zjawiska gieologiczne powstały drogą sumowania ś. drobnych skutków działania sił zwykłych i dziś jeszcze wciąż działających.

Unikać, *dok.* Uniknąć; chronić ś., strzec ś.; **u.** kogo = niechcieć z nim ś. spotykać, nie chcieć mieć z nim do czynienia.

Unikat, *łć.*, jedyny w swoim rodzaju, nadzwyczajna rzadkość.

Unikczemnić, uczynić nikczemnym, skazić, spodlić.

Uniknąć—*p. nied.* Unikać.

Unilateralny, *łć.*, jednostronny: **u.** kontrakt, umowa = która obowiązuje tylko jedną stronę.

Uninominalne *łć.* głosowanie, w którym każdy wyborca pisze na kartce jedno tylko nazwisko, a potrzebną ilość wybranych oznacza ś. z tych, którzy otrzymali największą ilość głosów, losowanie zaś rozstrzyga w razie równości głosów.

Uniosły, przesadny, dziwaczny, ekscentryczny.

Unisono *(skr.* unis), *wł.*, w *muz.*, jednobrzmiąco, jednogłośnie; jednoczesne brzmienie tych samych tonów na wszystkich instrumentach muzycznych, we wszystkich głosach; *przen.*, zawołać, krzyknąć, powiedzieć **u.**=jednogłośnie, jednocześnie.

Unita, *łć.*, należący do kościoła wschodnio-katolickiego.

Unitarjanie, Unitarjusze, *łć.*, sekta, przyjmująca jedną tylko osobę Boską, odrzucając naukę o Trójcy św.

Unitaryzm, *łć.*, w polityce: dążenie do jedności państwowej (przeciwieństwo: federalizm).

Unitka, *łć.*, forma żeń. od Unita.

Uniweczać, unicestwiać, niweczyć, znosić zupełnie.

Uniwersalizm, *łć.*, dążność umysłu do objęcia wszystkiego; rozwijanie umysłu wszechstronne, bez przewagi jakiegobądź kierunku; wszystkowiedztwo, encyklopedyczne ukształcenie; nauka o ogólnej łasce Bożej, rozciągającej ś. na wszystkich ludzi.

Uniwersalizować, *łć.*, czynić uniwersalnym, wszędzie znanym, wszędzie stosowanym, upowszechniać.

Uniwersalność, *łć.*, wszechstronność.

Uniwersalny, *łć.*, ogólny, powszechny, wszechstronny; **u.** spadkobierca = główny spadkobierca; **u.** środek = środek, pomagający w każdym przypadku; **u.** gienjusz = człowiek, odznaczający ś. we wszystkich kierunkach wiedzy, i we wszystkich dziedzinach sztuk pięknych; *iron.*, człowiek z pretensjami nieuzasadnionemi do wszystkowiedztwa; **u-a** monarchja = monarchja, ogarniająca całą kulę ziemską, wszystkie kraje i ludy; **u-e** lekarstwo = lekarstwo skuteczne we wszystkich chorobach, panaceum.

Uniwersał, *łć.*, list królewski przedsejmowy; list okólny.

Uniwersum, *łć.*, świat, wszechświat.

Uniwersytecki, *łć.*, odnoszący ś. do uniwersytetu, stanowiący własność uniwersytetu; pochodzący od uniwersytetu: wykład **u.** = prowadzony w uniwersytecie a. jak w uniwersytecie.

Uniwersytet, *łć.*, najwyższy publiczny zakład naukowy, wszechnica; **u.** ludowy = wykłady systematyczne popularne, ustne a. listowne, obejmujące jaki odłam wiedzy, przeznaczone dla publiczności, nie posiadającej wyższego wykształcenia.

Uniwokalny, *łć.*, jednoznaczny.

Uniżać, *dok.* Uniżyć; czynić niższym, zniżać; umieszczać niżej, stawiać niżej; *przen.*, poniżać, upokarzać, hańbić; **u. ś.**, stawać ś. niższym; *przen.*, upokarzać ś., poniżać ś., stawać ś. pokornym, służalczym; hańbić ś., uwłaczać, ubliżać sobie, czyniąc a. mówiąc coś niegodnego siebie.

Uniżenie, *przysł.*, kornie, pokornie, z uniżonością; *rzecz.*, umieszczenie niżej, niż było poprzednio, obniżenie, opuszczenie; *przen.*, poniżenie, upokorzenie; **u. ś.**, upokorzenie ś., pokora, służalczość; ubliżenie sobie.

Uniżoność, pokorność, korność, czołobitność, pokora; cześć, uszanowanie: składać komu swą **u.** = wyrazy szacunku, czci.

Uniżony, korny, czołobitny, pokorny; **u.** sługa, **u-a** sługa = przesadnie ugrzeczniona formuła zakończenia listu.

Unja, *łć.*, związek, zjednoczenie, połączenie; **u.** dynastyczna a. personalna a. osobista = związek 2-ch państw, mających rząd odrębny, lecz jednego monarchę (np. Austrja i Węgry); **u.** realna = związek państw, mających wspólnego monarchę i wspólny parlament (np. Anglja i Szkocja); **u.** monetarna łacińska, ograniczająca prawo bicia srebrnej monety przez państwa, do niej należące (Francję, Belgję, Włochy, Szwajcarję i in.) i ujednostajniająca wartość ich monet; **u.** kościelna = połączenie Kościołów Zachodniego i Wschodniego, przeprowadzone na soborze we Florencji w r. 1439, wprowadzone do Polski w r. 1595; wyznanie unickie, Kościół Wschodnio-katolicki; wierni tego Kościoła.

Unjacki, *łć.—p.* Unicki.

Unjał, *łć.—p.* Djoptra.

Unjata, *łć. p.* Unita.

Unjatka, *łć.—p.* Unitka.

Unjonista, *łć.*, zwolennik zjednoczenia, utrzymania związku; w St. Zjednoczonych Ameryki Półn., podczas wojny domowej 1861 — 1864 stronnik utrzymania jedności państwowej i wyzwolenia niewolników.

Unjowany, *łć.*, połączony, złączony przez unję.

Unkcja, *łć.*, namaszczenie, poświęcenie, pomazanie.

Un-koszta (-ów), *nm.*, koszty, wydatki, nakłady.

Unobilitować, nadać szlachectwo.

Unosiciel, człowiek, który unosi kogo a. co, uwodziciel, porywacz.

Unosić, *dok.* Unieść; porwawszy coś, przenosić szybko na inne miejsce, nieść coś a. kogoś porwanego, porywać, nieść szybko, zanosić zbyt daleko; podnosić nieco w górę; móc coś podnieść, udźwignąć coś; *przen.*, zaprowadzać zbyt daleko w znaczeniu duchowym, uwodzić: gniew go uniósł, namiętność go uniosła; konie unoszą=ponoszą; **u.** pannę =wykradać, porywać; znosić, cierpieć; **u.** ptaka myśliwskiego=obłaskawić, przyuczyć do polowania: **u. ś.**, wzniósłszy ś. ponad coś, krążyć, bujać w pewnej wysokości; wzbijać ś., wzlatywać nad czymś; dawać ś. uwodzić czemuś, zapędzać ś., zapominać ś.: **u. ś.** gniewem, namiętnością; **u. ś.** nad kim, nad czym, zachwycać ś., podziwiać, uwielbiać kogo, co, rozpływać ś., wpadać w uniesienie nad kim, nad czym; **u. ś.** za czym, szukać czego z zapalczywością; *przen.*, wznosić ś. pod względem duchowym: myśli moje unoszą ś. ku Stwórcy.

Unskop, rodzaj hełmu średniowiecznego.

Unterlejtenant, *nm.*, podporucznik.

Unteroficer, Unteroficjer, *nm.*, podoficer.

Unteroficerstwo, Unteroficjerstwo, *nm.*, ranga podoficera.

Unurzać (się), *dok.* Unurzyć (ś.); całkiem (ś.) zanurzać; walać (ś.), zabrudzać (ś.) mocno, całkiem; **u. ś.** w kałuży występku = tracić wszelkie cechy uczciwego życia, stawać ś. nic wartym, łotrem.

Unużać, *dok.* Unużyć; męczyć, nużyć, fatygować.

Uobecniać, *nied.* Uobecnić; czynić obecnym, uprzytomniać, unaoczniać.

Uobojętniać, czynić obojętnym, zobojętniać; w *chem.*, zneutralizować, osłabiać moc czego.

Uobrazować, przedstawić obrazowo, jakgdyby w obrazie, uplastycznić.

Uobyczajać, *dok.* Uobyczaić; kształcić pod względem obyczajów, czynić obyczajnym, towarzyskim, uczyć pięknych manjer; ukulturalniać, cywilizować; **u. ś.**, nabywać dobrych obyczajów, życia towarzyskiego; ukulturalniać ś., cywilizować ś.

Uobyczajenie, wpojenie obyczajów, pięknych manjer, wpojenie przymiotów społecznych, okrzesanie, ucywilizowanie, ukulturalnienie; **u. ś.**, nabycie cech przyzwoitości, obyczajów towarzyskich, pięknych manjer.

Uogólniać, *dok.* Uogólnić; stosować do ogółu, wyprowadzać ogólny a. zbyt pośpieszny wniosek z poszczególnych przesłanek, indukować; cechy, przymioty, dotyczące tylko niektórych gatunków, rozciągać na cały rodzaj.

Uogólnienie, *rzecz.* od Uogólniać; rezultat uogólniania, wniosek ogólny na podstawie poszczególnych przesłanek, często fałszywy, zbyt pośpiesznie wyciągnięty; stosowanie do ogółu.

Uorganizować, doprowadzić do

ładu, uporządkować, urządzić, zorganizować.

Uosabiać, *dok.* Uosobić; wyobrażać co w postaci osoby, przedstawiać pod postacią osoby, nadawać czemu cechy osoby, przedstawiać co w swojej osobie; personifikować.

Uosobienie, pojęcie oderwane, przedstawione pod postacią osoby; w *retor.*, postać mowy, polegająca na tym, że zwierzęciu, roślinie, rzeczy nieżyjącej a. pojęciu oderwanemu przypisujemy cechy i czynności osoby, personifikacja, prozopopeja.

Upad, upadek, upadnięcie; kąt, pod jakim warstwy gieologiczne nachylone są do poziomu.

Upadać, *dok.* Upaść; z położenia prostopadłego przechodzić w poziome, przewracać ś., wywracać ś., obalać ś., padać; z wyższego poziomu przechodzić na niższy, spadać: śnieg, deszcz upadł; *przen.*, dochodzić do ruiny, do upadku, niszczeć, niweczyć ś., rujnować ś.; *przen.*, popełniać grzech, wykraczać przeciw przepisom moralności; w szczególności popełniać grzech cudzołóstwa (zwłaszcza o pannie a. wogóle o kobiecie); tracić coś, pozbawiać ś. czegoś, wyzbywać ś. czegoś, podupadać na czym: **u.** na siłach, na umyśle, na odwadze; nie móc przetrzymać czegoś, tracić siły pod wpływem czegoś: **u.** pod brzemieniem smutku, niedoli, hańby i t. p.; **u. ś.**, rozpadać ś., pękać, rozłamywać ś.

Upadek, upadnięcie, spadnięcie; nieszczęście, niedola, katastrofa, klęska, ruina; bankructwo: **u.** domu handlowego; **u.** moralny=postępowanie pełne brudów, występków, nieuczciwe; **u.** kobiety = cudzołóstwo, zejście z drogi cnoty, oddawanie ś. nierządowi.

Upadlać, *dok.* Upodlić; podłym czynić; poniżać, hańbić, zbezczeszczać; **u. ś.**, stawać ś. podłym; poniżać ś., hańbić ś., upokarzać ś. haniebnie.

Upadliny (-in), ruiny, zwaliska, rozwaliny.

Upadłość, niemożność płacenia swoich zobowiązań przez handlującego a. przemysłowca, o czym wyrokuje sąd handlowy; ogłosić **u.**=zawiadomić wierzycieli o niewypłacalności.

Upadły, ten, który upadł; dom handlowy **u.** = zbankrutowany; anioł **u.** = djabeł, szatan; kobieta **u.**=cudzołożnica, nierządnica, prostytutka; do **u-ego**=do ostatka, aż do utraty sił: tańczyć, bić ś. do **u-ego.**

Upadnięcie, upadek.

Upajać, *dok.* Upoić; poić kogo jakim trunkiem aż do upicia, spajać; przepełniać uczuciem rozkosznym, szałem namiętnym aż do utraty przytomności; **u. ś.**, nadużywać trunków, tracić przytomność wskutek nadmiaru trunku, upijać ś.; unosić ś., przejmować ś.; wzruszać ś. rozkosznie, wpadać w szał namiętny.

Upakować, ułożyć co w paczki a. paki, w skrzynie, kufry i t. p.; **u. ś.**, ułożyć swoje rzeczy w skrzynie, spakować ś.

Upalać, *dok.* Upalić; cokolwiek nadpalać, trochę czego palić, paląc, niszczyć część czego; palić tyle czego, ile trzeba; mocno rozpalać, napalać; opalać po wierzchu, czynić ogorzałym; paleniem przygotowywać do użytku; przebiegać, przejeżdżać szybko: upaliłem milę; **u. ś.**, palić ś. aż do zupełnego zniszczenia; spalać ś. częściowo; mocno rozpalać ś.

Upalisadować, ustawić palisady, otoczyć palisadami.

Upał, gorąco wielkie, skwar, spieka.

Upamiętać—*p. nied.* Upamiętywać.

Upamiętanie, naprowadzenie ze złej drogi na dobrą, zreflektowanie; **u. ś.,** zastanowienie ś. nad sobą samym, refleksja, powrót na dobrą drogę; bez **u-a**=na nic nie zważając, bez rozwagi.

Upamiętniać, *dok.* Upamiętnić; czynić pamiętnym, trwałym w pamięci ludzkiej, unieśmiertelniać; **u. ś.,** stawać ś. pamiętnym, unieśmiertelniać ś.

Upamiętnić—*p. nied.* Upamiętniać.

Upamiętywać, *dok.* Upamiętać; doprowadzać kogo do tego, że wchodzi w siebie, zaczyna patrzeć krytycznie na swoje postępki i rozważać je, reflektować; **u. ś.,** wchodzić w siebie, zaczynać krytycznie patrzeć na siebie i rozważać swoje postępki, reflektować ś.

Upancerzyć, uzbroić w pancerz.

Uparać się z czym, dokonać czego, skończyć z czym.

Uparcie, *przysł.*, z uporem, uporczywie.

Uparciuch, człowiek uparty.

Upartość—*p.* Upór.

Uparty, upierający ś. przy swoim, nie chcący ustąpić nikomu; nie dający ś. przekonać, nieposłuszny, uporny, uporczywy, zacięty; **u-a** choroba = dająca ś. leczyć z trudnością, długotrwała, przewlekła, chroniczna.

Upas, Upasowe drzewo, drzewo wyniosłe, spokrewnione z Chlebowcem, rosnące na wyspach Wschodnio-Indyjskich, zawierające sok mleczny, bardzo trujący.

Upasać, *dok.* Upaść; pasąc, karmią, tuczyć, robić spasłym, napasać.

Upaść — *p. nied.* Upadać — *p. nied.* Upasać.

Upatrek, roślina z rodziny złożonych o kwiatach różowych, sadziec konopiasty.

Upatrywać, *dok.* Upatrzeć; patrząc, wodząc dokoła oczami szukać, wybierać z pomiędzy przedmiotów, nastręczających ś. wzrokowi, dochodzić, śledzić wzrokiem; szukać myślą, wynajdywać, wybierać z pomiędzy wielu; uważać, oglądać, obserwować; dostrzegać; **u.** zająca, dzika=odnajdywać jego legowisko; **u.** sobie coś do kogoś=mieć do niego niesłuszną pretensję, widzieć w nim wady nie istniejące, dokuczać komu niezasłużenie, przyczepiać ś. do kogo; mieć na względzie, przewidywać, zapobiegać; brać sobie co za cel, zawierzać.

Upatrzony, na którego zwrócono uwagę, którego szukano i znaleziono, osiągnięty, wybrany: grać na **u-ą**=na pewno; polowanie na **u-go**=na zwierza, którego odkryto legowisko a. kryjówkę.

Upatrzyć—*p. nied.* Upatrywać.

Upawać, upajać.

Upawęzić, uzbroić w pawęż.

Upądzać, gnać, ganiać, uganiać—*p.* Upędzać.

Upchać—*p. nied.* Upychać.

Upełnoletniać się, *dok.* Upełnoletnić ś., stawać ś. pełnoletnim, dochodzić do pełnoletności.

Upełnomocniać, *dok.* Upełnomocnić; upoważniać kogo do czynienia czego, do zastępowania, dawać komu pełnomocnictwo, zwłaszcza w zakresie prawnym.

Upełnomocnienie, nadanie komuś pełnomocnictwa; pełnomocnictwo, plenipotencja.

Upełzać, *dok.* Upełznąć; pełzając, czołgając ś. przebywać, uchodzić, ułazić.

Uperfumować, skropić, napuścić, natrzeć perfumami, wonnościami; **u. ś.,** skropić ś. perfumami a. namaścić ś. wonnościami.

Uperiać, *dok.* Uperlić; obsadzać, wysadzać, ozdabiać perłami.

Upewniać, *dok.* Upewnić; dowodzić komu niezbicie, że tak jest, a nie inaczej, stwierdzać słowa-

mi, zapewniać; **u. ś.**, nabierać pewności co do czego, przekonywać ś. dowodnie o prawdzie czego, zabezpieczać ś.

Upęd, bieg szybki.

Upędzać, gnać, pędzić, ganiać kogo; **u. ś. za kim, za czym**, gonić zapamiętale, uganiać ś. za czymś, dążyć do czegoś zawzięcie, chcieć co osiągnąć.

Upętać (się), uwikłać (ś.) w pęta, usidlić (ś.).

Upiąć—*p. nied.* Upinać.

Upić—*p. nied.* Upijać.

Upiec, dokonać pieczenia, spiec; **u-kła** raczka=zarumieniła ś.; **u-kło mu ś.** = udało mu ś. uniknąć odpowiedzialności, kary, uszło mu na sucho; **u. ś.**, zostać upieczonym.

Upieczony, ten, którego upieczono, pieczony; świeżo **u.** = dopiero co zrobiony, dopiero co mianowany, niedoświadczony.

Upieniać, *dok.* Upienić; okrywać pianą.

Upierać się, *dok.* Uprzeć się; obstawać przy czym, chcieć koniecznie zostać przy swojej woli; uporczywie, nie dawać ś. przekonać.

Upierzać (się), okrywać (ś.) pierzem, piórami; opatrywać (ś.) w pióra; stroić (ś.) w pióra.

Upierzenie, o ptaku: wszystkie jego pióra, razem wzięte.

Upierzony, okryty pierzem: kołczan **u.**=pełen strzał, opatrzonych piórami.

Upierzyca—*p.* Upiorzyca.

Upierzyć—*p. nied.* Upierzać.

Upięcie, dokonana czynność upinania; przystrajanie, układ fałdów, sukni, firanek i t. p.; strój głowy u kobiet.

Upięknіać, *dok.* Upięknić; czynić pięknym a. piękniejszym, zdobić, ozdabiać, stroić, przystrajać.

Upiększać, *dok.* Upiększyć; czynić pięknym a. piękniejszym; ozdabiać, przystrajać.

Upiększenie, uczynienie piękniejszym, ozdobienie; to, co czyni piękniejszym, ozdoba.

Upiększyć—*p. nied.* Upiększać.

Upijać, *dok.* Upić; wypijać część ogólnej ilości płynu, nadpijać trochę czego; **u. ś.**, pić czego zanadto, nadużywać trunku, odurzać ś. trunkiem, urzynać się.

Upilnować, pilnując ustrzec, żeby ś. co złego nie stało, żeby ktoś komuś jakiej krzywdy nie zrobił, nie uciekł i t. p., dopilnować; złapać kogo na gorącym uczynku; **u. ś.**, strzec ś., dopilnować ś., zwracać uwagę.

Upiłować, piłą co odjąć, odpiłować.

Upinać, *dok.* Upiąć; przypinać szpilkami, opinać.

Upiorzyca, Upierzyca, upiór w postaci kobiecej.

Upiór, mniemany nieboszczyk, wstający z grobu i wypijający krew żywych ludzi podczas ich snu; duch z tamtego świata, widmo, potępieniec; czerwony, jak **u.**= bardzo czerwony; zwierzę ssące z rzędu małpiatek, rodziny wyraków (fig.).

Upiżmować (się), uperfumować (ś.) piżmem.

Upłacować, dać komu miejsce, ulokować, umieścić; postawić, położyć; **u. ś.**, znaleźć sobie miejsce, umieścić ś., ulokować ś.

Uplanować, powziąć zamiar, ułożyć plan, ukartować, przedsięwziąć, zamierzyć.

Uplantować, zrównać, zniwelować, splantować.

Uplatać, *dok.* Upleść; plotąc robić, pleceniem tworzyć; robić co plecionego, pleść, splatać; *przen.*, ułożyć, wymyślić, skłamać: upleść plotkę.

Uplątać (się), uwikłać (ś.), upętać (ś.), wplątać (ś.).

Upleć, opleć wszystko, co było do opielenia, wyrwać zielsko na całej pewnej przestrzeni.

Upleć, *rzecz.*, uplecenie, uplot.

Upleniać, *dok.* Uplenić; wypleniać częściowo, umniejszać liczbę czego, przerzedzać, przetrzebiać.

Upleść—*p. nied.* Uplatać.

Uplot, Uplotka, wieniec, wianek, girlanda; w *lm.*, **u-y**, więzy, pęta, kajdany.

Upluskać (się), uszargać (ś.), uwalać (ś.), ubłocić (ś.).

Upławać, opluć.

Upłacać, *dok.* Upłacić; płacić częściowo ratami w pewnych terminach, spłacać powoli.

Upładniać, Upładzać, *dok.* Upłodnić, Upłodzić; czynić płodnym, użyźniać; zapładniać; **u. ś.**, być użyźnianym, stawać ś. płodnym.

Upłakać, płaczem zmęczyć, zmordować; **u. ś.**, napłakać ś., spłakać ś., wypłakać ś.; zmęczyć ś. płaczem, pożałować.

Upłaszczyć, zupełnie spłaszczyć.

Upław, w *lm.*, **u-y**, upływ nasienia męskiego; u kobiet: odchody miesięczne; białe **u-y**=choroba macicy u kobiet.

Upławić, sprawić, że coś płynie z czego.

Upłaz, równinka między skałami.

Upłazek, *zdr.* od Upłaz.

Upłazisto, *przysł.*, w kształcie upłazów.

Upłodnić—*p. nied.* Upładniać.

Upłodniki (-ów), w *bot.*, włókno boczne, wyrastające z rodni zarodnikowej ciała owocowego.

Upłodzić—*p. nied.* Upładzać.

Upłosz, człowiek, którego skąd spłoszono.

Upłoszyć, spłoszyć, spędzić, strachem zmusić do ucieczki.

Upłynąć—*p. nied.* Upływać.

Upłynność, cecha tego, co jest upłynne.

Upłynny, prędko płynący, lecący, bieżący; przemijający szybko, krótkotrwały.

Upływ, upływanie, upłynięcie; **u.** czasu=przeciąg czasu mijający a. miniony.

Upływać, *dok.* Upłynąć; płynąc przebywać pewną przestrzeń, przepływać; płynąc uchodzić, wyciekać; *przen.*, przechodzić, mijać, przemijać.

Upochlebić, ująć pochlebstwami, przypochlebić.

Upocić (się), zrosić (ś.) potem, spotnieć.

Upoczywać, pokrzepiać ś. wypoczynkiem, odpoczywać.

Upodlenie, uczynienie podłym, poniżenie, znikczemnienie, pohańbienie; stan tego, który jest upodlony; podłość, hańba; **u. ś.**, poniżenie ś. podłe.

Upodobać kogo, co, sobie w kim, w czym=znaleźć w kim, w czym przyjemność, rozkosz, ulubić, polubić, spodobać, pokochać, zasmakować w czym; **u. ś.**, przypaść do smaku, stać ś. miłym, pożądanym.

Upodobanie, spodobanie, ulubienie, pokochanie; zadowolenie, przyjemność; sposób ulubiony, czynność upodobana, chęć, życzenie, fantazja; postępować wedle swego **u-a**=wedle swego widzimisię.

Upodobniać, *dok.* Upodobnić; czynić podobnym; **u. ś.**, stawać ś. podobnym, być podobnym.

Upogadzać, *dok.* Upogodzić; czynić pogodnym, uspokajać, wypogadzać; **u. ś.**, uspokajać ś., wypogadzać.

Upoić—*p. nied.* Upajać.

Upoj, upojenie.

Upojenie, odurzenie nadmiarem trunku, spicie, spojenie; odurzenie ś. przez nadużycie trunku,

spicie ś.; zupełna a. częściowa utrata przytomności pod wpływem jakiegoś afektu, np. uniesienia, przejęcia ś. czym, miłości, zachwytu, rozkoszy itp.; szał.

Upojny, upajający, odurzający.

Upokarzać, *dok.* Upokorzyć; pokornym czynić; poniżać; hańbić przez zmuszenie do pokory; **u. ś.,** pokornym ś. stawać, poniżać ś.; hańbić ś. przez akt pokory.

Upokoić, uspokoić, uśmierzyć; obdaryć pokojem; **u. ś.,** uspokoić ś.

Upokorzenie, uczynienie pokornym; poniżenie, zhańbienie kogo; hańbiący akt pokory; **u. ś.,** poniżenie ś., stanie ś. pokornym, uległym.

Upokorzyć—*p. nied.* Upokarzać.

Upolerować, uczynić polerowanym, wypolerować, wygładzić.

Upolować, zabić, złowić na polowaniu, schwycić kogo, dogonić.

Upominacz, ten, co upomina.

Upominać, *dok.* Upomnieć; przypominać komu, przywodzić na pamięć, co mu robić należy a czego nie powinien czynić; napominać, strofować; **u. ś.,** przypominając żądać czego od kogo, dopominać ś. czego.

Upominalny, zawierający upomnienie, napomnienie.

Upominanie, przypominanie komu, co powinien robić a. czego czynić mu nie należy, napominanie, strofowanie; **u. ś.,** dopominanie ś., domaganie ś. czego.

Upominek, rzecz, przypominająca jakąś osobę a. zdarzenie; dar, ofiarowany na pamiątkę; podarunek, prezent, wiązanie; ostatnie **u-ki**=udział w czyimś pogrzebie, ostatnia posługa.

Upominkować kogo, obdarzać go upominkiem.

Upominkowy, dotyczący upominku, odpowiedni na upominek, dany na upominek.

Upomionąć, upomnieć.

Upomnieć —*p. nied.* Upominać.

Upomnienie, przypomnienie komu jego obowiązku, napomnienie, nagana; **u. ś.,** dopomnienie się.

Upopularyzować, uczynić popularnym, spopularyzować.

Upora, upór.

Uporać się, skończyć z kim, przyjść z nim do porozumienia, dać sobie radę z czym, zładzić, wykończyć jaką robotę.

Uporczywie, *przysł.,* nie ustępując, z uporem, krnąbrnie, zawzięcie.

Uporczywość, właściwość tego, co jest uporczywe, upór, zawziętość, nie ustępowanie.

Uporczywy, upierający ś. przy swoim, uparty, zacięty, zawzięty, krnąbrny; nieustający, wytrwały.

Upornica, kobieta uparta.

Upornik, człowiek uparty.

Uporządkować, zrobić porządek, doprowadzić do porządku, ułożyć, ustawić, oczyścić, urządzić, usystematyzować.

Uporzyć, upierać się.

Uposażać, *dok.* Uposażyć; opatrywać posagiem, wyposażać; obdarzać majątkiem, funduszem; dawać komuś sposób życia, kształcąc go, wyrabiając mu posadę i t. p.; *przen.,* nadawać, obdarzać.

Uposażenie, opatrzenie posagiem, wyposażenie; opatrzenie funduszem; fundusz nadany, dotacja

Uposażony, któremu nadano fundusze na utrzymanie; **u.** zdolnościami, talentem=mający wrodzone zdolności, talent i t. p.

Uposażyciel, człowiek, który uposaża, nadaje fundusz, czyni dotację.

Uposoczyć, oblać posoką, pokrwawić, ubroczyć.

Upospolicić, uprzystępnić pod względem zrozumienia; upopularyzować, upowszechnić.

Upospolitować, zrobić pospolitym, przystępnym, dostępnym.

Upostaciować, nadawać postać, kształt, formę; **u. ś.,** przybierać postać, kształt, zjawiać ś. w jakiejś postaci.

Upośledzać, *dok.* Upośledzić; krzywdzić, obrażać, lekceważyć kogo; ubliżać komu, nie okazywać mu należnego szacunku; gardzić kim, jako poślednim, uważać go za gorszego od innych; odmawiać czego komu, ujmować; krzywdzić kogo przy podziale dóbr, nie dawać mu tego, co innym.

Upośledzenie, *rzecz.* od Upośledzać; stan człowieka upośledzonego, uważanego za niższego od innych, za nieposiadającego tych zdolności, co inny.

Upośledzić—*p. nied.* Upośledzać.

Upośledzony, obdarzony mniej niż inni; pokrzywdzony, poniżony.

Upotulać się, upokarzać się.

Upotulność, pokora.

Upoważniać, *dok.* Upoważnić kogo do czego; dawać mu prawo do czego; pozwalać, uprawniać go do czego, upełnomocniać.

Upoważniciel, człowiek, który upoważnia kogo do czego.

Upoważnić—*p. nied.* Upoważniać.

Upoważnienie, nadanie prawa, władzy, upełnomocnienie; dokument, na mocy którego ktoś występuje w imieniu kogoś drugiego; pełnomocnictwo, plenipotencja.

Upoważniony, ten, który otrzymał upoważnienie, upełnomocniony.

Upowić, Upowinąć—*p. nied.* Upowijać.

Upowijać, *dok.* Upowić; obwijać w pieluchy, spowijać np. bandażem.

Upowszechniać, *dok.* Upowszechnić; uogólniać, rozciągać co na ogół; czynić powszechnym, pospolitym, rozpowszechniać, popularyzować; **u. ś.,** stawać ś. powszechnym, wszędzie znanym, nabierać rozgłosu.

Upowszechnić — *p. nied.* Upowszechniać.

Upowszedniać, *dok.* Upowszednić; czynić powszednim, zwykłym, codziennym; **u. ś.,** stawać ś. powszednim, pospolitym, powszednieć.

Upozorować, nadać pozór czemu, uczynić pozór czego, zrobić co pod pozorem, pod płaszczykiem czegoś innego.

Upór, upieranie ś. przy swoim zdaniu, przy swoim zamiarze itp.; cecha charakteru człowieka, który upiera ś. przy swoim, nie chce nikomu ustąpić, krnąbrność.

Upracować (się), zmęczyć (ś.), zmordować (ś.) pracą.

Uprać, praniem wymyć, wyczyścić, wyprać, sprać.

Upragnąć, zapragnąć, poczuć chęć do czego.

Upragniony, mocno pożądany, oczekiwany.

Upranie, wypranie, wymycie.

Upraszać, *dok.* Uprosić; zanosić prośbę do kogo, prosić o co usilnie.

Upraszczać, *dok.* Uprościć; czynić prostym albo prostszym, ułatwiać; **u.** ułamek=skracać, przywodzić do prostszego wyrażenia go w liczbach mniejszych; **u. ś.,** stawać ś. prostym a. prostszym.

Uprawa, uprawianie, przyrządzanie, przygotowanie gruntu pod zasiew, nawożenie, gnojenie; kształcenie umysłu, doskonalenie, wychowywanie.

Uprawca, Uprawiacz, człowiek, uprawiający ziemię, rolnik; człowiek, poświęcający ś. uprawie jakiejś nauki, sztuki i t. p.

Uprawdopodobnić, uczynić podobnym do prawdy, prawdopodobnym.

Uprawiać, *dok.* Uprawić; przyrządzać, usposabiać, przygotowywać: **u.** rolę=gnoić, nawozić; *przen.,* kształcić, doskonalić: **u.** umysł, serce; zajmować ś. czym, poświę-

cać ś. czemu: **u.** nauki, sztuki piękne, literaturę; **u.** rzemiosło.

Uprawianie, przyrządzanie, przygotowywanie: **u.** gruntu=nawożenie, gnojenie; zajmowanie ś. czym.

Uprawić—*p. nied.* Uprawiać.

Uprawniać, *dok.* Uprawnić, czynić prawnym, nadawać moc prawną, uznawać, legitymować, nadawać komu prawo do czego, upoważniać; **u. ś.**, nabierać prawa do czego, nabierać mocy pod względem prawnym; stawać ś. prawnym, być upoważnionym do czego.

Uprawny, uprawiony, nawieziony, ugnojony: **grunt u.**

Uprażyć, skończyć prażenie czego; prażąc podpiec; wysuszyć; naprażyć tyle czego, ile trzeba.

Uprojektować, ułożyć jaki projekt, powziąć zamiar, plan dokonania czego.

Upromienić, otoczyć promieniami, rozjaśnić, rozświecić.

Uproporcjonować, rozłożyć proporcjonalnie, ustosunkować.

Uprosić—*p. nied.* Upraszać, otrzymać co prośbą, uzyskać prośbami, wybłagać.

Uprostować, naprostować, wyprostować.

Uproszony, ten, którego uproszono.

Uprościć—*p. nied.* Upraszczać.

Uprowadzać, *dok.* Uprowadzić; porwawszy kogo, prowadzić go z sobą, porywać; wyprowadziwszy kogo z niebezpieczeństwa, uchodzić z nim.

Uprowiantować, zaopatrzyć w prowiant, w żywność, w rzeczy potrzebne do życia.

Uprowidować — *p.* Uprowiantować; zaopatrzyć w co, dostarczyć czego w ilości dostatecznej, dać wszystko, czego potrzeba.

Uprószyć, prószając ująć czego, bardzo poprószyć, powalać jakim prochem.

Upróżniać, *dok.* Upróżnić; umniejszać, ujmować czego; **u. ś.**, pozbawiać ś. czego.

Upruć, prując usunąć co, spruć część czego.

Uprząść, skończyć przędzenie czego, przędąc zrobić; naprząść pewną ilość czego, a. wszystko, co było do przędzenia; wysnuć, utworzyć, stworzyć; **u.** sobie co w głowie = ułożyć, uroić, ubrdać sobie; **u.** postawę = przybrać.

Uprzątacz, ten, co uprząta.

Uprzątać, *dok.* Uprzątnąć; sprzątając układać, porządkować; sprzątając zabierać, odstawiać, odkładać, unosić, usuwać.

Uprzątnąć—*p. nied.* Uprzątać.

Uprząż, ubiór na konia: chomonto, szory, uzda, lejce; konie w zaprzęgu; konie i bydło robocze, sprzężaj.

Uprzeć się—*p. nied.* Upierać ś.

Uprzeć się, ugotować ś. w zamkniętym naczyniu z niewielką ilością płynu.

Uprzedać—*p. nied.* Uprzedawać.

Uprzedawać, *dok.* Uprzedać; przedawać częściowo, część czego.

Uprzedmiotować, *dok.* Uprzedmiotowić; nadawać cechę przedmiotowości, objektyzować; **u. ś.**, nabierać cechy przedmiotowości, objektyzować ś.

Uprzedni, poprzedzający, poprzedni, wcześniejszy.

Uprzednio, *przysł.* wprzód, przedtym, zawczasu.

Uprzedzać, *dok.* Uprzedzić; iść przed kim, poprzedzać go; **u.** kogo, przybywać dokąd przed kimś drugim, wyścigać, prześcigać go; **u.** czyjeś chęci, życzenia = spełniać je, nim jeszcze zostały wyjawione; **u.** co, zapobiegać czemu; **u.** kogo o czym, uwiadamiać dość wcześnie, iżby ś. miał na baczności, przestrzegać; **u.** kogo przeciw komu, wpajać w niego mylną nieprzyjazną opinję o nim; **u. ś.** o kim, o czym, nabywać

uprzedzenia, zdania mylnego, niekorzystnego.

Uprzedzający, ten, co uprzedza; uprzejmy, chętny, ugrzeczniony, odgadujący czyje życzenie.

Uprzedzenie, zrobienie czego wprzód, niż kto inny, przybycie wprzód; mylne niekorzystne zdanie o kim a. o czym, powzięte przed należytym zapoznaniem ś. z nim, przesąd, nieuzasadniona niechęć do kogo a. czego; **u.** o sobie = zarozumiałość; bez **u-dzeń**= nie uprzedzając ś. z góry.

Uprzedziciel, ten, co uprzedza.

Uprzedzić—*p. nied.* Uprzedzać.

Uprzedzony, prześcignięty, poprzedzony; zawiadomiony, ostrzeżony; mający nieuzasadnioną niechęć do kogo a. czego; **u.** o sobie= zarozumiały.

Uprzejmie, *przysł.*, z grzecznością, życzliwie, przyjaźnie, serdecznie, łaskawie.

Uprzejmość, chęć szczera, serdeczna, życzliwość, przychylność, grzeczność, miłe obejście z kim, łaskawość.

Uprzejmy, chętny do przysług, życzliwy, serdeczny, przychylny, przyjazny; grzeczny, miły w obejściu.

Uprzestrzeniać, *dok.* Uprzestrzenić; robić co szerszym, przestronniejszym, rozszerzać. powiększać.

Uprzędzać, wykonywać część, przeznaczoną do przędzenia, albo wszystko, co było do przędzenia.

Uprzężny, służący do uprzęży.

Uprzyjemniać, *dok.* Uprzyjemnić, przyjemnym czynić, osładzać, starać ś., by coś sprawiało komuś uciechę, radość, zadowolenie, rozkosz i t. p.

Uprzykrzać się, Uprzykrzyć się, stawać ś. komu przykrym, uciążliwym, nudnym; naprzykrzać ś., stawać ś. natrętnym, sprzykrzać ś.

Uprzykrzenie, *przysł.*, sprawiając przykrość, natrętnie, dokuczliwie; *rzecz.*, znudzenie, obrzydzenie, niechęć, wstręt.

Uprzykrzony, przykry, uciążliwy, natrętny, nieznośny.

Uprzykrzyć — *p. nied.* Uprzykrzać.

Uprzytomniać, *dok.* Uprzytomnić, czynić sobie co w myśli przytomnym, przedstawiać sobie co w myśli, przypominać co sobie należycie, rozważać co wszechstronnie.

Uprzywilejować, obdarzyć przywilejem, nadać przywilej.

Uprzywilejowany, ten, komu nadano wyjątkowe przywileje; **u.** spowiednik = kapłan, mający prawo rozgrzeszać przewinienia bardzo ciężkie; **u.** od natury = człowiek, posiadający z urodzenia zalety, stawiające go wyżej nad innych, np. gienjalne zdolności, talent, pogodę ducha, urodę.

Upsnąć się, potknąć ś., utknąć.

Upstrzyć, pomalować różnemi barwami, nakropić pstro; przybrać pstro, ubrać bogato, a niegustownie; **u. ś.**, pomalować pstro; ubrać ś. kosztownie, a bez gustu.

Upudrować, posypać pudrem.

Upukać się, pęknąć.

Upulchniać, *dok.* Upulchnić, czynić pulchnym, spulchniać.

Upurpurzyć, Upurpurować, pokryć farbą purpurową, okryć tkaniną purpurową.

Upust, otwór, miejsce, którym co upływa, wycieka, uchodzi, gwałtowne wylewanie ś., upływ, spływ; dwie rynny drewniane, jedna pozioma, druga pionowa, przez które wypuszcza ś. wodę ze stawu, spust, śluza; mały wrzodzik; **u.** krwi=otwarcie żyły w celach leczniczych, aby krew zeszła: upuszczenie krwi z rany; zbytnie gadanie; drogi, sposoby, jakimi usuwa się nadmiar czego; otworzyły ś. **u-y** niebieskie: mówi ś. o deszczu gwałtownym, obfitym.

Upuszczać, *dok.* Upuścić; pozwolić czemu wypaść z rąk, wypuszczać z rąk; **u.** czego, część płynu wypuszczać, dawać wypłynąć, wyciec, wytaczać, dawać czemu upust; **u.** z ceny = obniżać ją.

Upuszyć, upierzyć, usadzić, pokryć puchem.

Upuścić—*p. nied.* Upuszczać.

Upychać, *dok.* Upchać; upchnąć; pchaniem układać, napychać, tłoczyć; dolegać, dokuczać.

Upyszniać, czynić wspanialszym, pysznym, nadymać pychą.

Urabiać, *dok.* Urobić; dokonywać, czynić, tworzyć, kształtować, wykończać; **u.** kogo, czynić go sobie powolnym, kierować nim wedle swojej woli; kształcić: **u.** charakter; **u. ś.,** tworzyć ś., wytwarzać ś., kształtować ś.

Uraczać, *dok.* Uraczyć; być komu rad u siebie, podejmować gościnnie, częstować obficie; **u.** kogo czym łaskawie, obdarzać, zaszczycać; **u.** w znaczeniu ujemnym: zrobić komu co złego, nieprzyjemnego, narazić go; **u. ś.,** nadużywać nieco trunku, podchmielać sobie, upijać ś.

Uraczyć—*p. nied.* Uraczać.

Urada, uchwała.

Uradować, sprawić radość, uciechę, rozweselić, ucieszyć, ukontentować; **u. ś.,** ucieszyć ś., rozweselić ś., ukontentować ś. z jakiegoś powodu.

Uradzić, radząc postanowić coś wspólnie, uchwalić, dać radę czemu.

Uragan—*p.* Huragan.

Uralo-altajskie języki i ludy, szczepy i ich języki, uralski: z gałęziami samojedzką i fińsko-węgierską, altajski: z gałęziami turską, mongolską, tunguską, japońską.

Uran, *gr.*, bożek nieba, w mitologji greckiej niebo, sklepienie niebieskie; nazwa planety najbardziej oddalonej od słońca; nazwa pierwiastku chemicznego, wchodzącego w skład niektórych rzadkich metali (np. radium).

Uraniać, *dok.* Uranić; ranić, gubić, tracić.

Uranian, ogólna nazwa związków solnych, w których skład wchodzi kwas uranowy i jakaś zasada.

Uranić, lekko zranić.

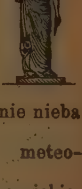

Uranja, *gr.*, muza astronomji, przedstawiana z globem w ręce (fig.); nazwa jednej z asteroid.

Uranografja, *gr.*, opisanie nieba.

Uranolatrja, *gr.*, czczenie nieba i gwiazd jako bóstw.

Uranolit, *gr.*, kamień meteoryczny.

Uranologja, *gr.*, nauka o niebie.

Uranometrja, *gr.*, pomiary nieba i sporządzanie map nioba.

Uranoskop, *gr.*—*p.* Teleskop.

Uranoskopja, *gr.*, obserwacja nieba, czynienie spostrzeżeń astronomicznych.

Uranowy, *gr.*, dotyczący uranu, z niego pochodzący, mający w swym składzie chemicznym uran; **u-e** promienie = promienie, wysyłane przez metal uran i jego związki, promienie Becquerela.

Urastać, *dok.* Urość, Urosnąć; dosięgać pewnych rozmiarów, dochodzić do pewnego wzrostu, dorastać do pewnej wysokości; wynikać, rodzić ś., powstawać.

Uratować, dać komu pomoc, ratunek, wydźwignąć z niedoli, wyrwać z niebezpieczeństwa; **u. ś.,** uniknąć niebezpieczeństwa, wyratować ś.

Uraz, raz, cios, uszkodzenie, uderzenie, zranienie, obraza; przedźwignięcie ś. nadmiernym ciężarem, zerwanie ś.; potknięcie ś., to, o co ś. można potknąć, uderzyć, zawada; uraza, pretensja.

Uraza, obraza, obrażenie, żal, protensja, ansa.

Urażliwie, *przysł.*, z obrazą, z urazą.

Urażliwość, obraźliwość, drażliwość.

Urażliwy, obrażający ś., o byle co, obraźliwy.

Urażać, *dok.* Urazić; ranić, uszkadzać, obrażać, nadwerężać; *przen.*, obrażać, dotknięciem części chorej sprawiać ból; **u. ś.,** część bolącą ciała sobie nadwerężać, doznawać bólu; *przen.*, obrażać ś.

Urąbać, rąbiąc uciąć; nieco narąbać, odrąbać.

Urągać komu, naigrawać ś., natrząsać ś. nad nim, szydzić.

Urągliwie, *przysł.*, z urąganiem, z szyderstwem, szyderczo.

Urągliwy, naigrawający ś., szyderczy.

Urągowisko, naigrawanie ś., szyderstwo; wygrażanie, natrząsanie ś.; jak na u.=jak na złość.

Urądność, urodziwość, piękność, przystojność.

Urądny, piękny, urodziwy, przystojny.

Urbarja, *nm.*, spisy powinności gruntowych względem pana w czasie pańszczyzny w Austrji.

Uregiestrować, wciągnąć w regiestr, ułożyć porządnie, ułożyć podług regiestru.

Uregulować, doprowadzić do należytego stanu, do porządku, uporządkować, urządzić; **u.** rachunek=zapłacić należność.

Uremiczny, *gr.*, dotyczący uremji.

Uremja, *gr.*, choroba, pochodząca z zatrucia krwi moczem.

Ureometr, *gr.*, przyrząd do określania ilości mocznika w moczu (f.).

Urerytryna, *gr.*, osad czerwonawy w urynie artretyków.

Uretrotomja, *gr.*, operacja chirurgiczna otworzenia cewki moczowej.

Urębki, rodzaj drobnych małżów.

Uręczać, *dok.* Uręczyć; zapewniać, upewniać, zaręczać.

Urgieltnik, *nm.*, człowiek, pozostający na czyimś żołdzie, jurgielcie.

Urgens, *łć.*, przynaglenie, odezwa piśmienna, skłaniająca do pośpiechu.

Urgent, *fr.*, nie cierpiący zwłoki (interes, sprawa).

Urgon, formacja w pokładach trzeciorzędnych, tworząca pokłady gliny i marglu grubości nieraz do 3,000 stóp.

Urgować, *łć.*, przyśpieszać, kłaść nacisk na co, przynaglać.

Urjanka, perła urjańska.

Urjanówka, gatunek gruszki.

Urjańskie perły, perły prawdziwe.

Urlop, *nm.*, uwolnienie na jakiś czas od pełnienia obowiązków.

Urlopnik, *nm.*, żołnierz, pozostający na urlopie.

Urlopować, *nm.*, dawać urlop.

Urlopowany, *nm.*, uwolniony za urlopem, korzystający z urlopu; *rzecz.*, urlopnik.

Urna, *łć.*, naczynie gliniane lub metalowe w kształcie wazonu, służące w starożytności do przechowywania popiołów zmarłych, popielnica (fig.).

Urobek, zarobek, dorobek.

Urobić—*p. nied.* Urabiać; **u. ś.,** zmęczyć ś. pracą; robotą zrobić część roboty; uformować.

Urobny, łatwy do urobienia.

Uroczek, motyl z podrzędu witezi, z rodziny oboczaków.

Urocznie, *przysł.*, z urokiem, uroczo, czarująco, urzekająco; uroczyście; derocznie.

Uroczny, uroczy, czarujący, urzekający; uroczysty; doroczny.

Uroczy, uroczny, czarowny, czarujący, przepiękny, cudowny.

Uroczyć, rzucać urok na kogo, urzekać, czarować.

Uroczysko, miejsce święte u pogańskich Słowian, przed świątynią a. w głębi puszczy, przed poświęcanym drzewem, gdzie zbierali ś. kapłani dla sprawowania sądów (fig.); pewna część gruntu, należąca do wielu posiadaczy; część lasu, wyraźnie oddzielona; wogóle miejsce odludne, ponure i tajemnicze.

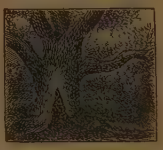

Uroczystość, solenny obchód, święto uroczyste, obrzęd uroczysty jakiego święta, zdarzenia, pamiątki, urodzin, imienin i t. p.; rocznica, jubileusz.

Uroczysty, uroczyście obchodzony, świąteczny, solenny, okazały, poważny, dostojny: mina **u-a,** nastrój **u-y;** niezłomny, święty: przysięga **u-a.**

Uroczyszcze, kopiec graniczny — *p.* Uroczysko.

Uroczyście, *przysł.*, sposobem uroczystym, solennie, świątecznie, okazale; poważnie, dostojnie.

Urod, urodzenie ś.; urodzaj, plon, zbiór.

Uroda, wzrost okazały, postawność; urodziwość, krasa, piękność; na **u-ę** brać, dawać=na kredyt, bez pieniędzy.

Urodka, motyl z podrzędu prządków, z rodziny fałdówek (f.).

Urodny, urodziwy.

Urodzaj, większa a. mniejsza obfitość płodów rolnych: zbóż, jarzyn, owoców i t. p.; zbiór z pola, zbiory, plon, krescencja; wogle obfitość czego.

Urodzajność, żyzność; płodność.

Urodzajny, żyzny, płodny.

Urodzenie, wydanie płodu na świat, porodzenie, spłodzenie; ród, z którego ś. kto wywodzi, pochodzenie; **u. ś.,** przyjście na świat, narodzenie ś., urodziny.

Urodzeniec, człowiek, urodzony gdzie, tuziemiec, tubylec, autochton.

Urodzić, zrodzić, spłodzić, wydać na świat, porodzić; wydać owoc, płód, plon; dokonać, zrobić, uczynić; **u. ś.,** przyjść na świat; zrodzić ś., narodzić ś.; wyrosnąć jako owoc. plon; powstać, zjawić ś., pojawić ś.; **u. ś.** do czego, mieć do czego zdolności **urodzone: jakby ś. u-ił** do tego.

Urodzinowy, odnoszący ś. do urodzin.

Urodziny (-in), dzień urodzenia ś., przyjścia na świat, rocznica urodzenia ś., uroczystość połączona z tą rocznicą.

Urodziwość, kształtność, piękność, uroda, przystojność.

Urodziwy, wysokiego wzrostu, postawny; kształtny, przystojny, piękny, ładny.

Urodzoność, tytuł szlachcica w dawnej Polsce: Wasza **U.**

Urodzony, który ś. urodził, narodzony, spłodzony, zrodzony; tytuł, nadawany dawniej szlachcie; **u-a,** nazwisko mężatki z rodziców.

Uroić, snuć sobie coś w głowie, wymyślić coś niedorzecznego, niepodobnego do ziszczenia; **u. ś.,** ubrdać ś.; **u-ło ś.,** licho wie skąd przyszło do głowy.

Uroj, rzecz urojona.

Urojenie, myśl, pragnienie trudne do urzeczywistnienia, wymysł, fantazja, ubrdanie sobie.

Urojony, nieprawdziwy, wymyślony, niedorzeczny; **u-a** wielkość

=pierwiastek parzystego stopnia z wielkości ujemnej.

Urok, urzeczenie, czar, oczarowanie; wdzięk, powab czarujący; rzucić **u.**=rzucić czary na kogo, oczarować; być pod **u-iem** czego= pod silnym, ubezwładniającym wolę wrażeniem.

Urokliwy, ulegający urokowi, urzekający, czarujący.

Urolit, *gr.*, kamień moczowy, pęcherzowy (choroba).

Urologja, *gr.*, nauka o moczu, o urynie.

Uron, strata, szkoda, uronienie, krzywda.

Uronić—*p. nied.* Uraniać.

Urosić, rosą zmoczyć, skropić: **u.** len=rozesłać go na powietrzu, aby nań rosa działała; wybielić; **u. ś.,** zmoczyć ś. chodząc po rosie, dotykając rosy.

Uroskopja, *gr.*, badanie moczu.

Urost, wielki wzrost, wielkość, wysokość; dojście do zupełnego wzrostu, urośnięcie, wyrośnięcie.

Uroszczenie, niesłuszna pretensja.

Urościć, spowodować wyrośnięcie, sprawić, żeby coś urosło, wyhodować, wyrościć; **u.** pole = nawieźć, nagnoić; urość, wymyślić, utworzyć, ubrdać co sobie w głowie; mieć pretensję niesłuszną do kogo, do czego.

Urość—*p. nied.* Urastać.

Uroślina, to, co urosło.

Urozmaicać, *dok.* Urozmaicić; niejednostajnym, rozmaitym czynić; wprowadzać pewne zmiany, pewną rozmaitość; **u. ś.,** stawać ś. rozmaitym, niejednostajnym, pełnym rozmaitości.

Uród, urodzenie ś., narodzenie ś., narodziny, to, co ś. urodziło, płód, plon.

Urównać, wyrównać, wygładzić, sprostować.

Urson, zwierzę ssące z rzędu gryzoni, z rodziny jeżozwierzów, żyjące w Ameryce Północnej (fig.).

Urtykacja, *łć.*, chłosta pokrzywami (używana jako lek na znieczulenie albo na niedowładność członków ciała).

Urszulanka, zakonnica reguły św. Augustyna (fig.); w *lmn.*, **u-i,** zakład naukowy przy klasztorze urszulanek.

Uruchomiać, *dok.* Uruchomić; nadawać czemu pewien ruch, wprawiać w ruch, puszczać w ruch.

Uruchomić — *p. nied.* Uruchamiać.

Urumieniać, *dok.* Urumienić; rumianym czynić, zarumieniać, zrumieniać.

Urumować, usunąć zawady.

Urunieć, urość nakształt runi, rozkrzewić ś., rozrość s.

Urwa, miejsce, skąd ś. ziemia urwała, urwisko, przerwa, przepaść; bryła ziemi a. skały urwanej, **u. a.** w *lmn.* **u-y,** bitwa, walka, szamotanie ś., targanie ś.; na **u-ę**=byle jak, byle urwać.

Urwać - *p. nied.* Urywać.

Urwanie, oderwanie, odjęcie; niezapłacenie całej należności; **u.** głowy=zamęt, zamieszanie, nawał roboty.

Urwaniec, człowiek, który urwał ś. z szubienicy, szubienicznik, obwieś, łotr.

Urwański, zbójecki, rozbójniczy; urwańska ulica=pełna nieporządku, miejsce niebezpieczne, gdzie napadają i obdzierają; rozgardjasz, gwałt, zamieszanie.

Urwipołeć—*p.* Urwisz.

Urwis—*p.* Urwisz.

Urwisko—*p.* Urwa.

Urwisto, *przysł.*, spadzisto, przepaściście, stromo.

Urwisty, pełen urwisk, spadzisty, stromy, przepaścisty.

Urwisz, Urwis, Urwipołeć, ulicznik, nicpoń, próżniak; rzezimieszek, oszust, szubrawiec, łotr, obwieś; na **u-a** tylko patrzeć, dybać, czyhać=szukać sposobności oszukania, skrzywdzenia kogo.

Urwiszubienica, urwaniec, ladaco, oszust, urwisz, obwieś.

Urwiżywot, szubienica.

Urychlić, przyśpieszyć.

Uryna, *łć.*—*p.* Mocz.

Urynał, *łć.*, naczynie do uryny, nocnik.

Urynować, *łć.*, puszczać urynę.

Urynowy, *łć.*, dotyczący uryny.

Urywać, *dok.* Urwać; rwać, zdejmować, zbierać; zrywać: **u.** kwiaty, owoce; odejmować, odbierać, nie dodawać, nie dostawać: **u.** z zapłaty; przerywać, przecinać, nie kończyć; **u.** mowę; rwać, odejmować cześć; **u.** głowę, palec; **u.** sobie głowę z jakiego powodu=kłopotać ś., martwić ś.; **u.** nieprzyjaciela = szarpać go, gromić go częściowo, dopadając go z boku a. z tyłu; **u. ś.**, przerywać ś., odrywać ś., ustawać; **u-o ś.**=zabrakło sposobu, słów, funduszów, środków i t. p.

Urywczo, Urywkowo, *przysł.*, dorywczo, chwilami, doraźnie, nietrwale, niestale.

Urywcza, Urywka, urwanie, uchwycenie; dochód urywczy; **u.** wojenna=utarczka.

Urywczy, Urywkowy, przypadkowy, dorywczy, doraźny, tymczasowy, nietrwały, niestały.

Urywek, to, co urwano od całości, co rwąc odjęto; ułamek, kawałek, fragment; zysk przypadkowy, dorywczy; część, wyjątek z większej całości literackiej, ustęp; **u-iem**=urywczo.

Urywiec, biały tlenek cynku.

Urywka—*p.* Urywcza.

Urywkowo—*p.* Urywczo.

Urywkowy—*p.* Urywczy.

Urząd, obowiązek publiczny, wykonywany przez osobę, specjalnie do tego przeznaczoną, funkcja, zajęcie urzędnika, posada; *zbior.*, urzędnicy jakiejś dykasterji; biuro, kancelarja jakiejś instytucji rządowej, naczelna władza; z **u-u**=na mocy sprawowanego urzędu; na **u.** = z rozkazu, umyślnie, porządnie; buty na **u.** = mocne; kłamie na **u.**=czelnie, bezwstydnie.

Urządzać, *dok.* Urządzić; zaprowadzać porządek w czym, porządkować, ustawiać, regulować, organizować, wykonywać; **u.** sobie mieszkanie = zaopatrywać ś. w meble i t. p.; **u.** sobie życie = praktycznie, wygodnie, z pewną swobodą; **u. ś.**, zaprowadzać u siebie porządek, regulować swe wydatki, interesy, meblować ś.; organizować ś.; *iron.*, źle sprawy swoje prowadzić, narażać ś. na wstyd, na stratę i t. p.

Urządzenie, *rzecz.* od Urządzać; to, co urządzono, porządek, w czym zaprowadzony; to, co zaprowadzono, instalacja; wszystko, co znajduje się wewnątrz jakiegoś gmachu, mieszkania, zwłaszcza sprzęty i t. p.

Urządziciel, człowiek, który co urządza.

Urządzicielka, forma ż. od Urządziciel.

Urządzić—*p. nied.* Urządzać.

Urzec—*p. nied.* Urzekać.

Urzeczony, ten, na którego rzucono urok; chodzi, jak **u.** = nieprzytomny, błędny.

Urzeczywistniać, *dok.* Urzeczywistnić; doprowadzać do skutku, przywodzić do rzeczywistości, sprawiać że co ś. stanie, że będzie rzeczywiste; wykonywać, spełniać; **u. ś.**, przychodzić do skutku, stawać ś. rzeczywistym, spełniać ś., ziszczać ś.

Urzekać, *dok.* Urzec; czarować

złym spojrzeniem, okiem, rzucać urok wzrokiem; czarować, zachwycać.

Urzet, roślina z rodziny krzyżowych, dająca barwnik niebieski (fig.).

Urzetelniać, poświadczać rzetelność ziszczać, sprawdzać, potwierdzać.

Urzezać — *p.* Urznąć, Ukrajać.

Urzeźbiać, rzeźbić, wyrzeźbiać.

Urzędniczek, urzędnik niższego stopnia.

Urzędniczka, kobieta, piastująca jaki urząd; żona urzędnika.

Urzędniczy, dotyczący urzędnika, należący do urzędnika.

Urzędniczyć, być urzędnikiem, zostawać na jakimś urzędzie.

Urzędnik, mężczyzna, sprawiający jaki urząd publiczny w instytucji państwowej, społecznej a. prywatnej; oficjalista; włodarz, rządca, pisarz.

Urzędować, być na urzędzie, sprawować urząd; być urzędnikiem.

Urzędowanie, sprawowanie urzędu; urząd, funkcja.

Urzędownie, Urzędowo, *przysł.*, na mocy urzędu, z rozkazu władzy, w sposób urzędowy, z zachowaniem wszelkich form urzędowych, formalnie.

Urzędowny, Urzędowy, odnoszący ś. do urzędu, należący do urzędu, pochodzący od urzędu.

Urzędzik, nizki, skromny urząd.

Urznąć—*p. nied.* Urzynać.

Urzynać, *dok.* Urznąć; odłączać nożem, szablą a. innym ostrym narzędziem, odkrawać, odcinać; **u.** kogo=uderzać; **u.** komu nogę, rękę=amputować; **u.** komu poły=narażać na stratę; **u. ś.**, ranić ś., robić sobie nacięcia czymś ostrym, kaleczyć ś., zakrawać ś.; przecinać to, co nas łączy z czym, odcinać ś.; upijać ś.

Usadka, Usadzka, zasadzka.

Usadowić, usadzić, posadzić wygodnie, umieścić, ulokować; **u. ś.**, siąść, usiąść wygodnie, osiąść, ulokować ś., osiedlić ś.; zająć jaką posadę; **u. ś.** na co=postanowić koniecznie czegoś dokonać, zawziąć ś.

Usadzać, *dok.* Usadzić; sadzać, zasadzać, rozmieszczać, rozlokowywać; usadzić byka=zrobić głupstwo, błąd, strzelić bąka; **u. ś.**, usiłować czego dokazać, starać ś. dopiąć, osiągnąć, starać ś. przeszkodzić komu w czym; dokuczać, prześladować.

Usajdaczyć, opatrzyć sajdakiem.

Usaletrzanie, naturalne przemienianie nieużytecznych dla roślin związków azotowych (amonjak, mocznik i t. p.) na niezbędny dla roślin kwas azotny, służący do wytwarzania białka; nitryfikacja.

Usamowolnić, usunąć z pod opieki prawnej, dać możność komu samodzielnego postępowania prawnego we własnym imieniu; dać wolność, oswobodzić od zależności: **u.** chłopów.

Usarz—*p.* Husarz.

Uschły, ten, który usechł, wyschły, zeschły, suchy.

Uschnąć—*p. nied.* Usychać.

Usech, uschnięcie.

Usiadać, *dok.* Usiąść, Usieść; siadać, sadowić ś., osiadać, osiedlać ś., lokować ś.; **u.** komu na karku=być mu uciążliwym; **u.** komu na głowie = opanowywać go; usiąść komu na gardle = zagrozić mu śmiercią.

Usiadka, posiedzenie wspólne, kompanja, zgromadzenie.

Usiarczyć, Usiarkować, zaprawić siarką.

Usiąść—*p. nied.* Usiadać.

Usidlać, *dok.* Usidlić; łapać,

chwytać w sidła, wikłać w sidła; **u. ś.**, wpadać w sidła, w matnię zawikłać się.

Usiec, odciąć, oderznąć, odkrajać, ściąć; cięciem odłączyć kawałek czego od całości; trochę naścinać, naobcinać; **u.** kogo=zabić go a. zranić ciężko szablą.

Usiedzieć, siedząc wytrwać, pozostać na miejscu, wysiedzieć, dosiedzieć; **u. ś.,** nasiedzieć ś. długo, zmęczyć ś., znudzić ś. długim siedzeniem; opaść, zgęstnieć.

Usiekać, *dok.* Usieknąć; drobno pokrajać, posiekać; nasiekać tyle czego, ile potrzeba — *p.* Odcinać, urzynać.

Usieść—*p. nied.* Usiadać.

Usilnie, *przysł.,* ze wszystkich sił, z całej mocy, z wielką energją, starannością.

Usilność, przymiot usilnego działania, energiczne usiłowanie, energja, staranie ś., staranność.

Usilny, wymagający wiele usiłowań, dużego natężenia sił, energji do wykonania czego; trudny; stosujący wiele energji do czego, zacięty; naglący, mocno nalegający; **u-e** prośby=gorące.

Usił, wysiłek.

Usiłować, chcieć co wykonać, starać ś. usilnie, dokładać wszelkich starań, energicznie brać ś. do czego.

Usiłowanie, dokładanie sił, energji, usilne staranie ś.; próby, zabiegi usilne podjęte dla wykonania czego.

Uskakiwać, *dok.* Uskoczyć; odskakiwać na bok, odskakując w stronę od czego; unikać ciosu, uderzenia; **u.** dokąd=umykać, uciekać, uchylać się.

Uskarbić, zaoszczędzić, zebrać; uzbierać skarby; zaskarbić, zjednać sobie kogo, co.

Uskarżać się, *dok.* Uskarżyć ś.; zanosić skargę, skarżyć ś., żalić ś., utyskiwać, użalać ś.

Uskarżyć się—*p. nied.* Uskarżać ś.

Uskąpiać, *dok.* Uskąpić; nie chcieć dać, dawać mało, skąpo udzielać, umniejszać; odejmować, urywać, odbierać część.

Usklepić, sklepiąc zbudować, zasklepić.

Uskładać, składając powoli, złożyć dużo, zebrać, zaoszczędzić.

Uskoczyć—*p. nied.* Uskakiwać.

Uskok, odskok,

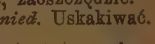

odskoczenie na bok; szczelina, fałda, powstała wskutek osunięcia ś. warstwy geologicznej (fig.).

Uskramiacz—*p.* Uskromiciel.

Uskramiać, *dok.* Uskromić; powściągać, hamować, łagodzić, uśmierzać, ukracać; **u.** zwierzę = poskramiać, oswajać; **u. ś.,** powściągać swe namiętności.

Uskrobać, skrobiąc utrzeć, naskrobać, zeskrobać pewną ilość czego.

Uskromiciel, Uskramiacz, człowiek, który uskramia, pogromca.

Uskromić—*p. nied.* Uskramiać.

Uskromniać, *ddk.* Uskromnić; czynić skromnym a. skromniejszym, przyuczać do skromności; poskramiać, uśmierzać, uskramiać, hamować, łagodzić.

Uskrzydlić, opatrzyć w skrzydła.

Uskrzypnąć, przyskrzypnąć, przygnieść, przyciąć.

Uskubać, Uskubnąć, naskubać tyle, ile trzeba; ująć, odebrać, odjąć część czego komu, pozbawić go części jego własności, oberwać, podskubać go; **u. ś.,** wystroić ś.

Uskubnąć—*p.* Uskubać.

Uskuteczniać, *dok.* Uskutecznić; doprowadzać do skutku; wykonywać, dopełniać czego; **u. ś.,** przychodzić do skutku, urzeczywistniać się.

Uskutecznienie, wykonanie czego, przyprowadzenie do skutku, załatwienie.

Uskwarzyć (się), usmażyć (ś.), upiec (ś.).

Uskwierać, dolegać, dokuczać.

Usłać—*p. nied.* Ścielać.

Usłonny, dotyczący południowej strony góry.

Usłuchać, zastosować ś. do czyjej rady, rozkazu, zakazu, napomnienia, okazać mu ś. posłuszny.

Usługa, pomoc, okazana komu, uczynność, przysługa, uprzejmość; zasługa; usługiwanie: pokój z **u-ą** =z usługiwaniem; do **u-g!**=chętny do usługi, powolny, gotów przysłużyć ś., być posłusznym rozkazom, poleceniom i t. d.

Usługiwać, trudnić ś. posługą, służyć, być posługaczem (posługaczką); być uprzejmym, uczynnym.

Usłużnie, *przysł.*, z chęcią usłużenia, z gotowością do usług.

Usłużność, gotowość do usług, chęć usłużenia każdemu, uprzejmość, uczynność.

Usłużny, skory do usług, chętny do usłużenia każdemu, uczynny, uprzejmy.

Usłużyć, wyświadczyć komu przysługę, przysłużyć mu ś.; podać mu co, dać mu jaką pomoc.

Usłyszeć, słuchem zachwycić, dosłyszeć, posłyszeć, dowiedzieć ś.

Usmarkać się, uwalać ś. smarkiem, smarki mieć pod nosem.

Usmektać, ubrudzić.

Usmęcić, zasmucić.

Usmolić, smołą po wierzchu oblać, smołą powalać, pobrudzić; **u. ś.**, pobrudzić się.

Usmuknąć, wymuskać, ugładzić.

Usnadniać, *dok.* Usnadnić; czynić łatwiejszym, ułatwiać.

Usnąć *p. nied.* Usypiać.

Usnuć, snując wyrobić co, wytworzyć snuciem, uprząść; wymyślić, wymarzyć, zamierzyć, uroić sobie co w głowie.

Uso (-zo), *wł.*, zwyczaj handlowy; termin wypłaty weksla, zwyczajem ustalony; **u.** tara = tara zwyczajowa.

Uspławniać, czynić spławnym.

Uspokajać, *dok.* Uspokoić; spokój przywracać, uśmierzać, usuwać niepokój, łagodzić; **u. ś.**, odzyskiwać spokój, przestawać się gniewać, niepokoić ś., obawiać ś.; **u-a ś.**, wiatr, burza=ucicha, wypogadza się.

Uspokoiciel, człowiek, który uspokaja.

Uspokoić — *p. nied.* Uspokajać.

Uspokojenie, *rzecz.* od Uspokoić; stan tego, co ś. uspokoiło, stan człowieka uspokojonego; nabycie spokojności; spokojność, spokój, uśmierzenie, złagodzenie.

Uspolić się, zespolić (ś.), zjednoczyć (ś.).

Uspołeczniać, *dok.* Uspołecznić; zgromadzać w społeczeństwo, łączyć, wiązać węzłami społecznemi, zrzeszać, jednoczyć; czynić zdolnym do życia społecznego, towarzyskiego, kształcić, cywilizować pod względem społecznym; **u. ś.**, nabywać usposobienia do życia towarzyskiego; nabywać przymiotów społecznych; wnikać w potrzeby społeczne; jednoczyć ś. w społeczeństwie, zrzeszać ś.

Usposabiać, *dok.* Usposobić; czynić kogo sposobnym, zdolnym do czego; przygotowywać, przysposabiać; budzić w kim taki a. inny nastrój duchowy: **u.** wesoło, smutno; **u. ś.**, przygotowywać ś., przysposabiać ś, stawać ś. zdolnym, sposobnym.

Usposobienie, skłonności, temperament, zwyczaj; zdolności, talenty; zmniejszenie odporności organizmu na wpływy szkodliwe, dyspozycja, warunki, czyniące organizm podatnym do przyjęcia choroby; stan duchowy, nastrój.

Usprawiedliwiać, *dok.* Usprawiedliwić; uniewinniać kogo, oczysz-

czać z zarzutów; **u.** czyjeś zaufanie, nadzieję, wiarę=nie zawodzić, stwierdzać czynami, że się nie omylono; popierać słuszność dowodami, tłumaczyć; **u. ś.**, starać ś. uniewinnić, oczyszczać ś. z zarzutów, tłumaczyć ś., wymawiać się.

Usprawiedliwienie, *rzecz.* od Usprawiedliwić; to, co ś. mówi na swoje a. czyje usprawiedliwienie, dowód niewinności, dowód usprawiedliwiający.

Usrebrzyć, pokryć srebrem, posrebrzyć; zrobić białym i połyskującym, jak srebro.

Ussać, ssaniem ująć, wyssać trochę jakiego płynu.

Usta, narzędzie mowy, obie wargi razem, gęba; z ust do ust =od jednego opowiadacza do drugiego; nie śmieć ust otworzyć= obawiać ś. odezwać, zamilczeć; od ust sobie odejmować= oszczędzać na swoich najpierwszych potrzebach; wiedzieć co z czyich ust= z czyjegoś opowiadania; mieć co zawsze w ustach=powtarzać;chwalić Boga ustami=nieszczerze; nie ma co do ust włożyć=nie ma co jeść; to nie przejdzie przez moje **u.**=nigdy tego nie powiem; przez cały czas ust nie otworzył = nie odezwał ś.; ślina mi przychodzi do ust=mam apetyt na co; z ust mi to wyjąłeś = powiedziałeś to właśnie, co ja rzec chciałem; nie wziąłbym tego do ust = nie chcę tego jeść; co w sercu, to i w **u-ch** =mówi ś. o człowieku szczerym, nie umiejącym ukrywać swych uczuć.

Ustać—*p. nied.* Ustawać; zostać w miejscu w postawie pionowej; pozostać nietkniętym, nieruchomym, przestać, zmęczyć się.

Ustalać, *dok.* Ustalić; stałym, niewzruszonym czynić, utrwalać, zapewniać, utwierdzać, umacniać; **u. ś.,** stałym ś. stawać, utrwalać ś.

Ustalić—*p. nied.* Ustalać.

Ustały, o płynach: który ś. ustał, sklarował ś., w którym męty osiadły na dnie.

Ustanawiać, *dok.* Ustanowić; ustawiać, porządkować, urządzać, układać porządnie; zaprowadzać, instalować; stanowić, postanawiać, organizować; uchwalać, wprowadzać, jako prawo.

Ustanek, w *wyr.* bez **u-ku**=ciągle, ustawicznie.

Ustanie, stanie na miejscu; zaprzestanie, skończenie ś.; zmęczenie, brak sił; zakończenie.

Ustanowiciel, człowiek, który co ustanawia, ustawodawca, organizator.

Ustanowić, *dok.* Ustanawiać.

Ustatkować, uczynić stałym, trwałym; urządzić należycie, uregulować, oznaczyć na pewno; przyzwyczaić kogo, nakłonić do stateczności, do stałości w czym, do porządnego życia; **u. ś.,** nabrać stałości, uregulować ś., utrwalić ś., ustalić ś.; o wietrze, burzy: uspokoić ś.; o osobach: zacząć prowadzić życie porządniejsze, uspokoić ś. po życiu burzliwym, hulaszczym.

Ustawa, prawo ustanowione, uchwała, postanowienie prawodawcze, konstytucja; zbiór praw, kodeks; zbiór ustanowionych w drodze prawodawczej prawideł, regulujących życie i działalność jakiejś instytucji społecznej, dobroczynnej i t. p.; układ, umowa, ugoda; urządzenie, tryb; granice pewne, kres, zakres; część prawa, zamykająca w sobie kary na jego gwałcicieli.

Ustawać, *dok.* Ustać; zaprzestawać działać, przestać istnieć, funkcjonować; zakończać, kończyć ś.; **u.** w czym = mniej gorliwie, z mniejszym zapałem co czynić; wolnieć, słabnąć; puls ustaje=bije coraz słabiej; nie móc dalej

iść z powodu zmęczenia, wyczerpania; **u.** na siłach = tracić siły; gęba mu nie **u-je** = nie zamilka, ciągle mówi; deszcz, śnieg nie **u-je**=ciągle pada; **u. ś.**, o płynach: oczyszczać ś., klarować ś. przez opadnięcie mętów na dno.

Ustawca, Ustawiciel, człowiek, który co ustanawia, urządza, organizator; **u.** prawa=prawodawca.

Ustawiać, *dok.* Ustawić; porządnie, prosto co stawiać, porządkować; **u.** wojsko = szykować; **u. ś.,** stawać w porządku, w szeregu.

Ustawicznie, *przysł.*, ciągle, wciąż, bez przerwy, stale, nieustannie.

Ustawiczność, nieprzerwanie, ciąg trwały, trwałość, ciągłość czego.

Ustawiczny, trwający nieprzerwanie, nie ustający, ciągły, trwały.

Ustawny—*p.* Ustawiczny.

Ustawodawca, nadający prawa; ustanowiciel praw, prawodawca.

Ustawodawczy, odnoszący ś. do ustawodawcy, prawodawczy, mający prawo nadawać ustawy, wydany przez prawodawcę; wydany na zasadzie praw.

Ustawodawczyni, forma żeńs. od Ustawodawca.

Ustawodawstwo, ustanawianie praw, prawodawstwo, nadawanie ustaw, praw.

Ustąpiciel, człowiek, który ustępuje z jakiego miejsca, który co komu ustępuje.

Ustąpić—*p. nied.* Ustępować.

Usteczka (-czek), małe, ładne usta; usta kobiety a. dziecka.

Usterk, Usterka, to, o co można utknąć, zapora, zawada; potknięcie ś.; niewielki błąd, małe wykroczenie; niewielka wada, przywara.

Usterkać się, *dok.* Usterknąć ś.; potykać ś., utykać; *przen.*, błądzić, błąd popełniać, wykraczać przeciw czemu.

Usterkliwy, usterkający ś. często; mający usterki, ułomny.

Usterknąć się—*p. nied.* Usterkać się.

Ustęp, ustąpienie na stronę, cofnięcie ś., odejście; ustąpienie, wyjście: proszę na **u.!** = proszę wyjść; czas, w którym sąd namyśla ś., jaki wydać wyrok; odchylenie ś. na bok, na stronę; przekroczenie jakiego obowiązku, prawa, wykroczenie, występek, przestępstwo; cząstka jakiegoś dzieła literackiego a. naukowego, fragment, urywek; miejsce w książce drukowanej a. w rękopisie, gdzie zaczyna ś. od nowego wiersza: czytać od **u-u**; **u.** morza = odpływ; w *budown.*, miejsce, gdzie ś. zaczyna nowy mur; wybrzeże morskie, zatoka; w *fort.*, odległość ziemi nienaruszonej, która zostawia ś. między przedpiersieniem a rowem, by nie robić spadku przedpiersienia i skarpy nadto pochyłym, a wstrzymać jednak osypywanie ś. ziemi od kul nieprzyjacielskich; wychodek, wygódka, prewet, klozet.

Ustępliwie, *przysł.*, łatwo ustępując, zgodnie, ulegle.

Ustępliwy, łatwo ustępujący, skłonny do ustępstw, uległy.

Ustępnie—*p.* Ustępliwie.

Ustępny—*p.* Ustępliwy.

Ustępować, *dok.* Ustąpić; cofać ś., uchodzić, odchodzić; **u.** komu = stosować ś. do jego woli, rozkazu, zakazu, polecenia, być posłusznym, ulegać; mądry głupiemu ustąpi = nie będzie ś. z nim spierał, sprzeczał, bo nie warto; **u.** komu w czym, dawać mu się przewyższyć, prześcignąć, uznawać ś. gorszym, niższym od niego, przodek mu w czym dawać; odstępować, oddawać komu co, rezygnować z czego; spuszczać z ceny; o belce: uginać ś.; o ścianie: usuwać się.

Ustępstwo, ustąpienie z jakiego warunku, wymagania, preten-

sji i t. p.; zmniejszenie żądań, odstąpienie od nich, zmniejszenie ceny, rabat.

Ustka (ustek), małe, drobne, piękne usta; usta kobiety młodej albo dziecka.

Ustnie, *przysł.*, za pomocą mowy, przez usta, słownie.

Ustny, wyrażony przez usta, ustami, przez mowę, słowny: odpowiedź **u-a,** opowiadanie **u-e** = nie piśmienne; powstający w ustach: samogłoska **u-a**; odnoszący ś. do ust: jama **u-a** (fig.).

Ustolny (-in), to, co ś. ustaje, co osiada na dnie; osad; fusy, męty.

Ustonogi(-ów),grupaskorupiaków morskich, opatrzonych koło gęby pięciu parami zbitych szczękonożów i mocnemi odwłokowemi nogami pływnemi.

Ustopniować, oznaczyć stopnie, oznaczyć stosunek, podwyższyć lub obniżyć, ułożyć według stopni.

Ustosować, zgodzić co z czym, ułożyć, urządzić, stosując do czego, zharmonizować jedno z drugim.

Ustosunkować, zastosować, uczynić stosunek między czym a. czym; **u. ś.,** zastosować ś., zawrzeć stosunki, znajomości; **u-ny** =mający wysokie stosunki, wpływowy.

Ustrajać, *dok.* Ustroić; ubierać, stroić, zdobić, przyozdabiać, przystrajać; urządzać, układać, ustanawiać na wzór czego; **u.** co sobie = przybierać jaką postawę; **u. ś.,** stroić ś., ubierać ś., zdobić ś., przyozdabiać ś.; formować ś.. układać ś., urządzać ś., kształtować ś. na wzór czego.

Ustraszyć (się), strachu nabawić (ś.), przestraszyć (ś.), przerazić (ś.).

Ustrojowy, dotyczący ustroju, t. j. organizmu, organiczny.

Ustronnie, *przysł.*, na ustroniu, na stronie, na uboczu, odludnie.

Ustronny, uboczny, poboczny; postronny, potajemny; umieszczony na osobności, samotny, odludny, oddalony od ludzi, pustelniczy.

Ustroń, Ustronie, miejsce ustronne, odległe od gwaru życia ludzkiego, samotne, odludne, pustelnia, samotnia.

Ustrój, każdy organizm ludzki, zwierzęcy albo roślinny, osobno wzięty; wewnętrzna budowa ciała roślinnego a. zwierzęcego; wogóle budowa, układ czego: **u.** społeczny; strój, ozdoba.

Ustrugać, Ustrużyć, struganiem co wykonać; nieco zestrugać, odstrugać, nastrugać czego.

Ustrzał, ustrzelenie, ubicie z broni palnej—*p.* Zastrzał.

Ustrzec (się), uchronić (ś.) od niebezpieczeństwa, od szkody, od straty, upilnować (ś.), zachować(ś.).

Ustrzelić, z broni palnej postrzelić, zastrzelić; **u.** bąka = popełnić wielki błąd, zrobić głupstwo; **u. ś.,** wzajem zabić ś. z broni palnej, postrzelić się.

Ustrzmić, ustroić.

Ustrzyc—*p. nied.* Ustrzygać.

Ustrzygać, *dok.* Ustrzyc, Ustrzygnąć; urzynać, ucinać nożycami, szczypcami; odstrzygać drobną część, skrawek czego.

Ustrzyżki(-żek),**Ustrzyżyny**(-żyn), to, co zostało ustrzyżone, obrzynki, odkrawki, skrawki; knotki upalone, zdjęte szczypcami ze świecy.

Usuć, usypać.

Usuknić, odziać w suknie.

Usunąć—*p. nied.* Usuwać.

Usus (uzus), *łć.*, zwyczaj, zwyczajem przyjęty sposób postępowania.

Ususzka, ususzenie, wysuszenie.

Ususzyć, pozbyć wilgoci, zrobić suchym, trwałym; wysuszyć, przesuszyć.

Usuwać, *dok.* Usunąć; odsuwać, odstawiać, odnosić na stronę; oddalać; **u.** przeszkody=przezwyciężać; **u.** kogo z urzędu = oddalać, dymisjonować; **u. ś.**, odsuwać ś., umykać, ustępować; **u. ś.** na bok, na stronę = odsuwać ś. od czego, nie chcieć brać udziału, oddalać ś., uchylać ś., nie chcieć mieć z czymś nic wspólnego.

Usychać, *dok.* Uschnąć; stawać ś. suchym, wysychać, zsychać ś.; chudnąć, słabnąć, tracić na siłach, omdlewać, umierać: **u.** z miłości, z żalu, z tęsknoty.

Usycić, zrobić syconym, jak miód pitny.

Usymbolizować, wyrazić, przedstawić co w symbolu, upostaciować; być symbolem czego.

Usymplifikować, uprościć.

Usyp, kopiec usypany, mogiła, taras; wzgórek, zawierający w sobie różne kruszce.

Usypać—*p. nied.* Usypywać.

Usypiać, *dok.* Uśpić; wprawiać w sen, pogrążać we śnie, doprowadzać do zaśnięcia; *przen.*, czynić mniej czujnym, uważnym; *dok.* Usnąć; w sen wpadać, zasypiać; stawać ś. nieczułym, obojętnym na podniety zewnętrzne.

Usypisko, gromadne okruchy skalne, tworzące ś. ze skał zwietrzałych lub naniesione i składane przez wylewy rzek, przez strumienie i potoki.

Usypywać, *dok.* Usypać; odsypywać jakąś część z czego, sypiąc umniejszać; sypaniem co wykonywać, tworzyć sypiąc, nasypywać; **u. ś.**, wysypywać ś. częściowo; o ziemi, murze: zawalać ś., obsuwać ś.

Uszacić, ubrać w szaty.

Uszak, zwierzęsące z rzędu nietoperzy gładkonosych,

gacek wielkouch (fig.); larwa strzykwy z gromady szkarłupni.

Uszamotać, szamocząc obalić.

Uszanować, oddać komu cześć, uczcić; poszanować, przez szacunek nie naruszyć; nie usuwać, nie psuć, nie niszczyć, nie znieważać.

Uszanowanie, okazanie czci, szacunku; poszanowanie, wysokie ważenie, poważanie, mienie w szacunku, we czci.

Uszańcować (się), umocnić (ś.) szańcem.

Uszargać (ś.), uwalać (ś.) błotem.

Uszarłacić(się),Uszkarłacić(się), ubrać (ś.) w strój koloru szkarłatnego.

Uszarpać, Uszarpnąć, szarpiąc oderwać, urwać kawałek czego.

Uszarpy (-ów), części oderwane, kawałki.

Uszarzyć, uczynić szarym, pomalować na szaro.

Uszatek, naczynie uszate, statek uszaty.

Uszaty, Uchaty, mający wielkie uszy; mający ucho do trzymania, rękojeść; czapka **u-a**=mająca klapki, służące do przykrycia uszu.

Uszczególniać, *dok.* Uszczególnić, czynić szczególnym, nie nadawać czemu ogólnego znaczenia.

Uszczepać, trochę naszczepać, odrąbać, narąbać.

Uszczerbek, miejsce wyszczerbione, uszczerbienie, szczerba; ujma, uszczuplenie czego, uszkodzenie, szkoda wyrządzona, strata.

Uszczerbiać, *dok.* Uszczerbić, robić w czym szczerby, wyszczerbiać; narażać na szkodę, umniejszać, naruszać, uszkadzać, uszczuplać.

Uszczerbić—*p. nied.* Uszczerbiać

Uszczetnica, robak morski z gromady sikwiaków (f.).

Uszczęśliwiać, *dok.* Uszczęśliwić, czynić szczęśliwym, radować, cieszyć.

Uszczęśliwić—*p. nied.* Uszczęśliwiać.

Uszczęśliwienie, uczynienie szczęśliwym; stan uszczęśliwionego; stan błogi, błogość w duszy, szczęście.

Uszczęśliwiony, którego uszczęśliwiono; szczęśliwy, uradowany, radosny.

Uszczknąć, Uszczyknąć—*p. nied.* Uszczykać.

Uszczuć, Uszczwać, szczując dogonić i schwycić.

Uszczuplać, *dok.* Uszczuplić, czynić szczuplejszym, umniejszać, zmniejszać, nadwerężać; **u. ś.**, stawać ś. szczuplejszym, zmniejszać ś., umniejszać ś.

Uszczwać—*p.* Uszczuć.

Uszczykać, *dok.* Uszczknąć, Uszczyknąć; zrywać, obrywać, ująwszy lekko palcami; kłuć, kąsać; dogryzać, docinać do żywego, dokuczać żartami; **u. ś.** w palec=przycinać, przyskrzybiać go sobie.

Uszczypek, ułamek, szczypta, odrobina; ujma, uszczerbek zrobiony komu; szkoda, strata; przycinek, przymówka, przygryzek.

Uszczypliwie, *przysł.*, z przekąsem, z przycinkiem, z szyderstwem, zjadliwie, złośliwie.

Uszczypliwość, charakter uszczypliwy, satyryczny, szyderczość, złośliwość, kostyczność.

Uszczypliwy, zjadliwy, kostyczny, dokuczliwy, złośliwy, szyderczy.

Uszczypnąć, Uszczypać, szczypiąc urwać co, uszczknąć; **u.** kogo=szczypiąc nabawić bólu; przyciąć, dogryźć, ugryźć, drasnąć ostrym słowem, dociąć do żywego.

Uszkadzać, *dok.* Uszkodzić, wyrządzać szkodę, przyprawiać o stratę, sprawiać uszczerbek; **u. ś.**, ponosić szkodę, wyrządzać ją sobie, być poszkodowanym, pokrzywdzonym.

Uszkaradzać, robić szkaradnym, brzydkim, psuć.

Uszko, małe drobne ucho; ucho dziecka a. młodej kobiety; dziurka w igle przewiercona dla nawleczenia nitki; rękojeść u naczynia, za którą się je trzyma; w *fort.*, część bastjonu, zakrywająca inną część wklęsłą; w *bot.*, gatunek grzyba trującego.

Uszkodzenie, szkoda zrobiona, uszczerbek, strata.

Uszkodziciel, człowiek, wyrządzający szkodę, szkodnik.

Uszkodzić—*p. nied.* Uszkadzać.

Uszkowaty, podobny z kształtu do uszka.

Uszlachcać, *dok.* Uszlachcić, nadawać szlachectwo, czynić szlachcicem, dawać indygienat, nobilitować; uszlachetniać, uzacniać; **u. ś.**, otrzymywać szlachectwo, nobilitację; uszlachetniać ś., uzacniać ś.; *żart.*, walać ś., morusać ś., kompromitować ś.

Uszlachcić—*p. nied.* Uszlachcać.

Uszlachetniać, *dok.* Uszlachetnić, czynić szlachetnym a. szlachetniejszym, dodawać godności, podnosić w przymiotach; doskonalić pod względem moralnym, doskonalić ś. moralnie; **u. ś.**, stawać ś. szlachetniejszym, nabierać godności, pięknych przymiotów; **u.** drzewo=w dziczkę, w drzewo, nie dające owoców dobrych, wstawić oczko a. zraz z drzewa szlachetnego, drzewo to wydaje potem owoce takie, jak drzewo, z którego pochodzi oczko a. zraz.

Uszłapać, udeptać, ugnieść szłapiąc; szłapiąc przebywać pewną przestrzeń.

Uszły, ten, który uszedł, uciekł, zbiegły.

Uszmelcować, pokryć szmelcem, emalją.

Usznurować, powiązać sznurami; zesznurować; *przen.*, przybrać minę sztywną.

Uszny, dotyczący ucha: choroby **u-e,** lekarz **u.**; powiedziany do ucha, **na ucho: u a** spowiedź.

Uszy, *lm.* od Ucho.

Uszyca, roślina jednopienna o kwiatach różowawo-białych z rodziny żabieńcowatych, strzałka wodna (fig.).

Uszychtować, *nm.*, ułożyć w warstwy, w szychty, fałdy, urządzić.

Uszycie, dokonanie szycia, wykonanie, zrobienie czegoś szyciem.

Uszyć, szyciem co wykonać; **u.** komu buty=uknuć coś złego przeciw niemu, przypiąć mu łatkę, źle ś. przysłużyć, obmówić go.

Uszykować, ustawić w szyk, ułożyć, rozłożyć, rozmieścić porządnie; przyszykować, przygotować, przyrządzić; **u. ś.,** ustawić ś. w szyk, porządnie rozmieścić ś., ułożyć ś., przygotować ś.

Uszyty, sporządzony, zrobiony za pomocą szycia.

Uście—*p.* Ujście.

Uścielać, Uścielać, *dok.* Usłać; układać; słać, ścieląc, zaścielać, pokrywać czym; torować drogę.

Uścięgać, *dok.* Uścięgnąć; ściągać, spinać, ściskać.

Uścig, owad z rzędu dwuskrzydłych, pszczółkowatych.

Uścignąć, dogonić, doścignąć.

Uścisk, objęcie ręką, uściśnienie, uściśnięcie.

Uściskać, Uścisnąć, objąć przyjaźnie ręką a. rękami, ująć w objęcia, przycisnąć, przytulić do piersi; **u. ś.,** ująć ś. nawzajem w objęciach, wzajem przytulić ś. do piersi.

Uścisnąć—*p.* Uściskać.

Uślinić (się), zmoczyć (ś.) śliną.

Ulizgnąć się, usunąć ś. szybko w bok, ześlizgnąć ś.

Uśmiać się, naśmiać ś. dowoli, roześmiać ś., rozweselić ś., nacieszyć ś.

Uśmiech, lekkie skrzywienie ust, połączone z mimiką twarzy, wyrażające najczęściej wesołość, radość, ukontentowanie, czasem boleść, smutek: **u.** wesoły, wabny, radosny, gorzki, bolesny.

Uśmiechać się, *dok.* Uśmiechnąć się, krzywić usta w uśmiechu.

Uśmiechliwy, uśmiechnięty.

Uśmiechnąć się — *p. nied.* Uśmiechać się.

Uśmiechnięcie się—*p.* Uśmiech.

Uśmiercać, *dok.* Uśmiercić, przyprawiać o śmierć, zadawać śmierć, zabijać, mordować, niszczyć, gubić.

Uśmiertelniać, *dok.* Uśmiertelnić; czynić śmiertelnym.

Uśmierzać, *dok.* Uśmierzyć, uskramiać, ukrócać; łagodzić, czynić mniej dotkliwym, uciszać, uspakajać, przytłumiać wzburzenie.

Uśmierzyciel, ten, który uśmierza.

Uśmieszek, przyjemny, wdzięczny uśmiech.

Uśniedzić, pokryć śniedzią.

Uśnięcie, Uśnienie, zaśnięcie.

Uśpiać, pośpieszyć, zdążyć.

Uśpić—*p. nied.* Usypiać.

Uśpieć, zdołać, wskórać; śpiesząc ś. uprzedzić kogo.

Uświadamiać, *dok.* Uświadomić, czynić kogo świadomym czego, obznajmiać, pouczać, uwiadamiać.

Uświadczyć co, przekonać ś. o obecności czego w jakim miejscu.

Uświetniać, *dok.* Uświetnić, świetnym czynić, nadawać cechę uroczystą, przyczyniać ś. do większej uroczystości.

Uświęcać, *dok.* Uświęcić, świętym czynić, poświęcać; utwierdzać, trwałym, niezachwianym czynić; nadawać cechę świętości, nietykalności, otaczać czcią, usprawiedliwiać: **cel u-a środki.**

Uświt, świt.

Utaczać, *dok.* Utoczyć, o płynie: wytaczać z beczki trochę a. tyle, ile trzeba, upuszczać, wypuszczać, wylewać, przelewać; robić co tokarską robotą, wykonywać co na tokarni.

Utaczka, zapasy, mocowanie ś., borykanie ś. z kim.

Utacznik, szermierz, zapaśnik.

Utaiciel, ten, który co utaił.

Utaić, schować, ukryć; utrzymać co w tajemnicy, zataić, skryć co, nie pokazać, nie ujawnić, nie wydać na jaw; **u. ś.,** ukryć ś., schować ś.; nie wychodzić na jaw.

Utalentować, obdarzyć talentem, wzbudzać talent.

Utalentowanie, obdarzenie talentem, zdolnościami; talent.

Utalentowany, posiadający talent, pełen talentów, zdolny.

Utamować, zatrzymać, wstrzymać, niedopuścić do czego, zatamować, zagrodzić.

Utapiać, *dok.* Utopić, pogrążać w wodę, tak, aby nie wypłynęło; **u.** w kim broń=pakować ją w czyje ciało, ranić głęboko; **u.** w kim wzrok=patrzeć na niego długo i przenikliwie; **u.** co w pamięci = zapominać; roztapiać trochę czego; utopiłbym go w łyżce wody= nienawidzę go z całych sił; **u. ś.,** zanurzać ś. w wodzie, tonąć; roztapiać ś. częściowo.

Utarcie, *rzecz.* od Utrzeć, dokonanie ucieranie, ucieranie ś., obtarcie, wytarcie.

Utarczka, niewielka bitwa, potyczka, zmaganie ś. z nieprzyjacielem; spór, kłótnia, sprzeczka, dysputa.

Utarczny, odnoszący ś. do utarczki.

Utargać (się), Utargnąć (ś.), targając urwać (ś.), odszarpnąć (ś.), oderwać (ś.).

Utargnąć — *p.* Utargać.

Utargować, targując ś. uzyskać obniżkę ceny; uzyskać ze sprzedaży, zarobić handlem; otrzymać co dzięki usilnym prośbom, namowom i t. p., dopiąć czego mimo przeszkód.

Utarty, taki, którego utarto; taki, po którym wszyscy chodzą a. jeżdżą, wydeptany: **u-a** droga; zwykły, zwyczajny, pospolity, przeciętny: iść **u-ym** szlakiem=postępować tak, jak i inni; uświęcony zwyczajem, powszechnie przyjęty.

Utarzać (się), tarzając (ś.) uwalać (ś.), pobrudzić (ś.), pobrukać (ś.), uświechtać (ś.).

Utensylja, *lć.*, ruchomości, sprzęty, narzędzia i przybory potrzebne do jakiego zajęcia.

Uterać, Utyrać, terając nadwerężyć, nadwątlić; podniszczyć, stracić, postradać niebacznie; strwonić, roztrwonić, zmarnować, zniszczyć; **u. ś.,** być uteranym.

Utermarkowski piec, piec ceglany, obity blachą.

Utęchnąć, opaść, zapaść, stęchnąć, ucichnąć, ugasnąć, uśmierzyć ś., uspokoić ś.

Utęskliwy, tęskny.

Utęskniać się, *dok.* Utęsknić (ś.), przejmować(ś.) tęsknotą, nudzić(ś.).

Utkać, tkając wykonać co, przepleść, pleceniem co wykończyć, poprzetykać.

Utknąć — *p. nied.* Utykać, nie móc z czego wyjść, nie móc wyleźć a. pójść dalej, nie móc ś. oswobodzić od czego, zatrzymać ś., zaklęsnąć ś. w czym, pogrążyć ś.

Utkwić, wsadzić, wetknąć co w co mocno, aby ś. trzymało; wbić ś w co mocno; pozostać w jednym miejscu, nie ruszając ś.; uwięznąć, utknąć; **u.** w pamięci = pozostać, wpoić ś.

Utleniać, *dok.* Utlenić; przyłączać tlen do jakiegoś pierwiastka a. związku chemicznego, oksydować; **u. ś.,** łączyć ś. chemicznie z tlenem, oksydować ś.

Utlenienie, połączenie się jakiegokolwiek pierwiastka z tlenem, oksydacja: na tym procesie chemicznym polega palenie ś., oddychanie, gnicie, próchnienie, butwienie, patynowanie, oksydowanie powierzchni metalowych it.p.

Utłaczać, *dok.* Utłoczyć, tłocząc ściskać, wciskać, upychać, ugniatać; **u.** kogo, tłocząc dusić, ugniatać, uciskać go.

Utłuc, tłukąc odjąć, odtłuc, potłuc część czego, potłuc trochę czego, a. tyle, ile trzeba.

Utłumiać, *dok.* Utłumić; przyduszać, przyciskać, przytłumiać, nie dopuszczać, aby wybuchnęło; **u.** rozruchy = nie dopuszczać, aby wybuchnęły, uśmierzać.

Utłuścić, zaprawić tłustością, powalać tłuszczem, potłuścić; **u. ś.,** powalać ś. tłustością, potłuścić ś.

Utoczyć—*p. nied.* Utaczać.

Utok, wał krosienny, na który zwijają płótno.

Utoka, ucieczka.

Utonąć, zanurzyć ś., pogrążyć ś. zupełnie w płynie; stracić życie, zginąć przez pogrążenie ś. w płynie, utopić ś.; *przen.*, oddać ś. czemu bezwzględnie, zakopać ś., zagłębić ś., pogrążyć ś. w czym; **u.** w myślach, w marzeniach it.p.; co ma wisieć, nie utonie = złego kara nie minie.

Utopić—*p. nied.* Utapiać.

Utopista, *gr.*, marzyciel, dążący do czegoś niedoścignionego.

Utopja, *gr.*, kraj wymarzony, w którym wszystko jest doskonałe; *przen.*, urojenie, niepodobne do urzeczywistnienia, rzecz niedoścignięta, mrzonka.

Utorować, udeptać, wyjeździć tor, zrobić drogę, wytknąć ją, utrzeć; ułatwić bieg, którym mają pójść sprawy, interesy.

Utożsamiać, *dok.* Utożsamiać; robić tym samym, takim samym; brać jedno za drugie.

Utracać, *dok.* Utracić, ponosić szkodę, tracić, być pozbawionym czego.

Utracjusz, utratnik, marnotrawca, rozrzutnik.

Utrafiać, *dok.* Utrafić, starać ś. ugodzić w co, dopiąć czego; dobierać trafne środki dla dopięcia czego; trafiać, ugadzać w co.

Utraktować, uczęstować, ugościć, uraczyć; uderzyć; zwymyślać.

Utrakwista, *łć.*, człowiek, przyjmujący Komunję św. pod dwiema postaciami: chleba i wina.

Utrakwistyczny, *łć.*, dwujęzykowy.

Utrakwizacja, *łć.*, zamiana instytucji, w której używano jednego języka, na instytucję, w której porówno używane są dwa języki.

Utrakwizm, *łć.*, system szkolny dwujęzykowy w niektórych krajach, gdzie są dwa języki krajowe.

Utrapić, udręczyć, umartwić, skłopotać, umęczyć, umordować.

Utrapienie, kłopot, umartwienie; udręczenie, udręka, umęczenie.

Utrapieniec, człowiek, który drugich trapi; człowiek utrapiony, nieznośny, dokuczliwy.

Utrata, stracenie, strata, szkoda; pod **u-tą** prawa=pod karą stracenia praw do czego.

Utratnica, forma ż. od Utratnik.

Utratnie, *przysł.*, rozrzutnie, marnotrawnie.

Utratnik, marnotrawca, rozrzutnik, hulaka; ten, co naraża na straty, darmozjad.

Utratny, rozrzutny, marnotrawny; podległy utracie, przemijający, nietrwały.

Utratować, tratując, gromadnie chodząc, udeptać, ubić nogami; stratować.

Utrącać, *dok.* Utrącić, trącając, uderzając, odłamywać, ułamywać, odbijać, odłupywać, ukruszać część czego; **u.** kogo=kaleczyć, zabijać; **u. ś.,** być utrąconym.

Utrącić—*p. nied.* Utrącać.

Utrecht, gatunek aksamitu.

Utrefić włosy=ułożyć je w kędziory, ufryzować, uczesać starannie a. sztucznie; **u.** tkaninę jaką= ułożyć ją w zmarszczki, w fałdy sztuczne; **u. ś.,** uczesać ś. starannie, ułożyć włosy, sztucznie w loki, ufryzować ś.

Utroskać (się), sfrasować (ś.), strapić (ś.), skłopotać (ś.).

Utrud, utrudzenie, trud, fatyga.

Utrudniać, *dok.* Utrudnić; trudnym a. trudniejszym czynić, stawiać czemu przeszkody, nie dopuszczać do spełnienia ś.

Utrudzać, *dok.* Utrudzić (się), trudzić (ś.), fatygować (ś.), męczyć (ś.), mordować (ś.).

Utrudzenie, *rzecz.* od Utrudzić; znużenie, zmęczenie, zmordowanie, fatyga.

Utrudzić—*p. nied.* Utrudzać.

Utrwać, wytrwać przez pewien czas.

Utrwalać, *dok.* Utrwalić, trwałym czynić, umacniać; **u. ś.,** stawać ś. trwałym, pewnym, niezmiennym, nie przestawać być, umacniać ś.

Utrząsnąć, Utrząść—*p. nied.* Utrzęsać.

Utrzebić, trzebiąc poucinać, wytrzebić, przetrzebić; wykastrować; wykapłonić.

Utrzeć—*p. nied.* Ucierać.

Utrzeźwić, otrzeźwić, doprowadzać do stanu trzeźwości.

Utrzęsać, *dok.* Utrząść; wstrząsając, poruszając, zrzucać, strząsać, wstrząsać; wstrząsaniem uszkadzać.

Utrzymać—*p. nied.* Utrzymywać.

Utrzymałość, wstrzemięźliwość.

Utrzymanie, *rzecz.* od Utrzymać; zaspokojenie potrzeb życiowych; koszty łożone, aby utrzymać siebie lub kogo; być na **u.**=żyć cudzym kosztem, wzamian za niemoralny stosunek.

Utrzymanka, kobieta, zostająca na utrzymaniu wzamian za niemoralny stosunek, kochanka, nałożnica, metresa.

Utrzymywać, *dok.* Utrzymać; trzymając nie puszczać, nie upuszczać, dzierżeć; dźwigać na sobie, podpierać, trzymać na sobie; zachowywać, trzymać, nie dozwalać, aby coś znikło, zmieniło ś., osłabło: **u.** ogień święty; **u.** co w dobrym stanie; **u.** pokój, zgodę, stosunki przyjazne i t. p.; broniąc, wspierając kogo a. co, przykładać ś. do zachowania kogo a. czego przy czym; trzymać na swoim koszcie, pokrywać z własnych funduszów koszty utrzymania czyjegoś: **u.** kobietę=być z nią w nieprawym stosunku; bronić, popierać: **u.** czyją stronę = być czyimś stronnikiem; twierdzić; być jakiegoś zdania; prowadzić: **u.** czyjeś interesy; **u. ś.,** pozostawać w pewnej pozycji, nie zmieniając jej, stać na tym samym miejscu o swojej mocy, nie przewracać ś., nie upadać; zachowywać coś dla siebie, zostawać przy czym, nie oddawać: **u. ś.,** przy ojcowiźnie; mieć dostateczne środki na utrzymanie, na zaspokojenie swoich potrzeb, żywić ś., żyć z czego; pozostawać gdzie, nie dawać ś. skąd wypędzić; trwać w tymże stanie, nie zmieniać ś., nie psuć ś.

Utucznieć, stać się tucznym, tłustym.

Utuczyć, uczynić tucznym, tłustym, ukarmić; **u. ś.,** ukarmić ś. dobrze, tłustym, tucznym ś. stać, potłuścieć.

Utulić, uspokoić, ukoić, uśmierzyć; wziąć kogoś w objęcia dla uspokojenia, przytulić, upieścić.

Utułek, schronienie, przytułek.

Utwar, roślina z rodz. złożonych.

Utwardzać, *dok.* Utwardzić; czynić twardym a. twardszym.

Utwarzać—*p. dok.* Utworzyć.

Utwierdzać, *dok.* Utwierdzić; czynić mocnym, umacniać, wzmacniać; trwałym, stałym czynić, ustalać, gruntować, utrwalać: **u.** kogo w wierze, w przekonaniu, w postanowieniu; **u. ś.**, umacniać ś., wzmacniać ś., ustalać ś., utrwalać ś., gruntować ś.

Utworzyciel, ten, co stwarza, Stwórca, Stworzyciel.

Utworzyć, wykonać co własnym pomysłem, zrobić coś, czego dotąd nie było, wytworzyć, stworzyć; uformować, powołać do życia, zorganizować.

Utwór, utworzenie, stworzenie, powołanie do życia; to, co stworzono, dzieło, praca, twór, płód: **u.** literacki, naukowy, **u.** czyjego pędzla **a.** dłuta; masa ciał, stanowiących skorupę ziemską, pokład, warstwa, formacja.

Utyć, nabrać ciała, stać ś. tłustym, otyłym.

Utykać, *dok.* Utkać; zatykać szpary, dziury, zakładać otwór, by przez niego nie przechodziło powietrze **a.** woda; potykać ś., przetykać, wtykać tu i owdzie; *dok.* Utknąć; potrącać, zawadzać o co nogą; upadać na nogę, być kulawym; *dok.* Utkwić, Utknąć; wbijać coś ostrym końcem w coś, żeby tkwiło; utkwiwszy w czym, pozostawać, wbijać ś. w co.

Utylitarność, *łc.*, pożytek materjalny, dążenie do takiego pożytku.

Utylitarny, *łc.*, pożyteczny materjalnie.

Utylitaryzm, *łc.*, pogląd, według którego każdy powinien dążyć do osiągnięcia jak największych korzyści i pomyślności społecznej.

Utylizacja, *łc.*, zużytkowanie, spożytkowanie, wyciąganie korzyści z tego, co dotąd było nieużyteczne.

Utyrać—*p.* Uterać.

Utysk, utyskiwanie, uskarżanie ś., narzekanie, skarżenie ś., żalenie ś.

Utyskiwać, uskarżać ś., narzekać, żalić ś., skarżyć ś. tęskno.

Utyskliwie, *przysł.*, narzekająco, z narzekaniem, z uskarżaniem ś.; żałośnie, płaczliwie.

Utyskliwy, narzekający, utyskujący, lubiący ś. użalać; żałosny, bolesny.

Utytułować, nadać tytuł, obdarzać tytułami, godnościami, wymienić czyj tytuł pisząc, przemawiając do niego.

Uwaga, zdolność przyjmowania wrażeń zewnętrznych, skierowana świadomie na pewien przedmiot, uważanie, rozważanie, baczność; wzgląd na coś **a.** na kogoś: z **u-ą** na co, mając to na **u-dze**; upomnienie, wymówka: zrobić komuś **u-ę**; to, co postrzeżono, postrzeżenie, obserwacja; zwrócić czyjąś **u-ę** na co = skłonić go, by to obserwował; wziąć co pod **u-ę** = rozważyć bacznie.

Uwalać (się), zwalać (ś.), zbrudzić (ś.), zbrukać (ś.).

Uwalić, poddać folowaniu: **u.** sukno; utratować; **u. ś.**, rozwalić ś., rozłożyć ś., jak długi, rozciągnąć ś.

Uwalisty, Uwalny, mocno walący; nawalny: deszcz **u.**

Uwalniać, *dok.* Uwolnić, czynić wolnym, wyzwalać, oswobadzać; **u.** podsądnego = orzekać o jego niewinności, wypuszczać z więzienia, uznawać wolnym od czego, **u.** z wojska, ze służby = dawać dymisję, odprawiać; **u. ś.**, oswabadzać ś., wyzwalać ś.

Uwałaszyć, zrobić wałachem, wykastrować konia, muła.

Uwałkować, wygładzić, wyrównać, rozpłaszczyć wałkiem.

Uwarować (się), ustrzec (ś.), uchronić (ś.) od czego, obwarować (ś.); otoczyć ś. warunkami.

Uwarstwienie, taki układ wapieni, piaskowców, łupków i t. p.

skał osadowych, że są one poprzedzielane poziomo, równoległemi szczelinami na ławice lub warstwy.

Uwarstwować (się), ułożyć (z.) warstwami; podzielić (ś.) na warstwy, t. j. na stany, klasy, kasty.

Uwarunkować, uczynić zależnym od pewnych warunków, utrzymać pod pewnemi warunkami.

Uwarzyć, ugotować, warząc przyrządzić; **u. ś.**, ugotować ś.

Uważać, zwracać na co uwagę, patrzeć na co, słuchać czego pilnie, z uwagą; postrzegać, obserwować; rozważać, roztrząsać w myśli; brać kogo za co, poczytywać, mieć o kim jakie mniemanie, mieć kogo za co; **u. ś.**, mieć ś., poczytywać ś. za co, mieć o sobie pewne mniemanie.

Uważnie, *przysł.*, z uwagą, baczenie; ostrożnie, rozważnie.

Uważny, zwracający uwagę, słuchający a. patrzący uważnie, baczny; ostrożny, rozważny.

Uwdzięczać, *dok.* Uwdzięczyć; nadawać wdzięk, upiększać, umiłać, upiękniać, ozdabiać.

Uwertura, *fr.*, *dosł.*, rozpoczęcie; utwór muzyczny, będący wstępem do opery i często na jej motywach oparty.

Uweselać, *dok.* Uweselić; czynić wesołym, wprowadzać w dobry humor, rozweselać, bawić; **u. ś.**, rozweselać ś., wpadać w dobry humor, ucieszać ś.

Uwędzić (się), ususzyć (ś.) w dymie.

Uwiadamiać, *dok.* Uwiadomić; **u.** kogo o czym=udzielać mu wiadomości, donosić, oznajmiać, zawiadamiać, informować o czym.

Uwiadomić — *p. nied.* Uwiadamiać.

Uwiadomienie, *rzecz.* od Uwiadamiać; wiadomość, udzielona ustnie a. piśmiennie, nowina, zawiadomienie, ogłoszenie.

Uwiąd, uwiędnięcie, zwiędnięcie; **u.** starczy=szereg objawów, towarzyszący ostatecznemu starzeniu ś. człowieka, poprzedzającemu śmierć naturalną, marazm.

Uwiązać — *p. nicd.* Uwiązywać.

Uwiązywać (się), *dok.* Uwiązać: przywiązywać (ś.) do czego, łączyć (ś.) z czym sznurem.

Uwić—*p. nied.* Uwijać.

Uwidoczniać, *dok.* Uwidocznić; czynić widocznym, wyraźnym; **u. ś.**, stawać ś. widocznym, wyraźnym, ujawniać ś.

Uwiecznіać, *dok.* Uwiecznić; czynić wiecznym, długotrwałym, na wieki pamiętnym, unieśmiertelniać; czynić długo pamiętnym, wrażać w pamięć ludzką; **u. ś.**, stawać ś. wiecznym, nieśmiertelnym, długotrwałym, długo pamiętnym.

Uwiedziony, ten, którego uwiedziono; **u-na** = kobieta, zwłaszcza dziewczyna, którą mężczyzna uwiódł i porzucił.

Uwiekopomnić, uczynić pamiętnym na wieczne czasy, uwiecznić.

Uwielbiać, *dok.* Uwielbić; przypuszczać do chwały wiecznej, czynić uczestnikiem wiecznej szczęśliwości; wielbić, czcić, jak świętość, jak bóstwo, kochać niezmiernie i czcić zarazem; sławić, chwalić, wychwalać, wysławiać, wynosić.

Uwielbiciel, człowiek, który kogo lub co uwielbia, wielbiciel, adorator.

Uwielbienie, *rzecz.* od Uwielbić; cześć głęboka, jakby bóstwu oddawana, adoracja.

Uwielmożyć, Uwielmożnić, uczynić możnym, wzbogacić, wynieść; nadać tytuł wielmożnego; uwielbić, wysławić; **u. ś.**, stać ś. wielce możnym, wzbogacić ś., wynieść ś.

Uwieńczać, *dok.* Uwieńczyć; o-

zdabiać wieńcem, kłaść na czoło wieniec; doprowadzać co do skutku pomyślnego, kończyć chwalebnie, uzupełniać, dopełniać; przyznawać pierwszeństwo, nagrodę; **u.** koroną=koronować; **u. ś.**, ozdabiać ś. wieńcem, dokonywać ś. pomyślnie, dochodzić do skutku, wypełniać ś.; **u. ś.** koroną = koronować ś.

Uwierać, cisnąć, dolegać, uciskać, ocierając ś., raniąc dokuczać; *dok.* Uwrzeć; gotować ś., warzyć ś., ubywać wskutek parowania przy gotowaniu; otwierać nieco, uchylać; **u. ś.**, *dok.* Uwrzeć ś.; otwierać ś., uchylać ś.

Uwiercić, część czego, pewną ilość czego utrzeć za pomocą wałka, wiercąc; **u.** świder=wiercąc złamać; osadzić, umocnić.

Uwierzyć, przyjąć z dobrą wiarą za prawdę, dać wiarę komu, czemu, przyjąć do przekonania to, w co każą wierzyć, zaufać; **u.** w kogo, uznać jego posłannictwo.

Uwiesić, zawiesić, przywiesić, powiesić u czego; **u. ś.**, zawisnąć, chwyciwszy ś. za co, a. uczepiwszy ś. czego; *przen.*, narzucić ś. komu w celach znalezienia przy nim środków utrzymania: **u. ś.** u dworu, u magnata i t. p.

Uwieść—*p. nied.* Uwodzić.

Uwieźć — *p. nied.* Uwozić; podołać uwożeniu.

Uwiędnąć, zwiędnąć, zeschnąć, stracić młodość, siły, cerę.

Uwięzić, wsadzić do więzienia, osadzić w więzieniu.

Uwięznąć, w ciasnym, grząźkim lub lipkim miejscu zatrzymywać ś. i nie móc wyjść, utkwić, utknąć; zawisnąć, uwisnąć.

Uwięź, to, czym przywiązują, łańcuch, sznur, na którym ś. uwiązuje; więzy, pęta, kajdany; jestem tu, jak na **u-i** = chciałbym jak najprędzej uciec, a nie mogę.

Uwijać, *dok.* Uwinąć; obwijać; **u. ś.**, obwijać ś.; kręcić ś., biegać tu i owdzie, przechodzić z miejsca na miejsc, śpiesząc ś., szybko wykonywać jaką robotę; *dok.* Uwić; wijąc tworzyć, wicim robić, wić, zwijać, splatać, uplatać; **u. ś.**, wijąc ś., tworzyć ś, splatać ś., uplatać ś.

Uwikłać (się), zaplątać (ś.), wplątać (ś.), zagmatwać (ś.), zawikłać (ś.).

Uwikło, roślina z gromady wodorostów, z klasy zrostnicowatych (fig.).

Uwilgotnić, wilgotnym czynić, zwilżyć, zmoczyć.

Uwinąć—*p. nied.* Uwijać; **u. ś.**, prędko skończyć z jaką robotą, załatwić ś. z czym.

Uwinić, oskarżyć, obwinić.

Uwinny, skrzętny, zwinny.

Uwiośniać, *dok.* Uwiośnić; czynić pięknym, wesołym, jak wiosna.

Uwisły, obwisły.

Uwisnąć, zawisnąć ś., zawisnąć.

Uwlec, *nied.* Uwłóczyć; zdołać powlec, pociągnąć; wlokąc usunąć na stronę, zaciągnąć, zawlec gdzieindziej.

Uwłaczać, mówić o kim źle, przyganiać, ubliżać komu, rzucać na kogoś oszczerstwa, obmawiać kogo; czynić ujmę, uszczerbek, krzywdę.

Uwłaszczenie, *rzecz.* od Uwłaszczyć; **u.** chłopów=danie im przez rząd gruntów, które zajmowali, na własność, w zamian za pewną spłatę ich wartości.

Uwłaszczyć, *dok.* Uwłaścić; nadawać własność, dawać na własność grunt chłopom.

Uwłaścić—*p. nied.* Uwłaszczać.

Uwłosienie, wszystkie włosy na

ciele ludzkim, zwierzęcym a. roślinnym, razem wzięte.

Uwodziciel, mężczyzna, który kogo a. co uprowadza, uwodzi, podmawiacz, zwodziciel, oszukaniec, oszust, szalbierz; mężczyzna, który uwodzi niewiasty.

Uwodzić, *dok.* Uwieść; uprowadzać, odprowadzać, odwodzić na stronę, prowadząc, zabierać z sobą, uprowadzać; oszukiwać, zwodzić; **u.** niewiastę, pannę=posiąść ją cieleśnie, a potem porzucać; **u. ś.,** oszukiwać ś., mylnie sądząc z powierzchowności, zwodzić ś., łudzić ś. czym, kłamstwo brać za prawdę.

Uwolnić—*p. nied.* Uwalniać.

Uwolnieniec, wyzwoleniec, usamowolniony.

Uwonnić, uczynić wonnym, wyperfumować, przepełnić wonią.

Uwoskować, Uwoszczyć, powlec, pociągnąć woskiem.

Uwozić, *dok.* Uwieźć; zabierać na wóz i uciekać z czym, uprowadzać co wozem a. konno; porywać.

Uwój, jakaś rzecz uwita; splot, zwój; rzecz, którą uwijają.

Uwróć, Uwrocie, Uwrót, Uwrot, obrót, zwrot pługiem na końcu pola, miejsce, gdzie pług zawraca; skręt, zakręt; brzeg łąki przyległy polu; rola, pole.

Uwrzeć—*p. nied.* Uwierać.

Uwspanialić, uczynić wspaniałym a. wspanialszym, uświetnić.

Uwydatniać, *dok.* Uwydatnić; czynić wydatnym, widzialnym, wyraźnym; **u. ś.,** stawać ś. wydatniejszym, wyraźniejszym.

Uwyraźniać, *dok.* Uwyraźnić; czynić wyraźnym; **u. ś.,** stawać ś. wyraźnym.

Uwzględniać, *dok.* Uwzględnić; czynić wzgląd na co, brać co pod uwagę, mieć wyrozumiałość względem czego.

Uwzględnienie, wzięcie czegoś pod uwagę, wzgląd na co, wyrozumiałość względem czego.

Uwziąć się, chcieć koniecznie coś zrobić; osiągnąć, dopiąć, usadzić ś., zawziąć ś., uprzeć ś.

Uzacniać, *dok.* Uzacnić; czynić zacnym, czcigodnym, uszlachetniać; **u. ś.,** stawać ś. zacnym.

Uzależniać, *dok.* Uzależnić; czynić zależnym od czego, czynić podległym.

Uzamożniać, *dok.* Uzamożnić; czynić zamożnym, wzbogacać.

Uzans, *łć.,* zwyczaj przyjęty.

Uzasadniać (się), *dok.* Uzasadnić (ś.); opierać (ś.) na pewnej zasadzie, na pewnej podstawie, na pewnych dowodach, dowodzić, przekonywać.

Uzbierać, zgromadzić, zebrać, zrywając zebrać, nazrywać, nazbierać; **u. ś.,** zgromadzić ś.: **u-o ś. tego**=jest wiele.

Uzbrajać, *dok.* Uzbroić; opatrywać zbroją, przyodziewać w zbroję; zaopatrywać: **u.** oko szkłem; **u. ś.,** opatrywać ś. w broń, brać ś. za oręż; przygotowywać wojsko; czynić przygotowania do wojny; zaopatrywać ś. w co; **u. ś.** w cierpliwość, być cierpliwym.

Uzbroić—*p. nied.* Uzbrajać.

Uzda, przyrząd rzemienny, nakładany na głowę konia, służący do przywiązania go i do umocowania lejc (fig.).

Uzdać, wkładać uzdę, nakładać jarzmo; podbijać, uciemiężać.

Uzdatniać, *dok.* Uzdatnić; czynić kogo zdatnym do czego; **u. ś.,** stawać ś. zdatnym do czego.

Uzdatniony, zdatny, zdolny, przygotowany dostatecznie do wykonania jakiej roboty.

Uzdeczka, mała uzda.

Uzdolniać, *dok.* Uzdolnić; czynić zdolnym do czego; **u. ś.,** stawać ś. zdolnym do czego.

Uzdolnienie, *rzecz.* od Uzdolnić; przygotowanie ś. dostateczne do czego, zdatność, zdolność.

Uzdrawiać, *dok.* Uzdrowić; przywracać komu zdrowie, powracać kogo do zdrowia, leczyć, kurować.

Uzdrowiciel, człowiek, który uzdrawia.

Uzdrowić — *p. nied.* Uzdrawiać.

Uzdrowisko, miejscowość lecznicza.

Uzdrowotnić, uczynić jaką okolicę zdrowotną przez oczyszczenie, przez osuszenie bagnisk itp.

Uzdrowotnienie, poprawienie warunków zdrowia ludzi, przebywających w jakiejś okolicy, mieście, domu i t. p., przez zaprowadzenie lepszego powietrza, ścieków, kanałów, odprowadzających nieczystości, wilgoć i t. p.; asenizacja.

Uzdzienica, uzdeczka, munsztuk.

Uzdzieniczy, dotyczący uzdzienicy.

Uzewnętrzniać, *dok.* Uzewnętrznić; czynić, że co uwydatni się na zewnątrz, nadawać czemu postać, formę, kształt widzialny; **u. ś.,** przybierać postać, formę widzialną, stawać ś. zewnętrznym.

Uzębienie, wszystkie zęby u człowieka a. zwierzęcia, razem wzięte.

Uziajać się, zmordować ś., zmęczyć ś., np. szybkim biegiem, zadyszeć się.

Uzieleniać, *dok.* Uzielenić; czynić zielonym, okrywać, ozdabiać zielonością; **u. ś.,** okrywać ś., ozdabiać ś. zielenią.

Uziębły, który uziąbł.

Uziębnąć, przeziębnąć, zziębnąć nawskroś.

Uzłacać, *dok.* Uzłocić; powlekać złotem, złocić, pozłacać; ozdabiać złotem; **u. ś.,** w złoto ś. stroić, pokrywać ś., powlekać ś. złotem.

Uzłocić—*p. nied.* Uzłacać.

Uznać—*p. nied.* Uznawać.

Uznanie, *rzecz.* od Uznać; przyznanie czego za słuszne i sprawiedliwe; szacunek, poważanie.

Uznawacz, Uznawca, człowiek, który rozpoznaje co, roztrząsa; sędzia polubowny, pośrednik, rozjemca, arbiter.

Uznawać, *dok.* Uznać; **u. co**=przychodzić do poznania czego, przyznawać co za prawdę, za słuszne; uznaniem stwierdzać, przyznawać, mieć kogo, co za kogo, za co; **u.** spór=roztrząsać, rozsądzać, sądzić polubownie; **u. ś.,** wchodzić w siebie, upamiętywać ś.; przyznawać ś. do czego, zgadzać ś. na coś względem siebie.

Uznawca—*p.* Uznawacz.

Uznoić, nabawiać znoju, zmęczyć, umordować, znużyć.

Uzualiści, *łć.*, w dawnej Polsce ci, co grywali do tańca i przy zabawach ludowych.

Uzuchwalać, *dok.* Uzuchwalić; czynić kogo zuchwałym, pozwalać komu na zuchwałe postępki; **u. ś.,** dochodzić do zuchwałości, rozzuchwalać ś., ośmielić ś.

Uzupełniać, *dok.* Uzupełnić; przyprowadzać do zupełności, dopełniać, kompletować.

Uzupełnienie, *rzecz.* od Uzupełniać; to, czym uzupełniają, dodatek uzupełniający, suplement.

Uzurpacja, *łć.*, bezprawne przywłaszczenie władzy.

Uzurpator, *łć.*, przywłaszczyciel bezprawny władzy.

Uzurpować, *łć.*, przywłaszczać sobie niesłusznie władzę, rościć sobie niesłuszną pretensję.

Uzyskać — *p. nied.* Uzyskiwać.

Uzyskiwać, *dok.* Uzyskać; otrzymywać to, co ś. chciało dostać; osiągać jako zysk, otrzymywać w zysku, pozyskiwać.

Użalać się, skarżyć ś., utyskiwać, uskarżać się.

Użalić się nad kim, nad czym, ulitować ś., zlitować ś.

Użąć, zżąć część, ściąć zboże na polu, zebrać plon, użątek.

Użądlić, żądło w co zapuścić, ukłóć, ukąsić, zranić żądłem.

Użątek, Użęte, zżęte zboże; obfitość zboża; okazująca ś. przy żęciu; urodzaj. plon zboża.

Użebrać, żebrząc uzyskać; zebrać, zgromadzić; uprosić, wyprosić, wybłagać.

Użegać, *dok.* Użegnąć, Użgnąć; palić, piec.

Użerać, pożerać część czego; **u. ś.,** opychać ś. pokarmem, najadać ś. piciem; o psach: gryźć ś., kąsać ś.; swarzyć ś., kłócić ś. z kim ząb za ząb, dopominać ś. czego.

Użęcie, zebranie za pomocą żęcia; zżęcie części a. pewnej ilości czego.

Użłopać się, napić ś. do syta.

Użonąć—*p.* Użąć.

Użycie, wyzyskanie czego, wyciągnięcie użytku z czego, skorzystanie z czego osiągniętego, z czego posiadanego; spożycie; zabawienie ś., ucztowanie, zajęcie ś. czym aż do przesytu; być w **u-u**=być używanym; rzecz do **u-a** =do użytku.

Użyczać, *dok.* Użyczyć; dawać, udzielać komu część czego; pożyczać komu czego na czas pewien z obowiązkiem zwrotu; **u. ś.,** oddawać ś. na chwilowe usługi.

Użyć—*p. nied.* Używać; wyżyć, pożyć, zostać przy życiu.

Użyłować, upstrzyć żyłami.

Użytecznie, *przysł.,* korzystnie, pożytecznie, z pożytkiem dla kogo.

Użyteczność, właściwość, cecha tego, co jest użyteczne, pożyteczność, korzystność, przydatność.

Użyteczny, przynoszący pożytek, pożyteczny, korzystny, przydatny.

Użytek, pożytek, korzyść; używanie, użytkowanie w jakim celu; płód, plon, owoc.

Użytkować, mieć co w użyciu, obracać na swoją korzyść, wyzyskiwać dla siebie, ciągnąć pożytek z czego, korzystać.

Użytkowanie, *rzecz.* od Użytkować; prawo pobierania dochodów bez prawa do własności.

Użytkownica, forma żeńska od Użytkownik.

Użytkownik, człowiek, używający jakiej rzeczy, pobierający dochody z jakiej nieruchomości.

Użytność, użyteczność.

Użyty, ten, którego użyto; dający ś. użyć; łaskawy, wspaniałomyślny, szczodry.

Używać, *dok.* Użyć; obracać na swój użytek, korzystać z czego; robić użytek z czego; obracać na użytek ciała: **u.** jadła, napoju = spożywać; **u.** lekarstwa=zażywać; żyć dobrze, wygodnie, dogadzając sobie, nic sobie nie żałując; brać, zasięgać, uciekać ś. do czego: **u.** czyjeś rady, pomocy; robić z czego użytek dla osiągnięcia jakiegoś celu: **u.** pewnych środków, sposobów; **u.** kogo do czego, wyręczać ś., posługiwać ś. kim, posyłać dokąd, by spełnił jakąś czynność w zastępstwie czyimś; skłaniać kogo, zniewalać do czego, zmiękczać prośbą, datkiem i t. p.; okazywać co względem czego, dopuszczać ś. czego: **u.** litości, okrucieństwa; doznawać, doświadczać: **u.** wesela, smutku, rozkoszy; użył, jak pies w studni=doznał przykrości; **u. ś.,** być używanym, być w użyciu.

Używalny, będący w użyciu, służący do jakiegoś użytku.

Używanie, praktyczne a. nadmierne korzystanie z czego; zabawianie ś., ucztowanie, hulanka.

Używantes, *żart.,* uczta, biesiada, bankiet, bawienie ś. hulanka.

Używicić, zaprawić żywicą, powalać żywicą.

Używić, utrzymać przy życiu, wyżywić; zachować ś. przy życiu.

Używka, pokarm, wprowadzony do naszego ciała, który, nie będąc źródłem ani siły, ani ciepła, służy do pobudzenia trawienia, np. kawa, herbata, sosy.

Użyźniać, *dok.* Użyźnić; czynić żyznym, upładniać; **u. ś.**, stawać ś. żyznym, płodnym.

Użyźnienie, uczynienie żyznym.

Użżony, spalony.

W.

W, 22-ga litera alfabetu: spółgłoska wargowo-zębowa, szczelinowa, dźwięczna, twarda.

W, We, *przyim.* z przyp. 4-ym oznacza: *ruch do wnętrza, do środka czego:* iść w las, skoczyć w dół, wjechać w miasto; *ruch wogóle w pewnym kierunku, w pewną stronę:* iść w prawo, w lewo, spoglądać w górę, skoczyć w bok; *cel czynności:* jechać w odwiedziny, iść w rekruty, brać w niewolę, gotować ś. w drogę, ruszyć w konkury, wstępować w stan małżeński; *zwrócenie się ku jakiej czynności, rozpoczęcie jej:* ona w krzyk, w płacz = zaczęła krzyczeć, płakać; a on w nogi=zaczął uciekać; jejmość w rządy= zaczęła rządzić; *rodzaj, charakter czynności:* grać w karty, w kręgle, bawić ś. w chowanego, w ślepą babkę; *rezultat czynności:* obracać miasto w perzynę, obrócić co w żart, w szyderstwo, wycinać falbanę w ząbki; *sposób czynności dokonywanej lub już dokonanej:* zwijać, składać w dwoje, w czworo, zwijać w trąbkę, w kłębek; materja, płótno, obicie w paski, w kratki, w kwiatki i t. p.; w cyrkiel co zrobić=wedle miary cyrkla; miara w strych = równo z brzegami; iść, tańczyć w takt = według taktu; przechodzić rzekę w bród, przepływać w pław; wycinać w pień = wszystkich co do jednego; mieć czego w bród=wielką ilość, do syta; dać ś. komu we znaki = dokuczyć mu; mówić ni w pięć, ni w dziewięć = bez sensu; kłamać w żywe oczy = bezczelnie, zuchwale; mówić, czynić w ten sposób = tym sposobem; *miarę czasu:* zajść w lata=być w podeszłym wieku; żyj w najdłuższe lata; *dłuższy lub krótszy okres czasu, kiedy ś. coś dokonywa:* w poniedziałek, we wtorek i t. d.; w lato, w zimę i t. d.; w dzień, w noc, w burzę, w niepogodę, w czas, w porę, w ten moment, w post, w karnawał, w żniwa, w te ciężkie czasy; *powtarzającą się czynność w czasie:* raz w raz, noc w noc, dzień w dzień; *ilość towarzyszących czynności osób a. przedmiotów:* przyjechać w pięćset koni, przybyć w pomoc w tysiąc ludzi; *względ, określający bliżej pewien przymiot osoby lub rzeczy:* bogaty w rozum, w doświadczenie, obfity w co, ranny w głowę, obfitować w co; *zupełne podobieństwo:* wdać ś. w ojca, w matkę, kubek w kubek, koń w konia, chłop w chłopa; *różne znaczenie:* oprawiać książkę w skórę, drogi kamień w srebro; wierzyć, ufać w co; ująć co w kleszcze, w ryzy, w kluby; z przyp. 7-ym oznacza: *przebywanie bez ruchu wewnątrz czego, w głębi czego, w środku czego:* mieszkać w Polsce, w Warszawie, w Europie; przebywać w lesie, być w domu, cho-

dzić w sukni, w palcie; porzeczki w cukrze, w miodzie; mieć rozum w głowie; *okoliczności, w których odbywa ś. stan jakiej osoby lub rzeczy:* być w kłopotach, żyć w nędzy, być w pogardzie, w takim stanie rzeczy, stało ś. to w naszych oczach, być w podróży; jest w tym jakaś tajemnica; dzielny w słowach, a nie w czynach; cóż w tym złego; ja w tym, że to dojdzie do skutku=biorę to na siebie; *moment czasu, kiedy ś. coś dokonywa:* w lecie, w jesieni, w roku 1915, w dniu dzisiejszym, w marcu, w październiku, w tym tygodniu, w wiośnie życia; *postać, kształt, w jakim pozostaje jakaś osoba a. przedmiot:* leżeć w gruzach, być w niewoli, przebywać w zamknięciu, ciało w ranach, w krostach; złoto w blaszkach, w sztabkach, w proszku; żelazo w sztabach, w bryłach; lekarstwo w płynie; materjał w sztukach; jedwab w zwitkach, w kłębkach; *gatunek przedmiotów, użytych do wykonania pewnej czynności:* płacić w złocie, w papierach, podarek w szatach, w klejnotach; *cel, przeznaczenie czynności:* dawać co w posagu, w upominku, wziąć co w zapłacie; mieć co w zysku; w połączeniu z czasownikami pisze ś. łącznie z niemi i nadaje im następujące znaczenia: 1) *ruchu wewnątrz, w środek, wgłąb przedmiotu:* wchodzić, wskakiwać, wbijać, wnosić, wciągać; 2) *ruchu w górę:* wdrapywać ś., wstawać, wbiegać na szczyt góry i t. p.

Wab, Wabik, piszczałka, używana do wabienia ptaków przez udawanie ich głosu; ptak żywy a. wypchany, służący do wabienia innych ptaków; przynęta, ponęta, rzecz; powab, wdzięk, czar; ona ma w sobie w-ia=jest powabna, pociągająca; iść na w-ia= dać ś. znęcić, skusić; ptasznik wabiący; człowiek powabny, ujmujący, miłej powierzchowności.

Wabiciel, Wabnik, ten, który wabi; ptasznik wabiący.

Wabić, przywabiać, przynęcać, mamić za pomocą wabika; powabem nęcić, znęcać, przyciągać ponętą, czarem, ułudą; nazywać (o zwierzętach); **w. ś.,** iść na wab, dawać ś. znęcać; przyzywać ś. wzajem; nazywać ś. (o zwierzętach).

Wabidło, to, czym wabią, rzecz wabiąca, przynęta, ponęta.

Wabik—*p.* Wab.

Wabikowy, dotyczący wabika, zastosowujący wabik.

Wabnik—*p.* Wabiciel.

Wabny, wabiący, powabny, ponętny; dający ś. zwabić, łakomy na co, pochopny na wab.

Wacan, acan, *skr.:* Waszmość Pan (mówiąc do kogoś poufale).

Wacani, *skr.,* Waszmość Pani, pani, jejmość, acani.

Wacanna, *skr.,* Waszmość Panna, acanna.

Wacek, Waceczek, woreczek skórzany na pieniądze, sznurkiem ściągany.

Wach!, Wah!, *wykrz.,* hejżel, hola!, hej!

Wachla, *nm.,* pochodnia, świeca smolna, głownia.

Wachlarz, *nm.,* przyrząd lekki, płaski, zwykle składany, z tkaniny, piór, płaskich drewienek a. kostek, w jednym końcu razem umocowanych, w przeciwnym rozsuwających się, często w ozdobnej oprawie, który za poruszeniem chłodzi twarz powiewem (fig.).

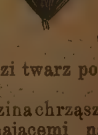

Wachlarzorożne, rodzina chrząszczów z rożkami, mającemi na końcach blaszki, ułożone wachlarzowato, blaszkorogie.

Wachlarzoskrzydłe owady=których samce mają skrzydła tylne

składane wachlarzowato, samice zaś są pozbawione skrzydeł, nóg, oczu i rożków.

Wachlarzowaty, *nm.*, mający kształt wachlarza rozłożonego.

Wachlarzowiec, *nm.*, gatunek palmy o pniu wysokim i koronie z liści wachlarzowatych (fig.).

Wachlarzowy, *nm.*, dotyczący wachlarza.

Wachlarzyk, *nm.*, mały wachlarz; w *bot.*, kwiatostan wierzchotkowaty (fig.).

Wachlarzyn, *nm.*, owad z rzędu dwuskrzydłych, komorowatych.

Wachlować, *nm.*, chłodzić, poruszając wachlarzem.

Wachmistrz, *nm.*, najstarszy rangą podoficer; komendant posterunku żandarmerji.

Wachmistrzowski, Wachmistrzowy, *nm.*, dotyczący wachmistrza, do niego należący.

Wachparada, *nm.*, parada wojskowa, odbywająca ś. przy zmianie całej warty.

Wachta, *nm.*, straż, warta.

Wachtować, *nm.*, trzymać straż.

Waciarka, *nm.*, kobieta, robiąca a. sprzedająca watę.

Waciarz, *nm.*, mężczyzna, robiący a. sprzedający watę.

Wackarz, mężczyzna, wyrabiający wacki (sakiewki).

Wać, *skr.*, Waćpan, *skr.*, Waszmość Pan, acan.

Wada. strona ujemna człowieka a. przedmiotu, przymiot szkodliwy, usterka, skaza, plama w charakterze, ułomność, niedokładność, brak czego.

Wadjum, *łć.*, suma, składana na pewność dotrzymania warunków umowy; zastaw, kaucja; zakład, rękojmia, poręka.

Wadliwy, mający pewną wadę; ułomny, niedoskonały, uszkodzony.

Wadyra, kłótnik.

Wadzać, wodzić od czasu do czasu.

Wadzić, przywodzić do kłótni, do zwady, kłócić, waśnić; **w.** komu, czemu = zawadzać, być na przeszkodzie, przeszkadzać; cóż ci to **w-i?**=co ci szkodzi?; nie **w-i**, nie **w-iłoby** = dobrzeby to było, takby należało; **w. ś.**, kłócić się, waśnić ś., sprzeczać ś.

Wafla, *nm.*, cienkie, tafelkowate, suche ciastko, upieczone w płaskiej maszynce, przypominające plaster wosku z miodem.

Waga, *nm.*, przyrząd do ważenia czyli dochodzenia ciężaru przedmiotów, składający ś. z drążka pionowego ze wskazówką i poprzecznego z zawieszonymi u niego szalkami (fig.) a. dwu talerzy, na drążku poprzecznym ułożonych (fig.) a. z talerza, umieszczonego na sprężynie i wskazówką oznaczającą wagę, ciśnienie ciężaru; **w-i**, gwichty; miejsce, gdzie stoi przyrząd do ważenia urzędowego; ciężar czego; nazwa jednej z konstelacji zodjakalnych (fig.); **w-i** w zegarze: ciężary zawieszone i regulujące ruch kółek; **w.** wodna — *p.* Libella; mieć **w-ę**, mieć dużą **w-ę** = dużo ważyć; wartość, znaczenie: interes wielkiej **w-i.**

Wagabunda, *łć.*, włóczęga.

Wagant, *łć.*, ten, który ś. na

co waży, odważa; głos w muzyce, nie należący do żadnego z czterech głosów zasadniczych.

Wagary, Wagusy, *łć.*, w gwarze żakowskiej włóczenie ś., wycieczki samowolne uczniów w godzinach lekcji szkolnych.

Wagmajster, *nm.*, dozorca wagi, ważący towar na kolei a. na wadze rządowej.

Wagnerjanizm, Wagneryzm, *łć.*, uwielbianie utworów dramatycznych i muzycznych Ryszarda Wagnera, twórcy tak zw. muzyki przyszłości; naśladownictwo tegoż.

Wagociąg, linja prostopadła do poziomu, pion.

Wagomiar, średnica kuli a. otworu działa, z której wnosi ś. ile waży kula a. jakiej wagi rzuca działo pociski; kaliber kuli a. działa.

Wagomierzyć, dochodzić wagi kuli przez wymierzenie jej średnicy.

Wagon, *ang.*, wóz kolejowy, tramwajowy itp. (fig.).

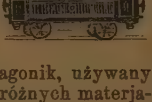

Wagonet, *ang.*, mały wagon; wagonik, używany do przewożenia różnych materjałów kolejowych.

Wagorówny, Wagostrychowny, poziomy a. pionowy, ułożony wedle wagi.

Wagoruch, waga, ciężar, poruszający koła w zegarze ściennym; kółko, zastępujące wahadło w zegarku kieszonkowym.

Wagostrychownica, śródwaga.

Wagować, *łć.*, tułać ś., wałęsać ś.; odbywać przechadzki w czasie godzin szkolnych; odważać ś. na co; być chwiejnym, namyślać ś.; robić bróżdy na roli.

Wagowe, Ważne (-go), opłata za wagę, za przeważenie, oznaczenie ciężaru.

Wagowy, dotyczący wagi, należący do wagi jako przyrządu.

Wagus, *łć.*, włóczęga, tułacz; w *lm.*, **w-y** *p.* Wagary.

Wagusować, *łć.*, chodzić na wagary.

Wahać, *dok.* Wahnąć; wprawiać w ruch wahadłowy, t. j. ruch miarowy to w tę, to w ową stronę około jednego punktu; chwiać, kołysać; **w. ś.**, chwiać ś., kołysać ś.; *przen.*, być w niepewności, co wybrać, nie wiedzieć, na co ś. zdecydować, co przedsięwziąć, czego ś. trzymać, na którą przechylić ś. stronę; dygotać, drgać.

Wahadlik, roślina z rzędu strąkowych, rodziny motylkowatych (fig.).

Wahadło, przyrząd, złożony z cienkiego giętkiego pręta, obciążonego w dolnym końcu masą metalową postaci soczewki, i zawieszonego w górnym końcu w ten sposób, że może ś. wahać w jedną i drugą stronę; **w.**, reguluje ruch zegara (fig.).

Wahadłowy, dotyczący wahadła; **w. ruch**=odbywający ś. na sposób wahadła to w tę, to w ową stronę równomiernie.

Wahanie, *rzecz.* od Wahać, wątpliwość, niepewność, chwiejność, brak zdecydowania; drganie, dygotanie, oscyllacja.

Wahaty—*p.* Wahotliwy.

Wahnąć—*p. nied.* Wahać.

Wahnięcie, Wahnienie, jedno poruszenie wahadła od jednego krańcowego punktu do drugiego.

Wahotliwy, chwiejący ś., wahający ś., kołyszący ś.; niepewny, niezdecydowany.

Wahować się, wahać ś.

Wajdelota, *lit.*, niższy kapłan i pieśniarz za czasów pogańskich Litwy, ofiarnik.

Wajdelotka, *lit.*, rodzaj niższych kapłanek u dawnych Litwinów.

Wajnsztyn, Wajnsztejn, *nm.*, kamień winny.

Waka — *p.* Szarowaka—*p.* Szarogłaz.

Wakacje, *łć.*, czas wolny od zajęć szkolnych między końcem jednego roku szkolnego a początkiem drugiego, ferje.

Wakacyjny, *łć.*, odnoszący ś. do wakacji.

Wakans, Wakancja, *łć.*, miejsce, posada w biurze, w urzędzie nie zajęta, nie obsadzona, będąca do zajęcia.

Wakat, *właśc.* Vacat, miejsce wolne, próżne, nie zajęte, wakujące; w książce: stronica pusta, nie zadrukowana.

Wakcyna, *łć.*, ospa krowia, krowianka.

Wakcynacja, *łć.*, szczepienie ospy ochronnej.

Wakcynować, *łć.*, zaszczepiać ospę sztuczną.

Wakować, *łć.*, być nie zajętym; o urzędzie, miejscu, posadzie: być wolnym.

Wakumetr, *łć.*, przyrząd do mierzenia prężności powietrza w maszynie pneumatycznej (f.).

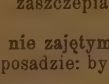

Wakuola, *łć.*, maleńka przestrzeń pusta między komórkami, składającemi organizm.

Wal, Waleń, *nm.*, wieloryb.

Walać, brudzić, plamić; **w.** sukno = folować; **w. ś.,** brudzić ś., plamić ś., kalać ś., tarzać ś. w błocie, w kurzu; leżeć w nieładzie, nieporządku, poniewierać ś., przewracać ś.

Walc, *nm.*, taniec wirowy pochodzenia niemieckiego w tempie $^3/_4$; muzyka do niego.

Walcować, *nm.*, tańczyć walca.

Walcować, *nm.*, ugniatać (drogę, rolę) za pomocą ciężkiego wału, ciągnionego przez konie lub lokomobilę; przepuszczać między walcami bryłę żelaza, stali, żeby jej nadać kształt żądany (sztaby, relsu, drutu, blachy).

Walcowaty, mający kształt walca, podobny do walca.

Walcownia, zakład, w którym wyrabiają szyny, blachy, druty; maszyna, służąca do walcowania żelaza, do wyrobu blach metalowych (fig.).

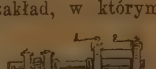

Walcowy, dotyczący walca, walcowaty; odnoszący ś. do walca tańca.

Walcówka, narzędzie, przyrząd do walcowania, do gładzenia (papieru, tektury, skóry), do wyrównywania i przyciskania ziarna na roli.

Walczyć, prowadzić, toczyć z kim walkę, bić ś., mocować ś., pasować ś., ścierać ś. z kim, wojować, bojować, zmagać ś.; opierać ś. spotykanym na drodze życia przeciwnościom, przemagać trudności.

Walczyk, *zdr.* od Walc.

Waldhar, *nm.*, trawa morska, rosnąca na dnie mórz strefy umiarkowanej, używana zamiast włosienia do wypychania materaców, mebli, do opakowywania towarów, a w krajach nadmorskich jako nawóz.

Waldharowy, *nm.*, zrobiony z waldharu a. z waldharem.

Walec, bryła gieometryczna, utworzona obrotem prostokąta około jednego z jego boków, cylinder (fig.): sztuka drzewa, bryła kamienia a. minerału w kształcie mniej więcej walca gieometrycznego; **w.** rolniczy= cylinder drewniany a. żelazny,

umocowany w ramie i obracający ś., połączony z przyrządem zaprzęgowym do ubijania i rozgniatania gruntu, gnoju i t. p. (fig.).

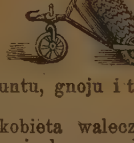

Walecznica, kobieta waleczna, bohaterka; bojowniczka, rycerka.

Walecznie, *przysł.*, w boju: dzielnie, bitnie, mężnie, odważnie.

Walecznik, mężczyzna walczący, bojownik, rycerz; człowiek waleczny, bojownik.

Waleczność, męstwo, dzielność, odwaga w walce, bohaterstwo.

Waleczny, dzielny w boju, mężny, odważny, śmiały, wojowniczy.

Waledykacja, *łć.*, pożegnanie.

Walenrodyzm, *łć.*, zemsta nad wrogiem przez uprzednie udawanie przyjaźni, a potem wystąpienie przeciw niemu (od imienia bohatera poematu Mickiewicza «Konrad Wallenrod»).

Walentego św. choroba—*p.* Epilepsja.

Walentynit, tlenek antymonu, gatunek minerału barwy szarej, żółtawej, o kryształach w postaci słupków, tafelek a. igiełek.

Waleń—*p.* Wal.

Walerjana, *rośl.*—*p.* Kozłek.

Walerjanowy, *łć.*, odnoszący ś. do walerjany, zrobiony z walerjany.

Walet, *fr.*, niżnik, czwarta (od asa) figura w kartach (fig.)

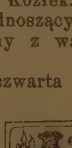

Waleta, *nm.*, pożegnanie, uczta pożegnalna.

Walgina, motyl z podrzędu miernikowców z rodziny drzewiniaków.

Walhalla, *nm.*, raj, niebo, miejsce pobytu bohaterów po śmierci w mitologji germańskiej; nazwa budowli, przeznaczonych na przedstawienia teatralne, muzykalne i t. p.; gmach, służący za panteon, poświęcony pamięci znakomitych Niemców, nieopodal Regensburga.

Wali, *arab.*, zarządzający prowincją turecką, gubernator.

Walialahdi, *arab.*, następca tronu.

Walić, *dok.* Walnąć; uderzać, stukać, bić, łomotać, okładać kijem, ranić szablą, grzmocić; uderzając przewracać, rozwalać, obalać, burzyć; porywać, unosić z sobą gwałtownie; rzucać na stos, na kupę, zwalać bez ładu, nieporządnie, sypańca kupę; rzucać, ciskać na kogo, aby go przygnieść, poranić, zabić; *przen.*, zwalać na kogo winę, obarczać go dpowiedzialnością, ciężarem nieszczęścia niezasłużonego; **w. sukno** = folować; **w. ś.**, przewracać ś., obalać ś., rujnować ś., dochodzić do upadku; bić ś. wzajemnie kijami, grzmocić siebie nawzajem; spadać, zwalać ś. na kogo, przygniatać go moralnie swym ciężarem; iść; gromadą, masą, hurmem, z hałasem, sunąć szumnie, w wielkiej ilości, w mnóstwie; deszcz **w-i**=pada gwałtownie.

Walida, *tur.*, sułtanka-matka, matka żyjąca panującego sułtana w Turcji.

Walidacja, *łć.*, uprawomocnienie, przyznanie, potwierdzenie, nadawanie czemu wartości.

Waligóra, imię bohatera-olbrzyma w baśniach słowiańskich, zdolnego rozwalać góry, brata Wyrwidęba.

Walik, *zdr.* od Wal; **w.** rdzeniowy=jedna z dwu cząstek warstwy rdzeniowej listka nerwowego u zarodka zwierzęcego a. ludzkiego, z których rozwijają ś. później różne części mózgu.

Walina, ruina, upadek; w *lm.*, **w-y,** ruiny, gruzy, zwaliska.

Walisnerja, *łć.*, nurzaniec śrubowy, południowo-europejska ro-

ślina wodna z rodziny żabiścieg owatych (fig.).

Walisty, walący ś. łatwo; wywrotny, chwiejny; o drzewach: pokręcony od wiatru.

Waliza, *fr.*, kuferek ręczny, pokryty skórą lub płótnem (fig.).

Walizka, *fr.*, mała waliza.

Walka, bitwa, bój, starcie, utarczka, zmaganie ś., zapasy: **w.** o byt=współubieganie ś. istot żywych o zdobycie środków potrzebnych do życia, przyczym zwyciężają organizmy mocniejsze.

Walkirje, *nm.*, w mitologji germańskiej: boginie, kierujące losem bitew i odprowadzające poległych bohaterów do Walhalli.

Walmowy dach, *nm.*, dach czterospadowy, ze spadkami i okapami na wszystkie cztery strony (f.); **w-e** sklepienie = sklepienie, opierające ś. o wszystkie cztery ściany, pośrodku wznoszące ś. jako sklepienie krzyżowe.

Walnąć—*p. nied.* Walić.

Walnie, *przysł.*, wybornie, dzielnie, znakomicie, porządnie, przednio, stanowczo, ostatecznie.

Walny, powszechny, ogólny, główny, jeneralny: sejm **w.**, post **w.**; droga **w.** = trakt bity; bitwa walna=stanowcza, rozstrzygająca; wyborny, znakomity, wyśmienity, przedni, dzielny.

Walor, *łć.*, wartość, znaczenie; **w-y,** papiery wartościowe.

Walorowy, *łć.*, odnoszący ś. do waloru.

Waltornia, *nm.*, metalowy dęty instrument muzyczny z rozwartym szeroko zakończeniem, o nizkim tonie (fig.).

Waltornista, *nm.*, muzyk, grający na waltorni.

Waluta, *wł.*, wartość, stopa mennicza; stosunek pieniędzy papierowych do złota i srebra; wartość obiegowa wekslu; rodzaj pieniędzy, w jakich weksel bywa wystawiony; **w.** rachunku = suma rachunku.

Walwacja, *łć.*, ocenienie, oznaczenie wartości.

Walwalacyjny, dotyczący walwacji, **w-a** tabela = wykaz nominalnej wartości różnych monet.

Walwas, miara objętości: blizko korzec.

Wał, *łć.*, długi nasyp ziemi, wznoszony w celach fortyfikacyjnych lub odgraniczających, grobla, tama; długa sztuka drzewa, graniasta a. kształtu walca, na której osadzają ś. koła, zęby itp., poruszające maszynerję; część warsztatu tkackiego, na którą nawija ś. przędza a. płótno, nawój; tyle płótna, ile ś. wytka z jednej osnowy; bałwan morski, fala; coś usypanego a. ułożonego w kształcie wału: **w.** siana = pokos; **w-em,** *przysł.*, długim, ściśniętym szeregiem, falą; pokotem, mostem.

Wałach, *nm.*, koń wytrzebiony.

Wałaszy, *nm.*, odnoszący ś. do wałacha.

Wałaszyć, *nm.*, ogiera robić wałachem, trzebić, kastrować, pohańbić.

Wałeczek, *nm.*, *zdr.* od Wałek.

Wałeczkowaty, podobny z kształtu do wałeczka, cienki i podłużny.

Wałecznik burakowy, robak z rzędu nicieni, uszkadzający buraki.

Wałek, cienki, niewielki wał ręczny: **w.** do wałkowania ciast, do wiercenia maku, do maglowania bielizny; coś skręconego w

kształcie walca, np. zwitek papieru, zwój płótna i t. p.

Wałęs, skorupiak krytodychawkowy z rzędu krótkoogoniastych, nadbrzeżnych.

Wałęsa, włóczęga, próżniak.

Wałęsać się, błąkać ś., włóczyć ś., chodzić z kąta w kąt bezczynnie.

Wałka, karawana wozów, czyli maź, naładowanych towarami.

Wałkarczyk, czeladnik wałkarski; syn wałkarza.

Wałkarski, należący do wałkarza, odnoszący ś. do wałkarza.

Wałkarz, rzemieślnik, który bieli płótno, wali sukno, oczyszcza suknie, blecharz, foluszник, pilśniarz; owad tęgopokrywy pięcioczłonkowy, pokrewny chrabąszczowi majowemu, lipczyk (fig.).

Wałkonić, miąć, ugniatać, gnieść, **w. ś.**, łazić z miejsca na miejsce, wałęsać ś., próżnować.

Wałkoń, człowiek, wałęsający ś. z kąta w kąt: wagus, próżniak, gapa, głupiec; nicpoń.

Wałkować, wałkiem przeciągać, rozpłaszczać, równać, wygładzać, czynić rozwlekłym; **w.** przedmiot =mówić długo, rozwlekle, powtarzając ś. wciąż o tym samym; bić, okładać; **w. ś.**, być wałkowanym; ciągnąć ś. długo.

Wałkowaty, mający kształ twałka.

Wałkownica, prasa wałkarska, stolnica wałkarska; deszczułka dość długa w karby z małym wałkiem, służąca do wałkowania bielizny (fig.).

Wałkownictwo, rzemiosło wałkarza.

Wałkowniczy—*p.* wałkarski.

Wałkowy, dotyczący wałka; podobny do wałka.

Wałołomny, łamiący wały.

Wałostaw, Wałokop, sztuka sypania wałów.

Wałowity, tłusty, jak wał; tęgi, potężny.

Wałowy, odnoszący ś. do wału, ściągający ś. do wału: wieniec **w.**=udzielany wodzom rzymskim za zdobycie obozu.

Wamborek—*p.* Węborek.

Wampir, gatunek nietoperza, żywiący ś. głównie owadami i owocami, a w braku właściwego pożywienia wysysający krew ssących, ptaków, a czasem ludzi śpiących (fig.); w podaniach ludu upiór, wysysający krew ludziom i zwierzętom; *przen.*, lichwiarz, człowiek, wyzuwający innych z mienia, jakoby wysysający ich krew.

Wanad, Wanadyn, *łc.*, pierwiastek chemiczny, metal srebrnobiały, bardzo trudno topliwy; niektóre jego związki są używane do pięknego atramentu czarnego, czarnej farby anilinowej, złotego bronzu, do bronzowania.

Wanadynit, rodzaj minerału, barwy żółtej, brunatnej a. czerwonej.

Wandal, Giermanin z plemienia tegoż nazwiska, *przen.*, barbarzyniec, niszczyciel wszystkiego, co napotka, niszczyciel cywilizacji.

Wandalizm, *łc.*, żądza niszczenia wszelkich zabytków oświaty, barbarzyństwo, dzikość.

Wandalski, odnoszący ś. do Wandalów, właściwy Wandalom; dziki, barbarzyński, niszczący oświatę i jej owoce.

Wandel, kara pieniężna, grzywna.

Wandruty, belki w kopalni, zabezpieczające od zapadnięcia ziemi, podpory, kątownice.

Wanga, *nm.*, każdy z dwu bali bocznych, w których są schody osadzone, bok schodów, policzek schodowy.

Waniek, wino zepsute, zwietrzałe, spleśniałe; człowiek głupi, próżny.

Wanienka, Wanieneczka, mała wanna.

Wanilina, substancja aromatyczna, znajdująca ś. w owocach wanilji, używana w lecznictwie i jako przyprawa do potraw.

Wanilja, Wanilla, *fr.*, wysuszone strąki pewnego gatunku storczyków środkowej Ameryki, o silnej, przyjemnej woni, używane jako przyprawa (fig.).

Waniljowy, *fr.*, dotyczący wanilji, zrobiony z wanilji.

Wankować w domu=tłuc ś., markować, przeszkadzać, pokutować.

Wanna, *nm.*, wielkie naczynie blaszane, kaflowe, metalowe, marmurowe itp. do kąpieli (fig.); brać **w-ę** = kąpać ś.; **w.** sucha = kąpiel nie z wody, lecz z pary; umyślne puszczenie sobie krwi przez otwarcie żył w celu samobójczym.

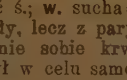

Wanton, rodzaj sieci rybackiej.

Wanus, *żd.*, człowiek próżny, zarozumiały.

Wańczos, *nm.*, szujka, klepka dębowa (z jakich robią ś. beczki).

Wańtuch, *nm.*, duży worek na wełnę, na chmiel i t. p.; *żart.*, brzuch.

Wapiarnia, piec do wypalania wapna.

Wapiennia, Wapiennica, budowla i piec do wypalania wapna.

Wapienniczy, odnoszący ś. do wapiennika.

Wapiennik, rzemieślnik, robotnik, trudniący ś. wypalaniem wapna.

Wapienny, dotyczący wapna, zawierający w sobie wapno, z wapna zrobiony, służący do wypalania wapna: piec **w.**; góra **w-na**= kopalnia wapna; grunt **w.**=zawierający w sobie wapno; woda **w-a**, mleko **w-e** = roztwór wodny wapna gaszonego; nawóz **w.**=zawierający w swym składzie chemicznym wapno; **w-a** skała osadowa= zawierająca związki wapna; kamień **w.**=węglan wapienny, związek, często spotykany w naturze, który wypalany w umyślnych piecach, daje tlenek wapnia, czyli wapno niegaszone.

Wapień, metal z grupy metali ziem alkalicznych, występujący w licznych związkach w skorupie ziemskiej (gips, wapniak, kreda, marmur i t. p.).

Waplinek—*p.* Gipsowiec.

Wapniak, rodzaj skały osadowej, składającej ś. z węglanu wapnia.

Wapniarka, kopalnia wapna, wagon do wożenia wapna.

Wapnić, pokrywać wapnem, posypywać wapnem, bielić.

Wapnieć, zamieniać ś. w wapno.

Wapnienie, zmienianie ś. w wapno; **w.** żył=choroba, polegająca na tym, że naczynia krwionośne stają ś. kruchsze.

Wapniowiec—*p.* Wapniak.

Wapniowy, taki, w którego skład wchodzi wapień: wodzian **w.**, węglan **w.**, chlorek **w.**, siarczan **w.** i t. p.

Wapnisko, złe, liche wapno; miejsce pozostałe po wydobyciu wapna, miejsce, gdzie składają wydobyte wapno.

Wapnisty, obfitujący w wapno,

nasycony wapnem, zawierający rozpuszczone w sobie wapno.

Wapno, związek chemiczny wapnia z tlenem: **w.** niegaszone a. palone=tlenek wapnia; **w.** gaszone=wodzian wapienny, powstający z połączenia tlenku wapnia z wodą; **w. hydrauliczne**=tlenek wapnia, pomieszany z innemi ciałami, np. z gliną, ma własność twardnienia pod wodą.

Wapnować, przemywać w wodzie wapiennej.

Wapń—*p.* Wapień.

Wapory, *łć.*, wyziewy, gazy sprawiające wzdęcie; atak nerwowy, spazmy.

Waporyzacja, *łć.*, parowanie, ulatnianie.

War, gotowanie, warzenie; ilość płynu, naraz uwarzonego; płyn wrzący, wrzątek, ukrop; wielkie gorąco, upał.

Wara!, *wykrz.*, oznaczający rozkaz niezbliżania ś., niedotykania ś. do czego, usunięcia ś., odejścia.

Waran, wielka zwrotnikowa jaszczurka, barwy żółtawo-zielonej w plamy czarne i żółte, przebywająca w rzekach Afryki, ostrzegacz (fig.).

Warcab, Warcaba, *nm.*, bierka, pionek, krążek drewniany a. kościany, służący do gry w warcaby; **w-y,** gra uprawiana na warcabnicy krążkami, wyglądającemi jakby toczone guziki zw. warcabami a. bierkami.

Warcabek, gatunek ślimaka płucodysznego, o skorupce żółtawej, zw. także nieruchem stawowym, błótniarka (fig.).

Warcabnica, *nm.*, tablica takaż, jak szachownica, służąca do gry w warcaby (f.), o 64, a we Francji o stu polach, i wtedy zamiast kwadratów naprzemian białych i kolorowych miewa często na sobie linje ukośne z grubszemi punktami, tak ś. krzyżujące, że tworzą kwadrat złożony z 25 punktów.

Warcabnik, *nm.*, motyl dzienny z rodziny powszelatków.

Warcabny, Warcabowy, *nm.*, dotyczący warcabów, odnoszący ś. do warcabów; **urzędnik przy żupach solnych.**

Warchlak, młody dzik, od sześciu tygodni do dwu lat (fig.).

Warcholec, bal z drzewa dębowego, używany do budowy okrętów.

Warcholić, siać niezgodę, wywoływać zwady, robić zamieszanie, wichrzyć, **w. ś.,** kłócić ś., wadzić ś., sprzeczać ś., swarzyć ś.

Warchoł, kłótnik, awanturnik, wichrzyciel, człowiek niespokojny, burzliwy; swar, sprzeczka, kłótnia.

Warczeć, Warczyć, *dok.* Warknąć; o zwierzęciu drapieżnym: wydawać głos podobny do przeciągłego brzmienia głoski *r*., wyrażający tym niezadowolenie, złość i t. p.; **mruczeć ze złości,** szemrać, wydawać odgłos drżący.

Warda, Wardawy, człowiek, używający lewej ręki zamiast prawej, mańkut.

Wardęga, bydlę; dobytek; czeladź; włóczęga, łazęga; zagrodnik.

Wardzanka, żądlica, owad błonkoskrzydły, spokrewniony z osą, barwy czarnej w żółte prążki (f.).

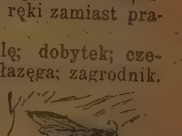

Warek, gatunek porostu morskiego.

Warga, górna a. dolna, ruchoma połowa ust, zakrywająca zęby (fig.); **w. sromna** = jedna z dwu zewnętrznych osłon części rodnych kobiety a. samicy; gryźć **w-i**=ze złości; **w. zajęcze** u człowieka=**w.** rozdwojona pośrodku (fig.); **brzeg naczynia,** płyty, schodzący ś. z drugim; **w.** roślinna (fig.).

Wargacz, morska ryba koścista, z grubemi obrzękłemi wargami i ostremi zębami, prześlicznie zabarwiona (fig.); gatunek niedźwiedzia azjatyckiego z pyskiem ryjowato wydłużonym.

Wargaty, mający wielkie wargi.

Wargielt, Wergielt, *nm.*, kara pieniężna, grzywna, wynagrodzenie za skaleczenie a. zabicie przypadkowe; pieniądze, użyte na przekupienie kogo, łapówka.

Wargokwiatowe, podrodzina roślin złożonych, z rzędu skupieńców.

Wargowaty, mający kształt wargi a. warg.

Wargowy, odnoszący ś. do wargi; spółgłoska **w-a** = tworząca ś. przez zupełne a. częściowe zwarcie warg; rośliny **w-e**=rodzina roślin dwuliścieniowych zrosłopłatkowych, o koronie kwiatowej, tworzącej jakby dwie wargi.

Warjacja, *łć.*, zmiana, przemiana, odmiana; w *muz.*, przeprowadzenie w rozmaity i coraz nowy sposób tej samej melodji lub tematu; obłąkanie, szał; nierówności w biegu planety.

Warjacki, *łć.*, właściwy warjatowi, szaleńczy, szalony, narwany; po **w-u,** *przysł.*, tak, jak czyni warjat, w sposób właściwy warjatowi, bez zastanowienia.

Warjant, *łć.*, ten sam ustęp lub wiersz jakiego utworu poetycznego, napisany w innej formie, odmianka.

Warjat, *łć.*, człowiek obłąkany, szalony, który stracił rozum, mający zmysły pomieszane, obłąkaniec, szaleniec, bzik; człowiek a. zwierzę gorącego temperamentu; dom **w-ów**=szpital, w którym trzymają pod zamknięciem i leczą obłąkanych; czyniący zamęt.

Warjatka, *łć.*, forma żeńska od Warjat.

Warjator, *łć.*, łgarz, fałszerz.

Warjola, *łć.*, ospa.

Warjować, *łć.*, tracić rozum, wpadać w obłąkanie, szaleć, postępować jak warjat, popełniać szaleństwo; okazywać nadmiar temperamentu, rzucać ś., ciskać ś., swawolić.

Wark, głos warczący psa a. drapieżnego zwierza; każdy głos warczący: **w.** maszyny; gniew, jawnie okazywane niezadowolenie.

Warkać—*p.* Warczeć.

Warkliwy, warczący, wydający wark; opryskliwy, mrukliwy, odburkliwy, przykry.

Warknąć—*p. nied.* Warczeć.

Warkocz, długie włosy na głowie splecione (fig.), kosa; garść podłużnych włókien; *przen.*, ród kobiecy, biała płeć: po **w-u**=po matce, po linji żeńskiej, po kądzieli; **w.** komety=smuga świetlana, ciągnąca ś. za kometą, ogon, miotła (fig.); gałąź brzozy płaczącej; **w.** Bereniki, włosy Bereniki= jeden z gwiazdozbiorów półkuli północnej; ta część sochy, cienko zacięta, która wchodzi w grądziel;

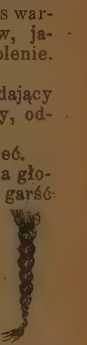

koniec tylnej śruby u strzelby; część górna żagla, związana a. ściągnięta; skrętka z kilku wici u orylów.

Warkoczowy, odnoszący ś. do warkocza.

Warkoczyk, *zdr.* od Warkocz.

Warkotać przeciw komu, odpowiadać mu głosem gniewnym, warkliwym; furczeć.

Warnia, miejsce, gdzie kryją ś. górnicy podczas wybuchu miny, rozsadzającej skałę; łaźnia.

Warować, *nm.*, umacniać, fortyfikować; zastrzegać sobie: w umowie, w uchwale; o psie: leżeć na brzuchu, opierając łeb na przednich łapach, pilnować, strzec.

Warowisko, miejsce warowne.

Warownia, to, co waruje, ochrania od napadu nieprzyjaciela, np. mury, szańce, rowy dookoła fortecy; miejsce warowne, twierdza, forteca.

Warownie, *przysł.*, z obwarowaniem, z warowniami; obronnie, ochronnie, bacznie, uważnie, czujnie; z zastrzeżeniem warunków, zabezpieczająco, z zabezpieczeniem prawnym.

Warownik, człowiek, który coś zabezpiecza, zapewnia, gwarant: **w.** okrętów=człowiek, zapewniający właścicielowi statku wynagrodzenie w razie zatonięcia statku.

Warowny, uzbrojony, obwaroway, otoczony murami, rowami, wałami i t. p.; zabezpieczający, ochraniający; zawierający w sobie zabezpieczenie, prawne zapewnienie = kontrakt warowny; ostrożny, baczny.

Warrant (*uorent*), *ang.*, świadectwo, wydane na złożony towar w składzie, na mocy którego właściciel może zaciągnąć pożyczkę; rozporządzenie władzy, pełnomocnictwo, rozkaz aresztowania.

Warstewka, *zdr.*, od Warstwa.

Warstewkowy, Warstewkowaty, złożony z warstewek.

Warstowiec, minerał, składający ś. głównie z krzemianu wapnia.

Warstwa, cienki pokład czego, równo usypany, ułożony, rozpostarty na innym; pokład geologiczny skorupy ziemskiej; *przen.*, pewna ilość ludzi jednakowego stanu, klasa społeczna, kasta.

Warstwować (się), układać (ś.) w warstwy.

Warsztat, *nm.*, pracownia.

Warsztatnik, *nm.*, rzemieślnik, pracujący na warsztacie a. w warsztacie, prowadzący warsztat, rękodzielnik, fabrykant.

Warsztatny, *nm.*, odnoszący ś. do warsztatu, pochodzący z warsztatu.

Warsztatownia, *nm.*, budynek, zawierający warsztaty.

Wart, zakręt główny nurtu rzecznego, prąd, płynący po linji krzywej, szybkość tego prądu.

Wart, *nm.*, mający pewną wartość, kosztujący pewną ilość pieniędzy; godzien czego, zasługujący na co; **w.** Pac pałaca, a pałac Paca, *żart.*, jeden taki sam dobry, jak i drugi.

Warta, straż, strzeżenie, stać na **w-cie**=strożować, pilnować, uważać; żołnierz stojący na **w-cie**= wartownik, szyldwach; straż postawiona dla pilnowania kogo a. czego, żołnierze, rozstawieni dla pilnowania, strzeżenia, czuwania; **w.** honorowa=postawiona dla uczczenia jakiego dygnitarza, świta, eskorta.

Wartałka, Wartołka, Wartaczka, przyrządzik, wkładany na wrzeciono, aby ś. dobrze i równo kręciło (fig.); zabawka dziecinna, kręcąca ś. za pociągnięciem jej sznur-

kiem, cyga, fryga, bąk; kobieta swarliwa, gniewliwa, zła.

Warterz, *nm.—p.* Wartownik.

Wartki, szybko kręcący ś., chyży, rzeźki, zwinny, szybki.

Wartko, *przysł.*, kręcąc ś. szybko, zwinnie, chyżo, raźnie.

Wartkonogi, szybko biegający.

Wartkość, szybkość ruchu wirowego, zwinność, chybkość, chyżość.

Wartman, *nm.*, retman, przewodnik statków wodnych.

Wartnik—*p.* Wartownik.

Wartny, płynący wartem zakrętem; szybki, chyży, zwinny.

Warto, godzi ś., nie szkodzi, dobrzeby było, należy, przystoi, uchodzi.

Wartogłowiec—*p.* Wartogłów.

Wartogłowieć, dostawać zawrotu głowy, szaleć.

Wartogłowy, mający przewróconą głowę; szalony; niespokojny, burzliwy, warcholski.

Wartogłów, Wartogłowiec, Wartołeb, pustak, półwarjat, narwaniec, postrzeleniec, bzik, szaleniec.

Wartogłówstwo, Wartogłowość, choroba: zawrót głowy; dziwactwo, bezrozumne postępowanie, szaleństwo, bzik.

Wartołka—*p.* Wartałka.

Wartościowość, w *chem.*, najmniejsza ilość atomów pierwiastka, łącząca ś. w związku z jednym atomem wodoru.

Wartościowy, mający dużą wartość, cenny, pożądany.

Wartość, to, co przedstawia przymiot rzeczy, mniej a. więcej cennej a. kosztującej, cenność, kosztowność, cena, posiadanie mniejszego a. większego szacunku ze względu na swą użyteczność, piękność, dobroć i t. p.; w ekonomji politycznej: **w.** dodatkowa, cz. nadwartość = cena pracy ludzkiej, potrzebnej do wytworzenia jakiegoś produktu; w *lm.*, **w-i**, wszystko, mogące być sprzedane a. nabyte, zwłaszcza papiery procentowe, akcje, weksle itp; *przen.*, wyższy lub niższy poziom przymiotu duchowego, godność, szlachetność.

Wartować, stać przy kim a. przy czym na straży, pilnować, stróżować, strzec—*p.* Wertować.

Wartownia, budka dla wartownika, dla straży, czatownia.

Wartownik, żołnierz, stojący na warcie, straż, stróż pilnujący.

Waruga, u flisaków: straż na statku wodnym.

Waruneczek, *zdr.* od Warunek.

Warunek, *nm.*, to, co zawarowano, zastrzeżono, to, od czego spełnienia zależy dotrzymanie umowy; okoliczność, na którą ktoś ś. godzi, zawierając z drugim umowę, kondycja; ochrona, obrona, strzeżenie, straż, warowanie; załoga warowni, straż osobista; w *matem.*, jedna z danych wielkości wiadomych, z których wyprowadza ś. niewiadoma.

Warunkować, stawiać warunki, zastrzegać, uzależniać; **w. ś.**, zabezpieczać ś. warunkami, stawiać wzajemne warunki.

Warunkowo, *przysł.*, pod warunkiem, z zastrzeżeniem, zależnie od czego.

Warunkowość, przymiot tego, co jest warunkowe, czego spełnienie zależy od pewnych warunków, zawarowanie.

Warunkowy, zawierający pewien warunek, pewne zastrzeżenie: sąd **w.**, wniosek **w.** w logice; zależny od pewnych warunków; w *gram.*, tryb **w.**=oznaczający czynność nie istniejącą w rzeczywistości, lecz pomyślaną, jako możliwa lub niemożliwa przy pewnych warunkach.

Warza, potrawa uwarzona, ugotowana, strawa, jadło; war, warzenie.

Warząchew, Warzęcha, duża łyżka drewniana, z długą rękojeścią, używana przy gotowaniu potraw (f.).

Warzelnia, miejsce, gdzie ś. coś warzy, gotuje: **w.** soli=budynek z przyrządami do wygotowywania soli z wody.

Warzęcha, rukiew lekarska, roślina trwała z rodziny krzyżowych, jadalna jako sałata (f.); **w.** chrzan=roślina z rodziny krzyżowych, o smaku ostrym, używana jako przyprawa do mięsa; ptak z rzędu bocianowatych, rodziny ibisów, o długim, płaskim dziobie (fig.).

Warzęchwa—*p.* Warząchew.

Warzonka, sól wywarzona z solanki.

Warzyć, wystawiać płyn na działanie wysokiej temperatury, doprowadzać go do temperatury wrzenia, gotować; zanurzywszy w płynie, wystawiać na działanie wysokiej temperatury, gotować; *przen.*, knuć, układać o głowie, przemyśliwać: **w.** co w umyśle; przez wywarzanie, wygotowywanie oddzielać cząstki stałe od płynnych, wygotowywać, wyparowywać; wodę **w.**, woda będzie= o pracy bezprzedmiotowej i bezużytecznej; jakie kto **w-y**, takie pija piwo = każdy jest sprawcą swego losu; **w.** gniew, zawiść, nienawiść w sercu = chować, żywić, ukrywać; **w. ś.**, być warzonym, gotować ś.

Warzyste (-ego), potrawa warzona, warza.

Warzysty, mogący być warzonym, gotowanym; gotowany, warzony.

Warzysz, robotnik w warzelni soli.

Warzywko, *zdr.* od Warzywo.

Warzywna, motyl z podrzędu nocnicówek, z rodziny sówek; piętnówka brukwiówka.

Warzywnia, budynek, w którym przechowują przez zimę warzywo.

Warzywnica, owad szkodliwy z rodziny pluskiew drzewnych (fig.).

Warzywnictwo, nauka o hodowaniu warzywa.

Warzywniczy, odnoszący ś. do warzywnictwa.

Warzywny, dotyczący warzywa, odnoszący ś. do warzywa: ogród **w.**, w którym posadzone jest warzywo; sklep **w.**=w którym sprzedają warzywa.

Warzywo, rośliny uprawne, przydatne do warzenia na potrawę dla ludzi, jarzyny, ogrodowizna; potrawa z jarzyn.

Wasal, *nm.*, w czasach feudalnych, w wiekach średnich: lennik, hołdownik, podległy suzerenowi.

Wasalstwo, *nm.*, stosunek wasala do suwerena.

Wasan—*p.* Waszmość.

Wasani, Waćpani, Waśćka, Acani, Aśćka, dawne przemówienie do kobiet zamężnych.

Wasanna, Wacanna, Waćpanna, Acanna, dawne przemówienie do kobiety niezamężnej, do panny.

Wasąg, jeden z koszów plecionych, stanowiących boki wozu chłopskiego, bryczki (fig.); wóz z takiemi koszami.

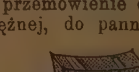

Wasążek, *zdr.* od Wasąg.

Waselina, *łc.*, tłuszcz, otrzymywany przy dystylacji ropy naftowej, używany do maści, do smarowania skóry lub metalowych części maszyny.

Wasengować się, krzywić się, okazywać niezadowolenie.

Wasędziej—*p.* Waszmość.

Wasężny, Wasągowy, odnoszący ś. do wasąga.

Wasilek, Wasilka — *p.* Chaber.

Wasiłek, Wasiłka, deska dębowa zdatna na klepkę, wańczos.

Wasindziej, Asindziej—*p.* Waszmość.

Waskulka, *łc.*, naczyńko do przechowywania olejów świętych, używanych przy obrzędzie chrztu.

Wasserpolak, *nm.*, ironiczna nazwa, nadawana Ślązakom przez Niemców.

Wasserwaga, *nm.* — *p.* Libella.

Wasserzupa, *nm.*, wodzianka, zupa z wody gorącej, masła i bułek a. chleba.

Wasz, do was należący, do was odnoszący ś., od was pochodzący, wam właściwy; **w.** zamiast twój; **w-a** miłość=tytuł, dawany dawniej osobom dostojnym—*p.* Waszmość.

Wasze (poufale)—*p.* Waszmość.

Waszeciać komu, mówić mu waszeć, tytułować go waszmością.

Waszeć—*p.* Waszmość.

Waszmościć, Waszmościać komu—*p.* Waszeciać.

Waszmościny, Waszecin, Waścin, Waćpaniny, dotyczący waszmości, należący do waszmości.

Waszmość, *skr. zam.* Wasza Miłość, Waszeć, Waść, Wasindziej: Waćpan, Jegomość, dawne przemówienie do mężczyzn, niższych stanowiskiem, asindziej.

Waszyngtonja, Welingtonja, *łc.*, sosnogron, olbrzymie drzewo szyszkowate, rosnące w Ameryce północnej, dochodzące do 500 stóp wysokości (fig.).

Waszyniec, jeden z waszych.

Waść, Waścin — *p.* Waszmość, Waszmościn.

Waśliwy, Waśniwy, niezgodny, sprzeczający ś.

Waśnić, doprowadzać do niezgody, do sporu, wywoływać kłótnię; **w. ś.** na kogo, mieć do niego niechęć, gniew, urazę; **w. ś.** z kim, być z nim w niezgodzie, spierać ś., sprzeczać ś., kłócić ś.

Waśniwy, kłótliwy, gniewliwy, swarliwy, niezgodny; pełen waśni, pochodzący z waśni.

Waśń, niezgoda, nieprzyjaźń, niechęć, gniew; spór, zwada, kłótnia, sprzeczka, nieporozumienie.

Wat—*p.* Watt.

Wata, *nm.*, wyrób z owoców roślin bawełna, używany do podszywania nią ubrań, aby były cieplejsze, do opakowywania, do opatrunków, okładów itp.; miękki jak **w.**: bez woli, łatwo ulegający.

Wataha, *tat.*, kupa zbrojna Tatarów, plondrująca w celu łupieżczym; *przen.*, banda rabusiów.

Watażka, *tat.*, dawny kozak ukraiński, przywódca drużyny wojskowej lub bandy rozbójniczej.

Waterklozet, *ang.*, rodzaj wychodka z przyrządem do spłókiwania nieczystości za pomocą wody (f.).

Waterlinja, *ang.*, linja, do której statek przy pełnym ładunku pogrąża ś. w wodzie.

Waterpas, *nm.*, przyrząd mierniczy—*p.* Libella.

Waterpolo (uoterpolo), *ang.*, gra w polo na wodzie, prowadzona przez zręcznych pływaków.

Waterproof (uoterpruf), *ang.*, nieprzemakalna tkanina i ubranie z niej zrobione.

Watować, *nm.*, podkładać watę pod odzież, pod przykrycie, dla ciepła; podszywać watą.

Watra, popiół po spalonych drzewach na karczowisku; popiół z węglem po spaleniu słomy; ognisko w polu.

Watt, nazwa jednostki pracy prądu elektrycznego (736 wattów odpowiada sile jednego konia parowego).

Watykan, *łć.*, pałac w Rzymie, będący rezydencją papieża, stolica papieska; dwór, rząd papieski.

Wawelit, rodzaj minerału, o kryształach drobnych, o postaci igieł, zebranych w sferyczne a promieniste skupienia.

Wawrzyn, drzewo zawsze zielone z rodziny wawrzynowatych, rośnie w Europie połud. i zachodniej, gałązkami jego wieńczą poetów; liście jego, zw. bobkowe, służą za przyprawę kuchenną, laur, bobek (f.).

Wawrzynek, krzew z rodziny wawrzynkowatych, o jagodach, zawierających sok słodki, wilczełyko (fig.).

Wawrzynowate, rodzina roślin dwuliścieniowych, drzew stref gorących, pięknie ulistnionych, aromatycznych, po większej części zawsze zielonych.

Wawrzynowiśnia—*p.* Laurowiśnia.

Wawrzynowy, dotyczący wawrzynu, należący do wawrzynu, z wawrzynu zrobiony; wieniec **w.**=godło sławy, dawane bohaterom, zwycięzcom, ludziom, odznaczającym ś. osobliwą zasługą.

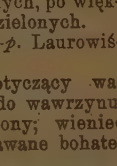

Waza, *fr.*, naczynie głębokie o ozdobnych kształtach w rodzaju misy z wygiętemi bokami i brzegami (fig.).

Wazeczka, Wazka, *fr.*, mała waza.

Wazelina—*p.* Waselina.

Wazomotoryjne nerwy, *łć.*, nerwy, powodujące rozszerzenie a. kurczenie naczyń krwionośnych; nerwy naczynioruchowe.

Wazon, *fr.*, doniczka na kwiaty.

Wazonkowiec, *fr.*, robak, żyjący w wazonach z kwiatami, spokrewniony z dżdżownicą.

Ważenie, *rzecz.* od Ważyć.

Ważka, mała waga; dość duży owadprostoskrzydły, o ciele wydłużonym, dużej głowie i wielkich oczach (fig.).

Ważki, mający sporą wagę; nielekki, dość ciężki.

Ważkość, przymiot tego, co jest ważkie, ciężkie.

Ważnica, w dawnych miastach polskich budynek, w którym urzędnicy sprawdzali wagę i miarę produktów.

Ważniczy, należący do ważnika, odnoszący ś. do ważenia.

Ważnie, *przysł.*, z wagą, z wartością, z ważnością.

Ważnik, urzędnik w dawnej Polsce, sprawdzający wagi i miary produktów.

Ważnomyślny, rozważny, rozsądny.

Ważność, ciężkość, ciężar, waga; wartość, cena; wielkie znaczenie, doniosłość; poważanie, szacunek, cześć.

Ważny, mający należytą wagę, ważący tyle, ile powinien ważyć; odnoszący ś. do wagi, stanowiący część składową wagi; mający wielkie znaczenie, taki, od którego wiele zależy, płodny w następstwa, doniosły; poważany, szanowny.

Ważyć, za pomocą wagi dochodzić ciężaru czego, przekonywać ś. jaka jest ciężkość czego, na wadze; *przen.*, roztrząsać w myśli, rozważać, rozbierać, oceniać w umyśle; określać za pomocą grundwagi położenie czego; **w.** grunt= określać jego wyniesienie ponad powierzchnię oceanu; chwiać wstrząsać, potrząsać, przechylać, przewracać; **w.** czym, kierować, władać, rządzić; szanować, czcić, poważać, szacować kogo; przywiązywać do czego wagę, cenić; narażać na niebezpieczeństwo, na szwank, ryzykować, hazardować, nie oszczędzać, wystawiać na szkodę; **w.** na kogo, na co, gotować coś, godzić, starać ś. coś osiągnąć, pochwycić; mieć pewną wagę, pewien ciężar; mieć pewną wartość, pewne znaczenie, znaczyć; **w. ś.**, być ważonym, dochodzić swego ciężaru na wadze; wahać ś., chwiać ś., być niezdecydowanym, przechylać ś. to na tę, to na ową stronę, rozważając co w duchu, pozostawać w niepewności, nie wiedzieć, jak sobie postąpić; śmieć, odważać ś. na co, mieć odwagę.

Wąchać, dochodzić zapachu jakiej rzeczy, wciągając go w nozdrze; *przen.*, dociekać czego, dochodzić, badać ostrożnie, dowiadywać ś. ukradkiem; próbować, przypuszczać; **w. ś.**, wzajemnie poznawać swój zapach, poznawać ś. nawzajem za pomocą powonienia; *przen.*, porozumiewać ś. tajnie, wchodzić w konszachty.

Wąchawiec, człowiek, mający dobry węch.

Wąchawy, który chętnie wącha, powąchujący, węszący.

Wądolnica, gatunek korala morskiego z pokręconemi, wydłużonemi rzędami komór, meandryna.

Wądół, dół długi a wązki i głęboki, parów, jar.

Wągielnica—*p.* Węgielnica.

Wągier skórny, wrzodzianka, powstająca z zatkania wylotów gruczołów łojowych—*p.* Wągr.

Wąglik, niebezpieczna zaraźliwa choroba zwierząt przeżuwających, przenosząca ś. i na ludzi w postaci wrzodu na karku, powstająca z bakterji wąglikowych; karbunkuł.

Wągr, mikroskopijnie drobny zarodek tasiemca, składający ś. z główki, szyjki i pęcherza, żyjący w kiszkach, szczególnie świni, i rozwijający ś. następnie w tasiemca; bąblowiec.

Wągroda, środkowa część wsi, miejsce ogrodzone.

Wągrowacieć, Węgrowacieć, dostawać wągrów.

Wągrowaty, Węgrowaty, mający na sobie wągry, osypany wągrami; mający kształt wągrów.

Wągrzak, rodzaj włókniaka z niewyraźnemi włóknami.

Wąkronić się, iść powoli, wlec ś., gramolić ś.

Wąs, zarost u mężczyzn na górnej wardze, poniżej nosa; włosy, wyrastające po bokach pyska u różnych zwierząt, przysadki, sterczące po bokach pyska nakształt wąsów: **w-y** u kota, u lwa, u suma; u roślin: cienki wyrostek zielny, najczęściej w kształcie skręconych spiralnie nici, za pomocą którego rośliny czepne przymocowują ś. do murów, parkanów, tyczek itp. (f.); część wystająca różnych przedmiotów i przyrządów, mająca pewne podobieństwo do wąsów ludzkich: **w.** u strzały, kotwicy, ankry murowej, obręczy i t. p.; nie każdy kąsa, co **w-ami** trząsa=mówi ś. o ludziach, udających groźnych junaków; na **w.** coś namotać=zakonotować sobie w pamię-

ci, żywić jakieś złe zamiary względem kogo; nastroszyć **w-a**= przybrać minę groźną; to, co spadło z **w-a** = rzecz odrzucona, pogardzona.

Wąsacz, ryba koścista skrzelowata, brzuchopłetwa, śledziowata —*p.* Wąsal.

Wąsal, mężczyzna mający ogromne wąsy.

Wąsat, Wąsac, ból w krzyżu.

Wąsatek, odmiana owsa.

Wąsatka, odmiana pszenicy.

Wąsaty, mający duże, gęste wąsy.

Wąsienica, Wąsionka, gąsienica owłosiona.

Wąsieniczny, odnoszący się do wąsienicy.

Wąsik, mały wąs, wąs dopiero rosnący.

Wąsisko, wielki wąs.

Wąski—*p.* Wązki.

Wąsonogie, rząd skorupiaków morskich dwuklapowych.

Wąsopławy, gromada zwierząt, mających wzdłuż odwłoku liczne nitki czyli wąsy stawowate.

Wąsowica, Wąsionka, w *budow.*, ozdoba architektoniczna w kształcie dwuch wywróconych i stykających ś. z sobą liter S.

Wąsówka, owad skrzydlaty z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Wąśnik, owad skrzydlaty z rzędu dwuskrzydłych, komorowatych.

Wątek, w tkaninie nitki biegnące w poprzek nitek osnowy, krzyżujące ś. z nią pod kątem prostym; nić, pasmo; bieg, ciąg: **w.** życia; przedmiot, materja, treść: **w.** rozmowy, rozumowania, opowieści.

Wątkowy, odnoszący ś. do wątku.

Wątlak, mały motyl z podrzędu miernikowców z rodziny drzewiniaków.

Wątleć, stawać ś. wątłym, słabieć, słabnąć, mizernieć, tracić na ciele, na siłach, na energji.

Wątlica, stara wątła baba.

Wątlić, czynić wątłym, słabym, słabszym, osłabiać, sprawiać, że coś wątleje.

Wątluchny, bardzo wątły; delikatny, chorowity.

Wątło, Wątle, *przysł.*, słabo, szczupło, bezsilnie, mizernie, słabowicie.

Wątłość, słabowitość, szczupłość, mizerność, chorowitość, brak mocy, siły.

Wątlusz, duża ryba, żyjąca w morzach północnych dająca wielką ilość tranu i mięsa pod nazwą: kabeljana, stokfisza, klepfisza i laberdanu, dorsz (fig.).

Wątły, szczupły, mizerny, słabowity, chorowity, bezsilny, słaby.

Wątor, fuga z brzegu klepek beczki a. innego naczynia podobnego, w którą wprawia ś. dno; worek skórzany, nadęty powietrzem, do przepływania rzeki.

Wątornik, narzędzie bednarskie do wyrzynania wątorów, żelazko zębate, osadzone na drewnianej rękojeści.

Wątpiciel, człowiek, który wątpi.

Wątpić, chwiać ś. między pewnością a niepewnością; nie być pewnym czego; nie wiedzieć, czy wierzyć w co a. komu, czemu; nie dawać czemu wiary, mieć wątpliwość co do czego, powątpiewać.

Wątpienie, powątpiewanie, wahanie ś., wątpliwość, niepewność.

Wątpliwie, *przysł.*, niepewnie, z wątpliwością; niewątpliwie = z pewnością, niezawodnie.

Wątpliwość, niepewność, powstająca w umyśle człowieka, wahającego ś. między wiarą a niewiarą, nie wiedzącego, na co ś. zdecydować, co wybrać, nie mogącego zdać sobie sprawy, czy było tak, czy inaczej.

Wątpliwy, ulegający wątpliwości co do którego zachodzi wątpliwość; zwycięstwo **w-e**=niewiadomo, na którą stronę ś. przeważy.

Wątroba, duży narząd barwy brunatnej, położony w jamie brzusznej po prawej stronie obok żołądka, pod przeponą; **w.** siarczana = mieszanina związków chemicznych, mianowicie rozmaitych siarków potasu, barwy wątroby.

Wątrobne (-ego), w dawnej Polsce: powinność dostarczania wątrób bydlęcych dla sokołów książęcych.

Wątrobnica, odmiana cynobru—*p.* Przylaszczka.

Wątrobnik, ryba morska zbliżona z kształtu i koloru do wątroby ludzkiej—*p.* Przylaszczka.

Wątrobny, Wątrobowy, dotyczący wątroby, odnoszący ś. do wątroby; **w-ne ziele** = roślina alpejska.

Wątrobowce, klasa roślin, należąca do gromady mchowych, działu rodniowców zarodnikowych (f.).

Wątrobowy—*p.* Wątrobny.

Wątróbka, mała wątroba; mieć **kogo na w-ce**=mieć do niego pretensję, ansę, nie zapomnieć mu jakiej urazy; mieć co na **w-ce** = nie zapominać urazy z powodu doznanej krzywdy.

Wątrznik, robak z gromady wewnętrznych, nitkowatych.

Wąwozisty, obfitujący w wąwozy, wądoły.

Wąwóz, wązki albo głęboki wielki parów, wądół, jar; dolina, przesmyk między górami, rów (f.).

Wąza, komórka w plastrze wosku.

Wąziuchny, Wąziutki, bardzo wązki.

Wązki, nie szeroki, nie rozległy wszerz, zajmujący niewiele miejsca wszerz.

Wązko, *przysł.*, nie szeroko, mało miejsca wszerz a. w poprzek; ciasno wszerz, nieprzestronno, nierozlegle w poprzek.

Wązkoliści, mający liście wązkie a. długie.

Wązkonose, małpy Starego świata, mające ogon i wszystkie cztery kończyny jednakowej długości.

Wązkopłetw, ryba koścista skrzelowata, piersiopłetwa, listkowata.

Wązkość, właściwość tego, co jest wązkie, nieszerokość.

Wązwa, owad chrząszczowaty, czterostawny, wryjkowaty.

Wąż, zwierzę kręgowe z gromady gadów, bezkończynowe, o ciele wydłużonym, pokryte łuskami i tarczami, o języku długim, wysuwalnym, na końcu rozdwojonym, znajduje ś. w licznych gatunkach i odmianach, np.: **w.** wodny (f.), **w.** morski (f.), **w.** koralowy (fig.); zły duch, szatan, kusiciel; człowiek chytry, przebiegły, zły, zdradliwy, niewdzięczny, szkodliwy; działo bardzo długie z małym otworem; rura długa, spiralnie skręcona, w różnych maszynach, przyrządach naukowych i t. p., wężownica; długa kiszka u sikawek; jeden z gwiazdozbiorów na północnej półkuli; chować węża w zanadrzu = za dobrodziejstwa otrzymywać niewdzięczność, być niewdzięcznym, przygotowywać zdradę; **ma w-a** w kalecie, w kieszeni = jest skąpy, nieużyty.

Wbić—*p. nied.* Wbijać.

Wbiec—*p. nied.* Wbiegać.

Wbiegać, *dok.* Wbiec, Wbiegnąć; biegnąc wchodzić, dostawać ś. do środka czego; wchodzić szybko; biec z miejsca niższego na wyższe.

Wbieżeć—*p. nied.* Wbiegać.

Wbijać, *dok.* Wbić; bijąc, uderzając zagłębiać co w co, wtykać, wpychać biciem; uderzając, bijąc nasadzać na co, nabijać, przybijać: **w.** na pal, na krzyż; **w.** co komu w uszy = ciągle mu mówić, aby zapamiętał; **w.** komu co w ręce = zmuszać do wzięcia; **w.** komu ćwiek, klin w głowę = nabawiać kłopotu, zadawać pewną trudność; **w.** co komu w głowę, w pamięć, do mózgu = powtarzając zmuszać do zapamiętania, wrażać, wpajać; **w.** co sobie w głowę = starać ś. zapamiętać, narzucać sobie jakąś myśl natrętną.

Wbrew, *przyim.*, wprost przeciwnie czemu, na przekór czemu, pomimo co.

Wbrodzić—*p.* Webrnąć.

Wbrzeże, przylądek; zatoka.

Wbudowywać, *dok.* Wbudować; w gotową budowę wstawiać jeszcze inną, a. część jaką.

Wcale, *przysł.*, zupełnie, całkowicie, ze wszystkim, zgoła; nieźle, dobrze, jak należy, niczego sobie; **w.** nie = zupełnie nie.

Wcedzać, *dok.* Wcedzić, cedząc wpuszczać co do czego.

Wcharkać, *dok.* Wcharknąć; charkaniem wciągać w usta, w gardło.

Wchlebiać, *dok.* Wchlebić; wcielać (ś.) w chleb; pochlebstwem wmawiać co w kogo, przyznawać komu co pochlebnego; **w. ś.**, starać ś. przypodobać.

Wchłaniać, *dok.* Wchłonąć; wbierać, wsysać, wciągać w siebie; jeść a. pić łapczywie; przyjmować w siebie, wrażać sobie w umysł.

Wchłanianie, wsysanie pokarmów w przewodzie kiszkowym.

Wchłonąć, Wchłonić — *p. nied.* Wchłaniać.

Wchodowy, służący do wchodu, odnoszący ś. do wejścia.

Wchodzić, *dok.* Wejść; idąc przenikać wewnątrz czego, iść aż do środka czego; **w.** w co, stawać ś. czymś, przechodzić w co, stawać ś. udziałem czego: **w.** w zwyczaj, w modę, w mniemanie, w nałóg; w przysłowie; **w.** w co, zapuszczać ś., wdawać ś. w co, należeć do czego, zajmować ś. czym gorliwie; dochodzić czego, badać początek, przyczynę czego, zgłębiać co, roztrząsać, rozpamiętywać, rozważać, dociekać; zwracać uwagę, zważać; **w.** w siebie, zastanawiać ś. nad własnym postępowaniem, nad sobą samym; **w.** z kim w co, zawierać z nim umowę, układać ś., umawiać ś., porozumiewać ś., wdawać ś. w interesy z kim; **w.** w co, do czego, być używanym do czego, jako jedna z części składowych, stanowić część jakiejś mieszaniny a. związku chemicznego; z niższego miejsca przedostawać ś. na wyższe, wschodzić, wznosić ś., iść pod górę: **w.** na schody, na górę; słońce **w-dzi.**

Wchodzień, człowiek, który wszedł dokąd, przychodzień.

Wchód, ruch człowieka a. innej istoty, przedostającej ś. w głąb, wewnątrz czego, wchodzenie; miejsce, otwór, którym ś. wchodzi dokąd, wejście, brama, wrota, drzwi, furtka, przedpokój, przedsionek.

Wciąć—*p. nied.* Wcinać.

Wciągać, *dok.* Wciągnąć; ciągnąć wewnątrz czego, do środka czego, przepuszczać w środek czego; *przen.*, namawiać, skłaniać do współuczestnictwa w jakiej sprawie, zwłaszcza złej, wplątywać, wikłać w co; *przen.*, wkładać, wprawiać, przyzwyczajać, wdrażać; ciągnąc przenosić z niższego miejsca na wyższe; nakładać na

siebie, **naciągać, odziewać**; wjeżdżać gromadnie, hurmem, w wielkiej liczbie; **w. ś.**, być wciąganym; *przen.*, wdrażać ś., wprawiać ś., przywykać, przyuczać ś.

Wciągnąć—*p. nied.* Wciągać.

Wciąż, *przysł.*, ciągle, nieustannie, bez przerwy, bez ustanku.

Wcibiać—*p.* Wścibiać.

Wciec—*p. nied.* Wciekać.

Wciekać, dok. Wciec, ciekąc przedostawać ś. w środek czego, płynąc, kapiąc, przenikać dokąd, wpływać.

Wcielać, dok. Wcielić, przyłączać, włączać, spajać w jedno ciało, łączyć w całość organiczną, jednoczyć, zespalać; nadawać ciało, postać widomą, kształt, ruchy, urzeczywistniać; **w. ś.**, brać na siebie ciało, przyoblekać ś. w ciało; przybierać na siebie postać realną, kształt widomy, stawać ś. rzeczywistym.

Wcielenie, *rzecz.* od Wcielać; postać, w którą ś. jaka myśl, jaka idea wcieliła.

Wcielić—*p. nied.* Wcielać.

Wcielony, *imiesł.* od Wcielać; istny, prawdziwy, istotny, rzeczywisty.

Wcierać, *dok.* Wetrzeć, trąc, nacierając sprawiać, żeby coś weszło, wewnątrz wsiąkło; **w. ś.**, być wcieranym.

Wcieranie, *rzecz.* od Wcierać; dostać **w.** = dostać bicie, baty.

Wciernastki—*p.* Wściornastki.

Wcięcie, *rzecz.* od Wciąć; zagłębienie, zrobione cięciem, część węższa czego, wycięcie w bokach, część wcięta, miejsce w pasie, w stanie, stan, talja.

Wcięty, wsadzony za pomocą cięcia; mający zagłębienie, szczerbę, głębokie nacięcie; o liściach: mający bok jakby wystrzyżony; o stroju: cienki w pasie.

Wcinać, *dok.* Wciąć, cięciem robić szczerbę, zagłębienie; wycinać fugę i wkładać, wciskać jedną rzecz w drugą.

Wcinany, którego wcięto, wycięty, wcięty.

Wciornastek mały, owad prostoskrzydły z gromady pluskwowatych mszyc, wysysa źdźbła różnych roślin (fig.); wszystek.

Wciornastki—*p.* Wściornastki.

Wciskać, *dok.* Wcisnąć; cisnąc wpychać, wgniatać, wtłaczać; cisnąc nasadzać na co, napychać; cisnąc rzucać do środka, wewnątrz czego; wyciskając sok z czego, wpuszczać, wlewać go do czego; **w. ś.**, przedostawać ś. dokąd przez ciasny otwór, przenikać z trudem, po zwalczeniu wszelkich przeszkód; narzucać ś., wchodzić dokąd nie proszony i nie wołany.

Wcisnąć—*p. nied.* Wciskać.

Wczas, wygoda, dogodność, rozkosz; spoczynek, odpoczynek, wytchnienie, odpoczywanie; spokojność, spokój; wszystko, co przynosi wygodę, daje odpoczynek, miejsce dogodne do spoczywania; *przysł.*, **w.** a. za **w-u**=w samą porę, we właściwym czasie, dość wcześnie, nim przeminie czas sposobny.

Wczasik, Wczasiczek, dogodnostka, wygódka; przyjemny odpoczynek.

Wczasność, wygoda, dogodność.

Wczasować kogo, sprawiać mu rozkosz, otaczając go wygodami: dając miły odpoczynek; **w. ś.**, używać wczasu, wygód, odpoczywać.

Wczasowity, zapewniający wypoczynek.

Wczasownik, człowiek, lubiący wygody i próżnowanie, wygodniś, sybaryta.

Wczasowny, obfitujący w wygody, odnoszący ś. do wczasu; o

człowieku: mogący używać wczasu; zamożny, bogaty.

Wczelak, motyl dzienny z rodziny powszelatków, malwowiec.

Wczesność, wygoda, dogodność, udogodnienie; rozkosz, rozkoszność; czas właściwy, pora dogodna, sposobność nadarzająca ś., zręczność nastręczająca ś.; czas wczesny, nie późny.

Wczesny, dokonywany, odbywający ś. we właściwym czasie, o dogodnej porze; przypadający nie za późno, dość wcześnie; za wczasu, wcześnie dojrzewający, rychlej, niż inne gatunki: **w.** owoc, zboże; **w.** ptaszek=człowiek, wcześnie wstający; **w.** dowcip=właściwy, zręczny.

Wcześnie, *przysł.*, w sposobnej porze, we właściwym czasie = za wczasu, nie za późno; pierwej niż coś innego = rano.

Wcześniuchny, Wcześniutki, bardzo wczesny.

Wczłowieczać, *dok.* **Wczłowieczyć**, wcielać w postać ludzką; podnosić do godności człowieka.

Wczołgiwać się, *dok.* Wczołgnąć ś.; czołgając ś., przedostawać ś, wkradać ś.. wciskać ś., włazić.

Wczołgnąć się—*p. nied.* Wczołgiwać ś.

Wczora, Wczoraj, *przysł.*, w dniu, który był przed dzisiejszym, dnia poprzedniego.

Wczorajszy, pochodzący z dnia, poprzedzającego dzisiejszy, zdarzony w dniu minionym; jesteśmy **w-i**=należymy do przeszłości, ja nie **w.**=żyję nie od dnia wczorajszego, żyłem już dość długo na świecie; **w-ego** dnia szuka = szuka rzeczy niepodobnej do znalezienia.

Wczuć się—*p. nied.* Wczuwać ś.

Wczuwać się, *dok.* Wczuć się; uczuciem wnikać w co, poznawać co za pomocą czucia, wgłębiać ś., przejmować ś.

Wczyniać się za kim, wstawiać ś.

Wczytać się—*p. nied.* Wczytywać się.

Wczytywać się, *dok.* Wczytać ś.; czytając coraz dalej jaką książkę, artykuł, rozprawę, poznawać coraz bardziej myśl pisma, wnikać w treść czego.

Wćwiczyć (się), przyuczyć (ś.). wdrożyć (ś.) do czego, wprawić (ś.), włożyć (ś.) w co.

Wdać—*p. nied.* Wdawać.

Wdal, W dal, *przysł.*, w daleką przestrzeń, w punkt daleki, do miejsca odległego.

Wdały, ładny, piękny.

Wdarcie się, wejście gwałtowne, dostanie ś. przebojem do jakiego miejsca.

Wdawać, *dok.* Wdać; namawiać, skłaniać kogo do udziału w czym, wciągać, wplątywać w co; **w. ś.**, mieszać ś. do czego, brać w czym udział, wtrącać ś. do czego; przyplątywać ś., przystępować: wdała mu ś. gangrena = dostał jej; **w. ś. z kim**, wchodzić z nim w stosunki, przyjaźnić ś., zadawać ś., wstępować w związki, porozumiewać ś.; **w. ś.** w co, oddawać ś. czemu z zapałem, całą duszą; **w. ś. w kogo**, być do niego zupełnie podobnym pod względem cielesnym a. duchowym, być nieodrodnym względem kogo; **w. ś. z kim w rozmowę**=zaczynać rozmawiać, prowadzić ją, dyskutować.

Wdąć—*p. nied.* Wdymać.

Wdech, wdychanie, wciągnienie powietrza w płuca.

Wdepnąć—*p.* Wdeptać; **w.** w co = wdać ś. w jaką niedobrą sprawę i być przez to narażonym na przykrość, na stratę.

Wdeptać—*p. nied.* Wdeptywać.

Wdeptywać, *dok.* Wdeptać, depcąc, stąpając, wchodzić w co; stawać nogą na czymś nieczystym i uwalać ś.; depcąc wtłaczać, wgnia-

tać, wciskać; udeptywać, wyrównywać depcąc.

Wdęty, za pomocą dęcia, dmuchania, wtłoczony, wepchnięty, zgięty.

Wdłuż, *przysł.*, w kierunku długości, wzdłuż.

Wdmuchać, Wdmuchnąć—*p. nied.* Wdmuchiwać.

Wdmuchiwać, *dok.* Wdmuchać, Wdmuchnąć; dmuchaniem wpychać, wtłaczać np. powietrze, gaz jaki, proszek, płyn rozpylony.

Wdowa, kobieta, której mąż umarł; u **w-y** chleb gotowy, ale nie każdemu zdrowy = wygodnie jest ożenić ś. z wdową majętną, ale nie zawsze dobrze ś. na tym wychodzi; motyl z podrzędu prządków, rodziny niedźwiedziówek (fig.).

Wdowi, Wdowieński, dotyczący wdowy, należący do wdowy.

Wdowiec, mężczyzna, któremu żona umarła.

Wdowieć, zostawać wdowcem a. wdową, tracić męża a. żonę.

Wdowieński, Wdowin—*p.* Wdowi.

Wdowieństwo, stan wdowca a. wdowy.

Wdowożeń, mężczyzna, żeniący ś. z wdową.

Wdówka, *zdr.* a. *pieszcz.* od Wdowa; ptak z rzędu wróblowatych, śpiewających, o pięknym upierzeniu z pięknemi długiemi piórami w ogonie; **w-ki,** roślina z rodziny czystkowatych o kwiatach żółtych, posłonek.

Wdrabiać, *dok.* Wdrobić; drobiąc, krusząc, łamiąc na drobne kawałki, wrzucać, wkruszać.

Wdrażać, *dok.* Wdrożyć; skierowywać na pewną drogę, naprowadzać, nawodzić na co; **w.** śledztwo=rozpoczynać; wpajać, wrażać, wmawiać drogą namowy, nauki, wychowania; **w. ś.,** przywykać do pewnej drogi, przyzwyczajać ś. do chodzenia nią; przywykać, przyzwyczajać ś., nabierać wprawy.

Wdrążać, *dok.* Wdrążyć, robiąc wydrążenie, zagłębienie, wpuszczać, wciskać w nie coś drugiego.

Wdrobić—*p. nied.* Wdrabiać.

Wdwójnasób, *przysł.*, podwójnie, dwa razy tyle.

Wdychać, wciągać powietrze w płuca; wdmuchiwać, tchnieniem wpędzać: powietrze, gaz i t. p.

Wdymać, *dok.* Wdąć, dmuchając wpędzać wpychać, wtłaczać, wciskać w co, wdmuchiwać.

Wdyszeć, westchnąć.

Wdziać—*p. nied.* Wdziewać.

Wdziedziczyć się, zagarnąć gwałtem dziedzictwo.

Wdzierać się, *dok.* Wedrzeć ś.; wciskać ś. gwałtem, przedostawać ś. dokąd, pokonywając wszelkie przeszkody pomimo napotykanego oporu; wchodzić do środka czego, wstępować z niższego miejsca na wyższe; *przen.*, siłą, przemocą, gwałtem opanowywać co, przywłaszczać co sobie.

Wdzierca, człowiek, który wciska ś. gdzie nieproszony; człowiek, który opanowywa co przemocą; samozwaniec, przywłaszczyciel; napastnik, rabuś.

Wdzierczy, korzystający z przemocy, nacechowany wdzierstwem, właściwy wdziercom, nieprawny, napastniczy, rabusiowy.

Wdzierka, wdzieranie ś.; duma. ambicja, pycha.

Wdzierstwo, wdzieranie ś., wdarcie ś. dokąd przemocą, napaść, rabusiostwo; przywłaszczanie sobie czego.

Wdzierżać (się), powstrzymać (ś.), powściągać (ś.).

Wdziewać, *dok.* Wdziać, wkładać przywdziewać odzież na kogo a. na siebie; ubierać (ś.), odziewać (ś.); wsadzać na co, wkładać, zatykać na czym, wtykać.

Wdzięczeć, stawać ś. wdzięcznym, miłym, pociągającym, nabierać wdzięku.

Wdzięczen—*p.* Wdzięczny.

Wdzięcznie, *przysł.*, z uczuciem wdzięczności za doznane dobrodziejstwa, wyświadczone usługi; z wdziękiem, mile, ujmująco, przyjemnie, sympatycznie; łaskawie, z zadowoleniem.

Wdzięczniuchny, Wdzięczniutki, Wdzięczniusi, nader miły, ujmujący, bardzo przyjemny, pełen wdzięku.

Wdzięcznogłosy, mający miły, wdzięczny głos.

Wdzięcznomówny, mający miły sposób mówienia.

Wdzięcznomruczny, mile, słodko szemrzący.

Wdzięcznopamiętny, z wdzięczności pamiętający o doznanych dobrodziejstwach.

Wdzięcznopłynny, mile płynny, pięknie brzmiący: wiersz **w.**

Wdzięcznorymny, mające wdzięczne, harmonijne rymy.

Wdzięczność, szlachetne uczucie, jakie ma odbierający dobrodziejstwa a. usługi dla tego, kto mu je wyświadcza, oraz gotowość do wzajemności, wywdzięczenia ś.; przyjemność, słodycz, wdzięk, czar, urok zniewalający.

Wdzięcznośpiewny, mile śpiewający.

Wdzięcznowonny, mający woń miłą.

Wdzięcznusia, miła, przyjemna, ładna kobieta.

Wdzięczny, pamiętający doznane dobrodziejstwo a. przysługę, przejęty uczuciem wdzięczności, gotowy do usług wzajemnych; miły, sympatyczny, ujmujący, pociągający.

Wdzięczyć, czynić wdzięcznym, przyjemnym, miłym; ozdabiać, umilać; **w. ś.**, przymilać ś., łasić ś., wdzięcznie ś. uśmiechać, robić słodkie miny do kogo; **w-y ś.**, jak pies do bata=przymila ś. z poniżeniem godności własnej.

Wdzięk, przymiot pociągający, czar, urok, ujmująca powierzchowność; dołek, pieprzyk na twarzy u kobiety.

Wdzięka, zaszczyt, chluba, ozdoba; osoba, przynosząca chlubę swej rodzinie, krajowi i t. p.; w *lm.* **w-i**, boginie Gracji, Charyty.

Wdziękla, roślina—*p.* Gloksinia.

Wdziękosława, roślina pysznokwiat.

We, *przyim. zam.* w, przed wyrazami zaczynającemi ś. od zbiegu spółgłosek, np. we mnie, we dnie, we dworze i t. p.

Weba, *nm.*, najcieńsze płótno lniane.

Webowy, zrobiony, szyty z weby.

Webrnąć, brodząc idąc w bród, wejść w wodę, zagłębić ś. wejść mimowoli w jaką biedę, w jaki nieprzyjemny interes.

Wecować, *nm.*, ostrzyć.

Weda, *hind.*, święte księgi Indusów, najdawniejsze zabytki piśmiennicze staroindyjskie (język—t. zw. sanskryt wedaiczny) obejmujące pieśni, hymny i modlitwy.

Wedeta—*p.* Wideta.

Wedle, *przyim.*, przy, obok, tuż niedaleko od czego; odpowiednio do czego, stosownie do czego, w miarę, względnie do czego, według; żyć **w.** Boga=stosownie do rozkazów Boga; pobożnie; nie **w.** myśli=nie po myśli, niepomyślnie; **w.** stawu grobla=należy żyć wedle swego stanu, według możności; co myślisz **w.** tego?=o tym cienko, krucho **w.** niego = źle z nim, jest blizki ruiny majątkowej jest bardzo chory; **w.** tego, co i owszem=mówi ś. o rzeczy przyjemnej, a znanej, nie potrzebujące bliższego wyjaśnienia.

Wedrzeć ś.—*p. nied.* Wdzierać ś

Wedźwud, *ang.*, słynne i cenne

pięknie wyrabiane wyroby garncarskie, czarne i błękitne, z wypukłemi białemi ozdobami.

Wegietabilja, *łc.*, rośliny, pokarmy roślinne.

Wegietacja, *łc.*, wzrost roślin, życie roślin, roślinność.

Wegietarjanin, *łc.*, jarosz, zwolennik żywienia ś. pokarmami roślinnemi.

Wegietarjanizm, *łc.*, żywienie ś. wyłącznie pokarmami roślinnemi, jarstwo.

Wegietarjański, *łc.*, dotyczący wegietarjanizmu, jaroszowski.

Wegietować, *łc.*, rosnąć, wzrastać; żyć z dnia na dzień, wlec żywot.

Wegnać—*p. nied.* Wganiać.

Wehabici, Wahabici, sekta mahometańska.

Wehemencja, *łc.*, gwałtowność, natarczywość, zapalczywość, gniew.

Wehikuł, *łc.*, pojazd, wóz.

Wej!, *wykrz.*, oznaczający ukazywanie, zwracanie czyjejś uwagi na co; patrz!, otol, ót!

Wejrzeć, Wyglądnąć, *nied.* Wyglądać; na kogo, na co, spojrzeć, rzucić okiem na co, zwrócić wzrok na co, zwrócić uwagę; **w.** w co, zajrzeć, skontrolować, sprawdzić; spojrzeć łaskawie, przyjąć co łaskawie; spojrzeć z politowaniem, zmiłować ś, zlitować ś.

Wejrzenie, spojrzenie, wyglądnięcie, zajrzenie w co, np. w interesy, w zarząd; kontrola, sprawdzenie czego; wyraz wzroku, wyraz twarzy; wygląd, powierzchowność.

Wejście, otwór, przez który ś. wchodzi, furtka, wierzeje, drzwi, brama, wchód.

Wejść—*p. nied.* Wchodzić.

Wekiera, maczuga z wielką gałką, nabitą żelaznemi kolcami.

Weksa, Weksacja, *łc.*, dręczenie, dokuczanie, drażnienie.

Weksel, *nm.*, wymian, piśmienne zobowiązanie ś., napisane w formie przez prawo handlowe ściśle przepisanej, wypłacenia osobie drugiej lub na zlecenie tejże osobie trzeciej oznaczonej kwoty, w oznaczonym czasie i miejscu; **w.** ciągniony a. trasowany—*p.* Trata; **w.** dęty=weksel grzecznościowy; **w.** domicylowany = weksel, w którym wskazane jest mieszkanie, gdzie wypłata ma być dokonana; **w.** prosty albo suchy, jest zobowiązaniem pomiędzy dwiema tylko osobami, przyczym ta, na której zlecenie jest wystawiony, może upoważnić osobę trzecią do odbioru należności; **w.** prima, **w.** secunda, **w.** tercja, jest to jeden i ten sam weksel, wystawiony w kilku egzemplarzach: **w.** sola — *p.* Sola weksel; **w-u** kurs—*p.* Kurs wekslu; **w.** na kolei żelaznej: zwrotnica, służąca do obrotu i skierowania parowozu, wagonów z jednych szyn na drugie (fig.); **w.** demolicyjny—*p.* Demolicyjny.

Wekslarnia, *nm.*, miejsce, gdzie zamieniają papiery wartościowe na gotówkę a. przeciwnie, a. pieniądze krajowe na zagraniczne i odwrotnie; kantor wekslowy, bankowy, bank.

Wekslarski, *nm.*, odnoszący ś. do wekslarza.

Wekslarz, *nm.*, człowiek, zajmujący ś. zamianą papierów wartościowych na gotówkę a. pieniędzy zagranicznych na krajowe i odwrotnie za pewną opłatą.

Weksłować, *nm.*, zmieniać, wymieniać; na kolei żelaznej, w tramwajach: nastawiać zwrotnicę, by wagony weszły na pewną linję.

Wekslowy, *nm.*, dotyczący wekslu: prawo **w-e**; kantor **w.**=wekslarnia; zdolność **w-a** = prawo wystawiania wekslów.

Wektura, *łć.*, powóz, wehikuł.

Welarium, *łć.*, wielka zasłona rozpinana ponad teatrem w starożytnym Rzymie, osłaniająca widzów od słonecznego blasku i skwaru.

Welba cwelba—*p.* Halbe cwelwe.

Welenc, Welens, *łć.*, płaszczyk, lekka suknia, noszona na wierzchu zbroi.

Welgnąć, ugrzęznąć, ulgnąć w czymś gęstym i lipkim, utknąć, ulgnąwszy upaść; **w.** w oczy=stanąć przed czyjemiś oczami, nasunąć ś., nawinąć ś. na oczy, wpaść w oczy, wpoić ś.

Welin, *fr.*, **w-nowy** papier=cienki pergamin; piękny, gładki, sztywny papier, podobny do pergaminu.

Weling, motyl z podrzędu miernikowców, z rodziny drzewiników, niszczący liście agrestu i porzeczek.

Welingtonja—*p.* Waszyngtonja, *p.* Sosnogron.

Wellozja, drzewo południowo-amerykańskie, rosnące w Brazylji, drzewo liljowe (fig.).

Welocyped, *fr.*, kołowiec; przyrząd do jazdy na kołach wprawiany w ruch nogami; rower.

Welocypedysta, *łć.*, jeżdżący na welocypedzie, kolarz, rowerzysta.

Welocypedystka, *łć.*, forma ż. od Welocypedysta.

Welodrom, *łć.*, cyklodrom, tor do jazdy i wyścigów na welocypedach.

Welon, *łć.*, długa przezroczysta zasłona, upięta u głowy lub u kapelusza; *zdr.* Welonik.

Welum, *łć.*, zasłona z przezroczystej tkaniny używana przez księdza do trzymania Monstrancji.

Welutyna, *fr.*, puder z bizmutu albo mąki ryżowej.

Welwet, *ang.*, aksamit bawełniany.

Welwiczja, roślina afrykańska z rodziny gniotowatych, o trwałych liściach skórzastych, rozkładających ś. na ziemi i dochodzących do 2 metrów długości (fig.).

Weń, Wełna, fala wodna, bałwan.

Wełenka, *zdr.* od Wełna.

Wełna, włosy różnego gatunku owiec i kóz; przędziwo z niej, używane do wyrobu różnych tkanin; sukno, utkane z wełny; ubranie z tego sukna.

Wełniak, gruba tkanina z nici lnianych i wełnianych; kaftanik wełniany; **w.,** roślina—*p.* Sereczniak.

Wełnianka, suknia, spódnica z tkaniny wełnianej; delikatne włosy, obrastające różne części niektórych roślin—*p.* Wełnica.

Wełniany, odnoszący ś. do wełny, zrobiony z wełny a. z sukna.

Wełniarstwo, zajęcie wełniarza.

Wełniarz, człowiek, segregujący wełnę z owiec, trudniący ś. jej sprzedażą do fabryki.

Wełniasty, mający kształt wełny, gęsty, jak wełna, kędzierzawy.

Wełnica wielokłosowa, roślina z rodziny cyborowatych, z rzędu plewowatych o owocach podobnych do kłaczków bawełny, wełnianka (f.).

Wełniówki, rodzina motyli nocnych z podrzędu prządkówek, brudnice, znamionówki.

Wełnisto, *przysł.*, z obfitością wełny; w kształcie wełny; falisto, kędzierzawo.

Wełnistowłosy, posiadający włosy podobne do wełny, krętowłosy.

Wełnisty, okryty, obrośnięty wełną, kręcący ś. jak wełna, mający na sobie dużo wełny: łody-

w-a=obrośnięta włoskami, kosmata; wzburzony, pełen fal.

Wełnodrzew—*p.* Serecznik.

Wełnołomny, prujący fale morskie.

Wełnonoszy, okryty wełną.

Wełnorodny, rodzący wełnę, przynoszący wełnę.

Wełnowładny, władający wełnami czyli falami, pan morza.

Wełpa brodawkowata, gatunek ślimaka bezskorupnego, barwy czerwonawej (fig.).

Wena, *łć.*, żyła w ciele (fig.); ochota, humor do czego, zdolność i zapał wypowiedzenia; zdolność do poezji, duch poetycki.

Wendeta, *wł.*, sprzedaż, targ, kram; tandeta.

Wendetarka, *wł.*, forma żeńs. od Wendetarz.

Wendetarz, *wł.*, człowiek, handlujący staremi rzeczami, tandeciarz.

Wendetta, *wł.*, zemsta krwawa dziedziczna u Korsykan.

Wenecki, urodzony w Wenecji, pochodzący z Wenecji; djabeł **w.** = osoba, dziwacznie przybrana, *przen.*, warchoł, awanturnik; **w-ie** okno = szerokie kwadratowe okno, o trzech podziałach wszerz, z niewielkiemi przedziałami na szyby (fig.).

Wenera—*p.* Wenus.

Wenerja, *łć.*, rodzaj zaraźliwej choroby, nabywanej przez cielesne obcowanie a. przez nieostrożne zetknięcie się z chorym, ową chorobę posiadającym, przymiot, syfilis.

Wenerować, *łć.*, czcić, poważać, szanować.

Weneryczny, *łć.*, dotyczący choroby a. wrzodu syfilitycznego, obarczony chorobą syfilityczną.

Wenerzytka, małż morski jadalny, o skorupkach czerwonawych, wenuska (fig.).

Wenta, *fr.*, sprzedaż, targowisko, urządzone specjalnie z ustępstwem rabatu na cel dobroczynny.

Wentyl, *łć.*, klapa, przykrywająca otwór przewiewny w kotle parowym (fig.); w instrumentach dętych klapa, za pomocą której można wydobyć tony chromatyczne.

Wentylacja, *łć.*, przewietrzanie, przewiewanie, odświeżanie powietrza.

Wentylator, *łć.*, przewiewnik, przyrząd do wpuszczania świeżego powietrza, do przewietrzania(f.)

Wentyn, *fr.*, rodzaj gry w karty, vingtun.

Wenus, *łć.*, bogini miłości u Rzymian, Wenera (fig.); nazwa planety, zw. także gwiazdą poranną i wieczorną, jutrzenka.

Wenuska—*p.* Wenerzytka.

Weń, zamiast w niego.

Wepchnąć—*p. nied.* Wpychać.

Weprzeć—*p. nied.* Wpierać

Weranda, *port.*, przybudowanie przy domu w rodzaju altany, otwartej na zewnątrz lub oszklonej (fig.).

Werandować, *port.*, leżeć na werandzie codziennie (na świeżym

powietrzu) pewną liczbę godzin stosownie do polecenia lekarskiego.

Weraskop, *gr.*, aparat do fotografowania dla stereoskopu.

Weratryna, *łć.*, alkaloid, zawarty w nasionach ciemierzycy, o własnościach trujących.

Werbalista, *łć.*, człowiek, poprzestający na tym, że dużo rozprawia.

Werbalizm, *łć.*, objaśnienie słowne, ustne; czcze rozprawianie.

Werbalny, *łć.*, słowny, dosłowny, ustny.

Werbarz, *nm.* — *p.* Werbownik.

Werbel, *nm.*, bęben wojskowy, tryl na bębnie, powstający z szybkich uderzeń kolejno obu pałeczkami.

Werbena, *łć.*, roślina koszyczek, witułka (fig.).

Werberacja, *łć.*, poruszenie, wstrząśnienie powietrza, skutkiem którego jest dźwięk, głos; chłosta.

Werbować, *nm.*, namawiać, zaciągać do wojska.

Werbowniczy, *nm.*, odnoszący ś. do werbowania, stanowiący własność werbownika, właściwy werbownikowi.

Werbownik. *nm.*, człowiek, zajmujący ś. werbowaniem rekrutów do wojska, ajent, zaciągający żołnierzy do wojska.

Werbunek, *nm.*, zaciąg do wojska.

Werdykt, *łć.*, wyrok, orzeczenie sędziów przysięgłych.

Wereciarz, człowiek chodzący w werecie.

Weredyczka, *łć.*, forma żeńska od Weredyk.

Weredyk, *łć.*, człowiek mówiący wszystkim bez ogródki prawdę w oczy.

Werek, proste łóżko na wysokich nogach, podwyższenie z desek, na którym ś. sypia.

Weresza—*p.* Wereszka.

Wereszczaka, bardzo tłusta potrawa ze słoniny, kiełbas, podróbków, razem usmażonych z sosem i cebulą.

Wereszka, strzała z przyłamanym grotem, brzechwa.

Wereta, prześcieradło z grubego płótna, płachta; pokrycie głowy u wdów; płócienna odzież wieśniaka.

Wergield, *nm.*—*p.* Wargielt.

Werk, *nm.*, wewnętrzny mechanizm zegarka.

Werkführer, *nm.*, majster kierujący warsztatem lub fabryką.

Werkmajster, *nm.*, gospodarz warsztatowy, dozorca.

Wermicel, Wermiszel, *wł.*, makaron cienko pokrajany.

Wermillon, *fr.*, piękna czerwona farba malarska.

Wermut, *nm.*, białe, gorzkie wino, destylowane przez liście i kwiaty piołunu; także wódka lub likier gorzki.

Wernier—*p.* Nonjusz.

Werniks, *fr.*, pokost, płyn przezroczysty, oleisty lub żywiczny, szybko schnący, służący do pokrywania przedmiotów powłoką chroniącą.

Werniksować, *fr.*, powlekać werniksem, pokostować.

Weronika, *łć.*, roślina Przetacznik.

Werpa, gatunek grzyba bedłkowego.

Werrotypja, *łć.*, sztuka przenoszenia obrazów świetlnych, światłodruków na szkło.

Wersaliki, *nm.*, w drukarstwie: duże litery początkowe.

Wersał, *łć.*, czcionka tytułowa dużych rozmiarów, używana w dawnych i w dzisiejszych ozdobniejszych drukach na początku każdego rozdziału, inicjał.

Wersat, *łć.*, bywalec, światowiec.

Wersatka, *łć.*, forma żeńska od Wersat.

Werset, *fr.*, wiersz lub kilka wierszy w ustępie tekstu, stanowiących pewną całość i zawierających pewną myśl, np. w Biblji, w Koranie, w Wedach i t. p.

Wersety, *wł.*, zwrotki, strofy, ustępy; w *muz.*, przygrywka, przygrywka na organach wśród śpiewu.

Wersja, *łć.*, zwrot mowy; przekład; sposób przedstawiania rzeczy, wypadku; opowiadanie, wieść, pogłoska.

Wersyfikacja, *łć.*, wierszowanie, budowa wierszy; nauka o budowie wiersza, prozodja, metryka.

Wersyfikator, *łć.*, piszący wierszem, rymopis, wierszorób.

Werszek, *ros.*, miara długości rosyjska, szesnasta część arszyna $=4^{4}/_{9}$ centymetra.

Werszkowy, *ros.*, mający werszek długości, szerokości a. grubości.

Wertebralny *łć.*, pochodzący z mlecza pacierzowego, odnoszący ś. do mlecza pacierzowego; **w-y** system = system nerwowy, wychodzący z mlecza pacierzowego.

Wertep, manowiec, trudna do przebycia droga, droga kręta a. spadzista, pełna wybojów, przeszkód, wykrętów i t. p.

Wertować, *łć.*, skrzętnie przeglądać, szukać czegoś pilnie w pismach, w książkach.

Wertykalnie, *łć.*, pionowo.

Wertykalny, *łć.*, pionowy; ogień **w.**=strzały armatnie (bomby, granaty), rzucane wysokim łukiem.

Werwa, *fr.*, zapał, uniesienie, polot, natchnienie.

Werwać się—*p. nied.* Wrywać się.

Werwena—*p.* Werbena.

Weryfikacja, *łć.*, sprawdzenie.

Weryfikator, *łć.*, człowiek, który co sprawdza, rewident, rewizor, kontroler.

Weryfikować, *łć.*, sprawdzać, poświadczać, zgodność.

Weryzm, *łć.*, naturalizm, realizm w sztuce i literaturze, kierunek, ujawniony w ostatnich latach w beletrystyce, a zwłaszcza w dramaturgji włoskiej.

Werznąć—*p. nied.* Wrzynać.

Werznięty, którego werznięto, werznięciem wpuszczony, wtłoczony w co; którego ś. wrzyna a. werznął.

Wesele, wielkie ukotentowanie, radość, wesołość, gody weselne, uroczystość i uczta z tańcami a. bez nich z powodu ożenienia ś., **w.** po ślubie: uczta, biesiada, hulanka.

Weselić (się), radować (ś.), cieszyć (ś.).

Weselisko, huczne gody weselne.

Weselnik, osoba, należąca do grona weselnego, uczestnik orszaku weselnego, drużba.

Weselny, odnoszący ś. do godów weselnych, godowy, ślubny.

Weseluchny, Weselutki—*p.* Wesoluchny.

Weslejanin—*p.* Metodysta.

Wesłać—*p. nied.* Wsyłać—*p. nied.* Wściełać.

Wesoluchno, Wesolutko, *przysł.*, bardzo wesoło.

Wesoluchny, Wesolutki, bardzo wesoły.

Wesołek, człowiek wesołego usposobienia, śmieszek; trefniś, błazen w wiekach średnich.

Wesoło, sposobem wyrażającym radość; *przysł.*, śmiechy, zabawy z wesołością, radośnie, ochoczo.

Wesołość, radość, ukontentowanie, śmiech; przymiot, osoby a. rzeczy, pobudzającej do radości, do radowania ś., do zabawy.

Wesołuch—*p.* Wesółko.

Wesoły, Wesół, uradowany, ukontentowany, radosny; okazują-

cy wesołość, pełen wesela, radości; wywołujący wesołość, rozweselający, sprawiający radość; okazujący radość.

Wesół—*p.* Wesoły.

Wesółko, Wesołuch, nazwa ludowa grajka weselnego; muzykant wędrowny w dawnej Polsce.

Wespół, *przysł.*, razem, wraz, społem, wspólnie, pospołu, nie osobno.

Wesprzeć—*p. nied.* Wspierać.

Wessać—*p. nied.* Wysać.

Wessanie, dokonana czynność wysania, wchłonięcie.

Westalka, *łć.*, kapłanka strzegąca ognia gorejącego wiecznie w świątyni Westy (f.); dziewica niepokalanej czystości; sukna kobieca, zbliżona krojem do tuniki.

Westalski, *łć.*, odnoszący ś. do westalki, właściwy westalce; niepokalany, dziewiczy.

Westchnąć—*p. nied.* Wzdychać.

Westchnienie, mocne i głębokie z pewnym jękiem, odgłosem, wciągnięcie i wypuszczenie z płuć powietrza; będące także u człowieka cichym wyrazem smutku, udręczenia, pragnienia itp.

Westjarnia, *łć.*, szatnia, garderoba, część mieszkania, przeznaczona na przechowywanie odzieży.

Westybul, *łć.*, duża sień ozdobna, przedsionek, kurytarz.

Wesz, owad z rzędu pluskwiaków, pokrewny mszycy, pasorzytujący na ciele ludzkim; świnia=**w.**, nazwa dawana roślinie z rodzaju Szczwołu (fig.).

Weszka, *zdr.* od Wesz; choroba psów i innych zwierząt, parch; **w.** karpiowa = niższy skorupiak z rzędu widłonogich, pasorzytujący na karpiach; **w.** roślina—*p.* Szalej—*p.* Pietrasznik.

Weszły, który wszedł w środek czego a. na górę.

Wet, *nm., przysł.*—*p.* Wet za wet.

Wetchnąć—*p. nied.* Wdychać.

Weteran, *łć.*, wysłużony, stary żołnierz; doświadczony, zasłużony w jakimś zawodzie.

Weteranka, *łć.*, forma żeńska od Weteran.

Weterański, *łć.*, właściwy weteranowi, odnoszący ś. do weterana; *żart.*, ot! ci los **w!**=wielki kłopot.

Weterynarja, *łć.*, nauka o chorobach zwierząt i ich leczeniu.

Weterynarski, *łć.*, odnoszący ś. do weterynarza.

Weterynaryjny, *łć.*, odnoszący ś. do weterynarji: instytut **w.**

Weterynarz, *łć.*, lekarz zwierząt.

Wetkać, Wetknąć—*p. nied.* Wtykać.

Weto, *właść.* Veto, *łć.*, nie pozwalam!; prawo **w-a**=prawo uchylania uchwał sejmu, parlamentu i t. p.; w dawnej Polsce: prawo zrywania sejmu głosem jednego posła.

Wetować, *nm.*, wynagradzać sobie stratę późniejszemi zyskami; mścić ś.

Wetowny, *nm.*, mogący być powetowanym.

Wetówka, Wetunek, *nm.*, odwetowanie, wynagrodzenie za szkody.

Wetrzeć—*p. nied.* Wcierać.

Wetula, koza jałówka.

Wet za wet, *nm.*, odpłacanie pięknym za nadobne, odpłata (dobrym za dobre, złym za złe).

Wewlec—*p. nied.* Wewlekać.

Wewlekać, Wwlekać, Wwlóczyć, *dok.* Wewlec, Wwlec; wciągać co wewnątrz czego; przynosić, przyciągać, wprowadzać, sprowadzać, ściągać, powodować; **w. ś.**, z trudnością wchodzić w co, dokąd.

Wewnątrz, *przyim.*, do środka czego, w przestrzeń, czym ogra-

niczoną; w środku czego, we wnętrzu czego, w granicach pewnej przestrzeni.

Wewnętrznie, Wnętrznie, w sumieniu własnym, wewnątrz siebie, w duchu, w głębi duszy, serca; serdecznie, z całej duszy, z całego serca.

Wewnętrzność—*p.* Wnętrzność.

Wewnętrzny, Wnętrzny, umieszczony, dokonywający ś. w środku czego, wewnątrz; minister spraw **w-ych**=tyczących ś. zarządu państwa; wartość **w-a** czego=istotna, rzeczywista, nie pozorna.

Wezbrać—*p. nied.* Wzbierać.

Wezbranie — *p.* Wzbierać; **w.** wód=powódź, wylew, w Biblji = potop.

Wezdma, miejsce nizkie, bagniste, zarosłe trawą; odęcie brzucha gazami.

Wezdrga, wezdrgnienie ś.

Wezdrgnąć—*p. nied.* Wzdrygać się.

Wezgłowie, coś wyższego, leżącego pod głową a. ją podpierającego, poduszka, na której opiera ś. głowa a. łokieć; górna część czego.

Wezgłówek, *zdr.* od Wezgłowie.

Wezgłówny, odnoszący ś. do wezgłowia.

Wezuwjan, minerał ozdobny z grupy sylikoidów, barwy zielonej, znajdujący ś. w okolicach Wezuwjusza, w Uralu, Szwajcarji i t. p.

Wezwa, wezwanie, głos wzywający, powołujący.

Wezwanie, przywołanie, przyzwanie, przywołanie, rozkaz stawienia ś.: **w.** do sądu, do wojska; odezwa piśmienna do wszystkich; list okólny, okólnik, proklamacja, powołanie, stan, zawód, do którego kto z natury czuje ś. usposobionym.

Wezwawczy, odnoszący ś. do wezwania, zawierający wezwanie, wzywający.

Wezwyczajać (się), *dok.* Wezwyczaić (ś.); przyzwyczajać (ś.), wdrażać (ś.), wkładać (ś.) do czego.

Wezykatorja, *łć.*, plaster przygotowany z owadów t. zw. much hiszpańskich, naciągający bąble na ciele, używany jako środek leczniczy.

Wezykatoryjny, *łc.*, dotyczący wezykatorji, zawierający ją.

Wezykularny, *łć.*, odnoszący ś. do pęcherzyków płucnych.

Wezyr, *arab.*, minister w Turcji; wielki **w.**=pierwszy minister, kanclerz w Turcji.

Weźreć się—*p. nied.* Wżerać ś.

Węborek, naczynie kilkugarncowe bednarskiej roboty, z pałąkiem a. powrózkiem do ujmowania z góry, sąd, sądek, wiadro.

Węch u ludzi i zwierząt: zmysł, za pomocą którego dochodzą do świadomości zapachy i skojarzone z niemi wyobrażenia, powonienie; wciąganie zapachu za pomocą nozdrzy, wąchanie; psi **w.** =spryt w odnajdywaniu dla siebie korzyści; **w-em** szukać, dochodzić = wąchać, przewąchiwać, *przen.*, śledzić, tropić, wyczuwać.

Węchacz, człowiek, obdarzony czułym węchem.

Węchosz, pies, mający dobry węch.

Węchowy, odnoszący ś. do węchu, zmysłu powonienia: rzecz **w.**

Węda, Wędka, przyrząd do łowienia ryb, składający ś. z wędzika, czyli drewnianej rękojeści a. kija, sznurka i haczyka, ukrytego w przynęcie (fig.); wziąć, złapać kogo na **w-ę**=usidlić obietnicami.

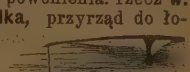

Wędak, gatunek robaka Pierścienicy, barwy żółto-brunatnej, rosówka (fig.).

Wędkarz, rzemieśl-

nik, wyrabiający wędki; rybak, łowiący ryby na wędkę.

Wędlina, mięso wędzone, najczęściej wieprzowe, czasem wołowe: szynki, ozory, schaby, kiełbasy, salcesony, kiszki, serdelki itp.

Wędliniarnia, sklep z wędliną, masarnia.

Wędliniarski, właściwy wędliniarzowi, stanowiący własność wędliniarza.

Wędliniarz, człowiek, wyrabiający wędliny, masarz, rzeźnik.

Wędny, odnoszący ś. do wędki.

Wędoł, wadoł.

Wędrować, *nm.*, odbywać podróż a. jaką drogę daleką, przebiegać kraj dla zwiedzenia, poznania go, dla nauczenia ś. czego, jeździć w różne strony, podróżować, wojażować.

Wędrowczy, *nm.*, odnoszący ś. do wędrowca, należący do wędrowca, właściwy mu.

Wędrowiec, Wędrownik, *nm.*, człowiek, podróżujący przeważnie pieszo po kraju a. po obcych krajach w celu poznania ich, nauczenia ś. czego i t. p.: podróżnik, wojażer, pielgrzym, tułacz.

Wędrowna, *nm.*, motyl nocny z podrzędu prządkówek z rodziny garbatek, towarzyszka, dębówka.

Wędrownica, *nm.*, kobieta wędrująca, podróżująca, odbywająca wojaże; tułaczka, pątnica.

Wędrowniczek, *nm.*, *zdr.* od Wędrownik.

Wędrowniczy, *nm.*, dotyczący wędrownika, należący do niego, właściwy wędrownikowi.

Wędrownik, *nm.—p.* Wędrowiec.

Wędrowny, *nm.*, dotyczący wędrowania a. wędrówki; odbywający wędrówkę, przebiegający kraj jaki: ptaki **w-e** = przylatujące na wiosnę w strony bliższe bieguna, a w jesieni odlatujące w kraje cieplejsze: szarańcza **w-a**=zmieniająca gromadnie miejsce pobytu; szczur **w.**=gatunek szczura w *lm.*, **w-e,** gromada skorupiaków.

Wędrówka, przenoszenie ś. z miejsca na miejsce, przeważnie piechotą, podróż po jakim kraju w celu nauczenia ś. czegoś, zwiedzanie osobliwości i t. p.: **w.** narodów=gromadne przesiedlanie ś. plemion giermańskich, słowiańskich i turańskich ze wschodu i północy Europy na zachód i południe w. IV i V w. po Chr.: **w.** zwierząt=gromadne przenoszenie ś. zwierząt z jednego miejsca w drugie, dość odległe; **w.** ptaków =przelot ich, odlot.

Wędzarnia, budowla, przeznaczona do wędzenia mięsa a. ryb; *żart.*, miejsce, gdzie palą dużo tytuniu.

Wędzenie, sposób konserwowania mięsa, polegający na tym, że mięso, wymoczone przez dłuższy czas w soli i saletrze, napaja ś. dymem z trocin, roślin iglastych z dodatkiem jałowcu.

Wędzić, wystawiać na działanie dymu, okurzać dymem, trzymać w dymie mięso (ryb, zwierzyny), w kominie a. specjalnym pomieszczeniu; **w. ś.,** przebywać wśród dymu, przechodzić dymem.

Wędzidełko, *zdr.* od Wędzidło; podwójna fałda błony śluzowej, znajdująca ś. pod językiem.

Wędzidło, wygięty pręt stalowy u munsztuku, którą ś. kładzie w pysk koniowi dla łatwiejszego kierowania nim, dla powstrzymywania go (fig.); to, co powstrzymuje, **powściąga od wybryków,** od samowoli, hamulec.

Wędzigrosz, kutwa, sknera, skąpiec, dusigrosz.

Wędzisko, kij cienki i długi z drzewa a. trzciny, na którego końcu **przywiązuje ś. sznurek** z haczykiem na ryby; rękojeść wędki.

Wędzonka, kawał wędzonego mięsa wieprzowego z tłuszczem.

Wędzony, okurzany dymem, przejęty dymem, suszony w dymie, na słońcu a. na wietrze.

Węgar, pionowo umieszczona część futryny drzwiowej, łącząca próg z nadprożem (fig.); w *lm.*, podwoje, utrzymujące na sobie arkady.

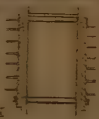

Węgiel, pierwiastek chemiczny, należący do grupy węgla, minerał, powstały drogą spalania materji organicznych, a zawierający mniejszą lub większą ilość czystego węgla: **w.** kamienny=węgiel kopalny, powstały z lasów epoki węglowej, barwy czarnej; **w.** brunatny = również kopalny, lecz mniej zwęglony, niż kamienny, barwy ciemno - brunatnej, lignit; **w.** drzewny=otrzymany ze spalenia drzewa; **w.** kostny = powstający przy spalaniu kości; czarny, jak **w.**=zupełnie czarny; spalić ś. na **w.**=zupełnie ś. spalić; długi, zaostrzony na końcu kawałek węgla do rysowania; rysunek, zrobiony **w-em.**

Węgielek, mały kawałek węgla.

Węgielnica —*p.* Kątownica; narzędzie rysownicze i rzemieślnicze do wyprowadzania kątów prostych, w kształcie trójkąta prostokątnego a. dwuch listewek, połączonych z sobą pod kątem prostym.

Węgielnik, kamień węgielny; kopiec narożny, graniczny.

Węgielny, dotyczący węgła, narożny; kamień **w.**=na którym oparto węgieł budowy; cegła, wmurowana w fundament gmachu w narożniku, w której umieszczono puszkę z aktem pamiątkowym, monetami, gazetami z tego dnia i t. p.; główna zasada, główna podstawa, główny warunek, fundament.

Węgieł, róg budowy, miejsce zetknięcia ś. dwu ścian budynku pod kątem prostym, narożnik.

Węgier, mężczyzna z Węgier rodem; kramarz wędrowny, roznoszący różne drobiazgi do sprzedania, najczęściej Słowak z pochodzenia; wino węgierskie.

Węgierka, kobieta z Węgier rodem; szuba węgierska; lekka, krótka odzież męska a. kobieca, wyszywana taśmami na piersiach; rodzaj szabli węgierskiej; czapka krojem węgierskim; odmiana śliwy; polka **w.**=rodzaj tańca wirowego.

Węgierszczyzna, wszystko, co z Węgier pochodzi; język węgierski, obyczaje, wyroby i t. p.

Węglak, minerał o wielkiej zawartości węgla.

Węglan, w *chem.*, związek, powstały z połączenia dwutlenku węgla z jakąś zasadą metaliczną.

Węglany, w którego skład wchodzi węgiel; kwas **w.**=dawna, nienaukowa nazwa dwutlenku węgla.

Węglarka, żona węglarza, kobieta trudniąca ś. wypalaniem a. sprzedażą węgli; wóz kolejowy na węgle.

Węglarnia, skład węgli, budynek, w którym przechowują ś. węgle.

Węglarski, dotyczący węglarza, do niego ś. ściągający a. należący.

Węglarstwo, zajęcie węglarza, wypalanie a. sprzedaż węgla.

Węglarz, człowiek, zajmujący ś. wypalaniem z drzewa węgla drzewnego; właściciel składu węgla; człowiek, rozwożący węgiel; wolny **w.**=członek towarzystwa politycznego, założonego w r. 1820 z celem oswobodzenia Włoch, karbonarjusz; odmiana lisa, z czarnym końcem ogona; motyl z podrzędu nocnicówek, z rodziny deltówek, hubna, sadzówka.

Węglasty, mający dużo węglów.

Węglić, paląc zamieniać co w węgiel.

Węglik, związek chemiczny węgla z innym jakim pierwiastkiem: **w.** krzemu, **w.** wapnia.

Węglowiec,—*p.* Antracyt.

Węglowisko, miejsce w lesie, gdzie wypalają węgiel, a. gdzie go dawniej wypalano.

Węglowodan, związek węgla, wodoru i tlenu, np. cukier, krochmal, guma i t. p., wodan węgla.

Węglowodór, jeden z licznych związków węgla z wodorem: etan, metan, benzyna, parafina, nafta i t. d.

Węglowy, ściągający ś. do węgla, z węgla zrobiony, do węgla przeznaczony, w którego skład wchodzi węgiel: kwas **w.**, *p.* Węglany; **w-a** formacja=pokłady ziemi, zawierające węgiel.

Węgłosz, roślina z rodziny węgłoszowatych.

Węgłoszowate, rodzina roślin wodnych z rzędu mirtowych.

Węgorek, drobna glista obła, żyjąca w wodzie, w cieście, klajstrze i pasorzytująca na roślinach, martwik.

Węgornia, skrzynia w wodzie do przechowywania żywych węgorzy, sadź na węgorze.

Węgornica, larwa młodych minogów.

Węgorz, ryba rzeczna koścista miękkopłetwa z postaci podobna do węża (fig.); **w.** elektryczny — *p.* Strętwa (fig.).

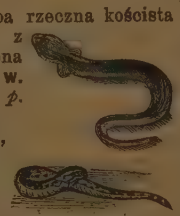

Węgorzosum, ryba koścista brzuchopłetwa, sumowata.

Węgorzowaty, podobny do węgorza.

Węgorzownica, ryba koścista, z wężowatych.

Węgorzowy, odnoszący ś. do węgorza, przyrządzony z węgorza.

Węgorzyca, rodzaj małej rybki, podobnej do węgorza.

Węgorzyna, mięso z węgorza.

Węgrowacieć—*p.* Wągrowacieć.

Węgrowaty—*p.* Wągrowaty.

Węgry—*p.* Wągr.

Węgrzyn, człowiek rodem z Węgier; przednie wino węgierskie.

Węgrzynek, chłopiec rodem z Węgier; hajduczek, ubrany po węgiersku; koń rasy węgierskiej.

Wętu—*p.* Krętu wętu.

Węza, plaster woskowy w ulu bez miodu.

Węzeł, miejsce pogrubione, powstałe z przewiązania a. ze splecenia nici, sznurków, powrozów itd.; supeł, krąg, splot, zwój; trudność, rzecz, trudna do zrobienia, pytanie, trudne do rozwiązania: **w.** gordyjski=zadanie, którego niepodobna spełnić, trudność nie do przezwyciężenia; związek duchowy między ludźmi: **w.** przyjaźni, **w.** miłości, **w.** małżeński; pewna ilość przedmiotów, związana razem w chustę, prześcieradło i t. p., toboł, tłumok, supeł; **w.** dramatu, powieści=wypadek, od którego rozpoczyna ś. właściwa akcja, założenie; w *medyc.*, twarda, chorobliwa nabrzmiałość gruczołowa; w *gieol.*, miejsce, z którego rozchodzą ś. pasma gór w różne strony; **w.** kolejowy = stacja, z której rozchodzą ś. linje kolejowe w różne strony; w *bot.*, miejsce na łodydze, z którego wyrasta liść; w *astr.*, punkt przecięcia drogi jakiejś planety a. księżyca z płaszczyzną ekliptyki; w *żeglarstwie:* miara drogi, przebytej przez okręt=15½ metrom; w *fiz.*, punkt nieruchomy między falami wodnemi; podobny punkt między falami drgającego gazu; podobny punkt między falami głosowemi; w *fizjol.*, skupie-

nie komórek nerwowych w kształcie węzła, w ciele ludzkim a. zwierzęcym.

Węzełek, mały węzeł; zrobić **w.** =zrobić znak np. na chustce, żeby czego nie zapomnieć, zakonotować w pamięci; w *lm.*, robota wiązana, dziergana.

Węzełkowaty, mający po sobie węzełki.

Węzina, miejsce wązkie, ciasne, cieśnina, przesmyk.

Węzłować, Węzlić, związać w węzły.

Węzłowato, *przysł.*, w kształcie węzłów; zwięźle, krótko, nie rozszerzając ś., nierozwlekle: krótko a. **w.**

Węzłowaty, mający po sobie węzły: łodyga **w-a** = kolankowata; krótki, zwięzły, nierozwlekły.

Węzłowy, dotyczący węzłów, ściągający ś. do węzła; punkt **w.** = z którego rozchodzą ś. linje; stacja kolei **w-a**=z której rozchodzą ś. w różne strony linje kolejowe; w *astr.*, linja **w-a** = łącząca dwa punkty, w których droga księżyca przecina ekliptykę ziemską.

Węźlica, roślina, rodzaj porostu blaszkowatego rosnącego na ziemi w lasach i gajach suchych (f.).

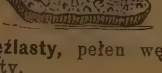

Węźlisty, Węzlasty, pełen węzłów, węzłowaty.

Wężę, młode węża.

Wężnica, roślina z gromady wodorostów.

Wężogłów, ryba koścista, piersiopłetwa, o głowie szerokiej, płaskiej, o oczach w tyle głowy (fig.).

Wężogon, zwierzę morskie z typu szkarłupni z gromady wężowideł (fig.).

Wężojad, ptak sokołowaty z rodziny sępolanów (fig.).

Wężojaszczur—*p.* Plezjozaurus.

Wężojedz, Wężojedźcy, ludzie, jedzący węże.

Wężokij, Wężokręt, laska Hermesa (Merkurjusza), okręcona wężami, kaduceusz.

Wężonogi, mający nogi w kształcie wężów.

Wężor, gatunek małej rybki morskiej żyjącej w strzykwie.

Wężorodny, wydający, rodzący węże.

Wężowaty, mający kształt węża, podobny do węża, kręcący ś., wijący ś.; gady **w-e**=jeden z rzędów gadów zwyczajnych; ryby **w-e** = jeden z rzędów ryb kościstych.

Wężowidła, gromada rozgwiazd, żyjących w morzu, o promieniach cienkich i długich.

Wężowiec—*p.* Serpentyn.

Wężowisko, splot węży, miejsce, gdzie węże przebywają w większej ilości.

Wężownica, rodzaj dawnej armaty wielkiego kalibru, śmigownica; linja spiralna; przedmiot w kształcie skorupy ślimaka lub węża skręconego w kółko; rura skręcona w kształcie węża, część maszyny dystylacyjnej (fig.).

Wężownik, ryba koścista skrzelowata, bezpłetwobrzucha, węgorzowata; roślina z rodziny ogórecznikowatych, żmijowiec; jeden z gwiazdozbiorów półkuli północnej—*p.* Wężowiec.

Wężowy, odnoszący ś. do węża, należący do węża, jemu właściwy; *przen.*, zły, jadowity, przewrotny, pełny nienawiści.

Wężówka, ptak południowo - afrykański płetwonogi o długiej cienkiej szyi (fig.).

Węży—*p.* Wężowy.

Wężyca, mały motyl z podrzędu nocnicówek, z rodziny przędaczek, ruinówka.

Wężyk, mały, młody wąż; gatunek dawnego działa; kształt, bieg podobny do kształtów i ruchów węża czołgającego ś.; w *lm.* **w-i**= ruchy, linje zygzakowate.

Wężykować, biec wężykiem, wężykowato.

Wężykowato, *przysł.*, w kształcie wężyka, zygzakowato.

Wężykowaty, podobny z kształtu i ruchów do węża czołgającego ś., spiralny.

Wężymord, roślina z rodziny złożonych, o korzeniu jadalnym, zwanym skorconerą (fig.).

Wężysko, ogromny, szkaradny wąż; jaja gadów wężowatych, rodzaj ikry.

Wgadzinić, przemienić w gadzinę.

Wgaić, wprowadzić do gaju.

Wganiać, *dok.* Wgonić, Wegnać; gnać, pędzić, wpędzać do środka czego.

Wgarnąć—*p. nied.* Wgarniać.

Wgarniać, Wgarnywać, Wgartywać, *dok.* Wgarnąć, zsuwać w środek czego, wewnątrz czego; garnąć, nagarnąć.

Wgarnywać, Wgartywać—*p. nied.* Wgarniać.

Wgaszczać się, *dok.* Wgościć ś.; wdzierać ś. dokąd przemocą, przebywać, przemieszkiwać gdzie nieproszonym.

Wgiąć—*p. nied.* Wginać.

Wgięcie, *rzecz.* od Wgiąć; zrobiona w czym pewna wklęsłość, zagłębienie, pewne zwężenie; zagięcie do środka.

Wginać, *dok.* Wgiąć, uderzając, gniotąc robić pewną wklęsłość w czym, zaginać brzegi do środka.

Wglądacz, Wzieracz, człowiek w co wzierający, wglądający, dozorujący, dozorca, inspektor.

Wglądać, *dok.* Wejrzeć, Wglądnąć; zaglądać, zwracać uwagę na co, mieć baczenie na co a. na kogo, dozorować, sprawdzać; wchodzić w co, przekonywać ś. o czym.

Wglądnąć—*p. nied.* Wglądać.

Wgłabiać, Wgłobiać, *dok.* Wgłobić; wciskać, wgniatać, wpychać, wdrążać.

Wgłębiać, *dok.* Wgłębić; wpychać, wciskać, wgniatać; **w. ś.**, zagłębiać ś., zanurzać ś.; zastanawiać ś., myśleć nad czymś głęboko, wnikać w co.

Wgłębić—*p. nied.* Wgłębiać.

Wgłębka, gatunek mchu z klasy wątrobowców, rosnący na wilgotnych piaskach (f.).

Wgłobić—*p. nied.* Wgłabiać.

Wgnajać, wypełniać gnojem, wprowadzać w co gnój; sprawiać gnojenie.

Wgniatać, *dok.* Wgnieść, gniotąc wciskać, wpychać co do środka, do czego=wginać; **w.** na co= nagniatać, nasadzać, naciskać co na co, wtłaczać.

Wgnieść—*p. nied.* Wgniatać.

Wgnieżdżać się, *dok.* Wgnieździć się; zakładać, budować sobie gdzie gniazdo; umieszczać ś. gdzie na stałe; rozlokować ś., jak we własnym mieszkaniu, roztasowywać ś.; rozgospodarowywać ś. gdzie.

Wgnoić—*p. nied.* Wgnajać.

Wgonić—*p. nied.* Wgnajać.

Wgościć się — *p. nied.* Wgaszczać się.

Wgotowywać, *dok.* Wgotować; gotować razem; gotując, warząc, umniejszać, wygotowywać.

Wgradzać, *dok.* Wgrodzić; grodzić co wewnątrz czego; grodząc wkraczać w co, grodząc płot, wplatać co w niego; **w. ś.**, stawiając sobie płot, parkan, zajmować część sąsiedzkiego pola; *przen.*, wdzierać ś. w cudzą własność, przywłaszczać ją sobie.

Wgramolić się, gramoląc ś., przedostać ś. dokąd, wleźć z trudnością dokąd, zwłaszcza na miejsce wyższe.

Wgrążać, *dok.* Wgrążyć; zapuszczać w głąb, pogrążać, zanurzać; **w. ś.**, wpadać w głąb, pogrążać ś., zanurzać ś.

Wgrążyć—*p. nied.* Wgrążać.

Wgrodzić—*p. nied.* Wgradzać.

Wgryzać się, *dok.* Wgryźć ś.; gryząc co, dostawać ś. do środka czego; wjadać ś., wżerać ś.; wejść głęboko w co: **w. ś.** w umysł, w sumienie=zapaść głęboko.

Wgryzek, owad z rzędu tęgopokrywych.

Wgryźć się—*p. nied.* Wgryzać ś.

Wgrzebać—*p. nied.* Wgrzebywać.

Wgrzebywać (się), *dok.* Wgrzebać (ś), Wgrześć (ś.); grzebiąc, kopiąc usuwać (ś.) w głąb czego i przysypywać (ś.); zagrzebywać (ś.), wkopywać (ś.), zakopywać (ś.).

Wgważdżać, *dok.* Wgwoździć; wbijać, wtłaczać gwóźdź.

Wgwoździć — *p. nied.* Wgważdżać.

Wgwożdżenie, *rzecz.*, od Wgwoździć; w *anat.*, spojenie dwu kości przez wejście wypukłości jednej we wklęsłości drugiej.

Whisky, *ang., (uiski)*, wódka ze zboża, żytniówka, jednokonny otwarty powozik z wysokim siedzeniem dla powożącego.

Wiać, Wiewać, *dok.* Wionąć, Wiewnąć; o powietrzu, o gazach wogólności: odbywać ruch, dąć, dmuchać, powiewać; poruszać ś., chwiać ś. z wiatrem w różne strony, powiewać; lecieć, pędzić z wiatrem, unosić ś., umykać skąd tak szybko, jak wiatr wieje; **w.** czym, poruszać miarowo, chwiać, wahać, potrząsać; **w.** zboże=podrzucać je szuflą pod wiatr dla odłączenia ziarna od plew; patrzeć, skąd **w.** wieje=iść za prądem chwili w celach karjery osobistej, schlebiać osobom wpływowym.

Wiada, wiadomość; wiadomo; nie **w.**=niewiadomo.

Wiaderko, *zdr.* od Wiadro.

Wiadomca, Wiadomiec, osoba świadoma czego, kompetentna.

Wiadomie, *przysł.*, wiedząc o czym, zdając sobie sprawę z czego, świadomie.

Wiadomo, *przysł.*, jest wiadomość o czym, coś jest rzeczą znaną, nietajną; **w.** czynić=podawać do wiadomości powszechnej, ogłaszać.

Wiadomość, znanie czego, znajomość pewnej rzeczy, powzięta nauką, studjami; doniesienie, wieść, nowina; podawać do **w-i**=donosić, ogłaszać, zawiadamiać, publikować.

Wiadomy, o którym wszyscy wiedzą, o którym wiadomo wszystkim, znany powierzchnie; przychodzę do ciebie w **w-ym** interesie=o którym wiesz.

Wiadro, naczynie drewniane a. blaszane z kabłąkiem do wody a. innego płynu; naczynie obejmujące do trzech a. czterech garncy do wyciągania wody ze studni; miara płynu, różna w różnych państwach.

Wiadrowy, dotyczący wiadra, zawierający w sobie wiadro objętości.

Wiadukt, *nm.*, droga, kierunek drogi, droga, budowana sztucznie na murowanych arkadach, prowadząca ponad ulicami, dolinami, bagnami i t. p. (fig.).

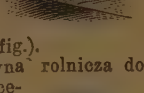

Wialnia, maszyna rolnicza do wiania ziarna w celu oczyszczenia go, młynek (fig.).

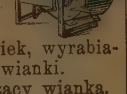

Wianeczek, *zdr.* od Wianek.

Wianecznik, człowiek, wyrabiający a. sprzedający wianki.

Wianeczny, dotyczący wianka.

Wianek, splot, zwój kwiatów a. liści w kształcie kręgu, girlanda, korona z kwiatów; wogóle krąg; pewna ilość przedmiotów, nanizanych na nić, na sznurek: **w.** grzybów, cebuli, kiełbasy; znak ze słomy na tyce, wskazujący, że np. w danym miejscu można swobodnie pływać a. że tam jest mielizna; **w.** różany = różaniec; *przen.*, symbol dziewictwa: stracić **w.** (o pannie)=być uwiedzioną.

Wianie, dęcie wiatru; oddzielanie ziarna od plew w wialni a. przez podrzucanie szuflą pod wiatr.

Wiano, zapis, przez męża żonie uczyniony, zabezpieczony zwykle na jego dobrach; posag, wniesiony przez żonę mężowi.

Wianować, dawać, zapisywać wiano; wyposażać, dawać posag.

Wianowy, Wianowny, dotyczący wiana; posiadający wiano, któremu zapisano wiano.

Wianuszek, *zdr.* od Wianek.

Wiara, jedna z trzech cnót teologicznych, przez którą mocno wierzymy w Boga i we wszystko, co On nam podał do wierzenia; religja, wyznanie, cześć, w jakibądź sposób oddawana Bogu: **w.** chrześcijańska, żydowska, mahometańska i t. p.; wyznanie **w-y,** artykuły **w-y**=zwięźle sformułowane zasady pewnej religji a. pewnego wyznania; akt **w-y,** wyznanie **w-y**=ułożone przez Apostołów artykuły **w-y** chrześcijańskiej t. zw. Wierzę w Boga i t. d.; *przen.*, wyznanie **w-y** polityczne, społeczne, filozoficzne i t. p. = jasne sformułowanie zasad, dążeń, przekonań czyichś pod względem politycznym i t. d.; zaufanie, ufność, pewność, że coś jest prawdziwe a. że ktoś mówi prawdę: mieć **w-ę** do kogo=ufać mu, wierzyć; stracić **w-ę** u kogo = stracić zaufanie u niego; dać czemu **w-ę**=uwierzyć; czynić co w dobrej wierze=w tym przekonaniu, że czyni ś. dobrze, uczciwie; robić co w złej wierze = z chęcią szkodzenia komu; wiarogodność, wierzytelność, powaga prawna; zaręczenie, zapewnienie słowne, umowa słowna, nie potwierdzona na piśmie ani też żadnym aktem prawnym lub kościelnym; wypuścić więźnia na **w-ę** = na zaręczenie, że powróci w żądanym terminie; żyć z kim na **w-ę**=w małżeństwie nieślubnym; wierność, stałość, nieobłudność w dochowywaniu przyrzeczeń: **w.** małżeńska; złamać **w-ę** =stać ś. wiarołomcą; *zbior.*, bracia-żołnierze.

Wiarać się, zaklinać ś.

Wiardunek, *nm.*, dawna moneta = $^1/_4$ grzywny = 12 groszom polskim.

Wiardunkowy, *nm.*, dotyczący wiardunku, liczony na wiardunki.

Wiarka, licha, fałszywa wiara.

Wiarliwy, łatwowierny.

Wiarodajny, wierzytelny: list **w.**=polecalny, polecający, poręczający.

Wiarogodnie, *przysł.*, w sposób zasługujący na wiarę.

Wiarogodność, właściwość, charakter tego, co zasługuje na wiarę, co jest prawdopodobne, prawdziwe, nie ulegające wątpliwości, autentyczność.

Wiarogodny, zasługujący na wiarę, prawdziwy, prawdopodobny, nie ulegający wątpliwości, autentyczny.

Wiarołomca, człowiek, który złamał zaprzysiężoną wiarę, odstępca, zdrajca, renegat.

Wiarołomnie, *przysł.*, po zdradziecku, nie dotrzymując przyrzeczeń, łamiąc wiarę, słowo swoje.

Wiarołomność, Wiarołomstwo, złamanie wiary, niedotrzymanie przyrzeczeń, zdrada, odstępstwo.

Wiarołomny, który łamie lub złamał wiarę, zdradny, zdradziecki, odstępczy.

Wiarołomstwo — *p.* Wiarołomność.

Wiaropodobny, prawdopodobny.

Wiarować się, strzec ś., wystrzegać ś. czego, unikać czego.

Wiarus, dzielny, stary a dziarski żołnierz.

Wiata, szopa, na czterech słupach oparta, bez ścian.

Wiaterek, *zdr.* od Wiatr.

Wiatr, słabszy a. gwałtowniejszy ruch powietrza w kierunku poziomym; **w.** stateczny=wiejący przez cały rok z jednej strony; **w.** perjodyczny=zmieniający kierunek, stosownie do pór roku; **w.** elektryczny = wiejący od strony ostrego końca przewodnika, naładowanego elektrycznością; patrzeć, skąd **w.** wieje=iść za prądem chwili w celach karjery osobistej, schlebiać osobom wpływowym; iść, płynąć przeciw **w-owi**=sprzeciwiać ś. silniejszym od siebie przeciwnościom; kręcić ś. z **w-em**=być niestałym, zmiennym; z **w-em** co poszło, uleciało=w niwecz ś. obróciło, zginęło, przepadło; wszystko poszło na cztery **w-y**=znikło bez śladu; paltocik, **w-em** podszyty=lekki; człowiek, **w-em** podszyty=lekkoduch, wietrznik; gadać na **w.**=bez celu, nie wywołując żadnego skutku; strzelać na **w.**= nie celując do niczego; puszczać co z **w-em**=marnować; szukać **w-u** w polu = rzeczy niepodobnej do znalezienia; gonić **w-y** w polu=uganiać ś. za czymś marnym; słowo **w.**, pismo grunt=to, co napisane, jest jedynie ważne; kto **w.** sieje, zbiera burzę = awanturnik pada ofiarą własnych swoich czynów; *przen.*, trzpiotowatość, niestatek, płochość, lekkomyślność; *przen.*, rzecz marna, płocha, bezsensowna; węch u psa myśliwskiego; szczególna woń zwierzęcia, odór, przezeń wydawany, po którym pies może odszukiwać miejsce jego przebywania; w *im.* **,w-y** = gazy kiszkowe, wypuszczane przez otwór stolcowy.

Wiatraczek, mały wiatrak; zabawka dziecinna w kształcie wiatraka; obracająca ś. chorągiewka na dachu, wskazująca kierunek wiatru; **w.** elektryczny=przyrządzik w kształcie wiatraka, obracający ś. wskutek wyładowywania elektryczności (fig.); wentylator.

Wiatrak, młyn, którego wał obracają skrzydła (śmigi), poruszane wiatrem (fig.); wojować z **w-mi**=z urojeniami własnej wyobraźni, jak Don Kiszot.

Wiatrakowy, dotyczący wiatraka, należący do wiatraka.

Wiatrolotny, pędzący z szybkością wiatru.

Wiatrołom, drzewo złamane a. wywrócone wiatrem, wykrot.

Wiatromierz—*p.* Anemometr.

Wiatronogi, szybki jak wiatr.

Wiatronośny, przynoszący wiatr tak lekki, że go wiatr może unieść.

Wiatropęd, lekkoduch, lekkomyślnik, trzpiot, wietrznik, pędziwiatr; wentylator w galerjach podkopowych i w podziemiach.

Wiatropędny, szybki jak wiatr.

Wiatropylne rośliny, których pyłek przenoszony jest przez wiatr na słupek.

Wiatrowisko, miejsce, wystawione ze wszystkich stron na wiatry.

Wiatrowy, odnoszący ś. do wiatru; lekki, jak **w.**

Wiatrówka, strzelba, z której pociski wyrzucane są za pomocą zgęszczonego powietrza; pukawka dziecięca.

Wiatyk, *łć.*, ostatnia komunja dawana umierającym.

Wiąd, więdnienie, usychanie ciała a. jakiejś jego części; uwiąd.

Wiąz, częściej w *lm.*, więzy, to, co wiąże, związuje, pęta, łyka, okowy, łańcuchy; *przen.*, związki duchowe, między ludźmi: **w-y** miłości, przyjaźni i t. d.; w *bud.*, **w-y** ścienne, poziome a. pionowe=warstwy kamienia twardego, składające osnowę ścian murowanych a. tylko grubsze i wydatniejsze ich części; **w.** woskowy=pierwsze wiązanie plastrów miodowych w ulu; **w.** w ciele — *p.* Wiązadło.

Wiąz, wielkie drzewo z rodziny wiązowatych, rosnące w Europie zachodniej i południowej (fig.).

Wiązacz, człowiek, wiążący coś.

Wiązać, łączyć co z sobą za pomocą węzła, za pomocą związania, związywać, przywiązywać, uwiązywać, krępować; splatając węzełki, tworzyć różne wzory: **w.** sieć; łączyć jedną rzecz z drugą: **w.** litery=pisząc, łączyć je za pomocą kresek, sztychów, **w.** wyrazy=łączyć je w zdania; **w.** nuty=przekreślać je poprzecznemi kreskami dla wyrażenia pewnej krótkości ich trwania; łączyć pod względem duchowym; obowiązywać, zmuszać do przyjęcia pewnych warunków; zjednywać sobie kogo; składać, zespalać ś., spajać ś.; wchodzić z kim w związek; **w.** ś. przy kim, trzymać go ś. dla karjery, nie odstępować od niego; związywać ś., zawiązywać ś., wyrastać: owoc wiąże ś., kapusta wiąże ś.=zwija ś. w głowy.

Wiązadełko, nitka, łącząca dwie połówki pylnika u roślin.

Wiązadło, to, co służy do związywania; w *anat.*, pasmo łącznotkankowe, ciągnące ś. od jednego końca kości do brzegu kości przeciwległej, a. pomagające ruchom, a. ograniczające ich zbyt‡nią rozległość: **w.** Bertiniego=wstawach biodrowych, powstrzymujące obrót dolnej części ciała ku tyłowi, gdy kręgosłup obraca ś. ku tyłowi; **w.** rzęskowe=wychodzące z brzegu siatkówki, wyciągające ją wszerz i tak spłaszczoną utrzymujące w stanie spoczynku.

Wiązałka, maszyna rolnicza do mechanicznego wiązania zżętego zboża w snopy (f.).

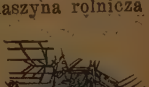

Wiązanie, *rzecz.* od Wiązać; to, co służy do wiązania, wiązadło; podarek imieninowy a. urodzinowy, prezent.

Wiązanina, rzecz, ładajako związanina.

Więzanka, coś zawiązanego, kwiaty związane w bukiet.

Wiązany, którego związano; mowa **w-a**=wiersz, poezja; mowa nie **w.** = proza; **w** *muz.*, nuta **w-a** =

przekreślona dla oznaczenia krótkości; nuta prosta raz **w-a**=o połowę krótsza od niewiązanej; dwa razy **w-a** = o połowę krótsza od raz wiązanej i t. d.

Wiązarek, dar na imieniny a. urodziny, wiązanie; wiązka.

Wiązeczka, mała wiązka.

Wiązek, sztuka drzewa, służąca do wiązania krokwi, a. na podporę do nich.

Wiązik, młody, mały wiąz.

Wiązka, pewna ilość przedmiotów kształtu podłużnego, razem związanych, pęk, pęczek, snop, wiązanka; **w. słomy**, chróstu, kwiatów, drzewa, flaków; miara ilościowa, zawierająca różną ilość sztuk: od 10 i wyżej; **w-ki naczyniowe** = organy roślin wyższych, po których przenoszą ś. soki roślinne, szkielet rośliny, łyko drzewne (fig.).

Wiązkowiec, rodzaj włóknistego grzyba.

Wiązkowy, podobny do wiązki; korzeń **w.** u roślin=mający kształt wiązki, złożony z wielu pojedyńczych korzeni, wyrastających z łodygi.

Wiązowate, drzewa i krzewy z szeregu roślin rozdzielnopłatkowych, z rzędu pokrzywowych.

Wiązowiec ogończyk, motyl z rodziny oboczaków, z podrzędu motylowców.

Wiązowy, ściągający ś. do wiązu; zrobiony z drzewa wiązu.

Wiązówka drewnica, motyl z rodziny drewnicówek, z podrzędu nocnicówek.

Wibracja, *łć.*, drganie dźwięków przy wydawaniu głosu, szybkie wahanie ś.

Wibrjon, *łć.*, rodzaj wymoczków i bakterji o kształcie wydłużonym (fig.).

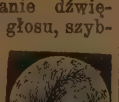

Wibrować, *łć.*, dygotać, trząść ś., drgać, wahać ś. szybko; kręcić ś. wkoło.

Wibryzm, *łć.*, sposób malowania, polegający na nakładaniu grudek i prążków, aby światło, czepiając ś. wypukłości, drgało za każdym ruchem oczu widza.

Wice- *łć.*, *dosł.* na miejsce, zamiast, zastępczo; przy tytułach; zastępca.

Wiceadmirał, dowodzący flotą, stopniem niższy od admirała.

Wicedyrektor, zastępca dyrektora.

Wicekanclerz, zastępca kanclerza.

Wicekról, zastępca króla, namiestnik kraju.

Wiceminister, pomocnik ministra, zastępca ministra.

Wiceprezes, zastępca prezesa.

Wiceprezydent, zastępca prezydenta.

Wiceregens, zastępca regensa.

Wicesgerent, namiestnik królewski w księstwie Mazowieckim, wojewoda mazowiecki.

Wicher, silny, gwałtowny wiatr, wiejący równocześnie w różnych kierunkach; kręcący ś. w kółko; miejsce, gdzie sierść na koniu odwraca ś. w przeciwnym kierunku od ogólnego układu na całej skórze; podobne miejsce na głowie u człowieka; choroba drzew leśnych, narośl na gałęziach; człowiek niespokojnego charakteru i gwałtownego temperamentu; koń, mający na sobie wicher.

Wichlarz, tylna część buta.

Wichrować—*p.* Wichrzyć.

Wichrowatość, skręcanie ś., wykręcanie ś. drzewa; przybieranie postaci nierównej, powyginanej, skręconej; niespokojność, awanturniczość, burzliwość.

Wichrowaty, owiewany wichrami; burzliwy, awanturniczy, niespokojny; poskręcany, wyginający ś., powyginany; koń **w.** = mający

sierść w niektórych miejscach odwróconą od właściwego kierunku; drzewo **w-e**=skręcone, powyginane od wiatru.

Wichrzyciel, Wichrzyłeb, człowiek niespokojny, burzliwy, wichrzący, wprowadzający zamęt, podburzający, warchoł.

Wichrzyć, wiać gwałtownie; wywoływać zaburzenia, nieporządki, buntować ś., burzyć ś.; wprowadzać zamęt, podburzać.

Wichrzyłeb—*p.* Wichrzyciel.

Wichura, silny wicher, burza połączona z wichrem.

Wicina, duży statek wodny do przewozu zboża, pływający po Niemnie do Prus—*p.* Wić.

Wiciokrzew, krzew południowo-europejski z rodziny przewiertniowatych, lonicera (fig.).

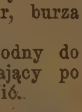

Wiciokrzewka przegibka, motyl z rodziny prościnek z podrzędu sówek.

Wiciokrzewowate, rodzina roślin dwuliściennych z rzędu marzanowatych, przewiertniowate.

Wiciokrzewowy, odnoszący ś. do wiciokrzewu, zrobiony z wiciokrzewu.

Wicionogi, grupa skorupiaków morskich, osiedlających ś. na skałach, palach, okrętach, małżach, rakach, walach i t. p.

Wiciowaty, podobny do wici.

Wiciowce, mikroskopijnie drobne pierwotniaki, zbliżone do wymoczków, lecz zamiast rzęs mające biczyki (fig.).

Wiciowy, odnoszący ś. do wici, podobny do wici.

Wicynalny, *żć.*, gminny, wiejski, sąsiedni; **w-a** kolej = droga żelazna poboczna, podrzędna, służąca do użytku pewnej okolicy, łącząca wsie, zakłady fabryczne, kopalnie itp. z główną linją kolejową; **w-ne** drogi = drogi poboczne, łączące z sobą wsie, nie będące drogami pocztowemi ani krajowemi.

Wić, splatać dwa pasma a. więcej, skręcać, pleść, plotąc łączyć; zwijać, nawijać na co; **w.** na swoje motowidło = odwracać co na swoją korzyść; idzie jakby wianki wił = łatwo, bez trudu; **w. ś.,** kręcić ś., owijać ś., obwijać ś., osnuwać ś. dokoła czego, przybierać różne kształty łamane; snuć ś., biegać, latać w różne strony, kręcić ś.; **w. ś.** w głowie, w pamięci=stawać w myśli, w pamięci, ale niewyraźnie, stawać ciągle w oczach, narzucać ś. natarczywie wyobraźni; być knowanym, układać ś. w myśli, w głowie, być zamierzanym.

Wić, gałąź długa, cienka i giętka; kółko w kształcie powroza, skręcone z giętkiej gałązki; w *lm.*, **wici,** listy królewskie, wzywające szlachtę na pospolite ruszenie, tak nazwane z tego powodu, że w dawniejszych czasach były obnoszone na wiciach; część pługa, łącząca przód z tyłem; **w.** winna—*p.* Winorośl; kręcić wici=wykręcać ś., uciekać ś. do wybiegów.

Wid, *skr.*—*p.* Widymata.

Wid, w *wyraż.:* ni **w-u,** ni słychu=ani widać, ani słychać; widmo, upiór, strach.

Widać, można widzieć, zobaczyć, pokazuje ś.; zdaje ś., prawdopodobnie, niezawodnie, bez wątpienia.

Widelcowy, dotyczący widelca, w kształcie widelca, grabiasty.

Widelec, narzędzie stołowe w kształcie widełek, do przytrzymywania jadła na talerzu przy krajaniu i do przenoszenia go z talerza do ust, grabki.

Widelnica, owad prostoskrzydły barwy brunatnej spokrewniony z jętką (fig.).

Widełki, małe widły; widelec; **w.** strojowe = narzędzie metalowe w kształcie widełek, podające za uderzeniem zawsze jeden ton a. kamerton; **w** *astr.*, górna część kanału pokarmowego; kość obojczykowa u ptaków; każdy przedmiot a. część jakiego przyrządu w kształcie małych wideł: **w-i** u telefonu = podstawa dla słuchawki, za przyciśnięciem ich lub puszczeniem wolno, prąd sygnałowy łączy ś. lub przerywa.

Widełkowaty, mający kształt widełek.

Widenda, Widymus, *skr.* Wid.

Wideta, *wł.*, czaty, placówka, żołnierz konny, postawiony dla pilnowania ruchów nieprzyjaciela; pikieta.

Widlastość, Widłowatość, właściwość tego, co jest widlaste, kształt widłowaty, rosochatość.

Widlasty, Widłowaty, Widłaty, dzielący ś. na dwa a. więcej rozgałęzień, mający kształt wideł, rozsochaty.

Widlica, szpilka podwójna do włosów; gatunek palmy, której pień kilkakrotnie rozwidla ś., ma owoce jadalne, sowicha.

Widlik, owad bezskrzydły z rzędu skoczogonnych, widłogonnych; roślina z gromady wodorostów.

Widlisz, owad z rzędu dwuskrzydłych, komosowatych.

Widłaki, klasa roślin bezkwiatowych, naczyniowych o pędach długich rozwidlonych i pełzających; **w.** goździsty = roślina przypominająca mech, o łodydze długiej, z rodziny przedroślowych, której zarodniki, pod nazwą lycopodium, używane są w lecznictwie, aptekarstwie, fizyce oraz pirotechnice, wilkołak (fig.).

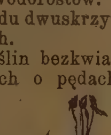

Widłakowaty, mający kształt widłaku.

Widłakowy, ściągający ś. do rośliny widłaku, pochodzący z widłaku.

Widłogonka, motyl z rodziny garbatek z podrzędu prządkówek (fig.).

Widłogonny, o owadach: mający ogon rozgałęziony w kształcie wideł.

Widłonogi, grupa skorupiaków.

Widłosz, skorupiak morski z grupy jeżokrabów (fig.)

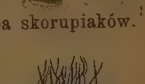

Widłozął, rodzaj mchu gałęzistego.

Widły, narzędzie o dwu a. trzech zębach czyli rozgałęzieniach, rozchodzących ś. z jednego miejsca: **w.** do zboża, siana, gnoju itp. (f.); **w.** myśliwskie = soszki do podpierania sieci; **w.** do garnków = żelazne, do wyjmowania garnków z pieca; **w.** Neptuna = trójząb; rozsocha dwu rozchodzących ś. z jednego punktu gałęzi drzewa; kąt, utworzony zejściem ś. dwu rzek; **w.** u wozu = hołoble; **w-ami** mu w głowie układano = ma pewne wiadomości, ale niesystematyczne.

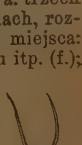

Widmo, postać, w jakiej coś ś. ma ukazywać oku ludzkiemu; zapowiedź, groza a. nadzieja: **w.** szczęścia, klęski, głodu, śmierci; nieboszczyk, powracający na ziemię, duch nieziemski, mara, widziadło, upiór; złudzenie wzrokowe, miraż, fatamorgana; **w.** słoneczne = obraz świetlny, powstały z rozszczepienia przez pryzmat promieni światła, a złożony z ułożenia ś. siedmiu barw, czerwonej, pomarańczowej, żółtej, zielo-

nej, błękitnej, fioletowej i lila, spektrum.

Widmowy, odnoszący ś. do widma; analiza **w-a** = spektralna.

Widnia, widownia, scena; **w.** optyczna=mały przyrząd, ułatwiający rysowanie z natury, a składający ś. z pryzmatu szklanego, osadzonego na postumencie.

Widno, tak jasno, że widzieć można; widać, widocznie; zdaje ś., prawdopodobnie, niezawodnie.

Widnokrąg, linja ograniczająca koło, której niebo pozornie styka ś. z ziemią, zjawisko to jest wynikiem kulistości ziemi, horyzont (fig.); *przen.*, zakres pojęć człowieka, rozległość jego umysłowości.

Widnokrężny, którego można ujrzeć, widzialny na widnokręgu.

Widność, właściwość tego co jest widne, jasne, zrozumiałe.

Widny, jasny, w którym a. którego można zobaczyć, dający ś. widzieć, rozeznać; **w-e** pole = na którym znać ślady zwierza.

Widocz, miejsce widoczne, widok, jaw, światło dzienne.

Widocznie, *przysł.*, tak, że można widzieć, możliwe, że... oczywiście, prawdopodobnie, niezawodnie, bez wątpienia.

Widoczność, właściwość tego, co można widzieć, dostrzegalność; właściwość tego, co jest niezaprzeczone, oczywistość.

Widoczny, jasny, dobrze oświetlony; którego można ujrzeć, widomy, widzialny, dostrzegalny; oczywisty, niezaprzeczony, nie ulegający wątpliwości.

Widok, miejsce, skąd można dobrze widzieć, przestrzeń otwarta; miejsce, gdzie można być przez wielu ludzi widzianym: stać na **w-u,** postawić na **w-u**; tajemnica nie wyszła na **w.**=nie została ujawniona; dzieło wyszło na **w.** publiczny = zostało wydrukowane; przestrzeń dostępna oku z jakiego punktu; malowidło, rysunek, fotografja, przedstawiająca jakiś krajobraz a. scenę rodzajową; postać, kształt, stan rzeczy widzianej i wrażenie, jakie rzecz ta wywołuje; zobaczenie, ujrzenie, zeczenie, dostrzeżenie, spostrzeżenie czego; cel, zamiar, zamysł, dążenie: mieć co na **w-u,** w czym swoje **w-l.**

Widokówka, karta pocztowa z widokiem, pocztówka ilustrowana.

Widokrąg, Widokres—*p.* Widnokrąg.

Widomie, *przysł.*, widzialnie, dostrzegalnie, jawnie.

Widomy, który widzi, nie ślepy; który widać, którego można zobaczyć, łatwy do rozpoznania, widzialny, dostrzegalny.

Widowisko, to, co ś. odbywa przed oczami widzów, przedstawienie, spektakl; wogóle to, co ś. odbywa wobec tłumnie zgromadzonych osób, wobec całego narodu a. całego świata cywilizowanego; miejsce, gdzie ś. coś odbywa, widownia, teatr, scena, teren, widziadło, zjawisko.

Widownia, miejsce, gdzie ś. coś odbywa przed oczami widzów, scena, teatr, teren; *przen.*, **w.** świata, **w.** dziejów, **w.** życia publicznego = teren, miejsce, gdzie ś. coś dzieje.

Widymata, Vidimus, *łć.*, urzędowe poświadczenie jakiego pisma, księgi handlowej, kopji i t. p., wypis z ksiąg urzędowych, poświadczenie godności.

Widymować, *łć.*, kłaść widymatę; zaświadczać skróconym podpisem imienia i nazwiska na dowód przepatrzenia jakiego pisma lub księgi handlowej.

Widywać, *częstotl.*, od Widzieć.

Widz, człowiek, patrzący na co, na jaką czynność: **w.** w teatrze,

w cyrku i t. p.; przyglądający ś. czemu, być **w-em** czego=być świadkiem czego, patrzeć na co.

Widzenie, *rzecz.* od Widzieć; jeden z pięciu zmysłów, za pomocą którego przyjmujemy wrażenia świetlne; *przen.*, zapatrywanie, pogląd, pojęcie, zdanie, mniemanie, opinja, rozumienie; postać osoby, widzianej we śnie a. jakby we śnie, widziadło, zjawisko, wizja; relacja tego, co widziało ś. we śnie a. w natchnieniu proroczym; rzecz godna **w-a**=tego, żeby ją zobaczyć; pole **w-a** = przestrzeń, którą możemy ogarnąć wzrokiem; znać kogo z **w-a**=z powierzchowności, ale nie znać go bliżej, nie być mu przedstawionym; **w. ś.**, spotkanie ś., zobaczenie ś. z kimś; do **w-a ś.**=formuła, używana przy pożegnaniu a. formuła zakończenia listu.

Widziadło, widok, przedstawiający ś. oczom; przedmiot niby widziany skutkiem złudzenia zmysłów; widmo, mara, upiór, rzecz potworna, potwór, dziwotwór,

Widzialnie, *przysł.*, widomie, przed oczami, rzeczywiście, istotnie, prawdziwie.

Widzialny, którego można widzieć, zobaczyć, dostrzegalny, widomy.

Widziany, dający ś. widzieć, ten, którego widzą a. widzieli, widzialny, dostrzegalny; **w-a** to rzecz!?= czy to możliwe, czy mogło to ś. zdarzyć?!, dziwne!, niesłychane!

Widzieć, przyjmować wrażenia od czego za pomocą wzroku, poznawać wzrokiem, rozeznawać za pomocą wzroku, postrzegać oczami; mieć o czym dokładne pojęcie, mieć co przytomnie w umyśle, jakby ś. miało przed oczami; wnioskować, wnosić, domyślać ś., dorozumiewać ś.; przypuszczać na podstawie pewnych danych; jak cię **w-ą**, tak cię piszą=ludzie najczęściej wnoszą o wartości wewnętrznej człowieka po jego powierzchowności; idź, niech cię moje oczy nie **w-ą**=zejdź mi z oczu, żebym cię nie widział; nie **w-ą** go=zapominają o nim, pomijają go; **w-i** Bóg, że... = zaklęcie; któż to **w-ał!**=co znowu!, do czego to podobne!, to rzecz niesłychana!; **w-isz** go! = wskazując na człowieka, który ś. porywa na rzeczy, przewyższające jego siły; jeszcze by też!; da ś. to **w.!** = zobaczymy, co z tego wyniknie; dobrze **w.** = mieć dobry wzrok; dobrze, źle **w.** kogo = okazywać komu łaskę a. niełaskę; dobrze, źle **w-any**=uważany, ceniony, cieszący ś. łaską a. będący w niełasce; **w.** co do czego, do siebie = upatrywać, dostrzegać, spostrzegać; widać, widoczne jest; **w. ś.**, widzieć samego siebie, np. w zwierciadle, spostrzegać ś.; dobrze a. źle czuć ś. gdzie: rad ś. tu **w-ę**; ukazywać ś., przedstawiać ś., dawać ś. widzieć; **w. ś.** z kim, spotkać ś., zobaczyć ś. z kim; mnie ś. **w-i** = zdaje mi ś., mam takie przekonanie, mniemam.

Widzi-mi-się, sądzę, mniemam, zdaje mi ś., przypuszczam; *rzecz.*, upodobanie, fantazja, kaprys.

Widzisko, w *wyraz.*; do **w-a!** = do zobaczenia ś.! do widzenia!

Widzowe (-ego), opłata za oględziny sądowe.

Widzowy, dotyczący widza.

Wiec, Wieca, w dawnej Słowiańszczyźnie: wspólna narada dorosłych członków opola a. plemienia, rodzaj sejmu; najwyższy sąd w Polsce piastowskiej; sądy apelacyjne od sądów grodzkich i ziemskich w dawnej Polsce; sądy wiecowe, wielkie roki; zgromadzenia ludowe, robotnicze dla postawienia jakich żądań, omówienia spraw wspólnych, propagandy jakichś idei społecznych a. politycznych i t. p.

Wiecha, pęczek związanych gałęzi, wywieszony, jako znak, np. nad szynkownią: iść pod **w-ę** = do szynku; kij, żerdź z pęczkiem słomy, ustawiony na jakim miejscu na znak, że tędy iść albo jechać nie można; wywiesili **w-ę** na rozum=udają mądrych; dobremu piwu nie potrzeba **w-y** = dobry towar nie potrzebuje zachwalania; broda, jak **w.** = szeroka, rozstrzepiona; wąsy, jak **w-y**=nastrzępione; zasłona z gałęzi, za którą ptasznik łowił ptaki, gaik; w *bot.*: kwiatostan graniasty o kwiatkach na długich szypułkach (fig.).

Wiechcica, motyl z rodziny garbatek z podrzędu prządkówek.

Wiecheć, Wiechetek, pęczek słomy, siana, łyka a. grochowin dla wycierania czego, do zatkania jakiego otworu, słoma owinięta koło stóp dla ciepła.

Wiechetek, Wiechtek, *zdr.* od Wiecheć.

Wiechotka, rodzaj rośliny.

Wiechowaty, podobny do wiechy.

Wiechowy, odnoszący ś. do wiechy.

Wiecnica, ratusz.

Wiecownik, uczestnik wiecu; człowiek, namiętnie chodzący na wiece.

Wiecowy, ściągający ś. do wiecu, do wieców: sędzia **w-y**, sąd **w-y** = *p.*—Wiec; ustrój **w-y** = taki ustrój społeczny, w którym rząd należy do ogółu dorosłych członków plemienia, ustrój gminowładny.

Wieczernia, wieczerza.

Wieczernica, motyl z rodziny tejże nazwy, z podrzędu nocnicówek.

Wieczernik, Wieczornik, izba jadalna u dawnych Izraelitów; ostatni **w.** = ostatnia Wieczerza Chrystusa z Apostołami.

Wieczerza, posiłek wieczorny, kolacja; jedzenie przed nocą; **W. Pańska** = sakrament Ciała i Krwi Jezusa Chrystusa, ustanowiony na ostatniej wieczerzy Chrystusa z Apostołami.

Wieczerzać, jeść wieczerzę, przyjmować posiłek wieczorny.

Wieczko, małe wieko, przykrywka, pokrywka.

Wiecznie, *przysł.*, bez końca w czasie, przez całą wieczność; bez przerwy, wciąż, nieustannie, ustawicznie.

Wiecznik, roślina z rodziny amarantowatych, pochodząca z gorących stref Azji i Afryki; ruch nieustający, wieczny; zapisać ś. w **w.** miłości= pokochać stale (fig.).

Wiecznobytny—*p.* Wiekuisty.

Wiecznochmurny, zawsze chmurny, ponury, posępny.

Wiecznociągły, Wiecznociekły, Wiecznopłynny, nieprzerwany w czasie, wiecznie idący, wiecznie płynący.

Wiecznocierpiący, cierpiący nieustannie.

Wiecznojędrny, zawsze jędrny.

Wiecznokwitły, zawsze kwitnący, zawsze świeży.

Wiecznopłodny, zawsze płodzący.

Wiecznopomny — *p.* Wiekopomny, na wieki pamiętny.

Wiecznopotomny, wiecznie trwający w potomności.

Wieczność, ciąg czasu bez początku i końca; żywot wieczny po śmierci, nieśmiertelność, wiekuistość: przenieść ś. do **w-i**=umrzeć; prawo czyje na posiadanie czego na czas nieograniczony dla siebie i dla swego potomstwa.

Wiecznośpiewny, zawsze śpiewny.

Wiecznotoczysty, obracający ś., kręcący ś. bez końca.

Wiecznotrwałość, właściwość tego, co trwa wiecznie.

Wiecznotrwały, który trwa a. będzie trwać wiecznie.

Wiecznozielony, zawsze zielony.

Wieczny, trwający nieskończenie w czasie, przez całą wieczność: wciąż trwający, nieustanny, nieprzerwany; żywot **w.**=nieśmiertelność, po śmierci w niebie, w raju; **w-e** odpocznienie racz mu dać Panie=krótka modlitewka za zbawienie duszy osoby zmarłej; na **w-e** czasy=na zawsze, na wieki, na czas nieograniczony; pożyczyć na **w-e** nieoddanie=bez zamiaru zwrotu.

Wieczornica, kobieta wiejska, która przyszła do sąsiadów pomagać w szyciu a. przędzeniu; w *lm.*, zebranie wieczorne chłopców i dziewczyn wiejskich w jednej z chat, gdzie przy przędzeniu gawędzą, śpiewają, opowiadają rozliczne baśnie i t. p.

Wieczornik, rodzaj roślin zielonych z rodziny krzyżowych, pochodzący z Europy południowej; wieczernik, fijołek nocny.

Wieczorny, dotyczący wieczoru, odbywający ś. w wieczór.

Wieczorynka, zabawa wieczorna.

Wieczór, schyłek dnia, pora od zachodu słońca do późnej nocy, do udania ś. na spoczynek; dobry **w.**!= formuła powitania, używana w porze wieczornej; w **w.**, **w-em**, *przysł.*, w porze wieczornej; pod **w.** =na krótki czas przed zachodem słońca; **w.** życia = starość; zabawa wieczorna, z tańcem i wieczerzą.

Wieczystość—*p.* Wiekuistość.

Wieczysty, wiecznie trwający, wieczny; o prawie: taki, mocą którego nabywa ś. posiadanie czego na wieczne czasy, dla siebie i dla swego potomstwa; dobra **w-e** = wieczyście posiadane.

Wieczyście, *przysł.*, na zawsze, na wieki, na zupełną własność.

Wiedenka, kobieta rodem z Wiednia; polka **w.**=rodzaj polki (tańca).

Wiedeński, rodem z Wiednia, wyrobiony w Wiedniu; sznycel **w.** =taki, jaki robią w Wiedniu; po **w-u**, *przysł.*, tak jak w Wiedniu: kurczęta po **w-u** = obsmażane.

Wiedma, wiedźma, czarownica.

Wiedmi, dotyczący wiedźmy, należący do wiedźmy.

Wiedza, wiadomość o czymś, znajomość czego, posiadanie wiadomości o czym; nauka, umiejętność, wykształcenie; ogół wiadomości naszej o Bogu, świecie i człowieku, drogą rozumowania a. doświadczenia powziętych; zasób wiadomości naukowych, właściwych pewnemu człowiekowi, narodowi, pokoleniu i t. d.; uczynić coś bez czyjej **w-y**=bez wiadomości; mimo **w-y** = nie wiedząc o tym, nie zdając sobie sprawy z tego.

Wiedzieć, mieć o czym wiadomość, znać co, umieć co, potrafić co, być świadomym czego, posiąść co, drogą nauki, doświadczenia itd.: nie **w.** o Bożym świecie=nic zgoła nie wiedzieć, być zupełnym nieukiem; Bóg to jeden wie a. raczy **w.**=nikt z ludzi nie wie; dać **w.**=powiadomić; **w.** co na kogo = znać jego złe postępki, jego wady, ułomności; nie **w.** po co=niewiadomo po co; trzeba wam **w.**, że... = powinniście pamiętać; nie chcę o niczym **w.** = nie chcę ś. mieszać do niczego, brać w niczym udziału; **w-ą** sąsiedzi, jak kto siedzi=ludzie najbliżsi znają nasze warunki życia; **w-ą** o tym i baby w szpitalu = nikomu nie jest tajne; **w.** co do kogo, mieć wiadomość o jego usposobieniu, charakterze i t. d.

Wiedźma, kobieta, posiadająca władzę nadprzyrodzoną, udzieloną sobie od duchów nieczystych; czarownicza, wróżka; kobieta, stara i brzydka; kobieta swarliwa,

popędliwa, dokuczliwa, kłótnica, herod-baba.

Wieja, burza w zimie, zawieja, zawiejka, śnieżyca.

Wiejacz, człowiek, który wieje, który wianiem oczyszcza zboże z plew.

Wiejaczka, Wiejadło, łopata a. szufla do wiania zboża.

Wiejadło—*p.* Wiejaczka.

Wiejalnia, maszyna rolnicza do oczyszczania zboża z plew, wialnia, młynek.

Wiejski, dotyczący wsi, mieszkający na wsi, należący do wsi, pochodzący ze wsi: gospodarstwo w.=rolne, gospodarz w.; właściwy wsi, prosty, nieobłudny, niewytworny: kawa w-a=z dobrą śmietanką i bułeczkami w domu pieczonemi; po wiejsku = w sposób właściwy wsi, z prosta, bez zbytniej wytworności, niewymuszenie.

Wiek, pewien przeciąg czasu; o. okres naturalny życia ludzkiego: w. niemowlęcy, dziecięcy, młodzieńczy, dojrzały, przejściowy i starczy; okres życia człowieka od urodzenia aż do chwili obecnej; czas, w którym ktoś żył a. żyje: w. cesarza Augusta, w. Ludwika XIV; wiek Zygmuntowski w Polsce = czasy Zygmunta I, Zygmunta II Augusta i Zygmunta III Wazy; stulecie, okres stu lat=przeciąg 100 lat: w-i starożytne, w-i średnie, w-i nowe; w. piąty przed Chrystusem, dwudziesty po Chrystusie; jedna z epok, na które poeci starożytni dzielili czas istnienia ziemi i jej mieszkańców: w. złoty, srebrny, miedziany, żelazny; w *lm.* w-i, czas bardzo długi, nieograniczony, wieczność: do końca w-ów, po wszystkie w-i, na w-i w-ów=na zawsze; od w-ów=od bardzo dawna; przed w-i=bardzo dawno; w-i nie widzieliśmy ś. = od niepamiętnych czasów; człowiek już w w-u podeszłym=stary; w. mięgniecie=starość dolega; uczczą cię w-i przyszłe=przyszłe pokolenia; złoty w. literatury=epoka jej największego rozkwitu.

Wiekiera, gatunek małża, żyjącego na wybrzeżach morskich, z podgromady cewiaków.

Wieko, wierzchnia połowa skrzyni, kufra, pudła, trumny i t. p.; wierzch, otwierana przykrywa, przykrywka, pokrywa.

Wiekopomnie, *przysł.*, w celu pamiętania o tym przez całe wieki, pamiętnie na wieki.

Wiekopomny, godny wiecznej pamięci, na zawsze, na wieki pamiętny, który przeszedł a. przejdzie w pamięci wieków potomnych, znakomity, sławny.

Wiekować, trwać przez wieki, przez wieczność całą, żyć, trwać, przebywać, pozostawać gdzie przez czas bardzo długi.

Wiekowy, ściągający ś. do wieku, do przeciągu czasu; odbywający ś. raz na wiek, na stulecie; trwający stulecie a. całe stulecia, długotrwały, odwieczny; o człowieku: podeszły w lata, stary; dotyczący wieka, do przykrywy.

Wiekuistość, wieczne trwanie, wieczność istnienia, wieczystość.

Wiekuisty, trwający, istniejący przez wieki, wieczysty, wieczny.

Wiekuiście, *przysł.*, bez końca w czasie, wiecznie, wciąż, nieustannie.

Wielbiciel, człowiek, który wielbi, uwielbia, który oddaje cześć; w. kobiety = zwolennik jej cnót, zalotnik, miłośnik.

Wielbicielka, kobieta uwielbiająca kogo a. co.

Wielbić, uznawać za godnego uwielbienia, chwalić, podnosić kogo aż do czczenia go, do oddawania mu czci; ze czcią wychwalać, wysławiać; uwielbiać; w. Boga=oddawać Mu cześć boską, modlić ś. do Niego.

Wielbląd, Wielbłąd, zwierzę ssące z rzędu parzystokopytnych przeżuwających, o szyi długiej, nogach wysokich i grzbiecie, zaopatrzonym w jeden a. dwa duże garby tłuszczowe, o sierści miękkiej, wełnistej (2 fig.).

Wielbłądnik, Wielbłądnik, człowiek, doglądający wielbłądów, pastuch wielbłądów.

Wielbłądowy, Wielbłądzi, dotyczący wielbłąda, pochodzący z wielbłąda; zrobiony z sierści wielbłądziej.

Wielbłądzica, samica wielbłąda.

Wielbłądzie, Wielbłądko, małe wielbłąda.

Wielbłądka wiechcica, motyl z rodziny garbatek, z podrzędu prządkówek.

Wielce, *przysł.*, bardzo, w znacznej mierze, w wysokim stopniu, w wielkim stopniu.

Wiele, *przysł.*, w wielkiej liczbie, w znacznej ilości, dużo, niemało, mnogo, siła, moc; za **w.** = nadto, zanadto; jaką ilość?, ile?, w jakiej wielkości?, w jakiej mierze?

Wielebność, tytuł honorowy, dawany osobom duchownym.

Wielebny, chwalebny, godzien czci; tytuł, dawany osobie duchownej: księdzu, zakonnikowi, pastorowi.

Wielekroć—*p.* Wielokroć.

Wielena lucyna, motyl z rodziny wielen, z rzędu motylowców.

Wielipierz, drobny motyl z podrzędu piórolotkowców, o skrzydłach rozciętych na wązkie paski, delikatnie upierzonych, piórolotek (fig.).

Wielistan, ptak kurowaty z rodziny bażantów, o ogonie wachlarzowatym o 2-ch wydłużonych sterówkach, argus (fig.).

Wielkanoc, u Izraelitów: uroczystość, ustanowiona na pamiątkę wyjścia z niewoli egipskiej; u chrześcijan: uroczystość pamiątki Zmartwychwstania Chrystusa.

Wielkanocny, odnoszący ś. do uroczystości Wielkiej Nocy.

Wielki, mający znaczne rozmiary, znacznie wysoki, szeroki, długi a. głęboki; liczny, mnogi, liczący w sobie wiele jednostek; niepospolity, niecodzienny, nieprzeciętny, niezwykły, niepowszedni; przenoszący innych pod jakimkolwiek względem, znamienity, znakomity, wyborny, wielce uzdolniony, wzniosły, podniosły; wyróżniający ś. w czymś złym, potworny, okropny, bardzo zły, przeciwny naturze ludzkiej, ohydny, wstrętny, wyćwiczony, wyrafinowany w złym; ważny, doniosły, nie bylejaki, nie lada jaki; nic nie znaczący, nie posiadający żadnej wartości: **w-ie** nic, **w-ie** zero, **w-ie** głupstwo; silny, mocny, gwałtowny, głośny, wogóle natężony pod jakimkolwiek względem; gwałtowny, namiętny, niepohamowany; trudny do zniesienia, dokuczliwy, doskwierający, okrutny, srogi, nieznośny; tytuł, dodawany do imienia panujących, a czasem wodzów, mężów stanu, który szczególnie odznaczyli ś. w historji: Karol **W.**, Kazimierz **W.**, Grzegorz **W.** papież, **W.** Kondeusz; wyraz, dodawany do tytułu dla oznaczenia wyższego stopnia w hierarchji urzędniczej: hetman **w.**, **w.** książę litewski, **W-e** Księstwo Poznańskie; **w.** mistrz krzyżacki;

długi, zbyt długi, dłuższy, niż należy; **w.** czas=naglący; **w.** pan =możnowładca, magnat; **w.** urzędnik, **w.** dostojnik=wysoki; **w.** świat =arystokracja rodowa i pieniężna; **w.** ołtarz=główny środkowy, nie boczny; suknia od **w-go** dzwonu= świąteczna; **w.** kościół=nawa środkowa; **w.** post=40-dniowy, przed Wielkanocą; **w-a** środa, **w.** czwartek, **w.** piątek, **w-a** sobota = dni wielkiego tygodnia; **W-a** noc = Wielkanoc; **w-ie** roki—*p.* Wiec; **w.** palec=najkrótszy i najgrubszy ze wszystkich, pierwszy palec, paluch, krzciuk, kciuk; **w-a** choroba = padaczka, kaduk, epilepsja, choroba św. Walentego; **W-a** Polska=Wielkopolska; **W.** Polanin = Wielkopolanin.

Wielkierz, *nm.*—*p.* Wilkierz.

Wielkobrody, mający wielką i długą brodę.

Wielkobrzuch, mający wielki brzuch, brzuchacz, brzuchal.

Wielkobrzuski (-ego), *rzecz.*—*p.* Wielkobrzuch.

Wielkoczwartkowy, dotyczący Wielkiego czwartku, w dniu tym odbywający ś.

Wielkoczynność, czynność w wielkich sprawach, dzielność w wielkich czynach.

Wielkoduszność, wspaniałomyślność, wzniosłość serca, myśli.

Wielkoduszny, wspaniałomyślny, wielkomyślny, szlachetny.

Wielkodzióh, jeden z gatunków jastrzębia.

Wielkogłowość, wada przyrodzona organizmu, charakteryzująca ś. niezwykle wielkiemi wymiarami czaszki.

Wielkogłowy, mający wielką głowę.

Wielkogłów, zwierzę ssące z rzędu wielorybów z rodziny olbrotowców.

Wielkogroch, odmiana grochu zwyczajnego.

Wielkogrzywy, mający wielką grzywę.

Wielkoimienny, noszący wielkie imię, sławny.

Wielkokłosy, mający wielkie, pełne kłosy.

Wielkokrężny, mający wielki krąg, wielki obwód; składający ś. z wielkich kół, otoczony wielkiemi kręgami cz. kołami.

Wielkoksiążęcy, odnoszący ś. do wielkiego księcia, stanowiący własność wielkiego księcia.

Wielkolen, odmiana lnu.

Wielkoletni, Wielkoletny, pełnoletni.

Wielkolistny, Wielkolisty, mający wielkie liście.

Wielkolud, człowiek bardzo wysokiego wzrostu, olbrzym.

Wielkomiejski, pochodzący z wielkiego miasta, właściwy mu.

Wielkomistrzowski, odnoszący ś. do wielkiego mistrza.

Wielkomocny, bardzo mocny.

Wielkomorszcz, rodzaj wodorostu.

Wielkomowny, wymowny, wielomówny.

Wielkomyślność, wielkoduszność, wspaniałomyślność, wzniosłość.

Wielkomyślny, wspaniałomyślny, wielkoduszny; zawierający w sobie myśl wielką, wzniosłą i szlachetną; wiele myślący o sobie, dumny, hardy, zarozumiały.

Wielkonogi, mający wielkie nogi.

Wielkonosy, mający wielki nos.

Wielkooki, mający wielkie oczy: strach **w.**=paniczny.

Wielkopański, właściwy wielkiemu panu, należący do wielkiego pana; możnowładny, magnacki, arystokratyczny.

Wielkopiątkowy, dotyczący wielkiego piątku, odbywający ś. w wielki piątek.

Wielkopław, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, wrzecionkowata.

Wielkopolanin, mieszkaniec Wielkopolski.

Wielkopolanka, forma żeńska od Wielkopolanin.

Wielkopolszczyzna, wszystko, co odnosi ś. do Wielkopolski, co ją charakteryzuje.

Wielkopostny, dotyczący wielkiego postu, przypadający podczas wielkiego postu.

Wielkorada, rada najwyższa państwa, senat.

Wielkoręki, mający wielkie ręce.

Wielkorząd, w dawnej Polsce: urzędnik, zarządzający dochodami z miast i dóbr królewskich, wielkorządca, prokurator generalny: **w.** krakowski.

Wielkorządca, zarządca prowincji, gubernator, namiestnik.

Wielkorządczyna, żona wielkorządcy.

Wielkorządczyni, zarządzająca krajem, wielkowładczyni.

Wielkorządztwo, urząd, władza wielkorządcy, część kraju, będąca pod zarządem wielkorządcy.

Wielkosercy, mający wzniosłą duszę, szlachetny, wspaniałomyślny.

Wielkoskrzydły, mający wielkie skrzydła.

Wielkoszpon, zaginiony rodzaj zwierząt ssących z rzędu szczerbatych.

Wielkoszyj, zaginiony rodzaj zwierząt ssących z rodziny pochworogich.

Wielkość, takie lub inne rozmiary jakiegoś ciała fizycznego, szerokość, wysokość, długość; przymiot tego, co jest wielkie; wielka ilość, mnogość, liczność; *przen.*, wzniosłość, szlachetność, wspaniałomyślność, wielkoduszność; ogrom, szkaradność, okropność: **w.** zbrodni, występku; w *mat.*, pewna ilość jednostek, uważana, jako całość, którą można powiększać a. zmniejszać, wogóle poddawać wszystkich działaniom matematycznym; w *astron.*, stopień natężenia światła u gwiazd; gwiazda pierwszej, drugiej, trzeciej i t. d. **w-i**; wasza **w.** = tytuł, dawany dawniej biskupom.

Wielkotygodniowy, dotyczący wielkiego tygodnia, ostatniego przed Wielkanocą.

Wielkouch—*p.* Uszak.

Wielkouchy, mający wielkie uszy.

Wielkoustny, mający wielkie usta.

Wielkowładny, potężny, wielowładny.

Wielkozęby, mający wielkie zęby.

Wielkuchny, nie bardzo wielki.

Wielkusz, wielkolud, olbrzym.

Wielmi, *przysł.*, wielce, bardzo.

Wielmoża, magnat, możnowładca.

Wielmożeństwo, potęga, wielmożność.

Wielmożnić, Wielmożyć, czynić możnym; wysławiać, wynosić, wychwalać; dawać tytuł wielmożnego; podnosić wartość, oceniać wyżej; **w. ś.,** nabierać władzy, potęgi, mocy, wielkości; być mocnym, wielowładnym, potężnym, wielmożnieć.

Wielmożnie, *przysł.*, mogąc wiele, mając władzę, z wielką mocą, możnie, potężnie; wspaniale, okazale.

Wielmożnieć, stawać ś. wielmożnym, potężnym, rość w cnoty, w zacność, w moc, we władzę.

Wielmożnik, możnowładca.

Wielmożność, wielka możność, wielka moc, wielka władza, potęga; uwielbienie, wielka chwała, cześć; hojność, wspaniałość; okazałość, wystawność; tytuł, dawniej nadawany osobom możnym, dziś pospolicie wszystkim osobom z inteligiencji.

Wielmożny, bardzo możny, potężny, wiele mogący; wspaniały, hojny; okazały, wystawny, kosz-

towny; tytuł, dawany dawniej tylko wysokim dostojnikom, dziś powszechnie używany w stosunkach towarzyskich i społecznych, zwłaszcza w intytulacji listów (na kopercie), i przysługujący wszystkim osobom z inteligiencji, z wyjątkiem najdostojniejszych, którym przysługuje tytuł: jaśnie w., oraz tym, którym okazuje ś. jawnie lekceważenie i swą wyższość, a do których mówi ś. i pisze: łaskawy panie i t. p.

Wielobarwny, mający wiele barw, pstry.

Wieloboczny, mający więcej niż cztery boki, wielokątny.

Wielobok—*p.* Wielokąt.

Wielobożca, Wielobożnik, wierzący w wielu bogów, politeista.

Wielobożność—*p.* Wielobóstwo.

Wielobożny, wierzący w wielu bogów, politeistyczny.

Wielobóstwo, Wielobożność, wiara w wielu bogów, politeizm.

Wielobrzmienny, brzmiący wielu dźwiękami.

Wielodawca, człowiek, dający wiele, hojny, szczodry.

Wielodziałkowy, w *bot.*, dzielący ś. na działki: kielich w.

Wielodzielny, dzielący ś. na wiele części—*p.* Wielodziałkowy.

Wielodzietny, mający wiele dzieci.

Wielodziury, mający wiele dziur.

Wielofarbny, Wielofarby — *p.* Wielobarwny.

Wielogębny, Wielogęby, wiele gąb mający; rozgłośny, stugębny, szeroko ś. rozchodzący.

Wielogłosy, Wielogłosowy, mający wiele głosów, napisany na wiele głosów: utwór muzyczny w.

Wielogłówny, Wielogłowy, mający wiele głów, stugłowy, składający ś. z wielu osób: rząd w. = złożony z przedstawicieli narodu.

Wielogran—*p.* Wielokąt.

Wielogwiazd, gwiazdozbiór, konstelacja.

Wielohak, przyrząd, używany w dawnych arsenałach polskich do sprawdzania luf.

Wieloisty, wieloraki, wielokrotny.

Wielojęzyczny, mający wiele języków; składający ś. z ludzi, mówiących różnemi językami.

Wielokąt, Wielobok, figura geometryczna, mająca więcej niż cztery boki i kąty.

Wielokątny, mający wiele kątów, wieloboczny.

Wielokłosisty, wydający kilka kłosów na jednym źdźble.

Wielokolorowy, mający wiele kolorów, wielobarwny, pstry, różnobarwny, różnokolorowy.

Wielokopytowe, Wielokopytne, zwierzęta=zwierzęta ssące o skórze grubej i nogach, zakończonych 3, 4 lub 5 palcami w kopytach: słonie, nosorożce, tapiry, hipopotamy i inne.

Wielokrewność, nadmiar krwi w ciele, krwistość, sangwiniczność.

Wielokrewny, mający nadmiar krwi w ciele, krwisty, sangwiniczny.

Wielokroć, Wielekroć, Wielokrotnie, Wielekrotnie, *przysł.*, wiele razy, nie jeden raz, nieraz.

Wielokrotność, w *mat.*, własność pewnej wielkości dzielenia ś. przez inną wielkość bez reszty.

Wielokrotny, wiele razy powtórzony; w *mat.*, dzielący ś. przez pewną wielkość bez reszty.

Wielokształtność, Wielopostaciowość, możność istnienia tego samego utworu: związku chemicznego, organizmu zwierzęcego, roślinnego i t. p. w kilku różnych, ale zawsze stałych i jemu tylko właściwych formach, polimorfizm.

Wielokształtny, mający wiele kształtów, występujący w różnych kształtach bez zmiany treści wewnętrznej.

Wieloletni, trwający wiele lat, długoletni, pełnoletni.

Wielolicowy, mający wiele lic, rozmaity, różnorodny.

Wielolicznie, *przysł.*, w wielkiej ilości; bardzo licznie.

Wieloliczny, złożony z wielkiej liczby, b. liczny, mnogi, tłumny.

Wielolistny, mający wiele liści—*p.* Wielodziałkowy.

Wielolud, wielkolud, olbrzym.

Wielomęki, pełen mąk.

Wielomęście, Wielomężeństwo, w pierwotnych czasach takie stosunki małżeńskie, że jedna kobieta mogła mieć dwu a. więcej mężów, poliandrja.

Wielomian, Wielowyraz, wyrażenie algiebraiczne, w którym jest więcej niż jeden znak dodawania a. odejmowania.

Wielomiljonowy, składający się z wielu miljonów, posiadający wiele miljonów.

Wielomówca, człowiek, nad miarę mówiący, gadatliwy, wymowny.

Wielomównie, *przysł.*, z nadmiarem słów, gadatliwie.

Wielomówny, gadatliwy.

Wielomówstwo, gadatliwość, gadanie ustawiczne.

Wielonogi, mający wiele nóg.

Wielonóg, Wielonoga—*p.* Stonoga.

Wielonóżek, gatunek strzykwy posiadający 20 macków (fig.).

Wielooczny, Wielooki, mający wiele oczu.

Wielook, gatunek drobnego ślimaka z rodziny wirków o licznych oczkach na brzegu ciała.

Wieloowockowe, rząd roślin dwuliściennych, których każdy kwiat wydaje wiele owocków.

Wielopestkowiec, Wielopestczak, nasiennik niektórych roślin, zawierający wewnątrz kilka nasion.

Wielopłatkowe, Wolnopłatkowe, rośliny, których korona ma płatki nie zrosłe, lecz oddzielone.

Wielopłodny, wiele rodzący, plenny, urodzajny, wielorodny.

Wielopomny, wiele i długo pamiętający.

Wielopostaciowość — *p.* Wielokształtność.

Wielopręcikowy, mający wiele niezrosłych z sobą pręcików: rośliny **w-e.**

Wieloraki, niejednaki, rozmaity, rozliczny; mający rozmaite cechy, uważany w sposób rozmaity, kilkakrotny.

Wielorako, *przysł.*, w wielu kształtach, rozlicznie, rozmaicie, różnorodnie.

Wielorakość, właściwość tego, co jest wielorakie, rozliczne, rozmaitość.

Wieloramienny, mający wiele ramion.

Wieloraz, w *mat.*—*p.* Iloraz.

Wieloręczny; mający wiele rąk.

Wieloroczny, mający a. trwający wiele lat, wieloletni; trwały, stały.

Wielorodny—*p.* Wielopłodny.

Wielorogi, mający wiele rogów.

Wieloryb, zwierzę morskie ssące z rzędu dwupłetwowców, przeważnie olbrzymiej wielkości, postaci wrzecionowatej, o wielkiej głowie, uzbrojonej zębami a. wielkiemi pasami rogowemi, o przednich kończynach zamienionych w płetwy, tylnych brak, ogon zakończony płetwą poziomą (fig.).

Wielorybi, odnoszący ś. do wieloryba, jemu właściwy, do niego należący, pochodzący z wieloryba.

Wielorybię, młodziutki wieloryb.

Wielorybnictwo, połów wielorybów, zajęcie wielorybnika.

Wielorybniczy, dotyczący wielorybnika, należący do niego: statek **w.**=urządzony do połowu wielorybów.

Wielorybnik, człowiek a. statek zajmujący ś. połowem wielorybów; drobny skorupiak jawnodychawkowy z rzędu podbrzusznych, mieszkający na skórze wielorybów i wgryzający ś. w ich ciało.

Wielorządny, mający rząd z wielu osób złożony, poliarchiczny.

Wielorządztwo, rząd, złożony z wielu osób, panowanie wielu, poliarchja.

Wielosetny, zawierający w sobie wiele setek, z wielu set złożony, liczny.

Wielosilny, bardzo silny.

Wielosił—*p.* Koziełek.

Wieloskładny, wielokrotnie złożony, skomplikowany.

Wieloskrzydłowy, Wieloskrzydły, mający wiele skrzydeł.

Wielosławny, bardzo sławny, słynący szeroko.

Wielosłowny, wielomówny.

Wielosłupkowy, mający wiele słupków: roślina **w-a.**

Wielostronnie, *przysł.*, z wielu stron, pod wielu względami.

Wielostronny, mający wiele stron; z wielu stron uważany, mający wiele wiadomości, uczony.

Wielostrunny, o instrumencie muzycznym: mający na sobie wiele strun.

Wielosylabowy—*p.* Wielozgłoskowy.

Wieloszparowy, mający wiele szpar, t. j. dziur do oddychania.

Wieloszpon, ptak z rodziny kur.

Wielościan, bryła geometryczna, ograniczona więcej niż czterema płaszczyznami; opisany **w.**=którego ściany są styczne do danej powierzchni krzywej; wpisany **w.**=jeśli jego wierzchołek lub krawędź leży na danej powierzchni krzywej.

Wielościenny, mający wiele ścian; składający ś. z wielu ścian.

Wielościowy, dotyczący wielości czyli ilości, ilościowy.

Wielość, znaczna liczba, wielka ilość, mnogość, mnóstwo.

Wielośnieżny, obfitujący w śnieg.

Wielotysiącletni, istniejący wiele tysięcy lat.

Wieloumiejętność, wielka umiejętność, wielka nauka.

Wieloumiejętny, wiele umiejący.

Wieloważny, wiele ważący, ciężki; bardzo ważny, mający duże znaczenie.

Wielowęgie—*p.* Wielokąt.

Wielowęzły, mający wiele węzłów.

Wielowiązkowy, mający pręciki zrosłe w kilka a. więcej wiązek: rośliny **w-e.**

Wielowiekowy, istniejący wiele wieków, odwieczny.

Wielowład, możnowładca, magnat, oligarcha.

Wielowładnie, *przysł.*, z wielką władzą; samowładnie.

Wielowładność, wielka władza, potężna moc.

Wielowładny, mający wielką władzę, wielmożny, potężny, władający w wielu państwach.

Wielowładztwo, wielka władza, potęga; wielorządztwo, władza wielu osób, poliarchja.

Wielowłosy, mający gęste włosy.

Wielowyraz—*p.* Wielomian.

Wielowysep, gromada wysp, leżących w pobliżu siebie, archipelag.

Wielozgłoskowy, Wielosylabowy, składający się z wielu zgłosek czyli sylab.

Wieloznaczny, mający wiele znaczeń; wyraz **w.**=homonim.

Wielożądnie, *przysł.*, z wielką pożądliwością, łakomie, chciwie.

Wielożądny, wiele żądający, chciwy, łakomy.

Wielożeniec, Wielożon, mający kilka żon, mąż wielu żon.

Wielożenny, o mężczyźnie: mający wiele żon; o kobiecie: zaślubiona wielu mężczyznom.

Wielożeństwo, taki ustrój społeczny, w którym mężczyźnie wolno mieć dwie a. więcej żon, poligamja.

Wielożon—*p.* Wielożeniec.

Wielożywny, żywiący wielu, dający pożywienie wielu.

Wielożyzny, bardzo żyzny, urodzajny; zsyłający wielką żyzność.

Wielu, forma osobowo-męska od Wiele.

Wieniawka, motyl z rodziny garbatek, z podrzędu prządkówek.

Wieniec, wiązanka z kwiatów, liści a. kłosów w kształcie koła, girlanda, opasująca co, korona z kwiatów a. innych części roślin uwita; podobne koło, uwite z innych, nanizanych na nić a. uwiązanych jeden u drugiego przedmiotów: **w.** grzybów, cebuli itp.; koło, kupa ludzi, zebrana i ustawiona a. usadowiona w okrąg; wiecha w kształcie kręgu, jako znak; każda rzecz, mająca kształt wieńca, t. j. kręgu, koła; **w.** szturmowy=kiszka, oblana smołą i napełniona materją palną; **w.** panieński = dziewictwo; **w.** grochowy = odprawa, dana niemiłemu konkurentowi; **w.** kłosiany= symbol obfitości; **w.** laurowy, dębowy, oliwny=symbol chwały, zwycięstwa; **w.** obywatelski, obozowy, murowy, okrętowy = korona różnych kształtów, dawana w starożytnym Rzymie żołnierzom, którzy odznaczyli ś. w boju; **w.** cierniowy=symbol męczeństwa; **w.** monarszy=korona.

Wienny—*p.* Wianowy.

Wieńcierz—*p.* Więcierz.

Wieńconośca, człowiek, ozdobiony wieńcem, koroną; monarcha.

Wieńconośny, ukoronowany wieńcem chwały; monarszy.

Wieńcowy, dotyczący wieńca, podobny do wieńca; w *anat.*, szew **w.** = łączący pewne kości czaszki.

Wieńczać sobie żonę=poślubiać ją.

Wieńczalna żona=ślubna, prawna.

Wieńczarka, forma ż. od Wieńczarz.

Wieńczarz, człowiek, robiący a. sprzedający wieńce.

Wieńczyć (się), wkładać wieniec na kogo (na siebie), ozdabiać (ś) wieńcem; koronować (ś.).

Wieńczyny (-yn), zaręczyny, zrękowiny, zmówiny; uczta z powodu ukończenia żniwa, dożynki.

Wieńczysty, dotyczący wieńców; służący do ich wyrobu; mający kształt wieńca.

Wieprz, samiec świni, szczególnie trzebiony; *przen.*, człowiek opasły, tłusty, ociężały; człowiek niechlujny, brudas.

Wieprzak, Wieprzaczek, mały, młody wieprz.

Wieprzarz, człowiek, doglądający wieprzów.

Wieprzowaty, podobny z jakichkolwiek cech do wieprza.

Wieprzowina, mięso z wieprza, świnina.

Wieprzowy, ściągający ś. do wieprza, zrobiony z wieprza.

Wieprzyniec, chlew na świnie; roślina z rodziny złożonych, podrodziny języczkokwiatowych.

Wierca—*p.* Skartabellus.

Wiercibisz, trzpiot, wietrznik.

Wiercicki (-ego), człowiek żywego usposobienia, nie umiejący długo usiedzieć na miejscu, kręcicki.

Wiercić, robić dziurę świdrem, świdrując, borując przedziurawiać, kręcąc, robić otwór, wydrążać; kręcąc, obracając co, rozcierać, rozgniatać; kręcić, poruszać, machać, obracać czym; **w.** piętą = być lekkoduchem, trzpiotem, nadskakiwać komu; **w. ś.**, kręcić ś., poruszać ś., obracać ś., chwiać ś.; zmieniać wciąż miejsce, prze-

biegać szybko z jednego miejsca na drugie, poruszać wciąż ciałem, siedząc na miejscu; **w. ś.** przed oczami=zjawiać ś. i znikać, snuć ś.; **w. ś.** w głowie = nie umieć myśleć systematycznie, mieć nieład w głowie.

Wiercielnica, motyl z rodziny wycinek, z podrzędu prządków.

Wiercimak, Wiercioch, wałek okrągły do wiercenia, do rozcierania czego w jakim naczyniu.

Wiercipięta, Wiercipiętka, szałaputa, wietrznik, trzpiot, fircyk którego wszędzie pełno, kręcący ś. wszędzie bez potrzeby; lekkoduch, człowiek nadskakujący, pochlebca.

Wiernica, powiernica.

Wiernie, *przysł.*, nieobłudnie, sumiennie, szczerze, z zaufaniem, z uległością, z oddaniem ś.; ściśle, dokładnie, prawdziwie, zgodnie z rzeczywistością.

Wiernik, powiernik, poufalec; wyznawca jakiej religji.

Wierność, szczerość w oddaniu ś. komu, sumienność w postępowaniu względem kogo, w wykonywaniu obowiązków; przywiązanie, zaufanie; ścisłość, dokładność, zgodność z rzeczywistością.

Wierny, nie zdradzający, niezdradliwy, dochowujący wiary; wykonywający sumiennie swe obowiązki względem kogo, nie odstępujący go w żadnym razie, nie łamiący przyrzeczenia; szczerze przywiązany do kogo; pilnujący powierzonego mu dobra; szczerze oddany swej wierze; ścisły, dokładny, zgodny z rzeczywistością; *rzecz.*, wyznawca Kościoła chrześcijańskiego.

Wierozub—*p.* Wirozub.

Wiersz, *łć.*, szereg wyrazów, liczb, zwykle zapełniający całą linję od końca do końca; ustęp z Pisma Ś-go, werset; rzecz, pisana rymami; drobny utwór poetycki; **w.** biały a. metryczny, miarowy=sposób wysłowienia myśli swoich taki, że wyrazy układają ś. w stopy cz. miary określone; **w.** rymowany=sposób wysłowienia swoich myśli taki, że co pewną liczbę sylab następują sylaby, rymujące ś. z sobą.

Wiersza, samołówka na ryby i raki, pleciona z długich i cienkich rózeg wiklinowych, w kształcie walca, zamkniętego z jednego końca (fig.).

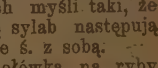

Wierszokleta, Wierszorób, lichy poeta, rymarz.

Wierszopis, Wierszotwórca, człowiek, piszący wiersze, rymotwórca, poeta.

Wierszopisarski, odnoszący ś. do wierszopisarza.

Wierszopisarstwo, Wierszopistwo, pisanie wierszem, rymotwórstwo.

Wierszopiska, Wierszotwórka, kobieta, piszące wiersze, poetka.

Wierszować, *łć.*, układać wiersze.

Wierszowy, *łć.*, dotyczący wiersza a. wierszy.

Wierszydło, marny, nędzny wiersz, licha poezja.

Wierszyk, *zdr.* od Wiersz; **w-ki,** wiersze, bajeczki, pisane dla dzieci.

Wiertel, Wirtel, *nm.*, miara objętości rzeczy sypkich i płynnych, ćwierć; miara powierzchni pola—*p.* Wiardunek.

Wiertelnik, *nm.*, urzędnik miejski, schodzący na grunt w charakterze biegłego.

Wiertka, zwierzę jamochłonne z gromady gąbczaków, wiercące skały i koralowiny (fig.).

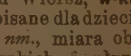

Wierutny, prawdziwy, istny w znaczeniu ujemnym; do najwyż-

szego stopnia posunięty: **w-e** kłamstwo, **w-y** łotr, oszust i t. p.

Wierzba, drzewo dwuliścieniowe z rodziny wierzbowatych, istniejące w wielu gatunkach: **w.** krucha, **w.** długolistna, **w.** płacząca, **w.** iwa, **w.** koszykarska i in. (fig.); gruszki na **w-ie**=obietnice a. nadzieje, które nie mogą ś. ziścić.

Wierzbina, drzewo wierzby, zwłaszcza młodej; zbiór wierzb; drzewo z wierzby.

Wierzbiniak, motyl z rodziny drzewiniaków, z podrzędu miernikowców.

Wierzbinec, gaik wierzbowy.

Wierzbowate, rodzina roślin drzewiastych z rzędu wierzbowych.

Wierzbowiec rusałka, motyl z rodziny południc, z podrzędu motylowców.

Wierzbowy, odnoszący ś. do wierzby, zrobiony z wierzby; w *łm.*, **w-e,** rząd roślin z szeregu rozdzielnopłatkowych.

Wierzbówka, roślina zielna, trwała z rodziny wiesiołkowatych (fig.); **w.** białka=motyl z rodziny brudnic z podrzędu prządkówek.

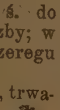

Wierzch, strona przedmiotu, zwrócona ku górze, przeciwna spodowi, wierzchołek, szczyt; strona zewnętrzna, powierzchnia, powierzchowność, zewnętrzność; o miarach: to, co wystaje ponad brzegi, czub, naddatek; najwyższa władza, władca najwyższy; być na **w-u** = zwyciężać, pokonywać kogo; moje na **w-u**=zwyciężyłem, okazało ś., że mam słuszność; **w.** brać nad kim=brać nad nim górę, zwyciężać go; wychodzić na **w.** = ujawniać ś.; wychodzi, jak oliwa, na **w.**=staje ś. jawnym; sądzić z **w-u**=z powierzchowności; znać co po **w-u** = powierzchownie, niedokładnie; jechać **w-em**=konno; koń pod **w.** a. do **w-u** = przyuczony do konnej jazdy; pędzą jakieś **w-y**=jeźdźcy.

Wierzchni, umieszczony na wierzchu, górny, wierzchołkowy; dotyczący strony zewnętrznej, zewnętrzny, powierzchowny; główny, naczelny, najwyższy.

Wierzchnica, wyższa część czego; wierzchnia belka; ruda, na którą, przy kopaniu, najpierw natrafiają.

Wierzchołek, górna, najwyżej umieszczona część przedmiotu, wierzch, szczyt: **w.** góry, drzewa; **w.** kąta = punkt, w którym przecinają ś. boki kąta a. stykają; **w.** trójkąta = wierzchołek kąta, przeciwległego podstawie; **w-i** płuc =górne ich płaty.

Wierzchołkowy, odnoszący ś. do wierzchołka, umieszczony nad wierzchem czego, górny, szczytowy; **w-a** linja = linja prostopadła do poziomu; w *astr.*, przeprowadzona w miejscu, gdzie stoimy, w obu kierunkach, ku ostatnim krańcom sfery niebieskiej.

Wierzchotka, taki kwiatostan, w którym każda oś kończy ś. kwiatem, a następna oś wychodzi z liści, umieszczonych na szypułce tego kwiatu: wierzchotka: **w.** jednostronna, **w.** dwustronna cz. złożona (fig.).

Wierzchotkowaty, mający kształt wierzchotki: kwiatostan **w.**

Wierzchować co, robić na czym wierzch, zakończać co wierzchem, ustawiać pod sam wierzch.

Wierzchowato, *przysł.*, z wierzchem, z czubem, czubato.

Wierzchowaty, z wierzchem namierzony, czubaty.

Wierzchowie, zbiór wierzchowisk; łodygi roślin, nać.

Wierzchowiec, koń, przyuczony do konnej jazdy, koń wierzchowy, koń pod wierzch.

Wierzchowina, płaszczyzna górna, powierzchnia; wierzchołek łodygi, nać.

Wierzchowisko, górna część drzewa, wierzchołek drzewa; **w.** rzeki=początek, źródło, źródlisko.

Wierzchowładny, wszechwładny, wszechpotężny.

Wierzchowy, górny, wierzchni; **w.** koń—wierzchowiec.

Wierzchówka, klacz pod wierzch.

Wierzeja, jedna z dwu połów bramy podwójnej, podwoi, wrót.

Wierzejny, dotyczący wierzei.

Wierzenie, dawanie wiary; przyznawanie czego za prawdę, przejęcie ś. jaką zasadą; wiara, wyznanie, religja; ufanie komu, pokładane w kim zaufanie, wiara przesądna, zabobon.

Wierzę, skład wiary apostolskiej, zaczynający ś. od wyrazów: wierzę w Boga Ojca i t. d.

Wierzgać, *dok.* Wierzgnąć; uderzać nogą, kopać, wyrzucać tylną nogą w tył dla uderzenia kogo; *przen.*, być nieposłusznym, okazywać krnąbrność, buntować ś.; **w. ś.,** uderzać ś. nawzajem nogami.

Wierzgliwość, usposobienie do wierzgania: skłonność do nieposłuszeństwa, krnąbrność.

Wierzgliwy, skłonny do wierzgania, do kopania; nieposłuszny, buntowniczy, krnąbrny, narowisty.

Wierzgnąć—*p. nied.* Wierzgać; **w. ś.** na nice=obalić ś., wywrócić ś., przewracać ś.

Wierzyciel, człowiek, który pożyczył pewną sumę pieniędzy komuś drugiemu z warunkiem zwrócenia jej na oznaczony termin.

Wierzycielka, forma żeńska od Wierzyciel.

Wierzycielski, odnoszący ś. do wierzyciela, właściwy mu.

Wierzyć, uznawać bez roztrząsania i wątpliwości zasady wiary, prawdy religijne, podane człowiekowi przez Boga; być zwolennikiem, wyznawcą jakiej religji, wyznania; przyjmować co za prawdę, nie wątpić, bez względu na to, czy coś jest prawdą, czy też nie; dawać wiarę komu, ufać, pokładać zaufanie, zawierzać; spuszczać ś. na kogo a. na co, mieć ufność względem kogo.

Wierzysko—*p.* Wiorzysko.

Wierzytelność, wiarogodność, prawdziwość; autentyczność, pretensja pieniężna, należność pieniężna, suma przynależna.

Wierzytelny, wiarogodny, prawdziwy; autentyczny, list **w.**=wyrażający, że posiadacz jego ma zaufanie u wystawiającego ten list, że ma upoważnienie do spełnienia, do otrzymania czegoś.

Wiesiałki, rodzina ptaków śpiewających, zębodziobych.

Wiesiołek, roślina zielna zrzędu wiesiołkowatych o kwiatach otwierających ś. wieczorem, a zamykających ś. nad ranem (fig.).

Wiesiołkowate, rodziny roślin dwuliściennych ziół a. krzewów.

Wiesiołowiec, motyl z rodziny sfinksów, z podrzędu zmierzchnikowców; fruczak **w.**

Wieszacz, człowiek, który wiesza.

Wieszać, zaczepiać, przywiązywać, przypinać, przybijać, przyczepiać tak, aby wisiało; karać śmiercią przez zawieszenie śoiśniętym powrozem na szyi; **w.** nad czym oko = trzymać wzrok utkwiony; **w.** gdzie nadzieję=pokładać; **w. ś.,** uczepiać ś., przywiązywać ś., tak aby wisieć, uwieszać ś., przywieszać ś.; zadawać sobie śmierć przez zawie-

szenie z zaciśniętym powrozem na szyi; **w. ś.** nad kim = stać mu nad karkiem, nie odstępować go; **w. ś.** przy kim = pozostawać przy nim w celach pozyskania jego łaski i karjery osobistej; **w. ś.** na palcach = wspinać ś.; **w. ś.** na powietrzu = wznosić ś.; **w. ś.** po skałach, górach; **w. ś.** na kim = polegać na nim, ufać mu; **w. ś.** rozmyślając = bić ś. z myślami, wahać ś., być niezdecydowanym.

Wieszadło, przyrząd do zawieszania czego, zwłaszcza ubrania.

Wieszak, tasiemka, sznurek, łańcuszek u ubrania, służący do zawieszania go.

Wieszcz, człowiek, przepowiadający przyszłość; wieszczek, prorok, wróżbita; gienjalny pisarz, poeta.

Wieszczarz, wieszcz, wieszczek; człowiek, roznoszący wieści, plotkarz, papla, nowiniarz, bajczarz.

Wieszczba, przepowiednia, wróżba, proroctwo; przepowiadanie przyszłości, wróżenie, wieszczbiarstwo, wróżbiarstwo.

Wieszczbiarka — *p.* Wieszczka.

Wieszczbiarnia, miejsce, gdzie ogłaszano przepowiednie, wyrocznia, orakuł.

Wieszczbiarski, odnoszący się do wieszczbiarza.

Wieszczbiarstwo, przepowiadanie przyszłości, wróżbiarstwo.

Wieszczbiarz, człowiek, przepowiadający przyszłość, prorok, wróżek, wróżbita.

Wieszczek — *p.* Wieszczbiarz; motyl z rodziny oboczaków, z podrzędu dniowców; modraszek (fig.).

Wieszczenie, wróżenie, przepowiadanie przyszłości; przepowiednia, wieszczba.

Wieszczka, for. ż. od Wieszcz.

Wieszczkowy, dotyczący wieszczka, należący do wieszczka.

Wieszczowy, właściwy wieszczowi, należący do wieszcza.

Wieszczy, przepowiadający przyszłość, właściwy wieszczom, proroczy, odnoszący ś. do wieszcza; stanowiący wieszczbę, zawierający w sobie proroctwo.

Wieszczyca, wróżka, wieszczka; zmora, dusząca śpiących.

Wieszczyć, czynić wieszczbę, przepowiadać, prorokować; być zapowiednią, wróżbą.

Wieszka, mała wiecha.

Wieszyca wodna, gatunek skorupiaka, ośliczka wodna (fig.).

Wieś, osada, gdzie mieszkają przeważnie włościanie i rolnicy; przestrzeń zajęta przez gospodarstwo rolne, zawierająca grunty orne, pola, budynki, chaty należące do niej lasy i t. p.; mieszkać na wsi; wyjechać na w.; mieszkańcy wsi, wieśniacy.

Wieśba, wieszanie.

Wieściarz — *p.* Wieszczarz.

Wieścić, zapowiadać, donosić, przynosić co jako wieść, obwieszczać.

Wieść, pogłoska, wiadomość, nowina, słuch, podanie, tradycja; zginąć bez **w-ci** = bez śladu, jak kamień w wodę.

Wieść, prowadzić, wskazywać drogę, być przewodnikiem, przewodniczyć; oprowadzać, prowadzić po różnych miejscach; pomagać komu iść, podpierając go, trzymając go za rękę, podtrzymując go; ciągnąć, wlec; o drodze, o ulicy: dochodzić do pewnego miejsca, w pewnym kierunku; prowadzić, przyprowadzać, przywodzić; wprowadzać, wwodzić; wyprowadzać, wywodzić; być wodzem, przywodzić, hetmanić, być naczelnikiem, dowodzić; sterować, kierować; **w.** kogo do czego, skłaniać, przywodzić, na-

mawiać, podżegać, podbechtywać do czego; **w.** co za sobą = powodować co, być przyczyną czego, ciągnąć co za sobą; **w.** wał, mur, rów = wznosić, sypać, kopać, prowadzić; **w.** ród = wyprowadzać, pochodzić od kogo; **w.** żywot, **w.** czas = pędzić, spędzać; **w.** rozmowę = rozmawiać; **w.** spór, kłótnię, proces = toczyć; **w.** wojnę = wojować; **w.** oczami = rozglądać ś. dokoła, przypatrywać ś. bacznie; **w. ś.**, prowadzić ś. nawzajem; walczyć, pasować ś., brać ś. za łby; powodzić ś., zdarzać ś.

Wieśniacki, Wieśniaczy, należący do wieśniaka, właściwy wieśniakom; wiejski, wioskowy.

Wieśniactwo, tryb życia i obyczaje wieśniaków; *zbior.*, ogół wieśniaków, wieśniacy.

Wieśniaczka, mieszkanka wioski, kobieta, mieszkająca na wsi, włościanka, chłopka; szlachcianka wiejska, ziemianka.

Wieśniaczo, *przysł.*, w sposób właściwy wieśniakom, po wiejsku, po chłopsku.

Wieśniaczy—*p.* Wieśniacki.

Wieśniak, człowiek, mający na wsi swoją posiadłość, trudniący się rolą, włościanin, mieszkający stale na wsi, kmieć; właściciel majątku ziemskiego, obywatel, szlachcic, ziemianin, rolnik.

Wieśny, odnoszący ś. do wsi a. do życia wiejskiego, wsi właściwy, wioskowy.

Wietek, motyl z rodziny bielinków, z podrzędu dniowców.

Wietnica, izba, gdzie odbywają się wiece, ratusz.

Wietnik, skorupiak krytodychawkowy, długoogoniasty, przegięty.

Wietrzeć, ulegać częściowemu rozkładowi chemicznemu wskutek działania powietrza; tracić na wadze wskutek ulatniania ś. niektórych cząstek.

Wietrzenie, *rzecz.* od Wietrzyć; **w.** skał, minerałów = rozkładanie ś. ich i rozpadanie pod wpływem powietrza, wody i gazów.

Wietrznia, miejsce, wystawione na prądy powietrzne, miejsce przewiewne pod dachem.

Wietrznica, trąba powietrzna; kobieta płocha, lekkomyślna, pusta, trzpiotka; roślina—*p.* Zawilec.

Wietrznie, Wietrzno, *przysł.*, gdy wiatr wieje, chłodnawo, przewiewnie; jak wietrznik, jak lekkoduch; lekkomyślnie.

Wietrznik, pędziwiatr, lekkomyślnik, trzpiot; lekkoduch; w kopalni, w piecu, w dachu otwór dla przepuszczania powietrza; chorągiewka na dachu, wskazująca kierunek wiatru.

Wietrzno—*p.* Wietrznie.

Wietrzność, nadmiar wiatrów; lekkomyślność, płochość, trzpiotowatość.

Wietrzny, w którym wieją silne wiatry: dzień **w.**; mający styczność z wiatrem, poruszany siłą wiatru: młyn **w.**; ospa **w-a** = choroba wysypkowa o lekkim przebiegu; ruchomy, jak powietrze, mający charakter wiatru; lekki a. szybki, jak wiatr; *przen.*, płochy, lekkomyślny, pusty; znikomy, nietrwały, przelotny; **w.** pies = mający dobry węch.

Wietrzyć, wystawiać na działanie wiatru, świeżego powietrza; usuwać zaduch, przewietrzać; węchem śledzić, dochodzić; **w. ś.**, być wystawionym na wiatr; przewietrzać się.

Wietrzyk, mały wiatr.

Wietrzysto, *przysł.*, wietrzno.

Wietrzysty, wietrzny.

Wietszeć—*p.* Wiotszeć.

Wiew, wianie, ruch, ciąg powietrza, powiew wiatru.

Wiewać—*p.* Wiać.

Wiewiór, wrzód weneryczny, szankier.

Wiewiórczy, odnoszący się do wiewiórki, zrobiony z futra wiewiórki.

Wiewiórecznik, zwierzę ssące z rzędu ryjkonosów z rodziny tejże nazwy, nieco mniejsze od wiewiórki (fig.).

Wiewiórka, zwierzę ssące z rzędu gryzoniów, z pęczkami włosów na końcach uszek i długim puszystym ogonem (fig.).

Wieźć, przenosić, przeprowadzać z miejsca na miejsce na wozie, na koniu, na okręcie, koleją i t. p.; przewozić, wywozić, odwozić, przywozić; kierować końmi, powozić; ciągnąć wóz; **w. ś.**, jechać, przeprawiać ś.; samemu sobie powozić, być dla siebie samego woźnicą; włóczyć ś., ciągać się z wozem po różnych miejscach; wieź ś. stąd!=ruszaj sobie!, idź precz!

Wieźdźba—*p.* Wieszczba.

Wieźdźbiarz—*p.* Wieszczarz.

Wieźdźbliwy, wieszczy, proroczy.

Wieża, budowa w kształcie stożka a. graniastosłupa, wysoka, a wązka, będąca a. częścią innego, większego budynku, nad którym góruje, a. całością sama w sobie, z dachem, najczęściej ostro zakończonym: **w.** ratuszowa, **w.** kościelna = dzwonnica, **w.** morska = latarnia morska, **w.** zegarowa = z zegarem, **w.** strażnicza = strażnica, **w.** strażacka=z której strażak obserwuje ukazujący ś. ogień; **w.** solowarna=budynek, gdzie warzą sól; niewielka twierdza, zameczek obronny; więzienie, turma; kara więzienia; wysoka budowa z drzewa, podsuwana ku twierdzy na balach a. kołach, za pomocą której żołnierze oblegający zbliżali ś. do murów fortecznych; w szachach: figura, mająca kształt wieży; **w.** Babel = rozgardjasz, nieład, zamieszanie; **w.** ciśnień = budynek z rezerwoarem wody oczyszczonej, wepchanej przez pompy, ustawiony na takiej wysokości, aby poziom wody w nim znajdował ś. wyżej, aniżeli najwyższe miejsca do których woda ma być dostarczana, z wieży tej idzie rura, rozwidlająca się na odnogi podziemne, któremi płynie woda na użytek i podnosi ś. w nich (fig.).

Wieżaty, Wieżysty, podobny z kształtu do wieży; opatrzony wieżą a. wieżami.

Wieżny (-ego), *rzecz.*, strażnik wieży więziennej.

Wieżowy, dotyczący wieży, należący do wieży, na wieży się znajdujący, na wieży zawieszony: zegar **w.**

Wieżyca, niewielka wieża.

Wieżycowy, mający kształt wieżycy, opatrzony w wieżyce.

Wieżyczka, maleńka wieża, niewielka ozdoba architektoniczna w kształcie wieży; roślina z rodziny krzyżowatych (fig.); gatunek mięczaka morskiego z podrzędu ślimaków grzebykoskrzelnych, strzałkojęzycznych, o skorupce fałdzistej.

Wieżycznik, świdrowaty gatunek ślimaka grzebykoskrzelnego, wstęgojęzycznego, strefy gorącej, o skorupie stożkowato-śrubowatej (fig.).

Wieżysty — *p.* Wieżaty

Więc, *spójnik*, za pomocą którego wiąże ś. wniosek z założeniem, tedy, przeto, zatem, a zatem; cóż w.?, a w.?=kiedy pytamy o wniosek; w wyliczeniu: dalej, następnie, prócz tego, poza tym, oraz, też, także, tudzież; wreszcie, zresztą, niechby.

Więcej, *st. w.* od Wiele, *przysł.*; oznacza, że liczba, miara, stopień jednego przedmiotu, pojęcia, przewyższa liczbę, miarę, stopień drugiego; oznacza też działanie arytmetyczne dodawania: dwa w. dwa jest cztery; nadto, w dodatku, poza tym, prócz tego.

Więcierz, rodzaj dużej sieci na ryby (fig.).

Więcierzowy, dotyczący więcierza.

Więcierzyk, mały więcierz.

Więdnąć, o całych roślinach a. ich częściach: tracić sok przez jego wysychanie, usychać, schnąć; o człowieku: tracić czerstwość i zdrowie, mizernieć, chudnąć, starzeć ś.; tracić na sile, na żywości, na energji, gnuśnieć, słabnąć; w. nad czytaniem, nad robotą = ślęczeć, dukwieć, siedzieć nieustannie; gada, wrzeszczy, aż uszy w. ą=aż nieprzyjemnie słuchać.

Większeć, stawać ś. większym, powiększać się.

Większość, większa część, większa ilość, liczba znaczniejsza, wielkość znaczniejsza niż inna, siła, ilość przeważająca.

Większy, *st. w.* od Wielki; wyższy, grubszy, zawierający więcej, znaczniejszy, mający większe znaczenie.

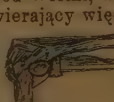

Więz, to, co wiąże, wiązadło; w *lm.*, **w-zy,** w *fizjol.*, mocne pasma z tkanki łącznej i błony, otulające stawy i wiążące z sobą kości (fig.).

Więzia, Więź, skład ciała.

Więzić, wiązać, związywać, krępować; odejmować komu swobodę, nie puszczać; wsadzać do więzienia, trzymać w zamknięciu, w więzieniu, w niewoli; wkładać więzy, kajdany.

Więzienie, wiązanie, związywanie, krępowanie; wkładanie oków, kajdan, branie do niewoli; trzymanie w więzach, w niewoli; miejsce, gdzie trzymają kogo w zamknięciu, pod strażą; wieża, ciemnica, turma, loch.

Więzienny, dotyczący więzienia, będący przy więzieniu.

Więzień, człowiek, trzymany w więzach, skazany na więzienie, zamknięty w więzieniu, więziony.

Więzina, gromada drzew; drzewo wiązu.

Więzisto, *przysł.*, zwięźle, treściwie, logicznie, konsekwentnie.

Więzisty, zwięzły, treściwy, ułożony podług porządku logicznego, konsekwentny.

Więznąć, wciskać ś. w ciasne miejsce, z którego trudno ś. wydostać, włazić w co lepkiego i nie móc wyjść, lgnąć w czymś lepkim, np. w błocie; o ptakach, owadach i t. p.: łapać ś. na lep.

Więzy, coś, co służy do związania, coś krępującego, wiążącego, przymus; pęta, okowy, kajdany; w *anat.*—*p.* Więz.

Więź, wiązka przedmiotów, razem związanych, pęk, pęczek; rozmiar wiązania, ilość przedmiotów, razem związanych: snopy dużej, małej w-i; w. ciała=budowa, kompleksja; w. nogi=górna jej część, grzbiet; w. drzewna=gałązki brzozy, leszczyny, łozy i t. p., używane w niektórych okolicach do wiązania snopów w polu.

Więźba, to, co wiąże, łączy jeden przedmiot z drugim, wiązanie; rusztowanie, na którym leży pokrycie dachu, wiązanie.

Więźbić, Wiążbić, robić, żeby co uwięzło, pogrążać w czymś lepkim; wiązać, związywać, łączyć; zespalać, spajać; *przen.*, przywiązywać do siebie, zniewalać, skłaniać ku sobie; **w. ś.**, więznąć; skupiać ś. około czego, nie odstępować od ozego, trzymać ś. czego uporczywie; wciąż pracować nad czym.

Więźbisty—*p.* Więzisty.

Więźnia, ryba koścista, piersiopłetwa, zbrojnoskrzelna.

Więźniowy, dotyczący więźnia, należący do niego.

Więża, pęta, okowy, więzy.

Wig, *ang.*, członek stronnictwa postępowego i ludowego w Anglji, zwolennik systemu liberalnego w Anglji.

Wigano, suknia damska na dworze Stanisława Augusta, fałdzista, ze stanem bardzo krótkim, pod samemi piersiami.

Wigilancja, *łć.*, czuwanie, ostrożność, staranność.

Wigilja, Wilja, *łć.*, nocne czuwanie; nabożeństwo wieczorne za umarłych; nabożeństwo wieczorne kościelne w przeddzień święta; dzień, poprzedzający większą uroczystość; dzień poprzedzający inny dzień; **w w-ę** = w przededniu; u dawnych Rzymian: straż nocna; czwarta część nocy=trzem godzinom.

Wigoniowy, *fr.*, zrobiony z wełny lamy wigoń.

Wigoń, *fr.*, zwierzę ssące przeżuwające, z rodziny wielbłądów, z rodzaju lamy, żyje w Ameryce południowej (fig.); gatunek kosmatej tkaniny wełnianej z wełny lamy, z wanej także wigoń.

Wigor, *łć.*, siła, dzielność, rzeźkość.

Wigwam, *ind.*, szałas Indjan Ameryki Północnej, okryty skórą bawolą (fig.).

Wija, Wieja, zamieć, wichura, nawałnica, śnieżyca, zadymka śnieżna.

Wijadło, Wijak, narzędzie do zwijania motków nici.

Wijak—*p.* Wijadło.

Wije, gromada zwierząt członkonogich, oddychających tchawkami, z parą rożków na głowie, z licznemi odnóżami na tułowiu (drewniak, krocionóg i inne) (f.).

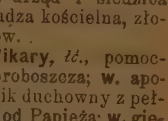

Wijnik—*p.* Powojnik.

Wikarjat, *łć.*, urząd i siedziba wikarjusza; władza kościelna, złożona z biskupów.

Wikarjusz, Wikary, *łć.*, pomocnik, zastępca proboszcza; **w. apostolski**=dostojnik duchowny z pełnomocnictwem od Papieża; **w. generalny**=zastępca biskupa.

Wikarjuszowski, *łć.*, dotyczący wikarjusza, należący do niego.

Wiking, *skand.*, dowódca rozbójników morskich skandynawskich, łupieżących na początku wieków średnich, zdobywających obszerne kraje i zakładających tam królestwa udzielne.

Wiklić *p.* Wikłać.

Wiklina, roślina giętka, wijąca ś., czepna, poplątana; gęstwa, powstała z poplątanych gałęzi różnych drzew, krzewów i roślin; gatunek wierzby.

Wikłacz, ptak z rzędu wróblowatych, z podrzędu śpiewających, odznaczający ś. kunsztowną budową gniazd, zamieszkuje strefy gorące, tkacz (f.).

Wikłać, plątać, gmatwać; wplątywać, sprawiać, że ś. kto a. co zaplącze, ugrzęźnie; *przen.*, robić nieporządek, nieład, być powodem zamieszania, warcholić, wichrzyć; **w.** kogo, wplątywać go w jaką sprawę; **w. ś.**, gmatwać ś., plątać ś., wplątywać ś. w co; *przen.*, dawać ś. wplątać w. co; przypominać ś. niejasno.

Wikłanina, zamieszanie, zamęt, zagmatwanie, gmatwanina, matanina, krętanina.

Wikławiec, niewielkie zwierzę ssące drapieżne z rodziny niedźwiedzi (fig.).

Wikt, *łć.*, żywność, stół, życie.

Wiktorja (Victorja), *łć.*, zwycięstwo; bogini zwycięstwa; rodzaj powozu lekkiego, dwuosobowego.

Wiktorja regia, koroniarka gujańska, roślina z rodziny grzybieniowatych, której liście okrągłe pływają po wodzie na wyrastających z dna łodygach, dochodzą do 8 stóp w obwodzie, a kwiaty do 14 cali średnicy (fig.).

Wiktować, *łć.*, żywić kogo swoim kosztem, utrzymywać kogo na swym stole: **w. ś.**, stołować ś. u kogo, karmić ś., jadać.

Wiktuały, *łć.*, artykuły spożywcze; żywność.

Wilajet, *tur.*, prowincja, namiestnictwo w Turcji.

Wilanella, Vilanella, *wł.*, śpiew z cechą sielskości. śpiew pasterski, stary taniec włoski ze śpiewem.

Wilcza jagoda, roślina jadowita z rodziny psiankowatych, pokrzyk (fig.).

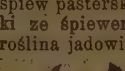

Wilczaszek, *zdr.* od Wilczek.

Wilczaty, mający maść taką, jak u wilka, szary, bury.

Wilczątko—*p.* Wilczę.

Wilczek, młody, mały wilk; człowiek, udający potulnego, niewinnego, rabuś, złodziej, zbój; człowiek zły, ponury, a skryty; boczna gałązka, odnoga, wyrastająca z pnia drzewa; wierzchnia pozioma krawędź dachu, gdzie schodzą ś. obie jego strony.

Wilczełyko, roślina jadowita z rodziny wawrzynkowatych (fig.).

Wilczeniec, choroba drzew.

Wilczę, Wilczątko, szczenię wilka.

Wilczomlecz, roślina trwała, trująca, z rodziny wilczomleczowatych, ostromlecz (f.).

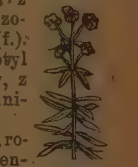

Wilczomleczek, motyl z rodziny sfinksów, z podrzędu zmierzchników.

Wilczomleczowate, rodzina roślin dwuliściennych bezpłatkowych, z rzędu trójsiennych.

Wilczooki, mający oczy podobne do wilczych.

Wilczura, szuba, palto, bekiesza, podszyte futrem wilków.

Wilczy, należący do wilka, odnoszący ś. do niego, pochodzący z wilka; właściwy wilkom, taki, jak u wilka; **w.** dół = samołówka na wilki, jama na wilki, wilkownia; rodzaj obrony, fortyfikacji ziemnej w kształcie jamy lejkowatej z utkwionym w środku kołkiem ostrym (fig.); **w.** słup = samołówka na wilki w kształcie słupa dębowego, zakopanego pionowo, ze szparą w podłuż, w której więźnie łapa wilka; pokazać

komu w. ząb=ostro mu odpowiedzieć, zagrozić mu; w. syn=człowiek śmiały, zuchwały; w-a mina = zbójecka, dzika; w-e oczy = wzrok pożądliwy, chciwy; w. zamysł=zdradziecki, podstępny; w-e gniazdo = miejsce zamieszkania zbójców; ma szczęście w-e=bezprawia uchodzą mu bezkarnie; w-e prawo = przemoc, gwałt; w. głód, apetyt = nienasycony; w-a pokora=udana, obłudna; w. chód =cichy, podkradający ś., po w-mu, *przysł.*, jak wilk, zgodnie z naturą wilka; w-a jagoda—*p.* Wilczajagoda; w-e łyko — *p.* Wilczełyko; w. pieprz—*p.* Wilczypierz.

Wilczybój, roślina trwała, trująca, z rodziny jaskrowatych, tojad.

Wilczyca, samica wilka.

Wilczyn—*p.* Łubin.

Wilczyna, mięso wilcze.

Wilczyniec, legowisko wilków w lesie.

Wilczypieprz—*p.* Czworolist.

Wilczysko, wilk bardzo duży, stary wilk.

Wilec, roślina meksykańska o żywicy, używanej jako środek silnie przeczyszczający, jalapa (fig.).

Wilegjatura, *wł.*, letni pobyt na wsi dla wypoczynku; miejsce takiego pobytu, mieszkanie letnie, letnisko.

Wilga, Wywilga, ptak wróblowaty, żębodzioby, z rodziny tejże nazwy, przelotny, barwy żółtej z ozarnemi skrzydłami i ogonem czarnym (fig.).

Wilgnąć, stawać ś. wilgotnym, wilgotnieć.

Wilgociąg, otwór w dachu zrobiony, przez który wchodzi powietrze osuszające, wietrznik.

Wilgocina, grunt wilgotny.

Wilgociomierz, Wilgociomiar, przyrząd do mierzenia stopnia wilgoci powietrza, hygrometr (fig.).

Wilgoć, woda, unosząca ś. w powietrzu w kształcie subtelnej pary i przenikająca wszystko; płyn w organizmie ludzkim, zwierzęcym a. roślinnym; miejsce wilgotne, woda; w. powietrza=ilość pary wodnej, zawartej w powietrzu.

Wilgotnie, *przysł.*, trochę mokro, z wilgocią, mokrawo.

Wilgotnieć, Wilgnieć, Wilgnąć, nabierać, chłonąć w siebie wilgoć, stawać ś. wilgotnym, mokrawym, przesiąkać wilgocią.

Wilgotnik, skorupiak jawnodyochawkowy, wrosłooki, stonogi.

Wilgotno, *przysł.*, nie sucho, nie bardzo mokro.

Wilgotność—*p.* Wilgoć.

Wilgotny, przesiąknięty wilgocią, przejęty małą częścią płynu, mokrawy, zmoczony, zroszony.

Wilgowron, ptak śpiewający, żębodzioby z rodziny wiesiadków czyli żółtaczek, kwiskal (fig.).

Willjny, *łć.*—*p.* Wigilijny.

Wilja, *łć.*—*p.* Wigilja.

Wilk, zwierzę ssące, drapieżne, z rodziny psów, bardzo szkodliwe (fig.); niebezpieczna długotrwała choroba skóry, sprawiająca rozszerzające ś. owrzodzenia; w *ogrodn.*, dziki pęd drzewa, uszlachetnionego przez szczepienie, wyrastający z płonki poniżej

szczepienia; człowiek, mający naturę wilczą, chciwiec, zdzierca, grabieżca, gwałciciel, zbój; w *ln.*, **w-i**, skóra z **w-a**, używana na futro, futro wilcze; **w.** workowaty= zwierzę ssące z rzędu torbaczy, z rodziny niełazów (fig.); **w.** wodny = szczupak; **w.** morski = sztokfisz; przyrząd żelazny a. kamienny, w kuchni a. kominku, na którym układa ś. drzewo do palenia; bryła żelaza, wyciekłego z tygla i stężałego; **w.** u świecy =część knota, paląca ś. z boku i topiąca świecę; nazwa nasion, czepiających ś. ubrań ludzkich i sierści zwierząt i w ten sposób roznoszonych po świecie; kłoda, w którą wpuszczają ręce a. nogi skazańca lub więźnia, dyby; patrzeć, jak **w.**=ponuro, groźnie; **w. z w-mi**=żyje=swój ze swoim przestaje; nosił **w.** razy kilka, ponieśli i **w-a** = krzywdziciel został wreszcie ukarany; miłują ś., jak **w.** i baran=jeden krzywdzi drugiego: uchodząc przed **w-iem**, trafił na niedźwiedzia = uchodząc niewielkiego niebezpieczeństwa, naraził ś. na groźniejsze; i liczone **w.** bierze = krzywdziciel nie pyta niczego, złodziej wszystko porywa; natura **w-a** ciągnie do lasu = usposobienie wrodzone zawsze odzywa ś. u człowieka; trudno **w-iem** orać=niepodobna człowieka, przyzwyczajonego do dzikiej swobody, skłonić do spokojnej, systematycznej pracy; przez posły **w.** nie tyje = najlepiej samemu wszystko załatwiać, bez pośredników; o **w-u** mowa, a **w.** tu=mówi ś. o osobie, przychodzącej niespodziewanie w chwili, gdy o niej mówią; nie wywołuj **w-a** z lasu=nie wywołuj zła, mówiąc o nim; i **w.** syty, i owca cała=mówi ś. o pogodzeniu sprzecznych życzeń i dążeń; gadać, jak o **w-u** żelaznym=bredzić, bajać o rzeczy nieprawdopodobnej; człowiek człowiekowi **w-iem**=mówi ś. o wzajemnej nienawiści między ludźmi; **w.** w owczej skórze = obłudny zdzierca, krzywdziciel; trudno z **w-a** uczynić barana = trudno człowieka o złych instynktach uczynić dobrym; głód wyciąga **w-a** z lasu=potrzeba jest bodźcem czynów zuchwałych; stary **w.** morski = doświadczony marynarz.

Wilkierz, Wielkierz, *nm.*, uchwała magistratu w miastach będących na prawie magdeburskim.

Wilkołak, Wilkołek, w wierzeniach przesądnych ludu człowiek, przemieniony w konia, w wilka; człowiek okrutny, grabieżca, łotr; roślina—*p.* Widłak.

Wilkołakowy, Wilkołkowy, dotyczący wilkołaka.

Wilkom, *nm.*, puhar, będący własnością członków cechu, służący do picia zdrowia członka nowoprzyjętego na biesiadzie, przez niego wyprawionej.

Wilkopies, dawna nazwa pewnego gatunku wilka.

Wilkowaty, podobny do wilka, mający sierść podobną, jak u wilka, wilczaty; okrutny, żarłoczny, krzywdzicielski.

Wilkownia—*p.* Wilczydół.

Willa, *lż.*, domek letni, wiejski pałacyk w okolicach miasta, letnie mieszkanie.

Wilżeć, wilgotnieć.

Wilżyć, czynić wilgotnym, zwilżać.

Wilżyna, podkrzew z rzędu strąkowych, rodziny motylkowatych (fig.).

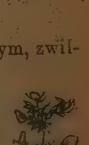

Wilżyniak, motyl z rodziny roślinaków z podrzędu miernikowców, grotnik.

Wilżynówka, motyl z rodziny słonecznic z podrzędu nocnicówek, słonecznica.

Wiła, błazen, głupiec, szaleniec; **w-y** robić=wiłować.

Wiłować, czynić szaleństwa, szaleć; przekręcać co, fałszować.

Wina, przekroczenie praw boskich a. ludzkich, porządku społecznego, moralności publicznej i t. d.; naruszenie prawa, występek, przewinienie; czyn, wywołujący następstwa niepożądane; nie moja to **w.,** nie moja w tem **w.** = nie jestem temu winien; a czyjaż to **w.**?=kto był przyczyną złego?; z twojej **w-y** to ś. stało= tyś to spowodował; kara pieniężna sądowa.

Winarz—*p.* Winiarz.

Winclarka, *ros.,* forma żeń. od Winciarz.

Winciarz, *ros.,* grający w winta; namiętnie lubiący grać w winta.

Wincik, *ros., pieszcz.* od Wint.

Winda, *nm.,* dźwignia, przyrząd do podnoszenia ciężarów najczęściej wkierunku pionowym (fig.), niekiedy do przenoszenia ciężarów w kierunku poziomym; malutki pokoik do przenoszenia ciężarów w kierunku pionowym; malutki pokoik do podnoszenia osób i rzeczy na górne piętra i spuszczania ich na dół; **w.** ręczna, parowa, hydrauliczna.

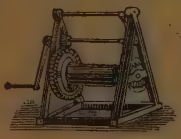

Windlada, *nm.,* skrzynia w organach, w której zbiera ś. powietrze, nadymane z miechów.

Windować, *nm.,* podnosić do góry, dźwigać na górę; dawać wyższą cenę niż kto inny, licytować.

Windowy, *nm.,* dotyczący windy, będący przy windzie.

Winduga—*p.* Binduga.

Windykacja, *łć.,* zemsta, ratunek, obrona, obrona czci i t. p.; żądanie zwrotu prawnej własności albo poniesionych kosztów i zwrotu strat.

Windykować, *łć.,* domagać się zwrotu, dochodzić prawnie własności a. zwrotu kosztów i strat, rościć pretensje.

Windziarz, *nm.,* człowiek, pracujący przy windzie, pilnujący windy.

Winegret, *fr.,* sos z octu, oliwy soli etc.; sałata z takim sosem.

Winian, w *chém.,* sól, powstająca z połączenia kwasu winnego z jakąś zasadą solną.

Winianka, zupa z winem, polewka z wina.

Winiarka, forma ż. od Winiarz.

Winiarnia, piwnica na wino, miejsce, gdzie sprzedają wino; lokal, gdzie ś. gromadzą dla picia wina, szynk winny, sklep z winem.

Winiarniany, dotyczący winiarni, właściwy winiarni.

Winiarski, odnoszący ś. do winiarza, stanowiący własność winiarza.

Winiarz, właściciel winiarni, kupiec winny; posiadacz winnicy; robotnik z winnicy.

Winić, Winować, stawiać kogo pod zarzutem winy, oskarżać, obwiniać; **w.** ś., oskarżać ś., obwiniać siebie samego.

Winiec, owad z gatunku mszyc, niszczący winorośle, filoksera (fig.).

Winien, napis na lewej stronie książek handlowych buchalteryjnych, debet, dłużny — *p.* Winny.

Winieta, *fr.*, rysunek, ozdabiający kartki w książce, papier do pisania, okładkę książki, kajetu i t. p.

Winiówka, beczka na wino albo po winie; polewka z wina; pewna odmiana gruszki: saska **w.**

Winkiel, *nm.*, kąt prosty (90 stopni); narzędzie, przedstawiające kąt prosty (fig.); węgielnica, narożnik, kątownik, ekierka.

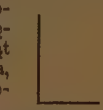

Winkieladwokat, Winkielkonsultant, *nm.*, pokątny doradca.

Winkielak, *nm.*, wierszownica: przyrząd metalowy, w którym zecer umieszcza czcionki przy składaniu wyrazów w wiersze (fig.).

Winko, *zdr.* i *pieszcz.* od Wino.

Winnica, pole a. część ogrodu, zasadzone winoroślami, ogród winny, rozrosły krzew winorośli; **w.** Pańska, Chrystusowa=Kościół, jako zgromadzenie wiernych.

Winniczek, gatunek ślimaka.

Winniczka, mała winnica.

Winnik, winian potasu, kamień winny, osad, powstający na dnie beczek z winem; pęk gałęzi brzozowych, używany do smagania kąpiących ś. w łaźni—*p.* Winnica.

Winność, wina, występek, przewinienie; obowiązek oddania komu, co mu ś. należy.

Winny, Winien, będący sprawcą jakiego wykroczenia, powodem niepożądanego skutku, winowajcą jakiej zbrodni; obowiązany do czego, mający obowiązek czynienia czego, powinien; obciążony jakim zarzutem, oskarżony; zawdzięczający komu co, mający co od kogo, dłużny; *rzecz.*, winowajca, przestępca, zbrodniarz.

Winny, odnoszący się do wina, wydający wino, zrobiony z wina a. z winem: krzew **w.**, jagoda **w-a**, latorośl **w-a**, macica **w-a**= korzeń i pień winorośli, z której obcięto gałęzie na zimę, a który na wiosnę puszcza nowe pędy; **w-a** polewka=zrobiona z wina; **w-a** sól, **w.** ocet, kwas **w.** = powstające z fermentacji wina; **w.** kamień—*p.* Winnik; szynkarz, kupiec **w.**—*p.* Winiarz; sklep, szynk **w.**—*p.* Winiarnia; smak **w.** = kwaskowaty; zapach **w.** = taki, jakim odznacza ś. wino; w kartach polskich: maść **w-a**=pikowa.

Wino, winograd, winorośl; jagody winogradu, winogrona; przefermentowany, oczyszczony i odstały sok jagód winnych; **w.** słodkie = zawierające dużo cukru; **w.** wytrawne=mało słodkie; przefermentowany sok innych owoców: **w.** jabłeczne=jabłecznik, **w.** jagodowe = jagodziak, **w.** malinowe = maliniak, **w.** porzeczkowe = porzeczniak; w kartach do gry: pik; **w.** dzikie — *p.* Winobluszcz altanowy.

Winobluszcz, roślina z rodziny winorośloватych, pnąca ś., o liściach dużych, dzikie wino bluszczowe (f.).

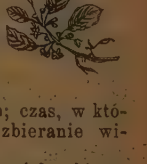

Winobranie, zbieranie gron winnych; czas, w którym dokonywa ś. zbieranie winogron.

Winobraniec, człowiek, zbierający winne jagody.

Winobranka, forma ż. od Winobraniec.

Winodajny, wydający obficie wino.

Winogóra, winnica, położona na wyżynie, wystawionej na południe.

Winograd, latorośl winna, winorośl; winnica.

Winogrodnictwo, hodowanie winogradu, winiarstwo.

Winogrodniczka, forma żeń. od Winogrodnik.

Winogrodniczy, dotyczący winogrodnika a. winogrodniczki.

Winogrodnik, Winniczník, człowiek, pielęgnujący winorośle, właściciel winnicy.

Winogron, Winogrono, grono winne.

Winogronowy, dotyczący winogron, z nich tłoczony; błona w-a =jedna z błon ocznych.

Winolistny, pełen liści winnych, z kształtu podobny do liści winnych.

Winomierz, przyrząd do określania ilości alkoholu w winie.

Winomiód, napój powstały ze zmieszania wina z miodem, hipokras.

Winonośny, na którym rośnie winograd cz. winne grona.

Winopilca, Winopijca, Winopój, pijący dużo wina, pijak.

Winoprzedawca, kupiec, sprzedający wino, winiarz.

Winorodny, wydający wino, winonośny.

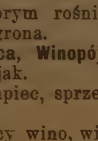

Winorośl, krzew pnący z rodziny winorośłowych, dający znane jagody winne, winograd (fig.).

Winoroślik, motyl z rodziny sfinksów, z podrzędu zmierzchnikowców.

Winorośłowy, dotyczący winorośli; pochodzący z winorośli; w *lm.*, **w-e,** rodzina roślin dwuliściennych z rzędu kruszynowych, krzewy czepne, zaopatrzone w wąsy.

Winosiarczan, ogólna nazwa solnych związków, w których skład wchodzi kwas winosiarczany.

Winować, skazywać na karę pieniężną—*p.* Winić.

Winowajca, człowiek, który został uznany za winnego, który popełnił jakąś winę, przestępca, zbrodniarz.

Winowajczyni, forma ż. od Winowajca.

Winowaty, winny.

Winowiciowate — *p.* Winorośle.

Winszować, *nm.*, życzyć, składać życzenia; wyrażać komu radość z powodu jego powodzenia.

Winszowne (-ego), podarek, składany przy powinszowaniu, wiązanie.

Winszowny, *nm.*, dotyczący powinszowania.

Wint, *ros.*, rodzaj gry w karty: wist z licytacją.

Wińsko, kiepskie, liche, niesmaczne wino.

Wio!, *wykrz.*, używany przez woźniców dla zachęcenia koni do ruszenia a. do pośpiechu.

Wiochna, dziewczyna wiejska, ładna wiejska dziewoja; dziewczyna z klasy inteligientnej o typie wiejskim.

Wiokać, wołać wio! popędzając konie.

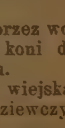

Wiola (Viola), *wł.*, rodzaj skrzypiec, altówka (fig.).

Wiolacja, *łć.*, zhańbienie, znieważenie, zgwałcenie, pogwałcenie.

Wiolencja, *łć.*, gwałtowność, porywczość, przemoc, gwałt, krzywda wyrządzona komu przez nadużycie siły.

Wiolin, *wł.*, strona prawa klawiatury, obejmująca 4 oktawy.

Wiolinista, *wł.*, skrzypek.

Wiolinowy, *wł.*, dotyczący wiolinu; **w. klucz**=klucz skrzypcowy, klucz *g*, znak na pięciolinji, pokazujący, gdzie się znajduje *g* dwukreślne.

Wiolonczela, *wł.*, instrument muzyczny smyczkowy większy od skrzypiec o 4 strunach, o tonie miękkim, głębokim (fig.).

Wiolonczelista, *wł.*, muzyk, grający na wiolonczeli.

Wionąć—*p.* Wiać.

Wiorsta, *ros.*, rosyjska miara długości=1064·5 metrom.

Wiorstowy, *ros.*, mający wiorstę długości; oznaczający wiorstę: słup w.

Wiorzysko, ogromny wiór; *zbior.*, kupa wiórów.

Wioseczka, *zdr.* od Wioska.

Wioselko, *zdr.* od Wiosło.

Wiosenka, *zdr.* od Wiosna.

Wiosenny, Wiośniany, odnoszący się do wiosny, należący do wiosny, zdarzający ś., obchodzony na wiosnę, właściwy wiośnie; w-e porównanie dnia z nocą = dzień 21 marca, kiedy dzień równa ś. nocy i mają po 12 godzin.

Wioska, *zdr.* od Wieś.

Wioskowy, dotyczący wioski, właściwy wiosce, wiejski.

Wiosło, długi przyrząd drewniany do popychania i kierowania małych statków wodnych, czółen, tratew na wodzie, w kształcie wązkiej, długiej łopatki na długiej rękojeści (fig.); noga gęsi, kaczki i innych ptaków pokrewnych im.

Wiosłolotny, Wiosłoruszny, wiosłonogi.

Wiosłonogi, mający nogi podobne do wiosła, t. j. opatrzone płetwami, płetwonogi.

Wiosłostopny, mający nogi środkowe w kształcie wiosła, np. skorupiaki.

Wiosłować, robić wiosłem lub wiosłami dla popychania statku i kierowania nim; o ptakach wodnych: pływać; w. skrzydłami = machać.

Wiosłowaty, mający kształt wiosła.

Wiosłowąż, gad jadowity z podrzędu wężów równołuskich.

Wiosłowiec, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty, wiosłonogi.

Wiosłowy, odnoszący ś. do wiosła, należący do wiosła; popychany za pomocą wioseł.

Wiosna, pora roku, zaczynająca ś. od wiosennego porównania dnia z nocą, aż do letniego przesilenia dnia 21 czerwca; *przen.*, w. życia=młodość.

Wiosnować, przepędzać gdzie wiosnę; być w wiośnie życia, rozwijać ś. bujnie, kwitnąć; przechowywać przez wiosnę; w. ś., odradzać ś. na wiosnę, odnawiać ś., odmładzać ś.

Wiosnówka, roślina z rodziny kryżowatych (fig.).

Wioszczyna, mała wioska, uboga wioska.

Wioślarka, forma żeńska od Wioślarz.

Wioślarski, właściwy wioślarzowi, należący do wioślarza; towarzystwo w-ie = oddające ś. sportowi wioślarstwa.

Wioślarstwo, zajęcie wioślarza, sport wioślarski; *zbior.*, wioślarze.

Wioślarz, człowiek, robiący wiosłem; mężczyzna, uprawiający sport wioślarski.

Wiośnianka, pieśń, śpiewana na uroczystości wiosennego porównania dnia z nocą u dawnych pogańskich Słowian; niewielki utwór poetycki, liryczny, o nastroju sielskim; wiązanka z pierwszych kwiatów wiosennych.

Wiośniano, *przysł.*, jak na wiosnę, wiosennie; *przen.*, radośnie.

Wiośniany, wiosenny.

Wiotchość, stan przedmiotu, nadniszczonego wskutek długiego leżenia, użycia, nadgnicia, zszarzania i t. p.; kruchość.

Wiotchy, nadniszczony wskutek długiego używania, wytarty, zużyty; słaby, wątły, kruchy.

Wiotesz, Wioteszka, łachman,

gałgan; zbliżanie ś. ku końcowi, schyłek, ubytek.

Wiotki, dający ś. łatwo zginać, giętki, elastyczny; nie mający mocy, nietęgi, słaby; **w-a** kibić= cienka.

Wiotkość, właściwość tego, co jest wiotkie, giętkie, co nie ma mocy, bezsilne, cienkie.

Wiotszeć, stawać ś. wiotchym, zdzierać ś., niszczyć ś.; stawać ś. słabym, kruchym, wątleć.

Wiotszyć, robić wiotchym.

Wiór, cienka warstewka drewna, wychodząca np. z pod hebla, z pod siekiery; heblowina, strużyna, drzazga, trzaska; gdzie drwa rąbią, tam **w-y** lecą=gdzie jest walka, tam muszą być ofiary; w cudzym domu drwa rąbią, a do nas **w-y** lecą = cierpimy za cudze winy.

Wiórek, *zdr.* od Wiór.

Wiórki złote, roślina z klasy paproci, stonogowiec.

Wiórowaty, Wiórkowaty, podobny do wiorów.

Wipa, maszyna wojenna do wyrzucania kamieni.

Wir, *fr.*, kręcenie ś. w kółko, odmęt; zamieszanie; szybkie gwałtowne falowanie wody wokoło jakiegoś punktu, sięgające aż do dna, obrót; **w.** powietrza=spotkanie ś. prądów powietrza, dążących od biegunów ku równikowi i od równika ku biegunom.

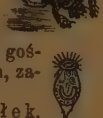

Wirak, owad z rzędu tęgopokrywych, krętaczek (fig.).

Wircauz, *nm.*, dom gościnny, karczma, oberża, zajazd.

Wirch, wierzchołek, szczyt góry, skały.

Wirczyk, zwierzę typu pierwotniaków z gromady wymoczków, worticella, lanuszka (fig.).

Wirek, mały wir; w *lm.*, **w-i** rząd robaków z gromady płazińców(f.).

Wirgacja, w *geologji*, rózgowate rozchodzenie się fałdowych pasm gieologicznych.

Wirginik, gatunek tytoniu.

Wirginja, gatunek cygar.

Wirować, *fr.*, kręcić ś. w kółko na miejscu; krążyć, obracać ś. około czego a. wokoło siebie.

Wirowato, *fr.*, kręcąc ś. w koło jednego punktu, jakby wir, koncentrycznie, dośrodkowo.

Wirowaty, *fr.*, podobny do wiru, kręcący ś., krążący w kółko w jednym miejscu.

Wirowy, *fr.*, podobny do wiru, kręcący ś. koło swej osi: ruch **w.** =obrotowy; taniec **w.** = polegający na obrotach kołowych; polka, walc, oberek, tańczone wirując w koło; wyrwa **w-a** = zagłębienie kotlinowate w skorupie ziemskiej, wytworzone ruchem obrotowym wody, wywołanym spotkaniem ś. dwu przeciwnych prądów wodnych; dziura **w-a**=zagłębienie cylindryczne w skale, powstałe wskutek tego, że kamienie lub głazy u stóp wodospadów kręcą ś. ustawicznie w kółko, t. zw. kotły a. garnki olbrzymów.

Wirozub, Wierozub, gatunek ryby, spokrewnionej najbliżej z karpiem.

Wirówka, przyrząd, dający za pomocą działania siły odśrodkowej szybki ruch obrotowy, centryfuga (fig.).

Wirszyk, Wirszynek, mały, nizki wirch.

Wirt, Wyrt, wir, odmęt.

Wirtualny, *łć.*, potencjalny; **w-na** prędkość = prędkość teoretyczna,

obliczona bez uwzględnienia oporów: tarcia, środowiska i t. d., w odróżnieniu od prędkości rzeczywistej.

Wirtuoz, *wł.*, mistrz w jakiej sztuce; artysta, wykonywający po mistrzowsku utwory muzyczne.

Wirtuozka, *wł.*, forma żeńska od Wirtuoz.

Wirtuozowski, *wł.*, odnoszący ś. do wirtuoza, właściwy wirtuozowi.

Wirtuozowstwo, *wł.*, mistrzowstwo, artyzm wirtuozom właściwy, biegłość.

Wirydarski, *łć.*, dotyczący wirydarza.

Wirydarz, *łć.*, murawa lub gaik ze ścieżkami krętemi dla przechadzki, skwer, ogród ozdobny przy domu.

Wirydarznik, *łć.*, ogrodnik, chodzący około wirydarzy.

Wirydarzyk, *łć.*, mały wirydarz.

Wirylista, *łć.*, członek sejmu, zasiadający nie z wyboru, lecz wskutek zajmowanego stanowiska z mocy statutu krajowego.

Wiryiny, *łć.*, osobny, oddzielny, dawany w imieniu instytucji, mającej prawo posyłać od siebie deputowanego do parlamentu: głos **w.**

Wirzyć się, kręcić ś., jak wir, krążyć dokoła, obracać ś.

Wisać—*p.* Wisieć.

Wisiec, wisielec.

Wisieć, być zawieszonym, przyczepionym w jednym punkcie powyżej środka ciężkości, zwisać; być powieszonym, straconym na szubienicy, dyndać na niej; być blizkim upadku, ledwo trzymać ś. na czym; *przen.*, z trudnością utrzymywać ś. na jakim stanowisku, na jakim urzędzie, pozostawać gdzie bez istotnej dla siebie korzyści; trzymać ś. w powietrzu na jednym miejscu za pomocą ledwo dostrzegalnego ruchu skrzydeł; zagrażać komu, być dla kogo niebezpiecznym, grozić zwaleniem ś. na kogo; opierać ś., polegać na kim; wahać ś., być w niepewności, być niezdecydowanym; ściana, skała **w-i**=jest pochylona pod kątem ostrym do podstawy; **w.** u czyjej szyi=obejmować go rękami za szyję; życie **w-si** na włosku, na jednym włosku = jest w wielkim niebezpieczeństwie utraty życia, śmierci; ledwo żyje; co ma **w.**, nie utonie = winowajcę, prędzej czy później, spotka zasłużona kara.

Wisielec, człowiek, którego powieszono a. który sam ś. powiesił, trup na szubienicy; człowiek, zasługujący na powieszenie, obwieś, łotr, nikczemnik, szubienicznik.

Wisielny, wiślany.

Wisienka, mała wiśnia, drzewko a. owoc wiśni.

Wisior, to, co wisi, zwiesza ś., ozdoba, wisząca przy ubraniu, feston, brelok.

Wisiorek; *zdr.* od Wisior.

Wisk, *ang.*—*p.* Wist.

Wiskacha, zwierzę ssące południowej Ameryki z rzędu gryzoniów, spokrewnione z zającem (fig.).

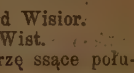

Wiskać—*p.* Iskać.

Wiski, *ang.*, rodzaj powoziku na wysokich kołach (fig.).

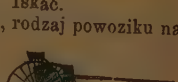

Wisny, giętki, ciągnący ś.

Wist, *ang.*, rodzaj 4-osobowej gry w karty; napój z herbaty, cytryny i wina czerwonego.

Wistoczyć (się), wcielić (ś.) w istotę.

Wistować, *ang.*, w grze w preferansa: grać przeciw graczowi, który wziął taljon.

Wisus, urwisz, lampart, ladaco, nicpoń, łotr, niegodziwiec.

Wisz, Wiszar, miejsce, gęsto krzewami i zielskiem zarosłe; urwisko, skała, wisząca nad przepaścią, pochylona pod kątem ostrym do podstawy.

Wiszarowy, odnoszący ś. do wiszaru, podobny do wiszaru.

Wisznu, *hind.*, druga osoba bóstwa Trimurti u Indusów; bożek, utrzymujący życie na świecie.

Wiszor, *nm.*, szczotka do wycierania armaty po wystrzale.

Wiszorek, *nm.*, wałeczek ostro zakończony z irchy a. bibuły do rozprowadzania cieni na rysunku ołówkowym lub kredkowym.

Wiszowaty, podobny do zielska; pomieszany z zielskiem.

Wiś, pająk dymaczkowaty z rzędu toczących.

Wiściarka, *ang.*, forma żeńska od Wiściarz.

Wiściarz, *ang.*, grający w wista; lubiący namiętnie grać w wista.

Wiścik, *ang.*, *pieszcz.* od Wist.

Wiślanin, góral, mieszkający u źródeł Wisły.

Wiślanka, kobieta ze wsi na Śląsku; odmiana ogrodowa wiśni i jej owocu.

Wiślisko, dawny nurt Wisły.

Wiśnia, drzewo owocowe o różnych odmianach, z rodziny różowatych, z podrodziny śliwowatych, o owocu, zawierającym mięso soczyste i w środku pestkę (fig.).

Wiśniak, napój wyskokowy, pędzony na owocach wiśni.

Wiśnina, drzewo wiśni.

Wiśniobranie, zbieranie wisien.

Wiśnio-śliwka, gatunek małych śliwek.

Wiśniowy, zrobiony z drzewa wiśni, zrobiony z owoców wiśni a. z wiśniami: kompot **w.**, nalewka **w-a**; mający kolor dojrzałych owoców wiśni, ciemno-czerwony.

Wiśniówka, wódka słodka, nalana na wiśnie; cegła czerwona; motyl z rodziny barczatek, z podrzędu prządkówek.

Wiśta!, *wykrz.*, za pomocą którego woźnice popędzają konie: wio!, hej!, hetta!.

Wita, duża, niezgrabna witka.

Wita św. choroba=choroba nerwowa, odznaczająca ś. atakami drgawek, wyprężaniem, wykrzywianiem twarzy i nieprzytomnością.

Witać, oświadczać komu radość z powodu spotkania go; winszować komu jakiego pomyślnego zdarzenia; **w.** kosmato = składać powinszowania osobie, która a. zaręczyła ś., a. wstąpiła w stan małżeński; **w. ś.,** wyrażać sobie nawzajem radość z powodu spotkania ś.

Witajnik, w tajnych stowarzyszeniach, np. u wolnomularzy, filomatów i t. d., urzędnik, którego obowiązkiem było witać przemową nowoprzyjętych członków.

Witalista, *ż.*, zwolennik teorji witalizmu.

Witalizm, *ż.*, dawniejsza teorja, objaśniająca procesy życiowe za pomocą istnienia odrębnej siły życiowej; żywotność, odporność na wpływy szkodliwe.

Witalnik, motyl z rodziny drzewniaków, z podrzędu miernikowców.

Witane (-ego), danina, składana przez chłopów na powitanie dziedzica a. dziedziczki.

Witannik, puhar powitalny.

Witany, dotyczący powitania, powitalny.

Witeczka, mała witka.

Witerunek, *nm.*, węch; przynęta, zakładana na zwierzęta drapieżne.

Witeryt, minerał: węglan barowy.

Witeziowy, odnoszący ś. do wi-

tezia, należący do witezia, właściwy witeziowi.

Witeź, dzielny rycerz, junak, bohater; szermierz, zapaśnik; w *lm.*, rodzina motyli z podrzędu dniowców, motylowce.

Witka, długa, cienka, giętka, pojedyńcza gałązka; kółko z jednej a. kilku takich gałązek; wąs u rośliny.

Witlinek, ryba koścista skrzelowata, gardłopłetwa, miętuzowata.

Witpacher, dawna nazwa gatunku drogiego wina zagranicz.

Witraż, *fr.*, wizerunek, scena, ozdobnie malowana na szybach (fig.).

Witrjol, *łć.*, kwas siarczany.

Witrjolowy, *łć.*, odnoszący ś. do witrjolu; zrobiony z witrjolem.

Witrotypja, *łć.*, sztuka wywoływania na szkle obrazów świetlnych.

Witryfikacja, *łć.*, zeszklenie; przeistoczenie się w szkło pod wpływem gorąca.

Witrymetr, *łć.*, przyrząd do mierzenia załamania się promieni światła w szkłach u narzędzi optycznych.

Witryna, *łć.*, szafa oszklona (fig.); okno sklepowe, wystawowe.

Witrynka, *łć.*, *zdr.* od Witryna.

Witrynowy, *łć.*, odnoszący ś. do witryny.

Wituch, płachta używana przy rozsiewaniu zboża, rodzaj rańtucha; mały prosty przyrząd do zwijania nici.

Witułka, roślina zielna z rodziny witułkowatych, używana na przyozdabianie kobierców kwiatowych, werbena, koszyczek (fig.).

Witułkowate, rodzina roślin zielnych dwuliściennych międzyzwrotnikowych.

Witwa, Witwina, gatunek wierzby długolistnej (fig.).

Witykultura, *łć.*, uprawa winnic.

Witz, *nm.*, dowcip, koncept.

Wiu...!, *wykrz.—p.* Wiol; *wykrz.*, naśladujący odgłos wycia, np. wiatru.

Wiwandjerka, *fr.*, kobieta idąca razem z wojskiem i sprzedająca wiktuały w obozie; markietanka.

Wiwarjum, *łć.*, skrzynka urządzona do hodowli zwierząt ziemnowodnych, zwłaszcza

płazów, gadów, ślimaków i t. p. (fig.); wielki budynek do hodowli rozmaitych zwierząt, ptaków, małp i t. p.; terarjum.

Wiwat!, *łć.*, niech żyje!

Wiwatowaty, *łć.*, stanowiący okrzyk: wiwat!, odnoszący się do niego, powitalny, tryumfalny.

Wiwatówka, *łć.*, rodzaj małej armaty, używanej do strzelania na wiwat.

Wiwenda, *łć.*, dożywotni fundusz na przeżycie, na utrzymanie.

Wiwera, zwierzę ssące drapieżne, stanowiące pośrednią grupę między kotami a kunami, posiadają gruczoł, wydzielający

tłuszcz z zapachem piżma (fig.).

Wiwifikacja, *łć.*, ożywienie, wlanie życia napowrót.

Wiwisekcja, *łć.*, krajanie, rozczłonkowanie żywych zwierząt dla doświadczeń fizjologicznych.

Wiwisektor, *łć.*, człowiek, robiący wiwisekcję.

Wiwisepultura, *łć.*, pogrzebanie żywcem.

Wiwjanit, minerał o drobnych kryształach w kształcie igełek a. włosów, używany do wyrobu niebieskiej farby.

Wiza, *wł.*, poświadczenie urzędowe, np. na paszportach.

Wizerek, *fr.*, celownik u strzelby na lufie blizko zamku; mała płytka z wcięciem na końcu lufy, przez które się patrzy na cel (fig.).

Wizerunek, *nm.*, portret, rysunek albo malowidło wyobrażające jaką osobę, jaki przedmiot; wzór, model, np. rysunku.

Wizja, *łć.*, widzenie, przywidzenie, urojenie, złudzenie zmysłowe.

Wizjer, *nm.*, spuszczona zasłona u hełmu (fig.).

Wizjoner, *fr.*, mający przywidzenia, złudzenia.

Wizjonerka, *fr.*, forma ż. od Wizjoner.

Wizjonerstwo, *fr.*, urojenie, że się miewa wizje; wiara we własne obcowanie z duchami zmarłych z siłami nadprzyrodzonemi; kierowanie się pojęciami urojonemi; usiłowanie urzeczywistnienia zamiarów niemożliwych.

Wizmut—*p.* Bizmut.

Wizorjum, *łć.*, cel, punkt obserwacyjny.

Wizować, *łć.*, kłaść wizę, potwierdzać, poświadczać; celować, mierzyć do celu.

Wizykatorja—*p.* Wezykatorja.

Wizyta, *fr.*, odwiedziny; pójść z **w-ą** = pójść do kogo w celach uprzejmości lub stosunków towarzyskich; oddać **w-tę** = pójść wzajemnie w powyższym celu; **w.** lekarska = przybycie lekarza do domu chorego; odwiedziny urzędowe dla przekonania się o stanie czego, lustracja, wizytacja.

Wizytacja, *łć.*, zwiedzanie, odwiedzanie, oglądanie; robienie wizyty urzędowej dla przekonania się o stanie czego.

Wizytator, *łć.*, zwiedzający z urzędu zakłady naukowe lub klasztory, dobra ziemskie i t. p. dla przekonania się o ich stanie.

Wizytka, *fr.*, *zdr.* od Wizyta; zakonnica reguły Nawiedzenia Najśw. Marji Panny; w *lm.*, kościół a. klasztor tych zakonnic.

Wizytkowski, *fr.*, należący do Wizytek.

Wizytować, *fr.*, odbywać wizytację, zwiedzać instytucję dla przekonania się o jej stanie; składać wizytę, odwiedzać.

Wizytowy, *fr.*, odnoszący ś. do wizyty, używany podczas wizyt: **w.** ubiór = ubiór strojniejszy, przywdziewany, gdy ś. idzie z wizytą; **w.** bilet = karteczka z kartonu, z wypisanym na niej imieniem, nazwiskiem, tytułem, godnością, niekiedy także z adresem.

Wja- — *p.* Wia-.

Wjachać—*p.* Wjechać.

Wjadać się, *dok.* Wjeść się; gryząc co, wgryzając ś. w co, dostawać się wewnątrz czego, wpijać ś., wgryzać ś., zachodzić głęboko, przenikać.

Wjarzmiać, *dok.* Wjarzmić; wprzęgać do jarzma, wkładać do zaprzęgu, przymuszać, przyniewalać, przyzwyczajać do jarzma, do niewoli.

Wjazd, wjeżdżanie wozem, koniem wgłąb czego, do środka czego, jadąc; dostawanie ś. wewnątrz czego; miejsce, którędy ś. wjeżdża dokąd: **brama, wrota, wierzeje,** aleja, droga wjazdowa; najazd, **wtargnięcie, napad.**

Wjechać—*p. nied.* Wjeżdżać.

Wjeść się—*p. nied.* Wjadać się.

Wjezdny, dotyczący wjazdu, służący do wjeżdżania, wjazdowy; zajezdny.

Wjeżać, *dok.* Wjeżyć; najeżać do góry, nastroszać.

Wjeżdżać, *dok.* Wjechać; jadąc, dostawać ś. wewnątrz czego, przenikać do środka czego; odprawiać wjazd dokąd, do czego; robić najazd, najeżdżać, napadać; jadąc dostawać ś. na wierzch czego.

Wjeżyć—*p. nied.* Wjeżać.

Wjo- — *p.* Wio-.

Wjuczać, *dok.* Wjuczyć; kłaść juki na kogo, objuczać kogo pakunkami.

Wjun, nazwa prowincjonalna piskorza.

Wkapać, Wkapnąć — *p. nied.* Wkapywać.

Wkapywać, *dok.* Wkapać, Wkapnąć; wpadać w co kroplami, umyślnie spuszczać w co krople jakiego płynu; **w. ś.**, być zamieszanym w jaką nieprzyjemną sprawę.

Wkidać, wrzucać, kłaść.

Wklejać, *dok.* Wkleić; przyklejać co między co, przyklejać co wewnątrz czego, wlepiać.

Wklepać—*p. nied.* Wklepywać.

Wklepywać, *dok.* Wklepać; klepiąc co, wbijać w środek czego; **w. ś.**, narażać ś. na biedę, na stratę, na nieprzyjemność.

Wkleszczać, *dok.* Wkleszczyć; zapuszczać, wpijać w co jakby kleszcze.

Wklęsać, *dok.* Wklęsnąć; wklęsłym ś. stawać, dostawać wklęsłości, dołków, zagłębień; wciskać ś., zaklęsać ś. w co, zapadać ś., zagłębiać ś., dostawać ś. wewnątrz czego.

Wklęsło, *przysł.*, z wklęsłością, z zagłębieniem ś., dołowato, zapadzisto.

Wklęsłorzeźba, rzeźba wklęsła.

Wklęsłość, kształt czego, co ma brzegi wyższe, a środek niższy; zagłębienie dołowate w środku czego, zaklęsłość.

Wklęsłowklęsły, z obu stron wklęsły.

Wklęsłowypukły, mający wklęsłość z jednej a wypukłość z drugiej strony, mający wklęsłości i wypukłości.

Wklęsły, mający powierzchnię stałą a. umyślnie zrobioną w ten sposób, że środek jest niższy niż brzegi: zwierciadło **w-e**, szkło **w-e** (fig.).

Wklęsnąć—*p. nied.* Wklęsać.

Wklęśnięcie, Wklęśnienie, zagłębienie w środku, dołkowatość, wklęsłość.

Wkład, to, co ś. wkłada; to, co jest włożone w co; suma, wnoszona na udział w jakim interesie, przedsiębiorstwie i t. p.

Wkładacz, człowiek, wkładający co w co.

Wkładać, *dok.* Włożyć; kłaść, umieszczać co wewnątrz czego, wsadzać, wtykać, wsuwać; kłaść, umieszczać co na wierzchu czego, kłaść co na wierzch czego, nakładać, nadziewać, wdziewać, natykać, nasadzać; **w.** co na kogo, polecać mu spełnienie czego, zobowiązywać go do czego, zniewalać, skłaniać go do czego, zdawać na niego co, obarczać go czym; **w.** kogo, co do czego, wdrażać, zaprawiać, wprawiać do czego; **w.** co na kogo, zwalać na niego jaką winę, oskarżać go o to, czego nie popełnił; **w. ś.**, być kładzionym w środek albo na wierzch czego; wdrażać ś., wciągać ś., przyuczać ś., przyzwyczajać ś., wprawiać ś.; wstawiać ś., orędować za kim.

Wkładka, coś w środek włożonego, wstawionego, dodanego—*p.* Wkład.

Wkoło, Wokoło, *przysł.*, w kierunku a. w położeniu linji, stanowiącej obwód koła, którego dany punkt, dany przedmiot jest środkiem; otaczając, obchodząc, objeżdżając co dokoła, naokół, naokoło.

Wkołocieczny, opływający co, płynący dokoła czego.

Wkołokrętny, kręcący ś. dokoła, wirujący.

Wkołowrotny, obracający ś. wokoło, wirowy, krążący wokoło.

Wkołowrót, obieg wokoło, obrót, ruch wirowy.

Wkopać—*p. nied.* Wkopywać.

Wkopywać, *dok.* Wkopać; wykopawszy dół, wsadzać co do niego, zagłębiać; **w. ś.,** wykopawszy dół, rozkopawszy co, przedostawać się wewnątrz czego; być zamieszanym w nieprzyjemną sprawę; zagłębiać ś., badać dokładnie, dociekać czego gorliwie.

Wkorzeniać, *dok.* Wkorzenić; wsadzać tak, żeby korzenie się rozrosły, żeby poszły wgłąb; wrażać, wpajać, zakorzeniać; **w. ś.,** o korzeniach: zapuszczać ś. w głąb, puszczać korzenie w głąb czego; wchodzić w zwyczaj, wrażać się, wpajać się.

Wkować, wkuć.

Wkraczać, *dok.* Wkroczyć; wchodzić, wstępować; wdawać ś., wchodzić, wpadać gwałtownie; zapuszczać ś., zagłębiać ś. w co; wchodzić w co głębiej, przedsiębrać jakie kroki względem czego w celu zapobieżenia czemu.

Wkradać, *dok.* Wkraść; wprowadzać, wnosić co sposobem ukradkowym, złodziejskim; **w. ś.,** wchodzić, wjeżdżać ukradkiem, cichaczem; **w. ś.** w łaskę, w przyjaźń=podstępnie je sobie zjednywać.

Wkradca, człowiek, który wkrada co a. sam ś. wkrada.

Wkrajać—*p. nied.* Wkrawać.

Wkrapiać, *dok.* Wkropić; kroplami wpuszczać, wkapywać.

Wkraść (się) — *p. nied.* Wkradać (się)

Wkrawać, *dok.* Wkroić, Wkrajać; krajać w głąb, wcinać; wrzucać w co kawałki pokrajane czego.

Wkręcać, *dok.* Wkręcić; kręcąc, obracając wkoło, wpychać, wsadzać, wśrubowywać, kręcąc wsuwać, wtłaczać, wtykać, wciskać; zręcznie komu coś narzucać, np. kupno czego, na co niema ochoty; **w. ś.,** dostawać ś. dokąd ukradkiem, nieprawą drogą, będąc niepożądanym wejść, wciskać ś., wkradać ś., wśrubowywać ś.

Wkręcić—*p. nied.* Wkręcać.

Wkrętak, narzędzie do wkręcania a. wykręcania śrub.

Wkroczyć—*p. nied.* Wkraczać.

Wkroić—*p. nied.* Wkrawać.

Wkropić—*p. nied.* Wkrapiać.

Wkrótce, *przysł.*, w niedługim czasie po czym, niezadługo, niebawem, wnet.

Wkruszać, *dok.* Wkruszyć; kruszą, drobiąc wpuszczać; wkładać, wrzucać w co okruchy.

Wkrzewiać, *dok.* Wkrzewić; sprawiać, aby ś. zakorzeniło, wkorzeniać; **w. ś.,** zapuszczać korzenie głęboko, zakorzeniać się.

Wkrzywiać (się), *dok.* Wkrzywić (się); zakrzywiać (ś.), zaginać (ś.) do środka.

Wkuć—*p. nied.* Wkuwać.

Wkupić—*p. nied.* Wkupywać.

Wkupne (-ego), opłata za pozwolenie przyłączenia ś. do jakiego towarzystwa w celu otrzymania jakich praw do czego; opłata za wstąpienie do jakiego bractwa, cechu i t. p.

Wkupność, wkupywanie ś., wkupne.

Wkupny, który ś. wkupił, który ś. otrzymuje za wkupne, za opłatę, polegający na wkupieniu się.

Wkupywać, *dok.* Wkupić; skła-

dać pewną opłatę za wprowadzenie kogo do jakiego towarzystwa, bractwa, cechu, na jaki urząd; **w. ś.**, opłacać prawo wstępu do jakiego towarzystwa, bractwa, cechu, do udziału w grze i t. p.; płacić za otrzymany urząd.

Wkuwać, *dok.* Wkuć; kując wbijać biciem młota, wtłaczać, wciskać, wgniatać wpędzać.

Wkwaterować (się), umieścić (ś.) na kwaterze, umieszczać (ś.) samowolnie, przymusowo w czyim mieszkaniu.

Wlać—*p. nied.* Wlewać.

Wlany, wylany w co, za pomocą lania wprowadzony w co; przelany na kogo, zdany na kogo.

Wlań, zwierzokrzew, należący do krążkopławów o dzwonie półkolistym, pelagja świecąca (fig.).

Wlatać, Wlatywać, *dok.* Wlecieć; lecąc, dostawać się wewnątrz czego, przenikać na skrzydłach w środek czego; szybko wbiegać, wpadać pędem; lecieć pod co, podlatać; lecieć ku górze, unosić ś. na skrzydłach, wzlatać.

Wlazło, intruz, uzurpator.

Wlec, Włóczyć, ciągnąć coś ciężko po powierzchni czego albo po ziemi; nieść z trudnością, dźwigać, wozić coś ciężkiego, niezgrabnego; nosić albo wozić co z sobą, niepotrzebnie; prowadzić kogo ze sobą gwałtem, wbrew jego woli, a bez istotnej potrzeby; **w.** nogi za sobą=z trudnością chodzić z powodu zmęczenia, osłabienia itp.; **w.** nędzne życie = prowadzić, wieść; **w. ś.,** ciągnąć ś., sunąć ś. po powierzchni czego a. po ziemi; iść, jechać powoli: ledwie **ś. w.**=iść z trudnością; płynąć, jechać długim pasmem, długim korowodem; *przen.*, odbywać ś., ciągnąć ś. powoli, iść w oddwłokę, niesporo iść.

Wlecieć—*p. nied.* Wlatać.

Wlepiać, *dok.* Wlepić; przylepiać co w środku czego, wklejać; zapuszczać, zatapiać, wciskać, wtłaczać; wpajać, wdrażać, wbijać w pamięć; **w.** plagi, razy = bić, uderzać; dawać, wrzepiać, przylepiać; **w.** oczy, wzrok w kogo, w co= patrzeć pilnie, nie odwracając oczu, natarczywie, topić wzrok; **w. ś.,** przylepiać ś. w środku czego; być wlepianym; *przen.*, wpajać ś., wdrażać ś., wbijać się w pamięć.

Wlepić—*p. nied.* Wlepiać.

Wlew, wlewanie, wlewanie się czego w co; miejsce, gdzie ś. co wlewa w co, ujście: **w.** rzeki do morza, **w.** morza=odpływ.

Wlewać, *dok.* Wlać; lać co w co, lać do czego; lejąc, mieszać co z czym; lać do środka; lejąc, napełniać wnętrze czego; wpajać, wrażać; **w.** co na kogo, przekazywać, przelewać, polecać, zdawać ś. na kogo, wkładać na kogo obowiązek zrobienia czego; **w. ś.,** lejąc ś. przenikać wewnątrz czego; przechodzić z kogo, na kogo, przelewać ś.; mieścić ś. w czym, móc być czym objętym; *przen.*, mieścić ś., zawierać ś. w kim, w czym.

Wlewek, wpływanie, wlanie ś., wlew, ujście; przechodzenie praw z jednej osoby na drugą drogą spadku, darowizny i t. p.; dokument, mocą którego jedna osoba przekazuje swe prawa drugiej.

Wleźć—*p. nied.* Włazić.

Wliczać, *dok.* Wliczyć; włączać co w liczbę czego, zaliczać.

Wliczyć—*p. nied.* Wliczać.

Wlizać się, Wliznąć się—*p. nied.* Wlizywać.

Wlizywać się, *dok.* Wlizać się; zjednywać sobie czyjąś przychylność pochlebstwem, uniżonością, starać ś. wkraść w czyją łaskę pochlebstwem, podstępem.

Włociesz, owad z rzędu dwuskrzydłych, kosmatych.

Wlot, *przysł.*, pędem, szybko, natychmiast, wnet.

Wlubiać się, *dok.* Wlubić ś.; zaczynać kogo a. co bardzo lubić, zakochać ś. w kim a. w czym.

Wlulić się, wkraść ś., zakraść ś.

Włacha, ujście rzeki.

Władacz, władca.

Władać, móc używać czego bez przeszkody, mieć władzę w czym, móc poruszać czym dowolnie: **w.** ręką, nogą; posiadać co na własność nieograniczoną; rządzić czym w sposób nieograniczony, panować nad kim a. nad czym, rządzić wszechwładnie, być panem; **w.** okrętem = kierować, sterować; **w. sobą** = mieć swobodę ruchów, mieć władzę we wszystkich członkach; *przen.*, **w. sobą a. swą wolą**=panować nad sobą, nie pozwalać namiętnościom owładnąć sobą; **w. orężem** = umieć go użyć; **w. piórem, pędzlem** = umieć dobrze pisać, malować; **w. mową** = być wymownym, mieć piękny styl; **w.** wojskiem=komenderować; **w.** kim, powodować nim, przewodzić nad nim.

Władca, człowiek, który włada czym, ma władzę nad czym, panuje nad czym, pan, zwierzchnik, wielkorządca, monarcha.

Władczy, odnoszący ś. do władcy, właściwy władcy; oznaczający, znamionujący władzę.

Władczyni, forma ż. od Władca.

Władnąć—*p.* Władać.

Władnictwo, władza, panowanie.

Władniczy—*p.* Władczy.

Władnie, *przysł.*, z władzą, na mocy władzy, potężnie, wszechmocnie.

Władnik, władca.

Władność, władanie, władza.

Władny, mający władzę, moc, prawo, władający; silny, potężny, mocny.

Władobronny, władający orężem, bronią.

Władodawca, człowiek, nadający władzę, mocodawca.

Władogromny, Władogromy, który włada gromami, piorunami.

Władogroźny, groźny swą władzą, potęgą.

Władołódcà, człowiek, władający łódką.

Władotwórca, wszechmocny twórca, wszechpotężny władca.

Władować, ładując włożyć w co a. na co, umieścić, upakować na czym.

Władycki, Władyczy, *ros.*, dotyczący władyki a. jego urzędu, należący do władyctwa.

Władyka, *ros.*, dawniejszy tytuł monarchy czarnogórskiego; dawniejszy tytuł wysokiego dostojnika w kościele Wschodnim.

Władza, zdolność używania czego w sposób dowolny, poruszania czym, moc, siła w czym: **w.** w ręku, w nogach; siła duszy, potęga umysłowa: rozum, uczucie, wyobraźnia, pamięć i t. p.; rząd, panowanie, władanie, moc rozrządzania, rozkazywania, stanowienia, kierowania czym i t. p.: **w. monarsza, królewska, w.** najwyższa; **w.** prawodawcza=moc ustanawiania nowych praw; **w.** wykonawcza = moc wykonywania, wprowadzania w życie praw; **w.** sądowa=moc sądzenia, jurydykcja; **w.** duchowna, **w.** świecka; **w.** ograniczona, **w.** nieograniczona; instytucja rządząca, ludzie, sprawujący władzę, rządy; w *lm.*, **w-e**, urzędy, urzędnicy.

Władzca—*p.* Władca.

Włamać — *p. nieć.* Włamywać.

Włamanie, przez łamanie, rozbijanie wepchnięcie czego, otworzenie czego gwałtem a. dostanie ś., wdarcie ś. wewnątrz, wyłamywanie: kradzież z **w-iem; w.** ś. w co=wprawienie ś., przyzwyczajenie ś. do czego.

Włamywać, *dok.* Włamać; złamawszy część czego, wepchnąć ją do środka, wewnątrz; wprawiać, wdrażać, przyzwyczajać do czego mimo oporu, trudności; **w. ś.**, złamawszy jaką zawadę, dostawać ś. wewnątrz czego, wdzierać ś. łamiąc; wciągać ś. w co, wdrażać ś., przyzwyczajać ś. do czego.

Własnoręcznie, *przysł.*, własną ręką.

Własnoręczność, przymiot tego, co jest własnoręczne.

Własnoręczny, zrobiony, napisany własną ręką jakiej osoby: podpis **w.**

Własnoręki, własnoręczny.

Własnorodny, oryginalny, nienaśladowniczy.

Własność, przymiot właściwy jakiejś osoby a. rzeczy, odróżniający je od innych podobnych, cecha stała, natura czego, przyrodzenie; wyłączne i bezwzględne prawo posiadania czego, otrzymanego drogą kupna, darowizny a. spadku: prawo **w-ł**, posiadać co na **w.**; rzecz, bezspornie i bezwzględnie posiadana, wyłącznie do kogo należąca: **w.** publiczna, **w.** prywatna; **w.** miejska = dom, fabryka w mieście; **w.** ziemska = majątek ziemski, dobra, folwark; **w.** nieruchoma=dom, fabryka, majątek ziemski; **w.** ruchoma = ruchomości, sprzęty, ubranie, inwentarz żywy i martwy itp.; *zbior.*, zgromadzenie, klasa właścicieli, posiadaczy: większa **w.** rolna = obywatele ziemscy, szlachta; drobna **w.** rolna=chłopi-zagrodnicy.

Własnoustny, wypowiedziany czyjemiś własnemi ustami.

Własny, bezspornie, bezwzględnie należący do kogoś, stanowiący czyjąś własność nieograniczoną, nie cudzy; dotyczący samego siebie, nie zaś kogoś innego: obrona **w-a**=obrona samego siebie; miłość **w-a**=miłość samego siebie, samolubstwo, egoizm; nieobcy, niezagraniczny, niecudzoziemski, swój, ojczysty, narodowy, rodowity: **w.** język, **w-a** mowa=ojczysta; **w-a** ziemia, **w.** kraj = ojczyzna; blizki związkami krwi, spokrewniony, rodzony: **w.** ojciec, **w-a** matka, **w.** syn, **w-a** córka; **w-a** krew = dzieci; używa ś. często bez znaczenia, dla podkreślenia tylko i spotęgowania pierwiastku osobistego, np.: widziałem to na **w-e** oczy, słyszałem na **w-e** uszy, to on we **w-e** osobie; w *gram.*, imię **w-e**=oznaczające jeden tylko przedmiot, jedną nazwnę, np.: Europa, Polska, Warszawa, Kościuszko.

Właściciel, człowiek, posiadający co prawem własności, na własność, jako własność.

Właścicielka, forma ż. od Właściciel.

Właścicielski, należący do właściciela a. do właścicielki, dotyczący ich.

Właściwie, *przysł.*, stosownie, tak jak potrzeba, tak jak należy; we właściwym znaczeniu, prawidłowo, poprawnie; ściśle biorąc, ściśle mówiąc, prawdę rzekłszy: **w.**, nie to chciałem powiedzieć; istotnie, prawdziwie: czym ś. to **w.** zajmujesz?

Właściwość, cecha szczególna, przymiot czego, własność charakterystyczna; stosowność, odpowiedniość, poprawność, prawidłowość.

Właściwy, stanowiący wyłączny przymiot jakiej osoby a. rzeczy, wyłącznie służący komu a. czemu, będący czyjąś stałą cechą; należyty, przyzwoity, stosowny, odpowiedni, nadający się do czego; najlepiej służący do czego; taki, jaki być powinien; sam w sobie, wzięty bez przynależności: Anglja **w-a**=bez Szkocji i Irlandji.

Właściwa, własność.
Właść, własność.
Właśnictwo, prawo własności, prawo posiadania.
Właśnie, *przysł.*, używany dla zaznaczenia większej dobitności, ścisłości, tożsamości; zupełnie, ściśle, tak, nie inaczej, to też, akurat: on to **w.**, wtedy **w.**, tu **w.**, tego mi **w.** potrzeba; **w.** kiedy = w tej samej chwili.
Właśnik, właściciel.
Wławiać, *dok.* Włowić; wciągać co ponętą, w jakie miejsce; **w. ś.**, wkradać ś., wkręcać ś., dostawać ś. podstępem, nieprawą drogą.
Włazić, *dok.* Wleźć; leząc, pełznąć, czołgając ś. przedostawać ś. dokąd, wewnątrz czego; zagłębiać ś. w co, wchodzić, zapuszczać ś., wtykać ś.; leząc, czołgając ś., dostawać ś. na powierzchnię czego, na wierzch czego, wyłazić na co; z trudem dostawać ś. wewnątrz czego a. wydostawać ś. na wierzch czego; *przen.*, mieścić ś. w czym, w jakim naczyniu, wchodzić w co, jako w miarę; *przen.*, wchodzić nieproszony, przedostawać ś. dokąd, jako natręt; wkręcać ś., wścibiać ś.; wplątywać ś. w trudne położenie: **w.** w długi, w kłopoty; **w.** komu w drogę = przeszkadzać mu w osiągnięciu celów; bij, ile wlezie = bez liczby, bez pamięci, bez miłosierdzia; **w.** komu w głowę a. do głowy=wrażać ś. w pamięć, wbijać ś. w głowę, przychodzić do głowy; roić, dopuszczać do myśli, nie móc pozbyć ś. jakiej myśli; **w.** na jaką posadę=otrzymać ją z trudem.
Włączać, *dok.* Włączyć; **w.** kogo, co, przyłączając wcielać, kłaść w środek, mieścić w czym innym, dodając do czegoś, tworzyć z nim jedną całość.
Włącznie, *przysł.*, razem, z włączeniem czego: od Nr 1 do 7 **w.**= pierwsze siedm numerów.
Włoce (-ów), *blp.*, rodzaj wielkich sań do przewożenia towarów.
Włochacinki – *p.* Włochaciny.
Włochaciny (-in), **Włochacinki** (-nek), zbiór długich włosów, kosmyków, kosmaciny, meszek.
Włochacz, motyl z rodziny drzewiniaków, z podrzędu miernikowców.
Włochatka, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.
Włochato, *przysł.*, z włosami niezupełnie przyciętemi, kosmato.
Włochaty, mający na sobie dużo włosów, kosmaty.
Włochynia—*p.* Łochynia.
Włoczek—*p.* Włóczek.
Włoczydło *p.* Włóczydło.
Włodarka, forma żeńska od Włodarz; motyl z rodziny niedźwiedziówek, z podrzędu prządkówek (fig.).

Włodarstwo, zajęcie włodarza, urząd włodarza, obowiązki włodarza.
Włodarz, zarządzający majątkiem ziemskim, rządca, ekonom; podstarości, starosta, wójt wiejski.
Włodarzowa, żona włodarza.
Włodarzyć, Włodarzować, być włodarzem, zarządzać majątkiem ziemskim.
Włogacizna, Włogawizna — *p.* Łogawizna.
Włogawy *p.* Łogawy.
Włok – *p.* Włók.
Włoka *p.* Włóka.
Włom, miejsce, przez które się włamano, przedostano ś. do wnętrza; wyłom.
Włomić (się), włamać (się).
Włos, cienka, rurkowata przysadka w kształcie nitki, wyrastająca na różnych częściach ciała ludzkiego i zwierzęcego, sierść, szczecina, wełna, puch itp. (f.); cieniutki wyrostek na łodydze i innych częściach roślin,

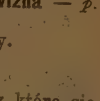

podobny do włosa; kosmyki wełny, ścielące ś. na suknie i nadające mu barwę czyli połysk; cieniutka, jak włos, sprężyna, w zegarku kieszonkowym; **w-y** Bereniki = jeden z gwiazdozbiorów; **w-y** mu wstają na głowie a. jeżą ś.=jest przerażony; prędzej mi na dłoni **w-y** wyrosną, nim ś. to stanie = nie dopuszczę do tego; ma długów, jak **w-ów** na głowie =bardzo wiele; i **w.** ci z głowy nie spadnie=nic ci ś. nie stanie; na **w.**, ani na **w.**=nic a nic, nic zgoła; o **w.**=o mało co; o mały **w.** =prawie że; u niewiasty **w.** długi, a rozum krótki = staropolskie przysłowie o niższości umysłowej kobiety; rwać sobie **w-y** z rozpaczy=rozpaczać bez opamiętania; aż do siwego, sędziwego **w-a** = do starości; życie wisi na **w-ie** a. na włosku=ledwo tleje a. narażone jest na wielkie niebezpieczeństwo; pod **w.** głaskać = w stronę przeciwną pochyleniu ś. sierści, *przen.*, drażnić ś. z kim; z **w-em** głaskać=w kierunku pochylenia włosów, *przen.*, schlebiać komu.

Włosak, człowiek włochaty.

Włosatka, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Włosaty—*p.* Włosisty.

Włosek, mały, cienki włos; **w-ki** Panny Marji=roślina z klasy paproci, złotowłos, włoski murowe, kapilarka; **w-ki** rośliny = utwór naskórkowy, powstający z powierzchownej warstwy komórek rośliny.

Włosiany, zrobiony z włosów a. z włosienia.

Włosiasty, mający kształt włosa a. włosów.

Włosie, włosy zwierzęce, sierść; sznurek, skręcony z włosów—*p.* Włosień.

Włosieć, dostawać włosów, obrastać włosami.

Włosienica, Włosiennica, tkana, zrobiona z grubych, długich włosów zwierzęcych; koszula, takiej tkaniny zrobiona, noszona jako umartwienie ciała, w celu pokuty, żałoby i t. p.

Włosieniczny, Włosienniczny, odnoszący ś. do włosienicy.

Włosieniec, włosienica.

Włosienioróg, owad z rzędu dwuskrzydłych, komorowatych.

Włosieniosz, owad z rzędu dwuskrzydłych, skrzywionych.

Włosienlowiec, zwierzę jamochłonne z gromady gąbek, mieszkające u brzegów Portugalji, w wodach Oceanu Atlantyckiego (*fig.*).

Włosienkowaty, złożony jakby z włosów a. włosków, szczecinowaty; podobny do włoska a. włosków.

Włosiennica—*p.* Włosienica.

Włosiennicznik, roślina trwała, trująca z rodziny jaskrowatych, krzyżownik.

Włosienny, zrobiony z włosia, włosieniczny.

Włosień, długi włos z grzywy a. z ogona końskiego; sznurek z takich włosów skręcony; **w** *zool.*, **w.** a. włośnica = trychina spiralna, niebezpieczny robaczek pasożytny.

Włosisty, Włosaty, mający na sobie wiele włosów; obrosły gęstemi, długiemi włosami, kosmaty.

Włoskowatość, zjawisko fizyczne, polegające na tym, że w cienkich, tak zw. włoskowatych rurkach płyn stoi wyżej a. niżej, aniżeli w naczyniach połączonych, kapilarność: na tej podstawie polega wiele zjawisk w świecie fizycznym, np. podnoszenie ś. wilgoci w murach, nafty w knotach i t. p., i w organicznym, np. podnoszenie ś. soków w roślinach.

Włoskowaty, cienki, jak włosek; rurki **w-e** w *fiz.*=bardzo cienkie,

w których objawia ś. włoskowatość, rurki kapilarne; **w-te** naczynia=cieniutkie rozgałęzienia tętnic, wnikające do wszystkich tkanek organizmu i doprowadzające do nich świeżą krew.

Włoskownica, gatunek wijącej ś. rośliny.

Włosogłów, glista obła, mieszkająca w kiszce grubej człowieka (fig.).

Włosokrasny, mający piękne włosy.

Włosonóg, pająk płucowaty z rzędu nieprzędących, szczupłonogich.

Włosopad, wypadanie włosów.

Włosopław, ryba koścista skrzelowata, piersiopłetwa, wstęgowata.

Włosopysk, gatunek ślimaka tylnoskrzelnego o wielkim półkolistym żaglu na głowie, zając morski (fig.).

Włosówka (-wek), szczypczyki do wyrywania włosów.

Włoszczyzna, wszystko, co odnosi ś. do Włoch a. Włochów, język, charakter, obyczaje włoskie; ogrodowizny, z Włoch do nas sprowadzone, warzywa, np. kalafiory, kalarepa, selery, karczochy i t. p.

Włoszeć, stawać ś. Włochem, nabierać cech włoskich.

Włoszek, *zdr.* od Włoch.

Włoszka, kobieta rodem z Włoch.

Włoszyć, przemieniać na Włocha, przerabiać na włoskie.

Włościanin, mieszkaniec włości a. wsi, trudniący ś. rolnictwem, wieśniak, rolnik, chłop.

Włościanka, kobieta wiejska, wieśniaczka, chłopka, kmiotka.

Włościański, ściągający ś. do włościanina a. do włości, chłopski.

Włościaństwo, stan włościanina; stan włościański, chłopstwo, lud wiejski.

Włość, wieś a. kilka wsi sąsiednich, należących do jednego właściciela; prowincja, kraj, państwo; *zbior.*, mieszkańcy włości, włościanie, chłopi.

Włośnica, roślina z rodziny traw, podobna z ziarn do prosa—*p.* Trychina.

Włośnik, roślina cebulkowa z rodziny liljowatych; **w-ki** = delikatne włoski, pokrywające korzeń rośliny i ciągnące z ziemi soki pożywne.

Włowić—*p. nied.* Wławiać.

Włożyć—*p. nied.* Wkładać.

Włóczebne (-ego), danina z jaj, składana dawniej przez włościan panom; danina od włościan, od bronowania.

Włóczek, Włoczek, poganiacz wołów, zaprzężonych w bronę; rybak, włóczący sieci; flisak na Wiśle.

Włóczenica, włóczęga.

Włóczenka, mała włócznia.

Włóczęga, chodzenie, jeżdżenie w różne strony, bez właściwego celu, zwykle połączone z próżniactwem, włóczęgostwo, włóczenie ś., wałęsanie ś., tułactwo, tułaczka, człowiek włóczący ś.; gatunek paproci.

Włóczęgostwo, chodzenie, jeżdżenie w różne strony bez celu, wałęsanie ś., włóczenie ś., włóczęga.

Włóczka, włóczenie broną, bronowanie; słabo skręcona nić wełniana różnie farbowana, używana do wyszywania na płótnie a. kanwie; wada wina, polegająca na tym, że wlecze ś., ciągnie ś., jak nić; pismo drobne, ciągnące ś. łańcuszkiem.

Włóczkowy, dotyczący włóczki, zrobiony z włóczki.

Włócznia, rodzaj dzidy a. lancy z ostrzem trzykąt-

nym na długim drzewcu i rękojeścią do trzymania (fig.).

Włócznica, motyl z rodziny sówek, z podrzędu nocnicówek.

Włócznik, bronownik; żołnierz, uzbrojony włócznią; ryba morska miecznik.

Włócznisko, drzewce włóczni; ogromna włócznia.

Włóczny, odnoszący ś. i służący do wleczenia; włóczący ś., włóczęgowski, tułaczy; uzbrojony we włócznię; włókowy.

Włóczyć, ciągnąć po ziemi w różnych kierunkach, wlec, taszczyć; wodzić, oprowadzać po różnych miejscach; **w.** ziemię=bronować; **w.** sieć, włók = ciągnąć przez wodę dla złowienia ryb; **w. ś.,** ciągnąć ś., wlec ś. w różnych kierunkach; chodzić z trudnością, wlokąc nogi; chodzić, jeździć po rozmaitych stronach i miejscach bez wyraźnego celu, uczęszczać po miejscach podejrzanych.

Włóczydło, narzędzie do włóczenia; roślina wodna z rodziny baldaszkowatych (fig.).

Włóczykij, włóczęga, wagabunda, powsinoga.

Włók, Włok, sieć rybacka, którą dwóch ludzi wlecze po wodzie, brnąc, a. siedząc w łódkach, mały niewód; sieć na zwierza.

Włóka, miara powierzchni gruntu, w dawnej Polsce w różnych miejscowościach różnych rozmiarów, dziś=30 morgom, łan; pole uprawne, zabronowane; **w.** a. w *lm.* **w-i,** rodzaj dawnych saneczek; włóczęga, powsinoga, wogabunda; kobieta włócząca, ś. nierządnica.

Włókienko, *zdr.* od Włókno.

Włókita, Włokita, Włókieta, człowiek włóczący ś., włóczęga; włóczenie ś., włóczęgostwo, tułaczka.

Włóknica, mały grzybek włóknisty.

Włóknik, substancja, powstająca w krzepnącej krwi, w kształcie delikatnych włókienek, fibryna; **w.** roślinny=substancja, z której składają ś. włókna roślinne.

Włóknistość, przymiot tego, co jest włókniste.

Włóknisty, mający w sobie wiele włókien, obfitujący we włókna.

Włókno, każda rzecz, ciągnąca ś., jak nić, pasmo, kosmyk; w *fizjol.*, cienkie, długie komórki a. ich grupy, z których utworzone są organy w ciele zwierzęcym: mięśnie, więzy, ścięgna, i w roślinnym: wiązki naczyniowe; cienki pojedyńczy szew; pajęczyna; **w.** latające=babie lato.

Włóknorost, gatunek porostu, mech grzywiasty.

Włóknowaty, mający kształt włókna, włóknisty.

Włókowy, zawierający włókę, zajmujący przestrzeń włóki.

Włudzać, *dok.* Włudzić; łudząc, nęcąc, namawiając, skłaniać kogo do czego; **w.** co: namową, zachętą, pochlebstwem, wmawiać w kogo co, narzucać mu jakie uczucie, wmuszać co w kogo łudząc; zwabiać kogo w zasadzkę; **w. ś.,** wkradać ś. w czyjeś serce, pochlebstwem zyskiwać czyjąś przyjaźń, przychylność, zręcznie zjednywać go sobie; **w.** miłość w kogo = wzbudzać w nim miłość, przymilając ś.

Włudzić—*p. nied.* Włudzać.

Włus, *tat.*, osada tatarska, ułus.

Włusianin, mieszkaniec włusa, Tatar.

Wmaczać, Wmoczyć, całkiem zanurzyć w płynie.

Wmagać się, wdzierać ś. gwałtem.

Wmarzać, *dok.* Wmarznąć; być otaczanym ze wszystkich stron przez zamarzający płyn, marznąć.

Wmatać—*p. nied.* Wmatywać.

Wmatywać (się), *dok.* Wmatać (ś.), okręcając (ś.) wokoło czego; wplątywać (ś.), oplątywać (ś.).

Wmawiać, *dok.* Wmówić co w kogo; namową, dowodami zniewalać, skłaniać go do zgodzenia ś., przyjęcia jakiejś myśli, projektu, spełnienia jakiegoś czynu; **w.** jak w chorego jedzenie=namawiać gwałtem, usilnie, pomimo jego oporu; **w.** objawiać chęć wejścia, przedostania ś. dokąd, wpraszać ś. dokąd gwałtem.

Wmazać—*p. nied.* Wmazywać.

Wmazywać, *dok.* Wmazać; mażąc, wprowadzać co wewnątrz jakiego ciała, wcierać.

Wmiatać, *dok.* Wmieść; zgarniając miotłą, szczotką i t. p., wrzucać, wsuwać w co, zamiatać w środek; wrzucać, ciskać, miotać jedno za drugim; **w. ś.**, wrywać ś., wciskać ś.; mieszać ś. w co, wpraszać ś. natrętnie.

Wmieść, mieszając, ugniatając wepchnąć, wetknąć co w co.

Wmieszać, mieszając złączyć jedno z drugim; przymieszać czego do czego; wciągnąć kogo w co, zrobić uczestnikiem jakiejś nieprzyjemnej sprawy, jakiegoś zdarzenia; **w. ś.**, wdać ś. w co, wziąć udział w czym, wtrącać ś. do czego; przyłączać ś. do czego.

Wmieszczać, *dok.* Wmieścić; umieszczać co w czym, wkładać, wpychać co do czego; **w. ś.**, umieszczać ś. gdzie w czym, mieścić ś. w czym, włazić w co.

Wmieszkać się, przywyknąć do jakiegoś mieszkania, mieszkając długo, wżyć ś., zasiedzieć ś.

Wmieścić — *p. nied.* Wmieszczać.

Wmieść—*p. nied.* Wmiatać.

Wmiotać—*p. nied.* Wmiatać.

Wmoczyć—*p. nied.* Wmaczać.

Wmodlić się, błagając wprosić ś. dokąd, błagalnemi prośbami uzyskać pozwolenie wejścia dokąd, zagłębić ś. w modlitwie.

Wmotać, wplątać, wpleść, uwikłać.

Wmówić—*p. nied.* Wmawiać.

Wmulić, w muł wetknąć, ukryć w mule; **w. ś.**, zagłębić ś. w muł.

Wmurować—*p. nied.* Wmurowywać.

Wmurowywać, *dok.* Wmurować; wsadzać w mur i obmurować, otaczać murem z wielu stron, tak aby ś. w nim trzymało, aby w nim tkwiło; **w. ś.**, być wmurowywanym.

Wmusić—*p. nied.* Wmuszać.

Wmuskać, muskając wetrzeć.

Wmuszać, *dok.* Wmusić; gwałtem, przemocą skłaniać, znieważać kogo do czego, gwałtownie namawiać kogo do czego, nalegać, aby co przyjął, przymuszać.

Wmykać, *dok.* Wemknąć; szybko, zręcznie wsuwać, wtykać niepostrzeżenie w co; **w. ś.**, wsuwać ś., wślizgiwać ś., wkradać ś. ciasnym otworem w co.

Wnaszać—*p.* Wnosić.

Wnącać, *dok.* Wnącić; nęcąc wciągać; **w. ś.**, wnęcać ś.; narowić ś., bałamucić ś.

Wnątrz, *przyim.*, wewnątrz; do wnętrza.

Wnątrze, wnętrze.

Wneciuchno, Wneciuczko, *przysł.*—*p.* Wnet.

Wnet, *przysł.*, wkrótce, niezadługo, prędko po czym, natychmiast, zaraz; **w. — w.**, raz — raz, już to—już to.

Wnetże—*p.* Wnet.

Wnęcać, *dok.* Wnęcić; nęcąc wciągać, przywabiać, przynętą wprowadzać, złudzać, przyłudzać; **w. ś.**, idąc za ponętą, wchodzić w co, wciskać ś., wkradać ś.

Wnęka, wklęsłość, miejsce wgłębione, wgłębienie w ścianie półowalne, nisza; **w.** nerki=wklęsła, wycięta powierzchnia nerki, zwró-

cona na wewnątrz, do kręgosłupa.

Wnęt, Wnęta, ponęta, przynęta, powab, czar.

Wnętne (-ego), ponęta, wabik.

Wnętny, ponętny, nęcący.

Wnętrz—*p.* Wnętrze.

Wnętrze, przestrzeń, objęta ze wszystkich stron powierzchniami jakiego przedmiotu; to, co znajduje ś. w tej przestrzeni, wewnętrzna część czego.

Wnętrzniak, pasorzyt, zamieszkujący ciało innych zwierząt i żywiący ś. ich krwią, przyjmowanym przez nich pokarmem itd.

Wnętrznica, błona, wyścielająca wnętrze serca.

Wnętrznik, roślina z gromady porostów.

Wnętrzność, część wewnętrzna czego; *przen.*, treść, istota, zasada czego; w *lm.*, **w-i,** ogólna nazwa narządów trawiennych, zawartych w jamie brzusznej ludzi i zwierząt, trzewa, jelita.

Wnętrzny—*p.* Wewnętrzny.

Wniebomkły, śpieszący do nieba.

Wniebowniešny, wzniesiony, wzięty do nieba.

Wniebowstąpienie, wstąpienie Chrystusa do nieba po Zmartwychwstaniu; święto, ustanowione przez Kościół na pamiątkę tego zdarzenia w 40-y dzień po Wielkiejnocy.

Wniebowzięcie, wstąpienie N. Marji Panny do nieba; święto, przez Kościół katolicki na cześć tego zdarzenia ustanowione, w d. 15 sierpnia.

Wniebowzięty, wzięty do nieba; *przen.*, uszczęśliwiony, uradowany.

Wnieść—*p. nied.* Wnosić.

Wniewolać, *dok.* Wniewolić; wmuszać.

Wnijść, wejść.

Wnik, wązki otwór, ciasne przejście, kanalik; siatka, sidło na ptaki; *przen.*, pęta, więzy, okowy, matnia.

Wnikać, *dok.* Wniknąć; przenikać, przedostawać ś. w głąb, wewnątrz czego, przez ciasny otwór, przesiąkać; *przen.*, zagłębiać ś. w co, zgłębiać co, zapoznawać ś. z czym gruntownie, roztrząsać co bliżej, przekonywać ś. o istocie czego.

Wnikły, wgłębiony.

Wniknąć—*p. nied.* Wnikać.

Wnikomy, szybko, nieznacznie chwytający, chwytny, usidlający.

Wniosek, posag, wnoszony przez żonę mężowi, wiano; myśl, projekt, przedstawiony do rozważenia i zadecydowania, propozycja, przełożenie: **w.** do prawa, do uchwały; w *logice:* myśl nowa, którą wyciągamy z dwu znanych i stwierdzonych myśli, zwanych przesłankami, konkluzja; w *mat.*, prawda, którą wyprowadzamy z twierdzenia; w dawnym prawodawstwie polskim: akt, zapisany przez jednę ze stron w księdze hipotecznej.

Wnioskodawca, podający wniosek, projektodawca.

Wnioskodawczyni, forma żeńska od Wnioskodawca.

Wnioskować, wyprowadzać z czego wniosek, wnosić.

Wnioskowanie, wyprowadzanie z czego wniosku za pomocą rozumowania, wnoszenie z czego.

Wniście—*p.* Wejście.

Wniść—*p.* Wejść.

Wniwecz, *przysł.*, w nic, w nicość, doszczętnie, do szczętu, całkiem, zupełnie; **w.** obrócić=zniszczyć, zburzyć całkiem, zniweczyć.

Wnosić, *dok.* Wnieść; nieść, zanosić co w środek czego, przynosić, wprowadzać, ściągać; *przen.*, przynosić jako posag, wiano; przynosić, dawać jako dochód; wpła-

cać, jako należność, składać w kasie, oddawać; zapisywać, wpisywać, wciągać do rachunku, do księgi; podawać do rozważenia i zadecydowania myśl jaką, projekt, przedstawiać do uchwały; **w.** czyjeś zdrowie=proponować wypicie czyjegoś zdrowia, wznosząc w górę kielich; **w.** za kim prośbę, instancję=wstawiać ś. za kim, być czyim orędownikiem, przyczyniać ś. za kim; wyciągać z czego wnioski, konkludować; **w. ś.**, przeprowadzać ś. z jednego mieszkania do innego.

Wnosiny (-in), uczta z powodu wprowadzenia ś. do nowego mieszkania, inkrutowiny.

Wnotować, wpisać, zapisać, donotować, dodać notatkę.

Wnożyć się, webrnąć, popaść.

Wnuczek, *zdr.* od wnuk.

Wnuczę, dziecię syna a. córki, wnuk, wnuczka.

Wnuczka, *zdr.* od wnuka.

Wnuczy, Wnukowski, dotyczący wnuka a. wnuczki, należący do wnuka a. wnuczki.

Wnuk, Wnuczek, syn syna a. córki.

Wnuka, Wnuczka, córka syna a. córki.

Wnukowski—*p.* Wnuczy.

Wnurzać, *dok.* Wnurzyć; zanurzać w płyn, wkładać, zagłębiać, zapuszczać co w jaki płyn; **w.** wzrok w czym=patrzeć bez przerwy na co, zatapiać wzrok w czym, nie spuszczać z czego oczu.

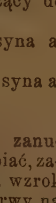

Woal, *fr.*, długa zasłona przezroczysta, przyczepiona z boku lub z tyłu kapelusza, welon (fig.).

Woalka, *fr.*, przezroczysta zasłona z tiulu i t. p. na twarz (fig.).

Wobo, zwierzę ssące drapieżne z rodziny kotów, mieszkające w Afryce środkowej.

Woda, płyn bez barwy, smaku i zapachu, jako ciało chemiczne, składający ś. z dwu cząstek wodoru i jednej tlenu (tlenek wodoru), najwięcej w naturze rozpowszechniony we wszystkich trzech stanach skupienia: stałym (lód, śnieg, szron), ciekłym i lotnym (mgła, para, obłoki, chmury), do najprzeróżniejszych i licznych celów używany: **w.** słodka=rzeczna, źródlana, deszczowa; **w.** gorzka=morska, mineralna, z solami; **w.** miękka = deszczowa a. rzeczna, bez przymieszki cząstek metalicznych; **w.** twarda=źródlana a. rzeczna, z przymieszką cząstek metalicznych; **w.** mineralna = zawierająca roztwory różnych soli, naturalna lub sztuczna, posiadająca własności lecznicze; **w.** dystylowana=chemicznie oczyszczona; **w.** amoniakalna = związek chemiczny amoniaku z wodą; **w.** wapienna = roztwór wodny wodzianu wapniowego; **w.** a. wódka królewska=mieszanina dwu części stężonego kwasu solnego z jedną częścią stężonego kwasu azotowego, posiadająca własność rozpuszczania prawie wszystkich metali, nawet srebra i złota; **w.** utleniona=związek chemiczny jednej części wodoru z jedną częścią tlenu, posiada silne własności utleniające; **w.** barytowa=roztwór wodzianu barowego; **w.** bromowa=roztwór bromu w wodzie; **w.** chlorowa=roztwór wodny chloru; **w.** Javelle'a = roztwór wodny podchlorynu sodowego; **w.** stojąca=w stawach. sadzawkach, jeziorach, nie mających odpływu; **w.** bieżąca=w rzekach, strumieniach, potokach i t. p.; **w.** kolońska=rodzaj perfum, wyrabianych dawniej tylko w Kolonji przez słynną firmę Farina, obecnie wszędzie fabrykowaną; **w.** gazowa = nasycona gazem dwutlenku wę-

gla; **w.** sodowa, selterska, emska i t. d.=różne rodzaje sztucznych lub naturalnych wód mineralnych, leczniczych; **w.** Burowa = roztwór wodny octanu glinu, używany w lecznictwie, jako środek leczniczo-chirurgiczny; **w.** święcona = zwyczajna woda, poświęcona z zachowaniem pewnych obrządków, używa ś. przy różnych ceremonjach i obrzędach kościelnych; **w.** życia = w podaniach ludowych czarodziejski płyn, powracający życie i zdrowie; **w.** ognista=w języku dzikich tubylców Afryki, Ameryki: wódka, alkohol; w *lm.*, **w-y**, płyn maciczny, otaczający płód w żywocie matki; znikł, jak kamień w **w-ę**= bez śladu; trudno przeciw **w-dzie** płynąć=zmagać ś. ze zbyt silnemi przeciwnościami; iść, płynąć z **w-ą**=zdać ś. na los; na swoje koło, na swój młyn **w-ę** ciągnąć, obracać=starać ś. wyzyskać okoliczności na swoją korzyść; w mętnej **w-dzie** ryby łowić=korzystać z zamieszania dla własnego zysku; **w-ę** do morza wozić = robić rzecz niepotrzebną, bezcelowo ś. trudzić; **w-ę** warzyć, **w-a** będzie=o pracy bezprzedmiotowej i bezcelowej; nie godzien i **w-y** mu podać = nie wart nawet być mu sługą; radby go w łyżce **w-y** utopić=nienawidzi go bardzo; nie mało już upłynęło **w-y** od tej pory=dawno to już było; krew nie **w.**=mówi ś. o człowieku z temperamentem; pić **w-y** = przyjmować wodę mineralną w celach leczniczych; pojechać do wód = dla leczenia ś. wodą mineralną; pójść z **w-ą**=oddalić ś. dla oddania moczu; to już poszło z **w-ą**= minęło; pościć o chlebie i **w-dzie** =suszyć; wsadzać kogo do więzienia na chleb i **w-ę**=skazać na więzienie z surowym postem; odmówić komu chleba i **w-y**=wyłączyć ze społeczności ludzkiej; jechać **w-ą** = rzeką, po morzu, po jeziorze; prowadzić towary **w-ą**= przewozić statkiem wodnym; brylant, perła najpierwszej **w-y**=największego blasku, najcelniejszego gatunku.

Wodacz, owad z rzędu dwuskrzydłych, płaskawych.

Wodan, w *chem.*, termin chemiczny dla oznaczenia gatunku związków, będących połączeniem wody z jakim tlenkiem zasadowym.

Wodewil, *fr.*, sztuka dramatyczna lekkiej treści, przeplatana śpiewami; nazwa teatrzyka, w którym dają lżejsze utwory.

Wodewilista, *fr.*, artysta, występujący w wodewilach.

Wodewilistka, *fr.*, forma ż. od Wodewilista.

Wodewilowy, *fr.*, odnoszący się do wodewilu.

Wodnica, żeński duch wodny wedle wierzeń słowiańskich, świtezianka, rusałka; puchlina wodna; bąbel na skórze, napełniony cieczą; pęcherzyk, napełniony płynem w jakim organie, np. wątrobie, jako oznaka choroby; choroba drzew; roślina zielna z rodziny wodnicowatych, o kwiatach, zebranych w kłosy; wrzecznik, rdestnica (fig.)—*p.* Wągr.

Wodnicha, rodzaj grzyba (fig.).

Wodnicowate, rodzina roślin jednoliścieniowych wodnych, wrzecznikowate.

Wodnictwo, urząd, obowiązki, zajęcie wodniczego.

Wodniczek, kropla cieczy wodnistej w komórce roślinnej, sok komórkowy.

Wodniczny, odnoszący ś. do wodnicy (puchliny wodnej).

Wodniczy (-ego), w dawnej Polsce urzędnik, czuwający nad dostarczaniem wody miastu; woziwoda, nosiwoda.

Wodnić, napełniać wodą, rozbierać wodą, rozwadniać.

Wodnieć, nabierając w siebie wodę, stawać się wilgotniejszym a. rzadszym.

Wodnik, ptak żórawiowaty z rodziny chróścieli (fig.); rodzaj pająka wodnego drapieżnego, topnik (fig.); jeden z dwunastu gwiazdozbiorów zodjaka (fig.)—*p.* Wodniczy.

Wodnistość, właściwość tego, co jest wodniste, co pełne wody, w czym jest dużo wody.

Wodnisty, mający w sobie wiele wody, rozprowadzony znaczną ilością wody.

Wodnocienie—*p.* Akwatynta.

Wodnokrewność, temperament flegmatyczny.

Wodnokrewny, flegmatyczny.

Wodnolity, z wód usłany, ścielący ś. po wodzie.

Wodnopławny—*p.* Wodopławny.

Wodnowzorzysty, mający po sobie wzory jakby fali morskiej, morowy.

Wodnoziemny, Wodoziemny, żyjący w wodzie i na ziemi, ziemnowodny.

Wodny, odnoszący ś. do wody, mający styczność z wodą, mieszkający w wodzie albo nad wodą, rosnący w wodzie a. nad wodą, poruszany za pomocą wody, służący do jazdy po wodzie, zrobiony z wodą: młyn **w.**, statek **w.**, wojsko **w-e**=marynarka, flota; farby **w-e** = rozcierane; papier **w.** = nie klejowy, drukarski; znaki **w-e** na papierze = przezroczyste, pod światło tylko widzialne; cło **w-e**= opłata za przejazd po moście, mostowe; wilk **w.**=szczupak; barwa **w-a**=błękitnawa, modra; szkło **w-e** =faliste; puchlina **w-a** = choroba, powstająca z zebrania ś. płynu surowiczego w nadmiernej ilości w jakiej części ciała; pióro **w-e**=roślina trwała z rodziny pierwiosnkowatych, okrężnica bagienna; nici **w-e**=rośliny wodne, wyglądające jak zielone nitki; orzech **w.** = roślina wodna z rodziny wiesiołkowatych.

Wodociąg, urządzenie, mające na celu dostarczenie miastom dobrej wody, za pomocą odpowiedniego urządzenia: rurami, kanałami i t. p.; akwedukt (2 fig.).

Wodociągowy, odnoszący ś. do wodociągu.

Wodociek, kanał, rura, ściek, którym spływa woda; ściek, spływanie wody.

Wodogłowie, choroba, powstająca ze zbytniego nagromadzenia się płynu surowiczego w jamie czaszkowej, w worku opon mózgowych.

Wodogrzmot, duży wodospad.

Wodoklon, jawor wodny.

Wodoląg, owad z rzędu dwuskrzydłych, płaskawych.

Wodolecznictwo, leczenie chorób za pomocą zimnej wody, za pomocą różnych zabiegów: obmywań, okładów, opasek, kąpieli itp.

Wodoleczniczy, odnoszący ś. do wodolecznictwa, zastosowany do wodolecznictwa.

Wodolej, człowiek, który co leje a. nalewa—*p.* Wodnik.

Wodolejca—*p.* Wodolej.

Wodomiar, mierzenie spadku wody; przyrząd automatyczny do mierzenia wody, zużytej w wodociągu,

wodomierz, zegar wodny, hydrometr (fig.).

Wodomnogi, obfitujący w wodę.

Wodonosiciel, Wodonosz, człowiek, który wodę nosi, który roznosi ją do domów, nosiwoda.

Wodonur, żaba.

Wodopad, wodospad.

Wodopij, Wodopój, człowiek, pijący tylko wodę.

Wodopławny, Wodnopławny, który pływa po wodzie.

Wodopój, pojenie bydła; miejsce, gdzie poją bydło, poidło; miejsce, gdzie dzikie zwierzęta zwykły pić wodę.

Wodopójka, drobny pajączek z grupy roztoczy, mieszkający w wodach słodkich.

Wodorokrzemian, związek chemiczny jednej cząstki krzemu i czterech wodoru, gaz bezbarwny, krzemowodór.

Wodorosty, gromada roślin plechowych, różnych kształtów i barw, żyjących w wodach słodkich i morskich a. na ziemi wilgotnej, glony (fig.).

Wodoród, dawna nazwa wodoru.

Wodosiarczan, siarczan wodoru.

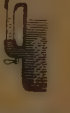

Wodoskaz, Wodowskaz, przyrząd wskazujący ilość zapasu wody znajdującej ś. w kotłach parowych (fig.).

Wodoskok, wodospad.

Wodospad, nagły spad wody z wyższego miejsca na niższe po stromym korycie; katarakta, kaskada (fig.).

Wodospław, wodociąg.

Wodoświnka, zwierzę ssące południowo amerykańskie z rzędu gryzoniów, z rodziny kopytkowych, kapybara (fig.).

Wodotok, budowla, służąca do sprowadzania wody z wyższego miejsca na niższe.

Wodopylny, zapylający ś. za pośrednictwem wody: rośliny **w-e.**

Wodotrysk, wytrysk wody w górę, urządzony sztucznie (fig.) — *p.* Fontanna.

Wodowaga — *p.* Wodomiar.

Wodowód, wodociąg.

Wodowskaz — *p.* Wodoskaz.

Wodowstręt, wstręt od wody, niemożność picia wody przy napadzie wścieklizny.

Wodozbiór, nagromadzenie wielkiej ilości wody w jednym miejscu; wielki zbiór wody, basen z wodą.

Wodożółw, gad, należący do rzędu żółwiów Europy południowej i środkowej, żółw błotny.

Wodór, pierwiastek chemiczny, najlżejszy w naturze; gaz bez barwy, bez woni i smaku, wchodzi w skład wody, powietrza i wielu materji organicznych.

Wodunka, pasorzyt pęcherzykowaty, żyjący najczęściej w mózgu u zwierząt ssących i ludzi.

Wodza, rzemień a. powróz, lejc, cugiel, służący do kierowania koniem, munsztuk; przyrząd do powściągania konia, hamulec; hamowanie, wstrzymywanie: trzymać co na **w-y**=hamować; puścić czemu **w-e**=puścić wolno, bez dozoru; przestać hamować; dowództwo, naczelnictwo: **w-e** państwa = rząd, ster rządu; pod **w-ą** Kościuszki = mając go za naczelnika.

Wodzian, w *chem.* — *p.* Wodan.

Wodzianka, pokarm rozcieńczony wodą; zupa z wody i bułki, w niej rozmoczonej; w *im.*, **w-i**, choroba drzew, pędy, wyrostki na pniach.

Wodziciel, prowadzący kogo, oprowadzający; wódz.

Wodzić, wieść, prowadzić w różnych kierunkach, być przewodnikiem, pokazywać drogę; wieść wiele razy w jednym kierunku, prowadzać, oprowadzać; **w.** od A nasza do Kajfasza=odsyłać od jednego do drugiego bez oczekiwanego rezultatu; **w.** za nos, **w.** na pasku=kierować kim według swej woli, według swego upodobania; dać ś. **w.** za nos = być potulnym, nie opierać ś.; **w.** okiem=spoglądać, rozglądać ś.; **w. ś.,** wzajem prowadzić ś. tam i ówdzie; **w. ś.** za łby z sobą, **w. ś.** z sobą=walczyć z sobą, targać ś. nawzajem.

Wodzień, owad z rzędu dwuskrzydłych, komorowatych.

Wodzirej, mężczyzna, wodzący rej w tańcu, prowadzący tańce.

Wodzka, sznur, na którym kogo prowadzą.

Wodzować, być wodzem, naczelnikiem, przywodzić, dowodzić, kierować.

Wodzowski, dotyczący wodza, stanowiący własność wodza.

Woj, wojownik, rycerz.

Wojacki, odnoszący ś. do wojaka, właściwy mu.

Wojaczka, służba wojskowa, żołnierska; prowadzenie wojny, uczestnictwo w wojnie; kobieta wojująca.

Wojak, mężczyzna, służący w wojsku, żołnierz, zwłaszcza stary i doświadczony.

Wojaż, *fr.*, podróż.

Wojażer, *fr.*, mężczyzna, podróżujący, podróżny, turysta; pomocnik handlowy, jeżdżący z próbami towarów w celu otrzymania na nie zamówień.

Wojażerka, *fr.*, kobieta podróżująca, podróżna, turystka.

Wojażować, *fr.*, podróżować.

Wojek, pasemko, sznurek, z którego ś. skręca powróz.

Wojenne (-ego), pobór łanowy na rzecz pana.

Wojennie, *przysł.*, drogą wojny, z bronią w ręku, za pomocą wojska, zbrojno; wedle obyczaju wojennego; walecznie, dzielnie, po rycersku.

Wojennik *p.* Wojownik.

Wojenność, wszystko, co ś. odnosi do wojny, wojskowość.

Wojenny, dotyczący wojny, odnoszący się do wojny, wojskowy; czas **w.** = podczas wojny; prawo **w-e**= wyjątkowe prawo, obowiązujące w czasie wojny; sąd **w.**=złożony z wojskowych; sądzący podług prawa **w-go** = wydający wyroki według prawa wojennego; gubernator **w.** = któremu powierzono władzę wojenną i cywilną; stan **w.** = czas, kiedy obowiązuje w kraju prawo wojenne, szczególnie obostrzone.

Wojeńszczyzna - *p.* Wojenne.

Wojewoda, dowódca wojska, wódz; w pogańskiej Polsce: jeden z wielkorządców, sprawujących wspólnie władzę książęcą; później w Polsce: najwyższy urzędnik cywilny w okręgu, zwanym województwem, a zarazem wódz szlachty z województwa, udającej się na pospolite ruszenie; dawna nazwa księcia w Siedmiogrodzie i na Wołoszczyźnie; w dzisiejszych państwach słowiańskich: wódz naczelny armji, głównodowodzący; szlachcic na zagrodzie równy **w-dzie** = formuła, wyrażająca równość szlachty wobec prawa w dawnej Polsce.

Wojewodować, być wojewodą, mieć godność wojewody; rządzić, przewodzić.

Wojewodzianka, córka wojewody.

Wojewodzic, syn wojewody.

Wojewodzina, żona wojewody.

Wojewodziński, stanowiący własność wojewody, właściwy wojewodzie.

Wojewódzki, odnoszący ś., należący do województwa; dziejący ś., istniejący w województwie.

Województwo, urząd, władza, tytuł wojewody; okrąg, pozostający pod zwierzchnictwem wojewody w dawnej Rzpltej; mieszkańcy województwa; okrąg Królestwa Polskiego, odpowiadający późniejszej gubernji; *zbior.*, wojewoda z żoną.

Wojłok, *tat.*, ordynarny, gruby i szorstki filc, używany na dery, chodniki, do owijania kotłów parowych i in., napojony roztworem smołowym, służy do krycia dachów.

Wojłokowy, *tat.*, zrobiony z wojłoku.

Wojna, okres walk pomiędzy dwoma państwami między zerwaniem stosunków dyplomatycznych a zawarciem pokoju, na który składa ś. szereg przemarszów, bitew, potyczek i t. p., walka orężna między dwoma państwami; **w.** zaczepna = polegająca na napadzie; **w.** odporna=polegająca na odpieraniu nieprzyjaciela; **w.** zewnętrzna=z innym państwem a. narodem; **w.** domowa a. wewnętrzna=krwawa walka stronnictw i ich przywódców, rewolucja; **w.** podjazdowa = polegająca na trapieniu nieprzyjaciela ciągłemi niespodziewanemi napadami; wieczna **w.** w domu = swary, kłótnie, nieporozumienia; **w.** gazeciarska=polemika gazet.

Wojować, prowadzić wojnę, walczyć; **w.** co=zdobywać drogą wojny, zbrojną ręką; pustoszyć ogniem i żelazem, niszczyć w czasie wojny; *przen.*, kłócić ś., spierać ś., toczyć spór, polemizować.

Wojownica, Wojowniczka, kobieta waleczna, kobieta, walcząca o pewne ideały, pewne zasady, starająca ś. wprowadzić je w życie, bojowniczka.

Wojowniczy, waleczny, skłonny, pochopny do wojny pełen animuszu wojennego; skłonny do walki, do zwady, awanturniczy, zawadjacki.

Wojownik, żołnierz, rycerz, bohater, woj; bojownik.

Wojowny, wojowniczy.

Wojsiłka, owad z gromady żyłkoskrzydłych, o ciele wysmukłym i długich wązkich skrzydłach, głowa zakończona pyszczkiem prostopadłym (fig.).

Wojski, w dawnej Polsce urzędnik, którego obowiązkiem było zachowywać spokój i bezpieczeństwo w województwie, ziemi a. powiecie, w zastępstwie kasztelana, po wyruszeniu szlachty na pospolite ruszenie.

Wojsko, zbiór żołnierzy pieszych i konnych, oraz artylerji, wyćwiczonych i zorganizowanych do obrony kraju w razie potrzeby, armja.

Wojskowo, *przysł.*, jak w wojsku, w sposób wojskowy, po wojskowemu; w służbie wojskowej: służyć **w.**=w wojsku.

Wojskowość, wszystko, co charakteryzuje wojsko, co dotyczy organizacji wojska i służby wojskowej; stan wojskowy, powinność wojskowa, obowiązek służenia w wojsku.

Wojskowy, odnoszący ś. do wojska, należący do wojska: służba **w-a** = żołnierska; *rzecz.*, mężczyzna, służący w wojsku, żołnierz, oficer.

Wojszczanka, córka wojskiego.

Wojszczyc, syn wojskiego.

Wojszczyna, żona wojskiego.

Wojtuś, *żart.*, nazwa, dawana bocianowi, kanarkowi i t. p.

Wokabularz, *łć.*, słownik, podręcznik do nauczenia się słówek obcego języka.

Wokabulista, *łc.*, autor wokabularza, słownikarz.

Wokabuły, *łc.*, słówka, wyrazy w języku cudzoziemskim z przekładem na krajowy, zwłaszcza do nauczenia się na pamięć.

Wokacja, *łc.*, powołanie, skłonność do jakiego stanu, fachu.

Wokalista, *łc.*, człowiek, znający muzykę wokalną, śpiewak.

Wokalizator, *łc.*, śpiewak.

Wokalizy, *fr.*, ćwiczenia do śpiewu bez słów, polegające na śpiewaniu jednej samogłoski (zwykle: *a*).

Wokalny, *łc.*, dotyczący śpiewu; **w-a** muzyka=śpiew.

Wokanda, *łc.*, lista spraw, przeznaczonych do sądzenia; porządek przywoływania spraw.

Wokoło—*p.* Wkoło.

Wokrąg, *przysł.*, wokoło.

Wola, jedna z władz duchowych człowieka, w obszerniejszym znaczeniu: czynne parcie energji psychicznej w pewnym określonym kierunku, w ciaśniejszym—świadomy wybór z pośród możliwości, inaczej mówiąc, władza ducha, która chce a. nie chce, obiera a. odrzuca; wolna **w.** = niczym nie krępowana swoboda wyboru, jako dogmat różnych systemów religijnych i filozoficznych; Boża **w.** =władza Boga, objawiająca się na ziemi w zdarzeniach i czynach ludzkich: niech ś. dzieje **w.** Boża!=niech będzie, jak Bóg chce!; bez **w-i** Boskiej włos ci z głowy spadnie=jeśli Bóg nie zechce, nic ci ś. nie stanie; ostatnia **w.**= testament, spisany przed śmiercią; życzenie, pragnienie, powołanie, pociąg, skłonność; zamiar, chęć, intencja, pobudka, postanowienie, decyzja: z dobrej **w-i**, po **w-i**=zgodnie z życzeniem, dobrowolnie, bez przymusu; ze złej **w-i**=z musu, pod przymusem, bez chęci, po niewoli; mimo **w-i**=bez zamiaru, wbrew chęci, nieumyślnie, niechcący, mimowolnie; wbrew **w-i** = sprzeciwiając się czyjemuś rozkazowi a. zakazowi; swa **w.** = rozpusta, swawola, wyuzdana swoboda, chuć, zła skłonność; życzenie, upodobanie; przyjdź, jeśli **w.** =jeśli zechcesz; zostawiam to do twojej **w-i**= zrobisz, jak zechcesz; do **w-i** = tyle, ile kto zechce, do syta, obficie; po **w-i** mieć kogo= mieć go na swoje rozkazy, gotowego na każde skinienie; dobra **w.**=wesołość, uciecha, myśl swobodna; dobra **w.**=pragnienie czynienia dobrze ludziom; zła **w.** = pragnienie szkodzenia innym; przyjąć kogo z dobrą **w-ą**=uprzejmie, gościnnie; swoboda: puszczać kogo na **w-ę**=oswabadzać; dać **w-ę** językowi = pleść, co ślina do ust przyniesie; zdawać ś. na **w-ę** wiatrów, fal=nie opierać ś. im, zdawać ś. na ich łaskę; puszczać co na **w-ę** wiatru = pozwalać wiatrowi unosić; zdać ś. na czyją **w-ę**= zastosować się do jego rozkazu; dzierżawa kmieca, wolna przez pewien czas od opłaty; osada wolna przez pewien czas od czynszu i robocizny; czynić komu **w-ę** =spełniać jego życzenia.

Wolak—*p.* Wole.

Wolant, *fr.*, piłka z piórkami do zabawy (fig.); szeroka falbana u sukni; lekki powozik odkryty (fig.); suknia lekka, przejrzysta, powiewna.

Wolapik, Volapück, sztuczny język międzynarodowy z główną podstawą języka angielskiego

Wolarka, kobieta, pilnująca wołów; samica gołębia wolarza.

Wolarnia, obora na woły, hodowla wołów.

Wolarz, mężczyzna, doglądający wołów, handlujący wołami; pe-

wna odmiana gołębia z wielkim wolem.

Wolastonit, minerał jednoskośny o kryształach w postaci cienkich tabliczek lub podłużnych słupków, bezbarwny, biały lub szary.

Wolaty, mający wole pod gardłem.

Wole, choroba, odznaczająca ś. znacznym powiększeniem gruczołu tarczowego, umieszczonego na szyi (fig.); workowate rozszerzenie górnej części przełyku niektórych ptaków służące za zbiornik przyjętego pokarmu.

Woleć, mieć większą chęć na co, niż na coś innego, przekładać co nad co oddawać pierwszeństwo czemu.

Wolej, *przysł.*, raczej, prędzej, bardziej, lepiej to, niż inne.

Wolentarz, *ż.*, ochotnik.

Wole oczko — *p.* Strzyżyk — *p.* Mysikrólik (fig.)

Wolfram, *nm.*, pierwiastek chemiczny, metal twardy, kruchy, barwy żelaza. niektóre jego związki służą do wyrobu farb, związek, zw. wolframian sodu, nadaje tkaninom niepalność.

Wolframian, związek chemiczny; powstający z połączenia kwasu wolframowego z jakąś zasadą.

Wolframit, minerał o kryształach jednoskośnych, barwy brunatnawej aż do żelazno-czarnej, o znacznej zawartości wolframu.

Wolframowy, dotyczący wolframu, zrobiony z wolframu; stal w-a=aljaż wolframu ze stalą.

Woli — *p.* Wołowy.

Wolina, biedny, nędzny wół.

Wolisko, wielki, niezgrabny wół.

Woljera, *fr.*, ptaszarnia, wielka klatka na ptaki.

Wolnica, wolne targowisko, wolna sprzedaż w mieście; osada wolna na pewien czas od poborów, wola.

Wolnić, czynić mniej szybkim, zwalniać, folgować; czynić płyn jaki mniej rozgrzanym, ostudzać.

Wolnie, *przysł.*, swobodnie, wedle swej woli, bez przymusu; otwarcie, śmiało; puszczając wodze namiętności, uczuciom, językowi itp.; płocho, lekkomyślnie.

Wolnieć, stawać, ś. mniej szybkim powolniejszym ś. czynić, tracić na szybkości, na natężeniu, na sprężystości, na tęgości, na żywotności, na sile; o płynie: stawać ś. mniej gorącym, letnim, stygnąć.

Wolnienie, czynienie mniej szybkim, mniej natężonym, mniej gorącym.

Wolniuchno, Wolniusieńko, Wolniuteńko, bardzo wolno, bez pośpiechu, powolutku, zwolna.

Wolniuchny, Wolniusieńki, Wolniuteńki, bardzo powolny, powolutki; bardzo mało ogrzany, letni.

Wolno, *przysł.*, można, nie broniąc, niewzbronno, pozwolono, wedle woli, bez przymusu; luźnie, nieściśle, nie ściskając; nietęgo, niemocno; bez natężenia, nie gwałtownie; pomału, powoli, nie śpiesząc ś., bez pośpiechu; śmiało, swobodnie; w. puścić = oswobodzić, uwolnić; w. chodzić=swobodnie, bez dozoru, bez straży.

Wolnochcący, dobrowolny.

Wolnoczynny, arbitralny, dowolny.

Wolnomównie, *przysł.*, dając folgę językowi.

Wolnomówny, dający folgę językowi; gadający wiele o wolności, ale poprzestający na słowach.

Wolnomularski, dotyczący wolnomularzy i wolnomularstwa.

Wolnomularstwo — *p.* Frankmasonerja.

Wolnomularz—*p.* Frankmason.

Wolnomyślnie, *przysł.*, z wolną myślą, swobodnie myśląc, podług własnych przekonań, niezależnie, liberalnie

Wolnomyślność, swoboda myślenia, wolność myśli, niezależność przekonań, niepoddawanie swych myśli żadnym nakazom ani dogmatom religijnym, filozoficznym ni politycznym, postępowość, liberalizm.

Wolnomyślny, mający myśl wolną, swobodną, mający przekonania swobodne, niezależne pod względem religijnym i politycznym; *rzecz.*, człowiek, wyznający zasady wolności, liberalny, liberał, postępowiec.

Wolnopłatkowy, mający płatki nie zrośnięte z sobą: rośliny **w-e.**

Wolnopręcikowy, mający pręciki nie zrośnięte z sobą: rośliny **w-e.**

Wolnopromienisty, mający promienie w płetwach nie zrośnięte z sobą: ryby **w-e.**

Wolność, prawo postępowania według swojej własnej woli, z tym tylko zastrzeżeniem, byle nie naruszać wolności innych ludzi, oraz praw ustanowionych; stan państwa, w którym obywatelom przysługuje takie prawo: **w.** polityczna = wolne używanie praw obywatelskich; **w.** druku = możność drukowania wszystkiego bez wyjednywania uprzedniego pozwolenia; **w.** sumienia=swobodna możność wyznawania swojej wiary; uwolnienie, zwolnienie: **w.** od podatków, od wojska; pozwolenie: **w.** a. w *lm.* **w-i**, przywileje szczególne, nadane pewnym stanom a. osobom; wolny wybór; wolnomyślność, liberalizm; miejsce (miasto, osada, wieś), wolne od ciężarów i podatków, wola, wolnica; cecha tego, co nie jest natężone, nie forsowne, nie tęgie, nie natężone, nie szybkie; puścić kogo na **w.** = oswobodzić; pozbawić kogo **w-i** = uwięzić; wybić ś. na **w.**=odzyskać wolność drogą walki; stracić **w.** = wpaść w niewolę; **w.** żołądka=rozwolnienie.

Wolnowierca, człowiek wolnomyślny, libertyn.

Wolnowierstwo, wolnomyślność, libertynizm.

Wolnowładca, samowładca.

Wolnowładztwo, samowładztwo, absolutyzm.

Wolny, posiadający prawo postępowania wedle własnej woli z warunkiem nienaruszania wolności innych ludzi ani też praw obowiązujących; niezależny od nikogo, nikomu nie poddany, używający wszelkich swobód politycznych i praw obywatelskich; **w.** obywatel, **w.** naród, człowiek **w.** = nie niewolnik, **w.** najmita; pozostający na wolności, nie uwięziony, oswobodzony z zamknięcia; niczym nie skrępowany, niezależny od cudzej woli, któremu nic nie stoi na przeszkodzie; uwolniony od czego, nie podlegający czemu, nie ponoszący pewnych ciężarów, nie obowiązany do czego: **w.** od podatków, od opłat, od wojska; odnoszący ś. do wolności, stanowiący, nadający wolność; nie obarczony czym, nie ulegający czemu: **w.** od kłopotów, od podejrzeń, od kary, od niebezpieczeństwa; nie zatrudniony, nie zajęty: **w-a** głowa, **w.** czas, wolniejszy czas=kiedy będzie mniej zajęcia; nieżonaty: **w.** stan=kawalerski; dający ś. z łatwością używać, powolny; nieskrzepły, miękki; nadużywający wolności, niepohamowany, wyuzdany, swawolny; niezbronny, niezakazany, dozwolony, nie zabroniony: **w.** wjazd, **w-e** wejście, **w.** wstęp, bilet **w-ej** jazdy = bez opłaty; **w-e** żarty = żartuj sobie,

jeśli ci ś. podoba; nieprzymuszony, dobrowolny, dowolny: **w.** wybór; otwarty, niezacieśniony: **w-e** powietrze, **w-e** miejsce; niezajęty: **w-a** droga, **w-e** miejsce; nienatężony, nieforsowny, niegwałtowny, niesilny; powolny, niepośpieszny; niegorący, letni; umiarkowany: **w.** ogień; rozwolniony: **w.** żołądek; dobrowolny: żołnierz **w.**=ochotnik; **w.** mularz—*p.* Frankmason; **w-e** ucho= dające posłuch komu; list **w.** = zabezpieczający wolność, list żelazny, glejt bezpieczeństwa, paszport.

Wolontarjusz, Wolonter—*p.* Woluntarjusz.

Wolt, jednostka do mierzenia siły elektromotorycznej = 10 miljonom erg.

Wolta, *wł.*, zręczny, szybki obrót; w szermierstwie: zręczny obrót z uniknięciem ciosu przeciwnika; bieg kręty koni wokoło; zręczna zamiana kart w grze w karty; szybki obrót kart.

Woltametr, *łć.*, przyrząd do mierzenia natężenia prądów elektrycznych i do mierzenia objętości wydzielonych przy elektrolizie gazów (fig.).

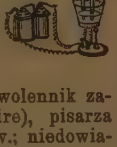

Wolterjanin, *łć.*, zwolennik zasad Woltera (Voltaire), pisarza francuskiego XVIII w.; niedowiarek w rzeczach religji.

Wolterjanizm, *łć.*, trzymanie ś. zasad Woltera; niedowiarstwo, libertynizm.

Wolterjański, *łć.*, odnoszący się do wolterjanina a. wolterjaństwa.

Woltmetr, *łć.*, galwanometr o bardzo dużym oporze.

Wolty stos, najpierwszy znany stos elektryczny, złożony z leżących na sobie blaszek miedzi, cynku i kawałków sukna, i znowu miedzi, cynku i sukna; tym silniejszy, im takich potrójnych warstw jest więcej, zwilżony słabym roztworem kwasu siarczanego i opatrzony w jednym i drugim końcu drutem, jest źródłem prądu elektrycznego (fig.).

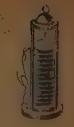

Woltyżer, *fr.*, za Napoleona I-go żołnierz uzdolniony do konnicy i do piechoty, przeznaczony do bitwy szykiem rozproszonym (fig.); linoskok, robiący zręczne skoki w powietrzu.

Woltyżerować, *fr.*, dokazywać sztuk na koniu nieosiodłanym lub na linie; zręcznie wskakiwać i zeskakiwać z konia, toczyć koniem.

Wolumen, *łć.*, tom; w *mus.*, siła i objętość głosu.

Wolumenometr, *łć.*, przyrząd do oceniania objętości ciał dziurkowatych i sypkich za pomocą zanurzenia ich w płynie i zmierzenia objętości płynu, przez nie wypchniętego.

Wolummetr, *łć.*, przyrząd do mierzenia objętości gazu.

Woluntarjusz, ochotnik, człowiek, pracujący bez wynagrodzenia, dla obznajmienia ś. z zawodem; człowiek, wstępujący do wojska nie z powołania, lecz z własnej ochoty.

Woluta, *łć.*, ślimakowata ozdoba kapitelu kolumny w stylu jońskim, podobna do zwoju pergaminu, spłaszczonego pośrodku, a zwiniętego w obu końcach (fig.).

Wolwas, opałka z chróstu do wrzucania węgli do pieca w kuźni albo w hucie.

Wołacz, człowiek, który woła; 5-ty przypadek deklinacji.

Wołać, odzywać ś. głośno, natężając głos; podnosząc głos, krzycząc, błagać, zaklinać kogo, pro-

sić usilnie; głośno żądać czego, domagać ś. natarczywie, nawoływać do spełnienia czego; wzywać, przyzywać czego, krzycząc na kogoś, skłaniać go do przybycia w jakie miejsce, wzywać dokąd, kazać komu przyjść; **głos w-ający cego** na puszczy=upominanie, którego nikt nie słucha; grzech, **w-ający** o pomstę do nieba=straszna zbrodnia; **w.** o pomoc = krzykiem wzywać pomocy.

Wołaszek, wołek.

Wołek, mały, młody wół; **w.** zbożowy, mały żuczek, z rodziny słoników, bardzo szkodliwy dla ziarn zbożowych w śpichrzu, zbożowiec (fig.).

Wołak, gatunek grzyba (fig.).

Wołoczebne (-ego) — *p.* Włóczebne.

Wołokita, włóczęga.

Wołopas, Wołowiec, Wołownik, pastuch wołów, wolarz.

Wołos, motyl z rodziny roślinników, z podrzędu miernikowców.

Wołosza, ubiór męski krojem wołoskim.

Wołoszka, kobieta z Wołoszczyzny rodem; kobiecy ubiór na głowę, na Wołoszczyźnie używany.

Wołowacieć, stawać się powolnym, ociężałym jak wół.

Wołowaty, ciężki, ociężały, gnuśny, niezgrabny, niezdarny, głupowaty.

Wołowiec—*p.* Wołopas.

Wołowik, roślina z rzędu strąkowych, z rodziny motylkowatych (fig.).

Wołowity—*p.* Wołowaty.

Wołownia, obora na woły, wolarnia.

Wołownik—*p.* Wołowiec.

Wołowski, właściwy wołowi, taki, jak u wołu.

Wołowy, odnoszący ś. do wołu, właściwy wołom, pochodzący z wołów; przeznaczony dla wołów, **w-e** litery = wielkie; **w-e** siano = przeznaczone dla wołów; ciężki, niezgrabny, ciężko pojętny; **w-e** serce=gatunek małża o skorupach kulisto-sercowatych, żyjącego w morzach w bardzo wielkiej ilości (fig.); **w.** chód=ciężki, powolny; na **w-ej** skórze tegoby nie spisał=jest tego bardzo wiele; **w.** targ=gdzie sprzedają woły; **w-e** a. kozie oko=puchlina wodna oczu, sprawiająca ślepotę; **w-e** oczko—*p.* Strzyżyk; **w.** język—*p.* Miodunka; **w-e** oczy — *p.* Gajownik.

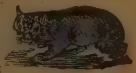

Wombat, australijskie zwierzę ssące z rzędu workowatych, rodziny tejże nazwy, żyjące w norach podziemnych (fig.).

Womitorjum, *łć.*, w amfiteatrach rzymskich otwór w środku między ławami, prowadzący pod ławami na zewnątrz; środek na wymioty.

Womitować, *łć.*, zwracać przez usta zawartość żołądka, mieć wymioty, torsje.

Womity, *łć.*, zwrócenie przez usta zawartości żołądka, wymioty.

Womitywa, *łć.*, lekarstwo na wymioty.

Woni, *wykrz.*, oznaczający ostry rozkaz oddalenia ś.: precz!, idź sobie!, wynoś ś.!; *przysł.*, oznaczający kierunek oddalenia ś., odejścia, odjechania i t. p.: poszedł sobie **w.**

Wonia—*p.* Woń.

Woniać, wydawać woń, pachnieć.

Wonianka, przedmiot o przyjemnej woni; naczyńko na wonności, flakonik z perfumami, poduszeczka napojona perfumami.

Wonić, czynić wonnym, napusz-

czać, przepajać wonnościami, perfumować; wąchać, odczuwać węchem; wydawać odór, śmierdzieć.

Wonieć, wydawać piękną woń, zapach, przyjemnie a. nieprzyjemnie pachnieć; woń jaką przez nos wciągać, wąchać.

Wonnica, owad z podrzędu tęgopokrywych (fig.).

Wonno, *przysł.*, z obfitością woni, pachnąco a. śmierdząco.

Wonnodymny, wydający z siebie wonny dym.

Wonnorośle, rząd roślin jednoliściennych, krzewy trwałe, duże, właściwe krajom zwrotnikowym, o liściach wielkich i kwiatach ozdobnych, bananowe.

Wonność, właściwość tego, co jest wonne, co wydaje zapach; powonienie; w *lm.*, **w-ci,** perfumy, pachnidła.

Wonny, wydający przyjemną woń, miły zapach; pachnący, woniejący.

Woń, Wonia, zapach przyjemny; w *lm.*, maść a. płyn, wydający z siebie zapach przyjemny, perfumy, pachnidła; niemiły zapach, smród, odór, fetor; zmysł powonienia, węch.

Wończa, drzewo z rodziny oliwkowatych, rosnące w Chinach i Japonji.

Wońka, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Wooda metal, spław bizmutu i kadmu, w wysokim stopniu topliwy.

Worać—*p. nied.* Worywać.

Woreczek, mały worek; **w.** do pieniędzy = sakiewka, portmonetka.

Woreczkowaty, mający kształt woreczka.

Worecznik, zwierzokrzew należący do pławów jamochłonnych o dzwonie wypukłym, woreczkowatym (fig.).

Worek, niewielki wór do przechowywania i przenoszenia materjałów sypkich a. stałych; to, co wsypano do worka, zawartość worka, ilość ciała sypkiego, mieszcząca ś. w worku; sakiewka, kaleta, kieska, trzos, mieszek do przechowywania monety metalicznej; organy ciała, mający większe lub mniejsze podobieństwo do worka: **w.** sercowy, **w.** nasienny u samców, **w.** u samic zwierząt workowatych, **w.** moczowy = pęcherz; dawna moneta u Turków, kiesa; sypać, jak w dziurawy **w.**= nie można nastarczyć; dziurawy **w.**=rozrzutnik, ciągle potrzebujący pieniędzy, nie umiejący ich utrzymać; kto nie dopatrzył wzrokiem, ten dołoży **w-iem** = za niedopatrzenie trzeba płacić; trzeba **w-iem** potrząsnąć=zrobić wydatek, opłacić ś.; kupować kota w **w-ku** = kupować rzecz nieznaną, nie zbadaną należycie; wyszło, wylazło szydło z **w-ka**=ujawniła się rzecz skrywana; panowie szlachta, **w.** i płachta= mówi ś. o chudopachołkach, pyszniących się swym pochodzeniem.

Worf, gałeczka, kuleczka.

Workolot—*p.* Pałanka.

Workoszczur—*p.* Wombat.

Workowate, rząd zwierząt ssących, których samice opatrzone są na brzuchu torbą, gdzie są ich sutki i gdzie swoje małe noszą, torbacze.

Workowce, gatunek porostu, rodzaj grzybów.

Workowiśnia, roślina ozdobna z rodziny pisankowatych, z rzędu trędownikowych (fig.).

Workowy, odnoszący ś. do worka.

Worowaty, mający kształt woru.

Worywać, *dok.* Worać; orać głębiej w rolę, przykrywając skibę

po wierzchu; **w. ś.**, orząc wdzierać ś. w cudzy grunt, zagarniać część jego, przyczyniać sobie gruntu oraniem.

Wosk, substancja tłuszczowa wyrabiana przez pszczoły ze spożytego pokarmu, wydzielająca ś. przez drobne otworki na ich odwłoku, używany przez pszczoły do wyrobu komórek, w które one składają jajeczka i zapasy miodu (fig.); **w.** roślinny=wydzielany przez liście i łodygi niektórych palm amerykańskich; **w.** ziemny = substancja podobna do wosku, spotykana w postaci pokładów w ziemi, ozokeryt; człowiek miękki, jak **w.** = łagodnego charakteru, powolny, dający sobą powodować.

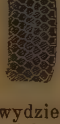

Woskarz—*p.* Woskownik.

Woskobójnia—*p.* Woskownia.

Woskować, powlekać, pocierać woskiem.

Woskowaty, podobny do wosku.

Woskowina, materja, wydzielająca się z ucha.

Woskownia, Woskobójnia, fabryka, gdzie wyciskają i wytapiają wosk.

Woskownica, forma ż. od Woskownik—*p.* Września.

Woskownictwo, zajęcie, praca woskownika.

Woskownik, mężczyzna, trudniący ś. wyciskaniem i wytapianiem a. sprzedażą wosku.

Woskowo-perłowy, żółtawo-biały.

Woskowo-szklisty, szklisty z pozorem wosku.

Woskowy, dotyczący wosku; zrobiony z wosku; żółty jak wosk: twarz, cera **w-a.**

Woskówka, błona, pokrywająca nasadę dzioba u ptaków.

Woszczarka, płótno, napuszczone woskiem, cerata; naczyńko, ulepione z wosku.

Woszczek, żółta, tłusta masa, gromadząca ś. w przewodzie słuchowym zewnętrznym.

Woszczyć, napuszczać, powlekać woskiem, woskować.

Woszczyny (-yn), plastry z wosku z komórkami na miód; części stałe, nietopliwe, pozostające po stopieniu i oczyszczeniu wosku.

Woszczysty, mający w sobie wosk, obfitujący w wosk; podobny do wosku.

Woszerja, rodzaj wodorostu, tworzącego darń na wilgotnej ziemi, zrostnica (fig.).

Wota (Vota), *łć.*, dary, uczynione kościołowi, jako wykonanie jakiego ślubu; przedmioty cenne, umieszczone na ołtarzu, na obrazie, posągu, ofiarowane przez pobożną osobę.

Wotacja, *łć.*, głosowanie, zbieranie głosów.

Wotant, *łć.*, człowiek, który głosuje czyli składa swoje votum.

Wotować, *łć.*, dawać swój głos, głosować.

Wotum, *łć.*, ślub, przyrzeczenie uroczyste wykonania czego, zwłaszcza uczynione Bogu; dar, uczyniony kościołowi w wykonaniu ślubu; przedmiot cenny, umieszczony na ołtarzu, na obrazie, posągu (np. srebrne a. złote serce, ręka, noga) ofiarowany przez pobożną osobę; głos, dany za kim a. przeciw komu podczas głosowania; **w.** nagany=wyrażenie nagany ministrowi przez uchwałę parlamentu; **w.** nieufności=uchwała parlamentu, wyrażająca, że przestał ufać ministrowi a. ministrom (po takiej uchwale ministerjum podaje się do dymisji).

Woty, *łć.*, głosy dane za kim.

Wotywa, *łć.*, msza śpiewana, odprawiana na czyjąś intencję, na uproszenie Boga, na podziękowanie; msza śpiewana przed sumą.

Wozgrza, flegma.

Wozgrzywość, nadmierne wydzielanie ś. flegmy; nosacizna u koni.

Wozgrzywy, któremu ciecze flegma z nosa.

Wozić, przeprowadzać kogo a. co z jednego miejsca w inne za pomocą wozu, na wozie; wieźć w różne strony, wieźć tu i tam; wieźć często choćby w jedno miejsce; *żart.*, Żydy w.=drzemiąc kiwać ś.; w. sowy do Aten=robić rzecz niepotrzebną, bezpożyteczną.

Woziebny, służący do wożenia.

Wozina, lichy, nędzny wóz.

Wozisko, wielki, niezgrabny, brzydki wóz.

Woziwoda, człowiek, rozwożący wodę po domach.

Wozownia, budynek, w którym stawiają wozy, powozy, bryczki.

Wozownik, rzemieślnik, wyrabiający wozy, stelmach; człowiek, któremu powierzono dozór nad wozownią.

Wozowy, stanowiący część wozu, dotyczący wozu: konie w-e = pociągowe; *rzecz.*, dozorca wozów, wozownik; dozorca taboru w obozie wojskowym.

Woźba, Wózka, wożenie, jazda na wozie, na okręcie; w. zboża= zwożenie zboża z pola, zwózka; woźnica.

Woźni—*p.* Woźnieński.

Woźnica, człowiek, kierujący końmi przy wozie, furman, stangret.

Woźnictwo, zajęcie woźnicy, furmaństwo.

Woźniczy, dotyczący woźnicy, właściwy woźnicy.

Woźnieński, Woźni, dotyczący woźnego, należący do woźnego, właściwy woźnemu.

Woźnik, koń pociągowy, fornalski.

Woźny (-ego), w dawnej Polsce niższy urzędnik trybunalski, obowiązany do rozwożenia pozwów i wręczania ich osobom, pozwanym do sądu, obwoływania wyroków i t. p.; dziś: niższy urzędnik rządowy lub prywatny, posługujący przy czynnościach urzędowych w biurach; w. wojenny=herold.

Wożenie, *rzecz.* od Wozić.

Wódka, mieszanina czystej wody i alkoholu bez dodatków lub z dodatkiem cukru, substancji smakowych a. zapachowych; w. pachnąca=perfumy; w. kolońska—*p.* Woda kolońska; w. francuska =koniak.

Wódkomierz—*p.* Alkoholometr.

Wódz, dowodzący, prowadzący wojsko na wojnę, kierujący bitwami; dowodzący wojskiem, komenderujący, stojący na czele wojska; przewodzący jakiej gromadzie, bandzie; przywódca, naczelnik, głowa: w. partji, rewolucji, stronnictwa.

Wództwo, stanowisko wodza, naczelnictwo, dowództwo, komenda.

Wój, wojownik, żołnierz, woj.

Wójcik, ptak z rzędu śpiewających z rodziny gajówek (fig.).

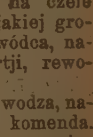

Wójt, *nm.*, zwierzchnik gminy, naczelnik zarządu gminnego, wybierany przez mieszkańców gminy; nie pójdziemy do w-a=nie będziemy ś. o to kłócić, prawować.

Wójtowa, *nm.*, żona wójta.

Wójtownia, *nm.*, mieszkanie wójta.

Wójtowski, *nm.*, dotyczący wójta, należący do wójta, od wójta wychodzący.

Wójtostwo, urząd wójta, zarząd gminą, godność wójta.

Wójtówna, córka wójta.

Wół, zwierzę przeżuwające z rodziny pochworogich, o wielkim, ciężkim ciele, krótkiej sierści

i rogach pustych, nogi zakończone racicami (fig.); **w.** piżmowy=zwierzę ssące z tejże rodziny, stanowiące przejście od bydła do owiec, porosłe długim, cienkim włosem, z rogami wygiętemi na dół, mięso jego posiada zapach piżma (fig.); pracować, jak **w.** = ciężko pracować; **w.** roboczy = człowiek, którego praca jest wyzyskiwana; płakać, ryczeć, jak **w.**=głośno; zdatny, jak **w.** do karety=niezdatny, niezdolny do czego; dzień, jak **w.** =już dawno po wschodzie słońca; stoi napisane, jak **w.** = wyraźnie napisane, wielkiemi literami; ciężki, jak **w.**=ociężały; słówko wróblem wyleci, a powróci **w-em** = plotka rośnie, przebiegając z ust do ust; zapomniał **w.**, jak cielęciem był=zapomniał stary o wybrykach młodości; litery, jak **w-y** = wielkie, wyraźne; biada temu domowi, gdzie krowa dobodzie **w-owi**=źle ś. dzieje w domu, gdzie kobieta przewodzi nad mężczyzną; cielęciem wyjechawszy, **w-em** do domu powrócił = jak był, tak i pozostał głupcem, niczego się nie nauczył.

Wór, duża torba a. sakwa płócienna a. skórzana z jednym otworem u góry, do przechowywania i przenoszenia ciał sypkich, a czasem i płynnych; ilość towaru, mieszcząca się w worze, zawartość woru; gruba odzież ze zgrzebnego płótna, wdziewana dawniej na znak pokuty a. żałoby.

Wówczas, *przysł.*, w owym czasie, wtedy, gdy się to stało albo stanie.

Wóz, przyrząd na kołach o ścianach bocznych z desek, drabin, półkoszków, ciągniony przez konie a. inną siłę, do jeżdżenia a. przewożenia osób, towarów, ciężarów i wszelkich przedmiotów; wehikuł; **w.** tryumfalny=na którym wodzowie rzymscy wjeżdżali po zwycięstwie do miasta; **w.** drabiniasty=z drabinami zamiast bocznych desek; **w.** kolejowy = wagon; tyle przedmiotów, towarów, ile wejdzie na wóz: **w.** siana, słomy, piasku; wielki **w.** Dawida i mały **w.**= przybiegunowe północne konstelacje gwiazd, wielka i mała niedźwiedzice; być pod **w-em** i na **w-ie**= doznawać kolejno niepowodzeń i powodzeń; baba z **w-u**, koniom lżej = bez kobiety mniej kłopotu; przyjdzie koza do **w-a** = przeprosi ś. ten, kto ś. obraził bez powodu, kiedy go znagli potrzeba.

Wózek, Wózeczek, mały wóz, przyrząd w kształcie wózka do wożenia małych dzieci; na czyim **w-ku** jedziesz, tego piosnkę śpiewaj = trzeba schlebiać temu, od kogo ś. jest zależnym.

Wózka—*p.* Woźba.

W. P., *skr.*, Wielmożny Pan, *skr.*, Waszmość Pan.

Wpad, wpadnienie, wpadnięcie, wtargnięcie, napad, napaść.

Wpadać, *dok.* Wpaść; padać w głąb, wewnątrz, w środek czego, wpadając, zagłębiać ś. w co; zapadać w głąb, wklęsać, stawać ś. wgiętym, wklęsłym; wchodzić szybko, gwałtem wbiegać, wjeżdżać: wpadł, jak bomba = z hałasem; zachodzić dokąd pośpiesznie, na krótką chwilę; robić napad, napadać, nachodzić zbrojno; ściśle przypadać, dobrze leżeć; wikłać ś. w nieprzyjemną sprawę, narażać się na kłopoty i straty; w preferansie, w wincie, brydżu: nie zrobić zamówionej ilości lew; o rzece: uchodzić do większego zbiorowiska wody, do morza, do jeziora, do większej rzeki; o ko-

lorze: być prawie podobnym do innego koloru; **w.** w czyje ręce= dostawać ś. w czyją moc, stawać ś. zależnym od kogo, dostawać ś. do niewoli u kogo; wpadła mi w ręce książka = dostała mi ś. przypadkiem; **w.** w zasadzkę = dawać ś. schwytać w zasadzkę; **w.** w sidła, w matnię=zaplątywać ś., wikłać ś.; jakby wpadł w wodę = zginął bez śladu; kto pod kim dołki kopie, sam w nie **w-a** = intrygant pada ofiarą własnych intryg; ogary **w-ły** na trop = odnalazły ślad zwierza; **w.** na trop, na ślad czego = być blizkim odszukania, odgadnięcia czego; **w.** w niełaskę = tracić łaskę, względy; **w.** w łaskę = zyskiwać ją; **w.** w oczy = nawijać ś. przed oczy, być spostrzeżonym, zjawiać się przed oczami; **w.** w oko=podobać ś. od pierwszego wejrzenia; **w.** na myśl, na pomysł=przychodzić do pewnej myśli; mnie to wpaść w głowę nie może = nie mieści mi ś. to w głowie; **w-dło** mi to do głowy, na myśl=przyszło do głowy; **w.** w gniew, wściekłość, złość= zaczynać ś. gniewać, złościć, wściekać; **w.** w dobry humor=zaczynać mieć dobry humor; **w.** w chorobę=zachorowywać; **w.** w gorączkę =dostawać gorączki; **w.** w suchoty =dostawać suchot; **w.** komu w mowę=przerywać mówiącemu; **w.** na domysł=zaczynać domyślać ś.; **w.** na ludzkie języki=stawać ś. przedmiotem obmowy; **w.** w grzech = zaczynać grzeszyć; **w.** w rozpacz= zaczynać rozpaczać; **w.** w melancholję = dostawać melancholji, smutnieć.

Wpadka, w kartach: niezrobienie zamówionej ilości wziątek, bet, kura.

Wpadnięcie - *p.* Wpad, Wpaść.

Wpajać, *dok.* Wpoić; namową, przekładaniem, przykładem skłaniać kogo do przejęcia ś. jaką myślą, wrażać komu co w umysł, w serce, przekonywać kogo o słuszności czego; **w.** ś., być wpajanym; wciskać w ciasny otwór, wpijać ś. w co.

Wpakować—*p. nied.* Wpakowywać.

Wpakowywać, *dok.* Wpakować; pakując wkładać co, umieszczać z pewnym trudem w czym a. na czym, wtłaczać; **w.** kogo do kozy=wsadzać do więzienia.

Wpalać, *dok.* Wpalić; paląc wciskać, zagłębiać w czym coś rozpalonego; wrażać, wpajać; za pomocą narzędzia rozpalonego robić zagłębione rysunki w drzewie, w skórze.

Wparcie—*p.* Weprzeć.

Wparować, wpędzić, weprzeć, wegnać; wbić, wetknąć, wepchnąć w co.

Wpasać, *dok.* Wpaść; żywić często cudzą paszą, przyzwyczajać do cudzej paszy; **w.** ś., rozłakomić ś. do czego; przyzwyczajać ś. do czegoś złego; nabierać złych narowów; wgryzać ś., wżerać ś., wjadać ś.

Wpasować, wstawić, wszyć kawał jednej tkaniny w drugą, aby pasowała, dopasować.

Wpaść—*p. nied.* Wpadać — *p. nied.* Wpasać.

Wpatrywać się, *dok.* Wpatrzyć ś., Wpatrzeć ś.; patrzeć pilnie, uważnie, przez dłuższą chwilę, przypatrywać ś., przyglądać ś. bacznie.

Wpatrzeć się, Wpatrzyć się—*p. nied.* Wpatrywać ś.

Wpełzać, *dok.* Wpełznąć; pełznąc dostawać ś, wewnątrz, w środek czego; dostawać ś. dokąd podstępnie; **w.** na co = pełznąc włazić na wierzch czego.

Wpełznąć—*p. nied.* Wpełzać.

Wpędzać, *dok.* Wpędzić; pędzić, zapędzać w środek czego, wganiać, pędzić, gnać na wyższe miej-

sce; wbijać, wtykać, wpychać z wielkim rozmachem; nasadzać, nabijać. wtłaczać na co; **w.** kogo w chorobę, w długi = przyprawiać; **w.** kogo w grób = przyprawiać o śmierć.

Wpętać, wplątać, uwikłać w pęta.

Wpiąć—*p. nied.* Wpinać.

Wpić—*p. nied.* Wpijać.

Wpierać, *dok.* Weprzeć; przypierając. wgniatając wciskać, wpędzać, wgniatać, wpychać; gwałtem wmawiać co w kogo, zmuszać kogoś do czegoś; **w. ś.**, wciskać ś., wpychać ś.

Wpijać się, *dok.* Wpić ś.; przenikać w głąb, wchodzić wewnątrz czego, wciskać ś., wrażać ś, wwierać.

Wpiłowywać (się), piłując zagłębiać (ś.) w co, wrzynać (ś.).

Wpinać, *dok.* Wpiąć; zapinając wtykać coś śpiczastego.

Wpis, wpisanie, wciągnięcie w księgę aktów; akt, wpisany do ksiąg urzędowych=poświadczający wniesienie sprawy; opłata za wpisanie aktu do księgi; opłata szkolna a. uniwersytecka za naukę; zapisanie ś.

Wpisać—*p. nied.* Wpisywać.

Wpisowe (-ego), opłata za wpisanie do księgi, za chęć należenia do czego; opłata w szkole a. uniwersytecie za naukę; pieniądze, uzyskane z tej opłaty.

Wpisowy, dotyczący wpisu a. zapisu w księdze.

Wpisywać, *dok.* Wpisać; zapisywać wewnątrz czego, wciągać do księgi; wpisywać do księgi akt, poświadczający wniesienie sprawy; w *gieom.*, kreślić figurę geometryczną wewnątrz drugiej, tak by wszystkie wierzchołki pierwszej leżały na bokach drugiej; **w. ś. komu w album, w sztambuch**=zapisywać jaki wiersz a. sentencję na pamiątkę; być wpisanym, kreślonym w środku czego.

Wplatać, *dok.* Wpleść; plotąc, łączyć jedno z drugim, plątać, wiązać razem z innem; wplątywać, wciągać; **w. ś.**, wplątywać ś., wdawać ś. w co.

Wplątać—*p. nied.* Wplątywać.

Wplątywać, *dok.* Wplątać; plącząc łączyć jedno z drugim, plątać co wokoło czego, uplątywać; *przen.*, sprawiać, by ktoś wmieszał ś. w coś przykrego lub niebezpiecznego dla siebie, wikłać, wciągać kogo w co; **w. ś.**, być wplątywanym, uplątywać ś., wikłać ś. w jakąś plątaninę, z której wydostać ś. trudno; wdawać się w coś niepotrzebnego, nieprzyjemnego lub szkodliwego dla siebie.

Wpłaznąć się, wpełznąć.

Wpleszcz, owad dwuskrzydły, żyjący na owcach i wysysający ich krew, narzępik owczy.

Wpleszczeć, wbić na płask, wklepać, wgnieść.

Wpleść—*p. nied.* Wplatać.

Wplunąć—*p. nied.* Wpluwać.

Wpluwać, *dok.* Wplunąć; wrzucać z ust w co ślinę a. razem ze śliną.

Wpłaszać, *dok.* Wpłoszyć; płosząc, strasząc wpędzać, wganiać w co.

Wpław, *przysł.*, płynąc za pomocą rąk i nóg, bez użycia statku wodnego.

Wpłynąć—*p. nied.* Wpływać.

Wpływ, wpływanie, wpłynięcie czegoś do czegoś; wejście, wstąpienie, wniesienie czego: **w.** pieniędzy do kasy; to, co wpłynęło a. wpływa; suma pieniędzy wpłacona, dochód, przychód; moc, przeważne działanie, wywierane przez jedne osoby na drugie a. przez jakiś wypadek na dalsze, przyczyna, wywołująca pewne skutki; znaczenie, powaga, autorytet, wziętość, posłuch: mieć **w-y** u dworu=stosunki, osiągające pewien skutek starań.

Wpływać, *dok.* Wpłynąć; płynąc dostawać ś. wewnątrz czego, napływać do środka czego; płynąc przybywać, przyjeżdżać na okręcie: **w.** do portu; o rzece, o strumieniu: wpadać do większego zbiorowiska wodnego; być wnoszonym, wpłacanym: pieniądze **w-ają** do kasy; wywierać wpływ na osoby i wypadki, nadawać kierunek cudzym czynnościom, wywoływać pewne skutki, powodować następstwa: dobrze, dodatnio **w.**=ulepszać, uszlachetniać; źle, ujemnie **w.**=psuć, znieprawiać; **w.** na kogo, by coś uczynił lub czegoś zaniechał=namawiać, zachęcać, skłaniać.

Wpodłuż, *przyim.*, w kierunku długości, wzdłuż.

Wpoić—*p. nied.* Wpajać.

Wpoprzek, *przyim.*, w kierunku prostopadłym do kierunku długości, w kierunku szerokości w ukos.

Wpośród, *przyim.*, w środku, w liczbie czego, wśród innych, między innemi.

Wpół, *przysł.*, przez połowę, w połowie, na pół, na połowę; objąć kogo **w.** = w pasie, w talji. Przymiotniki, mające przedrostek wpół, oznaczają połowiczność, niezupełność, niedokładność przymiotu a. stanu; np. wpółchętny, wpółsurowy, wpółtrzeźwy, wpółprzytomny i t. p.

Wpracować—*p. nied.* Wpracowywać.

Wpracowywać, *dok.* Wpracować; przyzwyczajać, wdrażać do pracy; **w. ś.** = zagłębiać ś. w pracy, wziąć ś. gorliwie do czego, przyuczać ś., wprawiać ś.

Wpraszać, *dok.* Wprosić; prośbą wciągać dokąd, prosić, żeby kto wszedł, wziął udział w czym; prosić, aby móc należeć do czego, do jakiego towarzystwa; **w. ś.**, błagać prawie usilnie, żeby wpuszczono dokąd, aby przyjęto.

Wpraszać, *dok.* Wprószyć; wrzucać, wkruszać, wsypywać coś miałkiego w co; **w. ś.**, o ciele sypkim: sypać ś. w co, prószyć ś. w co.

Wprawa, wprawienie, wdrożenie, włożenie, wćwiczenie kogo a. siebie do jakiej pracy a. czynności; łatwość a. biegłość, osiągnięta w jakiej czynności przez częste jej powtarzanie, przez ćwiczenie.

Wprawdzie, *przysł.*, istotnie, w samej rzeczy, w rzeczywistości; co prawda, prawdę mówiąc.

Wprawiacz, Wprawiciel, człowiek, który wprawia co w co a. kogo w co.

Wprawiać, *dok.* Wprawić; umieszczać, osadzać co w środku, wewnątrz czego, wpychać, wciskać, wtykać, wsadzać, umocowywać; **w.** szybę=wstawiać w ramę okienną; **w.** obraz w ramy=oprawiać; **w.** sztuczne oko=wstawiać na miejsce prawdziwego; **w.** zwichniętą, złamaną rękę a. nogę=nastawiać, aby weszła w staw właściwy; **w.** łatę, cerę=wszywać; **w.** zęby = wstawiać nowe, sztuczne na miejsce brakujących prawdziwych; wkładać, wsadzać, wprowadzać: **w.** rękę w co; wpędzać, wparowywać, wganiać, wplątywać, wikłać; przyprawiać kogo o co, doprowadzać kogo do czego, sprowadzać na kogo stan jaki: **w.** kogo w podziw, w zdumienie, w marzenie, w kłopot, w zły, w dobry humor; przyuczać, wkładać, wdrażać kogo w co; **w. ś.**, nabierać wprawy, biegłości w czym, przyuczać ś. ćwiczeniem, wciągać ś., wćwiczać ś., wkładać ś.; być wprawianym.

Wprawiony, którego wprawiono; który ś. wprawił, wprawny, biegły, wyuczony.

Wprawnie, *przysł.*, z wprawą, biegle, zręcznie.

Wprawność, biegłość, nabyta ćwiczeniem, wprawa, wzwyczajenie.

Wprawny, który nabył wprawy, biegły, ćwiczony.

Wprędce, *przysł.*, po krótkim czasie, niebawem, wkrótce, niezadługo, wkrótce, wnet; naprędce, napoczekaniu.

Wprężać, *dok.* Wprężyć; prężąc wciskać, wpychać.

Wprosić—*p. nied.* Wpraszać.

Wprost, *przyim.*, prosto przed siebie, w kierunku linji prostej; wręcz, bez ogródki.

Wprowadzać, *dok.* Wprowadzić; wieść, prowadzić do środka czego, wwodzić; prowadzić, wieść z niższego miejsca na wyższe; przywozić, przynosić, sprowadzać z zewnątrz; *przen.*, być przyczyną, sprawcą jakiejś nowości, zaprowadzać coś, czego jeszcze nie było, urzeczywistniać co, dawać czemu życie, bieg; *przen.*, nabawiać kogo czego, być przyczyną czyjejś zmiany humoru, usposobienia, wprawiać kogo w co: **w. kogo w dobry, w zły humor**; **w. ś.**, być wprowadzanym; przenosić ś. na nowe mieszkanie, zajmować je swojemi sprzętami.

Wprowadzić—*p. nied.* Wprowadzać.

Wprószyć—*p. nied.* Wpraszać.

Wprząc—*p. nied.* Wprzęgać.

Wprzęgać, *dok.* Wprząc; zaprzęgać; **w. ś.**, zaprzęgać ś.; być zaprzęganym; *przen.*, brać na siebie jaką pracę uciążliwą, nad siły, podejmować się wykonania czegoś trudnego, brać na siebie obowiązek, przyjmować w czym udział.

Wprzęgły, wprzęgnięty, wprzężony.

Wprzód, Wprzódy, *przysł.*, co do czasu: pierwiej, niż coś innego, najpierw, przedewszystkiem, uprzednio; co do miejsca: przed siebie, naprzód, przed innemi.

Wprzytomniać się, *dok.* Wprzytomnić ś.; jakby wcielać ś. w coswą przytomnością; wnikać myślowo wgłąb czego; zastanawiać się; badać co.

Wpust, wpuszczenie, wpuszczanie; część wystająca przedmiotu, wchodząca w zagłębienie drugiego; kant, w który ś. fugę wpuszcza; rowek, fuga, szpara, wycięcie, w które co wpuszczają; rura, służąca do przepływu wody itp.; **w. u zwierząt**=otwór, służący do przyjmowania pokarmów; *żart., zam.* przełyk, usta, gęba, gardło.

Wpustne (-ego), opłata za wpuszczenie dokąd, za pozwolenie wejścia.

Wpustny, dotyczący wpustu, dania wstępu.

Wpuszczać, *dok.* Wpuścić; pozwalać wejść dokąd, dawać dostęp, wstęp dokąd, dopuszczać do środka czego, puszczać wewnątrz czego; wkładać, wstawiać, wciskać, wpychać, wbijać; spuszczając z góry, wrzucać, pozwalać wpadać w co, upuszczać; lać, wlewać; sypać, wsypywać; **w. ś.**, być wpuszczanym.

Wpuścić—*p. nied.* Wpuszczać.

Wpychacz, człowiek, który co wpycha.

Wpychać, *dok.* Wepchać, Wepchnąć; pchając, umieszczać co siłą w środku czego; trąciwszy kogo a. co, wrzucać w co, wtrącać; zmuszać kogo do wejścia dokąd, do przyjęcia czego mimo niechęci; wtykać, wbijać, wrażać; popychając, pchając, przenosić, przesuwać kogo, co z niższego miejsca na wyższe; pchając nasadzać co na co, wtykać na co.

Wracać, *dok.* Wrócić; oddawać komu to, co ś. od niego wzięło, płacić dług, należność; oddawać, odsyłać z powrotem rzecz już wysłaną, otrzymaną; zawracać kogo z drogi, przywoływać z powro-

tem; czynić coś zrobionego, jakby niebyłym, odwoływać, uważać za niebyłe: **w.** komu słowo, przyrzeczenie; **w.** kogo do życia =przywracać mu życie, uzdrawiać go; **w.** z żołądka=wymiotować; **w. a. w. ś.**, powracać na miejsce, z którego ś. wyszło, iść z powrotem; tak czynić, aby być uważanym za niebyłe; zaczynać istnieć na nowo, odnawiać ś., powtórnie przychodzić do istnienia, ponawiać ś.; o spożytych pokarmach: przez usta powracać, jako womit, oddawać gazy przez usta, odbijać ś.

Wrachować—*p. nied.* Wrachowywać.

Wrachowywać, *dok.* Wrachować; umieszczać w liczbie czego, wliczać pomiędzy co, zaliczać do czego.

Wradzać, *dok.* Wrodzić; nadawać komu a. czemu wraz z urodzeniem pewne przymioty nieodłączne; wpajać, wrażać, zaszczepiać; **w. ś.,** rodzić ś., powstawać wraz z jaką istotą, jako jego przymiot nieodłączny; stawać ś. podobnym do kogo z urodzenia, odziedziczać po kimś jakieś przymioty.

Wradzać, *dok.* Wradzić; radząc, wmawiać co w kogo, radą usilną skłaniać kogo do czego.

Wradzić—*p. nied.* Wradzać.

Wrai—*p. nied.* Wrajać.

Wrajać, *dok.* Wrai; rając, radząc, wmawiać co w kogo, natręcząc, nasuwać komu jaką myśl.

Wrak, *nm.*, kadłub okrętu, szczątki rozbitego okrętu.

Wrastać, *dok.* Wrosnąć, Wrość; rosnąc zagłębiać ś., wpajać ś. w co; być obrastanym ze wszystkich stron przez rosnące części organizmu; jakby wrósł w ziemię=jak wryty, nieruchomy.

Wraz, *przysł.*, zaraz, natychmiast, w tej chwili, wnet; **w.** z kim, z czym = w połączeniu, razem; wespół, wspólnie, jednocześnie.

Wraz, cios, rana od pchnięcia czymś ostrym.

Wraziciel, człowiek, który wraża co, wdraża do czego.

Wrazić—*p. nied.* Wrażać.

Wrażać, *dok.* Wrazić; wpychać, wtykać, wbijać, wsadzać co w co; *przen.*, zaszczepiać, wpajać; **w.** komu co w pamięć=sprawiać, by zapamiętał; **w.** co sobie w pamięć = zapamiętywać; wpychać, wbijać, nasadzać co na co; wtrącać, mieszać w co; osadzać na czymś, jako wdzierca, uzurpatora; wywierać wrażenie, oddziaływać żywo na zmysły i wyobraźnię; **w. ś.,** wciskać ś., wtykać ś.; przemocą wdzierać ś. na co; wtrącać ś., wgłębiać ś., wnikać, przenikać; mieszać ś. do czego, wdawać ś. w co; żywo oddziaływając na wyobraźnię, na umysł, pozostawać w pamięci.

Wrażenie, *rzecz.* od Wrażać; czucie, wywołane w umyśle ludzkim drogą zmysłów od przedmiotów świata zewnętrznego; stan uczuciowy, wywołany przedmiotami świata zewnętrznego a. wypadkami: **w.** wielkie, silne; sprawiać **w.**=wzruszać, przerażać, zadziwiać; szukać **w-a** a. silnych **w-eń** = niezwykłych, wstrząsających przygód; nic czyni to na nim **w-a** = nie wzrusza bynajmniej; przeszło to bez **w-a** = nikogo nie wzruszyło, nie zajęło, nie zaciekawiło.

Wrażeniowy, dotyczący wrażenia.

Wrażliwość, łatwość przyjmowania wrażeń, odczuwanie wrażeń, skłonność do silnych wzruszeń.

Wrażliwy, czuły na otrzymywane wrażenia, łatwo przejmujący ś., ulegający wrażeniom, skłonny do wzruszeń.

Wrąb, karb, nacięcie, kresa, pręga; wrąbywanie ś. w co, wciosywanie; pewne wiązanie w budowie, w którym jedne części wchodzą w nacięcia drugich; część lasu, wyznaczona na wyrąbanie, poręba; pozwolenie na rąbanie drzewa w cudzym lesie; **w.** wosku=krąg wosku stopionego.

Wrąbać—*p. nied.* Wrąbywać.

Wrąbywać, Wrębywać, *dok.* Wrąbać; rąbiąc wycinać zagłębienie w czym, robić toporem wcięcie w czym; **w. ś.**, rąbiąc przedostawać ś. do środka czego.

Wrący—*p.* Wrzący.

Wrąg, Wręga, jeden z bałów zgiętych, stanowiących żebra statku wodnego.

Wrążek, sztuka drzewa świerkowego, używana do budowy galarów.

Wreszcie, *przysł.*, wkońcu, nakoniec, nareszcie; zresztą, niechaj już, niechby.

Wrębek, *zdr.* od Wrąb.

Wrębne (-ego), opłata za pozwolenie rąbania w cudzym lesie.

Wrębny, dołyczący wrębu; koła **w-e** = dwa koła wielkie, przechodzące przez bieguny świata i punkty przesilenia, porównania dnia z nocą, dzielące równik i zodjak na cztery części, służące do wskazywania czterech pór roku.

Wręcz, *przysł.*, zbliska, oko w oko, twarz w twarz, osobiście; wprost, otwarcie, bez ogródki, nie owijając w bawełnę, nie uciekając ś. do omówień.

Wręczać, *dok.* Wręczyć; oddawać komu do rąk własnych, składać co w czyje ręce.

Wręczyciel, człowiek, który co wręcza.

Wręczycielka, forma żeńska od Wręczyciel.

Wręga—*p.* Wrąg.

Wrębonogi, rząd ślimaków morskich, przezroczystych, galaretowatych, o nodze ścieśnionej w pionową wręgę płetwową.

Wrodzić—*p. nied.* Wradzać.

Wrodzony, dany razem z życiem, przyrodzony, nienabyty.

Wrogi, właściwy wrogowi, stanowiący własność wroga, nieprzyjazny, nieprzyjacielski.

Wroki (-ów), dań, kara pieniężna.

Wrona, ptak, wróblowaty, śpiewający, zębodzioby z rodziny kruków o plecach i brzuchu popielatym, reszta ciała czarna (fig.); *żart.*, dziewczyna ruchliwa, gadatliwa.

Wroni, tyczący ś. wrony; czarny, jak pióra u wrony; **w-ie** oko—*p.* Kulczyba.

Wroniawy, czarniawy.

Wroniec, ptak wróblowaty śpiewający, zębodzioby, z rodziny kruków, cały czarny (fig.).

Wronik, ewad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Wronka, mała wrona; ptak z rzędu śpiewających, zębodziobych, z rodziny kruków (fig.).

Wronopopielaty, popielato-siwy, jak wrona.

Wroność, kolor czarny, lśniący.

Wrony, barwy czarnej; u konia: kary.

Wrosłooki, mający oczy osadzone nieruchomo w skorupie: skorupiaki **w-ie**=siadłookie.

Wrosły, który w co wrósł.

Wrosnąć, Wrość—*p. nied.* Wrastać.

Wrośle (-li), rodzaj grzybów, pasorzytujących na żywych roślinach.

Wrota, brama podwórzowa, wielkie drzwi; wąwóz, przesmyk górski; będzie i przed naszemi **w-ami** słońce=i do nas szczęście zawita; **w.** do raju=wstęp do szczęścia, do wieczności szczęśliwej; otworzyć komu **w.** do czego=ułatwić dostęp do czego, osiągnienie czego; patrzeć, jak cielę na malowane **w.** = gapić ś. bezmyślnie.

Wrotek, zwierzę, należące do typu robaków, przeważnie wielkości mikroskopijnej, k o ł o w r o t e k (fig.).

Wrotka (-ek), przyrząd na czterech kółkach, przywiązywany rzemieniami do nogi, służący do ślizgania ś. po gładkiej powierzchni, rodzaj sportu (fig.).

Wrotkarka, forma żeńska od Wrotkarz.

Wrotkarski, odnoszący ś. do wrotkarza.

Wrotkarstwo, sport ślizgania ś. na wrotkach, skating (sketin).

Wrotkarz, mężczyzna, ślizgający ś. na wrotkach, używający sportu wrotkowskiego.

Wrotna (-ej), odźwierna.

Wrotnica, jedno skrzydło wrot, otwierające ś.

Wrotniczy, należący do wrotnika, do odźwiernego; *rzecz.*, służący, pilnujący bramy, wrót, otwierający je, odźwierny.

Wrotnisko, tor, umyślnie zbudowany do ślizgania ś. na wrotkach, skating-ring (sketinryng).

Wrotny, dotyczący wrót, należący do wrót; mający być zwróconym, powrotny, zwrotny; *rzecz.*, służący, pilnujący wrót, odźwierny.

Wrotycz, roślina zielna z rodziny złożonych, używana w lecznictwie (fig.).

Wróbel, ptak wróblowaty, stożkodzioby z rodziny łuszczaków, o głosie ostrym, świergocącym (f.); jeść, pić, jak **w.**=bardzo mało; lepszy **w.** w ręku, niż cietrzew na sęku = lepszy mały zysk pewny, niż wielki niepewny; skacze, jak **w.** na nici = podryguje zabawnie; cudzą pszenicę ogania, a jego **w-e** pija= troszczy ś. o cudze dobro, nie zaś o swoje.

Wróbelek, Wróbeleczek, mały wróbel.

Wróblę, Wróblątko, pisklę wróbla.

Wróbli, odnoszący ś. do wróbla, należący do wróbla, właściwy wróblowi; **w-e** języczki=drobna roślinka, ścieląca ś. po ziemi, z rodziny rdestowatych, rdest ptasi; **w-e** proso—*p.* Nawrot.

Wróblica, Wróbliczka, samica wróbla.

Wróblik, mały wróbel.

Wróblowaty, podobny do wróbla; w *lm.*, **w-te,** rząd ptaków małych a. średniej wielkości, żywiących ś. ziarnem, jagodami a. owadami i posiadających narząd śpiewny.

Wróblowiec, pająk dymaczkowaty z rzędu toczących.

Wróblowy—*p.* Wróbli.

Wróblówka, motyl z rodziny sówek, z podrzędu nocnicówek.

Wrócić—*p. nied.* Wracać.

Wróg, nieprzyjaciel, człowiek, źle życzący i źle czyniący innym, człowiek a. naród, walczący z innym, adwersarz, przeciwnik; **w.** rodzaju ludzkiego = szatan.

Wróż, motyl z rodziny południc, z podrzędu dniowców; l e ś n i k wróż (fig.).

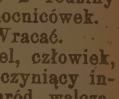

Wróżba, p r z e p o wiadanie przyszłoś-

ci, wieszczenie, prorokowanie; to, co ś. prorokuje o przyszłości, wieszczba, przepowiednia, proroctwo; znak, mający przepowiadać przyszłość, wróżka, omen; rozpocząć co pod złą **w-ą** = nieszczęśliwie, wśród okoliczności nieprzyjaznych; zacząć co pod dobrą w-ą=szczęśliwie.

Wróżbiarka—*p.* Wróżka.

Wróżbiarski, dotyczący wróżbiarza, właściwy wróżbiarzowi, wieszczy, przepowiedni, proroczy.

Wróżbiarstwo, sztuka wróżenia, przepowiadania przyszłości.

Wróżbiarz, Wróżbita, Wróżek, człowiek, trudniący ś. przepowiadaniem przyszłości z pewnych oznak, prorok, wieszczek.

Wróżbit, Wróżbita—*p.* Wróżek.

Wróżbitka, forma ż. od Wróżbita.

Wróżebny, dotyczący wróżby, wróżbiarski.

Wróżek—*p.* Wróżbiarz.

Wróżka, znak, zapowiadający co na przyszłość, wróżba, omen; wróżenie, wieszczenie, odgadywanie przyszłości; kobieta, trudniąca ś. przepowiadaniem przyszłości, prorokini, wieszczka, wróżbiarka.

Wróżnik—*p.* Wróżek.

Wróżyć, odgadywać przyszłość, wieszczyć, prorokować; rokować co komu na przyszłość, przepowiadać; tuszyć, mieć nadzieję, że się co stanie.

Wrunąć, wedrzeć ś., wpaść dokąd z hałasem, z trzaskiem.

Wrychle, *przysł.*, rychło, prędko, niebawem, wkrótce, zaniedługo, wnet.

Wryć—*p. nied.* Wrywać.

Wryjek, owad z podrzędu tęgopokrywych.

Wryjkowaty, podobny do wryjka.

Wrytnica trąbkowa, gatunek robaka, należącego do pierścienic(ł.).

Wrytoszczękie, rząd ryb kościstych.

Wryty, wgłębiony w co za pomocą rylca; wpojony, wrażony głęboko: **w.** w pamięć; wkopany: stoi, jak **w.**=stoi nieruchomie, osłupiały z podziwu.

Wrywać, *dok.* Wryć; ryjąc zagłębiać co w co, wkopywać, wciskać, wpychać, wtykać; **w. ś.**, ryjąc zagłębiać ś., wbijać ś. w głąb, wciskać ś., wpychać ś.

Wrywać się, *dok.* Werwać się; wdzierać ś. dokąd gwałtem, przemocą wpadać w głąb czego.

Wrzask, mocny, przenikliwy głos człowieka a. zwierzęcia; krzyk przenikliwy, gwar wielki głośnej rozmowy wielu osób, hałas.

Wrzaskliwie, *przysł.*, z wrzaskiem, głosem przenikliwym, bardzo głośno, hałaśliwie, krzykliwie.

Wrzaskliwy, krzyczący przeraźliwie, bardzo krzykliwy; pełen wrzasku, hałasu; skłonny do wrzasku, lubiący kłócić ś., podnoszący głos z byle powodu; mający zwyczaj mówić, rozprawiać mocnym, podniesionym głosem.

Wrzasnąć—*p. nied.* Wrzeszczeć; krzyknąć przeraźliwie.

Wrzawa, szum, wielki szmer, hałas, gwar, zgiełk, powstający, gdy wiele osób zacznie naraz głośno mówić.

Wrzawić, robić wrzawę, podnosić zgiełk.

Wrzawisko, okropna wrzawa, hałas przeraźliwy.

Wrzawliwy, pełen wrzawy, szumu, hałasu, wrzasku; zgiełkliwy, gwarny.

Wrząco, *przysł.*, gorąco, ogniście; zapalczywie, gniewliwie, namiętnie, gwałtownie.

Wrzącość, przymiot tego, co jest wrzące.

Wrzący, który wre, kipiący; gorący, skwarny; zapalczywy, na-

miętny, gwałtowny; awanturniczy, zawadjacki.

Wrzątek, płyn, doprowadzony do punktu wrzenia, gotowania ś.; ukrop, kipiątek, war.

Wrzeciądz, łańcuch a. sztaba żelazna do zamykania drzwi, zawora, zasuwa (fig.).

Wrzecionica, ryba koścista skrzelowata, piersiopłetwa, wrzecionkowata; padalec, płaz podobny do wrzeciona.

Wrzecionak, rodzaj grzybka.

Wrzecioneczka, owad z rzędu dwuskrzydłych, pszczółkowatych.

Wrzecioniarz, Wrzecieniarz, rzemieślnik, trudniący ś. wyrobem wrzecion.

Wrzecionko, małe wrzeciono.

Wrzecionkoryb, ryba koścista skrzelowata, brzuchopłetwa, piszczałkowata.

Wrzecionkowaty, mający kształt wrzeciona, owalno-podłużny: ryby **w-e**=gromada ryb piersiopłetwych, skrzelowatych.

Wrzecionnik, owad z rzędu dwuskrzydłych, kosmatych.

Wrzeciono, narzędzie tokarskiej roboty, z jednego końca grubsze, służące do przędzenia włókien i nawijania nici (fig.); **w.** osi= ramię, na którym kręci ś. piasta; **w.** prasy, śruby = drążek, pręt, na którym ś. robią gwinty; **w.** w młynie = gruby drąg żelazny, którego jeden koniec dolny, opiera ś. na nieruchomej podstawie, a drugi górny, podtrzymuje wierzchni kamień młyński, który obraca, sam będąc obracanym przez koło; **w.** w ludwisarni = sztuka drzewa, na której lepi ś. z gliny model armaty; krewny po **w-ie** = po kądzieli, z linji macierzystej.

Wrzecionowaty, mający kształt wrzeciona.

Wrzecznik, roślina wodna z rodziny wrzecznikowatych, z rzędu szlamowych (fig.).

Wrzecznikowate, rodzina roślin wodnych a. błotnych, należących do rzędu szlamowych.

Wrzeczy—*p.* Wrzekomo.

Wrzeć, o płynie: warzyć ś., kipieć, wreć; burzyć ś.; przemieniać ś. w parę w całej swej zawartości, burzliwie, z przewalaniem ś. i bełkotem, gotować ś., przewracać ś. ze szmerem i szelestem, wytryskać gwałtownie; *przen.*, poruszać ś. w różnych kierunkach, mieszać ś., jak gotująca ś. woda w garnku: tłum wre, mrowisko wre; odbywać ś. z wielkim hałasem, wrzawą, z wielką zawziętością: wre bitwa, wre robota, wrze wojna; *przen.*, burzyć ś., wzruszać ś., roznamiętniać ś., być w stanie rozgorączkowania, rozjątrzenia, kipieć namiętnością; w domu wre, jak w garnku = pełno kręcących ś. gorączkowo ludzi; cały dzień wrzało, jak w garnku=była burza z piorunami i grzmotami.

Wrzedzianka—*p.* Wrzodzianka.

Wrzekomo—*p.* Wrzkomo.

Wrzekorak, rodzaj skorupiaka.

Wrzenie, gwałtowne wywiązywanie się pary przy gotowaniu wody lub innego płynu; burzenie się, głuchy gniew, niepokój, niezadowolenie ogólne, bunt; punkt **w-a** = temperatura, przy której płyn, przy pewnym ciśnieniu atmosferycznem, przechodzi w stan wrzenia.

Wrzepiać, *dok.* Wrzepić; wrażać, wtykać, wścibiać, wmuszać co w kogo; wpychać, wbijać; **w.** wzrok = patrzeć przenikliwie, patrzeć w jedno miejsce; dokuczać komu czym, narażać kogo na przykrość; **w.** komu co=bić, ćwiczyć; **w. ś.,**

wciskać ś., wrywać ś., przedostawać ś. dokąd gwałtem.

Wrzesień, dziewiąty miesiąc roku.

Wrzeszcz, człowiek wrzaskliwy, hałaśnik, krzykacz.

Wrzeszczeć, *dok.* Wrzasnąć; krzyczeć przenikliwie, podnosić wrzask robić hałas, wrzawę; skarżyć się na co głośno.

Września, krzew dwuliścieniowy z rodziny tamaryszkowatych, sączący sok słodki krzepnący, zw. manną, tamaryszek (fig.).

Wrześniak, źrebiec a. koń, urodzony we wrześniu, zatrzymujący po siedmiu latach już na zawsze te same cechy na zębach; zając, urodzony we wrześniu.

Wrześniaczka, źrebica a. kobyła, urodzona we wrześniu.

Wrześniowy, dotyczący miesiąca września, odbywający ś. we wrześniu; dotyczący rośliny wrześni.

Wrześniówka, wycieczka zamiejska we wrześniu.

Wrzezać — *p. nied.* Wrzezywać.

Wrzezywać, *dok.* Wrzezać; wrzynać, wkrawać, woinać.

Wrzęch, zwierzę stawowate z gromady pajęczaków, o ciele podługowatym, pasorzytujące w zwierzętach i w człowieku (fig.).

Wrzkomo, Wrzekomo, W rzeczy, *przysł.*, niby, niby to, jakoby, tylko na pozór, udanie, pozornie.

Wrzodek, mały wrzód.

Wrzodliwy, Wrzodowaty, pełen wrzodów, okryty wrzodami.

Wrzodnica, owad bezskrzydły z poskocznych.

Wrzodowacieć, Wrzodowieć, dostawać wrzodów, okrywać ś. wrzodami; zamieniać ś. na wrzód.

Wrzodowy, dotyczący wrzodu.

Wrzodzianka, Wrzedzianka, Wrzodzienica, czerwona bolesna ropiejąca nabrzmiałość guzowata na ciele, czyrak.

Wrzodzieć — *p.* Wrzodowieć.

Wrzodzienica — *p.* Wrzodzianka.

Wrzodzik, mały wrzód.

Wrzos, roślina z rodziny wrzosowatych, rosnąca w lasach na gruncie piaszczystym (fig.).

Wrzosak, motyl z podrzędu miernikowców, rodziny drzewiniaków, przylepek wrzosak.

Wrzosiec, roślina trwała z rodziny wrzosowatych.

Wrzosik, rodzaj wrzosu.

Wrzosisty, zarosły wrzosem.

Wrzosowate, krzewy mniejsze a. większe z rzędu wrzosowych.

Wrzosowina, wrzos, zebrany do przykrywania roślin.

Wrzosowisko, grunt uprawny, zarosły poprzednio wrzosem; kępa wrzosu.

Wrzosowy, dotyczący wrzosu, zrobiony z wrzosu; ziemia **w-a** = na której rośnie wrzos; w *lm.*, **w-e,** rząd roślin z szeregu zrostopłatkowych, krzewy a. drzewa.

Wrzosówka, ziemia wrzosowa.

Wrzośnica, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Wrzód, guzowate zapalenie na ciele a. w ciele, w którym zebrała ś. ropa, ropień, abces, czyrak, fistuła.

Wrzucać, *dok.* Wrzucić; rzucać, miotać, ciskać, sypać co w środek czego; **w. co na co** = rzucać, ciskać, miotać co na wierzch czego, narzucać; **w. ś.,** rzucać ś., ciskać ś., wpadać w co a. na co; wrywać ś., wdzierać ś., napadać; *żart.*, wchodzić gwałtownie w co a. do czego: **w. ś. w dorożkę, w tramwaj** = wsiadać z rozmachem.

Wrzut, wrzucanie, wrzucenie.

Wrzutny, dotyczący wrzucania.

Wrzynać, *dok.* Werznąć; rznąc robić w czym zagłębienie, rowek, karb, fugę; wcinać, wkarbowywać; **w. ś.,** rozcinając, rozrzynając co, przenikać wewnątrz czego; wciskać ś., gnieść, uwierać.

Wsadzać, *dok.* Wsadzić; umieszczać co wewnątrz czego; sadowić, sadzić w czym; wsuwać, wtykać, wpychać, wciskać; umieszczać kogo w takim miejscu, że wyjść z niego trudno, zamykać gdzie: **w.** do kozy, do więzienia; umieszczać, sadzać, sadowić na wierzchu czego: **w.** na konia, **w.** czapkę na głowę; wynosić na urząd, na dostojeństwo; **w.** kogo na kogo, dawać mu wyższe miejsce, stanowisko, urząd, niż innemu; podszczuwać kogo, nasadzać kogo przeciw komu, podszczuwać, podbechtywać; **w. ś.,** być wsadzanym; dostawać ś. dokąd.

Wsadzić—*p. nied.* Wsadzać.

Wsarkać, *dok.* Wsarknąć; sarkając, siąkając, wciągać.

Wschodek, mały wschód, stopień; w *lm.*, **w-ki,** schodki.

Wschodni, dotyczący wschodu słońca, będący z tej strony, gdzie słońce zdaje ś. wschodzić; idący od wschodu; mieszkający na wschodzie, pochodzący ze wschodu; dotyczący Wschodu, t. j. wschodnio-południowej części Europy i Azji; kościół **w.** = grecko-katolicki; kwestja **w-a** = zagadnienia polityczne, związane ze Wschodem; języki, narody **w-ie**=semickie ś. mongolskie; rysy twarzy **w-ie**=semickie.

Wschodnio, *przysł.*, w kierunku na wschód a. ze wschodu: **w.**-południowy=leżący między wschodem a południem; **w.**-północny=leżący między wschodem a północą.

Wschodowaty, z kształtu podobny do wschodów, tarasowaty.

Wschodowy, dotyczący wschodu, odnoszący się do wschodów.

Wschodzić, *dok.* Wzejść, Wznijść, Wzniść; z niższego poziomu dostawać ś. na wyższy; o nasionach roślin: ukazywać ś. nad powierzchnią gleby, kiełkować, puszczać kiełki z ziemi; o ciałach niebieskich: ukazywać ś. nad linją horyzontu; zaczynać ś., brać początek, ukazywać się.

Wschodzień, wiatr wschodni.

Wschodzisty, wznoszący się w górę amfiteatralnie; dotyczący wschodów.

Wschopić się, pokwapić się.

Wschód, przedostawanie się z niższego miejsca na wyższe, podnoszenie ś., wschodzenie; miejsce, przez które wschodzi się w górę czego; jeden ze stopni schodów, drewniany, żelazny, kamienny, betonowy i t. p.; **w.** rośliny = kiełkowanie; o ciałach niebieskich: ukazywanie ś. nad linją horyzontu; strona świata, w której słońce wschodzi; kraje, leżące na wschodzie względem nas: blizki **w.** = Bałkany, Azja zachodnia, Egipt; daleki **w.** = Azja wschodnia, Chiny, Japonja, Indje, Syberja wschodnia; narody, zamieszkujące te kraje.

Wschwał, *przysł.*, w wyrażeniu: na **w.**=wybornie, znakomicie, doskonale, pysznie, nad wyraz.

Wsep, Wsypka, wsypywanie; to, co wsypują; poszewka, w którą wsypują pierze.

Wsiać—*p. nied.* Wsiewać.

Wsiadać, *dok.* Wsiąść, Wsieść; umieszczać ś., sadowić ś. w środku czego a. na wierzchu czego: **w.** na konia; dostawać ś. do środka czego a. na co; **w.** na kogo, brać nad kim górę, siodłać go, opanowywać; łajać kogo, besztać; napadać na kogo zbrojno, następować mu na kark; **w.** na kogo z góry = zacząć mu ostro wymyślać; **w.** na tron = wstępować; zapadać ś., osiadać, wklęsać.

Wsiadane (-ego), chwila przed wyruszeniem w drogę, wyjezdne; znak do wyruszenia w drogę, hasło do drogi; **na w-em**=przepicie pożegnalne przy odjezdnem, strzemienne.

Wsiadanie—*p.* Wsiadać.

Wsiarz, wieśniak, rolnik, ziemianin.

Wsiąk, wsiąkanie.

Wsiąkać, *dok.* Wsiąknąć; o płynie: przedostawać ś. wewnątrz jagiego ciała przez maleńkie otwory; wciągać, wchłaniać w siebie małemi otworami; *przen.*, przenikać, wrażać ś., ginąć bez śladu, przepadać, znikać.

Wsiąknąć—*p. nied.* Wsiąkać.

Wsiąść—*p. nied.* Wsiadać.

Wsiec—*p. nied.* Wsiekać.

Wsiekać, *dok.* Wsiec; za pomocą sieczenia, robienia otworu, wpuszczać, wsadzać co w co, wrzynać; wcinać.

Wsieść—*p. nied.* Wsiadać.

Wsiew, wsiewanie, wsianie; to, co ś. wsiewa: ziarno, nasienie; zasiew, posiew.

Wsiewać, *dok.* Wsiać; sypać, rzucać nasiona w ziemię, aby wzeszły; **w. ś.,** być wsiewanym.

Wsikać, *dok.* Wsiknąć; sikając wtryskiwać płyn wewnątrz czego, wstrzykiwać, wszprycowywać.

Wsiknąć—*p. nied.* Wsikać.

Wsina, licha, uboga wieś.

Wsisko, wielka, brzydka wieś; miejsce, gdzie niegdyś była wieś.

Wskakiwać, *dok.* Wskoczyć; skacząc dostawać ś. wewnątrz czego a. na wierzch czego; *przen.*, mieszać ś. do czego niepotrzebnie, wścibiać ś., wtrącać ś. do czego; porywać ś., zrywać ś. z miejsca gwałtownie.

Wskarmić, karmiąc podchować, podkarmić.

Wskasywać (się), *dok.* Wskasać (ś.); podkasywać (ś.), podginać (ś.), uginać (ś.).

Wskaz, giest rozkazujący, skinienie; rozkaz ustny; przekaz pieniężny, polecenie na piśmie, asygnacja; **w. sądowy**=wyrok, dekret.

Wskazać—*p. nied.* Wskazywać.

Wskazanie, *rzecz.* od Wskazać; rada, polecenie, rozkaz, wskazówka; cecha znamienna, wydarzenie typowe, pozwalające orjentować ś. w czym, określić co, przewidzieć co.

Wskazany, którego wskazano, pożądany, konieczny, wymagany samą logiką rzeczy.

Wskaziciel, palec wskazujący.

Wskazówka, to, co wskazuje nam drogę postępowania, pozwala określić co, zorjentować ś. w czym; rada, polecenie; **w.** u zegara = strzałka, pokazująca cyfry godzin, minut i sekund, indeks; podobna strzałka z różnych przyrządów technicznych i fizycznych.

Wskazujący, który wskazuje; palec **w.**=drugi (za wielkim).

Wskazywać, *dok.* Wskazać; ukazywać, pokazywać jakby palcem, wyciągniętym w pewnym kierunku i zwróconym ku pewnemu przedmiotowi, zwracać uwagę czyjąś na coś giestem a. słowem; znaczyć, oznaczać, znamionować, pozwalać przewidywać co; pouczać, jak co ma być zrobione, wykonane; **w.** kogo, skazywać na karę wyrokiem sądowym a. administracyjnym; rozkazywać, polecać, zalecać; oznajmiać komu swą wolę przez kogo; **w.** co na kogo, przekazywać, cedować, asygnować.

Wskaźnik, to, co ukazuje; wskazówka.

Wskoczyć—*p. nied.* Wskakiwać.

Wskok, *przysł.*, skokiem, biegiem, śpiesznie, szybko, co żywo, w lot.

Wskopać—*p. nied.* Wskopywać.

Wskopywać, *dok.* Wskopać; kopiąc poruszać, wzruszać spulchniać.

Wskos, *przysł.*, na poprzek, w poprzek, na ukos, na przełaj, ukośnie, ukosem, pochyło, na wskos.

Wskośnie, *przysł.*, ukośnie, ukosem, pochyło.

Wskośny, idący po linji przekątniej, ukośny, pochyły.

Wskórać, dopiąć celu, osiągnąć cel, dokazać swego, otrzymać co.

Wskroś, Wskróś, *przyśł.*, przez środek czego aż na drugą stronę, na wylot; dokładnie, doskonale, zupełnie, całkowicie; wszechstronnie, od końca do końca, na wskróś, skróś; pod włos.

Wskrzesać, *dok.* Wskrzesnąć; odzyskiwać nanowo życie, powracać do życia, ożywać, zmartwychwstawać; *przen.*, powracać do dawnego kwitnącego stanu.

Wskrzesać—*p. nied.* Wskrzesywać.

Wskrzesiciel, człowiek, który wskrzesza; Zbawiciel, Zbawca.

Wskrzesicielka, forma żeńska od Wskrzesiciel.

Wskrzesić, Wskrzesnąć—*p. nied.* Wskrzeszać.

Wskrzesywać, *dok.* Wskrzesać; wydobywać iskry, uderzając stalą o twardy kamień, krzesać.

Wskrzeszać, *dok.* Wskrzesić; przywracać życie zmarłemu; przywracać do dawnego kwitnącego stanu, do dawnego bytu; odnawiać, podźwigać nanowo; **w.** w pamięci=przypominać rzeczy dawne, zapomniane obrazy i wspomnienia, odnawiać je.

Wskrześca—*p.* Wskrzesiciel.

Wskrześnięcie, powrót do życia, zmartwychwstanie.

Wskrzykać, *dok.* Wskrzyknąć; odzywać się raz po raz głośno, wykrzykiwać.

Wskrzyknąć—*p. nied.* Wskrzykać.

Wskurzyć, wzbić kurzem, podkurzyć, podnieść w górę kurzawą.

Wsławiać, *dok.* Wsławić; czynić sławnym, rozsławiać, rozgłaszać czyjąś sławę; wychwalać, wysławiać; **w. ś.,** nabierać rozgłosu, stawać ś. sławnym; rozgłaszać ś., przechodzić z ust do ust, roznosić się.

Wsłuchać się—*p. nied.* Wsłuchiwać się.

Wsłuchiwać się, *dok.* Wsłuchać się; starać się dobrze słyszeć i zrozumieć, pilnie i uważnie słuchać, przysłuchiwać ś. odgłosom, starać ś. rozeznać słuchem.

Wsmarować—*p. nied.* Wsmarowywać.

Wsmarowywać, *dok.* Wsmarować; smarując starać ś., żeby smarowidło przenikło wewnątrz czego, wcierać; **w. ś.,** nacierać ś.; być wsmarowywanym.

Wsmętniony, zasmucony, smętny, melancholijny.

Wsobiać się, *dok.* Wsobić ś.; wciskać ś., wkradać ś., wdzierać ś., dostawać ś. dokąd podstępem; wkorzeniać się, zakorzeniać się, gruntować gdzie swoje panowanie, swoje władanie i t. p.

Wsolić, włożyć w sól, sól wsypać wewnątrz czego; **w.** komu baty = dać mu w skórę, obić go.

Wspaczać, *dok.* Wspaczyć; czynić wspacznym, nadawać kierunek wsteczny, czynić, że ś. coś cofa; sprawiać, że ś. coś komu nie udaje; **w. ś.,** iść w kierunku wstecznym, cofać się.

Wspaczność, kierunek wsteczny.

Wspaczny, skierowany wstecz, wsteczny, idący wspak; przeciwny, niepomyślny; zrozumiany a. wykonany w sposób przeciwny, niż należy, opaczny.

Wspak, *przysł.*, od końca do początku, w stronę wręcz przeciwną właściwemu kierunkowi, wstecz; przeciwnie, niż należy, na opak, opacznie; wbrew powszechnie przyjętym obyczajom, przeciwnie, niż inni czynią; w niwecz; pisać **w.**=

od prawej ręki do lewej; **w.** komu a. czyjej woli ś. stawić=sprzeciwiać ś., opierać ś.; **w.** obrócić się=pójść w niwecz.

Wspakiem, *przysł.*, wspak, na opak, opacznie.

Wspamiętać — *p. nied.* Wspamiętywać.

Wspamiętywać, *dok.* Wspamiętać; przypominać, wspominać, przywodzić na pamięć.

Wspaniale, *przysł.*, świetnie, okazale, ostentacyjnie, pysznie, przepysznie; hojnie, szczodrze, bogato, szczodrobliwie, szlachetnie, zacnie, wielkodusznie; wspaniałomyślnie.

Wspaniałomówny, wspaniały w mowie.

Wspaniałomyślnie, *przysł.*, szlachetnie, z darowaniem winy, zacnie, wielkodusznie, szczytnie, wzniośle, górnie.

Wspaniałomyślność, wspaniałość myśli, szlachetność, wzniosłość, zacność uczuć, szczytność, górność ducha, wielkoduszność.

Wspaniałomyślny, wspaniale, szlachetnie myślący, wielkoduszny, szczytny, wzniosły, zacny; szczodry, przebaczający, darowujący winy.

Wspaniałość, zacność, szlachetność, górność uczuć i myśli; wzniosłość ducha, wielkoduszność; okazałość, majestatyczność, przepych; hojność, szczodrobliwość, szczodrota.

Wspaniały, znany, szlachetny, wspaniałomyślny, wielkoduszny; przebaczający winy, łaskawy, hojny, szczodry, szczodrobliwy; odznaczający ś. przepychem, majestatyczny, okazały, pyszny, bogaty, świetny, pięknej postaci, pięknej budowy, imponujący ogromem i pięknością: **w.** budynek.

Wspanoszeć, wzbogacić ś., przyjść do zamożności, porość w pierze, nabrać pychy dorobkiewicza.

Wspanoszyć, panem uczynić, wzbogacić; **w. ś.**—*p.* Wspanoszeć.

Wspar, rodzaj samołówki na ptaki; ptasznik; na **w-rze**=na widoku, na oku wszystkich.

Wsparcie, podparcie, danie podpory, oparcie na czym; pomoc dana komu, zapomoga pieniężna, wspomożenie, jałmużna; **w. ś.**, oparcie ś. o co; sprzeciwianie się.

Wsparty, który się oparł na czym, oparty; który otrzymał wsparcie.

Wspiąć się—*p. nied.* Wspinać ś.

Wspierać, *dok.* Wesprzeć; dawać podporę, oparcie, opierać, dźwigać na sobie; *przen.*, pomagać, wspomagać, dawać pomoc, dawać wsparcie, udzielać zapomogi, zasiłku pieniężnego, wspomagać jałmużną; wstrzymywać natarcie, opierać ś., odpierać, spychać z jakiego miejsca, zmuszać do cofania ś.; zwalczać; **w.** pieniędzmi = udzielać jałmużny, zapomogi; **w.** radą = dobrze radzić, udzielać rady; **w. ś.**, mieć co za punkt oparcia, za podporę, opierać ś. na czym, na kim; *przen.*, znajdować w czym pomoc, wspomożenie, polegać na czym; radzić sobie, dawać sobie radę, ratować ś. czym; nawzajem ś. wspierać, nawzajem ś. podtrzymywać, by nie upaść; nawzajem sobie pomagać, nieść sobie pomoc wzajemną, dawać sobie nawzajem wsparcie; wstrzymywać ś. w natarciu, zatrzymywać ś. w pędzie, napotkawszy silną przeszkodę, cofać ś. z obranej drogi; sprzeciwiać się czemu, gardłować przeciw czemu, opór stawiać, opierać się czemu.

Wspiętrzyć (się), wznieść (się) piętrami, nastroszyć się.

Wspinać się, *dok.* Wspiąć się; o roślinach: piąć ś. w górę, czepiając się różnych przedmiotów, wić ś. w górę; o czworonogach: stawać na tylnych nogach, przed-

nie wraz z całym ciałem podnosząc do góry i przybierając postawę pionową, stawać dęba; o ludziach: podnosić ś. na palce dla dosięgnięcia czegoś a. zobaczenia czegoś przez wierzch zasłaniających przedmiotów; *przen.*, piąć ś. do góry, starać ś. zająć wyższe stanowisko pod jakim względem.

Wspławiać, *dok.* Wspławić; sprawiać, żeby coś pływało po wierzchu czego; moczyć.

Wspłodzić, spłodzić, stworzyć, wytworzyć, zrodzić.

Wspłonąć, zapalić ś. nagle płomieniem; wybuchnąć, spalić.

Wspłynąć —*p. nied.* Wspływać.

Wspływać, *dok.* Wspłynąć; wypływać na wierzch, pod wierzch.

Wspodobać się komu, wzbudzić ku sobie upodobanie.

Wspomagać, *dok.* Wspomóc; pomagać komu, wspierać kogo pomocą, udzielać komu pomocy, dawać ratunek; udzielać komu zasiłku pieniężnego, zapomogi, jałmużny; **w. ś.,** pomagać sobie wzajemnie, dawać sobie wzajemnie pomoc, wspierać ś. nawzajem.

Wspominać, *dok.* Wspomnieć; przywodzić sobie co na myśl, przypominać sobie co; zwracać uwagę na co, zastanawiać ś. nad czym; **w.** komu co=przywodzić na pamięć, przypominać; wzmiankować co, napomykać o czym.

Wspominek, wzmianka, wspomnienie; w *lm.*, **w-i,** uroczystość dla uczczenia pamięci zmarłych, zaduszki, dziady.

Wspomnieć —*p. nied.* Wspominać.

Wspomnienie, przywiedzenie sobie albo komu czego na pamięć, przypomnienie, odnowienie ś. w pamięci, obudzenie w pamięci, zrobienie wzmianki, napomknięcie; to, co sobie przypominamy, obraz zdarzeń minionych, odnowionych w pamięci.

Wspomocnik, ten, co wspomaga.

Wspomoga —*p.* Wspomożenie.

Wspomożenie, udzielenie pomocy; pomoc dana komu; wsparcie, zasiłek pieniężny, jałmużna.

Wspomożyciel, Wspomagacz, człowiek, który wspomaga.

Wspomóc —*p. nied.* Wspomagać.

Wspora, Wspór, to, co ś. podpiera; podpora, podstawa; w *budow.* kamień, stanowiący podstawę koksza a. łuku sklepieniowego: w podokienna=ściana od spodu okna, do tła izby sięgająca albo zamiast niej kratka, ze słupków zrobiona; w *fortyf.*, bryła z muru w kształcie różnoboku, stanowiąca część obwarowania forteczne go; *przen.*, zasada, podstawa, fundament, ostoja.

Wspornik, w *budown.*, kamień z pod spodu krzywo podciosany ze ściany sterczący i służący do podparcia wydatnego ścienneg pasa wyskoku wieńca w krajnik a. też tła kamiennego w balkoni

Wsporny, odnoszący ś. do wspo ry; podpierający, podtrzymujący

Wspólniczka, Spólniczka, kobieta, należąca do jakiego czyn spółki, przestępstwa, pracy.

Wspólnictwo, Spólnictwo, nale żenie do czego, współdziałani uczestnictwo, udział, spółka.

Wspólniczyć, Spólniczyć, nale żeć do czego wespół z kim, wspó nie działać, pracować z kim, br udział w czym, być uczestnikie czego.

Wspólnie, Spólnie, *przysł.*, łącznie, razem, wespół z innymi, wra z kimś drugim.

Wspólnik, Spólnik, towarzys kolega, człowiek, należący spółki z kim, do jakiego prze siębierstwa, do handlu z kim i nym, biorący w czym udział, czestnik.

Wspólność, Spólność, odbyw nie razem, przez wiele osób j kiej czynności a. pracy; posiad

nie czego przez wiele osób jednocześnie, wspólne władanie czego, własność komunistyczna.

Wspólnota, Spólnota, wspólna własność czegoś, co należy do pewnej grupy ludzi, np. gminy; jednota.

Wspólny, Spólny, jeden dla wszystkich, powszechny, ogólny; zobopólny, wzajemny; wspólnie do innych należący; zarówno i innych obchodzący, jednako wszystkich tyczący się.

Współ, Wespół, *przysł.*, razem, wspólnie z innym, łącznie, wraz, społem; wzajemnie, zobopólnie.

Współapostoł, Spółapostoł, towarzysz w apostolstwie, apostoł w stosunku do drugiego apostoła.

Współarendarz, Spółarendarz, człowiek arendujący, dzierżawiący co, wspólnie z drugim arendarzem, współdzierżawca.

Współbiesiadnictwo, wspólne pożycie dwuch a. więcej gatunków roślinnych a. zwierzęcych w celu wzajemnego żywienia ś. albo wspólnej obrony, współżycie, symbjoza, komensalizm.

Współbiesiadniczka, Spółbiesiadniczka, kobieta, należąca do biesiady, biesiadująca razem z innymi, uczestniczka biesiady.

Współbiesiadnik, Spółbiesiadnik, mężczyzna, biesiadujący wspólnie, razem z innymi, uczestnik biesiady; zwierzę a. roślina, żyjące we współbiesiadnictwie z innym zwierzęciem a. rośliną.

Współbiesiadować, Spółbiesiadować, biesiadować wspólnie, razem z innymi, brać z innymi udział w biesiadzie.

Współbiskup, Spółbiskup, biskup w stosunku do innego biskupa.

Współbliźni, Spółbliźni, bliźni w stosunku do innego bliźniego.

Współbojować, Spółbojować, bojować razem z innymi, współwojować, uczestniczyć w boju.

Współbojownik, Spółbojownik, człowiek, wojujący razem z innymi, uczestnik bojów.

Współbrat, Spółbrat, człowiek w stosunku do innego człowieka, bliźni; brat w stosunku do brata; w *lm.*, **w-cia,** wszyscy ludzie, wszyscy chrześcijanie; synowie jednej ojczyzny, rodacy.

Współbraterski, Spółbraterski, należący wspólnie do brata, do braci; koleżeński.

Współbraterstwo, Spółbraterstwo, braterstwo, przyjaźń braterska, koleżeństwo.

Współbrzmieć, Spółbrzmieć, stanowić z czym jedno brzmienie, stanowić brzmienie wspólne, brzmieć wraz z czymś harmonijnym akordem.

Współcechowy, Spółcechowy, należący do tegoż cechu; *rzecz.*, członek tegoż cechu.

Współcesarz, Spółcesarz, cesarz, panujący wspólnie z innym cesarzem w tym samym kraju.

Współchrześcijanin, Spółchrześcijanin, chrześcijanin w stosunku do drugiego chrześcijanina, brat w Chrystusie.

Współcierpieć, Spółcierpieć, cierpieć wspólnie z kim, dzielić czyją boleść, okazywać komu swoje współczucie, ubolewać nad czyimś cierpieniem.

Współcieszyć się, Spółcieszyć się, cieszyć ś. wraz z innymi, dzielić czyjąś radość.

Współczesność, Spółczesność, jednoczesność, istnienie w jednym czasie; to, co istnieje w jednym czasie z czymś innym, pokolenie współczesne, życie współczesne.

Współczesny, Spółczesny, dziejący ś. a. żyjący w tym samym czasie, co i inni a. coś innego; *rzecz.*, człowiek, żyjący w tym samym czasie, co i ktoś inny.

Współcześniczka, Spółcześniczka, forma ż. od Współcześnik.

Współcześnie, Spółcześnie, *przysł.*, jednocześnie z kim, z czym, w tym samym czasie, co i coś innego.

Współcześnik, Spółcześnik, człowiek, żyjący w tym samym czasie, co i ktoś inny, współczesny.

Współczłowiek, Spółczłowiek, człowiek w stosunku do innego człowieka, bliźni.

Współczucie, Spółczucie, podzielanie czyjegoś smutku, odczuwanie czyjejś niedoli, troski, litość, politowanie, współubolewanie.

Współczuć, Spółczuć, czuć razem z kimś, czuć to samo, co i ktoś inny, dzielić, podzielać czyjeś uczucia.

Współczynnik, Spółczynnik, w *mat.*, czynnik liczbowy wyrazu algiebraicznego, koeficjent.

Współczynny, Spółczynny, działający wspólnie z kim innym.

Współdłużnik, Spółdłużnik, dłużnik w stosunku do innych dłużników tego samego wierzyciela.

Współdymny, Spółdymny, używający tegoż ogniska, co i ktoś inny; *rzecz.*, człowiek, używający wspólnego z kim ogniska, współmieszkaniec, współlokator.

Współdyrektor, Spółdyrektor, człowiek, zarządzający czym wspólnie z kimś innym, stojący na czele jakiejś instytucji, szkoły, fabryki i t. p. wspólnie z kimś innym.

Współdziałacz, Spółdziałacz, człowiek, wspólnie w czym działający z kimś innym, wspólnie przyczyniający ś. do czego, biorący udział w czym, współczynny.

Współdziałać, Spółdziałać, działać wspólnie z kim, brać udział, uczestniczyć w czym, przykładać ś., przyczyniać ś. do czego.

Współdziałanie, Spółdziałanie, wspólne działanie z kimś innym, uczestnictwo, udział w działaniu wraz z innemi.

Współdziedzic, Spółdziedzic, człowiek, będący dziedzicem razem z kimś innym; człowiek, posiadający jaką własność wspólnie z kimś innym.

Współdziedzictwo, Spółdziedzictwo, wspólne dziedzictwo, własność wspólna, wspólne władanie.

Współdziedziczka, Spółdziedziczka, forma ż. od Współdziedzic.

Współdziedziczyć, Spółdziedziczyć, dziedziczyć wspólnie z kim innym, być współwłaścicielem majątku.

Współdzierżawca, Spółdzierżawca, człowiek, dzierżawiący co wraz z kimś innym, współarendarz.

Współdzierżawczyni, Spółdzierżawczyni, forma żeń. od Współdzierżawca.

Współdzierżawić, Spółdzierżawić, dzierżawić, trzymać w dzierżawie co wspólnie z kimś innym.

Współdzierżeć, Spółdzierżeć, posiadać co wspólnie z kimś innym, być współwłaścicielem czego.

Współgłoska—*p.* Spółgłoska.

Współgłośny, Spółgłośny, wydający dźwięk wspólnie z innym dźwiękiem.

Współgość, Spółgość, gość w stosunku do innych gości, będący gościem jednocześnie z innym gościem, współbiesiadnik.

Współgrający, Spółgrający, grający razem z kim; *rzecz.*, grający razem z innemi grającemi.

Współgranicze, Spółgranicze, wspólna granica dwu krajów, dwu majątków, pogranicze, miedza graniczna.

Współgraniczny, Spółgraniczny, graniczący z czym, graniczny, ościenny.

Współgrzeszny, grzeszący wraz z kim innym.

Współgrzeszyć, Spółgrzeszyć, grzeszyć wspólnie z kim innym.

Współhandlować, Spółhandlować, handlować razem z kim innym.

Współherbownik, Spółherbownik, złowiek, należący do jednego z kimś herbu, współklejnotnik.

Współhetman, Spółhetman, towarzysz hetmana, hetman, będący hetmanem jednocześnie z innym hetmanem.

Współimienniczka, forma ż. od Współimiennik.

Współimiennik, człowiek, mający to samo imię, co i ktoś inny, imiennik.

Współimienny, Spółimienny, mający toż samo imię, co i ktoś inny, współznaczny.

Współistnie, Spółistotnie, *przysł.*, z zupełną jednością co do istoty.

Współistnieć, Spółistnieć, istnieć razem, jednocześnie z kim albo z czym.

Współistnienie, Spółistnienie, jednoczesne istnienie z kim albo z czym.

Współistność, Spółistność, współistota; współistnienie.

Współistny, Spółistotny, posiadający jedną istotę wraz z kimś a. czymś innym.

Współistota, Spółistota, istota, istniejąca razem, jednocześnie z inną.

Współistotnie, *przysł.*—*p.* Współistnie.

Współistotny—*p.* Współistny.

Współjadać, Spóljadać, jadać u jednego stołu razem z kimś innym, stołować ś. razem z kim.

Współjednoczyć, Spóljednoczyć, z wielu tworzyć jedno, jednoczyć, łączyć, zespalać.

Współjestestwo, Spóljestestwo, tosamość istoty, jestestwa; spólne jestestwo, spólna istota trzech osób Trójcy Świętej, jako jeden z dogmatów wiary chrześcijańskiej.

Współka, Spółka, połączenie ś., związek dwu albo kilku osób dla wspólnych celów, dla prowadzenia wspólnego przedsiębiorstwa, handlu, fabryki; wspólność zysku a. straty w równych częściach: grać w karty na **w-ę**, trzymać na loterji na **w-ę**; obcowanie, stosunek z kim, współdziałanie z kim, należenie do współki z kim, wspólnictwo; powiedziały jaskółki, że niedobre są **w-i** = mają współki swoje strony ujemne.

Współklejnotnik, Spółklejnotnik, człowiek, należący do tegoż herbu, co i ktoś inny, współherbownik.

Współkolega, Spółkolega, wspólnik w jakim zawodzie: kolega, towarzysz szkolny.

Współkompan, Spółkompan, towarzysz, spólnik.

Współkostera, Spółkostera, towarzysz gry hazardownej.

Współkować, Spółkować, mieć z kim stosunek, związek, obcować, przestawać z kim; **w. ś.**, łączyć ś., jednoczyć ś., zapalać ś.; o zwierzętach: łączyć ś. w pary.

Współkowanie, *rzecz.*, od Współkować; związek cielesny dwu płci, parzenie ś.

Współkrólować, Spółkrólować, królować, panować wspólnie z kimś innym.

Współkupczyć, Spółkupczyć, prowadzić handel wspólnie z kimś innym, mieć z kim współkę handlową.

Współmęczennica, Spółmęczennica, forma żeńska od Współmęczennik.

Współmęczennik, Spółmęczennik, mężczyzna męczony, znoszący męki razem z kimś innym.

Współmęczeństwo, Społmęczeństwo, męczeństwo wspólne z innymi.

Współmierność, Spólmierność, w *mat.*, taki stosunek wzajemy dwu wielkości, że posiadają one wspólną miarę.

Współmierny, Spólmierny, w *mat.*, posiadający wspólną miarę z czymś innym; wielkości **w-e**;

przen., nie dający ś. porównać z kimś a. czymś innym; nie pozostający w należytym stosunku z kimś a. czymś innym.

Współmieszczanin, Spółmieszczanin, mieszkaniec tego samego miasta, co i inny, współobywatel.

Współmieszkać, Spółmieszkać, mieszkać razem z kimś innym.

Współmieszkaniec, Spółmieszkaniec, człowiek, mieszkający w tym samym domu, mieście a. wsi, co ktoś inny.

Współmieszkanka, Spółmieszkanka, forma żeńska od Współmieszkaniec.

Współmiłośnica, Spółmiłośnica, współzalotnica, współkochanka.

Współmiłośnictwo, Spółmiłośnictwo, współzawodnictwo w miłości, współzalotnictwo.

Współmiłośnik, Spółmiłośnik, współzawodnik w miłości, współzalotnik, współamator.

Współmodlitwa, Spółmodlitwa, modlitwa wspólna.

Współnabywca, Spólnabywca, człowiek, ktory nabywa a. nabył coś wspólnie, na współkę z kim innym.

Współnadzorca, Spólnadzorca, człowiek, mający nadzór nad czym wspólnie z kimś innym.

Współniebianin, Spólniebianin, człowiek, dzielący wieczne szczęście z innymi w niebie.

Współniewola, Spólniewola, wspólność niewoli, wspólna niewola.

Współniewolnik, Spólniewolnik, niewolnik w stosunku do innych niewolników, towarzysz niewoli.

Współobecność, Spółobecność, obecność jednoczesna dwuch a. kilku osób w jednym miejscu.

Współobecny, Spółobecny, obecny czemu jednocześnie z kim innym, będący w jednym miejscu, jednocześnie z kimś innym.

Współobiadować, Spółobiadować, jeść obiad razem z kimś inn współjadać, należeć do uczty biesiady wspólnie z kim inn

Współobwiniać, Spółobwinia *dok.* Współobwinić, Spółobwi obwiniać kogo razem z inny wspólnictwo w czym.

Współobwiniony, Spółobwini obwiniony razem z kimś inn współoskarżony.

Współobywatel, Spółobywat mieszkaniec tego samego mi kraju, państwa, co i ktoś i rodak.

Współobywatelka, Spółobyw ka, forma żeńska od Współ watel.

Współobywatelstwo, Spółob telstwo, wspólnictwo w pr obywatelskim; *zbior.*, współ watele.

Współodkupiciel, Spółodkupi ten, który co odkupił raze kimś innym.

Współopieka, Spółopieka, ka, wykonywana wspólnie z innym.

Współopiekun, Spółopiekun, wiek, któremu poruczono op nad kim a. nad czym wsp z kimś innym; człowiek, proteguje kogo wspólnie z innym, współorędownik.

Współopiekunka, forma że od Współopiekun.

Współopiekuństwo, Spółopie stwo, stanowisko, obowiązki w opiekunów.

Współorędowniczka, Spółor wniczka, forma żeńska od W orędownik; przyczyniająca kim, wspólnie z kim innym.

Współorędownik, Spółorędo mężczyzna, orędujący za ki zem z kimś innym.

Współoskarżać, Spółoskarż *dok.* Współoskarżyć, Spółoskarżyć; oskarżać, obwiniać kogo nocześnie a. razem z inny wspólnictwo w czym.

Współoskarżyciel, Spółoskarżyciel, człowiek, który oskarża razem z innymi.

Współożywiać, Spółożywiać, *dok.* Współożywić, Spółożywić; ożywiać razem a. jednocześnie z kimś innym.

Współpanować, Spółpanować, panować wspólnie z kim innym, dzielić z kimś panowanie.

Współparafjanin, Spółparafjanin, mężczyzna, mieszkający w tejże parafji, co i inny parafjanin.

Współparafjanka, forma żeńska od Współparafjanin.

Współplemiennik, Spółplemiennik, mężczyzna, należący do tegoż plemienia, co i ktoś inny.

Współplemienny, Spółplemienny, należący do tegoż plemienia.

Współplemię, Spółplemię, jedność plemienia, wspólność plemienna.

Współpłacić, Spółpłacić, płacić razem z kimś innym.

Współpłakać, Spółpłakać, płakać razem z kimś innym.

Współpoddanka, Spółpoddanka, poddanka w stosunku do innych poddanek.

Współpoddany, Spółpoddany, pozostający w tymże, co i ktoś inny, poddaństwie.

Współpodróżniczka, Spółpodróżniczka, Współpodróżna, Spółpodróżna, towarzyszka podróży, odbywająca podróż razem z inną podróżującą.

Współpodróżnik, Spółpodróżnik, Współpodróżny, Spółpodróżny, towarzysz podróży.

Współpodróżować, Spółpodróżować, podróżować razem z kim innym.

Współpogrzebać, Spółpogrzebać, Współpogrześć, Spółpogrześć, pogrzebać razem z kimś innym.

Współpomagać, Spółpomagać, pomagać komu razem z kimś innym.

Współpomocnica, Spółpomocnica, forma żeńska od Współpomocnik.

Współpomocnik, Spółpomocnik, pomocnik w stosunku do innego pomocnika, pracujący razem, pomagający razem z innym w jakiej pracy.

Współposiadacz, Spółposiadacz, człowiek, posiadający coś na własność razem z kimś innym.

Współposiadaczka, Spółposiadaczka, forma żeńska od Współposiadacz.

Współposiadać, Spółposiadać, posiadać coś wspólnie z kimś innym.

Współposłaniec, Spółposłaniec, człowiek, posłany razem z innym posłańcem, współgoniec.

Współposłannik, Spółposłannik, człowiek, którego posłano razem z kimś innym, współdelegat.

Współpośrednictwo, Spółpośrednictwo, pośrednictwo wspólne z kimś innym.

Współpośrednik, Spółpośrednik, człowiek, pośredniczący wraz z kimś innym w jakiejś sprawie.

Współpowietnik, Spółpowietnik, mieszkaniec tego samego powiatu.

Współpozwany, Spółpozwany, człowiek obwiniony i pozwany do sądu wraz innemi osobami.

Współpracować, Spółpracować, być zajętym jakąś pracą wraz z kim innym a. z innymi.

Współpracownica, Spółpracownica, forma żeńska od Współpracownik.

Współpracownictwo, Spółpracownictwo, praca wspólna z jedną lub wielu osobami, udział w jakiejś pracy, przyczynianie ś. do wykonania czego; **w.** w jakimś piśmie=zasilanie go pracami swego pióra; **w.** w jakim interesie, sklepie, fabryce=stanowisko, zajęcie pracownika, urzędnika i t. p.

Współpracownik, Spółpracownik,

mężczyzna, wykonywający jakąś pracę wraz z kimś innym, biorący udział w jakiejś pracy; w. w jakimś piśmie, gazecie = literat, dziennikarz, zamieszczający w nich prace swego pióra; w. w jakimś biurze, sklepie, fabryce = pracownik, pomocnik, urzędnik.

Współprośba, Spółprośba, prośba wspólna z innemi osobami.

Współprzedawca, Spółprzedawca, człowiek, sprzedający coś wspólnie z innemi osobami.

Współprzemiana, Spółprzemiana, przemiana wspólna, jednoczesna.

Współprzyczyna, Spółprzyczyna, przyczyna, działająca razem z innemi przyczynami.

Współprzyjaciel, Spółprzyjaciel, przyjaciel wspólny.

Współprzynosić, Spółprzynosić, *dok.* Współprzynieść, Spółprzynieść; przynosić razem z innemi.

Współprzysięga, Spółprzysięga, przysięga, złożona wspólnie i jednocześnie z innemi osobami.

Współprzytomny, Spółprzytomny, obecny, przytomny razem z kimś innym.

Współradca, Spółradca, należący do rady jednocześnie z innymi, radca w stosunku do innych radców, w stosunku do sprawy, będącej przedmiotem narady.

Współradość, Spółradość, radość wspólna, radość, dzielona z innemi osobami.

Współradośny, Spółradośny, wyrażający radość wspólną.

Współradzić, Spółradzić, radzić wraz z innemi, naradzać ś. z kimś wspólnie.

Współredaktor, Spółredaktor, mężczyzna, redagujący co wspólnie z kimś innym, będący na czele jakiej redakcji wspólnie z innym redaktorem.

Współregiencja, Spółregiencja, regiencja, wykonywana wspólnie z innemi osobami, współrządztwo.

Współregient, Spółregient, gient w stosunku do innych gientów, rządzących z nim ws nia.

Współrękojmia, Spółrękojmia rękojmia wspólna kilku osób, kojmia solidarna; poręczyciel lidarny.

Współrobotnik, Spółrobotnik, botnik w stosunku do innych botników; towarzysz roboty.

Współrodactwo, Spółrodactw stosunek między współrodaka należenie do tego samego kr narodu, państwa.

Współrodaczka, Spółrodaczk forma żeńska od Współrodak.

Współrodak, Spółrodak, cz wiek, należący do tego sam narodu, co i ktoś inny, rod współziomek, ziomek, kompat jota.

Współrodny, Spółrodny, urod ny razem z innym a. innemi.

Współrozkazać—*p. nied.* Wsp rozkazywać.

Współrozkazywać, Spółrozka wać, *dok.* Współrozkazać, Sp rozkazać; rozkazywać wraz z ki innym, dzielić z kimś władzę, (wództwo, współpanować wsp rzędnie.

Współrówiennica, forma żeńs od Współrówiennik.

Współrówiennik, Spółrówienn człowiek, będący w jednym w ku z kim, rówiennik, rówieśn

Współrówieśnica—*p.* Współ wiennica.

Współrówieśnik — *p.* Współ wiennik.

Współrówność, Spółrówność, wność względem kogo, równo w stosunku do innych.

Współrówny, Spółrówny, rów z kimś innym.

Współruch, Spółruch, ruch, o jawiający ś. w innych nerwa przy działaniu jednego z nerwó ruchowych, ruch jednoczesny.

Współrząd, Spółrząd, rząd, rząd wspólny, rządzenie wspólne z kimś innym.

Współrządca, Spółrządca, człowiek, rządzący wspólnie z kimś innym, monarcha, panujący wspólnie z innemi monarchami, współregient; człowiek, administrujący czym razem z kim innym.

Współrządztwo, wspólne rządy, sprawowane wspólnie z kimś innym.

Współrzecznik, Spółrzecznik, rzecznik, orędownik w stosunku do innych rzeczników, współpatron.

Współrzemieślnik, Spółrzemieślnik, towarzysz w rzemiośle.

Współrzędny, postawiony w jednym rzędzie wraz z innemi: zdania w-e=zdania główne względem siebie a. zdania poboczne, odnoszące ś. do jednego głównego względem siebie.

Współsędzia, Spółsędzia, sędzia, sądzący jaką sprawę z innemi sędziami, towarzysz sędziego.

Współsiedzieć, Spółsiedzieć, siedzieć razem z kim.

Współsiostra, Spółsiostra, siostra w stosunku do innej siostry; siostra w Chrystusie.

Współsługa, Spółsługa, służący a. służąca w stosunku do innych służących tegoż pana.

Współsłużba, Spółsłużba, służba wspólna.

Współsłużebnica, Spółsłużebnica, forma żeńska od Współsłużebnik.

Współsłużebnik, Spółsłużebnik, towarzysz służby.

Współsłużyć, Spółsłużyć, służyć razem z kimś innym.

Współspadkobierca, Spółspadkobierca, mężczyzna, na którego spada sukcesja wraz z innemi spadkobiercami.

Współspadkobierczyni, forma żeńska od Współspadkobierca.

Współspajać, *dok.* Współspoić; łączyć razem, spajać, zespalać.

Współsprawca, Spółsprawca, człowiek, który wraz z innemi dopuścił ś. jakiegoś czynu, współwinowajca.

Współsprawczyni, forma żeńska od Współsprawca.

Współstołowniczka, forma żeńska od Współstołownik.

Współstołownik, Spółstołownik, mężczyzna, stołujący ś. gdzie razem z kimś innym.

Współstworzenie, stworzenie w stosunku do innych stworzeń, stworzenie takie, jak i my.

Współswat, Spółswat, swat w stosunku do innych swatów; swatający jednocześnie z kim innym.

Współsypiać, Spółsypiać, sypiać z kim razem.

Współśpiewaczka, Spółśpiewaczka, forma żeńska od Współśpiewak.

Współśpiewać, Spółśpiewać, śpiewać z kimś razem.

Współśpiewak, Spółśpiewak, śpiewak, występujący wraz z innemi śpiewakami w chórze, w operze i t. p.

Współśrodkowość, w figurach gieometrycznych posiadanie wspólnego środka, koncentryczność.

Współśrodkowy, Spółśrodkowy, w *mat.*, o kołach, kulach i innych figurach: mający wspólny środek, koncentryczny.

Współświadczyć, Spółświadczyć, świadczyć wspólnie z kimś innym.

Współświadek, Spółświadek, świadek, świadczący razem z innym świadkiem w tejże sprawie.

Współświekier, Spółświekier, świekier w stosunku do innych świekrów.

Współświęcić, Spółświęcić, święcić razem z kimś.

Współświętować, świętować razem z kimś innym.

Współtancerz, Spółtancerz, człowiek, tańczący razem z kim innym, uczestnik tańca.

Współtowarzystwo, Spółtowarzystwo, stosunek wzajemny towarzyszów.

Współtowarzysz, Spółtowarzysz, towarzysz, kolega w jakiejś pracy, w zawodzie, w szkole.

Współtowarzyszyć, Spółtowarzyszyć, być towarzyszem czyim.

Współtraktować, Spółtraktować, traktować razem z kimś o jakim przedmiocie a. o jaki interes.

Współtworzyć, Spółtworzyć, tworzyć wspólnie z kimś innym.

Współtwór, Spółtwór, twór, istniejący jednocześnie z innym tworem.

Współtwórca, Spółtwórca, człowiek, tworzący co z kimś innym.

Współubiegacz, Spółubiegacz, spółubiegający ś., współzalotnik, rywal, współzawodnik, konkurent.

Współubiegać się, Spółubiegać się, starać ś. ubiec, uprzedzić innego, jednocześnie starającego ś. o co; konkurować, rywalizować, emulować, współzawodniczyć o co.

Współubolewać, Spółubolewać, podzielać czyjąś boleść, żałować czego wspólnie z kimś innym, mieć współczucie względem kogo.

Współuczennica, Spółuczennica, uczennica w stosunku do innych uczennic, towarzyszka nauki, koleżanka.

Współuczeń, Spółuczeń, uczeń w stosunku do innych, towarzysz nauki, kolega.

Współuczestnictwo, Spółuczestnictwo, udział w czym, uczestnictwo w czym wraz z innemi.

Współuczestniczka, forma żeńska od Współuczestnik.

Współuczestnik, Spółuczestnik, człowiek, biorący udział w czym, uczestnik.

Współudział, Spółudział, udział w jakiej pracy, w jakiej sprawie, w jakim przedsiębiorstwie, wspólnie z kimś innym, należenie do czego, uczestnictwo w czym.

Współurzędniczka, forma żeńska od Współurzędnik.

Współurzędnik, Spółurzędnik, towarzysz, kolega w urzędowaniu.

Współurzędowy, Spółurzędowy, pochodzący ze wspólności urzędu.

Współustanawiać, *dok.* Współustanowić; ustanawiać coś wspólnie z kimś innym.

Współustanowiciel, Spółustanowiciel, człowiek, biorący udział w ustanawianiu czego.

Współustanowić—*p. nied.* Współustanawiać.

Współuwielbiać, Spółuwielbiać, *dok.* Współuwielbić, Spółuwielbić; uwielbiać wraz z innym.

Współużywać, Spółużywać, używać czego wspólnie z kimś innym.

Współwalczący, Spółwalczący, człowiek, walczący z kimś innym przeciw wspólnemu wrogowi.

Współwalczyć, Spółwalczyć, walczyć wspólnie z kimś przeciw wspólnemu wrogowi, współbojować.

Współwalka, Spółwalka, walka, odbywana wspólnie z kimś, walka przeciw wspólnemu wrogowi, dla wspólnych celów.

Współwędrować, Spółwędrować, podróżować razem z kimś innym.

Współwędrowiec, Spółwędrowiec, towarzysz wędrówki, podróży.

Współwędrówka, Spółwędrówka, wspólna wędrówka, podróż, odbywana razem z kim.

Współwiecznie, Spółwiecznie, *przysł.*, wiecznie z kim; współcześnie.

Współwieczność, Spółwieczność, wieczność wspólna dwu a. kilku istotom; współczesność, jednoczesność.

Współwieczny, Spółwieczny, równie wieczny, jak i ktoś inny, współprzedwieczny.

Współwiedzieć, Spółwiedzieć, wiedzieć o czym wraz z innym.

Współwięzień, Spółwięzień, więzień w stosunku do innych więźniów, towarzysz więzienia, niewoli.

Współwina, Spółwina, wina, popełniona wspólnie z kimś innym.

Współwinny, Spółwinny, mający udział w jakiej winie.

Współwinowajca, Spółwinowajca, winowajca, który popełnił jakąś winę wspólnie z kimś innym.

Współwinowajczyni, forma żeńska od Współwinowajca.

Współwładać, Spółwładać, panować wraz z kimś innym.

Współwładca, Spółwładca, człowiek, mający udział we władzy najwyższej, władający razem z innemi.

Współwładczyni, Spółwładczyni, forma żeńska od Współwładca.

Współwładność, Spółwładność, wspólność władzy z kim.

Współwładztwo, Spółwładztwo, władza, rządy wspólne z kimś innym.

Współwłasność, Spółwłasność, własność wspólna z kimś innym.

Współwłaściciel, Spółwłaściciel, człowiek, posiadający jakąś rzecz wspólnie z kimś innym.

Współwłaścicielka, forma żeńska od Współwłaściciel.

Współwojować, Spółwojować, współbojować, współwalczyć, wojować razem z kim innym.

Współwojownik, Spółwojownik, mężczyzna, wojujący razem z drugim przeciw wspólnemu wrogowi.

Współwstać, Spółwstać—*p. nied.* Współwstawać.

Współwstawać, Spółwstawać, *dok.* Współwstać, Spółwstać; wstawać razem z kim innym.

Współwybierać, Spółwybierać, *dok.* Współwybrać, Spółwybrać; wybierać razem z kimś innym.

Współwyborca, Spółwyborca, wyborca w stosunku do innych wyborców, należący do wspólnych wyborów.

Współwybrać, Spółwybrać — *p. nied.* Współwybierać.

Współwychodźca, Spółwychodźca, towarzysz w wychodźtwie, współemigrant.

Współwychować—*p. nied.* Współwychowywać.

Współwychowanica, Spółwychowanica, Współwychowanka, Spółwychowanka, kobieta, wychowana a. wychowywana razem z kimś innym.

Współwychowaniec, Spółwychowaniec, chłopiec, młodzieniec, wychowany a. wychowywany z kimś innym.

Współwychowywać, *dok.* Współwychować; wychowywać razem z kimś innym.

Współwydawca, Spółwydawca, wydawca, wydający co wspólnie z kimś innym.

Współwyganiać, Spółwyganiać, *dok.* Współwygnać, Spółwygnać; wyganiać razem z kimś innym.

Współwygnać—*p. nied.* Współwyganiać.

Współwygnanie, Spółwygnanie, wygnanie wspólne z wieloma innymi.

Współwygnaniec, Spółwygnaniec, człowiek, wygnany wraz z innemi, towarzysz wygnania.

Współwygnanka, forma żeńska od Współwygnaniec.

Współwyliczać, Spółwyliczać, *dok.* Współwyliczyć, Spółwyliczyć; wyliczać wraz kimś innym.

Współwyliczyć—*p. nied.* Współwyliczać.

Współwyznawca, Spółwyznawca, człowiek, jednego z kimś wyznania, jednych z kimś zasad filozo-

ficznych, religijnych, naukowych, estetycznych, politycznych i t. p.

Współwyzwoleniec, Spółwyzwoleniec, człowiek, wyzwolony wraz z kimś innym.

Współwznieść—*p. nied.* Współwznosić.

Współwznosić, Spółwznosić, *dok.* Współwznieść, Spółwznieść; wznosić co razem z kimś innym, razem a. jednocześnie z czym innym.

Współwzrastać, Spółwzrastać, *dok.* Współwzrosnąć, Spółwzrosnąć; wzrastać wspólnie z kimś a. z czymś.

Współwzrosnąć—*p. nied.* Współwzrastać.

Współzabójca, Spółzabójca, człowiek, który wspólnie z kimś zabił kogo a. co.

Współzalotnica, Spółzalotnica, forma żeńska od Współzalotnik.

Współzalotnictwo, Spółzalotnictwo, prowadzenie zalotów jednocześnie z kimś innym, współubieganie ś., konkurencja, rywalizacja miłosna.

Współzalotniczka, Spółzalotniczka—*p.* Współzalotnica.

Współzalotnik, Spółzalotnik, współzawodnik, konkurent, rywal.

Współzawodnica, Spółzawodnica, Współzawodniczka, Spółzawodniczka, forma żeńska od Współzawodnik.

Współzawodnictwo, Spółzawodnictwo, ubieganie ś. o co razem z kimś, rywalizacja, konkurencja.

Współzawodniczka —*p.* Współzawodnica.

Współzawodniczyć, Spółzawodniczyć, iść z kim w zawody, ubiegać ś. o co wspólnie z kim, rywalizować, konkurować o co.

Współzawodnik, Spółzawodnik, mężczyzna, ubiegający ś. o co razem z kimś, współzawodnik, konkurent, rywal.

Współziemianin, Spółziemianin, mieszkaniec tej samej ziemi, powiatu, krainy, prowincji, co i ktoś inny.

Współziemianka, forma żeńska od Współziemianin.

Współziomek, Spółziomek, człowiek, pochodzący z jednej ziemi, z jednego kraju, z jednego państwa z kimś innym.

Współznaczny, Spółznaczny, jednoznaczny.

Współżołnierz, Spółżołnierz, towarzysz broni.

Współżycie, pożycie wspólne z kimś—*p.* Symbjoza.

Współżywić się, Spółżywić się, żywić ś. wspólnie z kimś innym.

Wspór—*p.* Wspora.

Wspuchnąć, nabrzmieć, spuchnąć, napuchnąć, wzdąć ś. od puchliny.

Wspuszyć, napuszyć w górę, wzdąć, zrobić napuszonym; **w. ś.,** napuszyć ś., nadąć ś.; *przen.,* stać ś. zarozumiałym.

Wspychać się, wzbijać ś. w pychę, wynosić ś.

Wstać—*p. nied.* Wstawać.

Wstawa—*p.* Sinus.

Wstawać, *dok.* Wstać; z położenia siedzącego a. leżącego przechodzić w stojące, pionowe; **w.** przed kim=dla uczczenia go podnosić ś. z siedzenia; **w.** z łóżka= podnosić ś. po śnie a. chorobie; **w.** z martwych=powracać do życia; o słońcu, księżycu, gwiazdach=wschodzić; włosy mi **w-ają** na głowie z przerażenia=jeżą ś.; *przen.,* rozpoczynać ś., urzeczywistniać ś., nabierać kształtów realnych, wszczynać ś., przychodzić do życia; ruszać ś., ocykać ś. z apatji; wznosić ś., podnosić ś., sterczeć.

Wstawiać, *dok.* Wstawić; stawiać co w środku czego, wkładać co do czego, umieszczać co wewnątrz czego, wsadzać co do czego; wprawiać, osadzać co na pewnym miejscu: **w.** szybę w oknie,

w. sztuczne oko; sztuczne zęby; **w.** kogo na tron, na dostojeństwo, na państwo=wprowadzać, osadzać, pomagać uzyskać; *żart.*, **w.** wódkę, wino = pić; **w. ś.**, być wstawianym; **w. ś. w** co = wtrącać ś., mieszać ś.; **w. ś.** za kim=zanosić za kim prośbę, wnosić instancję, bronić kogo przed kim; *żart.*, upijać ś., urżynać ś.

Wstawiciel, Wstawiacz, człowiek, który wstawia, wkłada, wprawia co; człowiek, który wstawia ś. za kim, orędownik.

Wstawić—*p. nied.* Wstawiać.

Wstawiennictwo, wstawienie ś., protekcja, orędownictwo, instancja.

Wstawiony, którego wstawiono; sztuczny, nienaturalny: ząb **w.**; nietrzeźwy, pijany, urznięty.

Wstawka, coś wstawionego, dodanego: **w.** w operze, w operetce = śpiew, śpiewka, dodane we właściwych miejscach; rodzaj ozdoby z tiulu albo koronki wstawionej, wszytej w materjał; **w-ki,** w *bot.*, strzępki, wyrastające na powierzchni grzybów miseczkowatych.

Wstąpić — *p. nied.* Wstępować.

Wstążczyna, marna, licha wstążka.

Wstążeczka, krótka, wązka, ozdobna wstążka.

Wstążka, niezbyt szeroka taśma z jedwabiu a. innego materjału, najczęściej kolorowa; na **w-ce** prowadzić = rządzić podług upodobania, powodować kim bez jego oporu.

Wstecz, *przysł.*, w stronę wręcz przeciwną poprzedniemu a. właściwemu kierunkowi, w tył, wspak, nazad, z powrotem.

Wstecznictwo, ogół pojęć przestarzałych, zacofanych, konserwatyzm.

Wstecznicka, forma żeńs. od Wstecznik.

Wstecznie, *przysł.*, cofając ś., w kierunku wstecznym; niepostępowo, reakcyjnie, konserwatywnie.

Wstecznik, człowiek, przeciwny postępowi, człowiek zacofanych pojęć, konserwatysta, reakcjonista.

Wsteczność, właściwość sposobu myślenia i postępowania wstecz-ników, ludzi przeciwnych postępowi, konserwatyzm, reakcjonizm, zacofanie.

Wsteczny, o ruchu: odbywający ś. w odwrotnym niż dotychczas kierunku, cofający ś.; przeciwny postępowi, konserwatywny, zacofany, reakcyjny

Wstęchlina, Wstęchlizna, Wstęchłość, stęchlizna.

Wstęchły, stęchły.

Wstęchnąć(się), spleśnieć; stęchnąć, zaśmiardnąć się.

Wstęga, taśma dość szeroka, jedwabna a. z innego materjału, używana do ozdoby ubrania a. włosów lub jako odznaczenie urzędnika, wojskowego; *przen.*, każda rzecz, mająca kształt wstęgi, długa a wązka, np. rzeka, droga; ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, wstęgowata; wstęgownica.

Wstęgowaty, podobny do wstęgi, mający kształt podobny do wstęgi; **w-e** = gromada ryb kościstych, skrzelowatych.

Wstęgowiec—*p.* Tasiemiec.

Wstęgowy, zrobiony ze wstęgi.

Wstęgówka, motyl z rodziny żmijówek, z podrzędu nocnicówek (fig.).

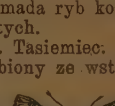

Wstęp, wstąpienie, wstępowanie, wchodzenie, wejście wewnątrz czego albo z miejsca niższego na wyższe; prawo wejścia, wstąpienia dokąd, wolne wejście dokąd, przystęp do czego; miejsce, którędy wchodzi się do czego, wejście, brama, wrota, brzeg czego; *przen.*, udział, uczestnictwo w ja-

kiej czynności, prawo przyłączania ś. do czego; *przen.*, początek, zawiązanie ś., rozpoczęcie czego: na samym **w-ie** = na samym początku; **w.** do złego = pierwszy krok na złej drodze; to dopiero **w.**!=dopiero początek!; *przen.*, początkowa część dzieła naukowego albo literackiego, przedmowa, słowo wstępne; pierwsza część jakiegoś opisu, opowiadania, rozprawy, mowy, wdrożenie, zawiązek; w *lm.*, **w-y**, stopnie, wschody.

Wstępka, rodzaj porostu ziemnego.

Wstępne (-ego), opłata za pozwolenie wstępu dokąd, za prawo należenia do czego, wkupne, wpisowe.

Wstępnie, *przysł.*, przygotowawczo, początkowo, przed rozpoczęciem czego.

Wstępny, odnoszący ś. do wstępu, wstępowania albo wstąpienia; przygotowawczy,początkowy.przygotowujący do właściwej czynności, będący na wstępie, na początku czego: słowo **w-e** = przedmowa do jakiegoś dzieła naukowego a. literackiego, wstęp; **w-a** część opisu, rozprawy i t. p. = wstęp; mowa **w-a**=rozpoczynająca obrady, zagajenie; **w-a** środa=środa popielcowa, popielec, jako początek postu; **w-a** niedziela=pierwsza wielkiego postu; zaczepny: wojna **w-a**; **w.** dzień w kalendarzu= włożony między inne dla wyrównania rachunku, przybyszowy, np. 29 lutego w latach przestępnych; **w.** miesiąc = trzynasty miesiąc u Żydów, uzupełniający różnice kalendarzowe; idący w górę: **w-a** linja pokrewieństwa, t. j. ojciec, dziad, pradziad i t. p.; **w-a** klasa =najniższa klasa w szkołach średnich, klasa przygotowawcza; kurs **w.** = który trzeba przejść przed wstąpieniem do wyższego zakładu naukowego.

Wstępować, *dok.* Wstąpić; stawiać nogę w co, stępować na co stopą, wejść nią w co; wchodzić wewnątrz czego, iść do środka czego, przenikać w co; wnikać, wsiąkać, przedostawać ś. w środek; z niższego miejsca przenosić się na wyższe, dążyć, iść ku górze, wznosić ś.; **w.** na co=otrzymywać jakiś urząd, godność: **w.** na tron=zostawać panującym; **w.** po kim na co, dziedziczyć po kim jakąś godność, władzę, tytuł dostojny i t. p.; **w.** w czyje ślady= czynić tak, jak on, naśladować go; **w.** w czyje strzemię=iść jego śladami; **w.** do kogo = zachodzić do niego, odwiedzać go po drodze; **w.** dokąd=wchodzić na chwilę po drodze: **w.** do sklepu, do banku, na pocztę; **w.** w prawa jakie=obejmować je; **w.** w majętność, w dobra=otrzymywać je na własność prawną; **w.** do klasztoru=zostawać zakonnikiem; **w.** do wojska = zostawać żołnierzem; **w.** do szkół, do uniwersytetu=zostawać uczniem, studentem; dusza we mnie wstąpiła = odzyskałem otuchę, przytomność; djabeł w niego wstąpił = opętał go; jakiż duch w ciebie wstąpił? = skąd ci to przyszło mówić, robić?; **w.** z kim w związek małżeński = kojarzyć ś. węzłem małżeńskim, żenić ś.; **w.** w bój = zaczynać walczyć; wstąpił do piekła, po drodze mu było=mówi ś., kiedy dla załatwienia czego trzeba zbaczać z drogi; **w.** między kogo = rozzbrajać walczących, godzić kłócących ś.; **w.** z kimś w szranki= zaczynać z nim walczyć.

Wstęsknić się, stęsknić ś., znudzić ś , sprzykrzyć ś., uprzykrzyć ś.

Wstężak, motyl z podrzędu miernikowców w rodziny roślinaków, zasmutek, wstężniak.

Wstężeniec, roślina jeżogłówka.

Wstężniak, robak morski z gro-

mady płazińców, o ciele wąskim, długim, barwy czerwonawej (fig.).

Wstężyca, rodzaj wodorostu koralowatego.

Wstrachnąć się, przestraszyć ś.

Wstręt, to, o co przedmiot, dążący w pewnym kierunku, odbija ś., zawada, przeszkeda; być komu na **w-cie** = przeszkadzać, zawadzać; stanąć komu na **w-cie** = stanąć na przeszkodzie; czynić komuś **w-ty**= przeszkadzać mu w wykonaniu jego zamiarów; odpór, opór: dać, czynić komuś **w.** = dawać odpór, opierać ś.; doznać **w-u,** nieść **w.**= napotkać opór i odejść z niczym; uczucie przykre, wywołane widokiem czegoś, rażącego nasz zmysł etyczny lub estetyczny, odraza, niechęć: mieć, powziąć **w.** do kogo, do czego; mieć **w.** do jakiej potrawy.

Wstrętnie, *przysł.*, wzbudzając wstręt, odrazę; odrażająco, niechlujnie, bardzo brzydko.

Wstrętny, wzbudzający wstręt, odrazę, przykry, bardzo brzydki, nienawistny.

Wstrząs, wstrząśnięcie, wstrząśnienie: **w.** nerwowy.

Wstrząsacz, Wstrząsca, Wstrzęsiciel, człowiek, który co wstrząsa.

Wstrząsać, *dok.* Wstrząsnąć; trząść raz po raz, potrząsać, chybotać, wprawiać w ruch lekki; *przen.*, poruszać, wzruszać; wywoływać zaburzenia, niesnaski; wywoływać wstręt, odrazę; **w. ś.,** być wstrząsanym, chwiać ś., kołysać ś., chybotać ś., trząść ś.; wzruszać ś., poruszać ś.; doznawać wstrętu, odrazy, wzdrygać się.

Wstrząsnąć—*p. nied.* Wstrząsać.

Wstrząśnięcie, Wstrząśnienie, *wzecz.* od Wstrząsać.

Wstrzelać, *dok.* Wstrzelić; wrażać pocisk, strzeliwszy wpuszczać, wpędzać; wstrzykiwać, np. lekarstwo.

Wstrzemięźliwie, *przysł.*, wstrzemięźliwością, umiarkowanie, powściągliwie, skromnie.

Wstrzemięźliwość, wstrzymywanie ś. od trunków, od szkodliwych przyzwyczajeń, od rzeczy, niszczących zdrowie, wogóle od wszelkich nadużyć; powściągliwość, umiarkowanie.

Wstrzemięźliwy, wstrzymujący ś. od rzeczy szkodliwych, nie pijący trunków; powściągliwy, zachowujący miarę, nie czyniący nadużyć; umiarkowany, skromny.

Wstrzęsły, który się wstrząsł, zatrząsł, wstrzęsiony.

Wstrzykiwać, *dok.* Wstrzyknąć; strzykawszy, wpuszczać jaki płyn w co, wszprycowywać, wtryskiwać.

Wstrzykiwanie—*p.* Injekcja.

Wstrzyknąć—*p. nied.* Wstrzykiwać.

Wstrzymać—*p. nied.* Wstrzymywać.

Wstrzymywać, *dok.* Wstrzymać; sprawiać, że ktoś a. coś zatrzyma ś., stanie, przestanie coś robić, powstrzymywać, zatrzymywać, hamować, powściągać; odkładać, odwlekać; nie pozwalać upaść; **w. ś.,** przestawać iść, dążyć w pewnym kierunku, przestawać coś robić, zatrzymywać ś., powstrzymywać ś.; hamować ś., powściągać ś., miarkować ś., nie chcieć czegoś czynić, krępować ś. w robieniu czegoś.

Wstyd, uczucie, wstrzymujące od złego, nieprzystojnego, niewłaściwego czynu przez obawę niesławy, hańby, złej opinji, wstydliwość; przykre uczucie, jakiego doznajemy przy ujawnieniu naszego złego, niewłaściwego, nieprzystojnego postępku; **w. mi**= wstydzę ś.; jak ci nie **w.**? = czyż ś. nie wstydzisz?; płonąć ze **w-u** =rumienić ś.; miejże **w.**!=wstydź ś.!; niewinność panieńska, dziewictwo; członki wstydliwe, srom.

Wstydać—*p.* Wstydzić.

Wstydliwie, *przysł.*, ze wstydliwością, z pewną bojaźnią, skromnie.

Wstydliwość, uczucie wstydu, przymiot osoby wstydliwej.

Wstydliwy, skłonny do wstydu, mający poczucie wstydu, skromny, żenujący ś., niewinny, dziewiczy.

Wstydzić, wywoływać w kim uczucie wstydu, nabawiać kogo wstydu, ujawniając jego złe, niewłaściwe czyny, wyrzucając mu je w oczy; budzić w kim uczucie upokorzenia wobec własnej wyższości; budzić w kim uczucie wstydliwości, wstydliwego zakłopotania, wprawiać w zażenowanie, obrażać czyjąś niewinność a. uczucia szlachetne widokiem rzeczy bezwstydnych albo postępków niegodziwych; **w. ś.,** doznawać uczucia wstydu, zakłopotania z powodu własnego złego postępku, sromać ś., żenować ś.; doznawać pewnego zakłopotania, bojaźni, pochodzących z niewinności, wobec widoków bezwstydnych i czynów niegodziwych, czuć wstyd niewinny, sromać ś.; **w. ś.** za kogo, doznawać przykrego uczucia z powodu jego złego postępowania.

Wsuć, wspać.

Wsunąć—*p. nied.* Wsuwać.

Wsuwać, *dok.* Wsunąć; posuwając naprzód, wpuszczać, wpychać, wtłaczać, wstawiać, wkładać co wewnątrz czego; nakładać co na co, nasuwać, natykać, jeść łakomie, z apetytem; **w. ś.,** posuwając ś. naprzód, dostawać ś., wchodzić cicho; przenikać, wpychać ś., wewnątrz czego; lekko i zręcznie dostawać ś. na wierzch czego.

Wsyłać, *dok.* Wesłać; posyłać kogo, co wewnątrz czego, nasłać.

Wsypać — *p. nied.* Wsypywać; **w. ś.,** zrobić coś niezręcznego; nieostrożnego, nie rozważywszy bliżej, wejść w jaki zły interes, narazić ś. na stratę, na przykrość, załapać ś., omylić ś., zdradzić swą nieumiejętność.

Wsypka, wsypanie; to, co wsypano; poszewka, w którą wsypano pierze; *żart.*, postępek niezręczny, niefortunny, wsypanie ś., oszukanie ś., omyłka.

Wsypywać, *dok.* Wsypać; sypiąc wpuszczać co wewnątrz czego, sypać co do wnętrza czego.

Wsys, skorupiak jawnodychawkowy z rzędu nanożnych, różnonogich.

Wsysać, *dok.* Wessać; ssąc wciągać w siebie; wchłaniać, wsiąkać co w siebie przez maleńkie otwory; **w. ś.,** wpijać ś., wysysając, ssąc co z czego; wsiąkać w co.

Wsysanie, *rzecz.*, od Wsysać—*p.* Wchłanianie.

Wszak, Wszakże, Wszakci, *przysł.*, używa ś. dla potwierdzenia i podkreślenia tego, co ś. mówiło, przecież, a przecież; jednak, jednakże, atoli, wszelako.

Wszako, *przysł.*—*p.* Wszak.

Wszarka, forma żeńska od Wszarz.

Wszarz, człowiek, który ma na sobie wszy; *przen.*, człowiek nędzny, mizerny, ubogi; człowiek godny lekceważenia i pogardy.

Wszawiec, człowiek nieczysty, brudny, plugawy, pełen wszy.

Wszawieć, stawać ś. wszawym, dostawać wszy.

Wszawość, stan istoty, mającej na sobie wszy.

Wszawy, mający na sobie wszy, pełen wszy.

Wszcząć—*p. nied.* Wszczynać.

Wszczątek, początek, zaczątek, zawiązek, źródło czego; zwierzokrzew z gromady wymoczków nicieładnych.

Wszczepiać, *dok.* Wszczepić; rozszczepiając, wsadzać, wtykać co w utworzoną w ten sposób

szparę; szczepić, zaszczepiać płonkę szlachetną w dziczkę; *przen.*, czynić, że ś. kto przejmie jakiemi zasadami, uczuciami, udzielać komu własnych nastrojów, myśli i t. p.; **w.** wzrok w kogo, w co= wlepiać; **w. ś.**, wrażać ś., wpajać ś.

Wszczęcie, rozpoczęcie (ś.), początek czego.

Wszczynać, *dok.* Wszcząć; zaczynać, rozpoczynać co, dawać początek czemu, inicjować co, być sprawcą czego, rozniecać, wzniecać co; **w. ś.**, rozpoczynać ś., zaczynać ś., brać początek z czego, powstawać, rozniecać ś., wybuchać; **w. ś. za kim** = wstawiać ś. za nim, bronić go.

Wszczyniać, wtykać, wrażać, wkładać w co, wpąkowywać, zagłębiać.

Wszech, jako przedrostek, oznacza najwyższą miarę przymiotu a. powszechność czego, np. wszechpotężny, wszechwłasny, wszechmiłość, wszechmądrość.

Wszechbezprawie, powszechne bezprawie na całym świecie.

Wszechbyt, powszechny byt, byt, wszystko obejmujący.

Wszechbytność, bytność czyjaś we wszystkich miejscach jednocześnie, wszechobecność.

Wszechcel, cel wszystkiego, co istnieje.

Wszechcierpienie, cierpienie, mieszczące w sobie wszystkie cierpienia.

Wszechdobroć, najwyższa dobroć.

Wszechdobrodziejstwo, wszelkiego rodzaju dobrodziejstwo, dotykające całe społeczeństwo.

Wszechdoskonałość, najwyższa doskonałość.

Wszechdziałanie, działanie ogólne, działanie wszystkiego, powszechne.

Wszechdzielny, najdzielniejszy ze wszystkich.

Wszechgrzmiący, grzmiący najsilniej ze wszystkich.

Wszechharmonja, harmonja powszechna, harmonja wszechświata.

Wszechidea, idea, rozciągająca ś. na cały świat.

Wszechistnienie, wszystko, co istnieje, wszechbyt.

Wszechjedyny, jedyny na cały wszechświat.

Wszechjęzykowy, wspólny wszystkim językom.

Wszechkarmny, karmiący wszystkich.

Wszechkształtność, najdoskonalsza kształtność.

Wszechmądrość, najwyższa mądrość.

Wszechmiłość, miłość, obejmująca wszystkich ludzi, cały wszechświat.

Wszechmiły, ogólnie kochany, najmilszy ze wszystkich.

Wszechmoc, Wszechmocność, moc, niczym nie ograniczona, moc najwyższa.

Wszechmocnie, *przysł.*, wszechmocą, władzą wszechmocną.

Wszechmocność—*p.* Wszechmoc.

Wszechmocny, Wszechmogący, mający moc nieograniczoną, mogący wszystko, wszechwładny.

Wszechmogący — *p.* Wszechmocny; *rzecz.*, Bóg.

Wszechmożność, możność nieograniczona, możność zrobienia wszystkiego, wszechpotęga.

Wszechmożny, wszystko mogący, najmożniejszy, najpotężniejszy ze wszystkich.

Wszechnajświętszy, najświętszy ze wszystkich.

Wszechnica, szkoła wyższa, gdzie wykładane są wszystkie nauki, uniwersytet, szkoła główna.

Wszechobecnie, *przysł.*, będąc wszędzie jednocześnie.

Wszechobecność, jednoczesna obecność we wszystkich miejscach.

Wszechobecny, będący jednocześnie wszędzie, we wszystkich miejscach.

Wszechobrona, ogólna obrona czego.

Wszechodpuszczenie, powszechne odpuszczenie czego, np. grzechów.

Wszechpalny, całopalny.

Wszechpogoda, powszechna pogoda; powszechne szczęście.

Wszechpojęty, zrozumiały dla wszystkich.

Wszechpolak, członek polskiej partji niepodległościowej we wszystkich trzech zaborach.

Wszechpolski, odnoszący ś. do wszechpolaka a. wszechpolaków.

Wszechpotęga, potęga najwyższa ze wszystkich, potęga, obejmująca wszystko.

Wszechpotężny, najpotężniejszy ze wszystkich.

Wszechprawda, najwyższa prawda.

Wszechprawdziwy, mający za podstawę najwyższą prawdę, najprawdziwszy ze wszystkich.

Wszechprzekleństwo, przekleństwo powszechne, najwyższy wyraz złorzeczenia.

Wszechprzestrzeń, przestrzeń całego świata.

Wszechprzymierze, przymierze, zawarte z całym światem.

Wszechprzytomnie—*p.* Wszechobecnie.

Wszechprzytomny—*p.* Wszechobecny.

Wszechrosyjski, dotyczący całej Rosji.

Wszechstronnie, *przysł.*, ze wszystkich stron, na wszystkie strony, z różnych punktów uważania; w. wykształcony = znający gruntownie wszelkie działy wiedzy, jak najdokładniej, na wylot, nawskroś.

Wszechstronność, właściwość tego, co jest wszechstronne, uważanie czego ze wszystkich stron, dokładne zapoznanie ś. z jakim przedmiotem; obejmowanie umysłem wszystkiego.

Wszechstronny, powszechny, ogólny; uważający co ze wszystkich stron; dokładny, ze wszystkiem obeznany; ugruntowany na wybornej znajomości przedmiotu; ze wszystkich stron uważany.

Wszechstworzenie, wszystko, co jest stworzone przez Boga, cała natura, wszechświat.

Wszechstwórca, Stwórca wszystkiego, Stwórca wszechświata.

Wszechstwórczy, dotyczący Wszechstwórcy.

Wszechświadomość, świadomość wszystkiego, co istnieje, świadomość wszechświata, wszechwiedza.

Wszechświadomy, mający świadomość wszystkiego, co istnieje, całego wszechświata.

Wszechświat, cały świat w najobszerniejszym znaczeniu tego wyrazu, wszystko, co istnieje.

Wszechświatło, światło powszechne, powszechna oświata wszystkich.

Wszechświatowość, obejmowanie wszystkiego co istnieje — *p.* Kosmopolityzm.

Wszechświatowy, dotyczący całego świata, wszystkich krain ziemi; odnoszący ś. do wszechświata.

Wszechświęty, najświętszy ze wszystkiego.

Wszechtrwoga, ogólna trwoga, bojaźń wszystkiego.

Wszechugoda, powszechna ugoda, ugoda wszystkich.

Wszechwidz, Wszystkowidz, ten, który wszystko widzi.

Wszechwidzący, Wszechwidny, który wszystko widzi.

Wszechwiecznie, *przysł.*, przez wszystkie wieki.

Wszechwieczny, trwający przez wszystkie wieki, odnoszący ś. do wszystkich wieków.

Wszechwiedza, wiedza, obejmująca wszystkie nauki.

Wszechwiedzący, który wie o wszystkim, który zna wszystko.

Wszechwładca, ten, który sam jeden ma władzę nad wszystkim, władca nieograniczony.

Wszechwładnie, *przysł.*, z władzą nieograniczoną, sposobem wszechwładnym.

Wszechwładny, Wszystkowładny, Wszystkowłady, mający nieograniczoną władzę nad wszystkim, wszechpotężny, wszechmocny.

Wszechwładztwo, władza najwyższa, władza nieograniczona.

Wszechwszędy, *przysł.*, wszędzie a wszędzie.

Wszechzgoda, zgoda powszechna, zgoda wszystkich.

Wszechzgodność, zgodność wszystkiego, wszechharmonja.

Wszechżycie, ogół zjawisk życia w naturze.

Wszelaki, każdy, wszelkiego rodzaju, gatunku, jakibądź, rozmaity, rozliczny, różnorodny.

Wszelako, *przysł.*, rozmaicie, rozlicznie, różnorodnie, różnemi sposobami; jednak a jednak, jednakowoż, a przecie, atoli, z tym wszystkim.

Wszelki, każdy bez wyjątku, każdy w swoim rodzaju, każdy bez względu na różnice, wszystek; rozmaity, różnorodny, rozliczny; w. duch Pana Boga chwali = każde stworzenie, wszystko, co istnieje, wyrażenie to oznacza zdziwienie, zdumienie, przerażenie na widok czegoś nieoczekiwanego, nieziemskiego, jakby widma z tamtego świata.

Wszerz, W szerz, *przysł.*, w kierunku szerokości.

Wszeteczeństwo, nierząd, rozpusta, sprośność, bezwstyd, rozwiązłość.

Wszetecznica, bezwstydnica, nierządnica, rozpustnica.

Wszetecznie, *przysł.*, nierządnie, rozpustnie, rozwiąźle, sprośnie.

Wszetecznik, człowiek, uprawiający nierząd, oddany rozpuście, rozpustnik, człowiek rozwiązły, cynik.

Wszeteczność — *p.* Wszeteczeństwo.

Wszeteczny, rozpustny, rozwiązły, sprośny, bezwstydny, nierządny.

Wszędobecność, własność jednoczesnej bytności we wszystkich miejscach istnienia wszędzie; wszechobecność.

Wszędobecny, wszędzie obecny, wszędobytny.

Wszędobylski, Wszędobył, człowiek niespokojnego ducha, wciąż przenoszący ś. z miejsca na miejsce, nie lubiący nigdzie miejsca zagrzać, latawiec, powsinoga, biegus, kręcicki.

Wszędobywalski, wszędzie bywający.

Wszędy, Wszędzie, *przysł.*, na każdym miejscu, we wszystkich miejscach, na każdym punkcie jakiej przestrzeni; na wszystkie strony, na każdy punkt danego miejsca.

Wszędybytność, Wszędziebytność, Wszędyobecność, jednoczesna obecność na wszystkich miejscach, wszechobecność.

Wszędzie — *p.* Wszędy.

Wszłapać, *dok.* Wszłapić; szłapiąc, depcąc wbić, wgnieść.

Wszmelcować, szmelcując, topiąc, lutując, wpuścić co w co.

Wsznurowywać, *dok.* Wsznurować; obwiązując sznurami umieścić co wewnątrz czego, wszyć sznur wewnątrz.

Wszoł, owad bezskrzydły z rzędu półpokrywych, spokrewniony z wszą, o szczękach kąsających (fig.).

Wszpuntowywać, *dok.* Wszpun-

tować; szpuntując wpychać, wtykać co w co, wtykać szpunt w co.

Wszrubować—*p.* Wśrubować.

Wsztukowywać, *dok.* Wsztukować; sztukując, umieszczać co w środku czego.

Wszy, Wsza, Wsze, wszystek, cały: Bóg-Stwórca wszech rzeczy; oznajmiamy wszem wobec i każdemu zosobna = wszystkim; ze wszech miar=pod każdym względem, we wszystkiem, bardzo, arcy, wielce, nader.

Wszyca, owad bezskrzydły z rzędu wysysających, uprzykrzonych.

Wszyć—*p. nied.* Wszywać.

Wszystek, Wszystka, Wszystko, cały, całkowity we wszystkich swych częściach, od początku do końca; w *lm.*, wszyscy, wszystkie = ilu a. ile ich jest, bez wyjątku; **w-o**=zbiór wszystkich rzeczy, co jest, bez wyjątku; z tym **w-im** = wszelako, atoli, jednakże; pomimo **w-o** = nie zważając na wszystkie przeszkody, na wszystkie braki; człowiek do **w-ego** = wszechstronnie uzdolniony; on jest zdolny do **w-ego** = gotów się dopuścić najgorszych rzeczy; służąca do **w-ego**=kucharka i pokojówka w jednej osobie; nadewszystko = nad wszystkie inne rzeczy, głównie,szczególnie;przedewszystkim = przed wszystkiemi innemi rzeczami, na pierwszym miejscu, najpierwej w czasie; po **w-im** = kiedy ś. już wszystko skończyło, poniewczasie; skończyło ś., już koniec wszystkiego, i kwita; do **w-ich** djabłów! = rodzaj przekleństwa; niech cię wszyscy *(dom.* djabli porwą) = rodzaj przekleństwa; ze **w-ich** sił=jak można najsilniej; kocham cię nad **w-o**=więcej, niż kogokolwiek; **w-o** mi jedno=to mi nie czyni różnicy, jest mi zupełnie obojętne; ot i **w-o**, i to już **w-o**=tylko tyle, nie więcej; ze **w-im**=zupełnie, najzupełniej, całkowicie, zgoła; obejść ś. bez **w-go** = bez rzeczy najpotrzebniejszych.

Wszystkokupny, za który można wszystko kupić.

Wszystkołomny, Wszystkołomy, łamiący, niszczący wszystko.

Wszystkomocny, mogący wszystko zrobić, wszechmocny.

Wszystkopłodny, Wszystkorodny, płodzący, rodzący wszystko.

Wszystkoruchy, poruszający wszystko.

Wszystkość, wszystko, co ś. na świecie znajduje, cały świat; zbiór wszystkich przymiotów pewnego przedmiotu.

Wszystkotrawny, trawiący, niszczący wszystko.

Wszystkowładny, Wszystkowłady, wszechwładny.

Wszystkowiedny, wszystko wiedzący.

Wszystkożerny, który żre wszystko: zarówno pokarmy zwierzęce, jak i roślinne.

Wszystkożywny, Wszystkożywy, nadający wszystkiemu życie.

Wszyściutki, Wszyściuteńki, Wszyściuchny, najzupełniej wszystek.

Wszywać, *dok.* Wszyć; za pomocą szycia wstawiać co, przyszywać wewnątrz czego, szyć głębiej, szyjąc nakładać co w co; wkładać, wtykać pewną ilość słomy w strzechę i przywiązywać ją; **w. ś.**, wkradać ś., wciskać ś. gdzie cichaczem zręcznie, wkręcać ś., wnęcać ś.

Wszywanka, szew około podeszwy trzewika damskiego.

Wszywica, choroba wszywa.

Wszywka, to, co ś. w co wszywa, ozdoba z jakiego materjału wszywana w inny.

Wściąg, powściągnięcie, pohamowanie.

Wściągać, *dok.* Wściągnąć; powstrzymywać, powściągać, hamować, ukracać, skłaniać, przymu-

szać prośbą; **w. ś.**, powstrzymywać ś., powściągać ś., hamować ś.; ściągać ś., kurczyć ś., zmniejszać się.

Wściągliwie, *przysł.*, powściągliwie.

Wściągliwy, dający ś. powściągnąć, powściągliwy.

Wściągnąć — *p. nied.* Wściągać.

Wściąż, w *wyraż.* **na wściąż,** *przysł.*, na oścież, na rozcież, obie połowy drzwi, na całą szerokość.

Wścibiać, *dok.* Wścibić; wsadzać, wtykać, wsuwać; **w.** na co, nasadzać, natykać; **w.** palec między drzwi = narażać ś. na przykrości z powodu wtrącania ś. w cudze sprawy; nie **w-aj** nosa wszędzie, nie **w-aj** nosa do cudzego trzosa =nie wtrącaj ś. do cudzych spraw; **w. ś.** w co = wdzierać ś., wtykać ś., wpychać ś. dokąd natrętnie; wdawać ś., wtrącać ś. w cudze sprawy.

Wścibska (-ej), kobieta wtrącająca, mieszająca ś. do wszystkiego, do cudzych spraw, ciekawska, wtrącalska.

Wścibski (-ego), mężczyzna mieszający ś. do cudzych spraw, natręt, ciekawski, wtrącalski.

Wściec się — *p. nied.* Wściekać ś.

Wściekać się, *dok.* Wściec się; dostawać wścieklizny; szaleć z gniewu, stawać ś. jakby wściekłym ze złości, gniewać ś. zapamiętale, złościć ś.; **w. ś.** z nudów, z miłości i t. p.=nudzić ś., kochać ś. niezmiernie; wiatr się **w-a**=dmie gwałtownie.

Wściekle, *przysł.*, ze wściekłością, zajadle, zapalczywie, gwałtownie, namiętnie.

Wściekłec, Wściekliwiec, człowiek wściekły, człowiek gwałtownego usposobienia.

Wścieklizna, Wściekliza, choroba zakaźna, śmiertelna, właściwa zwierzętom gatunku psiego i kociego, przenosząca ś. przez ukąszenie, wodowstręt; jad wścieklizny; postępowanie gwałtowne, rzucanie ś. na innych gwałtowne, niehamowanie ś. w gniewie.

Wściekłość, wścieklizna; szaleństwo, zapamiętałość, gniew szalony; **w.** mię ogarnia=gniewam ś. niezmiernie.

Wściekły, chory na wściekliznę; o człowieku: zajadły, rozgniewany, roznamiętniony, rozjuszony, okrutny, mściwy; o uczuciu, głosie: gwałtowny, niepohamowany, zapamiętały, nieukrócony.

Wścielać, *dok.* Wesłać; ścieląc, układać co wewnątrz czego.

Wściornastek, Wciornastek, wszystek, cały, we wszystkich częściach; bodaj cię **w-kie** wciornatki!=niech cię wszyscy djabli wezmą!

Wślad, *przysł.*, tuż, zaraz, w trop: **w.** za kim=tuż za nim.

Wślizgiwać się, *dok.* Wślizgnąć się; ślizgając ś., przedostawać ś. wewnątrz czego; *przysł.*, zręcznie, podstępem wchodzić, wkradać ś.; **w. ś.** w czyjeś łaski=zjednywać je sobie podstępnie; dostawać ś. dokąd wypadkiem, przez niedopatrzenie czyje.

Wślizgnąć się — *p. nied.* Wślizgiwać się.

Wśród, *przysł.*—*p.* Śród.

Wśrubowywać, *dok.* Wśrubować; kręcąc śrubę, zagłębiać ją w co; *przen.*, wciskać, wtłaczać; **w.** kogo dokąd = umieszczać go gdzie mimo wszelkich przeszkód; **w.** kogo, a. siebie w przyjaźń czyją = zyskiwać przyjaźń czyją dla kogo a. dla siebie; **w. ś.**, o śrubie: kręcąc ś., zagłębiać ś. w co; *przen.*, przedostawać ś. dokąd mimo wszelkich trudności, wkradać ś., wnęcać ś.; **w. ś.**, w czyjeś łaski, przyjaźń=zjednywać je sobie podstępnie.

Wtaczać, *dok.* Wtoczyć; tocząc, obracając, przesuwając na kołach,

wpychać, wwalać co wewnątrz czego; przelewać płyn jaki z jednego naczynia w drugie przez otwór; wcinać, wrzynać tokarską robotą; wsadzać jedną rzecz w drugą, wszywać, wsztukowywać; *przen.*, wtrącać, mieszać do rozmowy a. pisma myśl uboczną, napomykać co; *przen.*, cytować, przytaczać co, powoływać ś. na co; *przen.*, wliczać, zaliczać, wrachowywać do czego, mieścić w rzędzie czego; **w. ś.**, tocząc ś., obracając ś., posuwając ś. na kołach, przedostawać ś. wewnątrz czego; *przen.*, wchodzić dokąd niezgrabnie, ciężkim chodem.

Wtajemniczać, *dok.* Wtajemniczyć; dopuszczać kogo do jakiejś tajemnicy, udzielać mu sekretnej wiadomości; udzielać komu wiadomości w zakresie jakiejś nauki, kunsztu, uczyć go czego; **w. ś.**, być wtajemniczanym, dowiadywać ś. jakiejś tajemnicy; otrzymywać wiadomości w zakresie jakiejś nauki, kunsztu i t. p., uczyć ś. czego.

Wtapiać, *dok.* Wtopić; topiąc, wpuszczać, pogrążać.

Wtarcie, czynność wcierania — *p.* Wetrzeć.

Wtargać, *dok.* Wtargnąć; targając wciągać; wpadać, wdzierać ś., gwałtem przedostawać ś. dokąd, robić napad, wycieczkę.

Wtargnąć—*p. nied.* Wtargać.

Wtargnięcie, Wtargnienie, wejście gwałtowne, napad, napaść.

Wtarty, dokonany za pomocą wcierania.

Wtedy, *przysł.*, w tym, w owym czasie, wtenczas, wówczas, tedy.

Wtem—*p.* Wtym.

Wtenczas, *przysł.*, w tym właśnie czasie, o którym mowa, w pewnym oznaczonym czasie, wtedy, tedy, wówczas.

Wterebić, wepchnąć, pogrążyć, zanurzyć.

Wtłaczać, *dok.* Wtłoczyć; tłocząc, wtykać, uciskać, wbijać, wgniatać, wpychać, wsadzać na co; **w. na co** = tłocząc nasadzać, natykać na co; **w. w co**=wdeptywać; **w. ś.**, tłocząc ś., dostawać się gdzie.

Wtłoczyć—*p. nied.* Wtłaczać.

Wtoczyć—*p. nied.* Wtaczać.

Wtoka, kawałek czego, w rzecz jaką wtoczony, łata wszyta.

Wtomiast, *przysł.*, natomiast, zamiast tego, wzamian tego, tymczasem.

Wtopić—*p. nied.* Wtapiać.

Wtorek, drugi dzień po niedzieli w tygodniu.

Wtorkowy, odnoszący ś. do wtorku, dokonywający ś. we wtorek, który zdarzył ś., odbył ś. we wtorek.

Wtór, w *muz.*, śpiew lub muzyka, napisane i wykonywane do pomocy głównemu głosowi a. instrumentowi, akompanjament; wykonywanie tego śpiewu a. muzyki, wtórowanie, akompanjowanie.

Wtórorodny, po pierwszym urodzony.

Wtórować komu, czemu, przygrywać a. przyśpiewywać grającemu a. śpiewającemu, grać albo śpiewać wtór, akompanjować śpiewem a. muzyką; *przen.*, potakiwać, przytwierdzać komu, powtarzać jego myśli, mówić a. robić, jak on.

Wtórowy, dotyczący wtóru, odnoszący ś. do wtóru.

Wtóry, następujący po pierwszym, drugi; po **w-e**, *przysł.*, po raz drugi, dalej, z kolei, na drugim miejscu, z drugiego względu.

Wtórzyć, powtarzać coś za kimś, czynić to samo, co i on; powtórnie to samo wyrażać, mówić, pisać; **w.** komu, wtórować mu, grać, śpiewać do wtóru, przyśpiewywać, przygrywać, akompanjować.

Wtraczać, *dok.* Wtroczyć; wkładać w troki, upakowywać, przywiązywać trokami, troczyć.

Wtrącać, *dok.* Wtrącić; potrącając wpychać, wrzucać; *przen.*, gwałtem, przemocą osadzać, umieszczać kogo gdzie, wpychać siłą; **w.** do więzienia, do klasztoru; *przen.*, przytaczać, wprowadzać jakąś myśl uboczną do rozmowy, do tekstu pisanego, dodawać wśród rozmowy swoje uwagi, słowa, napomykać; **w.** kogo na co, narzucać przemocą, wprowadzać gwałtem, np. na jaki urząd, na jakie stanowisko; **w.** kogo do grobu=przyprawiać o śmierć, skracać mu życie; **w. ś.**, w co, do czego = być wtrącanym; *przen.*, mieszać ś., wdawać ś. w co, narzucać ś. ze swoją osobą, ze swoim zdaniem, ze swojemi uwagami, wścibiać ś.; **w. ś.** na co, gwałtem wdzierać ś., narzucać ś., np. na jakie stanowisko.

Wtręszeń—*p.* Wtręt.

Wtręt, człowiek, gwałtem wdzierający ś. na jakie stanowisko, na jaki urząd, wdzierca, uzurpator; człowiek, wtrącający się w nie swoje rzeczy, intruz, importun; późniejszy dodatek w rękopisie, wtrącenie, interpolacja.

Wtrętnica, kobieta, wtrącająca ś. do czego, w co, mieszająca ś. w cudze sprawy.

Wtrętny, wtrącający ś., narzucający ś.; zaczepny, wstępny: **w.** bój.

Wtroczyć — *p. nied.* Wtraczać.

Wtryskiwać, *dok.* Wtrysnąć; wpuszczać za pomocą tryskania, strzykania, wstrzykiwać.

Wtrysnąć — *p. nied.* Wtryskać.

Wtrząsać, *dok.* Wtrząsnąć, Wtrząść; trzęsąc wpuszczać; **w. ś.**, trzęsąc ś., wpadać wewnątrz.

Wtrząsnąć—*p. nied.* Wtrząsać.

Wtulać, *dok.* Wtulić; tuląc co do czego, wciskać, wtłaczać, wpychać, wkładać: **w.** głowę w poduszkę.

Wtulić—*p. nied.* Wtulać.

Wtykać, *dok.* Wetkać, Wetknąć w co; pchając, tkając, zagłębiać co w czym, wpychać, wsadzać, wbijać; **w.** na co, pchając, osadzać co na wierzchu czego, nasadzać, natykać; robiąc osnowę, wplatać co w osnowę; **w.** co komu w rękę=wkładać, dawać datek, łapówkę; nie **w-aj** nosa do cudzego trzosa=nie mieszaj ś. w nie swoje rzeczy, nie bądź ciekawy; **w.** kogo do więzienia = wtrącać, wsadzać.

Wtykalny, dający się wetknąć; służący do wtykania.

Wtym, Wtem, *przysł.*, nagle, odrazu, niespodzianie, znienacka, naraz.

Wual, Wualka—*p.* Woal, Woalka.

Wuczać, *dok.* Wuczyć; przyuczać kogo do czego, wprawiać, wkładać w co, wdrażać do czego; **w. ś.**, wciągać ś., wprawiać ś., wkładać ś. w co, przyuczać ś. do czego.

Wuj, brat matki; **w.** stary=brat babki.

Wujaszek, Wujek, Wujcio, Wujciunio, *zdr.* i *pieszcz.* od Wuj.

Wujeczny, dotyczący wuja, stanowiący własność wuja, wujowski; krewny po matce: brat **w.** = syn wuja; siostra **w-a**=córka wuja.

Wujek, owad z rzędu dwuskrzydłych, łownych—*p.* Wujaszek.

Wujenka, Wujna, żona wuja.

Wujna—*p.* Wujenka.

Wujostwo, stanowisko wuja względem siostrzeńców, pokrewieństwo wuja z siostrzeńcami; *zbior.*, wuj z żoną.

Wujowski, dotyczący wuja, należący do wuja a. do wujostwa.

Wulfenit, minerał: żółcień ołowiu.

Wulfenja, roślina górska.

Wulgarność, *lć.*, własność tego, co jest wulgarne, cecha człowieka wulgarnego.

Wulgarny, *lć.*, gminny, pospolity, powszedni, prostacki, nizki, poziomy.

Wulgaryzator, *łć.*, ten, co wulgaryzuje, popularyzator.

Wulgaryzować, *łć.*, popularyzować; czynić zrozumiałym a. dostępnym dla wszystkich; wprowadzać w życie powszechne.

Wulgata, *łć.*, przekład łaciński Biblji, dokonany przez św. Hieronima w IV w., zatwierdzony przez sobór Trydencki i przyjęty przez Kościół katolicki.

Wulkan, *łć.*, bożek ognia i kowali u starożytnych Rzymian (fig.); góra ogniem i lawą ognistą buchająca (fig.); *przen.*, człowiek gorącego, zapalczywego usposobienia, prędko wybuchający; tańczyć na **w-le**= nie zdawać sobie sprawy z niebezpieczeństwa.

Wulkaniczny, *łć.*, powstały wskutek działania ognia wewnątrz ziemi: wyspa **w-a**, skała **w-a**.

Wulkanista, *łć.*, wyznawca teorji wulkanizmu.

Wulkanizm, *łć.*, teorja gieologiczną, podług której ziemia otrzymała swą postać wskutek działania ognia.

Wulkanizować, *łć.*, rozpalać, hartować kauczuk za pomocą silnego ognia i siarki.

Wulkanizowany, *łć.*, którego wulkanizowano; **w.** kauczuk=kauczuk, zmieszany z siarką.

Wuzdać, ubrać w uzdę, okiełznać.

Wwabiać, *dok.* Wwabić; wabiąc wciągać w co, przywabiać, przynęcać.

Wwalać, *dok.* Wwalić w co; waląc coś ciężkiego, wrzucać, wtrącać, wpychać; **w.** na co=coś ciężkiego umieszczać na czymś z wysiłkiem, wtaczać co na co; **w. ś.** w co, wpadać w co całym ciężarem; *przen.*, wchodzić dokąd ciężkim krokiem, wtaczać się.

Wwalić—*p. nied.* Wwalać.

Wwiać—*p. nied.* Wwiewać.

Wwiązać—*p. nied.* Wwiązywać.

Wwiązanie, *rzecz.* od Wwiązać; wprowadzenie w posiadanie prawne.

Wwiązywać, *dok.* Wwiązać; wiążąc wplatać w co, wiązać, wplątywać w co; **w.** książkę=oprawiać ją, wszywać w okładki; **w.** kogo w majętność = wprowadzać go urzędownie w prawne posiadanie dóbr, intromitować; **w. ś.**, być wwiązywanym; *przen.*, dostawać ś. dokąd podstępnie, ukradkiem, wkradać ś., wnęcać ś.; wchodzić w posiadanie prawne nowo nabytego majątku.

Wwiąź, akt wprowadzenia kogo do boru nabytego, dokonany w sądzie bartnym.

Wwić—*p. nied.* Wwijać.

Wwiercać, *dok.* Wwiercić; wkręcać, wśrubowywać; **w. ś.**, być wwiercanym; *przen.*, wkradać ś., wciskać ś., wkręcać ś. dokąd.

Wwieść—*p. nied.* Wwodzić.

Wwiewać, *dok.* Wwiać, Wionąć; o wietrze: wiejąc, dmąc wrzucać co w co, powiewem przynosić zdala, wdmuchiwać.

Wwieźć—*p. nied.* Wwozić.

Wwijać, *dok.* Wwić, Wwinąć; wijąc sznur, wkręcać między pasma; obwijać, okręcać; **w. ś.**, być wwijanym; *przen.*, wijąc ś., wścibiać ś., kręcąc ś. wbiegać.

Wwikłać (się), wplątać (ś.) w jaką niemiłą sprawę.

Wwinąć—*p. nied.* Wwijać.

Wwionąć—*p. nied.* Wwiewać.

Wwlekać—*p.* Wewlekać.

Wwłaszczać, *dok.* Wwłaszczyć; wprowadzać w prawne posiadanie majątku; **w. ś.**, wchodzić w prawne posiadanie czego.

Wwłaszczyć – *p. nied.* Wwłaszczać.

Wwodzić, *dok.* Wwieść; wieść

w środek czego; wprowadzać do wnętrza; **w.** na co, wprowadzać kogo na wierzch czego, wieść na górę; *przen.*, przynęcać, przywabiać jaką pokusą, namawiać kusząc do czego złego: nie wwódź nas na pokuszenie = nie pozwól nam ulegać pokusom; **w.** kogo w błąd=być przyczyną jego błędu, omyłki; **w.** kogo w kłopot=sprawiać komu kłopot; *przen.*, wprowadzać, upowszechniać, czynić zwyczajnym; wpisywać, wciągać akt jaki do ksiąg prawnych; wprowadzać kogo w prawne posiadanie majętności; **w. ś.**, wprowadzać ś. nawzajem; obejmować prawne posiadanie majątku.

Wwozić, *dok.* Wwieźć; wioząc wprowadzać, wieść wewnątrz, w głąb czego, np. do jakiego kraju itp.

Wwóz, przywóz z zagranicy, import.

Wy, *lm.* od zaimka osobowego drugiej osoby: Ty; **w.** mówi ś. poufale zamiast pan.

Wy—, jako przybranka, oznacza: 1) ruch w kierunku od wewnątrz, na zewnątrz, np. wychodzić, wyjeżdżać, wyrzucać; 2) od dołu ku górze, np. wypływać, wyrastać, wywyższać; 3) czynność, skierowaną ku całej powierzchni zewnętrznej przedmiotu, np. wybrukować, wylepić, wyłożyć; 4) skutek, otrzymany tylko dzięki staraniom usilnym, np. wybłagać, wymodlić, wystarać ś.; 5) czynność, stosowaną do wszystkich osób a. przedmiotów kolejno, np. wymordować, wygubić, wytracić; 6) zupełne nasycenie ś. czynnością, np. wytańczyć ś., wyspać ś.; wywczasować ś.; 7) czynność dokonaną, np. wykonać, wybudować, wyrysować.

Wyanszlagować, zrobić anszlag, kosztorys.

Wybaczać, *dok.* Wybaczyć; zjeżdżać, schodzić z drogi, zbaczać; *przen.*, odstępować od głównej myśli do ubocznej; *przen.*, odpuszczać komu winę, przebaczać, puszczać w niepamięć przewinienie, uwalniać od kary, przestawać gniewać ś.; proszę mi wybaczyć =przepraszam.

Wybad, wybadywanie, indagacja, śledztwo.

Wybadać—*p. nied.* Wybadywać.

Wybadywać, *dok.* Wybadać; dowiadywać ś. pilnie, dociekać, dochodzić czego, zagłębiać ś. w co; **w.** kogo, wypytywać go, ściągać z niego zeznanie; badając kogo, wywiadywać ś. o czym; **w. ś.**, wypytywać ś., wywiadywać ś. drogą badań.

Wybajać (się), wygadać (ś.), wypaplać (ś.).

Wybatogować, Wybatożyć, osmagać, ćwiczyć batem, batogiem.

Wybawca *p.* Wybawiciel.

Wybawiać, *dok.* Wybawić; wyzwalać, wyswobadzać, ocalać, ratować; **w. ś.**, wyzwalać ś., ratować ś., ocalać ś.

Wybawiciel, Wybawca, ten, kto kogo wybawia od czego a. z czego, oswobodziciel, zbawca, zbawiciel.

Wybawicielka, forma żeńska od Wybawiciel.

Wybawić—*p. nied.* Wybawiać.

Wybąkać, Wybąknąć, bąkając, mówią niewyraźnie słówko po słówku, wypowiedzieć, wyrazić co; przeczytać co bąkając.

Wybeczeć, Wybeknąć, wyrazić bekiem a. głosem beczącym; **w. ś.**, wypłakać ś. dowoli.

Wybełkotać, bełkocąc, mówiąc niewyraźnie, wypowiedzieć.

Wybesztać, wyłajać, sfukać, zwymyślać.

Wybębniać, *dok.* Wybębnić; wygrywać co na bębnie; ogłaszać co za pomocą bębnienia; *przen.*, wygrywać co na innym instrumen-

cie, np. na fortepianie, wprawnie, ale bez poczucia; wypowiedzieć co szybko, wprawnie, ale bez zrozumienia; wygadać, wypaplać.

Wybęknąć, wybąkać.

Wybiczować, wychłostać, oćwiczyć, obić mocno.

Wybić—*p. nied.* Wybijać.

Wybiec—*p. nied.* Wybiegać.

Wybiedować się, użyć biedy, wycierpieć biedę.

Wybieg, miejsce, którędy ktoś a. coś wybiega: **w.** ulicy = wylot; bieg w tę i ową stronę; sposób wykrętny, używany dla uwolnienia ś. od czego, dla uniknięcia kary, wykręt, wymówka.

Wybiegać, *dok.* Wybiec, Wybiegnąć, Wybieżeć; biec, pędzić, iść szybko w kierunku z wewnątrz na zewnątrz, mknąć, wypadać, wyskakiwać, wylatać; o przedmiotach nieruchomych: występować na zewnątrz, wysterkać, wysuwać ś., wystawać; **w.** kogo, wyścigać, prześcigać, biegnąc uprzedzać; **w.** co, zwiedzać pośpiesznie, szybko przenosząc ś. z miejsca na miejsce; śmietanka **w-gła** =wykipiała; uzyskać, otrzymać coś bieganiem, usilnemi staraniami, chodząc od jednego do drugiego; **w. ś.**, nabiegać ś., iść na wyścigi, starać ś. wyprzedzić kogo, usiłować dokazać czego przed kim; biegiem uchodzić, ratować ś., ocalać życie; *przen.*, wykręcać ś. od czego, unikać czego podstępnie, wywijać ś. od czego; zmęczyć ś. bieganiem, nasycić ś. bieganiem.

Wybieglec, zbieg, odstępca, odszczepieniec, apostata.

Wybiegłość, przebiegłość, chytrość, podstępność.

Wybiegły, wykrętny, chytry, przebiegły, podstępny, szczwany; wybujały, wyrosły, wyniosły.

Wybiegnąć—*p. nied.* Wybiegać.

Wybielać, *dok.* Wybielić; bielić porządnie, na całej powierzchni, pociągać farbą białą, tynkować wapnem; pozbawiać właściwej barwy przez reakcje chemiczne a. działanie słońca, blechować; **w. ś.**, być bielonym; ubierać ś. na biało.

Wybieleć, straciwszy właściwą barwę, stać ś. białym.

Wybielić—*p. nied.* Wybielać.

Wybieracz, ten, co wybiera; urzędnik do wybierania podatków, poborca.

Wybieraczka, kobieta, która co wybiera, przebiera.

Wybierać, *dok.* Wybrać; brać co ze środka, z wnętrza czego, wydłubywać, wykrawać ze środka, wynosić, wywozić na zewnątrz; wyjmować, wyciągać, wydobywać; brać wszystko, co jest, nic nie zostawiając: **w.** kamienie z roli, piskleta z gniazda; brać od jednej osoby po kilka razy a. od wielu kolejno; brać, co od kogo należy, co obowiązany jest dać: wycofywać kapitały, włożone w jakie przedsięwzięcie; *przen.*, niszczyć co, wchłaniając w siebie, wywabiać: **w.** plamy na ubraniu i t. p.; **w.** co, mając sobie przedstawionych kilka rzeczy, brać jedną z nich, najbardziej przypadającą do upodobania; **w.** kogo, mając sobie przedstawionych kilku kandydatów, naznaczać jednego z nich, najodpowiedniejszego, pomijając innych: **w.** na króla, na posła, na sędziego i t. p.; **w. ś.**, być wybieranym; szykować ś., gotować ś. w drogę, przygotowywać ś. do wyruszenia dokąd; **w-a ś.**, jak czajka za morza=wcale mu ś. nie śpieszy; wyrywać ś. w niewłaściwą porę, występować z czymś nie w czas.

Wybieralność, prawo obioru, wybieranie, prawo elekcyjne.

Wybieralny, mogący być wybranym.

Wybierki, Wybiorki (-ów), rze-

czy najgorsze, pozostałe po wybraniu rzeczy lepszych, odpadki, braki.

Wybierzmować, pobierzmować wszystkich.

Wybieżeć—*p. nied.* Wybiegać.

Wybijacz, człowiek, który co wybija.

Wybijać, *dok.* Wybić; bijąc, uderzając, wypychać, wytrącać, wyrzucać co z czego; bijąc, uderzając, wypędzać, wyparowywać kogo skąd; bijąc, rozbijając, rozkopując, robić dół, zagłębienie w czymś twardym: **w.** drogę = jeżdżąc po niej, robić ją wyboistą; o wodzie: ciągłym uderzaniem robić rów, wyrwę; bijąc, robić, fabrykować: **w.** medal, **w.** książkę= drukować, **w.** obraz = robić jego odbitkę, reprodukować; **w.** co z czego, wyciskać, wytłaczać; uderzaniem, przyciskaniem oddzielać części płynne od stałych: **w.** olej, masło; *przen.*, bić, smagać dla wydobycia jakby na wierzch dobrych pierwiastków: dzieci biją, by z nich co wybito; uderzając, wykonywać, wyrażać uderzeniami: **w.** takt; o zegarze: wyrażać liczbę uderzeń, oznaczać godzinę: wybiła twoja godzina = nadeszła chwila niezmiernie ważna dla ciebie a. nadeszła chwila twego zgonu; **w.** drzwi=wyłamywać, wyrąbywać; klin klinem **w.** = leczyć chorobę lekarstwem podobnym do choroby, na usunięcie zła używać złych środków; **w.** kogo z dóbr, z majętności=wysuwać, wywłaszczać; **w.** komu z głowy=sprawiać, że ktoś o czymś zapomni, zaniecha jakiej myśli; **w.** sobie co z głowy=zapominać o czymś, przestawać myśleć o czym, odstępować od jakiego zamiaru; **w.** ze snu=budzić; **w.** nogę, rękę ze stawu=sprawiać uderzeniem, że kość wyskoczy ze swego miejsca, w którym styka ś. z drugą kością; **w.** co z kluby =niszczyć przyjęty porządek; **w.** na czym swoje piętno = pozostawiać ślady; **w.** piankę, ciasto=uderzaniem mieszać dokładnie, wyrabiać; **w.** wełnę=czyścić za pomocą uderzania i podrzucania; **w.** ubranie=trzepać z kurzu; **w.** komu zęby = uderzywszy sprawiać, że wylecą; **w.** szybę=tłuc; **w.** pokłony=kłaniać ś.; **w. ś.**, być wybijanym; bijąc, wydobywać ś. na wierzch, wyswobadzać ś.; wznosić ś. w górę, wytryskać, wzbijać ś., wylatywać; **w. ś.**, ze snu = tracić ochotę do snu, ocknąwszy ś., nie móc zasnąć; *przen.*, energją, pracowitością zajmować znaczne stanowisko w społeczeństwie, dochodzić do znaczenia, majątku, sławy i t. p.

Wybijana (-ej), ostatnia godzina, którą zegar w dzień wybija; *przen.*, ostatnia godzina życia.

Wybijanka, proste płótno, farbowane za pomocą wyrzynanej w desenie tablicy drewnianej.

Wybiór—*p.* Wybór.

Wybiórki—*p.* Wybierki.

Wybitka, wybijanie, walka, bitwa, bójka; grać w warcaby na **w.** = z taką umową, że wygrywa ten, któremu przeciwnik wybije wszystkie kamienie.

Wybitnie, *przysł.*, mówiąc wyraziście, dobitnie, z wyraźnym odznaczeniem; wyjątkowo, szczególnie, niezwykle, uderzająco.

Wybitność, cecha tego, co jest wybitne, dosadność, dobitność; wyjątkowość, niezwykłość.

Wybitny, wyraźnie, najpierwej wpadający w oczy, odznaczający ś., dobitny, wyrazisty, dosadny, niezwykły, szczególny, osobliwy, wyjątkowy, uderzający.

Wybladły, który stał ś. bladym, zbladły; wyblakły.

Wybladnąć, Wyblednąć, stać ś. całkiem bladym, zblednąć; stra-

cić właściwą barwę, cerę, stać ś. wyblakłym.

Wyblaknąć, stracić żywość barw, stracić barwy właściwe, zblaknąć, wypłowieć, spełznąć.

Wyblechować się, wybielić na słońcu a. przez reakcję chemiczną; **w. ś.**, wybielić ś.; stracić barwę, cerę, stać ś. bladym.

Wyblednieć, wybladnąć.

Wyblegotać, Wyblekotać, Wybluzgotać, wygadać, wypaplać.

Wyblieszczać oczy, wykrzywiać je.

Wybluć—*p. nied.* Wybluwać.

Wybluwać, *dok.* Wybluć; wymiotując, wyrzucać z siebie rzecz zjedzoną.

Wybluzgotać, Wyblekotać, wychlapać, co ś. ma na języku, wypaplać, wygadać; nagadać głupstw.

Wybluźnić, wyrzec bluźnierstwo, rozgadać coś bez potrzeby, rozpaplać.

Wybłagać, błaganiem uzyskać, błagając wyprosić, wymodlić.

Wybłaznować, uzyskać coś błaznowaniem, żartami, figlami; **w. ś.**, wykręcić ś. błaznowaniem; błaznując nasycić ś., nafiglować ś., nadokazywać ś.

Wybłądzić, wyprowadzić kogoś błąkającego ś. na właściwą drogę; *przen.*, wyprowadzić z błędu; **w. ś.**, odnaleźć właściwą drogę; *przen.*, wyjść z błędu.

Wybłąkać się, przestać ś. błąkać, wejść na właściwą drogę; *przen.*, wyjść z obłędu, przestać mylić ś., postępować niewłaściwie; *przen.*, wyjść cało z zawiłej sprawy.

Wybłyskać, Wybłyskiwać, *dok.* Wybłysnąć; błyskać ś. z przerwami, ukazać ś. błyszcząc.

Wybłysnąć—*p.* Wybłyskać; zjawić ś. jako coś osobliwego.

Wybłyszczeć, ukazać ś. błyszcząc, ukazać ś. wśród światła; **w.** oczy = wytrzeszczyć; przestać błyszczeć.

Wybocz, Wybocze, droga uboczna, ubocze, manowiec.

Wyboczny, uboczny.

Wyboczyć—*p. nied.* Wybaczać.

Wyboisty, pełen wybojów.

Wybojować, osiągnąć co za pomocą walki, boju; wysłużyć lata wśród bojów, przebyć dłuższy czas w boju; **w.** kogo, wypędzić go, wojując z nim.

Wyborca, człowiek, który wybiera a. ma prawo wybierać kogoś, np. przedstawiciela do rad miejskich, wiejskich, do parlamentu, urzędu i t. p., elektor.

Wyborczy, dotyczący ś. wyborcy a. wyborów.

Wyborgować, u kogo wziąć na borg, na rachunek, na kredyt; **w.** kumu dać na borg, zakredytować.

Wybornie, *przysł.*, wyśmienicie, przednio, znamienicie, znakomicie, doskonale, pysznie.

Wyborność, cecha tego, co jest wyborne.

Wyborny, doskonały, wyśmienity, znakomity, znamienity, wyróżniający ś., pyszny; smaczny, smakowity; **w.** jesteś! = śmieszny w swej naiwności.

Wyborowy, wybrany z pomiędzy wielu innych; przedni, najlepszy; dotyczący wyborów, elekcyjny.

Wybój, dół, jama na drodze, wybita kołami, płozami a. kopytami.

Wybór, wybieranie rzeczy należnych od wielu ludzi kolejno: **w.** podatków, żołnierzy; wybieranie z pomiędzy wielu rzeczy najlepszej, najodpowiedniejszej; to, co najlepszego wybrano, najlepsza cząstka jakiejś gromady, złożonej z najwybitniejszych jej osobników, dobór, czoło, kwiat, śmietanka; wybieranie ś., szykowanie ś. dokąd w drogę; **w. a. w** *lm.* **w-y**, wybieranie, przez składanie głosów, przedstawiciela do parlamentu, urzędnika i t. p., o-

biór, elekcja; **na w.**, do **w-u**=można wybierać, z prawem wybierania podług upodobania.

Wybrać—*p. nied.* Wybierać.

Wybrakować, przebierając różne przedmioty, z pomiędzy lepszych wyłączyć, oddzielić gorsze; **w. ś.**, zostać wyłączonym.

Wybrakowany, odrzucony z pośród lepszych, jako gorszy; mający jakiś brak, jakąś wadę.

Wybraniec, ten, którego wybrano, elekt; żołnierz, wybrany z łanów w dobrach królewskich; **w. losu**=człowiek, któremu ś. poszczęściło, któremu ś. wszystko wiedzie.

Wybraniecki, odnoszący ś. do wybrańca (żołnierza); złożony z takich wybrańców: piechota wybraniecka.

Wybranieckwo, dobra lenne, obowiązane do dawania rekruta.

Wybrany, którego wybrano; wyborowy, wyborny; *rzecz*, ten, którego wybrano, wybraniec.

Wybrednica, kobieta, która wybredza, grymasi, grymaśnica, kapryśnica.

Wybrednie, *przysł.*, z wybrzedzaniem, z grymasami, robiąc zarzuty czemu, przebierając w czym, kapryśnie.

Wybrednik, mężczyzna wybredzający, trudny w wyborze czego, przebierający, grymaśnik, kapryśnik.

Wybredność, cecha wybrednika a. wybrednicy, grymaśność, kapryśność.

Wybredny, który wybredza, kapryśny, grymaśny, grymaszący, przebierający, żądający czegoś lepszego, niezadowolony; gust **w.**=wytworny, wykwintny; smak **w.**=wyszukany, subtelny.

Wybrzdzać, przebierać w czym, kaprysić, grymasić, robić zarzuty wszystkiemu a. wszystkim, nie móc ś. zdecydować na wybór; mieć gust wytworny.

Wybrejtować, rozpłaszczyć, rozklepać.

Wybrnąć, brnąc, wydostać ś. z wody, z błota; *przen.*, wydostać ś. z trudnego położenia, wywikłać ś.

Wybrodzić, wyprowadzić z brodu, z wody; wydostać ś. z wody, wybrnąć, wyratować ś.; przeciągnąć po wodzie dla wymycia.

Wybronować, bronując, wyrzucić, wydostać, wyciągnąć co na wierzch; dobrze zabronować, ukończyć bronowanie należycie.

Wybróździć, porobić bróżdy w roli; robiąc bróżdę, wcięcie, karb, usunąć odpowiedni kawałek ciała, wykarbować.

Wybrudzić, zbrudzić wszystko; **w. ś.**, pobrudzić ś., powalać ś. całkowicie; **w. ś.**, oczyścić ś. z brudu.

Wybrukować, pokryć brukiem, wyłożyć kamieniami.

Wybryk, podskok; odezwanie ś., czyn, postępek dziwaczny niespodziewany: **w.** młodości, **w.** fantazji, **w.** dobrego humoru; koncept bez namysłu.

Wybrykać się, nabrykać ś., nafiglować ś. dowoli; naskakać ś., nabiegać ś.

Wybrykiwać, *dok.* Wybryknąć; podskakiwać, wyskakiwać.

Wybryzgiwać, Wybryzgać, *dok.* Wybryzgnąć; bryzgać w górę a. na wszystkie strony, rozchlapywać.

Wybryzgnąć—*p. nied.* Wybryzgiwać.

Wybrzeże, brzeg, nadbrzeże; zatoka morska, odnoga.

Wybrzeżny, odnoszący ś. do wybrzeża.

Wybuch, nagłe wywiązanie ś. wielkiej ilości gazów, połączone z hukiem, z rozsadzaniem, rozrywaniem, wyrzucaniem i t. p.; **w.** wulkanu=nagłe wydostanie ś. z jego krateru dymu, ognia, la-

wy, kamieni; *przen.*, gwałtowny objaw namiętności: **w.** gniewu, miłości, oburzenia; **w.** rewolucji.

Wybuchać, *dok.* Wybuchnąć; buchać, gwałtownie uderzać, bić mocno, gwałtownie w górę a. w różne strony; *przen.*, objawiać ś. gwałtownie i nagle: gniew **w-a**, bunt, rewolucja **w-a**; **w.** z czym= objawiać co gwałtownie, wyrażać w sposób namiętny; z małej iskierki wielki pożar wybuchnął=drobna przyczyna spowodowała znaczne skutki.

Wybuchać, wybić, wygrzmocić, wyłomotać; wyrzucić z wnętrza wielką masę, nagle i z hałasem; wypić, zjeść żarłocznie, z chciwością.

Wybuchnąć—*p. nied.* Wybuchać.

Wybudować, zbudować, wznieść, wystawić jaką budowlę; *przen.*, ułożyć, uplanować co w myśli; **w. ś.**, zostać zbudowanym.

Wybuj, wybujanie, wzrost bujny.

Wybujać, wyrość bujnie, gęsto, wysoko, szeroko; bujając wzbić ś., wznieść ś. wysoko, wyleciś w górę na skrzydłach.

Wybujałość, cecha tego, co jest wybujałe.

Wybujały, który wybujał, wyrośnięty a. rozrośnięty, który wyrósł nad miarę; który wzniósł ś. a. unosi ś. wysoko; który wzniósł ś. nad zwykły poziom, nad przeciętną miarę; umysł **w.** = niepospolity, przesadny; fantazja **w-a**= nadmiernie rozkołysana.

Wyburczeć, wyłajać, sfukać, zwymyślać.

Wyburdać się, wygramolić ś., wyguzdrać ś.

Wyburzyć, wszystko zburzyć, nic nie zostawiając; **w. ś.**, przestać ś. burzyć; nagniewać ś. do syta.

Wybuzować, wyłajać, sfukać, zbesztać; **w.** w piecu = wypalić dużo drzewa a. węgla.

Wybyć, zostać gdzie przez czas jakiś, wytrwać przy jakiejś pracy, jakimś zajęciu, przebyć gdzie aż do końca.

Wybywać, ubywać, zmniejszać ś.—*p. dok.* Wybyć.

Wybzdurzać, *dok.* Wybzdurzyć; bzdurząc, wyłudzać, wyzyskiwać co od kogo.

Wybzdurzyć—*p. nied.* Wybzdurzać; **w. ś.**, nagadać ś. bzdurstw dowoli.

Wycackać, Wyceckać, zrobić co z niezmierną starannością, pieszcząc ś., jak z cackiem, wypieścić, wychuchać; **w.** kogo, wychować na niewieściucha.

Wycadzić, wycedzić.

Wycałować, ucałować wszystkich kolejno; ucałować kogo wielokrotnie; **w. ś.**, ucałować ś. nawzajem, wielokrotnie, serdecznie.

Wycedzić, cedząc odłączyć części płynne od stałych; cedząc wylać wszystko; cedząc słówka, mówiąc powoli, wypowiedzieć wszystko; otrzymać przez cedzenie; słówka z niej nie **w-dzisz**=nie zmusisz jej, by cokolwiek powiedziała.

Wycelować, celując wymierzyć, wyrychtować co przeciw czemu; dobrać kawałki tkaniny, futra, ażeby do siebie pasowały, żeby tworzyły całość.

Wycembrować, wyłożyć cembrowaniem, ocembrować.

Wychadzać, wychodzić często, ponawiać wychodzenie.

Wycharkać, Wycharknąć, Wycharchać, Wycharchnąć—*p. nied.* Wycharkiwać.

Wycharkiwać, Wycharchiwać, *dok.* Wycharkać, Wycharknąć, Wycharchać, Wycharchnąć; charcząc wyrzucać z siebie flegmę razem ze śliną, wypluwać.

Wycharknąć—*p. nied* Wycharkiwać.

Wycharsnąć, wynędznieć, zmizernieć, wyschnąć jak szczapa.

Wychełtać — *p. nied.* Wychełtywać.

Wychełtywać, *dok.* Wychełtać; nadwerężać przez ciągłe użycie; obruszać przez używanie; **w. ś.**, psuć ś., nadwerężać ś. przez używanie wskutek tarcia i t. p.

Wychędożyć, oczyścić porządnie.

Wychlapać, chlapiąc rozlać, rozbryzgać wszystko; *przen.*, wypić wszystko.

Wychlastać, wysmagać, wybić; wydać wszystko, rozdać lekkomyślnie, roztrwonić.

Wychlustać, chlustając, pluskając, wylać wszystko, wychlapać.

Wychładzać, *dok.* Wychłodzić; zupełnie ochładzać, całkiem wystudzać.

Wychleptać, wypić co, mlaskając głośno językiem, wypić żarłocznie.

Wychłodnąć, Wychłodnieć, stać się chłodnym, ochłodnąć, ostygnąć, wystygnąć.

Wychłodzić — *p. nied.* Wychładzać.

Wychłonąć, z pewnym natężeniem, z energją wydać, wyrzucić co z siebie.

Wychłostać, wybić mocno, obić, wyłoić, wysmagać, wygrzmocić.

Wychłościć, wychłostać; chłoszcząc, wypędzić.

Wychłysnąć, szybko wypić, wypić jednym haustem, wychleptać, wyżłopać.

Wychodek, miejsce, otwór wązki, którędy ś. wychodzi; miejsce, przeznaczone do odbywania potrzeby naturalnej, ustęp, kloaka, prewet, klozet.

Wychodne (-ego), chwila wyjścia; być na **w-ym**=zabierać ś. do wyjścia; na **w-ym** = w chwili wychodzenia.

Wychodnia, pewien dzień w tygodniu a. pora dnia, kiedy współpracownik a. służąca ma prawo wyjść na pół dnia.

Wychodny, odnoszący ś. do wychodu.

Wychodować, wychować, wypielęgnować; **w. ś.**, wychować ś., być wychowanym, wypielęgnowanym, udać się.

Wychodowy—*p.* Wychodny.

Wychodzić, *dok.* Wyjść; iść ze środka na zewnątrz czego, poza obręb czego: **w.** z domu na ulicę, występować na plac, stawiać się w pewnym miejscu: **w.** do pojedynku, **w.** do roboty; iść na spotkanie czyje, dla przywitania kogo, zachodzić drogę komu; wyjeżdżać na okręcie; o okręcie: wypływać z portu: wyjść pod żagle=odpłynąć; uwalniać ś. od czego, wydobywać ś., wydostawać ś. z czego, przestawać ulegać czemu: **w.** ze szkół=opuszczać je; **w.** na wolność=odzyskiwać swobodę; **w.** z pod opieki = uwalniać ś. od niej; **w.** z wojska=przestawać być wojskowym; **w.** z choroby, z niebezpieczeństwa = przestawać ulegać im, ratować ś. od nich; **w.** cało, **w.** na sucho = ocalać ś.; **w.** obronną ręką z czego=nic nie tracić na czym; o pszczołach: wylatywać, ulatywać, wyfruwać; rozstawać ś., rozdzielać ś.: dusza ze śmiercią **w-dzi** z ciała; wyrywać ś., gwałtem otwierać sobie przejście, wyłamywać ś.; o wodzie: wylewać ś., wykraczając z brzegów; *przen.*, brać początek, mieć swoje źródło w czym, pochodzić, wynikać, wypływać, być rezultatem czego: nic z tego nie wyszło = nic nie wynikło; w *mat.*, być wynikiem szeregu działań; wystawać ponad poziom czego, wysterkać, wydobywać ś., wypływać: oliwa **w-dzi** na jaw=prawda ujawnia ś.; być skierowanym, zwróconym w pewną stronę: okna **w-dzą** na ulicę, na północ, na południe; obracać ś. na co, przybierać taki czy inny obrót, mieć

pewien wynik: na dobre, na złe komu **w-i**; korzystać a. tracić na czym, na jakim przedsięwzięciu, na jakiej sprawie; **w.** na kogo, na co, kierować ś. na kogo, na co, zostawać czym, mieć taką czy inną karjerę: **w.** na porządnego człowieka, na adwokata, na wielkiego pana; *przen.*, upływać, kończyć ś., mieć ś. ku końcowi, kończyć swą drogę, swą czynność: rok wyszedł = upłynął; zegarek wyszedł = rozkręciła się w nim sprężyna i stanął; *przen.*, być wydawanym, rozpraszać ś. na wydatki, być łożonym na co: wyszły mi pieniądze; **w-ą** zapasy. kończą ś., do tej potrawy **w-dzi** dużo masła; przetrwać czas określony, dotrwać do pewnego terminu: żałoba mu wyszła; **w.** suknię, obuwie = rozszerzyć, rozchodzić je przez używanie a. wynaszać, podniszczyć je przez używanie; **w.** za mąż za kogo=zostawać jego żoną; **w.** z ust = być wymawianym, wypowiadanym; z ust mu to nie **w-dzi**=ciągle o tym mówi; **w.** z dzieciństwa, z lat młodzieńczych = wyrastać; **w.** z głowy, z rozumu, z pamięci=wypadać, wylatywać, być zapominanym; nie może mi to wyjść z głowy = nie mogę o tym zapomnieć; **w.** z mody, ze zwyczaju = być zaniedbywanym, zarzucanym, jako zwyczaj, jako moda, przestawać być w użyciu; **w.** na jaw=ujawniać ś.; **w.** na świat = rodzić ś., ukazywać ś.; wyszła książka, numer czasopisma = został wydany; wyszło nowe prawo, rozporządzenie=zostało ogłoszone w drodze ustawodawczej; **w.** z granic, z kluby, z ryzy = przestępować granice dozwolone, wypadać z porządku, wpadać w nieład; ospa **w-dzi** na wierzch = objawia ś. wysypką naskórną; na mój numer wyszedł wielki los loterji=został wyciągnięty; wyszło zadanie arytmetyczne=zostało rozwiązane; pasjans wyszedł=dał ś. ułożyć; **w.** na swoje, na swoim=nie tracić na jakim przedsięwzięciu, wycofywać kapitał włożony; **w-dzi** na jedno=rezultat, skutek jest zawsze ten sam, bez różnicy; **w-dzi** na mojem=dzieje ś. tak, jak przepowiedziałem, okazuje ś., że miałem słuszność; wyszło na tym, że=skończyło ś. na tym, taki był rezultat; **w.** na czym, jak Zabłocki na mydle=tracić wszystko; **w.** ś., nachodzić ś. do syta, nasycić ś. chodzeniem; *nieosob.*, **w-dzi** ś.= ludzie wychodzą.

Wychodzień, emigrant, wychodźca.

Wychodzony, którego wychodzono, wytarty, wyszarzany przez chodzenie; *rzecz.*, marsz, grany albo śpiewany podczas jakiego obrządku, przy wychodzeniu skąd.

Wychodztwo, opuszczanie ojczyzny w celu osiedlenia ś. w innych krajach, emigracja, osadnictwo; *zbior.*, emigranci, wychodźcy.

Wychodźca, człowiek, opuszczający ojczyznę dla osiedlenia ś. w innym kraju, osadnik, emigrant.

Wychopić się, wybiedz szybko, wyrwać się.

Wychopień, chleb w małych bochenkach, na ogniu upieczony, podpłomyk.

Wychorować się, wyjść z długiej choroby, wyzdrowieć po długiej chorobie.

Wychorzały, wynędzniały wskutek choroby, schorowany.

Wychorzeć, zmizernieć, schudnąć, wynędznieć w chorobie.

Wychować—*p. nied.* Wychowywać.

Wychowały, dobrego chowu: koń **w.**

Wychowanek—*p.* Wychowaniec.

Wychowanica, Wychowanka, ko-

bieta, wychowana a. wychowywana przez kogoś.

Wychowanie, doprowadzenie do wieku dojrzałego przez udzielanie odpowiedniej opieki, pokarmu, odzieży i zaspokajania wogóle wszelkich potrzeb cielesnych; ogół wiadomości w zakresie nauki i obyczajowości towarzyskich, udzielanych dzieciom przez rodziców lub zastępujących ich miejsce nauczycieli i t. p.; wykształcenie, edukacja, doprowadzanie do pewnego stopnia rozwoju władz cielesnych i duchowych człowieka: **w.** religijne, umysłowe, moralne, estetyczne, towarzyskie; człowiek bez **w-a**=nie umiejący znaleźć się w towarzystwie, gbur; dać, otrzymać, odebrać **w.** przyzwoite, staranne.

Wychowaniec, Wychowanek, człowiek, który odebrał od kogo wychowanie, pupil; człowiek, który uczył ś. gdzie, który otrzymywał nauki w jakiej szkole, uniwersytecie i t. p.

Wychowany, wyhodowany, wykarmiony; wyuczony, wyćwiczony, edukowany: dobrze **w.**=mający ogładę towarzyską; źle **w.** = bez ogłady.

Wychowawca, człowiek, który wychował a. wychowuje kogo; człowiek, poświęcający ś. zawodowo wychowywaniu dzieci i młodzieży, pedagog.

Wychowawczy, dotyczący wychowania; zakład **w.**=zajmujący ś. wychowaniem, zajmujący ś. podawaniem nauki a. nauk.

Wychowawczyni, forma ż. od Wychowawca.

Wychowek—*p.* Wychów.

Wychowywać, *dok.* Wychować; żywić, hodować, pielęgnować aż do doprowadzenia do wieku dojrzałego; udzielać koniecznych do życia wiadomości, prowadzić edukację, edukować, kształcić, rozwijać w dzieciach i młodzieży siły fizyczne i duchowe.

Wychód, czynność wychodzenia, wyjścia; miejsce, otwór, którędy ś. wychodzi, wyjście, brama, drzwi; otwór stolcowy; odbywanie potrzeby naturalnej—*p.* Wychodek.

Wychów, Wychowek, wychowanie, edukacja, wykształcenie, nauka.

Wychrachać—*p.* Wycharkać.

Wychrapać — *p. nied.* Wychrapywać; **w. ś.,** wyspać ś. dowoli.

Wychrapywać, *dok.* Wychrapać; chrapać silnie; **w. ś.** od czego = uwalniać ś. szczęśliwie od jakiej nieprzyjemności, od straty; wydobywać ś. z jakiego niebezpieczeństwa.

Wychrzciak, Wychrzciuk, przechrzta, wychrzta.

Wychrzcić, ochrzcić, przeprowadzić na wiarę chrześcijańską; **w. ś.,** przyjąć wiarę chrześcijańską, ochrzcić ś., przyjąć chrzest.

Wychrzciuk—*p.* Wychrzciak.

Wychrzczeniec, człowiek, który ś. ochrzcił, który przyjął wiarę chrześcijańską, przechrzta, wychrzta, neofita.

Wychrzta, człowiek, który niedawno przyjął chrześcijaństwo, wychrzczeniec, przechrzta, neofita.

Wychuchać, wypielęgnować z troskliwością, wypieścić; starannie wykończyć, odrobić z pieczołowitością, wycackać.

Wychudły, całkiem schudły, bardzo chudy.

Wychudnąć, Wychudnieć, zupełnie, całkiem schudnąć.

Wychudzić, przyczynić się do schudnięcia, uczynić zupełnie chudym.

Wychwacić, nabawić konie ochwatu—*p.* Wychwycić.

Wychwalać, *dok.* Wychwalić; chwaląc wynosić, chwalić niezmiernie, wysławiać, gloryfiko-

wać; w. ś., chwalić ś., chełpić ś. swemi zaletami, wynosić siebie samego nad innych.

Wychwalić—*p. nied.* Wychwalać; w. ś., nachwalić ś. dowoli.

Wychwiać — *p. nied.* Wychwiewać.

Wychwiewać, *dok.* Wychwiać; chwiejąc, obracając w różne strony obluzowywać, wyrywać z miejsca, obruszać; w. ś., chwiejąc ś., ruszając ś. w różne strony, wydobywać ś., obluzowywać ś., stawać ś. chwiejącym, mogącym ś. przewrócić.

Wychwycić, porwać, unieść, złapać, porwawszy wyciągnąć; w. ś., wyrwać ś., wyskoczyć, pobiec, uciec, porwać ś.; wyrwać ś. z czym nierozważnie.

Wychwyt, kotwica w mechanizmie zegarowym, ankier.

Wychwytać—*p. dok.* Wychwycić.

Wychylać; *dok.* Wychylić; nachylając, pochylając, wylewać, wypuszczać, wytykać, wysuwać, wyginać; w. kielichy = wypijać do dna, spełniać je; w. z utajenia = odkrywać, odsłaniać; w. ś., wysuwać ś., wytykać ś., ukazywać ś. nad powierzchnią czego; wyginać ś.; wychodzić, wydalać ś. skąd na krótka chwilę.

Wychylić — *p. nied.* Wychylać.

Wychynąć—*p.* Wychylić.

Wyciąć — *p. nied.* Wycinać; w. prawdę, w. verba veritatis=prawdę w oczy bez ogródki powiedzieć; w. komplement=powiedzieć; w. susa = skoczyć; w. z broni = strzelić doskonale; w. oberka=zatańczyć raźno, ochoczo; w. komu policzek=uderzyć go w twarz.

Wyciąg, wyciąganie, wyciągnięcie, roztwór jakiej substancji, otrzymany przez wyciągnięcie jej przy pomocy płynu z materjałów, w których ta substancja była zawarta, ekstrakt; wypis z jakiego dzieła, aktu i t. p., kopja.

Wyciągacz, człowiek, który co od kogo wyciąga, wymaga, wyzyskuje go; narzędzie do wyciągania skóry i t. p.; rzemień albo linka do uwiązywania koni; rydel do wykopywania młodych drzewek.

Wyciągać, *dok.* Wyciągnąć; ciągnąc, wyjmować, wydobywać, wydostawać skąd, wywlekać, wyprowadzać; wypijać, pijąc wypróżniać, wysączać, wychylać; wydobywać soki z roślin przez reakcję chemiczną, naparzanie gorącą wodą, wyciskać, wygotowywać, czynić ekstrakt; *przen.*, podstępem otrzymywać co od kogo, wydrwiwać, wyłudzać, wykpiwać; *przen.*, odbierać przemocą, wydzierać co, wymuszać oddanie czego; *przen.*, znieważać, znaglać, skłaniać, namawiać do udania ś. dokąd, do opuszczenia jakiego miejsca; wyłudzać przyrzeczenie; odbierać, ściągać od kogo należność przypadającą, wypłatę; ciągnąc wyprężać, rozciągać wzdłuż; wytykać naprzód, wystawiać, wystoperczać; w. szyję, rękę, nogę; wychodzić, wyjeżdżać, wyruszać, wymaszerowywać, zwłaszcza gromadnie, ciągnąc się długim pasmem; w. kogo na słówka = zmuszać go, doprowadzać do tego, że powie, czego nie chciał powiedzieć; w. co z dzieł przeczytanych, z akt=wypisywać; w *mat.*, w. pierwiastek = znajdować wielkość, która, przemnożona dwa lub więcej razy przez siebie samą, da w iloczynie daną wielkość; w. wniosek=wyprowadzać go; w. kogo na koszty=narażać na wydatki; w. czego po kim = wymagać; w. ręce do kogo=prosić go o pomoc; w. rękę=żebrać; w. rękę na kogo=ośmielać ś. go uderzyć; wyciągnąć nogi = umrzeć; w. łuk = napinać, naciągać go; w. mur, rów, wał=budować, sypać, kopać wzdłuż; w. ś., być wyciąganym;

przeciągać ś., rozciągać ś., wyprostowywać ś., wyprężać ś.

Wyciągnąć—*p. nied.* Wyciągać.

Wyciągnięty, którego wyciągnięto, wydłużony, wydobyty; **w.** kłus=pośpieszny.

Wycie, głos przeciągły, żałosny psa, wilka, niektórych małp i t. p.; wrzask podobny do wycia; śpiew nieumiejętny.

Wyciec—*p. nied.* Wyciekać.

Wycieczka, krótka wyprawa, podróż niedaleka, przejażdżka, przechadzka; wypad niespodziewany na nieprzyjaciela z twierdzy, z obozu; *przen.*, napaść na kogo a. na co w jakimś artykule publicystycznym, utworze literackim i t. p.

Wyciek, to, co wycieka, wypływa; wyciekanie, wypływanie; miejsce nizkie na spadzistości wzgórza, którym woda spływa, zwłaszcza po roztajaniu śniegów albo po ulewie.

Wyciekacz, ten, co zrobił wycieczkę na nieprzyjaciela.

Wyciekać, *dok.* Wyciec; ciekąc, wydostawać ś. z wnętrza czego, wypływać, sączyć ś. z czego; wytryskać, wypływać skąd, brać źródło gdzie; wylatać, wypadać; wybiegać, wydostawać się poza obręb czego; robić wycieczkę na nieprzyjaciela z twierdzy a. z obozu; o roślinach: nędznieć, zanikać, więdnąć wskutek braku światła i powietrza; **w.** kogo = wyścigać, prześcigać go.

Wycielić się, ocielić się.

Wycienić, wycieniować.

Wycieniować, uwydatnić cienie na rysunku albo obrazie, wykończyć staranie rysunek, pismo, jaką pracę literacką.

Wycieńczać, *dok.* Wycieńczyć; rozciągając, rozpłaszczając, rozgniatając czynić cieńszym, chudszym; *przen.*, wyzuwać z sił, wyczerpywać siły, wyniszczać fizycznie, mordować nadmierną pracą, czynić słabszym, osłabiać, wysilać; niszczyć, psuć, zmniejszać; umniejszać, ujmować; **w.** czas = zużywać, tracić go bezużytecznie; **w. ś.**, słabszym się stawać przez zużycie sił, upadać na siłach, chudnąć.

Wycieńczeć, stać ś. cieńszym; schudnąć, wychudnąć; osłabieć, stracić siły, upaść na siłach.

Wycier—*p.* Wyciór.

Wycieraczka, kobieta wycierająca; przyrząd, szczotka do wycierania ścian, podłogi, do wycierania piór z atramentu.

Wycierać, *dok.* Wytrzeć; trąc wydobywać, wydostawać co skąd, wykurzać co; czyścić, okurzać, omywać przez nacieranie a. ocieranie, przez szorowanie; ocierać: **w.** nos=uwalniać go od śluzu; **w.** kominy; trąc wygładzać, polerować; psuć ś., niszczyć przez używanie: **w.** ubranie; **w.** komu kapitułę= dobrze go zestrofować, złajać porządnie; **w. ś.**, być wycieranym; niszczyć ś., wątlejszym ś. stawać przez używanie, przez noszenie (o ubraniu); o rybach: wypuszczać z siebie ikrę, wyikrzać ś.; o niebie: wyjaśniać ś., uwalniać ś. od chmur, wypogadzać ś.; nabywać poloru, ogłady towarzyskiej przez obcowanie z ludźmi; tułać ś. między ludźmi, być w pogardzie, być popychadłem; wyrównywać ś., wygładzać się.

Wycierlica, narzędzie do wycierania lnu, tarlica; wóz na drwa.

Wycierpieć, cierpliwie wytrwać, dotrwać w cierpieniu; cierpiąc znieść co, wytrzymać coś przykrego a. bolesnego do końca; cierpliwie znieść, nie oburzając się, nie wybuchając gniewem, ścierpieć.

Wyciesać—*p. nied.* Wyciosywać.

Wycięcie, dokonane wycinanie; wyrznięcie, dołek, rowek, fuga

w czym zrobiona przez wycinanie, wykrawanie; część wycięta z czego, wycinek.

Wycięty, wyrąbany, ścięty; cięciem wyjęty, wyrobiony wycinaniem; suknia **w-a** = mająca wycięcie u szyi i pleców.

Wycinacz, człowiek, który coś wycina.

Wycinać, *dok.* Wyciąć; wyrąbywać, ścinać; pozbawiać życia wszystkich po kolei, wymordowywać, wybijać, wyrzynać; tnąc, rąbiąc, robić zagłębienie, dołek, rowek, otwór; obcinając wyrąbiać, wyciosywać; wykrawając, wyrzynając, wyjmować części ze środka; uderzać, bić: **w.** policzek=uderzać w twarz; **w.** kogo w gębę =dawać mu w twarz; **w. ś.**, być wycinanym; **w. ś.** z kim, pojedynkować ś. z nim na broń ostrą, rąbać ś.; **w. ś.** skąd, wydobywać ś., torując sobie drogę mieczem a. toporem; *przen.*, **w. ś.** z czego, od czego=wyłamywać ś., wyzwalać ś. siłą.

Wycinek, przestrzeń pusta, pozostała po wycięciu czego; wycięta część czego, kawałek wycięty; w *gieom.*, część powierzchni koła między dwoma promieniami i łukiem, między niemi zawartym (fig.); **w. kuli** = bryła, powstająca z takiego wycinka, obracającego ś. dokoła jednego z promieni; motyl z rodziny drzewiniaków, z podrzędu miernikowców; świeżo wyrosły kieł młodego dzika; młody dzik w piątym roku.

Wycinka, część lasu, świeżo wycięta, trzebież leśna; motyl z rodziny przestwornic, z podrzędu prządkówek.

Wycios, to, co jest wyciosane.

Wyciosać – *p. nied.* Wyciosywać.

Wyciosywać, Wyciesywać, *dok.* Wyciosać, Wyciesać; ciosaniem wyrabiać, wycinać, wyrzynać; obrabiać ciosaniem; okrzesywać, pozbawiać dzikości, gburowatości, robić okrzesańszym, gładszym, uprzejmiejszym, wykształceńszym, bardziej obytym w towarzystwie.

Wyciór, szczotka do wycierania armaty po wystrzale (fig.); szczotka do oczyszczania komina z sadzy; otwór, którym wyjmuje ś. sadze spadłe z komina, wycier.

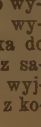

Wycisk, wyciskanie, wyciśnięcie; to, co wyciśnięte; sok, wyciśnięty z roślin, z ziół; to, co pozostaje po wyciśnięciu soku, miazga; znak wklęsły, wyciśnięty na czymś miękkim, przedmiotem, mającym na sobie rysunek wypukły, np. stemplem, pieczęcią; odcisk, oddruk, kopja rysunku, druku, zrobiona za pomocą ściskania w prasie.

Wyciskać, *dok.* Wycisnąć; ściskając, przyciskając, ugniatając wydobywać płyn z części stałych, np. sok z roślin, z owoców, wygniatać, wytłaczać, tłoczyć; *przen.*, wymuszać gwałtem, uciskając wymagać; zmuszać do oddania czego, do zrobienia czego; zniewalać do czego przemocą; wypędzać, wyganiać, wyparowywać; przyciskając robić, co tworzyć na czymś miękkim: **w.** stempel na laku, na wosku; wyrzucać, poza obręb czego, miotać, w górę ciskać, podrzucać; **w.** łzy czyje = pobudzać go do płaczu z powodu krzywdy, mu zrobionej; wycisnąć na kim pocałunek = pocałować go gorąco, z rozmachem; **w. ś.**, przeciskając się, wydostawać się z ciasnego miejsca.

Wyciskać, wyrzucić, powyrzucać wszystko; wypotrzebować ciskając, wyrzucić wszystkie pociski.

Wycisnąć — *p. nied.* Wyciskać.

Wycofać – *p. nied.* Wycofywać.

Wycofywać, *dok.* Wycofać; idąc nazad, wydostawać co ze środka czego, wyprowadzać napowrót, wydobywać nazad, odbierać z powrotem, doprowadzać do stanu poprzedniego; idąc nazad, wychodzić ze środka czego na zewnątrz, idąc z powrotem, wychodzić, powracać na dawne miejsce; **w. ś.** z jakiego interesu=nie chcieć dalej do niego należeć, usuwać się.

Wycuchnąć, wydawszy z siebie cały zaduch, przestać cuchnąć, wywietrzeć z zaduchu; wyżąć, wycisnąć.

Wycudzić, wyczesać zgrzebłem; wybić, schłostać; wygnać, wypędzić; wybić, zbić w dostateczny sposób, np. mięso, by je zrobić kruchym; **w. ś.**, wyczesać ś., wymuskać się.

Wycyrklować, nakreślić, wyrysować za pomocą cyrkla.

Wyczak, motyl z podrzędu miernikowców, wątlak **w.**

Wyczany, Wykowy, Wyczy, odnoszący ś. do wyki.

Wyczarować, czarami wyprowadzić na świat, za pomocą nich uskutecznić.

Wyczasty, podobny do wyki.

Wyczekać — *p. nied.* Wyczekiwać; **w. ś.**, czekać czego nazbyt długo, wynudzić ś., zniecierpliwić ś. w oczekiwaniu czego; doczekać ś., czekając osiągnąć co.

Wyczekiwać, *dok.* Wyczekać; czekać cierpliwie do pewnego czasu, aż ś. coś spełni, aż pewien termin nadejdzie, oczekiwać spełnienia ś. czegoś.

Wyczernić, zupełnie poczernić, pomalować na czarno na całej powierzchni; posmarować czymś czarnym.

Wyczerpać, Wyczerpnąć — *p. nied.* Wyczerpywać.

Wyczerpany, którego wyczerpano; zmęczony, znużony, opadający z sił; o książce, o czasopiśmie: rozprzedane do ostatniego egzemplarza.

Wyczerpywać, *dok.* Wyczerpać, Wyczerpnąć; czerpiąc wyjmować, wydobywać, czerpiąc wylewać, wybierać płyn w czymś zawarty, wypróżniać jakieś naczynie, napełnione jakimś płynem; *przen.*, brać co od kogo pod względem duchowym, zasięgać, pobierać; **w.** jakiś przedmiot = powiedzieć, napisać o nim wszystko, co było do powiedzenia a. napisania; **w.** co z kogo= wypytywać, wybadywać, wywiadywać ś.; tego przedmiotu nigdy nie można **w-pać** = bez końca można o nim mówić, pisać; **w. ś.**, być wyczerpanym; o książce, o czasopiśmie: być rozprzedanym, rozchodzić ś. między publicznością.

Wyczesać, *nied.* Wyczesywać; za pomocą grzebienia i szczotki włosy uporządkować, ułożyć; obić kogo mocno, wytargać za włosy.

Wyczesek, Wyczosek, najlepsze włókna lnu a. konopi, pozostałe po wyczesaniu gorszych; w *lm.*, kłaki, pozostałe po wyczesaniu lnu albo konopi; włosy pozostałe na grzebieniu po wyczesaniu.

Wyczesywać, *dok.* Wyczesać; oczyszczać, przygładzać, układać grzebieniem, szczotką a. zgrzebłem; *przen.*, robić okrzesańszym, pozbawiać gburowatości, cywilizować; **w. ś.**, oczyszczać włosy z brudu, układać włosy na swej głowie grzebieniem a. szczotką.

Wyczęstować, wypotrzebować wszystko na częstowanie, wszystko rozdać na poczęstunek.

Wyczha!, *wykrz.*, oznaczający zachęcanie psów do rzucenia ś. na kogo a. na co; huś!, huźha!, weź go!

Wyczka, drobna wyka.

Wyczołgać się, Wyczołgnąć się — *p. nied.* Wyczołgiwać się.

Wyczołgiwać się, *dok.* Wyczołgać ś., Wyczołgnąć ś.; czołgając,

skradając ś., pełzając, wysuwać ś., wydobywać się skąd.

Wyczosek—*p.* Wyczesek.

Wyczubić, wytargać za czupryną; **w. ś.,** pobić ś. wzajemnie, wytargać ś. za czuby.

Wyczy *p.* Wyczany.

Wyczyniać, *dok.* Wyczynić; o zbożu: czyścić zboże, wymiatając kłosy z ziarn, strączki z grochu i t. p.; wyłączać, wydzielać, usuwać, wyrzucać.

Wyczyniec, roślina z rodziny traw (fig.).

Wyczysko, pole po ściętej wyce.

Wyczyszczać, *dok.* Wyczyścić; oczyszczać, wyłączając, wymiatając nieczystości, rzeczy niepotrzebne, brudy, usuwać je, doprowadzać do czystości, zupełnie co oczyszczać.

Wyczyścić—*p. nied.* Wyczyszczać.

Wyczytać—*p. nied.* Wyczytywać.

Wyczytywać, *dok.* Wyczytać; czytając co, dowiadywać ś. stąd o czym; **w.** co z czego a. w czym, z oznak zewnętrznych, np. z wyrazu twarzy, ruchów, czynności, odgadywać wewnętrzny nastrój ducha; odczytywać, odcyfrowywać coś niewyraźnie napisanego, z trudem dochodzić, co napisano, usiłować wyrozumieć coś, niezrozumiale wyłożonego na piśmie, dociekać myśli; wszystko do końca odczytywać.

Wyć, wydawać głos żałosny, jednostajny, przeciągły: o człowieku: krzyczeć, wrzeszczeć bardzo głośno i przeciągle, płakać głośno; śpiewać źle.

Wyćwiczyć, wybić, wychłostać, wysmagać; ćwicząc wydoskonalić, wdrożyć do czego, wprawić, nauczyć; **w. ś.,** ćwicząc ś., nabyć wprawy, wydoskonalić ś.; **w.** kogo=wprawić go w co; obić go.

Wyćwierkać, wydać głos ćwierkający, ćwierkaniem wyśpiewać; **w. ś.**=dużo i długo naćwierkać ś.

Wyćwiklin, roślina z rodziny wyćwiklinowatych, hodowana w ogrodach dla liści jadalnych, podobnych do szpinaku.

Wyćwiklinowate, rodzina roślin dwuliściennych.

Wydać—*p. nied.* Wydawać.

Wydajać, *dok.* Wydoić; dojąc wydobywać całą ilość mleka z wymion; *przen.,* wypijać wszystko; wydobywać co z kogo, ile tylko można, wyzyskiwać.

Wydajność, to, co zasiew wydaje, obfitość plonu, urodzajność; to, co zboże przy omłocie wydaje, urodzaj, plon; korzyść z jakiego przedsiębiorstwa, z jakiej pracy, czynności i t. p.

Wydajny, dający obfity plon, urodzajny, plenny; o zbożu: omłotny; dający znaczne, poważne korzyści, zyski, rezultaty.

Wydanie, *rzecz.* od Wydać; powtórny druk jakiej książki, pisma; panna na **w-u** = dziewczyna dorosła, mogąca już iść za mąż.

Wydarcie, *rzecz.* od Wydrzeć.

Wydartek, to co komuś wydarto przemocą, gwałtownie zabrano, łup, zdobycz, łupież.

Wydarty, zabrany przemocą—*p.* Wydrzeć.

Wydarzać się, *dok.* Wydarzyć ś.; trafiać ś., przytrafiać ś., zdarzać ś.

Wydarzenie, zdarzenie, przygoda, wypadek.

Wydatek, to, co wydano na co, pieniądze wydane, wydawanie, ekspens, rozchód.

Wydatkować, wydawać pieniądze, robić wydatek, ekspensować.

Wydatkowy, odnoszący ś. do wydatku, rozchodowy.

Wydatnie, *przysł.,* wyraźnie, wybitnie, oczywiście, jawnie, rażąco.

Wydatność, cecha tego, co jest wydatne, wybitność.

Wydatny, wznoszący ś. ponad powierzchnię przedmiotów otaczających, wyniosły, wystający, wysterkający; *przen.,* uderzający w oczy, jawny, wyraźny, oczywisty, jasny, widoczny; odznaczający ś. czymś osobliwym, słynący czym, słynny.

Wydawać, *dok.* Wydać; wypuszczać, wyrzucać, wydobywać z wnętrza czego, wyjmować ze środka; wydzielać część czego, dawać tyle, ile trzeba: **w.** masło, cukier, na potrzeby kuchenne; przynosić i ustawiać na stole, podawać na stół: **w.** obiad, wieczerzę; dawać zapewnienie piśmienne, w formie urzędowej: **w.** kwit, rewers, weksel; robić wydatki, wydatkować, ekspensować, przyczyniać sobie rozchodów, uszczuplając przez to swoje zapasy pieniężne, łożyć na co; oddawać kogo, co komu z prawem zrobienia z nim, co mu ś. podoba, oddać kogo, co z mocą postąpienia wedle swego upodobania: **w.** miasto na łup, człowieka na mękę, na śmierć, na stracenie, **w.** kogo w ręce czyje itp.; przez zdradę oddawać, porzucać zdradziecko będącego w niebezpieczeństwie, zdradzić podstępnie czyje zaufanie; podawać do wiadomości publicznej, ogłaszać jakieś postanowienie, uchwalone przez jednę a. kilka osób: **w.** ukaz, dekret, rozporządzenie, wyrok sądowy; dawać świadectwo czemu, świadczyć o czym, okazywać, ujawniać co; przedstawiać w rzeźbie, w obrazie, w mowie, wystawiać, wyrażać co, mieć treść jaką; **w.** kogo, co, wykrywać, ujawniać kogoś a. coś nieznanego światu, wyjawiać coś ukrytego: **w.** winowajcę, **w.** spisek, **w.** sekret; sprawiać, że ś. coś lepiej przedstawia, wyróżnia z pośród przedmiotów otaczających, bije w oczy; **w.** huk, jęk, zgrzyt, brzęk i t. p.=huczeć, jęczeć, zgrzytać, brzęczeć i t. p.; **w.** głos = odzywać ś.; **w.** wonność, zapach=pachnieć, wonieć; **w.** ogień = wyrzucać iskry, płomień; **w.** dziecko na świat=rodzić; **w.** owoce = rodzić; **w.** resztę=dawać płacącemu drobniejszą monetą to, co nadpłacił ponad należność grubszą monetą; **w.** córkę, siostrę za mąż =pozwalać jej zostać czyjąś żoną; **w.** bal, ucztę i t. p.=urządzać je własnym kosztem; **w.** na sztych= narażać na niebezpieczeństwo; **w.** książkę: o autorze=napisawszy ją, ogłaszać drukiem, podawać do wiadomości publicznej, o księgarzu=łożyć koszty na jej druk z prawem zysku po sprzedaniu wydrukowanych egzemplarzy; **w.** czasopismo = drukować je, pobierając z niego dochody; **w.** świadectwo=świadczyć ustnie a. piśmiennie; **w.** hasło=dawać znak; **w.** znak życia=dawać znak, że ś. żyje jakimś ruchem, głosem a. czynnością; **w.** wojnę=wypowiadać ją, rozpoczynać kroki wojenne; **w.** bitwę=zaczynać ją, nacierać orężnie na nieprzyjaciela; **w.** bieliznę do prania=dawać pod rachunkiem; **w.** robotę=wyznaczać do zrobienia; **w.** kogo na pośmiewisko = ośmieszać go; **w.** zbiega, zbrodniarza=oddawać go do rąk władzy właściwej; **w.** ś., być wydawanym; wychodzić na świat, ukazywać ś., rodzić ś.; **w.** ś. na kogo, na co, czynić wydatki, wydatkować, ekspensować; **w.** ś. za kogo, wychodzić za kogo, zostawać czyjąś żoną; oddawać ś. na czyjąś wolę z prawem postąpienia wedle swego upodobania, ofiarowywać ś., poświęcać ś.; **w.** ś. na co, oddawać ś. czemu niepodzielnie, zajmować ś. czymś wyłącznie; okazywać ś., ujawniać ś., przejawiać ś., zdradzać ś., manifestować ś.; wykrywać ś., wy-

jawiać ś.; wysuwać ś., wynurzać ś., wytykać ś., wystawać; popisywać ś. z czymś; przedstawiać ś. oczom, uderzać, wpadać w oczy swą osobliwością, mieć jaki wygląd; mieć pozór, powierzchowność jaką, zdawać ś. kimś a. czymś, być podobnym do kogoś a. czegoś; **w. ś.** na szyderstwo, na pośmiewisko=narażać ś., wystawiać; **w. ś.** na sztych=wystawiać ś. na niebezpieczeństwo.

Wydawalny, mogący być wydawanym, przeznaczony na wydanie.

Wydawca, człowiek, który swym kosztem wydaje pisma perjodyczne, książki, dzieła, ryciny, mapy i t. p., który ogłasza je drukiem z prawem ciągnięcia zysków w razie rozprzedania egzemplarzy, nakładca, edytor; ten, który swego wydaje, denuncjant, szpieg, zdrajca.

Wydawczy, dotyczący wydania, wydawnictwa a. wydawcy.

Wydawczyni, forma żeńska od Wydawca.

Wydawnictwo, wydawanie, ogłaszanie drukiem książek, czasopism, map i t. p.; rzecz wydana, ogłoszona drukiem: książka, pismo i t. p.; towarzystwo, związane dla wydawania dzieł naukowych a. literackich; *przen.*, osoba moralna, reprezentująca ciało zbiorowe, t. j. wydawców, np. jakiegoś czasopisma.

Wydąć—*p. nied.* Wydymać.

Wydążyć, zdążyć z jaką robotą na termin, podołać czemu; przyjść gdzie na czas naznaczony.

Wydech, wydychanie powietrza z płuc; powietrze wydychane; odpoczynek po znużeniu, wytchnięcie, wywczas.

Wydechnąć—*p. nied.* Wydychać.

Wydefinjować, oznaczyć, określić ściśle, zdefinjować.

Wydelegować, wysłać kogo umyślnie do załatwienia jakiej sprawy, jakiego interesu.

Wydelikacać, *dok.* Wydelikacić; czynić bardzo delikatnym, wrażliwym na wszystko; **w. ś.,** stawać ś. bardzo delikatnym, wrażliwym, czującym, uczuwającym.

Wydemonstrować, wyjaśnić, wytłumaczyć co komu, okazać co jawnie, naocznie.

Wydeptać — *p. nied.* Wydeptywać.

Wydeptywać, *dok.* wydeptać; depcąc co, wygniatać co, wytłaczać; depcąc, niszczyć, niweczyć, psuć; zostawiać ślad; chodząc, depcąc po czym, ułatwiać drogę; **w. co sobie**=uzyskiwać co dzięki usilnym staraniom, osiągać, udawać ś. z prośbą o protekcję do osób wpływowych i t. p.

Wyderka, zdzierstwo.

Wyderkaf, Wyderek, *nm.*, sprzedaż z prawem odkupu; wyłudzenie datku.

Wyderkarz, Wyderkownik, *nm.*, człowiek, trzymający jaką posiadłość na prawach wyderkafu.

Wyderkować, *nm.*, kupować co drogą wyderku.

Wyderkownik, *nm.*—*p.* Wyderkarz.

Wyderum, *nm.*, czas powrotu górników do pracy po wypoczynku.

Wydestylować, oczyścić przez destylację, przedestylować, przepuścić przez alembik.

Wydębić, wybić kijem, wyłomotać, wyłoić kogo, wygarbować komu skórę; wymóc co na kim z trudem, z trudnością, odebrać co od kogo.

Wydęcie, *rzecz.* od Wydąć; nadęcie czego powietrzem, gazami; odęcie, wypukłość, powstała z wydymania; nabrzmiałość, nabrzmienie, gruczoł, guz.

Wydętość, miejsce nabrzmiałe, nabrzmiałość, guz, gruczoł.

Wydęty, którego wydęto; napuszczony jakim gazem, nadęty, wzdęty, nabrzmiały, spuchnięty.

Wydławiać, *dok.* Wydławić; wyginiatać, wyciskać; wyrabiać przez wyciskanie, gniecenie, wygniatanie; wymuszać, mękami znaglać do czego; dławić, dusić wszystkich, co do jednego, wyduszać; wyrzucać coś dławiącego.

Wydławić—*p. nied.* Wydławiać.

Wydłubać—*p. nied.* Wydłubywać.

Wydłubywać, *dok.* Wydłubać; dłubiąc wyjmować, wydostawać; dłubiąc, czynić próżnym w środku, robić dziurę w czym, wydrążać, wyjmować ośrodek z czego; *przen.*, wykonywać coś z niezmierną starannością, zwłaszcza jakiś przedmiot drobny, a artystyczny.

Wydłutować, wyrzeźbić dłutem, wyrobić zagłębienie, otwory za pomocą dłuta.

Wydłużać (się), *dok.* Wydłużyć (ś.); wyciągać (ś.) wzdłuż, czynić (ś.) dłuższym.

Wydłużyć—*p. nied.* Wydłużać.

Wydma, miejsce, pokryte pagórkami piasków ruchomych; piasek ruchomy; wydęcie, wydętość.

Wydmidzban, Wydmikufel, opój, pijak, pijus.

Wydmisko, wydma.

Wydmuch, dmuchanie, silne wianie, wyziew, wydech; wydma piaszczysta; zaspa śnieżna.

Wydmuchać, Wydmuchnąć — *p. nied.* Wydmuchiwać.

Wydmuchiwać, *dok.* Wydmuchać, Wydmuchnąć; dmuchaniem usuwać, wyrzucać co, wyziewać; dmuchaniem tworzyć, formować.

Wydmuchnąć—*p.* Wydmuchać.

Wydmuchrzyca, rodzaj trawy, spokrewnionej z jęczmieniem, kłost (fig.).

Wydobrzeć, powrócić do dobrego stanu, do zdrowia, polepszyć ś., wyzdrowieć, wyglądać zdrowiej.

Wydobyć—*p. nied.* Wydobywać.

Wydobywacz, człowiek, który co wydobywa.

Wydobywać, *dok.* Wydobyć; dobywać, wydostawać co z wnętrza, z głębi czego; wyjmować, wyciągać; wydostawać z czyjejś mocy; **w. ś.,** wydostawać ś. z trudności, pokonywając liczne przeszkody, wychodzić na świat, na jaw.

Wydoić—*p. nied.* Wydajać.

Wydojrzeć, stać ś. dojrzałym.

Wydolić, zrobić dół w czym, wydrążyć co, podołać czemu. dać czemu radę, zrobić co na czas.

Wydołać, dać czemu radę, móc, potrafić co zrobić, podołać, sprostać czemu; wyrównać, wygładzić.

Wydoskonalać, *dok.* Wydoskonalić; czynić doskonałym a. doskonalszym; przyprowadzać do doskonałości; **w. ś.,** stawać ś. doskonałym a. doskonalszym, nabierać wprawy w czym, wyuczyć ś. czego doskonale.

Wydoskonalić się—*p. nied.* Wydoskonalać ś.

Wydostać—*p. nied.* Wydostawać.

Wydostawać, *dok.* Wydostać; dostawać, wydobywać, wyjmować, wykładać, wyciągać skąd; **w. ś.,** wydobywać ś. z trudnością skąd a. z czego, odbierać z trudem co od kogo, otrzymywać.

Wydój, wydajanie, wydojenie, ilość mleka naraz wydojonego.

Wydra, zwierzę ssące, drapieżne, z rodziny kun, o ciele wydłużonym, o palcach połączonych błoną płetwową, o włosie krótkim, gęstym, połyskującym (fig.), żywiące ś. głównie rybami.

Wydrabiać, *dok.* Wydrobić; dro-

bijąc, krusząc na drobne cząsteczki wyjmować; **w. ś.**, drobiąc ś., krusząc ś. wysypywać ś.

Wydranina, to, co wydarte komu.

Wydrapać —*p. nied.* Wydrapywać.

Wydrapywać, *dok.* Wydrapać; drapiąc co pazurami a. paznogciami, wyjmować, wydzierać; drapiąc, wymazywać, wyskrobywać, np. coś napisanego; **w. ś.**, z trudem wydostawać ś. na górę; wydostawać ś. z biedy.

Wydrążać, wydłubywać czym ostrym, wyjmując z czegoś ośrodek, robić wewnątrz pustym, wklęsłym; robić w czym jamę, dziurę; ryć co na czym, wycinać, wyrzynać, rzeźbić; **w. ś.**, być wydrążanym; być rytym, wycinanym, wyrzynanym, wyrzeźbionym, wyrzynać ś. na czym.

Wydręczyć, dręcząc wymusić, wymóc, zniewolić, znaglić kogo do czego.

Wydrężały, wydrążony, dęty, pusty wewnątrz.

Wydrobić—*p. nied.* Wydrabiać.

Wydrobki (-ów), okruszyny z wydrabiania.

Wydroząb—*p.* Wyroząb.

Wydrozwierz, zwierzę ssące, drapieżne z rodziny kun, kasłań, wydra morska (fig.).

Wydrożać, czynić droższym, podnosić cenę, podrożać.

Wydroże, droga, wyrobiona w czym, wykuta w skałach.

Wydrożeć, stać ś. droższym, podrożeć, pójść wyżej w cenie.

Wydrożyć—*p.* Wydrążyć; zejść, zboczyć z drogi; *przen.*, zgrzeszyć; **w.** co, naznaczyć na co zbyt wygórowaną cenę.

Wydrukować, ukończyć drukowanie czego, wytłoczyć, odbić na maszynie drukarskiej.

Wydrwić—*p. nied.* Wydrwiwać.

Wydrwigrosz, człowiek, lubiący wydrwiwać pieniądze od innych.

Wydrwiwać, *dok.* Wydrwić; wyłudzać drwinkami, otrzymywać co podstępnie, chytrością, zdradą; wyśmiewać, wyszydzać; **w. ś.**, drwinkami wykręcać ś. z czego, podstępnie, chytrością wywikływać ś. z niebezpieczeństwa, z jakiej nieprzyjemnej sprawy, wyłgiwać ś., wykpiwać ś.

Wydrzeć—*p. nied.* Wydzierać.

Wydrzemać się, drzymiąc przespać ś., podrzemać czas jakiś.

Wydrzeźniać się, udawaniem czyich ruchów a. mowy wyszydzać go, przedrzeźniać; szydzić z kogo, drażnić ś. kim, przekomarzać ś.

Wydrzyk, ptak siewkowaty z rodziny mew właściwych (fig.).

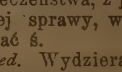

Wydrzymać się *p.* Wydrzemać się.

Wydumać, wymyślić, wynaleźć co, obmyślić, uplanować.

Wydupniałość, Wydubniałość, próżnia w środku, wydrążenie wskutek próchnienia, gnicia.

Wydupnieć, Wydubnieć, wypróchnieć w środku.

Wydurzać, *dok.* Wydurzyć, durząc kogo, wyłudzać, wydostawać, wydrwiwać, wymaniać, wyciągać, wypraszać.

Wydusić, dusząc, wyciskać, wygnieść; **w.** co na kim a. od kogo = wymóc; z trudnością co odebrać; **w.** butelkę = wypić całą jej zawartość; wszystkich po kolei zadusić, podusić.

Wydwarzanie, przesada w mowie i w obejściu, przesadna wytworność.

Wydworny, wytworny.

Wydychać, *dok.* Wytchnąć; wypuszczać z siebie dech, t. j. powietrze, zawarte w płucach; wydzielać z siebie drobniutkie cząst-

ki gazowe, wyziewać, oddychać czym; w. ducha, duszę=umierać; wypoczywać po pracy, pokrzepiao ś. spoczynkiem.

Wydymać, *dok.* Wydąć; dmuchaniem wypychać, wydmuchiwać; dmuchając, wypełniać powietrzem, nadymać; dąć co sił; w. ś., napełniając powietrzem, podnosić ś., wzdymać ś.; nadymać ś., dla wyrzucenia z siebie odchodów; puszyć ś., pysznić ś., dąć ś.

Wydymisko—*p.* Wydma.

Wydystylować—*p.* Wydestylować.

Wydyszeć się, wytchnąć, odpocząć po zmęczeniu, po silnym podnieceniu, wysapać ś.

Wydziabać—*p.* Wydziabywać.

Wydziabywać, *dok.* Wydziabać; dziabiąc, wykopywać, wydostawać małemi ilościami, wyciosywać.

Wydział, wydzielona część czegoś; okrąg, obwód kraju; odrębna gałąź administracji; pewna oddzielna grupa nauk, wykładanych w uniwersytecie a. w politechnice: w. filozoficzny, mechaniczny; profesorowie a. studenci jakiego wydziału.

Wydziałowy, odnoszący ś. do wydziału, należący do wydziału; szkoły w-e=szkoły średnie 6-klasowe, ustanowione przez Komisję Edukacyjną.

Wydziedziczać, *dok.* Wydziedziczyć; wyłączać, wyzuwać z dziedzictwa, usuwać od dziedziczenia majątku, pomijać w testamencie; w. co od siebie, odpędzać, rugować, usuwać; w. ś., zrzekać ś. dziedzictwa; być wydziedziczonym.

Wydziedziczyć — *p. nied.* Wydziedziczać.

Wydzielacz, Wydzieliciel, człowiek, który co komu wydziela.

Wydzielać, *dok.* Wydzielić; oddzielając wyłączać, wyodrębniać; dzieląc, przeznaczać co dla kogo, dawać komu część czego; obdarzać częścią dziedzictwa; wydawać z siebie: w. woń; usuwać z organizmu za pomocą specjalnych narządów niestrawione cząstki pożywienia; w. ś., wyłączać ś., wyodrębniać ś., usuwać ś. od obcowania z innemi, odosobniać ś.

Wydzielanie, czynność fizjologiczna, polegająca na wytwarzaniu i dostarczaniu organizmowi niezbędnych mu materjałów; usuwanie z tegoż organizmu niepotrzebnych mu i zużytych przez niego resztek: wydzieliny; wyznaczanie czego: pewnej ilości osób a. zwierząt, rozdzielanie, przeznaczanie.

Wydzielina, płyn, wytwarzany w specjalnych organach wydzielniczych, jak: gruczoły śluzowe, trawienne i t. p. niezbędny dla organizmu, dla prawidłowych jego czynności; wydzielanie, usuwanie z organizmu resztek materjałów przez niego zużytych.

Wydzielnie, *przysł.*, odrębnie, osobno, oddzielnie.

Wydzielny, dający ś. wydzielić; odosobniony, odrębny, osobny, oddzielny.

Wydzieracz—*p.* Wydzierca.

Wydzierać, *dok.* Wydrzeć; drąc, szarpiąc, wyjmować, wyrywać, zabierać coś komu gwałtem, przemocą, siłą, z trudem zabierać; w. kogo z czego, ogołacać z czego, pozbawiać czego; w. kogo skąd=gwałtem, mocą wyzwalać, wyswobadzać; wyrywać ze środka: w. kartkę z książki, z kajetu; w. komu oczy = wyjmować, wyłupywać; *przen.*, zawstydzać, kompromitować; w. ś., być wydzieranym; wyzwalać ś. gwałtem, wyswobadzać ś. mocą; wydobywać ś. z trudnością ze środka na zewnątrz; dążyć dokąd mimo przeszkód, rwać ś., śpieszyć ś. dokąd; wyłamywać ś. z czego, okazywać ś.

nieposłusznym czemu: **w. ś.**, z prawa; krzyczeć głośno, śpiewać, deklamować podniesionym głosem, a nieumiejętnie.

Wydzierca, Wydzieracz, człowiek, który gwałtem co komu wydziera, ograbiciel, zdzierca, łupieżca, grabieżnik.

Wydzierczy, ściągający ś. do wydziercy, do wydzierstwa.

Wydzierek, wydzierstwo.

Wydziergać, Wydzierzgać, dzierganie zrobić co, dzierganiem wyhaftować; **w. ś.**, być wydzierganym.

Wydziergnąć się, Wydzierzgnąć się, wywikłać ś., wywinąć ś., wyplątać ś., zręcznie pozbyć ś. jakiej niemiłej sprawy a. uwolnić ś. od niebezpieczeństwa.

Wydzierka, łąka a. pastwisko, ogołocone z darni i wyrobione pod zasiew—*p.* Wydzierstwo.

Wydzierstwo, wydzieranie czego komu, wyłudzanie podstępem a. gwałtem, ograbianie, grabież, łupiestwo; to, co wydarto komu gwałtem, zdzierstwo.

Wydzierżawiać, *dok.* Wydzierżawić; puszczać, oddawać w dzierżawę.

Wydzierżeć, wytrzymać, wytrwać; oprzeć ś. komu a. czemu; wytrzymać napad; **w.** słowo=dotrzymać słowa; **w.** komu=dotrzymać mu placu; **w.** dzierżawę=dotrzymać dzierżawiony majątek do umówionego w kontrakcie terminu.

Wydziobać — *p. nied.* Wydziobywać.

Wydziękować, podziękować należycie, nie móc ś. nadziękować, **w. ś.**, wywdzięczyć ś.

Wydziobywać, *dok.* Wydziobać; dziobiąc wyjmować, wydobywać; dziobem wyjadać wszystko; dziobem robić otwór, wydłubywać dziurę; **w. ś.**, wykluwać ś. z jaja.

Wydziwiać, wyrabiać dziwy, dziwy stroić, dziwaczyć; wybredzać, kaprysić, grymasić; wydrzeźniać, przedrzeźniać; **w.** z kim, postępować z nim dziwacznie, dokuczać mu, krytykować w nim wszystko; **w.** nad kim, nad czym, pastwić ś., znęcać ś.; robić coś osobliwego przez dziwactwo; sztuką robić coś dziwnego.

Wydziwić—*p. nied.* Widziwiać; **w. ś.**, nadziwić ś. w dostatecznej mierze, przestać ś. już dziwić; **w. ś.** nie mogę=nie mogę wyjść z podziwienia.

Wydziwować się—*p.* Wydziwić ś.

Wydzwaniać, *dok.* Wydzwonić; za pomocą dzwonu ogłaszać początek a. koniec czego; wyrażać co za pomocą dzwonu; dzwonić, bić w dzwony; *przen.*, śpiewać, grać melodyjnie, jak dzwonek; o zegarze: wybijać godzinę; dzwonieniem wyłączać ze społeczności, klątwę, rzuconą na kogoś, dzwonem ogłaszać; dzwonieniem wyzwalać, zwalniać.

Wydzwonić—*p. nied.* Wydzwaniać.

Wydźwigać, *dok.* Wydźwignąć; wyciągać co ciężkiego, dźwigając wydobywać. wywlekać; wznosić, podnosić, dźwigać do góry; *przen.*, podnosić z upadku; **w. ś.**, wydobywać ś.=podnosić ś. z trudności; **w. ś.** z biedy, z upadku=wydobywać ś., podnosić ś.

Wydźwignąć się—*p. nied.* Wydźwigać ś.

Wydźgać, wychłostać, wyćwiczyć boleśnie, jakby czymś parzącym.

Wyegzaminować kogo, egzaminując wybadać, ukończyć egzaminowanie kogoś; **w.** co, roztrząsnąć, rozważyć, zbadać gruntownie.

Wyegzekwować, odzyskać sądownie należność, zaległość; odebrać z trudnością, wykonać rozkaz, polecenie.

Wyekskuzować (się), wytłumaczyć, usprawiedliwić (ś.) z zarzutu; uniewinniać (ś.); wymówić (ś.) od czego.

Wyekspedjować, wyprawić, wysłać.

Wyekspensować, zrobić wydatek pieniężny, wydać, stracić na co; **w. ś.**, wydać dużo pieniędzy.

Wyeksplikować, wyłuszczyć, wytłumaczyć, wyjaśnić, wyłożyć; **w. ś.**, wytłumaczyć ś., zdać sprawę ze swego postępowania.

Wyeliminować, wyłączyć, wydzielić, oddzielić.

Wyemancypować (się), usamowolnić (ś.), uczynić (ś.) wolnym, wyzwolić (ś.) z zależności, z niewoli.

Wyfałszować, fałszując wyszachrować.

Wyfermentować, odbyć fermentację, o płynach: wyklarować ś.

Wyfiglować co na kim, figlami wyłudzić, wyjednać; **w. ś.**, nafiglować ś., napsocić, figlami, żartami wykręcić ś. od czego nieprzyjemnego, wywinąć ś.

Wyfilować kartę=wyciągnąć ją nieznacznie z talji po szulersku.

Wyfolgować komu, wybaczyć mu w zupełności.

Wyformować, formując wyrobić co, ukształtować; *przen.*, ukształcić moralnie, urobić; **w. ś.**, uwydatnić ś. w jakiej formie, urobić ś., przyjąć kształt doskonalszy.

Wyforować, za drzwi wypędzić, wyrzucić, wytrącić, wyrugować, wypchnąć.

Wyforsować, uzyskać, otrzymać co siłą, forsą; **w. ś.**, zrobić co z wysiłkiem, zdobyć ś. na co.

Wyforytować, wykierować kogo na co, wstawiając ś. za kim, wyprotegować.

Wyfotografować, zrobić fotografję kogo a. czego, odfotografować, sfotografować; **w. ś.**, być odfotografowanym.

Wyfraczyć się, ubrać się we frak.

Wyfryzować, wytopić we fryzerce.

Wyfryzować, zrobić fryzkę, pokędzierzawić włosy żelazkiem; **w. ś.**, ufryzować ś.

Wyfugować, wyżłobić w czymś fugę.

Wyfukać, wyłajać, zwymyślać; fukaniem wymusić, wymóc, fukając uzyskać.

Wyfutrować, futrowaniem wyłożyć, wybić deskami; wycembrować, ocembrować; wyłajać kogo, wybesztać.

Wyga, stare psisko, kot stary a chytry; człowiek stary, chytry, przebiegły, szczwany lis.

Wygachować, wystroić, jak gacha, wyelegantować.

Wygacić, wysłać faszyną, wyłożyć gacią.

Wygadać—*p. nied.* Wygadywać; **w. ś.**, nagadać ś. do syta; gadając, paplając, wyjawić to, czegoby ś. nie chciało powiedzieć; usprawiedliwić ś. pozornie gadatliwością, wyrzucając z siebie grad słów; co ty wygadujesz? = jakie wypowiadasz niedorzeczności, rzeczy nieprawdziwe!

Wygadany, gadaniem wydany, mogący i umiejący dużo gadać; gadatliwy, wymowny.

Wygadywać, *dok.* Wygadać; gadaniem wyjawiać co, gadając odkrywać co tajnego; wyrażać gadaniem, mową; źle mówić o kim a. o czym, wymyślać, krytykować głośno; mówić głupstwa, pleść trzy po trzy, gadać bez sensu.

Wygadzać, *dok.* Wygodzić; urządzać wygodnie; wznosić, przystosowywać, przypasowywać jedno do drugiego; **w.** komu co, robićkomu z czym dogodność, wyświadczać przysługę; starać ś., by ktoś miał wygodę, dogadzać, ułatwiać, pomagać komu, wspierać kogo,

ratować; pożyczać komu pieniędzy z warunkiem zwrotu, udzielać pożyczki w potrzebie; dawać z góry, zaliczać.

Wygaić—*p. nied.* Wygajać.

Wygajać, *dok.* Wygoić; goić, leczyć: **w.** ranę; **w.** co, niszczyć przez leczenie; **w. ś.**, leczyć ś. z ran, z choroby jakiej.

Wygajać, *dok.* Wygaić; wycinać w lesie drzewa; ubierać zielonemi gałęźmi, gajem.

Wygalać, *dok.* Wygolić; goląc pozbawiać włosów; **w.** włosy=usuwać za pomocą brzytwy; **w.** tonzurę; *przen.*, czynić gołym, ogołacać, pozbawiać czego, np. pieniędzy; **w.** kogo z kapłaństwa = pozbawiać kogo święceń kapłańskich przez ogolenie włosów na głowie; *przen.*, **w.** kogo skąd=wypędzać, wyganiać co do jednego.

Wyganiacz, człowiek, który wygania.

Wyganiać, *dok.* Wygnać, Wygonić, Wyżenąć; pędzić poza granice czego, wypędzać skąd, wyrzucać, rugować, przepędzać kogo skąd; skazywać na wygnanie, na opuszczenie ojczyzny, posyłać na tułactwo; zmuszać do opuszczenia domu rodzinnego, ojczyzny i t. p.; wypędzać chorobę z ciała środkami leczniczemi, by ujawniła ś. na zewnątrz, np. w postaci wysypki; prześcigać, wyprzedzać w biegu.

Wyganić się, naganić ś. do syta.

Wygarbiać (się), *dok.* Wygarbić (ś.); garbiąc (ś.), wyginać (ś.), wykrzywiać (ś.) garbato.

Wygarbować, garbując wyprawiać skórę; **w.** komu skórę=obić, wychłostać, wyłoić.

Wygardłować, pozyskać co gardłując, narażając życie; krzykactwem, warcholstwem uzyskać co.

Wygarnąć—*p. nied.* Wygarniać.

Wygarniać, Wygarnywać, Wygartywać, *dok.* Wygarnąć; garnąc, posuwając a. rozsuwając co, wydobywać, wydostawać; **w.** z dubeltówki = strzelać; **w. ś.**, być z czego wydobywanym; wydobywać ś., wychodzić z ukrycia; wychodzić kupą, wysypywać ś.

Wygarnywać, Wygartywać — *p.* Wygarniać.

Wygarować, wyciosać, wydłubać dziurę w drzewie.

Wygasać, *dok.* Wygasnąć; o ogniu: zupełnie gasnąć; o uczuciach: przestawać być w natężeniu, tracić na sile namiętnej; o rodzie: kończyć ś. na ostatnim potomku.

Wygasły, który wygasł, który przestał istnieć.

Wygasnąć—*p. nied.* Wygasać.

Wygaszać, *dok.* Wygasić; gasić zupełnie, do ostatniej iskierki; **w.** uczucie=tłumić je, niszczyć, wypędzać z duszy.

Wygatunkować, gatunkując wyłączyć, przebrać, wybrakować.

Wygawędzić, gawędząc wypaplać.

Wygdakać, wypaplać, wydać jaką tajemnicę; **w. ś.**, nagadać ś.

Wygderać, gderając sfukać, zrzędząc, wyłajać; **w.** co, gderaniem wymóc, osiągnąć co; nasycić ś. gderaniem.

Wygęgać, przez gęganie, gadanie, powtarzanie tego samego otrzymać co; powiedzieć co ledwo, z trudem.

Wygiąć—*p. nied.* Wyginać.

Wygięcie, *rzecz.* od Wygiąć; miejsce wygięte, wypukłość a. wklęsłość, powstała wskutek wygięcia.

Wyginać, *dok.* Wygiąć; gnąc jaką rzecz, czynić ją z jednej strony wypukłą, a z drugiej wklęsłą, gnąc wykrzywiać; fałdować, marszczyć; **w. ś.**, być wyginanym; giąć ś. na wszystkie strony, zginać ciało we wszystkich kierunkach.

Wyginąć, zginąć aż do ostatka,

potracić życie, być pozabijanym od pierwszego aż do ostatniego, przestać istnieć.

Wygląd, zewnętrzna postać, powierzchowność, zewnętrzny pozór, wyraz, cera.

Wyglądać, *dok.* Wyjrzeć; patrzeć ze środka na zewnątrz czego; wyzierać, patrzeć z za czego; **w.** z czego, z pod czego, przez co, ukazywać ś., dawać ś. widzieć, sterczeć, wychylać ś., przeświecać; mieć taką lub inną powierzchowność, przedstawiać ś. czem, mieć dobrą a. złą cerę, dobry a. zły wygląd; *przen.*, przedstawiać ś. umysłowi; **w.** kogo, czego, czekać, oczekiwać z tęsknotą, z upragnieniem; patrzeć wciąż na drogę dla przekonania się, czy nie zbliża ś. ktoś pożądany a. coś pożądanego; mieć pozór kogo, czego, być podobnym do kogo, czego; **w.** na szlachcica, na łotra, **w.** młodo, staro.

Wyglądnąć—*p. nied.* Wyglądać.

Wygluzować, zgładzić, wytępić, zniszczyć, wymazać.

Wygłabiać, *dok.* Wygłobić; dłubiąc wydrążać, pogłębiać.

Wygładek, owad z gromady tęgopokrywych, trzystawnych.

Wygładnieć—*p.* Wygładzieć.

Wygładzać, *dok.* Wygładzić; czynić gładkim, równać, wyrównywać; *przen.*, wytępiać, wyniszczać, wykorzeniać; **w.** co z pamięci = zapominać zupełnie; **w. ś.**, gładzim ś. stawać; wytępiać ś., wyniszczać ś. wzajemnie; być wygładzanym.

Wygładzać, *dok.* Wygłodzić; morzyć głodem, nie dawać pokarmu, pozbawiać pożywienia, ogłazać; **w. ś.**, morzyć siebie samego głodem, pozbawiać siebie pokarmu.

Wygładzieć, Wygładnieć, gładzim ś. stać, wypięknieć, wyprzystojnieć.

Wygłaszać, *dok.* Wygłosić; wyrażać co mową, mówić, wypowiadać; ogłaszać, rozgłaszać.

Wygłębiać, *dok.* Wygłębić; robić wgłębienia, wydrążać; zgłębiać, gruntować.

Wygłębić—*p. nied.* Wygłębiać.

Wygłoba, motyl z rodziny żmijówek, z podrzędu nocnicówek.

Wygłodać, wygryźć, wyjeść; wypłókać, wytrzeć, zrobić w środku dziurę; zużyć, wypotrzebować na jedzenie; **w. ś.**, być wygłodanym; zetrzeć ś., zepsuć ś. przez używanie.

Wygłodek, owad z gromady tęgopokrywych (fig.).

Wygłodniały, który długo nie jadł, który wygłodniał, zgłodniały, łaknący.

Wygłodnieć, z powodu braku pożywienia zostać głodnym.

Wygłodzić—*p. nied.* Wygładzać.

Wygłos, wygłoszenie, wypowiedzenie.

Wygłosić—*p. nied.* Wygłaszać.

Wygmatwać (się), wydobyć (ś.) z jakiej zawikłanej sprawy, z plątaniny, wywikłać (ś.).

Wygmerać, gmerząc wydobyć, wyszperać, wydłubać.

Wygnać—*p. nied.* Wyganiać.

Wygnanie, *rzecz.* od Wygnać; wydalenie z kraju wyrokiem sądowym a. rozporządzeniem administracyjnym, jako kara za przestępstwa, najczęściej polityczne; banicja, zsyłka; skazywać na **w.**, iść na **w.**, żyć na **w-iu**; **w.** dobrowolne = udanie ś. dobrowolne poza granice kraju rodzinnego; cały świat poza obrębem ojczyzny, obczyzna; miejsce ustronne, oddalone od ludzi, w którym ktoś dobrowolnie zamieszkał; życie wygnańca, tułaczka, tułactwo.

Wygnaniec, człowiek, skazany na wygnanie, banita; **w.** dobrowolny=emigrant.

Wygnanka, forma żeń. od Wygnaniec.

Wygnańczuch, nędzny, pogardy godny wygnaniec.

Wygnańczy, dotyczący wygnańca, właściwy wygnańcowi.

Wygnaństwo, wygnanie, tułaczka.

Wygniatać, *dok.* Wygnieść; gniotąc wyrabiać co, wydobywać, wyciskać, wydzielać; gnieceniem, przygniataniem, zabijać, dusić.

Wygnić—*p. nied.* Wygniwać.

Wygnieść—*p. nied.* Wygniatać.

Wygnieździć się, wyłąc się w gnieździe.

Wygniły, który wygnił.

Wygniotki, to, co pozostaje po wygnieceniu soku, np. z owoców.

Wygniwać, *dok.* Wygnić; wskutek gnicia tracić jakie części ciała, dostawać dziur, psuć ś., niszczyć ś.; rozkładać ś. częściowo, wklęsłym ś. stawać przez odpadnięcie części przegniłych.

Wygnoić, o roli: dobrze uprawić ją nawozem, ugnoić, nawieźć: w. rolę, ogród.

Wygoda, wszystko to, co jest nam wygodne, potrzebne, co skierowane jest ku zaspokojeniu naszych potrzeb i zachcianek; urządzenia nowoczesne w lokalach, mające na celu dogodność lokatorów, np. wodociąg, zlew, wanna, prysznic, waterklozet, gaz, elektryczność: mieszkanie z wszelkiemi w-ami; zrobić komu w-ę = przysłużyć mu ś. czym, ułatwić mu co.

Wygodnie, *przysł.*, bez niedostatku czego, w połączeniu z wygodą; żyć w.=nieczuć jakiego braku, mieszkać w. = mieć mieszkanie ze wszystkiemi nowoczesnemi urządzeniami technicznemi.

Wygodniutki, bardzo wygodny.

Wygodny, dający wygodę, dogadzający potrzebie; pełny wygód, miły, dający przyjemności nieuciążliwe; sprawiający komu dogodność, usłużny; nie lubiący ś. trudzić, wyręczający ś. chętnie kim innym w spełnianiu obowiązków; o ubraniu, o obuwiu: luźny, nie uwierający, nie uciskający.

Wygodzić—*p. nied.* Wygadzać.

Wygoić—*p. nied.* Wygajać.

Wygolić—*p. nied.* Wygalać; w. komu kilka plazów = uderzyć go, obić.

Wygon, droga, którą wyganiają bydło na pastwisko, miedza; miejsce, gdzie bydło ś. pasie, pastwisko; prawo pasienia trzody na pastwisku; na w-y = na wyprzódki, na wyścigi.

Wygonić—*p. nied.* Wyganiać.

Wygorsować, obnażyć część piersi od szyi czyli gors; w. ś., strojąc ś., pozostawić część piersi nie okrytą.

Wygorywać, *dok.* Wygorzeć; wypalać ś. w głąb aż do środka; wysychać od upału słonecznego, jakby wypalać ś., przepalać ś. od skwaru.

Wygorzałość — *p.* Wygorzelina.

Wygorzały, który wygorzał, który ś. spalił, spłonął do tła.

Wygorzeć—*p. nied.* Wygorywać.

Wygorzelina, ziemia wyschła od upału słonecznego.

Wygospodarować, osiągnąć co pracą usilną około gospodarstwa; stracić na gospodarstwie, położyć kres gospodarstwu; w. ś., nasycić ś. gospodarowaniem, nagospodarować się.

Wygotować — *p. nied.* Wygotowywać.

Wygotowywać, *dok.* Wygotować; gotując, warząc sprawiać, że się płyn ulotni, a pozostaną części stałe w kształcie osadu; warząc, gotując wydobywać soki z czego; przygotowywać, przysposabiać, przyrządzać; w. ś., gotując ś., ulatniać ś., uchodzić w kształcie pary; być wygotowywanym.

Wygódka, *zdr.* od Wygoda; *żart.*, wychodek, ustęp, klozet.

Wygórować, wzbić ś., wznieść ś. w górę; nabrzmieć, napuchnąć.

Wygórowany, który podniósł ś., wygórował, nabrzmiały, napuchły; cena **w-a** = za wysoka, podniesiona ponad wartość; żądania **w-e** = nadto śmiałe.

Wygrabiać, *dok.* Wygrabić; grabiami wygarniać, wydobywać; oczyszczać grabiami, usuwać grabieniem śmiecie.

Wygrabki (-ów), to co wygrabiono jako niepotrzebne, odpadki, śmiecie wygrabione.

Wygracować, gracą wyczyścić, wyrównać, gracą oskrobać.

Wygrać—*p. nied.* Wygrywać.

Wygradzać, *dok.* Wygrodzić; robiąc zagrodę wyłączać, pozostawiać poza jej obrębem.

Wygramolić się, gramoląc się wydobyć ś., wydostać ś. skąd z trudnością, wyleźć z trudem na wierzch czego; wykończyć wolno jaką robotę.

Wygrana (-ej), to, co kto w grze jakiej wygrał, zyskał; pieniądze wygrane; zwycięstwo otrzymane w bitwie, na wojnie; zysk, korzyść, otrzymana z czego; dać za **w-ą**=zrezygnować ze zwycięstwa, z wygranej, z możności osiągnięcia celu i t. p.

Wygraniczać, *dok.* Wygraniczyć; usuwać, wypędzać, wyprowadzać poza granicę czego, wyłączać poza pewien obwód; wyobcowywać, wyznaczać granicę czego; **w. ś.**, odgraniczać ś., występować z granic.

Wygrany, zyskany w grze, w bitwie, na wojnie; ten, który wygrał, zwycięzca w grze.

Wygrażać, grozić, robić pogróżki; zyskiwać, otrzymywać co od kogo, wyciskać, wymuszać pogróżkami; grozić komu, robiąc jakieś giesty: **w.** palcem, pięścią.

Wygrążać (się), *dok.* Wygrznąć, Wygrążyć (ś.); wydobywać (ś.), wydostawać (ś.) z pogrążenia.

Wygrodzić—*p. nied.* Wygradzać.

Wygrozić, wymóc groźbą; **w. ś.**, wyzwolić ś. groźbami.

Wygrywać, *dok.* Wygrać; odnosić zwycięstwo w grze, w bitwie, w walce, w wojnie, w procesie, w sporze, w każdym wogóle współzawodnictwie; pokonywać przeciwnika, brać nad nim górę; **w.** wojnę, bitwę, proces, sprawę w sądzie; **w.** w karty, w szachy, w bilard; otrzymywać w zysku jakąś korzyść przez pokonanie przeciwnika, zyskiwać zwycięstwem, zdobywać; *przen.*, otrzymywać korzyść na jakim przedsięwzięciu, dobrze wychodzić na czym; wyrażać dźwiękami instrumentu muzycznego; grać na jakim instrumencie; oddawać na jakim instrumencie zasłyszaną melodję.

Wygryz, dołek wygryziony, jamka, wygryziona przez jakie zwierzę.

Wygryzać, *dok.* Wygryźć; gryząc nadwerężać, dziurawić; **w.** kogo skąd = tak mu dokuczać, że musi ś. wynieść, intrygami wysadzać go ze stanowiska; **w. ś.**, przegryzając co, wydobywać się; wydobywać ś. z biedy, z kłopotu; dochodzić usilną pracą do jakiego takiego stanowiska.

Wygryzmolić, napisać, namalować co niezdarnie, nabazgrać.

Wygryźć—*p. nied.* Wygryzać.

Wygrzać—*p. nied.* Wygrzewać.

Wygrzebać—*p. nied.* Wygrzebywać.

Wygrzebywać, *dok.* Wygrzebać, Wygrześć; grzebiąc usuwać to, co przykrywa jaką rzecz i stamtąd ją wydobywać; wykopywać, grzebiąc robić dół; **w. ś.**, z trudnością ś. wydostawać; wywikływać ś. z trudnego położenia, wychodzić z ciężkiej choroby.

Wygrzecznić, uczynić grzecznym a. grzeczniejszym, wyćwiczyć w grzeczności.

Wygrzecznieć, stać ś. grzecznym a. grzeczniejszym.

Wygrześć—*p. nied.* Wygrzebywać.

Wygrzewaczka, przyrząd do ogrzewania, płaska puszka blaszana, napełniona wodą gorącą do ogrzewania pościeli, szkandela; rodzaj obuwia, ciepłej skarpetki na nogi dla utrzymania ich w cieple.

Wygrzewać, *dok.* Wygrzać; ogrzewać co, aby było ciepłe, doprowadzać do wysokiej temperatury; **w. ś.**, grzać ś., ogrzewać, nagrzewać ś. na słońcu, przy piecu, przy ogniu; o zbożu w stodole: powoli tracić ciepło zbyteczne wskutek ściśnięcia się w prząśle.

Wygrzmieć, nagrzmiawszy się przestać grzmieć, odegrzmieć, przegrzmieć; wypowiedzieć głośno, wyłajać.

Wygrzmocić, wybić potężnie, obić kijem, wytuzować.

Wygubiać, *dok.* Wygubić; sprawiać, że co wyginie, wytępiać, zgładzać; **w. ś.**, wzajemnie ś. wytępiać, gubić całkowicie, do szczętu.

Wygubiciel, człowiek, który co wygubia a. niszczy.

Wygumować, natrzeć dobrze, napuścić gumą płynną, nagumować, wysztywnić.

Wyguzdrać się, po długim guzdraniu ś., nareszcie wybrać ś., wygramolić się.

Wygwarzyć, gwarząc wygadać, wypowiedzieć, opowiedzieć.

Wygwizdać—*p. nied.* Wygwizdywać.

Wygwizdywać, *dok.* Wygwizdać; gwizdaniem wyszydzić: **w.** aktora, muzyka, śpiewaka; **w.** co=wyśpiewywać, wyrażać co gwizdaniem.

Wygwoździć, uwolnić, zwolnić, wyjąwszy gwóźdź.

Wygzić, docinkami, drwinkami wypędzić, wyparować kogo skąd.

Wyhaftować, haftując wykonać co; wyrazić co wyszyciem jakby malowaniem, wyobrazić w hafcie; **w. ś.**, ukształtować ś., uformować ś., wykończyć ś., starannie.

Wyhałasować, hałasując wymóc co, otrzymać, wymusić krzykami; **w. ś.**, nahałasować ś., wykrzyczeć ś. do syta.

Wyhandlować—*p. nied.* Wyhandlowywać.

Wyhandlowywać, *dok.* Wyhandlować; handlując zamieniać; zarabiać handlowaniem, wydostawać co od kogo drogą zamiany, tanio kupować.

Wyharcować, harcując, otrzymać, uzyskać co; **w. ś.**, dosyć ś. naharcować.

Wyharować, **Wyhorować**, wycieńczyć, osłabić, wyczerpać; zmęczyć, zmożyć pracą; uzyskać, zarobić ciężką pracą; **w. ś.**, zmęczyć ś., wyczerpać ś. pracą, napracować ś.

Wyhartować, uczynić doskonale hartownym.

Wyhasać się, nahasać ś., nabiegać ś., naskakać ś, natańczyć ś. do syta, do zbytku.

Wyheblować, heblem co wygładzić, wystrugać gładko.

Wyhecować, wypolerować.

Wyhodować, wypielęgnować; o dziecku: wychować.

Wyholować, wydrążyć.

Wyhukać—*p. nied.* Wyhukiwać; wymóc co hukiem, hałasem; **w.** kogo, wykrzyczeć, wyłajać, wybeształ.

Wyhukiwać, *dok.* Wyhukać; huczeć z przerwami, wykrzykiwać, hałasować, wystraszać, wypłaszać.

Wyhulać się, nahulać ś. do syta, wytańczyć się.

Wyidealizować, przedstawić w posób zbyt idealny, przesadnios

dodatni, niezgodnie z rzeczywistością.

Wyikrzać, *dok.* Wyikrzyć; pozbawiać ikry; wycieńczać co do sił, co do majątku; **w. ś.**, o rybach: odbywać ikrzenie ś.

Wyimek, wyjątek, wyciąg, ułamek, wyjęty z większej całości, np. z dzieła jakiego.

Wyiskać (się), oczyścić (ś.) z robactwa pasorzytnego; *przen.*, wyzwolić (ś.), wydobyć (ś.), wydostać (ś.) z tarapatów.

Wyiskrzać, *dok.* Wyiskrzyć; osypywać iskrami a. czymś podobnym do iskier, rozświecać iskrami, błyskami; *przen.*, wyzuwać ze świetności, pozbawiać siły, mienia i t. p., wyzuwać ś. z czego; okrywać się wydobywającemi się z głębi iskrami; wyrzucać z siebie części w iskrach; wyniszczać ś. przez wyrzucanie iskier.

Wyiskrzyć—*p. nied.* Wyiskrzać.

Wyistoczyć, wyrazić wewnętrzną istotę czego; wypełnić, uskutecznić, urzeczywistnić; **w. ś.**, wyrazić w czym wewnętrzną swą istotę; urzeczywistnić ś., spełnić ś.

Wyiścić—*p.* Wyistoczyć.

Wyjadacz, człowiek, który dużo je, który co wyjada; darmozjad, pasibrzuch, pieczeniarz; człowiek, doświadczony w różnych wypadkach, wyga, ćwik.

Wyjadać, *dok.* Wyjeść; wszystko zjadać, jedząc wypróżniać, opróżniać; robić w czym dziurę, przedziurawiać, przegryzać; **w.** kogo skąd = dogryzaniem, docinkami zmuszać do usunięcia ś., do wyjścia skąd; intrygami rugować kogo skąd; **w. ś.**, wygryzać ś., wzajemnie wyniszczać się do ostatka.

Wyjadki (-ów), pasza, nie wyjedzona przez bydło a. owce.

Wyjaławiać, *dok.* Wyjałowić; czynić jałowym, bezpłodnym, nieurodzajnym; wyniszczać, pustoszyć; oczyszczać z bakterji chorobotwórczych za pomocą wysokiej temperatury, sterylizować; **w. ś.**, być wyjaławianym.

Wyjaławianie, *rzecz.* od Wyjaławiać; niszczenie bakterji chorobotwórczych i ich zarodników, grożących zakażeniem w pokarmach, napojach, przyrządach, naczyniach i t. p., za pomocą poddania ich działaniu wysokiej temperatury, sterylizacja.

Wyjałowić—*p. nied.* Wyjaławiać.

Wyjarzmiać, *dok.* Wyjarzmić; wyzwalać, uwalniać z jarzma, zdejmować jarzmo; **w. ś.**, uwalniać ś. z jarzma, oswobadzać się.

Wyjaśniacz, Wyjaśniciel, człowiek, który co wyjaśnia, wykłada.

Wyjaśniać, *dok.* Wyjaśnić; czynić jasnym, wyprowadzać na jaśnię, wyświecać; coś niezrozumiałego objaśniać, tłumaczyć, wykładać jasno; **w.** czoło = przestawać ś. smucić, marszczyć czoło w smutku, rozweselać ś.; **w. ś.**, być wyjaśnianym, wyświecać ś.; wydobywać ś. z ciemności; *przen.*, stawać ś. zrozumiałym, tłumaczyć ś., wykrywać ś.; **w-a ś.**, o niebie: robi ś. piękniejsza pogoda, rozchodzą ś. chmury, wypogadza ś.

Wyjaśniciel—*p.* Wyjaśniacz.

Wyjaśnieć, stać ś. jasnym a. jaśniejszym, wyjaśnić się.

Wyjaśnienie, *rzecz.* od Wyjaśnić; objaśnienie, wyjaśniające jaką rzecz niezrozumiałą, trudną albo zawiłą; szczegóły, dowody wyjaśniające; objaśnienie, wytłumaczenie, komentarz.

Wyjawiać, *dok.* Wyjawić; wyprowadzać na jaw coś tajnego, wykrywać coś skrytego, wydawać tajemnicę; **w.** myśl swoją = wyrażać ją za pomocą mowy, objawiać w słowach, wypowiadać, wygłaszać; **w. ś.**, być wyjawianym, wykrywanym, wychodzić na jaw, wydobywać ś. z ukrycia, wykry-

wać ś.; o śnie: sprawdzać ś. na jawie.

Wyjawić—*p. nied.* Wyjawiać.

Wyjawny, mogący się wyjawić a. objawić.

Wyjazd, opuszczenie jakiego miejsca wozem, powozem, koleją, na okręcie i t. p.; odjazd, wyruszenie w drogę; być na **w-dzie** = wyjeżdżać zaraz, zbierać ś. w drogę; miejsce, którędy wyjeżdżają, droga, wrota, któremi można wyjechać; wycieczka, ekskursja, wyjażdżka.

Wyjazdowy, odnoszący się do wyjazdu, służący do wyjazdu.

Wyjażdżka, wycieczka, ekskursja, krótka podróż, niewielka wyprawa.

Wyjąć—*p. nied.* Wyjmować.

Wyjądrzać, *dok.* Wyjądrzyć; wyjmować ze środka jądro, pestkę, ziarno i t. p.; wycinać jądra, mniszyć; *przen.*, wyłuszczać, wyjaśniać, wykładać, tłumaczyć; **w. ś.,** objawiać ś w całej swej treści.

Wyjąkać, Wyjąknąć, wymówić, wypowiedzieć co z jąkaniem, z trudnością, niepewnym głosem, wydukać: **w.** lekcję.

Wyjątek, wyimek; fragment, ustęp z dzieła jakiego pisarza osobno podany; coś wyjętego z większej całości; objaw, fakt, zdarzenie, nie podpadające pod ogólną regułę, ogólną zasadę, przeczące jej, ekscepcja; niema reguły bez **w-u**= wyjątek stwierdza regułę, wszędzie zdarzyć ś. może jaka wątpliwość.

Wyjątkowo, *przysł.*, nie tak, jak wszystko, nie należąc do ogółu, szczególnie, oddzielnie, w sposób wyjątkowy, w charakterze wyjątku.

Wyjątkowy, nie podpadający pod ogólną zasadę, przeczący jej, szczególny, wyłączny; osobliwy, niezwykły, nadzwyczajny, niepospolity.

Wyjątrzyć, ranę: wyropić, jątrząc wyczyścić; **w. ś.,** o ranie: będąc jątrzoną, wyczyścić ś.; wyjść z ropą z rany.

Wyjąwszy, *przyim.*, prócz, oprócz, z wyjątkiem.

Wyjec, małpa amerykańska szerokonosa, z rodziny ogonatek, z gęstą brodą, długim ogonem chwytnym, wydająca przykry głos ogłuszający (fig.).

Wyjechać—*p. nied.* Wyjeżdżać.

Wyjednać—*p. nied.* Wyjednywać.

Wyjednywacz, Wyjednacz, człowiek, który co dla kogo wyjednywa, otrzymuje, wyprasza, orędownik.

Wyjednywać, *dok.* Wyjednać; prośbą, namową skłaniać kogo do uczynienia czego dla kogoś drugiego; wyrabiać, wypraszać, uzyskiwać co u kogo dla kogo.

Wyjeść—*p. nied.* Wyjadać.

Wyjezdne (-ego), chwila wyjazdu, odjazdu; poczęstunek przy odjeździe, strzemienne; na **w-em** = w chwili odjazdu, na wsiadanym.

Wyjezdny—*p.* Wyjazdowy.

Wyjeżdżać, *dok.* Wyjechać; opuszczając pewne miejsce, ruszać konno, pojazdem, koleją, okrętem; *przen.*, **w.** z czym = występować, odzywać ś. chełpliwie, popisywać ś. z czym; **w.** na stół, na plac z czymś= zaczynać o czymś mówić, przedstawiać co niespodzianie; **w.** z projektem, z wnioskami.

Wyjeżdżać, *dok.* Wyjeździć; przysposabiać do jazdy, udawać ś. dokąd, opuszczać jaką miejscowość końmi i wozem; wprawiać do jazdy: **w.** konia, pojazd, sanki; jeżdżąc przecierać, torować, odznaczać kołami a. płozami, ujeżdżać; *przen.*, łajać, besztać kogo, wymyślać komu; **w.** kogo kijem = o-

kładać, bić, tłuc, grzmocić, walić.

Wyjeździć—*p. nied.* Wyjeżdżać.

Wyjęcie, *rzecz.* od Wyjąć; wyjątek, usunięcie, ekscepcja; **w.** z pod prawa = pozbawienie praw obywatelskich.

Wyjęczeć, Wyjękać, Wyjęknąć, ledwo co wypowiedzieć, jęcząc, wyrazić co z jękiem; jęcząc wymodlić, wybłagać; **w. ś.,** dość ś. najęczeć, przestać jęczeć.

Wyjmować, *dok.* Wyjąć; wydostawać, wydobywać co ze środka czego; wyrywać, wydzierać, wyłupiać; robić wypis, wyciąg, wybierać wyjątek, np. z akt urzędowych, z dzieła jakiego autora; nie podciągać pod ogólną zasadę, wyjątek co do czego czynić, wyłączać, ekscypować, wydzielać; **w.** z pod prawa = pozbawiać praw obywatelskich; **w.** komu co z ust, z gęby = mówić to, co on chciał właśnie powiedzieć; podobny do niego, jakby z oka wyjął = zupełnie podobny; **w. ś.,** być wyjmowanym; oddalać ś. skąd, opuszczać co; wyzwalać ś., wyswobadzać ś. z pod czego.

Wyjrzeć—*p. nied.* Wyglądać.

Wyjście, *rzecz.* od Wyjść; miejsce, którędy wychodzą, wychód, brama, drzwi.

Wyjść—*p. nied.* Wychodzić.

Wyjuczyć, zdjąć juki z kogo, uwolnić z juk, rozjuczyć.

Wyjustyfikować, usprawiedliwić,

Wyka, roślina uprawna z rodziny motylkowatych, służąca na paszę (fig.).

Wykadzać, *dok.* Wykadzić; okadzać wewnątrz, ze wszystkich stron; kadząc, usuwać odór; kadząc, wypędzać, wypłaszać, wystraszać.

Wykalać—*p.* Wykalać.

Wykałaczka, cienki patyczek zaostrzony, piórko zaostrzone do wykałania zębów.

Wykałaczyk, narzędzie szewckie do wykałania sztychów.

Wykałać, Wykalać, Wykłuwać, *dok.* Wykłuć; wykolnąć; dziurawić czymś ostrym, robiąc dziurki, tworzyć jakiś deseń; wydzierać, wyjmować, wyłupiać co za pomocą jakiegoś ostro zakończonego narzędzia; **w.** kogo skąd = wypędzać, rugować, dopiekając, dokuczając; ostro zakończonym przyrządem oczyszczać: **w.** zęby; zabijać wszystkich ostro zakończonym orężem, np. bagnetem, lancą, piką, szpadą; **w.** komu oczy czym = zawstydzać go, mówiąc mu prawdę w oczy; kruk krukowi oczu nie wykole = swój swojemu nie zrobi krzywdy; ciemno, choć oko wykól = nic nie widać; **w. ś.,** wysuwać ś. ostrym końcem na zewnątrz; kołąc, dopiekając, nawzajem siebie wypędzać, wypłaszać, wystraszać; wykluwać ś.; *przen.,* wykrywać ś., objawiać ś. w postępowaniu.

Wykamieniować, Wykamionować, oczyścić z kamieni.

Wykanąć, wyciec kroplami, wykapać.

Wykańczać—*p.* Wykończać.

Wykapać, kapiąc wyciec, kroplami wydobyć ś. na zewnątrz; kapiąc, wyjąć, zniszczyć, zniweczyć; **w.** komu oczy świecami.

Wykapany, którego wykapano, który wykapał; zupełnie podobny, podobniuteńki, kubek w kubek, jak dwie krople wody.

Wykapki (-ów), to, co wykapało, wyciekło.

Wykapłonić, Wykapłunić, wytrzebić, wykastrować koguta.

Wykapturzać, *dok.* Wykapturzyć, wysuwać z kaptura, odsłaniać kaptur; zdejmować z kogo kaptur, uwalniać od ślubów zakonnych; **w. ś.,** uwalniać ś. z pod kaptura, zdejmować kaptur; występować z zakonu.

Wykarać, karząc wytępić, wyplenić.

Wykarbować, zrobić na czym karby, powyrzynać w karby; wyrobić w ząbki, uprasować w karby.

Wykarczować, oczyścić pole z karczów, z korzeni wyjętych drzew, wykopując je; wykorzenić co złego, usunąć je.

Wykarmiać, *dok.* Wykarmić; dawać dostateczną ilość pokarmu; karmiąc hodować, karmieniem, dawaniem pożywienia, sprawiać, aby co dobrze rosło, dobrze wyglądało; karmiąc obficie, spasłym czynić; wypasać; **w. ś.**, karmiąc ś. obficie, nabierać ciała, wypasać ś.

Wykarmić—*p. nied.* Wykarmiać; **w.** dziecko = karmiąc niemowlę piersiami, doprowadzić aż do odstawienia go od piersi, starać ś. aby dobrze wyglądało.

Wykastrować, usunąć jądra z części płciowych, męskich, wytrzebić, wymniszyć.

Wykaszlać, Wykaszlnąć, odkaszlnąwszy, wyrzucić flegmę z gardzieli; **w. ś.**, zmęczyć ś. kaszlem, nakaszlać ś., przestać kasłać; wyjść z choroby, wyzdrowieć, przyjść do siebie, otrząsnąć ś. z czego złego.

Wykaz, wymienienie na piśmie stanu rzeczy, sprawy, tego, co ś. gdzie a. w czym zawiera, co obejmuje, co było a. ma być zrobione, spis, lista; **w.** wpływu a. wydatków; **w.** hipoteczny=opisanie stanu hipoteki nieruchomości, wartości, długów i t. p.

Wykazać—*p. nied.* Wykazywać.

Wykazywać, *dok.* Wykazać; pokazywać, wskazywać, udowadniać, stwierdzać, dowodzić, ujawniać, okazywać dowodnie; **w. ś.**, wysuwając ś. z czego pokazywać ś.; stwierdzać ś., ujawniać ś., okazywać ś. jasno, dowodnie.

Wykąpać (się), kąpiąc wymyć (ś.), zrobić kąpiel komu (sobie), ukończyć kąpiel czyją (swoją).

Wykąsać, Wykąsić — *p. nied.* Wykąsywać; **w. ś.**, wzajemnie ś. pozagryzać; *przen.*, wyłajać ś. nawzajem; *przen.*, kąsając, gryząc, oswobadzać ś. od czego, kłócąc ś., wyzwalać ś. skąd.

Wykąsywać, Wykęsywać, *dok.* Wykąsać, Wykąsić; ująwszy, uchwyciwszy zębami, wyrywać część czego ze środka, wygryzać, wyjadać ze środka część czego.

Wykichać, kichając wyrzucić co z kanałów nosowych; **w. ś.**, dużo nakichać ś., przestać kichać; **w. ś.** z czego = wyzwolić ś. od czego jakby kichaniem; **w. ś.** z pieniędzy=wydać je wszystkie.

Wykidać, wyrzucić; **w. ś.**, wymknąć ś., ujść.

Wykidnąć się, wyskoczyć, wytrysnąć.

Wykiełzać, Wykiełznać, Wychełzać, Wychełznąć, uwolnić z wędzidła, wyjąć wędzidło; **w. ś.**, uwolnić ś. z wędzidła, od powściągania, oswobodzić ś.

Wykierować, kierując, wskazując kierunek, wyprowadzić, poprowadzić; *przen.*, nadawszy czemu taki lub inny obrót, sprowadzić taki lub inny wynik; **w.** kogo, wychować, wykształcić, przysposobić do życia; wynieść na wyższe stanowisko społeczne, dopomóc do zrobienia karjery; **w. ś.**, osiągnąć wyższe stanowisko społeczne, zrobić karjerę; **w. ś.** na człowieka, na ludzi; piękniem ś. **w-ał!**=źle wyszedłem na tym.

Wykinąć, wyrzucić.

Wykipieć, wskutek mocnego wrzenia częściowo wylać ś. poza brzegi naczynia, a. częściowo ulotnić ś. w kształcie pary.

Wykisać, *dok.* Wykisieć, Wykisnąć; fermentując, burząc ś. wylewać ś. poza brzegi, wychodzić z brzegów; wzburzywszy ś.

uciekać; odbywać kiśnięcie, fermentację.

Wykisiały, Wykisły, który wykisł.

Wykisieć, Wykisnąć — *p. nied.* Wykisać.

Wykiwać, kiwaniem poruszać a. wydobyć co z miejsca, kiwając na kogo wywołać go, przywołać go do siebie; **w. ś.,** nakiwać ś. do syta, zmęczyć ś. kiwaniem.

Wyklajstrować, wysmarować wewnątrz klajstrem.

Wyklarować, zrobić klarownym, jasnym; oczyścić z mętów; *przen.*, wyjaśnić, wytłumaczyć, wyłożyć jasno; **w. ś.,** stać ś. klarownym, czyściejszym; *przen.*, wytłumaczyć, wyjaśnić ś, wyjść na jaw, ujawnić ś.

Wyklaskiwać, *dok.* Wyklaskać; klaskać silnie, ochoczo; klaskaniem wywoływać, przyzywać klaszcząc.

Wykląć—*p. nied.* Wyklinać.

Wykląskać — *p. nied.* Wykląskiwać.

Wykląskiwać, *dok.* Wykląskać; kląskać nieustannie; kląskając, wywoływać kogo.

Wyklecić, klecąc wykonać co, sklecić, byle jak zbudować; *przen.*, wypaplać, wygadać.

Wykleić—*p. nied.* Wyklejać.

Wyklejać, *dok.* Wykleić; naklejać co wewnątrz czego, oklejać; klejąc, wykończać co, klejąc, tworzyć, robić, formować; naklejając co, pokrywać tym całą powierzchnię czego, oklejać; **w.** pokój=pokrywać ściany obiciem, tapetą; **w. ś.,** być wyklejanym.

Wyklekłać, Wyklekotać, wypaplać, wygadać; **w.** co na kim = klekcąc, gadając, susząc mu głowę, nudząc go, zmusić go do uczynienia czego.

Wyklepać, klepaniem co wybić, wyrobić, wygładzić; wypaplać, wygadać bez potrzeby; wybić, wygrzmocić, wywalić; wypowiedzieć szybko i bezmyślnie: **w.** lekcję.

Wykleszczyć, Wykleśnić, wywałaszyć, wytrzebić, wykastrować.

Wyklęcie, *rzecz.* od Wykląć; klątwa, uroczyste rzucenie klątwy, przekleństwo.

Wyklęczeć się, spędzić czas pewien na klęczkach, naklęczeć się.

Wyklęsło, *przysł.*, z wyklęsłością, wypukło.

Wyklęsłość, wypukłość.

Wyklęsły, wypukły.

Wyklęsnąć, stać ś. wypukłym.

Wyklęty, którego wyklęto; wyłączony klątwą kościelną ze społeczeństwa chrześcijańskiego.

Wyklina, roślina z rodziny traw o kłoskach, zebranych w wiechę, służąca na paszę i na trawniki, trawa wiechowata (fig.).

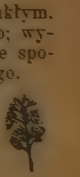

Wyklinać, *dok.* Wykląć; obrzędem kościelnym, zwanym klątwą, wyłączać kogo ze społeczeństwa wiernych, ekskomunikować; odrzucać jakie twierdzenie, jako sprzeczne z nauką Kościoła; osypywać kogo przekleństwami; rzucać przekleństwa na kogo, kląć; odrzucać co z nienawiścią, jako rzecz sprzeczną z naszemi przekonaniami.

Wykluczać, *dok.* Wykluczyć; wyłączać, usuwać z czego, wydalać, wyrzucać, wypędzać; to jest **w-one** = niemożliwe do uskutecznienia.

Wykluć—*p. nied.* Wykłuwać.

Wykłuwać, *dok.* Wykłuć; przebijać coś dziobem na wylot, przedziurawiać dziobiąc; wyjmować, wydzierać dziobiąc, wydziobywać; wypędzać, wyganiać grożąc dziobami; **w. ś.,** wydobywać ś., wyzwalać ś., uderzając dziobem; o pisklętach: wychodzić z jajka, przekłuwając jego skorupkę dziobem, wylęgać się.

Wykład, wykładanie, wyłażenie;

wytłumaczenie, wyjaśnienie, wyłuszczenie, komentarz; sposób udzielenia komu (dzieciom, młodzieży, publiczności, czytelnikom) jakiej umiejętności lub samą ta umiejętność; książka, dzieło, zawierające całokształt jakiej umiejętności; przekład, tłumaczenie z jednego języka na drugi; wyłożona na wierzch krawędź ubrania, wyłoga.

Wykładacz, człowiek, który co wykłada, objaśnia, wyjaśnia, komentator; człowiek, przekładający co z jednego języka na drugi; tłómacz.

Wykładać, *dok.* Wyłożyć; wydobywając co z głębi czego, z ukrycia, kłaść na wierzchu, na widoku, wynosić na wierzch; **w.** konia, wołu = wyprzęgać; **w.** pieniądze = wydawać na co, np. na jakie przedsięwzięcie, ponosić koszty czego, łożyć na co; tłumaczyć, wyjaśniać, komentować, wyłuszczać treść, istotę czego; o nauczycielu: udzielać dzieciom a. młodzieży jakiej umiejętności, uczyć ich czego, opowiadać ją słuchaczom; o pisarzu: zawierać w swym dziele treść jakiej umiejętności, rozwijać przed słuchaczami jaką naukę w celu nauczenia ich; przekładać, tłumaczyć z jednego języka na drugi; wyścielać, pokrywać powierzchnię czego cienką warstwą czego, fornirować, taflować; **w.** ubranie = robić wyłogi; **w.** towar = pokazywać go w większej ilości w celu wybrania; **w. ś.**, być wykładanym.

Wykładany, którego wykładano; kołnierz **w.** = z szerokiemi wyłogami, otwarty z przodu.

Wykładnik, w *mat.*, **w.** potęgi = liczba, umieszczona z prawej strony u góry wielkości, oznaczająca, ile razy dana wielkość ma być pomnożona przez samą siebie; **w.** pierwiastka = liczba, umieszczona w otworystości znaku pierwiastka, oznaczająca, ile razy szukana wielkość musi być przemnożona przez samą siebie, by utworzyć daną wielkość.

Wykładność, przymiot tego, co jest wykładne.

Wykładny, dokładny, dobrze wyłożony, należycie wyjaśniony; drobiazgowy, szczegółowy; łatwy do wytłumaczenia; obszerny, przestronny; z wyłogami.

Wykłamać, zyskać przez kłamstwa; kłamaniem uwolnić kogo od kary, od odpowiedzialności; **w. ś.**, kłamiąc uwolnić ś., wyłgać ś., wykręcić ś.

Wykłosić się, o zbożu: wypuścić kłosy.

Wykłócić się, bardzo ś. z kim nakłócić, zmęczyć ś. długim kłóceniem ś. z kim.

Wykłóć—*p. nied.* Wykłać.

Wykłusać konia=jadąc kłusem, zmęczyć go; **w.** kogo = wyhasać, wyjeździć; zgromić, złajać.

Wyknąć, przywykać, przyzwyczajać ś.

Wykochać, ukochać, bardzo pokochać, umiłować; wypielęgnować, wychuchać; **w.** kogo, nakochać ś. w nim do woli; **w. ś.**, nakochać ś. aż do przesytu, nasycić ś. miłością; **w. ś.**, wyrosnąć bujnie.

Wykocić się, o owcy, zajęczycy, kotce: wydać płód.

Wykoczować, obcych poddanych wysiedlić, gdzieindziej ich umieścić; **w. ś.**, przesiedlić ś., przenieść ś. na inne miejsce; nasycić ś. życiem koczowniczym.

Wykołaczyk—*p.* Wykałaczyk.

Wykołatać, kołataniem, stukaniem, uderzaniem wybić, wyrzucić, wypchnąć co z czego; kołataniem wystraszyć, przepłoszyć; **w.** co na kim, usilnie domagając ś. uzyskać; **w. ś.**, wybrnąć, wygramolić ś. z czego z biedą.

Wykołysać, kołysząc, chwiejąc

poruszyć z miejsca; wychować od niemowlęcia; *przen.*, w snach wymarzyć, uroić sobie, wypieścić, wypielęgnować, wychuchać.

Wykonacz—*p.* Wykonawca.

Wykonać—*p. nied.* Wykonywać.

Wykonalny, możliwy do wykonania, dający ś. wykonać.

Wykonawca, Wykonacz, Wykonywacz, człowiek, który co wykonywa, który co spełnia.

Wykonawczy, dotyczący wykonawcy; tytuł **w.** = dokument, akt, uprawniający powodowi prawa wykonania wyroku, egzekwowania należności, przyznanej sądownie; władza **w-a** = której obowiązkiem jest wykonywanie rozporządzeń i postanowień władzy prawodawczej i sądowej.

Wykonawczyni, forma żeńska od Wykonawca.

Wykonawstwo, moc wykonywania praw i wyroków sądowych, przywilej władzy wykonawczej.

Wykoncypować, wymyślić co, ułożyć co w głowie.

Wykonterfektować, Wykonterfetować, zrobić z czego konterfekt, wyobrazić na portrecie, na obrazie, w rzeźbie, odmalować; wyrazić, opisać słowami, scharakteryzować, opisać.

Wykonywacz—*p.* Wykonawca.

Wykonywać, *dok.* Wykonać; dopełniać jakiej czynności, spełniać co, czynić co; doprowadzać co do końca, kończyć co zupełnie: **w.** swój obowiązek = spełniać go; **w.** wyrok na podsądnym=wymierzać mu karę; **w.** przysięgę = składać ją; **w. ś.**, spełniać ś., dopełniać ś., być spełnianym, dokonywanym.

Wykonywawczy—*p.* Wykonawczy.

Wykończać, *dok.* Wykończyć; wyrabiać, wypracowywać co z całą drobiazgową starannością, kończyć jaką pracę, robotę, doprowadzać do końca pracę nad czym.

Wykop, dół, rów.

Wykopać—*p. nied.* Wykopywać.

Wykopycić się, potknąć ś. wskutek urażenia, zranienia kopyta, wybić kopyto.

Wykopyrtnąć się, *gwar.*, umrzeć.

Wykopywać, *dok.* Wykopać; kopiąc robić zagłębienie w ziemi, np. dół, rów; kopiąc wydobywać, wydostawać z głębi ziemi; **w. ś.**, kopiąc, wydobywać ś., wydostawać ś.; **w. ś.** z biedy, z kłopotów=przestawać je mieć, mieć ś. lepiej; być wykopywanym.

Wykorygować, robiąc korektę, zupełnie poprawić błędy, np. w druku, w obrazie malowanym; wypędzić, wypłoszyć, wygnać.

Wykorzeniać, *dok.* Wykorzenić; wykopywać, wyrywać z korzeniem; wyniszczać, wytępiać, unicestwiać, wygładzać, wygubiać do szczętu; **w. ś.**, być wyniszczanym, wytępiać ś. wzajem do szczętu, wygubiać ś. wzajemnie.

Wykorzenić—*p. nied.* Wykorzeniać.

Wykosić, wszystko skosić, skosić całkiem; kosą wyciąć jaką część środkową łąki a. pola.

Wykościć, pozbawić kogo kości; pokryć co pokostem, wypokostować.

Wykoślawić, Wykoszlawić, zrobić koszlawym, wykrzywić.

Wykot, wydawanie płodu przez owce, zajęczychy, kotki i czas kiedy ś. to odbywa.

Wykować—*p.* Wykuwać.

Wykowiny (-in), słoma wykowa po oddzieleniu ziarna.

Wykowisko, miejsce, gdzie rosła wyka.

Wykowy, odnoszący ś. do wyki, wyczany.

Wykówka, motyl z rodziny żmijówek, z podrzędu nocnicówek; obtocznica **w.**

Wykpać, wyłajać, zwymyślać, zbeształ kogo, naurągać komu.

Wykpić—*p. nied.* Wykpiwać.

Wykpigrosz, człowiek, kpinami, przypochlebianiem wyłudzający pieniądze od kogo, wykpisz.

Wykpisz—*p.* Wykpigrosz.

Wykpiwać, *dok.* Wykpić; kpinami, drwinami wyłudzać, wydrwiwać; wyszydzać kogo, wyśmiewać ś. z kogo; **w. ś.** drwinami, zręcznemi wykrętami wychodzić z trudnego położenia, wyłgiwać ś., wywikływać ś.

Wykraczać, *dok.* Wykroczyć; dając krok, stąpając, wychodzić poza granice czego, wychodzić z rzędu, z linji; przekraczać jakąś zasadę moralną, prawidło, naruszać jakieś prawo a. przepis prawny; zbaczać z drogi cnoty, dopuszczać ś. winy, grzeszyć, popełniać czyn niemoralny.

Wykradacz, człowiek, który kogo a. co wykrada, złodziej, rabuś.

Wykradać, *dok.* Wykraść; porywać podstępnie, ukradkiem wynosić, uwozić; **w.** kogo=ukradkiem, cichaczem uwozić, uprowadzać; **w. ś.,** cichaczem wymykać ś., uchodzić, uciekać pokryjomu.

Wykrajać—*p. nied.* Wykrawać.

Wykrakać, kraczącym głosem wyrazić co, zapowiedzieć jakiś fatalny wypadek, nieszczęście; krocząc, wykrzyczeć sobie co.

Wykrakiwać, krakać z przerwami, powtarzać krakanie.

Wykrapiać, *dok.* Wykropić; kropiąc wylewać, wypotrzebowywać; kropiąc kogo święconą wodą, oczyszczać go z grzechu; **w.** kogo kijem = wybić, obić, wyłomotać, wygrzmocić.

Wykrasić, dodać okrasy do czego, zaprawić okrasą, zabrać tłustość z czego; wypięknić, upiększyć.

Wykraść—*p. nied.* Wykradać.

Wykrawać, *dok.* Wykrajać, Wykroić; wyrzynać, wycinać, krojąc, wyrabiać co, wytwarzać.

Wykrawanka, coś wykrajanego; rodzaj czapki chłopskiej.

Wykrawek, Wykrawka, kawawałek, wykrojony z czego, wycinek, odcinek.

Wykrążać, *dok.* Wykrążyć; krążąc, zbaczać z drogi; wyrabiać w kształcie kręgu; robić krąg, krążek; wymyślać, knować, wykoncypowywać.

Wykrążyć—*p. nied.* Wykrążać.

Wykreskować, kreskami co wykreślić; przekreślaniem wymazać, wycieniować kreskami.

Wykreślać, *dok.* Wykreślić; kreśląc, wykonywać co, rysować, wyrysowywać; przekreślaniem wymazywać; wyznaczać, oznaczać, naznaczać: **w.** granicę czego, sposób postępowania.

Wykręcać, *dok.* Wykręcić; kręcąc, wyciągać, wydobywać ze środka: **w.** nabój ze strzelby; kręcąc, wyciskać, wyżymać części płynne z czego, kręcąc pozbawiać wilgoci; *przen.,* podstępem otrzymywać, wyzyskiwać co od kogo, krętactwem wyłudzać; kręcąc, obracając w różne strony, nadawać czemu różne położenie: **w.** sobie palce; nadawać czemu inne znaczenie, fałszować co; przekręcać, przerabiać, nadawać inny kształt czemu, przefasonowywać; **w.** czym, wywijać; jadąc, idąc, skręcać pod kątem; kręcić ś. w różne strony; kręcąc jakąś rzecz, przedstawiać ją z najlepszej strony dla oszukania patrzącego; **w-ić** rękę, nogę=wywichnąć, zwichnąć; **w. ś.,** kręcić ś. na wszystkie strony, w różnych kierunkach; wywijać ś. zręcznie z trudnego położenia, wyłgiwać ś., wykpiwać ś.; uchodzić kłopotu, niebezpieczeństwa; **w. ś.** sianem = wymawiać ś., uniewinniać ś. dowodami niedostatecznemi, nie mającemi znaczenia, nie umieć ś. wytłumaczyć z czego, używać wybiegów.

Wykręt, wykręcanie ś. z czego podstępem, wybieg, fortel.

Wykrętarka, kobieta wykrętna.

Wykrętarski, Wykrętacki, ściągający ś. do wykrętów, do wykrętarza, właściwy mu.

Wykrętarstwo, zamiłowanie do wybiegów, krętactwo.

Wykrętarz, Wykrętacz, Wykrętnik, człowiek, używający wybiegów, wykrętów, fortelów.

Wykrętki, *zdr.* od Wykręty.

Wykrętnie, *przysł.*, za pomocą wykrętów, wybiegów, kłamliwie, obłudnie, nieszczerze.

Wykrętność—*p.* Wykrętarstwo.

Wykrętny, używający wykrętów, pełen wybiegów, wykrętów, kłamliwy, nieszczery, obłudny.

Wykrochmalić, zrobić co sztywnym za pomocą krochmalenia, zupełnie nakrochmalić, napuścić krochmalem.

Wykroczenie, przestąpienie nakazu, prawa; występek, grzech, wina.

Wykroić —*p. nied.* Wykrawać.

Wykropić—*p. nied.* Wykrapiać.

Wykrot, wystąpienie z miary, wyboczenie; przekroczenie, występek, grzech; drzewo, wiatrem wyrwane z korzeniami.

Wykrotnie, *przysł.*, występnie.

Wykrotnik, Wykroczyciel, człowiek, który wykroczył, przestępca, winowajca, grzesznik.

Wykrotny, występny, grzeszny, winny, wiarołomny.

Wykrój, coś wykrojonego, wyciętego, wycięcie; kształt, forma wycięta.

Wykruszać, *dok.* Wykruszyć; krusząc, rozcierając powłokę czego, wydobywać coś z wewnątrz: **w.** ziarno z kłosa; krusząc, rozdrabniać rzecz kruchą; **w. ś.**, wydobywać ś., wysypywać ś. wskutek rozkruszania ś. zewnętrznej powłoki; krusząc ś., odpadać, rozpadać ś. na drobne kawałki.

Wykruszyć —*p. nied.* Wykruszać.

Wykrzesać —*p. nied.* Wykrzesywać.

Wykrzesywać, *dok.* Wykrzesać; uderzając o siebie twarde przedmioty, np. krzemień o stal, wydobywać iskry, ogień, krzesać ogień; kształcić, polerować, uobyczajniać kogo; **w. ś.**, kształcić ś., nabierać poloru, manjer towarzyskich, ogładzać się.

Wykrzta—*p.* Wychrzta.

Wykrztusić, krztusząc ś., wyrzucić co z gardła; wymówić co z przymusem, wypowiedzieć, wyjąkać, wybąkać.

Wykrzyczeć, krzykiem ogłosić co a. kogo czym, okrzyknąć; krzycząc wyłajać, wyfukać, hałaśliwie złajać; wymóc, wymusić co na kim krzykiem; krzykiem wypędzić, wygnać; wypłoszyć hałasem; **w. ś.**, zmęczywszy ś. krzykiem, przestać krzyczeć.

Wykrzyk, wykrzyknienie, okrzyk.

Wykrzykać, Wykrzykiwać, krzyczeć z przerwami, od czasu do czasu; odzywać ś. z krzykiem, przemawiać podniesionym głosem, mówić krzykliwie; **w.** nad kim, odzywać ś. do niego tonem wyższości, z tryumfem.

Wykrzyknąć —*p.* Wykrzyczeć; wypowiedzieć coś krótko a głośno, wydać okrzyk.

Wykrzyknienie, Wykrzyknięcie, wykrzyk, okrzyk; odezwanie się krzykliwe, okrzyknienie; znak **w-a**: znak pisarski, wykrzyknik (!).

Wykrzyknik, w *gram.*, część mowy nieodmienna, wyrażająca jakieś uczucie (np. ach!, och!, oj-oj!), a. naśladująca jakiś dźwięk natury (np. bęc!, brzdęk!, dyń-dyń-dyń!), a. wreszcie oznaczająca zachętę, rozkaz, zakaz i t. p. (np. nuże!, hola!, szat, no-no!); znak pisarski, oznaczający, że umieszczony przed nim wyraz a.

zdanie należy wymówić głosem podniesionym, jako objaw wzruszenia, podniecenia, uczucia itp., znak wykrzyknienia (!).

Wykrzyknikowy, odnoszący się do wykrzyknika.

Wykrzywdzić, skrzywdzić kogo, wydarłszy mu co przemocą.

Wykrzywiać, *dok.* Wykrzywić; krzywiąc wyginać, wyginać na bok; przekręcać, fałszować, wykrętnie tłumaczyć co; **w. ś.,** wyginać ś., krzywić ś., kurczyć ś.; robić miny, zwłaszcza oznaczające niechęć, obrzydzenie; wykrzywiać gębę, przedrzeźniając kogo.

Wykrzywić — *p. nied.* Wykrzywiać.

Wyksatyna, *nm.*, płótno, pokryte kauczukową powłoką.

Wyksiężyć, wyświęcić na księdza, księdzem uczynić; wyzuć z kapłaństwa; **w. ś.,** otrzymać święcenia kapłańskie; porzucić stan duchowny.

Wyksykać, ksykaniem wyszydzić, wygwizdać, wysykać; ksykaniem wypłoszyć, przepędzić ksykając.

Wykształcać, *dok.* Wykształcić; dawać nauki kształcące, kształcić, ukształcać, oświecać, uczyć, wychowywać; kształtować, formować; **w. ś.,** kształcić ś., nabywać oświaty, uczyć ś.; wyrabiać ś., kształtować ś., formować ś.

Wykształcenie, rozwijanie umysłu przez naukę; sama nauka udzielana a. udzielona; kres posiadanej wiedzy, biegłość, nabyta w czym: **w.** zawodowe, techniczne, filologiczne, literackie, przyrodnicze, ekonomiczne i t. p.; przymiot osoby wykształconej, światłość umysłu; ukształcenie.

Wykształcić — *p. nied.* Wykształcać.

Wykształcony, posiadający wykształcenie, nauki; światły, umiejętny, wyuczony.

Wykształt, forma, kształt, postać.

Wykształtować, tworzyć co, nadając pewien kształt, formę, uformować, wykształcić; **w. ś.,** otrzymać pewien kształt, uformować ś., wykształcić ś.

Wykuć *p. nied.* Wykuwać.

Wykudłać, wytargać za kudły, za włosy, za czuprynę; wyłajać, sfukać.

Wykuglować, kuglując, figlując wyłudzić co, wymanić, wyszachrować; **w. ś.,** za pomocą kuglowania, figlów wyswobodzić się, wykpić ś., wykręcić ś. od czego sianem.

Wykup, Wykupno, wykupywanie, wykupienie; to, co wykupują; pieniądze na wykupienie, wykupne, okup; wyzwolenie przez kupno, za pieniądze.

Wykupiciel, Wykupnik, człowiek, który kogo a. co wykupuje.

Wykupić—*p. nied.* Wykupywać.

Wykupne (-ego), pieniądze, przeznaczone na wykupienie, okup.

Wykupny, przeznaczony na wykup; mogący być wykupionym, dający ś. wykupić.

Wykupywać, *dok.* Wykupić; uwalniać za pieniądze niewolnika, jeńca, przez okup wyzwalać; odbierać zastaw, płacąc dłużną należność; kupować wszystko, co było do sprzedania; **w. ś.,** uwalniać ś., wyswobadzać ś., płacąc za siebie okup, okupywać ś.

Wykurczać, *dok.* Wykurczyć; wyprostować rzecz skurczoną; **w. ś.,** wyprostowywać ś. po skurczeniu ś.

Wykurować (się), wyleczyć (ś.).

Wykusz, ganek, wystający na zewnątrz domu, zwykle obmurowany i przykryty, przedsienie (fig.).

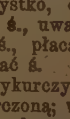

Wykusza, przedmurze, miejsce, z którego się bronią.

Wykuwać, *dok.* Wykuć; kując dziurawić, kuciem wyrabiać co, uderzeniami młota formować co. **Wykwakać**, kwacząc wyrazić co a. wyprosić; **w. ś.**, dość ś. nakwakać. **Wykwestować**, kwestując wyprosić datki, ukwestować. **Wykwiczeć, Wykwikać**, kwikiem wyrazić co a. wyprosić. **Wykwilić**, kwiląc wyrazić albo wyprosić co.

Wykwint, elegancja, wytworność, smak wyrobiony, wysoki polor umysłowy a. obyczajowy, przepych zewnętrzny w mieszkaniu, w urządzeniu ś., w życiu, stosunkach; wspaniałość, komfort, zbytek; wogóle rzecz wyszukana, wymyślna, wytwornie zrobiona, np. potrawa, strój; wytworność w obejściu, w strojach i t. p.

Wykwintnie, *przysł.*, wytwornie, elegancko, wymyślnie, z komfortem, zbytkownie.

Wykwintnisia, kobieta wykwintna, pięknie ubierająca ś., elegancko mieszkająca, zamiłowana w estetyzmie.

Wykwintniś, człowiek wykwintny, wytworny, zamiłowany w estetyce życia.

Wykwintność, właściwość tego, co wykwintne; wykwint, wytworność, komfort, zbytek, przepych.

Wykwintny, elegancki, wytworny, estetyczny, zbytkowny, wyszukany, wymyślny; zrobiony, urządzony z wykwintem: **w-e** życie, **w.** strój, **w.** obiad, **w-e** urządzenie mieszkania; przesadny, zbytnio wytworny.

Wykwit, to, co wykwita, ukazuje ś. w kształcie kwiatu; *przen.*, najwyższy, najdoskonalszy wyraz zmysłowy jakiegoś pojęcia abstrakcyjnego; warstwa kryształków jakiej soli, np. saletry, ukazująca ś. na powierzchni ziemi i różnych przedmiotów, wyglądająca, jak szron.

Wykwitać, *dok.* Wykwitnąć; wyrastać z rośliny jako kwiat; ukazywać ś., jako rezultat czego.

Wykwitnąć—*p. nied.* Wykwitać.

Wykwitować kogo, wydaniem kwitu uwolnić od dotychczasowych rachunków, pokwitować rachunki; **w.** kogo z czego=rachując ś. z kim, dać mu kwitek zamiast należności, nie dać mu nic, puścić z kwitkiem; *przen.*, skrzywdzić kogo, oszukać, odrwić, ogołocić, wyzuć z czego; **w. ś.**, wypłacić ś., wywzajemnić ś.

Wylać—*p. nied.* Wylewać.

Wylalać, wypieścić, wycackać; wymówić pieszczotliwie.

Wylany, którego wylano; który ś. niepodzielnie poświęcił dla kogoś a. dla czegoś; który wszystko czyni z miłości dla innych; gorąco miłujący, szczery, serdeczny, otwarty; **w.** na co złego=całkiem oddający ś. złemu.

Wylaskować, wyrobić w kształcie lasek.

Wylatać, Wylatywać, *dok.* Wylecieć; lecąc na skrzydłach, wydostawać ś. na zewnątrz czego, lecieć poza obręb czego; wybiegać, wyskakiwać prędko skąd; wypadać, wysuwać ś. szybko skąd; wylatując z jakiego miejsca, unosić ś. w powietrzu: para, dym **w-a**; wznosić ś. w górę, lecieć w kierunku odwrotnym ciążeniu powszechnemu, wzlatywać; *przen.*, wynosić ś. prędko, postępować szybko po stopniach karjery; wywyższać ś; chełpić ś., pysznić ś., chwalić ś., popisywać ś.; słówko wyleciało = wymknęło ś., zostało powiedziane niebacznie; wyleciało mi z pamięci = zapomniałem; z rąk mu wszystko **w-a** = tak się śpieszy a. jest tak zdenerwowany; słówko ptaszkiem wyleci, a powróci wołem = plotka rośnie, przechodząc z ust do ust; wąs na wargę **w-a**=sypie ś., rośnie.

Wylatywać—*p.* Wylatać.
Wyląc—*p. nied.* Wylęgać.
Wyląc się, przelęknąć ś. bardzo.
Wyładowywać, *dok.* Wyładować; wysadzać na ląd, wynosić, wyładowywać zawartość statku na brzeg; wysiadać ze statku na brzeg, przybijać do brzegu.
Wyląg, płód wylęgły; cała ilość wylęgłych naraz piskląt.
Wylecieć—*p. nied.* Wylatać.
Wyleczać, *dok.* Wyleczyć; leczyć, uzdrawiać kogo, przywracać komu zdrowie; **w. ś.,** wyleczać siebie, powracać do zdrowia.
Wyleczyciel, uzdrowiciel.
Wyleczyć — *p. nied.* Wyleczać.
Wylegać, *dok.* Wylec, Wylegnąć; o trawie, o zbożu: kłaść się na ziemi wskutek bujnego rozrostu, pokładać ś.
Wylegać, *dok.* Wyleżeć; leżąc, robić dziurę, dołek w czym, leżąc, wygniatać; leżeniem, otrzymać, wyjednać sobie co; leżeć tyle, ile potrzeba dla odpoczynku, dla odzyskania sił; leżąc, odzyskiwać zdrowie, siły, powracać do zdrowia; **w. ś.,** leżeć długo, leżąc próżnować.
Wylegitymować, usprawiedliwić, dowieść słuszności używania czego przez kogo, lub słuszności prawa do czego; stwierdzić urzędowo; **w. ś.,** usprawiedliwić ś. sądownie, przedstawić prawne dowody.
Wylegiwać się, leżeć zbyt długo.
Wylenić *p.* Wylinić.
Wylenieć—*p.* Wylinieć.
Wylepiać, *dok.* Wylepić; lepiąc, pokrywać czymś wewnętrzną powierzchnię czego, oblepiać, wyklejać; lepiąc wytwarzać, formować, wyrabiać, modelować co; **w.** oczy = wytrzeszczać, wybałuszać.
Wyletniać, *dok.* Wyletnić; czynić letnim, ogrzewać do temperatury umiarkowanej; **w. ś.,** ubierać ś. po letniemu, lekko, wyjeżdżać na czas letni.
Wylew, wylewanie, wylanie, wylanie ś.: rzeki, morza, wystąpienie wód z brzegów, zalanie lądu okolicznego, zalew, powódź.
Wylewać, *dok.* Wylać; lejąc, wypuszczać płyn jaki z naczynia; sprawiać, że wypływa skąd na zewnątrz; o rzece, o morzu: występować z brzegów, sprawiać powódź; lejąc wytwarzać, formować, odlewać; *przen.*, **w.** co na kogo = spuszczać, zsyłać hojnie; zlewać, sypać: **w.** łaski, dobrodziejstwa; **w.** łzy=płakać rzewnie; **w.** krew= dawać jej upływać przez rany; poświęcać zdrowie, życie dla jakiej sprawy; **w.** duszę = konać, umierać; **w.** serce, uczucie=wynurzać, wypowiadać, wygłaszać, wyrażać; **w.** co na papier= wyrażać na piśmie swe myśli, uczucia, wrażenia; **w.** gniew swój na kogo=wywierać; nie **w-a** za kołnierz=jest tęgim pijakiem; **w.** z brzegów: o człowieku: wykraczać z pewnej miary, nie zachowywać miary w swych czynach albo w słowach; *żart.*, wypędzać, wyrzucać, wyganiać; **w. ś.,** lać ś., wypływać ze środka czego na zewnątrz; wynurzać ś., wyrażać swoje myśli, uczucia, marzenia; *przen.*, tłumnie wychodzić, występować, wypadać skąd, jakby fale wody; **w. ś. na** co=oddać ś. czemu niepodzielnie; **w. ś.** dla kogo, dla czego=oddać ś., poświęcić ś. całkiem.
Wylewczy, łatwo wylewający; z którego łatwo ś. co wylewa.
Wylewny, dotyczący wylewu, łatwo a. zbytnio wylewający ś.
Wyleźć—*p. nied.* Wyłazić.
Wyleżały, który ś. wyleżał; wino **w-e** = wystałe, wytrawne; cygaro **w-e**=odleżałe, wyschnięte.
Wyleżeć—*p. nied.* Wylegać; przetrwać czas jakiś leżąc; **w.** sobie boki = odleżeć, nadwerężyć przez zbyt długie leżenie; **w. ś.,** o owocach: dojrzeć przez leżenie.

Wylęgacz—*p.* Inkubator.

Wylęgać, *dok.* Wyląc, Wylęgnąć; o ptakach: wysiadywać pisklęta; *przen.*, wydawać na świat, rodzić; tworzyć, wywoływać, powodować; **w. ś.**, o pisklętach: wykluwać ś. z jaj; przychodzić na świat, rodzić ś., powstawać.

Wylęganie, wysiadywanie jaj przez ptaki; **w. sztuczne** = odbywane w przyrządach, zw. wylęgaczami; **w. ś.**, wychodzenie piskląt z jaj.

Wylęgły, który ś. wylągł.

Wylęgnąć—*p. nied.* Wylęgać.

Wylękły, Wylęknięty, Wylękniony, który ś. wylękł, bardzo przelękły, przerażony, przestraszony.

Wylęknąć się—*p.* Wyląc się.

Wyliczać, *dok.* Wyliczyć; kolejno wymieniać cyfry, ilość czego, nazwiska osób, ich tytuły; licząc dawać co komu; odliczać co dla kogo, wypłacić gotówką; **w.** tyle a tyle plag=wymierzać je licząc; **w. ś.**, być wyliczanym; zdawać rachunek z dochodów, wydatków.

Wyliczyć—*p. nied.* Wyliczać.

Wylina, Wyleń, skóra a. włosy, które zrzuca liniejące zwierzę, zwłaszcza skóra, zrzucona przez węża.

Wylinić, Wylenić, pozbawić pierza, włosów, sprawić, że wypełzną.

Wylinieć, Wylenieć, stracić włosy, pierze, skórę, które wypadają, odpadają, ustępując miejsca nowo rosnącym; *przen.*, przeobrazić ś., przybrać nową formę.

Wylity, wylany.

Wylizać—*p. nied.* Wylizywać.

Wylizywać, *dok.* Wylizać; liżąc wyjadać co z czego; o wodzie: podmywać, podlizywać; wygładzać nader starannie aż do przesady, oczyszczać; **w. ś.**, lizać ś., gładzić sobie włosy z przesadną starannością; wychodzić z choroby, z ran, powracać do zdrowia.

Wylosować, odbyć losowanie; wybrać za pomocą losowania, losem wyciągnąć.

Wylot, wylatanie, wylecenie; miejsce, którędy co wylata, otwór, wyjście: **w.** działa; to, co wylata, pocisk, kula, strzała; w dawnych polskich kontuszach: rękaw, rozcięty wzdłuż i zwisający w dół z ramienia (fig.); w *budow.*, otwór łukowy przy nasadzie sklepienia, na okno, drzwi a. dla odwrócenia w pewne miejsce parcia i ciężaru sklepienia; **w.** ptactwa=odlot; pisklęta na **w-cie** =gotujące ś. wylecieć z gniazda; jestem na **w-cie** = zbieram ś. w drogę, już wyjeżdżam, wychodzę; na **w.** = nawskroś, przez środek, na przestrzał; znać kogo na **w.**= doskonale, wszechstronnie.

Wylotni, wylatujący, wybuchający; przechodzący na wylot, przenikający nawskroś.

Wyludniać, *dok.* Wyludnić; ogołacać z ludności, usuwać ludność; **w. ś.**, stawać ś. bezludnym.

Wyludnieć, zostać pozbawionym ludności, opustoszeć.

Wyludnienie, uczynienie bezludnym; ubytek ludności, opustoszenie; stan kraju wyludnionego.

Wylutować, wykonać co za pomocą lutowania, wyporządzić, wyreparować lutowaniem.

Wyłabudać, otrzymać, wzyskać, wyrobić co dla siebie z łatwością; **w. ś.**, nie móc zaraz czego zrobić, nie móc ś. z czym uporać, nie wydążyć, bałamucić.

Wyłacniać, *dok.* Wyłacnić; ułatwiać zakończenie czego, usuwać przeszkody, niedozwalające dokonać czego, ulgę przynosić komu a. czemu.

Wyłacnieć, stać ś. łatwiejszym, ułatwić ś.—*p.* Wyłacznieć.

Wyłacznieć, wygładzić ś.

Wyładnieć, stać ś. ładnym, ładniejszym, wypięknieć.

Wyładować —*p. nied.* Wyładowywać.

Wyładowanie, wyjęcie i przeniesienie towarów, ładunków, zawartości jakiego wozu, statku wodnego, wagonów kolejowych na miejsce do tego przeznaczone; **w.** elektryczne, magnetyczne = zużycie nagromadzonej w pewnym przewodniku energji elektrycznej, magnetycznej i t. p.; wystrzał, huk.

Wyładowywać, *dok.* Wyładować; zdejmować ładunek z wozu, wyjmować ze statku wodnego, z wagonu i t. p.; **w.** czym, naładowywać tyle, ile ś. zmieści; w *fiz.*, zużywać nagromadzoną w jakim przewodniku energję elektryczną, magnetyczną i t. p.; dawać ujście nagromadzonej energji duchowej: **w.** gniew, nienawiść itp.; **w. ś.**, być wyładowywanym.

Wyłagodzić, czynić łagodniejszym.

Wyłajać, złajać mocno, sfukać, skarcić, zwymyślać.

Wyłam - *p.* Wyłom.

Wyłamać—*p. nied.* Wyłamywać.

Wyłamywać, *dok.* Wyłamać; łamiąc, usuwać co, wyjmować, wyrywać, wybijać: **w.** drzwi, **w.** ząb komu; *przen.*, odbierać przemocą, siłą, wydzierać, wyzwalać mocą; łamiąc, wykrzywiać, wyginać pod kątem; **w. ś.**, odłamując ś., odpadać, wykruszać ś.; łamiąc zawady, przezwyciężając przeszkody, wyzwalać ś., wydobywać ś.; *przen.*, oswobadzać ś. z trudnością, z wielkim natężeniem sił, przestawać być uległym jakiejś władzy, czyimś rozkazom, czyjemuś autorytetowi, odmawiać posłuszeństwa, karności, wyswobadzać ś. z jarzma; zginać ś., wyginać ś. w różny sposób, pod różnemi kątami.

Wyłaniać, *dok.* Wyłonić; z łona czego na jaw wyprowadzać; wydobywać z ukrycia; z łona własnego wydawać, rodzić; **w. ś.**, z łona czego wychodzić na zewnątrz, ukazywać ś.; *przen.*, wytwarzać ś., powstawać, wychodzić na jaw, brać początek; rodzić ś.: **w-nia ś.** myśl, projekt.

Wyłapać, połapać wszystkich jednego za drugim.

Wyłasić, łasząc ś., wyłudzić, przymilaniem ś. uzyskać.

Wyłatacz, człowiek, który co łata a. wyłatał.

Wyłatać, powstawiać, powszywać łaty, połatać starannie; **w.** komu boki, skórę, grzbiet = obić porządnie, wytrzepać, wyłoić.

Wyławiać, *dok.* Wyłowić; łowić wszystko, co było do złowienia, do schwytania, wyłapywać; wyłudzać, wymamiać.

Wyłazić, *dok.* Wyleźć; leząc wychodzić, wydobywać ś. skąd, przedzierać ś. z wnętrza, zwłaszcza przez wązki otwór, przezierać, wyglądać, wypadać, wychodzić, pełznąć (np. o włosach); oczy na wierzch **w-żą**=otwierają ś. szeroko z ciekawości, z chciwości; bokiem mi to wylezie=dokuczy mi, zaszkodzi mocno, nie będzie z tego korzyści; **w.** z długów=pozbywać ś. ich z trudnością; **w.** na drzewo, na dach, na drabinę = wchodzić na ich wierzch.

Wyłączać, *dok.* Wyłączyć; odłączać, oddzielać co od czego; wyzwalać wyjątkowo; **w. ś.**, nie chcieć należeć do czego, być wyłączanym; wyłączać ś. z pewnej liczby.

Wyłącznie, *przysł.*, jedynie, specjalnie, szczególnie, z wyłączeniem wszystkich innych, wszystkiego innego.

Wyłączny, szczególny, osobny, jedyny; wyłączający wszystkich innych, osobliwy; należący ś., przysługujący jednej tylko osobie i nikomu więcej.

Wyłgiwać się, *dok.* Wyłgać ś.; łgarstwem, kłamstwem osiągnąć co od kogo; wymyślić, zmyślić; upozorować, udać; **w. ś.,** łgarstwem wykręcać ś., uwalniać ś. od czego, wykpiwać ś.

Wyłoga, Wyłóg, część ubrania, spodnią powierzchnią na wierzch wyłożona, klapy na piersiach u sukni, u munduru, często innego koloru niż mundur.

Wyłoić, wysmarować łojem; **w.** komu skórę, grzbiet=obić porządnie, wygrzmocić.

Wyłom, coś wyłamanego, otwór, dziura, przejście w murze, w skale, w górze i t. p.

Wyłomotać, osiągnąć co łomotaniem, stukaniem; **w.** kogo=wybić mocno kijem, wygrzmocić, wyłoić.

Wyłonić—*p. nied.* Wyłaniać.

Wyłowić—*p. nied.* Wyławiać.

Wyłożyć—*p. nied.* Wykładać.

Wyłóg—*p.* Wyłoga.

Wyłuda, wyłudzanie; sposób wyłudzania czego od kogo; człowiek, który co wyłudza, wyłudzacz.

Wyłudca, Wyłuda, Wyłudzacz, Wyłudziciel, człowiek, który co od kogo wyłudza.

Wyłudzać, *dok.* Wyłudzić; podstępem a. pochlebstwem, przymilaniem ś. otrzymywać co od kogo, wyjednywać; łudząc, mamiąc, wyciągać, wywabiać kogo skąd; **w. ś.,** pochlebstwem a. podstępem wyzwalać ś., oswobadzać ś.

Wyłudziciel—*p.* Wyłudca.

Wyługować—*p.* Wyłużać.

Wyłup, wyłupianie, wyłupienie, to, co wyłupiono, wydarto, łup, łupież, zdobycz.

Wyłupać—*p. nied.* Wyłupywać.

Wyłupek, coś wyłupionego, wyjętego z łupiny, np. orzech, który sam wypadł z łupiny po dojrzeniu, łuszczak.

Wyłupiać, *dok.* Wyłupić; wyjmować z łupiny, wyłuszczać; wyrywać, wyjmować, wydzierać: **w.** komu oczy; **w.** co na kim, od kogo, z kogo, odbierać, wydzierać przemocą, wymuszać co na kim; **w.** co, łamiąc, wyłamując co, np. dom, szafę, skrzynię; zabierać co ś. wewnątrz znajduje; **w.** oczy = wytrzeszczać, wybałuszać, szeroko otwierać.

Wyłupiciel, człowiek, który co komu gwałtem wydziera, który kogo ograbia, grabieżca, zdzierca.

Wyłupić—*p. nied.* Wyłupiać; **w.** kogo, wybić, wygrzmocić.

Wyłupywać, *dok.* Wyłupać; przez łupanie, rozszczepywanie na części wyjmować, wyłamywać.

Wyłuskać—*p. nied.* Wyłuszczać.

Wyłuszczać, *dok.* Wyłuskać; wyjmować z łupiny; **w. ś.,** wypadać z łupiny.

Wyłuszczać, *dok.* Wyłuszczyć; wykładać, wyjaśniać, tłumaczyć, wyrażać, wyjawiać; **w.** oczy=wytrzeszczać; **w. ś.,** być wyłuszczanym, wychodzić z czego.

Wyłuszczak, orzech, który po dojrzeniu sam wypadł z łupiny.

Wyłuszczany, Wyłuskny, dający ś. łatwo wyłuszczyć, wydobyć z łupiny.

Wyłuszczyciel, człowiek, który co wyłuszcza, grabiciel, zdzierca, łupieżca.

Wyłuszczyć—*p. nied.* Wyłuszczać.

Wyłużać, *dok.* Wyłużyć, Wyługować; ług z czego wydobywać za pomocą gotowania z wodą.

Wyłużyny (-yn), części stałe, pozostałe po wyciągnięciu ługu.

Wyłykać, Wyłyknąć, wypijać co prędko, duszkiem, wypijać wszystko, dużo.

Wyłysić, łysym uczynić, pozbawić włosów na głowie.

Wyłysieć, stracić włosy na głowie, na skórze, stać ś. łysym.

Wyłyskać, *dok.* Wyłysknąć; o blasku: wypadać, wydobywać ś.

skąd na zewnątrz; **w. ś.**=przestać ś. łyskać.

Wyłż, kamień pokryty warstewką kruszcu.

Wyłżeć się—*p.* Wyłgać ś.

Wyłżygrosz—*p.* Wydrwigrosz.

Wymacać—*p. nied.* Wymacywać.

Wymacerować, wymoczyć, odmiękczyć co w płynie; wymieszać dobrze; **w.** kogo, wybić, wyłoić, wygrzmocić.

Wymachać się, zmęczyć ś. machaniem.

Wymachiwać, machać czym długo, wielokrotnie, wygrażać.

Wymachlować, wyłudzić, wydrwić, wyszachrować.

Wymachnąć, wyrzucić z zamachu.

Wymacywać, *dok.* Wymacać; macając tu i uwdzie, badać, śledzić, dochodzić, rozpoznawać dotykiem; macając wynajdywać, wyszukiwać dotykiem; przetrząsać co w celu znalezienia czego; tropić, wynajdywać; *przen.*, dochodzić, dociekać, wyśledzać; **w.** kogo, badać zręcznie, egzaminować dla dowiedzenia ś., co kto myśli a. czuje.

Wymaczać, maczając, wypotrzebować, wybrać.

Wymagać, *dok.* Wymóc; żądać czego usilnie, domagać ś., dopominać ś. natarczywie, siłą, przemocą; **w.** co, otrzymywać, uzyskiwać wskutek natarczywego żądania, wymuszać co od kogo, przymuszać, wyciskać; nie mogę wymóc tego po sobie = nie umiem zmusić siebie do tego.

Wymagalny, mogący być wymaganym; który musi być wymaganym, konieczny, niezbędny, nieodzowny.

Wymaganie, natarczywe, usilne żądanie czego; rzecz żądana, wymagana.

Wymaglować, zmaglować wszystko, co było do zmaglowania.

Wymagnetyzować, wyleczyć za pomocą magnetyzmu.

Wymajać—*p.* Umajać.

Wymakać, *dok.* Wymoknąć; moknąc w jakim płynie, tracić pewne części składowe rozpuszczalne; stawać ś. miękkim, odmiękać; miękną; gnić, niszczeć wskutek wilgoci.

Wymalowywać, *dok.* Wymalować; przedstawiać co w malowidle, wyrysowywać farbami, odmalowywać, spotrzebować wszystkie farby na malowanie.

Wymamiać, *dok.* Wymamić; mamiąc, wyciągać, wyłudzać co od kogo.

Wymamiciel, człowiek, który wymamia co od kogo.

Wymamicielka, forma żeńska od Wymamiciel.

Wymamić—*p. nied.* Wymamiać.

Wymaniać—*p.* Wymamiać.

Wymarcie, wygaśnięcie przez śmierć, wyginianie, śmierć wszystkich po kolei.

Wymarły, który wymarł; rodzina **w-a**, której wszyscy członkowie powymierali; naród **w.**=wygasły, który przestał istnieć; miasto **w-e** = w którym poumierali wszyscy mieszkańcy.

Wymarmurować, Wymarmurzyć, wyłożyć płytami marmuru, nadać deseń marmuru.

Wymarsz, wyjście wojska z jakiego miejsca, udanie ś. w pochód.

Wymarszczać, *dok.* Wymarszczyć; coś zmarszczonego wygładzać; układać, wyginać w zmarszczki.

Wymarzać, *dok.* Wymarzyć; wysnuwać w głowie, roić w wyobraźni, układać w marzeniach.

Wymarzać, *dok.* Wymorzyć; marzać, zanurzać w płynie na czas dłuższy dla wyciągnięcia pewnych części rozpuszczalnych, np. soli.

Wymarzać, *dok.* Wymorzyć; głodem o śmierć przyprawiać wszyst-

kich po kolei; *przen.*, wytępiać, mordować, niweczyć wszystkich; morząc kogo głodem, wymuszać na nim co, znieważać do jakiego ustępstwa; osłabiać, wycieńczać głodem; **w. ś.**, osłabiać ś, wycieńczać ś. głodem.

Wymarzać (-zać), *dok.* Wymarznąć (-znąć); ginąć od mrozu jeden po drugim, aż do ostatniego, zmarznąć; o płynie: zamarzać, w lód ś. zamieniać w zupełności.

Wymarzły (wymar-zły), który wymarzł.

Wymarznąć (wymar-znąć) — *p. nied.* Wymarzać (wymar-zać).

Wymarzony, którego wymarzono; wymyślony; doskonały, wyborny, najlepszy w swoim rodzaju.

Wymarzyć—*p. nied.* Wymarzać.

Wymaszerować, o wojsku: wyjść z jakiego miejsca w porządku, wyruszyć w pochód.

Wymaścić, wysmarować, natrzeć maścią a. jaką tłustością, dodać tłuszczu; wypotrzebować wszystką maść na smarowanie.

Wymatać, matactwem wyłudzić.

Wymateracować, wysłać materacami a. czymś miękkim, jakby materacami.

Wymawiacz, człowiek, który komu co wymawia a. który kogo wymawia, usprawiedliwia.

Wymawiać, *dok.* Wymówić; wyrażać głosem, za pomocą organów mowy wygłaszać, wypowiadać dźwięki, wyrazy i zdania; wyrażać myśl jaką słowami, mówić, wykrywać słowami wszystko do końca, mówić to, czegoby nie należało powiedzieć; wyrażać co należycie słowami; **w.** sobie co, zapewniać, warować. sobie co przy zawieraniu jakiejś umowy, ugody, zastrzegać sobie co na swoją korzyść; zastrzegać ś. z góry, że nie będzie ś. ulegało rygorom pewnej gry, zabawy, z góry nie zgadzać ś. na coś, protestować zawczasu przeciw czemu; **w.** kogo, co, usprawiedliwiać, uniewinniać, ekskuzować, tłumaczyć, bronić słowami; **w.** komu co, wyrzucać w oczy, wyrzuty czynić z powodu złych postępków; **w.** komu służbę=oddalać go; **w.** komu mieszkanie = wyrzucać go z mieszkania; **w.** komu sumę =żądać jej zwrotu; **w. ś.**, być wymawianym; mową wykręcać ś. od czego, znajdować wymówki, usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś., ekskuzować ś.; wzbraniać ś. od przyjęcia czego, uczynienia czego; zdradzać ś. z czymś mową, wydawać tajemnicę.

Wymawialny, dający ś. wymówić.

Wymawianie, wyrażanie za pomocą mowy; **w.** sobie czego, warowanie, zastrzeganie; **w.** komu, wyrzucanie mu w oczy; **w. ś.**, usprawiedliwianie ś.

Wymazać—*p. nied.* Wymazywać.

Wymazywać, *dok.* Wymazać; smarować na całej powierzchni, wysmarowywać; wykreślać, przekreślać coś napisanego, jako niepotrzebne znosić, usuwać, kasować; **w.** kogo z pamięci=wygładzać; **w.** co=całkiem co zużywać na smarowanie—*p.* Wypotrzebowywać.

Wymącić, usunąć męty, wydobyć z zamętu; zmącić tyle czego, ile potrzeba.

Wymączać, *dok.* Wymączyć; czyścić coś, zawalanego mąką.

Wymądrzałość, wygórowane mniemanie o swoim rozumie, przemądrzałość.

Wymądrzały, zbyt wiele mniemający o swoim rozumie, przemądrzały.

Wymądrzeć, nabyć mądrości, stać ś. mądrym, zmądrzeć; zacząć zbyt wiele mniemać o swoim rozumie, stać ś. przemądrzałym.

Wymerskać, wybić, ćwiczyć, wychłostać.

Wymęczać, *dok.* Wymęczyć; męcząc wyciskać co na kim; z trudem odbierać; wyrabiać, wytwarzać co z męką, z wielkim trudem.

Wymęczyć—*p. nied.* Wymęczać; **w.** kogo, zmęczyć go, zmordować, pozbawić sił zdrowia przez zbytnie utrudzenie; **w. ś.,** zmęczyć ś., zmordować ś., stracić siły, zdrowie przez trud nadmierny, sfatygować ś.

Wymędrkować, wyłudzić mędrkowaniem, wykpić, wyłgać.

Wymężczyźniać, *dok.* Wymężczyźnić, kastrować mężczyznę.

Wymężnieć, stać ś. mężnym; stać ś. mężczyzną, nabrać wyglądu mężczyzny, zmężnieć.

Wymiana, wymienienie, wyszczególnienie czego; czynność, polegająca na tym, że za jeden przedmiot daje ś. inny, równej wartości, zamiana; czynność kupna i sprzedaży, polegająca na takiej wymianie; **w.** usług=wyświadczanie sobie wzajemne usług równoważnych.

Wymianka, Wymienka, zastrzeżenie, wyjątek.

Wymiar, wymierzanie, rozmierzanie; to, czym ś. co wymierza, określa, miara przestrzeni a. czasu; rozmiar, rozciągłość w trzech zasadniczych kierunkach: długości, szerokości i głębokości a. wysokości; **w.** sprawiedliwości=wymierzanie jej, zadosyćuczynienie jej, wyrok, kara.

Wymiara, wymiar.

Wymiarek młyński, pewna ilość ziarna, oddawana młynarzowi za jego zmielenie, wymiełek.

Wymiarkować, wymierzyć stosownie do czego, pomiarkować jak potrzeba; miarkując, rachując, coś obmyślić; badając, rozważając, śledząc, wywnioskować, zorjentować się.

Wymiarny—*p.* Wymiarowy.

Wymiarowy, dotyczący wymiaru.

Wymiatać, *dok.* Wymieść; miotąc, ciskając, wyrzucać poza obręb czego, precz odrzucać; miotłą, szczotką usuwać, jaką rzecz niepotrzebną; zamiataniem oczyszczać: **w.** pokój; wypędzać, wyganiać kogo; **w.** komu co=wyrzucać, wymawiać w oczy, wytykać mu wady, złe postępki.

Wymiąć, wygnieść, pognieść, zmiąć; mięciem, gnieceniem wydobyć, wycisnąć.

Wymiądlić, wymiędlić.

Wymieciny (-in), to, co wymieciono, odpadki, śmiecie.

Wymielać, *dok.* Wymleć; mleć wszystko, co było do zmielenia; mieleniem otrzymywać co.

Wymieniacz, człowiek, który co wymienia, który co zamienia.

Wymieniać, *dok.* Wymienić; nazywać kogo, co po imieniu, wyszczególniać, wzmiankować; wypowiadać kolejno pewną ilość przedmiotów, szczegółów, wyliczać; dawać jedną rzecz wzamian za drugą; **w.** pieniądze=zmieniać je na drobniejsze, a. pieniądze krajowe na zagraniczne i odwrotnie.

Wymienić—*p. nied.* Wymieniać.

Wymienista, mająca wielkie wymiona.

Wymienka—*p.* Wymianka.

Wymienne (-ego), opłata za wymianę pieniędzy.

Wymienny, mogący być wymienianym, dający ś. wymieniać, polegający na wymianie: handel **w.** =polegający na tym, że za jeden produkt otrzymuje ś. inny, bez użycia pieniędzy.

Wymierać, *dok.* Wymrzeć; umierać, kończyć życie jeden po drugim aż do ostatniego, wygasać.

Wymiernik, człowiek, trudniący ś. wymierzaniem czego, gieometra.

Wymierność, właściwość tego, co może być wymierzone.

Wymierny, dający ś. wymierzyć, obliczyć; mający pewną, ściśle

wymierzoną miarę a. wymiary; mający kształt prawidłowej figury a. bryły geometrycznej.

Wymierzać, *dok.* Wymierzyć; dochodzić miarą długości, szerokości, wysokości a. głębokości czego; **w.** sprawiedliwość, karę=czynić zadość sprawiedliwości, wykonywać, wyznaczać karę; **w.** co = przebywać pewną przestrzeń, jakby mierząc ją krokami; **w.** co =wyzyskiwać miarą; **w.** co z kogo, na kim = otrzymywać co od niego gwałtem, przemocą, wymuszać; **w.** do kogo, do czego, przeciw komu, przeciw czemu = na cel brać, celować, godzić, kierować cios, uderzać, strzelać; **w. ś.,** być wymierzanym; zdawać rachunek z czego, tłumaczyć ś. ze swego postępowania, usprawiedliwiać ś.; odpłacać ś., wypłacać ś.

Wymierzić (wymier-zić); wymóc co na kim naprzykrzaniem ś. obmierzłym.

Wymierzły, obmierzły.

Wymierzwić, wygnoić mierzwą, zasilić rolę mierzwą, nawieźć, użyźnić nawozem.

Wymierzyć—*p. nied.* Wymierzać.

Wymieszać, wykonać mieszanie, zmieszać starannie.

Wymieszkać, przemieszkać gdzie pewien czas, do pewnego terminu.

Wymieść — *p. nied.* Wymiatać.

Wymię, gruczoł umieszczony pod piersiami a. pod brzuchem a. między tylnemi nogami, w którym zbiera ś. mleko u samic, zwierząt ssących, u kobiet, sutka.

Wymiędlić, międleniem wyczyścić.

Wymiękczać, *dok.* Wymiękczyć; czynić miękkim, miększym, zmiękczać; *przen.,* czynić łagodnym.

Wymiękczeć—*p.* Wymiękнąć.

Wymiękczyć - *p. nied.* Wymiękczać.

Wymiękнąć, Wymiękczeć, stawać ś. miękkim, zwłaszcza przez wygniecenie, przez zwilżenie w jakim płynie.

Wymigać się, Wymignąć się, szybko biegnąc, wymknąć ś.; zręcznie ujść niebezpieczeństwa, wyjść z kłopotu.

Wymijać, *dok.* Wyminąć; omijać, przechodzić, przejeżdżać, przepływać mimo, mijając a. omijając kogo a. co, zostawiając kogo a. co na boku; *przen.,* unikać kogo, stronić od kogo.

Wymilczeć, przemilczeć czas jakiś; **w.** co, milczeniem uzyskać.

Wymiłować, miłością uzyskać, ukochać.

Wyminąć—*p. nied.* Wymijać.

Wymionowaty, podobny do wymienia.

Wymionowy, odnoszący ś. do wymienia.

Wymiot, wymiotanie, wyrzucanie czego; wyrzut, wybuch: **w.** wulkanu; to, co ś. wymiata, wyrzuca; płód poroniony, urodzony przedwcześnie, wymiotek, pomiotek; odrzutki, odpadki, śmiecie, wymiotło, pomiotło; w *lm.,* pokarm, wyrzucony napowrót ustami, womity, plwociny; sama czynność wyrzucania pokarmu przez usta; ekskrementy, odchody.

Wymiotek, Wymiotło — *p.* Wymiot.

Wymiotnica lekarska, mały krzew z rodziny marzanowatych, używany w medycynie pod nazwą ipekakuany (fig.).

Wymiotować, wyrzucać pokarm z żołądka ustami, womitować.

Wymiotowy, ściągający ś. do wymiotu, do wymiotowania.

Wymistrzować, Wymistrować, misternie wyrobić, wymyślić misternie, po mistrzowsku, wzorowo, bez zarzutu, ułożyć zręcznie.

Wymknąć się—*p. nied.* Wymykać się.

Wymłocek, wymłacanie, wymłócenie; robota wymłacania, zajęcie człowieka młócącego.

Wymłodnieć, nabrać wyglądu młodego, odmłodnieć.

Wymłot—*p.* Wymłót.

Wymłócić, młócąc wybić ziarno z kłosów; zmłócić wszystko, co było do zmłócenia; **w.** kogo, co, wybić, wyłoić, wygrzmocić.

Wymłót, Wymłot, ziarna wymłócone ze zboża; stosunek otrzymanej przez wymłócenie ilości ziarna do ilości snopów, wydajność snopów.

Wymłótny, Wymłotny, wydający dużo ziarn przy młóceniu, omłotny.

Wymniszyć, uwolnić od ślubów zakonnych, wydostać z klasztoru; wytrzebić, wykastrować.

Wymocować, mocą wysadzić, wyłamać; nadać pełnomocnictwa, upoważnić; **w. ś.,** zmęczyć ś. mocowaniem ś.

Wymoczki, nazwa gromady mikroskopijnie drobnych zwierząt z typu pierwotniaków, infuzorja(f.).

Wymocznica, roślina z gromady wodorostów.

Wymoczyć—*p. nied.* Wymaczać; wyglądać, jak śledź **w-ony** = mizernie, nędznie.

Wymoczyny (-yn), woda, w której co wymoczono.

Wymodlić, modlitwą, prośbą usilną wyjednać co, uprosić, wybłagać, modląc wyprosić; **w. ś.,** uwolnić ś. przez prośbę od czego, namodlić ś. do syta.

Wymokły, który wymokł a. wygnił; grunt **w.**=pełny bagnisk.

Wymoknąć—*p. nied.* Wymakać.

Wymordować, pomordować, pozabijać, zamęczyć wszystkich.

Wymorzyć—*p. nied.* Wymarzać.

Wymościć, zrobić jakby pomost, pokryć albo wysłać, wyłożyć co czym, aby było miękko.

Wymotać, wyplątać co zamotanego; rozplątać rzecz zagmatwaną; **w. ś.,** wyplątać ś., wydobyć ś. z zamotania, z kłopotu.

Wymotywować, podać przyczynę cz. motywy czego, uzasadnić co.

Wymowa, sztuka, nauka wyrażania ustami i organami mowy wyrazów, zdań, myśli, wymawiania, pięknego mówienia; umiejętność lotnego i pięknego wysławiania ś., zwłaszcza ustnie, wymowność, dar krasomówczy, krasomówność; mowa piękna, trafiająca do przekonania i serca słuchaczy; dosadne, ozdobne przemówienie; dział utworów prozaicznych, obejmujący wszelakiego rodzaju mowy, przemówienia, toasty, kazania i t. p.; sposób wymawiania, pronuncjacja, akcent.

Wymownie, *przysł.*, mówiąc wyraźnie, z wymową, krasomównie, krasomówczo, mówiąc łatwo i przekonywająco, elokwentnie.

Wymowność, dar łatwej, gładkiej, pięknej wymowy, krasomówność, krasomówstwo, elokwencja.

Wymowny, łatwo i pięknie mówiący, wyraźny, pełen znaczenia, pełen wymowy; krasomówny, krasomówczy, elokwentny.

Wymóg, wymaganie; to, czego ś. wymaga.

Wymówca, człowiek wymowny, krasomówca; człowiek, wymawiający, usprawiedliwiający kogo; wymawiający co komu.

Wymówić—*p. nied.* Wymawiać.

Wymówka, obrona od zarzutu, uniewinnienie, usprawiedliwienie; wymówienie ś. z czego niemożnością, pozór do niezrobienia czego, ekskuza; wyrzut, zarzut, obwinienie o co.

Wymrażać, *dok.* Wymrozić; przejmować mrozem; czynić, aby co zmarzło; za pomocą zmrażania wyciskać z czego części płynne, mrozem wygubiać, wytracać, wy-

tępiać; **w. ś.**, być wymrażanym, ginąć od mrozu.

Wymrozić — *p. nied.* Wymrażać.

Wymrózki (-ów), to, co pozostało po wymrożeniu, po wymarznięciu.

Wymruczeć, mrucząc wymówić, powiedzieć, wyśpiewać co, mruczeniem uzyskać, otrzymać co; **w. ś.**, dosyć ś. namruczeć.

Wymrzeć — *p. nied.* Wymierać.

Wymulać, *dok.* Wymulić; muł, szlam z czego usuwać, wypłókiwać; usuwając muł oczyszczać; wykopywać dół, robić jamę w ziemi; **w. ś.**, wydobywać ś. z mułu, z ziemi.

Wymundurować, ubrać, ustroić w mundur a. w mundury.

Wymurować, murując wznieść, wystawić ścianę jako budynek, wybudować z cegły i wapna; wyłożyć, wycembrować cegłą.

Wymus, wymuszanie, wyciskanie czego na kim.

Wymusić *p. nied.* Wymuszać.

Wymuskać, Wymusnąć, wygładzić muskając; uczesać kogo starannie; **w. ś.**, uczesać ś. gładko, ubrać ś. starannie, wystroić ś.

Wymustrować, Wymusztrować, nauczyć obrotów wojskowych, wprawić w nie; wyuczyć zachowania **ś.**; **w. ś.**, wyćwiczyć ś. w mustrze.

Wymuszać, *dok.* Wymusić; przymuszać, zniewalać kogo do czynienia czego, żądać; **w. ś.**, czynić coś wbrew swojej woli, zmuszać siebie do czego.

Wymuszenie, *przysł.*, z przymusem, z przesadą, nienaturalnie; *rzecz.*, wymożenie czego na kim gwałtem, zniewolenie kogo do czego.

Wymuszony, musem wymożony; nienaturalny, przesadny.

Wymyć—*p. nied.* Wymywać.

Wymydlić, wysmarować mydłem, namydlić; zużyć na mydlenie, wypotrzebować mydła.

Wymykać, *dok.* Wymknąć; wyciągać, wysuwać zręcznie, wysmykać, wybierać co skąd gładko i szybko; wyprzedzać; **w. ś.**, wysuwać ś., wyślizgać ś. zręcznie i niepostrzeżenie, wypadać szybko, uciekać, umykać zręcznie; **w. ś.** z rąk=wykręcać ś., wywijać ś., wyzwalać ś. zręcznie; **w. ś.** naprzód, w górę=wybiegać, wylatać, wyjeżdżać, wybijać ś., wyrywać ś.; wysuwać ś.; wychylać ś. na wierzch, wystawiać ś., wystawać.

Wymysł, wymyślanie, wymyślenie; wybredzanie, kaprys, wymyślność, wykwint; rzecz wymyślona, wynaleziona, urojona; koncept, sztuczka; opowieść wymyślona, zmyślenie; łajanie, połajanka, wyraz obelżywy.

Wymyszkować, wynaleźć, wytropić coś skrytego; **w. ś.**, wyślizgnąć ś., wykręcić ś.

Wymyślacz, człowiek, który co wymyśla.

Wymyślać, *dok.* Wymyślić; wynaleźć przez myślenie, myśląc odkryć co, dojść sposobu wykonania czego, wytworzyć; **w.** co = układać co w głowie, zmyślać, kłamać, łgać, roić; **w.** co na kogo = zmyślać z chęcią zaszkodzenia mu, opowiadać o nim rzeczy niestworzone; **w.** komu=łajać go, złorzeczyć mu, urągać mu; wybredzać, przebierając odrzucać, przebierać z niesmakiem.

Wymyślić — *p. nied.* Wymyślać.

Wymyślnica, forma żeńs. od Wymyślnik.

Wymyślnie, *przysł.*, zręcznie, kunsztownie, sztucznie, w sposób wyszukany, wykwintnie, wytwornie, wybrednie.

Wymyślnik, człowiek wymyślny, wybredny.

Wymyślność, dar wynalazczy, obfitość wymysłów; zręczność w wynajdywaniu wybiegów, kłamstw; wykwintność, przesada w drobia-

zgach; wybredność, kapryśność, grymaśność.

Wymyślny, obfity w pomysły, płodny w pomysły, pomysłowy; dający ś. wymyślić, wynaleźć myślą; kłamliwy, zmyślony, łgarski; któremu nie można dogodzić, przesadny w wynajdywaniu zarzutów, wybredny; wytworny, wykwintny.

Wymywać, *dok.* Wymyć; oczyszczać myciem; wypłókiwać, wywabiać myciem; **w.** sobie kim gębę = obgadywać go, szkalować, obmawiać; **w. ś.,** oczyszczać ś. z brudu za pomocą mycia.

Wynaczyniać się, *dok.* Wynaczynić ś.; o krwi: występować z naczyń na zewnątrz w niewielkiej ilości.

Wynaczynionka, większe wystąpienie krwi z naczyń.

Wynagradzać, *dok.* Wynagrodzić; dawać nagrodę, nagradzać, wetować poniesioną szkodę a. krzywdę.

Wynagrodzenie, udzielenie nagrody; pieniądze albo rzecz jaka dawana komu za pracę jego, dla powetowania poniesionej szkody a. doznanej krzywdy.

Wynagrodzić — *p. nied.* Wynagradzać.

Wynająć—*p. nied.* Wynajmować.

Wynajdywać, *dok.* Wynaleźć; wyszukiwać z chęcią znalezienia, znajdywać, wykrywać, upatrywać, wybierać z pośród wielu; korzystając z sił natury, tworzyć rzecz nową, dotąd nie istniejącą: **w.** proch, druk, machinę elektryczną.

Wynajem, wynajmowanie (ś.), najem.

Wynajmować, *dok.* Wynająć; oddawać na użytkowanie rzecz jaką na pewien termin za umówioną opłatą; umawiać ś. z kim co do jego pracy za określone wynagrodzenie; **w. ś.,** być wynajmowanym; umawiać ś. z kim co do swojej pracy za wynagrodzenie jej.

Wynalazca, człowiek, który zrobił jaki wynalazek, który co wyszukał, wymyślił.

Wynalazczyni, forma żeńs. od Wynalazca.

Wynalazek, wynalezienie czego, stworzenie rzeczy nowej, dotąd nie istniejącej, opierając ś. na siłach natury: **w.** druku, prochu, kompasu; rzecz wymyślona, zmyślenie, wymysł.

Wynaleziony, którego wynaleziono, wymyślono, odszukano.

Wynaleźć – *p. nied.* Wynajdywać.

Wynałożyć, wyłożyć na co, ekspensować.

Wynarodawiać, *dok.* Wynarodowić; pozbawiać odrębnych cech narodowych, ducha narodowego, zacierać cechy narodowe i nadawać inne, obce: **w.** język, tradycje, obyczaje; **w. ś.,** tracić odrębne cechy narodowe: język, tradycje, zwyczaje, obyczaje i t. p.

Wynaszać—*p.* Wynosić.

Wynegocjować, uzyskać za pomocą układów.

Wynęcać, *dok.* Wynęcić; nęcąc, wyprowadzać, wywabiać, wyciągać skąd; wyłudzać, wykpiwać co od kogo.

Wynędzać, Wynędzniać, *dok.* Wynędzić, Wynędznić; przez brak pokarmu, przez nędzę czynić chudym, mizernym; **w. ś.,** chudym, nędznym, mizernym ś. stawać.

Wynędzić, Wynędznić *p. nied.* Wynędzać.

Wynędzniać—*p.* Wynędzać.

Wynędzniały, zbiedzony nędzą, mizerny, nędzny, chudy.

Wynędznieć, wskutek nędzy a. cierpień wychudnieć, wymizerować ś.

Wynicować, wywrócić ubranie na nice, t. j. spodem do góry, przenicować; *przen.*, wytłumaczyć, przedstawić coś opacznie, sfałszować, przekręcić; *przen.*, przerobić, przeinaczyć kogo, co, by

lepiej, korzystniéj przedstawiało ś. ludziom; oszkalować, skrytykować, wyszydzić w sposób zjadliwy; **w.** szklankę, kieliszek = wypić duszkiem; **w. ś.,** przeistoczyć ś., przeinaczyć ś.

Wyniebieć, stać ś. tak pięknym, jak niebo, stać ś. niebiańskim.

Wynieść—*p. nied.* Wynosić.

Wynieśmiertelnić, stać ś. nieśmiertelnym.

Wynijść—*p.* Wyjść.

Wynik, źródło, ponik, początek, wszczątek; to, co skąd pochodzi, jako skutek, następstwo, rezultat czego; w logice: nowa myśl, którą wyciągamy z dwu przesłanek sylogizmu, wniosek.

Wynikać, *dok.* Wyniknąć; brać początek gdzie, mieć swe źródło w czym, pochodzić skąd; pochodzić, wypadać, wypływać skąd, jako wniosek, iść za czym, być rezultatem czego.

Wynikłość, skutek, następstwo, wypadek, rezultat.

Wynikły, który wynikł z czego.

Wyniknąć—*p. nied.* Wynikać.

Wyniosłość, własność tego, co jest wysokie, rzecz, wynosząca ś. nad przedmioty otaczające, góra, pagórek; *przen.,* górność, szczytność, wyższość duchowa i moralna, szlachetność umysłu, wielkoduszność; zbyt wielkie mniemanie o sobie, duma, pycha, wysokie o sobie rozumienie.

Wyniosły, wysoki, górujący nad otaczającemi przedmiotami, wydatny; *przen.,* szczytny, górny, podniosły, wzniosły, szlachetny, wielkoduszny, wspaniałomyślny.

Wyniośle, *przysł.,* wysoko, górnie, szczytnie, wzniośle; dumnie, pysznie, z góry, hardo, lekceważąco dla innych.

Wyniszczać, *dok.* Wyniszczyć; gubić, wygubiać do ostatka, wytępiać, wygładzać; w niwecz obracać, niweczyć, doprowadzać do ruiny, niszczyć zupełnie, tak iż śladu nie zostanie; czynić nędznym, mizernym, wynędzać, wynędzniać, wycieńczać; **w. ś.,** być wyniszczanym, niszczeć zupełnie, w niwecz ś. obracać; tracić zdrowie, majątek; wytępiać ś. nawzajem; nędznym ś. stawać, nędznieć.

Wyniszczeć—*p.* Wyniszczać ś.

Wyniszczenie, ruina, pustka, zniszczenie, zbiedzenie, poniżenie, upokorzenie, upośledzenie.

Wyniszczony, którego wyniszczono; spustoszony, wynędzniały, który stracił zdrowie, siły, skutkiem choroby, rozpusty.

Wyniszczyciel, człowiek, który co wyniszcza a. wyniszczył.

Wyniszczyć—*p. nied.* Wyniszczać.

Wynitować, połączyć, zbić nitami; wydobyć, zepsuwszy nitowanie.

Wynocować się, wyspać ś., wypocząć na noclegu.

Wynosiciel, człowiek, który kogo a. co wynosi a. wyniósł.

Wynosić, *dok.* Wynieść; nieść ze środka, z wewnątrz, na zewnątrz; **w.** kogo, podnosić, wyprowadzać, wznosić w górę; *przen.,* podnosić na wyższy stopień, dawać wyższe stanowisko społeczne, podnosić do wyższego znaczenia; *przen.,* wychwalać, wysławiać, uwielbiać; dawać pewną sumę w rezultacie, jako wynik pewnych działań arytmetycznych; kosztować pewną sumę pieniędzy, pewną sumę dochodu it.p.; **w.** umarłego = eksportować z domu a. z kościoła na cmentarz; **w.** wszystko z domu, ze szkoły=rozgłaszać, co ś. dzieje w domu, w szkole; przez trzy dni nie wyniosłem nogi z domu=nie ruszyłem ś. krokiem; kijem wynoszą, gdzie kogo nie proszą=wypędzają; **w.** kogo pod niebiosa = wychwalać z zapałem, nadmiernie; **w. ś.,** wychodzić poza obręb cze-

go, zabierać ś. skąd ze swemi rzeczami, tobołkami i t. p., wymykać ś., uchodzić, odchodzić; wynoś ś.!, wynoś mi ś.!=idź precz!, ruszaj stąd!; wyniósł ś., jak niepyszny=odszedł ze wstydem; wyprowadzać ś., przenosić ś. na inne miejsce zamieszkania; wznosić ś., podnosić ś. w górę; otrzymywać wyższe stanowisko społeczne, podnosić ś. na wyższą godność; *przen.*, stawać ś. dumnym, wyniosłym, dumnieć, pysznieć, zbyt wiele o sobie mniemać, z pogardą i lekceważeniem traktując innych.

Wynosić, ponosiwszy czas jakiś, zedrzeć, wyszarzać przez noszenie; **w. ś.,** wytrzeć ś., podniszczyć ś. przez noszenie.

Wynosiny (-in), wynoszenie ś., wyprowadzanie ś., wyprowadzka; **w.** umarłego = wyprowadzanie zwłok z mieszkania a. z kościoła na cmentarz, eksportacja.

Wynucić, nucąc wyrazić co, wyśpiewać.

Wynudzać, *dok.* Wynudzić; wymuszać co na kim, nudząc go, zanudzając go, dokuczając mu ustawicznie prośbami.

Wynudzić—*p. nied.* Wynudzać; **w.** kogo, wymęczyć, zmęczyć go nudzeniem; **w. ś.,** przecierpieć nudę przez czas pewien.

Wynukać, nukając, popędzając kogo do roboty, wymóc co na kim, wydostać co od kogo, doprowadzić go, aby co zrobił.

Wynurzać, *dok.* Wynurzyć; wydobywać z głębi, z osłony wysuwać, wytykać; wypowiadać myśli, uczucia, wywnętrzać; **w. ś.,** wysnuwać ś. z głębi, wychodzić na jaw; wywnętrzać ś. przed kim, wypowiadać swoje myśli, uczucia, otwierać przed kim serce.

Wynurzyć—*p. nied.* Wynurzać.

Wynużyć, wymordować, wymęczyć.

Wyobcować, wyłączyć kogo ze społeczeństwa, rzucić klątwę na kogo.

Wyobraziciel, człowiek, który wyobraża, przedstawia kogo a. co, który jest przedstawicielem kogo a. czego.

Wyobrazicielka, forma żeńs. od Wyobraziciel.

Wyobrazić — *p. nied.* Wyobrażać.

Wyobrazować — *p. nied.* Wyobrazowywać.

Wyobrazowywać, *dok.* Wyobrazować; przedstawiać, wyobrażać w obrazie, w słowach, w opisie.

Wyobraźliwy, dający wyobrażenie, wywołujący wyobrażenie przedmiotu—*p.* Wyobraźny.

Wyobraźnia, władza duchowa człowieka, mocą której, swobodnie kojarząc wyobrażenia, tworzy on nowe ich grupy, nowe pojęcia i obrazy, fantazja, imaginacja, u artystów jest źródłem twórczości, to jest tworzenia takich kształtów, których w świecie realnym nigdy nie było a. których artysta nigdy sam nie widział: ludzi, wypadków, krajobrazów.

Wyobraźny, Wyobraźliwy, dotyczący wyobraźni, dający ś. wyobrazić.

Wyobrażać, *dok.* Wyobrazić; przedstawiać w obrazie, w wizerunku, w opisie, w utworze literackim i t. p.; przedstawiać, reprezentować, oznaczać co; tworzyć nowe kształty mocą wolnej wyobraźni, nadawać postać, kształt przez działalność wyobraźni; odtwarzać co, przedstawiać sobie w duchu, imaginować, wystawiać sobie w myśli; **w-aż** sobie!=uprzytomnij sobie w myśli; cóż ty sobie **w-asz**? = co sobie myślisz?

Wyobrażenie, ślad, który w naszym umyśle pozostawia jakiś poznany przedmiot a. zjawisko świata zewnętrznego, utrzymujący ś.

w umyśle dzięki pamięci; obraz zmysłowy pojęcia oderwanego, symbol, znak, figura; wzór, podług którego formuje ś. co; świadomość, znajomość czego: nie mam o tym **w-a**=nie wiem; nie masz o niczym wyobrażenia = nic nie wiesz, nic nie umiesz.

Wyojczyźniać, *dok.* Wyojczyźnić; pozbawiać kogo ojczyzny, wyzuwać z ojczyzny, przywłaszczając ją sobie.

Wyojczyźnić—*p. nied.* Wyojczyźniać.

Wyonaczyć, wykręcić, przeinaczyć, inaczej przedstawić.

Wyopaczyć, przeinaczyć, wynicować, na opak wywrócić, wykręcić; **w. ś.,** na opak wywrócić ś., popsuć ś., przez zmianę kierunku.

Wyorać — *p. nied.* Wyorywać; **w.** rolę=orząc, dobrze ją uprawić.

Wyorywać, *dok.* Wyorać; orząc wydobywać co na wierzch; orząc, zajmując ś. pracą rolną zarabiać; orząc robić, np. skiby, zagony, bróżdy; **w.** granicę, miedzę = orząc, przekraczać je, worywać ś. w cudzy grunt.

Wyosełkować, wyostrzyć na osełce.

Wyosobniać, *dok.* Wyosobnić; osobnym czynić, oddzielać, wyłączać, wyodrębniać, wyobcowywać; **w. ś.,** stawać ś. osobnym, oddzielnym, nie chcieć należeć do czego; wyodrębniać ś. od czego, wyobcowywać ś.

Wyostrzać, *dok.* Wyostrzyć; ostrzyć, naostrzać, czynić ostrym, wecować, toczyć.

Wyostrzeć, ostrym ś. stać, nabrać ostrości.

Wyostrzyć—*p. nied.* Wyostrzać.

Wyowocować się, stać ś. mniej zdolnym do dawania owoców, wyjałowić ś., stać ś. bezpłodnym.

Wyozdobić, czynić ozdobnym, przyozdobić, wystroić.

Wypaczać, *dok.* Wypaczyć; wykrzywiać, wyginać w niewłaściwym kierunku, prowadzić niewłaściwie, psuć czyj charakter, psuć, niszczyć w znaczeniu moralnym, demoralizować przez nadanie fałszywego kierunku duchowego; **w. ś.,** wykrzywiać ś.; wyginać ś. w niewłaściwym kierunku; pójść niewłaściwą drogą w życiu, demoralizować ś.

Wypaczyć—*p. nied.* Wypaczać.

Wypad, wypadanie, wypadnięcie; wycieczka; w fechtunku: wysunięcie naprzód prawej nogi z przesunięciem na nią całej figury celem ugodzenia przeciwnika.

Wypadać, *dok.* Wypaść; padać ze środka czego na zewnątrz, z wnętrza czego w kierunku ciążenia powszechnego, spadać na ziemię; wydostawać ś., wydobywać ś., wybiegać, wyskakiwać, wylatać szybko ze środka czego; wymykać ś., wyślizgać ś.; odłączać ś., wyzwalać ś. od zależności, od kogo, czego, wyswobadzać ś.; **w.** na kogo, na co, napadać, czynić napad, najście; być wydawanym, ogłaszanym, jako wynik narad, wynikać, zapadać: **w-dł** wyrok, uchwała, postanowienie; przytrafiać ś., zdarzać ś., przygadzać ś.; przypadać na kogo, na co, jako prawo, przywilej a. powinność, obowiązek: na mnie kolej **w-a,** przypodziale na każdego **w-a** po tysiąc złotych; los **w-adł** na niego; wynosić, kosztować, być wartym pewną sumę pieniędzy; wychodzić na co: to na jedno **w-a;** zdychać jedno po drugim kolejno; bydło **w-dło; w-a**=przystoi, uchodzi, godzi ś., jest właściwe, przyzwoite, przystoi; piorun **w-dł** z chmury=wytrzasnął; włosy **w-ają** =pełzną, wychodzą; **w-dł** członek ze stawu = wyłamał ś., wywichnął ś., wyskoczył, wyszedł; **w.** z łaski czyjej=tracić ją; **w.** z tak-

tu = tracić takt, mylić takt; **w.** ze szczęścia=stawać ś. nieszczęśliwym; **w.** z głowy, z pamięci = ulegać zapomnieniu; słówko **w-dło** z ust=wymknęło ś., wypsnęło ś.; jednym uchem wpada, a drugim **w-a**=ulega zapomnieniu, nie pozostaje w pamięci; co z tego **w-dnie**? =co wyniknie?

Wypadek, traf, zdarzenie, wydarzenie, jakiś fakt, jako wynik poprzednich zdarzeń; wynik, rezultat, konkluzja, wynikłość: rezultat działania arytmetycznego; wynik działań chemicznych, umyślnie wykonanych; **w.** chciał, że...=zdarzyło ś., złożyło ś. tak, że....

Wypadkowa, w *fiz.*, jedna siła, mogąca z takim samym wynikiem zastąpić dwie lub więcej sił.

Wypadkowo, *przysł.*, wypadkiem, przypadkowo, trafem, niechcący.

Wypadkowy, spowodowany jakimś wypadkiem, przypadkowy, nieumyślny, nie obmyślony z góry.

Wypakować—*p. nied.* Wypakowywać.

Wypakowywać, *dok.* Wypakować; o rzeczach: wybierać, wyjmować z paki a. pak, wyładowywać, rozwijać z opakowania, rozpakowywać.

Wypalacz, podpalacz.

Wypalać, *dok.* Wypalić; palić co do ostatka, ogniem wyniszczać do szczętu, w perzynę ogniem wszystko przemieniać, spalać do tła; wypotrzebowywać na palenie (o paliwie, o przedmiotach, służących do oświetlania); o słońcu: skwarem wyniszczać, wypiekać, wysuszać; wystawiając na działanie ognia, nadawać moc i trwałość: **w.** naczynia gliniane, **w.** cegłę, kafle, **w.** wapno; oczyszczać co za pomocą ognia, niszczyć ogniem brud na czym; robić, wytwarzać za pomocą palenia, przepalać czymś rozżarzonym, wyżegać: **w.** dziurę w ubraniu, **w.** piętno na ciele skazańca; **w.** spirytus, wódkę=fabrykować je za pomocą działania wysokiej temperatury, pędzić, destylować w gorzelni; **w.** w piecu=ułożywszy w nim drzewo, spalać je do ostatka; **w.** fajkę, cygaro, papierosa=spalać tytuń, w nich zawarty; **w.,** *dok.* Wypalnąć; strzelać, palić, dawać ognia; *przen.,* wypowiadać, wygłaszać z zapałem, szybko wypowiadać; wytrzepywać; *przen.,* wybijać szybko, żwawo, gładko; wychylać; w łeb sobie wypalić = odebrać sobie życie za pomocą wystrzału z broni palnej; **w.** komu komplement=wypowiadać; **w.** ś., być wypalanym; palić ś., płonąć; gasnąć.

Wypalanie, czynność lekarsko-chirurgiczna, mająca na celu usunięcie chorej części w ciele: narośli, guzów i t. p., oraz zniszczenie zarazka w ranie, za pomocą przypalania rozpalonym żelazem tej części chorej, kauteryzacja, przyżeganie.

Wypalenisko, wypalona przez pożar przestrzeń leśna.

Wypalanka, drzewo w lesie, uszkodzone przez pożar, opalonka, ogorzałka.

Wypalić—*p. nied.* Wypalać.

Wypalować, powbijać pale naokoło czego.

Wypaluszkować, paluszkując wydobyć.

Wypał, wystrzał, wybuch naboju; **w.** słoneczny=spieka, susza, upał, spiekota; miejsce, wypalone upałem słonecznym.

Wypałaszować, wybić pałaszem, wypłazować.

Wypałubić, wzrok = wytrzeszczyć.

Wypaplać, wygadać, wydać jaką tajemnicę przez gadatliwość, przez brak rozwagi.

Wypaproszyć—*p.* Wypatroszyć.

Wyparać, Wypruwać, *dok.* Wyprzć; prując, rozrzynając, rozcinając, wyjmować ze środka; usuwać, rugować, przepędzać; **w. ś.,** prując co, zwalczając zawady, wydobywać ś. skąd, wydostawać ś. ze środka czego, uwalniać ś.

Wyparcie, parciem wyrzucenie, wypchnięcie; **w. ś.,** uwolnienie ś., wyłamanie ś., wyzwolenie ś.; nieprzyznanie ś. do czego.

Wyparować, ogrzewając sprawić, aby płyn zamienił ś. w parę, aby para wyszła, ulotnić; wybić z szyku, z porządku, z szeregu; wypędzić, siłą zmusić do ustąpienia skąd; wysuszyć ś. z pary, z potu, usunąć kogo skąd siłą, gwałtem; zmienić ś. w parę, ulotnić ś., przejść ze stanu ciekłego w lotny.

Wyparskać, Wyparsknąć, parskając, wyrzucić co z nozdrzy; wypryskać; **w. ś.,** dość ś. naparskać.

Wyparsknąć—*p.* Wyparskać.

Wyparszywieć, wychorować ś. na parchy, wynędznieć wskutek parchów, sparszywieć.

Wyparty, którego wyparto, wyrzucony, wypchnięty, usunięty.

Wyparzać, *dok.* Wyparzyć; poddawać działaniu pary, oczyszczać; **w.** za pomocą pary a. zanurzania w gorącym płynie; **w.** kogo skąd, dokuczając, wypędzać, wyrugowywać; **w. ś.**=używać parowej łaźni.

Wyparzony, którego wyparzono; **nie w-a gęba**=człowiek, mówiący sprośne słowa, nieposkromiony w języku.

Wyparzyć—*p. nied.* Wyparzać; **w.** kogo kijem=obić boleśnie, wygrzmocić, wyłoić.

Wypas, wypasanie, wypasienie; czas wypasania, miejsce pasania, pastwisko; prawo wypasania.

Wypasać, *dok.* Wypaść; spasać trawę i t. p. bydłem, końmi, paszą tuczyć, pasąc wykarmiać.

Wypasły, który ś. wypasł, spasły, opasły, tuczny.

Wypasywać—*p.* Wypasać.

Wypaszczać ś.—*p.* Wypościć ś.

Wypaść—*p. nied.* Wypasać—*p. nied.* Wypadać.

Wypatroszyć, Wypaproszyć, wydobyć, wydostać, wyciągnąć ze zwierzęcia wnętrzności.

Wypatrywać, szukać oczami, upatrywać wzrokiem, patrzeć wciąż, czy ś. coś nie stanie, czy ktoś nie nadejdzie i t. p.

Wypatrzeć—*p.* Wypatrzyć.

Wypatrzyć, Wypatrzeć, wyśledzić, odnaleźć, wyszukać wzrokiem, upatrzyć; śledząc, dostrzec; badając wzrokiem, wybrać sobie kogoś a. coś z pośród wielu; zbadać, rozpoznać patrzeniem: **w.** sobie co; **w.** oczy = ciągłym patrzeniem, wyglądaniem, natężaniem osłabić je, stępić, zmęczyć.

Wypchać—*p. nied.* Wypychać; *żart.*, **w-aj ś.!,** każ ś. **w.!**=wynoś ś.!, daj mi spokój!

Wypchlić (się), oczyścić (ś.) z pcheł.

Wypchlisko, woda, sącząca ś. po pochyłości góry i unosząca z sobą cząstki rudy żelaznej, co jest dowodem bliskiego pokładu rudy.

Wypchnąć—*p. nied.* Wypychać.

Wypejsować, oczyścić cepem ziarna jęczmienia od ości; wytargać kogo za pejsy, powyrywać mu pejsy.

Wypełcie, wypielanie.

Wypełgnąć, wybuchnąć płomieniem, zapalić ś. nagle.

Wypełki (-łek), chwasty powyrywane, zielsko wypielone, opełki.

Wypełniacz—*p.* Wypełniciel.

Wypełniać, *dok.* Wypełnić; czynić pełnym czego, nasypywać, nalewać do pełna, całkiem napełniać; wykonywać jakąś pracę, jakieś zadanie, wykonywać robotę, uskuteczniać, doprowadzać co do końca; czynić to, co powinno być

zrobionem, do czego ś. zobowiązano spełniać itp.; **w.** kielich=wychylać, wypijać jego zawartość; **w.** sobie boki = najadać ś., wypasać ś.; **w.** liczbę czego=uzupełniać, kompletować; **w. ś.**, uskuteczniać ś., dopełniać ś., ziszczać ś., dokonywać ś.; o czasie: upływać do pewnego terminu, stawać ś.

Wypełniciel, Wypełniacz, człowiek, który co wypełnia.

Wypełnić—*p. nied.* Wypełniać.

Wypełty—*p.* Wypielony.

Wypełzać, *dok.* Wypełznąć: pełznąc, czołgając ś., wydostawać ś., wydobywać ś. z pod czego a. ze środka czego, wyłazić; o kolorach: płowieć, blaknąć.

Wypełzek, motyl z podrzędu mierników owców, z rodziny roślinniaków, paśnik **w.**

Wypełznąć—*p. nied.* Wypełzać.

Wyperfumować (się), perfumami natrzeć (ś.), oblać (ś.), skropić (ś.).

Wyperswadować, perswazją, radą wybić co komu z głowy; wytłumaczyć komu, by czegoś zaniechał; **w.** sobie = rozważywszy sobie co, zaniechać, pogodzić ś. z czym, dać sobie pokój z czym, przestać myśleć o czym.

Wypęczać, *dok.* Wypęczyć; sprawiać, że coś napęcznieje.

Wypęcznieć, nabrzmiałym się stać, napęcznieć, napuchnąć.

Wypędzać, *dok.* Wypędzić; usuwać, wydalać przemocą, wyganiać, zmuszać do wyjścia, do wyjechania skąd: **w.** bydło, owce itp. na paszę=wyprowadzać je; o okowicie: wypalać, pędzić.

Wypędziciel, człowiek, który kogo, co wypędza, wygania.

Wypędzić—*p. nied.* Wypędzać.

Wypękać, *dok.* Wypęknąć; wyskakiwać z jakiej powłoki wskutek jej pęknięcia, przepękać, rozłupywać ś., pękać.

Wypętać (się), wyzwolić (ś.) z pęt.

Wypęzlować, Wypędzlować, wysmarować pędzlem a. pędzelkiem.

Wypiać, piejąc, wyrazić, wykrzyczeć, wyśpiewać.

Wypiastować, starannie piastując, wychować, wyhodować; chodząc troskliwie koło czego, cieszyć ś dobrym wynikiem.

Wypiąć—*p. nied.* Wypinać.

Wypić—*p. nied.* Wypijać.

Wypiec—*p. nied.* Wypiekać.

Wypiek, wypiekanie, wypieczenie; cała ilość wypieczonego naraz pieczywa.

Wypiekać, *dok.* Wypiec: piec dokładnie; zużywać, wypotrzebowywać na pieczenie: piekąc, wyrabiać; niszczyć, niweczyć czymś rozpalonym a. ogniem: wyrabiać za pomocą ognia, wypalać: **w.** cegłę, kafle; o słońcu: wypalać, wysuszać; *przen.*, wydzierać, odbierać gwałtem co komu.

Wypielać, *dok.* Wypleć; pieląc, oczyszczać od chwastów, wyrywać zielsko.

Wypielęgnować, pielęgnując, wyhodować, wychować, wypiastować, wypieścić, wychuchać.

Wypielić, wyniszczyć, wygładzić, wytępić, wygubić.

Wypielony, Wypełty, którego wypielono.

Wypielki (-łek), zielsko wyrwane, wypielone chwasty.

Wypieniać, *dok.* Wypienić; oczyszczać z piany, szumować; **w. ś.**, oczyszczać ś. przez wyrzucanie z siebie piany; wypływać na wierzch płynu w postaci piany.

Wypieniać, pieniając ś., uzyskać, wyprocesować.

Wypienić—*p. nied.* Wypieniać; **w. ś.**, przestać ś. złościć, uspokoić ś., udobruchać ś.

Wypieracz, człowiek, który co wypiera, usuwa.

Wyperać, *dok.* Wyprzeć; parciem wypędzać, wypychać, wyrzucać, wyganiać, wyparowywać;

w. ś. kogo, czego, nie przyznawać ś. do znajomości czyjej, do związków jakichkolwiek z kim, do jakiegoś uczynku; zaprzeczać, że ś. coś zrobiło, zaklinać ś., że ś. czegoś nie mówiło, nie czyniło, zapierać ś. czego, zrywać stosunki z kim, z czym.

Wypierać, *dok.* Wyprać; piorąc, wywabiać brud, plamę; **w. ś.**, dawać ś. wyprać, wywabić ś.

Wypierzać, *dok.* Wypierzyć; pozbawiać pierza, wyskubywać, wyrywać z czego pierze; pokrywać pierzem, opierzać; **w. ś.**, tracić, zrzucać pierze; porastać w pierze.

Wypierzchać, *dok.* Wypierzchnąć; pierzchając, uciekając wybiegać, wylatać; szybko wylatywać, wypadać; chropowacieć od powietrza; o ubraniu, tkaninie: przecierać ś., pękać, strzępić ś.; **w. ś.**, wyzuwać ś. z pieniędzy, ubożeć.

Wypierzchnąć — *p. nied.* Wypierzchać.

Wypierzyć—*p. nied.* Wypierzać.

Wypieszczać, *dok.* Wypieścić; wychowywać, hodować z miłością, pieczołowicie; wychowywać na papinka, niewieściucha, rozpieszczać, wydelikatniać; pieszcząc muskać, rozwijać starannie, wykonywać z pieczołowitą troskliwością; oswajać, poskramiać: **w.** dzikie ptaki.

Wypieszczony, którego wypieszczono; wychowany starannie, wychowany w pieszczotach; wypielęgnowany, starannie opracowany.

Wypieścić — *p. nied.* Wypieszczać.

Wypiękniać, *dok.* Wypięknić; czynić pięknym a. piękniejszym; upiękniać, upiększać; **w. ś.**, pięknym a. piękniejszym ś. stawać, upiększać ś.

Wypięknić—*p. nied.* Wypięknіać.

Wypięknieć, stać ś. pięknym a. piękniejszym, wyładnieć.

Wypiększać, *dok.* Wypiększyć—*p.* Wypiękniać.

Wypiększyć — *p. nied.* Wypiękniać.

Wypiętnować, napiętnować, wycisnąć, wypalić piętno, naznaczyć piętnem, znak na czym uczynić, wycisnąć cechę.

Wypiętrować, Wypiętrzyć, wybudować, wznieść piętro; wznieść co do góry, jakby piętro.

Wypięty, wydatny, wysuwający ś., wystający, wyciągnięty, wyprężony.

Wypijać, *dok.* Wypić; pijąc po trochu, wypróżniać naczynie, z którego ś. pije, wypić wszystko; wypróżniać naczynie z jakim napojem, wypijając go; wsysać.

Wypilnować, pilnością co uskutecznić, pilnowaniem dokazać czego, przypilnować, dopilnować.

Wypiłować — *p. nied.* Wypiłowywać.

Wypiłowywać, *dok.* Wypiłować; wyrzynać piłą a. pilnikiem; przepiłowywać; *przen.*, piłowaniem, t. j. zanudzaniem kogoś, natręctwem uzyskiwać co.

Wypinać, *dok.* Wypiąć; wyprężając, napinając, wyginać, wykrzywiać z natężeniem, ściskając uwydatniać; **w. ś.**, napinając ś., wyprężając ś., wyginać ś. na zewnątrz, wykrzywiać ś., wystawiać jakąś część swego ciała na zewnątrz.

Wypiór, Wypior, ptak wypierzony, pokryty tylko puchem.

Wypis, wypisywanie, wypisanie; wyjątek, wyciąg z jakiego dzieła, osobno wypisany; **w-y** = książka, zawierająca wybór ustępów, wyjątków z dzieł rozmaitych autorów, prozą i wierszem, dla użytku dzieci i młodzieży szkolnej, chrestomatja; dokument wyjęty, wypisany z ksiąg urzędowych, z archiwum, kopja urzędowa, wyciąg, ekstrakt.

Wypisać — *p. nied.* Wypisywać.
Wypisek, mały wyjątek z jakiego dzieła.
Wypisy — *p.* Wypis.
Wypisywać, *dok.* Wypisać; wyrażać coś na piśmie, za pomocą liter; przedstawiać obraz kogo a. czego na piśmie, opisywać, charakteryzować piśmiennie; wypotrzebowywać na pisanie: **w.** atrament, papier; przepisywać co skąd, robić wyciąg piśmienny z czego, przepisywać urywek, wyjątek z czego; **w.** kogo z czego, wydalać, wyłączać skąd na piśmie, wykreślać z listy; pisać jedno po drugim; pisać różne a dziwne rzeczy: czego nie **w-ują** po gazetach!; **w. ś.**, wyrażać swoje myśli, uczucia na piśmie; umieć wyrażać ś. piśmiennie, mieć uzdolnienia literackie; być wypisywanym; rozpisywać ś. o czym obszernie; wyłączać ś. skąd na piśmie, wykreślać ś. z listy czego.
Wypiszczeć, wyrazić co piskiem a. głosem piskliwym; piszcząc, napierając ś. piskliwym, płaczliwym głosem, uzyskać, wyprosić co; **w. ś.**, napiszczeć ś. do syta, przestać piszczeć.
Wypitka, picie trunków; dobry do **w-i** = dobrze umiejący wychylać kielichy, tęga głowa; i do **w-i**, i do wybitki = tęgi przy kielichu i dzielny w boju.
Wypiżmować (się), całkiem natrzeć (ś.) piżmem, uperfumować (ś.) piżmem.
Wyplantować, plantując wyrównać; urządzić planty cz. plantacje.
Wyplatać, *dok.* Wypleść; rozplątywać, wywikływać coś splątanego, zwikłanego; plotąc wyrabiać co: **w.** koszyki; okrywać, wyścielać plecionką: **w-** krzesła; plotąc, wypełniać miejsce próżne; pleść, gadać dziwne rzeczy, bajać głupstwa, mówić brednie; **w. ś.**, być wyplatanym; wydostawać ś., wywikływać ś. z plątaniny, z zawikłania.
Wyplatywać — *p.* Wyplatać.
Wyplażyć, wybić, wybatożyć, oćwiczyć.
Wypląsać, ukończyć pląsanie; uzyskać, zarobić co za pomocą pląsania; **w. ś.**, napląsać ś. do syta.
Wyplątać — *p. nied.* Wyplątywać.
Wyplątywać, *dok.* Wyplątać; wydobywać z zaplątania, z zawikłania, rozwikływać plątaninę; **w. ś.**, wydobywać ś. z gmatwaniny, z interesów zaplątanych, z trudności, z kłopotów.
Wypleczać się, *dok.* Wypleczyć; wybijać sobie łopatkę ze stawu.
Wypleć — *p. nied.* Wypielać.
Wyplemiać, *dok.* Wyplemić — *p.* Wyplemieniać.
Wyplemieniać, Wyplemiać, *dok.* Wyplemienić, Wyplemić; plemię wytępiać, wygładzać do szczętu.
Wyplenić, *dok.* Wyplenić; o roślinach: wycinając, wyrywając, wytępiać, wyniszczać; o zwierzętach, o ludziach: wytępiać, wymordowywać, zabijać wszystkich do ostatka; o rolę wysilać, wyjaławiać, czynić bezpłodnym przez zbyt częste zasiewy a. niezasilanie nawozem.
Wypleszczeć się, pluskając ś., wynurzyć ś. z płynu.
Wypleść — *p. nied.* Wyplatać; wygadać, wypaplać co.
Wyplewiać, *dok.* Wyplewić — *p.* Wypielać.
Wypluć, Wyplunąć — *p. nied.* Wypluwać.
Wypluskać, Wyplusnąć — *p. nied.* Wypluskiwać; **w. ś.**, pluskając, wykąpać ś., umyć ś. z pluskiem, rozrzucając dokoła wodę kroplami.
Wypluskiwać, *dok.* Wypluskać, Wyplusnąć; pluskając, wyrzucać jakiś płyn kroplami, wylewać z pluskiem.
Wypluwać, *dok.* Wypluć, Wyplunąć; wyrzucać z ust: **w.** ślinę,

flegmę a. coś, czego ś. nie chce połknąć.

Wypłacać, *dok.* Wypłacić; płacić to, co ś. komu należy; spłacać dług, należność, uiszczać; **w.** dług śmiertelności = umierać; **w. ś.,** płacić należność, być wypłacalnym; *przen.*, wywdzięczać ś. komu za doznane dobrodziejstwa, za usługę, uprzejmość i t. p.; **w. ś.** z obowiązku = spełnić obowiązek, powinność, wywiązywać ś. z nich.

Wypłacalność, zdolność spłaty długów, należności; stan majątkowy kupca, przedsiębiorcy i t. p.

Wypłacalny, dający ś. wypłacić; będący w takim stanie interesów, że może podołać wszystkim swoim zobowiązaniom pieniężnym, odpowiedzialny pod względem majątkowym.

Wypłaciciel, człowiek, który co wypłaca innym.

Wypłacić *p. nied.* Wypłacać.

Wypłakać, płacząc co wyjednać płaczem, uzyskać płaczem, uwolnić kogo od czego; **w.** oczy=płacząc ciągle, żałując, osłabić sobie wzrok; **w. ś.,** napłakać ś. długo i rzewnie.

Wypłakiwać, płaczem domagać ś., prosić, żebrzeć płaczliwym głosem; **w. ś.,** płakać często.

Wypłaszać, *dok.* Wypłoszyć; płosząc, strasząc, wyganiać, wypędzać kogo skąd, wystraszać.

Wypłaszczać, *dok.* Wypłaszczyć, przygniatając, wybijając, robić co płaskim, wyrównywać, wygładzać.

Wypłata, to, co ś. wypłaca, wypłacanie, wypłacenie; należność wypłacona: dzień **w-y**= w którym wypłaca ś. robotnikom za robociznę.

Wypłatać, płatając wyciąć, wyrznąć ze środka; **w.** komu grzbiet = wybić, wygrzmocić, wypłazować; **w.** komu figla, sztuczkę = urządzić, wyrządzić, spłatać, oszukać, skrzywdzić go.

Wypłatność, akuratność w wypłacaniu należności, spłacaniu zobowiązań pieniężnych.

Wypłatny, dotyczący wypłaty; mogący być wypłaconym; akuratny w wypłacie; odpowiedzialny pod względem finansowym.

Wypław, wypławianie, wytapianie; to, co ś. otrzymuje przez wypławianie.

Wypławiać, *dok.* Wypławić; oddzielać cząstki cięższe od lżejszych za pomocą zanurzania w płynie, jedne bowiem toną, a drugie wypływają na powierzchnię; o metalach: wydobywać czysty metal z kruszcu za pomocą doprowadzania go do stanu płynnego, wytapiać; wypuszczać, wylewać płyn, sprawiać, że on tryska; wymywać z brudu przez przeciąganie w płynie; **w. ś.,** o metalach: wytapiać ś.; *przen.*, wydobywać ś., wyzwalać ś. z kłopotów, wychodzić z trudnego położenia.

Wypławka, gatunek drobny wirka słodkowodnego, podobnego do pijawki (fig.).

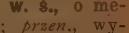

Wypławny, dający ś. wypławić.

Wypłazować, wybić kogo płazem, t. j. płaską stroną ostrego narzędzia, np. szabli.

Wypłodzić, zrodzić, wydać jako płód; **w. ś.,** wycieńczyć ś., wydając płody, owoce, wyjałowić ś.

Wypłomieniać, *dok.* Wypłomienić; wypalać ogniem, oczyszczać za pomocą płomienia.

Wypłomienieć, Wypłonąć, wybuchnąć płomieniem.

Wypłonąć—*p.* Wypłomienieć.

Wypłonić, uczynić płonnym, nieurodzajnym przez wysilenie płodności, wyjałowić; spustoszyć, zniszczyć zupełnie; **w. ś.,** stać ś. bezpłodnym przez wysilenie płodności, wyjałowieć.

Wypłonieć—*p.* Wypłonić ś.

Wypłosz, nazwa psa gończego; *przen.*, człowiek pełen wybiegów, przebiegły, wykrętny, przemyślny, wtrącający ś. wszędzie.

Wypłoszyć—*p. nied.* Wypłaszać.

Wypłowiały, który wypłowiał, zblaknął.

Wypłowić, uczynić płowym, pozbawiać żywości barw, czynić, że coś wyblaknie.

Wypłowieć, stracić żywość barw, wyblaknąć, spełznąć, zblaknąć.

Wypłuczki (-ów), **Wypłuczyny** (-yn), kawałki kruszcu, wydobyte płukaniem.

Wypłuczysko, otwór lub dół wypłukany, miejsce, wypłukane przez wody, bagnisko, trzęsawisko.

Wypłuk, to, co jest wypłukane wodą.

Wypłukać—*p. nied.* Wypłukiwać.

Wypłukiwać, *dok.* Wypłukać; oczyszczać z brudu, płucząc, zanurzając i poruszając w wodzie, wymywać; o wodzie: naporem fal unosić, wyrywać części gruntu, tworząc jamę, wyrwę, dół, zatokę i t. p.; podmywać za pomocą płukania, oddzielać części potrzebne od niepotrzebnych; **w. ś.**, być wypłukiwanym, obmywać ś.; uwalniać ś. od czego; przegrywać, wydawać dużo pieniędzy, tracić.

Wypłynąć — *p. nied.* Wypływać.

Wypływ, uchodzenie: cieczy, gazu; to, co z czego wypływa; wyciek, upływ, wypływanie, wypłynięcie; wynik, wniosek.

Wypływać, *dok.* Wypłynąć; płynąc, cieknąć, wydobywać ś. skąd, wyciekać, wypadać strugą; o czasie: uchodzić, upływać, mijać, przechodzić; *przen.*, wynikać z czego, być następstwem czego, wnioskiem z czego, wypadać, jako następstwo, z przyczyny, z założenia; o ludziach, zwierzętach i ptakach wodnych, rybach, statkach wodnych i t. p.: płynąc, wydostawać ś. z obrębu czego, udawać ś. w pewnym kierunku po powierzchni wody; wydostawać **ś. na** powierzchnię płynu, wynurzać ś. z płynu, wydostawać ś. na brzeg; *przen.*, **w.** z toni, z niebezpieczeństwa, z kłopotów = wyzwalać ś., ratować ś., ocalać ś.; oczy mi **w-ynęły** od płaczu = z płaczem=płacz osłabił mi wzrok; wypłynąłem z pamięci=zapomniano o mnie; wypłynąć na wierzch =wziąć górę w jakiej walce, zdobyć pieniądze, stanowisko, pokonywając przeszkody, wybić ś.; zrobić karjerę; prawda zawsze musi na wierzch wypłynąć=objawić ś., wyjawić ś.

Wypochlebiać, *dok.* Wypochlebić; wyłudzać pochlebstwem.

Wypocić, wypędzić z siebie w postaci potu; przepędzić jakiś czas na trudnej, uciążliwej robocie, pracując w pocie czoła; z trudem, w pocie czoła coś zrobić, wykonać; **w. ś.**, pozbyć ś. czego przez poty; wydać z siebie pot, okryć ś. potem; *przen.*, namęczyć ś., namozolić ś. nad czymś; zażyć strachu; wydobyć ś. w postaci kropelek potu, wypotnieć.

Wypocina, to, co ś. wypaca; jakakolwiek materja, nieprawidłowo z organizmu wydzielona, np. ropa, surowica i t. d.

Wypocząć — *p. nied.* Wypoczywać.

Wypoczynek, chwilowe lub dłuższe zaprzestanie zwykłej pracy, wypoczywanie, spoczynek, odpoczynek, odetchnienie.

Wypoczywać, *dok.* Wypocząć; nic nie robić po zmęczeniu, używać wczasu; siedzieć a. leżeć dla nabrania sił po wielkiej pracy, po długim marszu i t. p.

Wypodobać, wytworzyć, wyrobić na podobieństwo kogo, czego; **w.** sobie kogo, co=upodobać, wybrać.

Wypogadzać, *dok.* Wypogodzić; czynić pogodnym, jasnym, wy-

jaśniać; **w.** czoło=rozmarszczyć je; **w.** umysł=przestawać ś., martwić, gniewać i t. p.; **w. ś.,** stawać ś. pogodnym, jasnym: **w-a ś.,** niebo ś. wyjaśnia, chmury ś. rozchodzą; *przen.*, powracać do równowagi umysłu, uspakajać ś.

Wypokładać, wytrzebić.

Wypokostować, powlec, natrzeć pokostem.

Wypokutować, wypełnić do końca naznaczoną pokutę, odbyć pokutę, odpokutować za winy, za grzechy; pokutą nagrodzić jaką krzywdę.

Wypolerować, przez tarcie, gładzenie uczynić polerownym, błyszczącym, gładkim; *przen.*, ogładzić pod względem duchowym, ucywilizować, ukształcić: **w. umysł,** obyczaje; **w. ś.,** być wypolerowanym, wygładzonym.

Wypoliczkować, wybić, wytrzepać kogo po policzkach, spoliczkować; nabeształ słownie **a.** piśmiennie tak, jakby dostał policzek; **w. ś.,** siebie samego wybić po policzkach.

Wypolityczeć, Wypolitycznieć, stać ś. politycznym, grzecznym; ucywilizować ś.

Wypominać, *dok.* Wypomnieć; przypominać komu co, zwłaszcza z chęcią dokuczenia mu, wymawiać komu co, czynić zarzuty, robić wymówki; przypominając, wyliczać, wymieniać; żądać czego natarczywie, przypominając, domagać ś. czego.

Wypominki (-nek), wymienianie przez księdza na ambonie imion i nazwisk zmarłych, wraz z poleceniem, aby ś. za nich wierni pomodlili; napomnienie.

Wypomnieć—*p. nied.* Wypominać.

Wypompować—*p. nied.* Wypompowywać.

Wypompowywać, *dok.* Wypompować; pompując wyciągać, wydobywać, płyn, ciecz jaką wylewać, wydostawać skąd; **w. ś.,** być wypompowywanym; wyzyskiwać co od kogo.

Wyporek, wyparanie, wyprucie; to, co wydobyto za pomocą prucia; płód, z łona matki wypruty po jej śmierci; w *lm.*, **w-i,** nici, wyprute z pończochy, z trykotu.

Wyporządzać, *dok.* Wyporządzić; czynić porządnym, robić porządek, przyprowadzać do porządku, oczyszczać z brudu, ze śmieci; wyreperowywać, naprawiać; **w. ś.,** być wyporządzanym; wypróżniać ś.

Wyposażać, *dok.* Wyposażyć; dawać posag kobiecie, wychodzącej za mąż, opatrywać posagiem; dawać mężczyźnie, np. synowi część majątku, aby ś. rządził samodzielnie; *przen.*, obdarzać kogo czym, dawać komu coś w swej hojnej łaskawości; **w. ś., być wyposażanym,** otrzymywać posag.

Wyposażenie, danie posagu; to, czym ś. kogoś wyposaża, posag; danie funduszu na utrzymanie jakiej instytucji, zakładu naukowego i t. p.

Wyposażyć—*p. nied.* Wyposażać.

Wypościć, pewien czas przepędzić poszcząc; wyprosić, wymodlić sobie co postem; **w. ś.,** nie jeść przez długi czas, wygłodnieć, schudnąć.

Wypotęgowywać, *dok.* Wypotęgować—*p.* Wypotężniać.

Wypotężniać, Wypotęgowywać, *dok.* Wypotężnić, Wypotęgować; potężnym czynić, wynosić do potęgi; **w. ś.,** stawać ś. potężnym, dochodzić do siły, mocy, stawać ś. potężniejszym, wznosić ś. ponad innych.

Wypotężnieć, stać ś. potężnym, mocnym, silnym, dojść do potęgi, dojść do wielkiej władzy.

Wypotnieć—*p.* Wypocić ś.

Wypotrzebować, zużyć wszystko na jaką potrzebę, wyekspensować.

Wypowiadać, *dok.* Wypowiedzieć;

wyrażać coś za pomocą mowy, wyłuszczać słowami, wysławiać; rozpowiadać, rozgadywać; **w.** pokój, przymierze, przyjaźń, posłuszeństwo = zrywać, ogłaszać, jako nie istniejące, zniweczone, uważać za niebyłe; **w.** wojnę, walkę komu = zrywać z nim stosunki, zaczynać z nim wojować, walczyć, wyzywać do walki; **w.** służbę służącemu = oznajmiać mu, że nie będzie już służył; **w.** służbę panu=oznajmiać mu, że nie będzie ś. u niego służyło; **w.** mieszkanie, lokal komu = oznajmiać mu, że ś. musi wyprowadzić, a. że ś. u niego nie będzie mieszkało; **w. ś.**, być wypowiadanym; wyrażać swoje myśli, uczucia za pomocą mowy.

Wypowiedny, Wypowiedni, oznajmujący, zawierający oznajmienie: listy **w-e.**

Wypowiedzieć — *p. nied.* Wypowiadać.

Wypowiedź, wypowiadanie, wypowiedzenie komu czego; słowa a. pismo, za pomocą których ś. co wypowiada.

Wypozywać, *dok.* Wypozwać; przywoływać przed sądy, wymuszać pozwami, pieniactwem, wyprocesowywać: **w.** kogo z czego, skąd, pozwami, procesami; rugować, wypędzać skąd.

Wypożyczać, *dok.* Wypożyczyć; pożyczać na jakiś czas z warunkiem zwrotu; **w. ś.**, być wypożyczanym.

Wypracować — *p. nied.* Wypracowywać.

Wypracowanie, zrobienie, odrobienie, wykończenie czego; ćwiczenie stylistyczne w szkole.

Wypracowywać, *dok.* Wypracować; pracą wykonywać, starannie wyrabiać; pracą nabywać, zdobywać co, przez pracę otrzymywać; pracą udoskonalać; **w. ś.**, tracić siły wskutek pracy nadmiernej.

Wyprać—*p. nied.* Wypierać.

Wypragły, spragniony, wyschły od wielkiego upału.

Wypraktykować, praktykami, to jest chytrością, podstępem wyrobić, wyłudzić; przebyć czas praktyki, skończyć czas naznaczony na naukę w jakim zawodzie, stać ś. w czym doświadczeńszym; **w. ś.**, przez praktyki, figle, wybiegi, wykręcić ś.

Wyprasować — *p. nied.* Wyprasowywać.

Wyprasowywać, *dok.* Wyprasować; wyciskać, wygniatać co z czego za pomocą prasy, wytłaczać; wygładzać co za pomocą prasy a. żelazka.

Wypraszać, *dok.* Wyprosić; otrzymywać, wyjednywać sobie co prośbą; **w.** kogo od czego, uwalniać kogo od czego prośbą, wstawiając ś. za nim; **w.** kogo skąd=prosić go, aby poszedł sobie, wyniósł ś., wypędzać, przepędzać, wyganiać; **w. ś.**, starać ś. prośbami uwolnić od czego, wymawiać ś., wyzwalać ś. od czego.

Wyprawa, wyprawianie, wysyłanie kogo a. czego, odprawa; **w.** ściany, muru=tynkowanie, powlekanie wapnem, pomieszanym z piaskiem; **w.** skóry = garbowanie; nie stanie skórki za **w-ę** = więcej fatygi i kosztów, niż zysku i pożytku; **w.** roli=uprawa; **w.** nowiny, nowego pola=karczunek; udanie ś. dokąd, podróż, wycieczka, ekspedycja; **w.** wojenna=wysłanie wojska za granicę kraju dla walki z nieprzyjacielem; **w. karna** = wysłanie wojska do jakiegoś kraju w celu sterroryzowania ludności łupiestwem i mordami, jako kara np. za bunt i t. p.; to, co ś. wyprawia, ludzie wyprawieni, wysłani dokąd; **w.** córki = to, co rodzice dają córce, wychodzącej za mąż w sprzętach, sukniach, bieliźnie i t. p.; **w.** syna = wypo-

sażenie go w różne potrzeby, w pieniądze, kiedy zaczyna gospodarstwo samodzielne.

Wyprawca, człowiek, który co udoskonala pracą, wypracowuje.

Wyprawiać, *dok.* Wyprawić; wysyłać, ekspedjować; urządzać coś swoim kosztem, sprawiać, organizować: **w.** bal, ucztę; wysyłając kogo dokąd, zaopatrywać go we wszystko potrzebne na drogę; dawać wyprawę, wyposażać: **w.** córkę, syna; pracą nadawać pewne przymioty czemu, czyniąc przydatniejszym do użytku: **w.** skóry =garbować je; **w.** sukno, płótno= czynić dychtownym; **w.** ścianę = tynkować; **w.** konia = ćwiczyć, ujeżdżać go; **w.** kogo na tamten świat=uśmiercać; dziwne rzeczy wyrabiać, dokazywać: co ty **w-asz**!; **w. ś.**, być wyprawianym; wybierać ś. w drogę, przygotowywać ś. do podróży, wyruszać, wyjeżdżać.

Wyprawiciel, człowiek, który co wyprawia.

Wyprawić—*p. nied.* Wyprawiać.

Wyprawnie, *przysł.*, wprawnie, biegle, starannie, umiejętnie.

Wyprawny, ulepszony, udoskonalony pracą: skóra **w-a** = garbowana, rola **w-a**= uprawna, mur **w.**= tynkowany; biegły, zręczny, zwinny, wprawny, sprawny, umiejętny: **w-a** gęba, **w.** język, **w-e** usta =człowiek wymowny, którego nie można przegadać; służący do drogi, podróżny; wyprawiony, wysłany dokąd, należący do jakiej wyprawy; należący do wyprawy, danej córce a. synowi.

Wyprawować, uzyskać coś prawowaniem ś.; wyprocesować, **w. ś.**, wiele czasu poświęcić prawowaniu ś., naprocesować ś.

Wyprawowy, dany w wyprawie córce a. synowi.

Wyprażać, *dok.* Wyprażyć; prażąc wydobywać, otrzymywać co z czego, wysmażać; **w.** kogo skąd = biciem, strzelaniem, wypędzać, wykurzać.

Wyprażyć — *p. nied.* Wyprażać.

Wyprężać, *dok.* Wyprężyć; czynić natężonym, sztywnym, wytężać, naprężać, wyprostowywać sztywno; **w. ś.**, wyprostowywać ś. z natężeniem, naprężać ś., wytężać ś., wyciągać ś.

Wyprężyć — *p. nied.* Wyprężać.

Wypromieniać, *dok.* Wypromienić; wydawać z siebie promienie, światło; **w. ś.**, wydawać z siebie światło nakształt promieni; wychodzić z czego promieniami a. w kształcie promieni; błyszczeć cnotami, zaletami.

Wypromować, protegując, popierając, wypromowując wynieść na wyższe stanowisko, wyforytować; **w. ś.**, staraniem, pracą, zabiegami, wznieść ś. wyżej.

Wyprorokować, wywróżyć, przepowiedzieć; **w. ś.**, wypowiedzieć sposobem proroczym.

Wyprosiciel, człowiek, który u kogo co wyprasza; który kogo wyprasza.

Wyprosić—*p. nied.* Wypraszać.

Wyprostny, wyprostowujący; mięsień **w.**

Wyprostować—*p. nied.* Wyprostowywać.

Wyprostowywać, *dok.* Wyprostować; rzecz krzywą czynić prostą, prostować co; **w. ś.**, wyciągać ś., ustawiać ś., stawać prosto; będąc przedtem krzywym, prostym ś. stawać; **w.** obyczaje, zdrożności= poprawiać.

Wyprościć—*p.* Wyprostować.

Wyprowadzać, *dok.* Wyprowadzić; prowadzić kogo, co, poza obręb czego, wywodzić; **w.** co z czego= tworzyć, kształtować, formować; prowadząc od pewnego punktu, kreślić, wznosić, budować, kopać i t. p.; przenosić czyjeś ruchomości, przeprowadzać

kogo z jego miejsca zamieszkania na inne; *przen.*, wywodzić, wnioskować, wyciągać, jako wniosek; **w.** umarłego=asystować przy eksportacji; **w.** skąd jakie zjawisko, np. jaki wyraz, obyczaj, urządzenie i t. p. = szukać w czym początku czego; **w.** swój ród od kogo = uważać go za swego protoplastę, być jego potomkiem; **w.** kogo z błędu, niepewności, z bojaźni=czynić, że przestanie błądzić, wahać ś., obawiać ś.; **w.** kogo z cierpliwości=zniecierpliwiać go; **w.** kogo w pole=oszukiwać go; **w.** kogo z rozumu, z głowy = sprawiać, że straci głowę, odurzać, zawracać głowę, obierać z rozumu, **w.** na widok, na jaw, na świat =czynić jawnym, znanym, wydobywać z ukrycia; **w.** kogo na ludzi=przyczyniać ś. do jego karjery, dawać mu fach w rękę; **w.** co z niczego = stwarzać; o ptakach: **w.** młode=wysiadywać, wylęgać; **w.** plamę=wywabiać; o wyżle: **w.** zwierzynę = wystawiać, dawać znak myśliwemu, żeby ś. zbliżył; **w.** ś., być wyprowadzanym; zmieniać miejsce zamieszkania, przeprowadzać ś., wynosić ś. skąd.

Wyprowadziciel, człowiek, który kogo, co wyprowadza.

Wypróbować, dojść zapomocą prób, próbując doświadczyć, przekonać ś., jak jest; przekonać ś. o uczciwości, danej osoby, o użyteczności jakiej rzeczy, jakiego środka.

Wypróchlizna, miejsce wypróchniałe.

Wypróchnieć, wygnić, zepsuć ś. wskutek próchnienia.

Wypróć—*p.* Wypruć.

Wyprószać, *dok.* Wyprószyć; prószając, wysypywać; wykurzać, okurzać; **w.** ś., prószając ś., wysypywać ś.

Wyprówać—*p.* Wypruwać.

Wypróżniać, *dok.* Wypróżnić; próżnym coś czynić przez wybranie, wylanie zawartości, oczyszczać; **w.** kieliszek, szklankę = wychylać, wypijać; **w.** mieszek, worek, kieszeń=wydawać pieniądze; w *med.*, wygnać z organizmu odchody za pomocą środków lekarskich; **w.** ś., próżnym ś. stawać przez wybranie, wylanie zawartości; odbywać naturalną potrzebę, oddawać odchody, wydzielać kał.

Wypróżniały, który ś. wypróżnił, wypróżniony, pusty.

Wypróżnić—*p. nied.* Wypróżniać.

Wypróżnieć, stać ś. próżnym, pustym.

Wypróżnienie, *rzecz.* od Wypróżnić; odchody, kał, ekskrementy.

Wypróżnimieszek, Wypróżniworek, Wypróżniskrzynka, złodziej, rabuś, rzezimieszek; wydrwigrosz.

Wypruć—*p. nied.* Wypruwać.

Wyprutek, płód, wydobyty z łona matki po jej śmierci, wyporek.

Wypruwać, Wyprówać, *dok.* Wypruć, Wypróć; prując jaką powłokę, wydobywać coś ze środka czego, wyjmować z wnętrza; **w.** komu wnętrzności=uderzeniem, cięciem w brzuch, sprawiać wypadnięcie wnętrzności, **w.** żyły=wyjmować je, karcić krwawo; **w.** ś., przedzierając powłokę, pokonywając zawady, wydobywać ś., wyłaniać ś. ze środka.

Wyprysk, wypryśnięcie; w *med.*, rodzaj wysypki.

Wypryskać, *dok.* Wyprysnąć; wydobywać ś., wylewać ś. ze środka czego w postaci kropel, rozlatujących ś. na wszystkie strony, wytryskać; wymywać, oczyszczać tryskającym płynem; parskając, wyrzucać z nozdrzy.

Wyprysnąć—*p. nied.* Wypryskać.

Wypryszczeć, dostać wyprysków.

Wypryszczyć, wycisnąć części płynne, tak, że wytryskują; sprawić wyprysk.

Wypryśnięcie, to, co wyprysnęło, wytryśnięcie, wypadnięcie; usunięcie ś.

Wyprzać, wyprzeć, zaognić ś. od ciepła i wilgoci.

Wyprzalina, miejsce wyprzałe, odparzenie.

Wyprzały, który wyprzał.

Wyprząc—*p. nied.* Wyprzęgać.

Wyprząść—*p. nied.* Wyprzędać.

Wyprzątać, *dok.* Wyprzątnąć; usuwając, sprzątając to, co zawadza, doprowadzać co do porządku, oczyszczać, robić niezajętym, wolnym; wynosić, usuwać dla opróżnienia miejsca.

Wyprzeć—*p. nied.* Wyprzewać.

Wyprzeć—*p. nied.* Wypierać.

Wyprzedać — *p. nied.* Wyprzedawać.

Wyprzedawać, *dok.* Wyprzedać; wszystko sprzedawać; **w. ś.**, sprzedawać wszystko aż do ostatka.

Wyprzedaż, wyprzedawanie, pozbywanie ś. części a. wszystkiego za pomocą sprzedaży.

Wyprzedzać, *dok.* Wyprzedzić; szybciej idąc, biegąc, płynąc, onijać kogoś; zostawiając kogoś za sobą w tyle; wysworowywać ś. naprzód, poprzedzać kogo; wyścigać, wymijać kogoś; **w. ś.**, wyścigać ś. nawzajem, iść na wyścigi, tarać ś. wyprzedzić jeden drugiego w czym.

Wyprzedzić—*p. nied.* Wyprzedzać.

Wyprzewać, *dok.* Wyprzeć; rozładać ś. wskutek działania ciepła i wilgoci, gnić, zaogniać ś., suć ś.; o roli: ulegać pewnym mianom chemicznym wskutek szkładu przyoranych cząstek roślinnych i zwierzęcych.

Wyprzędać, *dok.* Wyprząść; wybijać przędąc, np. nici.

Wyprzęgać, *dok.* Wyprząc; uwalniać z zaprzęgu, wykładać z wozu, z jarzma; **w. ś.**, uwalniać ś. z zaprzęgu.

Wyprzęgły, który ś. wyprzągł.

Wyprzężony, uwolniony z zaprzęgu.

Wyprzodkować — *p. nied.* Wyprzodkowywać.

Wyprzodkowywać, *dok.* Wyprzodkować; wyprzedzać, wymijać, wyścigać, wysworowywać ś. naprzód; **w. ś.**, wyścigać ś. nawzajem, iść w zawody, na wyścigi.

Wyprzódki (-ów), wyścigi; iść z kim na **w.**=ubiegać ś., ścigać ś., iść w zawody.

Wyprzysiąc się — *p. nied.* Wyprzysięgać ś.

Wyprzysięgać się, *dok.* Wyprzysiąc ś., przysięgą uwalniać ś. od czego; przysięgać dla wyparcia ś. czego; wyrzekać ś. czego pod przysięgą, przyrzekać sobie, że ś. czego nie będzie czyniło.

Wypsnąć się, wymknąć ś., wysunąć ś., wyśliznąć ś.; umknąć zręcznie, wywinąć ś., wykręcić ś.

Wypstrzyć kogo, co, wystroić pstro, dziwacznie, przesadnie.

Wypsuć (się), psując, wyniszczyć (ś.), zepsuć (ś.) zupełnie, wygubić (ś.).

Wypucować, *nm.*, wytrzeć, natrzeć obficie, wymyć, wyszorować, oczyścić porządnie; *przen.*, wyłajać; napchać, naładować np. brzuch: **w. ś.**, oczyścić ś., wystroić ś.

Wypuczać, *dok.* Wypuczyć; przez wyginanie czynić wypukłym, wyprężonym, jakby nabrzmiałym; wypinać, wystawiać co, np. zad, brzuch; **w. ś.**, wystawiać pewną część ciała; wynosić ś. nad innych.

Wypucznieć, stać ś. nabrzmiałym, wypukłym.

Wypuczyć—*p. nied.* Wypuczać.

Wypudrować, natrzeć, osypać pudrem, napudrować.

Wypukać —*p. nied.* Wypukiwać.

Wypukać się, *dok.* Wypuknąć ś.;

wskutek pęknięcia czego wydostawać się; wydobywać się na wierzch, tworząc wypukłość; o roślinach: wydawać liście z pączków; o liściach, o kwiatach: rozwijać ś. z pączków; o pączkach: ukazywać ś. na roślinach.

Wypukiwać, *dok.* Wypukać; pukaniem wyrażać co, wystukiwać; pukając, wywoływać kogo; pukaniem uzyskiwać, otrzymywać co; w *med.*, uderzając w chore części ciała, szukać źródła choroby.

Wypuklasty, nieco wypukły.

Wypukle—*p.* Wypukło.

Wypuklina, nabrzmiałość, przepuklina, *ruptura*, kiła.

Wypukło, Wypukle, *przysł.*, z wypukłością, wystająco, wydatnie, wystając na zewnątrz.

Wypukłorzeźba, rzeźba, w której figury a. przedmioty wyobrażone są, jakby wystawały z powierzchni.

Wypukłość, wydatność, wydętość, nabrzmiałość.

Wypukło-wklęsły, z jednej strony wypukły, a z drugiej wklęsły.

Wypukło-wypukły, mający z obu stron powierzchnie wypukłe.

Wypukły, wystający, wydatny; wydęty, nabrzmiały: oczy **w-e** = wysunięte z jam na wierzch; wargi **w-e** = szerokie, wywinięte; rzeźba **w-a**=wypukłorzeźba; zwierciadło **w-e**=którego powierzchnia ma kształt odcinka kuli.

Wypurgować, wyczyścić, oczyścić; w *med.*, przeczyścić ś., wypędzić odchody za pomocą środków leczniczych

Wypust, wypuszczanie, wypuszczenie; miejsce, którędy co ś. wypuszcza, spust, upust; miejsce, na które wypuszczają bydło na paszę, wygon, pastwisko; to, co ś. komu oddaje, wypuszcza; w *bud.*, część budowy, naprzód wypuszczona; wycieczka, ekskursja, rękaw ubrania.

Wypustek, Wypustka, listewka, najczęściej innego koloru, wszyta między dwie części jakiego ubrania; krótki rękawek; niewielka część budowli, naprzód wysunięta; gałązka, wyrosła z pnia drzewa a. z łodygi; opuszczenie w czym, zapomnienie, to, co opuszczono a. ominięto.

Wypustny, odnoszący ś. do wypustu; dający ś. wypuścić; wypuszczający co z siebie.

Wypustoszyć, zupełnie spustoszyć, wyniszczyć do cna.

Wypustowy, odnoszący ś. do wypustu.

Wypuszczać, *dok.* Wypuścić; pozwalać wyjść ze środka czego, uwalniać z zamknięcia, oswobadzać, wyzwalać; pozwalać wysuwać ś., wypędzać, przestając trzymać, podtrzymywać co; puszczać w obieg, podawać do użytku publicznego; szyjąc, budując, krając coś, tak czynić, aby coś wystawało; o ziemi: pozwalać, że wyrasta coś; o roślinie: wyrastać, dostawać nowych pędów, liści, kwiatów; **w.** co komu, dawać w dzierżawę, w arendę, na pewien czas na pewnych warunkach; opuszczać coś przy czytaniu, przepisywaniu, wymawianiu, przerysowywaniu itp.; **w.** zwierzynę = nie strzelać do niej, gdy ś. blizko zerwie, lecz czekać, aż ś. oddali na odległość strzału; **w.** komu=popuszczać mu cugle, pozwalać mu biec w cwał; **w.** powietrze, dech=oddychać; **w.** ducha=umierać, konać; **w.** z rąk np. władzę=wyrzekać ś. jej; **w.** z rąk jaki interes = nie brać ś. do niego, nie korzystać ze sposobności; **w.** słowa, głos=odzywać ś.; **w.** urynę, kał=oddawać, wydzielać; **w.** pocisk ze strzelby, kulę= wysyłać, wyrzucać; **w.** żądło=wysuwać; **w.** suknię = podłużać ją przez wszycie nowych cząstek, poszerzać ją; **w. ś.**, być wypusz-

czanym; wyrastać; rzucać ś., puszczać ś. pędem w pewnym kierunku, udawać ś. w skok.

Wypuszczka, gałąź boczna, z pnia wyrosła, wyrostek.

Wypuścić — *p. nied.* Wypuszczać.

Wypychacz, człowiek, zajmujący ś. wypychaniem zwierząt i ptaków.

Wypychać, *dok.* Wypchać, Wypchnąć; pchając, wyciskać, usuwać, wyrzucać, wytrącać na zewnątrz; gwałtem usuwać, napełniać wnętrze czego czym; **w.** zwierzęta, ptaki.

Wypylać, *dok.* Wypylić; oczyszczać z pyłu, okurzać.

Wypyt, wypytywanie, wybadywanie.

Wypytacz, ten, co wypytuje, indagator, egzaminator; szpieg, wywiadowca.

Wypytać—*p. nied.* Wypytywać.

Wypytlować, pytlując oczyścić; *przen.*, pośpiesznie wygadać, wypowiedzieć co, wytrzepać.

Wypytywacz, człowiek, który wypytuje, bada kogo; człowiek, który wywiaduje **ś.** o czym.

Wypytywać, *dok.* Wypytać; zadawać pytanie w celu dowiedzenia ś. czego, wybadywać co.

Wyrabiacz, człowiek, który co wyrabia.

Wyrabiać, *dok.* Wyrobić; pracą wytwarzać jakiś przedmiot z surowego materjału, fabrykować, robić z czego co; wykończać, wypracowywać jakiś przedmiot starannie; **w. z kim, z czym, robić**, co ś. komu podoba, dopuszczać ś. względem kogo, czego, wszelkich nadużyć, dokazywać; psocić, brocić, dziwne rzeczy wytwarzać, płatać figle, figlować; zyskiwać coś robotą, zarabiać na co pracą; **w.** żywność; spłacać pracą zaciągnięte zobowiązanie pieniężne, np. dług, zaliczkę i t. p.; pracą, usilnością, zabiegami, kosztami uzyskiwać co sobie a. komu; wypotrzebowywać na robotę, zużywać przy pracy; psuć częściowo, osłabiać, nadwątlać, nadwerężać przy pracy: **w.** narzędzia, bydło; **w.** rolę=uprawiać; **w.** koniem, okrętem=kierować; **w.** pałaszem= wymachiwać; kształtować czyjś charakter, zdolności w pewnym kierunku pożytecznym; **w. ś.**, być wyrabianym; przetwarzać ś., przekształcać ś.; kształtować ś., formować ś. tak pod względem fizycznym, jak i duchowym, doskonalić ś.; pracą uiszczać ś. z długu, pracować dla zaspokojenia należności, o napojach wyskokowych: fermentować; młode piwo ś. wyrobi = mówi ś. o burzliwej młodości.

Wyrabować, rabując, wszystko zabrać, spustoszyć, złupić.

Wyrachować — *p. nied.* Wyrachowywać.

Wyrachowanie, *przysł.*, z wyrachowaniem, ze spodziewaną korzyścią, licząc na co; *rzecz.*, rezultat rachuby, liczenie na co, korzyść spodziewana.

Wyrachowany, umiejący dobrze ś. obliczyć, chciwy korzyści.

Wyrachowywać, *dok.* Wyrachować; rachując otrzymywać, wynajdywać wynik obliczenia, wyciągać liczbę, obliczać; **w. ś.**, zdawać liczbę, wyliczać ś., usprawiedliwiać ś. z każdego szczegółu, rachunku.

Wyradlić, wyorać radłem.

Wyradzać, *dok.* Wyrodzić; rodzić cośgorszego od siebie; **w. ś.**, rodzić ś. gorszym od swych rodziców.

Wyrafinować, przebiegle, sztucznie wymyślić, wyspekulować.

Wyrafinowany, wymyślny, wyszukany, przebiegły, chytry.

Wyraić—*p. nied.* Wyrajać.

Wyraj, ciepłe kraje, do których odlatuje ptactwo przelotne na zi-

mę; odlot jesienny ptaków; *przen.*, bajeczna kraina szczęśliwości, leżąca gdzieś niezmiernie daleko.

Wyrajać, *dok.* Wyraić; wyswatać kobietę; **w. ś.**, o kobiecie: wyswatać ś.

Wyrajać — *p. nied.* Wyroić; rojąc układać coś w myśli, wymarzać; roić co, wyobrażać sobie coś nie istniejącego za pomocą wyobraźni; **w. ś.**, o pszczołach: wylatywać rojem z ula dla szukania nowego siedliska; wychodzić, wybiegać, wywędrowywać tłumnie; o płynach: odbywać fermentację.

Wyrak, małe zwierzę ssące z rzędu małpiątek, z rodziny tejże nazwy, o oczach bardzo dużych i długich nogach tylnych, skaczące (fig.); w *lm.*, rodzina zwierząt ssących z rzędu małpiątek.

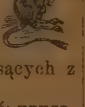

Wyraniać, *dok.* Wyronić; upuszczać, pozwalać wypadać; tracić przez wypadnięcie; wytrącać z miejsca, wybijać; **w. ś.**, wypadać, wyskakiwać z miejsca.

Wyranżerować, odrzucić coś, jako niezdatne a. mniej zdatne do użytku, wybrakować.

Wyranżerowany, wybrakowany, nie posiadający już zalet, jakie miał dawniej i dlatego mniej ceniony.

Wyrastać, *dok.* Wyrosnąć, Wyrość; rosnąc, wydostawać ś. z ziarna w postaci rośliny; ukazywać ś. na roślinie, jako jej część, np. o liściach, kwiatach, pędach itp.; ukazywać ś. podnosząc ś. ponad poziom czego; o ludziach: nabierać wzrostu, wychodzić z lat dziecięcych, młodzieńczych; **w.** z sukni=rosnąć tak, że dawna suknia staje ś. już za krótka, za ciasna; *żart.*, **w.** z krótkich majteczek = dojrzewać duchowo.

Wyraszczać, *dok.* Wyrościć; sprawiać, że co wyrośnie; czynić pretensje; dawać początek czemu, pochodzić.

Wyratować, wyrwać z niebezpieczeństwa, ocalić.

Wyraz, obraz, wyobrażenie, wizerunek; znak, wyciśnięty na czym, piętno, wycisk, odcisk; obraz jakiego przedmiotu a. zjawiska, odbity w duchu człowieczym; odbicie wewnętrznego nastroju duchowego człowieka w układzie jego rysów, w giestach, w brzmieniu głosu, w oczach i t. p.; grupa dźwięków, wydanych przez organy mowy człowieka, a oznaczających pewne pojęcie, słowo; wyobrażenie tych dźwięków na piśmie; w *mat.*, wielkość algebraiczna, wyrażona literami, w której niema znaku + ani —.

Wyrazić—*p.* Wyrażać.

Wyrazistość, własność tego, co jest wyraziste, jasność, dobitność.

Wyrazisty, posiadający silny wyraz, wyrażający postacią swoją moc ducha: **w-e** rysy.

Wyraźnie, Wyraziście, *przysł.*, jasno, dokładnie, dobitnie, otwarcie; dosadnie, bez żadnych ogródek; mówić **w.**=wymawiać wyrazy należycie.

Wyraźność, dokładność, jasność, dobitność, dosadność.

Wyraźny, łatwy do rozeznania, do rozróżnienia, jasny, widoczny, oczywisty, z łatwością podpadający pod zmysły; mający moc wyrażenia, dobitny, dosadny, przemawiający do duszy; rozkaz **w.**= nie pozostawiający wątpliwości; pismo **w-e**, rękopis **w.**=napisany wyraźnie, czytelny.

Wyrażać, *dok.* Wyrazić; wyobrażać, przedstawiać co w formie materjalnej, w kształtach zmysłowych, czynić obraz czego malowany a. rzeźbiony i t. p.; wyciskać, wytłaczać na czym jakiś znak, kształt, piętno itd.; przed-

stawiać kogo, przybierając na siebie jego postać, postawę, charakter, rysy, giesty; wypowiadać, wygłaszać jakieś słowa; być czyimś przedstawicielem uprawomocnionym, pełnomocnikiem; kreślić, malować, przedstawiać za pomocą mowy, słowami jakieś myśli, uczucia, pojęcia; zawierać w sobie jakieś pojęcie, jakąś myśl; zawarowywać, zastrzegać co sobie w pewnej formie; **w. ś.**, być wyrażanym, wyobrażać ś. w kształtach zmysłowych; używać pewnych wyrazów dla zobrazowania czyich myśli, uczuć, mówić tak a. inaczej, mieć pewien styl, wysławiać ś.

Wyrażenie, *rzecz.* od Wyrazić; wyraz a. kilka wyrazów, zawierających pewne pojęcia a. myśl; wysłowienie ś., wypowiedzenie.

Wyrąb, Wyręb, wyrąbywanie; kawał czego wyrąbany, bryła; puste miejsce po wyrąbanym, lesie, trzebież; droga, wycięta przez las.

Wyrąbywać, *dok.* Wyrąbać; rąbiąc, uderzając ostrym narzędziem, wyłamywać, wybijać, wysadzać co, rąbać jedno po drugim, ścinać kolejno wszystko; rąbiąc, robić w czym otwór, zagłębienie; rąbiąc, wytwarzać pewne kształty, kształtować toporem, siekierą; wyciosywać, wyrabiać w drzewie; nadniszczać jakieś narzędzie ostre przez ciągłe używanie, wyszczerbiać; **w. ś.**, ostrym narzędziem, np. toporem, szablą, torować sobie drogę, wydostawać ś., wyzwalać ś. za pomocą rąbania; **w. ś.** z kim, bić ś. z kim na szablo; *przen.*, wywijać ś., wykręcać ś. z czego.

Wyrecytować, powiedzieć z pamięci, gładko.

Wyręb—*p.* Wyrąb.

Wyrębla, otwór, wyrąbany w czym; otwór, zrobiony w łodzie, w rzece, jeziorze, sadzawce; przerębel.

Wyrębiak, wyrąbany kawał czego; orzech dojrzały, łatwo wydostający ś. z łuski, łuszczak, wyłupek.

Wyrębne (-ego), opłata za wyrąb drzewa w lesie.

Wyrębnie, *przysł.*, dobitnie, dosadnie, wyraźnie, jasno, zrozumiale.

Wyrębny, mogący być wyrąbanym, przeznaczony do wyrębu.

Wyręczać, *dok.* Wyręczyć; zastępować kogo w jakiej czynności, być zastępcą czyim w jakiej zabawie, na jakim stanowisku, pomagać; **w. ś.**, zastępować ś. kim, oddawać komu innemu robotę, którą powinno ś. samemu wykonać.

Wyręczyciel, człowiek, który kogoś wyręcza.

Wyręka, wyręczenie kogo w jakiej robocie; osoba, która kogo wyręcza, zastępuje.

Wyrko, łóżko proste kmiece.

Wyrobek, wyrabianie, wyrobienie czego; rzecz wyrobiona, zrobiona pracą; zysk, osiągnięty z pracy, pieniądze zarobione pracą, zapracowane; iść na **w.** = szukać pracy, zarobku.

Wyrobić—*p. nied.* Wyrabiać.

Wyrobka, karczunek na łąkę; spuszczanie drzewa wycechowanego w cięciu, we właściwej porze i przysposobienie go do wywiezienia z lasu; **w. czysta**=obrabianie drzewa masztowego, zupełnie jak do użycia, opucówka.

Wyrobkowy, odnoszący ś. do wyrobku.

Wyrobnica, kobieta, która najmując ś. własną pracą zarabia, kobieta chodząca na wyrobek.

Wyrobnictwo, stanowisko, zajęcie, stan wyrobnika a. wyrobników.

Wyrobniczy, dotyczący wyrobnika a. wyrobnictwa.

Wyrobnik, człowiek, najmujący

ś. do pracy ręcznej, a nie posiadający żadnego rzemiosła; *przen.*, pracownik umysłowy niższego rzędu.

Wyrocznia, przepowiednia przyszłości, proroctwo, wieszczba; sąd, uważany za niemylny, nie ulegający żadnym powątpiewaniom; *przen.*, człowiek, w którego zdanie wszyscy wierzą, z którym wszyscy ś. liczą; autorytet, powaga; miejsce, gdzie wytaczają wyroki, orakuł.

Wyrocznica, miejsce, gdzie wydają wyroki, orakuł; motyl z rodziny garbatek, z podrzędu prządkowek.

Wyrocznie, *przysł.*, stanowczo, niewątpliwie.

Wyroczny, dotyczący wyroku; naznaczony przez los, fatalny, nieunikniony; wyrokujący, wydający sąd niecofniony.

Wyrodek, ten, co ś. wyrodził od przodków co do przymiotów i charakteru; łotr, nikczemnik.

Wyrodnie, *przysł.*, postępując inaczej, niż przodkowie; podle, po łotrowsku.

Wyrodny, odstępujący od cnót przodków; nikczemny, podły.

Wyrodzić — *p. nied.* Wyradzać.

Wyroić—*p. nied.* Wyrajać.

Wyrok, postanowienie, dekret, wydany przez jaki urząd, władzę, zwłaszcza przez sąd; przeznaczenie, los nieuchronny, fatalność; wyrocznia, orakuł.

Wyrokować o czym, wydawać wyrok, sąd stanowczy, nieodwołalny.

Wyrokowy, dotyczący wyroku, wyroczny.

Wyrondować, wyrobić na okrągło.

Wyronić—*p. nied.* Wyraniać.

Wyroń, stary koń, który stracił zęby.

Wyropić, wyciągając ropę z rany, oczyścić ją; **w. ś.**, wypuściwszy ropę, pozbyć ś. zakażenia.

Wyrosły, który wyrósł, podrosły.

Wyrost, wyrastanie, wzrost; to, co z czego a. na czym wyrasta; suknia na **w.**=dla dziecka, młodzieńca a. dziewczyny dłużej skrojona, by nie tak prędko z niej wyrość.

Wyrostek, gałąź młoda, wyrosła z korzenia drzewa, odrośl, odrostek, pęd; wystająca część kości u człowieka a. zwierzęcia, narośl chorobliwa na ciele; **w.** robaczkowy—*p.* Robaczkowy; **w.** łzowy=gruczoł okrągły w kącie oka, wytwarzający łzy; chłopak podrosły, młodzieniaszek, pacholik; zwierz młody, wyrosły.

Wyroszczony, wyrosły, podrosły.

Wyrościć—*p. nied.* Wyraszczać.

Wyrość—*p. nied.* Wyrastać.

Wyrośl—*p.* Wyrostek.

Wyroślina, narośl na ciele.

Wyrozub, krajowa ryba karpiowata, spokrewniona z płotką.

Wyrozumiale, z wyrozumiałością, pobłażliwie, względnie, łagodnie, bez surowości.

Wyrozumiałość, wchodzenie w czyje położenie, względność, pobłażliwość, łagodność.

Wyrozumiały, umiejący wchodzić w cudze położenie, pobłażliwy, względny, łagodny.

Wyrozumieć— *p. nied.* Wyrozumiewać.

Wyrozumienie, *rzecz.* od Wyrozumieć; wyrozumiałość, pobłażliwość; pojętność; treść, sens, znaczenie.

Wyrozumiewać, *dok.* Wyrozumieć; dochodzić czego rozumem, wykrywać znaczenie czego przez badanie, wybadywać co, wywiadywać ś. o czym; rozumem dociekać, co kto myśli a. zamierza, wymiarkowywać cudze myśli; wydobywać, wyciągać z czego jaką myśl, wnioskować, wnosić; **w.** komu=wchodzić w czyje położenie, być wyrozumiałym, pobłażliwym dla kogo, wybaczać mu winy.

Wyrozumować, rozumowaniem dociec, wyjaśnić, wykryć co, wywnioskować, zbadać, wnioskować z czego.

Wyrób, wyrabianie, wyrobienie czego; każda rzecz, pracą ludzką zrobiona, wytwór, produkt; wydrążenie w kopalni, pozostałe po wykopanym minerale.

Wyrównać—*p. nied.* Wyrównywać.

Wyrównywacz, Wyrównacz, człowiek, który co wyrównywa.

Wyrównywać, *dok.* Wyrównać; czynić równym, gładkim, płaskim, zapełniając zagłębienia i usuwając wypukłości; **w.** komu, czemu, okazywać **ś.** równym mu w zakresie jakiej umiejętności, talentu, wogóle jakich przymiotów, rozmiarów, liczebności i t. p.; **w. ś.**, być wyrównywanym.

Wyróżniać, *dok.* Wyróżnić; odróżniać, odznaczać z pomiędzy innych; **w. ś.**, odróżniać **ś.**, odznaczać **ś.**, wyszczególniać **ś.**

Wyrugować, usunąć z miejsca zamieszkania, wyrzucić, wypędzić, wygnać.

Wyrumować, uczynić czemu miejsce rumując, wyprzątnąć, usunąć.

Wyrunąć, runąwszy wypaść; **w. ś.**, wyjść, wybiec kupą, hurmem, tłumnie.

Wyruszać, *dok.* Wyruszyć; ruszając obluzowywać, wyrywać, wydobywać ze środka; wypędzać, wyganiać; wybierać ś., zbierać **ś.** w drogę, wychodzić, wyjeżdżać, wypływać, udawać **ś.** w podróż, ruszać w drogę; **w. ś.**, o cieście: zaczynać fermentować.

Wyrwa, dziura, zrobiona przez wyrwanie czego, jama, wyżłobienie, miejsce wyrwane; człowiek, szarpiący innych na majątku, na dobrej sławie i t. p.; urwis, przybłęda.

Wyrwać—*p. nied.* Wyrywać.

Wyrwany (-ego), taniec staropolski, polegający na tym, że coraz to inna para wyrywała ś. naprzód i śpiewała piosenki.

Wyrwas, koncept, słówko dowcipne; piosenka taneczna ludu polskiego na wzór krakowiaka.

Wyrwiczopek, korkociąg, grajcarek.

Wyrwidąh, imię siłacza, bohatera w baśniach słowiańskich, zdolnego wyrywać dęby.

Wyrwisko, miejsce wyrwane, zagłębienie, jama, rów.

Wyrwizęb, *żart.*, dentysta.

Wyrybiać, *dok.* Wyrybić; pozbawiać ryb, wyławiać wszystkie ryby: **w.** staw.

Wyrychtować, wymierzyć w pewnym kierunku, nakierować; wyprostować, wyrównać; zrobić, przygotować, przyrządzić do użytku.

Wyryczeć, wyrazić rykiem; wymóc, wyprosić rykiem, płaczem; **w.** kogo, złajać, zwymyślać, wykrzyczeć; **w. ś.**, naryczeć ś. dowoli.

Wyryć, ryjąc wydobyć, wykopać ryjem; rylcem co wyrznąć, wyrytować, wyrzeźbić, wykuć.

Wyrysować, wyrazić rysunkiem, narysować, nakreślić.

Wyrytować, wyrznąć, wyryć co na kamieniu, na metalu.

Wyrywać, *dok.* Wyrwać; rwąc wydobywać, wyciągać siłą i z rozmachem, wydzierać coś mocno osadzonego; wypędzać, wyganiać, wyrugowywać kogo skąd; uderzając, wyłamywać, robić otwór, wybijać; porywać kogo, co gwałtem, odbierać przemocą; **w.** kogo z czego, siłą uwalniać, wyzwalać gwałtem; **w.** chwasty = pleć; **w.** sobie włosy z głowy=rozpaczać; **w.** ucznia = pytać go z zadanej lekcji; **w. ś.**, mocą wydzierać ś., wyzwalać ś., uwalniać ś. z czegoś, co krępuje wolę, swobodę ruchów i t. p.; wymykać ś., wybiegać, wychodzić tajnie skąd; **w. ś.** na kogo, rzucać ś., porywać ś., napa-

dać; **w. ś. z czym**, występować nie w porę, powiedzieć coś niedorzecznego; wyrwał ś., jak Filip z Konopi=powiedział coś bez sensu, ni stąd, ni zowąd; o uczniu: prosić nauczyciela o spytanie.

Wyrywczo, *przysł.*, dorywczo, nie ciągle, od czasu do czasu.

Wyrywczy, prowadzony sposobem urywanym, nie jednym ciągiem, dorywczy, urywczy.

Wyrywek, Wyrywka, wyrywanie, wyrwanie; kawałek wyrwany; na **w-i**=to stąd, to zowąd, nie po porządku; słuchanie lekcji na **w-i**= rzucając pytania z różnych działów kursu, nie po porządku.

Wyrząd, wyrządzenie, wyrządzanie.

Wyrządzać, *dok.* Wyrządzić; oddawać, odmierzać każdemu, co mu ś. należy: **w.** komu cześć, sprawiedliwość; dopuszczać się względem kogoś czegoś złego, krzywdzić kogo, popełniać zły czyn, płatać: **w.** komu krzywdę, psotę, przykrość; opatrywać kogoś we wszystko potrzebne na drogę; **w. ś.**, być wyrządzanym, zaopatrywać ś. we wszystko potrzebne do drogi.

Wyrządzić—*p. nied.* Wyrządzać.

Wyrzec—*p. nied.* Wyrzekać.

Wyrzechotać, Wyrzegotać, Wyrzekotać, rzechocąc wyrazić, rzechocąc wymóc, wyprosić.

Wyrzeczenie, za pomocą mowy wyrażenie czego, myśl, wypowiedziana słowami; wypowiedzenie; wyrok, dekret; **w. ś.**, zrzeczenie ś., rezygnacja.

Wyrzeczny, dający ś. wyrazić w mowie.

Wyrzednieć—*p.* Wyrzedzieć.

Wyrzedzić, zupełnie przerzedzić, całkiem rzadkim uczynić.

Wyrzedzieć, Wyrzednieć, stać ś. zupełnie rzadkim, przerzedzić ś.

Wyrzekać, *dok.* Wyrzec; wyrażać co za pomocą mowy, wypowiadać, wygłaszać; wyrokować, wydawać wyrok, dekretować; jasno, ściśle określać, głosić, orzekać; głośno narzekać ze złorzeczeniem; skarżyć ś. głośno, lamentować, biadać, utyskiwać; **w. ś.**, zrzekać ś., rozmyślnie pozbawiać ś. pewnych praw, wygód, uciech i t. p., rezygnować z czego: **w. ś. świata**=usuwać ś. od uciech życiowych; **w. ś.** kogo, nie chcieć mieć z kim nic wspólnego, nie chcieć znać kogo, zrywać stosunki z kim.

Wyrzempolić, Wyrzępolić, odegrać nędznie; rzempoląc zarobić sobie.

Wyrzewnik, gatunek szkarłupni, jeżowiec jadalny (fig.).

Wyrzezacz, ten, co wyrzyna, wyrzynacz.

Wyrzezać—*p.* Wyrznąć.

Wyrzezek, kawałek, wyrznięty z czego; noworodek, wyrznięty z łona matki; trzebieniec, kastrat, eunuch.

Wyrzezywać—*p.* Wyrzynać.

Wyrzeźbić, rzeźbiąc coś zrobić, wyrznąć, wykonać rzeźbę.

Wyrzępolić — *p.* Wyrzempolić.

Wyrznąć—*p. nied.* Wyrzynać; **w.** kogo w twarz, w policzek = uderzyć z rozmachem; **w.** mowę, toast, komplement = wypowiedzieć gładko, ze swadą; **w.** komu reprymandę, paternoster = zrobić gorącą wymówkę, wyłajać; **w.** komu skórę, tyłek=oćwiczyć go.

Wyrzucać, *dok.* Wyrzucić; rzucając usuwać co poza obręb czego, rzucać ze środka na zewnątrz czego, oiskać co w pewnym kierunku siłą mięśni a. jakiej machiny: **w.** dzidę, strzałę, kulę, pocisk; **w.** kogo, wypędzać, wyganiać, wypychać, rugować; **w.** co z czego, usuwać, odrzucać, wyłączać, jako rzecz niepotrzebną, wymazywać, wykreślać; **w.** co z

siebie=wydawać na zewnątrz; **w.** có z siebie=wypowiadać, co ś. ma na myśli a. w sercu, dawać folgę myślom a. uczuciom w słowach; **w.** co komu, wymawiać mu w oczy, jako zły uczynek, oskarżać kogo wręcz o jakie winy, strofować, upominać kogo; **w.** co w górę = podrzucać; **w.** co z żołądka = zwracać, womitować; **w.** płód=ronić; **w.** koziołki=podskakiwać; **w.** nogami = wierzgać; **w.** rogami, głową=wstrząsać; o krostach, wysypce: zjawiać ś. na powierzchni skóry; **w.** ś., być wyrzucanym.

Wyrzucalny, dający ś. wyrzucić.

Wyrzut, wyrzucanie, wyrzucenie; to, co ś. wyrzuca, odrzuca, rzecz niepotrzebna, śmieć, odpadek; lawa, kamienie, popiół, wyrzucane z wulkanu; *przen.*, człowiek nędzny, upośledzony od natury, wyrzutek; w *lm.*, odchody, wydzieliny, ekskrementy; krosty na ciele, wysypka; wyrostki chropawe na korze drzew; zarzuty, wymówka, zwrócona do kogoś wręcz, w oczy.

Wyrzutek, to, co ś. wyrzuca skąd, śmieć, odpadek; człowiek, jakby wyrzucony ze społeczeństwa, wzgardzony, upośledzony; dziecko poronione, znajdek, podrzutek; łotr, nikczemnik, łajdak; ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, sumowata.

Wyrzutnia, opuszczenie głoski w wyrazie a. wyrazu w zdaniu, którego łatwo ś. domyślić.

Wyrzutnie, *przysł.*, z wymówkami, z wyrzutami.

Wyrzutnik, Wyrzucacz, człowiek, który co skąd wyrzuca.

Wyrzutny, dający ś. wyrzucić, wyrzucalny; zawierający w sobie wymówki, zarzuty, wymawiający.

Wyrzygać, *dok.* Wyrzygnąć; wyrzucać zawartość żołądka przez usta, zrzucać, womitować; wyrzucać; wymiotować; wypowiadać gwałtowne, nienawistne zarzuty.

Wyrzygnąć—*p. nied.* Wyrzygać.

Wyrzynać, *dok.* Wyrznąć, Wyrzezać; rozrzynając, rozcinając zwierzchnią powłokę, wydobywać, wydostawać co z wnętrza; wyzwalać, wyswobadzać przez rozrzynanie zawad; rznąć, zabijać bronią białą jednego po drugim, wszystkich po kolei; rznąc wyrabiać co, tworzyć jakieś kształty za pomocą ostrych narzędzi, wyciosywać, wyrzeźbiać, wykrawać, rytować; trzebić, kastrować; *przen.*, wyrażać co dobitnie, dokładnie, za pomocą mowy lub pisma; nadwerężać jakieś narzędzie ostre przez użycie, tępić; **w. ś.**, być wyrzynanym; trzebić, kastrować samego siebie; rozrzynając sobie przejście, drogę ostrą krawędzią, wydobywać ś.: zęby ś. **w-ają**; *przen.*, wydobywać ś. skąd, łamiąc przeszkody, pokonywając siłą zawady; o narzędziach: nadwerężać ś., psuć przez użycie, tępić ś., tępieć.

Wyrzynalny, dotyczący wyrzynania; dający ś. wyrznąć, wykrajać.

Wyrżeć, rżeniem wyrazić; rżeniem wymóc.

Wysada, wysadzanie, wysadzenie; fronton gmachu; śmieszne sadzenie ś. na co, przesada.

Wysadka, fronton niewielkiego budynku; korzeń rośliny dwuletniej, przechowywany przez zimę, dla zasadzenia go w roku następnym; w *lm.*, **w-i**, rośliny, wyhodowane z nasienia w inspektach, przeznaczone do wysadzenia.

Wysadność, właściwość tego, co jest wysadne.

Wysadny, wystający, wysunięty na zewnątrz; przesadny, przesadnie wytworny a. wystawny, afektowany.

Wysadzać, *dok.* Wysadzić; po-

magać komuś wysiąść, ułatwiać wyjście z miejsca, gdzie ś. siedziało: **w.** z powozu, z bryczki, z okrętu na ląd; wydobywać, wyjmować ze środka, wyprowadzać, wypuszczać, pozwalać wyjść, wypłynąć, wyciec; wypierać, wyganiać, wyrzucać, wypędzać, wytrącać; usuwać gwałtem z zajmowanego miejsca, stanowiska: **w.** z siodła=zrzucać z konia; *przen.*, pozbawiać stanowiska kogo, psuć komuś karjerę, wykolejać go; **w.** drzwi=wyłamywać; **w.** komu oko = wybijać; **w.** prochem, miną w powietrze = wyrzucać w górę; **w.** sąd, komisję, komitet i t. p.=powoływać do życia, wyznaczać, wybierać do spełnienia jakiej funkcji; wydawać z siebie co, rodzić, tworzyć; **w.** co naprzód=wysuwać; **w.** kogo na co, narażać, wystawiać; **w.** kogo na urząd = wynosić; **w.** kogo na głupca=wyprowadzać w pole, ośmieszać; **w.** w czym, pokrywać czym powierzchnię czego, umieszczać, wprawiać, wsadzać co na powierzchni czego dla ozdoby a. użytku; obsadzać z obu stron rzędem: **w.** drogę drzewami; wypotrzebowywać, zużywać wszystko na sadzenie; sadzić wszystko, co było do zasadzenia; oko mu **w-iło**=oko wyszło na wierzch przez wypchnięcie, wrzód i t. p.; **w.** dziecko = usadzać je, aby oddało mocz a. kał; **w. ś.**, być wysadzanym; wydobywać ś. naprzód, w górę, pokonywając, łamiąc, rozsadzając zapory; wysuwać ś. naprzód, uprzedzając, wymijając innych, pośpiesznie udawać ś. dokąd; *przen.*, wynosić ś., usiłować górować nad innemi; zdobywać ś. na coś wystawnego, chcieć olśnić innych wspaniałością, bogactwem, zbytkiem, hojnością i t. p.

Wysadzić — *p. nied.* Wysadzać.

Wysapać się, sapiąc wytchnąć, odpocząć po zmęczeniu, odsapnąć, przestać sapać; udobruchać ś., ochłonąć z gniewu.

Wysączać, *dok.* Wysączyć; sącząc po trochu, wypróżniać, wypijać powoli, łyk po łyku, osuszać; **w.** ś., wyciekać, wypływać kroplami, wązką strugą.

Wysączka, owad z rzędu tęgopokrywych (f.).

Wysączyć — *p. nied.* Wysączać.

Wyschlik, owad z rzędu tęgopokrywych, grzebiennik (fig.).

Wyschły, który wysechł.

Wyschnąć—*p. nied.* Wysychać.

Wysełać—*p.* Wysyłać.

Wysep, grobla, tama—*p.* Wyspa.

Wysepka, mała wyspa.

Wysepnik, mieszkaniec wyspy, wyspiarz.

Wysforować — *p.* Wysworować.

Wysiać—*p. nied.* Wysiewać.

Wysiadać, *dok.* Wysiąść, Wysieść; wychodzić z miejsca, gdzie ś. przedtym a. wewnątrz czego siedziało: **w.** z powozu, z okrętu.

Wysiadka, ławka przed domem; kura, wysiadująca jaja.

Wysiadkowe ptaki, które rodzą ś. niedołężnemi i przez dłuższy czas karmione są przez rodziców.

Wysiadły, który wysiadł z czego; wystający, wydatny, wyniosły.

Wysiadywać, *dok.* Wysiedzieć; pozostawać czas pewien, siedząc na jednym miejscu, czas pewien spędzać na siedzeniu; o samicach ptaków: wyprowadzać pisklęta z jaj, siedząc na nich i ogrzewając je własnym ciepłem, wylęgać; **w.** posesję = siedzieć jakiś czas w dobrach sprzedanych albo wydzierżawionych na dowód, że przechodzą na innego właściciela.

Wysiadywanie, *rzecz.* od Wysiadywać; **w. jaj**—*p.* Wylęganie.

Wysiąk—*p.* Wysięk.

Wysiąkać, *dok.* Wysiąknąć; wyciskać z czego części płynne; siąkając oczyszczać: **w.** smarki z nosa; wypływać, wydobywać ś. kroplami a. wązką strugą, wysączać ś.

Wysiąknąć—*p. nied.* Wysiąkać.

Wysiąść—*p. nied.* Wysiadać.

Wysiec—*p. nied.* Wysiekać; wybić, wychłostać, osmagać; **w. ś.** piętami = wymknąć ś., drapnąć, dać drapaka.

Wysiedzieć—*p. nied.* Wysiadać; wymóc, wybłagać, wyprosić, wskórać co, przez siedzenie; wymieszkać gdzie jakiś czas; przez długie siedzenie na czym zrobić dziurę, jamę, wklęsłość; **w. a. w. ś.**, pozostać, wytrwać na miejscu mimo przeszkód; **w. ś.**, nasiedzieć ś. do woli na jednym miejscu; o cieście w piecu: pozostać dostateczną ilość czasu dla wypieczenia ś.; osłabić ś., wycieńczyć ś. przez zbyt długie siedzenie; **w. ś.** przed kim, usiedzieć w spokoju.

Wysiek, wysiekanie, wysieczenie; krwawe **w-i** = walka na broń białą, mordy, białą bronią dokonywane.

Wysiekacki, szermierski, zapaśniczy, gladiatorski.

Wysiekactwo, szermierka, zapaśnictwo.

Wysiekacz, szermierz, zapaśnik, gladiator.

Wysiekać, *dok.* Wysiec; siekąc, wydobywać ze środka, wyrąbywać; robić dziurę, szparę, otwór ostrym narzędziem; ścinać, wycinać wszystko po kolei; pozabijać wszystkich bronią sieczną; wyrzynać; **w. ś.**, siekąc, rąbiąc przeszkody, wyzwalać ś., wyswobadzać ś. skąd; bić ś. na broń białą, pojedynkować ś. na miecze, szable, szpady i t. p.

Wysiepać, *dok.* Wysiepnąć; wydzierać szarpiąc, wyrywać; wyrzynać, zabijać jednego po drugim.

Wysiepnąć—*p. nied.* Wysiepać.

Wysieść—*p.* Wysiąść.

Wysiew, to, co ś. wysiewa; wysiewanie, wysianie; ilość zboża, wysianego a. przeznaczonego do wysiania, wysiewek.

Wysiewać, *dok.* Wysiać; rzucać ziarno na rolę, aby wydało plon; wypotrzebowywać, zużywać na sianie; przesiewać przez sito, przetak, wialnię i t. p.

Wysiewek, ilość wysianego zboża, zboże wysiane, wysiew.

Wysiewki (-ów), obsiewiny, obsiewki, plewy pozostałe po wysianiu mąki, zboża.

Wysięk, Wysiękanie, nienormalne wydzielanie ś. krwi, ropy itp. z takich miejsc organizmu, z których w stanie zdrowia one ś. nie wydzielają, jak np. przy zapaleniach, wodnej puchlinie, przy owrzodzeniach i t. p.

Wysikać, Wysiknąć, sikając wytryskać płyn, oddawać mocz.

Wysilać, *dok.* Wysilić; wycieńczać siłę, osłabiać, wyczerpywać siły; natężać siłę do ostatecznych granic, do najwyższego stopnia, najsilniejszego napięcia, wyładowywać wszystkie siły dla dopięcia jakiegoś celu; o roli: wyczerpywać płodność przez częste zasiewanie gruntu, wyjaławiać; wypychać, wywalać, wyłamywać z wielkim trudem; *przen.*, robić, tworzyć, wynajdywać co z wielkim natężeniem; **w. ś.**, tracić siły, wycieńczać ś. przez zbytnie natężanie siły; używać wszystkich sił dla dokazania czego, wykonania czego, dopięcia jakiego celu.

Wysiłek, wysilenie, natężenie sił dla wykonania czego, usiłowanie.

Wysinić, pomalować na sino.

Wysinieć, stać ś. całkiem sinym.

Wysiodłać, uwolnić z siodła, rozsiodłać.

Wyslorbać, Wysierpać, Wysiorbnąć, Wysierpnąć, zjeść, wypić, połknąć z apetytem, mlaszcząc językiem; pochłonąć.

Wysiusiać się, oddać mocz.

Wyskakać, jakąś chwilę przeskakać; skakaniem uzyskać, zarobić; **w. ś.,** naskakać ś. do woli.

Wyskakiwać, *dok.* Wyskoczyć; skacząc, w skok wychodzić, wybiegać, wylatywać skąd, skokiem wydostawać ś. poza obręb czego; podskakiwać, np. z radości, skakać wesoło; biec z całych sił, pędzić w skok: jedź, co koń wyskoczy; szybkim ruchem podnosić ś. w górę: w górę wyskoczył słup błyszczący=wzniósł ś.; z oczu wyskakiwały mu iskry=jakby ś. sypały; ledwie z człowieka dusza nie wyskoczy=o mało nie opuści ciała; o mało nie wyskoczy ze skóry = nie posiada ś. radości, ze strachu, z niecierpliwości, z ciekawości; woda **w-uje** z fontanny=wytryska; roślina wyskoczyła z ziemi = szybko wyrosła; guz mu wyskoczył na czole =ukazał ś. nagle, wystąpił.

Wyskalać, *dok.* Wyskalić; pokazywać zęby, wyszczerzać je; **w. ś.,** śmiać ś. bez potrzeby, szczerzyć zęby w uśmiechu.

Wyskarbić, uzyskać, wyjednać sobie coś drogiego, jakiś skarb.

Wyskarżyć się, naskarżyć ś., pożalić ś., wyżalić ś.

Wyskipieć, wykipieć.

Wysklepiać, *dok.* Wysklepić; robić sklepienie.

Wyskoczek, mały wyskok, rzut myśli; najbujniejsze, najcięższe ziarno, które w czasie wiania najdalej pada.

Wyskoczny, wyskakujący, poruszający ś. w podskokach; zwinny, zręczny, pochodzący z wyskoku, który wyskoczył: **w-a** latorośl drzewa.

Wyskoczyć—*p. nied.* Wyskakiwać.

Wyskok, skok w górę, podskok; **w.** wody = źródło, bijące w górę, zdrój; **w.** myśli, dowcipu, imaginacji=śmiałe, zręczne powiedzenie, błysk myśli, koncept, paradoks; **w.** żądzy, namiętności, popędliwości, gniewu i t. p. = wybuch; wybryk, postępek szalony, dziwaczny, niespodziewany; część muru, budynku, wystająca na zewnątrz, wysunięta naprzód, wysada, występ; płyn, wyciśnięty pod prasą; alkohol, spirytus.

Wyskokowy, dotyczący wyskoku; zawierający w sobie wyskok: napoje **w-e**=trunki.

Wyskolić, Wysklać, wyprosić, wybłagać, wymodlić, wyskomleć.

Wyskomleć, skomląc wyrazić; skomląc wyprosić; **w. ś.,** naskomleć ś. do woli.

Wyskrobać — *p. nied.* Wyskrobywać.

Wyskrobek, to, co z czego wyskrobano, np. resztki potrawy z garnka i t. p.; bułka, bochenek z wyskrobanych resztek ciastek; ostatnie dziecko u rodziców.

Wyskrobywać, *dok.* Wyskrobać; skrobaniem wydobywać co; skrobiąc, wykonywać co; skrobiąc, zbierać resztki czego; wydostawać ś. z trudnością, uwalniać ś.

Wyskrzybać, skrzybiąc wyczyścić; skrzybiąc przedziurawić.

Wyskubać — *p. nied.* Wyskubywać.

Wyskubywać, *dok.* Wyskubać; skubiąc wyrywać co jedno po drugim; skubiąc to, co rośnie na powierzchni czego, ogałacać, obnażać; *przen.*, podbierać, oskubywać, wyzyskiwać, pozbawiać mienia, narażać na straty; **w. ś.,** skubać co na sobie; *przen.*, namyślać ś., ociągać ś. przy wykonaniu czego.

Wyskwarzać, *dok.* Wyskwarzyć; skwarząc wydobywać z czego pewne części, wyprażać; **w. ś.,** skwa-

rzyć ś. na słońcu, przy ogniu, smażyć ś., być wyskwarzonym.

Wyskwierczeć, skwierczęc wyrazić co; skwierkiem wyjednać.

Wysłać—*p. nied.* Wysyłać — *p. nied.* Wyścielać.

Wysłanie, *rzecz.* od Wysłać; to, czym co wyścielone, wyściołka, pokrycie, np. mebli.

Wysłaniec, Wysłannik, człowiek wysłany, wyprawiony po co dokąd; poseł, emisarjusz, szpieg, wywiadowca.

Wysławiacz, Wysławca, człowiek, który kogo a. co wysławia, wychwala, chwalca, panegirysta.

Wysławiać, *dok.* Wysławić; wychwalać, wynosić w pochwałach, chwałę czyją głosić; wsławiać, sławnym czynić; **w. ś.**, sławić, chwalić samego siebie, chwalić ś., chełpić ś., pysznić ś.; wsławiać ś., nabierać sławy, otaczać ś. sławą; nie mogę go **ś. w.**=dość nachwalić.

Wysławiać, *dok.* Wysłowić; wyrażać co w słowach, oddawać za pomocą mowy, wypowiadać, wygłaszać; dostatecznie wyrażać słowami; **w. ś.**, myśl swą wyrażać słowami, zamykać swą myśl w słowach, mieć taki lub inny styl w mowie lub w piśmie, być mniej lub bardziej wymownym.

Wysłodnąć, Wysłodnieć, stać ś. słodkim, nabrać słodyczy.

Wysłowić—*p. nied.* Wysławiać.

Wysłowiony, wyrażony w słowach; dający ś. wyrazić w słowach.

Wysłowny, dający ś. odmalować w słowach.

Wysłów, wyraz, frazes, wysłowienie.

Wysłuchacz, ten, co wysłuchuje.

Wysłuchać - *p. nied.* Wysłuchiwać.

Wysłuchiwać, *dok.* Wysłuchać; słuchać wszystkiego do końca, np. co kto mówi, dla dokładnego zrozumienia; podsłuchiwać; rozmawiać za pomocą słuchu; czynić zadość prośbie, rozkazowi, zakazowi, być posłusznym komu a. czemu, wysłuchawszy czego, skłaniać swą myśl ku niemu.

Wysłuchiwanie—*p.* Auskultacja.

Wysługa, to, co kto wysłużył, otrzymał za wierną służbę, zarobił na służbie; usługa; oddany do wojska bez **w-i**=bez prawa na awans a. zwolnienie.

Wysługiwać, *dok.* Wysłużyć; zarabiać służbą, służąc otrzymywać, jako nagrodę, wynagrodzenie za poniesione trudy; spędzać pewien czas na służbie u kogo, służyć gdzie do pewnego terminu; usługiwać komu, wyświadczać mu usługi, grzeczność; służbą zarabiać na życie, zapracowywać służąc na utrzymanie; odwdzięczać ś. usługą za usługę; służyć komu z poniżeniem godności własnej, być czyimś uniżonym sługą.

Wysłużny, uwolniony od służby po odsłużeniu do pewnego terminu; otrzymany, uzyskany za usługę, za służbę.

Wysłużony, którego wysłużono; wycieńczony, nadwerężony przez długą służbę, przez częste używanie—*p.* Wysłużny.

Wysłużyć—*p. nied.* Wysługiwać; **w. ś.**, osłabić ś., nadpruć ś., nadwerężyć ś. przez długą służbę, przez częste używanie.

Wysmagać, obić, ochłostać, csmagać.

Wysmalać, *dok.* Wysmalić; smaląc wypalić, osmalić pewną część.

Wysmalcować, Wyszmalcować, Wyszmelcować, wytopić, wysmażyć, wypławić; pozbawić czego przez wytapianie; **w. ś.**, wytopić ś., wysmażyć ś., usmażyć ś. należycie.

Wysmalić *p. nied.* Wysmalać.

Wysmarkać, Wysmarknąć, wy-

rzucić smark z nosa; **w. ś.**, oczyścić sobie nos od śluzu.

Wysmarknąć—*p.* Wysmarkać.

Wysmarować—*p. nied.* Wysmarowywać.

Wysmarowywać, *dok.* Wysmarować; smarując rozcierać na całej powierzchni; smarując wypotrzebowywać; smarując pokrywać całą powierzchnię; **w. ś.**, wysmarowywać samego siebie na całym ciele.

Wysmażać, *dok.* Wysmażyć; pozbawiać czego pewnych części przez smażenie; wydobywać co z czego przez smażenie; smażyć co należycie, w dostatecznej mierze; *przen.*, wymęczać co z kogo za pomocą ognia; *przen.*, układać, tworzyć co z wielkim trudem i nie bardzo zręcznie: **w.** koncept, komplement; **w. ś.**, tracić pewne części przez smażenie; wydobywać ś., wydzielać ś. z czego przez smażenie; dosmażać ś. należycie, w dostatecznej mierze; *przen.*, wysadzać ś. na co, tworzyć, układać co z wielkim wysiłkiem a. niezręcznie.

Wysmoktać, smoktaniem pozbawić części płynnych; smokcząc wyciągnąć, wyssać co; **w.** kogo= wycałować.

Wysmolić (się), wysmarować (ś.) smołą; ubrudzić (ś.), uwalać (ś.), uświechtać (ś.).

Wysmuga, owad z gromady pszczołowatych, kopiących.

Wysmukać, *dok.* Wysmuknąć; smukając wydobywać, wyrywać, wyszczypywać; wysuwać, wytykać, wystawiać na zewnątrz coś wysmukłego; muskając wyrównywać, wygładzać; **w. ś.**, wyciągać ś., wysuwać ś.; muskać ś., wygładzać co na sobie, czesać ś. gładko.

Wysmukły, smagły, dość cienki w stosunku do długości, smukły.

Wysmuknąć—*p.* Wysmukać.

Wysmużyć, wymalować, wygłaskać, wymuskać.

Wysmykać, *dok.* Wysmyknąć; chwytając palcami jedno po drugim, wyrywać, wyciągać; chwytając co, pociągając po czym palcami, wydobywać: **w.** wymiona; wyciskać co z czego.

Wysmykiwać—*p.* Wysmykać.

Wysnuć—*p. nied.* Wysnuwać.

Wysnuwać, *dok.* Wysnuć; rozsnuwając, rozplątując to, co oplątuje, wydobywać, wyplątywać co ze środka; rozsnuwać, rozplątywać wszystko, co było do rozsnucia; wypotrzebowywać na snucie; *przen.*, wyciągać co z czego, jako wytwór myśli, jako płód wyobraźni, jako wniosek logiczny; **w. ś.**, być wysnuwanym; **w. ś.**, wydobywać ś. z jakiegoś osnucia, wyplątywać ś., wywikływać ś.; wycieńczać ś., wysilać ś., osłabiać ś. przez snucie; *przen.*, być logicznym wynikiem czego, wynikać, wypływać z czego, jako wniosek.

Wysnycerować, wyrobić robotą snycerską, wyrzeźbić.

Wysoce, *przysł.*, bardzo, wielce, znakomicie, niepospolicie, niezmiernie.

Wysoczyć, wycisnąć sok.

Wysoki, mający pewną wysokość; mający znaczną wysokość, wyniosły; umieszczony wysoko, ponad innemi przedmiotami; *przen.*, górujący znaczeniem, znaczny, górny, dostojny, znakomity: **w.** urząd, **w-a** godność, **w-ie** odznaczenie; znakomity, sławny, wyniosły; wyśmienity, wyborny: **w.** gatunek tytuniu, herbaty; w *mus.*, cienki: **w.** ton, głos; **w.** kolor=jasny; za **w-ie** progi na moje nogi= zbyt arystokratyczny dom, bym mógł tam bywać; w **w-im** stopniu=w znacznej mierze.

Wysoko, *przysł.*, na miejsce a.

na miejscu, wyniesionym znacznie ponad poziom, w znacznej odległości pionowej od poziomu; w połączeniu z przymiotnikami, przysłówkami i rzeczownikami, oznacza, że dany przymiot jest w znacznym stopniu natężenia, w większym znaczeniu.

Wysokoczoły, mający wysokie czoło.

Wysokodachy, mający dach wysoki.

Wysokodostojny, wielce dostojny.

Wysokodzierżawny, wielce potężny.

Wysokolotny, latający wysoko; wznoszący ś. duchem wysoko, bujający myślą wysoko; dumny, hardy.

Wysokomiar, Wysokomierz, przyrząd do mierzenia wysokości drzew, dendrometr.

Wysokomierca, zarozumialec, pyszałek.

Wysokomierstwo, zarozumiałość, pyszałkowatość, duma.

Wysokomówny, przemawiający górnie.

Wysokomyślny, wzniośle myślący, górnomyślny, dumny, wspaniałomyślny.

Wysokopienny, mający wysoki pień: drzewo owocowe **w-e** = wyrastające w pień zwykłej wysokości, nie karzeł.

Wysokopnisty, mający pień wysoki.

Wysokość, jeden z trzech wymiarów bryły, rozciągłość ciała od podstawy do wierzchołka; **w.** gwiazdy=kąt między promieniem idącym od gwiazdy do oka a poziomem; w *gieom.*, **w.** figury=odległość wierzchołka od podstawy, mierzona linją prostopadłą, spuszczoną od wierzchołka do podstawy; **w.** morza = głębokość wzniesienia morza, uważana i mierzona od pewnego punktu; **w.** wody w rzece, w stawie, w naczyniu= większe lub mniejsze podniesienie ś. jej powierzchni; okręt znajduje ś. na **w-i** przylądka Dobrej Nadziei = na tym samym stopniu szerokości gieograficznej; **w.** rzutu = granica, do której wznosi ś. pocisk, wyrzucony pod pewnym kątem; **w.** równika = kąt, który tworzy płaszczyzna równika z poziomem; **w.** bieguna = odległość jego od danego punktu, szerokość gieograficzna; *przen.*, górność, szczytność, wyniosłość, wspaniałość; najwyższa część pewnego przedmiotu a. pewnej ilości przedmiotów, umieszczonych jeden obok drugiego; największa wyniosłość pewnej okolicy; tytuł, dawany książętom z domu panującego; na **w-i** a. na **w-ach**=w niebie.

Wysokowładny, mający wielką władzę, potężny.

Wysolić, solą wysypać, posolić dobrze; wypotrzebować, zużyć wszystką sól na solenie.

Wyspa, część lądu, zewsząd oblana wodą (f.); **w.** koralowa = powstała z gromadnej budowy polipników przez korale (fig.).

Wyspacerować się, nachodzić ś. do syta, naprzechadzać ś.

Wyspać się—*p. nied.* Wysypiać.

Wyspiarka, mieszkanka wyspy.

Wyspiarski, dotyczący mieszkańców wyspy.

Wyspiarz, mieszkaniec wyspy, człowiek rodem z wyspy.

Wyspiasty, obfitujący w wyspy.

Wyspina, mała, nędzna wyspa.

Wyspisko, ogromna, brzydka wyspa.

Wyspowaty, podobny do wyspy.

Wyspowiadać, wysłuchać spowiedzi; *przen.*, wysłuchać czyich zwierzeń, skłonić kogo do zwierzeń; **w.** ś., na spowiedzi wyznać wszystkie grzechy; *przen.*, **w.** ś.

przed kim=zwierzyć mu swe tajemnice.

Wyspowy, dotyczący wyspy.

Wysrebrzać, *dok.* Wysrebrzyć; posrebrzać w środku a. na całej powierzchni, zużywać na posrebrzanie; oświecać, oblewać jasnym blaskiem, jakby srebrem; **w. ś.**, być wysrebrzanym; *przen.*, nabierać blasku, t. j. być oblanym blaskiem jakby srebrnym.

Wyssać—*p. nied.* Wysysać.

Wystać—*p. nied.* Wystawać; **w. ś.**, nastać ś. do woli, zmęczyć ś. długim staniem; o płynach: stojąc, sklarować ś., odbyć fermentację; o wrzodach: uformować ś.

Wystały, który ś. wystał; o owocach: dojrzały; o płynach: sklarowany przez spokojne pozostawienie w jednym miejscu, nie świeżo zrobiony, sfermentowany należycie; o władzach umysłowych i wieku ludzkim: dojrzały, ukształcony, ustatkowany; o wrzodzie: uformowany należycie.

Wystarać się o co, staraniem uzyskać, otrzymać co.

Wystarczać, *dok.* Wystarczyć; być w takiej ilości, że więcej nie trzeba, że można zaspokoić wszelkie potrzeby i nie czuje ś. braku; **w.** komu, czemu = mieć dość siły, by coś wykonać, wydobywać czemu; **w-czy** tego=będzie dosyć, starczy; nie **w.**=będzie za mało; **w.** na co=tak wydawać, by nie zabrakło, tak łożyć, by na wszystko stawało; **w.** komu czego = dostarczać w ilości dostatecznej.

Wystarczyć – *p. nied.* Wystarczać.

Wystarzały, który przestarzał ś.; nie używany już dziś, przestarzały, wyszły z użycia: wyraz **w.** = archaizm; który przez czas nabrał pewnych przymiotów dodatnich: wino **w-e** = wytrawne, wystałe.

Wystarzeć (się), zestarzeć ś., osłabnąć przez starość; nabrać z czasem pewnych dodatnich przymiotów.

Wystawa, wystawienie, plac, otwarte miejsce, gdzie co wystawiają: **w.** w lesie=miejsce w lesie a. pod lasem, przeznaczone na skład drzewa; zgromadzenie dzieł sztuki, okazów naukowych, prób przemysłu w jednym miejscu dla oglądania ich przez publiczność: **w.** krajowa, powszechna, **w.** dzieł sztuki, obrazów, **w.** przemysłowa, hygieniczna, rolnicza, **w.** starożytności, etnograficzna, sportowa i t. p.; część budynku, wysunięta ku przodowi, ganek, przedsień, daszek wysunięty i t. p.; pochyłość stoku górskiego; **w.** u sukni=wyłoga, wyłożenie, zwłaszcza futrzane; przepych, pompa, parada, zbytek, okazałość, wysadzanie ś.; **w.** towarów = wystawianie, wywieszanie ich na widok publiczny; **w.** sklepowa=różne towary, rozłożone w oknie dla oglądania przez publiczność i zachęcanie jej do kupna; stać komu na **w-ie** = stać przed kim na widoku, być przedmiotem drwin, szyderstwa; **w.** sztuki teatralnej=wystawianie jej w teatrze i wszystko, co do tego należy: kostjumy, dekoracje, rekwizyty, maszynerja teatralna, wyreżyserowanie i t. p.

Wystawać, *dok.* Wystać; stać gdzie do pewnego terminu, do pewnego czasu, pędzić czas na staniu; pozostawać w pewnym miejscu, mimo przeszkód, mimo oporu, trwać na staniu; długo, cierpliwie stać, pozostawać w jakim miejscu; otrzymywać, wynajdywać co dzięki staniu; wysuwać ś., wytykać ś., wychodzić na zewnątrz, wyłaniać ś.; **w. ś.**, stojąc na miejscu, nie poruszając ś., wypoczywać należycie; męczyć ś.,

niecierpliwić ś. zbyt długim staniem; o owocach: dojrzewać na drzewie; o wrzodzie: formować ś. należycie, pozostając nieporuszonym; o płynach: klarować ś. przez długie stanie, odbywać fermentację; w *wyraż.*: wystaw sobie = przedstaw sobie, pomyśl; *przen.*, o władzach duchownych, o charakterze, o wieku człowieka: formować ś., dojrzewać, kształcić ś., dochodzić do równowagi wewnętrznej, do ustatkowania z biegiem czasu.

Wystawca, kupiec, fabrykant, który prezentuje swoje wyroby, towary na wystawie publicznej, eksponent; **w.** wekslu=umieszczający na pierwszej stronie weksla swój podpis, obowiązujący do zapłaty a. gdy ciągnie na kogo innego, który ma zapłacić.

Wystawczyni, forma żeńska od Wystawca.

Wystawiać, *dok.* Wystawić; wynosząc, wydobywać co ze środka, stawiać co, wykładać, wywieszać na widoku; **w.** kogo co na co, narażać: **w.** na śmiech, na niebezpieczeństwo, na sztych; **w.** co wysuwać, wytykać co na zewnątrz, tak aby sterczało, wychodziło poza obręb czego; **w.** budynek=budować, wznosić; **w.** wojsko, pułk= zbierać i uzbrajać własnym kosztem; przedstawiać co w obrazie zmysłowym, wyobrażać, reprezentować, malować, określać, opisywać co w dziele sztuki a. za pomocą mowy lub pisma; **w.** sobie co, przedstawiać sobie w duchu, imaginować, wyobrażać sobie, tworzyć sobie w wyobraźni obraz czego, pojęcie o czym; przedstawiać co w sposób świetny, olśniewający wspaniałością; wywyższać, nagradzając; **w.** zwierza (o wyżle) = natrafiwszy na zwierzynę, stawać i dawać znak myśliwemu; wypędzać, ruszać zwierza z kniei; **w.** kwit, weksel, rachunek = pisać go, wypisywać według pewnych form ustalonych; **w.** komu co przed oczy = unaoczniać, uzmysławiać; unieśmiertelniać chełpliwie, wynosić, wsławiać; **w.** obraz, towar=posyłać go na wystawę; **w.** sztukę teatralną=przygotowywać ją do grania w teatrze, uczyć aktorów, przysposabiać kostjumy, dekoracje, rekwizyty i t. p.; **w. ś.,** wysuwać ś., sterczeć, wysadzać ś. na co; popisywać ś. chełpliwie, wysadzać ś. z czym, chcieć olśnić, zadziwić czym.

Wystawiciel, ten, który co wystawia a. wystawił, wystawca.

Wystawka, mała wystawa; niewielki ganek przed domem.

Wystawnie, *przysł.*, wspaniale, okazale, bogato, rozrzutnie.

Wystawność, pompa, okazałość, przepych, parada, zbytek.

Wystawny, dający ś. wystawić, wyobrażalny; wysoko zbudowany, wyniosły, wysoki, wydatny; zbytkowny, okazały, wspaniały, pompatyczny, paradny, pyszny; dumny, zarozumiały, chełpliwy.

Wystąpić—*p. nied.* Występować.

Wystąpienie, *rzecz.* od Wystąpić; występ sceniczny, debiut.

Wystemplować, wycechować stemplem, stempel wycisnąć.

Wysterczać, wystawiać, wysuwać, wytykać; usuwać, rugować, wypychać, wyrzucać skąd, wyłączać od czego.

Wysterczeć—*p.* Wysterkać.

Wysterkać, *dok.* Wysterczeć, Wysterknąć; wysuwać ś. z czego, stercząc uwydatniać ś., stercząc wychodzić na zewnątrz.

Wysterknąć—*p. nied.* Wysterkać.

Wystękać—*p. nied.* Wystękiwać.

Wystękiwać, *dok.* Wystękać, Wystęknąć; wyrażać za pomocą stękania, wydawać co stękając; stękaniem wyjednywać; wygłaszać,

wyśpiewywać co stękając, to jest niewprawnie, niezdarnie, nieumiejętnie, ledwo co wypowiadać.

Wystękнąć—*p.nied.* Wystękiwać.

Występ, występowanie, wystąpienie; miejsce, którędy ś. występuje, wychodzi, wyjście; część wystająca czego, to, co występuje, sterczy; wystąpienie z czym przed publicznością, przedstawienie ś.; przestępstwo, występek, wina, grzech, zbrodnia.

Występca, Występnik, ten, który popełnił jakiś występek, winowajca, przestępca, grzesznik, zbrodniarz.

Występek, przestępstwo, wina, grzech, zbrodnia.

Występiować—*p.* Wystemplować.

Występnica, forma żeńska od Występnik.

Występnie, *przysł.*, wbrew prawu, przestępnie, grzesznie.

Występnik—*p.* Występca.

Występność, właściwość, cecha tego, co jest występne; wszystkie występki, dokonane przez kogo w pewnym czasie.

Występny, winny przestępstwa, dopuszczający ś. występków, grzeszny, zbrodniczy; wbrew prawu a. moralności popełniony, nieetyczny.

Występować, *dok.* Wystąpić; stąpając, kroczyć, wychodzić, wysuwać ś. ze środka czego na zewnątrz; *przen.*, w. w czym, dopuszczać ś. występku, grzeszyć, zbaczać z drogi obowiązku i moralności, wykraczać, naruszać prawo, zasadę etyczną i t. p.; ukazywać ś. na powierzchni czego, wydobywać ś., wyciekać, wypływać na wierzch; wystawać, sterczeć, wychodzić na zewnątrz; wysadzać ś., wystawiać ś., czynić coś z przepychem, ze zbytkiem, z okazałością, popisywać ś. z czym; w. przeciwko komu=wyruszać na bitwę z nim, postanawiać stoczyć z nim walkę, zetrzeć ś. z nim; w. z klasztoru, z wojska, ze służby=usuwać ś., wychodzić ze stanu, do którego ś. przedtym należało; w. ze stowarzyszenia, z komitetu i t. p. = przestawać być członkiem, wypisywać ś., wykreślać ś.; o wodzie: w. z brzegów, z koryta=wylewać, wzbierać, zalewać; *przen.*, przechodzić granice umiarkowania; w. z kluby, z kresu, z rysy = wypadać z porządku, wpadać w nieład, dezorganizować ś.; w. na widok=ukazywać ś., dawać ś. widzieć; w. na scenie, na estradzie, na arenie, w teatrze, w cyrku=popisywać ś. ze swoją umiejętnością a sztuką przed widzami; w. w roli pośrednika, swata i t. p.=brać na siebie obowiązki pośrednika itp.; wysadzać ś. na co: w. z obiadem =dawać obiad wystawniejszy dla gości; w. z mową, z toastem=wypowiadać, wygłaszać; w. z projektem=przedkładać go; w. z wnioskiem=formułować go; w. do boju=stawać do boju.

Wystoperczać, *dok.* Wystoperczyć; wysuwać, wyciągać.

Wystopniować, wykształcić stopniując, oznaczyć, określić stopniami.

Wystorczyć, Wystroszyć, Wystrożyć, uczynić sterczącym, najeżyć, nastroszyć w górę; w. ś., nastroszyć ś., najeżyć ś., stanąć do góry.

Wystosować, wykonać stosownie, ułożyć: w. pismo=napisać odezwę, upomnienie ś., napomnienie, polecenie.

Wystrajać, *dok.* Wystroić; ubierać, stroić bardzo ozdobnie, aż do przesady; stroić instrument muzyczny a. kilku instrumentów należycie; w. ś., stroić ś., ubierać ś. przesadnie.

Wystraszać, *dok.* Wystraszyć; strasząc oddalać, wypędzać, wy-

ganiać, wypłaszać; **w. co**=groźbą, strachem zniewalać kogo do czego, przymuszać.

Wystrofować, napomnieć słowami karcącemi, zrobić uwagę co do postępowania.

Wystroić—*p. nied.* Wystrajać.

Wystrugać—*p. nied.* Wystrugiwać.

Wystrugiwać, *dok.* Wystrugać; strugać wewnątrz i wyrzucać części zestrugane; strugając po całej powierzchni, wygładzać, wykańczać co za pomocą strugania.

Wystrychać, *dok.* Wystrychnąć; strychując, trąc po powierzchni, wygładzać, wyrównywać, polerować; ubierać przesadnie, zbytkownie, wystrajać; wystawiać kogo na śmieszność, oszukawszy go, wywiódłszy w pole: wystrychnąć kogo na dudka, na kpa=drwić z niego, oszukawszy go, ośmieszać; przedstawiać w obrazie, odmalowywać; **w.** kogo skąd = wypędzać, rugować; wynosić ś., strzelać, bnjać w górę, wyrastać; **w. ś.,** wystrajać ś., ubierać ś. w sposób przesadny i śmieszny, wysadzać ś. w stroju; narażać ś., wystawiać ś. na śmieszność przez niedorzeczne, niezręczne postępowanie: wystrychnąć ś. na dudka, na kpa.

Wystrychnąć—*p. nied.* Wystrychać.

Wystrzał, wystrzelenie, wyładowanie ś. nabitej broni palnej, strzał; każde wogóle wyładowanie ś. nagle nagromadzonej energji fizycznej, połączone z hukiem: **w.** elektryczny, **w.** chemiczny.

Wystrzec się—*p. nied.* Wystrzegać się.

Wystrzegać się, *dok.* Wystrzec ś. kogo, czego, unikać, strzec ś., być ostrożnym, chronić ś., nie chcieć ś. narażać na co, nie chcieć mieć nic wspólnego z kim a. czym.

Wystrzelać, wypotrzebować, zużyć wszystko na strzelanie: **w.** proch, kule, strzały; nadwerężyć, zniszczyć przez długie strzelanie; pozabijać wszystkich, strzelając do nich po kolei; **w. ś.,** pozabijać ś. nawzajem kulami, strzałami i t. p.; **w. ś.** z kim, odbyć z nim pojedynek na broń palną.

Wystrzelać, *dok.* Wystrzelić; wypróżniać broń palną albo łuk, wyrzucając z niej pocisk, ładunek; wyrzucać pocisk z broni palnej a. z łuku; o broni: wyrzucać z siebie pocisk; wybijać pociskiem z broni palnej a. z łuku; strzelać z broni palnej a. z łuku; o płynach: wytryskać, wyciekać w górę przez otwór; wyrastać szybko i wysoko, górować wzrostem nad innemi; wybiegać, wyskakiwać nagle.

Wystrzelić—*p. nied.* Wystrzelać.

Wystrzępiać, *dok.* Wystrzępić; robić strzępy po brzegach tkaniny; wysnuwać, wyciągać nici z brzegu tkaniny; **w. ś.,** stawać ś. strzępiastym po brzegach; o nici: wysuwać ś. z brzegu tkaniny.

Wystrzyc—*p. nied.* Wystrzygać.

Wystrzygać, *dok.* Wystrzyc; nożyczkami wycinać, wykrawać; za pomocą nożyczek nadawać jaki kształt; **w. ś.,** być wystrzyganym.

Wystrzykać, *dok.* Wystrzyknąć; gwałtownie wyciskać, wypychać płyn jaki przez wązki otwór; wylewać ś. wązkim otworem, wytryskać.

Wystrzykiwać—*p.* Wystrzykać.

Wystudzać, *dok.* Wystudzić; czynić, że co wystygnie, ochłodnie; ostudzać, ochładzać.

Wystukiwać, *dok.* Wystuknąć; stukać od czasu do czasu; stukając, wybijać, wywalać; stukaniem wyrażać, dawać znać, porozumiewać ś.; stukając, wywoływać kogo, wypukiwać; za pomocą stukania dochodzić źródła i rodzaju choroby, wypukiwać, opukiwać.

Wystuknąć—*p. nied.* Wystuki-

wać; *przen.*, wymóc co na kim, zniewolić kogo do czego.

Wysturkać—*p.* Wyszturchać.

Wystygać, *dok.* Wystygnąć; chłodnąć, ostygać, stawać się chłodnym.

Wystygły, całkiem ostygły, wystudzony, zimny.

Wystygnąć—*p. nied.* Wystygać.

Wystylizować, napisać pięknym stylem, wogóle pięknie napisać; wyrysować stylowo, jako ornament, jakiś motyw roślinny a. zwierzęcy i t. p.

Wysuć, wysypać; nasypać wysoko.

Wysunąć—*p. nied.* Wysuwać.

Wysupłać, wywikłać, wyplątać z zagmatwania.

Wysuszać, *dok.* Wysuszyć; czynić, aby coś stawało się suchym, wystawiając na działanie wysokiej temperatury, wiatru, pozbawiać części wilgotnych, suszyć, osuszać; czynić chudym, wychudłym, pozbawiać ciała, wychudzać; zanadto piec, przepiekać i przez to czynić zbyt suchym i twardym; *żart.*, wychylać kieliszki trunku do ostatniej kropli, pić dużo trunku i ze smakiem.

Wysuszyciel, człowiek, który wysusza.

Wysuszyć—*p. nied.* Wysuszać.

Wysuwać, *dok.* Wysunąć; posuwając, wyciągać co ze środka czego, wydobywać, sunąć z miejsca, wytykać, sunąć poza obręb czego, na zewnątrz; suwając, wysypywać, wygarniać jakieś ciało sypkie; **w. się**, posuwając się, wydobywać się, wydostawać się ze środka czego, wytykać się, sunąć się na zewnątrz czego; sunąć się, wysypywać się z wewnątrz czego; *przen.*, zjawiać się, posuwiście wychodzić, wyjeżdżać, wychodzić tłumnie; *przen.*, zabierać jakieś wybitniejsze stanowisko społeczne, odznaczać się; wychodzić skąd cicho, niepostrzeżenie.

Wysuwalny, dający się wysuwać i wsuwać.

Wysuwka, część przyrządu, dająca się wysuwać.

Wyswabadzać—*p.* Wyswobadzać.

Wyswarzyć, swarem wymóc; **w. się**, naswarzyć się, wykłócić się do woli.

Wyswatać, doprowadzić do skutku, zaproponować ożenienie się z upatrzoną kobietą a. wyjście za mąż za upatrzonego; **w. się**, pozwolić się ożenić a. wydać kobietę za mąż.

Wyswobadzać, Wyswabadzać, *dok.* Wyswobodzić; przywracać swobodę, czynić swobodnym, wyzwalać, uwalniać, wybawiać; **w.** z niewoli, z poddaństwa, z zależności; **w. się**, odzyskiwać swobodę, wyzwalać się, uwalniać się.

Wyswobodziciel, człowiek, który wyswobadza, wybawca, zbawiciel, zbawca.

Wyswobodzicielka, forma żeńska od Wyswobodziciel.

Wyswobodzić—*p. nied.* Wyswobadzać.

Wysworować—*p. nied.* Wysworowywać.

Wysworowywać, Wysforowywać, *dok.* Wysworować, Wysforować; uwalniać psy ze swory, spuszczać ze swory; popuszczać cugli koniowi, wypuszczać go; *przen.*, przestawać hamować, dawać wolę postępowania według upodobania: **w.** język=zaczynać mówić niestworzone rzeczy; protegować, promować kogo na wyższe stanowisko, na lepszą posadę; **w.** kogo skąd=wypędzać, wyganiać, rugować; **w. się**, wymykać się, wysuwać się naprzód; rzucać się obces, napadać gwałtownie na kogo.

Wysychać, *dok.* Wyschnąć; tracić cząstki wilgotne przez oddziaływanie wysokiej temperatury i suchego powietrza; o płynie: znikać przez ulatnianie się cząste-

czek, ulatniać ś.; o zbiorowisku wody: zmniejszać ś. w swej objętości przez ulatnianie ś. cząsteczek; o roślinie: zamierać, więdnąć przez brak wilgoci dostatecznej; tracić ciało, opadać z ciała, chudnąć.

Wysycić, nakarmić, nasycić.

Wysylabizować, sylabizując przeczytać z trudem.

Wysyłać, *dok.* Wysłać; posyłać, polecać wyjść, wyjechać, kazać udać ś. dokąd, wyprawiać; **w.** co, polecać komu zawieźć a. zanieść co skąd, posyłać, ekspedjować.

Wysyłka, to, co dokąd wysyłają, posyłka, przesyłka.

Wysyp, Wysypisko, nasyp, powstały od sypania, wyrzucanie ziemi na jedno miejsce, np. piaszczyste wzgórze nad rzeką, nad morzem, piasek, żwir, przez wodę naniesiony.

Wysypać—*p. nied.* Wysypywać.

Wysypczak, motyl z podrzędu miernikowców, z rodziny drzewiniaków.

Wysypiać się, *dok.* Wyspać ś.; używać snu w dostatecznej mierze dla wywczasowania ś., odpoczywać śpiąc; dogadzać sobie spaniem.

Wysypisko—*p.* Wysyp.

Wysypka, to, co ś. wysypuje z wnętrza na wierzch; chorobliwe utwory, zjawiające ś. na skórze całego ciała w postaci plam, strupków, pęcherzyków, ropni i t. p.; w *bot.*, gatunek trawy.

Wysypywać, *dok.* Wysypać; sypać co ze środka czego, wyrzucać, wypuszczać jakie ciało sypkie; rozsypywać przez niezręczność, nieostrożność; sypiąc, pokrywać całą powierzchnię czego czymś sypkim; posypywać wszędzie po wierzchu czego jakieś ciało sypkie; napełniając ziemią, uncestwiać: **w.** dół, rów; sypiąc, tworzyć, wznosić, nasypywać; **w.** wał, groblę; *przen.*, marnować, trwonić, marnotrawić; **w. ś.**, o ciele sypkim, o znacznej ilości drobnych przedmiotów: sypać ś., wypadać gromadnie, wylatywać, sypiąc ś.; *przen.*, wychodzić, wybiegać tłumnie, jakgdyby sypiąc ś.; o krostach, o wysypce: ukazywać ś. na powierzchni ciała; ukazywać ś. nad powierzchnią czego, wyrastać: zboże **w-uje ś.**= ziarno wypada z kłosów; wąs **ś. w-uje**=zaczyna rosnąć.

Wysys, wysysanie, wyssanie; owad z rzędu dwuskrzydłych, kosmatych.

Wysysać, *dok.* Wyssać; wydobywać, wyciągać części płynne z czego a. jakiś płyn wargami a. innym przyrządem ssącym, np. trąbką, jak owady, ryjkiem itp.; wydobywać z czego części płynne innym sposobem, np. za pomocą działania wysokiej temperatury; **w.** kogo, co, pozbawiać mleka a. wogóle zawartego płynu przez ssanie; wysilać, wycieńczać, osłabiać przez ssanie; *przen.*, wyzyskiwać; *przen.*, wyciskać, wydobywać co od kogo przemocą a. chytrością, wyłudzać; **w.** co z mlekiem matki=mieć co, jako cechę wrodzoną; z palca to wyssał=zmyślił, wymyślił coś nie istniejącego.

Wyszachrować, szachrajstwem co uzyskać, w sposób nieuczciwy otrzymać.

Wyszacować, stronnie sądząc, nie zostawić poczciwej nitki na kim.

Wyszafować, szafując wydać, rozdając wyczerpać, ekspensować; wypotrzebować, zużyć bez umiarkowania.

Wyszalbierzyć, Wyszalbierować, szalbierstwem uzyskać, wyłudzić, wyszachrować, wydrwić.

Wyszaleć się, naszaleć ś. dowoli, przestać szaleć.

Wyszalić, wymusić, wymóc szalonemi postępkami.

Wyszamerować, otoczyć szamerunkiem, ozdobić; obmówić kogo, oczernić, nagadać co o kim.

Wyszamotać, szamotaniem zmordować; szamocąc ś., wyrwać, wydrzeć z rąk czyich.

Wyszargać, uszargać, ubłocić, uwalać całkowicie; **w. ś.**, zawalać ś., prowadzić życie niemoralne, rozpustne.

Wyszarpać—*p. nied.* Wyszarpywać; **w.** kogo=zmęczyć go, zmordować, szarpiąc ś. z nim.

Wyszarpnąć—*p. nied.* Wyszarpywać.

Wyszarpywać, *dok.* Wyszarpać, Wyszarpnąć; szarpiąc, targając wyrywać; **w. ś.**, wyrywać ś., targać ś., mocować ś., bić ś. z kim.

Wyszarzać, szarzaniem wytrzeć, zużyć; **w. ś.**, wytrzeć ś., zrobić ś. szarym, zużytym; ocierając ś. o ludzi niemoralnych, łotrów i t. p., zbrudzić ś. moralnie.

Wyszastać—*p. nied.* Wyszastywać.

Wyszastywać, *dok.* Wyszastać; wydawać nadmiernie pieniądze, mienie, zużywać nieoględnie, rozrzucać; wypędzać hałaśliwie; **w. ś.** z czego, tracić, wydawać co w nadmiernej ilości; tracić zdrowie, wycieńczać ś., włóczyć ś. po świecie.

Wyszczebiotać, szczebiotaniem wyrazić, wyświergotać, wypaplać.

Wyszczególniać, *dok.* Wyszczególnić; wykładać, wyjaśniać, wyłuszczać, wymieniając, wyliczając wszystkie szczegóły po porządku; wydzielać ś., wyróżniać ś., odznaczać ś. czym, stawać ś. szczególnym.

Wyszczekać—*p. nied.* Wyszczekiwać; **w. ś.**, naszczekać ś. do woli.

Wyszczekaniec, człowiek, umiejący ś. dobrze wysłowić, wymowny, zwłaszcza kłócąc ś., dysputując z kim.

Wyszczekany, *imiesł.* od Wyszczekać; wyrażony szczekaniem; umiejący dużo gadać, zwłaszcza złośliwie, wygadany, wymowny.

Wyszczekiwać, *dok.* Wyszczekać; wyrażać szczekaniem; szczekaniem wyganiać, wypędzać; szczekając, jak pies, wygadywać, wypowiadać, wykrzykiwać; obgadywać kogo, obmawiać; szczekaniem wymuszać.

Wyszczepać—*p. nied.* Wyszczepywać.

Wyszczepywać, *dok.* Wyszczepać; za pomocą odszczepywania wyjmować co z czego.

Wyszczerba, szczerba, zrobiona w czym; *przen.*, szkoda, strata.

Wyszczerbiać, *dok.* Wyszczerbić; robić szczerbę w czym przez wyłamanie, odłamanie cząstki a. cząstek u brzegu; **w. ś.**, dostawać szczerb.

Wyszczerzać, *dok.* Wyszczerzyć; wysuwać, wytykać na zewnątrz, ukazywać z ukrycia: **w.** zęby=ukazywać je, otwierając usta; *przen.*, śmiać ś., uśmiechać ś. zalotnie; **w.** oczy = wytrzeszczać je; **w. ś.**, wysuwać ś., wytykając ś., ukazywać ś. na zewnątrz czego.

Wyszczuć — *p. nied.* Wyszczuwać.

Wyszczupka, roślina z rodziny krzyżowych.

Wyszczuplać, czynić zupełnie szczupłym, ujmować, zmniejszać.

Wyszczuwać, *dok.* Wyszczuć; szczując psami, wystraszać, wypędzać, wyganiać.

Wyszczykać, Wyszczyknąć, szczykając, chwytając palcami, dziobem i t. p. jedno po drugim, powyrywać, pozrywać; szczykając, wydostać, wydobyć.

Wyszczykiwać — *p. dok.* Wyszczykać.

Wyszczyniać, *dok.* Wyszczynić; wychylać, wysadzać, wysuwać, wytykać z pod czego.

Wyszczypać, szczypiąc wyrwać, urwać; **w.** kogo, mocno i dużo go szczypać.

Wyszeptać—*p. nied.* Wyszeptywać; **w. ś.**, naszeptać ś. dowoli.

Wyszeptywać, *dok.* Wyszeptać; wypowiadać co szeptem; wydawać tajemnicę; szepcząc tajemnicze zaklęcia, wypędzać z kogo chorobę; **w. ś.**, tracić siły, chudnąć; **w. ś.** z pieniędzy=wydawać je nadmiernie, tracić je do ostatka.

Wyszkalować, zupełnie oszkalować, oczernić.

Wyszlakować, wynaleźć po śladach, wytropić, wyśledzić.

Wyszlamować, szlam wybrać z czego, oczyścić co ze szlamu.

Wyszlichtować, wysmarować tkaninę szlichtą, klejem tkackim.

Wyszlifować, szlifując wyostrzyć, wygładzić; szlifując nadać pewien kształt.

Wyszłochać, szłochając wypowiedzieć; szłochaniem wyjednać, wypłakać; **w. ś.**, wypłakać ś., naszłochać ś. aż do zmęczenia.

Wyszłapać, szłapiąc wydeptać, wygnieść; **w.** konia = przełożyć nogę, którą zaszłapił, wyszłapić.

Wyszmalcować—*p.* Wysmalcować.

Wyszmelcować, dać na melalu szmelc, t. j. powłokę, zabezpieczającą od rdzewienia, pokryć szmelcem.

Wysznurować, uwolnić ze sznurów, odwiązać, rozwiązać, wywikłać zdejmując sznury; sznurami obwiązać; **w.** usta=zacisnąć; **w. ś.**, sznurkami, sznurówką ścisnąć ś., wyprostować ś.

Wyszorować, szorując, myjąc, trąc wyczyścić; szorując, trąc, zrobić dziurę, przetrzeć.

Wyszpaczkować, szpaczkując wygadać, wypaplać.

Wyszpecić, uczynić szpetnym, oszpecić.

Wyszperać, szperając wynaleźć, przetrząsając odszukać; czyniąc poszukiwania, odkryć co, dojść czego.

Wyszpiegować, szpiegując odkryć, wykryć co, wyśledzić co, wywiedzieć ś. o czym, dojść czego szpiegowaniem.

Wyszpilować, szpilkami naznaczyć, zaznaczyć; w wielu miejscach nakłóć, ukłóć.

Wyszprycować, za pomocą szprycki wypuścić jaki płyn; szprycując pokryć a. oczyścić co.

Wyszrotować, wyrznąć szrot, kawał czego ze środka (np. mięsa).

Wyszrubować—*p.* Wyśrubować.

Wyształfirować (się), wystroić (ś.), wymuskać (ś.) starannie, ozdobnie, śmiesznie, do przesady.

Wysztukować, z odpowiedniego materjału, z kawałków rozmaitych, co zestawić, uszyć; sztukami, kawałkami nadstawić, uzupełnić, wyłatać.

Wyszturchać, Wysturkać, Wyszturchnąć, Wysturknąć, szturchając wypchnąć, szturchańcami wyprzeć; naszturchać ś. kogo; **w. ś.**, zmęczyć ś. szturchając nawzajem jeden drugiego.

Wyszturmować, szturmem wyprzeć, wyrugować przemocą, gwałtem; natrętnością, wymóc, wymusić.

Wysztychować, sztychując wyrysować, rylcem zrobić rysunek na metalu; napisać pięknie i starannie.

Wyszukać—*p. nied.* Wyszukiwać.

Wyszukanie, *przysł.*, starannie aż do przesady, z przesadną ozdobnością.

Wyszukaność, cecha tego, co jest zbyt wyszukane.

Wyszukany, *imiesł.* od Wyszukać; z przesadną starannością zrobiony, przesadnie ozdobny, wymyślny, wytworny, wyrafinowany, wykwintny, nienaturalny.

Wyszukiwać, *dok.* Wyszukać;

długo szukać, usilnie poszukiwać; po długim szukaniu znajdywać, wynajdywać.

Wyszumieć, przestać szumieć, naszumieć ś. dostatecznie; ukończyć, odbyć fermentację, wyburzyć ś.; o trunku: wywietrzyć z głowy; *przen.*, przestać szumieć, pozbyć ś. szumu z głowy; młode wino a. piwo musi **w.** = młodzież musi ś. wyhulać, nim ś. ustatkuje; **w. ś.**, wytrzeźwić ś.; *przen.*, przyjść do równowagi po hulankach, szumnym życiu, ustatkować ś., uspokoić ś.

Wyszumować—*p. nied.* Wyszumowywać.

Wyszumowywać, *dok.* Wyszumować; usuwać szumowiny, oczyszczać z szumowin; **w. ś.**, być wyszumowywanym.

Wyszwarcować, czernidłem dobrze natrzeć, pofarbować na czarno: **w.** wąsy, buty.

Wyszybować, szybując wysunąć, wyprowadzić; **w. ś.**, wzbić ś. w górę, wylecieć.

Wyszycie, to, co na czym szyciem zrobiono, igłą i nitką wyrobiono, jakieś ozdoby, hafty.

Wyszyć—*p. nied.* Wyszywać.

Wyszydzać, *dok.* Wyszydzić; szydzić z kogo zjadliwie, z natrząsaniem ś., naśmiewać ś. z kogo, z czego.

Wyszynk, sprzedaż napojów, trunków przez szynkarza.

Wyszynkować — *p. nied.* Wyszynkowywać.

Wyszynkowywać, *dok.* Wyszynkować; wyprzedawać trunki; o naczyniu: szynkując wypróżniać.

Wyszyplać, *dok.* Wyszypleć; skubiąc wyrywać, wyskubywać.

Wyszywać, *dok.* Wyszyć; szyjąc wyrabiać na czym jakie ozdoby, figury; **w.** czym, pokrywać, wykładać i przyszywać to, czym ś. co pokrywa; zużywać wszystkie nici, lub to, czym ś. szyje.

Wyszywanie, *rzecz.* od Wyszywać; ozdoba wyszywana na tkaninie, na ubraniu, wyszycie, haft.

Wyszywanka *p.* Wyszywanie.

Wyszywka—*p.* Wyszywanie.

Wyścibiać (się), Wyściubiać (się), *dok.* Wyścibić (ś.), Wyściubić (ś.); wysuwać (ś.), wychylać ś.), wytykać (ś.), wystawać, wydostawać (ś.) nieco na zewnątrz.

Wyścielać, Wyścielać, *dok.* Wysłać; kłaść warstwę czego, np. włosa, pierza, waty i t. p., aby co zrobić miękkiem; rozścielać co na jakiej powierzchni.

Wyścielka, to, czym wysłano jakąś rzecz; to, co ś. czym wyścieła, przykrycie.

Wyścig, bieg dwu a. więcej osób, zwierząt po jednej drodze, z których każde pragnie prześcignąć, uprzedzić inne; prześciganie ś., ubieganie ś. o pierwszeństwo, o zwycięstwo: **w.-i** konne, **w.-i** cyklistów, **w.-i** samochodowe i t. p.; iść na **w.-i** = ścigać ś.; **w.-iem**, na **w.**, na **w.-i** = w zawody, chcąc wyścignąć, wyprzedzić jeden drugiego.

Wyścigać, *dok.* Wyścignąć; biec za biegnącym, by go wyprzedzić; dościgać, dopędzać; **w. ś.**, usiłować, wyprzedzić ś. wzajemnie, iść w zawody, na wyścigi.

Wyścinać, pościnać, powycinać całą ilość czego.

Wyślabizować—*p.* Wysylabizować.

Wyślakować—*p.* Wyszlakować.

Wyśledzać, *dok.* Wyśledzić; śledząc znajdywać, wynajdywać, odkrywać, dochodzić.

Wyśledziciel, człowiek, który wyśledza, wywiadowca, szpieg.

Wyślepiać, *dok.* Wyślepić; **w.** oczy = męczyć, nużyć zbyt natężonym przypatrywaniem ś.; **w.** co=odczytywać, rozpoznawać natężeniem wzroku, dopatrywać z trudnością.

Wyślęczać, *dok.* Wyślęczeć, Wyślęczyć; ślęcząc, pilnie pracując, wynajdywać co z trudem, odrabiać z trudem, wykończać co.

Wyślicznić, *dok.* Wyślicznić; czynić ślicznym, upiększać, ozdabiać; **w. ś.,** stawać ś. ślicznym.

Wyśliniać, *dok.* Wyślinić; wyrzucać co ze śliną.

Wyślizgać, trąc, pocierając, wygładzać, uczynić ślizkim; **w. ś.,** naślizgać ś. dowoli.

Wyślizgać się, *dok.* Wyślizgnąć ś., Wyślizgnąć ś.; wymykać ś., wysuwać ś. przez to, że ś. jest ślizkim; *przen.*, wyzwalać ś., wymykać ś. zręcznie, wykręcać ś. z niebezpieczeństwa; wyślizgnąć ś. z sideł=wyplątać ś. zręcznie; wyślizgnęło mi ś. słówko = powiedziałem nieostrożnie; majątek wyślizgnął mu ś. z rąk=stracił go.

Wyślizgiwać—*p.* Wyślizgać.

Wyślizgnąć się, Wyślizgnąć się—*p. nied.* Wyślizgać się.

Wyśliż, owad z rzędu dwuskrzydłych, komorowatych.

Wyśmiać—*p. nied.* Wyśmiewać.

Wyśmiardnąć, stracić smród, przestać śmierdzieć.

Wyśmiech, pośmiewisko.

Wyśmienicie, *przysł.*, doskonale, przewybornie, pysznie, znakomicie.

Wyśmienitość, właściwość rzeczy wyśmienitej.

Wyśmienity, przewyborny, znakomity, doskonały, pyszny.

Wyśmiewać, *dok.* Wyśmiać; śmiechem, słowami, minami, giestami wytykać wady, ułomności, śmieszne strony osoby a. rzeczy; wystawiać na pośmiech, podawać na pośmiewisko, wyszydzać w opisie, w obrazie, w opowiadaniu; **w. ś.,** drwić z kogo, z czego, przedrwiwać, naigrawać ś., naśmiewać ś.

Wyśmiewca, ten, który kogo a. co wyśmiewa, szyderca.

Wyśnić—*p. nied.* Wyśniwać.

Wyśnieć, wyronić, zgubić.

Wyśnienie, *rzecz.* od Wyśnić; marzenie senne, senne widziadło; sprawdzenie ś. snu.

Wyśnieżać, *dok.* Wyśnieżyć; czynić białym jak śnieg.

Wyśniwać, *dok.* Wyśnić; czerpać, brać co z marzeń sennych; wysnuwać coś w marzeniu, urajać; przepowiadać co komu we śnie; ziszczać to, co ś. śniło; **w. ś.**=ukazywać ś. we śnie, wyjawiać ś. we śnie; wymarzać ś., urajać ś. we śnie; o marzeniu sennym: ziszczać ś. w rzeczywistości.

Wyśpiech, pośpiech w przygotowaniach.

Wyśpieszać, *dok.* Wyśpieszyć; przygotowywać, przysposabiać z pośpiechem.

Wyśpiew, wesoły śpiew.

Wyśpiewać — *p. nied.* Wyśpiewywać; odśpiewać co, jaką pieśń; powiedzieć co tajnego pod przymusem; **w. ś.,** nasycić ś., zmęczyć ś. śpiewem.

Wyśpiewywać, *dok.* Wyśpiewać; odzywać ś. śpiewem, śpiewać czas jakiś; wysławiać, uwielbiać, wychwalać śpiewem, chwałę czyją śpiewać, wyrażać śpiewem; **w.** kogo, co, przedstawiać, określać w śpiewie, śpiewać; śpiewać co do końca, przedstawiać w śpiewie całkowicie; śpiewem uzyskiwać, śpiewaniem wyjednywać; wyjawiać, wydawać, wygadywać tajemnicę.

Wyśrubować — *p. nied.* Wyśrubowywać.

Wyśrubowywać, *dok.* Wyśrubować; odkręcając gwinty, wyjmować co; **w.** cenę czego= podnosić cenę czego, podnosić wartość nad miarę; przesadzać w ocenianiu czego; **w. ś.,** być wyśrubowywanym, podnoszonym.

Wyświadczać, *dok.* Wyświadczyć; wykazywać świadectwem,

dowodami; udowadniać, stwierdzać dowodami, że tak jest, a nie inaczej; **w.** kogo, świadczyć na jego korzyść, usprawiedliwiać, oczyszczać z zarzutu swoim świadectwem; poświadczać, zaświadczać, okazywać; **w.** kogo = powoływać go na świadka, świadczyć ś. nim dla stwierdzenia słuszności swojej sprawy, na swoje usprawiedliwienie; **w.** co komu, wyrządzać, czynić co, dokonywać czego na czyją korzyść: **w.** komu honor, usługę, łaskę, dobrodziejstwo; **w. ś.**, być wyświadczanym, świadczyć o samym sobie, stwierdzać prawdę czego.

Wyświadczyć — *p. nied.* Wyświadczać.

Wyświdrować, świdrując zrobić, wywiercić dziurę; wydobyć część czego za pomocą świdra; **w.** cenę czego=podnosić w cenie, w wartości, wyśrubować.

Wyświecać, *dok.* Wyświecić; wypuszczać, wydzielać z siebie, jako światło, jako promienie świetlne, wypromieniać; wydobywać na światło, wyjawiać, czynić oczywistym, nie ulegającym żadnej wątpliwości; **w.** kogo, co, ukazywać w jaśniejszym świetle, jasno wytykać; **w.** kogo skąd=wypędzać, wyganiać sromotnie w jasny dzień, wobec zgromadzonego ludu, wywoływać; **w.** kartę = oznaczać ją, jako kozerę, t. j. atut; **w.** przed ludźmi czym=popisywać ś. czymś nagannym; **w. ś.**, stawać ś. jawnym, oczywistym, nie ulegającym żadnej wątpliwości.

Wyświeceniec, wygnaniec, wywołaniec, banita.

Wyświegotać, świegotaniem wyrazić; świegocąc wydać, wypaplać, wygadać; świegotaniem wymóc, wymusić.

Wyświęcać, *dok.* Wyświęcić; udzielać komu sakramentu kapłaństwa, poświęcać z odpowiedniemi ceremonjami kościelnemi na urząd kapłański; wyzuwać z kapłaństwa, pozbawiać święceń; **w.** kartę = naznaczać ją, jako świętną, t. j. atut; **w. ś.**, otrzymywać święcenia kapłańskie; ukazywać ś. w postaci świątecznej; o kartach: być wyznaczanym jako atut.

Wyświst, wyświstanie, wygwizdanie; szyderstwo wyrażone świstem.

Wyświstać, wyrazić coś świstem, wygwizdać; świszcząc okazać pogardę komu, świstaniem wyszydzić; **w. ś.**, nasycić ś., zmęczyć ś. świstaniem.

Wytaborować, wyruszać taborem; utaborować wysoko.

Wytaczać, *dok.* Wytoczyć; tocząc, wyciągać, wydostawać na zewnątrz; wytykać, wysuwać; wyprowadzać tłumnie, wywodzić gromadnie; sprawiać, że płyn jakiś wycieka, wypływa, wylewać, wypuszczać jakieś ciało płynne: **w.** łzy komu=wyciskać; **w.** krew komu=ranić, zabijać; **w.** z krwią żywot = umierać; wykładać, wyjaśniać, wyprowadzać co w mowie a. na piśmie: **w.** rzecz, rozmowę, czyn=rozpoczynać; **w.** proces komu=zanosić na kogo skargę do sądu, zapozywać do sądu; wyrabiać na warsztacie tokarskim; ostrzyć na osełce a. innym toczydle, toczyć, odtaczać, wecować; **w.** dziurę; o robactwie: wygryzać, wyjadać; **w. ś.**, być wytaczanym; rozpoczynać ś., być wszczętym: proces, rozmowa, dyskurs ś. wytacza; wyruszać tłumnie w drogę.

Wytajać, oczyszczać ś. od lodu, śniegu, wskutek jego tajania; o śniegu, lodzie: topnieć, rozpuszczać ś.

Wytańcować, **Wytańczyć**, tańcem wyrazić; tańcując uzyskać; **w. ś.**, natańcować ś., natańczyć ś. do syta.

Wytapiać, *dok.* Wytopić; pozbawiać życia przez utopienie pewnej liczby istot; topiąc w ogniu, oddzielać części, dające ś. roztopić, od nietopliwych, wypławiać: **w.** tłustość, **w.** kruszce z rudy; **w. ś.**, topniejąc oddzielać ś. od części nietopliwych, wypławiać ś.

Wytarać, wytarzać.

Wytarabanić, wybić jaką melodję na bębnie, odegrać co bez czucia; wyprawić precz, zniewolić do wyjścia; **w. ś.**, wyjść, wynieść ś.

Wytargać, Wytargnąć, targnąwszy, pociągnąwszy gwałtownie, wyrwać, wydrzeć; **w.** kogo, np. za uszy, za włosy, mocno i wielokrotnie pociągnąć; zrobić wycieczkę na nieprzyjaciela, wypaść zbrojno ze swego kraju w granice nieprzyjacielskie, zrobić wycieczkę z obleganej twierdzy.

Wytargować, targując ś., otrzymać co za niższą cenę; wymóc obniżkę ceny; *przen.*, z trudnością co otrzymać, uzyskać, wyrobić z trudem; **w. ś.**, ukończyć targi dla uzyskania zniżki ceny.

Wytarmosić, wytrząść, wytargać kogo, zwłaszcza za włosy, wyczubić.

Wytarty, tarciem oczyszczony, wygładzony; tarciem nadpsuty; **w-e** czoło = człowiek bezczelny, bezwstydnik, cynik.

Wytarzać, tarzając wywalać, wytrzeć; ukończyć długie tarzanie kogo a. czego w czym; **w. ś.**, tarzając ś., wywalać ś., zawalać ś., wytrzeć ś., natarzać ś.

Wytatarować komu skórę = obić kogo, wytuzować, oćwiczyć, wychłostać.

Wytchnąć, odpocząć.

Wytchnięcie, Wytchnienie, krótki odpoczynek po znużeniu; bez **w-a** = nieustannie, niezmordowanie, niezmęczenie.

Wytemperować, wszystko zatemperować; ułagodzić, przyprowadzić do zastanowienia, do rozumu.

Wyterlikać, wyrazić trelującym głosem a. śpiewem; wytrelować.

Wyterminować, wysłużyć czas naznaczony na naukę u rzemieślnika a. kupca, np. o uczniu, chłopcu; **w.** kogo, wyzwolić na czeladnika po odsłużeniu pewnego czasu; **w.** kogo skąd = wyrugować, wypędzić, wywłaszczyć, wykwitować.

Wytępiać, *dok.* Wytępić; czynić tępym, stępiać; **w.** kogo, co, wyniszczać, wymordowywać, wygładzać do szczętu, wygubiać, wypleniać do ostatka; **w. ś.**, stawać ś. tępym, tępieć; wymordowywać ś. wzajemnie, zabijać do ostatniego.

Wytępiciel, ten, który wytępia.

Wytężać, natężając wyprężać, silnie natężać, robić co z wysiłkiem: **w.** umysł, pamięć, wzrok, słuch; **w. ś.**, silnie ś. natężać, wysilać ś.

Wytkać, Wytknąć — *p. nied.* Wytykać.

Wytknąć — *p. nied.* Wytykać.

Wytleć, wypalić ś. do ostatka, wypaliwszy ś. wygasnąć.

Wytlić, sprawić, ażeby ś. co wypaliło, wypalić, wygasić.

Wytłaczać, *dok.* Wytłoczyć; tłocząc, gniotąc, prasując, odłączać jedne cząstki od drugich, zwłaszcza płynne od stałych: **w.** wino, sok, olej; tłocząc, uderzając, gniotąc, odciskać jakiś znak na czymś miękkim; odbijać na tłoczni drukarskiej, drukować; **w.** co czym, tłocząc, pchając, wypełniać, wypychać, napychać szczelnie; tłocząc, depcąc niszczyć, tratować, wydeptywać.

Wytłoczny — *p.* Wytłoczysty.

Wytłoczyć — *p. nied.* Wytłaczać.

Wytłoczynowy, Wytłoczynny, odnoszący ś. do wytłoczyn.

Wytłoczyny, coś z czego wytłoczonego; słód, z którego wyciąg-

nięto materje potrzebne do wyrobu piwa, używane jako pasza dla bydła i świń, wysłodziny.

Wytłoczysty, Wytłoczny, dający ś. łatwo wytłaczać, wygniatać.

Wytłoki (-ów), ślady na murawie lub ziemi, które jeleń a. łoś racicami wyciskają; wytłoczyny.

Wytłómaczyć—*p.* Wytłumaczyc.

Wytłuc—*p. nied.* Wytłukać; **w.** kogo, wybić, wygrzmocić.

Wytłuk, kobieta a. mężczyzna, prowadzący życie rozwiązłe.

Wytłukać, *dok.* Wytłuc; tłukąc rozbijać, wybijać, np. szybę; wyłamywać, np. dziurę w murze; tłukąc, wydobywać co, np. ziarna, siemię; tłukąc rozbijać pewną ilość czego, np. przedmiotów szklanych; tłukąc niszczyć, wybijać: grad wytłukł zboże.

Wytłumaczyć, wyłożyć, wyjaśnić to, co było niezrozumiałe, niewyraźne; usprawiedliwić, tłumacząc, wyjaśniając szczegóły, dotyczące sprawy a. okoliczności łagodzące.

Wytłumić, wygasić, wyniszczyć, stłumić.

Wytłuścić, zrobić tłustym, powalać tłustością, zatłuścić.

Wytłuścieć, stać ś. tłustym, tucznym.

Wytoczyć—*p. nied.* Wytaczać.

Wytok, wytoczenie, wytaczanie; przyrząd do zatykania i zawieszania szabli, tok.

Wytopić—*p. nied.* ytapiać.

Wytopnieć, topniejąc, wydobyć ś. z czego, stopniawszy, wyciec skąd.

Wytorować, zrobić drogę wygodną, zrobić tor, utorować.

Wytracać, *dok.* Wytracić; wygubiać do szczętu, wyniszczać, wytępiać wszystkich jednego po drugim.

Wytraciciel, człowiek, który kogo a. co wytraca, wygubia.

Wytracić—*p. nied.* Wytracać.

Wytraczać—*p.* Wytroczać.

Wytraktować, uzyskać co na kim za pomocą traktowania z nim.

Wytrapiać, *dok.* Wytrapić; trapiąc, męcząc, dręcząc, niepokojąc, wycieńczać, wyniszczać; **w.** co na kim, trapiąc uzyskiwać, wymuszać—*p.* Wytropiać.

Wytratować, całkiem podeptać, wyniszczyć, stratować.

Wytrawiacz—*p.* Wytrawiciel.

Wytrawiać, *dok.* Wytrawić; wyniszczać rośliny na polu, na łące, pozwalając wyjadać je bydłu a. koniom, wypasać; **w.** co, wyniszczać, wyjadać, wygryzać działaniem ognia a. kwasu; **w.** kogo, co, wyzuwać z mienia, pożerając je a. dając na pożarcie; *przen.*, przetrawiać, znosić; wycieńczać, wyniszczać, wychudzać, umniejszać czyją siłę żywotną; wytępiać, wybijać, wymordowywać do ostatniego; **w. ś.,** wycieńczać ś., wysilać ś., tracić siłę a. majątek; o płynach, o trunkach: klarować ś. przez długie stanie, nabierać mocy; stawać ś. doświadczeńszym.

Wytrawiciel, człowiek, który wytrawia, wyniszcza; robotnik, wytrawiający klisze w trawiarni.

Wytrawić—*p. nied.* Wytrawiać.

Wytrawiony, którego wytrawiano; klarowny, wystały, wytrawny; przygotowany przez poddanie działaniu kwasu.

Wytrawny, o trunkach, o napojach: klarowny, wystały, sklarowany przez stanie, wystały; o człowieku: światły, doświadczony, mający zdrowy sąd o rzeczach, praktyczny.

Wytrąbić — *p. nied.* Wytrąbywać.

Wytrąbywać, *dok.* Wytrąbić; wyrażać trąbiąc; wygrywać na trąbie; oznajmiać, ogłaszać, publikować co na trąbie; przywoływać, przyzywać graniem na trąbie; wyprowadzać, wypędzać przy odgło-

sie trąb; rozgadywać, roznosić wiadomość jaką, rozpowiadać jaką tajemnicę.

Wytrącać, *dok.* Wytrącić; trącając, wybijać, wypychać, wyrzucać, sprawiać, że coś wyskoczy, wypadnie; **w.** co, odejmować przy rachunku od ogólnej sumy, potrącać na czyjąś korzyść a. niekorzyść; nie wypłacać całej należności, urywać z niej część; trąciwszy o co, łamać, sprawiać, że ś. wywichnie: **w.** staw u ręki, u nogi; wydzierać, wyrywać, sprawiać, że wypadnie z ręki; sprawiać, że coś wyjdzie z równowagi, przechyli ś., obali ś.; *przen.*, **w.** z równowagi ducha a. umysłu=pozbawiać spokoju wewnętrznego, wyprowadzać z cierpliwości, powodować wybuch gniewu i t. p.; **w. ś.,** być wytrącanym.

Wytrącić—*p. nied.* Wytrącać.

Wytrelować, trelując, wyśpiewać, odśpiewać.

Wytrepanować, wyciąć trepanem kawałek kości z czaszki.

Wytreskotać, wypałaszować, wykrzyczyć, wywrzeszczeć.

Wytresować, ułożyć do czego: przyuczyć, wyuczyć, wykształcić, przyzwyczaić.

Wytresowany, wyuczony czego, przyuczony do czego.

Wytretować, wytratować.

Wytrębywać — *p.* Wytrąbywać.

Wytroczać, Wytraczać, *dok.* Wytroczyć; uwalniać z trokow, wyzwalać z więzów, z niewoli.

Wytrokować, wyciągać, rozciągać, rozstawiać: **w.** sieci; dobrze upakować.

Wytropiać, *dok.* Wytropić; znaleźć ślad, odszukać, dojść czegoś ukrytego, utajonego, wpaść na trop.

Wytruć, trucizną wygubić, wytracić pewną liczbę zwierząt a. ludzi.

Wytrupieszeć, wygnić, wypróchnieć wewnątrz.

Wytrwać, przeżyć cierpliwie pewien okres czasu, przetrwać; nie dać ś. unieść jakiejś osobnej namiętności, oprzeć ś. jej; pozostać na swoim stanowisku, przy swoim zamiarze, przy swojej pracy, pomimo wszelkich przeszkód i przeciwności, nie ustawać w przedsięwzięciu; **w.** co, mężnie znieść trudy, cierpienia, wycierpieć do końca cierpliwie; znieść przez cierpliwość, ścierpieć.

Wytrwale, *przysł.*, z wytrwałością, stale, nie zrażając ś. niczym.

Wytrwałość, zdolność cierpliwego znoszenia wszelkich cierpień i wszelkich przeciwieństw, przezwyciężania ich cierpliwością i stałością charakteru.

Wytrwały, cierpliwie znoszący cierpienia, stały w swoich przekonaniach, czynnościach, pomimo przeszkód, wytrzymały, nie dający ś. odwieść od swych zamiarów i przedsięwzięć mimo przeciwieństw.

Wytrwanie, przetrwanie do końca, wytrzymanie, zniesienie cierpliwe; wytrwałość.

Wytrwonić, zmarnować rozrzutnością, roztrwonić, strwonić.

Wytrybować, wyczyścić, zrobić czystym przez wyłączenie nieczystości; **w.** roślinę=sztucznemi środkami przyśpieszyć jej wzrost; **w. ś.,** pozbyć ś. części zanieczyszczających.

Wytrych, narzędzie do odmykania bez klucza zamków.

Wytrykus, Wytrykusz, dozorca rzeczy kościelnych; zakrystjan.

Wytrysk, uderzenie płynu w górę lub w bok; płyn, bijący w górę z ziemi, a. sztucznie wyciskany, wylewający ś.

Wytryskać, tryskając, wybić; **w. ś.,** odbyć walkę, bijąc ś. rogami; wyszturchać ś. wzajem.

Wytryskiwać, Wytryskać, *dok.*

Wytrysnąć; o płynie: wylewać ś. cieńszą lub szerszą strugą, tryskać, bić w górę, wybuchać; *przen.*, wydobywać ś., wydostawać ś., pojawiać ś. ze środka czego szybko, wynikać, jako następstwo, wypływać; **w.** co, wypuszczać płyn jaki, zwłaszcza przez wązki otwór.

Wytrysnąć—*ś. nied.* Wytryskać.

Wytrzaskać—*p.* Wytrzasnąć.

Wytrzaskiwać, *dok.* Wytrzaskać, Wytrzasnąć; wyrzucać, wypędzać z trzaskiem, z hałasem, wypuszczać z trzaskiem; wymuszać, uzyskiwać trzaskaniem, fukaniem, krzykiem; wypadać, wybiegać, wylatywać z trzaskiem; wytrzaskać kogo=wybić; skąd ci to wytrzasnę?=skąd wezmę?

Wytrzasnąć—*p. nied.* Wytrzaskiwać.

Wytrząsać, *dok.* Wytrząść; Wytrząsnąć; trzęsąc, roztrząsając, wyrzucać, wysypywać co skąd, sprawiać, że co skąd wypadnie; wychylać napój z puhara, wypróżniać do ostatniej kropli; wyrzucać, wypędzać, wyganiać, rugować kogo skąd; targać, tarmosić kogo; roztrząsać, rozważać szczegółowo; **w.** jak z rękawa=mówić szybko, dużo i gładko; nie z rękawa to wytrząsnął=zdobył pracą; **w.** ręką; wymachiwać, grożąc, wstrząsać; **w. ś.**, być wytrząsanym; wypadać, wylatać, wysypywać ś. wskutek wstrząsania.

Wstrząski (-ów), to, co z czego ś. wytrzęsło, odpadki, odłączone wstrząsaniem.

Wytrząsnąć, Wytrząść—*p. nied.* Wytrząsać.

Wytrzebiać, *dok.* Wytrzebić; wycinać drzewa i krzewy dla oczyszczenia pola pod uprawę; **w.** kogo, kastrować, trzebić; wymordowywać, wybijać jedno po drugim; opustoszać, sprawiać rzeź, niszczyć; **w. ś.**, pozbawiać ś. części płciowych.

Wytrzepać—*p. nied.* Wytrzepywać.

Wytrzepywać, *dok.* Wytrzepać; trzepiąc wytrząsać, wybijać, usuwać kurz z czego; trzepiąc oczyszczać; paplać, gadać co prędko; **w.** kogo, bić, uderzać, walić; wytrzepać komu skórę = obić go porządnie.

Wytrzeszcz, osoba, mająca oczy wypukłe; gatunek kraba obłęczatka (fig.).

Wytrzeszczać, *dok.* Wytrzeszczyć oczy; otwierać je szeroko.

Wytrzeszczak, człowiek z wytrzeszczonemi oczami, gapa.

Wytrzeszczeć — *p.* Wytrzeszczać; przestać trzeszczeć.

Wytrzeszczyć — *p. nied.* Wytrzeszczać.

Wytrzeźwiać, *dok.* Wytrzeźwić; uczynić znowu trzeźwym, przywracać do stanu trzeźwości, po przepiciu, omdleniu i t. p.; uspokajać, doprowadzać do stanu panowania nad sobą; **w. ś.**, odzyskiwać trzeźwość, przychodzić do stanu trzeźwości, do przytomności, do zastanowienia; opamiętywać ś., reflektować ś.

Wytrzeźwić — *p. nied.* Wytrzeźwiać.

Wytrzeźwieć, wytrzeźwić ś., przyjść do przytomności, do stanu trzeźwości, do zastanowienia; uspokoić ś., opamiętać ś., patrzeć na co rozsądnie, zreflektować ś.

Wytrzęsikufel, pijak, opój.

Wytrzymać — *p. nied.* Wytrzymywać.

Wytrzymale, *przysł.*, wytrwale.

Wytrzymałość, własność mechaniczna ciał, okazująca stopień ich oporności na różne działania mechaniczne, jak: uderzenie, ucisk, rozerwanie i t. p.; wytrwałość, stałość w przezwyciężaniu przeszkód i w dążeniach do osiągnięcia celu, nie poddawanie ś.

Wytrzymały, wytrwały na ucisk, ciosy, nie dający ś. pokonać przeciwnościami, silny.

Wytrzymywać, *dok.* Wytrzymać; trzymać tak długo, jak trzeba; trzymać co do oznaczonego terminu; nie kończyć rozpoczętego zdania, trzymać kogo na słowie; znosić, cierpieć; zachowywać równowagę duchową i panowanie nad sobę mimo wszelkich przeszkód, nie dawać ś. unosić namiętnościom; pozostawać w pewnym położeniu, w pewnym stanie, na pewnym miejscu, mimo zewnętrznych sił działających; brać co na cel: **w.**=wycelowawszy, dobrze czas jakiś mierzyć; **w.** nutę = grać a. śpiewać ją przez czas dłuższy; **w. natarcie**=opierać mu ś.; to narzędzie jeszcze jakiś czas wytrzyma=nie złamie ś., nie zepsuje ś.; nie mogli wytrzymać impetowi jazdy=oprzeć ś.; forteca wytrzymała wiele szturmów= odparła; nie mógł wytrzymać = zbrakło mu cierpliwości.

Wytrzyszcz—*p.* Wytrzeszcz.

Wytuczyć, utuczyć, upaść; **w. ś.,** wykarmić ś. aż do nabrania tuszy.

Wytupywać, *dok.* Wytupać, Wytupnąć; tupiąc, stukać, wydeptywać, wygniatać; tupaniem wyrażać; tupiąc wyganiać, wypędzać, zmuszać do wyjścia, do usunięcia ś.; uzyskiwać, wyjednywać tupaniem, chodzeniem długim, usilnemi zabiegami.

Wytuzać, wytargać, wytarmosić, wybić, obić.

Wytwarzać, *dok.* Wytworzyć; tworzyć, robić, wyrabiać, kształtować, formować, powoływać do życia, do istnienia; robić jaki wynalazek; rysować, malować, przedstawiać, odtwarzać na rysunku a. obrazie; robić coś wytwornie, przesadzać ś. w kunsztownym odrobieniu czego; **w. ś.,** sadzić ś., wysadzać ś., starać ś. odznaczyć, wyróżnić z pośród innych; przeradzać naturę swoją, wyzuwać ś. z przyrodzenia własnego.

Wytwornie, *przysł.,* z wytwornością, z wykwintem, wyszukanie, doborowo, bogato, elegancko, gustownie.

Wytwornisia, kobieta, pięknie ś. ubierająca, lubiąca wytworność, komfort, wykwint; przesadnie wymuszona.

Wytworniś, mężczyzna lubiący wszystko co wytworne, wykwintne, ubierający ś. wykwintnie.

Wytworność, wykwintność, cecha tego, co jest wytworne.

Wytworny, pełen wytworności, wykwintny, wyszukany, gustowny, kunsztowny, piękny; pyszny, elegancki, bogaty; dokładnie odrobiony, wygładzony, wymuskany, wycackany, wypracowany w najdrobniejszych szczegółach.

Wytworzyć — *p. nied.* Wytwarzać.

Wytwór, istota, coś istotnego, żyjącego; wytworzenie czego, coś sztucznie zrobionego; towar, produkt, wyrobiony w fabryce z surowego materjału, wyrób, fabrykat; wytworność, gładkość w obejściu.

Wytycz, wytykanie, wymierzanie; dziesięcina, pobierana przez duchowieństwo zboru, wytyczna, wytyczne.

Wytyczna (-ej)—*p.* Wytycz; wskazówka postępowania, rozumowania, sądzenia, zapatrywania, droga wytknięta, zasadnicza.

Wytyczne (-ego) - *p.* Wytycz.

Wytycznik, wytykający dziesięcinę w naturze dla księdza.

Wytyczny, dotyczący wytyczy, czyli dziesięciny; dotyczący wytykania a. wytknięcia, wytknięty, wysunięty; punkt **w.**=zasadniczy, najważniejszy, najwybitniejszy, będący wskazówką postępowania.

Wytyczny (-ego), w dawnym wojsku polskim żołnierz, postawiony przed kolumną, aby ta mogła kierować ś. w marszu, miał zwykle u karabina znaczek kolorowy.

Wytyk—*p.* Wytycz.

Wytykać, *dok.* Wytknąć; wysuwać, wystawiać, wysadzać skąd, na zewnątrz czego, czynić, aby co sterczało; wysyłać kogo naprzód, narażając go na niebezpieczeństwo; wytrącać, wybijać, sprawiać, że wyskoczy z miejsca; pokazywać palcem, jawnie okazywać: **w.** palcem = wskazywać z szyderstwem, z urąganiem, z wyrzutem, z naganą; ukazując, wydzielać, wyznaczać, wybierać, wyłączać: **w.** dziesięcinę; tykami oznaczać granice czego, oznaczać za pomocą kołków, wbitych w ziemię; wyjmować coś wetkniętego, odtykać; **w.** komu, wady, błędy=wskazywać z naganą; **w.** komu drogę=wskazywać, jak ma postępować; **w. ś.**, być wytykanym; wysuwać ś., wystawać, wysterkać skąd; **w. ś.**, pokazywać siebie nawzajem palcami; wykazywać wzajemnie sobie swoje błędy, usterki, wady i t. p.

Wytykać, *dok.* Wytkać; wyrabiać, wytwarzać na warsztacie tkackim, wyobrażać jakieś wzory na tkaninie za pomocą roboty tkackiej; wypotrzebowywać, zużywać na tkanie; **w.** czym, wypychać, napychać.

Wytynkować, ściany pokryć tynkiem; **w.** twarz=pokryć ją bielidłem, różem.

Wyuczać, *dok.* Wyuczyć; nauczać czego, rozwijać zdolność do czego, ćwiczyć w czym; **w. ś.**, być wyuczanym, uczyć ś. czego, przywykać do czego, wdrażać ś. w co.

Wyuczyć—*p. nied.* Wyuczać.

Wyuzdać, wyzwolić z uzdy; *przen.*, rozpuścić, rozpasać; **w. ś.**, *przen.*, puścić ś. na co, pozwolić sobie na co; rozpasać ś., rozpuścić ś. bez umiarkowania.

Wyuzdanie, wyzwolenie z uzdy; rozpasanie, rozpusta; *przysł.*, rozpustnie, swawolnie, niepohamowanie.

Wyuzdany, z uzdy wyzwolony; rozpuszczony, rozpasany, rozpustny; dochodzący do ostateczności w złym, zuchwały, niepohamowany.

Wywabiać, *dok.* Wywabić; wabiąc, wywoływać, wyciągać, skłaniać do wyjścia skąd; wyprowadzać, wabiąc; **w.** plamę = usuwać ją, wyciągając, rozkładając chemicznie to, co plamiło.

Wywabić—*p. nied.* Wywabiać.

Wywadzać—*p.* Wywodzić i Wywieść.

Wywodzić co na kim, uzyskać, wymóc wadzeniem ś., kłótnią; **w. ś.**, wykłócić ś. z kim aż do zmęczenia.

Wywaga, wyważanie; coś wyważonego.

Wywalać, *dok.* Wywalić; wyrzucać, wytaczać na zewnątrz czego; waląc, obalając, przewracając, wydostawać, wydobywać, wyruszać z miejsca; wytykać, wystawiać, wypinać: **w.** język, brzuch; **w.** oczy = wytrzeszczać; **w. ś.**, waląc ś., wypadać skąd; hurmem, gromadą wybiegać, wychodzić skąd.

Wywalczać, *dok.* Wywalczyć; otrzymywać, osiągać co przez walkę, zdobywać.

Wywalić—*p. nied.* Wywalać.

Wywaliny (-in), złomy wywalone.

Wywałaszyć, uczynić wałachem, wytrzebić, wykastrować.

Wywałęsać się, nawałęsać ś. do syta.

Wywałkować, wyrównać za pomocą wałka, wygładzić; wybić, obić porządnie.

Wywaporować, wypuścić wyziewy, parę; wyparować, ulotnić ś.

Wywar, wywarzanie, wygotowywanie czego; to, co ś. wywa-

rza, to, co otrzymano po wywarzeniu czego, dekokt; **w. w gorzelnictwie**: resztki kartofli, pozostałe po oddystylowaniu, stanowiące paszę dla bydła, braha.

Wywarować, ustrzec ś.

Wywartować, odbyć wartę, wyszukać, wyszperać.

Wywarzać, *dok.* Wywarzyć; za pomocą warzenia wydobywać pewne części z czego; **w. ś.,** być wywarzanym.

Wywarzyny (-yn), części pozostałe po wywarzeniu.

Wyważać, *dok.* Wyważyć; wyciągać, wyrywać, wysuwać, wyruszać z miejsca coś ciężkiego, podważywszy drągiem; wyzwalać, oswobadzać, wyrywać z rąk czyich; rozważać co pilnie, roztrząsać w myśli, wnioskować na podstawie danych okoliczności; oznaczać ściśle wagę, ciężar czego; odważać skrupulatnie na wadze pewną ilość czego; **w. ś.,** być wyważanym.

Wywąchać, węchem dojść czego, wyśledzić, wywęszyć; *przen.*, dojść czego sprytem, przenikliwością, przewąchać, przewidzieć.

Wywczas, wypoczynek; **w-y** letnie=wakacje, urlop letni.

Wywczasować się, wypocząć, odpocząć.

Wywdzięczać się, *dok.* Wywdzięczyć ś., wypłacać ś. wdzięcznością za usługę, za dobrodziejstwo.

Wywdzięczyć się—*p. nied.* Wywdzięczać ś.

Wywdzięka, wywdzięczanie się, przysługa, oddana za przysługę.

Wywecować, wecując wyostrzyć.

Wywerbować, werbując wybrać.

Wywetować, oddać wet za wet, odpłacić, wynagrodzić.

Wywędrować, wyjść, wyjechać z kraju, z miejsca zamieszkania, pójść na wędrówkę, zmienić miejsce zamieszkania, wyemigrować.

Wywędzić, wędząc co wysuszyć; *przen.*, wycieńczyć nędzą, głodem; **w. ś.,** wędząc ś., wyschnąć; wynędznieć, wychudnieć.

Wywęszyć, węchem wyśledzić, przewąchać; *przen.*, sprytem, przenikliwością dojść czego, wywąchać.

Wywęższać, *dok.* Wywęższyć; robić węższym, zwężać.

Wywiać—*p. nied.* Wywiewać.

Wywiad, Wywiady, zwiady, przeszpiegi; badanie, dochodzenie, śledztwo; zręczne wypytywanie kogoś dla dowiedzenia ś. czego; wiadomość, zręcznym sposobem otrzymana; wypytywanie ś. przez dziennikarza różnych osób wysoko postawionych albo wpływowych dla ustalenia istoty jakiegoś faktu politycznego, społecznego, dla dokładnego zbadania jakiejś strony życia współczesnego i podania rezultatów tych badań do wiadomości publicznej w piśmie a. w broszurze, interwiew.

Wywiadowca, żołnierz, posłany na wywiady, używany specjalnie do wywiadów; szpieg; dziennikarz, przeprowadzający wywiad z osobistością wpływową; skaut, harcerz.

Wywiadowczy, odnoszący ś. do wywiadów a. wywiadowcy: oddział **w.,** służba **w-a.**

Wywiadywać się, *dok.* Wywiedzieć ś.; starać ś. dowiedzieć o czym; śledzić, badać kogo urzędownie; podsłuchiwać, szpiegować.

Wywianować, o kobiecie: usunąć od posiadania wiana.

Wywiązać—*p. nied.* Wywiązywać.

Wywiązywać, *dok.* Wywiązać; wyjmować, wydobywać z zawiązania, z węzła, rozwiązywać, rozwijać; wyplątywać, wyzwalać; oswobadzać z trudnego położenia, z kłopotów; wyjaśniać, wykładać,

tłumaczyć co; wyprowadzać co skąd, jako wniosek, wyciągać, wnioskować; usuwać prawnie z majętności, nieprawnie nabytej; wiążąc, wyrabiać; **w. ś.**, rozwiązując to, co krępuje, uwalniać ś., wydobywać ś. z węzła; w *chem.*, wydzielać ś., jako osobne ciało, przy jakiejś reakcji chemicznej; rosnąc, rozwijając ś., wyrastając, wydobywać ś.; wynikać, wypływać z czego, jako wniosek, jako następstwo czego; **w. ś.** z czego= spełniać swą powinność, obowiązek, zadanie, czynić zadość im i t. p.; odpłacać ś. wzajemnością, spełnieniem przysługi, wypełniać przyrzeczenie.

Wywichlić, Wywichłać, wywikłać.

Wywichnąć, wykręcić, wybić jaki członek ze stawu, zwichnąć.

Wywichnięcie, wyskoczenie stawowej główki kości z jej normalnego położenia, t. j. ze stawu, połączone często z zapaleniem.

Wywić—*p.* Wywijać.

Wywiedzieć się — *p. nied.* Wywiadywać ś.

Wywiedziny (-in), wywiady.

Wywieńczyć, ozdobić wieńcem, uwieńczyć; ukoronować.

Wywierać, *dok.* Wywrzeć; warząc ś., gotując ś., wypuszczać z siebie pewne części; przy warzeniu ś. ulatywać wraz z parą, ulatniać ś.; wypuszczać z zamknięcia, oswobadzać z więzów, spuszczać z uwięzi, pozwalać wybiegać, wylatywać; wyrzucać, wymiatać, wypychać z siebie, wylewać; wytykać, wystawiać, wyszczerzać, ukazując na zewnątrz; *przen.*, jakby wyrzucać z siebie, jakby wylewać ze swego wnętrza: **w.** na kim złość, gniew, zły humor, zemstę; **w.** na kogo moc władzy=rządzić kim; **w.** na kogo wpływ = wpływać na niego; **w. skargi** = skarżyć ś. głośno; **w.** na kogo całą swą siłę, całą moc = używać wszystkich sił dla dokonania czego; **w.** skutek=wywoływać co, jako skutek; **w. ś.**, wydobywać ś. z zamknięcia, uwalniać ś. z uwięzi; wybuchać; wywalać ś., wytarzać ś., wypadać; **w. ś.** na co, rozwodzić ś. nad czym.

Wywiercać, *dok.* Wywiercić; wiercąc wykonać co, wydrążać, wyjmować co za pomocą świdra, robić dziurę, otwór, borować; wiercąc wydobywać co; **w. ś.**, wykręcać ś., zręcznie zwijając ś., uwalniać ś.

Wywiercić—*p. nied.* Wywiercać.

Wywierzać, *dok.* Wywierzyć; dorównywać wysokością, wyrównywać do wierzchu; *przen.*, doścignąć kogo, co w czym, dorównywać komu, czemu.

Wywierzgać, wierzgając wybijać, wyrzucać; wierzgając wyskakiwać.

Wywieszać, *dok.* Wywiesić; wieszać, zawieszać co na zewnątrz czego, wytykać coś wiszącego: **w.** tablicę, chorągiew, sztandar; **w.** język=wysuwać go z ust jak najdalej, tak że aż zwisa; **w. ś.**, wysuwać ś., wisząc, zwisając wysterkać; *przen.*, **w.** znak, sztandar, godło=wypowiadać swoje zapatrywanie, pogląd, zasady, zamiary; powiesić, uśmiercić przez powieszenie wszystkich po kolei, powywieszać.

Wywieszczać, *dok.* Wywieszczyć; wróżbą przepowiadać, prorokować; wyjawiać, wyłuszczać, wyjaśniać.

Wywieść—*p. nied.* Wywodzić, Wyprowadzić.

Wywietrzać, *dok.* Wywietrzyć; wietrząc wyczyszczać, wystawiać na wiatr, na działanie powietrza dla oczyszczenia; **w.** pokój=oczyszczać w nim powietrze przez otworzenie okna, drzwi, przewietrzać; węchem wykrywać.

Wywietrzały, który wywietrzał; o którym zupełnie zapomniano, przestarzały.

Wywietrzeć, będąc wystawionym na działanie powietrza, stracić pewne części lotne, zwietrzeć; ulotnić ś., ulecieć z wiatrem, w. z głowy = wyjść zupełnie z pamięci.

Wywietrzyć —*p. nied.* Wywietrzać.

Wywiew, wywiewanie, wywianie; znaczna ilość śniegu lub piasku, nawiana wiatrem, wał.

Wywiewać, *dok.* Wywiać, Wywionąć; wianiem usuwać, wydmuchiwać; poruszaniem powietrza sprawiać, że co razem z niem uleci, unosić z wiatrem; o zbożu: podrzucając pod wiatr, odłączać ziarno od plew, oczyszczać z plew.

Wywiewki (-ek), to, co wianiem z czego usunięto.

Wywieźć—*p. nied.* Wywozić.

Wywiędły, Wywiędniały, który wywiądł, więdnieje wysechł, chudy, wychudzony.

Wywiędnąć, Wywiędnieć, więdnieje wyschnąć, zwiędnąć, schudnąć, wychudnąć.

Wywięzić, uwolnić z więzienia; wyprowadzić z ciężkiego położenia.

Wywięznąć, wyjść z więzienia, uwolnić ś. od kłopotów.

Wywijacz, ten, który co wywija; człowiek, który umie ś. ze wszystkiego wywijać.

Wywijać, *dok.* Wywinąć, rozwijając, rozkręcając co, wydobywać co ze środka, wydostawać z zawinięcia; rozpuszczać coś zwiniętego, rozwijać; wijąc, wyrabiać, zwijać, uwijać; machać, wymachiwać; wykręcać członek ze stawu, sprawiać, że wyskoczy, łamać; jak z płatka wywinął=przyszło mu to z łatwością; wszystko, jak z płatka, wywinę = wyłuszczę dokładnie; w. walca, mazura = tańczyć; w. skoki, susy = skakać; w. kominka=wykręcać ś. z czego; w. koziołka = machać; w. na koniu = hasać; w. ś., być wywijanym; wydobywać ś. z rozwinięcia; *przen.*, wydostawać ś. z ciężkiego położenia, z kłopotu; wykrętami, wybiegami starać ś. uniknąć jakiejś pracy, dopełnienia jakiego obowiązku i t. p.; wykręcać ś., wymykać ś., uciekać, rozwinąwszy coś; usuwać ś. szybko w bok, przekręcać ś.; wijąc ś., formować ś., wyrastając, zwijać ś., skręcać ś.; szybko ś. poruszać, obracać ś. zręcznie w różnych kierunkach.

Wywijanka, wybieg, wykręt.

Wywikłać — *p. nied.* Wywikływać.

Wywikływać, *dok.* Wywikłać; wyplątywać z zawikłania, uwalniać z wikłaniny; rozwikływać, rozwijać, rozplątywać; w. ś., uwalniać ś., wyplątywać ś. z wikłaniny; chcąc ś. wywikłać, bardziej ś. uwikłał=chcąc ś. wyzwolić z trudnego położenia, wpadł w jeszcze trudniejsze.

Wywikna, owad z rzędu dwuskrzydłych, muchowatych.

Wywilga *p.* Wilga.

Wywilż, owad bezskrzydły, tęporogi.

Wywinąć - *p. nied.* Wywijać.

Wywindować, wyciągnąć do góry, za pomocą windy wydobyć skąd; windując, wydźwignąć; w. ś., wejść z trudnością na górę.

Wywindykować, drogą prawną odzyskać napowrót swoją własność.

Wywiniać, *dok.* Wywinić; uniewinniać, usprawiedliwiać.

Wywionąć—*p. nied.* Wywiewać.

Wywiortki (-ów), drobne cząstki jakiego ciała, wypadające z pod świdra.

Wywiośnić się, Wywieśnić się, wyrość, zjawić ś., jak roślina na wiosnę, odmłodnieć; ubrać ś. lżej na wiosnę, włożyć na siebie ubranie wiosenne.

Wywiotszeć, zupełnie zwiotszeć.

Wywiotszyć, zrobić zupełnie wiotchym, wątłym.

Wywisać, *dok.* Wywisnąć; wysuwając ś. z czego; ukazując ś. z czego, zwisać; wisieć.

Wywisnąć—*p. nied.* Wywisać.

Wywlec—*p. nied.* Wywlekać.

Wywlekać, Wywłóczyć, *dok.* Wywlec; wyciągać, wysuwać co ze środka czego na zewnątrz; wynosić dokąd bez potrzeby; wyprowadzać, wywodzić kogo skąd, przemocą; *przen.*, ujawniać niepotrzebnie jakąś rzecz ukrytą a. dawną, zapomnianą, przestarzałą; **w. ś.**, z biedą, z wielką trudnością, powoli wychodzić skąd; o nici, o tasiemce=wysuwać ś.

Wywłaszczać, *dok.* Wywłaścić; wyzuwać z własności, własność komu odbierać; **w. ś.**, wyzuwać ś. z własności.

Wywłaszczenie, wyzucie z własności, przymusowe odebranie komu jego własności, zwłaszcza nieruchomej na skarb a. na użytek publiczny; **w. ś.**, wyzucie ś. z własności.

Wywłok, wywleczenie, wywłóczenie; to, co wywłóczono.

Wywłoka, nędzna, licha istota; włóczęga, nierządnica; licha szkapa; plugawiec, nędznik; ksiądz ekskomunikowany, kleryk, który porzucił zawód duchowny.

Wywłócznik—*p.* Włóczydło (roślina).

Wywłóczyć—*p.* Wywlekać; wyciągać, wynosić; **w.** sprawę=wyprowadzać ją na jaw; **w.** rolę = spulchnić ją za pomocą brony, wybronować; **w. ś.**, odbyć długą włóczęgę, nawłóczyć ś., przestać ś. włóczyć.

Wywnętrzać, *dok.* Wywnętrzyć; wyjmować na zewnątrz części wewnętrzne, wydobywać wnętrzności; *przen.*, wycieńczać siły, wyczerpywać, wyzyskiwać kogo; **w.** kielich, kubek=spełniać, wychylać; **w.** co, wyrzucać ze swego wnętrza; *przen.*, wymuszać, wyjawiać własne myśli, uczucia, wrażenia; **w. ś.**, wydobywać ś. z wnętrzności; *przen.*, wyjawiać ś., wykazywać ś., okazywać ś.; *przen.*, wynurzać ś. przed kim ze swemi myślami, uczuciami, marzeniami, zwierzać mu ś. ze swych uczuć, przekonań, spowiadać ś.

Wywnętrzyć—*p. nied.* Wywnętrzać.

Wywnioskować, wyciągnąć wniosek z czego.

Wywodnie, *przysł.*, dowodnie, dokładnie, szczegółowo, przekonywająco, jasno.

Wywodny, dający ś. wywieść, dowieść, okazać dowodnie; dokładny, obszerny, drobiazgowy, szczegółowy.

Wywodziciel, człowiek, który kogo wywodzi, który co wywodzi na jaw.

Wywodzić, *dok.* Wywieść; prowadzić kogo, co, ze środka na zewnątrz, wyprowadzać, wyciągać, wywlekać; robić z niczego, tworzyć, stwarzać, powoływać do życia; wydawać na świat; szukać początku czego, pierwszej przyczyny czego, dochodzić pasma następstw: **w.** ród swój od jakiego przodka, **w.** wyraz od jakiego pnia; wyłuszczać, wyjaśniać, tłumaczyć, wykładać, eksplikować; przedstawiać jakąś rzecz logicznie i wyprowadzać wnioski; przed sądem stwierdzać niewinność czyją, składając dowody; **w.** kogo z błędu = przekonywać go, że ś. myli; **w.** kogo z bojaźni, z kłopotu, z niepokoju = sprawiać, że przestanie ś. bać, kłopotać, niepokoić; **w.** kogo w pole = oszukiwać; **w.** kogo z rozumu = pozbawiać go rozumu, bałamucić, durzyć, otumaniać; **w.** pisklęta=wysiadywać je z jaj; **w.** pisklęta z gniazda=uczyć je lotu; **w.** świad-

ki=stawiać ich w sądzie; **w.** położnicę a. młodą mężatkę=wprowadzać ją do kościoła po raz pierwszy po połogu a. po ślubie z pewnemi ceremonjami; **w.** linję = kreślić ją; **w.** mur, wieżę=budować ją w górę, wznosić; **w.** rów =kopać; **w.** śpiew, pieśń, trele = wyśpiewywać; **w. ś.**, wyprowadzać ś., wynosić ś. skąd, wychodzić; o młodej mężatce a. położnicy: po raz pierwszy, z pewnemi ceremonjami, odwiedzać kościół po ślubie a. po połogu; o pisklętach: wylęgać ś. z jajek a. wylatywać z gniazda, ucząc ś. lotu; *przen.*, mijać, przemijać, przechodzić bez śladu; okazywać, stwierdzać, czym ś. jest, dowodami, czynem, mową i t. p.; **w. ś.** z czego, usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś. przez złożenie dowodów; **w. ś.** z czym, obszernie coś tłumaczyć, wyjaśniać szczegółowo; **w. ś.** od kogo, od czego, wyprowadzać swój początek, swoje pochodzenie od kogo, od czego.

Wywodziny (-in), obrząd kościelny wprowadzania po raz pierwszy do kościoła kobiety po połogu lub po ślubie; przenosiny, wynosiny.

Wywojować, wojowaniem wymusić, otrzymać, przez wojnę osiągnąć, zdobyć wojną, zawojować; uzyskać dzięki uporczywemu domaganiu ś.; **w. ś.**, nawojować ś. do syta, do zmęczenia.

Wywołać—*p. nied.* Wywoływać.

Wywołaniec, człowiek wygnany z kraju, wygnaniec, banita, egzul.

Wywołanka, forma żeńska od Wywołaniec, egzulka.

Wywołańczy, dotyczący wywołania a. wywołańca.

Wywoływacz, ten, który co wywołuje, ogłasza, woźny, herold.

Wywoływać, *dok.* Wywołać; wołaniem skłaniać kogo, by wyszedł z wnętrza czego; skazywać na wygnanie, na banicję, wypędzać, wyganiać; ogłaszać publicznie, że coś uznane jest za nieważne i powinno być wycofane z obiegu; apelować do wyższej instancji sądowej; mówić co podniesionym głosem, ogłaszać, rozgłaszać co; **w.** dekret sądowy=ogłaszać go publicznie przez woźnych na rynku; uzyskiwać, wyjednywać sobie co wołaniem, krzykiem; odraczać, odwoływać, odkładać; sprawiać, powodować, zrządzać, pociągać za sobą, jako skutek; **w.** kogo na rękę = wyzywać na pojedynek; **w.** duchy = gusłami, zaklinaniami, czarami skłaniać je, by stanęły w widocznej postaci; nie wywołuj wilka z lasu=nie mów o złym, żeby ś. nie sprawdziło.

Wywomitować, przez usta wyrzucić zawartość żołądka.

Wywonieć, stracić woń, przestać wonieć.

Wywoskować, Wywoszczyć, powlec, natrzeć woskiem.

Wywozić, *dok.* Wywieźć; wieźć, wozić co poza obręb czego, wyprowadzać, wywodzić, wieźć np. towar za granicę.

Wywozowy, dotyczący wywozu; handel **w.**, cło **w-e**.

Wywód, wywodzenie, wywiedzenie; wywodzenie początku, wniosek, rozumowanie, śledzenie źródła czego: **w.** rodu=rodowód; wywodzenie dowodów w sądzie dla stwierdzenia słuszności swej sprawy; **w.** słowny = badanie, indagacja, inkwizycja; księga **w-u**= druga księga Mojżeszowa, w której opowiedziano o wyjściu Izraelitów z Egiptu—*p.* Wywodziny.

Wywóz, wywożenie, wywiezienie czego, np. towaru zagranicę kraju, eksport.

Wywózka, wywożenie czego, np. śmieci, nieczystości, śniegu z ulic i placów miasta.

Wywracać, *dok.* Wywrócić; rzecz stojącą doprowadzać do pozycji leżącej, przewracać, obalać, przewalać spodnią stroną do góry; *przen.*, doprowadzać do zagłady, niszczyć, rujnować, wyniszczać, burzyć; **w. państwa=niszczyć, burzyć; w. dawny porządek rzeczy =zmieniać go; obracać stroną wewnętrzną na zewnątrz, nicować; *przen.*, przeinaczać fałszywie, a ze złą wolą, przekręcać znaczenie czego, fałszować, wykręcać co; w. oczy = wytrzeszczać je i spoglądać coraz to w inną stronę; w. gębę = wykrzywiać ją na różne sposoby; w. koziołki=fikać; w. ś.**, z pozycji stojącej przechodzić w leżącą, obalać ś., przewracać ś., upadać, padać; obracać ś. stroną wewnętrzną na zewnątrz.

Wywrotnie, *przysł.*, odmiennie, inaczej, odwrotnie; wywracając na opak, fałszywie, przewrotnie.

Wywrotność, właściwość tego, co ś. łatwo wywraca.

Wywrotny, łatwo ś. wywracający; taki, na którym łatwo można ś. wywrócić: **w-a droga**; przewrotny, wykrętny; przekręcony, zepsuty w wymawianiu: **w. wyraz.**

Wywrotowy, dążący do przewrotu społecznego, rewolucyjny.

Wywróciciel, ten, co wywraca a. wywrócił.

Wywrócić—*p. nied.* Wywracać.

Wywrót, wywracanie, wywrócenie; to, co jest wywrócone, rzecz obalona, zwłaszcza drzewo wywrócone z korzeniami przez wiatr; prawda przeinaczona, fałsz, kłamstwo; wykręt, wybieg, przewrotne postępowanie; na **w.**, na odwrót, na drugą stronę; *przen.*, wręcz przeciwnie, na opak, przewrotnie, opacznie.

Wywróżyć, wróżąc, przepowiedzieć, wyprorokować, wywieszczyć.

Wywrzeć—*p. nied.* Wywierać.

Wywrzeszczeć, wrzaskiem wyrazić, wrzaskiem uzyskać; **w. ś.**, nawrzeszczeć ś. dowoli i przestać wrzeszczeć.

Wywyższać, *dok.* Wywyższyć; z niższego poziomu przenosić na wyższy, podnosić, wynosić w górę; *przen.*, dawać komu wyższe stanowisko społeczne, wyższą godność, wyższy urząd; *przen.*, wychwalać, wynosić; **w. mur** = murować go wyżej; **w. rogi=podnosić hardo głowę; w. ś.**, wynosić ś. wysoko, przechodzić z niższego poziomu na wyższy; piąć ś. do wyższych godności, wyższego stanowiska społecznego, do bogactw i t. p.; zbyt wiele mniemać o sobie, chełpić ś.

Wywyższyciel, ten, który kogo a. co wywyższa.

Wywzajemniać się, *dok.* Wywzajemnić ś.; czynić komu coś odpowiedniego temu, co on nam uczynił; oddawać wet za wet, oddawać dobrem za dobre, złem za złe, miłość za miłość, usługę za usługę i t. p.

Wyz, Wyż, gatunek jesiotra znacznej wielkości.

Wyzbierać, zbierając, wybierając, zebrać, pozbierać, zgromadzić aż do ostatniego.

Wyzbroić (się), rozbroić (ś.).

Wyzbyć się—*p. nied.* Wyzbywać ś.

Wyzbytkować się, nazbytkować ś., zmęczyć ś. zbytkując.

Wyzbywać się, *dok.* Wyzbyć ś.; pozbyć ś. czego, pozbawić siebie samego posiadania czego.

Wyzdrowieć, odzyskać zdrowie, wyjść z choroby; przestać chorować.

Wyzdrowieniec, człowiek, przychodzący do zdrowia, ozdrowieniec, rekonwalescent.

Wyzdychać, pozdychać co do jednego.

Wyzew, wyzywanie, wyzwanie.

Wyzębiać, urabiać, wycinać w zęby, w ząbki.

Wyziać—*p. nied.* Wyziewać.

Wyzierać, *dok.* Wyjrzeć; patrzeć, spozierać na zewnątrz, np. z domu przez okno, wyglądać, wychylać ś. patrząc; wyglądać na kogo; oczekując kogo patrzeć, czy ś. nie zbliża.

Wyziew, wyziewanie, wypuszczanie z siebie ciała lotnego; w *lm.*, **w-y** lotne wytwory funkcji organicznych, wyziewane z organizmu przez pory skóry; **w-y** szkodliwe = gryzące, złowonne gazy, wydzielające ś. z różnych miejsc, w których odbywają ś. reakcje chemiczne, wytwarzające owe gazy.

Wyziewać, *dok.* Wyziać, Wyzionąć; przez bardzo drobne otwory wydawać z siebie części lotne, parę, zapach i t. p.

Wyziewanie, w *zool.*, wypuszczanie przez organizm lotnych wytworów funkcji organicznych przez pory skóry, transpiracja; w *bot.*, parowanie wody z powierzchni rośliny, pocenie ś. jej.

Wyziewny, dotyczący wyziewu; mogący być wyzionionym.

Wyziębiać, *dok.* Wyziębić; wystudzać, pozbawiać ciepła; *przen.*, czynić obojętnym, nieczułym.

Wyziębić—*p. nied.* Wyziębiać.

Wyziębnąć, zupełnie wystygnąć, stać ś. chłodnym, zimnym.

Wyzimować, przebyć przez zimę, przezimować; przetrzymać, przeżyć przez zimę.

Wyzina, mięso jesiotra wyza.

Wyzionąć - *p. nied.* Wyziewać; **w.** ducha, duszę=umrzeć.

Wyzłacać, *dok.* Wyzłocić; powlekać cienką warstwą złota, całą powierzchnię czego pozłacać, wykładać złotem; barwić na kolor złota; zużywać na złocenie.

Wyzłocić *p. nied.* Wyzłacać.

Wyzłota, cienka warstwa złota, pokrywająca całą powierzchnię czego, pozłota.

Wyznaczać, *dok.* Wyznaczyć; wytykać znakami, oznaczać; wybierać na jaki cel, wskazywać na jakie przeznaczenie; **w.** bieliznę=wyhaftowywać na niej znaki; **w. ś.**, być wyznaczanym.

Wyznaczyć — *p. nied.* Wyznaczać.

Wyznać—*p. nied.* Wyznawać.

Wyznamionować, przedstawić co pod postacią czego, usymbolizować co w czym.

Wyznanie, *rzecz.* od Wyznać; **przyznanie ś. do czego, wyznanie winy**, wyjawienie prawdy o sobie, wprzód tajonej a. zapieranej; wygłoszenie swego przekonania w sprawach wiary podług pewnych formuł, ułożonych przez ludzi jednej wiary: **w.** wiary, katolickie, luterańskie, kalwińskie itp.; nauka służenia Bogu według pewnego obrządku, konfesja, obrządek, kościół: **w.** rzymsko-katolickie, grecko-katolickie, augsbursko-reformowane i t. p., **w.** mojżeszowe = religja żydowska, **w.** wiary polityczne=ogłoszenie publiczne swoich zasad, przekonań politycznych.

Wyznawacz—*p.* Wyznawca.

Wyznawać, *dok.* Wyznać; wykrywać, wyjawiać, wynurzać, wypowiadać coś, co było dotąd ukryte, nieznane; uznawać kogo, co za kogo, za co, przyznawać ś. do czego a. że kto, co, jest tym, a nie czymś innym; **w.** kogo, oddawać mu cześć religijną, mieć go za swego mistrza, przewodnika, podzielać bezwzględnie jego naukę; uwielbiać, wysławiać, wynosić; głosić chwałę czyją z uwielbieniem, wielbić głośno; **w.** jaką wiarę, religję, teorję filozoficzną, naukową, społeczną a. polityczną=trzymać ś. jej, uznawać

ją za słuszną, być jej zwolennikiem, czcicielem, nie odstępować od niej; przyznawać ś. do winy; **w. ś.**, przyznawać ś., wyznawać swą winę; zapisać ś., podawać ś. na listę; dawać ś. poznać, pokazywać po sobie, czym ś. jest; wynurzać, wyjawiać myśl swoją, zwierzać ś.

Wyznawca, ten, który co wyznaje za prawdę, zwolennik jakiej teorji, jakich zasad, poglądów; człowiek, należący do pewnego kościoła, członek jakiego wyznania, religji; człowiek gorących zasad religijnych, gotowy dla nich ponieść śmierć męczeńską.

Wyzobać, Wyzobić, o ptakach: dziobiąc wyzbierać i wyjeść.

Wyzolić, wygotować w soli, w ługu.

Wyzuć—*p. nied.* Wyzuwać.

Wyzuty, którego wyzuto, ogołocono, obrano z czego, pozbawiono czego; który sam ś. wyzuł z czego: **w.** z rozumu=szaleniec; **w.** z sumienia = niegodziwiec; **w.** ze wstydu=bezwstydnik; **w.** z uczuć ludzkości = nieludzki okrutnik.

Wyzuwać, *dok.* Wyzuć; zdejmować z kogo a. z siebie obuwie a. ubranie, zzuwać; *przen.*, **w.** co, zrzucać z siebie co, odrzucać co, jako rzecz niepotrzebną; *przen.*, **w.** kogo z czego, pozbawiać kogo czego, zabierać komu co gwałtem, bezprawnie; **w. ś.**, zdejmować z siebie obuwie a. ubranie; *przen.*, wyzwalać ś. z czego, odrzucać co, jako rzecz niepotrzebną, jako hamulec krępujący: **w. ś.** ze wstydu, z sumienia; *przen.*, pozbawiać ś. czego, ogołacać ś. z czego: **w. ś.** z majątku.

Wyzwać—*p. nied.* Wyzywać.

Wyzwalać, *dok.* Wyzwolić; wybawiać z niewoli, uwalniać, oswobadzać; dawać wolność niewolnikowi, poddanemu i t. p., obdarzać wolnością; **w.** syna = wypuszczać go z opieki ojcowskiej; **w.** ucznia z terminu=wypuszczać go jako czeladnika po odbyciu terminu; **w.** z niebezpieczeństwa = ratować; **w.** z kłopotu=wybawiać; **w. ś.**, wydobywać ś. z niewoli, wychodzić z więzienia, oswobadzać ś., uwalniać ś.; o uczniu, o terminatorze: po odbyciu terminu zostawać czeladnikiem.

Wyzwanie, *rzecz.* od Wyzwać; wywołanie do boju, na pojedynek.

Wyzwany, którego wyzwano; *rzecz.*, człowiek, wyzwany na pojedynek.

Wyzwierzyć się, przybrać postać i cechy drapieżnego zwierzęcia, przybrać groźną minę, nasrożyć ś.

Wyzwoleniec, niewolnik, obdarzony wolnością przez swego pana; terminator, po odbyciu terminu promowany na czeladnika.

Wyzwolenka, forma żeńska od Wyzwoleniec.

Wyzwoleńczy, dotyczący wyzwolenca a. wyzwolenia.

Wyzwoleńczyk, syn wyzwolenca.

Wyzwoliciel, Wyzwalacz, ten, który kogo wyzwala, oswobodziciel, wybawiciel, wybawca, zbawca.

Wyzwolić—*p. nied.* Wyzwalać.

Wyzwoliny (-in), obrządek wyzwalania terminatora na czeladnika.

Wyzwolony, którego wyzwolono; nauki, sztuki **w-e** w wiekach średnich = gramatyka, retoryka, djalektyka, muzyka, arytmetyka, geometrja, astronomja, t. j. cały kurs nauk w szkołach owoczesnych; dzisiaj: zawody **w-e** = wymagające pracy umysłowej w odróżnieniu od rzemiosł i zajęć technicznych.

Wyzyskać — *p. nied.* Wyzyskiwać.

Wyzyskiwać, *dok.* Wyzyskać;

starać ś. otrzymywać jak najwięcej od kogo, uzyskiwać; korzystać nadmiernie z kogo a. z czego, ogołacać kogo, pozbawiać go czego, nadużywać czyjej dobroci a. niewiadomości dla własnej korzyści.

Wyzywacz, Wyzywający, ten, który wyzywa, szczególniej na pojedynek.

Wyzywać, *dok.* Wyzwać; głosem a. pismem skłaniać kogo, by wyszedł skąd, poza obręb czego, by stawił ś. na pewnym miejscu, wywoływać: wywoływać do boju, domagać ś., by stanął na placu; **w.** na pojedynek, do boju; wypędzać z kraju, skazywać na banicję; przezywać kogo słowami pogardliwemi; **w. ś.,** wzywać ś. nawzajem do boju, na pojedynek, wymyślać sobie wzajemnie.

Wyż, *przysł.,* skrócenie zamiast wyżej, np. w wyrażeniu: wyż wymieniony—*p.* Wyż—*p.* Wyżyna.

Wyża—*p.* Wyżyna.

Wyżalić (się), Wyżalować (się), wynurzyć swój żal, a potym uspokoić ś., pocieszyć ś.

Wyżalować — *p.* Wyżalić; dać komu coś niechętnie, z żalem.

Wyżar, miejsce, wypalone żarem na gruncie bagnistym a. torfowym.

Wyżarty, wyjedzony, wygryziony przez coś żrącego.

Wyżarzyć, wypalić żarem.

Wyżąć—*p. nied.* Wyżymać—*p. nied.* Wyżynać.

Wyżądlić, wyrwać żądło, uczynić bezbronnym; **w. ś.,** pozbawić ś. żądła, stracić moc, możność szkodzenia.

Wyżebrać, Wyżebrzeć, chodząc po żebraniu, wyprosić; żebrząc, otrzymać; pokornie prosząc, wyjednać, uprosić, wymolestować.

Wyżec—*p. nied.* Wyżegać.

Wyżegacz, ten, który co wyega.

Wyżegać, *dok.* Wyżec; wypalać, ogniem wyniszczać; za pomocą palenia wydobywać, oczyszczać; rozpalonym czym robić znak, rysunek, dziurę.

Wyżeglować, udać ś. w drogę na statku wodnym, wypłynąć pod żaglem; odbyć żeglugę.

Wyżegnać, znakiem krzyża wypędzić, np. chorobę.

Wyżej, *st. w.* od Wysoko; siedzieć **w.** od kogo przy stole = na poczetniejszym miejscu; **w.** wspomniany = poprzednio (w książce, w artykule) powyżej, wprzód, poprzednio.

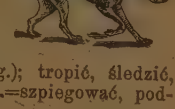

Wyżeł, rasa psa myśliwskiego, wprawionego do tropienia zwierzyny (fig.); tropić, śledzić, węszyć, jak **w.**=szpiegować, podpatrywać.

Wyżenąć—*p. nied.* Wyganiać.

Wyżenny, dający ś. wygnać; z którego można wygnać.

Wyżeracz, człowiek, który wyżera; smakosz. żarłok.

Wyżerać, *dok.* Wyżreć; wyjadać chciwie, wszystko zjadać; *przen.,* wygryzać, psuć przez wyżeranie, np. rdzą a. jakim ostrym kwasem wyżerać rysunek na blesze.

Wyżerka, *żart.,* jedzenie, strawa.

Wyżętek, sok, wyciśnięty z niektórych części ziół lekarskich.

Wyżgać, wypędzić, wygnać.

Wyżka, pomost z desek pod sufitem w chatach chłopskich, służący do spania, przechowywania różnych przedmiotów itp. —*p.* Wyżyna.

Wyżlę, Wyżlątko, szczenię wyżła.

Wyżli, dotyczący wyżła, należący do wyżła, właściwy wyżłom; węch **w.**=dobry, delikatny.

Wyżlica, samica wyżła.

Wyżliczka, *zdr.* od Wyżlica.

Wyżlin, roślina zielna z rodziny trędownikowatych, hodowana dla ozdoby (f.).

Wyżłabiać, *dok.* Wyżłobić; żłobiąc wydrążać; robić w czym wklęsłość żłobkowatą; wyrzynać w żłobki, drążyć; wyrażać coś za pomocą żłobków, np. **w.** napis jaki.

Wyżłabianie, *rzecz.* od Wyżłabiać; **w.** w *gieol.*, żłobienie, podmywanie, podrywanie i t. p., jakie bieżąca woda, lodowce, deszcze, wiatry wywierają na powierzchnię ziemi.

Wyżłobić — *p. nied.* Wyżłabiać.

Wyżłobienie, *rzecz.* od Wyżłobić; rzecz wyżłobiona, wydrążenie żłobkowate, żłobek; wąwóz wyżłobiony przez wodę.

Wyżłopać, wypić łapczywie wszystko, co było.

Wyżni, wyższy, wyżej położony.

Wyżnia, równina, wysoko położona w górach, wyżyna.

Wyżnik, dama w kartach do gry.

Wyżonąć — *p. nied.* Wyganiać.

Wyżółcić, uczynić zupełnie żółtym; **w. ś.,** stać ś. żółtym.

Wyżółcieć, Wyżółknąć, stać ś. całkiem żółtym, nabrać barwy żółtej.

Wyżreć—*p. nied.* Wyżerać.

Wyższość, cecha tego, co jest wyższe, większy stopień wysokości, wartości, godności, wzniosłości; przewyższanie, pierwszeństwo, przewaga.

Wyższy, *st. w.* od Wysoki; w *gram.*, stopień **w.** przymiotników i przysłówków=forma, oznaczająca większe natężenie przymiotu jednego przedmiotu lub czynności, niż innych.

Wyżuć, Wyżuchlać — *p. nied.* Wyżuwać.

Wyżuwać, *dok.* Wyżuć; żując zębami, wydobywać pewne części ze środka czego, wygryzać, wyjadać.

Wyżycie, *rzecz.* od Wyżyć; przetrwanie przy życiu pewien czas; utrzymanie, wypotrzebowanie przez zużywanie; **w.** czego złego =wycierpienie, zniesienie.

Wyżyć — *p. nied.* Wyżywać; **w.** z czego = znajdować w czym dostateczne środki do życia; nie mogę dalej **w.**= brak mi środków do życia.

Wyżyłować, powyciągać, powykrawać z czego żyły, np. z mięsa; *przen.*, wydobyć, wyzyskać aż do ostatka.

Wyżymać, *dok.* Wyżąć; mnąc i ściskając wygniatać, wyciskać z czego; pozbawiać czego przez wygniatanie, przez ściskanie, przez wytłaczanie.

Wyżyna, miejsce wysoko podniesione, wyniosłość ziemi, góra; pagórek ofiarny u dawnych pogan, ołtarz, usypany z ziemi.

Wyżynać, *dok.* Wyżąć; o zbożu: żnąc wycinać, ścinać sierpem wszystko bez wyjątku; o polu: opróżniać je, żżynając zboże; robić próżne miejsce, ścieżkę, między zbożem, żżynając część jego.

Wyżynki (-ek), dożynki, okrężne.

Wyżywać, *dok.* Wyżyć; przetrwać czas jakiś przy życiu; zażywać, używać czegoś dobrego przez czas pewien; znosić cierpliwie, wytrzymywać coś złego, przenosić, cierpieć; wyczerpywać przez zażywanie.

Wyżywiać, *dok.* Wyżywić; dawać pożywienie, żywić kogo; przeżywiać, przekarmiać przez czas jakiś; **w. ś.,** być przekarmianym.

Wyżywiciel, ten, który wyżywia kogo a. co.

Wyżywić — *p. nied.* Wyżywiać.

Wz- (przed spółgłoskami bezdźwięcznemi: Ws-), przyimek, używany tylko jako przedrostek w znaczeniach następujących: 1) kierunek z dołu do góry, np. wzbijać ś., wstawać, wzrastać, wschód;

2) kierunek od czego, np.: wstręt, wstecz; 3) okazywana komu albo czemu pomoc, np. wspomagać, wspierać, wsparcie; 4) różne znaczenia, np. wzbudzić, wznosić itp.

Wzad, *przysł.*, w tył, w tyle, z tyłu; nazad, napowrót, z powrotem.

Wzajem, Wzajemnie, *przysł.*, oznacza, że czynność jednej osoby przechodzi na drugą i jednocześnie odwrotnie, to samo odnosi ś. do wielu osób, nawzajem.

Wzajemnić się — *p.* Wywzajemniać ś.

Wzajemnie—*p.* Wzajem.

Wzajemność, cecha czynności, która jest wzajemna, t. j. wywołuje analogiczną czynność u osoby, na którą oddziaływa; w szczególności: miłość wzajemna = odpłacanie uczuciem za uczucie.

Wzajemny, odpłacający ś. wzajemnością, postępujący tak, jak względem niego ktoś inny postępuje; czyniony wzajemnie, świadczony przez wzajemność, oddawany nawzajem.

Wzamian, *przysł.*, jedno za drugie zamiast czego, na zamianę, zamieniając jedno na drugie.

Wzawody, W zawody, *przysł.*, ścigając ś., prześcigając ś., usiłując przegonić, przewyższyć kogo, co; szybko, pędem.

Wzbaczać, *dok.* Wzbaczyć; rozważać, roztrząsać bacznie, poddawać bacznej uwadze.

Wzbestwić (się), zrobić (ś.) podobnym do dzikiej bestji, wzbiesić (ś.).

Wzbić—*p. nied.* Wzbijać.

Wzbiec—*p. nied.* Wzbiegać.

Wzbiegać, *dok.* Wzbieżeć, Wzbiec, Wzbiegnąć; biegiem dostawać ś. na wyższe miejsce; *przen.*, urosnąć, wzrosnąć ku górze; **w. ś.**, o koniach: rozbiegać ś.

Wzbiegnąć — *p. nied.* Wzbiegać.

Wzbierać, *dok.* Wezbrać; o wodzie w rzece, w stawie, w morzu i t. p.: zbierać ś. w wielkiej ilości i występować z brzegów: morze **w-a**=jest przypływ morski; swawola **w-a**=potęguje ś.

Wzbiesić, doprowadzić do wściekłości; **w. ś.**, dochodzić do wściekłości, wściec ś. od złości.

Wzbieżeć — *p. nied.* Wzbiegać.

Wzbijać, *dok.* Wzbić; bijąc podnosić w górę; **w.** myśli, ducha = unosić ś. myślami, duchem ku niebu; **w.** swą władzę = stawać ś. potężnym, wywyższać ś.; **w.** kogo w dumę = drażniąc jego próżność, czynić go dumnym; **w.** w bogactwa = czynić bogatym, ubogacać; **w.** lud=buntować go; **w. ś.**, wznosić ś. w górę, bijąc czym o co, np. bijąc skrzydłami; **w. ś.** w dumę=dumnym ś. stawać; **w. ś.** na pana=panoszyć ś.

Wzbiór, wezbranie wód, powódź, przypływ morza.

Wzbogacać, *dok.* Wzbogacić; czynić bogatym, zbogacać; **w. ś.**, zostawać bogatym, gromadzić wiele rzeczy, mających dużą wartość.

Wzbogacić—*p. nied.* Wzbogacać.

Wzbogacieć, bogacić ś., wzbogacać ś., zostawać bogatym.

Wzboleć, zostać nagle przejętym bólem.

Wzbraniać, *dok.* Wzbronić; nie pozwalać, zabraniać, zakazywać, nie dozwalać, nie dopuszczać; **w. ś.**, stanowczo odmawiać uczynienia czego, nie chcieć za nic zrobić czego.

Wzbronić—*p. nied.* Wzbraniać.

Wzbronno, *przysł.*, niewolno, zakazano.

Wzbronny, wzbraniający, wzbraniający ś.; zakazany, zabroniony, niedozwolony.

Wzbudować—*p. nied.* Wzbudowywać.

Wzbudowywać, *dok.* Wzbudować; budując wznosić.

Wzbudzać, *dok.* Wzbudzić; bu-

dzić ze snu: **w.** umarłego=wskrzeszać; *przen.*, zachęcać kogo do czego namową, pobudzać, podburzać kogo do czego; *przen.*, dawać początek jakiemu uczuciu, nastrojowi duchowemu, pobudzać, budzić, powodować, wywoływać: **w.** gniew, nienawiść, miłość, podejrzenie, niechęć, szacunek, podziw, litość, nadzieję i t. p.; powoływać do życia, rodzić, płodzić; **w. ś.**, budzić ś., powstawać.

Wzbudziciel, ten, który wzbudza.

Wzburzać, *dok.* Wzburzyć; pobudzać do burzenia ś., do ruchów gwałtownych, wzniecać burzę; **w.** jakiś płyn = budzić w nim fermentację; **w.** morze=podnosić bałwany; **w.** lud = pobudzać go do buntu; **w.** umysły = podniecać je; **w.** krew komu=budzić w nim namiętności; **w. ś.**, dochodzić do stanu burzenia ś., burzliwym ś. stawać; *przen.*, buntować ś., wybuchać rewolucją.

Wzburzenie, ogólne poruszenie, niespokojność, podniecenie, insurekcja, rewolucja, bunt; stan człowieka wzburzonego, gniew, silne poruszenie, podniecenie duchowe.

Wzburzyć—*p. nied.* Wzburzać.

Wzdąć—*p. nied.* Wzdymać.

Wzdęcie, *rzecz.* od Wzdąć; **w.** brzucha = nabrzmienie wskutek nagromadzonych gazów w jamie brzusznej.

Wzdętek, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty.

Wzdętka, owad z rzędu dwuskrzydłych, rozdętych.

Wzdęty, nadęty w górę, napuchły, nabrzmiały, napełniony gazem a. gazami.

Wzdłuż, *przysł.* i *przyim.*, w kierunku długości.

Wzdłużać, *dok.* Wzdłużyć; podłużać, dłuższym czynić.

Wzdragać się, nie chcieć czego zrobić, wzbraniać ś., opierać ś. ze wstrętem.

Wzdrapać—*p. nied.* Wzdrapywać.

Wzdrapywać, *dok.* Wzdrapać; drapiąc zadzierać, podnosić: **w.** ciało = zadzierać skórę; **w.** sukno =robić na nim kutner; **w. ś.**, drapiąc ś., chwytając ś. pazurami, końcami palców, włazić na co.

Wzdrażać, *dok.* Wzdrożyć; podnosić cenę czego, droższym coś czynić; **w. ś.**, podnosić cenę własnych towarów.

Wzdręga, r y b a

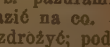

rzeczna, podobna do płotki, krasnopiórka (fig.).

Wzdrygać, *dok.* Wzdrygnąć ś., Wezdrgnąć ś.; drgać, wstrząsać ś. z drgnieniem z obrzydzenia, ze wstrętu, z przerażenia.

Wzdrygnąć się—*p. nied.* Wzdrygać ś.

Wzdwajać, *dok.* Wzdwoić; podwajać.

Wzdwoić—*p. nied.* Wzdwajać.

Wzdychać, *dok.* Westchnąć; mocno i głęboko wciągać powietrze ustami do płuc, co u człowieka jest oznaką smutku, żalu, troski, wzruszenia, rozrzewnienia i t. p.; **w.** do czego, pragnąć czego gorąco, wyczekiwać czego niecierpliwie.

Wzdychanie, *rzecz.* od Wzdychać; wydawanie westchnień, westchnienia.

Wzdymać, *dok.* Wzdąć; napełniając powietrzem, sprawiać, że coś napęcznieje, stanie ś. nabrzmiałym, nadymać, odymać, wydymać; o wietrze: uderzając pędem powietrza, podnosić; o wodzie: podnosić ś. w górę, wzbierać; *przen.*, dumnym czynić, puszyć; **w. ś.**, stawać ś. nabrzmiałym, puchnąć, wydymać ś.; o wodzie: wznosić ś., wzbierać, burzyć ś., podnosić ś. falami; *przen.*, pysznić ś., puszyć ś.

Wzdzierać, *dok.* Wezdrzeć; darciem podnosić w górę, czynić aby

co sterczało; nastawiając, podnosić do góry, najeżać; z trudnością kłaść na siebie coś ciasnego.

Wzdzierżeć (się), wstrzymać (ś.), powściągnąć (ś.).

Wzdźwigać (się), *dok.* Wzdźwignąć (ś.); dźwigając podnosić (ś.).

Wzejść – *p. nied.* Wschodzić.

Wzemknąć się, porwać ś. ku górze.

Wzganiać, *dok.* Wzgonić, Wzegnać; gonić, płoszyć tak, iż zerwie ś. do góry; gnać, zaganiać; zapędzać na wyższe miejsce.

Wzgarda, pogarda.

Wzgardliwie, *przysł.*, ze wzgardą.

Wzgardliwy, okazujący wzgardę.

Wzgardzać, *dok.* Wzgardzić; gardzić, czuć wzgardę do kogo lub czego, pogardzać, pomiatać, nie chcieć czego przyjąć.

Wzgardzony, którym wzgardzono; okryty wzgardą, żyjący w pogardzie powszechnej, poniżony, pohańbiony, upodlony.

Wzgląd, oglądanie ś. na co, uwaga na co zwrócona, pamięć na jakie okoliczności, stan czego, położenie i t. p.: mieć **w.** na co = pamiętać o czym, uważać na co; przez **w.** na co = mając co w pamięci, biorąc co pod uwagę; zwracać ś. do kogo ze **w-ędem**=grzecznie, ale bez uniżoności; okazywać komu należne mu **w-ędy** = winne uszanowanie; łaska, przychylność, życzliwość, skłonność: **w.** na osobę=stronniczość, stronność; punkt widzenia, stosunek między osobami a. przedmiotami, proporcja; pod tym **w-ędem** = z tego punktu widzenia, z tej strony; pod każdym **w-ędem** = z każdej strony, z każdego punktu widzenia; przychodzić dokąd **w-em** czego=w sprawie czego; przez **w.** na co=mając co na uwadze, z powodu czego; uważać co pod różnemi **w-ędami**= z tej i z owej strony.

Wzglądać, *dok.* Wzglądnąć; spoglądać w górę od czasu do czasu; spoglądać od czasu do czasu w którąkolwiek stronę, oglądać ś. na różne strony; *przen.*, **w.** na kogo, na co, mieć wzgląd na co a. na czyje położenie, okazywać ś. względnym, łaskawym; **w.** na co, mieć baczność na co, czuwać nad czym, pilnować czego; **w.** w co, wchodzić, wzierać, wglądać w co, rozważać co.

Wzglądnąć—*p. nied.* Wzglądać.

Względem, *przyim.*, w stosunku do kogo, do czego, ku komu, czemu, dla kogo, czego: miłość dzieci **w.** rodziców; w porównaniu z kim, czym, stosunkowo do kogo, czego.

Względnie, *przysł.*, oglądając ś. na położenie czyje, stan czego, biorąc pod uwagę pewne okoliczności; życzliwie, przychylnie, łaskawie, łagodnie; z uwagi na zachodzący stosunek do kogo, czego, w stosunku do kogo, czego.

Względność, cecha tego, co jest względne.

Względny, zwracający uwagę na położenie czyje a. stan czego, biorąc pod uwagę pewne okoliczności; życzliwy, przychylny, łagodny, pobłażliwy, łaskawy; uważany w stosunku do kogo, czego, stosunkowy; umiarkowany, nie krańcowy, pośredni, nie nazbyt obfity: zaledwie dostateczny; zaimek **w.**=odnoszący ś. do poprzedzającego rzeczownika, przymiotnika a. zaimka, np. który, jak, kto, co, ile.

Wzgórek, niewielka wyniosłość ziemi, pagórek, niewielka góra; każda wydatność, wypukłość.

Wzgórkowaty, podobny do wzgórka; mający wzgórki, pagórkowaty.

Wzgórze, niewielka góra, pagórek, niewielka wydatność; część czego wzniesiona.

Wzgrzać—*p. nied.* Wzgrzewać.

Wzgrzebać — *p. nied.* Wzgrzebywać.

Wzgrzebywać, *dok.* Wzgrzebać; grzebiąc wzruszać, nastroszać; grzebiąc zsuwać na wierzch czego.

Wzgrzewać (się), *dok.* Wzgrzać (ś.); nagrzewać (ś.) szybko.

Wziąć (mylnie: Wziąść) — *p. nied.* Brać.

Wziątek, branie, wzięcie czego, łapówka, kuban.

Wziątka, lewa w kartach; łapówka, kuban.

Wzierać—*p.* Wyglądać.

Wziernik, narzędzie optyczne, używane w medycynie do oglądania głębiej położonych części przewodów jam ciała: **w.** krtaniowy—*p.* Laryngoskop; **w.** oczny—*p.* Oftalmoskop; **w.** uszny *p.* Otoskop.

Wziewać, *dok.* Wzionąć; wdychać w siebie, wciągać oddechem.

Wziewnik, przyrząd do wziewania pary, gazów, inhalator; przyrząd, wkładany na usta, chroniący od wziewania szkodliwych gazów.

Wzięcie, *rzecz.* od Wziąć; zdanie, opinja, mniemanie powszechne, zaufanie, autorytet—*p.* Wziętość.

Wziętość, znaczenie, kredyt moralny, popularność, cieszenie ś. dobrą opinją, miłość powszechna, szacunek w społeczeństwie.

Wzięty, którego wzięto; cieszący ś. wziętością.

Wzionąć—*p. nied.* Wziewać.

Wzjawiać, *dok.* Wzjawić; wyjawiać, objawiać, zwiastować; **w. ś.,** objawiać ś., pojawiać ś., wychodzić na jaw.

Wzjazd, jazda w górę; miejsce, któredy wjeżdża ś. na co.

Wzjechać — *p. nied.* Wjeżdżać.

Wzjeżać (się), *dok.* Wzjeżyć (ś.); najeżać (ś.) w górę, nastroszać (ś.).

Wzjeżdżać, *dok.* Wzjechać; jechać pod górę, jadąc, dostawać ś. na wyższe miejsce.

Wzjeżdżka, motyl z rodziny przestwornic, z podrzędu prządków.

Wzlać—*p. nied.* Wzlewać.

Wzlatać, Wzlatywać, *dok.* Wzlecieć; lecąc wzbijać ś. w górę, wylatać w górę, wznosić ś.

Wzlec—*p. nied.* Wzlegać.

Wzlecieć—*p. nied.* Wzlatać.

Wzlegać, *dok.* Wzlec, Wzlegnąć; kłaść ś. na czym całym ciężarem ciała.

Wzlegnąć—*p. nied.* Wzlegać.

Wzlepszać, *dok.* Wzlepszyć; polepszać, poprawiać.

Wzlepszyć—*p. nied.* Wzlepszać.

Wzlewać, *dok.* Wzlać; wylewać w górę.

Wzleźć—*p. nied.* Wzłazić.

Wzlot, lot do góry, wzlatanie; udanie ś. w podróż napowietrzną w balonie, na samolocie.

Wzlotność, cecha tego, co jest wzlotne.

Wzlotny, mający kierunek ku górze, wzlatujący w górę; dążący do sfer duchowych, do życia zaświatowego.

Wzłamać—*p. nied.* Wzłamywać.

Wzłamnik, w dawnej Polsce odmiana psów myśliwskich największej siły i odwagi, używanych do szczwania niedźwiedzi, dzików i wilków.

Wzłamywać, *dok.* Wzłamać; łamiąc, zadzierać do góry, w górę załamywać.

Wzławiać, *dok.* Wzłowić; o psie gończym: znajdywać trop zwierza, zaczynać go gonić i odzywać ś. głosem, ruszać zwierza.

Wzłazić, *dok.* Wzleźć; leząc, przedostać ś. na wyższe miejsce, włazić pod górę.

Wzłowić—*p. nied.* Wzławiać.

Wzłożyć, położyć co na wierzch czego, nałożyć do góry.

Wzmacniać, *dok.* Wzmocnić; dodawać mocy, przysparzać siły, pokrzepiać; **w. ś.,** nabierać mocy, siły, pokrzepiać ś.

Wzmagać, *dok.* Wzmóc; dodawać mocy, wzmacniać, pokrzepiać; powiększać, pomnażać, rozszerzać, natężać, podnosić, rozwijać; **w. ś.,** nabierać siły, zdrowia, wzmacniać ś., pokrzepiać ś., zyskiwać moc, potężnieć; stawać ś. większym, rozrastać ś., rozwijać ś., podnosić ś., rozszerzać ś., szerzyć ś., wzmagać ś.

Wzmartwychwstać—*p.* Wzmartwychwstawać.

Wzmartwychwstawać, forma *dok.* Wzmartwychwstać; wstawać z martwych, wskrzesać.

Wzmącić, zmącić, mącąc wzruszyć.

Wzmianka, krótkie wspomnienie, napomknięcie o czym; krótki artykulik informacyjny w gazecie.

Wzmiankarstwo, zajęcie wzmiankarza.

Wzmiankarz, dziennikarz, pisujący wzmianki do gazet.

Wzmiankować, czynić wzmiankę o kim, o czym, wspominać pobieżnie.

Wzmiatać, *dok.* Wzmieść; podrzucać do góry, wznosić miotłą.

Wzmiąższeć, zgrubieć, roztyć ś.

Wzmieniać, *dok.* Wzmienić—*p.* Wzmiankować.

Wzmierzić, uczynić obmierzłym, obmierzić, wstydzić.

Wzmierznąć, obmierznąć.

Wzmieszczać (się), *dok.* Wzmieścić (ś.); umieszczać (ś.) na wyższym miejscu.

Wzmieścić — *p. nied.* Wzmieszczać.

Wzmieść—*p. nied.* Wzmiatać.

Wzmnożyć, pomnożyć, wzmnożyć, rozmnożyć, zwiększyć w liczbie.

Wzmocnić—*p. nied.* Wzmacniać.

Wzmocnieć, nabrać mocy, pokrzepić ś., wzmocnić ś.

Wzmogły, który ś. wzmógł, który nabrał mocy, sił.

Wzmożony, którego wzmożono, któremu dano posiłki, umocniony; zwiększony, spotęgowany: **w.** ruch na ulicach.

Wzmożyć, wzmocnić, dopomóc, czynić mocniejszym; powiększyć; **w. ś.,** wzmocnić ś., powiększyć ś.

Wzmóc—*p. nied.* Wzmagać.

Wzmykać (się), *dok.* Wzemknąć (ś.); podnosić (ś.) ku górze.

Wznaczać (się), *dok.* Wznaczyć (ś.); wrażać co w co, jako znak, zaznaczać; **w. ś.,** być wznaczanym; wrażać ś. w co, jako znak.

Wznaczyć—*p. nied.* Wznaczać.

Wznak, Na wznak, *przysł.,* grzbietem ku spodowi, a piersiami do góry.

Wznawiać, *dok.* Wznowić; na nowo powoływać do życia, pobudzać do życia to, co już przestało istnieć, odnawiać, ponawiać; **w.** sztukę w teatrze = grać ją ponownie po dłuższym niegraniu; **w. ś.,** być wznawianym; zjawiać ś. na nowo, ponawiać ś., odnawiać ś.

Wznęcać, *dok.* Wznęcić; pobudką skłaniać do powstania; **w. ś.,** powstawać, będąc nęconym; rozochocać ś. do czego.

Wzniecać, *dok.* Wzniecić; o ogniu: rozpalać, rozniecać; **w.** miłość, nienawiść=obudzać; **w.** wojnę=wszczynać, rozpoczynać; **w. ś.,** zapalać ś., zajmować ś. ogniem; o uczuciu: zapalać ś., wybuchać; o buncie, o powstaniu: wybuchać.

Wzniecić—*p. nied.* Wzniecać.

Wzniesienie, *rzecz.* od Wznieść; miejsce podniesione, wzgórze, pagórek, płaskowzgórze, wyżyna; siedzenie dla widzów, podnoszące ś. coraz wyżej, podjum; pobudowanie, wystawienie czego; **w. ś.,** podniesienie ś. do góry, na wyższe stanowisko.

Wznieść—*p. nied.* Wznosić.

Wznijść—*p. nied.* Wschodzić.

Wznikać, *dok.* Wzniknąć; wydobywać ś. w górę, podnosić ś., wy-

rastać, wschodzić; *przen.*, wynikać, pojawiać ś., powstawać.

Wzniosłość, cecha tego, co jest wzniosłe; szlachetność, zacność, świetność, wspaniałość; podniosłość uczuć, myśli, szczytność, górność.

Wzniosły, który ś. podniósł, który ś. wzniósł; wysoki, wyniosły; szlachetny, zacny, wspaniały, pełen uczuć podniosłych, górny, szczytny, wielkoduszny.

Wzniośle, *przysł.*, wyniośle, zacnie, szlachetnie, wspaniale, górnie, szczytnie, wielkodusznie.

Wznieść—*p.* Wznijść.

Wzniż *przysł.*, niżej, poniżej.

Wzniżać (się), *dok.* Wzniżyć (ś.); zniżać (ś.), spuszczać (ś.) niżej.

Wznosić, *dok.* Wznieść; przenosić z niższego miejsca na wyższe, podnosić, przestawiać wyżej; wyciągać do góry, podejmować, wytykać w górę: **w.** ręce, szablę, kij; zwracać ku górze: **w.** oczy, wzrok; dźwigać kogoś a. coś leżącego, ustawiać w kierunku pionowym, stawiać na nogi po obaleniu; dawać wyższe stanowisko, wywyższać, wynosić; budować, stawiać jakiś budynek; **w.** kielichy, wiwaty, zdrowia = podnosić kielich do góry, a potym go wypijać za czyje zdrowie; **w.** pieśń =zaczynać śpiewać; **w.** myśli swe do Boga = podnosić, zwracać ku Bogu; **w. ś.**, być wznoszonym, podnosić ś., unosić ś.; lecieć, wzlatywać w górę, wzbijać ś.; o wodzie: wzbierać, wzdymać ś.; *przen.*, wywyższać ś., wynosić ś., pysznić ś.; wystawać, sterczeć do góry ponad innemi przedmiotami sąsiedniemi.

Wznoszenie, *rzecz.* od Wznosić.

Wznowić—*p. nied.* Wznawiać.

Wzorek, mały wzór; łatwy wzór rysunkowy do przerysowywania; **w-ki** zbierać = krytykować, wyszydzać poznawane osoby.

Wzorować, formować, kształtować co na wzór czego; przyozdabiać wzorami; **w. ś.** na czym, brać co za wzór.

Wzorowy, odnoszący ś. do wzoru, służący za wzór; mogący służyć za wzór, doskonały, przedni, bez zarzutu.

Wzorzec—*p.* Wzór; **w-ce** = wzory urzędowe miar: długości, objętości, wag, używanych w danym kraju; przepisy; przykłady.

Wzorzysto, *przysł.*, w rozmaite wzory.

Wzorzysty, wyszywany, tkany, malowany w rozmaite kolory i desenie.

Wzór, to, na co ś. patrzy, ażeby wytworzyć coś podobnego, model, forma, postać, na podobieństwo której coś ś. urabia; formuła, według której układa ś. jakiś akt a. wogóle wyraża swe myśli w sposób urzędowy; **w.** do pisania, **w.** kaligraficzny, **w.** rysunkowy, **w.** haftu a. jakiej innej roboty kobiecej, **w.** rzemieślniczy, podług których ma ś. co wykonać; w *gram.*, **w.** odmiany imion a. czasowników = tablica ich odmiany; wyobrażenie za pomocą liter i ich kombinacji a. rysunku stosunków, zachodzących między przedmiotami, wielkościami a. pojęciami, **wzorzec, formuła: w. chemiczny**=oznaczenie literami i cyframi składu czyli budowy chemicznej jakiego związku; **w.** matematyczny=rezultat szeregu działań matematycznych, wykonanych na liczbach, a głównie na ich symbolach literowych i oznaczonych przy pomocy właściwych znaków dla każdego działania, formuła matematyczna; **w.** w logice= oznaczenie za pomocą liter i równań określania a. rozumowania i ich rezultatów; przykład do naśladowania, doskonałość pod względem moralnym: **w.** cnoty =

człowiek cnotliwy; **w.** wszelkich cnót=człowiek pod każdym względem doskonały; brać **w.** z kogo=starać ś. go naśladować; na **w.** kogo a. czego = naśladując go; **w-em** kogo a. czego=na podobieństwo; deseń w kwiaty, w figury, różnemi kolorami wyrobiony.

Wzrastać, *dok.* Wzrosnąć, Wzrość; rosnąc powiększać ś., nabierać wzrostu.

Wzrażać, *dok.* Wzrazić; odbijać nazad, odrzucać; **w.** ś., odbijać ś. od czego.

Wzroczek, *zdrobn.* i *pieszcz.* od Wzrok.

Wzrok, władza widzenia, zmysł, przez który za pośrednictwem światła możemy poznawać kolor, wielkość, kształt i położenie przedmiotów bez ich dotykania; organ, narząd **w-ku**=oko; wejrzenie, spojrzenie, spoglądanie.

Wzrokowy, ściągający ś. do wzroku: organ **w.**

Wzrosły, który wzrósł, wyrosły.

Wzrosnąć — *p. nied.* Wzrastać.

Wzrost, wzrastanie, rośnięcie; *przen.*, postęp, rozwój, wzmaganie ś.; wielkość, miara, do której ktoś dorósł a. coś dorosło, uroda, postawa.

Wzrość—*p.* Wzrosnąć.

Wzruszać, *dok.* Wzruszyć; poruszając z miejsca, podnosić, podrzucać, unosić; naruszać, wywracać, przewracać, obalać, burzyć, łamać, niszczyć; **w.** kogo, wywoływać żywe poruszenie uczuciowe, wywoływać litość, żal, politowanie, współczucie; wywoływać zaburzenie, poruszać namiętności; ruszając, dotykając wzburzać: **w.** ziemię=skopywać, kopiąc spulchniać; **w.** posady państwa, społeczeństwa = podkopywać, zachwiewać; **w.** zwierza, ptaka = spędzać go z legowiska, ruszać; **w.** żołądek= pobudzać go do wyrzucenia na zewnątrz nie strawionego pokarmu; **w. ś.**, ruszając ś., podnosić ś., drgać: płyn **w-a ś.** = gotując ś., fermentując, burzyć ś.; zachwiawszy ś. przewracać ś., rozprzęgać ś.; ruszać, powstawać z miejsca; odczuwać żywe poruszenie żalu, litości, współczucia itp.

Wzruszenie, *rzecz.* od Wzruszyć; stan człowieka wzruszonego, rzewne uczucie względem kogo albo czego, litość, żal, współczucie.

Wzruszony, *im.* od Wzruszyć; poruszony, rozczulony, rozrzewniony; o głosie itp.: tkliwy, wyrażający rozrzewnienie, czułość, pełen litości, współczucia, żalu.

Wzruszyć — *p. nied.* Wzruszać.

Wzryć—*p. nied.* Wzrywać.

Wzrywać, *dok.* Wzryć; skopywać, wzruszać, spulchniać ziemię.

Wzrywać (się), *dok.* Wzerwać (ś.); porywać (ś.) w górę.

Wzrzucać, *dok.* Wzrzucić; podrzucać w górę; rzucać co na co z dołu.

Wzrzynać, *dok.* Wzerznąć, Wrzezać; rznąc podnosić w górę, podrzynając zadzierać.

Wzsiec—*p. nied.* Wzsiekać.

Wzsiekać, *dok.* Wzsiec; siekąc co, podnosić jego części do góry.

Wzsypywać—*p. nied.* Wzsypać; nasypać w górę; podrzucając co, sypać na powierzchnię czego.

Wzszczepać, szczepiając podnieść w górę.

Wszczepić—*p. nied.* Wszczepywać.

Wszczepywać, *dok.* Wszczepić—*p.* Szczepić—*p.* Wdrażać.

Wzszumieć, szumiąc unosić ś., podnosić ś. w górę z szumem.

Wzuć—*p. nied.* Wzuwać.

Wzuwać, *dok.* Wzuć; wkładać co na siebie: **w.** obuwie, pończochy, ubranie.

Wzwalać, *dok.* Wzwalić; obalać w górę; waląc z dołu rzucać co na co; **w. ś.**, obalać ś. do góry, obalać ś. na co.

Wzwarcie, wzbicie do góry, wzburzenie.

Wzwarzać, *dok.* Wzwarzyć; sprawiać, że coś, warząc ś., będzie ś. podnosić do góry.

Wzwaśniać się, *dok.* Wzwaśnić ś.; unosić ś. w waśni, kłócić ś.

Wzwiać—*p. nied.* Wzwiewać.

Wzwiady (-ów), zwiady, wywiady, rekonesans.

Wzwić—*p. nied.* Wzwijać.

Wzwiedzać, *dok.* Wzwiedzieć; dowiadywać ś. o czym, starać ś. dociec czego, podpatrywać co.

Wzwierać, *dok.* Wezwrzeć; o płynach: zaczynać burzyć ś. pod wpływem ognia; wznosić, podnosić, wzbijać ku górze.

Wzwieść—*p. nied.* Wzwodzić.

Wzwiewać, *dok.* Wzwiać; wiejąc, podnosić ku górze.

Wzwijać, *dok.* Wzwinąć. Wzwić; nawijać co na powierzchnię czego.

Wzwinąć—*p. nied.* Wzwijać.

Wzwlec—*p. nied.* Wzwlekać.

Wzwlekać, *dok.* Wzwlec; wlec, wciągać do góry.

Wzwodni, wzwodowy, odnoszący ś. do wzwodu: most w.= most zwodzony.

Wzwodzić, *dok.* Wzwieść; wieść, prowadzić ku górze; wprowadzać z dołu; podnosić, dźwigać do góry; wznosić jaki budynek; w. ś., prowadzić ś. nawzajem ku górze; dźwigać ś. w górę, powstawać.

Wzwód, wzwodzenie, wzwiedzenie; most zwodzony.

Wzwyczajać (się), *dok.* Wzwyczaić (ś.): przyzwyczajać (ś.), wprawiać (ś.) w zwyczaj; wprowadzać (ś.).

Wzwyż, *przysł.*, na wysokość, od dołu do góry, od podstawy do wierzchu: w kierunku ku górze.

Wzwyższać, *dok.* Wzwyższyć; wywyższać.

Wzywać, *dok.* Wezwać; przywoływać, przyzywać; zachęcać, namawiać, nakłaniać, skłaniać: błagać, zaklinać kogo, aby co uczynił; wołać, krzyczeć; w. kogo na pomoc = prosić o pomoc; w. kogo na świadectwo=prosić go, aby zaświadczył prawdę czego.

Wżarzyć (się), wzniecić (ś.), rozpalić (ś.).

Wżąć się—*p. nied.* Wżynać ś. —*p.* Wżymać.

Wżdy, *przysł.*, przecie, przecież, jednak, jednakże, atoli: przynajmniej, choćby; w. a. w. kiedy = nakoniec, nareszcie, przecie; tylko, jedynie, pod tym tylko warunkiem; w. więc = tedy; a zatem, jużci; zgoła, wogóle, ze wszystkim.

Wżec—*p. nied.* Wżegać.

Wżegać, *dok.* Wżec, Wżegnąć; wpalać.

Wżerać się, *dok.* Wezrzeć ś., Weżrzeć ś.; wgryzać ś., wjadać ś., wgłębiać ś.

Wżymać, *dok.* Wżąć; żmąc, wgniatać, wciskać; wygniatając, wpuszczać.

Wżynać się, *dok.* Wżąć ś.: żnąc, zapuszczać ś. w co, szczególnie zaś. żnąc swoje, zajmować część cudzego.

X.

X, głoska alfabetu greckiego, przyjęta przez alfabet łaciński, za jego pośrednictwem dostała się do polskiego, dawniej często u nas używana, w imionach własnych zwłaszcza, np. Xawery, Xantypa, Xerxes, Xenofont, Alexander, i w pospolitych przyswojonych z łaciny i z greckiego, np. exemplarz, examen, a także w skróceniach,

np. x. = ksiądz a. książę, a. księstwo (W. X. L.=Wielkie Księstwo Litewskie), a. książęcy (W. X. Mość = Wasza Książęca Mość) i x.x. = księża, książęta, księstwo. Dziś głoska ta wyszła zupełnie z użycia i zastępujemy ją głoskami **ks.** lub **gz.**; piszemy więc: Ksantypa, Kserkses, Ksenofont, Aleksander, egzemplarz, egzamin, **ks.**=książę, ksiądz, księstwo itp., jest też używana w matematyce jako znak, lub na oznaczenie niewiadomej.

X, cyfra rzymska=10.

X, a. **Xr**, *skr.*, krajcar, cent.

X, ilość niewiadoma a. nieoznaczona; ktoś.

Xantogen, *gr.*, substancja, znajdująca ś. w liściach i kwiatach w połączeniu z alkaljami zabarwiająca na żółto.

Xenia, *gr.*, *dost.*, gościnność; podarek dla gościa; tytuł 13-ej księgi poezji Martialisa, zawierającej wyłącznie epigramaty dwuwierszowe, dotyczące takich podarków; tytuł dowcipnych i złośliwych epigramatów dwuwierszowych Goethego i Schillera.

Xeres (Cheres), *hiszp.*, gatunek wina białego (nazwa od miasta).

Y.

Y, dwudziesta trzecia głoska alfabetu łacińskiego, samogłoska ustna, twarda. W języku polskim niema wyrazów, zaczynających ś. od Y.

Yquem (ikem), *fr.*, rodzaj wonnego i smacznego wina francuskiego.

Yoga, *hind.*, wyznawca, zwolennik yogizmu, asceta-mistyk hinduski.

Yogizm, *hind.*, system filozoficzno-religijny uprawiany w Indostanie, podług którego można wyzwolić swą duszę od dalszych transmigracji za pomocą życia ascetycznego, rozmyślania, unikania roztargnień, utrzymywania ciała w położeniach trudnych i męczących i t. d.

Yogurt, *bułg.*, mleko zsiadłe z fermentem maya, zalecane przez współczesnego fizjologa dra Miecznikowa w Paryżu, jako, środek niszczący bakterje gnilne w kiszce grubej człowieka, powodujące przedwczesną starość.

Yucca, *hiszp.*, szpileoznica, roślina amerykańska z rodz. liljowatych, wyrastająca w długą wiechę kwiatową o kwiatach dzwonkowatych (fig.).

Z.

Z, dwudziesta czwarta i ostatnia głoska alfabetu łacińskiego, spółgłoska przednio-językowa czyli zębowa, dźwięczna, szczelinowa, twarda; od **A** do **Z**=wszystko, od początku do końca, nic nie opuszczając: w *skr.*, **r. z.**=rok zeszły.

Z, Ze, *przyim.*, rządzi przyp. 2 i 6; z przyp. 2 oznacza: 1) *miejsce, punkt, od którego rozpoczyna ś.*

jakiś ruch na zewnątrz np., wychodzić z domu, wyjeżdżać z miasta, z kraju, wracać z wycieczki; 2) *poziom, powierzchnię, z której osoba lub przedmiot przenosi ś. ruchem powolnym a. gwałtownym na inne*, np., spadać z dachu, schodzić z piętra na parter, z góry na dół i t. p.; 3) *wogóle okoliczność miejsca, stronę, bok*, np., z góry, z dołu, z prawej, z lewej strony, z boku, z obu stron i t. p.; 4) *ruch usunięcia ś., odejścia*, np., zejdź mi z oczu!, co z oczu, to i z myśli=czego nie widzimy, o tem i zapominamy, z drogi! = usuń ś. z drogi; 5) *ruch z góry na dół po powierzchni czego*, np., spływać ze skały, schodzić z góry, zdjąć pierścień z palca, okulary z nosa; 6) *sposób wykonywania czynności*, np., powozić z kozła, z konia, spoglądać z oka=zezem; 7) *narzędzie czynności*, np., strzelać z łuku, mierzyć z karabina, śmierć z ręki kata = egzekucja sądowa; 8) *materjał, z którego coś jest zrobione a. powstaje*, np. chleb robi ś. ze zboża, sukno z wełny, kapelusz ze słomy i t. p., ni z pierza, ni z mięsa=do niczego; 9) *sposób utrzymania ś., środek do życia*, np. żyć z pracy rąk, z jałmużny, z rozboju; 10) *powód, przyczynę, pobudkę, źródło czego*, np., z tego względu, ze wszech miar, umierać z głodu, z zarazy, płakać z bólu, z żalu, drżeć ze strachu, z łaski, z figlów, z ochoty, uczyć ś. z książki, być ułomnym z natury, podobać ś. komu z dowcipu i t. p.; 11) *pozbawianie czego, wyzuwanie, ogałacanie*, np., odzierać ze skóry, z liści, obrany z rozumu, wyzuwać z majątku, opadać z sił; 12) *moc, prawo, autorytet, z mocy którego coś ś. czyni*, np. z urzędu, z ramienia czyjego; 13) *termin czasu, od którego coś ś. rozpoczyna*, np., z rana, z młodości, z południa, z początku, z dziecka, z wieczora; wracać z roboty=po jej ukończeniu, w nocy z wtorku na środę, witać kogo z podróży; 14) *wyłączanie szczegółów z ogółu, wybieranie z pomiędzy wielu*, np., jeden z moich braci, ktokolwiek z was; 15) *pochodzenie rodowe*, np., rodzić ś. z Radziwiłłówny, Jan z Tarnowa, pan z panów, z Czartoryskich Potocka; 16) *wogóle pochodzenie czego skąd*, np., wyciągać sok z roślin, puszczać krew z ręki, wyciągać co komu z kieszeni, słyszałem to z jego ust, jeden z drugiego przykład bierze, mieć z kogo pomoc, wielki z niego nudziarz, co z ciebie będzie?; 17) *przejście, przenoszenie ś. z jednego stanu do drugiego*, np., z kupca żołnierz, motyl z gąsienicy; 18) *rozliczne wyrażenia przysłówkowe*, np. z całego serca=serdecznie; z gruntu = gruntownie, całkiem, ze wszystkich sił=usilnie, z prosta, z gruba, z pańska, z chłopska, z waszecia, z głupia frant i t. p.; z przypadkiem 6 oznacza: 1) *osoby, przedmioty a. okoliczności, towarzyszące jakiejś czynności lub stanowi*, iść z żoną, z dziećmi, pracować z wiarą, przychodzić do kogo z prośbą, z rozkazem, dzielić ś. z kimś, chleb z masłem, kawa ze śmietanką; 2) *wzajemną czynność*, np., rozmawiać, bić ś., pojedynkować ś., przekomarzać ś., toczyć wojnę, spierać ś., kłócić ś. z kim; 3) *wspólność z kim pod jakimkolwiek względem*, np., być z kim jednakowego wzrostu, równego wieku; 4) *sposób, w jaki dokonywa ś. jaka czynność*, np., z gołą głową, ze łzami w oczach, z krzykiem, z hałasem, z sykiem, z otwartemi rękami, wyrywać z korzeniem, chodzić z procesją; 5) *posiadanie, mienie czegoś ze sobą*, np., mieć z sobą broń, pieniądze,

z pałaszem przy boku, z fuzją na ramieniu; 6) *jednoczesność dwu czynności a. zjawisk*, np., wstawać równo ze świtem, kłaść ś. z kurami, z zachodem słońca i t. p.; 7) *w różnych znaczeniach*, np., jedźcie z Bogiem = uprzejme pożegnanie; z Bogiem a. z Panem Bogiem=odprawienie ubogiego, gdy mu ś. nic nie daje; z przeproszeniem=przepraszając; nie z obrazą=nie obrażając; z chęcią, z ochotą=chętnie; z czasem=kiedyś; z żalem=żałując; z gniewem = gniewając ś.; z przyp. 4-oznacza: około, blizko, np., żył ze dwa lata, daj z pięć rubli; łączy ś. też z innemi przyimkami, tworząc przyimki złożone, jako to: z pod, z nad, z popod, ponad, z za, z poza; łączy ś. z czasownikami, zmieniając ś. przed spółgłoskami bezdźwięcznemi twardemi w **s**, a przed miękkiemi w **ś**, dla oznaczenia: 1) *ruchu na zewnątrz a. z góry na dół*, np., zjeżdżać, schodzić (=z+chodzić), ściekać (=z+ciekać); 2) *ruchu, kierunku ku środkowi*, np., zgromadzać, spraszać (=z+praszać), ściągać (=z+ciągać); *czasowników tych należy szukać we właściwych miejscach słownika pod* **z, s, ś.**

Za, *przyim.*, rządzi przyp. 2, 4 i 6; z przyp. 2 oznacza: *czas, kiedy ś. coś działo*, np. za dnia, za ojców naszych, za nas, za króla Sasa, za mojej pamięci, za świeżej pamięci; z przyp. 4 oznacza: 1) *przeciąg czasu, kiedy ś. coś dokonywa a. dokona*, za godzinę to zrobię= przez godzinę; za godzinę wrócę =po godzinie; płacić komu za rok, za miesiąc = roczną, miesięczną płacę; zapłacę ci za rok, za miesiąc = po roku, po miesiącu; 2) *miejsce, dokąd kieruje ś. jakiś ruch, ku przeciwnej, tylnej stronie osoby a. przedmiotu*, iść za rzekę, za dom, za krzak, wychodzić za drzwi, spoglądać za siebie, zakładać rękę za pas; 3) *sięganie czego poza obręb czego*, np. śniegu za kolana, broda za pas; 4) *miejsce ujęcia osoby a. przedmiotu*, np. prowadzić za rękę, brać za ucho, wieszać za nogi, ciągnąć psa za ogon, wodzić za nos, brać ś. za czapkę, wodzić ś. za łby; 5) *osobę a. przedmiot, na czyją korzyść dokonywa ś. jakaś czynność*, np. bić ś., modlić ś., cierpieć, poświęcać ś., walczyć za kogo, za co, pić za czyje zdrowie, wstydzić ś. za kogo; 6) *branie, obieranie, poczytywanie kogo za co*, np. brać kogo za żonę, obrać za króla, mieć kogo za głupca, przyjmować za syna, żyć z kim za pan brat, mieć ś. za piękną; 7) *kupno, sprzedaż, zamiana, zapłata*, np. kupić co za sto złotych, za bezcen, za wpół darmo, za gotówkę, dać za co talara. odpłacę ci za to, oko za oko, ząb za ząb; 8) *powód, przyczyna*, np. karać za zbrodnie, pokutować za grzechy, cierpieć za cudze winy; 9) *zamążpójście*, np. wychodzić za kogo (o kobiecie), wydawać córkę za kogo; 10) *zamiast, miasto, wzamian*, np. brać jedno za drugie, odpowiadać za kogo, robić za kogo; 11) *funkcję, obowiązek, który ktoś spełnia*, np. służyć za kucharza, za forysia, za furmana; 12) *jak, jako*, np. przebrać ś. za kobietę, spełniać coś za pokutę, za karę; 13) *w imieniu czyim*, np. oświadczać za siebie, za kogo; z przyp. 6 oznacza: 1) *położenie osoby a. przedmiotu z tylnej strony drugiej osoby a. przedmiotu*, np. za domem, za lasem, za piecem, za rzeką, za lasami, za górami, za ogrodem i t. p.; 2) *ruch jakiejś osoby a. przedmiotu w kierunku innej osoby a. przedmiotu, również poruszających ś. w tymże kierunku*, np. iść, biec, gonić, postępować,

uganiać ś. za kim, za czym, wysyłać kogo, co za kim, za czym, noga za nogą=powoli, ledwo wlecze nogi za sobą, z trudnością chodzić, mówić co za kim = powtarzać, za panią matką pacierz; 3) *następstwo pod względem czasu*, np. dzień za dniem, rok za rokiem, umierali jeden za drugim; 4) *przedmiot a. osobę, na której korzyść dokonywa ś. jakaś czynność*, np. mówić, przemawiać, gardłować za kim, za czym, być za czym=trzymać ś. czego, nie mieć nic za sobą=nie mieć nic na swoją obronę, na swoją korzyść; 5) *następstwo, wynik, skutek czego*, np. nagroda idzie za zasługą, za winą zaś kara, nie idzie za tym = nie wynika z tego, za pozwoleniem, za rozkazem, za namową = wskutek pozwolenia, rozkazu, namowy; za pomocą Bożą = dzięki pomocy; 6) *w różnych znaczeniach*, np. postępować za czyjąś radą, zdaniem i t. p.=wedle rady, zdania; być za kim (o kobiecie zamężnej)=mieć kogo za męża; dawać za córką 100,000=t. j. posagu; płakać, tęsknić za kim, za czym =oznacza przedmiot uczucia; chodzić za interesami=załatwiać je; za jednym razem, za jednym zachodem, za jednym zamachem = odrazu; 7) z zaimkiem *co* kładzie ś. po przyp. 1 i oznaczą pytanie: kto to?, jaki to?, np.: co to za jeden?, co mi to za mądrala?, co zacz?; 8) przy przymiotnikach i zaimkach oznacza, że natężenie danego przymiotu przeszło pożądaną miarę, np.: za blady, za dobry, za mało, za stronnie; jako przedrostek, łącząc ś. z imionami, nadaje im właściwe sobie, wyżej wymienione znaczenia, np. zapiecek, zaokienny, zarzecze, zagraniczny, zamężny, zamorski i t. p.; łącząc ś. z czasownikami, nadaje im następujące znaczenia: 1) *zaczynającą ś. czynność*, np.: zaśpiewać, zagadać, zadzwonić, zamilknąć; 2) *czynność, zupełnie dokonaną, zwłaszcza jeśli ś. mówi o zamknięciu, zakryciu czego*, np.: zamurować, zabić, zasłonić, zamknąć; 3) *czynność, powstrzymaną przez przeciwną czynność*, np.: zaskoczyć, zapobiec; 4) *zapędzenie ś. nadmierne w pewnej czynności*, np.: zabrnąć, zadłużyć ś., zapędzić ś., zamyślić ś., zapracowywać ś., zagalopować ś.; 5) *skutek czynności*, np.: zasłużyć, zarobić, zapracować; 6) *czynność, wykonywaną na korzyść czyjąś*, np.: zamawiać co komu, zapisać co komu; 7) *zużycie, spotrzebowanie*, np.: zapisać arkusz papieru, zajeździć konia i t. p.

Zaadministrować, zacząć zarządzać, administrować czymś.

Zaaferować, zająć troskami, interesami, zakłopotać, a przez to pozbawić swobody umysłu; zainteresować; **z. ś.**, zakłopotać ś., zainteresować ś.

Zaaklimatyzować, przystosowywać jakie zwierzę a. zwierzęta i rośliny do innego klimatu; **z. ś.**, przywyknąć do obcego sobie kraju, klimatu.

Zaakompanjować, zawtórować komu na jakim instrumencie muzycznym.

Zaakordować komu, przyzwolić komu na co; zawtórować komu akordami na instrumencie muzycznym, zaakompanjować; umówić, ugodzić, zrobić układ o co.

Zaalpejski, leżący za Alpami, pochodzący z za Alp.

Zaambarasować, sprawić komu ambaras, żaniepokoić, zakłopotać, zaaferować; **z. ś.**, stać ś. niespokojnym, zakłopotanym.

Zaanektować, przyłączyć jaki kraj do swych posiadłości; *przen.*, przywłaszczyć coś sobie bezprawnie, zabrać komu co.

Zaanszlagować, przedstawić anszlag, kosztorys czego.

Zaaresztować, nałożyć areszt na kogo, na co, uwięzić kogo; położyć areszt na czym, pozbawić właściciela prawa użytkowania z czego z mocy wyroku sądowego, z rozporządzenia administracyjnego i t. p.

Zaasekurować, zabezpieczyć kogo, co, na wypadek czego: z. nieruchomości na wypadek pożaru, zboże od gradobicia i t. p. z. kogo, co do wypłaty po śmierci pewnej sumy spadkobiercom; z. ś., zaasekurować swoje rzeczy a. siebie samego; zabezpieczyć ś. co do czego.

Zaaukcjonować, podnieść opłatę należną od czego.

Zaawansować, dać z góry część umówionej sumy za zgodzoną robotę, towar i t. p.; posunąć kogo (ś.) wyżej w jakim zawodzie, dostać awans, podwyższenie w służbie, t. j. wyższą godność lub większą pensję.

Zababrać, zabrudzić, zanieczyścić, zapaskudzić; sprawić zamieszanie.

Zabaczać, *dok.* Zabaczyć; zapominać, puszczać w zapomnienie; z. ś., iść w niepamięć, w zapomnienie; z-yło mu ś. = przyszło mu do głowy, uroiło ś.

Zabaczenie, urojenie, mniemanie, widzimisię.

Zabać się, zacząć ś. bać, powziąć bojaźń.

Zabadać się, zapędzić ś., zagłębić ś., zaciec ś. w badaniu czego.

Zabagniać, *dok.* Zabagnić; czynić bagnistym, zapełniać bagnami; *przen.*, zabrudzić, zababrać zarówno pod względem fizycznym, jak i moralnym: z. jakąś sprawę = splątawszy ją, uczynić nieetyczną, odrażającą.

Zabajać, poświęcić czas jakiś bajaniu; z. ś., zapędzić ś. w bajaniu.

Zabałamucać, *dok.* Zabałamucić; bałamucąc zajmować komuś czas; zaplątywać komuś myśli; zamydlać oczy; z. ś., przy jakiejś zabawie a. rozmowie zapominać o stracie czasu, o obowiązku, przyrzeczeniu i t. p.

Zabałamucić — *p. nied.* Zabałamucać; z. ś., pozostać gdzie dłużej, niż ś. miało zamiar, wdać ś. niepotrzebnie w jaki interes.

Zabałkański, leżący za Bałkanami, pochodzący z za Bałkan.

Zabarwiać, *dok.* Zabarwić; barwić na jakiś kolor, zafarbowywać; *przen.*, upiększać jakieś opowiadanie wymysłami, dowcipami i t. p.; *przen.*, nadawać czemu jaki dodatkowy charakter.

Zabarykadować, barykadą zawalić, zagrodzić, np. ulicę; z. ś., zamknąć ś. mocno, aby kto nie wszedł, otoczyć ś. barykadą, schować ś. za barykadę.

Zabaryłkować, Zabaryłować, zapakować w baryły a. w baryłki.

Zabastować, powiedzieć: basta, przestać, skończyć; dać spokój czemu, przerwać jaką czynność.

Zabatogować, Zabatożyć, zaćwiczyć, zabić batogami.

Zabatożyć — *p. nied.* Zabatogować.

Zabawa, zatrudnienie, zajęcie, praca, robota; zawada, przeszkoda, zwłoka w zajęciu; przyjemne spędzanie czasu, rozrywka: z. towarzyska, z. taneczna i t. p.; igraszka dziecięca.

Zabawca, człowiek, który zajmuje ś. czem niepotrzebnie albo dłużej niż należy; człowiek, przyczyniający ś. do straty czyjegoś czasu; umiejący bawić, rozrywać innych; opóźniający co a. opóźniający ś. w czym; oddany zabawom, hulaka.

Zabaweczka, *zdr.* od Zabawka.

Zabawiać, *dok.* Zabawić; zatrudniać, zajmować kogo czym,

zatrzymywać,przetrzymywać przy jakimś zajęciu; wikłać, wplątywać kogo w co, nabawiać kogoś jakiejś troski, kłopotu, przykrości; rozrywać, zajmować kogoś czymś przyjemnym, bawić go; **z. ś.**, zatrzymywać ś., pozostawać przy jakiejś robocie czas pewien; zajmować ś., zatrudniać ś. czym, pracować nad czym; pędzić czas przy kim, przy czym; oddawać ś. jakiejś zabawie, rozrywce; przy jakiejś zabawie zapominać o stracie czasu, terminie, obowiązku, przyrzeczeniu i t. p.

Zabawka, mała zabawa, niewielka rozrywka, przyjemnostka; przedmiot umyślnie wyrobiony dla zabawy dzieci; dla mnie to **z.**!=niewielka praca.

Zabawkarstwo, wyrób zabawek dla dzieci.

Zabawkarz, fabrykant zabawek dla dzieci.

Zabawkowy, odnoszący ś. do zabawy, służący do zabawienia.

Zabawnicki, Zabawniś, Zabawniczek, człowiek, bawiący kogo, umiejący innych zabawić, człowiek krotochwilny, żartowniś, dowcipniś.

Zabawnie, *przysł.*, wywołując wesołość, ucieszuie, śmiesznie, niezgrabnie, niezręcznie, sposobem zabawnym.

Zabawnisia, forma żeń. od Zabawniś.

Zabawniś—*p.* Zabawnicki.

Zabawność, przymiot tego, kto jest zabawny a. co jest zabawne.

Zabawny, bardzo zajęty, zatrudniony, zabawiony, zakłopotany czym; sprawiający wielu kłopotu, kłopotliwy, fatygujący; umiejący zabawić, bawiący innych, dowcipny, żartowny, wesoły; budzący wesołość, śmieszny, komiczny.

Zabawowy, odnoszący ś. do zabawy.

Zabazgrać, bazgraniną zapisać, napisać, narysować niestarannie, zabrudzić, nabazgrać coś na czym innym, zrobić coś nieczytelnym.

Zabąkać, Zabąknąć, zacząć bąkać, wydać głos na podobieństwo bąka.

Zabeczeć, Zabeknąć, zacząć beczeć, wydać głos nakształt beczenia; zapłakać, rozpłakać ś., zaśpiewać fałszywie.

Zabezpieczać, *dok.* Zabezpieczyć; czynić kogo, co, bezpiecznym od czego, zapewniać komu, czemu bezpieczeństwo; zapewniać komu byt, schronienie i t. p.; **z.** sobie co, zapewniać co sobie, gwarantować, zastrzegać, zawarowywać; **z. ś.**, używać wszelkich środków dla zapewnienia sobie bezpieczeństwa od kogo a. od czego; czynić siebie bezpiecznym od kogo a. czego, zapewniać sobie co na wypadek czego.

Zabębnić, zacząć bębnić, uderzyć w bęben, zagrać na bębnie; *przen.*, uderzyć w coś, wydając głos nakształt bębnienia.

Zabiadać, zacząć biadać, narzekać, użalać ś.

Zabić—*p. nied.* Zabijać.

Zabiec—*p. nied.* Zabiegać.

Zabieg, najście, napad; ucieczka gwałtowna, połączona z popłochem, zapędzenie ś. dokąd; ucieczka, schronienie; **z.** koło czego, o co, pilne staranie ś. o co; **z.** leczniczy=użycie jakiegoś środka leczniczego, np. natrysku, inhalacji, masażu i t. p.; w *lm.* **z-i**, starania, zachody dla uzyskania czego a. zapobieżenia czemu.

Zabiegacz, ten, co usilnie zabiega o co, stara ś. o co.

Zabiegać, *dok.* Zabiec; biec do pewnego kresu, zapędzać ś. dokąd; robić napad, najeżdżać; **z.** komu a. czemu drogę=wychodzić, wybiegać na jego spotkanie, zachodzić mu drogę, witać go, po-

wstrzymywać go na drodze, odpierać go; z. komu od czego, przecinać komu co, oddzielać kogo od czego; z. czemu, zapobiegać, przeszkadzać czemu, nie dawać ś. spełnić, dokonać, uprzedzać co: z. złemu, z. niebezpieczeństwu; z. o co, starać ś. o co, dokładać wszelkiej usilności, by osiągnąć co, krzątać ś. koło czego; z. kogo, zaskakiwać, zastawać nieprzygotowanego; z. komu a. u kogo, nadskakiwać komu, starać ś. usilnie o czyjeś łaski, przychylność, zalecać mu ś.; z. ś., zapędzać ś., biegnąc; umrzeć ze zbytniego biegania, ze zmęczenia w biegu.

Zabiegle, *przysł.*, daleko, odległe—*p.* Zabiegliwie.

Zabieglec, człowiek, który zabiegł dokąd, uciekł, schronił ś.; zbieg, dezerter, przychodzień, przybysz.

Zabiegliwie, Zapobiegliwie, *przysł.*, ze staraniem, z pilnością, pilnie, usilnie, starannie; zapobiegając czemu, przezornie, przewidująco.

Zabiegliwy, Zapobiegliwy, staranny, pilny, pracowity; usilny; przezorny, przewidujący, zapobiegający czemu, uprzedzający co.

Zabiegłość, pilność, staranność; przemyślność, przezorność, obrotność; rozpasanie, wyuzdanie.

Zabiegły, daleki, odległy — *p.* Zabiegliwy.

Zabiegnąć—*p.* Zabiec.

Zabielać, *dok.* Zabielić; powlekać białym kolorem, farbować na biało; rozjaśniać, wyjaśniać, przesycać światłem.

Zabieleć, nabrać białości, koloru białego.

Zabieracz, człowiek, który coś komu zabiera.

Zabierać, *dok.* Zabrać; brać coś z sobą dla przeniesienia w inne miejsce, porywać, przywłaszczać sobie, chwytać z sobą, grabić, zagrabiać, odejmować, odbierać komuś gwałtem, pozbawiać kogo czego przemocą; brać kogo, co na jakiś cel, do jakiego zajęcia, do jakiejś roboty; brać z sobą swoje i uciekać, unosić; z. sobie a. komu czas = zajmować, zabijać, marnotrawić; z. miejsce = zajmować je, zasiadać na nim, rozsiadać ś.; z. głos = zaczynać mówić, przemawiać, rozpoczynać mowę; z. z kimś przyjaźń, znajomość = wchodzić w przyjaźń, znajomość, zaprzyjaźniać ś., zaznajamiać ś.; z. nogi za pas = uciekać, zmykać; o rzekach: z. w siebie, pochłaniać, wchłaniać, brać do swego koryta; o wodach: pokrywać sobą, zalewać, np. podczas przyboru; z. ś., brać ś., do czego przygotowywać ś., szykować ś., gotować ś.; wybierać ś., wyprawiać ś., wynosić ś. ze swemi manatkami; z. ś. w drogę z kim, z czym = iść z kim, jechać z kim razem; z. ś. do stanu małżeńskiego, żenić ś., wychodzić za mąż = formuła zapowiedzi; z. a ś. na co, zanosi ś. na co, ma ś. ku czemu, przygotowuje ś. coś, zdaje ś., że będzie coś.

Zabieżeć—*p. nied.* Zabiegać.

Zabijacz, człowiek, który zabija, morderca, zabójca.

Zabijaczka, forma żeń. od Zabijacz.

Zabijać, *dok.* Zabić; bijąc, tłukąc, uderzając, wpędzać, zapędzać, wtłaczać, wrażać co w co; zatykać, zapychać jakiś otwór, zamykać, wbijając jakąś zatyczkę, zaszpuntowywać, zaszalowywać, zagważdżać; kłócąc, mieszając, zaprawiać; pozbawiać kogo życia, zwłaszcza uderzeniem, postrzałem, ostrą bronią, zamordowywać; o bydle: rznąć, szlachtować, rzezać; gubić, wytracać, wygubiać, wyniszczać; ranić boleśnie, zadawać cierpienie; z. komu klin w głowę a. do głowy = sprawiać kłopot, dawać do myślenia; z. ko-

niowi za żywe = wpędzać mu gwóźdź przy podkuwaniu w żywe ciało; z. komu za żywe = ranić boleśnie serce; wszyscy bij! z-bij! na niego = wszyscy są na niego zagniewani, rozjątrzeni; z-a siebie postem=męczy, morzy; z-iłeś mię! = wyrządziłeś mi wielką krzywdę; bodaj cię z-iło! = niech cię licho porwie!, niech cię djabli wezmą!; z. komu czas=zabierać go bezpożytecznie; z. czas = marnować go, nic nie robiąc; z. kartę=na niższą kartę kłaść wyższą dla wzięcia lewy; z. ś., odbierać sobie życie, popełniać samobójstwo; z. ś. nawzajem=wzajemnie odbierać sobie życie; tracić życie z przypadku; gubić ś., szkodzić sobie wielce: z. ś. nadmierną pracą, pijaństwem, rozpustą; ukrywać ś., skrywać ś. w jakim zakątku.

Zabijak – *p.* Zabijacz.

Zabijaka, awanturnik, warchoł, burda, zawadjaka.

Zabijarnia, miejsce, gdzie zabijają ludzi.

Zabijatyka, bójka wielu osób, bicie ś. lub zabijanie wzajemne.

Zabijca—*p.* Zabijacz.

Zabity, którego zabito; śpi, jak z. = twardo, mocno; z-a śmierć = gwałtowna; kara śmierci; na z-ą śmierć = do lichał, do djabła!, do kata!; z. Polak, z. szlachcic, z. katolik=prawdziwy, ostry, zacięty, oddany duszą i ciałem; z-a głowa = człowiek niezdolny, niepojętny; z. kąt=odległy.

Zabladnąć, stać ś. bladym, pobladnąć, zbladnąć.

Zabliźniać, *dok.* Zabliźnić ranę, wrzód=sprawiać, że ś. zagoi, zamknie, pozostawiając bliznę; z. ś., pokrywać ś. blizną w czasie gojenia ś., goić ś.

Zabluć, Zablwać, zapaskudzić blując, zabrudzić womitując.

Zabłaznować, zacząć błaznować, czynić dziwactwa, zafiglować; zażartować, zadrwić, zakpić.

Zabłąd, Zabłądź, zabłądzenie, zabłąkanie; nieporządek, zamieszanie.

Zabłądka, owad skrzydlaty z gromady pszczołowatych.

Zabłądzić, dążąc do celu, złą drogę wybrać, pobłądzić, zajść tam, dokąd nie należy; błąd popełnić, omylić ś.; nie wiedzieć, gdzie ś. znajdujemy w drodze, w lesie, stracić drogę.

Zabłąkać się, zboczyć, nie wiedzieć jak trafić na właściwe miejsce, stracić drogę, zabłądzić, zbłądzić.

Zabłąkaniec, człowiek, który ś. gdzie zabłąkał, tułacz, wędrownik; włóczęga.

Zabłocić (się), zawalać (ś.), powalać (ś.), zabryzgać (ś.), zabrukać (ś.) błotem, zaszargać (ś.).

Zabłocki, *przysł.*, wyszedł jak Z. na mydle=zamiast spodziewanych korzyści miał stratę, chybiona spekulacja.

Zabłyskać, *dok.* Zabłyszczeć, Zabłysnąć; zaczynać błyszczeć, błyskać, pojawiać ś. jako coś lśniącego; pojawiać ś. jako coś osobliwego, odznaczającego ś., wybitnego.

Zabłysły, który zabłysł.

Zabłysnąć, Zabłyszczeć — *p. nied.* Zabłyskać.

Zabobon, wiara bezrozumna w gusła, w czary, w strachy, przesąd; fałszywy bożek, bożyszcze, fetysz; talizman, amulet.

Zabobonnica, kobieta, wierząca w zabobony, kobieta przesądna; guślarka, znachorka.

Zabobonność, wiara w zabobony, w czary, w gusła i t. p.; skłonność do takiej wiary.

Zabobonny, zabobonnik, wierzący w zabobony, przesądny, obawiający ś. czegoś niewytłumaczonego.

Zabodnąć—*p.* Zabość.

Zabogacić, wzbogacić, uposażyć; **z. ś.**, stać ś. bogatym, wzbogacieć, wzbogacić ś.

Zabogacieć—*p.* Zabogacić ś.

Zabolały, zbolały.

Zaboleć, zacząć boleć; **z.** nad kim, nad czym, zacząć współczuwać, przejąć ś. czyimś nieszczęściem, zacząć ubolewać nad kim, nad czym; **głowa go o to z-li**=on nie zatroszczy ś. o to, nic go to nie obchodzi.

Zabor—*p.* Zabór.

Zaborca, człowiek, zabierający co w sposób gwałtowny, nieprawny, wydzierca, przywłaszczyciel, zdobywca.

Zaborczy, odnoszący ś. do zaboru, mający na celu zabór, przywłaszczający co sobie, wydzierczy, chciwy zaboru; zdobywczy, zwycięski, łupieżczy.

Zaborole (-li), palisada, ostrokoły.

Zaborowy, dotyczący zaboru; dotyczący zaborów, t. j. podziałów, dzielnic, ziem Polski.

Zabość, Zabodnąć, uderzyć rogami, ubość, **z.** co czym=wbić co ostrego w co; **z. konia**=spiąć go ostrogami, **z.** kogo czym = zabić, uderzając czymś ostro zakończonym, np. rogami, lancą, kopją; **z. ś.**, ubość samego siebie; zabić jeden drugiego rogami a. ostrokończastym narzędziem, zakłóć ś.

Zabój, zabójstwo, morderstwo; na **z.**=gwałtownie, namiętnie, szalenie, bez pamięci: kochać ś. na z.

Zabójca, ten, co zabija lub zabił kogo, morderca.

Zabójczy, morderczy, śmiercionośny.

Zabójczyni, forma ż. od Zabójca.

Zabójnik—*p.* Zabójca.

Zabójstwo, zabicie kogo, pozbawienie go życia, morderstwo, mord.

Zabór, zabieranie, zabranie; łupież, rzecz zabrana, grabież, rabowanie; przywłaszczenie sobie czego przemocą; zabranie kraju siłą oręża a. drogą układów dyplomatycznych: **z-y** Polski = podziały, zabrane przez Rosję, Prusy i Austrję; kraj zabrany, prowincja zdobyta: **z.** rosyjski, pruski, austryjacki.

Zabrać—*p. nied.* Zabierać.

Zabraknąć, zacząć nie wystarczać, zacząć brakować.

Zabrakować, odrzucić, nie przyjąć.

Zabraniacz, Zabroniciel, człowiek, zabraniający czego, zakazujący czego.

Zabraniać, *dok.* Zabronić; nie pozwalać na co, zakazywać, nie dopuszczać, żeby ś. coś stało, bronić komu czego.

Zabrany, którego zabrano; ziemie **z-e** = Litwa, Podole, Wołyń, Ukraina.

Zabratać się, zawrzeć z kim braterstwo, zacząć ś. bratać, zbratać ś.

Zabrnąć, brnąc zajść; *przen.*, nie mieć wyjścia, zajść, zapuścić ś. za daleko w czymś złym; **z.** w długi po uszy=wpaść w wielkie długi; **nie z-ie** on daleko=nic mądrego nie powie, nie zajdzie daleko za dalekość **z-ął** = zaszedłeś, posunąłeś ś. zbyt daleko, nabroiłeś wiele.

Zabrodzić, oddalić ś. od kogoś brodem; **z. ś.**, w bród ś. zapuścić; brodząc zaszargać, zamoczyć ś.

Zabrodzień, Zabrodnik, Zabrodnia, sieć na ryby, której końce, przywiązane do dwuch żerdzi, ciągną rybacy, brodząc w wodzie.

Zabrona, zabronienie.

Zabronić *p. nied.* Zabraniać.

Zabronny, mający moc oparcia ś., obronienia; zabroniony, zakazany.

Zabronować, całkowicie zbronować pole, ukończyć bronowanie.

Zabrońca, ten, co zabronił.

Zabróździć—*p.* Zabróżdżać.

Zabróżdżać, *dok.* Zabróździć; robić bróżdy na czym, bróździć.

Zabrudzać (się), *dok.* Zabrudzić (ś.); zanieczyszczać (ś.) brudem, smolić (ś.), walać (ś.), brudzić (ś.); zaćmiewać (ś.), zachmurzać (ś.); zarazać (ś.), zaplugawiać (ś.).

Zabrudzić, Zabrukać — *p.* Zabrudzać.

Zabrukać—*p.* Zabrudzić.

Zabrukować, pokryć brukiem, wybrukować: **z.** ulicę, podwórze.

Zabrunatnić, zafarbować brunatno, powlec brunatną barwą; **z. ś.,** nabywać barwy brunatnej.

Zabrunatnieć—*p.* Zabrunatnić ś.

Zabryzgać (się), *dok.* Zabryzgnąć (ś.); bryzgając zabrudzić (ś.), opryskać (ś.) błotem, zabłocić (ś.); zaszargać (ś.), uświechtać (ś.).

Zabrząkać, Zabrząknąć, zacząć brząkać, uderzyć w co, aby wywołać brzęk.

Zabrzechtać, Zabrzechać, zaszczekać.

Zabrzeże, Zabrzeg, miejsce za brzegiem.

Zabrzeżny, leżący na drugim brzegu.

Zabrzeżysty, mający strome brzegi.

Zabrzmieć, zacząć brzmieć, wydać brzmienie, głos, zadźwięczeć, odezwać ś., począć co wyrażać głosem, oddawać brzmieniem, dźwiękiem.

Zabrzmiewać, nabrzmiewać, puchnąć.

Zabuchać, Zabuchnąć, uderzając zagasić ogień; zabijać kogo uderzeniami, np. kija; począć buchać, wybuchać; wybuchnąć.

Zabudowa, zabudowania, budynki, budowle.

Zabudować — *p. nied.* Zabudowywać.

Zabudowanie, *rzecz.* od Zabudować; budynek, zwłaszcza gospodarski, np. stajnia, chlew, wozownia.

Zabudowywać, *dok.* Zabudować; pokrywać, zajmować jakie miejsce zabudowaniami, zastawiać budynkami, zasłaniać co zabudowaniem; **z.** kogo, co, zaopatrywać w potrzebne budynki; **z. ś.,** wzmagać ś. w budynki, zapełniać ś. budynkami; dużo budować.

Zabujać, zacząć bujać, wzrastać bujnie; zakołysać, zachwiać; **z. ś.,** bujając posunąć ś. do pewnego kresu, zapędzić ś., zapuścić ś., zakołysać ś., zachwiać ś.

Zabundiuczyć się, rozsrożyć ś., rozsierdzić ś.

Zaburczeć, zacząć burczeć, warczeć, odezwać ś. burcząc, mrucząc.

Zaburdać się, zacząć ś. guzdrać.

Zaburknąć, odezwać ś. burkliwie, oburknąć ś.

Zaburzać, *dok.* Zaburzyć; wzniecać burzę; *przen.,* budzić niepokój, wichrzyć, mącić, warcholić; **z.**=kraj, wzniecać zamieszki, zaburzenia; **z. ś.,** mieć ś. na burzę, stawać ś. wzburzonym.

Zaburzenie, zamieszanie, nieporządek, hałas, zgiełk; zamieszka, bunt, rewolucja, wojna domowa; w *chem.,* rozkład, powstający w jakim płynie z wydzielaniem ś. gazów.

Zaburzliwy, łatwy do zaburzenia, burzliwy, niespokojny, niezrównoważony; skłonny do rozterek.

Zaburzyć—*p. nied.* Zaburzać.

Zabużański, położony a. mieszkający za rzeką Bugiem, pochodzący z za Buga.

Zabystrzyć, uczynić bystrym, zaostrzyć.

Zabytek, przedmiot, pozostały z dawnych czasów, z epoki minionej, dawne budowle pamiątkowe, pamiątka.

Zabzdurzyć, zacząć bzdurzyć, gadać głupstwa, zagadać kogo a. co głupstwami; **z. ś.,** zapędzić ś·

w bzdurzeniu; zakochać ś. bez pamięci.

Zac, *nm.*, w drukarstwie: to, co zecer złożył z czcionek, przygotowując do druku, skład.

Zacapić, uchwycić, zaczepiwszy czym zatrzymać.

Zacembrować, założyć cembrowaniem, pokryć cembrowiną.

Zacenić, naznaczyć na co cenę z góry, położyć za co zbyt wysoką cenę.

Zacerować, cerując załatać: z. dziurę; cerując doprowadzić do porządku, wyłatać: z. ubranie.

Zachacie, miejsce za chatą a. za chatami.

Zachapać, *dok.* Zachapić, Zachapnąć; uchwycić, zacapić.

Zachcianki, Zachcenie, nieuzasadniona chęć osiągnięcia a. uczynienia czego, chętka, kaprys, fantazja; uczucie, chęć do czego.

Zachciewać się, *dok.* Zachcieć ś.; uczuwać chęć do czego, żądać, mieć chętkę na co; **z-ało ś.** ptasiego mleka=niemożliwych rzeczy; **z-ało ś.** wilkowi śpiewać =mówi ś. o zachciankach niestosownych, niewłaściwych; **z-ało ś.** szybki z okna, gwiazdki z nieba, kafelka z pieca = mówi ś. o niestosownych zachciankach.

Zachełścić, zaszeleścić.

Zachełznać, Zakiełznać, Zachełzać, Zakiełzać, Zachełznąć, Zakiełznąć, włożyć kiełzno, mundsztuk, wędzidło; z. konia, muła.

Zachęcać, *dok.* Zachęcić; wzbudzać w kim chęć do czego, pobudzać, podusczać, podniecać, ośmielać do czego, podżegać.

Zachęciciel, człowiek, który zachęca kogo a. co do czego.

Zachęcicielka, forma żeńska od Zachęciciel.

Zachęcić—*p. nied.* Zachęcać.

Zachędożyć, zaopatrzyć w ochędóstwo, wypięknszyć, wystroić.

Zachęta, zachęcanie, zachęcenie, pobudzanie, podusczanie, podżeganie, ośmielanie; to, co zachęca, ponęta, podnieta.

Zachichotać, Zachychotać, zacząć chichotać, zaśmiać ś. cicho; zagłuszyć chichotem.

Zachlapać, powalać ś. płynem jakim, błotem, pochlapać ś., zawalać ś., zachlastać ś.

Zachlastać (się), Zachlapać (się), zabryzgać (ś.) błotem, zaszargać (ś.), zabłocić (ś.), zawalać (ś.).

Zachlustać, Zachlusnąć, Zachlustnąć, zabryzgać, chlusnąwszy oblać.

Zachładzać, *dok.* Zachłodzić; ochłodzić, przejąć chłodem, zamrozić.

Zachłanność, chciwość, zaborczość, drapieżność.

Zachłanny, chciwy, zaborczy, drapieżny.

Zachłapić, chłapnąwszy zachwycić, wziąć w siebie.

Zachłodzić — *p. nied.* Zachładzać.

Zachłostać, chłoszcząc kogo, przyprawić go o śmierć.

Zachłysnąć się, Zachłystnąć się, zakrztusić ś., gdy jakaś cząstka jadła, a zwłaszcza napoju przedostanie ś. do kanału oddechowego.

Zachmielać, *dok.* Zachmielić; zaprawiać chmielem: z. piwo; zalewać trunkiem, zwłaszcza piwem chmielnym; **zi-ł** swój rozum=podpił sobie, podochocił sobie.

Zachmurzać, *dok.* Zachmurzyć; zakrywać, zasłaniać, zaciągać chmurą a. obłokiem; zaciemniać; *przen.*, nadawać wyraz smutny, groźny, ponury: z. czoło; z. ś., okrywać ś. chmurami; okazywać na twarzy smutek, niezadowolenie, zasępiać ś.

Zachmurze, miejsce, przestrzeń za chmurą.

Zachmurzony, którego zachmurzono; okryty chmurami; zasępiony, smutny, posępny.

Zachmurzyć—*p. nied.* Zachmurzać.

Zachodem, *przysł.*, zachodząc gdzie, przychodząc; za jednym z. =jednocześnie, razem z czym innym.

Zachodni, leżący na zachodzie; pochodzący z zachodu: wiatr z.; odnoszący ś. do państw i narodów zachodnio-europejskich.

Zachodnik, zastępca; wiatr zachodni.

Zachodny, krzątający ś., skrzętny, pracowity, staranny, czynny około czego.

Zachodowy, odnoszący ś. do zachodu słońca, zachodni.

Zachodzić, *dok.* Zajść; idąc poza co, zakrywać ś., iść dla ukrycia ś. za czym, dla zajęcia miejsca z tyłu czego; z. dokąd = idąc, dochodzić do pewnego kresu, do pewnego miejsca, iść, aż ś. dojdzie do pewnego miejsca; z. do kogo, dokąd = wstępować po drodze, przechodząc mimo, wchodzić; przychodzić od czasu do czasu do kogo, odwiedzać go; zagłębiać ś., zapędzać ś., iść zbyt daleko w pewnym kierunku; z. z kim w co, zaczynać co, zawiązywać co w stosunku do kogo: z. z kim w rozmowę, w przyjaźń, w zażyłość; z. komu, na spotkanie z nim: z. komu drogę, z. komu z boku, z przodu, z tyłu=o manewrach strategicznych; przybywać, czekać, być gotowym (o pojeździe); zdarzać ś., być, zjawiać ś., dokonywać ś., dopełniać ś., istnieć: z-dzi pytanie, omyłka, wątpliwość, różnica i t. p., co zaszło między wami?=o co poróżniliście ś.?, zaszła bitwa; okrywać ś., pokrywać ś., wypełniać ś.: oczy z-dzą łzami, mgłą, niebo chmurami, rana ropą; zastawać, chwytać kogo niespodziewanie, zaskakiwać kogo nieprzygotowanego; słońce z-dzi = ukrywa ś. za horyzontem; on daleko zajdzie = zajmie wysokie stanowisko; za dalekoś zaszedł = za dalekoś ś. posunął, za bardzoś ś. rozpędził w swoich postępkach; choroba zaszła za daleko = stała ś. groźną, rozwinęła ś.; jak daleko zaszedłeś ze swą robotą?=czy dużo zrobiłeś?; z. do panny, do mężatki=zalecać ś. do niej; z. w długi=zadłużać ś. nadmiernie; z. w lata=starzeć ś.; z. w głowę=napróżno starać ś. rozwikłać jakąś trudność myślową, odgadnąć coś, zakłopotać ś. mocno, nie mogąc czegoś zrozumieć; o kobiecie: z. w ciążę=poczuwać ś. brzemienną, poczynać; z-chodź! = zmienić front (komenda wojskowa); z. ś., zanosić ś., np. od śmiechu, od płaczu.

Zachodzisty, daleko zachodzący: suknia z-a=gdy jeden bok zachodzi na drugi.

Zachodźca, Zachodca, zastępca.

Zachopić *p. nied.* Zachapać.

Zachorągiewny, będący, znajdujący ś. za chorągwią.

Zachorować, Zachorzeć, zacząć chorować, wpaść w chorobę, zasłabnąć, zaniemóc, zapaść na zdrowiu.

Zachorzały, chory; dotknięty chorobą; strapiony, zbolały, stroskany.

Zachorzeć—*p.* Zachorować.

Zachować — *p. nied.* Zachowywać.

Zachowały, zasłużony u kogo, posiadający czyjeś zaufanie, wzięty; cieszący ś. czyjąś łaską; wykształcony, wychowany; wytrwały w czym.

Zachowanie, *rzecz.* od Zachować; wpływ, uznanie, wziętość, zaufanie, poważanie, autorytet, znaczenie; wychowanie; zwyczaj, opinja, stosunki poufałe; zażyłość, przyjaźń; gościnność; izba, przeznaczona na skład, na przechowanie.

Zachowanko, śpiżarka, schowanko, świreń, składzik na prowianty.

Zachowawca, człowiek, który coś zachowuje; człowiek, pragnący utrzymać istniejący stan stosunków politycznych, społecznych i t. p., człowiek zasad przestarzałych, wstecznik, konserwatysta, reakcjonista.

Zachowawczy, zachowujący co; dążący do utrzymania istniejących stosunków społecznych, politycznych, konserwatywny.

Zachowawczyni, forma żeńska od Zachowawca.

Zachowywać, *dok.* Zachować; utrzymywać co w dobrym stanie, nie pozwalać psuć, niszczyć, rujnować ś., zabezpieczać od szkody, ochraniać od upadku, na dalszy użytek; przechowywać, dochowywać: **z.** jaki zwyczaj, **z.** co w pamięci, w sercu=pamiętać, nie zapominać; **z.** co w sekrecie = nie wyjawiać; **z.** co tylko dla siebie= zatrzymać do osobistego wyłącznie użytku; **z.** co na inny raz, na potym = odkładać; **z.** sny, zabobony=wierzyć w nie; **z.** wiarę, słowo, przyrzeczenie, obietnicę= dochowywać, dotrzymywać; **z.** posty, dni święte, przykazania Boskie = przestrzegać je, nie naruszać ich, nie łamać ich; **z.** kogo od złego, od śmierci, od niebezpieczeństwa=strzec, chronić, ratować, ocalać; **z-aj** Boże!=bynajmniej!, wcale nie!, broń, Boże!, **z.** kogo, sobie, wytrzymywać przy sobie; zjednywać, zobowiązywać; **z. ś.**, utrzymywać ś., trwać, nie znikać, nie ginąć, nie psuć ś., nie rujnować ś., dochowywać ś. w całości, konserwować ś.; sprawować ś., sprawiać ś., postępować tak a. inaczej; **z. ś.** z czym na potym = odkładać co do sposobniejszej pory; **z. ś.** w czym=trzymać ś. czego, obserwować co; **z. ś.** komu czym, zasługiwać ś., starać ś. zjednać w czym; stać przy czym wytrwale, nie odstępować czego; wywdzięczać ś., okazywać ś. szczodrym; **z. ś.** czym, opiekować ś.

Zachód, zachodzenie; kłopot, staranie ś., troska, krzątanie ś.: mieć wiele koło czego **z-u** = kłopotu; bez **z-u**=bez kłopotu; za jednym **z-em**=odrazu; daremne **z-y** =próżne usiłowania; pozorne zachodzenie za widnokrąg słońca, księżyca, gwiazd; jedna z czterech głównych stron świata, strona, gdzie słońce zachodzi; kraje, leżące na zachód od nas, zachodnia część Europy, Ameryka; chylić ś. ku **z-owi** = mieć ś. ku końcowi życia, ku śmierci — *p.* Zachodem.

Zachów, utrzymywanie, ochranianie czego; środek zmierzający ku utrzymaniu czego; ochrona, ratunek; wziętość, poważanie, popularność, autorytet.

Zachówka, połączenie świeżych części roślin lekarskich z cukrem w postaci miazgi.

Zachrapać, Zachrapnąć, chrapliwie oddychać, śpiąc zacząć chrapać.

Zachrapnąć—*p.* Zachrapać.

Zachrobotać, zacząć chrobotać; zagłuszyć, zatłumić; *przen.*, zamęczyć jakim łoskotem.

Zachromać, Zachromieć, zacząć chromać, stać ś. chromym, okuleć, okulawieć.

Zachrona—*p.* Zachronienie.

Zachronić, chroniąc zakryć, zachować, schronić dokąd, ukryć.

Zachronienie, *rzecz.* od Zachronić; schronienie, miejsce uchronne, schronisko; ucieczka; opieka, uchrona, ochrona, obrona.

Zachrupnąć, Zachrupieć, zacząć chrupieć, chrzęścić.

Zachrypnąć, Zachrzypnąć, dostać chrypki.

Zachrzęścieć, wydać chrzęst, zacząć wydawać chrzęst.

Zachuchać, zacząć chuchać.

Zachuchnąć, pokryć ś. parą, pokryć oddechem, chuchnąć na co.

Zachuchrać, zagmatwać, zaplątać.

Zachudzać, *dok.* Zachudzić; czynić chudym, pozbawiać tłustości.

Zachudzić—*p. nied.* Zachudzać.

Zachudzieć, Zachudnąć, zacząć chudnieć, stać ś. chudym.

Zachudzony, który zachudł, wychudły, zbiedzony głodem i nędzą.

Zachwa—*p.* Żachwa.

Zachwalacz, Zachwalca, człowiek, zachwalający co, zalecający co za pomocą pochwał, reklamy.

Zachwalać, *dok.* Zachwalić; chwaląc zalecać, wychwalać; chwalić w sposób przesadny, nadmiernie chwalić, czynić czemu reklamę, reklamować.

Zachwała, zalecenie, pochwała.

Zachwarszczeć, począć chwarszczeć, chrząścić czym.

Zachwastać, Zachwastnąć, zachlastać, zachlapać, zaszargać; szastając, zarzucić, zaśmiecić; zgałganić, nędznym uczynić, spodlić.

Zachwaszczać, *dok.* Zachwaścić; dozwolić rozrosnąć ś. chwastom, głuszącym rośliny pożyteczne; z. ś., zarastać całkiem chwastom, zapuścić chwasty; zanieczyścić, zaniedbać; zrobić co nieporządnie.

Zachwaścić—*p. nied.* Zachwaszczać.

Zachwiać—*p. nied.* Zachwiewać.

Zachwiany, którego zachwiano; niepewny, niezdecydowany; którego stanowisko jest niepewne; z. w opinji=który nie oczyścił ś. z zarzutów, podejrzany.

Zachwiewać, *dok.* Zachwiać; wprawiać w ruch wahadłowy, w drżenie; wstrząsać, czynić blizkim upadku; *przen.*, osłabiać, wątlić, czynić słabym a. słabszym; z. ś., zaczynać drżeć, wstrząsać ś., chyląc ś. w różne strony, być blizkim upadku, tracić równowagę; *przen.*, wątleć, słabieć; z. ś. w swym postanowieniu=zaczynać być niezdecydowanym.

Zachwostać, Zachwostnąć, chwostem, t. j. ogonem machnąć, uderzyć; zaciąć, uderzyć czymś; zachłostać, zaćwiczyć na śmierć.

Zachwycać, *dok.* Zachwycić; chwytać nagle, porywać, uchwycać; z. czego, chwytać część czego; wprawiać w zachwyt, w zdumienie; zdumiewać, czarować, oczarowywać; z. ś., wyrażać swój zachwyt, unosić ś. nad czymś, zdumiewać ś., czuć cześć i podziw względem kogo a. czego, admirować kogo a. co.

Zachwycenie, *rzecz.* od Zachwycić; stan człowieka zachwyconego, podziw, zdumienie, ekstaza; letarg, śmierć pozorna.

Zachwyt, zachwycenie, porwanie; zdumienie, podziw, ekstaza.

Zachychotać — *p.* Zachichotać.

Zachylać (się), *dok.* Zachylić (ś.); nachylać (ś.) nieco, skrzywiać (ś.), zginać (ś.).

Zachynąć, zachylić; z. ś., zawięznąć.

Zachyrlać, Zacherlać, zacząć chyrlać, zapadać na zdrowiu.

Zaciasny, zanadto ciasny, trochę ciasny.

Zaciąć—*p. nied.* Zacinać.

Zaciąg, zaciąganie, zaciągnięcie; pociągnięcie: z. pługa; pańszczyzna z bydlęciem; łuszczka na oku, bielmo u bydląt; wyprawa, ekspedycja; ciąg, pasmo, rząd; zabieg, staranie, zachód, usiłowanie; z. z kim, zajście, zatarg; zamysł, przedsięwzięcie; zaciąganie ludzi do wojska, werbunek, rekrutowanie, branka; z. warty = zajmowanie warty przez nową straż, oraz chwila, kiedy ś. to dokonywa; z. statku = holowanie; iść na z.=płynąć pod wodę.

Zaciągacz, człowiek, zaciągający kogo a. co; werbownik.

Zaciągać, *dok.* Zaciągnąć; ciągnąc wlec do jakiego miejsca, zawlekać, zaprowadzać, wieść kogo a. co dokąd przymusem, gwałtem, wbrew woli, pomimo oporu; **z.** co czym, ciągnąc zakrywać, zasłaniać, zasnuwać, zawlekać; **z.** ludzi do wojska, rekrutów = werbować; **z.** węzeł = zawiązawszy go, mocno ściągać, żeby **ś.** nie rozwiązał; **z.** komu a. sobie szyję, gardło=ścisnąwszy szyję, gardło, dusić; **z.** struny= nawiązywać je, naciągać na pewnym instrumencie; **z.** osnowę = osnuwać nici do tkania; **z.** wartę = prowadzić oddział żołnierzy dla zajęcia warty; warta **z-a** = oddział wojska idzie na wartę; **z.** długi = zadłużać ś.; **z.** pożyczkę = pożyczać od kogo pieniądze; **z.** dług wdzięczności= czuć ś. zobowiązanym do wywdzięczenia ś. komu za usługę, uprzejmość, dobrodziejstwo; **z.** obowiązki na siebie = brać je na siebie; **z.** przyjaźń z kim= wchodzić z kim w przyjaźń; **z.** komu drogę= zabiegać drogę, przecinać ją; **z.** nałogi=nabierać ich; **z. ś.,** być zaciąganym, wstępować do wojska; wlokąc ś., ciągnąc ś., dochodzić do pewnego miejsca; **z. ś.** w biegu, w pracy = zapędzać ś., rozpędzać ś.; przedłużać ś., zwlekać, iść w odwłokę; zawiązywać ś., kojarzyć ś., powstawać, tworzyć ś.; **z. ś.** papierosem = wdychać dym z niego w płuca; **z-a ś.,** zanosi ś. na coś długotrwałego.

Zaciągnąć — *p. nied.* Zaciągać.

Zaciągowy, odnoszący ś. do zaciągu.

Zaciążać—*p.* Zaciężać.

Zaciążnik, Zaciężnik, żołnierz zaciężny.

Zaciążny—*p.* Zaciężny.

Zacichać, *dok.* Zacichnąć; zacząć ucichać, cichnąć.

Zacichnąć — *p. nied.* Zacichać.

Zaciec—*p. nied.* Zaciekać.

Zaciek, to, co zaciekło, wilgoć, plama z wilgoci, która ś. przedostała dokąd; zapęd, rozpęd, rozmach; zaciekanie ś., głębokie badanie.

Zaciekać, *dok.* Zaciec; o płynie: ciekąc przenikać dokąd, przedostawać ś., dochodzić dokąd; **z.** krwią = nabiegać; zapędzać ś. w biegu do pewnego miejsca; oczy mu **z-ają**=napełniają ś. łzami; **z.** komu, zabiegać, zaskakiwać mu drogę; **z. ś.,** zapędzać ś., zabiegać, zapuszczać ś., zagłębiać ś. myślą w czym: **z. ś.** w naukach, w badaniach, w rozmyślaniach; **z. ś.** w gniewie, w namiętności = unosić ś.; **z. ś.** na kogo, na czyją zgubę = zawzinać ś., uwzinać ś. na kogo z uporem, poprzysięgać mu zgubę.

Zaciekle, *przysł.*, z zaciekłością, z zaciętością, z namiętnym uporem.

Zaciekłość, zapędzanie ś., zapuszczanie ś. dokąd lub za czym bez pamięci, bez miary; zawziętość, zapamiętałość, zapalczywość, upór namiętny w czym; uniesienie namiętne.

Zaciekły, zawzięty, zapamiętały, zapalczywy, uparty; uniesiony namiętnością: **z.** w gniewie, w nienawiści.

Zaciem, Zaciemie, Zaciemek, Zaciemka, miejsce ciemne, zacienione.

Zaciemiać, Zaćmiewać, *dok.* Zaciemić, Zaćmić; czynić ciemnym, zaciemniać, zacieniać, zasłaniać od światła, pozbawiać światła; **z.** oczy=pozbawiać wzroku, nabawiać ślepoty; *przen.*, oczarowywać, czarować; **z. ś.,** stawać ś. ciemnym, okrywać ś. ciemnością, zacieniać ś.; tracić możność widzenia wskutek nadmiaru światła; tracić wzrok, ślepnąć.

Zaciemka, ślepota z powodu wysięku na soczewce—*p.* Zaciem.

Zaciemniać, *dok.* Zaciemnić; osłaniać od światła, napełniać ciemnością, zaćmiewać, zakrywać światło.

Zaciemniały, który stał ś. ciemnym; pozbawiony wzroku, oślepły, ociemniały.

Zaciemnieć, stać ś. ciemnym; utracić wzrok.

Zaciemnić—*p. nied.* Zaciemniać.

Zacieniać, *dok.* Zacienić; zakrywać, zasłaniać co cieniem, osłaniać od światła, od promieni słonecznych, od gorąca.

Zacieńczać, *dok.* Zacieńczyć; ostrugiwać cienko, ścieńczać co

Zacieńczyć—*p. nied.* Zacieńczać.

Zacier, zatarta czyli dokładnie rozmieszana miazga z kartofli, żyta, ryżu a. kukurydzy, zmieszana ze słodem, w której krochmal przechodzi w cukier fermentujący, a cukier ten pod wpływem komórek drożdżowych zamienia ś. w alkohol i dwutlenek węgla.

Zacierać, *dok.* Zatrzeć; wyniszczyć, wygładzać, wygluzowywać za pomocą tarcia, zamazywać: z. plamę, czas zatarł ten napis, z. swoje błędy cnotami, z. urazę = zapominać ją; rozcierając, mieszać z płynem: z. słód=mieszać zacier ze słodem, z. kaszkę=mieszać ją z rozbitemi żółtkami; z. ręce = trzeć jedną o drugą dla ogrzania ś., z radości; w *mular.*, rozcierać równo wapno na murze, tynkować; z. co w pamięci ludzkiej = sprawiać, że ludzie o czym zapomną; z. ś., niknąć, wyniszczać ś. wskutek tarcia, stawać ś. niewyraźnym.

Zacierka, w *mular.*, deszczułka z rączką, do zacierania, a. wygładzania wapna, narzucanego na ścianę (fig.); w *lm.*, z-i, potrawa z drobnych klusek, gotowanych na wodzie a. mleku.

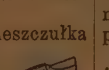

Zacierna, Zacierna, w *gorz.*, naczynie, w którem zacier fermentuje, kadź zacierowa (fig.).

Zacierowy, odnoszący ś. do zacieru: proces z. = przemiana krochmalu w cukier fermentujący; kadź z-a—*p.* Zaciernia.

Zacierpieć, cierpiąc znieść przykrość; pocierpieć, przecierpieć.

Zaciesać—*p.* Zaciosać.

Zaciesywać—*p.* Zaciosywać.

Zacieśniać, *dok.* Zacieśnić; ciasnym czynić, ścieśniać; *przen.*, krępować, żenować; *przen.*, ciaśniejszym czynić, pozbawiać szerokiego poglądu na świat: z. umysł scholastycznemi naukami.

Zacietrzewiać się, *dok.* Zacietrzewić ś.; stawać ś. podobnym do tokującego cietrzewia, zająwszy ś. czymś zbyt gorliwie zapomnić o wszystkim; rozgniewać ś., rozzłościć ś.; nie widzieć i nie słyszeć, co ś. dokoła dzieje.

Zacięcie, *rzecz.* od Zaciąć; *przen.*, zapał, werwa, śmiała zręczność; robić co z z-ciem.

Zacięcie, *przysł.*, z zaciętością, zaciekle, zapalczywie, uparcie, uporczywie.

Zaciętość, zawziętość, upór, zapalczywość, uporczywość, wytrwałość w czym, bez względu na przeszkody; trwanie w ciągłym gniewie, w nienawiści, przechowywanie urazy w sercu.

Zacięty, którego zacięto; zawzięty, uparty, zapalczywy, uporczywy; trwający w gniewie, w nienawiści; wojna z-a=krwawa, morderczа; złość z-a=niczym niepokonana.

Zaciężać, Zaciążać, *dok.* Zaciężyć, Zaciążyć; zaczynać obciążać, stawać ś. ciężkim, przykrym, uciążliwym.

Zaciężeć, Zaciążeć, zaczynać ciążyć, stawać ś. ciężarem, przykrym brzemieniem komu, czemu;

z. na sumieniu=doznawać wyrzutów sumienia.

Zaciężnik—*p.* Zaciążnik.

Zaciężny, Zaciążny, zwerbowany do wojska; służący w wojsku za żołd.

Zacinać, *dok.* Zaciąć; robić cięcie, ranić czymś ostrym: z. żyłę = puszczać krew; kąsać, kłuć dotkliwie; z. konie = uderzać je biczem, szpicrutą; z. co w co; robić coś z zapałem i zręcznie, czynić coś z namiętnością: z. w karty=grać w nie namiętnie; z. na co, zakrawać na co; z. z litewska=mieć w mowie akcent litewski; z. ś., kaleczyć ś. czymś ostrym, zawadzać ś. o co, zahaczać ś.; stawiać opór przy poruszaniu: drzwi, okno z-ają ś.=nie dadzą ś. otworzyć; z. ś. w mowie=jąkać ś., nie umieć dalej nic powiedzieć; upierać ś., uwzinać ś., nie ustępować; o koniu: nie chcieć ś. ruszyć z miejsca; z. ś. w gniewie, w złości, w nienawiści, w zapalczywości = trwać w nich uparcie.

Zacior—*p.* Zacier.

Ciorowy—*p.* Zacierowy.

Zacios, chrząszczyk, gatunek sprężyka zbożowego (fig.); miejsce na pniu drzewa, u dołu pnia drzewa, ogołocone z kory siekierą dla wyciśnięcia cechy lub oznaczenia granicy.

Zaciosywać, Zaciesywać, *dok.* Zaciosać, Zaciesać; ciosając zastrugiwać, zakończać na ostro, zaostrzać; robić zacios na drzewie.

Zaciskać, *dok.* Zacisnąć; ściskając a. wciskając co, zatykać; ciskać, rzucać co aż do pewnego miejsca, dorzucać dokąd.

Zaciskadło, przyrząd do zaciskania, ściskania—*p.* Żyłocisk.

Zacisnąć—*p. nied.* Zaciskać.

Zacisz, Zacisza, Zacisze, Zaciszek, miejsce, osłonione od wiatru; ciche ustronie, dokąd nie dochodzi gwar świata, miejsce samotne: z. domowe, klasztorne.

Zaciszać, *dok.* Zaciszyć; czynić cichym, uciszać.

Zaciszny, zasłoniony od wiatru; spokojny, cichy, samotny, odludny.

Zaciszyć—*p. nied.* Zaciszać.

Zacklić się, tylko *nieosob.* z-iło mi ś., zaczęło mi być ckliwo, słabo, poczułem jakiś niesmak.

Zacknąć się, tylko *nieosob.* z-ęło mi ś., zaczęło mi być tęskno, zatęskniłem.

Zacnie, *przysł.*, uczciwie, poczciwie, czcigodnie, szlachetnie, honorowo.

Zacnieć, stawać ś. zacnym a. zacniejszym, uszlachetniać ś.

Zacnorodny, pochodzący ze znakomitego rodu.

Zacność, przymiot tego, co jest zacne; mieć w z-ści=w poważaniu.

Zacny, szanowny, czcigodny, cny, szlachetny, honorowy, uczciwy; znakomity, świetny, wyborny, doskonały, wyśmienity.

Zacofnąć, cofnąć ś. nieco; z. kogo od czego, powstrzymać.

Zacuchnąć (się), zacząć cuchnąć, zaśmiardnąć ś.

Zacucić, wznieść, wywołać.

Zacugować, zawiązać, zadzierzgnąć, ściągnąć sznurem a. rzemieniem.

Zacukrować, zaprawić cukrem, osłodzić.

Zacumować, skrętkę witką w końcu zawiązać, by ś. nie rozkręcała; co do łodzi: przywiązać ją liną do hartfula, czyli kołu wbitego w ląd.

Zacyfrować, dać cyfrę, podpis, pierwsze litery nazwiska na jakim dokumencie.

Zacyrklować, zakreślić cyrklem.

Zacyrować, Zacerować, w ubraniu, w trykocie, zaprawić dziurę nićmi a. bawełną.

Zacz, *w wyr.:* co z.?=kto to taki?, co to za jeden?

Zaczadzenie, niebezpieczne zatrucie organizmu wskutek oddychania powietrzem, zanadto wypełnionym dwutlenkiem węgla.

Zaczadzieć, zatruć ś. dwutlenkiem węgla, wydobywającym ś. z płonącego drzewa a. węgli.

Zaczaj, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty, zwrotnonogi.

Zaczajać się, *dok.* Zaczaić ś.; zakradać ś. dla podsłuchania, podejrzenia, wyszpiegowania czego; z. ś. na kogo, czekać na kogo w ukrytym miejscu, by napaść na niego znienacka.

Zaczarować, oczarować, czarami opanować, czarami urzec, zakląć.

Zaczarowany, którego zaczarowano, który uległ zaczarowaniu: królewna z-a, pałac z-y.

Zacząć—*p. nied.* Zaczynać.

Zaczątek, Zaczętek, zaczęcie, początek; zaród, zarodek.

Zaczekać, przetrwać jakiś czas, cierpliwie, nim ś. coś stanie, nim ktoś przybędzie, nadejdzie, poczekać.

Zaczep, Zaczepek – *p.* Zaczepka.

Zaczepca—*p.* Zaczepnik.

Zaczepiać, *dok.* Zaczepić; czepiając, zawieszać na czym, zahaczać: z. na haku, na gwoździu; z. kogo, drażnić go mową, wywołując spór, sprzeczkę, bójkę, pierwszym napadać na kogo; zagabywać, zatrzymywać kogo w przejściu, przystępować do kogoś w miejscu publicznym, np. na ulicy, dla zapytania o co, dla nawiązania rozmowy; z. o czym, napomykać, natrącać o czym w rozmowie; z. ś., uczepiwszy ś., zawieszać ś. na czym, zahaczać ś. czymś o co, zatrzymywać ś.

Zaczepka, wyzwanie do sporu, do walki; powód do zwady, do bójki: szukać z-i.

Zaczepnie, *przysł.*, napastniczo.

Zaczepnik, napastnik.

Zaczepny, odnoszący ś. do zaczepki, do napadu; napastniczy: wojna z-a; przymierze z-e=umowa między mocarstwami, zobowiązująca je do jednoczesnego wystąpienia zaczepnego przeciw wspólnemu wrogowi.

Zaczerniać, *dok.* Zaczernić; farbować na czarno, powlekać czarną barwą; brukać, brudzić; *przen.*, oczerniać, szkalować.

Zaczernieć, stać ś. czarnym; ukazać ś. w czarnej barwie.

Zaczerpać, Zaczerpnąć, dostać, zagarnąć płynu a. rzeczy sypkiej; *przen.*, powziąć, zaciągnąć; wziąć co a. część czego od kogo np. z jego pracy literackiej; z. wiadomości=dowiedzieć ś.

Zaczerstwieć, stać ś. czerstwym, stwardnieć, zeschnąć ś.

Zaczerw', zalęganie ś. w postaci robaków na młode pszczoły.

Zaczerwiać, *dok.* Zaczerwić; pozwalać zalęgnąć ś. czerwiom czyli robakom; z. ś., napełniać ś. robactwem; o pszczołach: zaczynać wylęgać z jaj młode w postaci czerwi.

Zaczerwieniać, *dok.* Zaczerwienić; farbować na czerwono, powlekać czerwoną barwą; z. ś., stawać ś. czerwonym, rumienić ś. ze wstydu, z gniewu, z zapalenia; ukazywać ś. w czerwonej barwie.

Zaczerwieniałość, zaczerwienienie, miejsce zaczerwienione.

Zaczerwieniały, Zaczerwieniony, pokryty czerwoną barwą, zarumieniony; miejsce na ciele z-e = uległe zapaleniu.

Zaczerwienić—*p. nied.* Zaczerwieniać.

Zaczerwienieć, zajść czerwonością, poczerwienieć.

Zaczesać—*p. nied.* Zaczesywać.

Zaczesywać (się), *dok.* Zaczesać (ś.); grzebieniem przygładzać

komu (sobie) włosy; czesząc zakrywać włosami, nadając im ten lub inny układ.

Zacześć się, zaczytać ś.

Zaczęcie, zaczątek, początek; wstęp.

Zaczętek—*p.* Zaczątek.

Zaczmerać, Zaczmyrać, zacząć gmerać, kręcić, łechtać; zacząć kręcić ś., uwijać ś.; doznawać uczucia zamieszania w głowie skutkiem wypicia trunku.

Zaczochać się, zacząć ś. czochać.

Zaczochrać, Zaczechrać, Zaczuchrać, skubiąc, targając, powikłać, poplątać.

Zaczołgać się, Zaczołgnąć się, czołgając ś., pełzając, dostać ś. do jakiego miejsca, zaciągnąć ś., zawlec ś., zapełznąć.

Zaczopować, zabić, zatkać czopem.

Zaczym, Zaczem, *spójn.*, oznacza, że coś jest następstwem czegoś poprzedniego a. poprzednio powiedzianego, a więc, przeto, dlatego, poczym, i tak.

Zaczyn, substancja, posiadająca własność wywoływania zmian chemicznych w innych substancjach, nie wchodząc przytem z niemi w żadne połączenia, ferment, z-y odgrywają ważną rolę w technice życia codziennego, np. przy wyrobie ciast, napojów wyskokowych, w gorzelnictwie i t. p., oraz w funkcjach organicznych, np. przy trawieniu.

Zaczynać, *dok.* Zacząć; dawać czemu początek, brać ś. do czego, rozpoczynać jaką czynność: z. jaką robotę, wojnę, spór, rozmowę i t. p.; z. od czego, kłaść co na początek swej pracy, swej przemowy i t. p.; z trybem bezokolicznym czasowników: z. robić, tańczyć, grać, rozmawiać, śmiać ś.; z. butelkę, bochenek chleba, ser, beczkę i t. p. = po raz pierwszy odejmować część od całości przy spożyciu jej, napoczynać; z. z kim, wchodzić z nim w zwadę, zaczepiać kogo, drażnić go dla rozpoczęcia z nim sprzeczki, bójki; z. ś., brać początek, wszczynać ś., rozpoczynać ś.; rodzić ś., przychodzić na świat.

Zaczynek—*p.* Zaczątek.

Zaczyniać, *dok.* Zaczynić; mieszać z zaczynem, z drożdżami dla spowodowania fermentacji: z. mąkę drożdżami; przed innemi co robić; zagradzać, pokrywać, łatać czym: z. komu co, działaniem dawać okazję, wyświadczać, wyrządzać uprzednio.

Zaczynszować, puścić kogo na czynsz, dać mu grunt we władanie czasowe za opłatą czynszu, osadzić go na czynszu.

Zaczytać się, zagłębić ś. w czytanie, utonąć w czytaniu.

Zaćma, zaćmienie wzroku, powstające wskutek częściowej albo całkowitej utraty przezroczystości soczewki oka, katarakta; zaćmienie, ciemność.

Zaćmić—*p. nied.* Zaćmiewać.

Zaćmienie, zaciemnienie, zasłonięcie światła: z. księżyca = gdy ziemia znajduje ś. między księżycem a słońcem i księżyc wejdzie w cień ziemi; z. słońca = gdy księżyc zasłoni słońce i cień swój rzuci na ziemię (fig.); z. umysłu = stracenie przytomności, stracenie rozumu, obłęd

Zaćmiewać, *dok.* Zaćmić; ciemnym czynić, pozbawiać światła, zasłaniać od światła, zaciemniać, zacieniać; zaczynać ćmić: ząb mię z-a = zaczyna pobolewać; z. fajkę = palić z niej; z. kogo, przewyższać go sławą, wziętością itp.; z. ś., ciemnym ś. stawać, tracić światło, zaciemniać ś.; tracić wzrok, ślepnąć.

Zaćpać, zatkać, zapchać; **z. ś.,** najeść ś.

Zaćwiczyć, ćwicząc kogo, przyprawić go o śmierć, zachłostać.

Zaćwiekować, zabić ćwiekami a. gwoździami.

Zaćwierdzać, zatwierdzać.

Zaćwierkać, zacząć ćwierkać, zaświerczyć.

Zaćwierkować, zawalić gruzem.

Zad, tylna, zadnia część czego, tył; tylna część ciała, pośladek; **z.** wozu=tylne koła z osią; **na z.** a. nazad, *przysł.*, w stronę przeciwną dokonywającemu ś. ruchowi, z powrotem, w tył, wstecz, napowrót.

Zadać—*p. nied.* Zadawać.

Zadający, ten, który co zadaje: **z.** lekcję, gracz, który pierwszy zaczyna grę, wychodzi z kartą.

Zadana, karta, którą gracz położył a. ma położyć na stole.

Zadanie, *rzecz.* od Zadać; zagadnienie, temat, pytanie, kwestja do rozwiązania: **z.** arytmetyczne, algiebraiczne, fizyczne; rzecz do wykonania, trudność do rozstrzygnięcia, praca do wypełnienia.

Zadarcie, coś zadartego, nadartego, uszkodzonego, lekko skaleczonego; coś podniesionego do góry; sprzeczka, zwada, kłótnia.

Zadarlik, rodzaj motyla.

Zadarniać, *dok.* Zadarnić; pokrywać, wykładać darnią; **z. ś.,** pokrywać ś., zarastać darnią.

Zadarty, podniesiony w górę: nos **z.**

Zadatek, cześć opłaty za wykonanie jakiejś roboty, za dostarczony towar, za najem mieszkania, za służbę, dawana naprzód przy zawieraniu umowy; *przen.*, zakład: **z.** miłości, przyjaźni itp.; początek, zaczątek, zaród, pierwiastek; usposobienie dziedziczne: wrodzone **z-ki** talentu, choroby i t. p.

Zadatkować, dawać zadatek.

Zadatkowy, odnoszący ś. do zadatku.

Zadawacz, Zadawca, człowiek, który zadaje, który przyczynia co komu.

Zadawać, *dok.* Zadać; dawać komu co na rękę, dawać zadatek; przyprawić kogo o kłopot, o frasunek, dawać komuś trudne zadanie do rozwiązania a. wykonania, dawać zagadkę do odgadnienia, wyznaczać komu jaką pracę, trudność: **z.** uczniowi lekcję, **z.** sobie pracę, **z.** sobie wiele pracy, kłopotu; **z.** komu pieprzu=sprawiać kłopot, przykrość, dokuczać; **z.** pytanie, zagadkę i t. p.; **z.** komu ciężar=zarzucać mu go na plecy; dawać komu co do wypicia, do zażycia: **z.** lekarstwo, truciznę; **z.** cios, raz, ranę, śmierć = uderzać, ranić, zabijać; **z.** komu klęskę = przyprawiać go o klęskę; **z.** plamę komu = rzucać na niego plamę, okrywać go hańbą; **z.** komu ból = przyczyniać; **z.** komu kłam, kłamstwo, fałsz = zarzucać mu, że skłamał; **z.** komu podłość, tchórzostwo, kradzież = zarzucać; **z.** piwu=zaprawiać je drożdżami dla wywołania fermentacji; **z.** ciastu=zakwaszać, dodawać drożdży, mieszać z zaczynem; **w grze: z.** kartę = kłaść ją na stole, rozpoczynając grę, będąc na ręku; zawieszać, zaczepiać; udawać, zmyślać: **z.** chorobę; oddawać, posyłać: **z.** syna do szkoły; **z. ś.,** być zadawanym; wdawać ś., przyjaźnić ś., utrzymywać stosunki z kim; mieszać ś., wdawać ś. z kim.

Zadawić—*p.* Zadławiać.

Zadawniać, *dok.* Zadawnić; pozwalać czemu ulec przedawnieniu; usuwać coś na mocy przedawnienia; czynić długotrwałym: **z.** chorobę, zaniedbywać.

Zadawniały, Zadawniony, taki, co uległ przedawnieniu, przeda-

wniony, przestarzały, oddawna trwający, długotrwały: z-a choroba, z. spór.

Zadawnić—*p. nied.* Zadawniać.

Zadawnieć, ulec przedawnieniu.

Zadawnienie, *rzecz.* od Zadawnić; stan rzeczy, która trwa od dawna, uległej przedawnieniu, przedawnienie.

Zadawniony—*p.* Zadawniały.

Zadąć—*p. nied.* Zadymać.

Zadebetować, obciążyć czyj rachunek, conto, jaką należnością.

Zadebić, zatłuc, zabić kogo.

Zadech, niemożność głębszego odetchnienia, wskutek jakiejkolwiek choroby płuc.

Zadechnąć, zdechnąć, umrzeć; zacząć zdychać, prawie zdechnąć.

Zadek, zadnia część ciała, pośladek, tyłek; z. wozu = dwa tylne koła z osią.

Zadeklamować, wypowiedzieć coś pięknie, sposobem deklamacji, oddeklamować.

Zadekretować, wydać dekret, zawyrokować, rozkazać, skazać.

Zadem, Zadma, Zadęcie, zawiew, powiew.

Zademek, Zademka, zadymka.

Zadeptać, Zadepnąć — *p. nied.* Zadeptywać.

Zadeptywać, *dok.* Zadeptać; depcąc nogą, gasić: z. ogień; depcąc nogą, rozgniatać, pozbawiać życia: z. pająka; depcąc nogą, niszczyć, nadwerężać, brudzić: z. podłogę, dywan, trawnik i t. p.

Zaderewisty, szybki, wartki: z. koń.

Zaderkać, o derkaczu: zacząć derkać, odezwać ś. głosem derkania.

Zadeszczyć się, o deszczu: padać przez czas długi i obficie; zadżdżyć ś.

Zadęcie, *rzecz.* od Zadąć; mieć z. do czego= wrodzone zdolności.

Zadjagnozować, określić rodzaj choroby, postawić djagnozę.

Zadławiać, Zadawiać, *dok.* Zadławić, Zadawić; dławiąc, dusząc, ściskając, pozbawiać życia, przyprawiać o śmierć; z. ś., dławiąc siebie, odbierać sobie życie; nie móc przełknąć czego.

Zadławiciel, Zadawiciel, człowiek, który kogo a. co zadławił.

Zadławić—*p. nied.* Zadławiać.

Zadławka, Zadawka, zadławienie, uduszenie.

Zadłubać, dłubiąc zaprawić co, zaczynić, zarobić.

Zadłużać, *dok.* Zadłużyć; obciążać długami, obdłużać; z. ś., obciążać ś. długiem a. długami, zachodzić w długi; z-ył ś. po uszy =ma bardzo dużo długów.

Zadma, Zadem, zawiew, zadęcie, powiew; trudność oddechu; obrzmiałość.

Zadmuchać, Zadmuchnąć — *p. nied.* Zadmuchiwać.

Zadmuchiwać, *dok.* Zadmuchać, Zadmuchnąć; dmuchając, zawiewać, zapędzać dokąd; gasić dmuchaniem; zaczynać dąć, dmuchać.

Zadni, tylny.

Zadnica, część tylna—*p.* Zadek.

Zadnić, opatrzyć dnem.

Zadnieć, zacząć dnieć, robić ś. jasno.

Zadnieprski, Zadnieprzański, położony za Dnieprem, mieszkający po tamtej stronie Dniepru, pochodzący z za Dniepru.

Zadoić, zacząć doić; zawiele dojąc, zaszkodzić, przedoić.

Zadokoz, owad z rzędu tęgopokrywych.

Zadokumentować, zaznaczyć, zapisać co, stwierdzić podpisem.

Zadołować—*p. nied.* Zadołowywać.

Zadołowywać, *dok.* Zadołować; zakopywać w dołki, np. drzewa, krzewy, rośliny zielne, nim ś. je posadzi na właściwych miejscach; zakopywać, ukrywać w dołach ziemnych: z. kartofle, buraki.

Zadomowić ś., przyzwyczaić ś. do domu, niechętnie opuszczać dom.

Zadomowy, istniejący poza domem, dokonywający ś. poza jego obrębem.

Zadopływ, rodzaj owadu, umiejącego pływać wstecz po wodzie.

Zadosyć, Zadość, *przysł.*, dosyć, dostatecznie, tyle, ile trzeba lub ile wymagają; **z.** uczynić czemu= zadowolić; mieć **z.**=być zadowolonym z tego, co jest, nie chcieć więcej; **z.** uczynić komu za co = wynagrodzić krzywdę, dać satysfakcję; **z.** uczynienie = wynagrodzenie, satysfakcja.

Zadość—*p.* Zadosyć.

Zadowalać, *dok.* Zadowolić; czynić coś według czyjej woli a. żądania, zaspokajać, dawać komu tyle czego, że będzie miał dosyć, nie będzie żądał więcej; **z. ś.**, = mieć dosyć czego, osiągnąć co.

Zadowalniać—*p.* Zadowalać.

Zadowolenie, uczucie człowieka, któremu stało ś. wedle jego chęci, woli, żądania; ukontentowanie, satysfakcja.

Zadowolić—*p. nied.* Zadowalać.

Zadowolnić—*p.* Zadowolić.

Zadowolnienie—*p.* Zadowolenie.

Zadowolony, wesoły z powodu, iż stało ś. zadość jego woli, ukontentowany, kontent, usatysfakcjonowany.

Zadra, Zadzior, drobna część czego, drzazga niezupełnie oddarta od całości: **z.** z żelaza, z drzewa, **z.** na paznogciu, na palcu.

Zadrapać, Zadrapnąć, zadrasnąć, udrapać; *przen.*, obrazić kogo, zaczepić; **z. ś.**, zacząć drapać ś., zwłaszcza w głowę; zadrasnąć ś.; **Zadrasnąć**, nieco drasnąć; **z.** kogo, zranić lekko; **z. ś.**, nieco drasnąć siebie, zranić ś. lekko, zaczepić kogo w sposób drażliwy, obrażliwy.

Zadraśnięcie, Zadraśnienie, mała ranka od draśnięcia.

Zadrażnić, nieco podrażnić, rozgniewać, zirytować, obrazić; zadać, sprawić komu śmierć drażnieniem, zadręczyć.

Zadreptać, zacząć dreptać, drepcąc zadeptać, uszkodzić.

Zadrewniać, Zadrzewiać, *dok.* Zadrewnić, Zadrzewić; zasadzić dużo drzew, obsadzić drzewami, zalesić; **z. ś.**, zarosnąć drzewami.

Zadrewnieć, zarosnąć drzewami.

Zadręczyć, dręcząc zabić, zamęczyć, zakatować; **z. ś.**, umrzeć ze zmartwień, udręczeń, ze zgryzot, zagryźć ś., zamartwić ś.

Zadrętwić, Zatrętwić, uczynić kogo zdrętwiałym.

Zadrętwieć, Zatrętwieć, zacząć drętwieć; zdrętwieć zupełnie.

Zadrgać, Zadrgnąć, zacząć drgać, drgnąć, wzdrygnąć ś.

Zadrobniały, który zadrobniał.

Zadrobnieć—*p. nied.* Zadrobniewać.

Zadrobniewać, *dok.* Zadrobnieć; stawać ś. drobnym, zmniejszać ś., maleć.

Zadrożeć, pójść w cenę, stać ś. zbyt drogim w cenie.

Zadrożyć, naznaczyć na co zbyt wysoką cenę.

Zadruga, *serb.*, stowarzyszenie rolne w Serbji, oparte na pokrewieństwie naturalnym i przybranym.

Zadrukować—*p. nied.* Zadrukowywać.

Zadrukowywać, *dok.* Zadrukować, zapełniać drukiem.

Zadruzgotać, druzgocąc zabić, rozbić.

Zadrwić—*p. nied.* Zadrwiwać.

Zadrwiwać, *dok.* Zadrwić; zaczynać drwić z kogo, żartować, kpić z kogo, stroić sobie z niego żarty; drwiąc z kogo, oszukiwać go, zwodzić, okpiwać.

Zadrzechnia, owad błonkoskrzydły z rodziny pszczół (fig.).

Zadrzeć—*p. nied.* Zadzierać.

Zadrzemać, zacząć drzemać, zasnąć na chwilę, zasnąć lekko.

Zadrzewiać—*p.* Zadrewniać.

Zadrzewić—*p.* Zadrzewnić.

Zadrzewieć, Zadrzewnieć, zamienić ś. w drewno; zarosnąć drzewami.

Zadrzymać—*p.* Zadrzemać.

Zadrzynosek, człowiek, zadzierający nosa, pnący ś. do góry, zarozumialec, pyszałek.

Zadrżeć, zacząć drżeć, wstrząsnąć ś. np. ze wzruszenia, z przerażenia, z obrzydzenia.

Zaduch, miejsce duszne, pozbawione świeżego powietrza, powietrze zepsute, smród.

Zadudać, dudając odezwać ś.

Zadudnić, wydać odgłos dudnienia, zacząć dudnić.

Zadufać, zaufać.

Zaduma, zamyślenie, zadumanie; stan człowieka, pogrążonego w myślach, zadumanego, rozmarzonego, melancholja.

Zadumać, zacząć dumać; zaśpiewać, zagrać dumę a. dumkę; **z. ś.**, oddać ś. zamyśleniu, zatopić ś. w dumaniu, w myśleniu, w marzeniu.

Zadumany, Zadumiały, który ś. zadumiał, zamyślony, rozmarzony.

Zadumieć — *p. nied.* Zadumiewać.

Zadumienie, zadziwienie kogo; stan człowieka, pogrążonego w myślach, zamyślenie ś.

Zadumiewać, *dok.* Zadumieć; wprawiać w dumanie, zastanawiać głęboko, zadziwiać; **z. ś.**, pogrążać ś. w myślach, w dumaniach, w rozmyślaniach.

Zadunajski, leżący, mieszkający za Dunajem, pochodzący z za Dunaju.

Zadurzeć, odurzyć ś., zaczadzieć, stracić przytomność.

Zadurzenie, *rzecz.* od Zadurzyć; stan człowieka odurzonego.

Zadurzyć, odurzyć; **z. ś.** w kim, zakochać ś. bez pamięci, na zabój, zaufać komu zupełnie.

Zadusiciel, ten, który zadusił.

Zadusić—*p. nied.* Zaduszać.

Zaduszać, *dok.* Zadusić; dusząc, dławiąc, ściskając za gardło, pozbawiać życia; *przen.*, przytłumiać, osłabiać, zagłuszać; **z.** ogień=gasić; **z. ś.**, wskutek braku powietrza dusić ś., pozbawiać ś. życia.

Zaduszki (-szek), dzień zaduszny; uczta pogrzebowa, stypa.

Zaduszliwy, Zadusisty, pełen zaduchu, zepsutego powietrza; cierpiący na duszność, dychawiczny, astmatyczny.

Zaduszność, duszność, dychawica, dychawiczność, astma; zaduch, zatkanie, zgęstnienie.

Zaduszny, uczyniony za duszę umarłego; dzień **z.**=święto dnia 2 listopada, kiedy Kościół modli ś. za umarłych, **a.** wierni chodzą na groby ukochanych zmarłych, przystrajają je w kwiaty i płonące lampki a. świece; **z.** obrządek =pogrzeb.

Zadworny, Zadworski, leżący za dworem; od dworu zewnątrz będący, zewnętrzny; sąd **z.**=sąd kanclerski czyli asesorski w dawnej Polsce, odprawiany przy dworze królewskim.

Zadworować, zadrwić z kogo zręcznie.

Zadworze, miejsce za dworem.

Zadybać, Zadybnąć, dybiąc napaść.

Zadychać, *dok.* Zadechnąć; zamierać; **z. ś.**, tracić możność swobodnego oddychania, tracić oddech, zmęczyć ś.

Zadychra, maleńki skorupiak liścionogi, o ciele wydłużonym, przezroczystym bez pancerza, o oczach na słupkach (fig.).

Zadychtować, zatkać dychtowaniem, zapchać mocno.

Zadyktować, dyktując, kazać napisać, zapowiedzieć, zadać, podyktować, wydać rozkaz, rozporządzić.

Zadylować, zagrodzić, zabić, zasłonić dylami, deskami.

Zadymać, *dok.* Zadąć; zaczynać dmuchać; zaczynać dąć na jakim instrumencie; dąć, zawiewać, zadmuchiwać.

Zadymiać, *dok.* Zadymić; zapełniać dymem; okurzać dymem.

Zadymka, gęsty, drobny śnieg a. deszcz z wiatrem, zamieć, miecielica.

Zadyndać, zawisnąć, zacząć dyndać, zacząć wisieć.

Zadyrkać—*p.* Zaderkać.

Zadysponować, wydać dyspozycje, rozporządzić, rozrządzić.

Zadysputować, dysputując zagadać; z. ś., zapalić ś., zapędzić ś. w dyspucie.

Zadyszały, Zadyszany, który ś. zadyszał, który stracił oddech, zmęczony.

Zadyszeć się, Zadyszyć się, stracić wolny oddech od zmęczenia, prędkiego biegu, wchodzenia na górę, na wschody i t. p.

Zadziać—*p. nied.* Zadziewać.

Zadziad, pradziad.

Zadział, zadziałanie; udział, dany komu.

Zadziałać—*p. nied.* Zadziaływać.

Zadziaływać, *dok.* Zadziałać; zaczynać czynić przygotowania do czego; zasługiwać na co swojemi postępkami; broić co, złego co czynić; z. komu, wyrządzać, wyświadczać, czynić, odsługiwać, odwdzięczać, wetować, wynagradzać; z. ciasto=zaczyniać.

Zadziczeć, stawać ś. dzikim, zarosnąć chwastami, stać ś. dzikim.

Zadziedziczać, *dok.* Zadziedziczyć; dostawać w dziedzictwie, odziedziczać.

Zadziedziczeć, dostać ś. dziedzictwem; zostać dziedzicem.

Zadziedziczyć, dostać dziedzictwem, odziedziczyć.

Zadzier, Zadzierek, Zadzierk, zadzieranie, zadarcie—*p.* Zadra.

Zadzieracz, człowiek, który co zadziera; człowiek, który z kim zadziera.

Zadzierać, *dok.* Zadrzeć; zaczynać drzeć, naddzierać; drąc, podnosić, zaginać w górę; podnosić, zwracać do góry; z. nogi=przewracać koziołka, *przen.*, umierać; z. kitę=zdychać, umierać; z. głowy, nosa=być hardym, dumnym; z. z kim, zaczynać z kim, wdawać ś. z nim w spór, kłótnię, bójkę, wszczynać zwadę; z. w śpiewie, w graniu=fałszować; z. na co, zarywać; z. ś., naddzierać ś.; oddzierając, zaginać ś. do góry; podnosić ś. do góry; zahaczać ś., zawadzać ś.; nie zgadzać ś. na co; iść z kim w zapasy, w swary.

Zadzierek—*p.* Zadzier.

Zadzierg, węzeł zadzierginony; pętla na powrozie do uduszenia.

Zadziergać, Zadzierzgać, *dok.* Zadziergnąć, Zadzierzgnąć; związywać, zawiązywać zadziergiem tak że trudno rozwiązać; nawlekać, zawlekać, zaczepiać, zapinać; z. komu szyję, gardło=ścisnąwszy za szyję, dusić go; zawiązywać stosunek, przyjaźń; z. ś., być zadzierganym; wieszać ś. ścisnąwszy szyję sobie zadziergiem, odbierać sobie życie.

Zadziergnąć—*p. nied.* Zadziergać.

Zadzierka, mała ranka, zadrażnięcie.

Zadzierżysty, mający zadziory łatwy do zwady, do kłótni, zaczepiający, gniewliwy.

Zadzierżać, *dok.* Zadzierżeć; zatrzymywać, nie chcieć oddać nie pozwalać ginąć, ocalać od zguby; nie puszczać dalej, hamować

wstrzymywać, trzymać w szrankach; z. komu grzechy = nie odpuszczać; z. ś., chronić ś. od upadku, ocalać ś. od zguby; wstrzymywać ś., hamować ś.

Zadzierżawiać, *dok.* Zadzierżawić; wypuszczać w dzierżawę, wydzierżawiać; brać w dzierżawę.

Zadzierżeć — *p. nied.* Zadzierżać.

Zadzierżyciel, Zadzierżywacz, człowiek, który zadzierża, zatrzymuje kogo a. co.

Zadzierżywać—*p.* Zadzierżać.

Zadziesięciniać, *dok.* Zadziesięcinić, puszczać w dziesięcinę.

Zadziewać, *dok.* Zadziać; wkładać co na wierzch czego; przeprowadzać co na tył czego; *przen.*, umieszczać, chować, ukrywać, zarzucać co, tak że trudno znaleźć, zapodziewać; zatykać, zagradzać, zarabiać: z. otwór, dziurę; z. ś., być zadziewanym; *przen.*, kryć ś. niewiadomo gdzie, tak że znaleźć nie można, podziewać ś., zarzucać ś., zawieruszać ś.

Zadziobać — *p. nied.* Zadziobywać.

Zadziobywać, *dok.* Zadziobać; zakłuwać dziobem na śmierć.

Zadziora, ten, kto szuka sprzeczek z kim, kto ś. gniewa o lada rzecz—*p.* Zadra.

Zadziorka, roślina zielna z rodziny ogórecznikowatych, lepnik.

Zadziorek—*p.* Zadziora.

Ządziorzysty—*p.* Zadzierzysty.

Zadziór — *p.* Zadziora — *p.* Zadra.

Zadziurawić, zacząć dziurawić, porobić dziury; zapełnić dziurami.

Zadziw, zadziwienie, zadumienie, podziw.

Zadziwiać, *dok.* Zadziwić; przejmować podziwem, sprawić niespodziankę, zastanawiać, zdumiewać kogo; z. ś., być przejętym podziwem, dziwić ś. czemu.

Zdziwienie, *rzecz.* od Zadziwić; stan osoby, przejętej podziwieniem; zdziwienie, podziw, zdumienie.

Zadzwonić, zacząć dzwonić, uderzyć w dzwon, w dzwonek; pociągnąć dzwonek, poruszyć dzwonkiem, zabrząkać czym; zabrząknąć, zadźwięczeć; zacząć wyrażać dźwiękiem, podobnym do głosu dzwonu; z. na kogo, przywołać go dzwonkiem.

Zadźgać, Zadźgnąć, dźgając zaciąć, zabić, zakłuć.

Zadźwięczeć, Zadźwięczyć, wydać dźwięk, brzęk, zacząć dźwięczeć.

Zadźwigać, Zadźwignąć, dźwigając, zanieść do jakiego miejsca.

Zadźwignąć, dźwigając zatrzymać, utrzymać—*p.* Zadźwigać.

Zadżdżyć, zabrać ś. na deszcz, zwłaszcza dłuższy, padać (o deszczu).

Zaelbiański, leżący zarzeką Elbą.

Zaelektryzować, przepełnić energją elektryczną; wzruszyć, pobudzić kogo do czego.

Zafajdać, zapaskudzić, zawalać kałem.

Zafaktorować, wystąpić jako faktor, jako pośrednik przy jakiej tranzakcji, nastręczyć.

Zafalować, o wodzie: wzburzyć, zacząć falować.

Zafałdować, zakryć, zrobić fałdy, założyć fałdami.

Zafałszować, domieszać do czego substancję inną, w celu nadania smaku lub wyglądu naturalnego, sfałszować co, podrobić.

Zafantować, dać w zastaw, zastawić, jako fant, wziąć na co pożyczkę, jako na fant; zająć za dług sądownie czyjąś własność.

Zafarbować—*p. nied.* Zafarbowywać.

Zafarbowywać, *dok.* Zafarbować; pokrywać farbą, farbować z wierzchu; z. ś., pokrywać ś. farbą, pofarbowywać z wierzchu.

Zafasować, fasując zająć, za-

chwycić; z. konia=przykrócić mu cugli, aby głowę dobrze trzymał; zagrodzić, ogrodzić, umocnić, utwierdzić; z. bramę=zatarasować, zabarykadować; ubić, utłoczyć co w fasce, w beczce, zakwasić.

Zafastrygować, rzadkim ściegiem łączyć jeden kawałek tkaniny z drugim, połączyć fastrygą.

Zafiglować, zająć ś. figlowaniem, figlami.

Zaflancować, rozsadzić flance roślin, zasadzić flancami.

Zafolować, folując zakryć; zapaskudzić, zabrukać, zawalać; z. ś., zabrukać ś., zaplamić ś., zawalać ś., zapaskudzić ś.

Zaforsztować, zrobić forsztowanie, przegrodę.

Zaforszusować, dać komu forszus, dać zaliczkę, dać co naprzód.

Zafrachtować, wysłać frachtem, zamówić na fracht.

Zafrasować—*p. nied.* Zafrasowywać.

Zafrasowywać, *dok.* Zafrasować; nabawiać frasunku, kłopotać, martwić; z. ś., martwić ś., frasować ś., gryźć ś., truć ś.

Zafrężlować, poprzyszywać frężle.

Zafrymarczyć, frymarcząc zamienić jedno za drugie, przefrymarczyć, przehandlować.

Zafryzować—*p. nied.* Zafryzowywać.

Zafryzowywać, *dok.* Zafryzować; porobić fryzki, fryzując czesać, gładzić, muskać fryzowaniem; z. ś., fryzując ś., zaczesywać ś., układać ś. w pukle.

Zafugować, spoić fugami.

Zafukać, *dok.* Zafukнąć; fukaniem zagłuszyć, zahukać, zakrzyczeć; zacząć fukać.

Zafutrować, zagrodzić a. pokryć futrowaniem; podszyć.

Zafukany, którego zafukano, zahukany, nieśmiały wskutek tego, że często na niego fukano.

Zagabać, *dok.* Zagabnąć; zaczepiać, napadać, napastować; zwracać ś. do kogo z zapytaniem, z mową, zagadywać do kogo.

Zagacać, *dok.* Zagacić; zagradzać gacią, okrywać gacią.

Zagachować—*p.* Zagaszkować.

Zagacić—*p. nied.* Zagacać.

Zagadać—*p. nied.* Zagadywać.

Zagadka, to, co ś. daje do odgadnięcia, zadanie, zagadnienie, pytanie do rozwiązania, polegające na alegoryzowaniu przedmiotów i zjawisk, a. na doświadczaniu domyślności i bystrości umysłu zapytywanego; każda rzecz trudna do zrozumienia, rzecz tajemnicza, pytanie do rozwiązania.

Zagadkowo, *przysł.*, w sposób taki, że trudno zrozumieć, tajemniczo, enigmatycznie.

Zagadkowość, właściwość tego, co jest zagadkowe, tajemniczość.

Zagadkowy, dotyczący zagadki, zawierający w sobie zagadkę, tajemniczy, niezrozumiały, enigmatyczny.

Zagadnąć, zapytać.

Zagadnienie, Zagadnięcie, zapytanie, kwestja, zadanie, problemat.

Zagadywać, *dok.* Zagadać, Zagadnąć; zwracać ś. do kogo z mową, z zapytaniem, zagabać, zagabywać; zacierać wrażenie czego gadaniem, zwracając uwagę słuchającego na inny przedmiot; przeszkadzać mówić; zadawać komu zagadkę do rozwiązania; z. ś., rozpędzać ś. w gadaniu, rozgadywać ś., zapominać ś., gadając z kimś.

Zagadzać, *dok.* Zagodzić; godzić, jednać, godząc załatwiać, występować w charakterze pośrednika.

Zagaić—*p. nied.* Zagajać.

Zagalsko, miejsce zarośnięte drzewami i krzakami.

Zagaj, miejsce zadrzewione.

Zagajać, *dok.* Zagoić; goić, leczyć: z. ranę, wrzód; z. ś., goić

ś., o ranie: zamykać ś. pod wpływem leczenia.

Zagajać, *dok.* Zagaić; zadrzewiać; z. obrady, posiedzenie, sejm i t. p.=rozpoczynać przemową; z. ś., zadrzewiać ś.; być zagajanym, rozpoczynanym przemową.

Zagajenie, przemowa, rozpoczynająca obrady, posiedzenie i t. p.

Zagajnik, młody las, umyślnie sadzony (fig.).

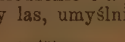

Zagajny, dający ś. zagaić, otworzyć, rozpocząć.

Zagałuszać—*p.* Zagłuszać.

Zaganiacz, ten, co zagania; pastuch, pasterz; w *zool.*, ptaszek śpiewający, zębodzioby z rodziny gajówek (fig.).

Zaganiać, *dok.* Zagonić, Zagnać; goniąc, pędzić kogo, co, do pewnego miejsca, zapędzać; zachęcać kogo do czego usilnie; z. bydło = spędzać je razem, pędzić je z pastwiska do obory, do chlewu; z. kaczki = zataczać ś.; z. ś., zapędzać ś., zapamiętywać ś. w biegu.

Zagapić się, zapatrzyć ś. na co bezmyślnie, jak gap.

Zagar, zagorzenie od czadu, czad, swąd.

Zagarbacać, *dok.* Zagarbacić; zakrzywiać garbato.

Zagarbiać—*p.* Zagarbacać.

Zagarbić—*p.* Zagarbacić.

Zagarbować, garbując zaprawić, zadziałać.

Zagardłować, Zagardlić, zadławić, zadusić, chwyciwszy za gardło; zwęzić nakształt szyi; korzystać z czego, narażając gardło, to jest z niebezpieczeństwem życia; odezwać ś. z czym głośno, zakrzyczeć; z. ś., zadusić ś., zadławić ś.

Zagarnąć—*p. nied.* Zagarniać.

Zagarniać, *dok.* Zagarnąć; garnąc ku sobie, zajmować, chwytać garściami a. jakim narzędziem; *przen.*, chwytać, zabierać przemocą; ogarniać, obejmować; zagrzebywać, zakrywać; z. pod siebie, zawojowywać, podbijać.

Zagarnywać—*p.* Zagarniać.

Zagasać, *dok.* Zagasnąć; gasnąć powoli, wygasać, dogasać; przestawać ś. palić, przestawać świecić.

Zagasiciel, ten, który zagasił; ugasiciel, uspokoiciel, poskromiciel.

Zagasić—*p. nied.* Zagaszać.

Zagasisty, dający ś. zagasić.

Zagaszać, *dok.* Zagasić; robić, by przestało ś. palić, gasić, tłumić: z. ogień, światło, przytłumiać, przyćmiewać, przygaszać.

Zagaszczać, *dok.* Zagościć; instalować kogo, jako gościa; z. ś., zamieszkać gdzie w charakterze gościa.

Zagaszkować, Zagachować, zacząć gachować, przetrwonić na gachostwo, zmarnować na rozpustę.

Zagaszywać—*p.* Zagaszać.

Zagata, łata drewniana, zasłaniająca dziurę w ścianie chałupy.

Zagawędzić, gawędząc, zagadać kogo; z. ś., zapomnieć o czym, gawędząc z kim, stracić czas na gawędzeniu.

Zagawronić się, zagapić ś.

Zagąszczać—*p.* Zagęszczać.

Zagąść—*p. nied.* Zagędzać.

Zagdakać, zacząć gdakać, odezwać ś. głosem gdaczącym; z. kogo, gdacząc zakrzyczeć kogo.

Zagderać, Zagdyrać, zacząć gderać; z. kogo, zakrzyczyć, onieśmielić, zbić z tropu kogo gderząc.

Zagędzać, *dok.* Zagędzić, Zagędnąć; zaczynać gędzić, grać.

Zagęgać, Zagęgnąć, zacząć gęgać, odezwać ś. głosem gęgającym; z. kogo, zagłuszyć gęganiem.

Zagęszczać, *dok.* Zagęścić; gęstym a. gęściejszym czynić; zapełniać, napełniać, zatykać, zapychać, zatłaczać; zaludniać gę-

sto, zapełniać ludźmi; pomnażać, rozmnażać, rozpowszechniać w znacznej ilości, obficie puszczać w kurs; z. ś., stawać ś. gęstym a. gęściejszym; stawać ś. częstszym, pomnażać ś. w liczbie, rozmnażać ś., rozpowszechniać ś.; zapełniać ś., napełniać ś.; wchodzić w zwyczaj, w nałóg.

Zagęścić — *p. nied.* Zagęszczać.

Zagęścieć, Zagęstnieć, *dok.* Zagęstnąć; stać ś. gęstym a. gęściejszym.

Zagiąć — *p. nied.* Zaginać; z. kruczka = zaszkodzić komu podstępnie; z. parol na co=postanowić sobie niezłomnie zrobić co a. otrzymać osiągnąć co; z. parol na kogo = postanowić sobie pozyskać go, skłonić, namówić dla swoich celów a. oszukać go.

Zagięcie, krzywizna od zgięcia, załamanie, zakręt.

Zagiętek, coś zagiętego, część ucha zewnętrznego.

Zagięty, którego zagięto lub który ś. zagiął.

Zaginać, *dok.* Zagiąć; gnąc, zakrzywiać, załamywać, zachylać; z. ś., od gięcia zakrzywiać ś., zachylać ś., załamywać ś.

Zaginąć, przepaść, zginąć bez śladu, popaść w zaginienie.

Zaginiony, który zaginął.

Zagipsować, pokryć gipsem, zalepić gipsem, zatynkować.

Zaglancować, glancując zatrzeć, zagładzić, nadać połysk.

Zagląd, zaglądanie, zajrzenie.

Zaglądać, Zazierać, *dok.* Zajrzeć. Zaglądnąć; zwracać wzrok na kogo, na co, by zobaczyć; patrzeć na kogo, na co ukradkiem, spoglądać; wglądać, wzierać w co; z. w co, zwracać na co uwagę dla zbadania, dojścia prawdy; mieszać ś. do czego, wtrącać ś. w cudze sprawy; z. dokąd = zachodzić dokąd dla przekonania ś., co ś. tam dzieje; wdzierać ś., wciskać ś. dokąd; z. do kogo, owiedzać go, zachodzić do niego, z. dziewczynie w zęby=zbliżać się do niej z umizgiem; z. komu w oczy=patrzeć w oczy z przerwami, przenikliwie, badająco; z. w oczy kobiecie = lubieżnie, lekceważąco; *przen.*, stawiać ś. śmiało komu: śmiało z. śmierci w oczy= bez obawy narażać ś. na niebezpieczeństwo; śmierć mu z-a w oczy=jest blizko, jest tuż; z. komu w duszę, w serce=przenikać.

Zaglądnąć - *p. nied.* Zaglądać.

Zaglijować, rozpalić, rozpaliwszy zakrzywić, połączyć.

Zagluzować, gluzując zamazać, wymazać; zagładzić, wytępić.

Zagłabiać, *dok.* Zagłobić; wciskać, zaklinowywać, zanitowywać; nitować, spajać, lutować; zabijać, zatykać, zagważdżać; doprowadzać do samobójstwa, do zagłady; z. ś., wciskać ś. w kształcie klina.

Zagłada, zagładzenie, zgładzenie, wytępienie, wyniszczenie, zniweczenie, unicestwienie; zaguba, zaginienie, zatracenie.

Zagładca, ten, który, co zagłada, niszczyciel, tępiciel.

Zagładzać, *dok.* Zagłodzić; morzyć głodem, sprawiać, że kto, co umrze z głodu; z. ś., morzyć siebie samego głodem.

Zagładzić, *dok.* Zagładzać; wygładzać, wyrównywać gładko; znosić co, kasować, gładząc, wygluzowywać; tępić, niszczyć, wyniszczać.

Zagłaskać, głaszcząc wygładzić, wyrównać; załagodzić; z. ś., uspokoić ś., załagodzić ś.

Zagłębiać, *dok.* Zagłębić; zapuszczać, pogrążać głęboko; z. ś., zapuszczać ś. głęboko, wgłąb; z. ś. w czym a. na czym, oddawać ś. czemu w zupełności, zatapiać ś. w myślach nad czym, w dociekaniach nad czym.

Zagłębie, miejsce zagłębione,

ś. zina; szeroka dolina między gó-wami.

Zagłębienie, *rzecz.* od Zagłębić; wklęsłość, rowek, dołek, jamka.

Zagłębka, ślimak śródziemnomorski grzebykowy, skrzelny, wązkojęzyczny o skorupie oliwkowo-żółtej, gładkiej, połyskującej (f.).

Zagłoba, gatunek małża; w *med.*, zakręcenie ś. kiszek około siebie.

Zagłobić—*p. nied.* Zagłabiać.

Zagłodać, zacząć gryźć, obgryzać; zagryźć na śmierć.

Zagłodnieć, poczuć głód, zacząć mrzeć głodem; zamrzeć głodem.

Zagłodzić, zamorzyć głodem; **z. ś.,** zamęczyć siebie głodem.

Zagłówek, poduszka pod głowę, wezgłowie.

Zagłówna, Zagłówne, kara pieniężna za zabójstwo.

Zagłuchły, który zagłuchł, ogłuchły.

Zagłuchnąć, ogłuchnąć, utracić słuch.

Zagłupić, uczynić głupim, ogłupić, wystrychnąć na głupca.

Zagłuszać, *dok.* Zagłuszyć; głuchym czynić, ogłuszać; sprawiać krzykiem, hałasem, hukiem, że ktoś a. coś nie będzie słyszane; silniejszym głosem tłumić słabszy, przytłumiać; **z.** rośliny=dopuszczać, że jedne rośliny swoim bujniejszym wzrostem sprawią, że coś innego wśród nich nie będzie rosło a. zmarnieje; odurzać, upajać; zacierać, zamazywać, wygluzowywać

Zagłuszyciel, ten, który kogo, co zagłusza.

Zagmatwać, poplątać, powikłać, pomieszać, pogmatwać; **z.** jaką sprawę=tak ją niejasną uczynić, że trudno dojść istoty rzeczy; **z. ś.,** poplątać ś., powikłać ś.

Zagmatwanie, nieład, plątanina, gmatwanina, trudne do rozwiązania.

Zagmerać, gmerząc poruszyć, zawieruszyć.

Zagnać—*p. nied.* Zaganiać.

Zagnajać, *dok.* Zagnoić; zapełniać, zaplugawiać, zapaskudzać gnojem, zamierzwiać; uprawiać, nawozić, umierzwiać: **z. grunt;** wywoływać ropienie: **z.** ranę; doprowadzać coś do stanu gnicia; obracać w gnój; **z. ś.,** zapełniać ś., zapaskudzać ś., zaplugawiać ś. gnojem; o gruncie: uprawiać ś. przez gnojenie; o ranie: ropą ś. okrywać.

Zagnębiać, *dok.* Zagnębić; gnębić, dokuczać, prześladować, zamęczać na śmierć.

Zagniatać, *dok.* Zagnieść; gniotąc zabijać, ugniatać; tłoczyć, zaciskać; gniotąc zaczyniać, miesić: **z.** ciasto, glinę.

Zagnić—*p. nied.* Zagniwać.

Zagnieść—*p. nied.* Zagniatać.

Zagniewać, gniew w kim wzbudzić, rozgniewać, zirytować, oburzyć; **z. ś.,** obrazić ś., rozgniewać ś., oburzyć ś., zirytować ś.

Zagniewany, którego zagniewano, rozgniewany, zirytowany, obrażony.

Zagnieżdżać się, *dok.* Zagnieździć ś.; gniazdo sobie gdzie zakładać; **z. ś.** gdzie, w czym; zakładać sobie gdzie stałe siedlisko, obierać miejsce, mieszkanie, osiadać; *przen.*, wkorzeniać ś. w sercu, w duszy.

Zagnijać—*p.* Zagniwać.

Zagniłek, Zagniłka, coś zagniłego, rzecz zagniła.

Zagniłość, zajście zgnilizną, zaczynające ś. gnicie, psucie.

Zagniotek, coś zagniecionego; **z.** na palcu=zadzior, zanokieć.

Zagniwać, Zagnijać, *dok.* Zagnić; zachodzić zgnilizną, zaczynać gnić.

Zagnoić—*p. nied.* Zagnajać.

Zagnuśniać, *dok.* Zagnuśnić; czynić gnuśnym; **z. ś.,** stawać ś. gnuśnym.

Zagnuśnieć, stać ś. gnuśnym, zgnuśnieć.

Zagodny, łagodzący, ugodliwy.

Zagodzić—*p. nied.* Zagadzać.

Zagoić—*p. nied.* Zagajać.

Zagolić, goląc zaciągnąć—*p.* Zagolnąć.

Zagolnąć, zamachnąć.

Zagon, szeroka grzęda na polu ornym, oddzielona od drugiej podobnej grzędy bróżdą; rola, pole uprawne: **z.** ojczysty = grunt, odziedziczony po ojcach; zabieg, zapęd, napad, wycieczka wojska nieprzyjacielskiego: **z-y** tatarskie, rozpuszczać **z-y**; oddział żołnierzy, wysłanych na wycieczkę; wyprawa wojenna, ekspedycja; **z.** za kim = pogoń; w *lm.*, **z-y**, turnieje wojenne, bitwy.

Zagonić—*p. nied.* Zaganiać.

Zagonisto, jak w zagony, z zagonami.

Zagonisty, pełen zagonów, poorany w zagony.

Zagonny, zapędzający ś. w gonitwie za zwierzem: pies **z.**

Zagonowiec, biedny szlachcic, posiadający ledwie kilka własnych zagonów, szlachcic zagonowy, chodaczkowy.

Zagonowy, dotyczący zagonu; **z-e** owoce = chowane w zagonie, w gruncie; **z-a** szlachta = drobna szlachta, posiadająca bardzo małe własności ziemskie, szlachta chodaczkowa, szaraczkowa.

Zagończy, dotyczący zagonu wojskowego należący do zagonu.

Zagończyk, żołnierz doświadczony w zagonach.

Zagorszyć, uczynić gorszym, pogorszyć.

Zagorywać, *dok.* Zagorzeć; zapalać ś., zażegać ś. ogniem; **z.** od słońca=opalać ś., wpadać w gniew; **z. ś.**, zapalać ś. ogniem.

Zagorzale, *przysł.*, niezmiernie gorliwie, z zapałem, zapalczywie.

Zagorzalec, człowiek a. zwierzę gorącego temperamentu; głowa zapalona, zagorzała, zapaleniec, paliwoda, fanatyk.

Zagorzalstwo — *p.* Zagorzałość.

Zagorzałość, Zagorzalstwo, zagorzenie, śmierć od gazu trującego; zapał, zapalczywość, egzaltacja; gorliwość fanatyczna, fanatyzm.

Zagorzały, zajęty od ognia; uduszony gazem trującym, zaczadzony; chory na udar słoneczny; uwiędły, zeschły; pełen zapału, zapalony, zapalny, zapalczywy; fanatyczny, namiętnie gorliwy.

Zagorzeć—*p. nied.* Zagorywać; zachorować od czadu, wydobywającego ś. z pieca.

Zagorzel, Zagorzelina, Zagorzelizna, uduszenie gazem trującym, zaczadzenie, asfiksja.

Zagorzknąć, stać ś. gorzkim, nabyć gorzkości.

Zagospodarować — *p. nied.* Zagospodarowywać.

Zagospodarowywać, *dok.* Zagospodarować; gospodarując zarządzać, urządzać, organizować, rozporządzać; **z. ś.**, zaopatrywać ś. w porządki gospodarskie, urządzać ś. na gospodarstwie.

Zagospodarzyć—*p.* Zagospodarować.

Zagoszczać, *dok.* Zagościć; umieścić kogo gdzie w charakterze gościa; przybywać, mieszkać gdzie, jako gość, gościć; **z. ś.**, zamieszkiwać przebywać gdzie jako gość, bawić gdzie w gościnie.

Zagościć—*p. nied.* Zagoszczać.

Zagotować—*p. nied.* Zagotowywać.

Zagotowywać, *dok.* Zagotować; przygotowywać, przyrządzać; doprowadzać do stanu wrzenia, przegotowywać; **z. ś.**, być zagotowywanym, dochodzić do wrzenia.

Zagórski, Zagórny, leżący, mieszkający za górami, **z.** pan = gość niespodziewany.

Zagórze, miejscowość, leżąca za górami.

Zagrabiać, *dok.* Zagrabić, zbierać, zabierać grabiami; łapać, chwytać, przywłaszczać, rabować, łupić; zajmować cudze dydło na swym gruncie; przysypywać ziemią grabiąc, o koniu: suwać w chodzie nogami, **z. ś.,** być zagrabianym.

Zagrabiciel, ten, który co zagrabia, rabuś, grabieżnik.

Zagrabić—*p. nied.* Zagrabiać.

Zagracować—*p. nied.* Zagracowywać.

Zagracowywać, *dok.* Zagracować, zaozynać gracować, gracując zakrywać, zasypywać gracą.

Zagrać—*p. nied.* **Zagrywać,** zacząć grać na jakim instrumencie muzycznym, wykonać jakąś pieśń, melodję, utwór muzyczny na jakim instrumencie, wykonać jaką rolę **w teatrze,** *przen.,* zacząć ryczeć, grzmieć, huczeć; o psie: zacząć szczekać, *przen.,* zacząć udawać coś, czym ś. nie jest **w** istocie: **z.** pana, szlachcica; zacząć zabawiać ś. w jaką grę towarzyską **a. w** karty; **w** grze **w** karty: wyjść w jaką kartę, *przen.,* spłatać **komu** figla, przyprawić kogo o kłopot, jak ci **z-ają,** tak musisz tańczyć=musisz być posłusznym; nie da **sobie z. po** nosie=nie da sobą powodować, nie da siebie lekceważyć, **z-am** ci z innego tonu = pokażę ci, dam ci uczuć, **z. ś.,** grając, zapomnieć ś., zapamiętać ś. w grze.

Zagradzać, *dok.* Zagrodzić; grodząc zamykać, przegrodą oddzielać; **z. komu** drogę, **z.** przystęp do czego=zabraniać, przeszkadzać; **z. co** prawem=zawarowywać, zastrzegać.

Zagramiać, Zagromiać, *dok.* Zagromić; uderzać; zabijać niby gromem.

Zagramolić, zagarnąć rozpostartemi palcami; **z. ś.,** gramoląc ś. dostać ś. dokąd.

Zagranica, miejscowość, kraj, leżący za granicami kraju, obca ziemia, obczyzna: przebywać, mieszkać **z-ą a.** za granicą = na obczyźnie; jechać **z-ę a.** za granicę =do obcych krajów.

Zagraniczać (się), *dok.* Zagraniczyć (ś.); zakreślać (ś.) granicą.

Zagranicze—*p.* Zagranica.

Zagranicznik, Zagraniczek, człowiek, mieszkający za granicą, cudzoziemiec, obcokrajowiec; człowiek, przybyły z zagranicy.

Zagraniczny, leżący, mieszkający za granicami kraju; przybyły, przywieziony z zagranicy, pochodzący z zagranicy; zagranicznik, cudzoziemiec, obcokrajowiec.

Zagrawać—*p.* Zagrywać.

Zagrażać, *dok.* Zagrozić; komu czym; grozić, grożąc zastraszać.

Zagrążać, *dok.* Zagrążyć; czynić, że co zagrąźnie, pogrążać; zanurzać; **z. ś.,** zanurzać ś., pogrążać ś.

Zagrążyciel, ten, który co zagrąża, zanurza.

Zagrążyć—*p. nied.* Zagrążać.

Zagręplować — *p. nied.* Zagręplowywać.

Zagręplowywać, *dok.* Zagręplować; grępłowaniem zakrywać, zakędzierzawiać.

Zagrzęzły, Zagrzęzły, który zagrzązł, ugrzązł.

Zagroda, ogrodzenie, zagrodzenie; miejsce zagrodzone; **dom** wiejski wraz z całym otoczeniem, gumnem, stajnią, podwórzem, studnią i t. p.: **z.** chłopska, szlachecka (fig.); mała posiadłość ziemska; szlachcic **na z-dzie** równy wojewodzie=mówiło ś. w dawnej Polsce o mniemanej równości szlacheckiej; **z.** wilcza=rodzaj samołówki na wilki.

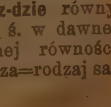

Zagrodca—*p.* Zagrodnik.

Zagrodnictwo, stan zagrodnika.

Zagrodniczka, żona zagrodnika; kobieta, siedząca na zagrodzie.

Zagrodniczy, Zagrodnicki, dotyczący zagrodnika, właściwy zagrodnikowi, należący do zagrodnika.

Zagrodnik, chłop, siedzący na zagrodzie, nie mający czeladzi ani sprzężaju, odbywający ręcznie małą powinność właścicielowi gruntu, za trzymanie zagrody; osadnik, kolonista.

Zagrodny, dotyczący zagrodzenia, odnoszący ś. do zagrody.

Zagrodzenie, to, czym zagrodzono pewną przestrzeń, ogrodzenie, płot, parkan.

Zagrodziciel, ten, który co zagradza; założyciel miasta.

Zagromadzić, nagromadzić w znacznej ilości.

Zagromić—*p. nied.* Zagramiać.

Zagrozić—*p. nied.* Zagrażać.

Zagród, gatunek pająka.

Zagrubieć, stać ś. grubym a. grubszym.

Zagruchotać, Zagruchać, Zagruchnąć, Zagruchotnąć, zacząć gruchotać; przywabić gruchotaniem, zagłuszyć gruchotaniem; uderzyć, palnąć, machnąć, rozbić, stłuc.

Zagruntować—*p. nied.* Zagruntowywać.

Zagruntowywać, *dok.* Zagruntować; grunt zakładać, nakładać grunt, podkład; nakładać na co pokład wapna, farby, pokostu w celu pokrycia potem tynkiem, należytą farbą, malunkiem, kolorami.

Zagrywać—*p. dok.* Zagrać.

Zagryzać, *dok.* Zagryźć; zaczynać gryźć co, zapuszczać w co zęby; zakąsywać, przekąsywać czym; rozszarpywać kogo, co zębami, gryząc pozbawiać życia; *przen.*, zgryzotą, troską, zmartwieniem doprowadzać do grobu; **z. ś.**, zagryzać ś. nawzajem; *przen.*, martwić ś., frasować ś., gryźć ś.; umierać ze zgryzoty.

Zagryzmolić, pokryć, pokreślić gryzmołami.

Zagryźć—*p. nied.* Zagryzać.

Zagrzać — *p. nied.* Zagrzewać.

Zagrzebać—*p. nied.* Zagrzebywać.

Zagrzebny, zdatny do zagrzebania, mogący być zagrzebanym; zagrzebany, zakopany.

Zagrzebywać, *dok.* Zagrzebać, Zagrześć, Zagrzebnąć; grzebiąc zakrywać, zakopywać; chować w ziemi; **z.** co w niepamięci=puszczać w niepamięć, zapominać; **z. ś.**, być zagrzebywanym, zakopywanym; **z. ś.** gdzie=ciągle gdzie przebywać, nie ruszając ś. z miejsca; **z. ś.** w księgi=oddawać ś. zapamiętale pracy naukowej, czytaniu; **z. ś.** w myślach=pogrążać ś., zatapiać ś.; **z. ś.** żywcem=żyć samotnie, na odludziu.

Zagrzechotać, Zagrzegotać, wydać głos przykry, twardy, przeraźliwy, zazgrzytać.

Zagrzeszyć, zacząć grzeszyć; grzesząc zawinić.

Zagrześć—*p. nied.* Zagrzebywać.

Zagrzewacz, ten, który zagrzewa, zachęca, pobudza.

Zagrzewaczka, Zagrzewacielka, forma żeńs. od Zagrzewacz.

Zagrzewać, *dok.* Zagrzać; doprowadzać do pewnej temperatury, ocieplać, grzać, ogrzewać, rozgrzewać: **z.** wodę=pewną jej ilość rozgrzewać na ogniu; *przen.*, zapalać żądzą cielesną, roznamiętniać; *przen.*, zapalać, pobudzać, zachęcać do czego; nigdzie miejsca nie **z-eje** = nie posiedzi dłużej, jest pędziwiatr; **z. ś.**, być zagrzewanym, ogrzewać ś., ocieplać ś. do pewnej temperatury; *przen.*, podniecać ś., pobudzać ś. wzajemnie; zboże ś. **z-ało** = zaprzało; koń ś. **z-ał**=zmęczył ś. długim biegiem; **z. ś.** winem, miodem = pić wino, miód dla rozgrzania ś.

Zagrzewadło, fajerka, szkandela, ogrzewadło.

Zagrzęzły, ten, kto zagrzązł, pogrążony, uwięziony w czymś lepkim, np. w błocie.

Zagrzęznąć—*p.* Zagrząznąć.

Zagrzmić—*p.* Zagrzmiewać.

Zagrzmiewać, *dok.* Zagrzmieć; zaczynać grzmieć, odzywać ś. grzmotem albo jakby z hukiem grzmotu; grzmiąc wyrażać coś.

Zagrzmotać,Zagrzmotnąć,grzmocąc zatłuc, zawalić, zabić.

Zaguba, zagubienie, zguba, zatracenie, utrata, zagłada.

Zagubca, Zagubiciel, ten, który co zagubia, zatraciciel, niszczyciel, wygładziciel.

Zagubiać, *dok.* Zagubić; gubić, tracić; przywodzić do zguby, wygubiać, wytracać, wyniszczać, niweczyć, zatracać; **z. ś.,** być zagubianym; gubić ś., tracić ś.

Zagubiciel—*p.* Zagubca.

Zagubić—*p. nied.* Zagubiać.

Zagubny, dotyczący zaguby, zgubny.

Zagumienny, leżący za gumnem a. za gumnami.

Zagumować, powlec, pokryć gumą; zalepić gumą.

Zagurbiać, *dok.* Zagurbić; gurbiąc zakrzywiać, zachylać.

Zagurtować, zająć, zapiąć, nałożyć pas, ścisnąć pasem, gurtami.

Zagustować, nabrać chęci, gustu do czego, polubić co.

Zaguzdrać się, guzdrając ś. tracić czas potrzebny na co innego.

Zaguzdrowacić, uczynić guzdrowatym, zaczochrać.

Zaguzikować, zapiąć na guziki.

Zagwarzyć, zacząć czynić gwar, zacząć gwarzyć; **z.** kogo, co, gwarząc zagłuszyć.

Zagwazdać, zasmolić, zabazgrać, zabrukać, zawalać.

Zagważdżać, *dok.* Zagwoździć; zabijać, zatykać gwoździem; **z.** armatę = zatykać jej zapał gwoździem dla uczynienia jej czas jakiś nieużyteczną; **z.** konia=podkuwając konia, zabijać mu gwóźdź za róg kopyta, raniąc go w ten sposób; **z.** sobie a. komu głowę czym = nabijać głowę jaką myślą natrętną, zadawać sobie a. komu jaką trudność do rozwiązania; **z. ś.,** być zagważdżanym.

Zagwiaździć, usiać, usadzić gwiazdami.

Zagwintować, zrobić gwint, zamknąć, zabić gwintami.

Zagwizdać, Zagwizdnąć, zacząć gwizdać, świsnąć, zaświstać.

Zagwizdnąć—*p.* Zagwizdać.

Zagwozdnik, owad tęgopokrywy, czterostawny, drzewożerny.

Zagwoździć—*p.* Zagważdżać.

Zagważdżać—*p.* Zagważdżać.

Zagważdżony, którego zagwożdżono; **z-a** głowa=człowiek niepojętny, tępy i głupi.

Zagzić, zacząć gzić kogo, załechtać; *przen.*, zachęcić, zapalić, pobudzić, podniecić, podburzyć.

Zahacz, skorupiak jawnodychawkowy,podbrzuszny,ściśniony.

Zahaczać, *dok.* Zahaczyć; zaczepiać, zawieszać na haku; zaczepiać, zachwycać hakiem; *przen.*, zatrzymywać, porywać kogo; zasadzać coś tak, że trudno wydobyć; *przen.*, robić trudność, którą ciężko usunąć; zawadzać, zaczepiać o co; **z.** majątek = zadłużać, obdłużać; **z. ś.,** zaczepiać ś., zawieszać ś., zawisać na haku; zatrzymywać ś. i nie móc dalej ruszyć, napotykać trudność na swej drodze, natrafiać na przeszkody.

Zahaczyć—*p. nied.* Zahaczać.

Zahaftować, pokryć haftem; **z. ś.,** być zahaftowanym.

Zahakować, zacząć hakować, zaradlić.

Zahalzować, zapiąć liną (u flisaków).

Zahałasować, zacząć hałasować; z. kogo, co, hałasując zagłuszyć.

Zahamować, hamulcem zatrzymać; *przen.*, wstrzymać, zatamować, pohamować; przytrzymać, zaaresztować, uwięzić.

Zahandlować, handlując zamienić; z. ś., zamienić ś. na co.

Zahańbiać, *dok.* Zahańbić; zawstydzać, piętnować hańbą.

Zaharcować, zacząć harcować; harcowaniem zamęczyć.

Zaharować, zamęczyć harowaniem; zapracować ciężko; z. ś., zamęczyć ś. harowaniem.

Zahartować — *p. nied.* Zahartowywać.

Zahartowywać, *dok.* Zahartować; hartując czynić twardszym: z. stal = wrzucać ją, rozpaloną, do wody dla uczynienia jej twardszą; *przen.*, czynić wytrzymalszym, wytrwalszym, mniej wrażliwym na niewygody, na ból, na trudy; z. ś., stawać ś. twardszym przez hartowanie; *przen.*, stawać ś. wytrzymalszym, wytrwalszym, hartowniejszym na trudy, niewygody, ból i t. d.

Zahasać, zacząć hasać, zamęczyć hasaniem; z. ś., rozhasać ś. aż do zbytku, do zapomnienia ś.

Zahebanować, zakryć, wyłożyć hebanem, nadać kolor hebanu.

Zaheblować, zacząć heblować, heblując zatrzeć, wygładzić.

Zahersztować, objąć dowództwo jako herszt, opanować.

Zahipotekować, zapisać, zaciągnąć dług do księgi hipotecznej z zabezpieczeniem go na majątku nieruchomym dłużnika.

Zahodować, zacząć hodować; wykarmić, wychować.

Zahołdować, uczynić hołdowniczym, zhołdować.

Zahuczeć, Zahukać, Zahuknąć, zacząć huczeć, huk wydać, z hukiem ś. odezwać; z. kogo, hukiem zagłuszyć, zakrzyczeć, zafukać.

Zahukać — *p.* Zahuczeć.

Zahukany, którego zahukano, który stał ś. nieśmiałym i skrytym wskutek tego, że na niego wciąż hukano.

Zahulać, zacząć hulać; z. ś., zapomnieć ś. w hulankach.

Zahultaić, uczynić hultajem; z. ś., stać ś. hultajem; zabrnąć w hultajstwo.

Zahuśtać (się), zacząć (ś.) huśtać pohuśtać (ś)., zachwiać (ś.).

Zaigrać, zacząć igrać, zbytnio igrać; z. ś., igrając, zapomnieć ś.

Zaim, *tur.*, żołnierz w Turcji, trzymający grunt prawem lennym.

Zaimek, w *gram.*, część mowy odmienna, zastępująca imię rzeczowne a. przymiotne.

Zaimkowo, *przysł.*, w znaczeniu zaimka.

Zaimkowy, właściwy zaimkom.

Zaimponować, zadzierając nosa, dumnie ś. komu postawić, wprowadzić kogo w zdumienie swoją wyższością w jakimkolwiek względzie.

Zaindyczyć się, o indyku: nadąć ś., zaczerwienić ś. na głowie i koralach; *przen.*, napuszyć ś. na kształt indyka, zaczerwienić ś., jak indyk, z gniewu a. z pychy.

Zainformować, dać informację, objaśnienie, poinformować, objaśnić.

Zainkasować, odebrać, ściągnąć od kogo należność w gotówce.

Zainstalować, uczynić instalację, wprowadzić na urząd; z. ś., objąć jakieś miejsce, urząd; zamieszkać, urządzić ś. gdzie.

Zainteresować, zająć kogo interesami, uczynić kogo wspólnikiem jakiego interesu, przedstawić mu jaką korzyść z czego, aby go do tego nakłonić; zająć uwagę, wzbudzić ciekawość, zaciekawić; wzbudzić współczucie, litość, sympatję; z. ś., zaciekawić ś. do czego.

Zainteresowany, którego zainteresowano; mający swój interes w czym.

Zaintonować, zacząć śpiewać, poddać jakąś nutę, którą podchwytuje chór.

Zaiskrzyć, Zaskrzyć, uczynić iskrzącym, zasypać iskrami albo jakby iskrami, roziskrzyć; **z. ś.**, zacząć ś. iskrzyć, roziskrzyć ś.

Zaiste, *przysł.*, zaprawdę, istotnie, rzeczywiście.

Zaistny, istotny, prawdziwy, rzeczywisty.

Zajad, pryszczyk w kącikach warg, powstały z nieczystości, z niedojedzonych resztek potraw, skwarek.

Zajadacz, ten, który zajada z apetytem, żarłok.

Zajadać, *dok.* Zajeść; jeść z apetytem, pałaszować; szarpać zębami, kąsać, gryźć; pożerać, przegryzać, przekąsać co po wypiciu; jeść coś smaczniejszego po rzeczy niesmacznej; **z. ś.**, gryźć ś., kąsać ś. nawzajem; *przen.*, wpadać w zajadłość, zawzinać ś., zaciekać ś., rozjadać ś., rozwścieklać ś. na kogo; **z. ś.** czym, jeść dużo czego z apetytem.

Zajadek, owad półpokrywy, czołodziobny (fig.)—*p.* Zajad.

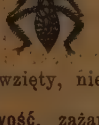

Zajadle, Zajadliwie, *przysł.*, z zajadłością, zażarcie, zaciekle.

Zajadliwy, Zajadły, zażarty, zaciekły, zawzięty, nienawistny, rozjadły.

Zajadłość, Zajadliwość, zażartość, zawziętość, zaciekłość.

Zajadły—*p.* Zajadliwy.

Zajałowieć, stać ś. jałowym, przestać rodzić.

Zajarzmiać, *dok.* Zajarzmić; wprząc w jarzmo, ujarzmiać.

Zajarzyć się, zaświecić jasno; zaczerwienić ś., zarumienić ś.

Zajaśniać, *dok.* Zajaśnić; zabłyskać, zabłysnąć, zaświecać, zajaśniać, rozjaśniać.

Zajaśnieć, jasno zaświecić; *przen.*, świetnie wystąpić, odznaczyć ś. ukazać ś. w świetle pochlebnym, stać ś. znakomitym, odznaczyć ś.

Zajazd, zajeżdżanie, zajechanie; miejsce, gdzie powozy zajeżdżają przed dom; dom zajezdny, oberża; w dawnej Polsce: zajęcie zbrojną ręką posiadłości czyich, pod pozorem konieczności wykonania wyroku sądowego; napad.

Zajazdowicz, szlachcic - burda, chętnie biorący udział w zajazdach.

Zajazdowy, dotyczący zajazdu.

Zając, zwierzę ssące z rzędu gryzoni, z rodziny tejże nazwy, o uszach długich, nogach przednich znacznie krótszych od tylnych; w *myśl.*, kot (fig.); **z.** morski=ślimak morski, o półkolistym żagielku na głowie, w nocy fosforyzuje (fig.); jeden z gwiazdozbiorów półkuli południowej; kto dwa **z-e** goni, żadnego nie uchwyci = trudno zajmować ś. jednocześnie dwiema sprawami; kota na myszy, na **z-e** charta = każda rzecz ma swoje przeznaczenie; umizga ś., by ogrodny **z.**=myśli o ucieczce; przed **z-em** żaby uciekają=trafił tchórz na większego tchórza; **z.** przebiegł przez drogę=zła wróżba.

Zającomysz, w *lm.*, **z-y**, rodzina zwierząt ssących, z rzędu gryzoni, stanowiących przejście od myszy do zające (fig.).

Zajączek, *zdr.* od Zając; mieć

z-kl w głowie = być niespełna rozumu, być narwanym; z. morski=rodzaj ślimaka tylnoskrzelnego, ożada pospolita (*fig.*); rodzaj grzyba jadowitego, grzyb zajęczy (*fig.*).

Zająć — *p. nied.* Zajmować.

Zająkać się, *dok.* Zająknąć ś.; nie móc gładko mówić, jąkając ś., powtarzając niektóre sylaby, zacinać ś. w mowie.

Zająkała, jąkała.

Zająkliwie, *przysł.*, z zająkliwością, jąkliwie.

Zająkliwość, wada zająkania ś. w mowie.

Zająkliwy, zająkający ś.

Zająknąć się—*p. nied.* Zająkać ś.

Zajątrzać, *dok.* Zajątrzyć; doprowadzać do jątrzenia ś., zaropiać; *przen.*, rozdrażniać, zapalać, gniewem, nienawiścią, oburzać; **z. ś.,** o ranie: zaropiać ś., zagnajać ś.; zapalać ś. nienawiścią, gniewem.

Zajdy (zajd), płachta do noszenia siana, warzyw i t. p.; wiązka; sanki ręczne do wożenia ciężarów.

Zajechać—*p. nied.* Zajeżdżać.

Zajednać—*p. nied.* Zajednywać.

Zajednywać, *dok.* Zajednać; doprowadzać do zgody, godzić.

Zajedź, choroba pyska końskiego w połączeniu z obrzmieniem dziąseł.

Zajem, zajmowanie, zajęcie, zagrabianie; to, co zajęto, zagrabiono; zachwyt; pożyczka z warunkiem zwrotu takiejże rzeczy.

Zajeść—*p. nied.* Zajadać.

Zajezdny, służący do zajazdu, zajazdowy; **z.** dom=mający zajazd, opatrzony bramą dla zajazdu pojazdów; zajazd, oberża, hotel; jego mieszkanie istny dom **z.**=ciągle ma u siebie gości.

Zajezierny, Zajeziorny, leżący za jeziorem a. za jeziorami.

Zajezierze, miejscowość, położona za jeziorem.

Zajeździć—*p. nied.* Zajeżdżać.

Zajeżać (się), *dok.* Zajeżyć (ś.); zaczynać (ś.) jeżyć, najeżać (ś.).

Zajeżdżać, *dok.* Zajechać; jadąc, dostawać ś. dokąd; przyjeżdżać, jadąc, zapędzać, zapuszczać ś. dokąd; **z. przed dom, przed ganek,** przed bramę=jadąc zbliżać ś., podjeżdżać, stawać przed czym, zatrzymywać ś.; **z.** do czyjego domu, do karczmy, do oberży, do hotelu=jadąc wstępować, zatrzymywać ś. po drodze; **z.** komu drogę=jadąc, przecinać komu drogę; wyjeżdżać, wyciągać na spotkanie czyje; **z.** komu w głowę=zajmować czyjąś myśl, głowę, opanowywać serce; **z.** czyjeś dobra=czynić na nie zajazd; **z.** kogo po twarzy, po grzbiecie=zacinać, uderzać, np. witką, batem, szablą, kijem i t. p.

Zajeżdżać, *dok.* Zajeździć; zamęczać jazdą: **z.** konia; nadwerężać, nadpsuwać jazdą: wóz, karetę.

Zajeżyć—*p. nied.* Zajeżać.

Zajęcie, *rzecz.* od Zająć; praca, czynność, zatrudnienie; rozprzestrzenienie ś. stanu chorobliwego na pewien organ: **z.** płuc, gardła; *praw.*, nałożenie aresztu na ruchomości dłużnika przez komornika sądowego.

Zajęco-mysz—*p.* Zającomysz.

Zajęczeć—*p. nied.* Zająkać.

Zajęczy, właściwy zającowi, pochodzący od zająca; **z-e** serce, **z-a** skórka = tchórz; człowiek **z-ego serca**=bojaźliwy; **z-e** poty cię przechodzą=drżysz ze strachu; **z.** sad=ogród, przeznaczony dla karmienia zajęcy; **z-a** warga — *p.* Warga; **z.** skok = choro-

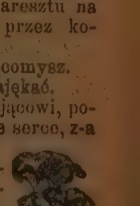

ba konia, stwardniałe nabrzmienie na ścięgnach tylnych, gdzie kończy ś. staw skokowy zadnich nóg; **z-e uszko=rodzaj grzyba (f.).**

Zajęczyca, samica zająca.

Zajęczyna, mięso zająca; skórka, futro zajęcze; **lichy, nędzny zając.**

Zajęczysko, duży zając, biedny, godzien politowania zając.

Zajędrnić, uczynić jędrnym.

Zajędrnieć, stać ś. jędrnym.

Zajędurzyć (ś.), rozjątrzyć (ś.), zaindyczyć (ś.).

Zajękać, Zajęczeć, Zajęknąć, zacząć (ś.) jąkać; wydać jęk, odezwać ś. z jękiem.

Zajękiwać się, zająkać ś.

Zajęty, którego zajęto; zatrudniony jakąś pracą, mający jakieś zajęcie; **z-te!** = nie można wejść; **z-te** a. miejsce **z-te** = na którym ktoś inny siedzi; pokój **z.** = zamieszkany przez kogo innego; opanowany, zaatakowany jaką chorobą: **ma oba płuca z-e.**

Zajmacz, Zajmiciel, ten, który co sądownie zajmuje.

Zajmać—*p.* Zajmować.

Zajmować, *dok.* Zająć; chwytać, łapać, porywać, zagrabiać, ująwszy zabierać; zapełniać, pokrywać sobą: **z. plac, miejsce;** opanowywać co, przywłaszczać sobie co, brać siłą; objąwszy zabierać, zagarniać; zatrudniać kogo, zabierać cały jego czas, wszystkie myśli, uczucia; interesować, zaciekawiać, ciekawić; zacinać, uderzać: **z.** kogo po grzbiecie, po twarzy; **z. ś.,** zatrudniać ś. czym, pracować nad czym; zapalać ś., zaczynać gorzeć, wybuchać płomieniem; *przen.,* powstawać nagle, wybuchać jakby płomieniem: miłość, złość ś. **z-uje;** puszczać korzenie w ziemię, przyjmować ś.

Zajrzeć—*p. nied.* Zaglądać.

Zajście, *rzecz.* od Zajść; zdarzenie, wypadek; spór, zwada, kłótnia, bójka; ciąża, poczęcie.

Zajść—*p. nied.* Zachodzić.

Zajurzać, *dok.* Zajurzyć; czynić lubieżnym, jurnym, nabawiać jurności; **z. ś.,** zapalać ś. jurnością, jurnym ś. stawać; rozzłoszczać ś., unosić ś. gniewem.

Zajusza, zajuszenie, rozbestwienie.

Zajuszać, *dok.* Zajuszyć; walać, plamić krwią zakrwawiać, oblewać juchą; *przen.,* wywoływać czyjś gniew, rozjuszać kogo; **z. ś.,** walać ś. krwią, oblewać ś. juchą; *przen.,* unosić ś. gniewem, stawać ś. żądnym krwi, rozjuszać ś.

Zajutrek, Zajutrzek, dzień zajutrzejszy.

Zajutro, Zajutrze, Zajutrz, dzień po jutrze, dzień trzeci z kolei.

Zajutrzejszy, nazajutrzejszy, jutrzejszy.

Zajutrzyć, odłożyć na jutro.

Zajźrzeć, zazdrościć.

Zakadzać, *dok.* Zakadzić; zaczynać kadzić; kadząc zapełniać wonią, wydać jaką woń, jaki odór.

Zakalać, zaplugawić kałem, zabrudzić, zabrukać; zakłuwać.

Zakalcowaty, mający w sobie zakalec.

Zakalec, ciasto niedopieczone w chlebie, w babce, w placku itp.; *przen.,* hańba, srom, sromota.

Zakalić, uczynić zakalistym, nabawić zakalca.

Zakalisty, z zakalcem, pełen zakalców, zakalcowaty.

Zakała, Zakał, resztki kału, plugastwa, nieczystość, zaplugawienie; zarodek, zaród, zawiązek, początek złego; skaza, usterka, wada, przywara; plama hańbiąca, hańba, wstyd, sromota, srom; człowiek przynoszący swoim postępowaniem wstyd rodzinie, społeczeństwu i t. p.

Zakamarek, boczna, wązka uliczka, zaułek; boczne, niewielkie pomieszczenie w domu, zakątek, komórka, przegródka.

Zakamieniać, *dok.* Zakamienić.

Zakamieniałość, zatwardziałość, zatwardzenie nakształt kamienia; *przen.*, obojętność na cudzą niedolę, nieużytość serca, brak litości, okrucieństwo.

Zakamieniały, stwardniały nakształt kamienia, zatwardziały; *przen.*, nieczuły, zimny, obojętny, nieużyty.

Zakamienieć, stwardnieć na kamień; *przen.*, stać ś. obojętnym, nieużytym, nielitościwym.

Zakamienować, kamienując zabić.

Zakancelować, kancelując, wykreślić, wymazać.

Zakantopić, pozbawić kogo życia, bijąc go, tłukąc rozmaitym sposobem.

Zakańczać—*p.* Zakończać.

Zakapać, Zakapnąć — *p. nied.* Zakapywać.

Zakapturzać, *dok.* Zakapturzyć; oddawać do klasztoru; **z. ś.**, okrywać ś. kapturem; wstępować do klasztoru.

Zakapywać, *dok.* Zakapać, Zakapnąć; Zakanąć; kapać co na jakie miejsce, kapiąc opryskiwać, obryzgiwać, walać kroplami czegoś ściekającego.

Zakarbować—*p. nied.* Zakarbowywać.

Zakarbowywać, *dok.* Zakarbować; karbując zarzynać, zakreślać, zaznaczać za pomocą karbu; zapełniać karbami; zatrzymać w pamięci to, czego ś. doznało od kogo, szczególnie odmowę czego, odwet jaki, zemstę.

Zakarczować, rozpocząć karczowanie; karczując zająć.

Zakarmiać, *dok.* Zakarmić; zaczynać karmić; karmiąc zatuczać; karmiąc zabijać, pozbawiać życia.

Zakarować, karując zawieźć; **z. armatę**=zaprocować ją, t. j. postawić ogon na przodkarze i umocować jedno z drugim łańcuchem do podróży.

Zakasać—*p. nied.* Zakasywać.

Zakasować—*p. nied.* Zakasowywać.

Zakasowywać, *dok.* Zakasować; kasując znosić; zaćmiewać, przewyższać, przechodzić, przenosić kogo talentem, wyższym rezultatem.

Zakasywać, *dok.* Zakasać; zakładać, zawijać wyżej rękawy, fartuch, podnosić, podkasywać poły sukni; **z. ś.**, zakładać, zawijać wyżej swoje rękawy, swój fartuch, podnosić poły swej sukni.

Zakaszlać, Zakaszleć, Zakaszlnąć, zacząć kaszlać; zagłuszyć, zapełnić kaszlem; **z. ś.**, zacząć kaszlać; dostać ataku gwałtownego kaszlu.

Zakaszubić się, osiąść na wsi, na partykularzu, w zakątku.

Zakatarzyć (się), zarazić (ś.) katarem.

Zakatować, katując zamęczyć, zabić, zamordować.

Zakaty, Za katy!, *przysł.*, niezmiernie, nadzwyczaj, okropnie, do licha!

Zakawęczeć, kawęcząc, chyrlając dogoreć.

Zakaz, zabronienie, zakazanie.

Zakazać—*p. nied.* Zakazywać.

Zakazany, niedozwolony, którego zakazano: **z.** owoc=zabroniona pokusa; brzydki, wstrętny, obrzydliwy, nieznośny, niemożliwy, z pod ciemnej gwiazdy.

Zakazić—*p. nied.* Zakażać.

Zakazowy, zakazujący, zabraniający.

Zakazywać, *dok.* Zakazać; zabraniać, nie pozwalać.

Zakażać, *dok.* Zakazić; zarazić chorobą, dotknąć jaką zarazą, zarazić, zgangrenować.

Zakażenie, *rzecz.* od Zakazić; **z. krwi**=niebezpieczna choroba, powstająca przez dostanie ś. bakterji chorobotwórczych z powietrza, z odzieży, z nieczystych rąk do ran, do krwi.

Zakącik—*p.* Zakąt.

Zakąkoleć, zarosnąć kąkolem, zachwaścieć.

Zakąkolić, zachwaścić kąkolem.

Zakąpać, kąpiąc zanurzyć.

Zakąsać—*p. nied.* Zakąsywać.

Zakąsić —*p.* Zakąsywać; zjeść co przed głównym jedzeniem, zjeść co po napiciu ś. wódki.

Zakąska, to, co ś. zakąsuje po piciu, zwłaszcza trunku, np. kawałek chleba, sera, wędliny, chleba z masłem, ze śledziem, z kawiorem, z kawałkiem ryby wędzonej itp., kanapka; lekki posiłek, lekkie śniadanie, przekąska.

Zakąsywać, *dok.* Zakąsać; zagryzać na śmierć.

Zakąsywać, *dok.* Zakąsić; **z.** co, czym: jeść coś po napiciu ś.; zaczynać kąsać co; jeść, gryząc zwolna, potrochu.

Zakąt, Zakątek, Zakącie, Zakącik, miejsce ustronne, kąt ukryty; kryjówka, schronienie; ustronie, zacisze, partykularz, kąt, zabity deskami.

Zakątnie, *przysł.*, w kącie, ustronnie.

Zakątny, ukryty na ustroniu, ustronny, uboczny.

Zakichać, *dok.* Zakichnąć; zaczynać kichać, dużo kichać.

Zakidać, Zakinąć, zarzucić, zamiotać.

Zakiełzać—*p.* Zachełznąć.

Zakiełznać, Zakiełzać, nałożyć kiełzno, wędzidło.

Zakierować, kierując nachylić; obrócić, zwrócić, pokierować, nakierować.

Zakikutać, zachromać, zakulać.

Zakinąć—*p.* Zakidać.

Zakipieć, zacząć kipieć; **z.** gniewem = rozgniewać ś. gwałtownie; **z.** złością, nienawiścią=przejąć ś. niemi względem kogo.

Zakirzyć (się), kirem zasłonić (ś.); okryć ś. żałobą; zaciemnić (ś.), zachmurzyć (ś.).

Zakis, zakiśnienie, fermentacja; rzecz zakisła, ferment.

Zakisać, *dok.* Zakisić; kiśnieniem ukwaszać, ukwaszać.

Zakisić—*p. nied.* Zakisać,

Zakisieć, Zakisnąć, zakwasić ś., ukwasić ś., zacząć kisnąć.

Zakitować, zakleić, założyć, zatkać kitem.

Zakiwnąć, zacząć kiwać, kiwnąć, skinąć.

Zaklajstrować, zakleić, zalepić klajstrem, zawalać klajstrem.

Zaklamrować—*p. nied.* Zaklamrowywać.

Zaklamrowywać, *dok.* Zaklamrować; klamrami spajać, zamykać; **z. ś.**, być zaklamrowywanym.

Zaklapać, Zaklapnąć, zacząć klapać; klapaniem zamknąć; zawalać błotem, ubłocić; **z. ś.**, zawalać ś., zachlapać ś. błotem.

Zaklaskać, Zaklasnąć, zacząć klaskać, zaklasnąć; klaskaniem zagłuszyć; z klaskiem zapaść.

Zakląć—*p. nied.* Zaklinać; wypowiedzieć jakie przekleństwo.

Zakląskać, zacząć kląskać.

Zaklecić, klecąc zamknąć, zarzucić, zarobić, zabić, załatać.

Zaklejać, *dok.* Zakleić; klejąc spajać; klejąc zamykać; klejąc zatykać, zakrywać, łatać.

Zaklekotać, zacząć klekotać; odezwać ś. klekocącym głosem; **z.** kogo, co, klekotaniem zagłuszyć.

Zaklepać, klepiąc zagładzić, zamocować.

Zaklęcie, *rzecz.* od Zakląć; klątwa, przysięga; formuła uroczysta zaklinania.

Zaklękać, Zakląkać, *dok.* Zaklęknąć, Zakląknąć; zapadać wklęsło, zaklęsać.

Zaklękać, *dok.* Zaklęczeć; padać na kolana, klękać.

Zaklęsać, Zaklęsać, *dok.* Zaklęsnąć; zapadać wklęśle.

Zaklęsłość, wklęśnienie, wklęsłość.

Zaklęsły, zapadły, wklęsły.

Zaklęsnąć—*p. nied.* Zaklęsać.

Zaklęśnina, zaklęsłość, miejsce zapadnięte, zapadłe, wgłębione, wciągnięte w siebie.

Zaklęty, którego zaklęto; zaczarowany; przeklęty, zamieniony w inną istotę.

Zaklinacz, ten, który zaklina, czaruje, czarownik, egzorcysta.

Zaklinać, *dok.* Zakląć; zobowiązywać pod przekleństwem; prosić, błagać usilnie; zamawiać, zażegnywać, egzorcyzmować: z. czarta, węża; czarować, zaczarowywać; z. ś., zapewniać pod klątwą, pod przysięgą, zaprzysięgać ś.; z. ś. nawzajem=zapewniać jeden drugiego pod przysięgą, pod grozą klątwy.

Zakliniać, Zaklinowywać, *dok.* Zaklinić, Zaklinować; zabijać klinem, klin wstawiać, wbijać, podbijać, zaszywać w co klin.

Zaklinica, owad tęgopokrywy, pięciostawny, listkorożny.

Zaklinować, Zaklinowywać—*p.* Zakliniać.

Zaklnąć—*p. nied.* Zaklinać.

Zakluć, Zaklwać, zakłuć, zabić, uderzając dziobem.

Zakład, zakładanie, założenie czego, np. budynku; to, co jest założone, instytucja, instytut prywatny, społeczny, rządowy, poświęcony użytkowi powszechnemu: z. naukowy=szkoła, uniwersytet; z. szpitalny=szpital, z. handlowy = sklep, biuro, z. przemysłowy=fabryka, z. leczniczy=lecznica, z. cukierniczy=cukiernia, z. fryzjerski=razura i t. p.; fundament, podstawa, grunt; fant zastawiony; *przen.*, zapewnienie, poręczenie, pewność, zadatek: z. miłości, przyjaźni; zakładanie ś. z kim i to, o co ś. zakładają: iść z kim o z., wygrać, przegrać z.; z. wału=niższa część wału fortyfikacyjnego; zastaw.

Zakładacz, Założyciel, ten, który co zakłada, fundator; z. ognia =podpalacz.

Zakładaczka, Założycielka, forma żeńska od Zakładacz.

Zakładać, *dok.* Założyć; kłaść co za czym, składać jedno na drugie: z. ręce, nogi na krzyż; kłaść, wkładać; zagiąwszy, założywszy, zaszywać; z. co czym, zapełniać, zastawiać, zapychać, zatykać, zasłaniać, zakrywać, okładać; z. co w czym, zasadzać, gruntować: z. w czym szczęście, nadzieję; fundować, ustanawiać, otwierać: z. szkołę, warsztat, sklep, fabrykę; kłaść fundament pod co, zaczynać budować: z. kościół, dom, twierdzę, zamek; z. ręce=zaczynać próżnować; siedzieć z założonemi rękami, nic nie robić; z. kartę w książce = załamywać jej brzeg; z. sidła, siatki=stawiać, zastawiać; z. sobie jaki cel=zamierzać co; z. karę na kogo = nakładać, naznaczać; z. ogień = rozpalać, rozniecać; z. pieniądze za kogo=ręczyć pieniędzmi za niego, dawać je, wykładać, wydawać naprzód; z. jakie twierdzenie = przedsiębrać jego dowiedzenie; z. sejm = zagajać, otwierać; z. obóz = ustawiać namioty; z. farby = naprowadzać grunt; z. fundament=murować go z cegły, kamieni; z. zwierzynę psami=puszczać jej psy w pogoń, przecinając jej drogę; z. pole = zaczynać polowanie; o psie myśliwskim: szukać, tropić zwierza; z. ś., czym, zasłaniać ś., wymawiać ś., składać ś. na co.

Zakładka, to, co ś. założyło, fałd; obręb, obrąbek u sukni; to, co służy do naznaczenia miejsca, np. w książce, którą ś. czyta, kawałek papieru, wstążeczka itp.

Zakładnia, u rybaka: otwór w lodzie, którędy ś. sieć zaciąga.

Zakładniczka, forma żeńska od Zakładnik.

Zakładnik, człowiek, dany w zakładzie w celu pewności wykonania i dotrzymania pewnych warunków a. zobowiązań.

Zakładny, dotyczący zakładu, założenia, fundacji: kapitał, fundusz z.; służący za podwalinę, fundamentalny.

Zakładowy, stanowiący własność zakładu naukowego, przemysłowego, handlowego, leczniczego itp.

Zakładziny (-in), uroczystość zakładania czego, np. kamienia węgielnego pod budowę.

Zakłopotać, nabawić kłopotu; z. ś., wpaść w ambaras, w kłopot.

Zakłopotanie, *rzecz.* od Zakłopotać; stan człowieka zakłopotanego, położenie, ambaras, kłopot.

Zakłopotany, wprowadzony w zakłopotanie, zaniepokojony, zaambarasowany.

Zakłosić się, zawiązać ś. w kłosy, rozrość ś. w kłosy.

Zakłócać, *dok.* Zakłócić; kłócąc, bijąc, mieszać; mieszać spokojność, niepokoić, ambarasować, kłopotać; zatrudniać, zainteresowywać, zajmować; kłótnią zapełniać.

Zakłócenie, *rzecz.* od Zakłócić; stan niespokojny, stan zamieszanej spokojności, zamieszanie, sprawiane czym niepokoju, swary, kłótnia.

Zakłóciciel, Zakłótnik, człowiek, który co zakłócił.

Zakłócić—*p. nied.* Zakłócać.

Zakłóć—*p.* Zakłuć.

Zakłuwać—*p. nied.* Zakłuwać.

Zakłuć—*p. nied.* Zakłuwać.

Zakłusać, Zakłusować, zacząć biec a. jechać kłusem.

Zakłuwać, Zakłować, *dok.* Zakłuć, Zakłóć; ranić, zabijać kołącym, ostrym narzędziem: z. wieprza, wołu; z. ś., ukłuciem siebie ranić, odbierać sobie życie ostrym, kłującym narzędziem.

Zakmotrzyć (się), kmotrostwem połączyć (ś.), pokumać (ś.).

Zakneblować, zatkać, zawiązać kneblem.

Zakochać, kogo w kim = uczynić, że kto kogo pokocha; z. ś., powziąć miłość ku komu, rozkochać ś. w kim.

Zakochana, która ś. zakochała; *rzecz.*, kobieta zakochana, kochanka, miłośnica.

Zakochaniec, mężczyzna, który rozmiłował ś. w kim a. w czym.

Zakochany, który ś. zakochał; *rzecz.*, kochanek, miłośnik.

Zakoczować, koczując, zawitać dokąd, dojść do pewnego kresu.

Zakolanek, część ciała ponad kolanem, część zbroi nakładana na kolano, okrycie kolana; pasek skórzany, zapinany na guziki, ściskający mocno kolano, używany do konnej jazdy (fig.).

Zakolebać—*p.* Zakołysać.

Zakolić, Zakołować, zaokrąglić, zrobić okrąg, zakreślić koło, przybyć, objechawszy w koło; z. ś., rozłożyć ś., zatoczyć ś. w kształcie koła.

Zakolnąć—*p.* Zakłuć.

Zakolonizować, zająć, zapełnić osadami, zaprowadzić osadnictwo, kolonje.

Zakoł, zakolenie, łuk, bieg w koło, koło zatoczone; gatunek jazu.

Zakoła, dziedzina, kraina, obwód, okrąg, obrąb.

Zakołatać, zastukać, zapukać, stuknąć; z. do kogo. do serca czyjego, zwrócić ś. do kogo z prośbą, z życzeniem, z propozycją; z. co=kołataniem nadpsuć, nadwątlić; tłukąc, bijąc, zabić; z. ś., kołatając ś., zapędzić ś.

Zakołować—*p.* Zakolić.

Zakołowrocić się, o koniach: dostać zawrotu, kołowacizny.

Zakołysać, Zakolebać, zacząć kołysać, zabujać; zachybotać; kołysząc, poruszyć; kołysząc uśpić:

z. dziecko; z. ś., zacząć ś. kołysać, zabujać ś.; kołysząc ś., poruszyć ś., zachwiać ś., zachybotać ś.

Zakomenderować, wygłosić komendę, rozkazać.

Zakomorek, Zakomórek, Zakomorka—*p.* Zakamarek.

Zakomunikować, udzielić komu wiadomości o czym.

Zakon, prawo Boskie, w Piśmie Świętym zawarte: z. Mojżeszowy a. stary z., z. Chrystusa a. nowy z.; religja, wiara, wyznanie; świętość, świątobliwość, sumienność; prawo, ustawy, stan prawny, prawne powołanie życia; żywot zakonny, życie klasztorne, reguła mnisza; *zbior.*, ogół zakonników, żyjących pod jedną regułą klasztorną.

Zakonkludować, zrobić wniosek, wyprowadzić konkluzję z czego, koniec położyć czemu.

Zakonnica, kobieta, należąca do zakonu mniszego, mniszka.

Zakonnictwo, stan zakonnika.

Zakonniczo, *przysł.*, na sposób zakonnika, jak zakonnik.

Zakonniczy, dotyczący zakonu a. zakonnika, stanowiący jego własność; właściwy zakonnikom, mnisi, mnichowski.

Zakonnie, *przysł.*, wedle zakonu, prawnie.

Zakonnik, mężczyzna, należący do zakonu klasztornego, mnich.

Zakonność, postępowanie zgodne z zakonem Bożym; bogobojność, zachowywanie reguły zakonnej.

Zakonny, stosujący ś. do zakonu Bożego; dotyczący zakonu klasztornego, zakonniczy, mnisi; *rzecz.*, zakonnik, mnich.

Zakonoborca—*p.* Zakonokaźca.

Zakonochrońca, stróż prawa, sędzia.

Zakonodawca, prawodawca; założyciel reguły zakonnej.

Zakonodawczyni, forma żeńska od Zakonodawca.

Zakonokaźca, Zakonoborca, człowiek, łamiący prawo.

Zakononośca, prawodawca, legislator.

Zakonopacić, Zakonopaczyć, pozatykać okręt kłakami konopnemi.

Zakonopis, człowiek, piszący a. układający prawo, zakonodawca.

Zakonoprzestępca, przestępca zakonu, praw.

Zakonoprzestępny, przestępny wobec prawa; bluźnierczy.

Zakonoprzestępstwo, przestąpienie prawa, wykroczenie.

Zakontrasygnować, podpisać akt a. postanowienie, przyjmując na siebie odpowiedzialność za niego.

Zakończać, *dok.* Zakończyć; zacinać, zaostrzać koniec; kończyć, dokończać, robić czemu koniec, kres czemu kłaść; z. ś., ostro, śpiczasto ś. kończyć; kończyć ś., ukończać, kres swój mieć; w *gram.*, mieć zakończenie, kończyć ś.

Zakończenie, *rzecz.* od Zakończyć; część końcowa, brzeżna czego, koniec, brzeg, krawędź; ostatnia, krańcowa część jakiego utworu literackiego, epilog; w *gram.*, końcówka deklinacyjna lub konjugacyjna wyrazu.

Zakop, szaniec, okop.

Zakopać—*p. nied.* Zakopywać.

Zakopcić (się), zawalać (ś.), osmalić (ś.) kopciem.

Zakopcieć, zacząć kopcić, powalać ś., zajść kopciem.

Zakopywać—*p. dok.* Zakopać; kopiąc zakrywać, ukrywać w ziemi, chować w ziemi, zagrzebywać; *przen.*, marnotrawić, nie ukazując na widok publiczny, marnować, trzymając w ukryciu, zarzucać: z. talent; z. ś., ukrywać ś., kopiąc, zagrzebywać ś. w ziemi; *przen.*, ukrywać ś. w czym, tak że nie widać: z. ś. w betach, w pierzynach; ukrywać ś. gdzie wstydliwie, skromnie, świata Bożego nie widząc; nie wychodzić,

nie wyjeżdżać z domu: z. ś. na wsi; pogrążać ś. w czym z zapamiętałością: z. ś. w książkach; o zwierzu: grzebiąc, kopiąc, ukrywać ś.: z. ś. w ziemi, w śniegu.

Zakorcić, począć korcić, niepokoić, gniewać, irytować, kusić, pobudzać, podniecać.

Zakordonować, zająć w kordon.

Zakordonowy, położony za kordonem, t. j. za granicą zaboru (Polski); mieszkający za kordonem.

Zakorek, chrząszcz mały, wygryzający chodnik pod korą drzew iglastych i z tego powodu szkodliwy (fig.).

Zakorkować, zatknąć korkiem.

Zakorzeniać, *dok.* Zakorzenić; pozwolić rozrosnąć ś. korzeniom, umacniać ś. w ziemi; pozwalać rozszerzyć ś., upowszechnić ś.; zaprawić korzeniami; z. ś., rozrastać w korzeń; *przen.*, rozszerzać ś., szerzyć ś., upowszechniać ś.

Zakorzenialość, zakorzenienie; to, co ś. zakorzeniło.

Zakorzeniały—*p.* Zakorzeniony.

Zakorzeniony, Zakorzeniały, który ś. zakorzenił, umocnił w czym, rozpowszechniony, powszechny, trudny do wytępienia.

Zakosić, zacząć kosić; kosząc zająć.

Zakostniały, Zakościały, który zakostniał.

Zakostny, leżący za kością.

Zakosztować, skosztować, pokosztować, spróbować, nabrać do czego chęci, gustu.

Zakościć, zamienić w kość, zatwardzić, pokryć, powlec kością.

Zakować—*p. nied.* Zakowywać.

Zakowywać—*p.* Zakuwać.

Zakół, zakolenie, obrót, bieg w koło.

Zakówka, sztyfcik na końcu zenkla u sznurówki.

Zakpić—*p. nied.* Zakpiwać.

Zakpiwać, *dok.* Zakpić; żartować z kogo, drwić sobie z kogo; wystrychać na kpa.

Zakracać, *dok.* Zakracić; zagradzać kratami, zakratowywać.

Zakracie, miejsce zakratowane.

Zakraczać, *dok.* Zakroczyć; kroczące zachodzić dokąd, kroczyć do pewnego kresu; z. czemu, zapobiegać; z. komu, zastępować mu drogę, zakreślać granicę; *przen.*, nie pozwalać, wzbraniać, przeszkadzać; zdarzać ś. w ciągu czego, zachodzić, stawać na przeszkodzie; zastępować, zajmować co.

Zakradać się, *dok.* Zakraść ś.; ukradkiem przedostawać ś. dokąd, wkradać ś., zaczajać ś., czatować.

Zakrady (-ów), zakradanie ś.

Zakrajać, *dok.* Zakroić.

Zakrajny, dotyczący zakrajania.

Zakrakać, odezwać ś. głosem kraczącym, zacząć krakać; kracząc zagłuszyć.

Zakrapiać, *dok.* Zakropić; pokrapiać, skrapiać; zwilżać, odwilżać kroplami; z. gardło, z. robaka=używać trunków; zarumieniać, zaczerwieniać; z. kogo czym, mieszać, wstydzić, konfundować, detonować; z. ś., być zakrapianym, upijać ś.

Zakrasić—*p. nied.* Zakraszać.

Zakraszać, *dok.* Zakrasić; zaprawiać okrasą.

Zakraść ś.—*p. nied.* Zakradać ś.

Zakrata, więzienie, ciemnia — *p.* Zakracie.

Zakrawać, Zakrajać, *dok.* Zakroić; zaczynać krajać, nadkrajać, krając sięgać do pewnego miejsca, zarzynać, zacinać; ukrawać, odkrawać, odcinać, odrzynać część czego; z. czego, zarywać czego, zbliżać ś. do czego, naśladować co; z. na co, zmierzać ku czemu, zamierzać co, mieć co na celu, na widoku; z. na co, na kogo, zarywać na kogo, na co, być podobnym do kogo, do czego; z. ś. na co, zanosić ś. na co.

Zakrawek, Zakrawka, zakrajany kawał; zakrawanie, zakrojenie, zarżnięcie.

Zakrążać (się), *dok.* Zakrążyć (ś.); zaokrąglać (ś.), zataczać (ś.) w koło; okrążać. obchodzić.

Zakredencować, kredencując podać, usłużyć.

Zakredować, Zakredzić, kredą powlec, zapełnić, kredą zamazać, pokreślić, określić.

Zakredytować, dać na kredyt, na rachunek, zborgować; wpisać na czyje dobro do księgi handlowej, uznać.

Zakres, kresa zaznaczona; wyznaczony kres; koło, sfera, obręb, granica; ciąg, przeciąg, trwanie.

Zakresać, *dok.* Zakresić; zakreślać.

Zakreślać, *dok.* Zakreślić; naznaczać kresą, kreśląc zaznaczać; nakreślać, kreślić, rysować; zamazywać, wymazywać, wykreślać; określać, ograniczać, granicę, kres czego oznaczać; **z. ś.,** być zakreślanym.

Zakręcać, *dok.* Zakręcić; kręcąc zataczać; czynić krętym; pokręcając, podnosić, zaginać w górę: **z.** wąsa; kręcąc zakrzywiać, zaginać, przekręcać; kręcąc zamykać, zatwierać, zaśrubowywać; naciągać, nakręcać; *przen.*, wikłać; idąc, podążając w pewnym kierunku, zbaczać pod kątem, zwracać ś. na prawo a. na lewo; **z. ś.,** kręcąc ś., tworzyć zakręt, zbaczać na prawo a. na lewo: droga, rzeka **z-ą;** obracać ś. wkoło, kręcić ś., wiercić ś., zwracać ś. w różne strony; kręceniem zamykać ś., zaśrubowywać ś.; kręceniem zakrzywiać ś., przekręcać ś.; być naciąganym, nakręcanym; wikłać, gmatwać, sprawiać zamęt; o włosach: kędzierzawić ś., układać ś. w pukle, kręcić ś., skręcać ś.; o łzach: ukazywać ś. w oczach; **z. ś.** koło czego, pilnie chodzić koło czego, starać ś. o co usilnie; *przen.*, zawracać ś.: głowa mi ś. **z-a; z-iło** mi ś. w głowie=doznałem zawrotu głowy.

Zakręcić—*p. nied.* Zakręcać.

Zakrępować, krępując związać, ubezwładnić, skrępować, ściągnąć mocno; uczynić co mocnym, silnym.

Zakręt, to, co ś. zakręciło, załom, zawrót, krętość: **z.** drogi, rzeki, ulicy; wir wodny; wybieg, wykręt, kruczek prawny; **z.** koło czego, kręcenie ś., krzątanie ś., zabieganie około czego, zabieg, staranie; krętanina, chaos, zamieszanie; **z.** głowy=zawrót, zawracanie głowy, zaprzątanie myśli; **z.** uszny = koncha uszna, mająca kształt spiralny; **z.** domowy=krzątanina gospodarska; **z.** w tańcu = obrót, skręt, pląs; **z.** dymu=kłąb; **z.** na sukni = wyszycie, deseń w kształcie linji powyginanej; **z.** mózgu=układ kręty linji, zwojów mózgowych.

Zakrętas, kresa powyginana w piśmie, np. przy podpisie.

Zakrętka, nakrywka do zakręcania, do zamykania drzwiczek a. dwu połów okna.

Zakrętkiem, *przysł.*, w zakręty, nierówno, zakręciwszy w koło, zakręcając, zwracając.

Zakrętnie, *przysł.*, z zakrętami, wykrętnie.

Zakrętność, cecha tego, co jest zakrętne; *przen.*, wykrętność.

Zakrętny, pełen zakrętów, kręty, wężykowaty, esowaty, wijący ś.; *przen.*, wykrętny, podstępny, chytry.

Zakrochmalać, *dok.* Zakrochmalić; zaprawiać krochmalem.

Zakroczyć—*p. nied.* Zakraczać.

Zakroić—*p. nied.* Zakrawać.

Zakrop, lekkie opojenie.

Zakropić—*p. nied.* Zakrapiać.

Zakrostawić, wyrzucić krosty, pokryć krostami.

Zakrój, zakrojenie, zakrawanie, zarzynanie, krój; pierwsza bróżda, zakrojona przez pług; zamiar, zamysł; zakres, rozmiar, wielkość zamierzona czego.

Zakrólować, zacząć królować.

Zakruczeć, wydać głos kruczący.

Zakruszać, *dok.* Zakruszyć; zaczynać kruszyć; kruszac, zapełniać co czym, rozdrabniać, rozkruszać.

Zakrwawiać, *dok.* Zakrwawić; rozkrwawić, skaleczyć, zranić do krwi, plamić krwią, broczyć krwią; *przen.*, zarumieniać, zaczerwieniać; rozjątrzać, rozjuszać, rozłakomiać na krew; gniewać, irytować, wściekać, oburzać; z. komu serce = dotykać go boleśnie, zasmucać go, przepełniać serce jego żalem; z. ś., oblewać ś., plamić ś. krwią; *przen.*, zarumieniać ś., zaczerwieniać ś.; rozłakomiać ś. na krew, rozjuszać ś.; *przen.*, wpadać we wściekłość, wściekać ś., oburzać ś.; *przen.*, smucić ś. bardzo, zaczynać czuć żałość w sercu.

Zakrwawić — *p. nied.* Zakrwawiać.

Zakrycie, *rzecz.* od Zakryć; coś zakrywającego, pokrywka, przykrywka, zasłona; miejsce skryte, ukrycie, tajnik; *przen.*, pretekst, pozór, płaszczyk; *przysł.*, w sposób skryty, skrycie. tajnie.

Zakryć *p. nied.* Zakrywać.

Zakrystja, *łc.*, izba przy kościele dla przechowywania przyrządów, ubrań i rzeczy kościelnych oraz dla kapłanów do przywdziewania szat kościelnych.

Zakrystjan, *łc.*, kościelny, mający nadzór nad zakrystją.

Zakrystjanka, *łc.*, mniszka, mająca dozór nad zakrystją w klasztorach żeńskich.

Zakrystjańczyk, *łc.*, chłopiec do posługi w zakrystji.

Zakrystjański, *łc.*, odnoszący ś. do zakrystjana a. zakrystji, należący do zakrystjana, właściwy zakrystjanowi.

Zakryt, rodzaj skorupiaka jawnodychawkowego.

Zakryto, *przysł.* — *p.* Ząkrycie.

Zakrytość, cecha tego, co jest zakryte, tajność, skrytość, tajemniczość.

Zakryty, którego zakryto, który ś. zakrył, przykryty; tajny, skryty, tajemniczy, ukryty, niewiadomy, niepojęty, nieznany.

Zakrywać, *dok.* Zakryć; nakryciem zasłaniać, przykrywać, nakrywszy, nie pozwalać oglądać; *przen.*, taić, ukrywać, czynić tajnym, zatajać; z. ś., nakrywając ś. słaniać ś.; *przen.*, ukrywać ś., taić ś., tajnym ś stawać; z. ś. czym, wymawiać ś., zasłaniać ś., tłumaczyć ś., uniewinniać ś. czym.

Zakrywadło, to, co służy do zakrywania czego, np. mata.

Zakrywka, przykrywka, pokrywka; *przen.*, pozór, pretekst.

Zakrząkać, Zakrząknąć, zacząć krząkać; zagłuszyć krząkaniem.

Zakrzątać, *dok.* Zakrzątnąć; zatrudniać, zajmować, zaprzątać; z. ś., krzątać ś., uwijać ś., trudnić ś., biegać około czego, wziąć ś. do czego, postarać ś.

Zakrzeczeć—*p.* Zaskrzeczeć.

Zakrzemieniać, *dok.* Zakrzemienić; zamieniać w krzemień; *przen.*, czynić twardym, nieczułym, obojętnym; zatwardzać.

Zakrzepiać, *dok.* Zakrzepić; czynić skrzepłym; nieco pokrzepiać, krzepić, posilać, wzmaoniać, umacniać.

Zakrzepłość, stan tego, co jest zakrzepłe; *przen.*, zastój życia politycznego, społecznego i umysłowego; zatrzymanie ś. tego życia na jednym punkcie.

Zakrzepły, skrzepły, stwardniały, który zakrzepł; *przen.*, nieczuły, obojętny, zimny.

Zakrzepnąć, zastygnąć, stężeć, stwardnieć; o ciele płynnym lub półpłynnym: skrzepnąć; stać ś. zimnym, nieczułym, obojętnym, egoistą; stanąć w miejscu, nie idąc za postępem.

Zakrzesać — *p. nied.* Zakrzesywać.

Zakrzesywać, *dok.* Zakrzesać, Zakrzosać; zacząć krzesać, krzesaniem dobywać ognia; zaciosywać, zacinać, przycinać, zarzynać.

Zakrzew, Zakrzewie, miejsce zakrzewione, zarośla; zaród, początek, źródło.

Zakrzewiać, *dok.* Zakrzewić; zasadzać gęsto krzewy, drzewa, pozwalać zarastać krzewami i drzewem, zakorzeniać, umacniać; *przen.*, rzucać zarody czego, krzewić, rozkrzewiać, rozpowszechniać; **z. ś.**, rozrastać ś., zakorzeniać ś., rozkrzewiać ś.; *przen.*, rozpowszechniać ś., krzewić ś.

Zakrzewieć, rozrosnąć ś. w krzew.

Zakręt, krzątanie ś., krętanina, zajęcie koło czego.

Zakrzosać—*p.* Zakrzesać.

Zakrztuszać, *dok.* Zakrztusić; krztusząc zdławiać; **z. ś.**, zaczynać krztusić ś. z powodu przedostania ś. obcego ciała do krtani; dostawać duszącego kaszlu.

Zakrztusić — *p. nied.* Zakrztuszać.

Zakrzyczany, którego zakrzyczano; który stał ś. nieśmiałym wskutek tego, że na niego wciąż krzyczano, zahukany.

Zakrzyczeć, Zakrzyknąć, wydać głos krzyczący, zacząć krzyczeć; krzyknąć głośno, krzykiem zagłuszyć, zahukać, zafukać kogo, krzycząc na kogo, onieśmielić go.

Zakrzykiwać—*p.* Zakrzyczeć.

Zakrzywdzić, zrobić komu krzywdę, skrzywdzić, zawinić krzywdząc kogo.

Zakrzywiać, *dok.* Zakrzywić; zachylać, krzywiąc nachylać, zaginać, zakładać; **z.** gębę, wykrzywiać ś., robić minę; **z. ś.**, krzywiąc ś., zachylać, zaginać, być zagiętym; **wykrzywiać ś.**

Zakrzyżować, ukrzyżować, przybić do krzyża; założyć na krzyż.

Zaksykać, Zaksyknąć, zacząć ksykać; ksykaniem przywołać.

Zakuć—*p. nied.* Zakuwać.

Zakudłać, Zakudlić, poplątać na kształ kudeł, potargać, powichrzyć.

Zakukać, Zakuknąć, głos wydać kukający, zacząć kukać; kukaniem wyrazić; kukaniem zagłuszyć.

Zakuklać, szarpnąć za włosy.

Zakulać, kulając zatoczyć na pewne miejsce—*p.* Zakuleć.

Zakulbaczyć, założyć, zapakować za kulbakę.

Zakuleć, stać ś. kulawym, zachromieć.

Zakumać (się), połączyć (ś.) z kim związkiem kumowskim, zakmotrzyć (ś.).

Zakup, zakupowanie, zakupienie znacznej ilości czego, hurtem, ryczałtem; **z. a.** w *lm.*, **z-y**, to, co kupione, zwłaszcza w większej ilości, sprawunek.

Zakupiciel, Zakupnik, Zakupień, człowiek zakupujący wszystko przed innymi; arendarz, dzierżawca; człowiek, przekupujący dla kogo sędziów.

Zakupić—*p. nied.* Zakupywać.

Zakupieniec, niewolnik kupny.

Zakupień—*p.* Zakupiciel.

Zakupieństwo, możność zakupienia czego, przetarg.

Zakupnik—*p.* Zakupień.

Zakupnie, *przysł.*, drogą zakupu.

Zakupno, zakup, zakupywanie; towar zakupiony.

Zakupność—*p.* Zakupieństwo.

Zakupny, mogący być zakupionym, sprzedażny; przekupny, przedajny; feudalny, lenny; dzierżawny, emfiteutyczny.

Zakupować—*p.* Zakupywać.

Zakupywać, Zakupować, *dok.* Zakupić; kupować hurtem wszystko, ubiegając innych, skupywać; przekupywać kogo, zjednywać sobie kogo pieniędzmi, kubanem; **z. ś.,** być zakupywanym.

Zakurzać, *dok.* Zakurzyć; zapełniać, pokrywać, osypywać kurzem, pyłem; zapełniać dymem, zadymiać; zasmradzać, zapełniać smrodem; **z.** lulkę, fajkę=palić ją; **z.** komu co pod nos=puszczać mu pod nos dym z fajki, z cygara, z papierosa; *przen.*, wzburzać, zawichrzać; **z. ś.,** zapełniać ś., pokrywać ś., osypywać ś. kurzem; zakopcać ś.; zapalać ś., zajmować ś. ogniem; *przen.*, wzburzać ś., zawichrzać ś.

Zakus, zasmakowanie, skosztowanie; to, co ś. kosztuje; próba, doświadczanie; **z-y;** chęć zrobienia czego, pokusa, zamiary.

Zakusić—*p. nied.* Zakuszać.

Zakuszać, *dok.* Zakusić; zakąsywać; kąsając, wygryzając kosztować; mieć zamiary zrobienia czego.

Zakutnerować, przykryć kutnerem, kutnerując zakryć, zarobić.

Zakutwić, kutwiąc zaoszczędzić.

Zakuty, którego zakuto; łeb z.= człowiek głupi, niezdolny, głowa ciasna, jołop, gap; **z.** pedant=zaskorupiały, zacięty.

Zakuwać, *dok.* Zakuć; kując mocno zbijać; **z.** kogo w kajdany = okuwać go w kajdany; **z.** co czem, kując nasadzać, zasadzać; **z. ś.,** być zakuwanym; *żart.*, uczyć ś. czego bezmyślnie, choć pilnie.

Zakwakać, wydać głos kwakający, zacząć kwakać; kwakaniem zagłuszyć.

Zakwas, zakwaszenie; to, co zakwaszono; to, czem zakwaszają; ferment, zacier; *przen.*, zaród zepsucia.

Zakwasić—*p. nied.* Zakwaszać.

Zakwaszać, *dok.* Zakwasić; zaprawiać kwasem; **z.** komu co, czynić gorzkim, przykrym, niesmacznym; zaprawiać niesmakiem, goryczą; **z.** żelazo, stal = hartować; **z.** skóry = wyprawiać je; **z. ś.,** przechodzić kwasem, stawać ś. kwaśnym, nabierać kwasu; być zaprawianym goryczą; wpadać w zły humor.

Zakwaśnieć, zacząć kwaśnieć, nabrać kwasu, skwaśnieć, zakisnąć.

Zakwaterować się gdzie, zająć co kwaterą, zamieszkać gdzie, wprowadzić ś. dokąd, do kogo.

Zakwefiać, *dok.* Zakwefić; zasłaniać kwefem; **z. ś.,** zasłaniać sobie twarz kwefem.

Zakwestjonować, zadać pytanie, zacząć badać; nie zgodzić ś. na co, uznać co za wątpliwe, niepewne, ulegające krytyce.

Zakwiciе, Zakwiczeć, Zakwikać, Zakwiknąć, odezwać ś. kwikiem; zagłuszyć kwikiem.

Zakwiecać, *dok.* Zakwiecić; przyozdabiać kwiatami.

Zakwiknąć—*p.* Zakwiczeć.

Zakwilić, zacząć kwilić; odezwać ś. głosem kwilącym.

Zakwitać, *dok.* Zakwitnąć; zaczynać kwitnąć, rozwijać ś. w kwiat, wypuszczać kwiat, przychodzić do dobrobytu, do stanu kwitnącego, rozkwitać, rozwinąć ś., zabłysnąć.

Zakwitły, który zakwitł.

Zakwitować, kwitując załatwić, skończyć z kim, pokwitować, skwitować.

Zakwokać, wydać głos kwoczący, zacząć kwokać; kwokając zagłuszyć.

Zalać—*p. nied.* Zalewać.

Zalakierować—*p. nied.* Zalakierowywać.

Zalakierowywać, *dok.* Zalakierować; zagładzać lakierem, pokrywać lakierem.

Zalamowywać, *dok.* Zalamować; obszywać lamówką.

Zalaska, zwyczaj w daw. Polsce, polegający na tym, że kto ś. chciał założyć o zysk a. stratę swej sprawy: kładź zakład na stole sądowym za laską.

Zalatać, Zalatywać, *dok.* Zalecieć; lecąc zapuszczać ś. do jakiego miejsca, lecieć do pewnego kresu; *przen.*, zapędzać ś., dochodzić, dobiegać do pewnego kresu; z. na kogo, lotem natrafiać, napadać na kogo; z. komu, przecinać komu drogę lecąc; z. kogo, lataniem wyprzedzać; lotem zastępować drogę komu; zalatuje jaką wonią=daje ś. czuć jaką woń zdaleka, wydaje woń.

Zalatywać—*p.* Zalatać; przylatywać od czasu do czasu.

Zalazły, który zalazł; zasypany, zamulony, zarosły.

Zaląc, Zalądz ś.—*p.* Zalęgnąć ś.

Zaląg, zalęgnienie płodu, zarodek, zalążek.

Zalążek, płód zalęgniony, zarodek; w *bot.*, ta część kwiatu, z której następnie powstaje nasienie, mieści ś. zwykle w dolnej części słupka kwiatowego (fig.).

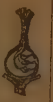

Zalążnia, w *bot.*, dolna część słupka kwiatowego, w której tworzy ś. zalążek.

Zaband, *nm.*, wązki pas skrajny żyły np. bazaltowej, pozostający w bezpośrednim zetknięciu ze skałami sąsiedniemi, składa ś. niekiedy ze szkła bazaltowego, t. zw. tachylitu.

Zalec—*p. nied.* Zalegać.

Zalecać, *dok.* Zalecić; dawać zlecenie, rozporządzać, rozkazywać; zachwalać komu kogo, co, wystawiając jego zalety, rekomendować, polecać; stanowić czyjąś zaletę, być czyjąś dobrą stroną; z. ś., odznaczać ś. czym, polecać ś., rekomendować ś. czym; z. ś. pannie, kobiecie = okazywać jej skłonność, zabiegać o jej względy, umizgać ś. do niej, smalić cholewki, stroić koperczaki; popisywać ś.; chwalić ś., przechwalać ś.; z. ś. czym, mieć co jako zaletę, charakteryzować się czym w sposób dodatni.

Zalecalny, zawierający zalecenie, rekomendacyjny: list z.

Zalecanki (-nek), zalecanie ś., zaloty; umizgi, koperczaki, komplementy.

Zaleciciel, ten, który co zaleca, poleca; który zaleca kogo drugiemu.

Zalecić—*p. nied.* Zalecać.

Zalecieć—*p. nied.* Zalatywać.

Zaleciny (-in), zaleta—*p.* Zalecanki.

Zalecony, którego zalecono, polecono, pochwalono, zarekomendowano.

Zalectwo, pismo krótkie, pospolicie wierszem, na początku książki przez innego autora umieszczone, a mające za cel pochwałę tejże książki.

Zaleczać, *dok.* Zaleczyć, Zalekować; lecząc zagajać, goić; z. kogo, lecząc kogo, pozbawiać go zdrowia, życia.

Zaleczyć, Zalekować — *p. nied.* Zaleczać.

Zaledwie, Zaledwo, *przysł.*, ledwie, z trudnością; dopiero, ledwo co.

Zalegać, *dok.* Zalec, Zależeć; zajmować, zaścielać, okrywać, zawalać; z. łoże = zajmować je leżąc, leżeć na nim; zajmować próżne miejsce, leżąc gnuśnieć; być na przeszkodzie, leżeć na drodze; leżeć w zaniedbaniu; nie być wykonanym albo wykończonym na czas; nie być wypłacanym na termin; z. ś., psuć ś. od zbyt długiego leżenia; gnuśnieć od leżenia, od próżnowania.

Zalegiwać—*p.* Zalegać.

Zaległość, zaległa należytość, suma, nie oddana na czas; **z.** towaru = uszkodzenie towaru z powodu długiego leżenia.

Zaległy, nie uiszczony, pozostały do opłaty; zepsuty przez długie leżenie, zależały, dawno leżący.

Zalekować—*p.* Zaleczyć.

Zalenić się, stać ś. leniwym, zgnuśnieć, rozprożniaczyć ś., rozlenić ś.

Zalepa, materjał, służący do zalepiania, np. smoła, glina, gips; glina z miałem węglanym do zalepiania spustu w piecu hutniczym, t. zw. inaczej babka, zawora.

Zalepiać, *dok.* Zalepić; lepiąc zatykać, zapychać dziurę czymś lepkim; zaklejać.

Zalepiciel, Zalepiacz, ten, który zalepia.

Zalepić—*p. nied.* Zalepiać.

Zalesiać, *dok.* Zalesić; zasadzać las, pozwalać zarastać lasem. zagajać, zapuszczać w las, zadrzewiać.

Zalesie, miejscowość, położona za lasem.

Zaleszczotek, gatunek pająka pożytecznego, niszczącego różne robactwo, szczególnie w bibljotekach, kleszczotek (fig.).

Zaleszczyca, owad z rzędu tęgopokrywych.

Zaleszczyć, w barci deseczki w poprzek zatknąć, aby do nich pszczoły mogły plastry przytwierdzać.

Zaleśnić—*p.* Zalesić.

Zaleśnieć, zarosnąć lasem, wzrosnąć w las.

Zaleśny, położony za lasem.

Zaleta, zalecenie, polecenie, zachwalenie; zaszczyt, zasługa, ozdoba, przymiot dodatni, cecha pochwały godna, cnota, szacunek, cześć, uszanowanie.

Zaletnie, *przysł.*, z zaletami, z dobremi przymiotami, z cechami dodatniemi.

Zaletny, odznaczający ś. zaletami, dodatni; godny zalety, zachwalania; zachwalający, zalecalny, polecający.

Zalew, woda, zalewająca ląd, wylew; miejsce, zalane wodą, zalewisko; zatoka morska, odlewisko, haf.

Zalewacz, człowiek, który co zalewa.

Zalewać, *dok.* Zalać; wylewając z brzegów, zatapiać, pokrywać wodą a. wogóle płynem, powodzią pokrywać; zapełniać otwór roztopioną masą czego: **z.** woskiem, ołowiem, smołą; pogrążać co w wodzie a. wogóle w płynie, aby namiękło: **z.** słód wodą, **z.** owoce spirytusem; *przen.*, pokrywać, zapełniać; **z.** ogień = gasić płynem; **z.** kraj klęskami=sprowadzać nań liczne klęski; **z.** wojskiem = zajmować, napełniać wojskiem; **z.** kogo wstydem = zarumieniać, zaczerwieniać; **z.** komu gębę, głowę, łeb, gardziel, rozum = upajać go; **z.** sobie łeb, głowę, gardziel, rozum=upijać ś., zapijać ś.; **z.** komu za skórę a. sadła za skórę = doskwierać, dokuczać, dopiekać do żywego; **z. ś.**, być zalewanym, zatapiać ś., topić ś.; oddawać ś. pijatyce, upijać ś.; **z. ś.** łzami=płakać gorzko, rzewnie, tonąć we łzach; **z. ś.** wstydem a. rumieńcem wstydu= wstydzić ś. bardzo; **z. a. z. ś.**, przebijać: papier **ś. z-a** = nie był przedtym zmoczony, nie pisze ś. na nim czysto.

Zalewek, zalanie ozego roztopionym kruszcem; miejsce zalane, zalew, zalewisko, zatoka, odnoga morska.

Zalewisko, miejsce zalane, zalewek, zalew.

Zalewka, wino, którym polewano ofiarę, mając ją palić.

Zalewny, odnoszący ś. do zalewania, służący do zalewania; z. izba=gdzie słód zalewają; z. kadź = w której przez kilkanaście godzin moczą ś. ziarna żytnie, jęczmienne, owsiane i t. p. dla przygotowania z nich słodu.

Zaleźć—*p. nied.* Załazić.

Zależałka, rzecz zależała.

Zależały, zepsuty przez zbyt długie leżenie; zgnuśniały od leżenia, ociężały, rozprózniaczony.

Zależeć—*p. nied.* Zalegać; leżąc zapomnieć; z. pole = nie polować we właściwym czasie, zaniedbać.

Zależeć, pozostawać w zależności od kogo, być zależnym, zawisłym od kogo; zasadzać ś., gruntować ś., być w zawisłości od czego, polegać; być ważnym dla kogo, być rzeczą wielkiej wagi dla kogo; to z-ży...=z warunkiem, jest zawisłe od..., jeżeli.

Zależnie, *przysł.*, pozostając w zależności od kogo, od czego, z warunkiem, niepewnie.

Zależność, stan zależenia od kogo a. od czego, zawisłość.

Zależny od kogo, od czego, zależący od kogo, od czego, zostający w zależności od kogo, od czego.

Zalęgać, *dok.* Zalęgnąć, Zaląc; zaród w jaju, w nasieniu doprowadzić do wylęgnienia, wylęgać; z. ś., formować ś. w zalążek, wylęgać ś.; zaczynać roić ś. czym, napełniać ś. czym, co ś. wylęgło: z. ś. robactwem.

Zalęgły, mający w sobie zarodek jakiej istoty.

Zalęgnąć—*p. nied.* Zalęgać.

Zalęk, zalęknienie, przestrach, lęk.

Zalękliwy, podlegający zalęknieniu, lękliwy, płochliwy.

Zalęknąć się, Zaląc się, zacząć ś. lękać; przestraszyć ś., przerazić ś., zląc ś., przeląc ś.

Zalęknięcie, Zalęknienie, przerażenie, przestraszenie, przelęknienie; nagły strach.

Zalękniony, przestraszony, przerażony.

Zalgnąć, nie móc ś. wydobyć, ulgnąć, zalepić ś., zakleić ś.

Zali, *przysł.*, czy, azali, izali.

Zaliczać, *dok.* Zaliczyć; dawać z góry pieniądze na rachunek należności; z. kogo do czego, zapisywać go jako należącego do czego; z. ś., należeć do czego.

Zaliczenie, *rzecz.* od Zaliczyć; danie zaliczki, zadatek; z. pocztowe, kolejowe = wysyłanie towaru w ten sposób, że odbierający go płaci za niego należność przy odbiorze.

Zaliczka, część należności, z góry wypłacona, danie à conto, na rachunek.

Zaliczyć—*p. nied.* Zaliczać.

Zalimitować, zawiesić, odroczyć: z. sejm, obrady.

Zalinieć, zacząć linieć.

Zalinjować *p. nied.* Zalinjowywać.

Zalinjowywać, *dok.* Zalinjować; linjami zakrywać; zakreślać, zapełniać, narysować linje, polinjować.

Zalipnąć, zalepić ś.

Zalipnieć, nabrać lipkości, stać ś. lepkim.

Zaliszeć, stać ś. lichym, zanikczemnieć; wynędznieć, zmizernieć.

Zaliścić (się), osypać (ś.) liśćmi, pokryć (ś.) liśćmi.

Zaliście, miejsce za liściem.

Zaliścieć, pokryć ś., zarosnąć liściami.

Zalizać, Zaliznąć, liżąc zagładzić.

Zalotliwy—*p.* Zalotny.

Zalotne (-ego), podarunek, dary pannie od starającego ś. o jej rękę.

Zalotnica, Zalotnicka, kobieta zalotna, kokietka; kochanka.

Zalotniczość, zalotność, kokieterja.

Zalotnie, *przysł.*, z zalecaniem ś., kokieteryjnie, z przymilaniem ś.

Zalotnik, mężczyzna, zalecający ś. kobiecie; usiłujący przypodobać ś. jej, starający ś. o jej rękę, konkurent, gach.

Zalotność, skłonność do zalotów, kokieterja; umizganie ś.

Zalotny, skłonny do zalotów, odnoszący ś. do zalotów, kokieteryjny, umizgalski; piękny, powabny, wdzięczny.

Zaloty (-ów), zalecanie ś., zalecanki, usiłowanie, skierowane ku przypodobaniu ś. komu; umizgi, karesy miłosne.

Zalsknąć, Zalsnąć, Zaśknąć, Zaszklnąć, zalśnić, zabłysnąć; oślepnąć, zaślepnąć; ulec zaślepieniu, namiętności: z. miłością, gniewem; z. ś., zabłysnąć, rozbłysnąć, zaświecić ś. nagle.

Zalśknić—*p.* Zalsknąć.

Zalśnić—*p.* Zalsknąć.

Zalubić, polubić, pokochać.

Zaludniać, *dok.* Zaludnić; zapełniać ludnością, czynić ludnym a. ludniejszym; z. ś., zapełniać ś. ludnością, stawać ś. ludnym albo ludniejszym.

Zaludnienie, *rzecz.* od Zaludnić; ilość ludności w stosunku do zajmowanej przez nią przestrzeni.

Zalunąć, począć lać, lunąwszy zalać.

Zalutować, lutując zamknąć otwór.

Załagadzać, *dok.* Załagodzić; łagodnością doprowadzać do zgody, do uspokojenia i t. p., udobruchać.

Załagodzić—*p. nied.* Załagadzać.

Załaknąć, zacząć łaknąć czego, zapragnąć, zachcieć.

Załakomić, rozłakomić, uczynić łakomym do czego, wzbudzać łakomstwo do czego.

Załam — *p.* Załom; załamanie, zakręt, zagięcie; w *gieol.*, wgłębienie w formacji gieologicznej w kształcie kotliny lub stopnia czyli schodów, powstałe wskutek usuwania ś. płatów skalnych w jednym kierunku.

Załamać — *p. nied.* Załamywać.

Załamanie—*p.* Załamać; z. ś. światła=odchylenie ś. promieni światła przy przechodzeniu z jednego ciała do drugiego (fig.).

Załamowy, dotyczący załamu gieologicznego.

Załamywać, *dok.* Załamać; łamiąc, zaginać, zakrzywiać, zachylać; z. ręce = składać je na znak rozpaczy, bólu, prośby itp.; z. konia munsztukiem, wędzidłem = kręcić, ujeżdżając go, hamować; *przen.*, zwyciężać, poskramiać, ujarzmiać; z. ś., łamiąc ś., zaginać ś., zakrzywiać ś., zachylać ś., zakręcać ś. wskutek załamania ś. czego, pęknięcia, zapadać ś.; być łamanym; z. ś. na rzece=zapadać w wodę wraz z załamującym ś. mostem, pomostem, warstwą lodu i t. p.

Załapać—*p. nied.* Załapywać.

Załapany, którego załapano, zakłopotany nieoczekiwanym położeniem, zdarzeniem.

Załapić, uchwyciwszy unieść, porwać, zagrabić; owładnąć czym.

Załapywać, *dok.* Załapać; łapać, chwytać, grabić; *przen.*, wprowadzać w zakłopotanie niespodziewaną sytuacją, zapytaniem i t. p.

Załata, załatanie; łata zaszyta.

Załatać, łatą zaszyć dziurę, zacerować; zatknąć, zapchać dziurę; *przen.*, byle jak naprawić, doprowadzić do chwilowego porządku.

Załatwiać, *dok.* Załatwić; czynić łatwiejszym, ułatwiać; z. interes, rzecz, sprawę=zająć ś. niemi, doprowadzając je do skutku, wykonywać, dokonywać, doprowadzać do końca, do skutku, wykończać;

z. sprawunek=kupować go według zlecenia, zamiaru; z. ś. z czym, robić, dokonywać; z. ś., wypróżniać ś.

Załatwić—*p. nied.* Załatwiać.

Załawiać, *dok.* Załowić; zakładać sieci: z. na ryby, na ptaki; z. na kogo, dybać, czatować na niego w złych zamiarach; z. na co, wywoływać zwadę, biedę, nieszczęście; z. kogo, co, łowić, łapać siatką.

Załazić, *dok.* Zaleźć; dokąd łażąc zachodzić, zapełzać do jakiego miejsca; z. za co, zawlekać ś. za co, ukrywać ś. za czem; z. czem, zapełniać ś., zachwaszczać ś., zamulać ś., zapychać ś., włazić w co; z. komu za kołnierz = doskwierać, dopiekać.

Załączać, *dok.* Załączyć; przyłączać; dołączać co do czego; przyłączać co przy czem, posyłać, wręczać co komu wraz z czymś innym; z. co komu, udzielać komu o czym wiadomości.

Załączenie, *rzecz.* od Załączyć; w z-iu=wraz z czymś innym, dołączając do czegoś innego.

Załącznie, *przysł.*, łącznie z czymś, wraz z czym, przy czym.

Załebki (-ów). tylko w wyraż.: iść w z.=wodzić ś. za łby, bić ś., tarmosić ś. za włosy.

Załechtać, połechtać.

Załęże, łąka nizinna i mokra, mokradło, sapisko.

Załkać, zacząć łkać, rozpłakać ś.

Załknąć, uchwyciwszy połknąć; z. ś., łykając, zakrztusić ś.

Załoga, oddział wojska, pilnujący, broniący twierdzy, garnizon; eskorta, konwój, straż, zasadzka; *przen.*, sidło, zdrada, łapka, podstęp; skład, miejsce składowe; nakłady, wydatki, koszty; zapomoga, udzielona chłopom przez pana; zakładka u sukni, wyłoga; przedpiersień forteczny, parapet.

Załoić, łojem zaprawić, zasmarować.

Załom, Załam, załamanie; to, co ś. załamuje, coś zatamowanego, zakręt; załamanie ś., zapadnięcie czego, zatoka; zagięcie ś. nienormalne kiszek; rozpadlina, przerwa, szczelina w ziemi; *przen.*, wybieg, wykręt; ozdoba architektoniczna w kształcie wypukłości, załamanej w linję krzywą.

Załomisko, rozpadlina, urwisko; drzewa, zwalone w kupę, wykroty; część rzeczy złamanej, zawalonej, odłam, ruina.

Załomisto, *przysł.*, z załomami; w kształcie załomu.

Załomisty, pełny załomów, zakrętów, pozałamywany.

Załomność, stan tego, co ś. łatwo załamuje, grozi zapadnięciem, załamanie ś., załom.

Załomny, grożący załamaniem ś.

Załomotać, zacząć łomotać, zastukać mocno; łomocząc zabić.

Załopotać, zacząć łopotać; uderzyć głośno skrzydłami.

Załowić—*p. nied.* Załawiać.

Założenie, *rzecz.* od Założyć; zasadnicza myśl czego, z której ś. wywodzą dalsze wnioski, zasada, podstawa myślowa jakiegoś dzieła naukowego, publicystycznego, literackiego a. jakiegoś rozumowania: wychodzić z pewnego z-a = wyprowadzić z pewnej myśli dalsze wnioski.

Założnica, nałożnica.

Założnictwo, nałożnictwo.

Założniczy, dotyczący nałożnictwa a. założnicy.

Założnik, rozpustnik.

Założyciel, ten, który co zakłada a. założył, fundator.

Założycielka, forma żeńska od Założyciel.

Założyć—*p. nied.* Zakładać.

Założka, bryt materji bogatej, obszytej złotym a. srebrnym galonem, kompaszką pod szyją i u stanu przywiązany, służący niegdyś za ubiór dla Żydówek.

Załudzać, *dok.* Załudzić; łudząc zaprowadzać, zaciągać; łudzić, omamiać; przyłudzać aż dokąd.

Załugować, Załużyć, zaprawiać ługiem.

Załupać, Załupnąć, zacząć łupać, rozłupywać, rozszczepywać.

Załupić, łupiąc zarwać, zerwać.

Zamacać, pomacać.

Zamach, rozpęd ręki a. nogi dla tym silniejszego uderzenia a. wyrzucenia czego, zapęd; *przen.*, czynność jaka a. szereg czynności, dokonywanych szybko, jedna za drugą, bez przerwy; gwałt zadany; za jednym z-em=od jednego razu, bez przerwy; *przen.*, każdy czyn gwałtowny, przeciwny prawu a. istniejącemu porządkowi rzeczy, dążący do obalenia osoby, instytucji a. jakiegoś urządzenia społeczno-politycznego: z. na czyjeś życie=targnienie się; z. stanu=przewrót gwałtowny społeczno-polityczny, dokonywający ś. lub dokonywany nie w istniejącym porządku prawodawczym, reforma gwałtowna, siłą a. podstępem przeprowadzona.

Zamachać, Zamachnąć, zrobić silne poruszenie ręką, zachwiać, zamierzyć się., chcieć uderzyć; z. się., rozpędzić się. ręką do energiczniejszego uderzenia a. wyrzucenia czego, rozmachnąć.

Zamachlować, kłamiąc, zatrzeć ślady prawdy.

Zamachnięcie, Zamachnienie, jeden raz dokonane zamachiwanie, zachwianie; zagarnienie.

Zamaczać, Zamoczyć, uczynić mokrym, wilgotnym, zwilżyć, umoczyć, zmoczyć; pogrążyć, zanurzyć w płynie; z. się., stać się. mokrym, zawilgotnieć, zmoczyć się.; być włożonym do wody, zanurzyć się. w wodzie a. w innym płynie; zmoczyć sobie ubranie.

Zamagazynować, umieścić w magazynie, w składzie.

Zamagnesować, uczynić żelazo magnesem, namagnesować.

Zamakać, *dok.* Zamoknąć; być zamaczanym, przechodzić wilgocią.

Zamalować—*p. nied.* Zamalowywać.

Zamalowywać, *dok.* Zamalować; pokrywać, zacierać farbą; zabazgrywać; z. kogo=uderzać w twarz, dawać policzek komu.

Zamamiać, *dok.* Zamamić; mamiąc przyciągać, przywabiać; mamiąc bałamucić.

Zamamotać, Zamomotać, zacząć mamotać, zawikłać.

Zamar, płód klaczy a. oślicy z bykiem a. krowy z ogierem, według przesądnych wierzeń średniowiecznych.

Zamara, ostatnie przeobrażenie się niektórych owadów przed wyjściem na świat.

Zamarchła, rodzaj mięczaka.

Zamarcie, *rzecz.* od Zamrzeć.

Zamarkotać, zacząć markotać.

Zamarkować, zaznaczyć.

Zamarły, na pół umarły, przestający istnieć.

Zamarmurować — *p. nied.* Zamarmurowywać.

Zamarmurowywać, *dok.* Zamarmurować; wykładać marmurem, nadawać pozór marmuru.

Zamarnieć, zniszczeć, zaginąć marnie.

Zamarnik, owad błonkoskrzydły, składający swe jaja w ciele gąsienic i poczwarek różnych owadów, znajdujących się pod korą drzew, gąsienice jego zjadają swoich żywicieli.

Zamarnować, zmarnować, stracić, roztrwonić, strwonić.

Zamarszczać, *dok.* Zamarszczyć; zakrywać zmarszczkami; czynić zmarszczki; z. się., zachmurzać czoło, dostawać zmarszczków.

Zamarszczeć, pokryć się. zmarszczkami.

Zamarszczki (-ów), zamarszczenie; *przen.*, markotność, kłopot, zmartwienie.

Zamarszczyć—*p.* Zamarszczać.

Zamartwiać, *dok.* Zamartwić; uśmiercać; doprowadzać do stanu martwoty, odrętwienia; **z. ś.**, martwić ś., trapić ś., gryźć ś.; być zmartwionym, zgryzionym.

Zamartwica, stan omdlenia.

Zamartwić—*p. nied.* Zamartwiać.

Zamartwieć, stać ś. prawie nieżywym; zdrętwieć.

Zamartwiony, którego zamartwiono; odrętwiały.

Zamarynować, przechować za pomocą marynowania, przyprawić w marynacie; *żart.*, poskąpiwszy czego w swoim czasie, stracić potym nadarmo, zachować bezużytecznie na długo.

Zamarzać (się), *dok.* Zamorzyć (ś.); morząc (ś.) pozbawiać (ś.) życia, zagładzać (ś.).

Zamarzać, *dok.* Zamarznąć; zaczynać marznąć; o płynach: krzepnąć, gęstnieć pod wpływem nizkiej temperatury, zamieniać ś. w lód.

Zamarznąć—*p. nied.* Zamarzać.

Zamarzyć, zacząć marzyć, roić; wymarzyć, uroić sobie co, pragnąć czego; **z. ś. komu**, przywidzieć ś., przyśnić ś., ubrdać ś., uroić ś., ułąc ś. w głowie.

Zamaskować — *p. nied.* Zamaskowywać.

Zamaskowywać, *dok.* Zamaskować; zakrywać, osłaniać maską; *przen.*, ukrywać, taić, nadawać inny pozór; **z. ś.**, zakrywać ś., osłaniać ś. maską, być nieszczerym.

Zamaszczać, *dok.* Zamaścić; zasmarowywać maścią.

Zamaszystość, tęgość rozmachu, zamachu; tęgość, dzielność, siła charakteru, energiczność.

Zamaszysty, dokonywany z tęgim zamachem; silny, mocny, potężny, energiczny.

Zamaszyście, Zamaszysto, z tęgim zamachem; silnie, potężnie, mocno, energicznie.

Zamaścić—*p. nied.* Zamaszczać.

Zamatwać, zagmatwać.

Zamawiać, *dok.* Zamówić; mówiąc zacierać, zagładzać; **z.** broń, chorobę=zaczarowywać, zarzekać, urzekać; **z.** kogo do czego, ugadzać, najmować, zapraszać: **z.** pannę do tańca, sługę do roboty; **z.** sobie co u kogo, zastrzegać, warować, stalować; **z.** kogo do siebie=zapraszać; **z.** sobie lokal, numer w hotelu, obiad w restauracji = z góry stalować; **z. ś.**, być zamawianym; **z. ś.** do kogo, zapraszać ś., przymawiać ś., żeby być zaproszonym; **z. ś.** do kogo, przychodzić do niego pod jakim pretekstem, znajdywać sobie jaki pozór, żeby go odwiedzić.

Zamazać—*p. nied.* Zamazywać.

Zamazywać, *dok.* Zamazać; mażąc zatykać, zalepiać, zagładzać, zakrywać, zasmarowywać; mażąc niszczyć; wymazywać; przekreślać, wykreślać, przemazywać.

Zamącać, *dok.* Zamącić; mącąc, mieszać, kłócić, czynić mętnym; *przen.*, mieszać, zakłócać, wprowadzać niepokój, burzyć, zaburzać; *przen.*, odurzać, podchmielać; **z. ś.**, mącąc ś., mieszać ś., mętnieć.

Zamąciciel, człowiek, który co zamąca.

Zamącić - *p. nied.* Zamącać.

Zamączać, *dok.* Zamączyć; zaprawiać mąką, mąką walać.

Zamądrzeć, nabrać rozumu, stać ś. przemądrzałym.

Zambra, *arab.*, wesoły taniec maurytański.

Zamczyna, Zamczynka, nędzny, lichy zamek.

Zamczysko, duży, brzydki, niezgrabny zamek (u drzwi); wielki, niezgrabny zamek (warownia); ruiny, zwaliska starego zamku.

Zamczysto, *przysł.*, z dobrym, mocnym zamkiem, z wieloma zamkami, z obwarowaniem.

Zamczysty, mający mocny zamek a. wiele zamków; obwarowany zamkami, warowny.

Zamdlić, zacząć mdlić, niedorze ś. zrobić.

Zameczek, *zdr.* od Zamek.

Zamecznik, rzemieślnik, wyrabiający zamki, ślusarz; rodzaj mięzaka.

Zamek, przyrząd do zamykania rzwi, skrzyń szu- ad, i t. p., którego łowną część stanoi zasuwa odmyka- a a. zamykana klu- zem (f.), duża obronna budowla urowana, ze strzelnicami (f.); więienie; z. u strzelby = część mehaniczna z kur- iem do krzesania ognia; z-ki na odzie, na powierzu=rojenia, nadzieje, marzenia, pozbawione realnej podstawy.

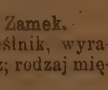

Zameldować, oznajmić, uwiadomić kogo o czym, o przybyciu czyim; z. ś., przedstawić ś. komu dla uwiadomienia go o swym przybyciu.

Zameszne (-go), opłata za odprawienie mszy.

Zamesznictwo, Zamszownictwo, wyrób zamszu.

Zamesznik, rzemieślnik, wyrabiający zamsz.

Zameszny, zamszowy.

Zamęcić—*p.* Zamącać.

Zamęczać, *dok.* Zamęczyć; męczyć nadmiernie; męcząc, pozbawiać życia; z. ś., męczyć ś., pracować nadmiernie; męcząc, przyprawiać ś. wzajemnie o śmierć; nęką, nadmierną pracą pozbawiać siebie samego życia.

Zamęście, wyjście za mąż; stan małżeński kobiety.

Zamęt, coś zamąconego, woda zamącona; odmęt; zamieszanie; nieład, zaburzenie, nieporządek; z. głowy=zawrót, kłopot.

Zamętnica, roślina z rodziny żabieńcowatych.

Zamężna, kobieta, mająca męża, stan z-y=stan małżeński kobiety.

Zamężyć się, wyjść za mąż.

Zamglenie, zajście mgłą, zasłonięcie chmurami, otumanienie; z. oczu=ślepota; z. umysłu = tracenie przytomności, tracenie rozumu, obłęd, nieprzytomność, zaćmienie umysłu.

Zamglić (się), zasłonić (ś.), zaćmić (ś.) mgłą.

Zamiana, mienianie jednej rzeczy na drugą; danie jednego za drugie; rzecz jedna za drugą dana i wzięta; z. słów = żywa rozmowa, sprzeczka.

Zamianować, nadać miano; naznaczyć na jaki urząd, jaką posadę, dać nominację.

Zamiar, to, co sobie kto założył, zamierzył, chęć, cel, zamysł, widok; zakres, zakreślona miara, obręb.

Zamiast, *przym.*, na miejsce czego; zastępując co.

Zamiatacz, sługa w dawnych domach polskich, którego obowiązkiem było zamiatanie komnat.

Zamiataczka, służąca do zamiatania; szczotka do zamiatania.

Zamiatać, *dok.* Zamieść; miotłą, szczotką usuwać śmiecie, kurz; zarzucać, zasypywać, zapełniać rzucaniem czego; dmąc unosić, nieść przed sobą powiewem, zdmuchiwać; z. ś., być zamiatanym.

Zamiatalny, służący do zamiatania.

Zamiauczeć, Zamiauknąć, wydać głos miauczący, odezwać ś. miaucząc.

Zamiąć, zacząć miąć; mnąc zagnieść, założyć.

Zamieciny (-in), to, co zamieciono; zamiecione śmieci.

Zamieć, zadymka, zawierucha śnieżna; zaspa, wydma.

Zamiejscowy, nie miejscowy, nie w danym miejscu przemieszkujący, nie z tego miejsca pochodzący, zamiejski; obcy.

Zamiejski, położony za miastem, mieszkający poza miastem, odbywający ś. za miastem.

Zamieniacz, człowiek, który co zamienia na co.

Zamieniać, *dok.* Zamienić co na co; brać lub dawać jedną rzecz za drugą, mieniać, wymieniać; **z. ś.**, zmieniać ś., przeobrażać ś., **z. ś.** z kim na co, mieniać jedną rzecz na drugą.

Zamiennia, w *gram.*, w wyrazie zastąpienie jednego dźwięku drugim; w stylistyce: zastąpienie jednego pojęcia drugim na podstawie związku logicznego między niemi, metonimja.

Zamiennie, *przysł.*, drogą zamiany, przez zamianę.

Zamienność, własność podlegania zamianie, możność zamiany.

Zamienny, dotyczący zamiany; polegający na zamianie: handel **z.**

Zamierać, *dok.* Zamrzeć; być blizkim śmierci, umierać; *przen.*, być blizkim zaniku, słabnąć, niknąć, zanikać.

Zamierzać, *dok.* Zamierzyć; miarą zakreślać, wyznaczać, wytykać granice; zakładać co sobie, zamyślać, jako cel, mieć zamiar; **z. ś.** na kogo, podnosić rękę, by go uderzyć, godzić na niego, na jego życie, czynić zamach.

Zamierzch, mrok, zamierzch; **z.** w oczach = choroba oczu, gdy ś. komu ćmi w oczach.

Zamierzchły, który zamierzchł; bardzo dawny; starożytny, starodawny, odwieczny.

Zamierzchnąć, zacząć ś. zmierzchać, zamroczyć ś., zaćmić ś., być zaskoczonym gdzie nocą, zmierzchem; *przen.*, pójść w niepamięć.

Zamierzenie, zamiar, cel.

Zamierznąć (Zamier-znąć), stać ś. obmierzłym komu, obrzydnąć.

Zamierzony, którego zamierzono, z zamiarem powziętym; założony, jako cel.

Zamierzwić, zawalać mierzwą, zasilić mierzwą.

Zamierzyć—*p. nied.* Zamierzać.

Zamiesić, zaczynić mąkę z wodą na ciasto.

Zamieszać, mieszając poruszyć; zamącić, skłócić; *przen.*, sprawić zamieszanie, nieład, wzbudzić niepokój, podburzyć; wplątać, wciągnąć, wmieszać; **z. ś.**, być zamieszanym, zakłóconym, zamąconym; **z. ś.** do czego, wmieszać ś., wplątać ś. w co.

Zamieszale, *przysł.*, nierządnie, nieporządnie, burzliwie, bezładnie.

Zamieszały, zamieszany, zakłócony, zamącony.

Zamieszanie—*p.* Zamieszać; zamieszka, niepokój, rozruch, bunt.

Zamieszczać, *dok.* Zamieścić; dawać komu gdzie pewne miejsce, lokować, umieszczać; **z. co** w pismach=drukować w nich.

Zamieszka, zamieszanie, zaburzenie, wrzenie, zamęt, bunt, rewolucja; nieporządek, burda, kłótnia; zaplątanie, zagmatwanie.

Zamieszkać—*p. nied.* Zamieszkiwać.

Zamieszkały, Zamieszkany, w którym ktoś mieszka, mający mieszkańców; **mieszkający.**

Zamieszkanie, miejsce mieszkania; mieszkanie w jakim miejscu; stały pobyt.

Zamieszkaniec, mieszkaniec jakiegoś miejsca.

Zamieszkany—*p.* Zamieszkały.

Zamieszkiwać, *dok.* Zamieszkać; mieszkać gdzie, zajmować co na mieszkanie; obierać sobie gdzie mieszkanie, przemieszkiwać.

Zamieścić—*p. nied.* Zamieszczać.

Zamieście, miejsce za miastem, przedmieście.

Zamieść—*p. nied.* Zamiatać.

Zamiękać, *dok.* Zamiękнąć; stawać ś. miękkim.

Zamiękczać, *dok.* Zamiękczyć; czynić miękkim.

Zamiękнąć—*p. nied.* Zamiękać.

Zamiętlić, Zamętlić, zamącić, zamieszać, powikłać, pogmatwać.

Zamigać, Zamigotać, zacząć migać; pokazywać ś. i niknąć, zaświecić migotliwym światłem.

Zamigotać—*p.* Zamigać.

Zamilczać, *dok.* Zamilczeć; przestać mówić; zachowywać milczenie, nie odzywać ś.; z. o czym, nie mówić o czym, pomijać milczeniem, taić; z. o kim, nie wspominać go, zapominać.

Zamilczenie, *rzecz.* od Zamilczeć; w *stylist.*, nagłe urwanie mowy, niedopowiedzenie.

Zamilkać, *dok.* Zamilknąć; przestawać mówić, umilkać; niemieć, tracić mowę; z. na zawsze=nędznieć, mizernieć, karłowacieć, drętwieć, umrzeć.

Zamilkły, który zamilkł.

Zamilknąć—*p. nied.* Zamilkać.

Zamiłować, umiłować, pokochać, polubić; z. ś., rozmiłować ś., rozkochać ś. w kim, w czym.

Zamiłowanie, *rzecz.* od Zamiłować; upodobanie w czym, umiłowanie czego.

Zamiłowany, który w czym ś. rozmiłował, rozmiłowany w czym, lubujący ś. w czym, zajmujący ś. czym gorliwie, amator.

Zaminjować, zafarbować minją.

Zamiot, Zamiota, zamieć.

Zamitrężyć, zmitrężyć; z. czas, zabałamucić, stracić.

Zamja, rodzaj roślin dwupiennych, nagonasiennych, należący do rodziny kłodziniastych, podobnych do palm a. do paproci drzewiastych (fig.).

Zamkarz, rzemieślnik, robiący zamki, kłódki i t. p.

Zamknąć—*p. nied.* Zamykać.

Zamknięcie, *rzecz.*, od Zamknąć; przyrząd do zamykania, zamek, kłódka, zasuwa; miejsce, gdzie kogo zamykają; miejsce zamknięte, niedostępne; stan osoby zamkniętej; zakończenie, epilog: z. mowy, książki.

Zamknięty, którego zamknięto; zakład naukowy z. = w którym wszyscy wychowańcy (a. wychowanice) mieszkają w pensjonacie szkolnym, nie przychodni.

Zamkowy, dotyczący zamka (u drzwi); odnoszący ś. do zamku, (twierdzy); *rzecz.*, dozorca zamku.

Zamleczać, *dok.* Zamleczyć; zaprawiać, zapuszczać mlekiem; w mleko czyli mlecz zamieniać.

Zamleć, zacząć mleć; wszystko zemleć.

Zamłacać, *dok.* Zamłócić; zaczynać młócić; młócąc zarabiać; z. kogo, zabijać kijem.

Zamłócić—*p. nied.* Zamłacać.

Zamnażać, *dok* Zamnożyć; czynić, że ś. coś rozmnaża, rozradzać; pomnażać, przysparzać; z. ś., rozmnażać ś., rozradzać ś.; pomnażać ś., powiększać ś. w liczbie.

Zamnożyć—*p. nied.* Zamnażać.

Zamocniać, *dok.* Zamocnić; czynić mocnym, umacniać.

Zamoczyć—*p.* Zamaczać.

Zamodlić się, pogrążyć ś. w modlitwie.

Zamodrzeć, stać ś. modrym, zajść modrością; zasinieć.

Zamokły, który zamokł, pełen wilgoci.

Zamoknąć—*p. nied.* Zamakać.

Zamokrzyca, roślina z rodziny traw.

Zamorczyk—*p.* Zamorszczyk.

Zamordować—*p. nied.* Zamordowywać.

Zamordowywać, *dok.* Zamordować; męcząc, mordując zabijać, pozbawiać życia w sposób okrutny; męczyć, zamęczać, nużyć kogo, nadmiernie; **z. ś.**, męczyć ś. czym, np. pracą nadmierną.

Zamorek, jajko, w którym zarodek a. młode zamarło.

Zamorski, leżący za morzem, mieszkający za morzem, pochodzący z za morza.

Zamorszczyk, Zamorczyk, Zamorzanin, człowiek, mieszkający za morzem a. przybyły do nas z za morza.

Zamorszczyzna, wszystko, co jest zamorskie a. przybywa do nas z za morza; wiatr, wiejący z za morza.

Zamortyzować, spłacić i wycofać z obiegu zobowiązania pieniężne, obligacje, listy zastawne i t. p.; umorzyć; **z. ś.**, być zamortyzowanym.

Zamorzan, owad dwuskrzydły, komarowaty.

Zamorzanin – *p.* Zamorszczyk.

Zamorze, kraj, położony za morzem.

Zamorzyć — *p. nied.* Zamarzać.

Zamoście, miejsce, położone za mostem, z drugiej strony rzeki.

Zamotać — *p. nied.* Zamotywać.

Zamotywać (się), *dok.* Zamotać (ś.); wikłać (ś.), plątać (ś.), gmatwać (ś.), zasypływać (ś.).

Zamowa, zamawianie, zamówienie, obstalowanie; rzecz zamówiona, obstalowana; sprzeczka, spór, dysputa; wymówka, pretekst, pozór.

Zamożenie, wsparcie, zapomoga; zamożność.

Zamożnie, *przysł.*, z zamożnością; majętnie, bogato, suto.

Zamożność, stan człowieka zamożnego; byt zamożny, bogactwo, zasoby obfite.

Zamożny, mający duże środki pieniężne, majętny, bogaty.

Zamożysto, Zamożyście, *przysł.*, majętnie, bogato, zamożnie; potężnie.

Zamożysty, potężny, możny; bogaty, majętny.

Zamożyście, *przysł.* — *p.* Zamożysto.

Zamówić—*p. nied.* Zamawiać.

Zamóźdże, tylna część mózgowia, przejście od mózgu do rdzenia pacierzowego, tyłomóźdże (fig.).

Zamraczać, *dok.* Zamroczyć; okrywać mrokiem, zaciemniać: **z.** rozum, głowę = odurzać, tracić rozum, przytomność; **z. ś.**, okrywać ś. mrokiem, odurzać ś., tracić przytomność.

Zamrażać, *dok.* Zamrozić; przejmować mrozem, lodem ścinać, czynić, że coś marznie, zamarza, **z. nogi, ręce=odmrażać.**

Zamrocze, zmierzch, mrok, zaćmienie, ciemność.

Zamroczek, owad z rzędu tęgopokrywych.

Zamrocznia, roślina zwrotnikowa z rodziny marzanowatych.

Zamroczny, mrokiem pokryty, ciemny, mroczny.

Zamroczyć—*p. nied.* Zamraczać.

Zamrok, Zamroka, zmierzch, mrok; zaćmienie, ciemność.

Zamrowić się, zaludnić ś. nakształt mrowia, stać ś. licznym, zacząć ś. ruszać.

Zamrozić—*p. nied.* Zamrażać.

Zamroż, ziemia zmarznięta podczas mrozu, a potem odpuszczająca ś.

Zamróz, zamrażanie, zamrożenie; odmrożenie, miejsce odmrożone; mróz, z ciał wychodzący, np. z murów, i pokrywający je nakształt szronu; zimno śmiertelne.

Zamruczeć, Zamruknąć, odezwać ś. mrukiem; mrucząco zagłuszyć.

Zamrugać, Zamrugnąć, zacząć mrugać, dać znać mrugnięciem.

Zamrużać, *dok.* Zamrużyć; powiekami wzrok zakrywać; z. oczy na co=przez szpary patrzeć, nie chcieć widzieć.

Zamrzeć—*p. nied.* Zamierać.

Zamsz, skóra miękko wyprawna, z powierzchnią jakby mchatą.

Zamszyca, roślina afrykańska z rzędu kaktusów, stapelja (fig.).

Zamszyć, mchem pokryć, uczynić mszystym.

Zamszysty, mchem zarosły, zrobiony jak zamsz, miękki jak zamsz.

Zamtuz, *nm.*, dom rozpusty, dom nierządu, dom publiczny.

Zamtuzka, *nm.*, nierządnica, kobieta publiczna.

Zamtuźnik, *nm.*, utrzymujący dom rozpusty

Zamudzić, zmudziwszy zabawić, zaniedbać.

Zamulać, *dok.* Zamulić; zanieczyszczać; zatykać, zapełniać mułem, zaszlamowywać; *przen.*, zarażać, kazić, znieprawiać; z. żołądek, kiszki=zapełniać niestrawnym pokarmem, sprawiać, powodować obstrukcję; z. ś., zapełniać ś., zatykać ś. mułem, zaszlamowywać ś.; *przen.*, zanieczyszczać ś., kazić ś., znieprawiać ś.; o żołądku, o kiszkach: mieć obstrukcję.

Zamulisko, miejsce zamulone.

Zamulny, naniesiony mułem, szlamisty.

Zamuł, nieczystość zamulająca, szlam, muł.

Zamurek, owad pluskwowaty, piersiodziobny, piewikowaty.

Zamurny, Zamurowy, umieszczony z tamtej strony muru, za murem, na zewnątrz muru.

Zamurować — *p. nied.* Zamurowywać.

Zamurowy - *p.* Zamurny.

Zamurowywać, *dok.* Zamurować; zakrywać, zasłaniać murem, zapełniać murem, otaczać murem bez pozostawienia wyjścia; zabudowywać murowanemi domami.

Zamurzać, *dok.* Zamurzyć; walać, brudzić, walać farbą w druku jakie odbicie, które wychodzi przez to jakby podwójnie, dublować.

Zamurze, miejsce za murem, zewnątrz muru.

Zamurzyć — *p. nied.* Zamurzać.

Zamuskać, *dok.* Zamusnąć, Zamusknąć; muszcząc gładzić, wygładzać; gładko smarować, zamazywać.

Zamusnąć — *p. nied.* Zamuskać; z. łeb=upić ś., urznąć ś.

Zamuszki (-ów), plasterki, używane dawniej przez kobiety do upiększania twarzy, dla nadawania jej wdzięku, muszczki, muszki.

Zamycać, *dok.* Zamycić; opłacać myto.

Zamycić—p. *nied.* Zamycać.

Zamydlać, *dok.* Zamydlić; zacierać mydłem, wysmarowywać mydłem; z. komu oczy=wprowadzać w błąd, oszukiwać, otumaniać, oczyganiać; z. co, zręcznie zacierać, usuwać nieznacznie na stronę dla niezwracania uwagi.

Zamykacz, ten, który zamyka.

Zamykać, *dok.* Zamknąć; zawierać, nie zostawiać otworem; z. co przed kim, nie dopuszczać kogo wewnątrz czego; z. komu drzwi przed nosem=odpędzać, odprawiać go od progu; z. co, chować pod kluczem, w zamknięciu; z. kogo gdzie, trzymać zamkniętym, więzić, trzymać w więzieniu a. jakby w więzieniu; z. komu drogę= zagradzać, przecinać; z. komu drogę do czego=nie pozwalać komu uskutecznić czego, a. dopiąć czego; z. oczy na coś=przez szpary patrzeć na co, udawać, że ś.

czego nie spostrzega, tolerować co, być ślepym na co; z. oczy = umierać, konać; z. komu oczy = być obecnym przy jego skonaniu; z. komu gębę, usta = nie dawać komu mówić, znieważać do zamilczenia, stawiać kogo w tym położeniu, że nie wie, co odpowiedzieć; zamknij gębę!=przestań mówić!; z. żywot, życie=kończyć je, konać; koniec, kres kłaść czemu, kończyć co: z. posiedzenie, obrady, sesję; z. mowę, książkę= dawać co w jej zakończeniu, epilogu; z. co w sobie=mieścić, zawierać; z. co w sobie, w głębi duszy= nie wyjawiać, taić; z. jaką instytucję, np. szkołę, warsztat, kościół, zakon, sklep, fabrykę = przerywać dokonywające ś. w nich czynności, kasować je, znosić; z. ś., być zamykanym, być zawieranym; z. ś. przed kim, nie dopuszczać kogo do siebie; z. ś., np. w domu=nie wychodzić z domu, nie komunikować ś. z nikim, nie dopuszczać do siebie nikogo; z. ś. w czym, zawierać ś.; z. ś. w sobie = żyć w samotności, w odosobnieniu, nie zwierzać ś. z niczym nikomu, być skrytym.

Zamykalny, dający ś. zamykać.

Zamylać, *dok.* Zamylić; przeszkadzać komu w liczeniu, czytaniu, zarzucać np. kartę w książce, którą ktoś inny czytał.

Zamysł, to, co ktoś zamyśla, zamierza sobie, zamiar; zatopienie ś. w myślach, zadumanie, zaduma

Zamyślać, *dok.* Zamyślić; zamierzać, układać w myśli, przedsiębrać co, mieć zamiar jaki; obierać co w myśli i zapamiętywać, nie mówiąc głośno, co ś. ułożyło a. zamierzyło; z. ś., być zamyślonym, pogrążać ś. w myślach.

Zamyślenie, *rzecz.* od Zamyślić; stan osoby, pogrążonej w myślach.

Zamyślić—*p. nied.* Zamyślać.

Zamyślony, którego zamyślono; pogrążony w myślach, zadumany.

Zanadrzany, umieszczony w zanadrzu, dotyczący zanadrza.

Zanadrze, miejsce pod suknią na piersiach, pazucha, nadra.

Zanadrzysto, *przysł.*, z szerokim zanadrzem.

Zanadrzysty, mający szerokie zanadrza.

Zanatomizować, wykonać anatomizowanie; *przen.*, zanalizować, rozebrać szczegółowo.

Zanęcać, *dok.* Zanęcić; przynęcać, przywabiać, zachęcać nęcąc; przyciągać do jakiego ciasnego miejsca; opatrywać przynętą dla zwabienia.

Zanędzniać, *dok.* Zanędznić; czynić nędznym, doprowadzać do nędzy.

Zanędznieć, stać ś. nędznym, zbiednieć, zmizernieć.

Zanękać, zamęczyć nękaniem, dokuczaniem.

Zanęta, zanęcanie, zanęcenie; przynęta, wab, wabik.

Zaniecać, *dok.* Zaniecić; zaczynać wzniecać, zapalać.

Zaniechać, zaprzestać robić co, dawać pokój czemu; zaniedbać czego, opuścić co; z. kogo, nie robić komu trudności, nie przeszkadzać komu co czynić.

Zanieczyć—*p. nied.* Zaniecać.

Zanieczyszczać, *dok.* Zanieczyścić; nieczystością zapełniać, zaplugawiać, nieczystym czynić.

Zanieczyścić — *p. nied.* Zanieczyszczać.

Zaniedbać—*p. nied.* Zaniedbywać.

Zaniedbalec, niedbalec.

Zaniedbalstwo, niedbalstwo.

Zaniedbałość, niedbałość.

Zaniedbały, niedbały.

Zaniedbanie, *rzecz.*. od Zaniedbać; nietroszczenie ś. o co; stan osoby a. rzeczy zaniedbanej a. za-

niedbywanej; **z. ś.**, opuszczenie ś., stanie ś. niedbałym; brak staranności w czym.

Zaniedbany, którego zaniedbano; o który przestano ś. troszczyć, o którym przestano pamiętać, opuszczony, który nie dba o siebie; niestaranny, nieporządny, byle jaki, niedbały: **z.** styl, **z.** ubiór.

Zaniedbywać, *dok.* Zaniedbać; **z. co a.** czego, niedbale coś czynić; nie chodzić należycie koło czego, zbywać co niedbale; **z. co zrobić**=zapominać co robić; **z.** czego, pogardzać, gardzić czym, lekceważyć co, niedbale opuszczać co, nietroszczyć ś. o kogo, o co; **z.** kogo, nie dbając o kogo, przerywać z nim stosunki, nie stać o kogo; **z. ś.**, niedbale sobie postępować, lekceważyć swoje obowiązki, opuszczać ś., stawać ś. niedbałym, nieporządnym; **z. ś.** w naukach, w pracy, w ubiorze i t. p.

Zaniemagać, *dok.* Zaniemóc; wpadać w niemoc, w chorobę.

Zaniemeński, położony za Niemnem, pochodzący z za Niemna, mieszkający za Niemnem.

Zaniemiać, *dok.* Zaniemić; czynić niemym, oniemiać.

Zaniemieć, Zaniemówić, stać ś. niemym, stracić mowę; zamilknąć, przestać mówić, np. z podziwu, z przerażenia.

Zaniemóc—*p. nied.* Zaniemagać.

Zaniemówić—*p.* Zaniemieć.

Zaniepokoić, sprawić niepokój; **z. ś.**, zacząć doznawać niepokoju.

Zanieprożnić, zająć, zapełnić.

Zanierychło, *przysł.*, zapóźno.

Zanieść—*p. nied.* Zanosić.

Zaniewidzieć, stracić wzrok, oślepnąć.

Zanik, powolne zanikanie tkanki a. narządu źle odżywianego przez krew a. nadmiernego wysiłku, ucisku, atrofja; **z.** pamięci= stracenie jej; **z.** całego organizmu =konsumcja, uwiąd starczy.

Zanikać, *dok.* Zaniknąć; przestawać być widzialnym, niknąć, ginąć, znikać; tracić kształty naturalne, chudnieć.

Zaniknąć—*p. nied.* Zanikać.

Zanim, *spójn.*, nim, póki nie, nie pierwej aż.

Zaniszczać, *dok.* Zaniszczyć; doprowadzać do zniszczenia, niszcząc zagładzać, zatracać; **z. ś.**, dochodzić do zniszczenia, niszczeć; nikczemnieć, nędznieć.

Zaniszczały, który zniszczał, zniszczony.

Zaniszczeć, zniszczeć, pójść w niwecz, przestać istnieć.

Zaniszczyć—*p. nied.* Zaniszczać.

Zanitować—*p. nied.* Zanitowywać.

Zanitowywać, *dok.* Zanitować; zbijać, spajać nitem, zalepiać otwór cyną i t. p., nitując zaginać gwóźdź z drugiej strony.

Zankiel, Żankiel, *nm.*, roślina lekarska z rodziny baldaszkowatych; zaponka (fig.).

Zanklarz, Zanklerz, *nm.*, rzemieślnik, wyrabiający zankle.

Zanocnica, gatunek motyla z podrzędu miernikowców.

Zanocować, przybyć dokąd na noc, stanąć gdzie na noclog, zostać gdzie na noc.

Zanogciowy, dotyczący zanogcia.

Zanogcie, zadzierek u palca, zagniotek.

Zanokcica, w *min.*, odmiana kwarcu, spotykana w piasku, w postaci większych kawałków; **z.** skalna, górska, północna = roślina z grupy paproci (fig.); ranka, tworząca ś. za paznogciami.

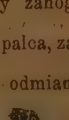

Zanominować, dać komu nominację, naznaczać na jaki urząd.

Zanosić, *dok.* Zanieść; nieść na

jakie miejsce, donosić aż dokąd; doprowadzać, zaprowadzać aż dokąd; zapędzać, zawiewać; z. do kogo prośbę, suplikę, skargę, protestację = podawać, przedstawiać, przedkładać; z. na kogo rękę=podnosić ją w celu uderzenia go; idź, gdzie cię oczy a. nogi zaniosą = wynoś ś., idź gdziekolwiek, byłem cię nie widział; pójdę, gdzie mnie oczy a. nogi zaniosą = nie pytając celu, wprost przed siebie, błąkając ś.; z. ś., być zanoszonym; z. ś. na co, zabierać ś., zbierać ś.; z-i ś. na burzę, na kłótnię, na bitwę, na wielkie rzeczy; z. ś. na kogo ręką = zamierzać ś. w celu uderzenia go, podnosić na kogo rękę; z. ś. od czego, zachodzić ś., prawie ś. dusić dla braku oddechu, zapamiętywać ś. w czym; z. ś. od płaczu, od śmiechu.

Zanośny, dający ś. zanieść.

Zanotować—*p. nied.* Zanotowywać.

Zanotowywać, *dok.* Zanotować; notując zapisywać; z. sobie w pamięci=zapamiętywać.

Zanoza, zatyczka w jarzmie, nie dozwalająca wyprząc ś. wołowi.

Zanucić, zacząć nucić, zaśpiewać.

Zanudzać, *dok.* Zanudzić; nudzeniem przyprawiać prawie o śmierć; nudząc zamęczać.

Zanurzać, *dok.* Zanurzyć; pogrążać w wodzie a. w innym płynie, zatapiać; z. ś., pogrążać ś. w wodzie a. w innym płynie, zatapiać ś., tonąć; *przen.*, z. ś. w czym, zagłębiać ś., zatapiać ś. w czym, oddawać ś. czemu niepodzielnie; z. ś. w myślach, w marzeniach, w grzechach, w nierządzie, w rozkoszach.

Zanurzony, którego zanurzono; z. w myślach, w marzeniach, w pracy i t. p. = zatopiony, pogrążony, oddający ś. namiętnie.

Zanurzyć—*p. nied.* Zanurzać.

Zań, zamiast: *za niego.*

Zaoblatować, zanieść do oblaty; podać do oblatowania.

Zaobłoczyć, zakryć, zasłonić obłokiem, zachmurzyć.

Zaobozować, stanąć obozem.

Zaochocić, kogo do czego, zachęcić go, ochoty mu dodać do czego; z. ś., nabrać ochoty do czego, zachęcić ś.

Zaocznie, *przysł.*, w nieobecności osoby, o którą idzie, poza oczami.

Zaoczność, niejawienie ś. w sądzie; niewezwanie do sądu a. wogóle dla osądzenia sprawy.

Zaoczny, dokonany w nieobecności osoby zainteresowanej: wyrok z.

Zaodłożyć, zostawić odłogiem.

Zaodrzaniec, człowiek, mieszkający z tamtej strony Odry.

Zaodrzański, położony za rzeką Odrą, mieszkający za Odrą.

Zaogniać, *dok.* Zaognić; zapalać, zażegać; z. ranę=sprawiać zapalenie; z. ś., zapalać ś., zażegać ś., wybuchać ogniem; o ranie: dostawać zapalenia.

Zaognienie, *rzecz.* od Zaognić; lekkie zapalenie: z. rany.

Zaokrąglać, *dok.* Zaokrąglić; czynić okrągłym, okrągło wyrabiać, nadawać okrągłość: doprowadzać do pewnej okrągłej cyfry; z. swoje państwo = rozszerzać je przez wcielenie obcych, w głąb tego państwa zachodzących posiadłości; z. ś., być zaokrąglanym; nabierać okrągłości; dochodzić do pewnej okrągłej cyfry.

Zaokrąglenie, *rzecz.* od Zaokrąglić; okrągłość, jako przymiot pewnej części przedmiotu.

Zaokrąglić—*p. nied.* Zaokrąglać.

Zaonegdaj, *przysł.*, przed trzema dniami, przed dniem onegdajszym.

Zaopatrywać, *dok.* Zaopatrzyć;

dostarczać komu zapasów, rzeczy potrzebnych teraz i w przyszłości; z. ś., zbierać zapasy potrzebne do użycia, opatrywać ś.

Zaopatrzenie, *rzecz.* od Zaopatrzyć; zapasy, obfitość czego.

Zaopatrzyć, *p. nied.* Zaopatrywać.

Zaopinjować, wypowiedzieć swoją opinję, wyrazić swoje zdanie o kim a. o czym, orzec.

Zaorać—*p. nied.* Zaorywać.

Zaordynować, zalecić, przepisać co, jako sposób leczenia, rozporządzić.

Zaorywać, *dok.* Zaorać; zaczynać orać; orząc niszczyć: z. drogę, miedzę; orząc, zasypywać co ziemią; kończyć orać, doorywać; z. ś., być zaorywanym; *przen.*, zamęczać ś. pracą nadmierną.

Zaoskomiać, *dok.* Zaoskomić; budzić w kim oskomę, chętkę do czego; z. ś., zaczynać pragnąć czego, nabierać chętki do czego.

Zaostrzać, *dok.* Zaostrzyć; ostro co zakończać, nadawać czemu śpiczasty koniec; ostrzyć, toczyć, wecować, szlifować; *przen.*, zachęcać, zagrzewać; *przen.*, pobudzać, podniecać: z. ciekawość, z. apetyt; z. karę=podnosić, zwiększać; z. zęby na co=chcieć pożądać; nabierać ochoty do czego; z. rozum, dowcip=czynić uszczypliwym, subtelniejszym; z. na kogo język = dokuczać mu słowami, żartować z niego w sposób uszczypliwy, dogryzać mu; z. ś., być zaostrzanym; być podniecanym, powiększać ś., pobudzać ś., zagęniać ś.

Zaostrze, koniec zaostrzony.

Zaoszczędzać, *dok.* Zaoszczędzić; robić oszczędność, oszczędzać komu czego; oszczędzać co, nie wydawać czego, odkładać; nie niszczyć.

Zapach, woń, zwłaszcza przyjemna.

Zapachnąć, wydać z siebie zapach, zacząć pachnąć; z. komu, wzbudzić czyjś apetyt, czyjeś żądze, wzniecić chęć posiadania.

Zapachowy, dotyczący zapachu.

Zapachtować, zaarendować, zadzierżawić bydło.

Zapad, zapadanie, miejsce zapadłe, zapadlina, zapadlisko.

Zapadać, *dok.* Zapaść; padając, spadając, sięgać pewnego poziomu, zalatywać dokąd; przerywając ś., przełamując ś., dostawać szczeliny, pękać; stawać ś. zapadłym, wklęsłym: policzki masz z-dłe; z. w chorobę, z. na zdrowiu = tracić zdrowie, zachorowywać; przychodzić do skutku, być uchwalanym, wchodzić w życie jako prawo: z-dła uchwała, ustawa, prawo, postanowienie, wyrok; noc z-da = zbliża ś.; z-dł gdzieś=skrył ś., zniknął nie wiedzieć gdzie; klamka z-dła = już jest zapóźno; chciałby z-aść pod ziemię = jest pełen zawstydzenia; oczy mu z-dły = przez schudnięcie pogrążyły ś. głęboko w orbitach; z-aść w sen głęboki = zasnąć głęboko; zwierzyna z-a= siada w oznaczonym miejscu; noc mię z-dła w drodze = zaskoczyła; z. ś., zawalać ś. wskutek rozstąpienia ś. ziemi, przepadać w ziemię, znikać.

Zapadanin, mieszkaniec kraju, po przeciwnej stronie rzeki Po.

Zapadanka, forma żeńska od Zapadanin.

Zapadański, leżący za rzeką Po.

Zapadka, drewienko w pułapce, wsparte na deszczułce; klamka u drzwi; w *anat.*, zastawka.

Zapadlina, w *geol.*, wielka połać skorupy ziemi, zapadła w głąb i tworząca wgłębienie, często potym zalewane morzem, teren zapadły.

Zapadlinowy, dotyczący zapadliny.

Zapadlisko—*p.* Zapadlina.

Zapadłość, właściwość tego, co jest zapadłe, miejsce wgłębione.

Zapadły, który zapadł; miejsce z-e—*p.* Zapadlina, kąt z.=będący poza ruchem cywilizacyjnym, miejsce odludne.

Zapadzisto, *przysł.*, z zapadzistościami, pochyło, nierówno.

Zapadzistość, właściwość tego, co jest zapadziste; dół, szczelina od zapadnięcia ś.

Zapadzisty, mogący zapaść ś., grożący zapadnięciem; mający wklęsłość lub wklęsłości od zapadnięcia ś., obrywający ś.

Zapakować, ułożywszy w pace, w paczkę, zamknąć, zawinąć, zawiązać; przygotować coś do przewiezienia a. przeniesienia wraz z innemi rzeczami; schować; z. co czym, zatłoczyć, zawalić, natłoczyć, zająć pakami a. ludźmi; z. kogo do więzienia, do kozy, do szpitala warjatów=wsadzić, zasadzić, umieścić gwałtem.

Zapakowywać, *p. dok.* Zapakować.

Zapaktować, ułożyć warunki, pakty, rozpocząć paktowanie, układanie ś. o co.

Zapał, wszystko, co ś. łatwo zajmuje ogniem, podpał, podpałka.

Zapalacz, ten, co rozpala ogień; co zapala latarnie w mieście; co nieci światło; podpalacz, podżegacz.

Zapalać, *dok.* Zapalić; nieci światło, zażegać ogniem, dawać obejmować płomieniem, podpalać; *przen.*, wzniecać, podniecać, wzburzać, podnosić: z. wojnę, kłótnię; z. czyjąś odwagę, żądzę sławy; zagrzewać, podniecać, pobudzać, zachęcać kogo do jakiego czynu; z. cieleśnie = zajurzać, rozbestwiać; z. krew = rozgrzewać; zagrzewać aż do uniesienia, entuzjazmu; z. komu głowę=zawracać mu w głowie; z. wstydem, rumieńcem wstydu = zarumieniać, zawstydzać; z. sos, zupę = zaprawiać mąką zrumienioną w maśle; z. ś., zajmować ś. ogniem, zażegać ś., wybuchać płomieniem, *przen.*, rumienić ś., czerwienić ś., kraśnieć; unosić ś. zapałem, wpadać w zapał; wpadać w uniesienie namiętne: z. ś. gniewem, miłością, nienawiścią, furją, wściekłością; z. ś. do czego, zaczynać namiętnie czegoś pragnąć; tracić równowagę ducha, nie umieć spokojnie rozmawiać; w *med.*, zaogniać ś., zajątrzać ś.

Zapalczywie, *przysł.*, z zapalczywością, popędliwie, gwałtownie, zajadle.

Zapalczywość, pochopność do zapalania ś., popędliwość, porywczość gniewliwa, gwałtowność, uniesienie ś., zażartość, zaciekłość, cecha tego, jest zapalczywe.

Zapalczywy, skłonny do zapalania ś., gwałtowny, popędliwy, skłonny do gniewu; porywczy; pełen zapału.

Zapalenie, rozniecenie ognia pod czym, aby ś. paliło; choroba, przejawiająca ś. zaczerwienieniem, zagrzaniem ś., obrzmieniem i bolesnością jakiego narządu ciała, tkanki, oraz gorączką, bólem głowy i ogólnym osłabieniem; z. gardła=błon śluzowych, wyściełających gardło i gardziel; z. krtani, z. kiszek, z. kości, z. oka, mózgu, nerek, nerwów, opłucnej, oskrzeli, otrzewnej, płuc, stawów, ucha, osierdzia, żołądka, żył i t. p.

Zapalieniec, człowiek, prędko garnący ś. do czego, przejmujący ś. czym, przesadnie gorliwy, zapalczywy, entuzjasta, zagorzalec.

Zapaliczka, roślina z rodziny baldachowych, rosnąca w Persji, wydaje gumę o woni odrażającej, asafetyda.

Zapalić—*p. nied.* Zapalać.

Zapalniczek, *zdr.* od Zapalnik; brantka u fuzji, na którą nakłada ś. kapiszon.

Zapalniczka, przyrządzik kieszonkowy do zapalania papierosów lub cygar (f.).

Zapalniczy, służący do zapalania: knoty z-e=do zapalania materjałów palnych; kiszka z-a = woreczek podłużny, wypełniony prochem, do zapalania zasadzanej miny w podkopach.

Zapalnie, *przysł.*, z zapalnością; zapalczywie.

Zapalnik, rurka blaszana a. trzcinowa, napełniona prochem, którą zatyka ś. w zapał armaty i za pomocą której zapala ś. nabój.

Zapalność, własność wielu ciał zapalania ś. płomieniem za zbliżeniem do ognia, palność.

Zapalny, łatwo zapalający ś., palny; skłonny do zajurzenia ś., do gniewu; zmysłowy, gorący; namiętny; mający własność zapalania; całopalny: ofiara z-a.

Zapalony, którego zapalono; z zapałem czyniący co, z zapałem oddający ś. czemu, miłujący co z zapałem: z. miłośnik sztuki, z. podróżnik, z. wielbiciel kobiet; z. gniewem=rozgniewany; z-a głowa=zapaleniec, entuzjasta.

Zapalować, zagrodzić palami.

Zapał, zapalenie, ogień, płomień; *przen.*, rozpalenie namiętności, żarliwość, ognistość, zapalczywość, roznamiętnienie, entuzjazm, uniesienie, podniecenie duchowe; u broni palnej: kanalik, przechodzący wskroś metalu aż do dna komory, przez który nabój ś. zapala (fig.); gatunek tkaniny bawełnianej koloru ponsowego.

Zapała, żagiew, podnieta.

Zapałka, to, czym ś. co zapala, podpala; z-ki, małe, cienkie drewienka z łebkiem pokrytym masą, złożoną z chloranu potasu, proszku szklanego i gumy, które pociera ś. o papier, przylepiony do pudełka, pokryty czerwonym fosforem, siarkiem antymonu, siarkiem żelaza (z-i szwedzkie); z-i włoskie=mają zamiast drewienka cienki stoczek parafinowy; z. bengalskie=mają łebek, pokryty masą bengalską danego koloru; w *kuch.*, masło, zasmażone z mąką.

Zapałowy, dotyczący zapału u broni palnej.

Zapamiętać—*p. nied.* Zapamiętywać.

Zapamiętale, *przysł.*, nie pamiętając o niebezpieczeństwie, z zapamiętałością, ze zbytnią gorliwością.

Zapamiętalec, człowiek zapamiętały, uparty, mszczący ś.

Zapamiętałość, stan człowieka zapamiętałego, gniew, upór.

Zapamiętały, który stracił panowanie nad sobą, równowagę duchową wskutek silnego wzruszenia a. silnej namiętności, zapomniał o wszystkich obowiązkach, nakazach moralnych, niebezpieczeństwach itp.; mszczący ś., mści, wy, wściekły w swym gniewie.

Zapamiętanie, pamiętanie o czym, niezapomnienie, stan człowieka zapamiętałego.

Zapamiętliwość, brak pamięci.

Zapamiętliwy łatwo i prędko o czym zapominający; skory do zapomnienia.

Zapamiętne (-ego), podarunek dla urzędnika, pamiętne.

Zapamiętywać, *dok.* Zapamiętać; zachowywać, zatrzymywać co w pamięci, zasięgać pamięcią; zapominać; z. ś., zapominać ś., odchodzić od siebie, tracić równowagę od gniewu, od namiętności.

Zapanować, objąć co w zupełne władanie, zacząć panować nad kim a. nad czym.

Zapar, para, skąd wychodząca, wyziew, gorąco.

Zaparać, Zapruwać, *dok.* Zapruć; zaczynać prują; rozpruwać coś aż do pewnego miejsca.

Zaparafować, stwierdzić podpisem sądowym; wnieść w księgi urzędowe.

Zaparcie, *rzecz.* od Zaprzeć; wtłoczenie, podtrzymanie czego gdzie, aby ś. nie ruszało; podparcie, przytrzymanie, zamknięcie: z. drzwi i t. p.; zaprzeczenie, nieprzyznanie; z. stolca=chorobliwe zatwardzenie stolca, obstrukcja.

Zaparcieć, parciejąc zagnić.

Zaparkanić, zagrodzić parkanem.

Zaparować, zacząć parować, wychodzić w kształcie pary; zapędzić kogo do jakiego miejsca.

Zaparskać, Zaparsknąć, Zaparsnąć, odezwać ś. parskaniem, zacząć parskać; parskiem zagłuszyć, zaplugawić.

Zaparstek, Zapartek, jaje zalęgłe, które ś. nie wylęgło; martwy zalążek; jaje zgnile, zepsute, zbuk.

Zaparszeć, Zaparszywieć, stać ś. parszywym, okryć ś. parchami.

Zaparszywić, zarazić parchami, oparszywić.

Zapartaczyć, Zapartolić, popsuć partactwem, zniweczyć.

Zapartek—*p.* Zaparstek.

Zaparstnica—*p.* Zanogoica.

Zaparty, którego zaparto; zamknięty gdzie; zatrzymany; żołądek, stolec z.=zamknięty, obstrukcyjny.

Zaparzać, *dok.* Zaparzyć; zalewać warem: z. osypkę dla psów, z. herbatę, ziółka; poddawać działaniu pary, parzyć, naparzać: z. chory członek; z. ś., być zaparzanym.

Zapas, zbiór rzeczy, materjałów, żywności i t. p., przygotowanych i zachowanych do przyszłego użycia; *przen.*, pewna ilość czego zatrzymanego w umyśle: z. wiedzy, doświadczenia; w *lm.*, z-y, mocowanie ś. z kim: walka; kłótnia, spór, sprzeczka, współubieganie ś.

Zapasać, Zapasować, pasem zająć, zagarniać pasem a. jakby pasem, opasywać; z. ś., opasywać ś.

Zapasać, *dok.* Zapaść; doprowadzać do zgonu przez zbytnie karmienie, zakarmiać; z. ś., pozbawiać ś. życia przez przejadanie ś.; nabierać nadmiernej tuszy przez nadużywanie jadła.

Zapasek, zwykle w *lm.* z-ki, nauka zapaśnicza, zapaśnictwo; zapasy, walka.

Zapasek, *zdr.* od Zapas.

Zapasić—*p. nied.* Zapaszać.

Zapasiony, który ś. zapasł, zanadto otyły.

Zapaska, fartuch u kobiet wiejskich.

Zapaskudzać, *dok.* Zapaskudzić; zanieczyszczać, zaplugawiać, walać, brudzić; z. robotę=partolić.

Zapasować, Zapaszować, wstrzymać ś. od gry, odstąpić od gry; nie deklarować gry, spasować; pójść z kwitkiem—*p.* Zapasać.

Zapasowy, dotyczący zapasu, służący jako zapas, rezerwowy: kapitał z. w jakiej instytucji finansowej a. w przedsiębiorstwie =odłożony na wypadek konieczności pokrycia strat nieprzewidzianych; żołnierz z.=rezerwista.

Zapasy—*p.* Zapas.

Zapaszać (się), *dok.* Zapasić (ś.); zaopatrywać (ś.) w zapasy.

Zapaszno, Zapasznie—*p.* Zapaszysto.

Zapaszny, noszony za pasem—*p.* Zapaszysty.

Zapaszować—*p.* Zapasować.

Zapaszysto, *przysł.*, z obfitością zapachów, wonnie.

Zapaszysty, pełen zapachów, pachnący, wonny.

Zapaść—*p. dok.* Zapadać.

Zapaść—*p. nied.* Zapasać.

Zapaśnica, Zapaśniczka, forma żeńska od Zapaśnik.

Zapaśnictwo, wchodzenie w zapasy; nauka zapaśnicza, ćwiczenie zapaśnicze, fechtunek, gimnastyka; pojedynek, walka pojedynkowa; *przen.*, spór, polemika, dyskusja.

Zapaśniczo, *przysł.*, sposobem zapaśników.

Zapaśniczy, dotyczący zapaśnika a. zapaśnictwa.

Zapaśniczyć, uczestniczyć w zapasach.

Zapaśnik, człowiek, idący z kimś w zapasy, zmagający ś. z kim, walczący z kim; atleta cyrkowy, siłacz, gladjator; *przen.*, współzawodnik, rywal, przeciwnik.

Zapaśno, *przysł.*, z zapasem.

Zapaśny, mający zapas czego, zaopatrzony, zaprowjantowany w co; będący w zapasie, odwodowy, rezerwowy; dotyczący zapasów, walki, zapaśniczy.

Zapata, *hiszp.*, zwyczaj kładzenia dzieciom i służbie w dzień św. Mikołaja w trzewiki podarunków; uroczystość na cześć jakiej dostojnej osoby.

Zapatrywać się, *dok.* Zapatrzyć ś. na kogo, na co; patrzeć pilnie, z uwagą, wzrok wlepiać w kogo, w co; *przen.*, brać sobie kogo, co za wzór, za ideał, starać ś. naśladować kogo co.

Zapatrywanie się, sposób patrzenia na rzeczy, pogląd, mniemanie.

Zapatrzyć się — *p. nied.* Zapatrywać ś.; patrząc na co z zajęciem, zapomnieć o wszystkim; o brzemiennych: patrząc powziąć wrażenia, którego ślady pozostają na płodzie.

Zapatynować, pokryć patyną, zakitować, zalutować.

Zapazucha, pazucha, zanadrze.

Zapchać—*p. nied.* Zapychać.

Zapełniacz, ten, który co zapełnia.

Zapełniać, *dok.* Zapełnić; zbierać tyle, aby było pełno, napełniając, zajmować całe miejsce; gromadzić, zbierać; kompletować.

Zapełnić *p. nied.* Zapełniać.

Zapełzać, Zapełznąć, pełznąc, dostawać ś. do jakiego miejsca, załazić, zaczołgać ś.

Zaperceptować, zapisać do księgi przychodowej.

Zaperzać, dozwalać rozrość ś. zbytnio perzowi na polu, na łące; wprawiać w zły humor, w gniew; złość; z. ś., zarastać perzem; unosić ś. gniewem, czerwienić ś. z gniewu.

Zaperzony, pełen perzu; rozzłoszczony, rozgniewany, zaczerwieniony z gniewu.

Zaperzyć—*p. nied.* Zaperzać.

Zapewne, *przysł.*, zaiste, zaprawdę, bez wątpienia, niezawodnie; jak ś. zdaje, podobno, może.

Zapewniać, *dok.* Zapewnić kogo o czym; czynić, że kto nie wątpi o czym, upewniać kogo co do czego; zaręczać, gwarantować komu co; z. ś. o kim, o czym, przestawać wątpić o kim, o czym, nabierać pewności o kim, o czym, być bezpiecznym.

Zapewniciel, człowiek, który co zapewnia.

Zapewnić *p. nied.* Zapewniać.

Zapewnienie, upewnienie, zaręczenie, gwarancja; z. ś., upewnienie ś., nabranie pewności, zabezpieczenie ś.

Zapęd, zapędzenie ś., rozpęd, rozmach, zamach; gwałtowne uniesienie, gwałtowność, zapał, popęd, namiętność; polot, szybki postęp.

Zapędliwie, *przysł.*, z zapędem, gwałtownie.

Zapędliwy, czyniący co z zapędem, chętny, gwałtowny, namiętny, zapalny.

Zapędzać, *dok.* Zapędzić; zaganiać, zmuszać do udania ś., odstąpienia dokąd, zaparowywać; z.

kogo do czego, namawiać, pobudzać, popędzać, nukając zmuszać do czego; z. kogo w ciasny kąt= doprowadzać go do ostateczności, stawiać w takim położeniu, że nie umie odpowiedzieć; z. kogo w kozi róg = zawstydzać, zakasowywać, kompromitować swoją wyższością; z. ś., być zapędzanym; z. ś. dokąd=zapuszczać ś. pędem; z. ś. za kim, za czym, biec pędem za kim, za czym daleko; brać rozmach do czego, np. do skoku, do biegu; zaczynać coś robić z zapałem; brać ś. do czego z rozmachem, dawać ś. unieść zapałowi, namiętności, zapominać ś.

Zapędzić—*p. nied.* Zapędzać.

Zapędzlować, pędzlem zamalować, nakłaść farb, wysmarować za pomocą pędzla a. pędzelka.

Zapętać, zawiązać w pęta, spętać, zaplątać; z. ś., być w pęta uwikłanym, zaplątanym.

Zapęziały, zanędzniały, karłowaty, niewyrosły.

Zapęzieć, zanędznieć.

Zapiać, odezwać ś. głosem piejącym; z. co, zacząć coś wyrażać śpiewem, zaśpiewać.

Zapian, roślina zwrotnikowa, spokrewniona z kasztanem dzikim, ma zastosowanie lecznicze, pokarmowe i techniczne.

Zapiaskować, Zapiaszczyć, zasypać, zapełnić piaskiem, uczynić piaszczystym; z. ś., być zapiaskowanym.

Zapiąć—*p. nied.* Zapinać.

Zapić—*p. nied.* Zapijać.

Zapiec—*p. nied.* Zapiekać.

Zapiecek, miejsce za piecem; miejsce zaciśnione; wychować ś. na z-u, być zadomowionym, nigdzie nie być, nic nie widzieć.

Zapiecnik, człowiek, legający za piecem, domator.

Zapiecny, położony za piecem.

Zapieczętować, zamknąć pieczęcią; z. list, przyłożyć pieczątkę= zakleić, zalepić; pieczęcią zatwierdzić, przypieczętować; *przen.*, umocnić, potwierdzać: z. co krwią, życiem; *przen.*, zakończyć: z. życie chwalebnym zgonem.

Zapieczony, którego zapieczono, zaogniony, stwardniały.

Zapiekacz, ten, który drugiemu zapieka, doskwiera.

Zapiekać, *dok.* Zapiec; przypalać, przypiekać; przypiekając na ogniu, czynić twardym, wysuszać po wierzchu, zrumieniać; z. komu, doskwierać, dokuczać, dopiekać do żywego; z. żołądek=sprawiać zatwardzenie; z. ś., być zapiekanym; twardnieć, wysuszać ś., zrumieniać ś. od zapieczenia; okrywać ś. skorupą, strupem, zastrupiać ś.; cierpieć na zatwardzenie żołądka.

Zapiekanka, potrawa zapiekana w piecyku kuchni angielskiej; sól warzona i pakowana do beczek; doskwieranie, dopiekanie, dokuczanie.

Zapieklina, stolec zapiekły, zatwardzenie.

Zapiekłość, zapieczenie krwi—*p.* Zapieklina.

Zapiekły, który ś. ściągnął od zapieczenia, stwardniały; z. żołądek=cierpiący na zatwardzenie.

Zapielać, *dok.* Zapleć; zaczynać pleć, pieląc zajmować co.

Zapielgrzymować, pielgrzymując zajść dokąd, zawędrować.

Zapieniać (się), *dok.* Zapienić (ś.); zapełniać (ś.) pianą; zmęczyć (ś) tak, że aż piana występuje; rozgniewać (ś.) bardzo, rozłość (ś.).

Zapienić, zapienić ś., okryć ś. pianą.

Zapieprzać, *dok.* Zapieprzyć; zaprawiać pieprzem, przepieprzać.

Zapieracz, ten, który zapiera ś. czego.

Zapierać, *dok.* Zaprać; piorąc wywabiać; wypierać np. plamę.

Zapierać, *dok.* Zaprzeć; zamykać, zawierać, zasuwać zaporą, zasuwą; otaczać, okrążać ze wszystkich stron; zatrzymywać, wstrzymywać: z. dech = przestawać oddychać; zapędzać kogo w ciasny kąt, wpierać; wparowywać, prąc zmuszać do schronienia ś. w miejscu niedogodnym; wspierać, podpierać; nie przyznawać ś. do czego, nie zdradzać ś. z czym, nie wyjawiać czego; z. ś., być zapieranym; zamykać ś., zawierać ś. zaporą; być wstrzymywanym, zatrzymywać ś.; z. ś. czego, nie przyznawać ś. do czego, wypierać ś. czego; z. ś. kogo, nie przyznawać ś. do znajomości z kim, nie uznawać kogo, nie chcieć uznać kogo; z. ś. siebie=wyrzekać ś. swoich własnych interesów, zapominać o sobie dla innych, wyższych celów, poświęcać ś.

Zapieradło, przyrząd do zapierania, zapora, zasuwa, rygiel.

Zapierzać, *dok.* Zapierzyć; napełniać pierzem; opatrywać piórami; z. ścianę = dawać przepierzenie; z. ś., zapełniać ś. pierzem, dostawać piór, pokrywać ś. pierzem.

Zapierzchnąć—*p.* Pierzchnąć.

Zapierzenie, pokrycie ś. pierzem, piórami; przepierzenie.

Zapierzyć—*p. nied.* Zapierzać.

Zapieszczać, *dok.* Zapieścić; psuć pieszczotami, rozpieszczać.

Zapięcie, przyrząd a. przyrządzik do zapinania, sprzączka, haftka, zapinka, zaponka.

Zapiękniać (się), *dok.* Zapiękнić (ś.); czynić (ś.) pięknym, upiększać (ś.), ubarwiać (ś.).

Zapiększać (się), *dok.* Zapiększyć (ś.); ozdabiać (ś.), upiększać (ś.).

Zapiętnować, oznaczyć piętnem.

Zapięty, którego zapięto; który ś. zapiął.

Zapijać, *dok.* Zapić; poświęcać czas piciu, używać trunku wedle woli; pijąc topić co, pijąc zapominać o czym, zalewać co trunkiem: z. frasunek, zmartwienie, troskę, interes, sprawę, czas; przytępiać pijaństwem: z. rozum, dowcip; załatwiać jaką sprawę przy kieliszku, pić na uczczenie załagodzenia a. zakończenia sprawy; z. co czym, używać trunku po jakim jedzeniu; popijać po czym; z. ś., oddawać ś. nadmiernie pijaństwu, rozpijać ś.; tracić życie wskutek nadmiernego pijaństwa.

Zapijatyka, zapijanie ś., picie nadmierne trunków, pijatyka, uczta pijacka.

Zapiknąć, zakłuć, kolnąć.

Zapiłśnić, pokryć pilśnią.

Zapiłować, zatrzeć pilnikiem; naznaczyć piłą miejsce, gdzie trzeba piłować; zacząć piłować; *żart.*, zamęczyć, zadręczyć nudnym powtarzaniem tej samej rzeczy.

Zapiłowany, którego zapiłowano; uparty, którego nie można nauczyć, przekonać; niepojętny.

Zapiły, Zapity, który ś. zapił, odurzony trunkiem, pijany.

Zapinacz, ten, który co zapina; przyrządzik do zapinania, spinka, haftka i t. p.

Zapinaczka, forma żeńska od Zapinacz; zapinka, zaponka.

Zapinać, *dok.* Zapiąć; zakładać na guzik, na haftkę, na pętelkę; z. ś., zapinać na sobie ubranie; być zapinanym.

Zapinka, przyrządzik do zapinania ubrania, zaponka.

Zapis, zapisywanie, zapisanie czego do księgi publicznej, oblatowanie; wciąganie kogo a. czego na listę: z. uczniów do szkoły=przyjmowanie; pismo, którym ś. komu co zapisuje: z. testamentowy=to, co ś. komu zapisuje w testamencie, legat; rewers, skrypt, oblig; napis na domu, wskazujący komu gospodę.

Zapisać—*p. nied.* Zapisywać.

Zapisek, Zapiska, zanotowanie, notata, notatka.

Zapisne (-ego), **Zapisowe** (-ego), opłata od zapisu.

Zapisny, Zapisowy, odnoszący ś. do zapisu, służący do zapisywania.

Zapisywacz, ten, który co zapisuje.

Zapisywać, *dok.* Zapisać; pisząc notować, zanotowywać; wciągać na listę, wpisywać do regiestru; z. co komu, przeznaczać co komu na piśmie, zwłaszcza w testamencie, legować; z. co sobie skąd=sprowadzać, np. z zagranicy; zapełniać pismem; z. co do rachunku=wciągać; z. co w księgi =oblatowywać, wpisywać do ksiąg prawnych; z. komu lekarstwo — przepisywać, wyznaczać; z. komu opiekuna = wyznaczać na piśmie; z. komu posag, wiano = pismem zapewniać; z. co w sercu, w pamięci=zapamiętywać; z. kwatery =wyznaczać na piśmie; z. ś., być zapisywanym; wpisywać swoje imię a. kazać komu wpisać; z. ś. na dzieło jakie, na pismo perjodyczne = prenumerować, abonować, z. ś. na medycynę, na prawo i t. p.=obierać sobie wydział medyczny, prawny w uniwersytecie; z. ś. djabłu = sprzedawać swoją duszę, podpisawszy ś. na cyrografie; z. ś. komu, zobowiązywać ś. piśmiennie; z. ś. przeciw komu=protestować.

Zapiszczeć, Zapisnąć, Zapiskać, wydać pisk, zacząć piszczeć.

Zapity—*p.* Zapiły.

Zapiżmować, zaperfumować piżmem.

Zaplantować, zacząć plantować; zasadzić na plantacji.

Zaplasknąć, Zaplaszczeć, płasko ś. zapaść, zatęchnąć, zakląsnąć.

Zaplasnąć, plasnąć, zaklaskać.

Zaplatać, Zaplatywać, *dok.* Zapleść; plotąc zagradzać, zamykać; z. co w co, plotąc zawijać; z. włosy w warkocz=splatać; wikłać, plątać, gmatwać; z. ś., być zaplatanym, splatanym; włosy sobie na głowie splatać; wplątywać ś., wplatać ś.; gmatwać ś., wikłać ś.

Zapląsać, zatańczyć.

Zaplątać—*p. nied.* Zaplątywać.

Zaplątywać, *dok.* Zaplątać; pląc zo wikłać; z. kogo w co, wplątywać, wciągać w jaką nieprzyjemną sprawę; z. ś., pląc zo ś., wikłać ś., wplątywać ś. w co; brać udział w nieprzyjemnej sprawie, dawać ś. wciągnąć w jakąś sprawę.

Zaplecze, miejsce za plecami.

Zaplecznik, żołnierz, stojący w drugim szeregu za plecami żołnierza w pierwszym szeregu; część tylna kirysu, osłaniająca plecy.

Zaplemieniać, *dok.* Zaplemienić; zaludniać plemieniem.

Zapleniać, *dok.* Zapleńć; zabierać do niewoli; pozwalać rozpleńć ś., zamnażać; z. ś., rozumnażać ś., rozradzać ś., zagęszczać ś.

Zapleszczeć, zacząć pleszczeć, zapluskać; zaklasnąć.

Zapleść—*p. nied.* Zaplatać.

Zapleśniać (się), *dok.* Zapleśnić (ś.); okrywać (ś.) pleśnią.

Zapleśniałość, stan czegoś, co zapleśniało; miejsce zapleśniałe; pleśń.

Zapleśniały, który zapleśniał, okryty pleśnią.

Zapleśnieć, okryć ś. pleśnią.

Zaplewlać, *dok.* Zaplewić; zanieczyszczać plewami; zamierzwiać, zachwaszczać, zabrudzać.

Zaplęgnąć się, wytworzyć ś., urodzić ś., rozmnożyć ś.

Zaplęgnięty, który ś. zalągł; który na ś. wytworzył, urodził.

Zaplot, zaplecionie; coś zaplecionego, warkocz zapleciony, plecionka z włosów, zaplotka.

Zaplotka—*p.* Zaplot.

Zapluć—*p. nied.* Zapluwać.

Zaplugawiać, *dok.* Zaplugawić; zapełniać plugastwem, walać, brudzić, zanieczyszczać, zapaskudzać; *przen.*, kazić, psuć, kalać, zarażać; z. ś., zapełniać ś. plugastwem, walać ś. zanieczyszczać ś.; *przen.*, kazić ś., zarażać ś., kalać ś., wdać ś. w niemoralne stosunki.

Zapluskać—*p. nied.* Zapluskiwać.

Zapluskiwać, *dok.* Zapluskać, Zapluśnąć; pluskając oblewać, bryzgając zalewać, opryskiwać; *przen.*, oszukiwać, obmawiać, oślepiać; *przen.*, zadawać komu wstyd w oczy, wyrzucać mu otwarcie coś sromotnego.

Zapluskwiać, *dok.* Zapluskwić; dozwalać rozmnożyć ś. pluskwom; zanieczyszczać pluskwami.

Zapluśnąć—*p.* Zapluskać.

Zapluwać, *dok.* Zapluć, Zaplwać; plując zaplugawiać, zapaskudzać plwocinami.

Zapluwka, jaja much, złożone na mięsiwie lub na ranie.

Zapłacić, dać komu tyle pieniędzy, ile mu ś. należy, płacąc zaspokoić; odpłacić, przypłacić, odwetować; wynagrodzić, dać satysfakcję; Bóg zapłać=sposób podziękowania za przysługę, jeśli ś. nie chce a. nie może dać pieniędzy.

Zapładniać, *dok.* Zapłodnić; sprawiać, że zawiąże ś. płód; czynić brzemienną; czynić płodnym, użyźniać, uprawiać; *przen.*, czynić zdatnym do pracy twórczej: z. czyjąś wyobraźnię; z. ś., zalęgać ś.

Zapładzać, *dok.* Zapłodzić; zapładniać.

Zapłakać, zaozać płakać, zalać ś. łzami; z. nad kim, nad czym, zlitować ś., żałować, bardzo płakać, opłakać kogo, co.

Zapłakany, gorzko i rzewnie płaczący; zalany łzami: oczy z-e.

Zapłaszać, *dok.* Zapłoszyć; płosząc zapędzać do pewnego miejsca, spłoszywszy zaganiać.

Zapłata, zapłacenie; to, co płacą, płaca; wynagrodzenie pieniężne, pensja, żołd; *przen.*, nagroda.

Zapłatny, godzien zapłaty.

Zapław, zalew, wylew, powódź.

Zapławiać, *dok.* Zapławić; pławiąc zapuszczać w głąb; zalewać.

Zapłazać (się), zaleźć do pewnego miejsca, zapełzać.

Zapłocić, zagrodzić płotem.

Zapłocie, miejsce za płotem.

Zapłociny - *p.* Zaplot.

Zapłodek—*p.* Zapłód.

Zapłodniać—*p.* Zapładniać.

Zapłodniciel, ten, ktory zapładnia.

Zapłodnić—*p. nied.* Zapładniać.

Zapłodnienie, *rzecz.* od Zapłodzić; w *fizjol.*, zlanie ś. dwuch

komórek różnorodnych ku wytworzeniu zarodnika lub zarodka (fig.).

Zapłodzić—*p. nied.* Zapładzać.

Zapłomieniać (się), *dok.* Zapłomienić (ś.); zapalać (ś.), zajmować (ś.) płomieniem.

Zapłonąć, zapalić ś., zająć ś. płomieniem; zaczerwienić ś., zarumienić ś.; dać ś. unieść porywowi uczucia: z. miłością, gniewem, zemstą, nienawiścią.

Zapłonić, zająć ogniem; uczynić płonnym, nieurodzajnym, rosnąć gęsto, zagłuszyć delikatniejszą roślinę.

Zapłoniony, którego zapłoniono; zajęty ogniem; zarumieniony, zaczerwieniony ze wstydu.

Zapłoszyć—*p. nied.* Zapłaszać.

Zapłotek, Zapłotka—*p.* Zaplot.

Zapłotki (-ów), miejsce za płotem a. między płotami.

Zapłowić, uczynić nieco płowym, płowo zapuścić.

Zapłowieć, płowym ś. stać, wypłowieć nieco.

Zapłód, Zapłodek, zapłodnienie,

zapładnianie; zaród, zarodek, zawiązek płodu.

Zapłókać—*p.* Zapłukać.

Zapłótnieć, stać ś. biadym jak płótno.

Zapłukać, Zapłókać, zacząć płukać; płucząc oczyścić, wymyć.

Zapłynąć—*p. nied.* Zapływać.

Zapływ, zapływanie, zapłynięcie.

Zapływać, *dok.* Zapłynąć; płynąc, dostawać ś. do pewnego miejsca, dopływać dokąd; **z.** czym, zalewać ś. jakimś płynem: **z.** krwią; oczy mu **z-nęły krwią=zaszły**, zabiegły; **z-nął** szczęśliwie do portu **=udało** mu ś. zakończyć jakąś sprawę, osiągnąć pożądany spokój.

Zapobiec—*p. nied.* Zapobiegać.

Zapobiegać, *dok.* Zapobiec, Zapobieżeć; tak zrobić, żeby coś ś. nie stało, nie doszło do skutku, nie dopuszczać do czego, zabiegać czemu, uprzedzać co, starać ś. zawczasu, żeby coś poszło pomyślnie; być skrzętnym, troskliwym.

Zapobiegawczy, zapobiegający czemu, nie dopuszczający do czego.

Zapobiegi (-ów), usiłowania, starania, zmierzające ku temu, by zapobiec czemu.

Zapobiegliwie, *przysł.*, starając ś. zapobiec czemu, uprzedzić co.

Zapobiegliwość, przezorność, troskliwość, staranność.

Zapobiegliwy, starający ś. zapobiec czemu; staranny, troskliwy, przezorny.

Zapobieżenie, *rzecz.* od Zapobiec; niedopuszczenie złego przez wczesne zaradzenie; wczesne uczynienie starań, ażeby co wyszło na dobre; środek, zmierzający ku wczesnemu zaradzeniu czemu, ku przeszkodzeniu złemu; przerwatywa.

Zapobieżny, któremu można zapobiec.

Zapocić, oblać, pokryć potem; **z. ś.**, zalać ś. potem, pocić ś., **z.** czoło=pracować w pocie czoła; o szybach, o naczyniach szklanych: stać ś. wilgotnym.

Zapoczątkować—*p. nied.* Zapoczynać.

Zapoczęcie, zaczęcie, początek.

Zapoczynać, *dok.* Zapocząć; czynić początek, rozpoczynać, zaczynać; **z. ś.**, rozpoczynać ś., brać początek.

Zapodziać — *p. nied.* Zapodziewać.

Zapodziewać, *dok.* Zapodziać; tak coś umieszczać, zadziewać, że potym znaleźć nie można, podziewać, zawieruszać; **z. ś.**=tak ś. gdzieś ukrywać, że trudno znaleźć, zadziewać ś., zawieruszać ś.

Zapohańczyć, uczynić pohańcem.

Zapoiciel, ten, który kogo zapoił.

Zapoić, zacząć poić, pojąc zalać; pojąc przyprawić o śmierć.

Zapole, miejsce za polem, obszar polny, niwa; sąsiek, zasiek w stodole.

Zapolnica, sąsiek, zasiek w stodole na zbożе.

Zapolny, położony za polem, żyjący na polach, odnoszący ś. do zapolnicy, do sąsieku.

Zapolować, zacząć polować; polując zamęczyć, zaniszczyć.

Zapomagać, *dok.* Zapomóc; wspierać, wspomagać; **z.** kogo w co, dawać, obdarzać, pożyczać komu czego; **z. ś.**, wspomagać ś., przychodzić do lepszego bytu, stawać ś. bogatszym.

Zapomin, zapomnienie.

Zapominać, *dok.* Zapomnieć, Zapomnąć; wypuszczać co z pamięci przez znikanie wyobrażeń ze świadomości, przestawać pamiętać, przestawać wyobrażać sobie co; **z.** czego gdzie=zostawiać co gdzie przez roztargnienie, przez nieuwagę; **z.** kogo, odżałowywać, poświęcać; **z.** smutku, frasunku, zgryzoty, troski=wybijać sobie z głowy, z pamięci; **z.** czego a. co,

oduczać ś., czego ś. uczono; **z.** krzywdy, urazy=puszczać w niepamięć; **z.** o sobie=nie pamiętać o sobie, poświęcać samego siebie; **z. ś.**, być zapominanym, wypadać z pamięci, wychodzić z pamięci; tracić przytomność, tracić panowanie nad sobą pod wpływem namiętności, nie pamiętać o tym, cośmy winni sobie lub innym, być niegrzecznym.

Zapominalska (-iej), kobieta, która często zapomina, która ma krótką pamięć, roztargniona.

Zapominalski (-iego), mężczyzna zapominający łatwo, mający krótką pamięć, roztargniony.

Zapominanie, niepamiętanie o czym; **z. ś.**, niepanowanie nad sobą, roznamiętnianie ś., niegrzeczność.

Zapomniałość, odejście od przytomności, zapomnienie ś.

Zapomniały, Zapomniany, o którym zapomniano; który stracił panowanie nad sobą, szalony, wściekły.

Zapomnieć, Zapomnąć—*p. nied.* Zapominać.

Zapomnienie—*p.* Zapominać; niepamiętanie o czym; **z. ś.**, niepamiętanie, jakim ś. powinno być, niepanowanie nad sobą.

Zapomny, który zapomina; który jest zapomniany.

Zapomoga, zapomożenie. wspomożenie; datek, udzielony dla wspomożenia kogo, pomoc w pieniądzach lub w naturze.

Zapomogowy, dotyczący zapomóg: kapitał z.

Zapomożyciel, ten, który, zapomaga, wspomożyciel.

Zapomóc—*p. nied.* Zapomagać.

Zapomóżka, niewielka zapomoga.

Zapomroczyć, okryć pomroką, zamroczyć.

Zapona, przyrządzik de zapinania, klamra, hafcik, guz, guziczek, szpilka; zapięta opona, zasłona, kurtyna.

Zaponica, bransoleta, manela.

Zaponiterować, w grze w karty: postawić stawkę na kartę, obłożyć kartę stawką.

Zaponka, mała zapona, zapinka, spinka (fig.).

Zapopielać, *dok.* Zapopielić; pokrywać, osypywać popiołem; zaczynać spopielać, obracać w popiół; **z. ś.**, pokrywać ś. popiołem; spopielać ś.

Zapora, coś zapierającego, zamykającego, przyrząd do zapierania, zawierania, zamykania, zawora, zasuwa, rygiel i t. p.; *przen.*, przeszkoda, zawada, przegroda; w *fortyf.*, brama kraciasta a. sztachetowa, służąca do zawierania otworów w stoku; złamać wszystkie **z-y**=przezwyciężyć trudności.

Zaporoski, dotyczący Zaporoża a. Zaporożców.

Zaporoże, kraj za porohami dnieprowskiemi, kraj Kozaków zaporoskich; miejsce niby za progiem, za granicą czego, zaproże.

Zaporożec, Kozak zaporoski, Niżowiec.

Zapościć, zacząć pościć, pościć jakiś czas.

Zapotnić—*p.* Zapocić.

Zapotnieć, zacząć potnieć, zapocić ś., okryć ś. potem.

Zapotrzebować, zacząć potrzebować; **z.** czego, zażądać, czego potrzeba, wyrazić żądanie czego.

Zapowiadacz, Zapowiednik, ten, który co zapowiada, ogłasza, oznajmia, nakazuje a. zakazuje.

Zapowiadać, *dok.* Zapowiedzieć; naprzód oznajmiać, zwiastować, przepowiadać, naznaczać na przyszłość; **z.** komu co, nakazywać, rozkazywać; zabraniać, zakazywać, ostrzegać, uprzedzać; **z.** kogo, aresztować, osadzać w więzieniu; **z.** małżeństwo=czytać zapowiedź z ambony; **z.** komu pojedynek=wyzywać go na pojedynek; **z.** komu kogo, oznajmiać na-

przód jego wizytę; uprzedzać że przybędzie; **z. ś.**, być zapowiadanym; obiecywać komu naprzód swoją wizytę; obiecywać, rokować, że ś. będzie takim, a nie innym.

Zapowiedni, Zapowiedny, odnoszący ś. do zapowiadania; zapowiadający, ogłaszający, oznajmiający; zakazujący, wstrzymujący; listy **z-e.**

Zapowiednia, zapowiedzenie, zapowiedź, przepowiedzenie.

Zapowiedzieć — *p. nied.* Zapowiadać.

Zapowiedź, zapowiedzenie, zapowiadanie; rzecz zapowiedziana, ogłoszenie; wyzwanie na pojedynek; rozkaz, nakaz, zakaz, zabronienie czego; prognostyk, przepowiednia: areszt, przyaresztowanie; **z. małżeńska** = publiczne ogłoszenie z ambony przez księdza osób, zabierających ś. do stanu małżeńskiego.

Zapowietrzać (się), *dok.* Zapowietrzyć (ś.); zarażać (ś.) dżumą a. innym zaraźliwym powietrzem.

Zapowietrzony, zarażony morowym powietrzem; *przen.*, przeklęty, nienawistny wszystkim, nieznośny, niegodziwy; *rzecz.* człowiek, dotknięty morowym powietrzem; uciekają od niego, jak od **z-ego**=unikają go starannie.

Zapowietrzyć — *p. nied.* Zapowietrzać.

Zapozew—*p.* Pozew.

Zapoznać—*p. nied.* Zapoznawać.

Zapoznawać, *dok.* Zapoznać; zaznajamiać kogo z kim a. z czym, dawać komu sposobność wejścia w stosunki z kim; **z. ś.**, zawierać znajomość z kim, wchodzić z kim w stosunki przyjazne; **z. ś.** z czym, nabierać znajomości czego, obznajmiać ś. z czym.

Zapozwać—*p. nied.* Zapozywać.

Zapozywać, *dok.* Zapozwać; pozwem wzywać kogo do sądu, pozywać, wytaczać komu sprawę sądową.

Zapożyczać, *dok.* Zapożyczyć; pożyczając zaciągać długi; brać, zasięgać coś od kogo, wzorować ś. na nim; **z. ś.**, zadłużać ś., robić długi; brać od kogo jaką myśl, obierać sobie kogoś, jako wzór do naśladownictwa.

Zapór, zapieranie, zaparcie; zapora, przeszkoda, trudność.

Zapóźniać, *dok.* Zapóźnić; zbyt późno przygotowywać, wydawać co zapóźno; **z. ś.**, spóźniać ś., przychodzić nie w czas, robić co później, niż należało.

Zapracować—*p. nied.* Zapracowywać.

Zapracowany, otrzymany pracą a. przez pracę, osiągnięty pracą; obarczony nadmierną pracą.

Zapracowywać, *dok.* Zapracować; zarabiać pracą; **z. ś.**, oddawać ś. namiętnie pracy; wyczerpywać swe siły pracą, zabijać ś. pracą, zamęczać ś. pracą.

Zaprać—*p. nied.* Zapierać.

Zapragnąć, zacząć pragnąć, zachcieć, zażądać.

Zaprasować, prasując zagładzić, wyrównać żelazkiem.

Zapraszać, *dok.* Zaprosić; prosząc kogo wzywać go; prośbą zachęcać; **z. ś.**, być zaproszanym; **z. ś.** do kogo, przymawiać ś., zamawiać ś., uprzedzać, że ś. przyjdzie do niego; wpraszać ś. do kogo.

Zaprawa, zaprawianie potraw; to, co służy do zaprawiania potraw; *przen.*, to, czym ś. uprzyjemnia rozmowę; w *techn.*, ciała, jak glina, wapno, gips, cement i inne, które, sproszkowane i połączone z wodą, a niekiedy z innemi jeszcze domieszkami, dają produkty miękkie, plastyczne, po pewnym czasie przeistaczające ś. w twardą masę: **z. wapienna, cementowa, z.** wodotrwała czyli hidrauliczna i t. p.; część wewnętrzna pieca hutniczego, gdzie ś. zbiera kruszec roztopiony, poniżej

formy zwana zaprawą dolną, powyżej zaprawą górną; kąpiel, przygotowana z ałunu i t. p., którą ś. zaprawiają materje, przeznaczone do farbowania.

Zaprawdę, *przysł.*, zaiste, zapewne, niezawodnie, prawdziwie.

Zaprawiać, *dok.* Zaprawić; dodawać do czego coś, np. do potrawy, dla lepszego smaku a. zapachu; **z.** kogo do czego, wprawiać go do czego, wyrabiać w nim gust do czego, zaostrzać smak do czego, wyrabiać zamiłowanie; **z.** kogo w co, przyuczać, przyzwyczajać, wdrażać do czego, wciągać w co; kształtować, układać; **z.** komu życie goryczą = zapełniać goryczą, nabawiać troski; **z.** piec w hucie = dawać mu zaprawę; **z.** pole, rolę = uprawiać, nawozić; **z.** dziurę=zarabiać, zatykać; **z.** tkaninę = dawać zaprawę pod farbę; **z. ś.**, być zaprawianym; wprawiać ś., wdrażać ś., przyzwyczajać ś., przywykać; **z. ś.** do czego, nabierać gustu, smaku do czego; **z. ś. na kim**, nabywać wprawy ze szkodą czyją, naśladować go.

Zaprawiciel, Zaprawiacz, ten, który co zaprawia; ten, który wprawia, wdraża do czego.

Zaprawić—*p. nied.* Zaprawiać.

Zaprawiony, którego zaprawiono; wprawiony do czego, przyuczony, mający wprawę w czym, obeznany z czym dokładnie.

Zaprawka, *zdr.* od Zaprawa.

Zaprawnie, *przysł.*, wprawnie, z wprawą.

Zaprawność, wprawność, wprawa, obycie z czym.

Zaprawny, przyuczony do czego, zaprawiony do czego, wprawny do czego; dotyczący zaprawiania, naprawiania.

Zaprażać, *dok.* Zaprażyć; zaczynać prażyć, prażąc zasuszać.

Zaprenumerować, złożyć z góry opłatę, prenumeratę za co, wnieść przedpłatę; **z.** pismo, wydawnictwo zeszytowe i t. p.

Zaproponować, przedłożyć, podać projekt, przedstawić go.

Zaprosiciel, ten, który zaprasza a. zaprosił.

Zaprosić – *p. nied.* Zapraszać.

Zaprosiny (-in), zapraszanie, zaproszenie, prośba z wezwaniem dokąd, prośba o odwiedziny, o przybycie, inwitacja.

Zaprosnowy, położony za Prosną, pochodzący z tamtej strony rzeki Prosny.

Zaproszenie — *p.* Zaprosić – *p.* Zaprosiny.

Zaproszony, którego zaproszono; *rzecz.*, gość zaproszony, osoba, umyślnie wezwana dokąd.

Zaprowadzać, *dok.* Zaprowadzić; **z.** kogo dokąd, prowadzić go do pewnego miejsca; dokąd cię oczy **z-dzą** = prosto w świat; wprowadzać co, dawać początek czemu; **z.** straż, wartę = stawiać ją na miejscu dla pilnowania, zaciągać; **z. ś.**, być zaprowadzanym.

Zaprowadziciel, ten, który kogo, co zaprowadza.

Zaprowadzić — *p. nied.* Zaprowadzać.

Zaprowjantować, zaopatrzyć w zapas, w prowjant.

Zaproże, miejsce za progiem a. za progami.

Zaprószać, *dok.* Zaprószyć; zasypywać czymś miałkim, rzucać na co coś miałkiego: **z.** sobie oko=wypadek, że w oko wpadnie odrobina czego, np. proszek; **z.** głowę=nieco sobie podchmielić; niemasz, czymby oko **z-ył**= nic niema; **z. ś.**, być zaprószanym.

Zapróżniać, zawalać, zajmować miejsce daremnie, zaprzątać niepotrzebnie; zajmować rzeczami niepotrzebnemi, głupstwami; **z. ś.**, być zajmowanym daremnie, niepożytecznie; zajmować ś. niepotrzebnemi rzeczami, głupstwami.

Zaprud—*p. nied.* Zaparać.

Zapryskać, Zaprysknąć, Zaprysnąć, zacząć pryskać; pryskając zalać, zawalać, zabryzgać.

Zapryszczeć, Zapryszczyć (się), osypać (ś.) pryszczami.

Zaprza, zapieranie ś., wypieranie ś. czego.

Zaprzać, Zaprzeć, zacząć przeć, psuć ś. od gorąca.

Zaprzałek, roślina z rodziny marzannowatych.

Zaprzały, który zaprzał.

Zaprzaniec, człowiek, który zaparł ś. czego, odstępca, renegat.

Zaprząc—*p. nied.* Zaprzęgać.

Zaprząg, zaprzężenie, zaprzęganie; koń do zaprzęgu, koń cugowy, cugant; pewna ilość koni, razem zaprzężonych, cug, para, trójka, czwórka, szóstka; to, czym zaprzęgają, uprząż.

Zaprząść—*p. nied.* Zaprzędać.

Zaprzątać, *dok.* Zaprzątnąć; zawalać, zajmować czymś niepotrzebnym, czymś zawadzającym; *przen.*, zajmować, zatrudniać; **z.** sobie kim a. czym głowę=myśleć wyłącznie tylko o kim a. o czym; zamącać, zakłócać; **z. ś.**, zajmować ś. czymś wyłącznie, myśleć o jednej tylko rzeczy, zatrudniać ś. czymś nieustannie; mieszać ś., wpadać w nieporządek.

Zaprzątnąć—*p. nied.* Zaprzątać.

Zaprzeczać, *dok.* Zaprzeczyć czemu; utrzymywać, udowadniać, że coś jest nieprawdziwe, fałszywe, niesłuszne i t. p, przeczyć czemu; **z.** komu prawa do czego =nie przyznawać.

Zaprzeczenie, udowodnianie, że coś jest nie tak, jak mówią, że jest niesłuszne.

Zaprzeczny, mogący być zaprzeczonym; nie uznany.

Zaprzeczyciel, ten, który zaprzecza czemu.

Zaprzeć—*p. nied.* Zapierać—*p.* Zaprzać

Zaprzedać—*p. nied.* Zaprzedawać.

Zaprzedaniec, ten, którego zaprzedano, niewolnik; ten, który za pieniądze zaparł ś. czego, przedawczyk, zdrajca.

Zaprzedawać, *dok.* Zaprzedać; sprzedawać co zupełnie, sprzedawać, jako niewolnika; sprzedawać co z prawem zwrotu a. użytkowania dożywotniego; psu oczy **z-dał**=jest bezwstydny, bezczelny; djabłu duszę **z.**=oddawać na wieki; zdradzać za pieniądze, być sprzedawczykiem; **z. ś.**, sprzedawać samego siebie; oddawać komu siebie samego, wyrzekając ś. własnej samodzielności duchowej, dla korzyści materjalnych; *przen.*; oddawać ś. na wieczne władanie: **z. ś.** djabłu.

Zaprzednik, ten, który rej wodzi, przewodnik, przodownik.

Zaprzepaszczać (się), *dok.* Zaprzepaścić (ś.); zatracać (ś.), gubić (ś.) bez ratunku; ginąć; *przen.*, zapodziewać (ś.).

Zaprzestać—*p. nied.* Zaprzestawać.

Zaprzestawać, *dok.* Zaprzestać; nie robić już więcej czego, dawać pokój czemu, przestawać, poprzestawać, zaniechiwać czego.

Zaprzeszły, poprzedzający to, co przeszło; rok, miesiąc **z.**; w *gram.*, czas **z.**, forma czasownika, oznaczająca czynność, która poprzedziła inną czynność, wyrażoną w czasie przeszłym.

Zaprzędać, *dok.* Zaprząść; zaczynać prząść; przędzeniem zarabiać.

Zaprzęg—*p.* Zaprząg.

Zaprzęgacz, ten, który zaprzęga, zakłada do wozu.

Zaprzęgać, *dok.* Zaprząc; konie zakładać do wozu, zakładać w zaprząg; **z.** kogo do roboty=zmuszać kogo do ciężkiej pracy, zajmować kogo jaką pracą; **z. ś.**, być

zaprzęganym; **z. ś.** do czego, rozpoczynać jaką pracę, zaczynać ciężko nad czym pracować, zajmować ś. czym usilnie.

Zaprzęgły, który ś. zaprzągł.

Zaprzęgowy, dotyczący zaprzęgu, dobry do zaprzęgu: koń **z.**

Zaprzęż—*p.* Zaprząg.

Zaprzężony, którego zaprzężono, przymuszony do ciągnienia.

Zaprzodkować—*p. nied.* Zaprzodkowywać.

Zaprzodkowywać, *dok.* Zaprzodkować; zakładać ogon lawety armatniej na sworzeń przodkowy.

Zaprzyjaźniać, *dok.* Zaprzyjaźnić; łączyć kogo z kim stosunkiem przyjaźni; **z. ś.**, wchodzić z kim w stosunki przyjazne.

Zaprzyjaźniony, będący z kim w przyjaznych stosunkach, którego zaprzyjaźniono; który zaprzyjaźnił ś. z kim.

Zaprzysiąc—*p. nied.* Zaprzysięgać.

Zaprzysięgać, *dok.* Zaprzysiąc; zatwierdzać, zapewniać przysięgą; **z. ś. komu**, zobowiązywać ś. pod przysięgą do czego względem kogo; **z. ś.** czego, przysięgać, że ś. czego nie zrobiło a. nie zrobi wypierać ś. pod przysięgą.

Zaprzysiężony, który zaprzysiągł; utwierdzony przysięgą.

Zapsnąć (się), zasunąć (ś.), wetknąć (ś.), zaczepić ś.

Zapstrzyć, zamalować pstro, o muchach, o pająkach, muchach: pobrudzić, powalać.

Zapuchły, Zapuchnięty, który zapuchł, spuchnięty.

Zapuchnąć, puchnąć, nabrzmieć, nadymać ś.

Zapucznieć, nabrzmieć, wzdąć ś.

Zapuczyć, uczynić nabrzmiałym, wzdętym; **z. ś.**, zapucznieć.

Zapudrować, osypać pudrem.

Zapukać, zacząć pukać; zastukać; **z.** do kogo, udać ś., zwrócić ś. do kogo z nieśmiałą prośbą.

Zapun, żupan.

Zapust, las, gaj zapuszczony, nie rąbany, dziewiczy, zagajsko, zagajnik, zagaj, gęstwina, gąszcz.

Zapustek, rzecz zapuszczona; drzewo młodociane, zostawione w lesie na odrost—*p.* Zapust.

Zapustnica, Zapustniczka, kobieta, obchodząca zapusty, bawiąca ś. w zapusty.

Zapustnik, mężczyzna, obchodzący zapusty, bawiący ś. w zapusty; człowiek, lubiący wesołe życie.

Zapustny, odnoszący ś. do zapust, mięsopustny, karnawałowy.

Zapustować, obchodzić zapusty, bawić ś. w zapusty, karnawałować, mięsopustować, godować, biesiadować.

Zapusty (-ust), ostatnie dni mięsopustu, ostatki.

Zapuszczać, *dok.* Zapuścić; puszczać aż do pewnego miejsca, dawać przenikać dokąd, wpuszczać na pewną przestrzeń w dal a. w głąb; zanurzać, zatapiać: **z.** sieć, wędkę, kotwicę=pogrążać w wodę, zagłębiać; zasadzać, wsadzać, wkopywać, wbijać, wciskać: **z.** słup, lemiesz w ziemię; puszczać w dno, w grunt, zakładać fundament; pozwalać rosnąć, nie obcinać, nie wycinać, nie ucinać: **z.** wąsy, brodę, las, zielsko; zakrywać, zasłaniać: **z.** twarz woalką, kwefem = zasłaniać; spuszczać, ściągać: **z.** zasłonę, kurtynę, welon, kwef; **z.** wzrok=przyglądać ś., zaglądać; **z.** belkę=wpuszczać ją w drugą belkę, zaczopowywać; **z.** hak w kamieniu ołowiem=zalewać, zakitowywać; **z.** ogień=zakładać go, pozwalać mu ś. szerzyć, wzniecać; **z.** wszy w głowie, robactwo w mieszkaniu=pozwalać mnożyć ś., nie tępić; **z.** twarz wstydem=rumienić ś. ze wstydu; **z.** zagony dokąd=napadać na kraj jaki, zapędzając ś. oddziałami w głąb je-

go; z. krowę=przestawać ją doić, przez co traci mleko; z. ogród, pole=nie uprawiając go, pozwalać mu zarastać zielskiem, puszczać odłogiem, nie obrabiać, zaniedbywać; z. ś., zaniedbywać ś., być zapuszczanym; zachodzić w głąb czego, zapędzać ś.; z. ś. dokąd=wyjeżdżać, udawać ś. do jakiego oddalonego miejsca; z. ś. na co, do czego, zabierać ś. do czego, przedsiębrać co, próbować co robić; z. ś. w co, wchodzić w głąb czego, zagłębiać ś., *przen.*, wnikać myślą w głąb czego, starać ś. co przeniknąć; zaciekać ś., zagłębiać ś. w dociekaniach; z. ś. w co za daleko=chcieć co nadto zgłębić, okazywać zbytnią ciekawość względem czego; z. ś. w przeszłość, w starożytność=sięgać myślą odległych czasów, dalekiej starożytności, studjować je; o krowie: przestawać być dojną, tracić mleko.

Zapuszczański, Zapuszczyński, leżący za puszczą, mieszkający za puszczą; z. trakt=część województwa trockiego, ciągnąca ś. od Niemna ku Zuwintom.

Zapuszcze, kraj za puszczą, zalesie.

Zapuszczony, którego zapuszczono, który ś. zapuścił; zaniedbany.

Zapuścić—*p. nied.* Zapuszczać.

Zapychać, *dok.* Zapchać; pchając zatykać; pchając, zataczać aż do pewnego miejsca; z. kiszki = jeść nadmiernie; z. ś., być zapychanym; skupiać ś., zgromadzać w wielkiej ilości w jednym miejscu; opychać ś., objadać ś.

Zapylać, *dok.* Zapylić; pokrywać kurzem, pyłem; w *bot.*, przenosić pyłek kwiatowy z pręcików na znamiona słupków w celu zapłodnienia komórki jajowej w zalążku; z. ś., w *bot.*, przyjąć pyłek kwiatowy (o którym wyżej); opylić ś., zakurzyć ś.

Zapylcowate, rodzina roślin jednoliściennych z rzędu liljowych.

Zapylec, roślina z rodziny zapylcowatych.

Zapylić—*p. nied.* Zapylać.

Zapyrzyć się—*p.* Zaperzyć ś.

Zapytać—*p. nied.* Zapytywać.

Zapytanie, chęć dowiedzenia ś. czego od kogo, pytanie, kwestja; w *gram.*, znak z-a=znak przestankowy, oznaczający, że w danym zdaniu zawiera ś. pytanie, właściwe lub retoryczne (?).

Zapytywać, *dok.* Zapytać; z. kogo, co; zadawać komu pytanie, pytając dowiadywać ś.

Zarabiać, *dok.* Zarobić; pracą zyskiwać, za pracę otrzymywać, zapracować, zaoszczędzać; w handlu: zyskiwać; z. co a. na co, zasługiwać; uprawiać, przyrządzać; zatykać, zaszywać, łatać: z. dziurę, otwór; z. wapno=rozcieńczać wodą, rozrabiać w wodzie; z. ciasto=zagniatać; z. ś., być zarabianym; zapracowywać ś., zamęczać ś. zbytnią pracą, pracować nad czym z zapałem i zaparciem ś. siebie; burzyć ś., fermentować.

Zarachować, mylnie porachować, ukryć co, podając pod rachunek; zaliczyć, dać na rachunek, dać à conto; z. ś., pomylić ś. w rachunku, przerachować ś., zatopić ś. w rachunkach.

Zarada, zaradzanie, zaradzenie, środek zaradczy.

Zaradczo, *przysł.*, w sposób zaradzający, dla zaradzenia czemu.

Zaradczy, mogący zaradzić czemu, zapobiegawczy.

Zaradlić, Zaradłować, skończyć, radlić, radłować.

Zaradność, umiejętność zaradzenia w porę złemu, zapobiegawczość, zdolność przewidywania rzeczy, przemyślność, przezorność.

Zaradny, umiejący w porę zaradzić złemu, zapobiegawczy, przemyślny, opatrzny, przezorny; któremu można zaradzić, zapobiec.

Zaradować się, zacząć ś. radować, ucieszyć ś.

Zaradzać, *dok.* Zaradzić czemu; zapobiegać w porę złemu; z. komu, wspomagać kogo radą, wyciągać go z kłopotu; z. sobie=umieć sobie poradzić.

Zaradzać, *dok.* Zarodzić; sprawiać, że ś. zacznie rozwijać płód, zapładzać; wylęgać, rodzić; tworzyć; wydawać plon, być urodzajnym; z. ś., zalęgać ś., zapładzać ś.; roić ś., tworzyć ś., powstawać.

Zaradzić—*p. nied.* Zaradzać.

Zaraić, naraić.

Zarajać, *dok.* Zaroić; zapełniać rojem, pozwalać rozroić ś.; osadzać rój pszczół w ulu; z. piwo=pozwalać mu fermentować; z. ś., zapełniać ś. rojem, zaczynać fermentować.

Zaranek—*p.* Zaranie.

Zaranić, poranić, zranić.

Zaranie, początek dnia, świt, przedświt, ranek, poranek.

Zaranny, Zarankowy, poranko-wy, ranny.

Zarań *p.* Zaranek.

Zarastać, *dok.* Zarosnąć; pokrywać ś. czymś rosnącym, obrastać: z. lasem, chwastem, włosami; o ranie: pokrywać ś. nową rosnącą skórą, zasklepiać ś.

Zaraszać, *dok.* Zarosić; okrywać, oblewać rosą; z. ś., okrywać ś., oblewać ś. rosą; chodząc po rosie, po wodzie, walać, moczyć na sobie ubranie.

Zaraszczać, Zaroszczać, *dok.* Zarościć; czynić, że coś zarasta, pozwalać zarastać, np. trawą, lasem; pozwalać zasklepiać ś.; z. ciasto, słód=zaprawiać, zarabiać; rościć sobie: z. pretensje; z. ś., goić ś., zasklepiać ś.; fermentować.

Zaratować, ratując wesprzeć, udzielić pomocy.

Zaraz, *przysł.*, natychmiast, tejże chwili, wnet, wraz, tego momentu; odrazu, jednym razem.

Zaraza, choroba, udzielająca ś. przez przyjęcie zarazka wskutek dotknięcia ś. chorego, jego ubiorn, pościeli, przez przebywanie z nim razem, przez pośrednictwo naczyń, z których jadł, pił i t. p., a także wskutek zetknięcia ś. ze zwierzętami choremi; z. moralna=zepsucie szerzące ś., upadek moralny, rozpusta; myśl zdrożna, czyn, obyczaj zgubny; człowiek niebezpieczny, szerzący demoralizację; z. morowa=mór; z. na bydło=pomorek; z. na rośliny, na zboże=choroba, udzielająca ś. całej roślinności; w *bot.*, roślina pasorzytna dwuliścieniowa z rodziny zarazowatych (fig.).

Zarazek, substancja zaraźliwa, udzielająca ś. ludziom i zwierzętom od innych ludzi i zwierząt i wywołująca pewną chorobę zakaźną.

Zarazem, *przysł.*, w jednym czasie, jednocześnie, za jednym zachodem, razem.

Zaraziciel, ten, który zaraża, demoralizator.

Zarazić—*p. nied.* Zarażać.

Zarazik kartoflany, gatunek grzyba, pasorzytującego na liściach i bulwach ziemniaka (fig.).

Zarazowate, rodzina roślin dwuliściennych z rzędu trędownikowych.

Zarazowy, odnoszący ś. do zarazy.

Zaraźliwie, *przysł.*, z zaraźliwością, sposobem zaraźliwym, zarażająco, zakażająco.

Zaraźliwość, właściwość tego, co udziela ś., jako zaraza; przejmowanie ś. od innych czymś szkodliwym; cecha tego, co kazi moralność.

Zaraźliwy, udzielający ś., jako choroba, od jednego organizmu drugiemu, łatwo przenoszący ś., zakażający; łatwo udzielający ś. innym, jako coś złego pod względem moralnym: np. zły przykład jest z-y.

Zarażać, *dok.* Zarazić; nabawiać zarazy, udzielać choroby zaraźliwej; *przen.*, kazić, psuć, demoralizować; z. ś., dostawać od innego jakiej choroby zaraźliwej; z. ś. czym, przejmować od innego coś złego pod względem moralnym.

Zarąb, Zaręba, zarąbanie, coś zarąbanego; znak, cecha, zrobiona na na drzewie siekierą; zasiek ze zrąbanych drzew; obrąbanie, obrąbek, obrąb.

Zarąbać — *p. nied.* Zarąbywać.

Zarąbiać, *dok.* Zarąbić; obrębiać brzeg jakiej tkaniny, sukni.

Zarąbywać, *dok.* Zarąbać; zaczynać rąbać; robić znak, cechę siekierą, np. na drzewie, znaczyć zarąbem; rąbiąc niszczyć, zagładzać; wyrąbywać; zabijać uderzeniem szabli, topora, siekiery i t. p.; z. drogę=robić zasieki, zawalać drogę zrąbanemi drzewami.

Zardzewiać, *dok.* Zardzewić; pokrywać rdzą; z. ś., zachodzić rdzą.

Zardzewiałość, pokrycie ś. rdzą; stan tego, co pokryło ś. rdzą; rdza; zatrzymanie ś. w rozwoju, brak postępu.

Zardzewiały, pokryty rdzą; nie idący z postępem.

Zardzewić—*p. nied.* Zardzewiać.

Zardzewieć, pokryć ś. rdzą, zaśniedzieć, zardzewić ś.; nie iść z postępem.

Zaregiestrować, Zarejestrować, wciągnąć w regestr, zapisać na listę, do rachunku.

Zaregulować, postanowić, urządzić.

Zarekrutować, zaciągnąć na rekruta, do wojska; wciągnąć do jakiegoś stowarzyszenia; z. ś., zaciągnąć ś. na rekruta do wojska, wejść do jakiegoś stowarzyszenia.

Zarenianin, mieszkaniec kraju, położonego z tamtej strony Renu.

Zareński, leżący, mieszkający z tamtej strony Renu.

Zarębacz, zawadjaka, burda, rębacz, junak; rzeźnik.

Zarębla, przerębel.

Zarębywać—*p.* Zarąbywać.

Zaręczać, *dok.* Zaręczyć; przyrzekać, ręczyć za kogo, brać na siebie odpowiedzialność, że ktoś inny coś zrobi a. czegoś nie zrobi, że dotrzyma zobowiązania; zapewniać słowem a. na piśmie, twierdzić coś z wszelką pewnością, zobowiązywać ś. dopełniać co; z. co komu, zabezpieczać; z. komu córkę=obiecywać mu ją za żonę; z. ś. z kim, obiecywać sobie nawzajem połączyć ś. węzłem małżeńskim.

Zaręcze, to, co ś. daje dla zaręczenia, dla zabezpieczenia czego, zakład, zastaw.

Zaręczenie, *rzecz.* od Zaręczyć; poręczenie, zaręczyny.

Zaręcznik, Zaręczalnik, człowiek, który zaręcza za kogo; poręczyciel, zakładnik.

Zaręczny, odnoszący ś. do zaręki, tyczący ś. poręczenia; suma z-a=wynikająca z zaręki; list z.=nakaz piśmienny, aby uporny właściciel usunął ś. ze swych dóbr, wygranych sądownie przez kogo innego; nakaz piśmienny, aby ktoś zamierzonego gwałtu nie dokonywał pod grozą kary.

Zaręczony, Zaręczona, mężczyzna, kobieta, którzy ś. zaręczyli.

Zaręczyć—*p. nied.* Zaręczać.

Zaręczynny, dotyczący zaręczyn, zaręczynowy, zarękowinny.

Zaręczynowy — *p.* Zaręczynny.

Zaręczyny (-yn), obietnica zawarcia związku małżeńskiego między mężczyzną a kobietą; zrękowiny, zmówiny.

Zaręka, zaręczenie; zakład, zastaw.

Zarękawek, rękawek płócienny, zaciągnięty na rękaw dla jego ochrony (f.); rękaw futrzany, noszony przez kobiety dla ochrony rąk od zimna, mufka; mały rękawek, wychodzący z pod rękawa sukni kobiecej, a zastępujący rękaw u koszuli.

Zarękawie, część zbroi żelaznej, osłaniająca rękę od łokcia do rękawicy (f.).

Zarobek, zarobienie pieniędzy, sposób zarabiania, praca, dająca zarobek, praca zarobkowa: iść na z., szukać z-u; zysk z roboty, na handlu, ze sprzedaży; nagroda.

Zarobić—*p. nied.* Zarabiać.

Zarobkować, pracować dla zarobku na życie.

Zarobkowość, potrzeba, chęć zarobkowania.

Zarobkowy, odnoszący ś. do zarobku, dający zarobek.

Zarobnica, wyrobnica.

Zarobnik, człowiek, żyjący z pracy rąk, wyrobnik.

Zarobny, zarobiony, zapracowany; mogący być zarobionym; przynoszący zarobek, zyskowny.

Zarodek, w *fizjol.*, organizm zwierzęcy w pierwszych stadjach jego rozwoju w jaju, embrjon; w *bot.*, młodociany zaczątek rośliny, znajdujący ś. wewnątrz nasienia i wyrastający następnie w nową roślinę (fig.).

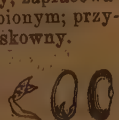

Zarodkowy, odnoszący ś. do zarodka, należący do zarodka, początkowy.

Zarodnia, narząd w ciele wodorostów i grzybów, w którym wytwarzają ś. zarodniki (fig.).

Zarodnik, mikroskopijnie drobny, przeważnie jednokomórkowy utwór, wytwarzany przez rośliny skrytokwiatowe, a przeznaczony do rozmnażania, spor (fig.).

Zarodnikowce, rośliny bezkwiatowe, rozmnażające ś. za pomocą zarodników.

Zarodnikowy, rozmnażający ś. za pomocą zarodników, bezkwiatowy: rośliny z-e.

Zarodny, zawierający w sobie zaród.

Zarodzić—*p. nied.* Zaradzać.

Zarogatkowy, położony za rogatkami, mieszkający za rogatkami, podmiejski.

Zaroić—*p. nied.* Zarajać.

Zaronić (się), zarzucić (ś.), zapodziać (ś.), zawieruszyć (ś.).

Zaroń, Zaronie, odłóg, ugór.

Zaropiały, okryty, zaszły ropą.

Zaropić, czynić, że ś. coś zaropi, zajątrzyć; zapełnić ropą, zakryć; z. ś., zajątrzyć ś., zacząć ś. jątrzyć, zgnoić ś.; zapełnić ś. ropą.

Zaropieć, zaropić ś.

Zaropka, w *med.*, zaropienie oczu.

Zarosić—*p. nied.* Zaraszać.

Zarosłość, cecha tego, co jest zarosłe, zarastanie, zarośnienie.

Zarosły, który zarósł, zarośnięty, okryty czymś rosnącym.

Zarosnąć—*p. nied.* Zarastać.

Zarost, włosy na brodzie i wąsach u mężczyzny razem wzięte.

Zarościć — *p. nied.* Zaraszczać.

Zarość—*p. nied.* Zarastać.

Zarośl, Zarośle, miejsce, zarosłe krzewami, zagłębisko, gąszcz, gęstwina—*p.* Zarost.

Zarośnięty—*p.* Zarosły.

Zarozumiale, *przysł.*, z zarozumiałością, hardo.

Zarozumialec, człowiek zarozumiały, hardy.

Zarozumiałość, zbytnie rozumienie o sobie, przecenianie siebie i własnych zalet, prezumpcja.

Zarozumiały, pełen zarozumiałości, zbyt wiele mniemający o sobie, mający o sobie zbyt wysokie rozumienie, hardy.

Zaród, substancja śluzowata, złożona z ciał białkowatych, będąca właściwem siedliskiem życia komórki roślinnej i zwierzęcej, protoplazma; *przen.*, źródło, przyczyna, początek, nasienie, zadatek, zawiązek.

Zarównać—*p.nied.* Zarównywać.

Zarówno, *przysł.*, jednakowo, jednako, równo, bez różnicy.

Zarównywać, *dok.* Zarównać; czynić równym, gładkim, wyrównywać, wygładzać; **z.** z kim, z czym, stawać ś. równym, dorównywać.

Zaróżować, pokryć różową farbą, pokryć różem.

Zaróżowieć, przybrać różową barwę, zarumienić ś.

Zarudzić, uczynić rudym, zaciągać rudym kolorem, zabrunatnić; **z. ś.**, stać ś. rudym, zrudzieć.

Zarumienić, *dok.* Zarumienić; uczynić rumianym, pokrywać barwą rumianą, zaczerwieniać; oblewać rumieńcem; **z. ś.**, pokrywać ś. rumianością; oblewać ś. rumieńcem; zaczerwieniać ś.

Zarumować, rumując zadziać, zawieruszyć.

Zarusowacieć, stać ś. rusowatym.

Zaruszyć, ruszając zachwiać, ochwierutać; **z. ś.**, zaczać ś. ruszać.

Zarwa, zarwanie, zarywanie.

Zarwać—*p. nied.* Zarywać.

Zarwańska ulica, rozgardjasz, nieład, zamieszanie, nieporządek.

Zarybek, narybek, płód rybi, wpuszczony do stawu dla zarybienia; zaródź, zarodek: zostawić na **z.** = dla rozrodzenia ś. w potomstwie; dla rozmnożenia ś.

Zarybiać, *dok.* Zarybić; zapełniać rybim płodem, wpuszczać do stawu zarybek; **z. ś.**, być zarybianym.

Zarychtować, rychtując zamierzyć, zacelować, zarządzić.

Zaryczeć, Zaryknąć, odezwać ś. rykiem; **z.** kogo, co, ryczące zagłuszyć.

Zaryć—*p. nied.* Zarywać.

Zarydzić, ryżym uczynić, zaczerwienić, zarumienić, stać ś. ryżym, zaczerwienić ś., zarumienić ś.

Zarydzieć, zaczerwienić ś., zarumienić ś.

Zaryglować, zamknąć na rygiel; **z. ś.**, zamknąć ś. na rygiel, zasunąć za sobą rygiel.

Zaryknąć—*p.* Zaryczeć.

Zarynek, plac, miejsce za rynkiem.

Zarypać, Zarypnąć, zacząć biec; zacząć uderzać.

Zarys, pierwszy rys jakiegoś dzieła malarskiego, zakreślony ołówkiem, pierwszy szkic; krótki opis czego, pobieżne skreślenie głównych punktów czego.

Zarysować—*p. nied.* Zarysowywać.

Zarysowywać, *dok.* Zarysować; nakreślać rysami, szkicować, określać granicę czego; wszystko pokrywać rysunkiem, rysami; opisywać, opowiadać co w najgłówniejszych punktach; **z. ś.**, być zarysowanym; przedstawiać ś. oku w ogólnych konturach; *przen.*, przedstawiać ś. wyobraźni w ogólnych rysach.

Zarywać, *dok.* Zarwać; zachwyciwszy porywać; z. czego, nabywać powierzchownej znajomości czego: z. nauki; zaczynać mówić; zachwycać czego: z. choroby; z. błędów heretyckich; z. czego, zbliżać ś. do czego, stykać ś. z czym; część czego zajmować: z. nocy=czuwać część nocy; z. kogo pożyczać i nie oddawać, korzystać nadmiernie; *przen.*, pytać kogo na wyrywki; z. na co, na kogo, być podobnym do kogo, do czego; zakrawać na kogo, na co: z. na warjata; z. ś., załamywać ś., pękać; przestawać mówić, ucinać, urywać mowę.

Zarywać, *dok.* Zaryć; zakopywać, zagrzebywać; zaczynać ryć; z. ziemię nosem=upadać na ziemię na twarz; z. ś., zagrzebywać ś., ryjąc, chować ś. w ziemi.

Zarząd, zarządzenie, zawiadywanie, dyrekcja, administrowanie, kierownictwo, osoby postawione na czele czego; miejsce z-du=biuro, kancelarja.

Zarządca, rządca, zawiadowca, administrator, dyrektor.

Zarządczyni, f. żeń. od Zarządca.

Zarządzać, *dok.* Zarządzić; rządzić, władać, administrować, kierować, zawiadywać czym; rozkazywać, polecać; z. ś., być zarządzanym; rozporządzać.

Zarządzający, który zarządza; *rzecz.*, zarządca, rządca, administrator, kierownik, dyspozytor.

Zarządziciel, zarządzający czym, rozporządzający, kierujący czym, zarządca, dyrektor.

Zarzec się—*p. nied.* Zarzekać ś.

Zarzechotać—*p.* Zarzegotać.

Zarzeczanin, mieszkaniec kraju, leżącego po drugiej stronie rzeki.

Zarzecze, okolica, miejsce za rzeką.

Zarzeczny, leżący z tamtej strony rzeki, mieszkający za rzeką.

Zarzegotać, Zarzechotać, odezwać ś. rzegotem, rzegotaniem zagłuszyć.

Zarzekać, *dok.* Zarzec; czarować, czarami zamawiać, urzekać; z. ś., kląć ś., zaklinać ś., przysięgać ś.; wyrzekać ś., zrzekać ś. czego uroczyście, wyprzysięgać ś.; z. ś. słowa = zapierać ś. danego słowa; wzbraniać ś.; z. ś. kogo, zapierać ś. kogo, wyrzekać ś., nie chcieć znać kogo, nie przyznawać ś. do znajomości z kim.

Zarzew—*p.* Zarzewie.

Zarzewie, Zarzew, węgle żarzące ś., iskry, tlące ś. w popiele; podpał, podpałka, żar do rozpalania ognia; *przen.*, przyczyna niezadowolenia, podnieta, zachęta: z. buntu, spisku.

Zarzewniać (się), *dok.* Zarzewnić (ś.); roztkliwiać (ś.), rozrzewniać (ś.).

Zarzezacz—*p.* Zarzynacz.

Zarzezać kogo, poderznąć komu gardło ostrym narzędziem, zarznąć; z. ś., poderznąć sobie gardło, zaciąć ś.

Zarzępolić, zacząć rzępolić, zagrać.

Zarzęzieć, wydać głos rzężenia.

Zarznąć—*p. nied.* Zarzynać.

Zarzucać, *dok.* Zarzucić; rzucać za co; rzucać co daleko, wyrzucać; nie chcieć, odrzucać z pogardą, porzucać, zaniechiwać, zaniedbywać; zawieruszać, zadzierać, gubić; rzucać w głąb wody, zapuszczać: z. sieć, wędkę; z. co na siebie, szybko kłaść na siebie jaką część odzienia, okrywać ś. czym byle jako; z. co dokąd, rzucać co do pewnego kresu; rzucając zapełniać, zakrywać; rzucając zadziergiwać: z. kółko na hak, stryczek na szyję; obrzucać: z. dziury wapnem; obsypywać, rzucając przytłaczać: z. kamieniami, kwiatami; przeładowywać, obciążać, narzucać, obarczać; z. co komu, robić mu za-

rzuty, wymawiać mu, wytykać mu co, oskarżać go, obwiniać; czynić mu trudności, objekcje; wyrzucać, wymawiać co komu w oczy; **z. ś.**, być zarzucanym; narzucając co na siebie, okrywać ś.; zapodziewać ś., zawieruszać ś., gi-nąć.

Zarzuciciel, ten, który komu co zarzuca.

Zarzucić—*p. nied.* Zarzucać.

Zarzut, zarzucanie, zarzucenie; objekcja, trudność, skaza, przywara, wada: człowiek bez **z-u** =niepokalany, nieskazitelny; wyrzut, nagana, wymówka; oskarżenie, obwinienie; być pod **z-em** zbrodni=być oskarżonym o spełnienie zbrodni; ciąży na nim **z.** zdrady=oskarżają go o zdradę.

Zarzutelny—*p.* Zarzutny.

Zarzutka, krótkie zwierzchnie odzienie damskie bez rękawów, rodzaj pelerynki (fig.).

Zarzutki (-ów), zawieruszone rzeczy: w **z-i** to poszło=uległo niepamięci.

Zarzutliwy, skłonny do czynienia zarzutów.

Zarzutnia, sieć do łowienia ryb.

Zarzutny, Zarzutelny, łatwo dający ś. zarzucić; godzien zarzucenia, pogardzenia; zasługujący na zarzuty, naganny.

Zarzygać, Zarzygnąć, zacząć rzygać; rzygając powalać, obrzygać.

Zarzynacz, człowiek zarzynający. zarzezacz.

Zarzynać, *dok.* Zarznąć; pozbawiać życia ostrym narzędziem, podrzynając zwłaszcza gardło; przyprawiać wogóle o śmierć, zabijać; *przen.*, gubić, rujnować, doprowadzać do bankructwa; kaleczyć, ranić; **z. pióro, ołówek** = temperować; zacinać ostro; zastrugiwać: **z. kij**; rznąc zajmować nieco; **o kole u wozu a. powozu**=wpadać głęboko w ziemię, wrzynać ś.; **z.** czego, zarywać, zachwytywać u kogoś drugiego; **z.** czego, zawadzać, ocierać ś. o co; **z.** instrument muzyczny, zwłaszcza rznięty=zagrywać na nim, uderzać w struny; **z. ś.**, zarzynać, zabijać jeden drugiego nawzajem; zabijać siebie samego przez podcięcie sobie gardła; **z. ś. w palec, w rękę**=kaleczyć ś., zacinać ś.; **o kole u wozu** = zapadać głęboko w ziemię, wrzynać ś.; *przen.*, gubić ś., rujnować ś.; **z. ś. tępym nożem** = być doprowadzanym do ruiny, do bankructwa.

Zarżeć, wydać głos rżenia.

Zarżnąć—*p. nied.* Zarzynać.

Zasaczyć, osaczyć.

Zasada, to, na czym ś. coś zasadza, gruntuje, podstawa, ostoja, fundament, oparcie, grunt, podpora; **z. w chemji**: ogólna nazwa wielkiej ilości związków chemicznych, mających własności ściągające, niebieszczenia nalewki a. papierów lakmusowych; łączenia ś. chemicznie z kwasami tracąc przytem swój smak ściągający i odbierając jednocześnie kwasom ich kwaśność; przedwstępna wiadomość, początek jakiej nauki; aksjomat, maksyma, punkt wyjścia w rozumowaniu; w *mat.*, liczba stała, która, będąc podniesioną do potęgi, oznaczonej przez logarytm jakiejbądź liczby, daje tę liczbę.

Zasadka, zasadzka.

Zasadlić, zaprawić sadłem.

Zasadniczo, *przysł.*, zgodnie z zasadą; nie co do szczegółów, ale co do istoty czego, podstawowo.

Zasadniczy, służący za zasadę, podstawowy, fundamentalny, główny.

Zasadnie, *przysł.*, opierając ś. na pewnej zasadzie, niebezpodstawnie.

Zasadnik, Zasadziciel, człowiek, zasadzający co, założyciel; myśl zasadnicza, na której opiera ś. co, np. rozumowanie.

Zasadność, gruntowność, fundamentalność, moc.

Zasadny, dający ś. zasadzić, mogący być zasadzonym; zasadzony, ugruntowany na czym, wychodzący z jakiej zasady, gruntowny, fundamentalny; na zasadę służący, zasadniczy.

Zasadowić, usadowić.

Zasadowy, odnoszący ś. do zasady (w chemji).

Zasadzać, *dok.* Zasadzić; zapełniać pewną przestrzeń, sadząc na niej co: z. ogród drzewami; sadzić na pewnym miejscu rośliny; usadawiać, sadowić, sadzić za czym: z. za stołem; z. kim miejsce=naznaczać kogo na jakie miejsce; z. sądy, komisję=wyznaczać; z. na kogo sidła, łapki, wędki, sieci=zastawiać; z. w ziemię pług, lemiesz=zapuszczać; z. co na czym, gruntować, opierać; z. kogo do więzienia = wsadzać, wtrącać; z. kogo do czego, zmuszać, skłaniać, znieważać do jakiej pracy siedzącej; z. kogo do kart, do szachów =zmuszać go do gry wbrew jego woli; z. kogo za kogo, podstawiać; zastępować; z. wieprza=wsadzać go do karmnika; z. fortecę ludem, załogą = obsadzać; z. co na co, nasadzać, natykać; z. ś., być zasadzanym; z. ś. na kogo, siadać na zasadzce, zaczajać ś., czatować na zasadzce; z. ś. na czym, gruntować ś., opierać ś., polegać; stawać, zatrzymywać.

Zasadzić—*p. nied.* Zasadzać.

Zasadzka, zaczajenie ś. zdradzieckie, zasadzanie ś. na kogo; wypaść z z-i, wpaść w z-ę; miejsce, gdzie ś. ktoś zaczaja na kogo.

Zasadzkowy, dotyczący zasadzki, pełen zasadzek.

Zasalać, *dok.* Zasolić; zaprawiać, zasypywać solą; *dok.* dokuczać, doskwierać.

Zasapać, zacząć sapać; zagłuszyć sapaniem; z. ś. sapiąc zadyszeć ś.

Zasączyć, sącząc zapuścić.

Zasądowy, odbywający ś. poza sądem, mimo sądu, bez sądu.

Zasądzać, *dok.* Zasądzić; przysądzać, przyznawać co komu wyrokiem sądowym.

Zasądzić—*p. nied.* Zasądzać.

Zaschłość, stan rzeczy zaschłej; suchość w gardle, pragnienie.

Zaschły, który zasechł.

Zaschnąć—*p. nied.* Zasychać.

Zasep—*p.* Zaspa.

Zasędzieć, stać ś. sędziwym.

Zasępiać, *dok.* Zasępić; posępnym, pochmurnym czynić; ćmić, zapełniać posępnością, smutkiem; z. twarz, czoło=marszczyć; z. ś., być zasępianym; marszczyć ś. na twarzy; posępnieć, smutnieć, zaczynać ś. gniewać.

Zasępienie, stan tego, co jest posępne, zachmurzenie.

Zasępiony, którego zasępiono; zachmurzony, pochmurny; ponury, posępny, smutny, zagniewany.

Zasępliwie, Zasępiście, Zasępnie, *przysł.*, posępnie, z posępnością.

Zasępliwy, Zasępisty, Zasępny, zasępiony, ponury, pochmurny; ciemny, cienisty; zasępiający.

Zasiać—*p. nied.* Zasiewać.

Zasiadać, *dok.* Zasiąść; siadać na jakim miejscu, siadając mieścić ś., zajmować jakie miejsce na siedzenie; z. do stołu, do kart, do roboty, do rady; z. na tronie = zostawać królem, cesarzem; z. w radzie, w senacie, w sądzie, w sejmie, w parlamencie; z. gdzie= mieć siedlisko, rezydencję, miejsce pobytu; z. na kogo, czatować na kogo, czynić zasadzkę, czaić ś.; z. do czego, zabierać ś. do jakiej pracy siedzącej, fałdów nad

czym przysiadywać; z. co, zajmować jakie miejsce na siedzenie: z. krzesło, fotel; zajmować jakie stanowisko: z. krzesło senatorskie = być członkiem senatu; z. drogę, gościniec=napastować, rozbijać na nich.

Zasiadłość, zasiedzenie ś.; majątek nieruchomy.

Zasiadły, który gdzie zasiadł, osiadły.

Zasiadywać, *dok.* Zasiedzieć; zatrzymywać kogo przez długie siedzenie; zapładniać przez długie siedzenie, wysiadywać: z. jaja; z. ś., za długo gdzie siedzieć; szkodzić zdrowiu swemu przez długie siedzenie; odwykać od świata przez zbyt długie siedzenie, stawać ś. piecuchem, domatorem, zaniedbywać ś.

Zasiarkować, Zasiarczyć, napuścić siarką, posiarkować.

Zasiatkować, zająć, zakryć, okryć siatką.

Zasięgnąć—*p. nied.* Zasięgać.

Zasiąkać, przenikać płynem, nasiąkać wilgocią.

Zasiąść—*p. nied.* Zasiadać.

Zasidlać, *dok.* Zasidlić; chwytać w sidła; *przen.,* podstępem a. ponętą pozbawiać swobody, usidlać.

Zasiec—*p. nied.* Zasiekać.

Zasieczny, zasieczony, od zasieku, zasiekiem obwarowany.

Zasiedlać, *dok.* Zasiedlić; osadzać gdzie, osiedlać gdzie jaką większą ilość ludności; z. ś., osiadać w jakim miejscu.

Zasiedziały, zamieszkały; zadomowiony.

Zasiedzieć—*p. nied.* Zasiadywać; z. ś., nie ruszać ś. przez długi czas z jakiego miejsca.

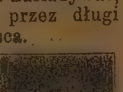

Zasiek, Zasiecz, Zasieka, drzewa ścięte, zwalone jedne na drugie dla przecięcia drogi nieprzyjacielowi a. zwierzynie w lesie (fig.).

Zasiekać, *dok.* Zasiec; zaczynać siec, siekąc zacinać; siekąc zajmować aż do pewnego miejsca; z. kogo, siekąc zabijać, mordować ostrą bronią; z. drogę w lesie = czynić zasiek, zarąbywać; z. ś., rąbaniem zabijać siebie lub jeden drugiego; obwarowywać ś. przez robienie zasieków.

Zasiew, zasiewanie, zasianie; siejba, siew; to, co zasiano, zboże zasiane, posiew, zaród, zawiązek, zaczątek.

Zasiewacz, Zasiewca, ten, który zasiewa.

Zasiewać, *dok.* Zasiać; siejąc zajmować pewną przestrzeń pola; odbywać siejbę, kończyć ją: z. ś., być zasiewanym; z. ś. samemu.

Zasiewca—*p.* Zasiewacz.

Zasiewny, odnoszący ś. do zasiewu, przeznaczony na zasiew, zasiany.

Zasię—*p.* Zaś; z.! = nie wolno!

Zasięg, zasięganie, zasięgnięcie.

Zasięgać, *dok.* Zasięgnąć, Zasiągnąć; sięgać aż dokąd, do jakiego miejsca; zachodzić, rozciągać ś aż do jakiego miejsca: jak oko wzrok z-a=dokąd zajrzyć można; z. czego od kogo, dowiadywać ś., wywiadywać ś.: z. od kogo wiadomości; z. czyjego zdania = prosić o wyjawienie zdania; z. czyjej rady=prosić o udzielenie rady; z. ś., być nabywanym.

Zasięgnąć—*p. nied.* Zasięgać.

Zasięknąć—*p. nied.* Zasiąkać.

Zasiężny, możliwy do zasięgnięcia, mogący być zasięgniętym, wzięty do wojska, jako żołnierz.

Zasikać, Zasiknąć, sikając zalać, zapryskać, zmoczyć uryną; zastrzyknąć, zrobić injekcję.

Zasilać, *dok.* Zasilić; dodawać siły, posilać; pomagać komu materjalnie, wspierać, zaopatrywać w co; z. ś., posilać ś., nabierać sił, wspomagać ś., krzepić ś., karmić ś.; zaopatrywać ś. w co.

Zasilny, służący do zasilania, zasilający.

Zasiłek, zasilanie, zasilenie; to, czym kogo zasilają, pokarm, jadło; pomoc, pomoc pieniężna, wsparcie, zapomoga; karm dla ducha, umysłu.

Zasiłkowy, dotyczący zasiłku.

Zasiniać (się), *dok.* Zasinić (ś.); pokrywać (ś.) siną barwą.

Zasiniałość, zasinienie, zajście sinością; plama sina, siniak.

Zasiniały, który zasiniał.

Zasinić—*p. nied.* Zasiniać.

Zasinieć, zajść sinością, zsinieć.

Zasiodłać, nałożyć siodło.

Zasipłość, dychawiczność, dychawica.

Zasipnąć, Zasipnieć, dostać zasipłości.

Zasiwić, siwym uczynić, zakryć siwizną.

Zasiwieć, zajść siwizną, osiwieć.

Zaskakiwać, *dok.* Zaskoczyć; skoczywszy, sięgnąć aż do pewnego miejsca; **z.** około czego=zabiegać, zachodzić około czego; **z.** około kogo=pochlebiać ś., zalecać ś., zasługiwać ś.; **z.** czemu, zapobiegać; **z.** kogo, nagle napadać i tamować dalsze kroki; **z.** kogo, spadać na kogo niespodziewanie, **przytrafiać ś. komu** nagle bez przygotowania z jego strony.

Zaskalec, rodzaj muszli skamieniałej.

Zaskarbiać, *dok.* Zaskarbić; zasługiwać, zarabiać na coś drogiego, na uznanie; **z.** sobie czyje łaski=zjednywać je sobie.

Zaskarżać, *dok.* Zaskarżyć; zanosić skargę, zażalenie na kogo; **z.** kogo do sądu=wytaczać mu proces, oskarżać go przed sądem.

Zaskarżyciel, oskarżyciel.

Zasklep, zasklepienie; sklepienie, sklep, piwnica zasklepiona, krypta; **z.** u gąsienic = oprzęd; **z.** pszczół=smoła, którą pszczoły zatykają szpary w ulach.

Zasklepiać, *dok.* Zasklepić; pokrywać sklepieniem, robić sklepienie w budynku; zatykać, zalepiać, zamocowywać, zaklejać; zaskorupiać, zapiekać: **z.** ranę; *przen.*, czynić obojętnym, zatwardzać; **z. ś.**, być zasklepianym; zasnuwać ś. przędzą; zaskorupiać ś.; *przen.*, zamykać ś., zasiadywać ś. w domu, stawać ś. domatorem; *przen.*, zamykać ś. w jednym uczuciu, w jednej specjalności, nie chcąc nic wiedzieć o innych, oddawać ś. wyłączności myśli i uczuć; nie iść z postępem; **z. ś. tarczami** = zasłaniać ś. tarczami, złożonemi nakształt sklepienia.

Zasklepistość, stan tego, co jest zasklepione.

Zaskoczyć—*p. nied.* Zaskakiwać.

Zaskok, zaskakiwanie, zaskoczenie.

Zaskomleć, wydać głos skomlący, odezwać ś. skomleniem.

Zaskorupiać, *dok.* Zaskorupić; okrywać skorupą, zasklepiać, pozwalać czemu okrywać ś. skorupą; **z. ś.**, skorupą zakrywać, skorupą ś. zasklepiać ś.; *przen.*, zamykać ś. w domu, nie widywać nikogo, zamykać ś.; zamykać ś. wyłącznie w jednym uczuciu, w jednej myśli, w jednej specjalności.

Zaskorupiały, który zaskorupiał.

Zaskorupieć, okryć ś. skorupą, zasklepić ś., zaskorupić ś.

Zaskowyczeć, odezwać ś. skowytem.

Zaskowyrać, Zaskowerać, zacząć gderać, zrzędzić.

Zaskórnica, guz zaskórny.

Zaskórnik, pasorzyt zaskórny.

Zaskórny, mieszczący ś. pod skórą; woda **z-a**=mieszcząca ś. pod górnym pokładem skorupy ziemnej.

Zaskórze, miejsce pod skórą; miejsce pod korą drzewa.

Zaskórzyć, przeskrobać, zawinić, zasłużyć na plagi.

Zaskrobywać, *dok.* Zaskrobać; zaczynać skrobać; skrobiąc dawać znać, zagładzać, wyskrobywać; skrobać aż do pewnego miejsca; **z. ś.,** być zaskrobywanym; skrobać ś. w głowę, po uchu.

Zaskroniec, największy i najpospolitszy z naszych wężów, niejadowity, o barwie niebieskawej a. oliwkowo-szarej; wąż wodny (fig.).

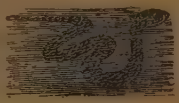

Zaskrzeczeć, odezwać ś. ze skrzekiem, zacząć skrzeczeć; skrzecząc zagłuszyć.

Zaskrzybać, zacząć skrzybać; skrobiąc zagładzić, zarównać.

Zaskrzyć *p.* Zaiskrzyć.

Zaskrzydlać, *dok.* Zaskrzydlić; od skrzydła t. j. od boku zajmować, zaczynać oskrzydlać.

Zaskrzynić, Zaskrzynąć, przyskrzyniwszy zachwycić, przycisnąć zamykając.

Zaskrzypieć, Zaskrzypnąć, wydać głos skrzypiący.

Zaskubać, Zaskubnąć, zacząć skubać, poskubać, skubnąć.

Zaskutkować, zacząć skutkować.

Zaskwarczeć—*p.* Zaskwierczeć.

Zaskwarzać, *dok.* Zaskwarzyć; zaczynać skwarzyć; zalewać zaskwarzoną tłustością; zapiekać czymś rozpalonym; zaprawiać rozskwarzoną tłustością; **z. ś.,** zaczynać ś. skwarzyć; *przen.*, wszczynać ś., powstawać.

Zaskwierać komu, dokuczać, dopiekać mu.

Zaskwierczeć, odezwać ś. skwierkiem, zapiszczeć; *przen.*, zacząć ś. uskarżać.

Zaskwiernik, człowiek dokuczliwy, przykry.

Zasłabnąć, zapaść na zdrowiu, zaniemóc, zachorować.

Zasłać—*p. nied.* Zaścielać; *nied.* Zasyłać.

Zasładzać, *dok.* Zasłodzić; zaprawiać słodyczą; *przen.*, czynić przyjemniejszym, osładzać; **z.** sobie co, zasmakować w czym.

Zasłaniacz, człowiek, który zasłania, zakrywa; człowiek, który broni, obrońca; ekran.

Zasłaniać, *dok.* Zasłonić; zakrywać zasłoną; zakrywać, zawlekać, zaciągać: chmura **z-a** słońce; zajmować miejsce między jaką osobą **a.** przedmiotem a źródłem światła, zaciemniać, zacieniać, zaćmiewać; *przen.*, osłaniać jakim pozorem, szukać dla czego jakiej wymówki uniewinniającej **a.** usprawiedliwiającej; służyć za zasłonę, za obronę, bronić, chronić od czego; bronić w razie napadu nieprzyjacielskiego; ochraniać, chronić od uderzenia; **z. ś.,** osłaniać, zakrywać sobie twarz, osłaniać ś., woalować ś., zakwefiać ś.; zaciągać ś., zawlekać ś., zakrywać ś. czym; bronić ś., chronić ś. od ciosu, od uderzenia, składać ś. szablą, szpadą; *przen.*, usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś., wymawiać ś. czym.

Zasłanie, wysłanie, poselstwo; posłanie, pościelenie.

Zasłaniec, przestępca, zesłany na karne miejsce pobytu, zesłaniec.

Zasłocić, zalać deszczem, zadżdżyć; ubłocić, uwalać; zalać oczy łzami; **z. ś.,** zebrać ś. na słotę.

Zasłodnieć, Zasłodzieć, stać ś. słodkim, przejść słodyczą; **z.** komu, przypaść mu do smaku.

Zasłodzić — *p. nied.* Zasładzać.

Zasłona, to, czym ś. coś zasłania, opona, kotara, firanka, sztora, portjera, kurtyna; ekran u pieca; parasol; welon, woalka, kwef; *przen.*, okoliczność, nie pozwalająca nam poznać czego, przeszkoda; *przen.*, obrona, ucieczka, wsparcie; *przen.*, pretekst, wymówka, pozór usprawiedliwiający; w *artyl.*,

drzwiczki, zasłaniające strzelnicę w działobitni; w sztuce fechtmistrzowskiej: ruch szablą, rapierem, szpadą dla obronienia ś. od ciosu, od pchnięcia przeciwnika, riposta; w *fiz.*, z. elektryczna=siatka metalowa, połączona z konduktorem elektrycznym, nie zdradzająca po stronie wewnętrznej śladu elektryczności, a dowodząca tego, że elektryczność gromadzi ś. na powierzchni przedmiotów(f.).

Zasłonak, gatunek grzyba z rzędu bdeł (fig.).

Zasłoneczny, leżący za słońcem; pas ziemi z.=pas umiarkowany.

Zasłonić — *p. nied.* Zasłaniać.

Zasłonieć, przejść słonością.

Zasłonka, mała a. piękna zasłona; z. piecowa=krążek, czapka i gniazdo krążka z żelaza lanego, służące do zamykania komina, aby przezeń nie uchodziło ciepło; deska do zasłaniania czeluści w piecach wiejskich; ekranik.

Zasłoń, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty, nabrzeżny.

Zasłuch, zasłyszenie.

Zasługa, to, czym ś. kto zasłużył: z. przed Bogiem i ludźmi, z-i krajowe, obywatelskie, położyć z-i; order z-i=za osobliwe czyny, dokonane dla ojczyzny; pensja, wynagrodzenie stałe służącego; żołd żołnierski.

Zasługiwać, *dok.* Zasłużyć; stawać ś. godnym czego: z. na karę, na nagrodę, na plagi; służąc zarabiać, zapracowywać; z. ś. komu, starać ś. pozyskać jego względy, zjednać jego łaski, wdzięczność, przychylność; zalecać ś., umizgać ś. do kogo; dobrze z. ś. ojczyźnie = odznaczać ś. czynami pożytecznemi dla dobra ojczyzny, wykonywać czyny bohaterskie, okazywać usługi z. ś. na co, zasługami stawać ś. godnym czego; z. ś. komu o co, oddawać ś. komu dla otrzymania czego.

Zasłupieć, osłupieć.

Zasłupienie, osłupienie.

Zasłużenie, *przysł.*, wedle zasług, słusznie, sprawiedliwie.

Zasłużność, zasługa; położenie zasług.

Zasłużny, dotyczący zasług, mający zasługi, należny za zasługi, zasłużony.

Zasłużony, który zasłużono; sprawiedliwy, słuszny; który zasłużył ś., oddał usługi krajowi, społeczności.

Zasłużyć — *p. nied.* Zasługiwać.

Zasłych — *p.* Zasłuch.

Zasłychnąć — *p.* Zasłyszeć.

Zasłynąć, zacząć słynąć, stać ś. słynnym, sławnym, wsławić ś., stać ś. rozgłośnym.

Zasłyszeć, Zasłychnąć, powziąć wiadomość słuchem, usłyszeć zdaleka; błędnie co usłyszeć, przesłyszeć ś.

Zasmagać, Zasmagnąć, zacząć smagać, smagając zaciąć, zabić, pozbawić życia, zachłostać.

Zasmak, zasmakowanie, upodobanie, pociąg.

Zasmakować w czym, znaleźć w czym upodobanie, upodobać sobie co; z. komu, przypaść do smaku, do gustu; z-ało mu w czym, spodobało mu ś. co.

Zasmalać, *dok.* Zasmolić; zalepiać, zalewać, wylewać smołą; mazać, walać smołą; brudzić, walać, brukać; z. ś., brudzić ś., brukać ś. smołą; brudzić ś., walać ś.

Zasmarkać, zabrudzić (ś.), zapaskudzić (ś.) smarkiem.

Zasmarowywać, *dok.* Zasmarować; smarując zakrywać, zapełniać, zatykać; smarując pokrywać całą powierzchnię czego; zapełniać niezdarną pisaniną.

Zasmażyć, zacząć smażyć, smażąc zaprawić.

Zasmęcić—*p.* Zasmucić.

Zasmoktać, zacząć smoktać; zachlipnąć, smokcząc połknąć.

Zasmolić—*p. nied.* Zasmalać.

Zasmradzać, *dok.* Zasmrodzić; zapełniać smrodem; czynić śmierdzącym; zapełniać kałem; **z. ś.**, stawać ś. śmierdzącym, zapełniać ś. smrodem, zapełniać ś. kałem.

Zasmrodzić — *p. nied.* Zasmradzać.

Zasmród, smród zalatujący, zasmrodzenie.

Zasmucać, *dok.* Zasmucić; nabawiać smutku, napełniać smutkiem; **z. ś.**, stawać ś. smutnym, zaczynać ś. smucić.

Zasmuciciel, ten, który zasmuca kogo.

Zasmucić—*p. nied.* Zasmucać.

Zasmutek, motyl z rodziny drzewiniaków, z podrzędu miernikowców.

Zasnąć—*p. nied.* Zasypiać.

Zasnowywać—*p.* Zasnuwać.

Zasnuć—*p. nied.* Zasnuwać.

Zasnuwać, *dok.* Zasnuć; wysnuwać snując zawlekać, zaciągać nić, osnowę; **z.** przędzę = snując wypotrzebowywać przędzę; zakrywać, zasłaniać; **z. ś.**, być zasnuwanym, zaciąganym na osnowę; snując zawlekać ś., osnuwać ś.; zasłaniać ś.; zjawiać ś., stawać nagle przed oczami: łzy **z-uły** mu ś. w oczach.

Zasobić się, zaopatrywać ś. w co.

Zasobnica, poplecznicza.

Zasobnik, poplecznik; w *fiz.*, przyrząd, gromadzący w sobie energię elektryczną, a łatwy do przenoszenia, akumulator (fig.).

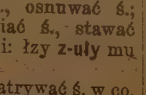

Zasobność, obfitość zasobów, zapasy, bogactwo, zamożność.

Zasobny, będący za kim z tyłu, zatylny, tylny, zadni; mający dostateczną ilość zapasów, obfitujący w zasoby, zamożny, bogaty.

Zasoczyć, zaprawić sokiem, skazić; zabroczyć krwią.

Zasolić—*p. nied.* Zasalać.

Zasolonka, mięso solone, pekeflejsz, peklowina.

Zasowić, zasępić, zasmucić.

Zasób, znaczna ilość czego, zapas; rzeczy, na zapas zgromadzone, pieniądze, bogactwo.

Zaspa, zadymka, zamieć; pagórek piasku, przez wiatr usypany, wydma, wydmisko.

Zaspać—*p. nied.* Zasypiać.

Zaspakajać—*p.* Zaspokajać.

Zaspałość, senliwość, nałóg zasypiania, ospałość, obojętność na co, lenistwo, niechęć do pracy.

Zaspaniec, człowiek zaspany.

Zaspany, ociężały, napół przytomny z powodu niedospania a. zbyt długiego spania; nabrzmiały, obrzękły od spania: oczy **z-e**.

Zasparzyć, chwycić w potrzask: **z.** ptaszka.

Zaspokajać, *dok.* Zaspokoić; czynić spokojnym, zadowalać, zadosyć czynić; **z.** kogo, oddać mu a. płacić to, co mu ś. należy; sycić, nasycać, gasić, uśmierzać: **z.** głód, pragnienie, ciekawość; **z.** spór=załatwiać spokojnie, godzić, doprowadzać do zgody, do porozumienia; **z.** czyje życzenie = spełniać; **z.** ś., być zaspokajanym.

Zaspokoić—*p. nied.* Zaspokajać.

Zaspokojony, którego zaspokojono, zapłacony.

Zasrebrzać, *dok.* Zasrebrzyć; srebrem powlekać, posrebrzać zlekka; **z.** ś., być zasrebrzanym; występować w srebrnej barwie.

Zasromać (się), zawstydzić (ś.) mocno, okryć ś. rumieńcem wstydu.

Zasromocić, sromotą napełnić, zawstydzić.

Zasrożeć, stać ś. srogim.

Zasrożyć, uczynić srogim; **z.** ś., wpaść w gniew gwałtowny.

Zastać—*p. nied.* Zastawać.

Zastalać, *dok.* Zastalić; zahartowywać na stal; *przen.*, zakrzepiać, zatwardzać, zakamieniać.

Zastałość, to, co ś. zastało, własność tego, co jest zastałe; zacofanie, konserwatyzm.

Zastały, który stanął a. stoi długo nieruchomie, który się długo utrzymuje, będący ciągle w dawnym stanie; zastarzały, nie zdatny do użytku; zacofany, przestarzały.

Zastanawiać, *dok.* Zastanowić; zatrzymywać w biegu, zahamowywać, tamować; z. kogo, zwracać na siebie czyjąś uwagę, dawać do myślenia komu, zadziwiać, zdumiewać; z. ś., zatrzymywać ś., stawać; z. ś. nad czymś, rozważać co, roztrząsać w myśli, zatrzymywać nad czymś uwagę, zadziwiać ś., zdumiewać ś.

Zastanowić—*p.* Zastanawiać.

Zastanowienie, *rzecz.* od Zastanowić; uwaga, zwrócona w pewnym kierunku, skupiona na pewnym przedmiocie, rozważanie, rozwaga, refleksja.

Zastarzałość, właściwość tego, co jest stare; własność tego, co ś. bardzo zakorzeniło, dawność.

Zastarzały, zwątlały od starości; przedawniony, wyszły z użycia; przestarzały; zadawniony, zakorzeniony przez starość.

Zastarzeć, zwątleć od starości, przedawnić ś., wyjść z użycia; zakorzenić, zadawnić ś.

Zastaw, rzecz, przedmiot, ruchomość a. nieruchomość, dane dla zabezpieczenia pożyczonych od kogo pieniędzy: dać co w z., wziąć pożyczkę pod z. czego, wykupywać z.; *przen.*, rękojmia, zapewnienie, zabezpieczenie.

Zastawa, to, co drugą rzecz przegradza, zasłania, broni; zasłona, obrona, odpór; załoga, garnizon; zakładnik; dobra nieruchome, zahipotekowane wierzycielowi dla zabezpieczenia pożyczki; naczynia i sztućce stołowe.

Zastawać, *dok.* Zastać; przybywszy do kogo, znajdować na miejscu osobę a. rzecz, dla której ś. przybyło; zdybywać, przydybywać kogo na jakim uczynku, niespodziewanie znachodzić gdzie kogo a. co; z. ś., zaczynać ustawać; psuć ś. od zbyt długiego stania i cierpnąć, sztywnieć od stania.

Zastawca—*p.* Zastawnik.

Zastawczyni, forma żeńska od Zastawca.

Zastawek—*p.* Zastawka.

Zastawiać, *dok.* Zastawić; stawiać co w tyle czego, za czym; stawiać co przed czym; przystawiać: z. kocieł, garnek na ogień; stawiać, zakładać, zarzucać: z. sieci, sidła; stawiąc zapełniać: z. pokój meblami, stół półmiskami; tak ustawiać co przed czym, że nie można dojść, dostąpić; zabarykadowywać: z. drzwi meblami; hamować, zatrzymywać, powstrzymywać, wstrzymywać: z. wodę w upuście zastawką; z. kogo czym, zasłaniać, chronić, strzec od uderzenia, od ciosu, od nieszczęścia, od niebezpieczeństwa, od przykrości; dawać w zastaw dla otrzymania pożyczki: z. kosztowności w lombardzie, papiery procentowe u bankiera, z. dobra; z. ś., być zastawianym; zasłaniać ś. czym, ukrywać ś. za czym dla obrony; bronić ś.; *przen.*, przytaczać co na swoją obronę, wymawiać ś., ekskuzować ś.; z. ś. szablą, szpadą = zasłaniać ś.; z. ś. komu, czemu, przeciw komu, przeciw czemu, opierać ś., sprzeciwiać ś.; z. ś. za kogo, za co, o kogo, o co, stawać w czyjej obronie, ujmować ś. za kim, za czym; zatrzymywać ś., stawać.

Zastawidło, tama, zastawka, stawidło, szluza.

Zastawka, stawidło do zatrzymania wody w upustach przy młynach; sidła zastawione; w wiatraku: to, czym ś. tamuje obrót skrzydeł i kamienia w wiatraku; w *anat.*, klapka, złożona z fałd błoniastych, pomiędzyprzedsionkiem sercowym a komorą (f.); z. żylna = drobny wentyl w żyle, otwierający ś. w kierunku ku sercu i powstrzymujący wsteczny strumień krwi.

Zastawniczy, dotyczący a. wydający pożyczki na zastaw czego: kwit z., dowód z.; zakład z. = lombard.

Zastawnik, Zastawca, wierzyciel, biorący zastaw; zakładnik; ten, co, zaciągając dług, daje zastaw; zastawka, stawidło, szluza.

Zastawny, dający ś. zastawić; służący do zastawiania, wstrzymywania; zastawiony, założony czym: stół z.; dany w zastaw, zastawiony; dotyczący zastawu, zastawienia nieruchomości, kredytowy: list z., oparty na dobrach danych w zastaw instytucji wydającej pożyczki, a mający kurs pieniędzy.

Zastawowy, dotyczący zastawu, hipoteczny, zastawny.

Zastąpić — *p. nied.* Zastępować.

Zasterować, zacząć sterować; sterując skierować.

Zastękać, odezwać ś. stękiem; ponieść uszczerbek, stratę, zachwiać ś.

Zastęp, gromada ludzi, wojsko, oddział, pułk, hufiec; z-y niebieskie = aniołów; z. zwierząt = stado.

Zastępca, ten, który zastępuje czyje miejsce, spełnia za niego czynności, namiestnik; substytut, zakładnik; przedstawiciel.

Zastępczo, *przysł.*, w charakterze zastępcy.

Zastępczy, zastępujący, wyręczający kogo tymczasowo.

Zastępczyni, forma żeń. od Zastępca.

Zastępek, to co używa ś. dla zastąpienia czego innego, surogat; *sdr.* od Zastęp.

Zastępnica, Zastępniczka, forma żeń. od Zastępnik.

Zastępnictwo, zastępstwo, rola i czynność zastępcy.

Zastępnie, *przysł.*, drogą zastępstwa, w zastępstwie, jako zastępca.

Zastępnik — *p.* Zastępca.

Zastępny, dający ś. zastąpić; zastępczy, tymczasowy.

Zastępować, *dok.* Zastąpić; stąpając zachodzić za co, przekraczać co; zabiegać, przecinać komu drogę, nie dawać iść dalej, zatrzymywać na drodze; z. na drogach = rozbijać, grabić, zbójectwem ś. trudnić; robić, mówić, płacić co za kogo; o kobiecie, samicy: poczynać, zostawać brzemienną, zachodzić w ciążę; być czyimś namiestnikiem, zajmować jego miejsce w jego nieobecności; z. miejsce = zalegać, zawalać; z. ekspens, sumę, wydatek = zakładać za kogo; z. komu miejsce = zasiadać; służyć do użycia zamiast być surogatem czego; z. komu od czego = postępować ku komu, ku czemu, aby nie puścić.

Zastępstwo, zastępowanie kogo w jego czynnościach, wyręczanie, przedstawicielstwo, namiestnictwo.

Zastoina, zwolniony a. wstrzymany obieg krwi w jakiejkolwiek części organizmu; osad.

Zastole, miejsce za stołem.

Zastolny, umieszczony, siedzący za stołem.

Zastosować — *p. nied.* Zastosowywać.

Zastosowanie, *rzecz.* od Zastosować; to, co jest zastosowane, co jest odpowiednie do czego, co pasuje do czego, co jest właściwie użyte.

Zastosowywać, *dok.* Zastosować;

przystosowywać, stosować; **z. ś.**, stosować ś. do kogo, do czego, postępować zgodnie z czyją wolą, z czym odpowiednim, pasować.

Zastój, cecha tego, co ś. zastało; wstrzymanie ruchu, ociężałość, brak a. osłabienie energji, ospałość, bezwładność: **z.** w handlu, w przemyśle, w nauce, w ruchu umysłowym, w literaturze.

Zastrachany, zalękniony, strwożony, przestraszony.

Zastrajać, *dok.* Zastroić; stroić, czynić zgodnym w stroju, harmonizować.

Zastraszać, *dok.* Zastraszyć; straszyć, trwożyć, nabawiać strachu, przerażać; **z.** kogo dokąd, strasząc zapędzać, zaganiać, płoszyć; **z. ś.**, być zastraszanym.

Zastroić—*p. nied.* Zastrajać.

Zastroje (-ów), pszczoły błąkające ś., które dopiero szukają barci a. ula.

Zastronnie, *przysł.*, stronnie, stronniczo, parcjalnie.

Zastronnik, człowiek stronny, stronnik: *żart.*, partyjnik.

Zastronność, Zastroństwo, stronność, parcjalność.

Zastronny, stronny, stronniczy, parcjalny.

Zastrugać—*p. nied.* Zastrugiwać.

Zastrugiwać, *dok.* Zastrugać; zaczynać strugać; strużąc zakończać ostro, śpiczasto, temperować.

Zastrupiać (się), *dok.* Zastrupić (ś.); pokrywać (ś.) strupem, zaskliepiać (ś.).

Zastrupić—*p. nied.* Zastrupiać.

Zastrychować, strychując zakryć, zarównać.

Zastryszeć (o lodzie), zbić ś. w kupę, utworzyć zator.

Zastrzał, zapalne obrzmienie palca u ręki a. u stopy, rozwijające ś. pod skórą a. w okolicy ścięgien palcowych, a powodowane ukłóciem, zadraśnięciem czymś nieczystym; pocisk do zastrzelenia kogo, czego; sztuka drzewa, między wierzchnią a dolną ukośnie wstawiona.

Zastrzec—*p. nied.* Zastrzegać.

Zastrzegać, *dok.* Zastrzec; zawarowywać, warować, zabezpieczać, zapewniać; **z.** sobie co, wymawiać, warować z góry; **z. ś.**, być zastrzeganym; mówiąc co, opowiadając co, przyrzekając co, kłaść co z góry jako warunek, jako wymówkę, jako okoliczność łagodzącą.

Zastrzelać, *dok.* Zastrzelić; zabijać strzałem, pociskiem; **z. ś.**, pozbawiać ś. życia wystrzałem z broni palnej, zabijać siebie samego wystrzałem.

Zastrzelić—*p. nied.* Zastrzelać.

Zastrzesze, brzeg strzechy słomianej, wychodzący poza okap.

Zastrzeżenie, zawarowanie, zabezpieczenie; to, co sobie zastrzeżono, warunek, klauzula, zawarowane prawo, przywilej.

Zastrzęgać, *dok.* Zastrzęgnąć; wbiwszy ś. ostrym końcem w co, tkwić, więznąć, zagłębiać ś.

Zastrzyc—*p. nied.* Zastrzygać; **z.** uszami=poruszyć niemi.

Zastrzygać, *dok.* Zastrzyc; zaczynać strzyc, strzygąc zacinać, przycinać.

Zastrzykać—*p.* Zastrzyknąć.

Zastrzykiwać, *dok.* Zastrzyknąć; strzykając szprycką, oblać, zalać, zapryskać; wstrzyknąć pod skórę substancję leczniczą, dokonywać injekcji; **z. ś.**, być zastrzykiwanym.

Zastrzykiwanie, wprowadzanie do naczyń i tkanek żyjącego lub martwego organizmu za pomocą strzykawki pewnych substancji płynnych w celach leczniczych a. naukowych lub w celu nabalsamowania ciała, injekcja.

Zastrzyknąć—*p. nied.* Zastrzykiwać.

Zastudzać, *dok.* Zastudzić; czy-

nić, że coś ostygnie, studzić, ostudzać, wystudzać.

Zastukać, Zastuknąć, odezwać ś. ze stukiem; zacząć stukać, zapukać, zakołatać.

Zastygać, *dok.* Zastygnąć; zaczynać stygnąć, ostygać, wystygać; zamierać; stygnąc twardnieć, krzepnąć.

Zastygnąć — *p. nied.* Zastygać.

Zasuć—*p.* Zasypać.

Zasumowany, posępny.

Zasunąć—*p. nied.* Zasuwać.

Zasuspendować, zawiesić wczynnościach: **z.** urzędnika, księdza.

Zasuszać, *dok.* Zasuszyć; czynić, że co zasycha, czynić suchym, suszyć; **z. ś.,** być zasuszanym; wysychać, usychać, schnąć.

Zasuszony, którego zasuszono; zawiędły, zaschnięty, wychudły.

Zasuszyć—*p. nied.* Zasuszać.

Zasuwa, Zasuwka, to, co służy do zasuwania, zamykania, rygiel u drzwi, okiennica wewnętrzna.

Zasuwać, *dok.* Zasunąć; posuwać, popychać co aż do pewnego miejsca; posuwając zasłaniać; zamykać na zasuwkę; **z. ś.,** być zasuwanym, zamykać ś.

Zasuwka, mała zasuwa.

Zasuwny, dający ś. zasuwać.

Zaswajać, *dok.* Zaswoić; przyswajać, przywłaszczać sobie; ujmować, zjednywać, zniewalać sobie, pociągać urokiem; koić, uspokajać: **z.** żałosne serce.

Zaswarzyć, poswarzyć, swar wywołać.

Zaswatać, zacząć swatać, wyswatać.

Zaswędnieć—*p.* Zaswędzić.

Zaswędzić, Zaswędzieć, Zaswędnieć, zacząć trącić swędem; zapełnić swędem; zacząć swędzić, zaświerzbić.

Zaswędzieć—*p.* Zaswędzić.

Zaswoić—*p. nied.* Zaswajać.

Zasworować, Zasforować, zawiązać sworą, złączyć sforą.

Zasycać, *dok.* Zasycić; sycąc zaspokajać głód, nasycać.

Zasychać, *dok.* Zaschnąć; zaczynać schnąć, wysychać, twardnieć dla braku wilgoci; **z.** w gardle =mieć pragnienie (z powodu długiego mówienia, krzyku, choroby).

Zasycić—*p. nied.* Zasycać.

Zasyczeć, Zasyknąć, zacząć syczeć; odezwać ś. sykiem.

Zasyłać, *dok.* Zasłać; słać, posyłać w dalekie strony, zsyłać, posyłać, wysyłać na wygnanie, wyganiać; **z.** komu ukłon, pozdrowienie = oświadczać je listownie a. przez drugą osobę.

Zasympatyzować z kim, uczuć sympatję ku komu.

Zasypać — *p. nied.* Zasypywać.

Zasypiać, *dok.* Zasnąć; zaczynać usypiać; wpadać w sen; *przen.,* drzemać, być bezczynnym, być obojętnym; **z.** w Bogu = umierać, konać; *przen.,* drętwieć.

Zasypiać, *dok.* Zaspać; zaniedbywać, omieszkiwać, opuszczać, **z.** czas, okazję, dobrą porę.

Zasypka, proszek do zasypywania.

Zasypłać, związać, zwikłać, splątać, zgmatwać.

Zasypywać, *dok.* Zasypać; sypiąc zapełniać, sypiąc okrywać, obrzucać, zarzucać; posypywać po wierzchu, potrząsać czym; *żart.,* wstydzić, kompromitować; **z. ś.,** być zasypywanym; *żart.,* kompromitować ś., nabawiać ś. wstydu, narażać ś. na pośmiewisko.

Zasystować, odroczyć, odłożyć.

Zaszabrować, szabrem t. j. kawałkami drobnemi cegły lub dachówki pozatykać szpary w murze.

Zaszachrować, okpić, oszukać, ocwanić kogo; uzyskać co szachrajstwem.

Zaszadzić, oszronić.

Zaszafranić, zaprawić szafranem.

Zaszalbierować, szalbierstwem uzyskać, zamachlować.

Zaszaleć, zacząć szaleć, oszaleć.

Zaszalować, zasłonić szalowaniem.

Zaszamerować, szamerunkiem obszyć, uszamerować.

Zaszamotać, szamocąc wstrząsnąć, obruszyć; **z. ś.**=obruszyć ś., wejść z kim w zapasy ręczne.

Zaszańc, szaniec zewnętrzny.

Zaszańcować, wykonać szańce; **z. ś.**, zakryć, osłonić ś. szańcami, oszańcować ś.

Zaszargać, zawalać błotem, ubłocić, uświechtać; *przen.*, nadwątlić stan majątkowy czego, obdłużyć: z. majątek; z. ś., być zaszarganym, zaszargać na sobie odzienie; *przen.*, być obdłużonym.

Zaszarłacić, Zaszkarłacić, zrobić szarłatnym, ufarbować na barwę szarłatną.

Zaszarpać, Zaszarpnąć, zacząć szarpać, szarpiąc zarwać, wstrząsnąć; szarpiąc zamęczyć.

Zaszastać, Zaszastnąć, Zaszasnąć, szastem zacisnąć, zarzucić.

Zaszczać — *p. nied.* Zaszczywać.

Zaszczaniec, który moczy pod siebie; smarkacz, fąfel, bąk.

Zaszczebiotać, zacząć szczebiotać, odezwać ś. szczebiotem; **z.** kogo, co, szczebiocąc zakrzyczeć.

Zaszczekać, zacząć szczekać, odezwać ś. szczekaniem; zagłuszyć szczekaniem; z. ś., ciągle i głośno szczekać.

Zaszczekany, który długo szczekał, którego zaszczekano; wyszczekany, wygadany, wymowny.

Zaszczep, zaszczepienie, szczepienie; to, co zaszczepiono.

Zaszczepać, Zaszczepnąć, zacząć szczepać, nadszczepać.

Zaszczepca, Zaszczepiciel, ten, który co zaszczepia, zakłada; założyciel, fundator, krzewiciel.

Zaszczepiać, *dok.* Zaszczepić; wtryskiwać, wstrzykiwać, czynić injekcję: **z.** ospę; szczepiąc wpuszczać, wsadzać: **z. drzewo owocowe**; *przen.*, udzielać komu jakich zasad, wkorzeniać w kogo co: **z. wiarę, moralność**; krzewić, rozkrzewiać, rozpowszechniać; zamykać, zatwierać na zaszczepkę; **z. ś.**, być zaszczepianym.

Zaszczepka, kawał drzewa lub metalu, służący do zaparcia drzwi, zatyczka, klamka.

Zaszczepnąć — *p.* Zaszczepać; zatknąć zaszczepką, kołkiem.

Zaszczerbiać, *dok.* Zaszczerbić; wyszczerbiać, szczerbatym czynić, zapełniać szczerbami; **z. ś.**, dostawać szczerb, wyszczerbiać ś.

Zaszczerbić, stać ś. szczerbatym, wygryzionym, wyjedzonym.

Zaszczerzeć, zasklepić cokolwiek.

Zaszczękać, Zaszczęknąć, wydać odgłos szczęknięcia, brzęku, dać ś. słyszeć ze szczękiem.

Zaszczkać, Zaszczknąć, odezwać ś. ze szczkaniem, zacząć szczkać; **z. ś.**, osłabić ś. szczkaniem, nadwątlić ś.—*p.* Zaszczykać.

Zaszczknąć — *p.* Zaszczkać; *p. nied.* Zaszczykać.

Zaszczuć, Zaszczwać, złowić zwierzynę przy pomocy chartów; uszczuć, szczwaniem zamęczyć, zamordować.

Zaszczutkować, zacząć dawać szczutki; szczutkami zamordować.

Zaszczycać, *dok.* Zaszczycić; bronić, zasłaniać dla obrony; zaszczyt, honor przynosić, czcić; **z.** przyjaźnią, przychylnością, łaską; **z. ś.**, być czym zaszczyconym, mieć sobie za zaszczyt, za honor, za chlubę.

Zaszczyciciel, człowiek, który kogo zaszczyca, proteguje, broni; protektor, obrońca, orędownik.

Zaszczycony, którego czym zaszczycono.

Zaszczykać, *dok.* Zaszczkać, Zaszczyknąć, Zaszczknąć; zacząć szczykać, obrywać, urywać; zachwycać, zajmować, ujmować.

Zaszczypać, Zaszczypnąć, zacząć szczypać, uszczypać; szczypaniem zachwycić, zaszczknąć; szczypiąc o śmierć przyprawić.

Zaszczypek, zaszczypnięcie; zaczepianie, zaczepka, drażnienie, drwinka.

Zaszczyt, obrona, zasłona; to, co kogo zaszczyca, zdobi, przynosi cześć, honor, sławę; szacunek, uszanowanie, cześć, pochwała; w *lm.*, godności, dostojeństwa.

Zaszczytnie, *przysł.*, chwalebnie, chlubnie; z zaszczytem, z honorem, z czcią.

Zaszczytny, przynoszący zaszczyt, cześć; chwalebny, chlubny; zaszczycony czym.

Zaszczywać, *dok.* Zaszczać; moczyć szczynami; z. ś., moczyć na sobie bieliznę, pościel szczynami.

Zaszedzić—*p.* Zaszadzić.

Zaszedzieć, zajść sadzią, osiwieć.

Zaszeleścić—*p.* Zaszeleścieć.

Zaszeleścieć, Zaszeleścić, zacząć szeleścieć; wydać, spowodować szelest.

Zaszelmować, zacząć szelmować; oszelmować.

Zaszemrać—*p.* Zaszemrzeć.

Zaszemrzeć, Zaszemrać, zacząć szemrzeć, wydawać szmer; z. kogo, szemraniem zamęczyć.

Zaszeptać, zacząć szeptać, odezwać ś. szeptem—*p. nied.* Zaszeptywać.

Zaszeptywać, *dok.* Zaszeptać; zamawiać, zaczarowywać szeptaniem.

Zaszkaradzać, *dok.* Zaszkaradzić; oszpecać szkaradnie.

Zaszkli ć, zakryć szkłem, zasłonić, wstawić szybę w co.

Zaszkodca, ten, co szkodzi.

Zaszkodny, mogący zaszkodzić, szkodliwy.

Zaszkodzić, przyprawić o stratę, szkodę przynieść; z. zdrowiu= wywołać chorobę.

Zaszkolny, odbywający ś. poza szkołą, pozaszkolny.

Zaszlamować—*p. nied.* Zaszlamowywać.

Zaszlamowywać (się), *dok.* Zaszlamować (ś.); szlamem zapełniać (ś.), zamulać (ś.).

Zaszlifować, szlifując zarównać, wyrównać, zagładzić, zaostrzyć.

Zaszlochać, Zaślochać, odezwać ś. z szlochem, zapłakać; szlochając zagłuszyć kogo; z. ś., szlochając zmęczyć ś., wyczerpać ś., rozpłakać ś.

Zaszłapić, o koniu: przestąpić postronek, rzemień; zatratować; z. ś., poszłapić ś., poszkapić ś., zawikłać ś., zamotać ś.

Zaszły, który zaszedł, który ś. zdarzył, przytrafił.

Zaszmerać, wydać szmer, uczynić szmer.

Zaszmulać (się), zawalać (ś.), zabrudzić (ś.), zaświechtać (ś.).

Zasznurować—*p. nied.* Zasznurowywać.

Zasznurowywać, *dok.* Zasznurować; sznurując ściągać; związywać sznurem; z. gębę = zamykać gębę, przestawać mówić, zamilkać; z. ś., zasznurowywać na sobie ubranie a. obuwie.

Zaszorować, szorując zatrzeć; z. piaskiem = zasypać, przywalić; z. konia=ubrać go w szory; z. ś., zasypać ś, zakryć ś. piaskiem.

Zaszpalerować, zająć szpalerami, zakryć drzewami, krzewami ułożonemi w szpaler.

Zaszpalerze, miejsce za szpalerem, miejsce zacienione.

Zaszparować, zatkać, zabić szpary w czym; wybrać tło dokoła rysunku.

Zaszpecać, *dok.* Zaszpecić; szpetnym czynić, oszpecać; uszkadzać, psuć; walać; z. ś., szpetnym ś. stawać, oszpecać ś.

Zaszperać, zacząć co szperać

a. przerzucać; z. co, szperając zarzucić, zawieruszyć, zadziać, tak że znaleźć nie można; poszukać; z. ś., być zaszperanym.

Zaszperować, zaaresztować.

Zaszpilać, Zaśpilać, *dok.* Zaszpilić, Zaśpilić; zapinać, spinać szpilką; z. ś., zapinać na sobie odzienie szpilką.

Zaszpuntowywać, *dok.* Zaszpuntować; zatykać szpuntem.

Zaszrankować, zamknąć, ograniczyć szrankami.

Zaszrubować — *p.* Zaśrubować.

Zasztachetować, zagrodzić sztachetami.

Zasztamować, umocnić jeden kawał drzewa w drugim; zaklepać krawędzie.

Zasztukować, sztukując załatać.

Zaszturchać, Zaszturkać, szturchając zabić, zamęczyć.

Zaszturmować, zacząć szturmować, szturmowaniem dobijać ś.

Zaszumieć, zacząć szumieć, wydawać szum.

Zaszumować, zacząć szumować.

Zaszwankować, doznać szwanku, zacząć szwankować, zachwiać ś., potknąć ś., zostać dotkniętym wadą w jakim narzędzie ciała.

Zaszybiać, *dok.* Zaszybić; zawracać, odurzać głowę; odurzać, bałamucić; zaślepiać, zachwycać, oczarowywać, zapalać, zagrzewać.

Zaszybować, zacząć szybować w powietrzu, zalecieć dokąd.

Zaszyć—*p. nied.* Zaszywać.

Zaszydzić, szyderstwami zmusić do milczenia.

Zaszyplać, Zaszyplać, zawiązać na sypeł, na węzeł, zagmatwać, zaplątać.

Zaszywać, *dok.* Zaszyć; zszywać coś rozprutego, łączyć szyjąc; wszywać co w co; z. ś., być zaszywanym; z. ś. w kąt, w kieję=ukryć ś. głęboko.

Zaś, Zasię, *spójn.*, służący do łączenia dwu zdań przeciwstawnych: a, ale, lecz, przeciwnie; jakto z.?=czy podobna?, czy sposób?; gdzie z.! = niepodobna!; zasię! a zasię! = *wykrz.*, używany, gdy ktoś krzyczy, broniąc ś. od psów, precz!, uciekaj!; *wykrz.*, oznaczający groźbę, zakaz, wara!, nieruszl, nie dla ciebie!

Zaścianek, miejsce za ścianą; zagroda szlachcica chodaczkowego na Litwie; wieś, zamieszkana przez drobną szlachtę zagonową, okolica szlachecka.

Zaściankowość, charakter tego, co jest zaściankowe; ciasnota poglądów, partykularyzm, konserwatyzm prowincjonalny.

Zaściankowy, mieszkający w zaścianku; szlachcic z. = zagonowy, chodaczkowy, szaraczkowy; zacofany, konserwatywny, partykularny.

Zaściągnąć, ściągnąć, ściągnąwszy zapiąć.

Zaścielać, Zaścielać, *dok.* Zasłać; ścieląc zajmować, zakrywać, zapełniać; z. łóżko = układać pościel na łóżku jak należy, zakrywać ją; *przen.*, kłaść co w wielkiej ilości; uścielać pomostem, powałem, pokotem; z. trupem = zabijać dużo ludzi.

Zaścielać—*p.* Zaścielać.

Zaścigać, *dok.* Zaścignąć; doścignąwszy chwytać, ujmować w pogoni, doganiać.

Zaślepiacz, ten, który zaślepia.

Zaślepiać, *dok.* Zaślepić; przytępiać wzrok, oślepiać; *przen.*, omamiać, mamić; *przen.*, nabawiać ślepoty umysłowej, pozbawiać rozwagi, jasności umysłu; z. ś. czym, dawać ś. czym omamić, dostawać ślepoty umysłu; z. ś. w kim, w czym, uprzedzać ś. do kogo, czego; nabijać sobie kim, czym głowę; wierzyć komu ślepo; dawać ś. unosić uczuciu miłości, nienawiści względem kogo.

Zaślepienie, *rzecz.* od Zaślepić; stan człowieka zaślepionego; zau-

fanie aż do niewidzenia w kim jakiej wady.

Zaślepiony, którego zaślepiono, który ś. zaślepił; nie widzący w kim jakiej wady, ufający mu zupełnie.

Zaślepnąć, stać ś. zaślepionym, oślepnąć, ociemnieć.

Zaślęczać (się), *dok.* Zaślęczyć (ś.); ślęcząc nad czym, zamęczać(ś.).

Zaślimaczyć się), pomoczyć (ś.) śliną a czymś lepkim, ciągnącym ś., zaślinić (ś.), zaropić (ś.).

Zaśliniać (się), *dok.* Zaślinić (ś.); pomoczyć (ś.), powalać (ś.) śliną.

Zaśliwiać, *dok.* Zaśliwić; śliwami zasadzać.

Zaślizgać (się), zacząć ś. ślizgać; poślizgnąć ś.

Zaśliznąć, stać ś. nieco oślizłym, ślizkim, pokryć ś. ślizością.

Zaśliźniać, *dok.* Zaśliźnić; czynić ślizkim, gładkim.

Zaślnąć, Zaslnąć—*p.* Zaślepnąć, Zaślnić

Zaślochać—*p.* Zaszlochać.

Zaślub *p.* Zaślubiny.

Zaślubiać, *dok.* Zaślubić; **z.** komu córkę, wydawać ją za mąż; **z.** sobie kogo=wchodzić z kim w związek małżeński; **przyrzekać** uroczyście, ślubować.

Zaślubiny (-in), zaślubienie, akt zaślubienia, ceremonja ślubna; zrękowiny, zaręczyny.

Zaślubny, dotyczący zaślubin.

Zaśmiać się, zacząć ś. śmiać, roześmiać ś., uśmiechnąć ś.

Zaśmiardnąć, Zaśmierdnąć, zacząć śmierdzieć, przejść smrodem.

Zaśmiecać, *dok.* Zaśmiecić; zapełniać śmieciami, zanieczyszczać.

Zaśmielać, *dok.* Zaśmielić; zachęcając, pobudzając dodawać śmiałości.

Zaśmierdnąć—*p.* Zaśmiardnąć.

Zaśmierdzać, *dok.* Zaśmierdzić; przejmować smrodem, śmierdzącym czynić; **z. ś.**, przechodzić smrodem, zaczynać śmierdzieć.

Zaśmierdzić, *nied.* Zaśmierdzać; wydać woń śmierdzącą; **z. ś.**, przejść smrodem, jako znak psucia ś.

Zaśmierdzieć się, zaśmierdzić ś., zaśmiardnąć, cuchnąć.

Zaśmierzyć, zaspokoić, uśmierzyć.

Zaśmieszyć, pobudzić do śmiechu, zabawić śmiesząc.

Zaśmiewać się, śmiać ś. długo i nieumiarkowanie, pękać ze śmiechu.

Zaśniad, Zaśniat, Ześniad, niedonoszony płód, niedonosek.

Zaśniecać, *dok.* Zaśniecić; zarażać śniecią; **z. ś.**, zarażać ś. śniecią, utracać płodność, stawać ś. niepłodnym, jałowym; kazić ś., psuć ś.

Zaśniedziały, który zaśniedział.

Zaśniedzić, powlec śniedzią, zabrudzić; **z. ś.**, zajść śniedzią, zabrudzić ś.

Zaśniedzieć — *p.* Zaśniedzić ś.

Zaśnieżać, *dok.* Zaśnieżyć; pokrywać, zasypywać śniegiem.

Zaśpiewacz, ten, który zaczyna śpiewać.

Zaśpiewać, zacząć śpiewać, odezwać ś. śpiewem, odśpiewać co; **z.** komu, powiedzieć, objawić komu coś niemiłego; **za drogo zacenić**; **z. ś.**, oddać ś. z zapałem śpiewaniu.

Zaśpilić, Zaśpilować—*p.* Zaszpilić.

Zaśrubnik, instrument do zaśrubowywania i odśrubowywania muterek śrubowych.

Zaśrubowywać, *dok.* Zaśrubować; śrubując, zakręcać; śrubę wpuszczać, wśrubowywać.

Zaśrzenić, pokryć szronem.

Zaświadczać, *dok.* Zaświadczyć; świadectwem zatwierdzać.

Zaświadczenie, *rzecz.* od Zaświadczyć; świadectwo wydane, atestacja, poświadczenie.

Zaświadczyć—*p. nied.* Zaświadczać.

Zaświat, inny świat, niż ten, na którym mieszkamy, świat duchowy, świat pozagrobowy; odszedł w z-y=umarł

Zaświatny, Zaświatowy, będący za światem.

Zaświatowiec, istota z tamtego świata.

Zaświatowy — *p.* Zaświatny.

Zaświątkować, zacząć świątkować. obchodzić jakie święto.

Zaświdrować, Zaświdrzyć, zacząć świdrować, świdrując, zakręcić; z. ś., być zaświdrzonym

Zaświecać, *dok.* Zaświecić; sprawiać, żeby co świeciło, zapalać zapalać gdzie światło, żeby było widno; z. komu, świecić komu, przeprowadzać kogo ze światłem; zaczynać świecić, rozjaśniać ś., rozświtać; z. ś., być zaświecanym.

Zaświechtać, zawalać, zabrudzić.

Zaświecie — *p.* Zaświat.

Zaświecić — *p. nied.* Zaświecać.

Zaświegotać, odezwać ś. świegotem. zagłuszyć świegotaniem.

Zaświerczeć, Zaświerkać, Zaświergolić, Zaświergotać, zacząć świerczeć, świerkać, świergotać.

Zaświerzbić, Zaświerzbieć, zacząć świerzbieć, zaswędzić.

Zaświetnieć, okazać ś. świetnym, zajaśnieć, zabłysnąć.

Zaświęcić, ogłosić za świętego, za święto, za święty dzień; z. w kartach: wyświęcić, wyznaczyć, jako atut.

Zaświętować, zacząć świętować.

Zaświnić, zapełnić nieczystościami, zabrukać. zapaskudzić, zawalać. zaśmiecić.

Zaświsnąć — *p.* Zaświstać.

Zaświstać, Zaświsnąć, odezwać ś. świstem, zagwizdnąć; zagłuszyć kogo, świszcząc.

Zaświszczeć — *p.* Zaświstać.

Zaświt, świt, brzask.

Zaświtać, Zaświtnąć, zacząć świtać, zajaśnieć, rozbłysnąć; z-ła mi myśl w głowie=zjawiła ś.

Zatabaczać, *dok.* Zatabaczyć; brukać tabaką, osypywać tabaką.

Zatabaczony, zawalany tabaką; *przen.*, stetryczały, nudny, zgorzkniały.

Zatabaczyć — *p. nied.* Zatabaczać.

Zataborować, taborem otoczyć, taborem zająć; tabor zastawić.

Zatachlować, zamienić w oszukański sposób, zaszachrować.

Zataczać, *dok.* Zatoczyć; tocząc, zapychać, tocząc posunąć; zaprowadzać co na pewne miejsce; tocząc zakręcać; tocząc coś na warsztacie tokarskim, wyrabiać na okrągło, odtaczać; tocząc na toczydle zagładzać: z. szczerbę w nożu; wyostrzać na toczydle, wecować; z. konia = przykrócać mu cugli, aby głowę dobrze trzymał; koń kark z-a = załamuje, zagina; z. koło, krąg = robić, rysować, kreślić koło. obchodzić wokoło; z. obóz = rozkładać, zakładać, roztasowywać: z. tanlec=zaczynać tańczyć; z. beczkę piwa, wina=podsuwać ją, tocząc, zaczynać z niej ściągać, toczyć napój; z. wzrokiem = spoglądać wokoło; z. koniem=robić nim koło; z. ś., być zataczanym; tocząc ś., chwiejąc ś., dochodzić aż do pewnego miejsca; iść, tocząc ś., chwiejąc ś. na nogach to w jedną, to w drugą stronę, jak pijany a. chory.

Zataflować, zagrodzić taflami; wyłożyć taflami.

Zataiciel, ten, który zataja, zamilcza co.

Zatajać, *dok.* Zataić; taić, skrywać, ukrywać, chować, nie powiedzieć prawdy; przemilczać, nie wydawać; przytłumiać, zatłumiać co, nie ujawniać czego; z. kaszę= gotować tak, że stężeje, gotować na gęsto; z. tłustość w kaszy = tak długo gotować kaszę, aż ś. w niej tłustość rozpuści; z. ś., ukrywać ś., skrywać ś., chować; ukrywać ś. z czym.

Zatajeć, zacząć tajeć.

Zatamowywać, *dok.* Zatamować; zatrzymywać tamą, nie pozwalać płynąć dalej: z. rzekę; z. krew = nie pozwalać jej upływać, tamować; z. oddech = wstrzymywać, przestawać oddychać.

Zatańcować, Zatańczyć, puścić ś. w taniec, zacząć tańcować, rozpocząć taniec.

Zatańcowywać się, tańczyć do upadłego, zamęczać ś. tańcem.

Zatapiać, *dok.* Zatopić; zanurzać, zagłębiać, pogrążać w wodzie a. w innym płynie, topić; zalewać wodą; z. wzrok w kim, w czym = zaczynać patrzeć uporczywie, jakby chcąc przeniknąć do głębi; z. myśl w czym = zaczynać myśleć o czym głęboko; z. co woskiem, łojem = zalewać roztopionym woskiem, łojem; z. ś., zanurzać ś., pogrążać ś. w wodzie a. w innym płynie, topić ś.; z. ś. w czym, oddawać ś. czemu w zupełności; pogrążyć ś. w rozmyślaniach nad czym, zaciekać ś. w czym.

Zatarasować, zagrodzić tarasem, zamknąć drogę, wyjście jaką przeszkodą; z. ś., zagrodzić ś., zamknąć ś., aby nie można było wejść.

Zatarcie, *rzecz.* od Zatrzeć.

Zatarg, nieporozumienie, zajście, spór, walka, zwada, kłótnia, awantura.

Zatargać, Zatargnąć, zacząć targać, zaszarpnąć, szarpnąć; targając zamordować.

Zatargować, zacząć targować, a nie kupić, ofiarować pewną cenę.

Zatarkać, Zatarkotać, zacząć tarkotać, tarkać.

Zatarty, którego zatarto, który ś. zatarł, niewyraźny.

Zatarzać, tarzając zataczać; z. ś., tarzając zataczać ś.

Zatasować, zacząć tasować, stasować.

Zatatrzański, leżący, mieszkający z tamtej strony Tatr, pochodzący z za Tatr.

Zatchnąć się, stracić swobodny oddech, zacząć ciężko oddychać, zadyszeć ś.

Zatem—*p.* Zatym.

Zatemperować pióro gęsie, ołówek i t. p.=zarznąć do pisania.

Zaterać, Zatyrać, terając, poniewierając, pozbawić wszelkiego znaczenia.

Zaterlikać, zacząć terlikać.

Zatęchlina, Zatęchłość, zajście stęchliną; zatęchnienie, dychawiczność.

Zatęchły, Zatchły, który zaszedł stęchliną.

Zatęchnąć, przejść stęchliną; stęchnąć.

Zatępiać, *dok.* Zatępić; tępym czynić, przytępiać, stępiać.

Zatępieć, stać ś. tępym, przytępić ś., stępić ś.; stępieć, stać ś. niepojętnym, stracić bystrość umysłu.

Zatęsknić, Zatęsknieć, zacząć tęsknić do kogo, do czego, doznać uczucia tęsknoty; z. ś. na śmierć = udręczać ś. tęsknotą, umierać z tęsknoty.

Zatętnić, Zatętnieć, odezwać ś. tętentem, zacząć tętnić.

Zatężać, *dok.* Zatężyć; nieco stężać, czynić tęższym, tęgo zaprawiać.

Zatkać—*p. nied.* Zatykać.

Zatkalik, owad z rzędu tęgopokrywych.

Zatkanie, *rzecz.* od Zatkać; to, co służy do zatykania, zatamowania; w *med.*, obstrukcja.

Zatkanka, zasuwka, zastawka.

Zatkany, którego zatkano, który ś. zatkał.

Zatknąć—*p. nied.* Zatykać.

Zatknięty, którego zatknięto, który ś. zatknął; zasadzony gdzie, umieszczony gdzie, wetknięty.

Zatlały, który ś. zatlił, zapalił.

Zatleć (się), zacząć (ś.) tleć, zająć (ś.) ogniem, zapalić (ś.).

Zatlić, sprawiać, że coś zacznie ś. tlić, rozpalać, rozniecać; **z. ś.,** zacząć ś. palić; *przen.*, powstać, zjawić ś., zrodzić ś.

Zatłaczać, *dok.* Zatłoczyć; tłocząc zapychać, zapełniać; nagromadzać; w *med.*, sprawiać obstrukcję żołądka, zapychać kiszki; **z.** kogo, tłocząc dusić.

Zatłoczyć — *p. nied.* Zatłaczać.

Zatłuc, zabić, uderzając czymś ciężkim a. tępym, zabić pod razami, pod ciosami; zaprowadzać kogo w miejsce niedostępne, na manowce, zawlec; myślałem, że mnie febra **z-cze** = zabije; niech go cholera **z-cze**=przekleństwo.

Zatłumiać, *dok.* Zatłumić; tłumić, stłumiać, przytłumiać, przygaszać; zaćmiewać, zaciemniać, uspokajać, uśmierzać.

Zatłuszczać, *dok.* Zatłuścić; zaprawiać tłusto; walać, mazać tłuszczem, plamić tłuszczem.

Zatłuszczony, którego zatłuszczono, który ś. zatłuścił.

Zatłuścić—*p. nied.* Zatłuszczać

Zatoczek, mięczak brzuchonogi wodny, o skorupie skręconej na płask, pospolity w wodach stojących (fig.).

Zatoczka, mała zatoka.

Zatoczony, którego zatoczono — *p.* Zatoczysty.

Zatoczyć—*p. nied.* Zataczać.

Zatoczysty, Zatoczny, Zatoczony, zatoczony w kabłąk, kręty, skrzywiony w łuk, zgięty.

Zatoczyście, *przysł.*, kręto, kabłąkowato, łukowato.

Zatoka, część morza, wrzynająca ś. w ląd, będąca odnogą morza a. oceanu; odnoga, golf, odlewisko (fig.); ślizka spadzistość na drodze, wyrobiona od sań; w *med.*, wydrążenie, wklęsłość w kości, fistuła.

Zatokowy, dotyczący zatoki, podobny z kształtu do zatoki; liść z.=mający liczne wcięcia falisto-zaokrąglone.

Zatonąć, pogrążyć ś. w wodzie a. w innym płynie; stracić życie przez pogrążenie ś. w wodzie, utopić ś., utonąć, zalać ś. wodą, zatopić ś.; **z.** w długach=zabrnąć w długi po uszy; **z.** w niepamięci=zniknąć bez śladu.

Zatop, zatopienie; powódź, wylew, zalew; **z.** morska, rzeczna = otchłań wodna, toń, topiel; miejsce zatopione, zalane wodą.

Zatopić—*p. nied.* Zatapiać.

Zatopiony, którego zatopiono, który ś. zatopił.

Zatopny, zatapiający, zalewający, zalewny; mający być zatopionym; pełen zatopów, przepaści.

Zator, nagromadzenie ś. i zatrzymanie ś. lodów, płynących rzeką, tak że nie mogąc dalej płynąć, powodują wylewy; choroba, spowodowana zatkaniem tętnic a. żył najczęściej przez skrzepy krwi, embolja; nowe łożysko rzeki.

Zatorować, zacząć robić drogę, tor.

Zatorowy, dotyczący zatoru.

Zatór—*p.* Zator.

Zatracać, *dok.* Zatracić; zagubiać, zarzucać, zawieruszać, zadziewać, nie móc czego znaleźć; wygubiać, wytępiać, wyniszczać, niweczyć; potępiać, skazywać na potępienie.

Zatraciciel, ten, który co zatraca a. zatracił.

Zatracicielka, forma żeńska od Zatraciciel.

Zatracić—*p. nied.* Zatracać.

Zatracony, którego zatracono; nieznośny, niegodziwy, przeklęty;

żart., ty bąku, raku **z.!** = ty malczel, smarkaczu nieznośny!; *rzecz.*, potępieniec, niegodziwiec.

Zatradować, zająć dobra dłużnika na mocy wyroku sądowego.

Zatrata, strata, stracenie, zgubienie; zatracenie, zagłada, zniszczenie, zaguba; potępienie.

Zatratny, przynoszący zatratę, zgubny; mogący być zatraconym.

Zatratować kogo, co; obalić koniem, zdeptać kopytami i kołami stratować; **z. ś.** (o koniu), skaleczyć ś. w nogę, zastrychować ś.

Zatrawa, zatrawianie, zatrawienie.

Zatrawiać, *dok.* Zatrawić; zaszczuwać psami, podżegać je; dawać psom pożreć, rozszarpać; trawić, przetrawiać.

Zatrawić -*p. nied.* Zatrawiać.

Zatrawiec, gatunek chrząszcza, pokrewny chrabąszczowi majowemu (fig.).

Zatrąbić, zagrać na trąbie, dać sygnał trąbą.

Zatrącać, *dok.* Zatrącić; trącając zaciskać, zapychać; **z.** kogo, zadawać komu razy; **z.** czym, nieco trącić czym, cuchnąć, oddawać czym; napić ś. jakiego trunku i zjeść co przytym; **z.** czego, zarywać czego, zakrawać na co; **z.** o co; potrącać o co w rozmowie, napomykać o czym.

Zatrąciciel, ten, który zatrąca.

Zatrefiać, *dok.* Zatrefić; trefić, fryzować, przyczesywać; **z. ś.,** układać, czesać, fryzować włosy.

Zatrefniać, *dok.* Zatrefnić; u Żydów: uczynić trefnym, nie dopełnić przepisów religijnych co do jedzenia.

Zatrefnisiować, Zatrefnować, zażartować, zadrwić, zabłaznować, zakpić złośliwie.

Zatrefnować—*p.* Zatrefnisiować.

Zatrelować, zacząć trelować; odezwać ś. trelem.

Zatretować—*p.* Zatratować.

Zatręt, u konia: zadarcie a. odłupanie cząstki kopyta z obrazą korony.

Zatrętwiać—*p.* Zadrętwiać.

Zatrętwieć—*p.* Zadrętwieć.

Zatroczyć, Zatrokować, przywiązać trokami, utroczyć, przytroczyć.

Zatroskać, Zatroszczyć, przejąć troskami, zasmucić, zaniepokoić, zatrwożyć; **z. ś.,** wpaść w troski, zakłopotać ś., zatrwożyć ś., zasmucić ś.

Zatrucie, *rzecz.* od Zatruć; zaprawienie trucizną, zabicie trucizną, otrucie.

Zatruć -*p. nied.* Zatruwać.

Zatrudniać, *dok.* Zatrudnić; utrudniać, trudniejszym czynić; **z.** kogo, zajmować go pracą, dawać mu zajęcie, zatrudnieniu; uprzykrzać ś. komu, zajmować mu czas; kłopotać, ambarasować kogo; męczyć, fatygować kogo, co; **z. czas** =zajmować, zabierać; **z. ś.,** trudnić ś., zajmować ś. czym; fatygować ś., mordować ś., męczyć ś. czym.

Zatrudniciel, ten, który daje innym zajęcie; ten, który mnoży trudności.

Zatrudnić—*p. nied.* Zatrudniać.

Zatrudnienie, *rzecz.* od Zatrudnić; praca, robota, zajęcie, trud; fach, rzemiosło, profesja; ambaras, kłopot, troska.

Zatrudniony, zajęty jakimś zatrudnieniem, pracą, kłopotem; zajęty, zaprzątniony przeszkodą.

Zatrukać, zacząć trukać.

Zatruty, trucizną zaprawiony; życie **z-e**=pełne goryczy.

Zatruwać, *dok.* Zatruć; trucizną zaprawiać; napuszczać trucizną: **z.** ząb; zabijać za pomocą trucizny, truć; **z.** zgryzotą, troską, goryczą=napełniać, przepełniać; **z.** komuś życie = przepełniać goryczą, troską, zgryzotą.

Zatrważać, *dok.* Zatrwożyć; nabawiać trwogi, zastraszać, trwożyć, przerażać; **z. ś.**, przejmować ś. trwogą.

Zatrwian—*p.* Zawciąg.

Zatrwoga, rodzaj ryby morskiej.

Zatrwonić, przetrwonić, roztrwonić, zmarnować.

Zatrwożeć, być przejętym trwogą, przerazić ś., przestraszyć ś.

Zatrwożony, którego przerażono; przejęty trwogą, przerażony, przestraszony.

Zatrwożyć—*p. nied.* Zatrważać.

Zatrysnąć—*p.* Zastrzyknąć.

Zatrzalin, roślina szyszkowa australijska.

Zatrzask, skobelek w zamku u drzwi, zapadający przy zatrzaśnięciu ich a. za przekręceniem klucza; przyrządzik do zapinania odzienia.

Zatrzasnąć, Zatrzaskać, wydać trzask, odezwać ś z trzaskiem; **z.** drzwi, okno=zamknąć z trzaskiem; **z.** drzwi = zamknąć na zatrzask; **z. ś.**, być zatrzaśniętym.

Zatrząść, Zatrząsnąć, zacząć trząść, zachwiać, zakołysać czym, wstrząsnąć; **z. ś.**, zacząć ś. trząść, zakołysać ś., zachwiać ś., zadrżeć.

Zatrzebić, wykonać trzebienie.

Zatrzeć—*p. nied.* Zacierać.

Zatrzepać, zacząć trzepać; zapędzić, zaniszczyć trzepaniem.

Zatrzepiotać, Zatrzepotać, sprawić trzepiot, odezwać ś. trzepiotem, poruszyć skrzydłami.

Zatrzepnąć *p.* Zatrzepać.

Zatrzepotać—*p.* Zatrzepiotać.

Zatrzeszczeć, wydać odgłos trzeszczenia.

Zatrzęsienie, *rzecz.* od Zatrząść; **z.** tego! = jest tego bardzo wiele, mnóstwo, więcej niż trzeba.

Zatrzymać się—*p. nied.* Zatrzymywać się.

Zatrzymywać, *dok.* Zatrzymać; nie pozwalać iść, biec, lecieć, ciec dalej a. w dalszym ciągu, nie puszczać dalej, tamować chód, bieg, ciek; nie pozwalać rozwijać ś. dalej, przeszkadzać postępowi; nie pozwalać komu robić tego, co chce, nie pozwalać kończyć tego, co zaczął robić, mówić; **z.** na sobie=wstrzymywać, powściągać sobą napór, nieprzyjacielski, stawiając opór, nie pozwalać iść dalej; przytrzymywać, aresztować, więzić; wstrzymywać, nie wypuszczać, nie wydawać; zapewniać co sobie naprzód, zabezpieczać; **z.** sobie coś cudzego = zostawiać sobie, nie oddawać, przywłaszczać; **z.** co w pamięci=zachowywać, nie zapominać; **z.** u siebie= nie wydawać z sekretu; **z.** zasługi, pensję = nie płacić; przetrzymywać dłużej, niż trzeba; strzelba **z-ała** nabój = po spaleniu na panewce nie zaraz wystrzeliła; **z. ś.**, być zatrzymywanym; stawać, przestawać iść, przerywać czynność, bieg; pozostawać jakiś czas na miejscu, nie iść dalej; **z. ś.** nad czym, zwracać baczniejszą uwagę na co, zastanawiać ś. nad czym; **z. ś.** po drodze = stawać po drodze, wstępować gdzie; **z. ś.** w domu=nie wychodzić, nie wyjeżdżać, pozostawać.

Zatuczać, *dok.* Zatuczyć; czynić, że coś zatyje, tuczyć; tucząc zapychać; **z. ś.**, tucząc ś., stawać ś. tłustym, tyć.

Zatulać, *dok.* Zatulić; tuląc zasłaniać, zakrywać, zawijać; **z.** oczy = zamykać; **z.** uszy, gębę = zatykać; **z. ś.**, być zatulanym.

Zatuła, fartuch skórzany rzemieślników; deska, którą ś. ul a. baró zatula, dłuziec.

Zatułać się, zacząć ś. tułać; tułając ś. zajść dokąd, zabłąkać ś.

Zatupać, Zatupnąć, zacząć tupać; **z.** co, kogo, tupaniem zagłuszyć, zabić.

Zaturkotać, wydać odgłos turkotania.

Zatwardniać, *dok.* Zatwardnić; czynić twardym, nabawiać twardości; **z. żołądek**=wywoływać zatwardzenie, obstrukcję; **z. serce, umysł**=czynić zatwardziałym, nieczułym, obojętnym; **z. ś.,** stawać ś. twardym, twardnieć, nabawiać ś. twardości; *przen.*, stawać ś. zatwardziałym, obojętnym, nieczułym; stawać ś uporczywym, zatwardziałym w czym, grzęznąć w czym coraz bardziej, umacniać ś., utwierdzać ś. w czymś złym; **z. ś.** w grzechach, w uporze, w okrucieństwie.

Zatwardnieć, Zatwardnąć, zatwardnić ś., stwardnieć.

Zatwardzać *p.* Zatwardniać.

Zatwardzenie, *rzecz.*, niedyspozycja kiszek, zatrzymujących długo kał; trudne wypróżnienie, obstrukcja.

Zatwardziałość, trwanie w czym złym; nieczułość, upór.

Zatwardziały, który stał się twardym, stwardniały; zobojętniały, obojętny, nieczuły; upornie w czymś trwający, wytrwały w czymś złym: **z.** w grzechach.

Zatwardzić *p.nied.* Zatwardzać.

Zatwardzieć—*p.* Zatwardnieć.

Zatwarzać, *dok.* Zatworzyć; zamykać, zawierać; zapychać, zatykać; **z. oczy** = zamykać, zawierać, zamrużać oczy; zaczynać tworzyć, stwarzać co.

Zatwierać—*p.* Zatwarzać.

Zatwierdzać, *dok.* Zatwierdzić; umacniać, przymocowywać; utykać, zagłębiać; *przen.*, **z.** co, zgodą swoją, zezwoleniem, nadawać czemu moc prawa, potwierdzać, stwierdzać; **z. kogo na urzędzie**= zgadzać ś. urzędownie, by zajął ten urząd, przystosować.

Zatwierdzenie, nadanie czemu mocy prawa; pozwolenie na wykonanie czego, przyznanie.

Zatwierdziciel, ten, który zatwierdził.

Zatwierdzić—*p. nied.* Zatwierdzać.

Zatwierdzony, którego zatwierdzono, na który ś. zgodzono, przyjęty.

Zatwora—*p.* Zatwór.

Zatworzyć—*p. nied.* Zatwarzać.

Zatworzysto, *przysł.*, zamczysto, z zatworem.

Zatworzysty, opatrzony zatworem, zamczysty; służący do zamykania; dający ś. zamykać, zamykany.

Zatworzyście—*p.* Zatworzysto.

Zatwór, Zatwora, wszystko, co służy do zamykania, zatrzask, zasuwa, rygiel, skobel, zawora; otwór, przestrzeń otworu.

Zatyczać, *dok.* Zatyczyć; zasadzać tykami, oznaczać za pomocą tyk, zatykać tyki.

Zatyczka, wszystko, co służy do zatykania czego, co gdzie zatknięto, korek, czop, tłok, kłapeć do zatkania i t. p.; **z.** niewieścia =kwef, zasłona, welon, podwika.

Zatyć—*p. nied.* Zatywać.

Zatykać, *dok.* Zatkać; wtykając zapełniać, zapychać: **z.** dziurę, szczelinę, otwór; wtykając zamykać, zaszpuntowywać, zakorkowywać: **z.** beczkę, butelkę; zawalać, zapychać, zatamowywać; wtykając umocowywać, nasadzać, aby sterczało; zakładać za co: **z.** ręce za pas, pióro za ucho; **z. nos**=zasłaniać nos ręką, chustką, aby nie czuć przykrego zapachu; **z.** komu a. sobie oczy=zasłaniać, aby nie można było patrzeć, aby nie widzieć; **z. uszy**=nie chcieć słuchać czego, być obojętnym na co; **z.** komu gębę=zmuszać do milczenia; **z. kiszki**=zamulać, wywoływać niestrawność; **z.** dziurę = zapełniać brak, niedostatek; **z.** kim dziurę=zmuszać go do trudnych, przykrych posług do wszystkiego; **z. ś.,** być zatykanym; zawalać ś., zamulać ś., zapychać ś.

atykadło—*p.* Zatyczka.

atykalny, dający ś. zatkać, słu- y do zatykania.

atyle, miejsce z tyłu, strona a czego.

atylnik, ten, który jest z ty- u kogo.

atylny, umieszczony za tyłem o a. czego; będący z tyłu.

atyłek, tylna część, tylna stro- czego; tył głowy, potylica; nieprzyjaciół = straż tylna, rgarda.

atyły, który zatył.

atym, Zatem, *spójn.*, stąd, więc, ego.

atynkować, pokryć tynkiem.

atyrać—*p. nied.* Zaterać.

atywać, *dok.* Zatyć; zaczynać , stawać ś. nadto otyłym; tyć miarę.

auczęstniczać w czym, mieć iał w czym, zapoczątkować.

aufać, Zadufać komu, położyć kim ufność, zawierzyć.

Zaufanie, *rzecz.* od Zaufać; uf- ó, położona w kim; **z.** w so- =zbytnie mniemanie o sobie, ozumiałość.

Zaufany, Zadufany, cieszący ś. imć zaufaniem; **z.** w sobie = t wiele mniemający o sobie, ozumiały; godny zaufania, któ- u można ufać: osoba **z-a**; *rzecz.*, owiek, któremu można zaufać, ufalec, powiernik.

Zaułatwić, ułatwić, załatwić.

Zaułek, wązka, ciasna boczna czka w mieście.

Zaumrzeć, zamrzeć, umrzeć.

Zaumyślnie, *przysł.*, umyślnie, rozmysłu, rozmyślnie.

Zaumyślny, naumyślny, umyśl- , rozmyślny.

Zauszek—*p.* Zausznik.

Zausznica, Zauszniczka, ozdoba ze szlachet- go kruszcu i drogich nieni, noszona w u- u, kolczyk (fig.); w *med.*, wrzód za uchem; kobieta, szepcząca ludziom do ucha plotki, obmawiająca tajnie dla schlebienia komu; powiernica, konfidentka.

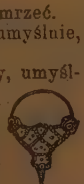

Zausznictwo, zajęcie zausznika, pochlebnika, potwarcy.

Zauszniczek—*p.* Zausznik.

Zauszniczka—*p.* Zausznica.

Zauszniczy, Zauszny, dotyczący zausznika, właściwy zausznikowi.

Zausznie, *przysł.*, potajemnie, do ucha.

Zausznik, Zauszniczek, człowiek szepczący plotki i potwarze komu do ucha dla przypodobania mu ś.; zaufaleć, powiernik, konfident; zausznica, kolczyk.

Zauszny—*p.* Zauszniczy.

Zauważać, *dok.* Zauważyć; zwrócić na co uwagę, spostrzegać co; robić co do czego swoją uwagę, wypowiadać swoje zdanie w jakiej sprawie; **z-ż**=zwrócić swoją uwagę; **z. ś.**, być zauważanym, zwracać na siebie uwagę.

Zauważony, którego zauważono.

Zauważyć — *p. nied.* Zauważać.

Zauzdać — *p. nied.* Zauzdywać.

Zauzdywać, *dok.* Zauzdać; nakładać uzdę, kiełznać: **z.** konia; *przen.*, hamować, powściągać; **z. ś.**, być zauzdywanym; *przen.*, być hamowanym, wstrzymywanym.

Zawabiać, *dok.* Zawabić; przynęcać, przymamiać, przywabiać.

Zawachlować, wachlując rozżarzyć, zanięcić: **z.** ogień; zacząć wachlować, poruszać, chłodzić wachlarzem.

Zawada, to, co zawadza, tamuje bieg, to, o co ś. potykamy; *przen.*, przeszkoda, przeciwność, trudność; być na **z-dzie** komu. czemu = przeszkadzać w dosiężeniu czego.

Zawadca, pies, który w gonieniu za zwierzyną innym psom przeszkadza; zawadjaka, awanturnik, warchoł.

Zawadja, spór, zwada, awantura.

Zawadjacki, właściwy zawadjace, awanturniczy, warcholski.

Zawadjacko, *przysł.*, w sposób, właściwy zawadjace.

Zawadjactwo, kłótliwość, awanturnictwo, warcholstwo.

Zawadjaka, człowiek kłótliwy, burda, hałaburda, zawadjaka, awanturnik, warchoł.

Zawadjasz, *zool.*, rodzaj gada.

Zawadniać, *dok.* Zawodnić; zalewać, zatapiać wodą.

Zawadzać, *dok.* Zawadzić; uderzać mimowoli o co, zahaczać o co, potykać ś. na czym, zaczepiać o zawadę; **z.** komu, czemu, stać na zawadzie, przeszkadzać komu, czemu, nie dopuszczać do spełnienia (ś.) czego, nie pozwalać na co; być przykrym, nieznośnym komu, tamować mu swobodę ruchów, czynów; **z.** czym w co, zatykać, zasadzać co w co; **z.** w co, uderzać w co głęboko, szkodzić, np. na zdrowiu, ujemnie działać na co; **z. ś.**, pojawiać ś., trafiać ś. między innemi, zdarzać ś.

Zawadzić—*p. nied.* Zawadzać.

Zawadzisto, *przysł.*, z wielu zawadami.

Zawadzisty, pełen zawad.

Zawahać (się), zacząć (ś.) wahać, być niepewnym czego, nie decydować (ś.), wstrzymywać (ś.) od wypowiedzenia sądu, cofać (ś.).

Zawakować, o urzędach, o posadach: zacząć wakować, otworzyć ś.; o urzędach, miejscach, posadach urzędowych: zacząć być nie zajętym.

Zawalać (się), zabrudzić (ś.), zasmolić (ś.), zabrukać (ś.), powalać (ś.), zapaskudzić (ś.).

Zawalać, *dok.* Zawalić; waląc, obalając zabarykadowywać, zasypywać tamując drogę; zarzucać ciężarami, waląc ciężkie przedmioty zatłaczać; uderzać, walić czymś ciężkim; zapełniać, zarzucać co czym; zapychać, zatykać czymś ciężkim; sprawiać, aby coś upadło, zwalać; **z.** drogę, przystęp = zalegać, zastępować; **z. ś.**, być zawalanym; rozpadać ś., padać w gruzy, zapadać ś., rozsypywać ś.; **z. ś.** dokąd = cisnąć ś. dokąd natrętnie.

Zawalcować, odbyć walcowanie czego, zwalcować; walcując, zarobić, zagładzić co; zatańczyć walca.

Zawalić—*p. nied.* Zawalać; *przen.*, zabazgrać, zapisać gęsto, zasmarować.

Zawalidroga, próżniak, niepoń, darmozjad, leniwiec.

Zawalina, miejsce, czym zawalone, zawalisko; wszystko, co zawala drogę, zawada, zapora, zawał; w *lm.*, **z-y**, gruz zawalonego domu.

Zawalisko—*p.* Zawalina.

Zawalny, zawalający, nawalnie zasypujący; położony za wałem, za okopem, zaokopowy, przedokopowy, zawałowy.

Zawał, zawalenie ś., rozwalenie ś. czego; wszystko, co zawala drogę, zator, zasyp, zaspa, zasieka i t. p.; *przen.*, przeszkoda, zawada; miejsce, zawalone czym, zawalina, zawalisko; miejsce rozwalone, zapadnięte, wklęsłość, zaklęsłość; w *lm.*, **z-y**, przepełnienie krwią gruczołów brzusznych.

Zawała, zawalenie ś., rozwalenie ś.; przeszkoda, tamująca drogę.

Zawałek, fortyfikacja zewnętrzna.

Zawałęsać się, wałęsając ś. zajść, zawlec ś. dokąd.

Zawałka, gruczołek; w *lm.*, **z-i**, przepełnienie krwią gruczołów brzusznych.

Zawałkować, wałkując zakryć, zarobić, wygładzić wałkiem.

Zawapnić, zaprawić, zamazać, zapchać, zatkać, zagładzić wapnem.

Zawar, w *med.*, lekarstwo, gotowane w wodzie aż do zawrzenia.

Zawarcholić, wdać ś. w warcholenie, w zamieszanie; sprawiać niezgodę, wszcząć kłótnię, zwadę.

Zawarcie, *rzecz.* od Zawrzeć; to, na co zawierają, zamknięcie, zamek; to, co jest zawarte, zamknięte mieszkanie; z. umowy=ułożenie warunków.

Zawarcie, *przysł.*, zwięźle.

Zawarczeć, Zawarknąć, odezwać ś. warkiem.

Zawarować — *p. nied.* Zawarowywać.

Zawarowywać—*p. dok.* Zawarować; zastrzegać, zabezpieczać sobie co, wymawiać sobie co z góry, zamieszczać jakie warunki w umowie; chronić, strzec, chować, uchowywać od czego; z. ś., być zawarowywanym.

Zawartość, to, co ś. w czym zawiera, co jest we wnętrzu czego; treść czego; ilość czego, dająca ś. umieścić w czym.

Zawarty, którego zawarto w czym; zawierający ś. w czym; mieszczący ś. w czym; skryty, nieszczery, zamknięty w sobie; nieotwarty, nieotworzysty.

Zawarzać (się), *dok.* Zawarzyć (ś.); warzeniem zagotowywać (ś.), zaczynać ś. warzyć, gotować.

Zawaśniać, *dok.* Zawaśnić; do waśni pobudzać, kłócić, wadzić, waśnić.

Zawaśnik, ten, który waśni ludzi między sobą.

Zaważać, *dok.* Zaważyć; mieć pewną wagę, pewien ciężar, ważyć tyle a tyle; z. co, równać ś. czemu w wadze, w znaczeniu, w wartości; mieć pewną wartość, pewne znaczenie; z. na szali czyichś losów=wpływać na nie przeważnie.

Zaważyć—*p. nied.* Zaważać.

Zawąchać, poczuć węchem, zwąchać.

Zawątlać, *dok.* Zawątlić; wątłym czynić, wycieńczać, osłabiać.

Zawątlić—*p. nied.* Zawątlać.

Zawciąg, roślina z rzędu wolnopłatkowych, z rzędu pierwiosnkowych, z rodziny ołownicowatych (fig.).

Zawciągać — *p.* Zawściągać.

Zawczasu, *przysł.*, dość wcześnie, w sam czas, nie zapóźno; zbyt wcześnie, przedwcześnie.

Zawczesność, własność tego, co jest przedwczesne, zbyt wczesne.

Zawczesny, przedwczesny, zbyt wczesny.

Zawcześnie, *przysł.*, przedwcześnie, przed czasem należnym.

Zawczoraj, *przysł.*, przed dniem wczorajszym, onegdaj.

Zawczorajszy, który ś. stał zawczoraj, onegdajszy.

Zawdy, Zawżdy—*p.* Zawsze.

Zawdziać—*p. nied.* Zadziewać.

Zawdzieluhka, robak z gromady pierścienic rurkowatych.

Zawdziewać, *dok.* Zawdziać; kłaść co z ubrania na siebie, odziewać ś. w co, nakładać co na siebie; z. ś., być zawdziewanym.

Zawdzięczać, *dok.* Zawdzięczyć; być winnym, być obowiązanym komu za co, poczuwać ś. względem kogo do wdzięczności za otrzymane dobrodziejstwo, łaskę, grzeczność, wywdzięczać ś. komu.

Zawdzin, gatunek rośliny.

Zawecować, wecując zaostrzyć, wyostrzyć.

Zawerbować, zwerbować, zaciągnąć do wojska, do stowarzyszenia; z. ś., być zawerbowanym.

Zawerucha, taniec ludu ruskiego w cztery osoby, które, złożywszy na krzyż ręce, szybko kręcą ś. wkoło.

Zaweselić (się), rozweselić (ś.), rozradować (ś.).

Zawetować, oddać wet za wet, odpłacić komu, nagrodzić komu co, oddać co wzajemnie.

Zawezwać, wezwać, przywołać, dać polecenie przyprowadzenia kogo.

Zawędrować — *p. nied.* Zawędrowywać.

Zawędrowywać, *dok.* Zawędrować; wędrując zachodzić do jakiego miejsca.

Zawędzać, *dok.* Zawędzić; nieco wędzić, czynić, że co wyschnie, wysuszyć ś., mocno schudnąć.

Zawędzony, którego zawędzono.

Zawęzić, zacisnąć, zrobić węższym, związać mocno.

Zawęźlić, zawiązać na węzeł.

Zawężać, *dok.* Zawężyć; węższym czynić, ściągać.

Zawężyć—*p. nied.* Zawężać.

Zawiać—*p. nied.* Zawiewać.

Zawiadamiać, *dok.* Zawiadomić; uwiadamiać kogo o czym, udzielać wiadomości komu o czym; informować, objaśniać kogo o czym; **z. ś.**, zawiadamiać ś. wzajemnie; być zawiadamianym.

Zawiadomić – *p. nied.* Zawiadamiać.

Zawiadomienie, *rzecz.* od Zawiadomić; wiadomość, komu udzielona, wieść, nowina; ogłoszenie.

Zawiadować— Zawiadywać.

Zawiadowca, człowiek, zawiadujący, zarządzający czym, administrator, komisarz, ekonom, intendent; **z.** stacji kolejowej = naczelnik.

Zawiadowczy, właściwy zawiadowcy, należący do zawiadowcy.

Zawiadowczyni, forma żeńs. od Zawiadowca.

Zawiadowstwo, urząd, praca, stanowisko zawiadowcy.

Zawiadywać, Zawiadować, obmyślać, opatrywać; **z.** kim, czym, mieć co pod swoim nadzorem; dozorować, władać, zarządzać, administrować, kierować, rządzić; być przełożonym, być zwierzchnikiem nad kim, nad czym.

Zawianie, *rzecz.* od Zawiać; przeziębienie wskutek przeciągu powietrza.

Zawiasa, rodzaj haka żelaznego, na którym drzwi, okna, lufciki itp. zawieszają ś. u futryn (fig.); wogóle wszystko, co służy do zawieszania; kręci ś., jak na **z-ach** = jest ruchliwy, nie może usiedzieć na miejscu; gębę ma, jak na **z-ach**= jest gadatliwy; **z-y** ziemi = osie biegunów ziemskich.

Zawiaska, *zdr.* od Zawiasa; **z-i** pergaminowe = rzemyki, na których wiszą pieczęcie u dokumentu.

Zawiasowce, rząd mięczaków ramienionogów.

Zawiasowy, odnoszący ś. do zawias; opatrzony zawiasami, składany, zamykany.

Zawiaśnik różowy, gatunek małżów niecewków, o skorupach różowych, z licznemi długiemi kolcami, rozrzuconemi po żeberkach, żyje w morzu Śródziemnym, kłopotek (f.).

Zawiąz, Zawiązka—*p.* Zawiązek.

Zawiązać—*p. nied.* Zawiązywać.

Zawiązek, zarodek, zapłodek; w *bot.*, dolna rozszerzona w kształcie buteleczki część kwiatu, zawierająca zalążki, z których następnie powstają owoce (f.); *przen.*, początek, źródło, zaród, zadatek.

Zawiązka, to, co służy do zawiązania.

Zawiązywać, *dok.* Zawiązać; związując, zamykać: **z.** worek; związując łączyć: **z.** rzeczy=bagaże; zawiązując, pakować, przewiązywać, obwiązywać: **z.** paczkę,

kufer; zawiązując, zaciągać, zaciskać: z. węzeł, supeł; wikłać, plątać, zaplatać, zamotywać; z. co w czym, włożywszy co w co, związywać; związawszy, tworzyć pewien kształt: z. krawat, kokardę, wstążkę, podwiązkę, chustkę na szyi, z. koniowi ogon; z. ranę = wiążąc, opatrywać, przewiązywać, bandażować; z. oczy = zasłaniać, zakrywać; z. gębę, usta = zmuszać do milczenia, do trzymania czego w tajemnicy; z. komu świat = zagradzać drogę do szczęścia, do powodzenia, do karjery; z. z kim przyjaźń = zaprzyjaźniać ś. z kim; z. z kim rozmowę = zaczynać rozmawiać, wdawać ś. w rozmowę; z. towarzystwo = tworzyć, formować towarzystwo; z. jakieś stowarzyszenie, wspólkę = powoływać do życia, tworzyć; nie umie i kozie ogona zawiązać = nic nie potrafi, do niczego nie jest zdolny; z. ś., być zawiązywanym; wikłać ś., splatać ś., pleść ś.; formować ś., tworzyć ś., rosnąc: kapusta ś. zawiązuje; wyrastać z zawiązku: owoc ś. zawiązuje; być tworzonym, powoływanym do życia, powstawać, zaczynać ś.

Zawichnąć, wywichnąć, wywinąć.

Zawichrzać, *dok.* Zawichrzyć; zaczynać wichrzyć, wypełniać powiewem wiatru, zawiewać wichrem; *przen.*, zaburzać, burzyć, wziąć ś. do wichrzenia między ludźmi, niepokoić, wzniecać rozruchy, mieszać porządek czego, wichrzyć; z. rozum = zamącać, durzyć, odurzać; z. ś., być zawichrzanym, burzyć ś., wichrzyć ś.

Zawichrzały, który ś. zawichrzył, zawichrzony.

Zawichrzeć, zawichrzyć ś.

Zawichrzenie, *rzecz.* od Zawichrzyć; zamieszka, zamęt, nieporządek, bunt.

Zawicie, *rzecz.* od Zawić; to, czym ś. coś zawija, zawiązka; przykrycie głowy a. twarzy, zasłona, kwef, podwika, zawój.

Zawicie, *przysł.*, bezzwłocznie, natychmiast, bez apelacji.

Zawić—*p. nied.* Zawijać.

Zawidymować, zaświadczyć swoim podpisem.

Zawieczerzyć się, zapóźnić ś. do wieczora; długo wieczerzać.

Zawieczniać, *dok.* Zawiecznić; czynić co wiecznym; z. ś., stawać ś. wiecznym.

Zawiecznica, roślina wiecznik.

Zawiecznić — *p. nied.* Zawieczniać.

Zawiedziony, którego zawiedziono; oszukany, który ś. zawiódł, doznał zawodu.

Zawieja, zawierucha, zamieć śnieżna, zadymka.

Zawiejka—*p.* Zawieja.

Zawieniec, w dawnym prawie polskim: pewna suma z majątku męża a. dożywocie na pewnej części jego majątku, które wyznaczało prawo pannie, wychodzącej za mąż bez odprawy posagu.

Zawieracz, człowiek, który coś zawiera, zamyka, przyrząd do zamykania czego, zamowa.

Zawierać, *dok.* Zawrzeć; zamykać, trzymać zamkniętym; obejmować, mieścić w sobie, zmieszczać w swym wnętrzu; *przen.*, zamykać pewną przestrzeń; mieć co za swoją treść, za myśl; zawiązywać, kojarzyć, tworzyć: z. przyjaźń, związek, wspólkę, związek małżeński, z. pokój, przymierze, traktat, umowę; z. komu powieki = być przy jego zgonie; z. powieki = umierać, konać; z. ś., zamykać ś., być zamykanym, być zawartym; mieścić ś. w czym.

Zawieradło, przyrząd, służący do zawierania, zamykania; zawora, zasuwa, rygiel.

Zawieratka, roślina petunja.

Zawierca, w dawnej Małej Polsce szlachcic drugiego rzędu, świerczałka, skartabellus.

Zawiercać, *dok.* Zawiercić; zaczynać wiercić; wkręcać, zakręcać, przyśrubowywać; wiercąc zakręcać; zamykać: z. drzwi; z. ś., zawracać ś., zakręcać ś.

Zawiernie, *przysł.*, zapewne, zaiste.

Zawierszać, *dok.* Zawierszyć; dachem, wierzchem pokrywać; z. ś., wierzchem być pokrytym.

Zawierszony, którego zawierszono; wybujały, przesadny, wygórowany.

Zawierucha, zamieć, zawieja, zadymka; z. morska=burza morska; *przen.*, rozruch, niepokój, zamieszanie, bunt, zaburzenie.

Zawieruszać, *dok.* Zawieruszyć; wichrzyć, burzyć, zawichrzać, zaburzać; zarzucać, zaprzątać, zadziewać, zapodziewać; z. ś., zawichrzać ś., zaburzać ś., zadziewać ś., podziewać ś., zarzucać ś.; zabłąkiwać ś., zachodzić do jakiego miejsca i nie wracać.

Zawieruszyć—*p. nied.* Zawieruszać.

Zawierzać, *dok.* Zawierzyć komu, dawać komu wiarę, wierzyć, ufać komu, powierzać co komu.

Zawierzchnie, *przysł.*, powierzchownie, zewnętrznie.

Zawierzchny, zwierzchni, powierzchowny, zewnętrzny.

Zawierzchować, zrobić wierzch na czym, zakończyć co wierzchem, np. stóg siana.

Zawierzgać, Zawierzgnąć, zacząć wierzgać, wierzgnąć.

Zawierzyć—*p. nied.* Zawierzać.

Zawiesić—*p. nied.* Zawieszać.

Zawiesidło, wszystko, co służy do zawieszania, nić, pręt, utrzymujący ciało zawieszone a. przywiązane do punktu stałego.

Zawiesina, w *med.*, płyn, w którym zawarta jest jakaś substancja nierozpuszczalna; to, co w płynie nie opada na dno.

Zawiesisto, *przysł.*, z zawiesistością, obficie, gęsto, tłusto.

Zawiesistość, własność tego, co jest zawiesiste.

Zawiesisty, zwisły, zwieszający ś., obwisły; służący do zawieszania; nos z.=pociągły; wąs z.=wąs duży, na dół spuszczony; ogar z.=o zwisających uszach; wół z.=że zwisającym podgardlem; gęsty, gęsto ugotowany: sos z.

Zawieszacz, ten, który co zawiesza.

Zawieszać, *dok.* Zawiesić; zaczepiać tak, aby wisiało, wieszać; z. co czym, zastawiać czymś wiszącym; z. co na czym, gruntować, zasadzać, zakładać; wstrzymywać, odraczać, odkładać, limitować, przerywać na jakiś czas a. na zawsze: z. posiedzenie, narady, obrady, sądy, kroki nieprzyjacielskie; z. urzędnika=pozbawiać go czasowo a. na stałe urzędu, suspendować; z. co w kościele=poświęcać jako ofiarę, wotum; z. oczy, myśli na czym=zwracać na co uwagę; brać co pod rozwagę; z. co na kołku=dać pokój czemu, nie występować z czym; z. bramę, drzwi, okno=osadzać na zawiasach; z. ś., być zawieszanym; wieszać ś., uwieszać ś., czepiać ś. czego; zatrzymywać ś., wstrzymywać ś.; znajdywać tymczasowe zajęcie, posadę aby potem pozostać przy nich na stałe; zasadzać ś., polegać; piętrzyć ś., stawać murem.

Zawieszczać, *dok.* Zawieszczyć, Zawieścić; wieszcząc zapowiadać, zaprorokować.

Zawieszczyć—*p. nied.* Zawieszczać.

Zawieszenie, *rzecz.* od Zawiesić; dar, ofiara, zawieszona w kościele, wotum; z. broni=rozejm, armistycjum, wstrzymanie kroków

wojennych; interdykt, klątwa kościelna; niepewność, wahanie: trzymać kogo w z-u = pozostawiać w niepewności. co ma dalej czynić; w stylistyce: zwrot retoryczny, zwany też niedomówieniem.

Zawieścić — *p. nied.* Zawieszczać.

Zawieść—*p. nied.* Zawodzić.

Zawietrzać, *dok.* Zawietrzyć; poczuwać węchem, zwietrzać, tęchnąć; z. ś.=przechodzić stęchlizną, psuć ś., przechodzić jaką wonią.

Zawietrzyć—*p. nied.* Zawietrzać.

Zawiew, Zawiewa, zawiewanie, zawianie; wiatr, wicher, zawierucha, burza; zadymka, zawieja; zamieszanie, rozruch, bunt, zaburzenie.

Zawiewać, *dok.* Zawiać, Zawionąć; o wietrze: zaczynać wiać, przeciągać; z. w co, wiać w co; wiejąc, zanosić na jakie miejsce; zawiało go=przeziębił ś.; *żart.*, upił ś., urznął ś.; z. kogo, zaczynać wiać na kogo; z. co czym, wiejąc zasypywać co czym.

Zawiewka, zadymka, zamieć śnieżna.

Zawieźć - *p. nied.* Zawozić.

Zawiędły, Zawiędniały, zaschły, zwiędniały, zastarzały, zakorzeniony; zawędzony.

Zawiędnąć, Zawiędnieć, zacząć więdnąć, więdnąc podeschnąć; zaschnąć w dymie, nad dymem, zawędzić ś; zestarzeć ś.

Zawięzić, sprawiać, że co gdzie zawięźnie, zaplącze ś., umotać, zawikłać, uplątać.

Zawięzły, który zawiązł.

Zawięznąć, uwięznąć, zagrzązłnąć w czymś lepkim, np. w błocie; zamotać ś., umotać ś., uwikłać ś.; zatrzymać ś. w wązkim przejściu, tak że ś. ruszyć nie można.

Zawijać, *dok.* Zawinąć, Zawić; obwijać, obwinąwszy okrywać, obtulać, okręcać, zawikływać, uwikływać; zaplątywać w co; wijąc robić co; uplatać, skręcać, nakręcać; z. taniec a. w tańcu = tańczyć z rozmachem; zwijać, skręcać w trąbkę; zakasywać, podwijać, podnosić: z. rękawy, nogawice; *przen.*, trzeba zawinąć rękawy = wziąć ś. gorliwie do pracy; z. do brzegu, do portu = przybijać do brzegu łódką, okrętem; wywijać czym, wymachiwać; fryzować, układać w pukle, kędzierzawić; zajadać z apetytem, pałaszować; z. ś., być zawijanym, owijać ś. w co; wikłać ś., wplątywać ś. w co; z. ś. koło kogo, koło czego, zręcznie koło kogo, czego chodzić, dokładać staranności dla osiągnięcia swoich celów, chodzić koło kogo, czego, zabierać ś. do czego z zapałem; z. ś. gdzie, między czym, zdarzać ś., przytrafiać ś.; groch z-ja ś. około tyczki=owijając ś. pnie ś.; zaginać ś.

Zawijanki (-ek), rzeczy zwinięte; potrawa ze szczupaków w obłączki; kluseczki, pierożki.

Zawijka, to, co służy do zawijania, podwika, osłona, fartuch, chustka, owijana dokoła głowy u kobiet wiejskich; w *bot.*, osłonka zarodni u paproci.

Zawikłać—*p. nied.* Zawikływać.

Zawikłanie, *rzecz.* od Zawikłać; coś zawikłanego, zawiłość, poplątanie, plątanina, zamieszanie, zamęt.

Zawikłanie, *przysł.*, w sposób zawikłany, niejasno, zawile.

Zawikłany, którego zawikłano; zawiły, trudny do rozplątania, do zrozumienia, niejasny, poplątany.

Zawikływać (się), *dok.* Zawikłać (ś.); gmatwać (ś.), mieszać (ś.), zaplątywać (ś.), zamotywać (ś.), wikłać (ś.) w czym.

Zawile, Zawiło, *przysł.*, niejasno, niewyraźnie, z zawiłością, zawikłanie, poplątanie, trudno do zrozumienia.

Zawilec, wietrznia, sasanka, a-

nemona, roślina zielna z rodziny jaskrowatych (fig.).

Zawilgnąć, Zawilżeć, zajść wilgocią.

Zawilgocić, Zawilgotnić—*p.* Zawilżyć.

Zawilgotnieć—*p.* Zawilżeć.

Zawilżać, *dok.* Zawilżyć; robić wilgotnym, mokrym, nasycać wilgocią, moczyć.

Zawilżeć—*p.* Zawilgnąć.

Zawilżyć, Zawilgocić—*p. nied.* Zawilżać.

Zawiłek—*p.* Zawilec.

Zawiło—*p.* Zawile.

Zawiłość, cecha tego, co jest zawiłe, zawikłanie, zagmatwanie, poplątanie; niejasność, coś trudnego do zrozumienia, pomieszanego.

Zawity, splątany, zawikłany, powikłany; ciemny, niejasny, niezrozumiały; **z.** styl; głowa **z-a**=z bujnym włosem grzywiastym; **z.** rok, termin—*p.* Zawity.

Zawinąć—*p. nied.* Zawijać.

Zawiniątko, coś zawiniętego, mała paczka zawinięta, niewielki pakunek.

Zawinić, popełnić winę, zgrzeszyć, przewinić, stać ś. winnym względem kogo w czym.

Zawinienie, *rzecz.* od Zawinić; przewinienie, wina.

Zawinięcie, *rzecz.* od Zawinąć; to, w co ś. coś zawija; owinięcie, coś zawiniętego, zawiniątko, zagięcie; niema nawet na **z.** palca= jest niezmiernie mało.

Zawisać, *dok.* Zawisnąć; zaczepiwszy ś. jednym punktem u czego, resztą ciężaru zwisać, wisieć w powietrzu, być uwieszonym, nie tonąć, nie iść na dno; **z.** od kogo, zależeć, być zależnym od kogo, być mu podwładnym; zasadzać ś., gruntować ś. na czym, polegać na czym, zależeć od czego; spadać na kogo, krupić ś. na kim.

Zawisak, motyl z rodzaju tejże nazwy, z rodziny kordziuków czyli sfinksów, z podrzędu zmierzchnikowców.

Zawisłość, zależność, podwładność komu a. czemu.

Zawisły, który zawisł, wiszący z góry na dół, zwieszony, zwisający; zależący, zależny od kogo, od czego, podwładny komu.

Zawisnąć—*p. nied.* Zawisać.

Zawistnica, kobieta zawistna, zazdrośnica.

Zawistnie, *przysł.*, z zawiścią, zazdrośnie, nieprzyjaźnie.

Zawistnik, człowiek zawistny, zazdrośnik.

Zawistny, patrzący z żalem na cudze powodzenie, nie mogący znieść tego, że ktoś inny ma to, czego on nie ma, pełen zawiści, zazdrosny, nieprzyjazny.

Zawiść, uczucie nieprzyjazne względem kogoś szczęśliwego, posiadającego coś więcej, zazdrość.

Zawiślański, Zawiślany, Zawiślny, położony z tamtej strony Wisły, mieszkający za Wisłą.

Zawiśle, miejscowość, położona za Wisłą, z tamtej strony Wisły.

Zawitać dokąd a. do kogo, przybyć, przyjechać z tym przekonaniem, że ś. będzie mile witanym, zjawiać ś., pokazać ś.; dzień **z-ał**=zrobiło ś. jasno, wesoło.

Zawitalec, przychodzień, przybysz

Zawitek, tok śrubowy.

Zawitka, rodzaj ślimaka grzebykoskrzelnego, wstęgojęzycznego, o skorupce długiej, wpoprzek fałdowanej, żyjący w morzach wschodnioindyjskich (f.).

Zawity, którego zawito, zawinięty; w dawnym prawie polskim: rok **z.**=termin ostateczny sprawy sądowej.

Zawlec—*p. nied.* Zawlekać.

Zawlekać, Zawlóczyć, *dok.* Zawlec; wlec aż do pewnego miej-

sca, zaciągać, dociągać dokąd; **z.** igłę nitką = nawlekać; **z.** nitkę, tasiemkę, włos = przewlekać igliczką; *przen.*, pociągać, przynęcać, zapalać do czego, zmuszać; **z. ś.**, być zawlekanym; dostawać ś. dokąd z trudem, zbierając resztki sił, ledwie dochodzić dokąd, doczołgiwać ś.

Zawładać, Zawładnąć, kim, czym, nad kim, nad czym, rozciągnąć nad kim, nad czym swoje panowanie, swoją władzę, zacząć władać, opanować.

Zawłoka—*p.* Zawłóka.

Zawłoski (-ków), pociąganie za włosy, za łebki.

Zawłóczny, Zawłoczny, odnoszący ś. do zawłóki, dotyczący zawłóczenia.

Zawłóczyć — *p.* Zawlekać; zabronować, skończyć bronowanie.

Zawłóka, Zawłoka, zawłóczenie, zawlekanie; zawleczona pod skórę tasiemka, sznurek, włos, w celu odciągnięcia choroby (jeden z zabobonnych środków dawnego lecznictwa); zaciąg, bielmo na oku, katarakta.

Zawnioskować, wyprowadzić wniosek z przesłanek, podać wniosek.

Zawnuk, praprawnuk.

Zawodca, w dawnym prawie polskim: człowiek, dający zabezpieczenie prawne, ewiktor.

Zawodne (-ego), akcydens od wskazania i wycechowania sążni; akcydens od kośby łąk i od stogu.

Zawodniczy, dotyczący zawodnika a. zawodu, odnoszący ś. do biegania w zawody, wyścigowy; *rzecz.*, urzędnik, zawiadowca wyścigów.

Zawodnić—*p. nied.* Zawadniać.

Zawodnie, *przysł.*, z możnością zawodu, sposobem zawodnym, niepewnie, omylnie; wyścigając ś., idąc w zawody.

Zawodnik, człowiek, idący z kim w zawody, wyścigający ś., współubiegający ś. z kim; współubiegający ś. z kim; współzawodnik, rywal; koń, biegający w zawody, wyścigowiec.

Zawodność, to, co jest zawodne, omylne, niepewne, co może przynieść zawód, rozczarowanie.

Zawodny, powodujący zawód, wywołujący rozczarowanie, zwodny, niepewny, omylny, złudny, ułudny—*p.* Zawodowy.

Zawodować, biegać w zawody, ścigać ś., wyścigać ś., brać udział w wyścigach; współubiegać ś., rywalizować.

Zawodowiec, człowiek, poświęcający ś. specjalnie jakiemu zawodowi i biegły w nim, fachowiec.

Zawodowy, odnoszący ś. do zawodów, wyścigowy; dotyczący jakiego zawodu, powołania, fachowy, specjalny.

Zawodzić, *dok.* Zawieść; prowadzić, doprowadzać kogo, co, do pewnego miejsca, do pewnego kresu; *przen.*, wabić, nęcić, pociągać; odprowadzać od prawdziwej drogi, sprowadzać na manowce; oszukiwać, omamiać; omylać nadzieję, nie spełniać oczekiwania, robić komu zawód; zawlekać, zakrywać, zasłaniać; śpiewać tęskno, żałośnie; **z.** głosem=żalić ś. głośno, lamentować; **z. ś.**, być zawodzonym; **z. ś.** na kim, na czym, doznawać zawodu, omylać ś. w swoich nadziejach, oczekiwaniach, błądzić w powziętej nadziei; zapędzać ś., zapuszczać ś. w co; rozwodzić ś., rzecz swoją rozwlekle prowadzić.

Zawodzie, miejscowość, położona za wodą.

Zawoik, *zdr.* od Zawój.

Zawolsty, o drzewie: świdrowaty, kręty.

Zawojec, gatunek drozda.

Zawojek—*p.* Zawoik; rodzaj śli-

maka przodoskrzelnego, tarczoskrzelnego, o skorupie okrągłostożkowej, gładkiej, żyjący w morzach oceanu Atlantyckiego (fig.).

Zawojnik, wielka opaska, zawój strojny turecki.

Zawojować, wojując zająć, podbić, opanować; stać ś. panem czyjejś własności, czyjejś woli, ujarzmić, poskromić kogo, uczynić go w zupełności posłusznym sobie.

Zawołać, zacząć wołać, wydać głos gromki, wykrzyknąć; wezwać kogo, aby przyszedł, zbliżył ś., przywołać.

Zawołanie, wezwanie kogo, aby przyszedł; stan, powołanie; hasło, którym członkowie rodu zwoływali ś. na wspólne zebrania i w walce; mieć co na z. = w każdej chwili przygotowane.

Zawołanie, *przysł.*, sławnie, znakomicie; wyborowe, wyśmienicie, doskonale.

Zawołany, którego zawołano; sławny, głośny, doskonały, wyborny, wyśmienity, znakomity.

Zawoływacz, człowiek, który zawołuje, wzywa, wzywacz.

Zawołżanin, mieszkaniec kraju, położonego za Wołgą.

Zawołżanka, mieszkanka kraju, położonego za Wołgą; kobieta z za Wołgi.

Zawołżański, położony za rzeką Wołgą, mieszkający za Wołgą.

Zawonieć, poczuć węchem; zacząć wonieć, zapachnąć, wydać woń, zapach.

Zawora, Zawor, przyrząd, służący do zamykania, wrzeciądz, drąg, zasuwka, rygiel, zapora; zawada, przeszkoda; zawarcie, zamknięcie; zawarcie ś., zapchanie jakiego przewodu w organizmie ludzkim a. zwierzęcym — *p.* Zawornik.

Zaworka, *zdr.* od Zawora.

Zawornik, kamień, wmurowany w samym środku sklepienia, kamień framużny, sklepny, brzeżny, zamek sklepienia.

Zawoskować—*p.* Zawoszczyć.

Zawoszczyć, Zawoskować, pokryć warstewką wosku, zagładzić woskiem.

Zawotować, wyrazić zgodę na co przez głosowanie.

Zawozić, *dok.* Zawieźć; wioząc wozem, koniem, statkiem, dostawiać kogo, co do pewnego punktu; zapełniać, zasypywać czymś przywożonym, np. piaskiem, gliną, kamieniami.

Zawoźnik, ten, który przyjechał do młyna ze zbożem dla zmielenia.

Zawoźno, *przysł.*, duża liczba zawoźników w młynie.

Zawoźny, skądinąd przywożny, przewożny, importowany, sprowadzany z zagranicy.

Zawód, zawodzenie, zawiedzenie do pewnego miejsca; bieg prędki; bieganie na placu zawodów, bieg do mety, ściganie ś., wyścigi; miejsce zawodów, plac wyścigowy, boisko, hipodrom; *przen.*, bieg życia, okres życia, działalności; powołanie, stan, karjera, profesja: z. naukowy, z. wojskowy, z. urzędniczy; zamach, rozpęd, zaciąg; zachodzenie około czego, zachód, staranie około czego; zawiedzenie oczekiwania, omylenie nadziei, rachuby, rozczarowanie, nieziszczenie ś. czego.

Zawódca, Zawodziciel, ten, który zawodzi czyją nadzieję; w dawnym prawie polskim; ten, kto wszczyna proces, pozywa kogoś do sądu, powód, ściec; ten, kto zaciągnął dług; właściciel pierwotny, od którego kto nabył własność.

Zawódczy, odnoszący ś. do zawódcy, nabyty od kogoś drugiego.

Zawódka, statek wodny przy

młynie pływaku, 6 stóp szeroki, na którym koniec wału spoczywa.

Zawój, wstęga, chusta, owinięta dokoła głowy (fig.), nakrycie głowy narodów wschodnich, turban (fig.): w *archit.*, ozdoba głowicy słupa w porządku jońskim i złożonym w kształcie linji spiralnej, ślimacznica.

Zawór—*p.* Zawora.

Zawóz, Zawózka, zawożenie, zawiezienie, transport do jakiego miejsca; wielkie zgromadzenie ś. zawoźników do młyna.

Zawózka—*p.* Zawóz.

Zawracać, *dok.* Zawrócić; biegnąc, idąc, jadąc, obracać ś., kierować ś. w pewną stronę, zakręcać; skręcać; zmuszać, skłaniać kogoś idącego, jadącego, płynącego, by wrócił w tę samą stronę, skąd szedł, jechał, płynął; idąc, jadąc, płynąc, zwracać ś. w tym samym kierunku, skąd ś. przyszło, przyjechało, przypłynęło; *przen.*, odciągać, odwodzić od czego; **z.** oczy = przewracać; **z.** głowę = nabawiać zawrotu głowy, odurzać; **z.** komu głowę = narzucać ś. komu, zanudzać kogo; przewracać w głowie, czynić wartogłowem, bałamucić kogo, rozkochiwać kogo w sobie; **z. ś.**, obracać ś. w przeciwną stronę, zakręcać; obracać ś. w pewną stronę pod pewnym kątem, skręcać; kręcić ś., odurzać ś. od nadużycia trunku, od silnego wzruszenia i t. p.; **z-iło** mu ś. w głowie = dostał zawrotu głowy, przewróciło mu ś; pomieszało ś. w głowie, stracił panowanie nad sobą, ma jakieś zachcianki.

Zawracanie, *rzecz.* od Zawracać; *żart.*, głupstwa, brednie, kłamstwo, blaga.

Zawrąbiać, *dok.* Zawrąbić; zaginając brzeg, obrąbiać.

Zawrewać, zaczynać wrzeć, zagotowywać ś.

Zawrębić—*p.* Zawrąbić.

Zawrotnie, *przysł.*, z zawrotem; wywołując zawrót (głowy).

Zawrotny, zawracający, zawrócony; wywołujący zawrót (głowy); nieprawdopodobny; położony za wrotami.

Zawrócić—*p. nied.* Zawracać.

Zawrót, zawracanie, powracanie, nawracanie; zwrot, skręt; zawikłanie, zakłopotanie; chaos, zamieszanie, zamęt; **z.** głowy=uczucie, jakby wszystkie przedmioty, a nawet sama osoba kręciły ś. wokoło.

Zawrótny—*p.* Zawrotny.

Zawróżyć, zacząć wróżyć, powróżyć, wróżąc zapowiedzieć.

Zawrzask, wrzask, krzyk nagły, zawrzeszczenie.

Zawrzaskać, *dok.* Zawrzasnąć, Zawrzeszczeć; odzywać ś. głosem wrzeszczącym, zaczynać wrzeszczyć; o ptakach: wydać głos donośny, odezwać ś. głośno razem.

Zawrzasnąć—*p.* Zawrzeszczeć.

Zawrzeć—*p. nied.* Zawierać; zacząć wrzeć, zagotować ś.

Zawrzedziałość—*p.* Zawrzodziałość.

Zawrzedziały—*p.* Zawrzodziały.

Zawrzedzieć—*p.* Zawrzodowacieć.

Zawrzeszczeć, Zawrzasnąć—*p. nied.* Zawrzaskać.

Zawrzodowacić (się), okryć (ś.) wrzodami.

Zawrzodowacieć, zawrzodowacić ś., dostać wrzodów.

Zawrzodziałość, Zawrzedziałość, owrzodzenie, owrzodziałość.

Zawrzodziały, Zawrzedziały, okryty wrzodami, krostami.

Zawrzodzić, owrzodzić.

Zawrzodzieć, owrzodzieć.

Zawstydzać, *dok.* Zawstydzić;

nabawiać wstydu, okrywać wstydem, niesławą, sromać, wstydzić, detonować; robić coś lepiej, niż ktoś inny; z. ś., okrywać ś. wstydem, wstydzić ś.

Zawstydziciel, ten, który zawstydza a. zawstydził.

Zawstydzić—*p.nied.*Zawstydzać.

Zawsze, *przysł.*, przez wszystek czas, w każdej porze, ciągle, wciąż, bez ustanku, nieustannie, oddawna, bez przerwy.

Zawściąg, zawściągnięcie, zawściąganie.

Zawściągacz, Zawściągacz, ten, który zawściąga.

Zawściągać, *dok.* Zawściągnąć; ściągnąwszy, zatrzymywać, zahamowywać, zatrzymywać, zatamowywać; *przen.*, wstrzymywać, powściągać.

Zawściągnąć—*p. nied.* Zawściągać.

Zawściec ś.—*p.* Zawścieknąć ś.

Zawściekły, ogarnięty wściekłością, wściekle zawzięty.

Zawścieknąć się, Zawściec się, wściec ś.

Zawściubiać, *dok.* Zawściubić; wścibiając zatykać.

Zawtórować, Zawtórzyć, odezwać ś. wtórem, zacząć towarzyszyć, akompanjować; powtórzyć.

Zawtórzyć *p.* Zawtórować.

Zawyć, zacząć wyć, odezwać ś. wyciem; *przen.*, zacząć głośno płakać a. krzyczeć, zaszlochać.

Zawyrokować, wydać wyrok, zadekretować; wydać swój sąd, opinję o czym, zadecydować.

Zawzdy – *p.* Zawżdy.

Zawziąć, zawrzeć: z. z kim przyjaźń, przymierze; wszczą, zacząć, rozpocząć: z. wojnę; otrzymać skąd; z. ś., zacząć ś., rozpocząć ś., wszczą ś., wziąć początek; zagęścić ś., zakrzewić ś.; z. ś. na co, uwziąć ś., usadzić ś., powziąć stanowczo decyzję co do czego, postanowić sobie dopiąć czego mimo wszelkich przeszkód; z. ś. na kogo, rozwścieczyć ś. na kogo, przejąć ś. uczuciem nienawiści, zemsty względem kogo.

Zawziątek, początek, zaród, zarodek; zaczęte przedsięwzięcie, zawód, zachód, związek, zadatek.

Zawzięcie, *przysł.*, z zawziętością, uporczywie, namiętnie, z zapałem.

Zawziętość, zawzięcie ś. na co, uporczywe usadzenie ś.; usilne staranie ś. dopięcia czego; nienawiść namiętna i uparta przeciw komu, chęć zaszkodzenia mu, zmuszenia go do czego; zaciętość, zajadłość, zażartość.

Zawzięty, który ś. zawziął na co, uporczywie dążący do czego; zacięty, uporczywy; przejęty namiętną nienawiścią względem kogo; zajadły, zażarty.

Zawżdy, Zawzdy, Zawdy, *przysł.*, zawsze.

Zazdrosny, pełen zazdrości, zawistny.

Zazdrostka, zasłonka u okna (fig.).

Zazdrościć, być pełnym zazdrości względem kogo a. czego.

Zazdrość, uczucie nieprzyjazne względem kogoś, komu ś. lepiej powodzi, zawiść; uczucie obawy u posiadającego, by mu nie odebrano tego, co posiada: z. małżeńska = podejrzywanie o uczucie względem kogo innego.

Zazdrośliwiec — *p.* Zazdrośnik.

Zazdrośnica, Zazdrośniczka, forma ż. od Zazdrośnik.

Zazdrośnie, *przysł.*, z zazdrością, zawistnie.

Zazdrośnik, człowiek pełen zazdrości, zawistnik.

Zazdrowiec, puhar, z którego pije ś. za zdrowie czyje.

Zazdrowny, płyn, trunek, który ś. pije za zdrowie czyje.

Zazdybać, zdybać, nadybać, napotkać, zastać, zajść nagle kogo.

Zazdzierg—*p.* Zadzierzg.

Zazdziergnąć—*p.* Zadzierzgnąć.

Zazębiać, *dok.* Zazębić; wpuszczać wystającą część, czyli ząb, jednej sztuki z. przedmiotu, w zagłębienie drugiej; **z. ś.**, tak pasować wzajemnie do siebie, że zęby jednego przedmiotu wchodzą w zagłębienia drugiego (np. o kołach zębatych); *przen.*, ściśle wzajemnie zależeć od siebie, uzależniać ś. wzajemnie od siebie, mieć ścisły związek między sobą.

Zazębić—*p. nied.* Zazębiać.

Zazębienie, *rzecz.* od Zazębić; zęby u trybów, u kół zębatych itp.

Zazgrzytać, Zazgrzytnąć, zacząć zgrzytać, odezwać ś. zgrzytem, zgrzytaniem zagłuszyć.

Zaziajać się, zmęczyć ś. aż do utraty oddechu, zadyszeć ś., zatchnąć ś., zziajać ś.

Zaziąbić—*p.* Zaziębić.

Zaziąbnąć—*p.* Zaziębnąć.

Zazieleniać, *dok.* Zazielenić; pokrywać barwą zieloną, zafarbowywać na zielono; **z. ś.**, pokrywać ś. barwą zieloną; okrywać ś. zielenią, liśćmi, okrywać ś. zielenią, roślinnością, umajać.

Zazielenić—*p. nied.* Zazieleniać.

Zazielenieć, zazielenić ś.

Zazieleniwać, zazieleniać.

Zazierać, *dok.* Zajrzeć; zaglądać, zwracać na co spojrzenie, aby dojrzeć; **z.** komu w oczy=patrzeć w oczy śmiało a. zalotnie; śmierć mu w oczy zajrzała=jest blizki śmierci; **z.** dokąd=zachodzić, aby zobaczyć, co ś. tam stało; **z.** do kogo=zachodzić, wstępować do niego na chwilę; dostrzegać, spostrzegać.

Zaziewać, zacząć ziewać, poziewać.

Zaziębiać, *dok.* Zaziębić; przenikać zimnem; **z. ś.**, dostawać przeziębienia, przeziębiać ś.

Zaziębić—*p. nied.* Zaziębiać.

Zaziębienie, szereg chorobliwych objawów, powstających skutkiem raptownego ochłodzenia jakiej części ciała przez wpływ z zewnątrz.

Zazięblina—*p.* Zaziębłość.

Zaziębłość, Zazięblina, właściwość tego, co zaziębło; zamróz w ciele, miejsce zaziębione w ciele.

Zaziębły, przeniknięty zimnem, zaziębiony; ścięty zimnem, zakrzepły, ostygły, zastygły.

Zaziębnąć, przejść zimnem, zaziębić ś., przeziębić ś.

Zazimować, zostać gdzie na zimę, przepędzać gdzie zimę; zachować, zatrzymać na zimę, przezimować, opatrzyć na zimę.

Zazionąć, owionąć, objąć tchem, ozionąć.

Zazłacać, *dok.* Zazłocić; pokrywać pozłotą, pozłacać.

Zazłocić—*p. nied.* Zazłacać.

Zaznaczać, *dok.* Zaznaczyć; znak robić na czym, oznaczać, naznaczać; *przen.*, mówiąc lub pisząc, zwracać uwagę, kłaść nacisk na pewien przedmiot.

Zaznaczyć—*p. nied.* Zaznaczać.

Zaznać—*p. nied.* Zaznawać.

Zaznajamiać, *dok.* Zaznajomić; zapoznawać kogo z kim, obznajmiać kogo z czym; **z. ś.**, poznawać ś. z kim, obznajmiać ś. z czym.

Zaznajomić—*p. nied.* Zaznajamiać.

Zaznawać, *dok.* Zaznać; dowiadywać ś., zasięgać wiadomości o czym a. o kim; zapoznawać, zaznajamiać kogo z kim; odczuwać, doznawać, doświadczać.

Zazuć—*p. nied.* Zazuwać.

Zazuwać, *dok.* Zazuć; zaciągać z tyłu trzewik, wzuwać.

Zazuwisty, Zazuwny, mogący być zazutym.

Zazwać—*p. nied.* Zazywać.

Zazwyczaj, *przysł.*, zwykle, najczęściej, przeważnie.

Zazywać, *dok.* Zazwać: wołać, przywoływać, przyzywać.

Zażżec—*p.* Zażec.

Zażrebiać, *dok.* Zażrebić; zapładniać klacz; o klaczy: zachodzić w ciążę, ożrebiać ś.

Zażrebić się—*p.nied.* Zażrebiać ś.

Zażrzeć—*p. nied.* Zażerać.

Zażrzewać, *dok.* Zażrzeć; dojrzewać.

Zaż, *sp.* i *przysł.*, czy, alboż, aża.

Zażalenie, *rzecz.* od Zażalić; skarga, oskarżenie, zaskarżenie, zwłaszcza podane na kogo na piśmie, w porządku prawnym.

Zażalić, przepełnić żalem, rozżalić; **z.** na kogo, na co, zajątrzyć, poduszczyć, podniecić przeciw komu; **z. ś.,** przepełnić ś. żalem, rozżalić ś.; **z. ś.** na kogo, rozjątrzyć ś. na kogo, poskarżyć ś.

Zażałować, pożałować czego.

Zażarcie, *przysł.*, z zażartością, zaciekle, zacięcie, zajadle.

Zażartość, zaciekłość, zajadłość, zaciętość, zawziętość.

Zażartować, zacząć żartować; zadrwić, zakpić z kogo; **z. ś.,** zapędzić ś. w żartach.

Zażarty, zajadły, zacięty; wściekły, rozjątrzony w gniewie.

Zażarzyć, zapełnić żarem, zapalić, zażec, zaognić.

Zażąć — *p. nied.* Zażymać; *p. nied.* Zażynać.

Zażądać, chcieć otrzymać, wydać rozkaz, aby co dano, zrobiono, zapragnąć czego; **z-ało** mu ś. =zachciało mu ś., zapragnął, zażądał.

Zażegacz, człowiek, który co zapala; podżegacz, podpalacz.

Zażegać, rozpalać, zapalać; *przen.*, podżegać, poduszczać; **z. ś.,** zapalać ś., rozpalać ś.; *przen.*, być podżegnionym, poduszczonym.

Zażeglować, żeglując, przybyć do pewnego miejsca.

Zażegnać—*p. nied.* Zażegnywać.

Zażegnywać, *dok.* Zażegnać; żegnając, robiąc znak krzyża św., zaklinać, odwracać co złego; leczyć po znachorsku, zamawiać chorobę; *przen.*, odwracać jakieś nieszczęście, uprzedzać coś złego; **z. ś.,** przyrzekać nie robić czego, wypierać ś. czego.

Zażegnąć—*p.* Zagnać.

Zażenować, wprowadzić w kłopot, zawstydzić.

Zażenowany, onieśmielony, zakłopotany, zawstydzony.

Zażerać, *dok.* Zażrzeć, Zażreć; żrąc zajadać, zagryzać; **z. ś.,** pożerać siebie nawzajem; *przen.*, zacinać ś. w gniewie, w zajadłości.

Zażgać, Zażgnąć, żgając uderzyć, żgając, uderzając ostrym narzędziem, pozbawić życia.

Zażoga, Zażega, zażeganie, zapalenie; wszystko, co służy do podpalenia, podpał, żagiew; pożoga, pożar; *przen.*, pobudka, podnieta, bodziec; zapał namiętny, podniecenie duchowe.

Zażółcać (się), *dok.* Zażółcić (ś.); farbować (ś.) na żółto, okrywać (ś.) barwą żółtą.

Zażółcić—*p. nied.* Zażółcać.

Zażółknąć, Zażółknieć, okryć ś. żółtą barwą, stać ś. żółtym.

Zażreć—*p. nied.* Zażerać.

Zażuwać, *dok.* Zażuć; żując zajadać.

Zażwian, roślina baldaszkowata, gatunek ostu trującego.

Zażyć—*p. nied.* Zażywać.

Zażydzać, *dok.* Zażydzić; napełniać Żydami a. żydowskiemi obyczajami.

Zażyle, *przysł.*, z zażyłością, przyjaźnie, poufale, serdecznie.

Zażyłość, przyjaźń serdeczna, stosunek poufały, przyjazny, poufałość, towarzyskość.

Zażyły, poufały, serdeczny, przyjazny.

Zażymać, *dok.* Zażąć; zagniatać, zatłaczać, zaciskać.

Zażynać, *dok.* Zażąć; zaczynać żąć; żąc, zajmować.

Zażywać, *dok.* Zażyć; mieć w użyciu, używać; doświadczać, próbować: **z.** szczęścia, rozkoszy, niedoli; należycie korzystać z czego, pożytkować, używać czego z pożytkiem dla siebie; **z.** kogo, używać go wedle swego upodobania; **z.** kogo, drwić, żartować z niego, oszukiwać kogo chytrze: **z.** kogo z mańki; brać cząstkę czego wewnątrz siebie: **z.** lekarstwo, **z.** tabaki, **z.** pigułki, **z.** truciznę; **z.** konia = dobrze nim powodować, kierować nim; o ranie: goić ś., zasklepiać ś.; **z.** ś. z kim, zżywać ś. z kim, zawierać z kim bliższą przyjaźń, poufalić ś. z kim.

Zażywiać (się), *dok.* Zażywić (ś.), pożywiać (ś.), karmić (ś.).

Zażywka, w *med.*, ogólna nazwa ciał, wprowadzanych wewnątrz naszego ciała.

Zażywny, dający ś. użyć na pokarm, zdatny do zjedzenia; tłusty, tuczny, otyły; dobrze ś. mający, zasobny.

Zażyźniać, *dok.* Zażyźnić; zapładniać, użyźniać, żyznym czynić; **z.** ś., zapładniać ś., użyźniać ś., stawać ś. żyznym.

Ząb, ustrój z tkanki kostnej, osadzony w dole, zwanym zębodołem, w szczęce górnej a. dolnej u człowieka i niektórych gromad kręgowców, służy do rozrywania, miażdżenia i żucia pokarmów, a także do obrony(3f.) zęby mleczne = u niemowląt; **z-y** stałe=u ludzi dorosłych (siekacze, trzonowe i kły); **z-y** mądrości=4 ostatnie, wyrzynające ś. u człowieka już dorosłego; **z-y** prawdziwe a. własne=przyrodzone człowiekowi; **z-y** sztuczne=wyrabiane przez dentystów z masy porcelanowej a. kaolinowej, a wstawiane ludziom zamiast zepsutych prawdziwych; darowanemu koniowi nie patrzą w **z-y**=trzeba być zadowolonym z każdego podarunku; śmierć w **z-y** nie patrzy=nie przebiera, nie ma względu na wiek, na płeć i t. p.; zaglądać komu w **z-y**=bacznie i krytycznie patrzeć na niego; zaglądać kobiecie, dziewczynie w **z-y**=mizdrzyć ś., umizgać ś. do niej; **z-ami** świecić = śmiać ś.; szczerzyć **z-y**=śmiać ś., uśmiechać ś. zalotnie; mówić przez **z-y** = półgębkiem, niechętnie, cedząc słówka; zgrzytać **z-ami** = z gniewu, ze wściekłości, z bólu; szczękać, dzwonić, klapać **z-ami**= z chłodu, z zimna, ze strachu, z głodu; ścinać, ściskać **z-y** = ze złości, z bólu; zacinać **z-y** = nie chcieć nic powiedzieć, nie chcieć wyjawić wewnętrznego stanu ducha, nie chcieć np. jęczeć, krzyczeć mimo bólu; kto dał **z-y**, da i chleb = Bóg stworzył, Bóg i opatrzy; łatwiej obejść ś. bez **z-ów**, niż bez chleba=lepiej być staremu w dostatkach, niż młodemu w nędzy; dostał chleb, kiedy **z-ów** już nie ma= zapóźno zapewniono mu byt; aby chleb, to **z-y** będą= byle był dobrobyt, to domowników nie zbraknie; dać komu w **z-y**, wyrznąć kogo w **z-y**=uderzyć w twarz, spoliczkować go; **z-y** zjeść = nadwątlić je długim używaniem; **z-y** zjeść na czym= być obeznanym z czym przez długoletnie doświadczenie, wydoskonalić ś. w czym; jeszcześ wtedy koszulę w **z-ach** nosił=byłeś małym dzieckiem; przetrzeć sobie nieco **z-y** = podjeść sobie; nie ma co kłaść pod **z.** = niema co jeść; na **z.** mu to nie padnie= nie pożywi ś. tym; starczy, stanie tego na jeden **z.** = jest tego bardzo mało, nie można ś. tym najeść; nie na twoje to **z-y**= za staryś na to, to

nie dla ciebie; ostrzyć z-y na co = mieć na co apetyt, ochotę; ostrzyć z-y na kogo = chcieć mu szkodzić; ostrzyć z-y na kobietę = pożądać jej; dobre to na głodny z.=dla głodnego; mieć ostre z-y=zjadliwy, oszczerczy język; pokazać komu psie z-y=postawić mu ś. ostro; trzymać ś. czego z-ami=jak najmocniej, jak najusilniej, ze wszystkich sił; dodrapać ś. czego rękami i z-ami=wszelkiemi godziwemi i niegodziwemi środkami; kłócić ś., sprzeczać ś. z kim z. za z.=zajadle, zaciekle; zawzięcie; oko za oko, z. za z. = prawo odwetu; na z-y ś. biorą=kłócą ś. zajadle; umarli z-ów nie mają = można ich szkalować, bo nie mogą ś. bronić; na z-y kogo wziąć= obmawiać go; wpaść komu na z-y =stać ś. przedmiotem jego obmów; trzymaj język za z-ami = umiej milczeć; część różnych narzędzi, wyrzniętą w kształcie zęba: z. u piły, u grabi, u widelców, u wideł, u klucza; z-y u koła zębatego (fig.); wycięcie, wystrzyżenie w kształcie zęba, czyli wystającego na zewnątrz trójkąta: wycinać tkaninę, papier w z-y; babie z-y = roślina zielna, zwana tak od korzenia, złożonego jakoby z wielu zębów, zwana także żywcem, należy do rodziny krzyżowatych; roślina, zwana także mniszek.

Ząbal *p.* Ząbal.

Ząbczasty, ząbaty, ząbkowany, nakarbowany w ząbki.

Ząbek, *zdr.* od Ząb; dostawać z-ów=zaczynać ś. stawiać zuchwale; wycięcie, nacięcie, wyrznięcie w kształcie z-a: z. u koronki, u falbanki, kołnierzyk w z-i, z-i u piłki a. innego drobnego narzędzia; z-i na liściu u roślin; z. czosnku=cząstka, działka cebulki.

Ząbkować, wyrzynać, wycinać, wystrzygać w ząbki, w karby; o niemowlęciu: dostawać pierwszych zębów mlecznych.

Ząbkowanie, okres wyrzynania ś. zębów mlecznych u noworodków.

Ząbkowany, mający brzegi nacięte w kształcie ząbków: liść z.

Ząbkowato, *przysł.*, w kształt ząbków.

Ząbkowatość, właściwość tego, co jest ząbkowane; ząbkowanie, karbowanie.

Ząbkowaty, mający kształt ząbków, wycięty, skarbowany w ząbki—*p.* Ząbkowany.

Ząbkowy, dotyczący ząbków.

Ząbr, *weter.*, chorobliwe obrośnięcie zębów i dziąseł końskich do połowy mięsistą skorupą chropowatą, okrywającą wszystkie zęby, zajedź.

Ząbsko, brzydki, wielki ząb.

Zbabić (się), przerobić (ś.) na babę, zniewieścić (ś.).

Zbabieć, stać ś. babą.

Zbaczać, *dok.* Zboczyć; schodzić na bok, wybaczać, schodzić z drogi; z. z drogi cnoty, honoru, obowiązku = wykraczać, grzeszyć przeciw czemu; z. mówiąc o igle magnesowej: odchylać ś. nieco od kierunku północnego; o ciałach niebiekich: oddalać ś. od równika, być odległym od niego.

Zbać się, powziąć bojaźń, zlęknąć ś., przestraszyć ś.

Zbadać, badając dojść, dociec czego, wybadać, zgłębić, poznać dokładnie co, przekonać ś.

Zbadany, którego zbadano, badaniem docieczony, poznany dokładnie.

Zbajać się, zrobić a. powiedzieć głupstwo, skompromitować ś.

Zbałamucić, bałamucąc, durząc, sprowadzić z drogi obowiązku, cnoty: z. dziewczynę=uwieść ją; z. czas=stracić go niepotrzebnie, zmitrężyć.

Zbałwaniać, *dok.* Zbałwanić; wzburzać bałwany wody.

Zbałwanieć, stać ś. bałwanem, głupcem, jałopem, niedołęgą umysłowym.

Zbankrutować, zostać bankrutem, stracić majątek przez bankructwo; nie móc zapłacić swoich zobowiązań, wogóle stracić cały zasób pieniędzy w taki lub inny sposób.

Zbaranieć, stracić rozsądek, zastanowienie, nie zrozumieć jakiego pytania a. nie móc na nie odpowiedzieć, zgłupieć.

Zbarwić, zabarwić, pobarwić, pofarbować.

Zbasować, wyłajać, wybesztać.

Zbastować, zaprzestać, poprzestać.

Zbatogować, Zbatożkować, zbić batogami, mocno obić.

Zbawca, wybawca, zbawiciel; Pan nasz, **Z.** = Jezus Chrystus.

Zbawczy, dotyczący zbawcy; odnoszący ś. do zbawienia, zbawiający, zbawienny; ochronny, ratowniczy.

Zbawczyni, wybawicielka, która wybawia, zbawia, ocala.

Zbawiać, *dok.* Zbawić; wyzwalać, ratować, ocalać, zachowywać kogo od czego, np. od niebezpieczeństwa; dawać żywot wieczny, wieczne szczęście w tamtym życiu; pozbawiać kogo czego, odejmować komu co; **z. ś.**, zbawiać siebie samego; wybawiać ś., ocalać ś., być zbawianym; pozbawiać ś. czego.

Zbawiciel, człowiek, który ocala kogo, zbawia, zbawca, wybawca, wybawiciel; **Z. świata** = Jezus Chrystus.

Zbawicielski, dotyczący zbawiciela.

Zbawić—*p. nied.* Zbawiać.

Zbawienie, *rzecz.* od Zbawić; wybawienie od grzechów; żywot wieczny po śmierci, raj niebieski.

Zbawiennie, *przysł.*, sposobem zbawiennym, tak że można zbawić, skutecznie.

Zbawienność, właściwość tego, co jest zbawienne, co zbawia, co przynosi dobry skutek.

Zbawienny, zbawiający, przynoszący zbawienie, ocalający od niebezpieczeństwa, od zguby, od przykrości, zbawczy, skuteczny.

Zbawiony, którego zbawiono; *rzecz.*, uczestnik zbawienia wiecznego, po śmierci błogosławiony, wybawiony.

Zbazgrać, źle napisać, zabazgrać.

Zbąblać, *dok.* Zbąblić; zamieniać w bąble, sprawiać, że wyskoczą na czym bąble; **z. czas** = bąblując zmitrężyć go.

Zbebeszyć, pogmatwać, rozrzucić, zmieszać nieporządnie.

Zbeczeć się, zmęczyć ś. beczeniem; spłakać ś. rzewnemi łzami.

Zbełtać, zmieszać, zmącić płynjaki, tak że ś. podniesie w nim osad i zawiesi.

Zbereżeństwo, figiel, psota.

Zbereżnik, figlarz, psotnik.

Zbestwiałość, zdziczałość, rozbestwienie, zezwierzęcenie.

Zbestwić (się), rozbestwić (ś.), zezwierzęcić (ś.).

Zbestwieć, stać ś. jakby bestją, zwierzęciem, zbestwić ś.

Zbeształć, złajać, sfukać, zwymyślać.

Zbezbożnić, uczynić bezbożnym.

Zbezbożnieć, stać ś. bezbożnym.

Zbezczeszczać, *dok.* Zbezcześcić; pozbawiać czci, obrażać na honorze czynem a. słowem, szkalować, oszczerstwa rzucać na kogo.

Zbezecnić, uczynić bezecnym, zbezcześcić.

Zbezpieczać (się), *dok.* Zbezpieczyć (ś.); ubezpieczać (ś.), zabezpieczać (ś.), robić ś. śmiałym, hardym, zuchwałym.

Zbezpiecznieć, stać ś. bezpiecz-

nym; nabrać śmiałości, hardości, rozzuchwalić ś.

Zbezwładniać, *dok.* Zbezwładnić, czynić bezwładnym.

Zbezwładnieć, stać ś. bezwładnym, stracić siły.

Zbęblić—*p.* Zbąblić.

Zbędnie, *przysł.*, zbytecznie, niepotrzebnie, bezpożytecznie.

Zbędny, taki, którego można ś. pozbyć bez szkody, zbyteczny, niepotrzebny, bezpożyteczny.

Zbękarcieć, stać ś. jakby bękartem, złą istotą, wyrodzić ś.

Zbiczować, biczem zbić, biczując zranić.

Zbić—*p. nied.* Zbijać; z. kogo= wybić go mocno, wytłuc.

Zbiec, Zbiedz—*p. nied.* Zbiegać.

Zbiednieć, stać ś. biednym, zubożeć.

Zbiedzić, uczynić biednym, zubożyć, przyprawić o ubóstwo.

Zbieg, zbieganie ś., zbieżenie ś., ściek, spływ; z. dwuch rzek, dwuch dróg, dwuch ulic, dwuch żył kruszcowych i t. p.; z. okoliczności=zetknięcie ś. ich przypadkowe; z. wierzycieli—*p.* Konkurs; człowiek, który zbiega a. zbiegł skąd a. uciekł, dezerter.

Zbiegać, *dok.* Zbiec; prędko schodzić z góry na dół: z. z pagórka, ze schodów; o czasie: upływać szybko, przemijać niepostrzeżenie; uciekać, dezerterować; szybko zwiedzać, przebiegać, obiegać; z. ulice, place, domy, muzea itp.; z. konia=zmęczyć go biegiem; z. kogo nagle = napadać znienacka, schodzić niepostrzeżenie na czym; mleko, śmietanka z-a=kipi; z. ś., zmęczyć ś. bieganiem; zziajać ś., rozpędzać ś. w biegu; schodzić, biegąc skupiać ś., zbierać ś. tłumnie ze wszystkich stron, gromadzić ś.; o suknie a. innej materji: kurczyć ś., zwężać ś., zsiadać ś.

Zbiegały, Zbieżały, który ś. zmordował biegiem.

Zbiegiwać, często zbiegać.

Zbieglec, Zbiegun—*p.* Zbieg.

Zbiegły, który zbiegł, uciekł; przeszły, dawny, upłyniony; *rzecz.*, zbieg.

Zbiegnąć—*p. nied.* Zbiegać.

Zbiegostwo—*p.* Zbiegowstwo.

Zbiegowisko, tłum, który ś. zgromadził, który ś. zbiegł z różnych stron.

Zbiegowski, właściwy zbiegowi.

Zbiegowstwo, Zbiegostwo, opuszczenie swoich szeregów, ucieczka, uciekanie, dezercja.

Zbieleć, stać ś. białym; zblednąć; osiwieć.

Zbielić, białym uczynić, ubielić.

Zbieractwo, zbieranie ladacego.

Zbier—*p.* Zbir.

Zbieracz, człowiek, który coś zbiera, zgromadza; człowiek, który tworzy jakiś zbiór naukowy, kolekcjonista.

Zbierać, *dok.* Zebrać; biorąc jedno po drugim, składać razem, zgromadzać po jednemu w większej ilości, skupiać; z. co z ziemi=brać i podnosić coś leżącego na ziemi; z. oka w pończosze=podnosić, przybierać; z. liczby = dodawać, sumować, zliczać; układać; fałdować, marszczyć; z. włosy = przycinać, przystrzygać; z. nogi=biec szybko, uciekać, zmykać, śpieszyć ś. idąc; z. lud, wojsko, senat, radę i t. p. = zgromadzać, zwoływać, zapraszać; z. co z czego, wyciągając, wybierając, zgromadzać; z. owoce=rwać, obrywać; z. z pola zboże=zżąwszy znosić do stodoły a. układać w stogi; z. wzorki=krytykować, nicować, oczerniać, ośmieszać; z. ze stołu=sprzątać z niego naczynia i sztućce; z. obóz = zwijać go; z. żagle=zdejmować je; zdejmując z jednego miejsca a. przenosząc na inne, wyrównywać, wygładzać całą przestrzeń; z. śmietankę, śmietanę = zdejmować ją z wierzchu

mleka; chodząc po różnych miejscach, zwracając ś. do różnych osób, zgromadzać pewną ilość czego: z. kwestę, ofiarę, składkę; oszczędzać; składać, ciułać: z. kapitalik; zgromadzać rzeczy jednego gatunku, kolekcjonować: z. dzieła sztuki, zabytki przeszłości, książki, numizmaty, marki i t. d.; razem brać, łączyć w ręku: z. cztery rogi obrusa; z. kogo ze świata=zabierać, sprzątać ze świata; z. co z dzieł, z książek=wypisywać; z. owoce swej pracy = korzystać ze swej pracy; z. ś., być zbieranym; zgromadzać ś., schodzić ś., zjeżdżać ś., ściągać ś.; z. ś. dokąd = wybierać ś., zabierać ś. w drogę; z. ś. na co, zapowiadać ś.: z-a ś. na deszcz, na śnieg, z-a mi ś. na płacz, na sen, na womity; z. ś. na co, zdobywać ś., odważać; z. ś. w siebie=skupiać ś.; o wrzodzie: ropić ś., zachodzić ropą.

Zbieraki (-ów), dzikie gęsi przylatujące do nas późną wiosną.

Zbieralnik, miejsce, naczynie, do którego co ś. zbiera.

Zbieranina, Zebranina, Zbieranka, zbiór ludzi a. przedmiotów różnego pochodzenia, różnej wartości, przeważnie pośledniej, pod każdym względem nie dobranych, tłum, tałałajstwo, hołota.

Zbieranka—*p.* Zbieranina; zgłoska.

Zbierka, Zbirka, zbieranie, zebranie.

Zbierostwo—*p.* Zbirostwo.

Zbierowód, ocean.

Zbiesić się, Zbiesieć, wściec ś., rozbestwić ś., wpaść w gniew szalony.

Zbieżały—*p.* Zbiegły.

Zbieżeć—*p. nied.* Zbiegać.

Zbieżność, zetknięcie, stykanie ś., podobieństwo.

Zbieżny, zbiegający ś., krzyżujący ś., stykający ś., styczny.

Zbieżysty, stromy.

Zbijacz, ten, który zbija dowody, zarzuty, przeciwnik w dyspucie, w sporze.

Zbijać, *dok.* Zbić; bijąc, uderzając, zrzucać, strącać z czego; z. z toru, z kolei, z porządku=wybijać, wytrącać; zbić kogo z terminu=zmieszać, skonfundować; bić mocno, tłuc, walić, grzmocić; z. czyjś dowód, argument, zarzut= okazywać ich fałsz, dawać odpór słowami; z. beczkę obręczami = pobijać; z. co gwoździmi = spajać, zwierać, łączyć za pomocą gwoździ; z. w kupę = rzucać, składać bezładnie na kupę; z. grosze, pieniądze=sknerstwem, chciwie zbierać; tłuc, rozbijać np. jakiś przedmiot szklany a. porcelanowy; z. bruki=nic nie robiąc, włóczyć ś. po miaście; z. co młotem=łączyć co, uderzając młotem; z. co w stępie, w moździerzu=otłukiwać; z. wiersze=pisząc je, ściskać, ścieśniać, by jaknajmniej zabrały miejsca; z. nieprzyjaciela = zwyciężać na głowę; z. ś., być zbijanym, rozbijanym; zgromadzać ś. w jedno miejsce, kupić ś., skupiać ś., ściskać ś.; zabijać ś nawzajem; uderzać ś., spotykać ś.; tłuc ś., rozbijać: ranić ś. od uderzenia ś., nabawiać ś. sińca; spierać ś., sprzeczać ś., dysputować gorąco.

Zbijalnia, miejsce, gdzie zbijają, zabijają.

Zbiorek, mały zbiór, niewielka kolekcja.

Zbiornia, skład, miejsce, gdzie jest zgromadzony zbiór czego.

Zbiornik, miejsce, zagłębienie, gdzie ś. zbiera woda deszczowa; przyrząd, urządzenie w kształcie wielkiego naczynia, w którym zbiera ś. jakiś produkt, basen,

rezerwuar: z. gazu, z. w wodociągach itp. (2 fig.).

Zbiorowisko, gromada ludzi zebranych, t ł u m, motłoch, k u p a; horda; pewna ilość przedmiotów, razem zebranych; pewna ilość istot jednego gatunku; fauna i flora pewnego typu miejscowości, jak np. ogród, pole, las, łąka, wody stojące i bieżące, zbocze górskie, morze i t. p.

Zbiorowo, *przysł.*, nie pojedyńczo, wszystko a. wszyscy razem.

Zbiorowy, odnoszący ś. do zbioru, zawierający wiele rzeczy a. osób; rzeczownik z.= oznaczający zbiór osób a. rzeczy, należących do jednego gatunku, np. gromada, wojsko, stado, las.

Zbiór, zbieranie, zebranie; coś zebranego: z. praw = kodeks, z. wiadomości pożytecznych=dziełko w rodzaju encyklopedji; krótki z. jakiej nauki=kompendjum, streszczenie, skrót, treść, wyciąg; z. urodzajów, zboża = zbieranie z pola po zżęciu; zebrane plony, urodzaje: z. zboża, owoców, wina, jarzyn; z. i w *lm.* z-y, majątek zebrany, bogactwa, fortuna; kolekcja jednorodnych przedmiotów, mająca pewną wartość artystyczną a. naukową; z. obrazów, rzeźb, rycin, okazów przyrodniczych, zabytków przeszłości, numizmatów, medali i t. p.; kupa ludzi zebranych, tłok, ścisk; w *aryt.*, suma.

Zbiórka, zbieranie (ś.), zebranie (ś.), zwołanie (ś.), pewna ilość czego zebrana, zbiór, przybycie tłumne; zbiórka zboża.

Zbir, Zbier, łapacz, sługa miejski do łapania zbrodniarzy, ceklarz, kat, tyran; okrutnik, zbój.

Zbirostwo, Zbirowstwo, Zbierstwo, Zbierostwo, stan, zawód, zajęcie zbira.

Zbisurmanić (się), Zbisurmanieć, przemienić ś. na bisurmanina; stać ś. dzikim, okrutnym.

Zbitek, coś zbitego, skupionego, zlepionego, bydlę zmęczone, zmordowane, zbite.

Zbitować, rozdzielić.

Zbity, którego zbito; jestem jak z.=śmiertelnie znużony; drzewo z-e = mające liczne słoje, a mało bielu.

Zbladły, który zbladł.

Zbladnąć, Zblednąć, Zblednieć, stać ś. bladym; zblakować, spełznąć, spłowieć.

Zbladzić, Zbledzić, uczynić bladym.

Zblagować, skłamać zręcznie, zablagować.

Zblaknąć—*p.* Zblakować.

Zblakować, Zblaknąć, stracić barwę właściwą, spełznąć, spłowieć.

Zblamować, zawstydzić, skonfundować; z. ś., doznać wstydu publicznego, uczynić a. powiedzieć coś ośmieszającego, niezręcznego, zdradzić ś. ze swoją nieznajomością a. nieumiejętnością.

Zblazować, znudzić ś., zmęczyć ś., przesycić ś. wrażeniami; wyczerpać ś. wskutek hulaszczego życia.

Zblechować—*p.* Zblakować.

Zblednąć, Zblednieć — *p.* Zbladnąć.

Zbleszeć, zgłupieć, rozum postradać.

Zblizka, *przysł.*, blizko, niedaleko, tuż obok.

Zbliżać, *dok.* Zbliżyć; bliższym czynić, przybliżać, podchodzić, przysuwać bliżej; łączyć; poznawać, zapoznawać, zaprzyjaźniać, łączyć duchowo; z. ś., stawać ś. bliższym, przybliżać ś., przysuwać ś. bliżej; nadchodzić; wchodzić w bliższe stosunki z kim, zaprzyjaźniać ś.; być podobnym do kogo a. do czego, przypominać kogo a. co.

Zbliżony, którego zbliżono; bliźki, niedaleki; podobny do kogo a. do czego.

Zbliższa, *przysł.*, z bliższego punktu, bliżej.

Zbliżyć—*p. nied.* Zbliżać.

Zbluć—*p. nied.* Zbluwać.

Zbluwać, *dok.* Zbluć; blując zrzucać, rzygać, zwracać, womitować.

Zbluzgać (się), zbryzgać (ś.), skropić (ś.), opryskać (ś.).

Zbluźnić, wyrzec bluźnierstwo.

Zbłagać, ubłagać, uprosić; **z. ś.**, dać ś. ubłagać, dać ś. uprosić.

Zbłamować, pojedyńcze futra poszywać w błamy.

Zbłaźnić, na błazna wystrychnąć, ośmieszyć, na sztych wystawić; **z. ś.**, stać ś. błaznem, postąpić jak błazen, wystrychnąć ś. na błazna, skompromitować ś.

Zbłądzić, popełnić błąd, grzech, pobłądzić; zabłąkać ś., stracić drogę, pójść drogą niewłaściwą; zawinić, zgrzeszyć.

Zbłąkać, wprowadzić w błąd, sprowadzić na manowce; **z. ś.**, zejść na manowce, nie móc znaleźć drogi; stracić drogę; zejść z drogi obowiązku, honoru, cnoty, zbłądzić, zgrzeszyć.

Zbłękitnić (się), uczynić (ś.) błękitnym.

Zbłękitnieć, stać ś. błękitnym.

Zbłocić, w błoto zmienić; błotem powalać, ubłocić; **z. ś.**, w błoto ś. zamienić; błotem ś. powalać, ubłocić ś.

Zbłotnieć, zamienić ś. w błoto.

Zbocze, stok góry, ubocz.

Zboczenie, *rzecz.* od Zboczyć; **z. cieplikowe**=różnica między średnią temperaturą jakiej miejscowości a średnią temperaturą równoleżnika, przechodzącego przez tę miejscowość; **z. magnetyczne**=przechylenie ś. igły magnetycznej od kierunku ku biegunom, skutkiem magnetyzmu ziemskiego; wogóle wszystko, co wykracza z ogólnej normy, z ogólnego porządku rzeczy: **z. fizjologiczne**=nienormalny rozwój organizmu a. zanik jakich jego organów, cecha właściwa potworom; **z. umysłowe**=choroba umysłowa, wrodzona a. nabyta; wykroczenie, błąd, wina, przewinienie, grzech; **z. z drogi obowiązku, honoru i t. d.**

Zbocznie, *przysł.*, zbaczając, nie idąc właściwą drogą.

Zboczność, właściwość tego, co jest zboczne, zbaczanie.

Zboczny, zbaczający, wybaczający; uboczny, postronny.

Zboczyć—*p. nied.* Zbaczać.

Zbogacać, *dok.* Zbogacić; czynić bogatym a. bogatszym; **z. ś.**, stawać ś. bogatym.

Zbogacieć, Zbogatnieć, stać ś. bogatym, dojść do majątku.

Zbojsko, boisko, gumnisko.

Zbojować, osiągnąć za pomocą boju, wojując zbić, zwalczyć, podbić, zawojować.

Zbolałość, odczucie bólu, zwłaszcza moralnego, wielki ból, cierpienie.

Zbolały, przejęty bólem, cierpiący ból fizyczny a. moralny; zgryziony, zmartwiony; wyczerpany, osłabiony, chory; o drzewie: zbutwiały.

Zboleć, być przejętym bólem moralnym; doświadczyć bólu w całym ciele i wskutek tego osłabnąć, wychudnieć, schudnąć.

Zbombardować, zrujnować, zburzyć za pomocą bombardowania.

Zborgować, dać co komu na kredyt, pożyczyć; **z. ś.**, zadłużyć ś., zabrnąć w długi.

Zborownik, członek zboru.

Zborowy, dotyczący zboru, zgromadzenia, gminy; należący do zboru t. j. kościoła ewangielickiego; odnoszący ś. do zboru, do koncyljum, t. j. soboru.

Zborzyszcze, Zborzysko, zgromadzenie, koncyljum, synod, so-

bór jednego z wyznań ewangielickich.

Zbość, bodąc, uderzając rogami, zrzucić, strącić; bodąc zabić; zakłóć rogami; zepchnąć, zranić, wypędzić; wyparować, wyprzeć, wycisnąć, wypchnąć; zbić, dobić, zwalczyć, zwyciężyć; zburzyć, zniszczyć, zrujnować; wytrzymać, znieść, ścierpieć.

Zbożać, *dok.* Zbożyć; nakłaniać do pobożności, do stania ś. podobnym Bogu; **z. ś.,** stawać ś. podobnym Bogu; z urąganiem: stawać ś. niby Bogiem.

Zbożany, dotyczący zboża, zrobiony ze zboża, zbożowy.

Zboże, ogólna nazwa jadalnych gatunków traw, jako to: pszenicy, żyta, jęczmienia i orkiszu.

Zbożnie, *przysł.*, nabożnie, pobożnie, wedle Boga, z Bogiem.

Zbożność, pobożność, nabożność, życie z przykazaniami bożemi.

Zbożny, nabożny, pobożny, żyjący wedle przykazań Bożych; zbożowy, okryty zbożem.

Zbożopławny, spławiający zboże.

Zbożorodny, rodzący, wydający zboże.

Zbożosiejny, służący do siania zboża.

Zbożowiec, mały żuczek z rodziny słoników, wołek zbożowy, b. szkodliwy dla ziarn zbożowych (fig.).

Zbożowy, odnoszący ś. do zboża, zrobiony ze zboża, będący, żyjący na zbożu.

Zbożówka, niewielki mótyl z podrzędu sówek, z rodziny rolnic, niszczący wszelkie zasiewy (fig.).

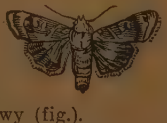

Zbożyć—*p. nied.* Zbożać.

Zbożysko, pole zbożowe; liche zboże.

Zbożysty, bogaty, obfity w zboże, okryty zbożem.

Zbój, Zbójca, Zbójnik, rozbójnik, opryszek, rozbijający po drogach; zabójca, morderca, grabieżca.

Zbójcokryty, w którym ukrywają ś. zbójcy.

Zbójcomorski, dotyczący zbójców morskich, piratów, korsarzy.

Zbójczy, zbójecki, rozbójniczy—*p.* Zabójczy.

Zbójczyni, forma żeń. od Zbójca.

Zbójecki, wykonany przez zbójcę a. zbójców; należący do zbójcy, właściwy zbójcy a. zabójcy; zabójczy, zbójczy, rozbójniczy; morderczy, skrytobójczy, grabieżczy.

Zbójecko, *przysł.*, jak zbójca, po zbójecku.

Zbójectwo, Zbójeckość, zajęcie, stan, rzemiosło zbójcy, rozbójnika.

Zbójnik—*p.* Zbójca.

Zbójować, być zbójem, trudnić ś. zbójectwem—*p.* Zbojować.

Zbór, zebranie, zgromadzenie, zbiór, rzesza, gmin, tłum; sobór, synod, koncyljum; członkowie gminy ewangielickiej; zgromadzenie wiernych, zwłaszcza Kościołów ewangielickich, synod; sam Kościół luterski, kalwiński, socyniański i t. d.; budynek kościelny jednego z tych wyznań w dawnej Polsce (fig.).

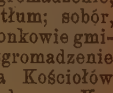

Zbóstwić, ubóstwić, przemienić w bóstwo.

Zbracić (się), Zbratać (się), być komu jakby bratem, połączyć (ś.) węzłami miłości braterskiej, ściślej, serdecznej przyjaźni, jakby braterskiej.

Zbraknąć—*p.* Zabraknąć.

Zbrakować, odrzucić jako brak, jako coś nieodpowiedniego, mającego jakieś wady, niedokładności.

Zbraniać, *dok.* Zbronić; bronić, obraniać; zabraniać, nie pozwalać; **z. ś.,** dawać odpór skuteczny; z.

czego, wzbraniać ś., ociągać ś. z przyzwoleniem, z wykonaniem czego, wzdragać ś.

Zbrantować, złoto lub srebro ogniem oczyścić.

Zbratać—*p.* Zbracić.

Zbredzić, powiedzieć głupstwo, brednię.

Zbroczeć, zostać zbroczonym, zbroczyć ś.

Zbroczyć (się), opryskać (ś.), oblać (ś.), ochlapać (ś.), poplamić (ś.); **z. ś.** krwią = zalać ś. krwią, popełnić zabójstwo.

Zbrodnia, wielkie przestępstwo, straszny występek, morderstwo; grzech śmiertelny.

Zbrodniarka, forma żeńska od Zbrodniarz.

Zbrodniarz, Zbrodzień, człowiek, który popełnił zbrodnię, złoczyńca; człowiek, zdolny do zbrodni, łotr, nikczemnik.

Zbrodniczo, *przysł.*, jak zbrodniarz, w sposób zbrodniczy.

Zbrodniczy, Zbrodniarski, mający cechy zbrodni, dotyczący zbrodni a. zbrodniarza, właściwy zbrodniarzowi, przestępczy, morderczy.

Zbrodzić, w bród przejść, przejść kawał kraju, przejść przez rzeki i bagniska; zgłębić, zgruntować; *przen.*, poznać do gruntu, nawskroś.

Zbrodzień—*p.* Zbrodniarz.

Zbrodzony, przebyty wbród, dokładnie zbadany, poznany.

Zbroica—*p.* Zbroja.

Zbroiczka, *zdr.* od Zbroja.

Zbroić, ubierać w zbroję, opatrywać w broń, uzbrajać; **z.** co złego, uczynić coś złego, nabroić, spsocić, sfiglować coś; **z. ś.**, brać na siebie zbroję, uzbrajać ś.

Zbroisko, licha, nędzna, szkaradna zbroja.

Zbroiwięź, ozdoba architektoniczna, przedstawiająca pęk różnej broni.

Zbroja, Zbroica, wszystko, co służy do uzbrojenia ciała i ochronienia go od ciosów nieprzyjacielskich, jako to: pancerz, szyszak, tarcza, przyłbica, naramienniki, nagolenniki, rękawice żelazne i t. p.; broń, oręż (fig.); *przen.*, obrona, ochrona, ucieczka, osłona.

Zbrojeń, wielki skorupiak morski, strefy gorącej, okryty twardym pancerzem (fig.).

Zbrojnia, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, zbrojnoskrzelna.

Zbrojnie, Zbrojno, *przysł.*, z bronią, przy broni, z orężem.

Zbrojnik—*p.* Zbrojownik.

Zbrojnobok, ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, szczupakowata.

Zbrojnogrzbiet, ryba chrząstkowata, wieloszparowa, żarłoczna.

Zbrojnoleść, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, listkowata.

Zbrojnoskrzel, *zool.*, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, zbrojnoskrzelna (fig.).

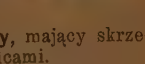

Zbrojnoskrzelny, mający skrzela, uzbrojone kolcami.

Zbrojny, odziany w zbroję, opatrzony w oręż, uzbrojony.

Zbrojonośny, niosący zbroję.

Zbrojownia, skład zbroi, broni i wszelkich przyborów wojennych, arsenał; zbiór, kolekcja broni wszelakiej, zwłaszcza rozwieszonej na ścianach.

Zbrojownik, Zbrojnik, rycerz opatrzony w zbroję, wojownik; rzemieślnik, wyrabiający zbroje, płatnerz

Zbrojowny, dotyczący zbrojowni.

Zbrojowy, odnoszący ś. do zbroi, orężny.

Zbronnie, Zbronno, *przysł.*, nie wolno, z zakazem, ze wzbronieniem; buntowniczo.

Zbronny, wzbroniony, zabroniony, zakazany; buntowniczy.

Zbronować, ściągnąć, wyrównać rolę broną.

Zbrój, Zbrójka, zbroja.

Zbróździć, pokryć bróżdami, porać w bróżdy; pomarszczyć, pofałdować; wykroczyć, zbłądzić, zgrzeszyć, nie wykonać czego, zaszkodzić, przeszkodzić.

Zbruczyć—*p.* Zbrudzić.

Zbrudzić, Zbrukać, uczynić brudnym, zawalać, powalać, pobrudzić.

Zbrukać —*p.* Zbrudzić.

Zbrunacić, Zbrunatnić, uczynić brunatnym.

Zbruździć —*p.* Zbróździć.

Zbrykać, Zbryknąć, znarowić: **z.** konia; **z. ś.,** znarowić ś., rozhukać ś.; *przen.*, rozbestwić ś., rozpuścić ś.

Zbryzgać (się), pobryzgać (ś.), zabryzgać (ś.), pochlapać (ś.), opryskać (ś.).

Zbrzechać, skłamać bezczelnie, zełgać.

Zbrzeżny, położony z brzegu, pobrzeżny, nadbrzeżny, brzeżny, skrajny, zewnętrzny.

Zbrzydnąć, stać ś. brzydkim, stać ś. wstrętnym, obrzydliwym, godnym pogardy: życie mu **z-dło;** stać ś. niemiłym przez nadmierne użycie, przez ciągłe zawody; znudzić ś., obrzydnąć.

Zbrzydzić, uczynić obrzydłym, obmierzłym, zohydzić, obrzydzić.

Zbuchać, wybić kogo kijami, porządnie wybatożyć; chwycić co, ukraść.

Zbucić się, stać ś. butnym.

Zbudować, skończyć budowanie czego, postawić budynek; złożyć z poszczególnych części nadając przez to kształt pewien; *przen.* ugruntować, zasadzać; *przen.*, poprawić kogo pod względem moralnym, ucząc go, upominając, dając dobry przykład; nic nie **z-ł**= nie zrobił, nie wytworzył; nie odrazu Kraków **z-ano**=nie można wszystkiego zrobić odrazu; **z. ś.,** być zbudowanym; *przen.*, podnieść ś. pod względem moralnym wskutek nauki, upominania, dobrego przykładu i t. p.

Zbudowany, którego zbudowano; człowiek dobrze **z.** = wysoki, tęgi, barczysty a. kształtny.

Zbudziciel, człowiek, który budzi a. zbudził.

Zbudzić (się), obudzić (ś.), przebudzić (ś.) ze snu; *przen.*, wyrwać z nieczynności, z apatji, przestać marzyć, pobudzić do czynu, podniecić.

Zbujać się, rozbujać ś, rozhukać ś.

Zbujały, Zbujany, rozbujały; wybujały, rozhukany.

Zbuk, jajko zepsute, cuchnące.

Zbukły, o jajach: zepsuty, cuchnący.

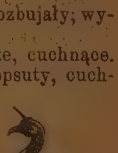

Zbun, duży, amerykański ptak błotny, z rzędu kaczkowatych, z rodziny tejże nazwy, z cienkim rogiem na głowie (fig.).

Zbuntować, pobudzić, podmówić do buntu, podburzyć; **z. ś.,** podnieść bunt, wzburzyć ś., stać ś. nieposłusznym, nie słuchać kogo.

Zburczyć, zrobić wymówkę, sfukać, złajać, zwymyślać.

Zburkować, zabrukować.

Zburzka, burza; zaburzenie, bunt.

Zburzyciel, człowiek, który co zburzył, burzyciel, niszczyciel.

Zburzyć, wzburzyć, podburzyć, zbuntować; rozwalić, obalić, zniszczyć, zrujnować; **z.** czyjeś twier-

dzenie, zdanie, dowodzenie = wykazać jego bezzasadność; z. ś., być zburzonym; wzburzyć ś., rozwalić ś., pójść w ruinę; zbuntować ś.; o napojach wyskokowych: sfermentować.

Zbutelkować, Zbutlować, ściągnąć płyn z beczki do butelek.

Zbutwiały, który zbutwiał, zgnił.

Zbutwieć, zepsuć ś., zgnić, spróchnieć.

Zbutwień, owad skrzydlaty, dwuskrzydły, komorowaty.

Zbuzować, sfukać porządnie, złajać, wyłajać; wybić, wygrzmocić, wytuzować.

Zbyć—*p. nied.* Zbywać.

Zbydlęcieć, stać ś. bydlęciem; nabrać obyczajów bydlęcia; zordynarnieć, zgłupieć.

Zbyt, *przysł.*, nazbyt, zbytecznie, nad miarę, nad potrzebę, zanadto, nadto, za wiele, za bardzo.

Zbyt, sprzedaż towaru, możność sprzedania towaru; ilość towaru, żądanego przez nabywców i sprzedawanego, popyt na towar.

Zbytecznie, Zbytnio, *przysł.*, więcej niż trzeba, nad potrzebę, nad miarę, zanadto, za wiele, za bardzo.

Zbytecznik, Zbytnik, człowiek oddany zbytkowi, żyjący w zbytkach; figlarz, psotnik.

Zbyteczność, Zbytność, Zbytność, właściwość tego, co jest zbyteczne.

Zbyteczny, Zbytny, Zbytni, będący nad miarę, nad potrzebę, zbywający, pozostały, niepotrzebny; wychodzący z miary, nadmierny, bezmierny, przesadny.

Zbytek, ilość zbywająca, niepotrzebna, nad miarę będąca, nadmiar, reszta, pozostałość czego po użyciu potrzebnej ilości; to, co wychodzi z miary, co jest przesadne, przesada; wielka obfitość; brak umiarkowania w czym, nadmierne używanie czego, przesadzanie miary, życie nad stan; przepych, rozrzutność; z. a. w *lm.* z-i, nadmierne i nieporządne wydatki; swawola, figiel, psota.

Zbytkować w czym, popełniać zbytki, przebierać miarę, przesadzać, nadużywać czego; wydawać na co nadmiernie, rozrzucać pieniądze bezpożytecznie; być w obfitości, obfitować; z. nad kim, wydziwiać, dokazywać, pastwić ś., znęcać ś.

Zbytkowny, nieumiarkowany, będący ponad potrzebę, pełen zbytku, bogaty, wystawny, okazały; marnotrawny, hulaszczy, pyszny.

Zbytkowy, dotyczący zbytku, nacechowany zbytkiem, zbytkowny.

Zbytni—*p.* Zbyteczny; *p.* Zbytny.

Zbytnica, Zbytniczka, forma ż. od Zbytnik.

Zbytnie—*p.* Zbytecznie.

Zbytnik—*p.* Zbytecznik; figlarz, psotnik.

Zbytny, Zbytni, oddany zbytkom, pędzący życie w zbytkach; rozpustny, wszeteczny, hulaszczy; swawolny, figlarny, psotny.

Zbywać, *dok.* Zbyć; pozbywać ś. czego, uwalniać ś. od czegoś przykrego; utracać, tracić, gubić co; odsyłać, odprawiać kogo z byle czym, nie zaspokoiwszy jego prośby, jego życzenia, byle ś. go pozbyć; sprzedawać co za byle jaką cenę, za liche pieniądze; robić co byle jak, niestarannie, byle ś. pozbyć; z. kogo żartami, śmiechem = żartować, śmiać ś. z kogo dla pozbycia ś. go, dla wykręcenia ś. od niego; *nieos.*, zbywa na czym = nie staje, braknie, brak czego, nie dostaje, brakuje; zbywa czego = jest nadto, nad miarę, nad potrzebę.

Zbzikować, dostać bzika, zwarjować.

Zbzikowany, który zbzikował, pomieszany na umyśle.

Zc-, Zch-, Zcz- — *p. Sc-, Sch-, Scz-*, czasowniki bowiem, złożone z przyimka *z* i czasowników niezłożonych, zaczynających ś. od *c, ch, cz*, piszą ś. przez *s*, np. scałować, scukrzyć, schować, schrupać, sczesać, sczepiać.

Zci- (**Zć-**) — *p. Ści-*, albowiem czasowniki, złożone z przyimka *z* i czasowników niezłożonych, zaczynających ś. od *ci*, piszą ś. przez *ś*, np. ściec, ścieśnić.

Zcu...—*p.* Scu...

Zczepiać, łączyć razem, razem umocowywać.

Zdać—*p. nied.* Zdawać.

Zdajać, *dok.* Zdoić; wydajać, dojąc wyciskać, wydajać część.

Zdala, *przysł.*, w dalekiej a. z dalekiej odległości od czego, daleko, zdala, w dali; *wykrz.*, precz!

Zdalaświtny, zdaleka świecący.

Zdaleka, *przysł.*—*p.* Zdala.

Zdanie, *rzecz.* od Zdać; oddanie komu czegoś; sąd, mniemanie, opinja: trzymać ś. czyjegoś **z-a**, nie mieć własnego **z-a**, mieć błędne o kimś a. o czymś **z.**, według mego **z-a**, moim **z-em**; w *gram.*, myśl, wyrażona słowami a. zamykająca sąd o jakiejś osobie a. rzeczy; sentencja, maksyma, wyjęta z jakiegoś autora.

Zdany, którego zdano, oddano.

Zdarcie, *rzecz.* od Zdzierać; zdzieranie; obdarcie, zniszczenie; skaleczenie.

Zdarny, sposobny, przydatny, zdatny do czego, zręczny, zwinny.

Zdarty, którego zdarto, zniszczony.

Zdarzać, *dok.* Zdarzyć; szczęścić, błogosławić; dozwalać komu czego, obdarzać kogo czym, zrządzać, sprawiać, dopuszczać; **z. ś.**, szczęścić ś., powodzić ś., udawać ś., wieść ś.; trafiać ś., przytrafiać ś., zachodzić, wydarzać ś.

Zdarzenie, *rzecz.* od Zdarzyć; wydarzenie, przygoda, przypadek, traf; błogosławieństwo Boże, pomoc z nieba.

Zdarzyciel, ten, który zdarza.

Zdarzyć—*p. nied.* Zdarzać.

Zdarzyga, owad dwuskrzydły, muchowaty.

Zdatnie, *przysł.*, ze zdolnością, zdolnie, zręcznie, zwinnie.

Zdatność, przydatność, użyteczność do czego; zdolność, sposobność, talent, zręczność do czego.

Zdatny, zdolny, pojętny, zręczny do czego, utalentowany; **z.** do czego, przydatny, sposobny, właściwy, odpowiedni, stosowny do czego; mogący, umiejący popełnić coś (dobrego lub złego), zdolny do czego.

Zdawać, *dok.* Zdać; wydawać resztę **z** grubszego pieniądza; **z.** z czego rachunek, sprawę, sprawozdanie=składać rachunek, sprawozdanie z czego; oddawać, odstępować, składać co komu, jako swemu następcy, spadkobiercy; poruczać co komu z zaufaniem; **z.** kogo wyrokiem = skazywać go, potępiać; **z.** kogo w rekruty=oddawać; **z. ś.** na kogo, spuszczać ś. na kogo, polegać na kim, zaufawszy mu, oddawać mu ś.; **z. ś.** na czyjeś zdanie, na czyjąś wolę=postępować zgodnie z czyimś zdaniem, wolą, ufać mu; **z. ś.** na co, do czego, być przydatnym do czego, przydawać ś. na co; wydawać ś., pokazywać ś. oczem czyim w takiej lub innej postaci, dawać ś. widzieć, mieć taką lub inną powierzchowność; **z. ś.** kim, czym, wydawać ś. kim, czym, uchodzić z powierzchowności za kogo, za co; *nieos.*, zdaje mi ś.=sądzę, mniemam, twierdzę, jestem tego zdania.

Zdawca, ten, co komu zdaje.

Zdawić (się), zadusić (ś.), zdusić (ś.), udławić (ś.).

Zdawiendawna, *przysł.*, od bardzo dawnego czasu, oddawna.

Zdawka, reszta, która ś. wydaje drobniejszemi pieniędzmi z grubszej monety.

Zdawkowy, dotyczący zdawki; **moneta z-a**=drobna, bilon; *przen.*, byle jaki, pierwszy lepszy, powszedni, pospolity: **z.** frazes, komplement i t. d.

Zdawna, *przysł.* od dawnego czasu, niegdyś.

Zdawniać, *dok.* Zdawnić; przez dawność zakorzeniać, ugruntowywać; zadawniać, przedawniać, dawnością osłabiać, czynić nieważnym.

Zdawniały, staroświecki, przestarzały.

Zdawnieć, zdawnić ś.

Zdążać, *dok.* Zdążyć; iść tak prędko, jak ten, który idzie przodem, nie pozostawać za nim w tyle, nadążać za kim; przybywać pośpiesznie, śpieszyć ś. dokąd; przychodzić dokąd na czas, w przepisanym terminie; tak prędko robić, jak i ktoś inny a. jak ktoś tego wymaga, wydoływać, wystarczać, wytrzymywać, znosić.

Zdążyć—*p. nied.* Zdążać.

Zdeb, amerykańskie zwierzę drapieżne z rodziny niedźwiedzi, ostronos (fig.).

Zdech, wydanie tchu, odetchnięcie; wydanie ostatniego tchu, śmierć, zgon: śmiać ś. do **z-u**=do rozpuku ś. śmiać, pękać ze śmiechu, zdychać ze śmiechu; kochać ś., nienawidzieć, mścić ś. do **z-u**=na zabój; kradnie na **z.**= namiętnie, z upodobaniem; komu do śmiechu, komu do **z-u**=jeden ś. raduje, drugi rozpacza.

Zdechlak, zdechłe zwierzę; człowiek a. zwierzę, źle wyglądające, chude, chorowite.

Zdechlina, Zdechlizna, mięso zdechłych zwierząt, ścierw, padlina, padło; chuchrak, cherlak.

Zdechły, który zdechł, nieżywy.

Zdechnąć—*p. nied.* Zdychać.

Zdecydować kogo do czego, nakłonić, namówić, zniewolić kogo do czego; **z.** co, dać zdanie o czym, postanowić co, zarządzić; wpływać na coś w sposób stanowczy, wywołując poważne skutki, rozstrzygnąć co; **z. ś.,** skłonić ś., nakłonić ś. do czego; powziąć jakie postanowienie, rozstrzygnąć.

Zdefekować, oczyścić, przejaśnić: **z. ś.,** wypróżnić ś.

Zdefektować, wyjąć część potrzebną z całości, uszkodzić, zdekompletować; uznać za zepsute, uczynić defektowym.

Zdefigurować, zepsuć kształty, zeszpecić.

Zdefinjować, określić ściśle.

Zdeformować (się), przekształcić (ś.), odkształcić (ś.).

Zdefraudować, sprzeniewierzyć, ukraść coś powierzonego sobie.

Zdegenerować, uczynić zwyrodniałym, wyrodzić; **z. ś.,** wyrodzić ś.

Zdegenerowany, zwyrodniały.

Zdegradować, obniżyć w stopniu i godności.

Zdegustować kogo do czego, obrzydzić komu co.

Zdejmować, *dok.* Zdjąć; brać co, ściągać z powierzchni czego; **z.** ubranie = rozdziewać; **z.** czapkę, kapelusz=odkrywać głowę; **z.** plan, kopję=robić plan, kopję; **z.** kogo strachem, podziwem = przejmować, przenikać, wzruszać; **z. ś.,** być zdejmowanym.

Zdekłarować, oświadczyć, obwieścić, oznajmić co; **z.** obiecać, przyrzec komu co; **z. ś.,** oświadczyć ś. z czym, ujawnić swoje zamiary, osobistość; oświadczyć ś. o rękę panny; zdecydować ś.

Zdeklarowany, który powziął stanowczy zamiar, zdecydowany; skończony, zupełny.

Zdeklasować, zmusić kogo do zejścia z wyższych klas społecznych do niższych.

Zdekompletować, nadwerężyć komplet czego, biorąc jakąś część jego.

Zdekoncertować, pozbawić nagle zwykłej przytomności umysłu, onieśmielić, zmieszać, zawstydzić; zbić kogo z pantałyku; **z. ś.**, zmieszać ś., zawstydzić ś., sirocić przytomność umysłu.

Zdekonfiturować (się), zawstydzić (ś.).

Zdemaskować, zerwać maskę; *przen.*, odsłonić czyjeś skryte zamiary; zrzucić z siebie maskę; zdradzić ś., ukazać ś. w prawdziwym świetle.

Zdemobilizować, rozpuścić do domów armję zmobilizowaną.

Zdemokratyzować (się), uczynić (ś.) demokratycznym.

Zdemolować, zniszczyć do szczętu, zrujnować, zrównać z ziemią.

Zdemonstrować, ukazać naocznie, zrobić doświadczenie publiczne.

Zdemontować, rozebrać maszynę na części, czyniąc ją w ten sposób niezdatną do użytku; uszkodzić działo.

Zdemoralizować, zepsuć czyjeś dobre obyczaje, podkopać czyjąś cnotę, zgorszyć, sprowadzić z drogi moralności; **z. ś.**, zepsuć ś., zejść z drogi moralności, zgorszyć ś.

Zdenerwować, rozdrażnić, podniecić czyjeś nerwy; **z. ś.**, dostać rozstroju nerwowego, rozdrażnić ś.

Zdepansować się, wydać na co dużo pieniędzy, zrobić duży wydatek.

Zdeplasować, przenieść w inne miejsce.

Zdeponować, złożyć komu coś kosztownego do przechowania.

Zdepopularyzować, uczynić kogo niepopularnym, pozbawić go wziętości; **z. ś.**, stracić wziętość, stać ś. niepopularnym.

Zdeptać, depcąc zgnieść, zmiąć, podeptać; **z.** dużo ziemi=przejść.

Zderutować, sprowadzić z drogi, wprowadzić w błąd; zbić z terminu, popsuć komu szyki.

Zderzać, *dok.* Zderzyć; uderzając, zbijać w kupę, uderzać jedno o drugie; **z. ś.**, zbijać ś. w kupę uderzeniem; uderzać ś. jedno o drugie.

Zderzak, przyrząd, wstrzymujący a. łagodzący zderzenie, bufor.

Zdesperować o kim, o czym, zwątpić o kim, o czym, stracić nadzieję co do czego, zrozpaczyć, oddać ś. rozpaczy, nie wiedzieć, jak postąpić z rozpaczy.

Zdesperowany, który zdesperował, stracił nadzieję, zwątpił, zgryziony, zmartwiony.

Zdestylować, przeprowadzić destylację, oczyścić.

Zdeszarżować, wystrzelić dla pozbycia ś. naboju.

Zdetonować, zepsuć instrument, że nie wydaje właściwego tonu; zmieszać, zbić z terminu; **z. ś.**, zmieszać ś., stracić pewność siebie, panowanie nad sobą.

Zdetronizować, strącić kogo z tronu, pozbawić go tronu, odjąć mu władzę monarszą.

Zdewastować, spustoszyć, zniszczyć.

Zdezarmować (się), rozzbroić (ś.).

Zdezelować (się), uczynić (ś.) luźnym, zepsuć (ś.), zniszczyć (ś.).

Zdezorganizować, zmieszać, wprowadzić bezład; nieporządek, rozprzężenie; zepsuć coś zorganizowanego; **z. ś.**, zostać zdezorganizowanym.

Zdezynfekować (się), oczyścić (ś.) ze szkodliwych wyziewów i materji zaraźliwych, odkazić, odwietrzyć.

Zdębić, uczynić mocnym, sztywnym, jak dąb.

Zdębieć, stać ś. twardym, jak ąb, zesztywnieć, przerazić ś., zestraszyć ś.; zadziwić ś. mocno.

Zdjąć—*p. nied.* Zdejmować.

Zdjęcie, *rzecz.* od Zdjąć; **z.** fotograficzne, kinematograficzne = lisza fotograficzna a. kinematograficzna z odbiciem przedmiotu.

Zdjęty, którego zdjęto, sfotografowano, wyrysowano; jak z rzyża **z.** = osłabiony, zmęczony, nękany.

Zdławić (się), Zdławić (się), dławiąc zadusić (ś.), zadławić (ś.).

Zdłubać, dłubiąc zrobić co, zesuć, dłubiąc zrobić co niedołężnie.

Zdłużać, robić dłuższym, wydłużać, przedłużać; wyciągać.

Zdmuchiwać, *dok.* Zdmuchnąć; muchnąwszy spędzić, zrzucić z zego; dmuchnąwszy zgasić; pować, kraść.

Zdoba, ozdoba.

Zdobiciel, ten, który zdobi; ozdociel, upiększyciel; panegirysta.

Zdobić, czynić piękniejszym; kraszać, upiększać, służyć ku rzyozdobieniu czego; *przen.,* upiększać pod względem moralnym, czynić zacniejszym, cenniejszym; *przen.,* przedstawiać słowami piękniejszym, niż jest wistocie, ukraszać zmyśleniami, barwić; **z. ś.,** być zdobionym, przyozdobionym, stroić ś., upiększać ś.

Zdobina, rodzaj owadu dwukrzydłego.

Zdobnictwo, sztuka piękna w zastosowaniu do rzemiosła, jako co: ornamentyka, malowidła ścienne, wyrzynanie w deseń, inkrustacja, intarsja, malowanie na drzewie, szkle, porcelanie i t. p.; przyozdabianie.

Zdobniczy, odnoszący ś. do zdobnictwa a. zdobienia.

Zdobnie, *przysł.,* ozdobnie, z piękną ozdobą, z wielu ozdobami.

Zdobnik, szlak a. gzyms przyozdabiający.

Zdobność, właściwość tego, co jest zdobne; ozdobność, przyozdobienie

Zdobny, pięknie ozdobiony, ozdobny, nadobny, piękny.

Zdobrzeć, udobruchać ś., ochłonąć z gniewu, ułagodzić ś., złagodnieć; mieć ś. lepiej.

Zdobycz, to, co zdobyto na kim, przedmioty, rzeczy zdobyte, łupież, łupy, kraj zdobyty.

Zdobyczny, dotyczący zdobyczy, który zdobyto, pochodzący ze zdobycia.

Zdobyć—*p. nied.* Zdobywać.

Zdobytek—*p.* Zdobycz.

Zdobyty, który zdobyto; kraj **z.** = zawojowany, zajęty przez nieprzyjaciela.

Zdobywać, *dok.* Zdobyć; zdobywszy zabierać; zajmować, ujarzmiać, podbijać; brać jako zdobycz, łupy, brać do niewoli; **z.** co skąd = otrzymywać, wydobywać, dostawać gwałtem; **z. ś.,** brać ś. razem, by co uzyskać, dokazać, wskórać; **z. ś.** na co, usiłowaniem, trudem dawać co a. dochodzić do czego, otrzymywać, osiągać, uzyskiwać.

Zdobywca, człowiek, który co zdobywa a. zdobył, zwycięzca.

Zdobywczy, służący do zdobyczy; zdobywający, ujarzmiający, podbijający co, usiłujący coś zdobyć.

Zdołać *p. nied.* Zdążać.

Zdolnie, *przysł.,* ze zdolnością wrodzoną, zdatnie, ze znajomością rzeczy; zręcznie, zwinnie.

Zdolność, przymiot cielesny lub (częściej) duchowy, dzięki któremu możemy, umiemy coś zrobić; łatwość pojęcia, łatwość wykonania, zdatność, talent, umiejętność, przydatność do czego.

Zdolny, posiadający zdatność do czego, umiejący coś zrobić umiejętnie, dokładnie, zdatny; pojmujący szybko, rozumny.

Zdołać, móc coś zrobić, mieć

dość siły, umiejętności, by czegoś dokonać, zdążać, sprostać czemu, potrafić coś zrobić; wydoływać, podoływać czemu.

Zdołkować, uczynić dołkowatym.

Zdrada, zdradzanie, przejście do nieprzyjaciela, udzielanie mu wiadomości, szkodzących swemu krajowi; podstęp, oszukanie, oszustwo, podejście zdradliwe, sprzeniewierzenie ś. swemu słowu, swym zasadom, uczuciom, głoszonym hasłom i t. p.; przeniewierstwo małżeńskie; zasadzka.

Zdradliwie, Zdradnie, *przysł.*, ze zdradą, za pomocą zdrady, w sposób zdradziecki.

Zdradliwy, Zdradny, Zdradziecki, odnoszący ś. do zdrady, właściwy zdrajcy, zdradzający, oszukujący, podstępny, sprzeniewierzający ś., przeniewierczy; niepewny, niebezpieczny.

Zdradnik — *p.* Zdrajca.

Zdradny — *p.* Zdradliwy.

Zdradzać, *dok.* Zdradzić; oszukiwać kogoś, kto zaufał, podchodzić zdradliwie, wydawać nieprzyjacielowi; przechodzić do nieprzyjaciela, działać na szkodę swego kraju; sprzeniewierzać ś. swoim zasadom, uczuciom, hasłom, ideałom, odstępować od nich; okazywać ś. inaczej, niż...; wydawać coś, co powinno było być ukryte: z. tajemnicę; z. męża, żonę=mieć stosunek miłosny z innym mężczyzną, z inną kobietą; z. ś., zdradzić siebie samego; być zdradzanym; dawać poznawać po sobie o czym ś. myśli a. zamierza, nie umieć ukryć czego.

Zdradziecki, Zdrajczy, właściwy zdrajcy, zdradny.

Zdradziecko, Zdrajczo, *przysł.*, w sposób właściwy zdrajcy, podstępnie względem kogoś, kto ufa, kto nic złego nie podejrzewa.

Zdradziectwo, podstęp zdradziecki, podejście zdradliwe.

Zdradzony, którego zdradzono.

Zdrajca, Zdradnik, człowiek, który zdradza a. zdradził, który przeszedł do nieprzyjaciela, który mu wydał jaką tajemnicę ważną, który go naprowadził na własny kraj; przeniewierca, odstępca, renegat.

Zdrajczy — *p.* Zdradziecki.

Zdrajczyni, Zdrajczyna, forma żeń. od Zdrajca.

Zdrapać — *p. nied.* Zdrapywać.

Zdrapywać, *dok.* Zdrapać; drapiąc zrywać, ściągać z wierzchu, obdrapywać, odszarpywać, rozrywać, wzruszać; orać po wierzchu, podorywać; z. ś., być zdrapywanym, kaleczyć ś.

Zdrasnąć, drasnąwszy zerwać, ściągnąć.

Zdrażać, *dok.* Zdrożyć; schodzić z drogi, zbaczać, błądzić; czynić co droższym, podnosić cenę czego; z. ś., zbaczać z drogi, tracić drogę, błądzić; męczyć ś. drogą; bronić ś. od czego, nie chcieć robić czego, odmawiać ś. od czego, wzdragać ś., wzbraniać ś.

Zdrażnić, rozdrażnić.

Zdreptać, Zdrepcić, drepcąc zbiegać, schodzić wszystkie kąty.

Zdrewniały, który zdrewniał.

Zdrewnieć, stać ś. podobnym do drewna, przejść w drewno; zdrętwieć, zesztywnieć.

Zdręczyć, zmęczyć dręczeniem, udręczyć do ostatka.

Zdrętwiałość, właściwość tego, co jest strętwiałe.

Zdrętwiały, zesztywniały, zmartwiały, bezwładny, nieruchomy, otrętwiały, drętwy, niewrażliwy.

Zdrętwić, uczynić zmartwiałym, odrętwić.

Zdrętwieć, stać ś. odrętwiałym, zesztywniałym, bezwładnym, zmartwiałym, odrętwieć, strętwieć.

Zdrobniałość, cecha tego, co jest zdrobniałe, drobne.

Zdrobniały, który ś. stał drob-

nym, mniejszym; skarłowaciały, zwyrodniały, w *gram.*, rzeczowniki **z-e** = oznaczające osoby lub przedmioty małe, drobne, albo wyrażone pieszczotliwie; przymiotniki i przysłówki **z-e** = oznaczają słabe natężenie przymiotu, np. białawy, słodkawy i t. p.

Zdrobnić, uczynić drobnym, małym, zmniejszyć; **z. ś.**, stać ś. drobnym, skarłowacieć, zmniejszyć ś., zmaleć, osłabnąć.

Zdrobnieć, stać ś. drobniejszym, zmniejszyć ś., zdrobnić ś.

Zdroić, skrapiać, zlewać zdrojem, zraszać.

Zdroisko, wielki zdrój, szpetny, nieczysty zdrój.

Zdroisty, pełen zdrojów, obfitujący w zdroje.

Zdrojek, *zdr.* od Zdrój; rodzaj mchu gałęzistego.

Zdrojowiec, rodzaj skorupiaka jawnodyschawkowego.

Zdrojowisko, miejsce, obfitujące w zdroje, miejsce, gdzie wytryskają zdroje, źródła mineralne; miejsce lecznicze.

Zdrojowy, odnoszący ś. do zdroju, pochodzący ze zdroju.

Zdrowaśka, modlitwa Zdrowaś Marja; Pozdrowienie Anielskie; czas potrzebny na odmówienie tej modlitwy.

Zdrowić, uzdrawiać.

Zdrowie, dobry, normalny stan organizmu ludzkiego lub zwierzęcego, stan osoby a. zwierzęcia, które nie są chore, które dobrze ś. mają, którym nic nie dolega; stan zdrowotny, życie, bezpieczeństwo, istnienie; uzdrowienie, uleczenie; picie, spełnianie kielichów na czyjąś intencję, toast; na z.! sto lat **z-a**! = uświęcone starym zwyczajem życzenie, składane osobie, która kichnęła; **z. duszy** = błogi stan duszy; **z. moralne**=czystość moralna, zacność, prawość, bezgrzeszność.

Zdrowieć, stawać ś. zdrowym, przychodzić do zdrowia.

Zdrowieniec, człowiek przychodzący do zdrowia po długiej chorobie, ozdrowieniec, rekonwalescent.

Zdrowiodajny, dający zdrowie, uzdrawiający, leczniczy.

Zdrowiodawca, człowiek, dający zdrowie, uzdrawiający, lekarz.

Zdrowiodawczyni, forma żeńska od Zdrowiodawca.

Zdrowiuchny, Zdrowiusieńki, Zdrowiuteńki, Zdrowiutki, Zdrowiusieneczki, Zdrowiuteneczki, bardzo zdrowy, zupełnie zdrowy.

Zdrowo, *przysł.*, w dobrych warunkach dla zdrowia, używając zdrowia, nie chorując; dając zdrowie, zbawiennie dla zdrowia.

Zdrowość, przymiot tego, co daje zdrowie; dobry stan zdrowia, zdrowie.

Zdrowótność, stan ogólny pod względem zdrowia.

Zdrowotny, dotyczący stanu zdrowia; służący zdrowiu, zdrowy; przywracający zdrowie.

Zdrowy, Zdrów, mający zdrowie, nie ulegający chorobie, będący w dobrym zdrowiu, dobrze ś. czujący; cały, nieuszkodzony, w dobrym stanie; **z-i uszli**=bezpieczni; dający zdrowie, służący zdrowiu, pomagający zdrowiu; słuszny, sprawiedliwy, właściwy; zbawienny, użyteczny; prawy, nieskażony, naturalny, prosty: **z. rozum, z. rozsądek**; zdrów, jak koń, jak byk, jak ryba=zupełnie zdrów; **z. pień, z-a gałąź**=nie spróchniała, nie uschła; bywaj zdrów! = do widzenia!, żegnam cię!; gadaj zdrów!, żebyś tak zdrów był, jeżeli to prawda!=nie wierzę ci!, kłamiesz!; żebym tak zdrów był! =zaklęcie; zdrowy idjota = prawdziwy idjota; **Zdrowaś Marja** = zam. bądź pozdrowiona.

Zdrożać, *dok.*, Zdrożyć; czynić droższym, podrażać.

Zdrożałość, zdrożenie, podniesienie ś. cen, drożyzna.

Zdrożały, który podrożał, droższy.

Zdroże, droga zbaczająca, manowiec.

Zdrożeć, stać ś. droższym, podrożeć.

Zdrożnie, *przysł.*, zbaczając z właściwej drogi, *przen.*, nagannie, grzesznie.

Zdrożność, postępek zdrożny, błąd, grzech.

Zdrożny, zbaczający z drogi właściwej; zbaczający z drogi cnoty, z drogi rozumnej, niedorzeczny; naganny, niemoralny, zły, grzeszny.

Zdrożony, zmęczony drogą.

Zdrożyć—*p. nied.* Zdrażać—*p.* Zdrożać.

Zdrój, miejsce, gdzie z ziemi wytryskuje woda, krynica, źródło; potok, strumień; *przen.*, początek, zaczątek, miejsce, skąd co pochodzi.

Zdrów—*p.* Zdrowy.

Zdrutować, pęknięte naczynie gliniane drutem wzmocnić, spoić.

Zdruzgotać, rozbić, zgruchotać, stłuc na drobne kawałki, skruszyć; z. ś., być zdruzgotanym; rozbić ś., stłuc ś. na kawałki.

Zdrużyć, złączyć w drużynę, stowarzyszyć.

Zdrygać się, *dok.* Zdrygnąć ś.; wzdrygać ś. na co, być przejętym wstrętem, przerażeniem z powodu czego.

Zdrygnąć się—*p. nied.* Zdrygać ś.

Zdrzasnąć się, zląkłszy ś., zadrżeć, wzdrygnąć ś.

Zdrzemać się, Zdrzymać się, Zdrzemnąć się, Zdrzymnąć się, nieco zadrzemać, trochę i lekko zasnąć, zadrzemać.

Zdrzemały, który ś. zdrzemnął.

Zdrzeń—*p.* Rdzeń.

Zdrzewić, Zdrzewnić, zamienić w drzewo, stać ś. twardym jak drzewo; z. ś., zdrzewnieć.

Zdrzymać się, Zdrzymnąć się—*p.* Zdrzemać ś.

Zdrzymały—*p.* Zdrzemały.

Zdublować (się), podwoić (ś.).

Zduchowić, ze stanu materjalnego, z cielesnego zmienić w duchowy, uduchowić, przeniknąć pierwiastkiem duchowym; z. ś., z materjalnego przetworzyć ś. w duchowy, uduchowić ś.

Zdudkować, zgłupieć ze strachu, zbaranieć.

Zdudzić, strudzić, sturbować.

Zdumiałość, stan tego, kto ś. zdumiał, zadziwienie wielkie, podziw.

Zdumiały, kto ś. zdumiał, stracił przytomność ze zdumienia, przejął ś. podziwem.

Zdumieć—*p. nied.* Zdumiewać.

Zdumienie, wielkie zadziwienie —*p.* Zdumiałość.

Zdumiewać, *dok.* Zdumieć; zadziwiać niezmiernie, zastanawiać wielce, przejmować podziwem; z. ś., dziwić ś. mocno, odchodzić od siebie z podziwu, przejmować ś. podziwem.

Zdumiony, którego zdumiono, który ś. zdumiał, zadziwił.

Zdumnieć, stać ś. dumnym, spyszniec, zhardzieć.

Zdun, rzemieślnik, wyrabiający z gliny naczynia, kafle, stawiający piece; garncarz.

Zdunek, rodzaj pająka południowo-europejskiego (fig.).

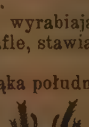

Zdunka, żona zduna.

Zdunowy—*p.* Zduński.

Zduńczyk, chłopiec, czeladnik zduna; syn zduna.

Zduński, Zdunowy, właściwy zdunowi; garncarski.

Zduństwo, wyrób naczyń glinianych, garncarstwo.

Zduplikować, podwoić, zdublować.

Zdurniać, złajać, powtarzając wyraz „dureń".

Zdurnieć, zgłupieć, zbaranieć.

Zdurzać, *dok.* Zdurzyć; odurzać, otumaniać, pozbawiać przytomności; oszukiwać, łudzić.

Zdurzeć, stracić przytomność, stać ś. jakby odurzonym.

Zdurzyć *p. nied.* Zdurzać.

Zdusić, dusząc ścisnąć, udusić; wydusić; zdławić, nie dopuścić do wybuchu, stłumić; **z. ś.**, być zduszonym; udusić ś.; zgasnąć.

Zdużać, być dosyć silnym, dość mocnym, aby podźwignąć co, aby wykonać co, dać radę czemu, sprostać czemu; zdołać, wydołać; pokonać, zwalczyć, zwyciężyć.

Zdwajać, *dok.* Zdwoić; czynić dwa razy większym, dwoić, podwajać; dzielić na dwoje, rozdwajać; **z. ś.**, stawać ś. dwa razy większym, podwajać ś.; dzielić ś. na dwoje, rozdwajać ś.

Zdwoić—*p. nied.* Zdwajać.

Zdworaczeć, Zdworzeć, stać ś. dworakiem, nabrać dworactwa, nabrać obyczajów dworskich, przejąć ś. dworactwem.

Zdybać, Zdybnąć—*p. nied.* Zdybywać.

Zdybywać, *dok.* Zdybać, Zdybnąć; schodzić kogo znienacka, niespodzianie, przydybywać na czym; spotykać kogo niespodzianie; znalazłszy co, chwytać, znajdywać co; **z. ś.** z kim, spotykać ś. z nim niespodzianie.

Zdychać, *dok.* Zdechnąć; o zwierzętach i pogardliwie o człowieku: kończyć życie, umierać; **z.** ze śmiechu = pękać ze śmiechu, zanosić ś. od śmiechu.

Zdychawiczeć, Zdychawicznieć, stać ś. dychawicznym.

Zdychtować, uczynić dychtownym, zgęścić.

Zdysgracjonować, Zdysgracjować, pozbawić kogo swojej łaski, wypuścić z łaski.

Zdysgustować, zniechęcić kogo do czego.

Zdyskontować, sprzedać weksel przed terminem z potrąceniem procentu.

Zdyskredytować, pozbawić wziętości, powagi, znaczenia; zepsuć opinję, reputację; **z.** papiery procentowe=obniżyć ich kurs.

Zdyskwalifikować, nie uznać w kim, w czym dostatecznej kwalifikacji, zbrakować.

Zdystantować, prześcignąć.

Zdyszały, Zdyszany, zadyszały, zasapany, zmęczony.

Zdyszeć się, zadyszeć ś., zasapać ś., zatchnąć ś.

Zdywidować, w *druk.*, przedzielić w składaniu wyraz, którego część przechodzi na drugi wiersz, znakiem przenoszenia, kreską; podzielić.

Zdziać—*p. nied.* Zdziewać.

Zdziałać, zrobić, sprawić, dokonać, dokazać; uczynić, wykonać, doprowadzić do skutku.

Zdziarstwo, piasek gruboziarnisty, żwir.

Zdziczały, który zdziczał.

Zdziczeć, stać ś. dzikim, nieprzystępnym, nabrać dzikości.

Zdziczyć, uczynić dzikim; **z. ś.**, stać ś. dzikim, zdziczeć.

Zdziebełko, Zdziebło—*p.* Źdźbło.

Zdziecinniały, który zdziecinniał.

Zdziecinnieć, stać ś. dziecinnym.

Zdzieracz—*p.* Zdzierca.

Zdzierać, *dok.* Zedrzeć; drąc zrywać, targnąwszy ściągać; wyciskać co z kogo, wyzyskiwać kogo, łupić co z kogo; brać od kogo więcej, niż ś. należy, ponad słuszną cenę; obdzierać: **z.** skórę ze zwierzęcia; drzeć, niszczyć: **z.** ubranie, obuwie; **z.** z kogo maskę = ujawniać jego właściwy cha-

rakter; z. ś., być zdzieranym; o obuwiu, o odzieniu: niszczyć ś., drzeć ś.; tracić zdrowie, siły, wyniszczać ś.; wymawiać ś., wykręcać ś. od czego; wzbraniać ś., wzdragać ś.

Zdzierca, człowiek, który zdziera kogo, wydzieracz, wyzyskiwacz, łupieżca, grabiciel.

Zdzierczy, Zdzierski, dotyczący zdzierstwa, właściwy zdziercy.

Zdziergać, Zdzierzgać, *dok.* Zdziergnąć, Zdzierzgnąć; ściągając sznurek, zaciągać, zamykać, zawierać; wykonać robotę dziergania.

Zdzierstwo, zdzieranie, łupiestwo, wydzierstwo, wyzysk.

Zdzierżeć—*p.* Zdzierżyć.

Zdzierżyciel, człowiek, który co zdzierżył.

Zdzierżyć, Zdzierżeć, dotrzymać, dochować słowa; wytrzymać co, podołać czemu; z. ś., wstrzymać ś.

Zdziesiątkować, o dziesiątą część umniejszyć; ukarać co dziesiątego; z. ś., być zdziesiątkowanym.

Zdziewać, *dok.* Zdziać; zdejmować, ściągać z kogo a. z siebie odzienie, rozbierać, rozdziewać.

Zdziewosłębić, Zdziewosłąbić, zeswatać.

Zdziobać, skłóć dziobem; zażyć, nacieszyć ś.; bodaj cię kurek **z-at**! =niech cię licho porwie!

Zdziurawić (się), podziurawić(ś.).

Zdziurawieć, stać ś. dziurawym, dostać dziur.

Zdziwaczeć, stać ś. dziwacznym.

Zdziwaczyć, uczynić dziwacznym, wystrychnąć na dziwaka; z. ś., stać ś. dziwacznym, dziwakiem.

Zdziwić, wzbudzić podziw, zadziwić, zdumieć; z. ś., zadziwić ś., zdumieć ś.

Zdziwienie, *rzecz.* od Zdziwić; wrażenie osoby zdziwionej.

Zdziwiony, którego zdziwiono, przejęty podziwem.

Zdźwignąć, dźwignąć z miejsca, podźwignąć, z trudem poruszyć.

Zdżąć—*p. nied.* Zdżymać.

Zdżdżewnica, Zdżewnica, dżdżownica.

Zdżymać, *dok.* Zdżąć; ściskać, zgniatać, zżymać.

Ze, *przyim.* — *p.* Z; używa ś. przed wyrazami, zaczynającemi ś. od zbiegu spółgłosek, np. ze mną, ze wzniesienia i t. p.

Zebra, zwierzę ssące afrykańskie, z rzędu nieparzystokopytowych, spokrewnione z koniem, odznaczające ś. sierścią barwy jasno-żółtej w ciemne pręgi na całym ciele, nie wyłączając nóg (fig.).

Zebrać—*p. nied.* Zbierać.

Zebranie, *rzecz.* od Zebrać; zbiór, zebranie, zgromadzenie pewnej ilości rzeczy; zgromadzenie ludzi dla wspólnej narady a. zabawy: z. towarzyskie=zabawa towarzyska, z. ogólne jakiegoś stowarzyszenia, z. jakiejś rady, komisji, komitetu i t. p.; z. treści = spis rzeczy, pomieszczony na początku a. na końcu dzieła; z. cyfr = dodanie ich w jedną całość.

Zebu, zwierzę przeżuwające z rodziny pochworogich, spokrewnione z bydłem domowym, z garbem na plecach i krótkiemi rogami, pochodzi z Bengalu (fig.).

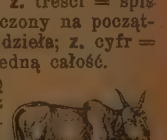

Zecbret, *nm.*, deska, na której zecer ustawia złożone kolumny.

Zecer, *nm.*, w *druk.*, składacz, składający czcionki w wyrazy i układający je w wiersze i kolumny do druku.

Zecernia, *nm.*, oddział, sala w drukarni, gdzie pracują zecerzy.

Zecerski, *nm.*, należący do zecera, właściwy zecerowi, dotyczący zecera.

Zechcieć, powziąć chęć, zapragnąć; **z-ej**=bądź łaskaw.

Zechcyk, *nm.*, gra w karty, t. zw. sześćdziesiąt i sześć.

Zechweltarz, Zelwartarz, Zawaltarz, Zawalitarz, *nm.*, stróż, dozorca w kopalni.

Zecknąć, Zecknić, zmierzić, obmierzić, obrzydzić sobie co; **z. ś.** komu, obmierznąć, uprzykrzyć ś. komu.

Zedel, Zydel, *nm.*, stołek drewniany bez poręczy, prostej roboty, z wklęsłym siedzeniem (fig.).

Zedelek, Zydelek, *nm.*, mały zedel.

Zedniem, *przysł.*, gdy dzień zaświtał, równo ze świtem.

Zedrgnąć, wzdrygnąć ś., zadrżeć, zatrząść ś.

Zedrwieć, stracić głowę, przytomność ze strachu, z wrażenia.

Zedrzeć—*p. nied.* Zdzierać.

Zefir, *gr.*, w *mitol.*, syn Eola; łagodny wietrzyk zachodni lub południowy.

Zefir, *wł.*, rodzaj cienkiej tkaniny bawełnianej.

Zegar, przyrząd do mierzenia czasu, złożony z pudła a w nim z rozmaitych kółek zębatych, udzielających ruchu kółkom, osadzonym stale na osiach, u których są wskazówki, umieszczone zewnątrz i wskazujące godziny, minuty i sekundy; motor, stanowiący sprężyny i wagi: **z. ścienny**=wiszący na ścianie; **z. stołowy**=stojący na stole, szafie i t. p. (fig.); **z. słoneczny**=z przyrządem do mierzenia czasu zapomocą tyczki, zatkniętej w płaszczyznę poziomą, podzieloną na godziny, długość cienia tyczki wskazuje czas—*p.* Gnomen, *p.* Kompas (fig.); **z. wodny**—*p.* Klepsydra; **z. wieżowy**=umieszczony na wieży jakiego gmachu do użytku publicznego (fig.).

Zegarek, mały zegar, któremu za motor służy sprężyna, nakręcająca ś. koło osi i powoli rozwijająca ś.; **z. kieszonkowy**=do noszenia w kieszonce przy ubraniu (fig.).

Zegarkowy, dotyczący zegarka; taki, jak w zegarku: **z-a** punktualność=ścisła.

Zegarmistrz, rzemieślnik, wyrabiający lub naprawiający zegary i zegarki.

Zegarmistrzowa, żona zegarmistrza.

Zegarmistrzowski, właściwy zegarmistrzowi, dotyczący zegarmistrzostwa.

Zegarmistrzowstwo, Zegarmistrzostwo, umiejętność robienia i naprawiania zegarów; fach zegarmistrzowski.

Zegarmistrzyk, czeladnik zegarmistrzowski.

Zegarmistrzyni, forma żeń. od Zegarmistrz.

Zegarowy, właściwy zegarowi, należący do zegaru; opatrzony zegarem: wieża **z-a**, mechanizm z.

Zegnać—*p. nied.* Zganiać.

Zegrać, zgrać wszystko — *p.* Zgrywać.

Zegzić (się), zacząć (ś.) gzić.

Zejmować, Zjimać, *dok.* Zjąć; wziąwszy co razem, ściskać, spajać, klamrować, sklejać, łączyć ściśle, zbierać w kupę; ściągać, zdejmować; **jednoczyć**, kojarzyć;

przenikać, obejmować, ogarniać; przejmować, chwytać, napadać; zawierać: z. z kim przyjaźń, małżeństwo; z. ś., łączyć ś. cieleśnie; ujmować ś., wstawiać ś., upominać ś. za kim.

Zejrzeć, spojrzeć na dół, zejść i zobaczyć.

Zejście, *rzecz.* od Zejść; miejsce, którędy ś. schodzi, droga na dół; z. ze świata=śmierć, skon.

Zejść, Znijść—*p. nied.* Schodzić; zstąpić, zejść na dół; z. ze świata=umrzeć; co do czasu: upłynąć; z. kogo na czym, zachwycić, zaskoczyć; z. ś., spotkać ś., idąc.

Zekpać, wykpać, zwymyślać, złajać, sfukać.

Zekpić się, źle coś załatwić, pokpić sprawę, skompromitować ś.

Zekrwawić, skrwawić, zbroczyć, oblać krwią.

Zekształcać (się), *dok.* Zekształcić (ś.); układać (ś.) coś w jedną całość, bez należytego planu, nieumiejętnie, nieskładnie, byle jak, zniekształcać, psuć.

Zekształt, kształt wadliwy.

Zelant, *gr.*, gorliwy stronnik kogo a. czego, zapaleniec, zagorzalec, gorliwiec, człowiek, żarliwie obstający przy kim a. przy czym; namiętny wyznawca jakiejś religji, teorji politycznej, społecznej, filozoficznej, naukowej i t. p.

Zelantka, *gr.*, forma żeńs. od Zelant.

Zelator, *gr.*—*p.* Zelant.

Zelektryzować kogo, co, przepuścić przez kogo, przez co prąd elektryczny; *przen.*, wzruszyć, poładzić, poruszyć do głębi, przejąć, wyrwać z apatji.

Zelgnąć (się), zlepić (ś.).

Zelota, *gr.*—*p.* Zelant.

Zelotyzm, *gr.*, gorliwość, żarliwość w rzeczach wiary, zagorzałość w wierze.

Zelować, *gr.*, gorliwie obstawać przy czym; z. ś., gorącować ś.

Zelozja, *gr.*, zazdrość w miłości—*p.* Zelus.

Zelsnąć, olsnąć, oślepnąć, stracić wzrok.

Zelus, *gr.*, gorliwość, żarliwość.

Zelża, zelżenie, obelga.

Zelżeć, stać ś. lżejszym, stracić na wadze, na znaczeniu, na wpływie; **z-ało,** odelgło, nastąpiła odwilż.

Zelżenie, *rzecz.* od Zelżeć; *rzecz.* od Zelżyć; **obelga, zniewaga.**

Zelżyciel, ten, który zelżył, obelżyciel, znieważyciel.

Zelżyć, zadać obelgę, zesromocić, znieważyć, zhańbić; ulżyć, uczynić lżejszym; zmiękczyć, złagodzić.

Zelżywie, Zelżywo, *przysł.*, z zelżywością, **obelżywie.**

Zelżywość, zelżenie, zelża, obelga, zniewaga, obelżywość.

Zelżywy, obelżywy, hańbiący, pełen zelżywości, sromotny, znieważający.

Zełgać, skłamać.

Zełknąć, połknąć.

Zemdlały, który zemdlał, zemdlony.

Zemdleć, chwilowo, nagle silnie osłabnąć, tak że oddychanie i bicie serca prawie zupełnie ustaje (przyczyną nagły odpływ krwi od mózgu), stracić przytomność, odejść od siebie; *przen.*, stracić siłę, osłabieć, osłabnąć.

Zemdlenie, *rzecz.* od Zemdleć; utrata przytomności, omdlenie, omdlałość.

Zemdlić, przyprawić o mdłości; przyprawić o utratę przytomności; uczynić bezsilnym, osłabić.

Zemdliwość, osłabienie, niemoc, zemdlenie.

Zemdlony—*p.* Zemdlały.

Zemdły, zemdlały, osłabły.

Zemgnąć, zmierzyć, stulić.

Zemina, motyl z rodziny brudnic, o skrzydłach przednich bardzo szerokich.

Zemknąć – *p. nied.* Zmykać.

Zemleć, ukończyć mlenie czego, pomleć wszystko, co było do zmielenia; pokruszyć, pogruchotać; kto pierwej do młyna przyniesie, temu pierwej zmielą= kto ś. pośpieszy, tan prędzej zyska; jemu ś. zmiele, a tobie ś. skrupi = niewinny ucierpi za winnego; z. ś., być zmielonym; nadpsuć ś., zdyzelować ś., zetrzeć ś. przez pracę przy mieleniu.

Zemła, Żemła, *nm.*, bułka pszenna, strucla.

Zemłowy, Żemłowy, *nm.*, odnoszący ś. do zemły.

Zemrzeć, umrzeć.

Zemsta, chęć odwetu, oddania krzywdy za krzywdę, zła za zło, oddawanie zła za zło, pomsta.

Zemstowładny, władnący zemstą.

Zemszczony, za którego ś. zemszczono, pomszczony.

Zemszczyk, rodzaj małego ptaszka.

Zemszyć, omszyć, okryć mchem; okryć kutnerem, uczynić kosmatym.

Zemściciel, człowiek, który ś. mści, mściciel.

Zemścić się, wywrzeć na kim a. na czym zemstę, pomścić ś., oddać zło za zło, odwetować.

Zemulsjować, przerobić tłuszcz na emulsję.

Zemżyć, zmożyć kogo snem, zmusić do zaśnięcia.

Zendra, *nm.*, związek tlenu i tlenniku żelaza, tworzący ś. przez utlenienie ś. rozpalonego żelaza na powietrzu; resztki, pozostałe z wypalonego żelaza; opiłki żelazne, miedziane i t. p., odpadające przy kuciu.

Zendrowy, *nm.*, odnoszący ś. do zendry, składający ś. z zendry.

Zendrówka, *nm.*, cegła, mocno wypalona z domieszką żelaza, trudna do stopienia.

Zeniszek, roślina krwawnik; roślina wrotycz.

Zenit, *arab.*, punkt sklepienia niebieskiego wprost nad naszą głową; *przen.*, najwyższy stopień wzniesienia ś. czego: być u z-u sławy, szczęścia.

Zenitalny, *arab.*, odnoszący ś. do zenitu, będący w zenicie; z. deszcz= padający perjodycznie w pasie międzyzwrotnikowym, gdy słońce jest w zenicie lub w jego bliskości.

Zenkiel—*p.* Zankiel.

Zepchnąć—*p. nied.* Spychać.

Zeppelin, balon sterowy wynalazku hr. Zeppelina, sterowiec.

Zeprać—*p.* Sprać.

Zeprzały, który zeprał.

Zeprzeć, odepchnąć, zepchnąć, odtrącić, strącić, odeprzeć; z. dowodami, argumentami=zbić; wyprzeć, wypędzić kogo skąd: z. kogo z jakiego mniemania=wywieść, wyprowadzić, skłonić do porzucenia; z. kogo z jakiego przedsięwzięcia=odwieść od niego; z. kogo z majątku=wyrugować, wypędzić.

Zeprzeć, zepsuć ś. od ciepła i wilgoci, zgnić.

Zepsieć, Zepsić się, stać ś. psem, zmienić ś. w psa; spodleć, wyrodzić ś., znikczemnieć.

Zepsnąć się, ześliznąć ś., popsnąć ś., obsunąć ś.

Zepsować—*p.* Zepsuć.

Zepsucie, *rzecz.* od Zepsuć; stan rzeczy zepsutej; stan człowieka zepsutego, demoralizacja, upadek obyczajów, rozpusta.

Zepsuć (się), Zepsować (się), zupełnie popsuć (ś.).

Zepsutość, stan rzeczy zepsutej a. człowieka zepsutego.

Zepsuty, którego zepsuto; który ś. popsuł; zdemoralizowany, rozpustny, rozwiązły.

Zerda, zwierzę ssące drapieżne z rodziny psów, gatunek małego lisa stepowego o szerokiej głowie i dużych uszach, fenek (fig.).

Zerdzawieć, Zerdzewieć, Zrdzewieć, zardzawieć, pokryć ś. rdzą.

Zerkl*wykrz.*, oznaczający nagłe, krótkie spojrzenie z ukosa, z ubocza: **z.** oczami=spojrzał. spojrzała z ukosa.

Zerkać, *dok.* Zerknąć; spoglądać z ubocza, z ukosa, zezem, ukradkiem.

Zerknąć—*p. nied.* Zerkać.

Zerki (-ów); zwiady, przeszpiegi.

Zerlety, *gr.*, skamieniałości źródeł wrzących.

Zero, *fr.*, znak 0, oznaczający brak liczby lub cyfry; znak ten położony u góry przy cyfrze, znaczy stopień gieograficzny; punkt, od którego liczą ś. stopnie termometru, t. j. temperatura zamarzania wody przy ciśnieniu normalnym; **z.** absolutne, bezwzględne=najniższa możliwa temperatura, równa 273° C. niżej zera; *przen.*, człowiek bez znaczenia, nic nie znacząca osobistość, marne indywiduum.

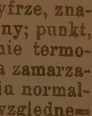

Zerwa, roślina uprawna z rodziny dzwonkowatych, rzepka płonna, rapunkuł (fig.).

Zerwać—*p. nied.* Zrywać.

Zerwisko, kawałek oderwany, odłam, pęknięcie; gruzowisko.

Zerznąć—*p. nied.* Zrzynać.

Zeschły, który zesechł.

Zeschnąć—*p. nied.* Zsychać.

Zesinieć—*p.* Zsinieć.

Zeskakiwać, *dok.* Zeskoczyć; skokiem przenosić ś. z wyższego poziomu na niższy, skakać z góry na dół.

Zeskamotować, ukraść zręcznie.

Zeskoczyć — *p. nied.* Zeskakiwać.

Zeskorupić (się), Zeskorupieć, zmienić ś. w skorupę, dostać powierzchni twardej, jakby skorupy.

Zeskrobać—*p. nied.* Zeskrobywać.

Zeskrobywać, *dok.* Zeskrobać; skrobiąc zdejmować zewnętrzną powierzchnię czego; skrobiąc zbierać do kupy; **z. ś.,** dać ś. zeskrobać, zetrzeć.

Zeskromnieć, stać ś. bardzo skromnym.

Zeskubać, Zeskubnąć, skubiąc zdjąć; skubiąc zebrać co razem.

Zeskwarzyć, skwarzeniem wysuszyć; poddać skwarzeniu; **z. ś.,** wyschnąć od skwarzenia.

Zesłabieć, Zesłabnąć, stracić siłę, stać ś. słabym, mocno zasłabnąć, osłabnąć, wpaść w niemoc.

Zesłabły, który zesłabiał.

Zesłać — *p. nied.* Zsyłać — *p. nied.* Ześcielać.

Zesłanie, *rzecz.* od Zesłać; to, co zesłano; **Z. Ducha Św.**=Zielone Świątki; **z.** jako kara=wysłanie z kraju na Sybir.

Zesłaniec, ten, którego zesłano; człowiek deportowany; poseł.

Zesłanka, kobieta, którą zesłano, deportowana.

Zesławić, pozbawić dobrej sławy, zniesławić, osławić.

Zesłonąć, stać ś. słonym, nasłonieć.

Zesłowiańszczyć, uczynić słowiańskim; **z. ś.,** stać ś. słowiańskim, stać ś. Słowianinem.

Zesmagać, obić. wysmagać, osmagać; **z. ś.,** zmęczyć ś.

Zesmalać (się), Zesmolić (ś.); walać ze wszystkich stron węglem, kopciem a. smołą.

Zesmalać, *dok.* Zesmalić; smalając, znieść co z powierzchni czego, przypiekać, przysmażać.

Zesmarknąć, wyrzucić smark, posmarknąć.

Zesmarować, posmarować, zdjąć to, czym było wysmarowane.

Zesmażyć, wysmażyć, zdjąć wierzchnie przysmażenie.

Zesmoktać, wysmoktać, wycałować; zlizać.

Zesmolić—*p.* Zesmalać.

Zesmorgać, zjeść, wypić wszystko, co było do zjedzenia i wypicia.

Zesmuknąć, Zesmyknąć, smuknąwszy, smyknąwszy, oderwać co od czego; zemknąć, uciec.

Zesmużyć, usunąć smugi.

Zesnuwać, Zesnowywać, *dok.* Zesnuć; usuwać to, co usnute; przesuwać co na dół; snując, zbierać co razem, snuciem łączyć.

Zesplatać (się), splatać (ś.), splatając łączyć (ś.).

Zespoić (się), złączyć (ś.), spoić (ś.).

Zespolić (się), połączyć (ś.) w jedno, połączyć (ś.) spólnie, zjednoczyć (ś.).

Zespół, działanie razem; zebranie; zespolenie, połączenie; harmonijne wykonanie jakiego dzieła sztuki: np. dzieła orkiestrowego a. dramatu na scenie społem przez wielu artystów; dobór artystów, wykonywających wspólnie jakie dzieło sztuki, ansambl.

Zesromocić, okryć sromotą, osromocić, zhańbić, zniesławić, zelżyć, zniesławić.

Zesrożyć, uczynić srogim; **z. ś.**, stać ś. srogim; rozgniewać ś.

Zessać, ssąc, wyciągnąć część mleka z piersi a. jakiego płynu z czego.

Zestarzały, który ś. zestarzał.

Zestarzeć się, stać ś. starym, podejść w lata; stać ś. nieświeżym.

Zestawca, ten, który co zestawia, np. maszyny, monter.

Zestawiać, *dok.* Zestawić; zdjąwszy z poziomu wyższego, stawiać na niższym; układać, składać: **z.** maszynę=montować; porównywać, przyrównywać; **z. ś.**, być zestawianym.

Zestawienie, układ, ustawienie, złożenie, mordowanie; porównanie

Zestąpić—*p.* Zstąpić.

Zestopniować, podnieść do wyższego stopnia, do większej potęgi, powiększyć; ułożyć podług stopni; obniżyć.

Zestosowywać, *dok.* Zestosować; składać co razem, dopasowywać.

Zestosunek, zestawienie, porównanie kilku osób a. przedmiotów.

Zestosunkować, postawić obok siebie dla porównania, zestawić; **z. ś.**=wejść z kim w bliższe stosunki, zawrzeć znajomość.

Zestrachać (się), przelęknąć (ś.), przerazić (ś.), przestraszyć (ś.)

Zestrajać, *dok.* Zestroić; układać części w całość harmonijną.

Zestraszyć (się,) przestraszyć (ś.), przerazić (ś.), spłoszyć (ś.).

Zestrugać, strugając zerznąć, ostrugać, sheblować.

Zestrzelać (się), Zestrzelić (się), zwrócić (ś.), skierować (ś.) w jeden punkt, skupić (ś.).

Zestrzelić—*p.* Zestrzelać; zbić, zrzucić zapomocą strzału.

Zestrzyc—*p. nied.* Zestrzygać.

Zestrzygać, *dok.* Zestrzyc; strzygąc zdejmować z wierzchu, zrzynać nożycami.

Zesuć—*p.* Zsuć.

Zesunąć—*p. nied.* Zsuwać.

Zeswatać, poswatać, skojarzyć małżeństwo, podziewosłębić.

Zesworować, Zesforować, ściągnąć do swory, złączyć sworą; połączyć, zespolić, związać.

Zesychać się—*p.* Zsychać się.

Zesyłać—*p.* Zsyłać.

Zesystematyzować, ułożyć w systemat.

Zesyzmatyczyć—*p.* Zsyzmatyczyć.

Zeszarzać—*p.* Zszarzać.

Zeszastać—*p.* Zszastać.

Zeszczknąć—*p. nied.* Zeszczykiwać.

Zeszczuplać, *dok.* Zeszczuplić;

czynić szczuplejszym; **z. ś.**, stawać ś szczuplejszym.

Zeszczupleć, stać ś. szczuplejszym, stracić na ciele.

Zeszczutkować, szczutkiem poczęstować.

Żeszczykiwać, *dok.* Zeszczyknąć, Zeszczknąć; szczykając zbierać, zrywać, uszczykiwać.

Zeszkaradzić, uczynić szkaradnym, oszkaradzić, zeszpecić.

Zeszkleć, Zeszklić się, przemienić ś. w szkło, nabrać szklistości.

Zeszlamować, wybrać szlam, oczyścić od szlamu.

Zeszłoroczny, który ś. stał zeszłego roku, przeszłoroczny.

Zeszłość, utrata sił, słabość wskutek starości, starość.

Zeszły, który przeszedł, minął, upłynął; **z.** miesiąc, rok; który zszedł z tego świata, umarł; zesłabły, zniedołężniały; zgrzybiały, zestarzały, podeszły w latach.

Zesznurowywać, *dok.* Zesznurować; sznurując ściągać, związywać; **z. ś.**, być zesznurowywanym.

Zeszpecić, uczynić szpetnym, oszpecić, zeszkaradzić; **z. ś.**, oszpecić siebie samego.

Zeszpetnieć, stać ś. szpetnym.

Zeszpotawić, uczynić koślawym, szpotawym; **z.** trzewiki=wykrzywić je przez chodzenie; **z. ś.**, stać ś. koślawym, wykrzywić ś.

Zeszronieć, w szron ś. zamienić, ściąć ś. od szronu; osiwieć.

Zeszływnieć, stać ś. szływnym.

Zeszyć—*p. nied.* Zszywać.

Zeszyt, kilka arkuszy papieru do pisania, razem zszytych i oprawionych w okładkę, kajet, poszyt, sekstern; pewna ilość arkuszy drukowanego dzieła, tymczasowo zbroszurowanych dla puszczenia w obieg.

Zeszytowy, odnoszący ś. do zeszytu; wydawany zeszytami: wydawnictwo z-e.

Ześcielać, Ześcielać, *dok.* Zesłać; zdejmować coś zasłanego, rozesłanego, rozpostartego; zbierać, ściągać posłanie.

Ześlepić, uczynić ślepym, oślepić.

Ześlimaczyć, oślimaczyć; **z. ś.**, oślizgnąć.

Ześlinić, oślinić, poślinić; zdjąć ślinę.

Ześlizgiwać się, *dok.* Ześlizgnąć ś.; ślizgając ś. zsuwać ś.

Ześlizgły, który ś. ześlizgnął.

Ześlizgnąć się, Ześlizgnąć się—*p. nied.* Ześlizgiwać ś.

Ześlubić, połączyć kogo ślubem.

Ześmiać się, uśmiać ś.

Ześniecić się, Zśniecić się, zarazić ś. śniecią.

Ześniedzić, uczynić śniadym, ściemnić; pokryć śniedzią.

Ześniedzieć, stać ś. śniadym; pokryć ś. śniedzią.

Ześnieżyć, osypać śniegiem, zaśnieżyć; zdjąć śnieg.

Ześpiewać, wyśpiewać, skończyć śpiewać, odśpiewać.

Ześrodkować—*p. nied.* Ześrodkowywać.

Ześrodkowość, własność tego, co ma wspólny środek, koncentryczność.

Ześrodkowywać, *dok.* Ześrodkować; skupiać do środka, koncentrować; skierowywać ku środkowi; *przen.*, łączyć ku wspólnemu celowi; **z.** usiłowania wielu ludzi.

Ześwinić, zepsuć, sfuszerować; **z. ś.**, popełnić jaki czyn niemoralny.

Zetkać, razem powtykać, złączyć jedną rzecz z drugą; **z. ś.**, spotkać ś.; zetrzeć ś. nieprzyjacielsko.

Zetknąć—*p. nied.* Stykać; zbliżyć dwie rzeczy tak, aby jedna, przystawała do drugiej; **z. ś.**, zejść ś. z sobą aż do złączenia; **z. ś.**, z kim, spotkać ś. z kim; zawiązać z kim znajomość, przyjaźń; spotkać ś. z kim po nieprzyjacielsku, zetrzeć ś.

Zetleć, stleć, tlejąc spalić ś.

Zetrwać, wytrwać, wytrzymać, wyczekać, doczekać się.

Zetrzeć –*p. nied.* Ścierać.

Zew, wołanie, przywoływanie, przyzywanie, wzywanie.

Zewlec –*p.* Zwleo.

Zewnątrz, *przyim.*, oznaczający kierunek ze środka czego ku okręgowi; oznaczający położenie poza okręgiem, poza kresem czego; na z.=na dwór, poza dom; z., *przysł.*, na dworze, poza domem; lekarstwo na z.=do użytku zewnętrznego.

Zewnętrze, strona zewnętrzna, zewnętrzność.

Zewnętrznie, *przysł.*, ze strony zewnętrznej, zewnątrz, poza przedmiotem, poza granicą czego.

Zewnętrzność, kierunek ze środka ku peryferji; znajdowanie ś. poza czym, na dworze, na wierzchu; powierzchowność, wygląd zewnętrzny.

Zewnętrzny, położony zewnątrz, poza granicą czego, nie środkowy; odnoszący ś. do zewnętrza: lekarstwo z-e.

Zewrzeć, *dok.* Zewreć; wrąc ugotować ś., uwrzeć.

Zewrzeć—*p. nied.* Zwierać.

Zewsząd, *przysł.*, ze wszystkich stron, wokoło, dokoła.

Zewszechmiar, *przysł.*, pod każdym względem.

Zez, wada wzroku, polegająca na słabszym rozwoju mięśni jednej strony oka, wskutek czego mięśnie przeciwnej strony oka biorą przewagę i nadają oku fałszywy kierunek ku nosowi a. ku uchu; człowiek, patrzący zezem; z-em na co patrzeć = niechętnie

Zez, Zys, Zyz, *nm.*, sześć oczek na kostce do gry, szóstka.

Zeza, spód okrętu, dokąd ściekają nieczystości; matnia, sieć, sidła, pułapka; wpaść w z-y = w biedę, w sidła, w matnię; siedzieć, jak na z-ie goły=osiąść na koszu.

Zezek, *zdr.* od Zez.

Zeznać—*p. nied.* Zeznawać.

Zeznanie, *rzecz.* od Zeznać; to, co kto zeznał a. zeznaje, wypowiedzenie, jak ś. rzecz miała, świadectwo, wyznanie.

Zeznawać, *dok.* Zeznać; czynić zeznanie jakie, wyznać co, np. w sądzie; przyznawać ś. do czego, uznawać za swoje.

Zezooki, Zezowaty, człowiek, patrzący zezem, zez.

Zezować, patrzeć zezem, być zezowatym.

Zezowatość, wada patrzenia zezem, skrzywienie osi oka.

Zezowaty—*p.* Zezooki.

Zezula—*p.* Zozula.

Zezwać *p. nied.* Zzywać.

Zezwalać, *dok.* Zezwolić; przyzwalać, zgadzać ś. na co, przystawać na co, nie mieć nic przeciw czemu, dopuszczać, żeby ś. coś stało; z. komu=pozwalać komu.

Zezwierzęcać, *dok.* Zezwierzęcić; czynić podobnym do zwierza, okrutnym, dzikim, rozpasanym; z. ś., stawać ś. podobnym do zwierza, stawać ś. dzikim; nabierać obyczajów zwierzęcych.

Zezwierzęcieć, stać ś. podobnym do zwierza.

Zezwoliciel, Zezwalacz, ten, kto na co zezwala.

Zezwolić—*p. nied.* Zezwalać.

Zezżec—*p.* Zżec.

Zeżniwić, sprawić, aby co plon przyniosło, przemienić w żniwo.

Zeżreć, o zwierzęciu a. pogardliwie o człowieku: zjeść wszystko chciwie, łapczywie.

Zeżwać—*p. nied.* Zżuwać.

Zębacić, czynić zębatym.

Zębacieć, stawać ś. zębatym, dostawać zębów.

Zębacz, człowiek, mający wielkie zęby, człowiek zębaty; człowiek, kłócący ś. ząb za ząb, u-

party, wyszczekany; ryba koścista, skrzelowata, bezpłetwobrzucha; wykałaczka do zębów.

Zębatek, rodzaj kolibra.

Zębaty, opatrzony zębami; usadzony zębami: koło z-e; śpiczasty, ostry; kłótliwy, uparty, wyszczekany; ostry, uszczypliwy.

Zębiarka, maszyna do wyrabiania kół zębatych.

Zębina, substancja zębowa, kość zębowa.

Zębiny (-in), rodzaj skamieniałości.

Zębiołek, zwierzę ssące z rzędu owadożernych, z rodziny sorków czyli ryjówek (fig.).

Zębisko, duży, niezgrabny ząb.

Zębny, Zębowy, odnoszący ś. do zębów, należący do zębów.

Zębociąg, narzędzie do wyciągania zębów, kleszcze do zębów.

Zębodłub, piórko do dłubania w zębach, wykałaczka do zębów.

Zębodół, zagłębienie w dziąśle, w którym osadzony jest ząb.

Zębodzioby, skupienie ptaków śpiewających, owadożernych, o dziobie szydłowatym, z ząbkiem wydatnym lub szczerbą na szczęce górnej.

Zębogadacz, człowiek, mówiący przez zęby.

Zębołom—*p.* Zęborwacz.

Zęborożec, zwierzę ssące z rzędu wielorybów, z rodz. narwali (f.).

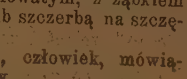

Zęborwacz, Zębołom, ten, co rwie, wyłamuje zęby.

Zębotłuk, to, czym zęby tłuką.

Zębować, dostawać zębów, ząbkować; chorować na zęby; wycinać, wyrabiać w ząbki.

Zębowaniec, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty, wiosłonogi.

Ząbół, Ząbołom, zagięcie papieru nakształt zęba w dawnych dokumentach, na którym wyciskano zwykle pieczęć, godło, znak; złamanie biletu wizytowego.

Ząbówka, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, bezbronna.

Zędra—*p.* Zendra.

Zgachować, wystrychnąć kogo na gacha.

Zgadać się o czym, zdarzać ś. mówić o czym: **z-ało ś.** o czym= zaczęto mówić; zmordować ś. gadając; **z. ś.** z kim, zetrzeć ś. z nim na słowa; zmówić ś.

Zgadnąć—*p. nied.* Zgadywać.

Zgaduła, osoba zgadująca, mająca pretensje do domyślności; zgaduj, **z.,** w której ręce złota kula=przypowiastka ludowa, której ś. używa, gdy każemy komuś zgadywać, w której dłoni zaciśnięty jest jaki drobny przedmiot.

Zgadywacz, ten, który co zgaduje.

Zgadywaczka, forma ż. od Zgadywacz.

Zgadywać, *dok.* Zgadnąć; domyślać ś. rzeczy skrytych, odgadywać, trafiać; domyślając ś. dochodzić, poznawać; wróżyć, przepowiadać, prorokować; **z.** zagadkę, szaradę = rozwiązywać; **z. ś.,** być zgadywanym; zmawiać ś.

Zgadzać, *dok.* Zgodzić; doprowadzać zwaśnionych do zgody, pojednywać, jednać; **z.** co z czym, porównywać, zestawiać; stalować, zamawiać, najmować za pewną umówioną cenę; łączyć w całość harmonijną; **z. ś.,** godzić ś. po kłótni, jednać ś., pojednywać ś.; ugadzać ś., umawiać ś. o cenę najmu a. kupna i sprzedaży; pasować, przystawać, przypadać wzajemnie do siebie, stykać ś. całą powierzchnią; żyć z kim zgodnie, nie kłócić ś. z kim, zachowywać zgodę; przystawać, zezwalać na co, nic nie mieć przeciw

czemu, wyrażać swą zgodę na co; w *gram.*, być położonym w tej samej formie gramatycznej, np. liczbie, rodzaju, przypadku, co i inny wyraz w tym samym a. sąsiednim zdaniu; z. ś. z kim, jak pies z kotem, jak ogień z wodą, jak szydło w worku=nie zgadzać ś., żyć w niezgodzie; z. ś. z ludźmi=stosować ś. do nich w życiu; z. ś. z kim w jakiej sprawie=być tego samego zdania, co i on; nie z. ś. z kim w jakiej sprawie = być odmiennego zdania; wszyscy z-ają ś. na to = jednomyślnie utrzymują, przystają.

Zgaga, niemiłe uczucie palenia, doznawane wzdłuż mostka, połączone z gnieceniem pod dołkiem i kwaśnym odbijaniem, pochodzące z nadmiernego rozwoju kwasów tłuszczowych w żołądku.

Zgajać, *dok.* Zgoić; doprowadzać do zagojenia, zagajać, goić: z. ranę; z. ś., goić ś., zagajać ś., zabliźniać ś.

Zgalać, *dok.* Zgolić; golić wszystko, golić zupełnie; ogołacać kogo, uderzać kogo silnie, walić, grzmocić.

Zgałganić (się), uczynić (ś.) gałganem, łachmanem.

Zgałganieć, stać ś. gałganem, wyjść na gałgana, na nicponia, znikczemnieć.

Zgamracić, stać ś. gamratem.

Zgangrenowacieć, zajść gangreną; *przen.*, przejść zgnilizną moralną.

Zgangrenować, Zgangrenowacić, przejąć gangreną; *przen.*, zepsuć pod względem moralnym, zdemoralizować.

Zganiać, *dok.* Zgonić, Zegnać; spędzać w jedno miejsce, spędzać razem; spędzać z góry na dół, gonić, pędzić z jednego miejsca na drugie, spłaszać, płoszyć; wywabiać; z. co na kogo, spędzać, zwalać; składać na niego winę; zmęczyć gonieniem, pędzeniem: z. konia; z. ś., być zganianym; z. ś., zmęczyć ś. chodzeniem, bieganiem po różnych miejscach.

Zganić, wyrazić swoje niezadowolenie z czyjegoś postępku a. z jakiej rzeczy, naganić, naganę wyrazić, nie pochwalić, skrytykować.

Zganny, godny zganienia, naganny.

Zgańbić, zhańbić.

Zgapić się, nie dojrzeć czego, nie zrobić czego wczas przez gapiostwo, przez niedopatrzenie, przez niedołęstwo, zagapić ś.

Zgapieć, stać ś. gapiem; zdziwić ś. niezmiernie.

Zgarbacić, uczynić garbatym.

Zgarbacieć, stać ś. garbatym, dostać garbu.

Zgarbiać, *dok.* Zgarbić; czynić garbatym, krzywym, garbacić; z. ś., stawać ś. garbatym, garbacieć, pochylać ś.

Zgarbienie, *rzecz.* od Zgarbić; garb, garbowatość.

Zgarbiony, którego zgarbiono; o człowieku: pochylony w taki sposób, że na plecach tworzy ś. garb.

Zgarbować, wyprawić skórę; z. komu skórę=obić go.

Zgarniać, *dok.* Zgarnąć; garnąc, ściągać, zbierać, razem zgrabiać; zgromadzać; ściągać co na siebie, np. winę; z. co skąd, z czego, garnąc, zdejmować, zmiatać, wyjmować; porywać, gładzić, zgładzać, sprzątać; z. co na kogo, zwalać, np. winę.

Zgarnąć—*p. nied.* Zgarniać.

Zgarnywacz, ten, który co zgarnia.

Zgarnywać—*p.* Zgarniać.

Zgarować, robić dziurę w drzewie.

Zgarszać, Zgorszać, *dok.* Zgorszyć; psuć pod względem moralnym złym przykładem, mową, wi-

dokiem, kazić, demoralizować; budzić w kim niezadowolenie swemi postępkami; z. ś., psuć ś. pod względem moralnym, demoralizować ś.; być niezadowolonym z kogo, z czego, być oburzonym na kogo, na co.

Zgartać, Zgartywać — *p.* Zgarniać.

Zgasić—*p. nied.* Zgaszać.

Zgasiewka, roślina z rzędu paproci właściwych czyli równozarodnikowych (fig.).

Zgasły, który zgasł, wygasły; który umarł, nieżyjący.

Zgasnąć, przestać ś. palić, wygasnąć, zagasnąć; *przen.*, zmniejszyć ś., zmaleć, ustać; umrzeć, skonać; z. przy kim, przy czym, przed kim, przed czym, stracić na wartości wobec kogo, czego, nie móc iść w porównanie z kim, z czym, być zaćmionym przez kogo, przez co.

Zgaszać, *dok.* Zgasić; czynić, by coś przestało ś. palić, wygaszać, ugaszać, gasić; *przen.*, uśmierzać, tłumić, uspokajać.

Zgaszony, którego zgaszono, zdmuchnięty; twarz z-a = na której nie maluje ś. wzruszenie, spokojna.

Zgatunkować, podzielić na gatunki, rozgatunkować, rozklasyfikować.

Zgąba, rodzaj zwierzokrzewu.

Zgderać, wygderać, wyłajać, wykrzyczyć.

Zgęsta, *przysł.*, często, dość często, nierzadko.

Zgęstnąć, Zgęstnieć, przestać być płynnym, stać ś. gęstym.

Zgęstniały, który zgęstniał.

Zgęstnieć—*p.* Zgęstnąć.

Zgęstwiać—*p.* Zgęszczać.

Zgęszczać, Zgęstwiać, *dok.* Zgęścić, Zgęstwić; czynić gęstym a. gęściejszym, czynić gęściej zarosłym; w *chem.* i *fiz.*, przeprowadzać gazy w stan płynu przy pomocy ciśnienia i obniżania temperatury; z. ś., gęściejszym ś. stawa

Zgęszczony, którego zgęszczono; który stał ś. gęściejszym.

Zgęścić—*p. nied.* Zgęszczać.

Zgiąć—*p. nied.* Zginać.

Zgibacz, ten, który zgina.

Zgibać—*p.* Zginać.

Zgiełk, hałas, wrzawa, wydawana przez wiele osób, zwierząt ś. przedmiotów.

Zgiełkliwie, *przysł.*, ze zgiełkiem, hałaśliwie.

Zgiełkliwość, czynienie zgiełku, hałaśliwość.

Zgiełkliwy, wydający zgiełk, pełen zgiełku, hałasu, gwarny; tłumny, rojny.

Zgiermanizować, uczynić giermańskim, niemieckim, zniemczyć z. ś., stać ś. giermańskim, niemieckim, zniemczeć.

Zgięcie, *rzecz.* od Zginać, od Zgiąć.

Zgiętka, owad skrzydlaty, dwuskrzydły, pszczółkowaty.

Zgiętodzioby, mający dziób, wygięty łukowato, przedłużony.

Zgiętowłos, owad dwuskrzydły muchowaty.

Zgięty, którego zgięto; który ś. zgiął.

Zginacz, muskuł, służący do zginania członkow: z. dwugłowy ramienia, z. kolana.

Zginać, *dok.* Zgiąć; gnąc schylać na dół a. nachylać na bok, naginać, uginać; z. kark przed kim = oddawać mu ś. w niewolę, w poddaństwo, upokarzać ś.; z. przed kim kolano = klękać przed nim; z. dumę czyjąś = upokarzać go, zmuszać go do uległości; z. ś., naginać ś., uginać ś., schylać ś., nachylać ś.; kłaniać ś. komu; z. ś. pod ciężarem czego = nie móc podźwignąć, nie móc przenieść czego.

Zginąć, gdzieś ś. zapodziać; za-

wieruszyć ś., przepaść, zginąć; zaginąć, zniknąć; popaść w nieszczęście bez nadziei ratunku; utracić życie, umrzeć, paść, polec na polu bitwy lub w pojedynku, skończyć życie na rusztowaniu.

Zginiony, który zginął, przepadł, ktorego zagubiono.

Zglijować, połączyć dwa kawałki żelaza przez rozgrzanie ich aż do stopnienia.

Zglinić (się), powalać (ś.) gliną, poglinić (ś.).

Zgliszcz, miejsce nizkie, zarosłe krzakami leszczyny a. tarniny.

Zgliszcze, Zgliszcza, miejsce, gdzie za czasów pogańskich palono umarłych na stosach pogrzebowych, stos pogrzebowy; miejsce, gdzie był pożar, miejsce po pożarze, pogorzelisko; rola po wypalonym lesie.

Zgliszczowy, odnoszący ś. do zgliszcza.

Zgliszczyn, gatunek mchu.

Zgluzować, wymazać, wygładzić, wyniszczyć, wytępić.

Zgłada, zagłada, wyniszczenie, wytępienie.

Zgładzać, *dok.* Zgładzić; wyrównywać, równać, wygładzać, zacierać złe, poprawiać, wywabiać plamy; wyniszczać, wytępiać. wytracać; z. kogo ze świata=zabijać, zamordowywać.

Zgładziciel, ten, który zgładza.

Zgładzisty, dający ś. zgładzić, wygładzić.

Zgłaszać, *dok.* Zgłosić; ogłaszać, oznajmiać, głośnym czynić; przybywać z czym do kogo, proponować co; z. ś. do kogo, uwiadamiać kogo o czym; pisać do kogo, udawać ś., zwracać ś. do kogo, stawiać ś. do kogo na jego wezwanie, upominać ś.

Zgłębiacz, Zgłębiciel, ten, który co zgłębia; narzędzie rolnicze do zgłębiania czyli głębokiego poruszania roli.

Zgłębiać, *dok.* Zgłębić; dochodzić głębokości czego, np. wody, gruntować; w głąb zapuszczać, czynić głębszym; *przen.*, przenikać co nawskroś, dochodzić czego, poznawać dokładnie: z. nauki =gruntownie z niemi ś. zapoznawać, studjować co.

Zgłębiciel, ten, który zgłębia.

Zgłębić—*p. nied.* Zgłębiać.

Zgłębnik, narzędzie do badania głębokości rany.

Zgłębny, dający ś. zgłębić.

Zgłoba, przeszkoda, zawada; zajadłość, złość; nieprawość.

Zgłobić, spoić, sklamrować.

Zgłobliwy, złośliwy; nieprawy, niesprawiedliwy.

Zgłodać, głodając, gryząc zużyć, nadwątlić; stępić, zgryźć: z. zęby.

Zgłodniałość, stan tego, kto jest zgłodniały; łaknienie, głód.

Zgłodniały, łaknący, głodny, wygłodniały.

Zgłodnieć, uczuć głód, stać ś. głodnym, zacząć cierpieć głód.

Zgłosić—*p. nied.* Zgłaszać.

Zgłoska, część wyrazu a. wyraz cały, dający ś. wymówić za jednorazowym wydaniem głosu, za jednym otworzeniem ust.

Zgłoskować, czytać, dzieląc na zgłoski, niewprawnie, nieumiejętnie, sylabizować.

Zgłoskowy, odnoszący ś. do zgłoski, właściwy zgłosce, sylabowy.

Zgłuchnąć, Zgłuszeć, stać ś. głuchym, ogłuchnąć.

Zgłumić (się), zmarnować (ś.), zniweczyć (ś.), zepsuć (ś.).

Zgłupieć, stracić rozsądek, stać ś. głupim; nie móc ś. zorjentować w czym, zdumieć ś. głupkowato, osłupieć ze zdumienia.

Zgłuszać, *dok.* Zgłuszyć; głuchym czynić, pozbawiać słuchu; czynić, że czegoś nie będzie słychać, tłumić jakiś dźwięk głoś-

niejszym hałasem; rozrastając ś., nie pozwalać rosnąć słabszej roślinie, zagłuszać, tłumić.

Zgłuszeć—*p.* Zgłuchnąć.

Zgmatwać, splątać, poplątać, pomieszać, zmieszać, pogmatwać, zmącić.

Zgmerać, gmerząc zdjąć, ująć.

Zgnajać, *dok.* Zgnoić; doprowadzać co do gnicia, dać czemu zgnić, sprawiać, aby co zgniło; nawozić, uprawiać gnojem, ugnajać.

Zgnębiać, *dok.* Zgnębić; uciskać, pognębiać, gnębić; gnębiąc jakby przytłaczać, przygniatać do ziemi, stłumiać; gnębiąc męczyć, wyczerpywać.

Zgniatać, *dok.* Zgnieść; gniotąc stłaczać, ściskać; ugniatać; przygniatać, przytłaczać, uciskać, przytłumiać; upokarzać, zwyciężać.

Zgnić, wejść w okres fermentacji gnilnej; gnijąc rozłożyć ś., zepsuć ś.; *przen.*, stracić żywotność, przejść zgnilizną; **z.** w więzieniu=umrzeć, zginąć marnie.

Zgniecina, rana gnieciona.

Zgnieść—*p. nied.* Zgniatać.

Zgniewać (się), rozgniewać (ś.), nagniewać (ś.), nazłościć (ś.).

Zgnilec, choroba pszczół, powstająca z zepsucia zalążków.

Zgnilizna, substancja, dotknięta procesem gnicia, psucie ś.; przedmioty zgniłe a. gnijące, powietrze zepsute; **z. moralna**: zepsucie obyczajów, rozpusta.

Zgniłek, człowiek, strawiony chorobą, nędzny pod względem fizycznym; człowiek leniwy, gnuśny, śpioch, niedojda.

Zgniłka, gruszka zgniła, ulęgałka; w *lm.*, **z-i**, rzeczy zgniłe.

Zgniłość—*p.* Zgnilizna.

Zgniły, który zgnił, który przeszedł okres gnicia, przeszły zgnilizną, nadpsuty; nadwątlony, zgnuśniały; leniwy, bojaźliwy; **z-a gorączka**=w której soki ciała psują ś. i gniją.

Zgnoić—*p. nied.* Zgnajać.

Zgnuśnieć, stać ś. gnuśnym, rozlenić ś., rozleniwić ś.

Zgoda, zgadzanie ś., przystawanie jednomyślne wszystkich na jedno, zgadzanie ś. umysłów, jednomyślność; pogodzenie ś., pojednanie ś. ludzi po sporze, po nieporozumieniu; zgodne zezwolenie na co; **z.!**=zezwalam, przystaję, nie sprzeciwiam ś.; w *gram.* zależność form fleksyjnych, np liczby, osoby, rodzaju, przypadku, jednych wyrazów w zdaniu od innych wyrazów; składnia **z-y** = część składni, traktująca właśnie o tej zależności.

Zgodliwy, zgadzający ś., żyjący w zgodzie, zgodny, jednakowo myślący.

Zgodnie, *przysł.*, przystając wzajem na jedno, bez rozterki, bez kłótni, ustępując jedno drugiemu.

Zgodność, właściwość tego, co jest zgodne, co ś. zgadza z drugim podobnym; ścisłe podobieństwo, tożsamość: **z.** kopji z oryginałem; harmonijność; charakter człowieka zgodnego, ustępliwego nie lubiącego kłótni.

Zgodny, miłujący zgodę, ustępliwy, niekłótliwy, spokojny, nieuparty; zgadzający ś. z kim, ściśle podobny, jednobrzmiący, toż samy: kopja **z-a** z oryginałem harmonijny, przydatny, zdatny do czego.

Zgodziciel, ten, kto zgadza ko go a. co.

Zgodzić—*p. nied.* Zgadzać.

Zgoić—*p. nied.* Zgajać.

Zgoisty, Zgojny, odnoszący do zgojenia; gojący.

Zgolić—*p. nied.* Zgalać.

Zgoła, *przysł.*, ze wszystkim całkiem, zupełnie, nic nie zostawiając, nic nie wyjmując; wogóle bezwzględnie; pod każdym względem, bezwarunkowo; jednym słowem, słowem.

Zgołacać, *dok.* Zgołocić; ogołacać, gołym czynić; pozbawiać czego, obdzierać z czego; opuszczać, opróżniać.

Zgołocieć, stać ś. gołym, być ogołoconym, być obdartym, być hołyszem, golcem.

Zgon, śmierć, skon; upadek, zguba; zganianie, miejsce zganiania bydła; ostatnia toń, na którą niewód zaciągają.

Zgoniciel, Zganiacz, ten, który spędza, zgania.

Zgonić—*p. nied.* Zganiać.

Zgoniny (-in), cząstki słomy i kłosów, główki kąkolu, strączki groszku, zganiane miotłą przed wianiem zboża; wosk czarny, który zostaje w ulach po wybraniu miodu.

Zgonnik, handlarz trzody chlewnej.

Zgonny, odnoszący ś. do zgonienia, dający ś. zegnać; odnoszący ś. do zgonu; śmiertelny, zgubny, fatalny.

Zgorszenie, *rzecz.* od Zgorszyć; słowa gorszące, zły przykład; człowiek, którego zgorszono; niezadowolenie, oburzenie z powodu czyichś złych postępków a. bezwstydnych słów.

Zgorszony, którego zgorszono; który ś. zgorszył; oburzony.

Zgorszyciel, człowiek, który gorszy.

Zgorszyć—*p. nied.* Zgarszać.

Zgorzeć, spalić ś., spłonąć, pogorzeć.

Zgorzel, Zgorzelina, zniszczenie tkanki a. jakiego narządu wskutek ustania krążenia krwi w naczyniach włoskowatych, gangrena.

Zgorzelina, Zgorzelizna, Zgorzelisko, zgliszcze, pogorzelisko; stos gorejący; smak czegoś spalonego, spalenizna; zapał, ogień, płomień; gangrena, zgorzel; strup, strupek po oparzeniu, miejsce opalone na ciele.

Zgorzelinowy, Zgorzeliznowy, odnoszący ś. do zgorzeliny.

Zgorzelizna—*p.* Zgorzelina.

Zgorzeń, rana wielka gnijąca i cuchnąca, zjawiająca ś. najczęściej u dzieci na twarzy.

Zgorzknąć—*p.* Zgorzknieć.

Zgorzkniały, który zgorzkniał; *przen.*, pełen goryczy, rozgoryczony, zniechęcony do życia, nie mający wiary w nic.

Zgorzknieć, Zgorzknąć, stać ś. gorzkim, przejść goryczą; *przen.*, utracić wiarę we wszystko, stać ś. tetrykiem, zniechęconym do życia.

Zgospodarować, zmarnować przez złą gospodarkę; gospodarując zarobić, zyskać.

Zgotować, zrobić, aby coś było gotowe, przysposobić, nagotować, przygotować; zamierzyć coś złego względem kogo; o potrawie: przyrządzić, ugotować, uwarzyć.

Zgrabiać, *dok.* Zgrabić; grabiami zgarniać, zsuwać na jedno miejsce; grabić, zagarniać, rabować ze wszystkich stron.

Zgrabiały, który zgrabiał, odrętwiały, zesztywniały.

Zgrabiciel, ten, który co zgrabia.

Zgrabić—*p. nied.* Zgrabiać.

Zgrabieć, zdrętwieć, zesztywnieć.

Zgrabki (-bek i -bków), cząstki słomy, kłosów i t. p., oddzielające ś. od ziarna podczas młócenia; resztki kłosów pozostałe na polu po zżęciu.

Zgrabnie, *przysł.*, ze zgrabnością, zwinnie, zręcznie, układnie, z wdziękiem, wdzięcznie, szykownie.

Zgrabność, ruchy zgrabne, zręczność, zwinność, układność, wdzięk; piękna, umierna budowa ciała.

Zgrabny, łatwy do zgrabienia; zręczny, zwinny; układny, wdzięczny, elegancki, szykowny; pięknie, umiernie zbudowany, przystojny;

harmonijnie, udatnie, mile dla oka zrobiony, zbudowany, uszyty i t. p.

Zgracować, gracą zgarnąć do kupy; wygracować wszystko, wygładzić gracą.

Zgrać—*p. nied.* Zgrywać.

Zgraja, gromadą ludzi, tłum, tłuszcza, gawiedź, czereda, poczet, orszak; tałałajstwo, hołota, hałastra; sfora psów.

Zgrajnie, *przysł.*, tłumnie, tłumem, gromadnie.

Zgrajny, dotyczący zgrai.

Zgramiać, *dok.* Zgromić; gromiąc bić, pogramiać, zwyciężać, pokonywać; upominać surowo, łajać, fukać kogo, wymyślać komu.

Zgramolić, podłubać po wierzchu; **z. ś.,** gramoląc ś. zleźć a. wyleźć z czego.

Zgrany, którego zgrano, przegrano; który przegrał wszystko co miał; w *lm.*, **z-i,** którzy ś. zgrali z sobą, t. j. dopasowali ś. do siebie w wykonywaniu wspólnym jakiegoś utworu muzycznego a. scenicznego, a. wogóle w wykonywaniu wspólnym jakiejś pracy zbiorowej.

Zgrzić *p.* Zgrążyć.

Zgrążyć, Zgrzić, zanurzyć, pogrążyć, zatopić; dosięgnąć czego na znacznej głębokości; stłumić, ucisnąć.

Zgreczeć, przemienić ś. w Greka, stać ś. Grekiem, przyjąć obyczaje greckie, język grecki i t. p.

Zgreczyć, przemienić na Greka, skłonić kogo do przyjęcia języka greckiego, obyczajów greckich i t. p; **z. ś.,** stać ś. Grekiem.

Zgręzy (-ów), nieczystość, zawieszona w jakim płynie, osad, gąszcz w płynie.

Zgrodzić (się), grodząc połączyć (ś.), złączyć (ś.).

Zgromadnie, Zgromadno, *przysł.*, gromadnie, gromadą, kupą, kupami, tłumnie, rojnie.

Zgromadność, liczne zgromadnie, wielka gromada.

Zgromadny, liczny, tłumny, gromadny, rojny.

Zgromadzać, *dok.* Zgromadzbierać razem do kupy, skupgromadzić; zwoływać na jemiejsce; **z. ś.,** zbierać razemkupy, skupiać ś., gromadzić zjeżdżać ś., schodzić ś. na zgmadzenie.

Zgromadzenie (ś.), *rzecz.* od Zgmadzić; zebranie (ś.) w większości, skupienie, tłum, gromludzi, rzesza; ciało prawodawzłożone z przedstawicieli lu wybranych przez głosowanie, separlament.

Zgromadziciel, który zgrodza; miłujący gromadę.

Zgromadzić—*p. nied.* Zgromad

Zgromiciel, ten, który zgropogromca, zwycięzca.

Zgromić—*p. nied.* Zgramiać

Zgromienie, zwalczenie, ziężenie; pobicie; sfukanie, złnie, nagana.

Zgroza, postępek niecny, wzcganie ś. na widok czegoś oknego, groza, przerażenie, pstrach; oburzenie, gniew słusz

Zgrubiać, *dok.* Zgrubić; czygrubszym, pogrubiać; **z. ś.,** wać ś. grubszym.

Zgrubiały, który zgrubiał; *gram.*, rzeczowniki **z-e** = oznające wielkie i szpetne, niezgne osoby lub przedmioty, chłopisko, domisko, wilczysko

Zgrubić—*p. nied.* Zgrubiać.

Zgrubieć, Zgrubnąć, stać ś. bym, utyć, potłuścieć, zgrubi

Zgrubienie, stanie ś. grubsznabranie grubości, pogrubiemiejsce zgrubiałe.

Zgruchnąć, zgrzmotnąć, głośnym uderzeniem do krozbić; porwać gwałtem; **z.** zbić ś. w kupę nagle, gwałnie, zbiec ś. hurmem.

Zgruchotać (się), z gruchotem rozbić (ś.), połamać, rozłamać (ś.) z trzaskiem, potrzaskać.

Zgruntować, będąc w głębokiej wodzie, dotknąć nogami gruntu t. j. dna; zmierzyć, znaleźć głębokość czego aż do dna; z. co, zbadać, zgłębić.

Zgrupiać, *dok.* Zgrupić; zbierać w grupę, ustawiać w grupę, grupować.

Zgrupować, zebrać w grupę, ułożyć w grupy, zebrać części rozproszone w całość, skupiać; ułożyć w grupy według systemu naukowego.

Zgrywać, *dok.* Zgrać; grać aż do końca; ogrywać w karty, przegrywać; z. jaką rolę = odgrywać obłudnie jaką rolę, udawać coś, czym ś. nie jest wistocie; z. ś., grając, tracić wszystkie pieniądze, przegrywać; o aktorze: źle grać swoją rolę; grając razem z innemi; dochodzić do równej gry.

Zgryzać, *dok.* Zgryźć; gryząc rozkruszać, gryząc niszczyć, niweczyć; rozgryzać: idzie, jak orzech zgryzł = bardzo łatwo; z. kogo, martwić, trapić, frasować, dręczyć; pomimowoli zjadać; zapoznawać ś. z czymś gruntownie, zgłębiać, przenikać kogo, co; z. ś., martwić ś., trapić ś., frasować ś. czym.

Zgryziony, którego zgryziono; zmartwiony, strapiony czym.

Zgryzota, wielka przykrość, zmartwienie, strapienie, frasunek; z. sumienia = niepokój sumienia, wyrzut sumienia, żal za popełnione winy; smutek.

Zgryźć—*p. nied.* Zgryzać.

Zgryźliwie, *przysł.*, ze zgryźliwością, złośliwie, dokuczliwie.

Zgryźliwość, skłonność do gryzienia ś., kłócenia ś. o byle co, swarliwość, kłótliwość; dowcip kolący, złośliwość, dokuczliwość.

Zgryźliwy, kłótliwy swarliwy; złośliwy, dokuczliwy, kolący, kostyczny.

Zgrzać—*p. nied.* Zgrzewać.

Zgrzany, którego zgrzano, który ś. zgrzał.

Zgrzebacz, ten, który zgrzebuje.

Zgrzebać—*p. nied.* Zgrzebywać.

Zgrzebiany—*p.* Zgrzebny.

Zgrzebie, przykrótsze włókna lnu a. konopi, pozostające przy ich pierwszym czesaniu na szczotkach; coś wiszącego, wlokącego ś., włóknistego.

Zgrzeblny (-in), kłosy, oddzielone od ziarna przy oczyszczaniu zboża za pomocą grabi.

Zgrzebiowy, odnoszący ś. do zgrzebi.

Zgrzeblisko, przyrząd przy młynie papierniczym czyli holendrze w postaci skrzynki z nożami, na którym rozwłókniają ś. szmaty (fig.).

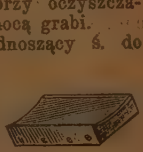

Zgrzeblo, narzędzie z żelaza w kształcie szczotki do czyszczenia koni (fig.).

Zgrzeblowato, *przysł.*, w kształcie zgrzebła.

Zgrzeblowaty, mający kształt zgrzebła.

Zgrzebnica, Zgrzebnina, płótno zgrzebne.

Zgrzebny, Zgrzebiany, zrobiony ze zgrzebi.

Zgrzebywać, *dok.* Zgrzebać, Zgrześć, Zgrzebnąć; grzebiąc zgarniać do kupy; grzebiąc wygarniać skąd; zdejmować, ściągać, szczesywać.

Zgrzeczniеć, stać ś. grzecznym a. grzeczniejszym.

Zgrzeszyć, popełnić grzech.

Zgrześć—*p. nied.* Zgrzebywać.

Zgrzewać, *dok.* Zgrzać; grzejąc rozpalać, nagrzewać; z. ś., psuć ś. wskutek wilgoci i ściśnięcia; pocić ś., oblewać ś. potem wsku-

tek zmęczenia, szybkiego ruchu; wpadać w chorobę przez nadmierne zmęczenie, spocenie ś.

Zgrzewek, miejsce, na którym w południe na słońcu topnieje śnieg w czasie tęgich mrozów.

Zgrzybialec, człowiek zgrzybiały, starzec.

Zgrzybiałość, wiek zgrzybiały, podeszły, starość późna, sędziwość.

Zgrzybiały, bardzo stary, podeszły w latach, sędziwy, niedołężny.

Zgrzybieć, zestarzeć ś. wielce.

Zgrzypik, rodzaj chrząszcza z rodziny ryjkowców czyli słoników—*p.* Żerdzianka (fig.).

Zgrzyt, przykry odgłos, rozlegający ś. przy ocieraniu ś. zębów jednych o drugie; odgłos przenikliwy, nieprzyjemny, rozlegający ś. przy ocieraniu ś. o siebie przedmiotów chropowatych, metalowych zwłaszcza, szczęk, skrzyp; zdarzenie nieprzyjemne, nieporozumienie, niezgoda, kłótnia, odgłos tej niezgody.

Zgrzytać, *dok.* Zgrzytnąć; wydawać zgrzyt zębami; z. na kogo ze złości=gniewać ś., złorzeczyć; o przedmiotach metalowych, o szkle: wydawać zgrzyt przy wzajemnym ocieraniu ś.

Zgrzytanie, zgrzyt; z. zębów = rozpacz bezsilna i wściekła.

Zgrzytliwie, *przysł.*, ze zgrzytem.

Zgrzytliwy, wydający zgrzyt, pełen zgrzytu, rozlegający ś. zgrzytem.

Zgrzytnąć—*p. nied.* Zgrzytać.

Zguba, zgubienie czego; to, co zgubiono, rzecz zgubiona; wielkie niebezpieczeństwo, zginienie bez ratunku, upadek bez powstania; przyczyna upadku, nieszczęścia; zatracenie: iść na z-ę, przywodzić kogo do z-y, zmawiać ś. na czyjąś z-ę.

Zgubca—*p.* Zgubiciel.

Zgubiciel, Zgubca, ten, który kogo gubi a. zgubił, doprowadził do zguby; ten, który co zgubił.

Zgubić, stracić, utracić co, pozostawić co gdzie tak, że znaleźć nie można; pozbyć ś., pozbawić ś. czego: z. febrę; z. kogo, doprowadzić go do zguby, do upadku; z. ś., być zgubionym; zbłądzić, zbłąkać ś., stracić możność orjentowania ś. wobec nadmiernej ilości czego; dojść do zguby, narazić ś. na wielkie niebezpieczeństwo, upadek, popaść w nieszczęście; w bilardzie: wpędzić niechcący własną bilę do łuzy.

Zgubiony, którego zgubiono, którego narażono na zgubę, który sam ś. zgubił.

Zgubliwy—*p.* Zgubny.

Zgubnie, *przysł.*, w sposób, sprowadzający zgubę, szkodliwie.

Zgubność, cecha tego, co jest zgubne, co jest szkodliwe, co może zgubić.

Zgubny, przynoszący zgubę, wielce szkodliwy, niebezpieczny; podległy zgubie, przeznaczony na zgubę.

Zgubogrozy, grożący zgubą.

Zgubonośny, przynoszący zgubę.

Zguborodny, rodzący zgubę.

Zgumować, spoić, zlepić, skleić gumą, zesztywnić posmarowaniem gumą.

Zguzowacić, uczynić guzowatym; wywołać guzy.

Zguzowacieć, stać ś. guzowatym; dostać guzów.

Zgwałcać, *dok.* Zgwałcić; zadawać gwałt komu, zmuszać kogo do czego gwałtem: z. niewiastę= hańbić ją przemocą, znieważać gwałtem; naruszać, przekraczać: z. prawo, ustawę, przymierze; przestępywać co, nie stosować ś. do czego: z. post, święto; wdzierać ś. dokąd gwałtem, profanować: z. miejsce święte, kościół.

Zgwałciciel, ten, który gwałci a. zgwałcił kogo, co, gwałciciel, hańbiciel.

Zgwałcić—*p. nied.* Zgwałcać.

Zgwałt, zgwałcenie, gwałt popełniony.

Zgwałtownik—*p.* Zgwałciciel.

Zhaftować, zahaftować, wyhaftować, zeszyć; **z. ś.**, być zhaftowanym, zszytym.

Zhajdamaczeć, stać ś. hajdamakiem, rozbójnikiem.

Zhajdamaczyć, uczynić hajdamakiem; **z. ś.**, stać ś. hajdamakiem, rozbójnikiem.

Zhałasować, skrzyczeć, sfukać, zwymyślać kogo.

Zhandlować, handlując sprzedać, przehandlować.

Zhańbić, zadać hańbę, przynieść hańbę komu, pozbawić kogo czci, osromocić, zelżyć, znieważyć, zniesławić kogo; uwieść kobietę.

Zharcować się, zmęczyć ś. harcowaniem, stać ś. zuchwałym.

Zhardzieć, stać ś. hardym, nabrać hardości.

Zharmonizować (się), zgodzić (ś.) w sposób harmonijny, utworzyć z czym całość harmonijną.

Zharować (się), zmęczyć (ś.) pracą, wysilić (ś.) pracując.

Zhartować, zrobić hartownym, wytrzymałym.

Zhasać, zmęczyć biegiem, zmęczyć, zmordować hasaniem; *przen.*, skrytykować złośliwie, złajać; **z. ś.**, hasaniem zmordować ś., zmęczyć ś. biegiem, tańcem i t. p.

Zheblować, zestrugać heblem.

Zheretyczeć, stać ś. heretykiem, przejść na luteranizm.

Zheretyczyć (się), zrobić (ś.) heretykiem.

Zhipochondrzeć, stać ś. hipochondrykiem.

Zhodować, wyhodować, wypielęgnować.

Zhojnieć, stać ś. hojnym.

Zholować, holując ściągnąć statek do brzegu.

Zhołdować, zmusić do hołdu, uczynić hołdowniczym, podbić, zawojować.

Zhukać, odurzyć hukaniem, krzykiem, zahukać; rozbestwić; rozpuścić, rozhukać: z. konia; **z. ś.**, być zhukanym; rozhukać ś., rozhałasować ś., rozzuchwalić ś., rozswywolić ś.; rozbestwić ś.; o koniu: rozbiegać ś., ponieść.

Zhulać, przehulać.

Zhusycić (się), uczynić (ś.) husytą, stronnikiem nauki Husa.

Zhusycieć, stać ś. husytą, stronnikiem nauki Husa.

Zhyclić się, stać ś. hyclem, łajdakiem, łotrem, hultajem.

Zhydzić, zohydzić, obrzydzić.

Ziać, Zionąć, otworzywszy usta, pysk, ciężko dyszeć, dychać, chwytać z trudem powietrze; oddychać; **z.** czym, wyziewać co, wydychać co; *przen.*, stać otworem; *przen.*, wysuwać, wytykać co.

Ziarenko, Ziarnko, *zdr.* od Ziarnko.

Ziarnczak, Ziarniak, owoc, powstający ze słupka, suchy, nie pękający, jednonasienny, o owocni cienkiej, całkiem zrosłej z nasieniem, np. ziarna zbóż i traw.

Ziarnia, ryba chrząstkowata, dwuszparowa, stałożuchwa.

Ziarniak—*p.* Ziarnczak.

Ziarniasty—*p.* Ziarnisty.

Ziarnić—*p.* Ziarnować.

Ziarnik, miejsce w lesie, gdzie posypują ziarno dla przynęcenia czarnej zwierzyny.

Ziarnina, miód, złożony z ziarnek, znajdujący ś. między komórkami na skład miodu w ulach, pokrycie ś. rany powierzchnią ziarnowatą; wysypka w kształcie ziaren.

Ziarnistość, charakter tego, co jest ziarniste.

Ziarnisty, Ziarniasty, pełen ziarn, podobny do ziarna a. ziarn.

Ziarnko, Ziarenko, *zdr.* od Ziarno; w *bot.*, z. pyłkowe = jedna z komórek, otoczonych podwójnemi błonkami, z których składa ś. pyłek kwiatowy.

Ziarnkowaty, podobny do ziarnka a. do ziarnek, nierówny, niegładki, chropowaty.

Ziarnkowy, odnoszący ś. do ziarnka a. do ziarnek.

Ziarno, owoc jednonasienny, nie pękający, powstający ze słupka; wytwór owocu, z którego powstaje nowa roślina; *zbior.*, wielka ilość ziaren, zwłaszcza zbożowych, zboże; *przen.*, zaród, zawiązek, początek, zarodek: z. niezgody, nienawiści; waga, gran; trafiło ś. ślepej kurze z. = udało ś. przypadkowo.

Ziarnojad, ptak wróblowaty z rodziny łuszczaków z grubym dziobem, szerokim u nasady.

Ziarnojady, karmiące ś. ziarnem.

Ziarnonośny, wydający ziarno; zbierający ziarna, noszący ziarna.

Ziarnopłon, roślina zielna z rodziny jaskrowatych, pszonka.

Ziarnorodny — *p.* Ziarnonośny.

Ziarnować, Ziarnić, dzielić na ziarna, wyrabiać w kształcie ziarna, nadawać kształt ziarna; w *chem.*, dzielić metal na drobne cząstki w kształcie ziarna, lejąc go po roztopieniu na wodę.

Ziarnowato, *przysł.*, nakształt ziarna a. ziarn, chropowato.

Ziarnowaty, mający kształt ziarna, podobny do ziarna.

Ziarnowiec, owad z rzędu tęgopokrywych.

Ziarnowłos, rodzaj grzybka włóknistego.

Ziarnowy, odnoszący ś. do ziarna, właściwy ziarnom.

Ziarnożer, zwierzę, żywiące ś. ziarnem.

Ziarnówka, drzewko a. krzew, wyrosłe w szkółce z nasienia, z ziarna.

Ziąb, uczucie zimna, nocny chłód, mróz; dreszcz, poprzedzający gorączkę w chorobach.

Ziąbnąć *p.* Zięb nąć.

Zidealizować, przedstawić idealnie, wyidealizować.

Zidjocieć, stać ś. idjotą, zgłupieć, stracić rozum.

Ziejka, rodzaj małża.

Ziele, w *lm.* **Zioła,** nazwa niewielkich roślin, o łodygach zielnych, niedrzewiastych, zielonych, usychających po roku a. dwuch; angielskie z.=owoce drzewa, zwanego mirtem korzennym, używane do przypraw kuchennych i na lekarstwo; jaskółcze z. — *p.* Glistewnik; świętojańskie z.—*p.* Dziurawiec; tatarskie z. — *p.* Tatarak; nasienie, plemię; *przen.*, to, co jeszcze zielone, niedojrzałe, co jest w zawiązku, w zarodku; złe z.= zły człowiek, złośliwiec, niegodziwiec; *zbior.*, zbiór roślin zielnych, np. chwastów; zbiór przypraw kuchennych, składających ś. z części roślinnych, np.: pieprz, angielskie ziele, bobkowe liście i t. p.; części roślin, używane jako lekarstwo; lekarstwo roślinne.

Zieleniak, gatunek starego wina; choroba oka, polegająca na tym, że soczewka przybiera kolor zielony a. błękitny.

Zieleniarka, kobieta, sprzedająca warzywa i jarzyny.

Zielenica, roślina z gromady wodorostów, z klasy zielenicowatych (fig.).

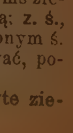

Zielenicowate, klasa roślin z gromady wodorostów.

Zielenić, malować na zielono, czynić zielonym, walać czymś zielonym; okrywać zielonością; z. ś., barwić ś. na zielono, zielonym ś. stawać; zielonym ś. wydawać, pokrywać ś. zielonością.

Zieleniec, miejsce, pokryte zie-

lenią, kwietnik, skwer, wirydarz —*p.* Dzwoniec.

Zielenieć, zielenić ś., przybierać barwę zieloną, stawać ś. zielonym.

Zielenina, Zielenizna, coś zielonego, ogrodowizny, warzywa, jarzyny; owoce zielone, niedojrzałe.

Zieleninka, *zdr.* od Zielenina.

Zieleninowy, dotyczący zieleniny.

Zielenisty—*p.* Zielisty.

Zieleniuchny, Zieleniuteńki, Zieleniuczki, bardzo zielony, zupełnie zielony,

Zieleniuszka, rodzaj owada dwuskrzydłego.

Zieleń, zieloność, barwa zielona; rośliny zielone; z. roślinna = ciało, nadające barwę zieloną większej części roślin, chlorofil; z. chińska: farba przezroczysta lakowa, używana do barwienia jedwabiu na zielono; w *chem.*, z. szwajnfurcka = piękna barwa zielona, utworzona z pomieszania octanu miedziowego z arsenianem miedziowym; z. werońska = barwnik, utworzony z mieszaniny rozmaitych minerałów, zwłaszcza krzemianu żelazowego i gliny; z. górska = sproszkowany malachit, używany jako barwnik; z. Scheelego = arsenian miedziany, barwnik zielony; z. brunświcka = mieszanina arsenianu miedzianego z wodzianem miedzi i wapna; z. chromowa = mieszanina błękitu paryskiego z chromianem ołowiu, jako bromnik; z. Guineta = tlenek chromu, jako barwnik zielony; z. Wiktorja = mieszanina zieleni Guineta z ciężkim szpatem a. bielą trwałą lub żółtą cynkową; z. Rinmana = mieszanina tlenków cynku i kobaltu; z. jedwabna = mieszanina zielonego cynobru z siarczanem ołowiu.

Zieleńcowy, odnoszący ś. do zieleńca, właściwy zieleńcowi.

Zieleńczyk, gatunek dzwońca.

Zielina, roślina zielna, trawka, ziółko.

Zielisto, z wielką ilością ziela.

Zielistość, właściwość tego, co jest zieliste.

Zielisty, Zielenisty, pełny ziół, okryty ziołami, obfitujący w zioła; podobny do ziela, zielny.

Zieliszka, owad dwuskrzydły, muchowaty.

Zielnictwo, nauka o ziołach, botanika; hodowla ziół, ogrodownictwo.

Zielniczek, *zdr.* od Zielnik.

Zielniczka, kobieta, chodząca koło ziół, znająca ś. na ziołach a. sprzedająca zioła.

Zielniczy, odnoszący ś. do zielnictwa, dotyczący zielnika.

Zielnik, zbiór roślin zasuszonych, przechowywanych i ułożonych systematycznie i z napisami dla badań naukowych i w celu nauczania, herbarjum; książka o ziołach, podręcznik botaniki; ogród, gdzie hodują zioła; człowiek, zbierający zioła, leczący za pomocą ziół, hodujący zioła a. sprzedający je.

Zielny, odnoszący ś. do ziela, dotyczący ziół; roślina z a = roślina jedno a. dwuletnia o łodydze niedrzewiastej, zielonej, ziele; łodyga z-a = niedrzewiasta, zielona, usychająca po roku a. dwuch; Matka Boska Z-a = święto Wniebowzięcia N. M. P., stąd tak zwane, że w dniu tym wieśniacy przynoszą do kościoła ziela do święcenia, przypada 15 sierpnia.

Zielonawo, *przysł.*, nieco zielono.

Zielonawość, cecha tego, co jest zielonawe.

Zielonawy, nieco zielony, zakrawający na zieloność.

Zieloniuchny—*p.* Zieleniuchny.

Zielonka, rodzaj porostu zielonego, pospolitego na korze drzew i wilgotnej ziemi.

Zielonkowaty, odrobinę zielony, mający pewien odcień zieloności.

Zielono, *przysł.*, koloru zielonego; mieć z. w głowie=być naiwnym, głupim, niedowarzonym, niedoświadczonym.

Zielonobiały, biały, wpadający w zieleń.

Zielonokrusz—*p.* Malachit.

Zielonomodry, niebieski, wpadający w zieleń.

Zielonosiwawy, nieco siwy z zielonym.

Zielonosiwy, siwy z zielonym.

Zielonosrebrzysty, zielony, wpadający w srebro.

Zielonoszary, szary z zielonym.

Zieloność, barwa zielona, zieleń; zielone części roślin i całe rośliny; niedojrzałość, niedoświadczenie.

Zielononośny—*p.* Ziołonośny.

Zielonożółty, żółty z zielonym.

Zielony, takiego koloru, jak ziele, jak liść żywy na wiosnę; nie suchy, nie uschły, świeży; młody, niedojrzały: z-e lata=młodość; z-a starość=czerstwa; niedojrzały, surowy: z-e owoce; z-e Świątki = święto zesłania Ducha św. na apostołów, przypadające na 50-ty dzień po Wielkiej Nocy; z. las = las iglasty; z-e proszki=lekarstwo, dawane niemowlętom na przeczyszczenie; grać w z-e=umówić ś. z kimś, że przegra ten, kto, zapytany, nie będzie miał przy sobie świeżego listka zieleni; z. wilk—*p.* Zaraza (roślina).

Zielorodny—*p.* Ziołorodny.

Zielowonny—*p.* Ziołowonny.

Zielsko, złe ziele, roślina nieużyteczna, chwast.

Ziemak – *p.* Ziemek.

Ziembla, oranie na zimę gruntu pod jarzynę.

Ziemek, Ziemak, rodak, ziomek.

Ziemia, ogromna bryła, zbliżona do kuli, spłaszczonej w dwuch miejscach, naprzeciw siebie leżących, obracająca ś. około siebie, krążąca jako planeta około słońca i oświetlana przez to słońce, otoczona powietrzem, zamieszkała przez ludzi, zwierzęta i rośliny (fig.); część powierzchni tej kuli, nie pokryta wodą, ląd stały, kontynent, w przeciwstawieniu do oceanu, do morza; taż planeta w przeciwstawieniu do nieba, do sfery niebieskiej; taż planeta, jako doczesne mieszkanie ludzi, w przeciwstawieniu do życia pozagrobowego, doczesność, ziemskość: na z-i = w życiu doczesnym; to, co mamy pod nogami, gleba, dno, podłoga: siąść, upaść, runąć, skoczyć na z-ę = na miejsce na ziemi, na podłogę; w z-i, pod z-mią =w głębi ziemi; gryźć z-ę a. święty z-ę= umrzeć, nie żyć; kraj ojczysty, ojczyzna: z-a rodzinna, ojczysta; część powierzchni ziemi, zamieszkana przez jaki naród, kraj, państwo: z. polska, niemiecka; z. święta, z. obiecana = Palestyna; część kraju, prowincja: z. kujawska, pruska i t. p.; administracyjny podział województwa w dawnej Polsce; uprawiona powierzchnia ziemi, rola, gleba; powierzchnia ziemi, rodząca różne rośliny; większy lub mniejszy obszar powierzchni ziemi, należący do jednego właściciela i przez niego uprawiany; różnego rodzaju tlenki metalów, pokrywające powierzchnię kuli ziemskiej i powstające z wietrzenia skał: z. lekka, ciężka, tłusta, chuda, gliniasta, piaszczysta, wapienna, torfowa, darniowa, wrzosowa, ogrodowa, inspektowa, alkaliczna, nie alkaliczna i t. p.; podobne, jak niebo do z-i = wcale niepodobne; nie wart, że go święta z. nosi =

nie godzien tego, żeby żyć; trzymać ś. z-i=nie wyzbywać ś. gruntu, roli; zapaść ś. pod z-ę, zginąć z powierzchni z-i = zniknąć bez śladu.

Ziemiak, ziemniak, kartofel.

Ziemianin, mieszkaniec ziemi, człowiek, śmiertelnik; człowiek, uprawiający rolę, rolnik; właściciel większej własności ziemskiej, obywatel, dziedzic, szlachcic, urodzony na swej ziemi, a nie należący do senatu.

Ziemianka, mieszkanka ziemi, kobieta; właścicielka majątku ziemskiego, dziedziczka; żona ziemianina, szlachcianka; piwnica, wykopana w ziemi.

Ziemiański, dotyczący ziemianina a. ziemiaństwa; rolniczy, rolny, szlachecki; ziemski, doczesny.

Ziemiaństwo, uprawa roli, gospodarstwo wiejskie, rolnictwo, agronomja; *zbior.*, ziemianie, szlachta, osiadła na roli; poemat o uprawie roli, georgika.

Ziemica, kraina, prowincja, część kraju, powiat.

Ziemiek, owad bezskrzydły, licznonogi, ostrorogi.

Ziemiokrąg, kula ziemska, ziemia jako planeta.

Ziemiokres, horyzont, widnokrąg.

Ziemiokresny, widnokrężny, dotyczący horyzontu.

Ziemiomiar, Ziemiomiernik, Ziemiomierca, robiący pomiary ziemi, gieometra.

Ziemiomiernictwo, Ziemiomierstwo, gieometrja.

Ziemiopis, gieograf; mapa gieograficzna; opis gieograficzny, podręcznik gieografji.

Ziemiopiski, gieograficzny.

Ziemiopismo, Ziemiopistwo, opis ziemi, gieografja.

Ziemiopłaz, płaz, gad.

Ziemiopłazny, pełzający po ziemi.

Ziemiopłód, płód ziemny, produkt rolny.

Ziemorodca—*p.* Ziemioród.

Ziemiorodny, zrodzony z ziemi.

Ziemiorodztwo, nauka o pokładach ziemi, gieologja, gieognozja.

Ziemioród, Ziemiorodca, istota, zrodzona z ziemi.

Ziemiotwórstwo—*p.* Gieogienja.

Ziemiować, przykrywać ziemią, przysypywać ziemią.

Ziemiowładca, władca ziemi.

Ziemiowładczyni, władająca ziemią, pani ziemi.

Ziemiowładnie, *przysł.*, z władzą nad ziemią, władając ziemią.

Ziemiowładny, władający ziemią, panujący nad ziemią.

Ziemiowładztwo, panowanie nad ziemią.

Ziemiowody, Ziemiowodny — *p.* Ziemnowodny.

Ziemiowód, zwierzę, żyjące na ziemi i w wodzie.

Ziemioznawca, uczony, znający ziemię, gieognosta, gieograf.

Ziemioznawstwo—*p.* Gieografja.

Ziemiozwrotność, wrażliwość rośliny na działanie przyciągania ziemi i przyjmowania pod jego wpływem pewnego wygięcia, gieotropizm.

Ziemiórka, owad dwuskrzydły, komorowaty.

Ziemisto, *przysł.*, z obfitością ziemi.

Ziemisty, obfitujący w ziemię, pełen ziemi, podobny do ziemi, mający kolor a. kształt ziemi.

Ziemlak, *ros.*, rodak.

Ziemlanka, *ros.*, mieszkanie, wykopane w ziemi, ziemianka.

Ziemniaczany, dotyczący ziemniaka, zrobiony z ziemniaków, kartoflany.

Ziemniaczarka, maszyna rolnicza do kopania kartofli (fig.).

Ziemniak—*p.* Kartofel.

Ziemniakowiec olbrzymi, gatunek gąbczaka morskiego barwy siarkawo-żółtej, należącego do jamochłonnych, okrytego powłoką iglic (fig.).

Ziemniarka, amerykańska roślina jadalna z rodziny baldachowych, z której otrzymuje ś. mączka arrow-root; maszyna do kopania ziemi.

Ziemnisko, zapas ziemi, przygotowany dla użycia pod rośliny.

Ziemnowodny, żyjący na ziemi i w wodzie; **z-e**, gromada zwierząt kręgowych, przeobrażających ś., oddychających za młodu skrzelami, a później płucami, tu należą: żaby, ropuchy, salamandry, trytony, inaczej płazy a. skrzeki.

Ziemny, dotyczący ziemi, ziemski; mieszkający w ziemi a. na ziemi; zrobiony, usypany z ziemi a. zrobiony w ziemi: wał z., nora z-a.

Ziemski, dotyczący ziemi, mieszkający, odbywający ś. na ziemi, nie niebiański, doczesny, nią pozagrobowy; dotyczący ziemi, jako gruntu, rolny, rolniczy, gruntowy, ziemiański: dobra **z-e**, własność **z-a**; dotyczący ziemi, jako terytorjum politycznego, oraz szlachty, terytorjum to zamieszkującej; szlachecki: prawo **z-e**, sąd z., urząd z., poseł z. i t. p.

Ziemsko, *przysł.*, jak na ziemi, nie unosząc ducha w niebo, po ziemsku, realnie.

Ziemskość, właściwość tego, co jest ziemskie.

Ziemstwo, w dawnej Polsce: sąd ziemski, trybunał prowincjonalny, składający ś. z sędziego ziemskiego, podsędka i pisarza; ziemianie, szlachta jakiej ziemi, powiatu; *ros.*, samorząd gminny w dzisiejszej Rosji.

Ziew, ziewanie, ziewnięcie; otwór, który tworzy ś. przy rozwarciu obu szczęk; wianie powietrza.

Ziewacz, człowiek, cierpiący na ziewaczkę, który ciągle ziewa.

Ziewaczka, chęć ziewania; chorobliwe ustawiczne ziewanie; kobieta, która wciąż ziewa.

Ziewać, *dok.* Ziewnąć: przy szeroko rozwartych ustach długo i powolnie oddychać, a potem powolnie wydychać, przyczym towarzyszy temu przeciąganie ś. mięśni szczęki; z. czym, oddychać czym, wyziewać co; z. duszę=wyziewać duszę, umierać.

Ziewnąć — *p. niez.* Ziewać; ani z-ął=ani pisnął, ani zipnął.

Ziewny, dotyczący ziewania, ziewający.

Ziewoduchy, wyziewający dech, ziejący.

Zięba, ptak śpiewający, stożkodzioby, z rodziny łuszczaków (fig.).

Zięby, odnoszący ś. do zięby, właściwy zięby.

Ziębiączka, uczucie wewnętrznego zimna, dreszcz, przechodzący przez ciało.

Ziębić, ochładzać, ostudzać, oziębiać; przejmować zimnem, przenikać mrozem; z. ś., wystawiać ś. na zimno.

Ziębnąć, chłodnąć, stygnąć, przechodzić zimnem, drętwieć, krzepnąć od zimna.

Ziębołowiec, ptasznik, chwytający i hodujący zięby.

Zięcin, Zięciowski, Zięciowy, dotyczący zięcia, odnoszący ś. do zięcia, właściwy zięciowi.

Zięciostwo, stosunek zięcia do rodziców żony.

Zięć, mąż córki.

Ziętaszek, Zięciarzek, *zdr.* od zięć.

Zima, jeden z czterech kwartałów czyli czterech pór roku, ciągnący ś. według kalendarza od zimowego przesilenia nocy, t. j. od 21 grudnia, do wiosennego porównania dnia z nocą, t. j. do 21 marca; mróz, chłód dotkliwy, zimno przenikliwe; z. życia=starość.

Zimień, owad dwuskrzydły, komorowaty.

Zimisko, dokuczliwa zima, przykre zimno.

Zimnawo, *przysł.*, nieco zimno.

Zimnawy, nieco zimny.

Zimnica, choroba niszcząca, charakteryzująca ś. silnemi dreszczami, potym gorączką i potami, występująca napadowo i powtarza ś., febra.

Zimniczny, dotyczący zimnicy, febryczny.

Zimnieć, stawać ś. zimnym, stygnąć, chłodnąć.

Zimniuchny, Zimniutki, Zimniuteńki, Zimniusieńki, bardzo zimny, zupełnie zimny.

Zimno, uczucie chłodu, jakiego doznajemy, tracąc cieplik; *przysł.*, odczuwając uczucie chłodu; jest z.=jest chłodna temperatura; jest mi z. = odczuwam chłód; na z. = w stanie zimnym, ochłodzone; mówić z. a. na z.=obojętnie; przyjmować kogo z. = nie serdecznie; traktować kogo z.=bez uprzejmości, bez serdeczności.

Zimnokrusz, gatunek żelaza, dający ś. kuć młotem, póki jest rozpalony, lecz na zimno ś. kruszy.

Zimnokrwisty, mający zimną krew.

Zimnorosty, rośliny nikłe, jak glony, porosty, mchy, sosny karłowate, kosodrzewina i t. p., właściwe strefie zimnej, podbiegunowej i wysokim szczytom górskim.

Zimność, właściwość tego, co jest zimne.

Zimny, posiadający nizką temperaturę, nie mający ciepła; odnoszący ś. do zimna, zimowy; *przen.*, niegorący, nieczuły, nietkliwy, obojętny, nie poddający ś. uczuciom nie rozczulający ś. łatwo, mało serdeczny, mało uprzejmy, bez zapału; z-a febra—*p.* Zimnica.

Zimochówka, roślina, potrzebująca przechowania przez zimę.

Zimokwit—*p.* Zimowit.

Zimoląg, człowiek zbyt czuły na zimno, piecuch, zmarźlak.

Zimolężny, pozostający w odrętwiałości podczas zimy.

Zimorodek, niewielki ptak kraskowaty z rodziny tejże nazwy, o świetnym upierzeniu, z długim, prostym, czworograniastym dziobem, dużą głową i krótkim ogonem, żywi ś. rybami (fig.).

Zimorodny, rodzący zimę a. zimno, wywołujący chłód.

Zimostradny, późno dojrzewający.

Zimotrwały, trwający przez zimę, trwały na zimę; rośliny z-e = zimujące w gruncie i odradzające ś. na wiosnę.

Zimować, przepędzać gdzie zimę, trwać przez zimę; chować, utrzymywać podczas zimy, hodować zimą.

Zimowek ogołotniak, rodzaj motyla z rodziny drzewiniaków, z podrzędu miernikowców.

Zimowisko, Zimówka, spędzanie gdzie zimy, zimowanie, miejsce zimowania, leża zimowa; chowanie, hodowanie przez zimę bydła.

Zimowit jesienny, roślina z rodziny liljowatych, podrodziny zimowitowatych, o cebuli, zawierającej truciznę (f.).

Zimowitowate, podrodzina roślin jednoliścieniowych, z rzędu liljowych, z rodziny liljowatych.

Zimowy, dotyczący zimy, tyczący ś. zimy, ciągnący ś., trwający przez zimę.

Zimoziół, niewielki krzew krajowy, z rodziny przewiertniowatych, zawsze zielony (fig.).

Zimówka, owoc późno dojrzewający—*p.* Zimowisko.

Zimsterla bukówka, rodzaj motyla z rodziny prościnek, z podrzędu nocnicówek.

Zinaczeć, stać ś. innym, zmienić ś., przemienić ś., przeobrazić ś., przeinaczyć ś.

Zinaczyć, uczynić innym, przemienić, przeobrazić, przerobić, przekształcić, przeinaczyć; **z. ś.**—*p.* Zinaczeć.

Zinąd, *przysł.*, z przeciwnej, z innej, z tamtej strony.

Zingareska, *hiszp.*, śpiewka cygańska.

Zingiber, roślina, rosnąca w Indjach Wschodnich, z której korzenia otrzymuje ś. imbir.

Zinnia, roślina ozdobna ogrodowa, zielna, z rodziny złożonych, cynja (fig.).

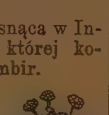

Zioła—*p.* Ziele.

Ziołojadacz, jedzący zioła, trawożerny.

Ziołokwitły, kwitnący ziołami.

Ziołonośny, Ziołorodny, Zielorodny, rodzący zioła, wydający zioła.

Ziołopis, znawca ziół, botanik.

Ziołopisarstwo, nauka o ziołach, botanika.

Ziołosz, skorupiak jawnodychawkowy, podbrzuszny, ściśniony.

Ziołowonny, Zielowonny, woniejący ziołami.

Ziołoznawca, znający zioła.

Ziomak, mieszkaniec ziemi, ziemianin.

Ziomek, człowiek, pochodzący z tego samego kraju, rodak, współziomek.

Ziomka, forma żeń. od Ziomek.

Ziomkostwo, pochodzenie z jednego kraju, rodactwo.

Zionąć—*p.* Ziać.

Ziółko, *zdr.* od Zioło; to **z.!** = człowiek zły, złośliwy, niegodziwy, nieznośny.

Zipać, oddychać.

Zipnąć, wydać głos, zlewnąć; ani **z-ł** = nic nie powiedział, ani pisnął!

Zironizować, ironicznym uczynić, obrócić w ironję.

Zistaczać (się), *dok.* Zistoczyć (ś.); wcielać (ś.) w istotę.

Zistoczyć—*p. nied.* Zistaczać.

Ziszczać, *dok.* Ziścić; sprawdzać w rzeczywistości, spełniać obietnicę, sprawdzać pokładane na sobie nadzieje; **z. ś.**, sprawdzać ś., spełniać ś.

Ziścić—*p. nied.* Ziszczać.

Zjadacz, ten, który zjada a. zjadł, który co pochłania w wielkiej ilości.

Zjadać, *dok.* Zjeść; jedząc spożywać, jeść, co było do zjedzenia; wyjadać, wyżerać; przeżerać, psuć przez reakcję chemiczną: **rdza z-a żelazo**; trawić, marnować, niszczyć, wniwecz obracać, pochłaniać; przyprawiać o bankructwo, zubożać; kosztować wiele; doprowadzać do choroby, odbierać zdrowie, wyniszczać; takiś ładny, że zjadłbym cię! = ogromnie mi ś. podobasz; zjesz sto katów!, zjesz djabła! = próżne twoje nadzieje!, niedoczekanie twoje!; portmonetka śledzia **z-dła** = zginęła; czyś to **z-dł?** = gdzieżeś to zapodział?; nie zjem ci tego!=nie zabiorę, nie połknę, nie stracisz tego, nie zginie ci!

Zjadki (-ów), resztki zjedzonych potraw, niedojadki.

Zjadlica, owad bezskrzydły, licznonogi, ostrorogi.

Zjadliwie, *przysł.*, ze zjadliwością, złośliwie, kostycznie; zajadle, zawzięcie, nienawistnie.

Zjadliwość, zajadłość, zawziętość; dowcip gryzący, kostyczność.

Zjadliwy, zajadły, zawzięty; bardzo złośliwy, uszczypliwy, kostyczny.

Zjadły, dający ś. zjeść, jadalny, spożywczy; zaciekły, rozciekły, zajadły.

Zjadowić, Zjadowiczyć, jadem zaprawić, jadem przepoić, jadowitym uczynić; jadem zarazić.

Zjastrzębieć, Zjastrzębić (się), zmienić ś. w jastrzębia, stać ś. podobnym do jastrzębia, zbystrzeć; spysznieć, zdumnieć.

Zjaśniać (się), *dok.* Zjaśnić (ś.); wyjaśniać (ś.).

Zjaśnieć, stać ś. jasnym a. jaśniejszym, wyjaśnieć.

Zjaw, zjawienie (ś.), zjawisko.

Zjawiać, *dok.* Zjawić; jawnie okazywać, ukazywać, objawiać; **z. ś.**, jawnie ś. okazywać, ukazywać ś., pojawiać ś.; nadchodzić, przybywać dokąd nagle i niespodzianie.

Zjawiciel, ten, który zjawia, objawia, który ś. zjawia.

Zjawić—*p. nied.* Zjawiać.

Zjawienie, *rzecz.* od Zjawić; to, co ś. zjawia, zjawisko; scena, jako część aktu w dramacie.

Zjawiennictwo — *p.* Wizjonerstwo.

Zjawiennik—*p.* Wizjoner.

Zjawienny, dotyczący zjawienia, wizjonerski.

Zjawiny (-in), to, co ś. zjawia, zjawisko.

Zjawisko, to, co ś. zjawia, przejaw jakiej siły przyrodzonej, rzecz nadzwyczajna, fenomen: **z.** chemiczne, fizyczne, biologiczne, psychologiczne, socjologiczne i t. p.; **z.** powietrzne=co ś. ukazuje w powietrzu, meteor; **z.** choroby = symptomat, oznaka; **z.** nie z tego świata=upiór, duch.

Zjawiskowy, dotyczący zjawiska.

Zjawka, ptaszek pleszka.

Zjazd, miejsce, którędy ś. zjeżdża; zjeżdżanie ś., zjechanie ś. jednoczesne w jedno miejsce wielu osób, zgromadzenie ś.; **z.** ziemski, **z.** sejmowy=sejm; **z.** sądowy = przybycie na miejsce dla oględzin, dla przeprowadzenia śledztwa pierwiastkowego a. sprawdzenia faktów, podanych przez to śledztwo, kondescencja.

Zjazdowy, dotyczący zjazdu; sąd **z.** = zjeżdżający na miejsce, na grunt dla oględzin.

Zjąć—*p. nied.* Zejmować.

Zjątrzać, *dok.* Zjątrzyć; rozjątrzać.

Zjechać — *p. nied.* Zjeżdżać; **z.** kogo=sfukać go, zwymyślać.

Zjednacz, człowiek, który pojednał zwaśnionych, pogodziciel, pośrednik, medjator.

Zjednaczać, Zjednoczać, *dok.* Zjednoczyć; łączyć w jedno, zespalać.

Zjednać—*p. nied.* Zjednywać.

Zjednoczenie, *rzecz.* od Zjednoczyć; to, co zjednoczono, rzecz zjednoczona, połączenie, spólnictwo, solidarność, pogodzenie.

Zjednoczyciel, człowiek, który jednoczy a. zjednoczył.

Zjednostajniać, *dok.* Zjednostajnić; czynić równym jednostajnie, czynić jednostajnym, ujednostajniać.

Zjednota, zjednoczenie.

Zjednywać, *dok.* Zjednać; jednać, godzić, doprowadzać do zgody, do jedności, łączyć; **z.** sobie kogo, pozyskiwać, ujmować kogo, skarbić sobie łaski, przychylność czyją; **z.** sobie co, uzyskiwać coś pożądanego, osiągać coś upragnionego; **z.** sobie kogo

za umówioną cenę=zamawiać, godzić, najmować; z. pokój = układać warunki pokojowe; z. ś., jednać ś., godzić z kim, łączyć ś.

Zjełczały, który zjełczał.

Zjełczeć, o tłuszczach: nabrać smaku łojowatego.

Zjeść—*p. nied.* Zjadać.

Zjezuicać, *dok.* Zjezuicić; czynić jezuitą; wpajać zasady jezuickie; z. s., stawać ś. jezuitą, przejmować ś. zasadami jezuickiemi.

Zjezuicieć, stać ś. jezuitą, przejąć ś. zasadami jezuickiemi.

Zjeżać, *dok.* Zjeżyć; najeżać, wjeżać.

Zjeżdżać, *dok.* Zjechać; jadąc z wyższego miejsca, przedostawać ś. na niższe; z. skąd=umykać, uciekać, uchodzić; z. dokąd = nadjeżdżać, przyjeżdżać, jadąc przybywać do pewnego miejsca; przybywać w znacznej ilości z różnych stron, ściągać jadąc; z. kogo=najeżdżać, nagłym przyjazdem znajdywać kogo; *przen.*, z. do czego, zbaczać w rozmowie do innego przedmiotu; z. z drogi = ustępować konno a. wozem z drogi, dając wolny przejazd komu innemu, porzucać drogę, gościniec, jadąc w bok; *przen.*, schodzić z drogi obowiązku, sumienia, honoru i t. p.; z. ś., jadąc z różnych stron, zgromadzać ś., zbierać ś. jazdą, przybywać gromadnie; jadąc spotykać ś., zawadzać ś. wzajemnie przy jeździe.

Zjeżdżać, *dok.* Zjeździć; zużywać, psuć, nadwerężać jazdą: z. pojazd, konia; łajać, fukać kogo, wymyślać komu; jeżdżąc zwiedzać: z. kraje, miasta; z. ś., męczyć ś., mordować ś. przy jeździe, fatygować ś. przy jeździe, zwłaszcza konnej; zużywać ś., psuć ś., nadwerężać ś. przy jeździe; o obuwiu: zdzierać ś. z jednej strony więcej, niż z drugiej.

Zjeżyć—*p. nied.* Zjeżać.

Zjeździć—*p. nied.* Zjeżdżać.

Zjeździć, odpadki od potraw, niedojadki, niedogryzki, ogryzki.

Zjędrnić, zrobić jędrnym.

Zjędrnieć, stać ś. jędrnym, krzepkim.

Zjęty, którego zjęto; z. żalem, rozpaczą, litością = tknięty, przejęty; z. chorobą=napadnięty.

Zjudzić, zmęczyć, zmordować, znudzić.

Zjuszać (się), *dok.* Zjuszyć (ś.); walać (ś.) juchą, krwawić (ś.), broczyć (ś.) krwią.

Zjutra, *przysł.*, nazajutrz, jutro.

Zlabować, dogodzić, pozwolić, użyć sobie.

Zlać—*p.* Zlewać.

Zlagować, obić lagą, kijem.

Zlakierować, pociągnąć lakierem, polakierować, wylakierować.

Zlamować, skończyć lamowanie czego, oblamować.

Zlaskować, powydrążać żłobkowato na powierzchni, porobić laskowanie na czym.

Zlaszeć, stać ś. Polakiem, spolaczeć, spolonizować.

Zlaszyć, uczynić Polakiem, spolonizować; z. ś., stać ś. Polakiem, spolonizować ś.

Zlatać, lecąc przebyć co w różnych kierunkach, przebiec lotem; z. ś., zmęczyć ś. lecąc, biegając zmordować ś., wycieńczyć siły—*p.* Zlatywać.

Zlatywać, Zlatać, *dok.* Zlecieć; lecąc spuszczać ś. z wyższego poziomu na niższy; spadać z wysoka, walić ś. na dół; zbiegać z góry na dół; *przen.*, przybywać nagle, niespodzianie; z. ś., lecąc, zbierać ś. razem; zbiegać ś. szybko w jedno miejsce.

Zląc, Zlęgnąć—*p. nied.* Zlęgać.

Zląc—*p. nied.* Zlękać.

Zląkwa, niewielka ryba, mieszkająca w morzu Śródziemnem i oceanie Atlantyckim, o dużej gło-

wie, brunatna, o bokach ciemno nakrapianych (f.).

Zlec—*p.* Zlegać.

Zlecać, *dok.* Zlecić; poruczać, polecać co komu; polecać kogo na urząd, protegować kogo.

Zlecenie, *rzecz.* od Zlecić; *rzecz.* od Zlecieć; *rzecz.* od Zlecać; to, co zlecono, polecenie, poruczenie, komis.

Zlecić – *p. nied.* Zlecać.

Zlecić, uczynić letnim, ogrzać nieco; **z. ś.,** ogrzać ś. nieco, letnim ś. stać.

Zlecieć—*p. nied.* Zlatywać.

Zleczać, *dok.* Zleczyć; lecząc łączyć coś rozciętego; leczyć, uleczać, kurować kogo, przywracać komu zdrowie.

Zleczny, leczący, uleczający, pomocny na co, kuracyjny.

Zleczyć—*p. nied.* Zleczać.

Zlegać, Zlęgać, *dok.* Zlegnąć, Zlec, Zląc; wydawać dziecię na świat, rodzić; **z. ś.,** ulegać ś., ubijać ś. w kupę; leżąc przychodzić do należytej pory; leżąc psuć ś.; pokładać ś., trząść ś., drżeć: **z. ś.** od śmiechu.

Zlegać, *dok.* Zelgnąć; zlepiać ś., sklejać ś.

Zlegować, ująć sobie kogo, przymilając ś. do niego; ustąpić, przekazać drogą legatu.

Zlekczeć, stać ś. lżejszym, stracić na wadze.

Zlekczyć, uczynić lżejszym; **z. ś.,** stać ś. lżejszym.

Zleniałość, lenistwo zakorzenione.

Zleniały, Zleniwiały, który zleniwiał.

Zlenieć, Zleniwieć, stać ś. leniwym, oddać ś. lenistwu, rozpróżniaczyć ś.

Zleniwiać, *dok.* Zleniwić; czynić leniwym, ospałym; **z. ś.,** stawać ś. leniwym, zleniwieć.

Zleniwiały—*p.* Zleniały.

Zleniwieć – *p.* Zlenieć.

Zlep, coś zlepionego; wadliwie z sobą spojone komórki lub włókna w ciele—*p.* Zlepek; *p.* Zlepieniec.

Zlepek, coś zlepionego, coś powstałego ze zlepienia drobnych cząstek; śmiertelny **z.**= człowiek, z gliny zlepiony, śmiertelnik; **z.** zbrodni, występków, wad, ułomności = łotr, wszeteczn[illegible], niegodziwiec, nikczemnik; rodzaj grzybka mikroskopijnego.

Zlepiać, *dok.* Zlepić; łączyć czymś lepkim, lepem, klejem, woskiem, lakiem i t. p.; sklejać; lepiąc tworzyć, formować, ulepiać; *przen.,* robić byle jak, naprędce, klecić, sklecać; sen mu oczy **z-la**=na sen mu ś. zbiera; **z. ś.,** łączyć ś. z sobą za pomocą czegoś lepkiego, sklejać; oczy mu ś. **z-ają**=zasypia, zaczyna drzemać.

Zlepić—*p. nied.* Zlepiać.

Zlepieniec, mieszanina różnych gruzów, resztek minerałów, muszli, powstałych wskutek zwietrzenia skał pod działaniem wody, śniegu, lodu i zlepionych razem, konglomerat.

Zlepiszcze, materjał, służący do zlepiania, materjał naturalny, zlepiający cząstki ciał mineralnych.

Zlepkowy – *p.* Aglutynacyjny.

Zlepnąć, przylgnąć jedno do drugiego, zlepić ś.

Zlepszać, *dok.* Zlepszyć; lepszym uczynić, ulepszać, polepszać; **z. ś.,** stawać ś. lepszym, ulepszać ś., polepszać ś.

Zlepszyć—*p. nied.* Zlepszać.

Zleśnieć, zarosnąć lasem; o drzewach: zdziczeć.

Zletnić, uczynić letnim; **z. ś.,** stać ś. letnim.

Zletnieć, stać ś. letnim.

Zlew, zlewanie, zlanie; urzą-

dzenie kanalizacyjne w budynkach, w mieszkaniach, służące do zlewania nieczystości—*p.* Zlewisko.

Zlewa, zlewanie, zlanie, ulewa.

Zlewacz, człowiek, który co zlewa, np. metale, giser; pijak, opój.

Zlewać, *dok.* Zlać; z wierzchu odlewać, ulewać; z większego naczynia lać do mniejszego, przelewać, wlewać, przetaczać; ·lejąc z różnych naczyń w jedno, łączyć; polewać, oblewać, moczyć obficie; doprowadziwszy do stanu płynnego, mieszać, łączyć; *przen.*, z. komu co, przenosić, przelewać, ustępować, cedować komu co: z. na kogo władzę, prawo; udzielać komu czego, obdarzać, uposażać kogo czym: z. błogosławieństwo; z. ś., rozlewając ś., łączyć ś.; płynąc obok siebie, mieszać ś., łączyć ś., spływać ś.; *przen.*, moczyć ś. pod siebie w łóżku.

Zlewarnia, oddział w fabryce, gdzie leją metale, gisernia.

Zlewek, mieszanina; kruszec, zlany w bryłę, bryła kruszcowa; z. czego na kogo, przeniesienie, przelanie czego na kogo, ustąpienie czego komu, cesja: z. władzy, prawa, własności, należytości; w *lm.*, resztki czego zlane, np. jakiegoś pokarmu płynnego.

Zlewisko, kraj, po którym płynie rzeka wraz ze wszystkiemi swemi dopływami; miejsce, w które spływają wody rzek.

Zlewnik, naczynie, służące do zlewania czego.

Zlewny, mogący być zlanym, dający ś. zlać.

Zleżały, zepsuty a. ulepszony przez długie leżenie.

Zleżeć ś., zepsuć ś. przez długie leżenie.

Zleźć —*p. nied.* Złazić.

Zlęgać, wydawać na świat żywy płód—*p.* Zlegać.

Zlęknąć, Zląc, przerazić, przestraszyć kogo; z. ś., przerazić ś., przestraszyć ś.; z. ś. o kogo, o co, powziąć obawę o kogo, o co, zacząć bać ś. o czyje bezpieczeństwo.

Zlężenie, wydanie na świat płodu, powicie dziecka, poród.

Zlichocić, uczynić lichym a. lichszym.

Zlichtować, ująć ładunku ze statku.

Zlichwić, wziąć lichwę od pieniędzy, zebrać lichwiarskim sposobem.

Zlicina, zlewek, przedmiot ulany.

Zliczać, *dok.* Zliczyć; wszystko do końca liczyć, obliczać, dodawać, wyprowadzać sumę; rachować, zrachowywać; z. ś., być zliczanym, obrachowywać ś.

Zliczny, dający ś. zliczyć.

Zliczyć—*p. nied.* Zliczać.

Zlikwidować, zakończyć prowadzenie interesu handlowego a. przemysłowego, zamykając rachunki i zaspokajając częściowo lub w całości wierzycieli; z. ś., być zlikwidowanym.

Zlim, tyka złamana, wbita w niebezpiecznym miejscu rzeki dla ostrzeżenia flisów.

Zlimitować, zawiesić, odroczyć, zalimitować.

Zlinić, sprawić, aby co wyliniało; z. ś., wylinieć.

Zlinieć, Zlenieć, zmienić skórę, stracić sierść, wylinieć.

Zlipły, który ś. zlepił.

Zlipnąć się, zlepić ś.

Zlisiały, który zlisiał, który ś. zepsuł, znędzniał.

Zlisić, uczynić lichszym, lichym, nędznym, marnym; zepsuć, pogorszyć; z. ś., lichszym ś. stać, znędznieć.

Zlisieć—*p.* Zlisić ś.

Zlisieć, Zliszeć, zlisić ś., schytrzyć ś., schytrzeć.

Zlisieć, Zlisowacieć, stać ś. lisowatym, t. j. ryżym.

Zliszyć się, stać ś. lichszym.

Zlitować się, być przejętym współczuciem, powziąć litość, zmiłować ś.

Zlizać, Zliznąć—*p. nied.* Zlizywać.

Zlizywać, *dok.* Zlizać, Zliznąć; liżąc zdejmować, zbierać, zgarniać językiem.

Zlodowacieć, zamienić ś. w lód, stać ś. podobnym do lodu.

Zlodzieć—*p.* Zlodowacieć.

Zlot, zbieranie ś. w jesieni kaczek dzikich a. innych ptaków przelotnych; zjazd uczestników towarzystw sokolskich, strzeleckich, sportowych, gimnastycznych.

Zlotnić, uczynić lotnym, przemienić w ciało lotne, w gaz.

Zluźnić—*p.* Zluzować.

Zluba, upodobanie.

Zlubić, polubić, pokochać, umiłować kogo, co, upodobać sobie w kim, w czym; **z. ś.**, spodobać ś. komu, przypaść komu do gustu.

Zlunąć, wylać co gwałtownie z góry; zlać.

Zlustrować, odbyć lustrację, zrewidować; obejrzeć starannie.

Zlutować, lutując połączyć, spoić; **z. ś.**, lutowaniem połączyć ś.

Zlutrzać, *dok.* Zlutrzyć; przemieniać na lutra, zaszczepiać zasady luteranizmu; **z. ś.**, stawać ś. luteraninem, przechodzić na wyznanie luterskie.

Zlutrzeć, przechodzić na wyznanie luterskie, przejąć ś. zasadami luterańskiemi.

Zlutrzyć—*p. nied.* Zlutrzać.

Zluzować, wyprzeć, wybić z jakiego miejsca; **z. żołnierza**, wartę=zastąpić innym, postawionym na tym samym miejscu; **z. ś.**, wystąpić ze swego miejsca; być zluzowanym, być zluźnionym.

Zluźnić, zrobić mniej ścisłym, zrobić wolniejszym, obszerniejszym, popuścić coś krępującego.

Złabudać, podołać czemu, dać sobie radę, osiągnąć, dostać co z trudem, wykończyć co po długiej robocie.

Złaciniać, *dok.* Złacinić; przerabiać na łacińskie, przerabiać na łacinę, nadawać jakiemu wyrazowi zakończenie łacińskie.

Złacinniać, *dok.* Złacinnić; skłaniać do przyjęcia obrządku łacińskiego, t. j. rzymsko-katolickiego, katoliczyć.

Złacinnieć, przejść na wyznanie łacińskie, t. j. rzymsko-katolickie.

Złacnieć, stać ś. łaknącym, poczuć głód.

Zładnieć, wyładnieć.

Załadować—*p. nied.* Załadowywać.

Załadowywać, *dok.* Załadować; zdejmować ładunek z czego; ładować, gromadzić do kupy; przygotować co.

Złagodnieć, stać ś. łagodniejszym; nabrać charakteru łagodniejszego; stać ś. mniej gwałtownym, mniej dokuczliwym.

Złagodzić, uczynić łagodnym a. łagodniejszym; uczynić mniej surowym, mniej ostrym: **z. karę** = zmniejszyć ją, zniżyć.

Złaja, gromada psów a. wilków szczekających.

Złajać, zganić, wyłajać, sfukać, zwymyślać, skrzyczeć.

Złajnik, pies ze złai; pies mieszaniec.

Złaknąć—*p.* Złacnieć.

Złakocić, Złakotać, zwabić łakociami.

Złakomić, wzbudzić łakomstwo ku czemu, rozłakomić, zwabić czymś łakomym; **z. ś.**, połakomić ś., ułakomić ś. na co.

Złakomieć, łakomym ś. stać, rozłakomić ś.

Złam, złamanie, coś złamanego, pęknięcie.

Złamacz, człowiek, który co łamie a. złamał, złamiciel.

Złamać, zgiąć coś sztywnego tak, aby pękło; przełamawszy,

rozłamawszy, podzielić na dwie a. więcej części; załamywać, zaginać: z. ręce = załamać; *przen.*, przestąpić, zgwałcić, nie dotrzymać, przekroczyć: z. prawo, ustawę, umowę, przymierze, ślub, wiarę; *przen.*, skruszyć, zrzucić, zniweczyć, zdruzgotać: z. jarzmo niewoli; z. czyją wolę=zmusić do posłuszeństwa; rozgromić, porazić, zwalczyć, zwyciężyć; z. ś., być złamanym, rozpaść ś., skruszyć ś., pęknąć.

Złamany, którego złamano; dotknięty nieszczęściem; nie mający swej woli; nie warte z-ego szeląga=nic nie warte.

Złamek, Złomek, złamanie, coś złamanego, ułamek, ułomek.

Złamnik—*p.* Złajnik.

Złapać, złowić, schwycić, uchwycić, ułowić; z. ś., dać ś. na czym uchwycić; pomimo ukrywania zamiarów, być ujawnionym; coś niechcący wypowiedzieć.

Złapany, którego złapano, pochwycony; z. na gorącym uczynku=w chwili spełniania przestępstwa; wygląda, jak z.=jest zmieszany, stracił kontenans, panowanie nad sobą.

Złasić się, złakomić się.

Złasować, wziąć co i zjeść ukradkiem.

Złatać, łatając zeszyć, połatać, wyłatać, byle jak zeszyć; *przen.*, byle jak co zrobić, z trudem doprowadzić co do skutku; z. komu skórę, grzbiet=wybić, wytłuc, wytuzować, wytatarować.

Zławiać, *dok.* Złowić; łowić, chwytać, łapać; z. ś., zaczynać gonić głosem.

Złazić, *dok.* Zleźć; leząc, idąc powoli i ciężko, przenosić ś. z wyższego poziomu na niższy, spuszczać ś. zwolna z góry na dół; obłazić: skóra z-i z palców, farba z-i z muru; leząc, obejść co dokoła, we wszystkich kierunkach: z. kraj, miasto; z. ś., schodzić ś. zwolna w jedno miejsce z różnych stron; zmęczyć ś. łażąc.

Złączać (się), *dok.* Złączyć (ś.); łączyć (ś.), jednoczyć (ś.).

Złączenie, spojenie, zespolenie; w *astron.*, takie położenie dwu ciał niebieskich, że oba one znajdują ś. na tym samym stopniu długości i szerokości, a wtedy następuje zaćmienie.

Złącznie, *przysł.*, w połączeniu jednego z drugim, łącznie, razem, wspólnie.

Złącznik, coś łączącego, spajającego; znak łączący: =; spójnik.

Złączny, dający ś. złączyć, mogący być złączonym.

Złączyciel, człowiek, który złącza jedno z drugim.

Złe, Zło, wszystko, co jest dla nas przykre, szkodliwe, każda rzecz zła, klęska, krzywda, strata, szkoda, nieszczęście, choroba, śmierć, zguba; z. moralne = zły uczynek, występek, grzech, wina, postępek niemoralny, zepsucie moralne, rozpusta; zły duch, djabeł, kaduk, szatan, czart, licho.

Złechtać, łechcąc wzbudzić, łechcąc skusić.

Zło, sama istota złego, treść złego—*p.* Złe.

Złocianka, jedna z najmniejszych ryb morskich, barwy rudawej, z ciemną pręgą z boków (fig.).

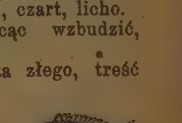

Złociciel, człowiek, który złoci, pozłociciel, złotnik.

Złocić, przedmioty metalowe, drewniane, papierowe pokrywać pewną warstwą złota; powlekać barwą złotą, ozłacać, czynić złocistym; z. komu pigułkę = udzielać przykrą wiadomość w uprzejmej formie; z. ś., połyskiwać, jak złoto, mieć barwę złotą.

Złociec, motyl z podrzędu sówek, z rodz. literówek, błyszczka jarzynówka (fig.).

Złocieć, połyskiwać, jak złoto.

Złocień, roślina ozdobna z rodziny złożonych, jastruń, złotokwiat, chryzantema (fig.).

Złocik, pieniądz złoty.

Złocisto, *przysł.*, z połyskiem złota.

Złocistość, połysk złoty.

Złocisty, zawierający złoto, pełen złota, szczerozłoty; wyzłacany, pozłacany; połyskujący, jak złoto, lśniący złotem.

Złociuchny, miłej barwy złotej; mój z.! = mój kochany!, mój drogi!, mój miły!

Złocony, powleczony złotem, wyzłacany.

Złoczynnica, kobieta, zło czyniąca, zbrodniarka.

Złoczynność, skłonność do czynienia złego.

Złoczynny, czyniący zło.

Złoczyńca, człowiek, czyniący zło; zbrodniarz, łotr, nikczemnik.

Złoczyńczy, Złoczyński, odnoszący ś. do złoczyńcy, właściwy złoczyńcy.

Złoczyństwo, zły uczynek, grzech, zbrodnia, występek; *zbior.*, złoczyńcy, zbrodniarze.

Złoć, roślinka z rodziny liljowatych, pospolita na suchych łąkach i miejscach skalistych, śniedek (fig.).

Złodziej, człowiek, zajmujący ś. kradzieżą, który kradnie cudze mienie; złoczyńca, łotr, nikczemnik, szubienicznik, wisielec; z. u świecy łojowej = upalona część knota; na z-u czapka gore = winowajca boi ś. ujawnienia i kary; lepszy mądry z., niż głupi włodarz = mniejszą szkodę czyni; przyjaciele z-e czasu = kradną go, zabierają niepotrzebnie; dzień Pański przyjdzie, jako z. = nagle, niespodzianie.

Złodziejczyk, mały, młody złodziej.

Złodziejka, kobieta, trudniąca ś. kradzieżą; nikczemnica, łajdaczka.

Złodziejski, odnoszący ś. do złodzieja, właściwy złodziejowi.

Złodziejsko, *przysł.*, w sposób właściwy złodziejom, tak jak czynią złodzieje, po złodziejsku.

Złodziejstwo, kradzież, rzemiosło złodziejskie; łajdactwo, postępek nikczemny, podłość.

Złoić, powalać łojem; obić kogo kijem, wytuzować go, wytatarować mu skórę.

Złom, duży kawał odłamany czego, odłam, blok; kawał skały; legowisko niedźwiedzia.

Złomać, Złomić, złamać.

Złomek—*p.* Złamek.

Złomignat—*p.* Kastet.

Złomikamień — *p.* Łomikamień.

Złomisty, Złomny, ulegający złamaniu, mogący być złamanym, kruchy.

Złomiślub, ten, kto łamie ślub, wiarołomca, krzywoprzysięzca; złamanie ślubu, wiarołomstwo, krzywoprzysięstwo.

Złomotać (się), złamać (ś.), połamać (ś.) z hałasem, z łomotem.

Złomówca, człowiek, źle mówiący o innych, potwarca, oszczerca.

Złomyślny, myślący źle, mający złe zamysły.

Złopłodny, płodzący złe rzeczy, pociągający za sobą klęski, nieprzyjemności.

Złorzeczenie, *rzecz.* od Złorzeczyć; wyrażenie życzenia czego złego, przekleństwo, wymysł.

Złorzeczeństwo, przekleństwo, złorzeczenie.

Złorzeczliwie, *przysł.*, złorzecząc, rzucając przekleństwa.

Złorzeczliwość, skłonność do złorzeczenia.

Złorzeczliwy, Złorzeczny, skłonny do złorzeczenia, złorzeczący.

Złorzecznik, człowiek złorzeczliwy, złorzeczący.

Złorzeczny, źle życzący, przeklinający; szkalujący, potwarczy, oszczerczy.

Złorzeczyć komu, życzyć komu czego złego, rzucać na kogo przekleństwa, lżyć kogo, przeklinać kogo.

Złoskubka, rodzaj zwierzokrzewu.

Złostka, mała złość, uszczypliwość, ironja, zgryźliwość.

Złościć, doprowadzać do złości, pobudzać do gniewu; **z. ś.,** gniewać ś., unosić ś. złością.

Złość, złe serce, zły charakter, złośliwość; gniew, uniesienie, wściekłość, pasja: wpaść w **z.** = rozgniewać ś. bardzo; zły uczynek, występek, grzech, wina; na **z.,** *przysł.*, naprzekór, dla dokuczenia komu, dla rozgniewania kogo, umyślnie.

Złośliwie, *przysł.*, w sposób złośliwy, dogryzając komu, ironicznie.

Złośliwiec, człowiek złośliwy; człowiek, skory do gniewu, pasjonat.

Złośliwość, złe serce, zły charakter, skłonność do dokuczania innym, do robienia na przekór, zgryźliwość, przekąs.

Złośliwy, skłonny do złości, pełen złości, dokuczliwy, zgryźliwy, ironiczny.

Złośnica, forma ż. od Złośnik.

Złośnik, człowiek złośliwy, gniewliwy, wpadający w gniew przy lada sposobności, za lada powodem, pasjonat, furjat; *przen.*, djabeł, kaduk, czart.

Złotan, *chem.*, związek chemiczny solny, w którego skład wchodzi złoto i jakaś zasada, sól złota.

Złotarka—*p.* Złotniczka.

Złotarnia, warsztat złotniczy.

Złotarz—*p.* Złotnik.

Złotawiec, owad krajowy z rzędu tęgopokrywych, barwy złoto-zielonej, mniejszy od chrabąszcza, kwiaciarka (f.); motyl z rodziny oboczaków, czerwończyk.

Złotawo, *przysł.*, mając kolor podobny do złota, lśniąc ś., jak złoto.

Złotawy, mający kolor złota, podobny do złota.

Złoteczko—*p.* Złotko.

Złotka kolorado, mały chrząszczyk z rodziny złotek, barwy czerwono-żółtej z podłużnemi linjami na pokrywach, bardzo szkodliwy, chrząszcz kartoflany (fig.); w *lm.*, **z-i,** rodzina małych owadów z rzędu chrząszczów; rodzina ptaków łażących amerykańskich, o długim dziobie i długim ogonie.

Złotko, Złoteczko, kochana, luba, miła istota.

Złotnica kuprówka, motyl z rodziny brudnic, z podrzędu prządkówek.

Złotnicki, odnoszący ś. do złotnika.

Złotnictwo, rzemiosło złotnika, sztuka złotnicza, kunszt złotniczy.

Złotniczek, czeladnik u złotnika; owad z rzędu tęgopokrywych, złota szczypica (fig.).

Złotniczka, żona złotnika; kobieta, zajmująca ś. złotnictwem.

Złotniczy, odnoszący ś. do złotnika a. złotnictwa, należący do złotnika, właściwy złotnikowi.

Złotnik, rzemieślnik, trudniący ś. wyrobem przedmiotów ze złota, zajmujący ś. pozłacaniem różnych przedmiotów.

Złotny, odnoszący ś. do złota.

Złoto, pierwiastek, metal, występujący w naturze prawie wszędzie, lecz w małych ilościach, w stanie wolnym a. jako przymieszka w innych metalach; **z. piorunujące**=związek tlenku złota z amonjakiem, w ogniu pękający z hukiem; **z. malarskie**=cieniutkie blaszki złota, używane do pozłacania różnych przedmiotów; **z. żydowskie**=proszek, używany do bronzowania różnych przedmiotów; **z. dukatowe**=złoto 94-ej próby, używane niegdyś do wybijania monet złotych; **z. nitkowe** = wyciągnięte na cienkie nitki; wyrób złoty, przedmiot, wyrobiony ze złota, sprzęt złoty, naczynie złote, pieniądz złoty; *zbior.*, naczynia, sprzęty złote, pieniądze złote: jadać na złocie, płacić złotem; **z.** obrączkowe = dukaty obrączkowe; *przen.*, wszystko, co ma dużą wartość, wysoką cenę: ten człowiek to istne **z.**=człowiek wielkiej wartości moralnej, człowiek nieoceniony; moje **z.**!=droga, luba, kochana istoto!

Złotobarwy, Złotofarby, złotawy, kolor złota: żółty i błyszczący.

Złotobłękitny, złoty z błękitnym.

Złotobrew, rodzaj ryby morskiej, pstrąg morski.

Złotobrewka, kobieta o złotawych brwiach.

Złotobrzmiący, wydający odgłos metaliczny złota; *przen.*, mówiący słowa, zdania, myśli cenne, jak złoto.

Złotobrzuch, owad dwuskrzydły, pszczółkowaty.

Złotocha, wierzba złota.

Złotochrońca, stróż złota.

Złotociekły, ciekący złotem, złotopłynny.

Złotocisawy, koloru bronzowego, gniado-kasztanowaty.

Złotodajny, wydający złoto.

Złotodaszy, mający złoty dach.

Złotodziej, człowiek, wyrabiający złoto, alchemik.

Złotogłowiec, roślina złotogłów.

Złotogłownik, tkacz, wyrabiający materje, przetykane złotą nitką.

Złotogłowy, zrobiony ze złotogłowu; mający złotą a. koloru złota głowę.

Złotogłów, materja, przetykana złotemi nitkami, lama złota; rodzaj roślin ozdobnych, z rodziny liljowatych, asfodela (fig.).

Złotogłówny—*p.* Złotogłowy.

Złotogorący, jaskrawo - żółty, barwy płomiennej.

Złotogorz, pragnienie złota, chciwość złota, gorączka złota.

Złotogrzywy, mający złotą a. koloru złota grzywę.

Złotojasny, świecący, jasny, jak złoto.

Złotojeść, niewielka roślina dwuliścieniowa, z rodziny czystkowatych, o kwiatach kształtu małych różyczek, posłonek (fig.).

Złotojęki, wydający dźwięk ze złotych strun.

Złotokamień—*p.* Chryzolit.

Złotokiej, gatunek minerału.

Złotokopacz, człowiek, pracujący w kopalniach złota, kopacz złota.

Złotokost, rodzaj złotawej farby, rodzaj żółtego arszeniku, aurypigment.

Złotokradca, człowiek, kradnący złoto, złodziej złota.

Złotokres, ryba koścista skrzelowata, piersiopłetwa, bezbronna.

Złotokształty, mający kształt złota, podobny z pozoru do złota.

Złotokuty, okuty złotem, mający złote podkowy.

Złotokwiat, rodzaj trawy, złota bylica—*p.* Złocień.

Złotokwity, kwitnący żółto, jak złoto.

Złotolazurować, lazurować ze złotem.

Złotolewny, lejący złoto, sypiący złotem.

Złotolitka, owad błonkoskrzydły z rodziny tejże nazwy, o rożkach zakręconych nitkowatych (fig.); w *lm.*, rodzina owadów błonkoskrzydłych.

Złotolity, mający ubarwienie koloru złota; owady z-e=gromada owadów błonkoskrzydłych.

Złotolity, ulany ze złota.

Złotolśniący, lśniący, jak złoto.

Złotolub, człowiek, lubiący złoto, chciwiec.

Złotolubnie, *przysł.*, lubiąc złoto, chciwie na złoto, na pieniądze.

Złotolubny, lubiący złoto, chciwy złota.

Złotolubość, chciwość złota.

Złotoluczny, mający złote łuki.

Złotołuki, uzbrojony złotym łukiem.

Złotołusk, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, wstęgowata.

Złotomieczy, uzbrojony złotym mieczem.

Złotomieniacz, człowiek, rozmieniający złoto.

Złotomówny, obdarzony piękną, dźwięczną wymową; wydający melodyjne dźwięki.

Złotonitny, Złotonity, utkany ze złotych nici, przetykany złotemi nićmi, złototkany, złotogłowny, złotogłów; mający złote struny, złotostrunny.

Złotonogi, mający złote nogi.

Złotonośny, przynoszący złoto, złotorodny, złotodajny.

Złotonury, o rzekach: niosący złoto, zawierający złoto.

Złotonuty, nucący dźwięcznym głosem.

Złotook, owad siatkoskrzydły o ciele cienkim i rożkach długich, pożyteczny.

Złotooki, mający złote oczy

Złotopasy, ubrany w złoty pas.

Złotopiaszczysty, obfitujący w złoty piasek.

Złotopiór, gatunek pliszki.

Złotopióry, mający złote a. koloru złota pióra.

Złotopławny—*p.* Złotopłynny.

Złotopłodny, złoto płodzący, wydający złoto, złotonośny, złotorodny.

Złotopłynny, płynący złotem, złotopławny, złotociekły, złototoczny.

Złotopromienny, promieniejący złotem.

Złotoprządka, kobieta, przędąca złote nici.

Złotoprzędca, mężczyzna, przędący złote nici.

Złotopstrąg—*p.* Złotobrew.

Złotorodny, Złotorodzący, rodzący złoto, dający złoto, złotopłodny, złotonośny, złotodajny.

Złotorogi, mający złote a. wyzłacane rogi, mający rogi koloru złota.

Złotorób, człowiek, gromadzący bogactwo, wzbogacający się.

Złotoróżany, Złotoróżowy, złoty i różany, złoty i różowy zarazem.

Złotoruchy, połyskujący w ruchu, jak złoto.

Złotorunka, piękny robak łuskowaty, z gromady pierścienic, z rzędu sutoszczetów, z rodziny błędków, żyjący na wybrzeżach

mórz europejskich afrodyta, bisiornica, kosmatnica (fig.).

Złotoruny, mający złote runo.

Złotoryty, wyryty w złocie.

Złotoskrzydły, opatrzony skrzydłami złotemi a. koloru złota.

Złotosłowy, Złotosłowny, mówiący złote słowa, t. j. bardzo mądre; mający piękną wymowę, złotousty.

Złotostrefiasty, Złotostrefisty, Złotostrefy, mający po sobie złote strefy, t. j. pasy.

Złotostrojny, strojący ś. w złoto—*p.* Złotostrunny.

Złotostrun, narzędzie muzyczne ze złotemi strunami, t. j. wydające melodyjne dźwięki.

Złotostrunny, mający złote struny, wydający melodyjne dźwięki.

Złotoszaty, ubrany w złotą szatę.

Złotoszczytny, mający szczyt lśniący, jak złoto.

Złotośledź gatunek śledzia, żyjący w morzu Niemieckim, aloza, koza (fig.).

Złototkany, przetykany złotem; utkany z nitek złota.

Złototoczny, toczący złoto, złotopłynny, złotopławny, złotocieki.

Złototworny, wytwarzający, wyrabiający złoto.

Złotousty - *p.* Złotosłowy.

Złotouzdny, zaprzężony w złotą uzdę.

Złotoważny, cenny na wagę złota.

Złotowieńczy, mający złoty wieniec.

Złotowierzba, Złotowierzb, gatunek wierzby, krzew, rosnący w miejscach wilgotnych, służący do wyrobów koszykarskich.

Złotowierzbowy, Złotowierzby, odnoszący ś. do złotowierzby, zrobiony ze złotowierzby.

Złotowierzchni, mający złoty wierzch.

Złotowłos, roślina z klasy paproci, rosnąca w miejscach cienistych i wilgotnych, włoski murowe.

Złotowłosy, mający złote włosy a. włosy koloru złota.

Złotowy, odnoszący ś. do złota.

Złotowzory, złototkany, złotogłówny.

Złotożyły, obfitujący w żyły złota.

Złotówka, dawna moneta polska, w różnych czasach mająca różną wartość, ostatnio= 15 kop., złoty polski.

Złotrzeć, Złotrzyć się, Złotrować się, stać ś. łotrem, zhultaić ś.

Złotucha, gatunek wierzby.

Złotwa, rodzaj zwierzokrzewu.

Złoty, zrobiony ze złota; zawierający złoto, złotodajny: z-a góra, z-a mina, z-a żyła; cenny, drogi, szacowny, nieoceniony, kosztowny; *przen.,* doskonały, wyborny, znakomity: z-e słowa=mądre; przetykany złotem, złotogłowy; mający kolor złota, jaskrawożółty, wpadający w pomarańczowy; *pieszcz.,* kochany, luby, miły, drogi; z. orzeł wszędzie doleci, z. klucz wszystkie drzwi otwiera, z-a szwajca mury przebija=przekupstwem wszystkiego dopiąć można; z. most zgody = najlepsza droga do zgody; z. cielec = pieniądz, mamona; gorączka z-a = chciwość łatwego zysku, karjerowiczostwo; palec z. = serdeczny, pierścionkowy; obiecywać komu z-e góry=czynić mu wielkie nadzieje; z. rycerz=pasowany przy koronacji królów i cesarzów w Europie Zach.; z-e czasy=szczęśliwe; z. wiek = według mitologji Greków i Rzymian: bajeczne czasy powszechnej szczęśliwości; z-a wolność = wolność szlachecka w

dawnej Polsce; **reguła z-a**, prawidło z-e=reguła trzech; **z-a** liczba = średnia arytmetyczna; cykl księżycowy w astronomji, t. j. przeciąg lat 19; *przen.*, **z.** środek=umiejętność wybierania czegoś pośredniego między krańcowościami; **z-a** żyła = hemoroidalna; **z.** wiek w literaturze polskiej=wiek XVI, jako epoka największego rozkwitu literatury niepodległej Polski; **z-a** orfa = rodzaj karasia, o pięknym zabarwieniu pomarańczowo-żółtym

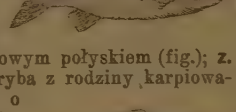

z metalowym połyskiem (fig.); **z.** rybka=ryba z rodziny karpiowatych, o wspaniałym zabarwieniu czerwono-żółtym, z

metalicznym połyskiem, często hodowana w akwarjach (fig.); **z.** deszcz — *p.* Szczodrzeniec; **z.** kwiat — *p.* Złocień; **z.** wierzba — *p.* Złotowierzba; **z-a** bylica — *p.* Złotokwiat; *rzecz.*, czerwony złoty, dukat; dawna srebrna moneta polska, złotówka, ostatnio = 15 kop.; **z.** reński = moneta austryjacka, gulden, reński=80 kop.

Złowiarek, heretyk, niedowiarek.

Złowić — *p. nied.* Zławiać.

Złowierny, źle wierzący, heretycki, kacerski, odszczepieńczy.

Złowieszczo, *przysł.*, ze złą wieszczbą, wróżąc coś złego.

Złowieszczy, wieszczący zło, wróżący nieszczęście, złowrogi.

Złowonka, zwierzę drapieżne z rodziny łasic.

Złowrogi, źle wróżący, źle wieszczący, złowróżbny; ponury, posępny, okropny, straszny, przerażający.

Złowrogo, *przysł.*, w sposób złowrogi, przepowiadając nieszczęście, okropnie, przerażająco.

Złowróżbny — *p.* Złowrogi.

Złoże, żyła kruszcowa, pokład kruszcu.

Złożność, właściwość łączenia ś., składność.

Złożny, nadający ś. do złożenia, składalny, składny.

Złożony, którego złożono; **składający ś. z kilku części: ciało z-e**=składające ś. z dwu lub więcej pierwiastków; **zdanie z-e** = składające ś. z dwu lub więcej zdań pojedyńczych; **z-a reguła trzech**=sposób wynajdywania liczby proporcjonalnej do pięciu, siedmiu, dziewięciu i t. d. liczb danych; *przen.*, nieprosty, skomplikowany, zagmatwany; **z-e rośliny**=nazwa rodziny roślin dwuliścieniowych, zrosłopłatkowych, o znacznej liczbie kwiatów, zgromadzonych na wspólnym osadniku; **z.** liść = składający ś. z kilku blaszek, osadzonych na jednym wspólnym ogonku (fig.); liść podwójnie **z.** = gdy na miejscu każdej blaszki wyrasta liść złożony.

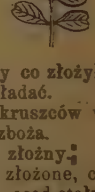

Złożyciel, ten, który co złożył.

Złożyć — *p. nied.* Składać.

Złożysko, pokłady kruszców w ziemi; pokładanie ś. zboża.

Złożysty, składany, złożny.

Złóg, to, co zostało złożone, co osiadło, osad; w *fizjol.*, osad stały, tworzący ś. wewnątrz żyjącego organizmu; powodujący choroby.

Złów, złowienie.

Złuda, to, co ś. komu zdaje, ułuda, złudzenie, omamienie zmysłów, łudzący pozór.

Złudliwy — *p.* Złudny.

Złudnie, *przysł.*, w sposób łudzący, ułudnie.

Złudny, Złudliwy, mamiący, łudzący, nieistotny, urojony.

Złudzać, *dok.* Złudzić; łudzić, mamić, oszukiwać, omamiać zmysły tym, co nie istnieje.

Złudzenie, *rzecz.* od Złudzić—*p.* Złuda.

Złudzić—*p. nied.* Złudzać.

Złudzony, którego złudzono; który uległ złudzeniu.

Złupać, Złupnąć, łupaniem zbić, porąbać.

Złupiać, *dok.* Złupić; zdzierać łupiąc, obdzierać: z. skórę ze zwierzęcia; brać łup, rabować, grabić, ograbiać, okradać; wyzuwać z czego.

Złupić—*p. nied.* Złupiać.

Złuskać *p.* Złuszczyć.

Złuszczać, *dok.* Złuszczyć, Złuskać; łuszcząc zdzierać, zdejmować; z. ś., o łupinie: spadać, opadać, pękać; łuszczyć ś.

Złuszczyć—*p. nied.* Złuszczać.

Zły, niedobry, złośliwy, pełen złości, niecnotliwy, bez sumienia; rozgniewany, gniewający ś. na kogo, obrażony na kogo, wściekły, podniecony gniewnie; nie taki, jak być powinien, niewłaściwy, nieużyteczny, lichy, nędzny, ladajaki, zepsuty, zniszczony; nieszczęśliwy, nieszczęsny, niepomyślny, fatalny, źle wróżący, złowróżbny; z-e słowo = wymysł, łajanie, strofowanie; z-e oko=zazdrosne, zawistne, urzekające; z. humor = nieukontentowanie; z-a wróżba = przepowiadająca nieszczęście; z. omen, z. znak=wróżący nieszczęście; z. czas=słota, niepogoda; z. koń, z. pies = nie dający do siebie dostępu; *rzecz.,* z. a. z. duch=djabeł, szatan, djasek, czart; człowiek zły, złośliwy.

Złykać, *nied.* Zełknąć; łykać, połykać wszystko chciwie.

Złykowacieć, stać ś. łykowatym

Złysić, łysym uczynić; z. ś., łysym ś. stać.

Złysieć, stracić włosy, zarost, stać ś. łysym.

Złzawiać (się), *dok.* Złzawić (ś.); dostać łzotoku, zapłakać.

Zmacać, pomacać, obmacać w różnych miejscach; namacać, wymacać; z. kogo, wybić go, wyłowić; trafić, dosięgnąć, ugodzić; przeniknąć, przejąć nawskroś, objąć ze wszystkich stron; przetrząsnąć, przeszukać, zrewidować; splondrować, zrabować; zwąchać, przewąchać, odkryć, odgadnąć, zwiedzieć ś.

Zmacerować, ukończyć macerowanie czego; z. ś., być zmacerowanym.

Zmachać, machając zmordować, wycieńczyć; z. konie=zmordować je zbyt długim biegiem a. zbyt długą jazdą; z. ś., zmordować ś. długim biegiem a. długim chodem a. pracą fizyczną, umysłową.

Zmacniać, *dok.* Zmocnić; dodawać mocy, mocniejszym czynić, wzmacniać, umacniać, utwierdzać; mocniejszym ś. stawać, nabierać mocy, odwagi, wytrwałości.

Zmaczać, Zmoczyć, uczynić mokrym przez oblanie cieczą a. pogrążenie w niej; *przen.,* skalać, zbrudzić, splamić; z. w czymś palce= brać udział w jakiejś nieczystej sprawie; z. palce w jakichś pieniądzach=przywłaszczyć sobie, ukraść ich część; z. ś., mokrym ś. stać przez pogrążenie ś. w cieczy, zamoknąć, przemoknąć, pomoczyć ś.; trzeba ś. z., kto chce ryby łowić = aby otrzymać jaką korzyść, trzeba dołożyć starania.

Zmagać, *dok.* Zmóc; móc coś zrobić, mieć do czego dostateczne siły, umiejętność, być zdolnym do czego; z. komu, dorównywać mu w czym; dawać radę, podoływać komu, przemagać, zwyciężać, przezwyciężać, zwalczać kogo; wycieńczać, wysilać, ubez-

władniać; z. ś., wysilać ś., wycieńczać ś., tracić siły; mordować ś., męczyć ś.; **z. ś.** z kim, walczyć z nim do upadłego.

Zmaglować, wymaglować wszystko, co było do maglowania.

Zmagnetyzować, namagnetyzować; *przen.*, pobudzić.

Zmaić, umaić.

Zmajętnić, uczynić majętnym, zbogacić, uposażyć.

Zmajętnieć, stać ś. majętnym, zamożnym, zbogacić ś.

Zmakać, *dok.* Zmoknąć; przechodzić wilgocią, moknąć, przemakać; być moczonym na deszczu.

Zmalały, który zmalał.

Zmaleć, stać ś. małym a. mniejszym; schudnąć; osłabieć, osłabnąć

Zmamić, omamić, mamiąc przywabić, przynęcić.

Zmanić, oszukać, odrwić.

Zmarlina, coś umarłego, trup, zwłoki, ścierwo.

Zmarły, który zmarł, umarły, nieżywy; *rzecz.*, nieboszczyk.

Zmarnić, zmarnować, przemarnować, stracić lekkomyślnie.

Zmarnieć, stać ś. marnym, przyjść do stanu upadku, w niwecz ś. obrócić, nie przynieść żadnego pożytku, pójść na marne.

Zmarnować, przemarnować, marnie stracić bez celu i pożytku, roztrwonić; **z. ś.**, pójść na marne, nie przynieść spodziewanego pożytku.

Zmarszczać, *dok.* Zmarszczyć; układać w zmarszczki, fałdować. karbować; **z. ś.**, układać ś. w zmarszczki, fałdować ś., karbować ś.; o osobie: ściągać skórę na czole, przez co tworzą ś. zmarszczki, jako oznaka gniewu, starości.

Zmarszczek, Zmarszczka, fałda, składka; fałda na czole, na twarzy a. wogóle na skórze; szrama, blizna po ranie; wada, skaza, plama, przywara.

Zmarszczkopysk, ryba koścista, skrzelowata, piersiopłetwa, listkowata.

Zmarszczkowaty, mający po sobie zmarszczki.

Zmarszczony, którego zmarszczono; który ś. zmarszczył.

Zmarszczyciel, ten, który co zmarszczył.

Zmarszczyć — *p. nied.* Zmarszczać.

Zmartek, spuścizna po nieboszczyku.

Zmartwiałość, zupełne obumarcie, zdrętwiałość jakiej części ciała; bezwładność duchowa, obojętność, apatja.

Zmartwiały, który zmartwiał; zdrętwiały, obumarły.

Zmartwić, nabawić zmartwienia, zasmucić; zdrętwiałym uczynić, zdrętwić; **z. ś.**, zasmucić ś. bardzo, zasępić ś., zgryźć ś.

Zmartwieć, zdrętwieć, obumrzeć, utracić władzę.

Zmartwienie, *rzecz.* od Zmartwić; smutek, kłopot, troska, zgryzota; żałość.

Zmartwina — *p.* Zmartwiałość.

Zmartwiony, którego zmartwiono; który ś. zmartwił a. martwi.

Zmartwychpowstanie — *p.* Zmartwychwstanie.

Zmartwychpowstawać — *p.* Zmartwychwstawać.

Zmartwychwstać — *p. nied.* Zmartwychwstawać.

Zmartwychwstały, który zmartwychwstał.

Zmartwychwstanie, *rzecz.* od Zmartwychwstać; **Zm. Pańskie** = święto chrześcijańskie na cześć zmartwychwstania Chrystusa, Wielkanoc.

Zmartwychwstaniec, zakonnik reguły Zmartwychwst. Pańskiego.

Zmartwychwstanka, niewielka roślina zielna z rodziny krzyżowych, rosnąca w Afryce północnej i Azji zachodniej, może po

wyschnięciu, gdy zostanie zwilżoną, rosnąć na nowo, róża jerychońska, jerychonka (fig.); zakonnica zakonu Zmartwychwstanek

Zmartwychwstawać, *dok.* Zmartwychwstać; powstawać z martwych, powracać do życia, być wskrzeszonym.

Zmartwychwzbudzać, *dok.* Zmartwychwzbudzić; powracać do życia, wskrzeszać.

Zmarzlak, człowiek wrażliwy na mróz, nie znoszący zimna, piecuch.

Zmarzlina, grunt zmarzły; w *geol.*, z. wieczna=grunt wiecznie zmarzły.

Zmarzluch—*p.* Zmarzlak.

Zmarzłość, własność a. stan tego, co jest zmarzłe; mróz, zamróz.

Zmarzły, który zmarzł, skrzepły od mrozu; przejęty nawskroś mrozem, przemarzły.

Zmarznąć, skrzepnąć od mrozu, ściąć ś. lodem, zamarznąć; być przejętym mrozem, przemarznąć.

Zmastykować, zżuć, zgryźć, przeżuć; przemacerować; *przen.*, rozważyć, obmyślić, przetrawić w duszy.

Zmaścić, pomaścić, namazać czymś tłustym: maścią, oliwą, olejkiem i t. p.

Zmatać, pomatać, powikłać, poplątać; *przen.*, skłamać, zełgać; z. ś., splątać ś., poplątać ś., powikłać ś.; wdać ś., związać ś. z kim a. z czym.

Zmatczyć, pozbawić matki.

Zmaterjalizować, przybrać formę materjalną, uczynić dostępnym zmysłom; uczynić zbyt materjalnym, dbającym tylko o korzyści materjalne; wyłożyć wedle zasad materjalizmu, pojąć zmysłowo; z. ś., w spirytyzmie: stać ś. dostępnym zmysłom, przybrać kształty cielesne, ulec materjalizacji.

Zmaterjalizowany, którego zmaterjalizowano a. który ś. zmaterjalizował; nie dbający o dobra duchowe, natomiast zajęty dążeniami materjalnemi.

Zmawiać, *dok.* Zmówić; kończyć co mówić, odmawiać; wymawiać, powiadać, wyrzekać; z. co, godzić ś., umawiać ś. o co; z. kogo, najmować kogo, godzić go do roboty, umawiać ś. z kim co do wynagrodzenia za pracę, zamawiać do roboty; z. pannę a. kobietę = zaręczać ś., odbywać z nią zrękowiny; z. za kogo pannę=przyobiecywać mu ją w małżeństwo; zwalać, składać na kogo winę; z. ś., umawiać ś., porozumiewać ś. z kim co do czego; z. ś. z kim, łączyć ś., sprzymierzać ś. z kim; z. ś. z kim na kogo, porozumiewać ś, umawiać ś. z kim przeciw komu, na czyją szkodę.

Zmaza, plama, skaza; *przen.*, coś, co przynosi hańbę, zakała, plama na honorze; człowiek bez z-y=niepokalany, bez zarzutu; z. nocna=polucja.

Zmazać—*p. nied.* Zmazywać.

Zmazka, *zdr.* od Zmaza.

Zmazywacz, ten, który co zmazuje.

Zmazywać, *dok.* Zmazać; mażąc, wyniszczać, wykreślać, wymazywać, kasować coś nakreślonego, napisanego; powalać, zwalać, zbrukać, zanieczyścić; z. ś., być zamszanym, wymazanym, wykreślanym; walać ś., brudzić ś., brukać ś.

Zmącić, pomącić, uczynić mętnym.

Zmączyć, powalać mąką, pomączyć.

Zmądrzeć, Zmędrzeć, stać ś. mądrym a. mądrzejszym, nabrać rozumu.

Zmechanizować, urządzić co według praw mechaniki; uczynić coś mechanicznym, automatycznym, bezdusznym, bezmyślnym; **z. ś.,** stać ś. machiną, urządzić ś. wedle praw mechaniki; stać ś. mechanicznym, bezmyślnym, bezdusznym; poruszyć ś.

Zmęczyć (się), zmordować (ś.), wysilić (ś.).

Zmędrować, dokazać mniemaną mądrością, sfiglować, skręcić.

Zmędrzeć—*p.* Zmądrzeć.

Zmęt, zmącenie, zamęt, chaos.

Zmętlić, zmącić, zmieszać, splątać, zgmatwać.

Zmężnieć, dorość do wieku męskiego, stać ś. mężniejszym, nabrać męstwa; nabrać wzrostu i tuszy.

Zmiałczeć, stać ś. miałkim, mielszym.

Zmiana, odmiana, zastąpienie jednego drugim: **z.** warty=zastąpienie jednego wartownika drugim; jedna z dwu a. więcej partji robotników, pracujących kolejno; na **z-ę** = zastępując kolejno jeden drugiego; w gospodarstwie rolnym: jedna z trzech części w gospodarstwie trójpolowym.

Zmianka—*p.* Wzmianka.

Zmiarkować, umiarkować, pomiarkować, pohamować; domyślić ś., dojść czego po pewnym zastanowieniu, zrobić wniosek; **z. ś.,** umiarkować ś., pomiarkować ś., pohamować ś.; zorjentować ś., zrozumieć, połapać ś.

Zmiatacz, ten, który co zmiata.

Zmiataczka, szczoteczka do zmiatania, maszyna do zamiatania, szufelka na śmiecie.

Zmiatać, *dok.* Zmieść; miotając zrzucać, zwalać, strząsać; odrzucać precz, odtrącać; spychać, spędzać; zgarniając szczotką, miotełką, zsuwać w jedno miejsce, zgromadzać na kupkę; zrzucać z góry na dół; **z.** zęby=ronić; **z.** strzały = ciskać je, strzelać; **z.** dane słowo = zrzucać ś. ze słowa, nie dotrzymywać go; **z.** z siebie jaki zarzut= usprawiedliwiać ś., uniewinniać ś, wymawiać ś.; **z.** pył przed kim=być czołobitnym względem kogo, upokarzać ś. przed kim; *przen.*, strącać: **z.** głowy z karków; *żart.*, uciekać szybko.

Zmiażdżyć, zgnieść na miazgę, zgruchotać; *przen.*, zniszczyć; **z.** kogo spojrzeniem = spojrzeć na kogo z gniewem a. z pogardą.

Zmiąć, mnąc pomiąć, pognieść.

Zmiąższeć, stać ś. miąższym, ściślejszym, zgrubieć.

Zmiecie, Zmieciny, kłosy i słoma, zmieciona przy pejsowaniu jęczmienia czyli oczyszczaniu z pozostałych przy ziarnku wąsów.

Zmiedzieć, pokryć ś. miedzią, przejąć ś. miedzią.

Zmielać, *dok.* Zemleć; mleć wszystko, co było do zmielenia, mieląc kruszyć; gruchotać, druzgotać, rozdrabniać, rozkruszać; **z. ś.,** być zmielonym; zużywać ś. przez mielenie; jednemu ś. **z-le,** na drugim ś. skrupi=jednemu ś. uda, a drugi ucierpi.

Zmielony, którego zmielono.

Zmieniacz, ten, który zmienia, odmienia, wymienia, zamienia.

Zmieniać, *dok.* Zmienić; nadawać czemu inną postać, inne cechy, odmieniać, przemieniać; przedziewać co, zmieniać na sobie ubranie, obuwie; **z.** pieniądze= brać pewną sumę w jednej walucie, a wypłacać w innej: **z.** banknoty na złoto, grubszą monetę na drobne i t. p.; **z. ś.,** przybierać inną postać, nabierać innych cech, odmieniać ś., przemieniać ś.; być zmienianym.

Zmienić—*p. nied.* Zmieniać.

Zmieniciel—*p.* Zmieniacz.

Zmieniony, którego zmieniono, który ś. zmienił, który wskutek jakiego działania uległ odmianie;

z. na twarzy=wykazujący na twarzy pomieszanie wewnętrzne, przerażenie, ból, chorobę; blady.

Zmiennica, zdrajczyni.

Zmiennictwo, zdrada, zdradziectwo.

Zmienniczy, zdradziecki, przeniewierczy.

Zmiennie, *przysł.*, podlegając zmianom, wiarołomnie, zdradziecko, przeniewierczo.

Zmiennik, zdrajca, przeniewierca, wiarołomca.

Zmienność, właściwość ulegania ciągłym zmianom, niestałość, nieperjodyczność; niestałość charakteru, uczuć, upodobań, skłonność do zdrady, do wiarołomstwa.

Zmienny, ulegający zmianom, niestały, nieperjodyczny; z. prąd elektryczny = którego bieguny zmieniają ś. ustawicznie z wielką szybkością; niestały pod względem charakteru, uczuć, upodobań, skłonny do wiarołomstwa, niepewny, zdradziecki; zmieniony, przemieniony, przeciwny; łatwy do zmienienia, mogący być wymienionym, np. pieniądz większej wartości na pieniądze drobniejsze.

Zmierać, *dok.* Zemrzeć; umierać, konać, schodzić ze świata; drętwieć, sztywnieć, obumierać; truchleć z przerażenia, ze zgrozy, z podziwu; z-ra ś.=umierają; zmarło mu ś. = umarł, skończył życie.

Zmierzać, *dok.* Zmierzyć; określać rozmiary czego za pomocą miary, mierzyć, przemierzać, brać pod miarę; przykładać co do czego, kłaść co na co dla przekonania ś., czy pasuje: z. ubranie, obuwie; mierzyć, godzić, celować, przykładać ś., żeby trafić; z. do czego a. ku czemu, iść w kierunku czego, kierować ś., dążyć, śpieszyć; *przen.*, z. ku czemu, mieć co na celu, na widoku, dążyć ku czemu; mieć co na myśli, godzić myślą w co, zawierać w sobie jakiś sens: do czego z-ają twoje słowa?; z. kogo oczyma = patrzeć na niego przenikliwie, wpatrywać ś. w kogo uważnie, mierzyć go wzrokiem; z. ś. do czego, np. do celu=celować, mierzyć, aby trafić; z. ś. z kim, mocować ś. z nim, próbować z nim swoich sił; stawać obok kogoś, by przekonać ś., kto jest wyższy; chcieć dorównać komu pod jakimkolwiek względem.

Zmierzch, pora dnia po zachodzie słońca, gdy ś. ściemnia, zmrok; *przen.*, chwila, poprzedzająca zanik, upadek czego; z. życia=starość.

Zmierzchać, *dok.* Zmierzchnąć; z. ś., mierzchać ś., zachodzić mrokiem; *nieos.*, mrok pada; *przen.*, zanikać, zamierać, gasnąć.

Zmierzchliwy, zachodzący zmrokiem, okrywający ś. ciemnością.

Zmierzchnąć—*p. nied.* Zmierzchać.

Zmierzchnica, największy motyl krajowy z rodziny kordziuków cz. sfinksów, z rysunkiem trupiej głowy na grzbiecie, zmora, trupia główka (fig.).

Zmierzchnik—*p.* Zawisak.

Zmierzchnikowce, podrząd motyli inorogich, latających głównie o zmierzchu lub w nocy, o ciele przeważnie grubym, trąbce długiej i zwiniętej ślimakowato.

Zmierzchowy, dotyczący zmierzchu; ślepota z-a = niewidzenie przy zmierzchu.

Zmierzchówka, nieduży motyl z rodziny prościnków, podrzędu sówek.

Zmierzić, obrzydzić, obmierzić zohydzić, uczynić wstrętnym.

Zmierzieć, Zmierznąć, omierznąć, obmierznąć, stać ś. wstrętnym, ohydnym.

Zmierzły, obmierzły, ohydny, wstrętny.

Zmierznąć —*p. nied.* Zmierzieć.

Zmierzony, którego zmierzono, oznaczony, określony.

Zmierzwiciel, ten, który co zmierzwia a. zmierzwił.

Zmierzwić, zgnieść, zmiąć, pomiąć, pomieszać, powichrzyć, potargać; namierzwić, pomierzwić, mierzwą zapełnić, mierzwą powalać; **z. ś.,** być zmierzwionym.

Zmierzwisty, mogący być zmierzwionym.

Zmierzyć —*p. nied.* Zmierzać.

Zmieszać, pomieszać, mieszając złączyć dwa a. więcej ciał płynnych lub sypkich; wprawić w nieporządek, doprowadzić do nieładu coś, przedtym porządnie ułożonego; *przen.*, **z.** kogo, pozbawić go przytomności umysłu, wprawić w kłopot, pomieszać, przestrwożyć, zaniepokoić; **z. ś.,** połączyć ś. z czym przez mieszanie ś.; wejść w tłum, w gromadę; *przen.*, stracić przytomność umysłu, zaniepokoić ś., zatrwożyć ś., zawstydzić ś.

Zmieszczać, *dok.* Zmieścić; wchodzić w co, mieścić ś. w czym, pomieszczać, umieszczać, znajdować miejsce dla czego w czym; **z. ś.,** mieć miejsce, pomieszczać ś., umieszczać ś., mieścić ś., móc ś. ułożyć, ustawić w czym, wewnątrz czego.

Zmieszkać —*p. nied.* Zmieszkiwać.

Zmieszkiwać, *dok.* Zmieszkać; ociągać ś., zwlekać, nie śpieszyć ś., bałamucić, wolno co robić; zatrzymywać ś., zostawać gdzie, zabawiać ś.; trwać, pozostawać przy czym wytrwale; przeżywać, przebywać; **z.** co, ociągając ś., zaniedbywać czego.

Zmieścić —*p. nied.* Zmieszczać.

Zmieść —*p. nied.* Zmiatać.

Zmiędlić, Zmiądlić, o lnie lub konopiach: w międlicy wytrzeć.

Zmiękczeć, *dok.* Zmiękczyć; czynić miękkim a. miększym, pozbawiać twardości, miękczyć; czynić zniewieściałym; *przen.*, wzruszać, poruszać, rozczulać; **z. ś.,** stawać ś. miękkim; *przen.*, rozczulać ś., wzruszać ś.

Zmiękczeć, stać ś. miękkim a. miększym, stracić twardość, zmiękczyć ś., zmięknąć.

Zmiękczenie, *rzecz.* od Zmiękczyć; w *gram.*, zjawisko językowe, polegające na zmianie spółgłosek t. zw. twardych (np. *s, z, n*) na t. zw. miękkie *(ś, ź, ń)*, czyli, ściśle biorąc, przedniojęzykowych na podniebienne, palatalizacja; znak **z-a** = znak dyjakrytyczny nad *ś, ź, ń* i t. p.

Zmiękczyciel, ten, który co zmiękcza.

Zmiękczyć —*p. nied.* Zmiękczać.

Zmiękczystość, własność tego, co jest zmiękczyste, skłonność do zmiękczania ś.

Zmiękczysty, dający ś. zmiękczyć.

Zmięknąć, stać ś. miękkim a. miększym, zmiękczeć; złagodnieć, stać ś. ustępliwym, mniej surowym.

Zmiękowate, rodzina chrząszczy, do której należy robaczek świętojański czyli świetlik.

Zmiętlić (się), Zmętlić (się), zmącić (ś.), zmieszać (ś.), zaniepokoić (ś.), zawichrzyć (ś.).

Zmiętosić, zgnieść, pomiąć, zmiąć.

Zmiętoszony, którego zmiętoszono; twarz **z-a**=zmęczona przeżytemi trudami a. rozpustą.

Zmięty, którego zmięto, pomięty, pognieciony.

Zmijać, *dok.* Zminąć; nie spotykać osoby, której ś. szuka, po-

nieważ poszła inną drogą; **z.** kogo, chybiać, nie trafiać; pomijać, opuszczać; **z. ś.** z kim, rozmijać ś. z kim, nie spotykać ś. z kim, kogo ś. szuka, przejeżdżać mimo.

Zmik, owad dwuskrzydły, pszczółkowaty.

Zmilczeć, nie przemówić, zamilczeć, milczeniem pokryć, zataić, nie wyjawić czego; **z.** komu, wysłuchać w milczeniu, nie odpowiadać, gdy gani, strofuje; milcząc, wysłuchać czegoś nieprzyjemnego; **z. ś.,** umilknąć.

Zmilkły, który przestał mówić, który zamilkł, zmartwiały, obumarły, zdrętwiały.

Zmilknąć, umilknąć, zdrętwieć, zmartwieć, obumrzeć—*p.* Zmilczeć.

Zmiłować się, ulitować ś., zlitować ś., mieć litość, miłosierdzie nad kim, nad czym; zmiłuj się = zlituj ś., miej litość, bądź tak łaskaw, bądź tak dobry.

Zmiłowanie, *rzecz.* od Zmiłować; litość, miłosierdzie, łaska.

Zminąć się—*p. nied.* Zmijać ś.

Zmiotać—*p.* Zmiatać.

Zmirzyć się, sprzymierzyć ś.

Zmitrężyć, mitrężąc spóźnić ś. z czym, nie zrobić czego na czas; mitrężąc, nic nie robiąc, zmarnować czas.

Zmizernić, Zmizerować, uczynić mizernym; **z. ś.,** stać ś. mizernym, wychudnąć, stracić cerę.

Zmizernieć, stać ś. mizernym, szczuplejszym, chudszym, bledszym.

Zmizerować, doprowadzić do nędzy—*p.* Zmizernić; **z. ś.,** dojść do nędzy, stracić zdrowie, majątek.

Zmłodnieć, odmłodnieć.

Zmłócić, ukończyć młócenie, wymłócić wszystko, co było do młócenia.

Zmnażać, *dok.* Zmnożyć; powiększać w ilości, pomnażać.

Zmniejszać, *dok.* Zmniejszyć; czynić mniejszym, mniej licznym; pomniejszać, umniejszać, zrobić mniej obejmującym, mniej dawać, mniej wypłacać: **z.** pensję, żołd; **z. ś.,** stawać ś. mniejszym, pomniejszać ś., obniżać ś. w liczebności: dochód ś. **z-a.**

Zmniejszyć — *p. nied.* Zmniejszać.

Zmnożyć—*p. nied.* Zmnażać.

Zmocnić—*p. nied.* Zmacniać.

Zmocnieć, stać ś. silniejszym, nabrać mocy, wzmocnić ś.

Zmocować, mocując zwalczyć, zmóc, przemóc, przezwyciężyć; pokonać; uczynić silniejszym; **z. ś.,** mocując ś. zmordować ś., zmęczyć ś., wysilić ś.

Zmoczyć—*p. nied.* Zmaczać.

Zmoderować, określić, ograniczyć, zmiarkować, umiarkować.

Zmodrzeć, nabrać barwy modrej, stać ś. modrym.

Zmodrzyć, uczynić modrym.

Zmodyfikować, zmienić, odmienić, inną postać nadać, złagodzić.

Zmoga, możność, zmożenie, zwyciężenie.

Zmogły, który ś. zmógł, zmordował, zmęczył.

Zmokły, który zmoknął, przemokły; wyglądać, jak **z-a** kura = mizernie, nędznie.

Zmoknąć—*p. nied.* Zmakać.

Zmonetyzować, zamienić na monetę.

Zmora, duch, duszący ludzi w nocy, ciężki sen z przywidzeniami i bardzo przykremi marzeniami sennemi oraz uczuciem duszności i gniecenia na piersiach, mrowie, dreszcz; chodzi, jak **z.** = jak duch, wygląda, jak straszydło.

Zmordować (się), strudzić (ś.), zmęczyć (ś.), sfatygować (ś.); **z.** co, dać czemu radę, wykończyć co z trudem.

Zmordowany, którego zmordowano; strudzony, spracowany, zmęczony.

Zmorowaty, podobny do zmory.

Zmorsznik, rodzaj chrząszcza z grupy ryjkowców, z rzędu kózek (fig.).

Zmorzyć, zadusić, zdusić, zmęczyć, zmordować; pokonać morząc, pozbawić sił, wycieńczyć, wyniszczyć, osłabić: **z.** snem, głodem, winem; **z. ś.**, zmordować ś., zmęczyć ś.; być zmorzonym.

Zmotać, motaniem zdjąć co z czego, zwinąć co na co; pomotać, powikłać.

Zmowa, umowa, układ, ugoda; zaręczyny, zrękowiny; tajemne porozumiewanie ś. z kim na czyjąś szkodę; **z.** robotnicza = strajk, bezrobocie.

Zmożnieć, stać ś. możnym a. możniejszym, zbogacić ś., przyjść do znacznego majątku, stanowiska, władzy i t. p.

Zmóc—*p. nied.* Zmagać.

Zmówca, ten, który zmawia, doprowadza do zawarcia umowy, ugody.

Zmówić — *p. nied.* Zmawiać; **z.** pacierz, modlitwę = powiedzieć je głośno lub cicho, pomodlić ś.

Zmówiny, zrękowiny, zaręczyny.

Zmówiony, który zmówiono, wypowiedziany; umówiony.

Zmównie, *przysł.*, podług zmowy, zgodnie ze zmową.

Zmówny, zgodny ze zmową, z umową, zmówiony, o który ś. umówiono; który zmówił ś. z kim przeciw komu.

Zmraczać, *dok.* Zmroczyć; mroczyć (ś.), okrywać (ś.) mrokiem.

Zmrażać, *dok.* Zmrozić; mrozem przejmować, mrozić, przemrażać, zamrażać; *przen.*, przejmować przerażeniem, trwogą okrutną.

Zmrocznik, rodzaj motyla z rodz. sfinksów, z podrzędu zmierzchnikowców (fig.).

Zmrok—*p.* Zmierzch.

Zmrozić—*p. nied.* Zmrażać.

Zmróżka, owad z rzędu tęgopokrywych (f.).

Zmrugiwać się, *dok.* Zmrugnąć ś.; mrugając na kogo, porozumiewać ś. z nim, zmawiać ś. z kim oczami.

Zmrużać, *dok.* Zmrużyć oczy; przymykać je ze zmęczenia, z senności, chcieć dać ruchem oczu jaki znak, przymykać oczy powiekami; całą noc nie **z-yłem** oka = ani chwili nie zasnąłem.

Zmrużek, rodzaj niedużej barwnej muchy, przebywającej nad wodą (f.).

Zmrużek, zabawa dziecinna w ciuciu-babkę.

Zmrużony, w wyraż.: patrzeć na co nie **z-ym** okiem = śmiało, nieulękle, gniewnie, znacząco.

Zmuda, **Żmuda**, strata czasu nad czymś nudnym i drobiazgowym; mozolne ślęczenie nad czymś, powolna, nudna robota; zmudny człowiek, maruda, nuda, ciemięga, mantyka, nudziarz.

Zmudnie, **Żmudnie**, *przysł.*, ze zmudą, zmudnością, w sposób zmudny; pracowicie.

Zmudność, **Żmudność**, właściwość tego, co jest zmudne, nudne, ślęczenie nad czym.

Zmudny, **Żmudny**, nudny, zajmujący czas niepotrzebnemi drobiazgami, mozolny, wymagający wiele czasu, trudu i uwagi.

Zmudzić, **Żmudzić**, tracić czas na nudną robotę, mitrężyć czas, marudzić, zwlekać.

Zmulać, zapełnić ś., zapchać ś. mułem.

Zmulić (się), zapełnić (ś.) mułem, zwalać (ś.) mułem, kurzem.

Zmulisko, miejsce, zapełnione mułem.

Zmurować, wznieść murując, wymurować, wybudować robotą murarską.

Zmurszały, który zmurszał, zepsuty.

Zmurszeć, stać ś. wiotkim, sypkim, niespójnym wskutek oddziaływania czasu, powietrza i wilgoci; zepsuć ś.

Zmurzać (się), zamurzać (ś.), umurzać (ś.), powalać (ś.), pobrudzić (ś.).

Zmurzyć, uczernić, poczernić.

Zmusić—*p. nied.* Zmuszać.

Zmuskać, Zmusnąć, muskając zetrzeć.

Zmuszać, *dok.* Zmusić kogo do czego; zniewalać, znaglać, przymuszać, by coś uczynił wbrew swojej woli; **z. ś.**, zniewalać siebie samego do zrobienia czegoś nieprzyjemnego, odrażającego.

Zmycić, przemycić, przeszwarcować.

Zmyć—*p. nied.* Zmywać.

Zmydlać, *dok.* Zmydlić; nacierać mydłem, mydlić; zużywać na mydlenie; zmieniać w masę, podobną do mydła, przez łączenie chemiczne tłuszczu z tlenkami metalicznemi; **z. ś.**, być zmydlanym; zmieniać ś. w mydło przez reakcję chemiczną.

Zmykać, *dok.* Zemknąć; pomykając ściągać, spuszczać: **z.** pierścień z palca, charty ze smyczy; chwytać, porywać; pchać, posyłać kogo dokąd ukradkiem: **z.** pocichu; umykać, uciekać; przemijać, mijać, przechodzić, upływać, ulatać; **z. ś.**, uwijać ś., kręcić ś.; czołgać ś., pełzać; rozpadać ś., rozlatywać ś.

Zmykły, który uciekł, umknął.

Zmylać, *dok.* Zmylić; mylić, w błąd wprowadzać, pomylać; **z.** komu szyki=mieszać szyki, przeszkadzać w wykonaniu czego; **z.** drogę=schodzić z właściwej drogi na mylną, mylić ś. w jej obiorze, tracić ślad, trop: psy **z-iły** zająca; nie trafiać, pudłować.

Zmylić—*p. nied.* Zmylać.

Zmysł, narząd czucia i odbierania wrażeń u człowieka i zwierząt, droga, którą wrażenia od przedmiotów zewnętrznych przechodzą do świadomości, czucie, powzięte przez zmysły, świadomość: stracić **z-y**, dostać pomieszania **z-ów** = zwarjować; odejść od **z-ów** = stracić przytomność; przyjść do **z-ów** = odzyskać przytomność; chodzę, jak bez **z-ów** = nieprzytomnie; mam wszystkie pięć **z-ów** w porządku, jestem przy zdrowych **z-ach**=jestem przytomny, nie mam gorączki, nie jestem warjat, wiem, co robię.

Zmysłowo, *przysł.*, drogą zmysłów, za pomocą zmysłów; cieleśnie, nie idealnie, nie platonicznie, pożądliwie: kochać **z.**

Zmysłowość, własność tego, co uderza zmysły, co ś. stosuje do zmysłów; chuć, żądza cielesna, nieskromność, pożądanie zmysłowe, nieidealność.

Zmysłowy, odnoszący ś. do zmysłów, zależny od zmysłów, podległy zmysłom, podpadający pod zmysły, dający ś. uchwycić zmysłami, cielesny, materjalny, nie duchowy; dogadzający żądzom cielesnym, odnoszący ś. do cielesnego pożądania; ulegający żądzom, chuciom, rozpustny.

Zmyślacz, Zmyślnik, ten, który co wymyśla, udaje, zmyśla fałszywie.

Zmyślaczka, forma ż. od Zmyślacz.

Zmyślać, *dok.* Zmyślić; mówić nieprawdę, kłamać, łgać, udawać fałszywie coś, czego niema wistocie, wymyślać, przedrzeźniać, naśladować: **z.** czyjąś postać, głos chód, ruchy i t. p.; wymyślać

wynajdywać, wytwarzać; tworzyć coś z własnej wyobraźni, wymyślać, komponować.

Zmyślenie, *rzecz.* od Zmyślić; to, co zamyślono, zmyślono, fałsz, kłamstwo, udanie.

Zmyślić—*p. nied.* Zmyślać.

Zmyślnie, *przysł.*, dowcipnie, sprytnie, chytrze.

Zmyślność, bystrość zmysłów, instynkt, spryt, dowcip, pojętność.

Zmyślny, posiadający wiele zmyślności, dowcipny, sprytny, pojętny, chytry, mający wiele instynktu, zdolny.

Zmyślony, którego zmyślono, nieprawdziwy, udany, pozorny.

Zmyty, którego zmyto; poszedł, jak z.=z kwitkiem, z niczem, ze wstydem a. złajany, zwymyślany.

Zmywać, *dok.* Zmyć; myjąc wywabiać, wymywać, myć, zwłaszcza coś z powierzchni przedmiotów; myjąc spłókiwać, znosić (o wodzie a. innym płynie); *przen.*, gładzić, zgładzać: z. grzech, hańbę, winę; z. komu głowę = wycinać mu reprymandę, łajać go, buzować, czynić mu surowe wymówki; z. kogo suchą wodą = odprawiać z kwitkiem, z niczem; uciekać, umykać.

Znachodzić—*p.* Znajdować.

Znachor, wróżbiarz i lekarz wiejski, leczący zabobonnemi praktykami, bez znajomości medycyny.

Znachorski, odnoszący ś. do znachorstwa, właściwy znachorowi.

Znachorstwo, wróżenie i leczenie chorób u ludu za pomocą praktyk zabobonnych.

Znaczący, który znaczy; posiadający pewne znaczenie, znamienny, pełen znaczenia: z. ruch, z. objaw; wiele z. = znakomity, wybitny, wpływowy.

Znaczek, mały znak; kartka, dana komuś na znak, że mu ś. coś należy; papierek, wstążeczka a. inny przedmiot drobny, używany, jako znak symboliczny czego, a także jako zakładka, dla zaznaczenia miejsca w książce, gdzie kto przestał czytać; w *bot.*, w nasieniu miejsce wgłębione, z którego wyrasta korzonek, blizna w nasieniu, którą wychodzi kiełek.

Znaczenie, *rzecz.* od Znaczyć; robienie znaków; wziętość, powaga, autorytet, wpływy, wybitne stanowisko, jakie ktoś zajmuje; treść ideowa wyrazu, to, co wyraz znaczy.

Znacznie, Znaczno, *przysł.*, dając ś. poznać, dostrzec, wydatnie, wybitnie, w znacznym stopniu, bardzo, nader, obficie, niezmiernie, ogromnie, znakomicie.

Znacznik, narzędzie do znaczenia, narzędzie, używane przy rzędowej uprawie dla oznaczania kierunku prostego.

Znaczność, właściwość tego, co jest znaczne, wydatne, łatwo dostrzegalne.

Znaczny, dający ś. łatwo poznać, dostrzec; dostrzegalny, wydatny, wybitny, niezmierny, ogromny, niemały, liczny, wiele znaczący; posiadający wielkie znaczenie, wpływy, wysokie stanowisko, wielki majątek i t. p.

Znaczony, którego znaczono; mający na sobie znak, znaczny.

Znaczyciel, ten, który coś znaczy, zaznacza, naznacza.

Znaczyć, kłaść znak na czym, malować, kreślić, wycinać, wyrzynać, haftować, wyszywać jakieś znaki na pewnym przedmiocie dla odróżnienia go od innych, cechować, piętnować; wyrażać, wystawiać, wyobrażać; okazywać, wykazywać, dawać poznać, objawiać; notować, zapisywać; wymierzać, wyznaczać, naznaczać; mieć jakiś sens, znaczenie, oznaczać, zawierać w sobie jakąś treść wyobrażeniową, pewną myśl; mieć jakąś powagę, wpływy, autorytet,

znaczenie, poważanie, ważyć; z. ś., być znaczonym; wyrażać ś., objawiać ś., okazywać ś., manifestować ś.: co ś. to z-y? = jaka myśl, jaki sens w tym ś. zawiera?

Znać, mieć znajomość kogo, czego; poznawać, odgadywać; z. co do siebie=mieć znajomość swojej własnej natury, mieć świadomość samego siebie; mieć kogo za co, czym, uznawać; dowiadywać ś., przekonywać ś. o czym; z. co a. czego, doświadczać, doznawać; z. co na kim, pokazywać po sobie, dawać postrzec po sobie, zdradzać ś. z czym; dawać z. = uwiadamiać, powiadamiać, oznajmiać, dawać wieść, obwieszczać, ostrzegać; dawać ś. z. = dawać ś. we znaki, dokuczać, doskwierać komu; *nieos.*, można poznać, daje ś. poznać, widać, pokazuje ś., występuje jawnie, odznacza ś.: z. pana po cholewach, wilka po głosie; ani z. = nie pozostało znaku, ani znaku po czym; *przysł.*, zapewne, może, prawdopodobnie, snadź, niezawodnie; z. ś. z kim, mieć z kim znajomość, być sobie wzajemnie znanym; z. ś. na czym, rozumieć ś. na czym, mieć znajomość czego, umieć co; z. ś. do kogo, do czego, ku komu, ku czemu, przyznawać ś. do czego, nie zapierać ś. czego; z. ś. do czego, poczuwać ś. do czego, uważać co za swój obowiązek.

Z nad—*p.* Z ponad.

Znadworny, będący od strony podwórza. zewnętrzny.

Znadworze, *przysł.*, z dworu, z dziedzińca, z zewnątrz, zewnątrz budynku.

Znaglać, *dok.* Znaglić; zmuszać, przymuszać, naglić, zniewalać, przynaglać do czego, przyśpieszać.

Znaglenie, *rzecz.* od Znaglić.

Znaglić—*p. nied.* Znaglać.

Znagła, *przysł.*, nagle, niespodzianie; raptem, wtym, naraz.

Znajda—*p.* Znajdek.

Znajdek, Znajda, dziecko znalezione, podrzutek.

Znajdować, Znajdywać, *dok.* Znaleźć; odszukiwać, natrafiać po poszukiwaniach na rzecz zgubioną; natrafiać na co przypadkiem; napotykać, natrafiać, zastawać; wynajdywać, odkrywać coś nieznanego; napotykać, spotykać; uzyskiwać, zyskiwać: z. wstęp do czego, z. uznanie, szacunek; z. co źle a. dobrze=mieć złe a. dobre mniemanie o czym, sądzić źle a. dobrze; z. ś., być znajdowanym, odnajdywać ś., być w pewnym miejscu, być obecnym przy czym; spotykać ś. z kim; przytrafiać ś., zdarzać ś.; dobrze a. źle ś. znaleźć = dobrze a. źle postępować, wychodzić z ludźmi, obchodzić ś. z niemi w taki a. inny sposób; umieć ś. znaleźć = znać zwyczaje towarzyskie, być ugrzecznionym.

Znajdywać—*p.* Znajdować.

Znajdziciel, ten, który co znalazł.

Znajoma, kobieta, którą ś. zna.

Znajomca, Znajomiec, znawca, znający ś. na czym, znawca, koneser; biegły, ekspert.

Znajomek, człowiek, znajomy komu, znajomy czyj, przyjaciel.

Znajomić, zaznajamiać, zapoznawać kogo z kim, z czym.

Znajomka, kobieta, znajoma komu, znajoma czyja, przyjaciółka.

Znajomo, *przysł.*, po znajomemu, jako wypada znajomemu.

Znajomostka, znajomość, z którą nie warto ś. chwalić, uboczna, przelotna znajomość.

Znajomość, znanie czego, znanie ś. na czym, świadomość czego, wiadomość o czym, umiejętność posiadania czego umysłem: z. języka francuskiego, z. muzyki i t. p.; z. z kim: znanie kogo, stosunek towarzyski z kim, za-

poznanie ś. z kim, zaznajomienie ś. z kim: zabrać z kim znajomość; osoba znajoma, osoba, z którą ś. ma stosunek towarzyski: mieć dużo **z-i.**

Znajomy, znany, wiadomy; *rzecz.*, mężczyzna, znany komu, z którym ma ś. stosunek towarzyski.

Znak, to, co służy do znaczenia czego, do odróżniania czego od innych podobnych przedmiotów, po czym co poznajemy, domyślamy ś. czego, cecha, piętno: kłaść, malować, kreślić, wycinać, wyrzynać, wypalać, haftować, wyszywać znak na czym; **z.** na bieliźnie=litery, monogram a. herb; **z.** nad sklepem, zakładem przemysłowym, instytucją i t. p.=szyld, napis, podający nazwisko właściciela a. wymieniający towary, zawarte w sklepie; **z.** krzyża świętego=krzyż wyobrażony, przeżegnanie ś.; zajazd pod **z-iem** Murzyna = pod godłem, wymalowanym na szyldzie; okazanie zewnętrzne, co ś. myśli, czuje, czego ś. pragnie i t. p., dowód: na **z.** przyjaźni, zgody; oznaka zewnętrzna: nie dawać **z-u** życia =być jak umarły, *przen.*, nie dawać wiadomości o sobie; sposób porozumiewania ś. jakimś giestem, skinieniem i t. p.; chorągiew, sztandar: walczyć pod **z-iem** orła i pogoni; pułk, oddział wojska: służyć pod **z-iem** hetmana wielkiego koronnego = pod jego dowództwem; towarzystwo **z-u** husarskiego, pancernego; godło, pod którym ś. walczy, cel ideowy walki, pracy: walczyć pod **z-iem** krzyża, pod tym **z-iem** zwyciężysz; hasło wojenne: wodzowie dali **z.** do boju; **z.** rodzimy na ciele=plamka, znamię, znajdujące ś. na ciele ludzkim od urodzenia; cud; zapowiedź, wróżba, przepowiednia: to dobry, zły **z.**; kopiec graniczny; cecha, piętno; mieć na czole **z.** potępienia, hańby; **z.** zodjakalny = jeden z 12-tu gwiazdozbiorów zodjaku: **z.** Barana, Lwa, Byka, urodzić ś. pod **z-iem** Wodnika i t. p.; w *gram.*, **z.** pisarski, **z.** przestankowy=znak, używany w ortografji dla oznaczenia stosunków między wyrazami w zdaniu oraz zdaniami (kropka, dwukropek, średnik, przecinek, myślnik i t. p.); ani **z-u** = ani znać, ani śladu, nic nie pozostało po czym; do **z-u**=do szczętu, ze wszystkim; dla **z-u**=napozór, niby to; dać ś. komu we **z-i** = dokuczyć mu, dopiec mu, dać mu ś. poznać w sposób przykry.

Znakologja, *żart.*, zabawne, np. wskutek nieprzestrzegania prawideł ortograficznych, napisy a. potworne rysunki na szyldach.

Znakomicie, *przysł.*, bardzo znacznie, znakomitym sposobem, wyśmienicie, świetnie, wybornie.

Znakomitość, cecha tego, co jest znakomite; osoba znakomita.

Znakomity, znaczący, znaczny; sławny, słynny, znany, znamienity; wyborny, wyśmienity, przedni, świetny.

Znakować, kłaść znaki na czym, znaczyć, cechować, piętnować a. używać znaków do wyrażania jakich zjawisk a. czynności, np. w naukach matematycznych lub przyrodniczych; wyrażać, oznaczać co; zostawiać ślad, znak po sobie; **z. ś.,** być znakowanym; **z. ś.** jakim herbem=używać go, pieczętować ś. nim.

Znakowanie, *rzecz.* od Znakować; w rozmaitych działach nauk używanie pewnych umówionych lub wprowadzanych znaków: pierwszych liter a skróceń, zamiast całych nazw.

Znakowy, wyrażający jakąś myśl, symboliczny, figuralny: pismo **z-e.**

Znakówka, młot z literami do wybijania znaków na balach drzew-

nych; narzędzie do wypalania liter na naczyniach.

Znalazca, Znaleźca, ten, co znalazł coś, co ktoś inny zgubił.

Znalazek, to, co ś. znalazło, przedmiot znaleziony.

Znaleziciel—*p.* Znalazca.

Znaleźca—*p.* Znalazca.

Znaleźć—*p. nied.* Znajdować.

Znaleźne, nagroda za znalezienie zguby, dana temu, kto oddaje przedmiot znaleziony.

Znaleźny, dający ś. znaleźć, możliwy do znalezienia.

Znałogować, nałogami zarazić, zepsuć nałogami kogo; **z. ś.,** dostać nałogów, przejąć ś. nałogami.

Znamienicie, *przysł.*—*p.* Znakomicie.

Znamienić—*p.* Znamionować.

Znamienitość - *p.* Znakomitość.

Znamienity - *p.* Znakomity.

Znamiennictwo, w *med.,* nauka o oznakach zewnętrznych choroby, djagnostyka.

Znamiennik, zwiastun.

Znamienować—*p.* Znamionować.

Znamię, znak, cecha, piętno; godło, hasło; znak, zapowiedź; ślad, trop; chorągiew, sztandar; **z.** przyrodzone = plama, brodawka na ciele od urodzenia; w *bot.,* zakończenie szyjki słupka kwiatu, przeznaczone dla przyjęcia pyłku z pyłników (fig.).

Znamiętnić, pobudzić namiętność czyją, spowodować wybuch namiętności; **z. ś.,** stać ś. namiętnym; przejść, przerodzić ś. w namiętność.

Znamiętnieć, stać ś. namiętnym.

Znamiono—*p.* Znamię.

Znamionować, Znamienować, znaczyć znamieniem, cechować, kłaść znak na czym; znaczyć kreską; oznajmiać, przepowiadać, zapowiadać, wieścić; wyrażać, znaczyć, wyobrażać; stanowić czego cechę zasadniczą, charakteryzować; **z. ś.,** być znamionowanym; **z. ś.** po czym, orjentować ś. według czego, kierować ś. czym; **z. ś.** czym, pieczętować ś. czym, mieć co w herbie.

Znamionówka, mały motyl z rodziny brudnic, z podrzędu prządków.

Znanie, znajomość czego, wiedza, umiejętność.

Znany, którego ktoś zna; znajomy, wiadomy, niekryjomy; którego wszyscy znają, sławny, słyhny, znamienity.

Znarodowiać, *dok.* Znarodowić; czynić narodowym; **z. ś.,** stawać ś. narodowym.

Znarowić, narowiąc zepsuć, uczynić narowistym; **z. ś.,** stać ś. narowistym, nabrać narowu.

Znaszać—*p.* Znosić; **z.** ubranie, obuwie=niszczyć je przez noszenie.

Znawca, człowiek, znający ś. dobrze na czym, znajomca, koneser, biegły, ekspert.

Znawczyni, forma ż. od Znawca.

Znawiać (się), *dok.* Znowić (ś.); odnawiać (ś.), ponawiać (ś.).

Znawstwo, znanie ś. na czym, koneserstwo, biegłość w czym.

Znęcać, *dok.* Znęcić; nęcąc przyciągać, przynęcać, zanęcać, zwabiać, wabić, przywabiać; **z. ś.,** być znęcanym, dać ś. przywabiać; **z. ś.** nad kim, pastwić ś. nad nim, okrutnie z nim postępować, dokuczać mu.

Znęcić—*p. nied.* Znęcać.

Znędzać, *dok.* Znędzić; czynić nędznym, doprowadzać do nędzy; **z. ś.,** dochodzić do nędzy.

Znędzieć, Znędznieć, stać ś. nędznym, dojść do nędzy; stać ś. nędznikiem, znikczemnieć.

Znękać, zmęczyć, zmordować, dokuczyć, storturować.

Znicestwiać (się), *dok.* Znice-

stwić (ś.); unicestwiać (ś.), obracać (ś.) w niwecz.

Znicestwieć, obrócić ś. w niwecz, dojść do zniknięcia, do ostatniej nędzy, przestać istnieć.

Znicować, przenicować, obrócić na nice; zlekceważyć, skrytykować ostro, wykazać, że coś jest nic warte.

Znicz, *litew.*, ogień święty u pogańskich Litwinów; *przen.*, ognisko domowe (i forma wyrazu i znaczenie—owoc nieporozumienia: takiego niema u Litwinów)

Zniczek, maleńki ptaszek krajowy z rodziny pokrzewek, mysikrólik (fig.).

Zniebozstąpić, zejść z nieba na ziemię.

Zniebozstąpienie, zstąpienie z nieba na ziemię.

Zniebożnieć, stać ś. bezbożnym.

Zniechęcać, *dok.* Zniechęcić; pozbawiać ochoty do czego, odejmować chęć, zapał do czego, czynić niechętnym, wrogim komu a. czemu; **z. ś.**, tracić ochotę, zapał do czego; stawać ś. niechętnym, wrogim komu a. czemu.

Zniechęcony, którego zniechęcono, który stał ś. niechętnym komu a. czemu, stracił chęć, zapał do czego.

Zniecierpliwiać, *dok.* Zniecierpliwić; czynić niecierpliwym, wyprowadzać z cierpliwości, gniewać, irytować; **z. ś.**, stawać ś. niecierpliwym, tracić cierpliwość, równowagę wewnętrzną, wpadać w gniew.

Zniecierpliwienie, *rzecz.* od Zniecierpliwić; stan osoby zniecierpliwionej.

Znieczulać, *dok.* Znieczulić; czynić nieczułym, obojętnym na co; w *med.*, czynić dane miejsce nieczułym, wywoływać utratę czucia, znieczulenie miejscowe lub ogólne za pomocą odpowiednich środków i manipulacji lekarskich.

Znieczulenie, *rzecz.* od Znieczulić; doprowadzenie do utraty czucia w jakiej części ciała; stan osoby znieczulonej; stan części ciała, znieczulonej środkami lekarskiemi.

Zniedołężniać, *dok.* Zniedołężnić; czynić niedołężnym; **z. ś.**, stawać ś. niedołężnym.

Zniedołężnieć, stać ś. niedołężnym.

Zniekształcać, *dok.* Zniekształcić; czynić co niekształtnym, przyprawiać o utratę właściwego kształtu, kaleczyć; **z. ś.**, stawać ś. niekształtnym, tracić właściwe kształty, doznawać zboczeń form narządów ciała: kości, czaszki, miednicy i t. p.

Zniekształcenie, *rzecz.* od Zniekształcać; stan, wygląd organu, części ciała zniekształconej; utrata właściwych kształtów.

Zniemczać, *dok.* Zniemczyć; czynić Niemcem a. niemieckim, niemczyć, giermanizować; **z. ś.**, stawać ś. Niemcem a. niemieckim, nabierać cech niemieckich.

Zniemczały, który zniemczał.

Zniemczeć, stać ś. Niemcem a. niemieckim, przyjąć język i kulturę niemiecką.

Zniemczyć—*p. nied.* Zniemczać.

Zniemożony, bezsilny, wyczerpany z sił, opanowany.

Znienacka, *przysł.*, niespodzianie, gwałtownie, nagle, wtym.

Znienawidzieć, Znienawidzić, powziąć nienawiść względem kogo a. czego; **z. ś.**, powziąć nawzajem względem siebie nienawiść.

Znienawidzony, którego znienawidzono, wywołujący nienawiść, nienawistny.

Zniepokajać, *dok.* Zniepokoić; niepokoić, nabawiać niepokoju, zaniepokajać; **z. ś.**, doznawać niepokoju, niepokoić ś.

Zniepożytecznić, uczynić niepożytecznym, zepsuć; **z. ś.**, stać ś. bezpożytecznym.

Zniepożyteczneć, stać ś. niepożytecznym.

Znieprawiać, *dok.* Znieprawić; robić kogo nieprawym, kazić czyją prawość, psuć pod względem moralnym, demoralizować; **z. ś.**, tracić prawość charakteru, obyczajów, demoralizować ś.

Znieprawieć, znieprawić ś., zdemoralizować ś., psuć ś.

Znieprzyjaźniać, *dok.* Znieprzyjaźnić; czynić nieprzyjaznym komu; **z. ś.**, stawać ś. nieprzyjaznym komu.

Znieruchomiać, *dok.* Znieruchomić; czynić nieruchomym, unieruchomiać; **z. ś.**, stawać ś. nieruchomym, tracić swobodę ruchów.

Znieruchomieć, znieruchomić ś.

Zniespokoić—*p.* Zniepokoić.

Znieść—*p. nied.* Znosić.

Znieudolniać, *dok.* Znieudolnić; czynić nieudolnym, niezdolnym do czego; **z. ś.**, stawać ś. niezdolnym do czego.

Zniewaga, znieważenie, zelżenie, hańba, obelgá, obraza.

Zniewalać, *dok.* Zniewolić; pozbawiać swobody, podbijać, ujarzmiać, zmuszać, znaglać, przymuszać; **z.** kobietę = gwałcić, uwodzić; **z.** sobie=jednać, zjednywać, pozyskiwać, skłaniać ku sobie; **z. ś.**, oddawać ś. komu zupełnie, pozbywając ś. własnej woli.

Znieważać, *dok.* Znieważyć; lżyć, hańbić, obrażać, dawać komu policzek; za nic ważyć, profanować; **z. ś.**, być znieważanym.

Znieważniać, *dok.* Znieważnić; czynić nieważnym, unieważniać, wniwecz obracać, niweczyć; **z. ś.**, być znieważnianym; tracić wagę, ważność, znaczenie, w niwecz ś. obracać.

Znieważyciel, ten, który znieważa a. znieważył.

Zniewczasować, strudzić, zmęczyć niewczasem, sfatygować.

Zniewidzić, uczynić niewidzialnym; **z. ś.**, stać ś. niewidzialnym.

Zniewierzyć się, sprzeniewierzyć ś. komu a. czemu, stać ś. wiarołomnym.

Zniewieściać, *dok.* Zniewieścić; z mężnego czynić niewieścim, miękkim, tchórzliwym, papinkowatym, delikatnym; **z. ś.**, stawać ś. niewieścim, zniewieściałym.

Zniewieściałość, stan tego, kto jest zniewieściały, miękkość charakteru, kobiecość, gnuśność.

Zniewieściały, który zniewieścił, stał ś. niewieściuchem, papinkowaty, delikatny, miękki.

Zniewieścić — *p. nied.* Zniewieściać.

Zniewieścieć, stać ś. podobnym do niewiasty, delikatnym, miękkim, ustępliwym, tchórzliwym.

Zniewolić — *p. nied.* Zniewalać.

Zniezbożnieć, stać ś. bezbożnikiem.

Znieżywotnieć, stać ś. nieżywotnym, stracić żywotność, życie.

Znijaczać, *dok.* Znijaczyć; czynić nijakim, niweczyć, w niwecz obracać.

Znik, zniknięcie.

Znikać, *dok.* Zniknąć; przestać być widocznym, ginąć z oczu, gubić ś. z oczu, umykać z oczu; niewiadomo gdzie ś. podziewać, przepadać, ginąć, gubić ś.; ubiegać, upływać, mijać, przemijać; **z.** czego, unikać, chronić ś., uchodzić czego; **z.** przed czym, uchodzić, umykać, uciekać; **z.** komu, uchodzić, umykać; **z.** skąd, dokąd a. od jednego do drugiego=przemykać ś., przenikać, prześlizgiwać ś.

Znikąd—*p.* Zniskąd.

Znikczemniać, *dok.* Znikczemnić; czynić nikczemnym, nikczemnikiem; **z. ś.**, stawać ś. nikczemnym.

Znikczemnieć, stać ś. nikczemnym, stać ś. nikczemnikiem.

Znikliwie, *przysł.*, nietrwale, niestatecznie, niestale.

Znikliwość, **Znikłość**, właściwość tego, co jest nikłe.

Znikliwy, nikły, nietrwały, niestateczny, niestały, przemijający, lotny.

Znikły, który znikł.

Zniknąć—*p. nied.* Znikać.

Znikomie, **Znikomo**, *przysł.*, nietrwale, niestale, przemijająco, bez wartości.

Znikomość, właściwość tego, co jest znikome, przemijające, nietrwałość, marność.

Znikomy, przemijający, nietrwały, niestały, krótkotrwały, marny, nędzny, bez znaczenia.

Zniskąd, **Znikąd**, *przysł.*, z żadnego miejsca, z żadnej strony.

Zniszczeć, w niwecz ś. obrócić, zniknąć, zginąć, wyginąć, wyniszczyć ś.

Zniszczenie, *rzecz.* od Zniszczyć; własność, stan, wygląd tego, co jest zniszczone, ruina.

Zniszczyciel, ten, który co zniszczył, grabieżca.

Zniszczyć, w niwecz obrócić, wyniszczyć, wygubić, wygładzić, zrujnować, spustoszyć, w gruzy obrócić.

Znitować, złączyć, spoić za pomocą nitów.

Zniweczenie, *rzecz.* od Zniweczyć; stan, wygląd tego, co jest zniweczone, zniszczenie, spustoszenie, ruina.

Zniweczyć, zniszczyć, wyniszczyć, wygładzić, spustoszyć, w niwecz obrócić.

Zniżać, *dok.* Zniżyć; czynić niższym, poniżać, obniżać; *przen.*, nikczemniejszym czynić; poniżać, hańbić; z. cenę=naznaczać mniejszą; z. głos=zacząć mówić ciszej; z. ś., stawać ś. niższym; *przen.*, uniżać ś., upokarzać ś.

Znoić, oblewać potem; doskwierać, dopiekać, męczyć, trudzić; z. ś., pocić ś. od skwaru; pracować w pocie czoła, trudzić ś., mordować ś.

Znojnie, *przysł.*, z wielkim znojem, z wielkim trudem.

Znojny, pełen znoju, znój sprawiający, trudny do zrobienia, męczący, wyczerpujący.

Znosacieć, dostać nosacizny.

Znosiciel, ten, który co znosi.

Znosić, *dok.* Znieść; niosąc z różnych stron, z różnych miejsc, składać, zbierać co razem; nieść z góry na dół; niszczyć, gładzić, zgładzać, niweczyć, obracać wniwecz, sprowadzać do zera, unieważniać, kasować; z. wyrok, zakon, instytucję jaką, niewolę, poddaństwo, wyrok śmierci itp.; bić, razić na głowę, rozbijać w puch, zwyciężać: z. wojsko nieprzyjacielskie; unosić, udźwigać; wytrzymywać cierpliwie, cierpieć spokojnie co, nie sprzeciwiać ś. czemu, poddawać ś. czemu z pokorą, z rezygnacją; porównywać co z czym; o samicach ptasich: składać jaja, wydawać je z siebie; przez noszenie zniszczyć, podniszczyć: z. ubranie, obuwie; z. ś., być znoszonym; porozumiewać ś., łączyć ś., kupić ś., zbierać ś., ściągać w jedno miejsce; być niweczonym, wniwecz obracanym i t. p.; sprowadzać ś. nawzajem do zera: dwie wielkości równe, z których jedna jest dodatnia, a druga ujemna, nawzajem ś. znoszą; być cierpianym: nie znoszą ś. nawzajem=nieciepią ś., nienawidzą ś.; z. ś. z kim, porozumiewać ś. z nim, wchodzić z nim w konszachty, korespondować; z. ś., być zniszczonym, podniszczonym przez noszenie.

Znośnie, *przysł.*, tak, że można znieść, wytrzymać, ścierpieć, możliwie, jako tako.

Znośność, charakter tego, co jest znośne, dostateczne, zadowalające.

Znośny, mogący być zniesionym, ścierpianym, dający ś. wytrzymać, możliwy, jaki taki.

Znotować, ponotować, zanotować.

Znowu, Znów, *przysł.*, na nowo, powtórnie, jeszcze raz, ponownie; przechodząc do nowej myśli dla powiązania zdań: czyż można z. ego od niego żądać?; wyrażenie zdziwienia: cóż z.?

Znój, gorąco, upał, skwar; trud, praca ciężka, wywołująca pot, mordęga, umęczenie.

Znów—*p.* Znowu.

Znudnieć, stać ś. nudnym.

Znudzenie, *rzecz.* od Znudzić; stan osoby, którą znudzono a. która ś. znudziła, nuda.

Znudzić, utrudzić, zmęczyć nudą, nudzeniem, przepełnić nudą; sprawić nudności po zjedzeniu czego; **z. ś.**, poczuć ś. znudzonym skutkiem braku przyjemności, zajęcia i t. p.

Znurtować, sięgnąć gruntu, dna, szczególnie w głębokiej wodzie; *przen.*, przeniknąć nawskroś, poznać dokładnie, zgłębić; **z. ś.**, być znurtowanym.

Znurzyć (się), zanurzyć (ś.), wynurzyć (ś.), wywnętrzyć (ś.).

Znużenie, *rzecz.* od Znużyć; stan osoby znużonej.

Znużyć (się), zmordować (ś.), wycieńczyć czyje (swoje) siły, zmęczyć (ś.), sfatygować (ś.).

Zoantropja, *gr.*, obłęd umysłowy, którym dotknięty człowiek wyobraża sobie, że jest zwierzęciem.

Zob, Zobia, ziarno na pokarm dla ptaków.

Zobaczenie, *rzecz.* od Zobaczyć; do **z-a!** = do widzenia! (formuła uprzejmości towarzyskiej, używana przy żegnaniu ś. z kimś).

Zobaczyć, obaczyć, ujrzeć, zoczyć, wzrokiem objąć; *przen.*, rozważyć, zmiarkować, namyślić ś.; **z. ś.**, samego siebie zobaczyć, np. w zwierciedle; pomiarkować ś., upamiętać ś.; **z. ś.** z kim, ujrzeć go znowu, znowu widzieć ś., spotkać ś. z nim.

Zobaczysko, tylko w wyrażeniu: do **z-a!**=do widzenia!, do zobaczenia!

Zobać, zbierać dziobem, dziobać; trapić, prześladować.

Zobia—*p.* Zob.

Zobłudnieć, stać ś. obłudnym, nieszczerym.

Zobojętniać, *dok.* Zobojętnić; czynić obojętnym; w *chem.*, wykonywać zmianę reakcji kwaśnej lub zasadowej na neutralną, zneutralizować.

Zobojętnieć na co, przestać ś. czym interesować, stać ś. obojętnym względem czego; **z.** w czem, **z. ku** komu, dla kogo, stracić skłonność, upodobanie, sympatję do kogo, do czego.

Zobojętnienie, *rzecz.* od Zobojętnić; stan osoby, która zobojętniała do kogo, czego, obojętność.

Zobopólnie, *przysł.*, razem, wraz, wspólnie, łącznie, wzajemnie, nawzajem.

Zobopólność, wspólność, społeczność, wzajemność.

Zobopólny, społeczny, wspólny, obopólny, obu stronom właściwy, obowiązujący obie strony.

Zobowiązać—*p. nied.* Zobowiązywać.

Zobowiązanie, *rzecz.* od Zobowiązać; to, do czego ś. kto zobowiązał, przyrzeczenie, obowiązek wzięty na siebie.

Zobowiązany, którego zobowiązano; który ś. do czego zobowiązał, który poczuwa ś. do jakiegoś obowiązku.

Zobowiązywać, *dok.* Zobowiązać; skłaniać kogo do wzięcia na sie-

bie jakiego obowiązku, zniewalać, przymuszać; z. kogo sobie, zyskiwać czyjąś przychylność; z. ś. do czego, przyrzekać co, brać na siebie jaki obowiązek.

Zobrazować, przedstawić co w obrazie, wyrazić co sposobem obrazowym, stylem obrazowym, opisać a. opowiedzieć; z. ś., być zobrazowanym.

Zobrębować, Zobrębać, poobrąbywać.

Zochocić, zachęcić; rozochocić; z. ś., nabrać chęci.

Zocznie, *przysł.*, tak, że można zoczyć, widocznie, widomie, jawnie.

Zoczny, dający ś. widzieć, widoczny, jawny; bystrooki.

Zoczyć, spostrzec, zobaczyć, ujrzeć; z. ś. komu, nawinąć ś. komu pod oczy; usunąć ś. komu z oczu.

Zodjak, *gr.*, zwierzyniec niebieski, gromada gwiazd, znajdująca ś. po obu stronach ekliptyki, a zawierająca 12 konstelacji czyli t. zw. znaków zodjakalnych.

Zodjakalny, *łć.*, odnoszący ś. do zodjaku; z-e światło = zorza zwierzyńcowa, blade światło, dające ś. widzieć w marcu na zachodzie, a w jesieni na wschodzie, przed wschodem i po zachodzie słońca.

Zognieć, być przejętym ogniem.

Zogromić, Zogromnieć, stać ś. ogromnym.

Zoil, *gr.*, *przen.*, krytyk zawistny, uszczypliwy, złośliwy.

Zoizm, *gr.*, życie zwierzęce i jego objawy.

Zokrągleć, stać ś. okrągłym.

Zokrąglić, okrągłym uczynić, zaokrąglić; z. ś., stać ś. okrągłym, zaokrąglić ś.

Zokrutnić, uczynić okrutnym; z. ś., stać ś. okrutnym.

Zokrutnieć, stać ś. okrutnym.

Zolbrzymiać, *dok.* Zolbrzymić; czynić olbrzymim; z. ś., stawać ś. olbrzymim, wielkim, potężnym.

Zolbrzymieć, stać ś. olbrzymem.

Zolić (się), *nm.*, gotować (ś.), moczyć (ś.) w ługu.

Zolnik, *nm.*, naczynie z klepek drewnianych, na trzech nóżkach, w którym bielizna ś. zoli.

Zoła, *nm.*, ług i popiół, z niego pozostały.

Zołnica, Zołnik, *nm.*, naczynie do zoły, do zolenia, zolnik.

Zołowaty, *nm.*, pełen zoły.

Zołowić, przetworzyć w ołów.

Zołowina, *nm.*, ziemia zołowata, sucha, jak popiół.

Zołtak, rodzaj huby.

Zołtarz, psałterz; instrument podobny do lutni; fundacja śpiewania psalmów; z. Panny Marji = różaniec.

Zołwica, siostra mężowska w stosunku do jego żony.

Zołza, częściej w *lm.*, **z-y**, w *weter.*, choroba końska, cieczenie z nozdrzy z obrzękłością między szczękami, częstokroć zamieniająca ś. w nosaciznę; z-y u ludzi = choroba, objawiająca ś. chronicznym katarem, zapaleniem powiek, wypływem ropnym, ropieniem gruczołów, zapaleniem stawów i kości i t. p., skrofuły.

Zołzować, chorować na zołzy.

Zołzowaty, chory na zołzy.

Zołzowiny, choroba weneryczna skóry.

Zona, *gr.*, pas ziemi, strefa.

Zonąd, *przysł.*, z owego miejsca, stamtąd.

Zonolog, *gr.*, uczony, zajmujący ś. badaniem stref.

Zonologja, *gr.*, nauka o strefach.

Zoo-, *gr.*, jako początkowa część wyrazów złożonych: zwierzo-.

Zoochemiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoochemji.

Zoochemja, *gr.*, chemiczne badanie składowych części ciała zwierzęcego.

Zoodynamika, *gr.*, siła życia zwierzęcego.

Zoofag, *gr.*, jadacz mięsa zwierzęcego; zwierzę drapieżne.

Zoofagja, *gr.*, jadanie mięsa, żywienie ś. mięsem.

Zoofenomenologja, *gr.*, nauka o objawach życiowych zwierząt w stanie zdrowia i choroby.

Zoofity, *gr.*, zwierzokrzewy, dawna nazwa grupy zwierząt niższych, wodnych, przeważnie osiadłych (np. korale), które przez długi czas brano za rośliny; grupa ta obejmowała głównie zwierzęta jamochłonne, niekiedy zaliczano do niej także szkarłupnie i pierwotniaki.

Zoofizyczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoofizyki.

Zoofizyka, *gr.*, badanie przyrodniczych własności materji zwierzęcych.

Zoofor, *gr.*, fryz joński, obrazowy.

Zoogieniczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoogienji.

Zoogienja, *gr.*, nauka o powstawaniu zwierząt.

Zoogieografja, *gr.*, nauka o rozmieszczeniu zwierząt na ziemi, gieografja zoologiczna.

Zoogonja, *gr.*, wydawanie na świat żywych młodych.

Zoograficzny, *gr.*, odnoszący ś. do zoografji.

Zoografja, *gr.*, nauka, opisująca pojedyńcze gatunki zwierząt i układająca je w pewien systemat, według stopnia podobieństwa, zoologja opisowa.

Zoolatrja, *gr.*, cześć boska, oddawana zwierzętom.

Zoolity, *gr.*, skamieniałości królestwa zwierzęcego.

Zoolog, *gr.*, uczony, zajmujący ś. nauką o zwierzętach.

Zoologiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoologji a. zoologa; gabinet z. = zbiór zwierząt i ptaków wypchanych; stacja z-a = instytut naukowy do badania zwierząt i życia zwierzęcego, szczególnie zwierząt morskich.

Zoologja, *gr.*, ogólna nazwa nauki o zwierzętach.

Zoomagnetyczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoomagnetyzmu.

Zoomagnetyzm, *gr.*, magnetyzm zwierzęcy.

Zoomorfity, *gr.*, odciski w kamieniach zaginionych dawnych zwierząt.

Zoonomja, *gr.*, fizjologja zwierząt.

Zoon politikon, *gr.*, zwierzę towarzyskie (określenie, stosowane do człowieka).

Zoopaleontologiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoopaleontologji.

Zoopaleontologja, *gr.*, nauka o zwierzętach zaginionych, przedpotopowych.

Zoopatologiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoopatologji.

Zoopatologja, *gr.*, nauka o chorobach zwierząt.

Zoophyta, *gr.*—*p.* Zoofity.

Zooplasta, *gr.*, rzeźbiarz, modelujący zwierzęta.

Zooplastyka, *gr.*, naśladowanie kształtów zwierząt w rzeźbie.

Zoopsycholog, *gr.*, uczony, zajmujący ś. zoopsychologją.

Zoopsychologiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zoopsychologji.

Zoopsychologja, *gr.*, psychologja zwierząt; nauka o objawach życia umysłowego zwierząt.

Zoospermje, *gr.*—*p.* Spermatozoa.

Zooterapja, *gr.*, nauka leczenia zwierząt.

Zootom, *gr.*, uczony, zajmujący ś. zootomją.

Zootomiczny, *gr.*, odnoszący ś. do zootomji.

Zootomja, *gr.*, dysekcja zwierząt w celu naukowym.

Zootrop, *gr.*, zabawka optyczna, podobna do stroboskopu, przedstawiająca ruchome figury na białej płaszczyźnie.

Zootropizm, *gr.*, właściwość ogółu zwierząt zwracania ś. ku światłu.

Zopaczny, opaczny.

Zopaczyć, przewrócić na opak.

Zorać, poorać, zaorać; pobróżdzić, pomarszczyć.

Zoreńka, *zdr.* i *pieszcz.* od Zorza.

Zorganizować, uorganizować, urządzić, uporządkować.

Zorleć, stać ś. orłem.

Zoroaster, *gr.*—*p.* Zarathustra; założyciel religji starożytnych Irańczyków (Persów), według którego rządzą światem dwa duchy, dobry i zły, ciągle walczące z sobą—*p.* Ormuzd.

Zorza, chwila przejścia od nocy do dnia, chwila przed ukazaniem ś. słońca; różnobarwne światło na niebie od słońca, świecącego jeszcze z pod widnokręgu; świt, przedświt, brzask, zaranie, zaranek; wogóle światło, jasność; **z.** biegunowa= wspaniałe zjawisko świetlne różnobarwne, o różnych ruchach i kształtach, pojawiające ś. w okolicach podbiegunowych (fig.); **z.** zwierzyńcowa—*p.* Zodjakalne światło; *pieszcz.*, moja ty **z-o!**= moje słonko!, moje życie!, moje serce!

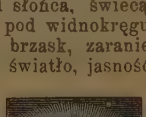

Zorzak, skorupiak krytodychawkowy, krótkoogoniasty, wiosłonogi.

Zorzan, lis, wychodzący zwykle o świcie.

Zorze *p.* Zorza.

Zorzynek, rzeźuchowiec, motyl dzienny o pięknych barwach z podrzędu dniowców, z rodziny bielinków (fig.).

Zorzystość, kolor czerwony, jak zorza.

Zorzysty, świecący czerwonogniście, jak zorza.

Zosobna, *przysł.*, osobno, poosobnie, oddzielnie, poszczególnie, nie razem.

Zostać—*p. nied.* Zostawać.

Zostawać, *dok.* Zostać; przebywać przez czas dłuższy w pewnym miejscu, nie ruszać ś. z miejsca; bawić gdzie, być w jakim miejscu, pozostawać, znajdować ś.; zatrzymywać ś., zabawiać gdzie; **z.** u kogo w służbie, w obowiązku=służyć, pełnić obowiązek; nie przestawać być: **z.** w dobrym zdrowiu, w dobrym stanie interesów; **z-ają** pańskim uniżonym sługą i t. p.; **z-ań** z Bogiem!, **z-ań** zdrów!=formuły pożegnania; **z.** przy czym, obstawać, trwać przy czym, trzymać ś. czego wytrwale, nie odstępować od czego, twierdzić wciąż to samo, utrzymywać wciąż jedno; **z.** przy czym, utrzymywać ś. przy czym, nie tracić czego, nie ustępować skąd: **z.** przy życiu = nie umierać; **z.** przy majątku = nie tracić go; **z.** pozad, przyzostawać z tyłu, zatrzymywać ś. z tyłu, nie móc za kim a. za czym nadążyć; **z.** po kim, być spuścizną po nim, pozostawać w spadku; **z.** na placu= ginąć, padać, umierać; pozostawać, jako reszta, zbywać, resztować: zostało mu jeszcze sto złotych; z obiadu nic nie zostało; pozostawać do zrobienia: nic mu nie zostało, jak powiesić ś.; **z.** na koszu, na lodzie = być wystrychniętym na dudka, wszystko stracić, doznać zawodu; **z.** w słowie, na słowie=nie dotrzymywać słowa; **z.** czym, stawać ś., zaczynać być, pozostawać, być mianowanym, obranym na kogo: **z.** księdzem, hetmanem, królem, posłem; w stanie biernym czasowników używa ś. zamiast czasownika posiłkowego: być, np.: **z.** pochwalo-

nym, zabitym i t. p; z. ś., pozostawać, nie ruszać ś. z miejsca; pozostawać, jako reszta; pozostawać z tyłu; być zatrzymywanym przez kogo; z. ś. przy czym, utrzymywać ś. przy czym.

Zostawiać, *dok.* Zostawić; nie brać czego z sobą, nie ruszać czego, tak iż zostaje na miejscu; pozostawiać po sobie, jako spuściznę, jako testament: z. po sobie majątek, dobre imię, sławę; z. co u siebie=zachowywać co u siebie, nie puszczać w świat, *przen.*, nie rozgłaszać, nie rozgadywać, nie wyjawiać; z. co komu, ustępować, oddawać, pozostawiać do czyjego rozporządzenia; z. co czyjemu sądowi, rozsądkowi=zdawać co na czyj sąd, rozsądek; z. co czyjemu uznaniu=pozwalać komu coś określić, postanowić dowolnie, bez żadnych przeszkód; z. kogo gdzie=porzucać, nie brać z sobą, opuszczać; z. kogo samego=pozostawiać kogo w samotności; z. co, dawać czemu pokój, porzucać co, przestawać czym ś. zajmować, zaprzestawać czego. czynić z czym rozbrat: zostaw to!=nie rób tego!; z. co z czego, pozostawiać, jako resztę; nie wszystko spotrzebowywać odrazu, pozostawiać do dalszego użytku: z. na płód, na nasienie; nie z. nic na nasienie = wszystkich pozabijać, wszystko zniszczyć.

Zostawiciel, ten, który co zostawia a. zostawił.

Z ostrożna, *przysł.*, ostrożnie, oględnie.

Zostrzałość, zaostrzenie, ostrość; z. w gardle=zgaga.

Zostrzeć, stać ś. ostrym, nabrać ostrości, zaostrzyć ś.

Zostrzyć, uczynić ostrym, zaostrzyć; z. ś., stać ś. ostrym.

Zowąd, *przysł.*, z owego, z tamtego miejsca, stamtąd, z owej strony.

Zozula, Zuzula, kukułka.

Zozulicz, dziecko, opuszczone od rodziców i wychowane przez kogo innego.

Zób, Zobia, ziarna, przeznaczone na pokarm dla ptaków; ponęta, przynęta.

Z pod, Z popod, *przyim.*, rządzi 2 przyp.; z miejsca, leżącego pod czymś: z pod podłogi, z pod ziemi; z miejsca, leżącego w bliskości czego: z pod domu, z pod lasu.

Z pomiędzy, *przyim.*, rządzi przypadkiem 2-im; z miejsca, leżącego między czym: z pomiędzy drzew, z pomiędzy domów; z liczby czego, z pośród: z pomiędzy ludzi, z pomiędzy zwierząt.

Z ponad, Z nad, *przyim.*, rządzi przyp. 2-im; z miejsca, leżącego nad czymś: z ponad chmur.

Z popod, *przyim.—p.* Z pod.

Z poza, *przyim.*, rządzi przyp. 2-im; z miejsca, leżącego za czymś, z tyłu czego: z poza domu, z poza pleców.

Z prędka, *przysł.*, pośpiesznie, prędko, bystrze, szybko, nagle, wnet; wtem, odrazu.

Z przed, *przyim.*, rządzi przyp. 2-gim; z miejsca, leżącego przed czym: z przed oczu, z przed domu; w okresie czasu, poprzedzającym co: z przed lat.

Zrabować, pozabierać cudze mienie przemocą, złupić, ograbić.

Zrachować, porachować, zliczyć, dodać.

Zradować się, uradować ś.

Zradzać, *dok.* Zrodzić; rodzić, płodzić, wydawać na świat, powoływać do życia; wydawać plon obfity, obradzać; *przen.*, pociągać za sobą, wywoływać, być przyczyną czego, wzniecać, wzbudzać co; z. ś., rodzić ś., przychodzić na świat; powstawać, tworzyć ś., być wywoływanym, wzniecać ś.

Zradzić,uradzić,dać radę,podołać.

Zraić, naraić.

Zrakowacieć, w *med.*, przeobrazić ś. w tkankę rakowatą.

Zrana, *przysł.*, rano, wcześnie.

Zraniać, *dok.* Zranić; zadawać ranę, ranić; **z. ś.**, zadawać sobie ranę, skaleczyć ś.

Zraniać, *dok.* Zronić; ronić, upuszczać, gubić.

Zranić—*p. nied.* Zraniać.

Zrastać się, *dok.* Zrosnąć ś., Zrość ś.; rosnąc łączyć ś., spajać ś. przez rośnięcie; **z.** czym, porastać czym.

Zraszać, *dok.* Zrosić; pokrywać rosą, rosić, moczyć, wilżyć; **z. ś.**, pokrywać ś. rosą, zwilżać ś.

Zraszczać, *dok.* Zrościć; sprawiać, że coś zrośnie.

Zraszplować, dokonać raszplowania.

Zraz, kawałek, plasterek czego odciętego, płat; potrawa z kawałków mięsa wołowego, duszonego w sosie: **z-y** bite, **z-y** zawijane = takież kawałki wołowiny, zwinięte i nadziane farszem; **z.** siekane = potrawa z siekanego mięsa wołowego, zrobionego w kształcie kulek a. wałeczków; w *ogr.*, kawałek kory, zdjętej wraz z pączkiem z drzewa o owocach szlachetnych, wszczepiony w nacięcie, zrobione w dziczce, dla zrośnięcia ś. i wydania następnie owoców szlachetnych (f.); płatek mózgu, zwój mózgowy.

Zrazić—*p. nied.* Zrażać.

Zrazik, *zdr.* od Zraz; w *lm.*, **z-ki**, małe, cienkie plasterki mięsa duszonego.

Zrazowaty, podobny do zraza, do płata.

Zrazowy, dotyczący zraza; **z-e** mięso, **z-a** pieczeń—*p.* Zrazówka.

Zrazówka, część mięsa wołowego z uda, na pieczeń i zrazy.

Zrazu, *przysł.*, z początku, pierwej.

Zrażać, *dok.* Zrazić; odstręczać, zniechęcać, odbierać ochotę do czego, wstręt wywoływać ku czemu; odwodzić, odstraszać, odciągać; **z. ś.**, odstręczać ś., zniechęcać ś. do czego, tracić ochotę do czego wskutek napotkanych trudności, zawodów i t p.; **z. ś.** do kogo = tracić zaufanie, nie wierzyć mu.

Zrąb, zrąbanie, ścięcie drzewa; to, co zrąbano, drzewa zrąbane, ścięte; część lasu zrąbanego a. którą rąbią, porąb, poręba, wycinka, karczowisko; ściany drewnianego domu, jeszcze nie pokrytego dachem; budynek z bierwion drzewnych, z gruba ociosanych i związanych z sobą naprędce; dach, strych; wiązanie dachowe, zwłaszcza w dzwonnicy kościelnej; główna część czego, korpus: **z.** okrętowy = szkielet okrętu, bez masztów; **z.** karety = pudło; **z.** w studni=cembrowanie; **z.** jakiego dzieła, jakiej pracy = najważniejsza, zasadnicza jego część, z pominięciem szczegółów i dodatków drugorzędnych.

Zrąbać — *p. nied.* Zrąbywać; **z.** kogo, zarąbać, zabić szablą, ciężko zranić ostrym narzędziem.

Zrąbisko, miejsce wyrąbane w lesie, poręba, wycinka, zrąb.

Zrąbisty, Zrębisty, Zrębny, zbudowany grubą robotą ciesielską; szczelny, spójny.

Zrąbywać, *dok.* Zrąbać; rąbiąc, ścinać, rąbać; łączyć, wiązać co robotą ciesielską.

Zrdzewieć, zajść rdzą, zardzewieć.

Zrealizować, uczynić realnym, urzeczywistnić, ziścić; spieniężyć, sprzedać za gotówkę; **z. ś.**, stać ś. realnym, urzeczywistnić ś.

Zreasumować, zebrać w jedną całość, powtórzyć w krótkości.

Zrecenzować, napisać recenzję czego, ułożyć sprawozdanie z czego.

Zrecesować, odstąpić, zrzec ś. czego.

Zredagować, wyrazić myśli piśmiennie, ułożyć artykuł, pismo, utwór i t. p.; ułożyć jakieś pismo zbiorowe, numer czasopisma perjodycznego i t. p.

Zredublować, podwoić.

Zredukować, ograniczyć, umniejszyć, uprościć.

Zreduplikować, podwoić.

Zreferować, ułożyć, sporządzić referat o czym, zdać sprawę, ułożyć sprawozdanie, wniosek z czego.

Zreflektować, przywieść do opamiętania, do równowagi, do zastanowienia; **z. ś.**, opamiętać ś., przyjść do równowagi, do zastanowienia, pohamować ś.

Zreformować, uczynić w czym reformę, naprawić, poprawić, przekształcić, ulepszyć.

Zrefutować, zwalczyć dowodzeniem.

Zregiestrować, Zrejestrować, spisać wszystko, spisać w rejestr.

Zregulować, uczynić regularnym, uporządkować: **z.** rachunek =zapłacić go; **z.** stosunki=doprowadzić je do należytego stanu; **z.** interesy = skończyć je, załatwić; **z.** zegarek = nastawić go, by wskazywał właściwą godzinę.

Zrehabilitować, przywrócić komu dobrą cześć i prawa, uniewinnić, uwolnić od zarzutów; **z. ś.**, postarać ś. o przywrócenie sobie dobrej opinji, poprawić ś. z wad, które spowodowały utratę dobrej opinji.

Zrejestrować—*p.* Zregiestrować.

Zrejterować, uciec, cofnąć ś.

Zrekapitulować, treściwie powtórzyć główne punkty rzeczy, poprzednio wypowiedzianej, streścić.

Zrekognoskować, rozpoznać, zbadać, wyśledzić, zwłaszcza w celach wojskowych.

Zrekonfrontować, przywrócić siły, pokrzepić.

Zrekonstruować, zbudować na nowo, odbudować.

Zrekonstytuować, urządzić na nowo, odnowić.

Zrekrutować, zaciągnąć do służby wojskowej; zebrać zwolenników, uczestników czego.

Zrektyfikować, sprostować, wyjaśnić; oczyścić wódkę, spirytus od nieczystości i przymieszek.

Zrekuzować, dać odmowę, nie przychylić ś. do czyjego życzenia; nie przystać na propozycję żenienia ś. a. wyjścia za mąż.

Zrelegować, wydalić, usunąć ucznia ze szkoły, studenta z uniwersytetu.

Zremitować, odsyłać z powrotem, zwracać.

Zrenonsować, wyrzec ś., zrzec ś. czego; **z. ś.**, w grze w karty: zrobić sobie renons w którym kolorze, t. j. pozbyć ś. wszystkich kart tego koloru.

Zrenuncjować, zrzec ś. czego, puścić co w niepamięć.

Zreorganizować, zorganizować inaczej, przekształcić, zreformować.

Zrepetować, powtórzyć; *żart.*, zjeść co z apetytem, spałaszować.

Zreplikować, odpowiedzieć na skargę, odpowiedzieć na zarzuty.

Zreponować, odłożyć do przechowania; w chirurgji: złamane członki doprowadzić do poprzedniego stanu.

Zreprodukować, zrobić reprodukcję, odtworzyć.

Zreprymować, zahamować, zatamować, ukrócić, powściągnąć.

Zrestaurować, naprawić, odświeżyć, odnowić.

Zrestytuować, przywrócić do poprzedniego stanu; zwracać, oddawać prawemu właścicielowi.

Zresztą, *przysł.*, wreszcie, wkońcu, ostatecznie.

Zretuszować, zrobić retusz fotografji, drzeworytu, miedziorytu, ostatecznie obraz wykończyć; poprawić rękopis pod względem stylu.

Zrewidować, odbyć rewizję.

Zrewindykować, odzyskać napowrót swoją własność.

Zrewizytować, oddać komu nawzajem wizytę.

Zrewokować, odwołać dawniej wygłoszone zdanie; odwołać posła, delegata, wysłane wojsko itp.

Zrewoltować, podburzyć, zbuntować; wywołać oburzenie, oburzyć.

Zrewolucjonizować, wywołać rewolucję, podburzyć, zbuntować, wzniecić rokosz.

Zrezygnować, wyrzec ś. czego, odstąpić od czego.

Zrębowy, dotyczący zrębu.

Zręcznie, *przysł.*, ze zręcznością, zgrabnie, zwinnie, gracko.

Zręczność, przymiot tego, co jest zręczne, zgrabność, zwinność; okazja, sposobność: przy tej **z-ci** =przy tej okazji.

Zręczny, zgrabny, zwinny, gracki; mający wprawę do szybkiego i dokładnego wykonywania czego.

Zręczyny—*p.* Zrękowiny.

Zrękować, *dok.* Zręczyć; zaręczać, odbywać zrękowiny.

Zrękowiny (-in), zaręczyny, zmówiny.

Zrękowinny, odnoszący ś. do zrękowin.

Zrobaczeć, Zrobacznieć, Zrobaczywieć, stać ś. robaczywym, napełnić ś. zalęgłym robactwem.

Zrobaczywić, zapełnić robactwem, uczynić robaczywym; **z. ś.,** zrobaczywieć.

Zrobaczywieć – *p.* Zrobaczeć.

Zrobić, ukończyć robotę czego, wykonać co, dokonać jakiego dzieła, pracy, robiąc stworzyć, wyrobić; **z. ś.,** być zrobionym, skończonym, ukończonym.

Zrobiony, którego zrobiono, nieprawdziwy, nienaturalny, sztuczny.

Zrodek, potomek.

Zrodzić—*p. nied.* Zradzać.

Zrogacieć, dostać rogów, stać ś. rogatym; *przen.*, zhardzieć, stać ś. pysznym.

Zrogowacieć, stać ś. rogowatym, podobnym do rogu.

Zronić—*p. nied.* Zraniać.

Zronka, owad pszczołowaty, mrówkowaty.

Zroń, koń, który wyronił zęby, wyroń.

Zropić (się), przepełnić (ś.) ropą.

Zropieć, zajść ropą, zaropieć.

Zrosić—*p. nied.* Zraszać.

Zrosłodziałkowy, o rośl.: mający działki kielicha kwiatowego zrośnięte, tworzące jednolitą całość.

Zrosłogłówkowy, o roślinie: mający pręciki kwiatowe zrośnięte główkami.

Zrosłopalczasty, o ptakach: mający palce zewnętrzne w połowie zrosłe.

Zrosłopłatkowy, o roślinie: mający płatki korony kwiatowej zrośnięte w jedną całość.

Zrosłopręcikowy, o roślinie: mający pręciki kwiatowe zrośnięte nitkami a. główkami, bądź też zrośnięte ze słupkiem.

Zrosłoszczęki, mający szczęki zrosłe; ryby **z-e.**

Zrosłouszek, rodzaj nietoperza gładkonosego, o uszach zrośniętych u nasady.

Zrosły, który zrósł ś. rosnąc, spoił ś. z czym.

Zrosnąć—*p. nied.* Zrastać.

Zrostnica, rodzaj wodorostu, tworzącego darnie na ziemi wilgotnej, woszerja (fig.).

Zrosztować, przepalić rudę z drzewem.

Zrościć—*p. nied.* Zraszczać.

Zrośl, w *med.*, rodzaj nowotworu chorobowego w organizmie ludzkim.

Zrośnięty—*p.* Zrosły.

Zrozmaicać, *dok.* Zrozmaicić; czynić rozmaitym, urozmaicać; **z. ś.,** stawać ś. rozmaitym.

Zrozpaczony, oddany rozpaczy, rozpaczający, który zwątpił, stracił nadzieję, zmartwiony, zgryziony.

Zrozpaczyć, oddać ś. rozpaczy, zwątpić, stracić nadzieję.

Zrozumiale, *przysł.*, tak, że łatwo rozumieć, jasno, dostępnie, przystępnie, wyraźnie.

Zrozumiałość, łatwość zrozumienia, pojęcie, pojętność; przymiot tego, co jest zrozumiałe, jasność.

Zrozumiały, łatwy do zrozumienia, jasny, przystępny, dostępny, popularny.

Zrozumieć, pojąć, poznać, ogarnąć rozumem; pomiarkować, dowiedzieć ś., domyślić ś., odgadnąć, wyrozumieć co z kogo; **z.** kogo, pojąć go, przeniknąć go, zbadać gruntownie.

Zrozumiewać—*p. dok.* Zrozumieć.

Zrozumnieć, stać ś. rozumnym a. rozumniejszym, przyjść do rozumu.

Zrób (-obu), w kopalni chodnik zasypany.

Zrównać—*p. nied.* Zrównywać.

Zrównanie, wyrównanie, zrobienie równym, gładkim; zrobienie równym co do rozmiarów, wielkości, znaczenia; w algiebrze—*p.* Równanie.

Zrównoważony, którego zrównoważono, posiadający równowagę wewnętrzną, nie unoszący ś. namiętnością.

Zrównoważyć, doprowadzić do równości z kim a. z czym, zrównać; doprowadzić do równowagi; **z. ś.,** dojść do równości z kim a. z czym; dojść do równowagi; nabrać równowagi wewnętrznej, opanować swe namiętności.

Zrównywać, *dok.* Zrównać; robić równym, gładkim, wyrównywać; czynić równym, jednakowym; porównywać jedno z drugim, prostować, sprawdzać; **z. ś.** z kim, stawać ś. równym komu, takim jak on, dorównywać komu.

Zróżniać, *dok.* Zróżnić; czynić różnym, niejednostajnym, rozliczonym.

Zróżniczkować, w *mat.*, obliczyć, określić za pomocą rachunku różniczkowego; rozczłonkować na poszczególne działy przez wzmożenie ich różnic; **z. ś.,** rozpaść ś. na poszczególne działy przez wzmożenie ś. ich różnic.

Zróżnić—*p. nied.* Zróżniać.

Zróżowić, uczynić różowym, zaróżowić; **z. ś.,** zróżowieć.

Zróżowieć, stać ś. różowym, zarumienić ś.

Zrubasznieć, stać **ś.** rubasznym, nabrać rubaszności.

Zruchomić, puścić w ruch, zamienić majątek nieruchomy na ruchomy.

Zrugować, wyrugować, wyrzucić z miejsca zajmowanego.

Zrujnować, doprowadzić do ruiny; **z. ś.,** dojść do ruiny, stracić majątek.

Zrumieniać, *dok.* Zrumienić; czynić rumianym, zarumieniać; **z.** sos, **z.** bułkę, ciasto, potrawę = tak długo trzymać na ogniu, póki nie nabierze koloru mniej lub więcej rumianego; **z. ś.,** stawać ś. rumianym, nabierać barwy rumianej

Zrumienić—*p. nied.* Zrumieniać.

Zrusieć, stać ś. Rusinem.

Zrusowacieć, stać ś. rusowatym.

Zruszać, *dok.* Zruszyć; ruszać co z miejsca, poruszać; **z.** kogo, poruszać, pobudzać, podniecać, podburzać, naruszać, nadwerężać; **z. ś.,** poruszać ś. z miejsca, prze-

nosić ś. z miejsca na miejsce; wzruszać ś., poruszać ś., wzburzać ś.; buntować ś., powstawać.

Zruszczać, *dok.* Zruszczyć; robić ruskim, rosyjskim, nadać cechy ruskie, rosyjskie, przerobić na Rusina, Rosjanina.

Zruszczeć, stać ś. Rusinem, Rosjaninem, nabrać cech rusińskich, rosyjskich.

Zruszczyć—*p. nied.* Zruszczać.

Zruszyciel, ten, który co zrusza a. zruszył.

Zrutenizować—*p.* Zruszczyć.

Zryć, pokopać, skopać ryjem; skopać czymś ostrym, np. rogiem, kopytem i t. p.; *przen.* obalić, zburzyć, zniszczyć, zwalić, zepsuć.

Zrymować, związać rymem dwa wyrazy a. dwa wiersze; *przen.,* przystosować jedno do drugiego.

Zrysować, rysy na czym porobić, porysować, podrapać, zdrapać.

Zryty, poryty, porysowany.

Zryw, zerwanie ś.; zguba, pastwa, ofiara.

Zrywać, *dok.* Zerwać; rwąc ściągać, zwlekać, zdzierać; rwać, obrywać: z. kwiaty, owoce; z. co, ukradkiem dostawać, otrzymywać tajnie, urywkiem; wzrywać, przerywać, przełamywać; wniwecz obracać, unicestwiać, udaremniać: z. przyjaźń=czynić rozbrat; z. z kim = przestawać z nim ś. przyjaźnić, zadawać; z. przymierze, traktat = zaczynać uważać je za nie istniejące; z. małżeństwo=nie pozwalać mu dojść do skutku: z. sejm= powiedziawszy „veto“ albo „nie pozwalam“, sprawiać, że przerwą ś. obrady; z. ś., być zrywanym; porywać ś., brać ś. w kupę; gwałtownie poruszać ś. z miejsca, nagle powstawać; z. boki ze śmiechu=śmiać ś. gwałtownie; porywać ś., wzlatać, puszczać ś. biegiem; z. ś. ze snu = nagle ś. budzić; kuropatwy z-ają ś.=wzlatują z ziemi; rozrywać ś., pękać.

Zrzadka, *przysł.,* rzadko, niekiedy, nie często; nie gęsto, tu i owdzie.

Zrządzać, *dok.* Zrządzić; sporządzać, przyrządzać, przygotowywać, przysposabiać, szykować; wywoływać, sprawiać, prowadzić za sobą, stawać ś. przyczyną czego; z. komu męża, żonę = swatać go z nim; z. kogo z kim, kojarzyć związkiem, żenić.

Zrządzenie, *rzecz.* od Zrządzić; to, co zrządzono, skutek, owoc jakiej czynności, wypadek: z. Boże=rezultat woli Bożej.

Zrządziciel, człowiek, który coś zrządza.

Zrzec—*p. nied.* Zrzekać.

Zrzeczenie (się), *rzecz.* od Zrzec (ś.); wyrzeczenie ś. czego, odstąpienie od czego, zrezygnowanie z czego.

Zrzeczywistnić, urzeczywistnić.

Zrzednieć, Zrzedzieć, stać ś. mniej gęstym, stać ś. rzadkim a. rzadszym; mina mu z-dła=stracił na minie, na pewności siebie.

Zrzedzieć, rzadkim uczynić.

Zrzekać się, *dok.* Zrzec ś.; wyrzekać ś. czego, zrezygnować z czego; odrzekać ś. czego, brać rozbrat z czym; z. ś. jakiego urzędu, stanowiska = ustępować z niego, opuszczać je.

Zrzenicówka, motyl z rodziny prościnek, z podrzędu sówek.

Zrzeszać się, *dok.* Zrzeszyć ś.; łączyć ś. w jedną rzeszę, organizować ś. w jakieś stowarzyszenie, stronnictwo, wogóle grupę ludzi, związanych wspólnością interesów.

Zrzeszenie, *rzecz.* od Zrzeszyć; zorganizowana grupa ludzi, stronnictwo, stowarzyszenie, związek.

Zrzęda, zrzędzenie, dziwaczenie, nudzenie; osoba zrzędna, sprzeka, gdera, nuda, nudnik, tetryk, śledziennik.

Zrzędnie, *przysł.,* ze zrzędnością, w sposób właściwy zrzędzie.

Zrzędność, skłonność do zrzędzenia, do dziwacznego gderania; gderliwość, nudziarstwo, śledziennictwo.

Zrzędny, lubiący zrzędzić, nudny, dziwaczny, gderliwy, ciągle utyskujący, wciąż krytykujący wszystko.

Zrzędzicki, Zrzędziński, Zrzędzicka, Zrzędzińska, zrzęda.

Zrzędzić, ciągle utyskiwać, krytykować wszystko w sposób nudny i małostkowy, gderać, dziwaczyć, tetryczyć, nudzić.

Zrzędzioch, zrzęda.

Zrzucać, *dok.* Zrzucić; strącać na dół, spychać, rzucać z góry na dół; zsadzać, zwalać z siebie, rzucać na ziemię: koń **z.-ił** jeźdźca; zdejmować z siebie prędko, zwlekać odzienie jakie: **z.** suknię duchowną = przestawać być księdzem; **z.** sierść, zęby, rogi = ronić; **z.** pokarm spożyty = zwracać go z powrotem ustami, rzygać, wymiotować; **z.** most = przerywać, znosić, rozbierać; o kobiecie, o samicy: ronić płód niedonoszony; **z.** kogo z godności, z urzędu, z tronu = pozbawiać go ich, składać, usuwać; **z.** co w kupę = rzucając skupiać, zwalać; **z.** kontrakt, umowę = łamać je, wyłamywać ś. z nich, nie dotrzymywać ich; **z. ś.**, być zrzucanym; **z. ś.** z czego, uwalniać ś. z czego; **z. ś.** z kontraktu = nie dotrzymywać go; **z. ś.** na co, na kogo, składać ś., dawać składkę.

Zrzucić—*p. nied.* Zrzucać.

Zrzut, zrzucenie, zrzucanie.

Zrzygać się, dostać wymiotów, zwomitować ś., zrzucić pokarm.

Zrzynać, *dok.* Zerznąć; ścinać, obrzynać z wierzchu, górną część czego.

Zrzynek, część czego, oderznięta od całości, zwłaszcza wązka a długa.

Zsadzać, *dok.* Zsadzić; wziąć kogo z jakiego siedzenia i umieścić gdzieindziej; zrzucać, ściągać siedzącego, wysadzać z miejsca; **z.** kogo z urzędu, z dostojności = składać, usuwać, zrzucać.

Zsapać się, zasapać ś. bardzo, zmęczyć ś.

Zsarkać, sfukać, złajać, zbuzować kogo, nawymyślać komu.

Zsączać, *dok.* Zsączyć; sącząc spuszczać jaki płyn.

Zsep—*p.* Zsyp.

Zsetkować, podzielić na setki, ułożyć setkami.

Zsiadać, *dok.* Zsiąść; zstępować, ruszać ś.; schodzić ze swego siedzenia: **z.** z konia; z cudzego wozu i śród błota **z-aj** = od cudzego odstępować trzeba bez szemrania; **z. ś.**, krzepnąć, gęstnieć, osiadać, ścinać ś.: mleko ś. **z-a.**

Zsiadłość, właściwość zsiadania ś., zgęstnienia; osadzanie ś., osad, opad.

Zsiadły, który ś. zsiadł, zgęstniały, skrzepły, ścięty: mleko **z-e**; krępy, przysadkowaty.

Zsiąkać, *dok.* Zsiąknąć; pozbywać płynu przez siąknięcie; spływać z czego powoli.

Zsiąknąć—*p. nied.* Zsiąkać.

Zsiec—*p.* Zsiekać.

Zsiekać, *dok.* Zsiec; posiekać wszystko; siekąc, chłoszcząc poranić; zranić szablą, usiec.

Zsierocieć, stać ś. sierotą.

Zsinić, Zesinić, sinym uczynić.

Zsinieć, Zesinieć, stać ś. sinym, nabrać sinej barwy.

Zsiwić, siwym uczynić.

Zsiwieć, stać ś. siwym, osiwieć.

Zskoczyć—*p.* Zeskoczyć.

Zskrobać—*p.* Zeskrobać.

Zsłowiańszczeć, przerobić ś. na Słowianina.

Zsłowiańszczyć, uczynić słowiańskim; **z. ś.**, stać ś. Słowianinem.

Zsobna, *przysł.*, zosobna.

Zsondować, zgłębić sondą.

Z starodawna, *przysł.*, za dawnych czasów, po staroświecku.

Zstarzeć się—*p.* Zestarzeć ś.

Zstatecznić (się), uczynić (ś.) statecznym a. stateczniejszym.

Zstatecznieć, stać ś. statecznym a. stateczniejszym.

Zstaw, staw spojony, spojenie stawów, członek.

Zstawiać, coś razem łączyć, zestawiać; coś z wyższego miejsca stawić na niższe, znosić w jedno miejsce.

Zstąpić—*p. nied.* Zstępować.

Zstęp, zstępowanie, schodzenie na dół, miejsce, którędy ś. zstępuje; to, po czym zstępujemy na dół, schód, schodek.

Zstępnie, *przysł.*, zstępując, w kierunku z góry na dół.

Zstępny, odnoszący ś. do zstępu, zstępujący; linja **z-a** pokrewieństwa=idąca od przodków do potomków, syn, wnuk, prawnuk itd.

Zstępować, *dok.* Zstąpić; schodzić, spuszczać ś. z góry na dół; **z.** ze świata=umierać; **z.** z drogi =schodzić z niej, porzucać ją, odstępować od niej; **z.** komu z drogi = schodząc z drogi na bok, ustępować mu miejsca, by mógł przejść swobodnie; znikać, zanikać, ginąć; **z. ś.**, zbiegać ś., kurczyć ś. od zmoczenia ś.

Zstrychować, strychując zrównać.

Zsuć, zsypać, posypać.

Zsumować—*p. nied.* Zsumowywać.

Zsumowywać, *dok.* Zsumować; w *arytm.*, dodając dwie lub więcej liczb lub ilości, otrzymywać sumę.

Zsunąć—*p. nied.* Zsuwać.

Zsuwać, *dok.* Zsunąć; suwając spuszczać; posuwać na dół, suwając zdejmować, ściągać; suwając gromadzić w jedno miejsce; **z. ś.**, być zsuwanym; **z. ś.**, suwając ś. spuszczać ś. na dół.

Zsychać się, *dok.* Zeschnąć ś.; wysychać, stawać ś. suchym, schnąc, kurczyć ś., zbiegać ś., schnąc zlepiać ś., twardnieć.

Zsyłać, *dok.* Zesłać; posyłać z góry na dół; wysyłać, wyprawiać; sprawiać, wywoływać co, wyznaczać; Bóg **z-a** nieszczęścia na ludzi; **z. ś.** na co, powoływać ś. na co, na kogo.

Zsyłka, zesłanie do miejscowości odległej jako kara, deportacja, zesłanie.

Zsyp, Zsypka, Zsep, zsypanie; to, co zsypują, kupa zsypanych rzeczy; danina w ziarnie w Polsce piastowskiej; sep, osep.

Zsypać—*p. nied.* Zsypywać.

Zsypowisko, to, co zsypane, góra, pokryta kamienistym rumowiskiem, żleb, rumowisko.

Zsypywać *p. dok.* Zsypać; sypiąc zgromadzać razem, usypywać trochę z wierzchu; **z. ś.**, być zsypywanym; rozsypywać ś., osypywać ś., psuć ś. przez usuwanie ś. części sypkich.

Zszachrować, szachrując zatracić dla własnej korzyści, oszukać.

Zszalbierować, stracić, postąpić po szalbiersku.

Zszamotać, mocno poszamotać, wyszamotać, pomieszać, powikłać, pokudłać.

Zszargać, szargając zepsuć, poszargać, obszargać.

Zszarpać, poszarpać, podrzeć.

Zszarzać (się), zniszczyć (ś.), podniszczyć (ś.) przez używanie.

Zszarzały, który ś. zszarzał, podniszczony, wytarty.

Zszarzeć, stać ś. szarym, ściemnieć.

Zszatkować, wszystko poszatkować.

Zszczypać, szczypiąc, zerwać.

Zszeptać, szepcąc zmówić, odmówić, wyszeptać: **z. ś.**, szeptem zmówić ś., porozumieć ś. tajnie na czyją szkodę.

Zszlakować, wyśledzić, wytropić.

Zszorować, szorując zetrzeć, oczyścić.

Zszumować, zdjąć szumowiny z wierzchu, odszumować.

Zszyć—*p. nied.* Zszywać.

Zszywać, *dok.* Zszyć; szyjąc spajać, łączyć co.

Zścignąć, doścignąć, dogonić.

Zślinić—*p.* Ześlinić.

Zśliznąć się, Ześliznąć się, zsunąć ś., obsunąć ś. na czymś śliskim.

Zślubić, poślubić, zaślubić.

Zśmiecić—*p.* Ześmiecić.

Zśniedzieć, pokryć ś. śniedzią, zaśniedzieć.

Zubożać, *dok.* Zubożyć; doprowadzać do ubóstwa, ubożyć.

Zubożałość, stan człowieka zubożałego, stan tego, co jest zubożałe, ubóstwo, bieda.

Zubożały, który ś. stał ubogim, podupadły na majątku.

Zubożeć, przyjść do ubóstwa, stać ś. ubogim, podupaść na majątku.

Zubożyć—*p. nied.* Zubożać.

Zubr—*p.* Żubr.

Zubrować, o mące: pytlować; o zbożu: wiać, młynkować.

Zuch, człowiek odważny, śmiały, junak, chwat; rezolut.

Zuchać się, stawić ś. zuchem.

Zuchostwo, zachowanie ś. śmiałe, odważne.

Zuchowato, *przysł.*, z zuchowatością, odważnie, śmiało.

Zuchowatość, właściwość, przymiot na zucha; odwaga, śmiałość.

Zuchowaty, zakrawający na zucha, podobny do zucha, odważny.

Zuchter, zuchwaleo, junak, chwat.

Zuchterstwo, zuchwalstwo, zuchowatość.

Zuchwalczy, właściwy zuchwalcowi.

Zuchwale, Zuchwało, *przysł.*, z zuchwałością, zbyt śmiele, bezczelnie, hardo.

Zuchwalec, człowiek zuchwały, zbytni śmiałek, stawiający ś. hardo innym.

Zuchwaleć, stawać ś. zuchwałym, nabierać zuchwałości.

Zuchwalić, czynić zuchwałym, doprowadzać do zuchwalstwa; **z. ś.,** stawać ś. zuchwałym, nabierać zuchwałości; **z. ś. na co,** odważać ś. na co.

Zuchwalstwo—*p.* Zuchwałość.

Zuchwała, osoba zuchwała; zuchwałość.

Zuchwałka—*p.* Zuchwała.

Zuchwałość, Zuchwalstwo, właściwość osoby zuchwałej, hardość, bezczelność, zbytnia śmiałość, postępek zuchwały.

Zuchwały, zbyt śmiały, hardo stawiający ś. innym, z ujmą dla ich stanowiska, wieku i t. p.

Zuja, miękka gąbczasta masa, zrobiona z włosów i błon, oddzielających ś. od skór przy garbowaniu, ze starych rozkręconych powrozów i t. p., służąca do zatykania dziur i szpar w promach, okrętach i t. p.

Zulus, członek szczepu Zulu; w języku wioślarzy: wioślarz amator, nie należący do stowarzyszenia wioślarskiego.

Zupa, *nm.*, polewka, potrawa płynna; to ci **z.!,** zrobiła ś. **z.!** = to nieprzyjemna, powikłana sprawa!

Zupełnie, *przysł.*, z zupełnością, względem wszystkich części bez wyjątku, całkowicie, całkiem.

Zupełność, właściwość tego, co jest zupełne.

Zupełnowładnie, *przysł.*, z władzą nieograniczoną.

Zupełnowładny, posiadający władzę nieograniczoną, autokratyczny.

Zupełny, we wszystkich swych częściach cały, wszystek, któremu nic nie braknie, nienaruszony, kompletny, całkowity, bezwzględny, nieograniczony.

Zupka, *fr., zdr.* od Zupa.

Zupny, *fr.,* odnoszący ś. do zupy.

Zuzel, Zużel—*p.* Żużel.

Zuzula, owad z rzędu tęgopokrywych (fig.).

Zużyć — *p.* Zużywać.

Zużyteczniać, *dok.* Zużytecznić; czynić użytecznym a. użyteczniejszym; **z. ś.,** stawać ś. użyteczniejszym.

Zużytecznić — *p. nied.* Zużyteczniać.

Zużytkowywać, *dok.* Zużytkować; używać czego na swój a. cudzy użytek, używać pożytecznie, wyciągać pożytek z czego.

Zużytkować—*p. nied.* Zużytkowywać.

Zużywać, *dok.* Zużyć; używając niszczyć, wypotrzebowywać, konsumować; wyczerpywać; niszczyć, osłabiać, nadwerężać, korzystać z czego aż do końca; **z. ś.,** niszczyć ś., psuć ś. od używania.

Zwab, zwabianie, przywabianie, powab, ułuda, wdzięk, ponęta.

Zwabiać, *dok.* Zwabić; wabić, przywabiać, przynęcać: u myśliwców: wydawać głos jakiego ptaka dla przywabienia go.

Zwabić—*p. nied.* Zwabiać.

Zwabnik, koń kształtny.

Zwać, głosem podniesionym przyzywać, przywoływać, wzywać; nadawać imię, nazywać, przezywać, mianować; jak cię tam zwą!= pogardliwe zwracanie ś. do kogoś, udając, że ś. nie pamięta jego nazwiska; jak ś. zwał, tak ś. zwał, byleby ś. dobrze miał = mniejsza o to, co mówią inni o człowieku, byleby mu ś. powodziło; **z. ś.,** mieć jakieś imię, nazywać ś.; co ś. zowie! = jak ś. należy, porządnie, przyzwoicie, w całym tego słowa znaczeniu.

Zwada, kłótnia, swar, spór, waśń, niezgoda, bójka; ani do rady, ani do **z-y** = do niczego nie zdolny, niedołęga.

Zwadca, Zwadnik, Zwadziciel, człowiek zwadliwy, kłótnik, sprzeka, awanturnik.

Zwadka, mała zwada, niewielka kłótnia.

Zwadliwie, Zwadnie, *przysł.,* ze zwadliwością, kłótliwie.

Zwadliwość, skłonność do wadzenia ś., kłótliwość, awanturniczość.

Zwadliwy, Zwadny, skłonny do zwady, kłótliwy, swarliwy, niespokojny, awanturniczy, warcholski.

Zwadniczka, Zwadzicielka, forma żeńska od Zwadnik.

Zwadnik—*p.* Zwadca.

Zwadzać, *dok.* Zwadzić; waśnić, kłócić kogo z kim; **z. ś.,** rozpoczynać zwadę, zaczynać kłócić ś. z kim.

Zwalać, *dok.* Zwalić; staczać z góry na dół; przewracać, obalać coś ciężkiego, zbijać, strącać; wywracać: **z.** kogo z nóg; choroba z nóg go **z-iła** = pozbawiła sił, wycieńczyła; dwa kieliszki **z-iły** go z nóg=upił ś. niemi zupełnie; **z.** drzewo=ścinać; **z.** kogo szablą, toporem=zabijać; **z.** kogoś kijem= uderzać mocno, walić; **z.** do kupy = walić, zrzucać w kupę, bezładnie, waląc, zgromadzać w jednym miejscu; *przen.,* **z.** co na kogo, składać, zrzucać co na niego, np. winę, odpowiedzialność, obowiązek; *przen.,* pozbawiać kogoś godności, urzędu i t. p.; **z. ś.,** obalać ś., przewracać ś., rozwalać ś.; padać, toczyć ś. z góry na dół; spadać do kupy, na jedno miejsce, waląc ś., gromadzić ś.; spadać na kogo w znaczeniu moralnym, gromadzić ś.: **z-ają** ś. na niego troski, nieszczęścia i t. p.

Zwalać (się), powalać (ś.), pobrudzić (ś.), zbrukać (ś.).

Zwalczać, *dok.* Zwalczyć; walcząc porażać, zwyciężać, poko-

nywać; z. przeszkody. przeciwności=przezwyciężać.

Zwalczyciel, ten, który zwalczył kogo, co, zwycięzca.

Zwalczyć—*p. nied.* Zwalczać.

Zwalić—*p. nied.* Zwalać.

Zwalina—*p.* Zwalisko.

Zwalisko, Zwalina, Zwaliny (-in), gmach rozwalony, ruiny, rudera, rozwaliny, gruzy; zwalone w kupę odłamki skał.

Zwalisto, *przysł.*, ze zwalistością.

Zwalisty, dający ś. łatwo zwalić, wywrotny; obwisły, zwisający.

Zwalniać, *dok.* Zwolnić; czynić wolniejszym, mniej szybkim: z. biegu, kroku; uwalniać, czynić wolnym, swobodnym; czynić łagodniejszym, miękczyć, łagodzić; rozwalniać: z. żołądek; z. ś., stawać ś. wolniejszym, słabszym, łagodniejszym.

Zwał, mnóstwo czego, jakich przedmiotów, bezładnie zwalonych w kupę: z. lodu, śniegu, pni zwalonych, okruchów skał i t. p.; z. górski = obrywanie ś. olbrzymiej masy skalnej, walącej ś. w dół.

Zwałkować, powałkować wszystko, co było do wałkowania.

Zwany, którego zwą, któremu nadano jakieś imię, przezwisko; tak z. (w skróceniu: t. zw.)=mający jakąś szczególną nazwę.

Zwapniać (się), *dok.* Zwapnić (ś.); zmieniać (ś.) w wapno.

Zwapnieć, zmienić ś. w wapno.

Zwapnienie, *rzecz.* od Zwapnieć; z. żył—*p.* Skleroza.

Zwarcica, część składowa tkanki roślinnej.

Zwarcie, *rzecz.* od Zewrzeć.

Zwarcie, *przysł.*, sposobem zwartym, gęsto, ściśle, jedno obok drugiego.

Zwarjować, dostać pomieszania zmysłów, stać ś. warjatem.

Zwartogłowieć, stać ś. wartogłowem.

Zwartość, właściwość tego, co zwarte.

Zwartować, przewartować, przewertować, przejrzeć uważnie, spostrzec.

Zwarty, ściśnięty, ścisły, gęsty, tłumny.

Zwarzać, *dok.* Zwarzyć; gotować na ogniu, warzyć; niszczyć mrozem, upałem, suszą i t. p.; z. żelazo = spajać je przy silnym ogrzaniu; z. ś., być zwarzanym; o mleku: ściąć ś. w kłaczki twarogowe.

Zwarzyć—*p. nied.* Zwarzać.

Zwaśniać (się), *dok.* Zwaśnić (ś.); kłócić (ś.), waśnić (ś.), różnić (ś.), wadzić (ś.).

Zwaśń, spór, sprzeczka, kłótnia, waśń.

Zwaśnienie, *rzecz.* od Zwaśnić; waśń, sprzeczka, kłótnia, niezgoda.

Zwaśniony, którego zwaśniono; który zwaśnił ś. z kim.

Zważać, *dok.* Zważyć; wagą dochodzić ciężaru czego, ważyć; podnosić coś ciężkiego; wyprowadzać z równowagi, przeważać, przechylać co; zwracać uwagę na co, mieć baczenie, wzgląd na co, brać co pod uwagę, baczyć na co; nie z-ając na to, że...= pomimo, że...; nie z-ając, nie z-ywszy na co=pomimo, mimo co; z-ywszy na to, że...= ponieważ, ze względu na to, że...; z. ś., być zważanym; tracić równowagę, przeważać ś., przechylać ś.

Zwąchać, Zwąchnąć, Zwęchnąć, dojść węchem, domyślić ś. czego, zmiarkować co, przewąchać ś.; z. ś., być zwąchanym; *żart.*, porozumieć ś., zmówić ś.

Zwątlać, *dok.* Zwątlić; czynić wątłym a. wątlejszym, osłabić, nadwerężyć, nadwątlić, wysilać, wyczerpywać.

Zwątleć, wątłym ś. stać, stracić siły, zdrowie, osłabnąć, osłabieć.

Zwątlić—*p. nied.* Zwątlać.

Zwątpiały, który zwątpił, stracił nadzieję.

Zwątpiciel, ten, który zwątpił.

Zwątpić, stracić nadzieję co do czego, przestać liczyć na co, nie spodziewać ś. czego.

Zwątpienie, *rzecz.* od Zwątpić; stan duchowy człowieka, który zwątpił, stracił nadzieję; desperacja, apatja.

Zwątpiony, o którym zwątpiono, który zwątpił.

Zwątrobienie, w *med.*, przemienienie ś. płuca w masę podobną do wątroby wskutek zapalenia, hepatyzacja.

Zwełnieć, zmienić ś. w wełnę, stać ś. wełniastym, podobnym do wełny.

Zwerbować, zaciągnąć do wojska; *przen.*, przyciągnąć sobie kogo, jako swego zwolennika, stronnika, adherenta i t. p.

Zweryfikować, sprawdzić, porównać z czym.

Zwędzać, *dok.* Zwędzić; wędzić; *żart.*, sprzątać cichaczem, kraść.

Zwędzić—*p. nied.* Zwędzać.

Zwęglać (się), *dok.* Zwęglić (ś.); obracać (ś.) w węgiel.

Zwęglić, obrócić ś. w węgiel, zwęglić ś.

Zwęszyć, poczuć, jako pies, węchem, zwąchać; *żart.*, domyślić ś. czego, zmiarkować co.

Zwężać, *dok.* Zwężyć, Zwęzić; czynić węższym; z. ś., stawać ś. węższym.

Zwężeć, Zwęzieć, stać ś. węższym.

Zwężony, którego zwężono; który zwęził ś., wązki.

Zwiać—*p. nied.* Zwiewać; *żart.*, uciec, umknąć, drapnąć.

Zwiadki—*p.* Zwiady.

Zwiady, Zwiadki, wzwiady, wywiady, wywiadki.

Zwiastować, oznajmiać, obwieszczać, zapowiadać naprzód, wieścić, wróżyć, przepowiadać, prorokować.

Zwiastowanie, *rzecz.* od Zwiastować; Z. N. P. Marji = święto kościoła katolickiego, przypadające na 25 marca, a ustanowione na pamiątkę oznajmienia Jej przez anioła, że będzie matką Chrystusa.

Zwiastun, ten, który zwiastuje co, poseł, herold; ten, który zawiadamia, przepowiada co, prorok.

Zwiastunka, forma żeńska od Zwiastun.

Związać — *p. nied.* Związywać.

Związek, to, co służy do związania czego, węzeł; to, co wiąże, łączy ludzi pomiędzy sobą, taki lub inny stosunek między ludźmi: z. przyjaźni, pokrewieństwa, miłości; z. małżeński=małżeństwo; z. krwi = pokrewieństwo; mieć z kim z-ki = mieć z nim stosunki; spojność, łączność, skojarzenie jednej myśli z drugą: z. logiczny myśli; mówić bez z-u=bezładnie; pewna grupa ludzi, krajów, państw, miast, łączących ś. z sobą jakąś umową dla wspólnego celu, towarzystwo, często tajemne, stowarzyszenie, organizacja; sprzysiężenie, konfederacja, zwłaszcza konfederacja wojskowa w dawnej Polsce, zawiązana w celu dopominania ś. zaległego żołdu; z-ki zawodowe= mające na celu obronę interesów robotników, należących do tej samej gałęzi przemysłu, w ich walce z przedsiębiorcami; z. chemiczny= połączenie ś. ciał z sobą w ten sposób, że tracą prawie zupełnie swoje własności, dając nowe ciało o zupełnie nowych własnościach.

Związkowy, dotyczący związku, należący do związku; *rzecz.*, uczestnik związku, sprzymierzeniec, sprzymierzony, sprzysiężony.

Związywać, *dok.* Związać; łączyć, spajać za pomocą związania; zawiązywać, obwiązywać; krę-

pować sznurami lub czymś podobnym; *przen.*, układać, tworzyć coś, zwłaszcza tajemnie: z. spisek, konfederację i t. p.; z. komu grzechy = nie odpuszczać ich; obowiązywać, obligować, zniewalać kogo do czego przez wymuszenie na nim słowa, przyrzeczenia, przysięgi i t. p.: z. kogo słowem, przyrzeczeniem, przysięgą, ślubem; z. ślubem małżeńskim, zakonnym itp.; z. ś., być związywanym; knuć spisek, sprzysiężenie między sobą; łączyć ś. w związek; łączyć ś. między sobą.

Zwichnąć, przekręcić, wykręcić, zgiąć, wywichnąć: z. rękę, nogę = wykręcić je ze stawów; z. sobie karjerę=zepsuć sobie swoje dotychczasowe stanowisko, dążenie do lepszego stanowiska; z. ś., wywichnąć ś., złamać ś., przekręcić ś.

Zwichnięcie, *rzecz.* od Zwichnąć; zakłócenie w ruchu ciał niebieskich, spowodowane zbliżeniem ś. do nich innych ciał niebieskich.

Zwichnięty, którego zwichnięto, który ś. zwichnął; uszkodzony, wywichnięty, sprowadzony z właściwej drogi.

Zwichrzyć, doprowadzić do nieładu, powichrzyć, potargać: z. komu włosy; wywołać niepokój, nieporządek, zaburzenie: z. cały kraj; z. ś., dojść do nieładu, potargać ś., powichrzyć ś.

Zwić—*p. nied.* Zwijać.

Zwidlina, rodzaj zwierzokrzewu.

Zwidzieć się, przywidzieć ś., wydać ś.

Zwiedliwość, zwyczaj zwodzenia drugich, wprowadzanie w błąd, łudzenie.

Zwiedliwy, łudzący, zwodzący, zwodniczy, oszukańczy.

Zwiedzać, *dok.* Zwiedzić; iść dokąd, do wielu miejsc, aby coś zobaczyć, ażeby mieć wiadomość o czym, odwiedzać, nawiedzać.

Zwiedziciel, Zwiedca, ten, który zwiedza, ogląda, wizytator; dochodzący czego, wybadujący; z. krajów=podróżnik, wojażer.

Zwiedzić—*p. nied.* Zwiedzać.

Zwiedzieć się, dowiedzieć ś.

Zwiedziony, którego zwiedziono, oszukano.

Zwiekować, spędzić, przetrwać cały wiek, przewiekować.

Zwielmożnieć, stać ś. wielmożnym, stać ś. wielkim panem.

Zwielmożyć, Zwielmożnić, uczynić wielmożnym, bogatym, spanoszyć; z. ś., stać ś. wielmożnym, spanoszyć ś., zbogacieć, zhardzieć.

Zwieloraczać, *dok.* Zwieloraczyć; czynić wielorakim, rozdzielać na wiele gatunków.

Zwieńczać, *dok.* Zwieńczyć; obdarzać wieńcem, uwieńczać, koronować; błogosławić kogo; z. kogo z kim: zaręczać, łączyć kogo z kim węzłem małżeńskim.

Zwieracz, mięsień w ciele ludzkim lub zwierzęcym, otaczający okrężnie jakiś otwór ciała i służący do zamykania tego otworu, czyli zwierania.

Zwierać, *dok.* Zewrzeć; ściskając spajać, ściskać szczelnie, zamykać mocno, zbijać razem, np. gwoździami; *przen.*, łączyć, kojarzyć, jednoczyć pod względem moralnym; z. konia ostrogami = spinać, ściskać go ostrogami; z. psy=brać je na smyczę; z. ś., zamykać ś. szczelnie; z. ś. z kim, ścierać ś. w boju, zaczynać walczyć z kim; ścinać ś., zgęstniać ś. w masę: mleko z-a ś. w twaróg.

Zwiercać, *dok.* Zwiercieć, Zwiercić; wiercić, przewiercać co świdrem, gwoździem i t. p.; zwierać, spajać, zbijać; z. co, ucierać, wiercić: z. mak.

Zwierciadelnik—*p.* Zwierciadlnik.

Zwierciadełko, *zdr.* od Zwierciadło.

Zwierciadlany, odnoszący ś. do

zwierciadła, podobny do zwierciadła; przyozdobiony zwierciadłami, zawieszony zwierciadłami.

Zwierciadlarz—*p.* Zwierciadlnik.

Zwierciadlnica, Zwierciedlniczka, forma ż. od Zwierciadlnik.

Zwierciadlnictwo, wyrób zwierciadeł.

Zwierciadlniczy, odnoszący ś. do zwierciadlnika a. zwierciadlnictwa.

Zwierciadlnik, Zwierciedlnik, Zwierciadelnik, Zwierciadlarz, rzemieślnik, wyrabiający zwierciadła, właściciel fabryki zwierciadeł; kupiec, sprzedający zwierciadła.

Zwierciadło, gładka powierzchnia, mogąca odbijać padające na nie promienie świetlne i dawać obrazy, znajdujące ś. przed niemi, wierne co do kształtów i barw: z. wody, lodu i t. p.; gładko wypolerowana powierzchnia metalu a. szkła, podlanego mieszaniną cyny i rtęci, odbijająca przedmioty, lustro; *przen.*, wierne odbicie, odzwierciedlenie czego, o braz, konterfekt czego: oko jest z-em duszy; *przen.*, wzór, wizerunek, przykład; jak po z-edle = jak po szkle, jak po stole, równo, gładko.

Zwierciadłowy, dotyczący zwierciadła, przedstawiony za pomocą zwierciadła: pismo z-e=odwrotne.

Zwiernik, dozorca zwierząt w zwierzyńcu—*p.* Zwieracz.

Zwierz, wielkie dzikie zwierzę; *zbior.*, zwierzęta; człowiek dzikich, surowych, zwierzęcych obyczajów; człowiek, nie hamujący ś. w gniewie, wściekły; człowiek wyuzdany zmysłowo; iść na z-a= na polowanie na dzikie zwierzęta; polować na grubego z-a = na niedźwiedzia, dzika i t. p.; *przen.*, ścierać ś. z potężnym wrogiem.

Zwierzać, *dok.* Zwierzyć; powierzać komu co, ufać; z. ś. komu z czym, z czego; powierzać komu co; wyjawiać mu jaką tajemnicę, odkrywać mu coś tajnego, ufając jego wierności, polegając na jego wierze.

Zwierzątko, małe, drobne zwierzę.

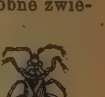

Zwierzchał, owad z rzędu półpokrywych (fig.).

Zwierzchni, odnoszący ś. do wierzchu, będący na wierzchu, na powierzchni czego, zewnętrzny, górny; wyższy, przedniejszy, celniejszy, mocniejszy, lepszy, znakomitszy; mający zwierzchność, władzę nad innemi, zwierzchniczy, przełożony; powierzchowny, zewnętrzny, niegruntowny, nieistotny, nie dotyczący treści czego.

Zwierzchnica, zwierzchnia, górna część czego, powierzchnia.

Zwierzchnictwo, stanowisko zwierzchnika względem podwładnych; zwierzchność, przełożeństwo, naczelnictwo, władza wyższa, naczelna.

Zwierzchniczka, forma żeń. od Zwierzchnik.

Zwierzchniczy, zwierzchnika dotyczący, zwierzchni.

Zwierzchnie, *przysł.*, z wierzchu, po wierzchu, powierzchownie, zewnętrznie.

Zwierzchnik, człowiek, mający zwierzchność nad innemi; przełożony, pryncypał, naczelnik.

Zwierzchność, stosunek zwierzchnika do podwładnego, przełożeństwo, naczelnictwo; *zbior.*, zwierzchnicy, przełożeni; władza zwierzchnia, rząd, urząd, sprawujący władzę prawomocną.

Zwierzenie, *rzecz.* od Zwierzyć; to, co ś. komu zwierza, tajemnica zwierzona; z. ś., poufne powiedzenie komu czego.

Zwierzę, ciało organizowane, o-

patrzone narządami zewnętrznemi i wewnętrznemi, służącemi mu do ruchu, do czucia, widzenia, słyszenia i t. p., oraz do przyjmowania pokarmów zwierzęcych i roślinnych, w celu odżywiania ś. i trawienia ich, w przeciwstawieniu do roślin, jako istot organicznych, nie opatrzonych czuciem ani swobodą ruchów: **z. kręgowe** = kręgowiec, **z. ssące** = ssak, **z. domowe** = bydlę; *przen.*, człowiek, odznaczający ś. instynktami zwierzęcemi, dziki, krwawy okrutnik a. gwałtownik lub rozpustnik, nie umiejący zapanować nad swemi namiętnościami.

Zwierzęcieć, stawać ś. zwierzęciem, stawać ś. podobnym do zwierzęcia, zatracać cechy ludzkie.

Zwierzęcość, Zwierzęctwo, natura zwierzęca, cechy zwierzęce w charakterze ludzkim, jak np. okrucieństwo, dzikość, gwałtowność, rozpusta niepohamowana.

Zwierzęcy, odnoszący ś. do zwierzęcia, właściwy zwierzętom: instynkt **z.**=taki, jak u zwierząt, dziki, jak zwierzęta, bydlęcy, rozbestwiony, bestjalski.

Zwierzętopis, Zwierzętopismo, opis zwierząt, zoologja opisowa, zoografja.

Zwierzobójca, myśliwy zwierząt.

Zwierzogromiec, pogromca zwierząt.

Zwierzojadacz, człowiek, karmiący ś. mięsem zwierząt.

Zwierzojedz, Zwierzojedztwo, jadanie mięsa zwierząt, karmienie ś. nim; zagryzienie przez zwierza.

Zwierzokarmiciel, człowiek, karmiący, chowający zwierzęta, hodowca zwierząt.

Zwierzokrzew, dawna nazwa grupy niższych zwierząt wodnych, przeważnie osiadłych, do której obecnie należą głównie zwierzęta jamochłonne.

Zwierzokwit, rodzaj zwierzokrzewu z gromady promienistych.

Zwierzołowny, łowiący zwierzęta.

Zwierzołowstwo, łowienie zwierząt, polowanie na zwierzęta.

Zwierzostan, rodzaj i ilość zwierząt w pewnej okolicy.

Zwierzyć—*p. nied.* Zwierzać.

Zwierzyna, wogóle zwierzęta nie hodowane, lecz żyjące dziko w lesie lub w polu, zwłaszcza dziki, sarny, jelenie, zające i wiele ptaków dzikich; mięso tych zwierząt upolowanych; potrawy z tego mięsa; *przen.*, gruba **z.** = znaczna zdobycz.

Zwierzyniec, duży park a. część lasu, ogrodzona wysokim parkanem, przeznaczona dla hodowli zwierząt, zwłaszcza zwierzyny (jeleni, danieli, sarn, łosi, żubrów i t. p.); ogród zoologiczny; **z. niebieski**—*p.* Zodjak.

Zwierzynka, *zdr.* od Zwierzyna.

Zwierzynny, odnoszący ś. do zwierzyny, obfitujący w zwierzynę.

Zwierzyńcowy, odnoszący ś. do zwierzyńca, odnoszący ś. do zwierzyńca niebieskiego, zodjakalny.

Zwiesić—*p. nied.* Zwieszać.

Zwiesistość, własność tego, co jest zwiesiste, obwisłość.

Zwiesisty, zwisły, obwisły; stromy, spadzisty.

Zwieszać, *dok.* Zwiesić; spuszczać co z góry na dół, tak, że wisi, uwieszać, przywieszać; schylać, pochylać, opuszczać ku dołowi: **z. nos**=tracić na minie, tracić fantazję, spuszczać z tonu, doznać w czym zawodu; **z. ś.**, być zwieszanym; zwisać, wisieć na dół.

Zwieszczać, *dok.* Zwieścić; obwieszczać, oznajmiać, zwiastować.

Zwieścić—*p. nied.* Zwieszczać.

Zwieść *p. nied.* Zwodzić.

Zwietrzać, *dok.* Zwietrzyć; wystawiać na wiatr, przewietrzać, wywietrzać; doprowadzać do sta-

nu zwietrzałości; poczuwać węchem, węszyć; *przen.*, przeczuwać co, odgadywać, domyślać ś. czego; **z. ś.**, zarażać ś. powietrzem, morem.

Zwietrzałość, stan tego, co jest wywietrzałe.

Zwietrzały, który zwietrzał; który rozkruszył ś. od działania powietrza.

Zwietrzeć, wywietrzeć, stać ś. wywietrzałym, zwietrzałym, stracić cenne części lotne; o skałach: rozkruszyć ś. od działania powietrza i wilgoci.

Zwietrznik, otwór do przewietrzania, wentylator.

Zwietrzyć—*p. nied.* Zwietrzać, *p.* Zwiotszyć.

Zwiewać, *dok.* Zwiać; unosić z czego co powiewem, zdmuchiwać co z czego; podmuchem spędzać razem.

Zwieźć—*p. nied.* Zwozić.

Zwiędłość, Zwiędniałość, stan tego, co zwiędło.

Zwiędły, Zwiędniały, który zwiądł.

Zwiędnąć, Zwiędnieć, o roślinach a. ich częściach: stracić świeżość przez ulotnienie ś. wody, uwiędnąć; *przen.*, utracić siły żywotne, młodość, zdrowie, zestarzeć ś.

Zwiędnić, uczynić zwiędłym.

Zwiędnieć—*p.* Zwiędnąć.

Zwiększać, *dok.* Zwiększyć; czynić większym, powiększać, pomnażać; **z. ś.**, stawać ś. większym, powiększać ś., pomnażać ś.

Zwiększeć, stać ś. większym.

Zwiększyć *p.* Zwiększać.

Zwięzłość, właściwość tego, co jest zwięzłe; z. stylu=zaleta stylu, polegająca na tym, że zamykamy wiele treści w niewielkiej ilości wyrazów.

Zwięzły, krępy, grubopłaski; zamykający wiele treści w niewielkiej ilości wyrazów: styl **z.**, wykład **z.**=treściwy.

Zwięzywać—*p.* Związywać.

Zwięźle, *przysł.*, zamykając wiele treści w niewielkiej ilości wyrazów; treściwie, krótko a dobitnie, lakonicznie.

Zwijacz, ten, co zwija; owad z rzędu tęgopokrywych, z rodziny słoników, zwijający liście, które więdną, bardzo szkodliwy (fig.).

Zwijać, *dok.* Zwinąć, Zwić; wijąc skręcać razem, motać w kłębek, nawijać: **z.** nici, sznurek; wijąc skręcać w trąbkę, w wałek: **z.** papier, płótno; zbierać razem coś rozwiniętego, rozpiętego: **z.** chorągiew, żagiel, namiot: **z.** namioty=ruszać obozem; **z.** wojsko = rozpuszczać; **z.** chorągiewkę = spuszczać z tonu, uchylać ś. od jakiegoś rozpoczętego dzieła; zginać, uginać; **z. ś.**, wić ś., kręcić ś., skręcać ś., zawijać ś. w loki, w kędziory, w trąbkę i t. p.; **z. ś.** w kłębek = kurczyć ś.; zginać ś., uginać ś.; szabla ś. zwinęła = ześlizgnęła ś., obsnęła ś.; umykać, uciekać, uchodzić pośpiesznie; o koniu: plątać ś., związywać ś.; śpieszyć ś. z jaką robotą, uwijać ś.

Zwijadełko, *zdr.* od Zwijadło.

Zwijadło, narzędzie do zwijania, motowidło, kołowrotek.

Zwijalny, dający ś. zwijać; spiralny.

Zwikłać (się), powikłać (ś.), splątać (ś.), zgmatwać (ś.).

Zwilgnąć, przejść wilgocią, stać ś. wilgotnym.

Zwilgły, który zwilgnął.

Zwilgocić, uczynić wilgotnym.

Zwilgotnieć, stać ś. wilgotnym, zwilgnąć.

Zwilżać, *dok.* Zwilżyć; nasycać wilgocią, wilżyć, czynić wilgotnym, przykładać coś mokrego.

Zwinąć—*p. nied.* Zwijać.

Zwindować, ściągnąć za pomocą windy.

Zwingljanizm, nauka szwajcarskiego reformatora religijnego Huldreicha Zwingljusza, odrzucająca obecność Ciała i Krwi Chrystusa w konsekrowanym chlebie i winie.

Zwinglista, Zwingljanin, wyznawca nauki Zwingljusza.

Zwiniątko, to, co zwinięte, zawinięte, mały pakunek, paczka.

Zwinić, obwinić, oskarżyć.

Zwinięcie, *rzecz.* od Zwinąć; coś zwiniętego, zawiniątko, kłębek.

Zwinięty, którego zwinięto; który sam ś. zwinął.

Zwinnie, *przysł.*, ze zwinnością, sprawnie, zręcznie.

Zwinność, zręczność, sprawność.

Zwinny, szybko co robiący, zręczny, sprawny.

Zwionąć —*p. nied.* Zwiewać.

Zwiotczeć, osłabnąć—*p.* Zwiotszeć.

Zwiotszały, który zwiotszał, który stracił swe własności, zapach.

Zwiotszeć, stać ś. wiotchym, zedrzeć ś., zniszczyć ś., stać ś. słabym, bezsilnym, chudym.

Zwiotszyć, uczynić wiotchym, zedrzeć, zniszczyć; uczynić słabym.

Zwisać, *dok.* Zwisnąć; wisieć z góry na dół, opuszczać ś., zwieszać ś.

Zwisko, przezwisko, przydomek, imionisko.

Zwisłoróg, owad dwuskrzydły, muchowaty.

Zwisłoszka, owad dwuskrzydły, muchowaty.

Zwisłość, cecha tego, co jest zwisłe, wiszące, spuszczone.

Zwisły, który zwisnął, zwieszający ś., wiszący z góry na dół.

Zwisnąć—*p. nied.* Zwisać.

Zwiślik, rodzaj mchu gałęzistego.

Zwitek, coś zwiniętego, skręcone, kłębek, trąbka, fałd, coś zawiniętego, zmarszczka, marszczka; **z.** papieru = zwój; **z.** ksiąg = pismo, rękopis, np. pergaminowy u starożytnych, owinięty około wałka.

Zwlec—*p. nied.* Zwlekać.

Zwlekać, Zwłóczyć, *dok.* Zwlec; wlokąc ściągać co z kogo a. z siebie; zdzierać: **z.** kogo z czego; **z.** do kupy=wlokąc przynosić, ściągać razem; odkładać, odwlekać co, ociągać ś. z wykonaniem czego; nie zrobić odrazu, robić powoli; **z. ś.** z czego, rozbierać ś. z czego, zdejmować co z siebie; wlokąc ś., poruszając ś. z trudnością, schodzić z czego: **z. ś.** z łóżka; odchodzić, oddalać ś.; wlokąc ś. schodzić ś., zgromadzać ś. powoli, zjeżdżać ś. ociężale; być odkładanym, ulegać zwłoce, przeciągać ś., odwlekać ś.

Zwłaczać—*p.* Zwłóczyć.

Zwładać, opanowywać.

Zwłaszcza, *przysł.*, szczególnie, osobliwie, głównie, mianowicie, tym bardziej, tym więcej.

Zwłoczny—*p.* Zwłókliwy.

Zwłoka, odłożenie, odkładanie czego, odwłoka, zwlekanie, zyskanie na czasie; to, co zwleczono z kogo, łupież, zdobycz: **z.** lwia=skóra, ściągnięta z lwa.

Zwłoki, ciało umarłego, trup.

Zwłokliwie, *przysł.*, ze zwłokliwością, z ociąganiem ś.

Zwłokliwość, zwyczaj odkładania, powolność.

Zwłokliwy, Zwłoczny, odwlekający, odkładający na później; którego odłożono; dający ś. odłożyć, odwlec.

Z włoska, po włosku, jak we Włoszech.

Zwłoszeć, stać ś. Włochem, nabrać cech, obyczajów włoskich.

Zwłoszyć, przerobić na Włocha.

Zwłóczyciel, ten, który zwleka, ściąga, odkłada co, dojutrek.

Zwłóczyć, ściągać na dół; zdejmować co z siebie, rozbierać ś. z czego; z. co do kupy = ściągać w jedno miejsce; z. ziemię=zbronować; z. kogo, włócząc go, prowadząc go po różnych miejscach, zmęczyć, zmordować, nie robić zaraz, odkładać, opaźniać.

Zwłókliwość, skłonność, przyzwyczajenie do zwłóczenia.

Zwłóknieć, zmienić ś. we włókno.

Zwodca—*p.* Zwodnik.

Zwodek, wezbranie wody w rzece, powódź.

Zwodnica, Zwodniczka, Zwodzicielka, forma żeńs. od Zwodnik.

Zwodnictwo, zwodzenie, oszukiwanie kogo; obłudność, nieszczerość.

Zwodniczy, Zwodzicielski, zwodzący, mamiący, łudzący, oszukujący, ułudny, nie sprawdzający ś., nieprawdziwy.

Zwodnić, uczynić wodnistym, rozwodnić.

Zwodnieć, stać ś. wodnistym.

Zwodnik, Zwodziciel, człowiek, który kogoś zwodzi, omamia, oszukuje; oszust, szalbierz; mężczyzna, uwodzący kobietę, uwodziciel.

Zwodny—*p.* Zwodniczy.

Zwodziciel—*p.* Zwodnik.

Zwodzicielka *p.* Zwodnica.

Zwodzić, *dok.* Zwieść; sprowadzać w jedno miejsce, zgromadzać do kupy; sprowadzać z góry na dół; z. kogo od czego, odciągać, odprowadzać: z. z drogi = sprowadzać na manowce; z. z drogi obowiązku, powinności, cnoty= skłaniać namowami, pokusami do wyrzeczenia ś. obowiązku, powinności, cnoty; z. do złego=kusić do grzechu i t. p.; z. kogo, oszukiwać, podchodzić kogo; z. bitwę=staczać ją; z. tratwę=sprowadzać ją do lądu; z. most zwodzony=spuszczać.

Zwodziwelka, uwodziciel, bałamut.

Zwodzik, owad dwuskrzydły, kosmaty.

Zwodzony, ten, którego zwodzono, oszukano; z. most = przerzucony przez fosę i podnoszony i opuszczany na łańcuchach (w dawnych fortecach i zamkach); taniec w z-ego = rodzaj tańca, w którym tancerka zaczyna tańczyć z jednym tancerzem i nagle go rzuca, biorąc innego.

Zwojek, rodzaj mchu gałęzistego; rodzaj łapki na kuny, tchórze i t. p.

Zwojka—*p.* Zwójka.

Zwojnik, część kołowrotka.

Zwojować, zawojować, podbić; wojując zdobyć; *żart.*, zrobić coś złego, zbroić co.

Zwojówki, rodzaj muszli skamieniałych.

Zwolennictwo, stanowisko zwolennika; *zbior.*, zwolennicy.

Zwolenniczka, forma żeńs. od Zwolennik.

Zwolennik, uczeń, wyznawca, stronnik czyj; wielbiciel, miłośnik kogo a. czego.

Zwoleństwo, pozwolenie, zezwolenie; przywilej.

Zwolna, *przysł.*, wolno, powoli, pomału, niepośpiesznie, ostrożnie.

Zwolniały, który zwolniał.

Zwolnić—*p. nied.* Zwalniać.

Zwolnieć, stać ś. wolnym albo wolniejszym, stać ś. mniej ścisłym, mniej twardym, bardziej płynnym; stać ś. mniej surowym, mniej dokuczliwym, zelżeć: mróz z-ał.

Zwołać—*p. nied.* Zwoływać.

Zwołowacieć, stać ś. podobnym do wołu, ciężkim, niezgrabnym.

Zwoływacz, ten, który zwoływa.

Zwoływać—*p. dok.* Zwołać; wołając zgromadzać, wzywając zbierać w jedno miejsce: z. posiedzenie, sejm i t. p.; z. ś., być zwoływanym, wzywanym; zwoływać siebie nawzajem.

Zwomitować się, wyrzucić z siebie zawartość żołądka, dostać wymiotów, zwymiotować ś.

Zwono, dzwono koła, ryby itp.

Zwora, przyrząd, służący do zwierania, spajania czego, np. ankra, szpąga; w *myśl.*, smycz; psy na smyczy.

Zwornik, w *arch.*, kamień, zamykający sklepienie, klucz sklepienia w rodzaju medaljonu; kamień wapienny, służący do zasklepienia pieca wapiennego ponad ogniskiem.

Zworować, łączyć, spajać, wiązać zworą.

Zwoziciel, ten, który co zwozi.

Zwozić, *dok.* Zwieźć; wozić w jedno miejsce, wozić do kupy, wożąc, zgromadzać na kupę; wozić z góry na dół; z. ś., być zwożonym, zjeżdżać ś.

Zwoźba—*p.* Zwóz.

Zwoźny, dający ś. zwieźć, mogący być zwiezionym; zgnojony nawozem.

Zwód, most zwodzony; wywód niewinności swojej przed sądem w dawnym prawodawstwie polskim.

Zwój, fałda, składka, zmarszczka; coś zwiniętego, zwitek: z. pergaminu=rękopis pergaminowy, zwinięty nakształt wałka; z. nerwowy=węzeł nerwowy czyli część jego grubsza, ganglja, gangljon.

Zwójka, rodzaj ślimaka grzebykoskrzelnego, wązkojęzycznego (fig.).

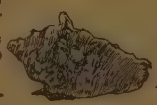

Zwójkówka, mały motyl nocny, z podrzędu tejże nazwy, którego liszki żyją pomiędzy liśćmi, zwiniętemi za pomocą oprzędu.

Zwóz, Zwoźba, Zwózka, zwożenie, zwiezienie.

Zwracać, *dok.* Zwrócić; obracać w tył, zawracać, wracać z powrotem: z. kogo z drogi = przywoływać z powrotem; obracać, ściągać co na co: z. na co oczy, uwagę; kierować: z. konia; z. co komu, oddawać mu to, co ś. od niego wzięło, co stanowi jego własność, powracać, oddawać; z. do czego, ku czemu, obracać w pewnym kierunku; z. z żołądka= oddawać, zrzucać, co ś. zjadło, wymiotować; z. ś., być zwracanym; obracać ś., odwracać ś.; z. ś. dokąd = skierowywać ś., udawać ś., przemawiać do kogo.

Zwrot, zwracanie, zwrócenie, powrót; oddawanie, oddanie komu jego własności; obrót: z. oczu, głowy i t. p.; miejsce, gdzie ś. coś zwraca, zakręt: z. ulicy, drogi, rzeki; obrót, odmiana: z. losu; obrócenie ś. (w prawo, w lewo); zmiana przekonań, odstępstwo; w *stylist.*, z. mowy, z. retoryczny=ozdoba stylowa, która polega na zestawieniu i szyku wyrazów, bez zmiany ich znaczenia, trop.

Zwrotka, grupa wierszy, stanowiąca pewną całość rytmiczną i syntaktyczną, zamkniętą w sobie, jednostajnie powtarzająca ś. w pewnym układzie w całym utworze, strofa.

Zwrotkowy, odnoszący ś. do zwrotki; ułożony zwrotkami.

Zwrotnica, przyrząd, służący do obrotu i skierowywania z jednych szyn na drugie parowozów i wagonów kolejowych i tramwajowych, weksel (fig.).

Zwrotniczy, urzędnik kolejowy, zwrotnicy pilnujący.

Zwrotnie, *przysł.*, obrotnie, zwinnie, zręcznie.

Zwrotnik, na globusach i mapach jedno z dwu kół między strefami umiarkowanemi a rów-

nikiem, jednak w znacznym oddaleniu od niego, na półkuli północnej: z. raka, na półkuli południowej: z. koziorożca (fig.).

Zwrotnikowy, właściwy zwrotnikom; leżący pod zwrotnikiem a. między zwrotnikami a równikiem: kraje z-e.

Zwrotnonogi, mający zwrotne nogi, czyli w górę końcami obrócone.

Zwrotnooki, mający dwoje oczu zwrotnych, t. j. ruchomych.

Zwrotnopalczaste, Zwrótnopalczaste, mające tylny skrajny palec zwrotny: ptak z.

Zwrotność, zdolność do zwracania ś., obracania ś. na osi; obrotność, zręczność, zwinność.

Zwrotny, zdolny do zwracania ś., obracania ś., ruchomy; który może być zwróconym, oddanym, powetowanym; służący do zwracania, obracania czego: muskuł z., krąg z.; do góry końcami obrócony: noga z. u ptaka, palec z.; obrotny, zwinny, zręczny, zgrabny.

Zwrotowy, dotyczący zwrotu, zwracania, obrotu; ulegający zwrotowi.

Zwrócić—*p. nied.* Zwracać.

Zwrzodowieć, Zwrzodowacieć, Zwrzodzieć, pokryć ś. wrzodami, zamienić ś. we wrzody.

Zwszeteczniec, stać ś. wszetecznym, wszetecznikiem, oddać ś. wszeteczeństwu.

Zwycięski, który zwycięża, pokonywa, zwyciężający, odnoszący ś. do zwycięstwa, właściwy zwycięzcy.

Zwycięsko, *przysł.*, zwyciężając, odnosząc zwycięstwo.

Zwycięstwo, zwyciężenie, pokonanie, pobicie nieprzyjaciela, wzięcie nad nim góry, przezwyciężenie jakiej trudności.

Zwycięzca, Zwyciężca, człowiek, który zwyciężył, odniósł zwycięstwo, tryumfator.

Zwyciężać, *dok.* Zwyciężyć; zwycięstwo odnosić, być zwycięzcą, przewyższać, przechodzić, przenosić kogo w czym; przezwyciężać, pokonywać: z. przeszkody, trudności; z. samego siebie = pokonywać swoje żądze, namiętności, pokusy i t. p.

Zwyciężny—*p.* Zwycięski.

Zwyciężyciel—*p.* Zwycięzca.

Zwyciężyć—*p. nied.* Zwyciężać.

Zwyczaić, przyzwyczajać kogo do czego; z. ś. w co, przyzwyczajać ś., przywykać do czego, wkładać ś. w co.

Zwyczaj, to, do czego kto ś. przyzwyczaił, nawyk, nawyknienie, przyzwyczajenie: mieć jaki z., mieć co we z-u, wprowadzić co w z.; wprawa, nabyta ćwiczeniem, przez nawyknienie, biegłość; sposób postępowania, powszechnie przyjęty i wszystkich obowiązujący, obyczaj: według z-u = pospolicie, zwykle, za z. a. zazwyczaj = jak zwyczajnie bywa.

Zwyczajnie, *przysł.*, pospolicie, wedle zwyczaju, zgodnie ze zwyczajem, zwykle, najczęściej, w większości wypadków.

Zwyczajność, Zwykłość, bycie we zwyczaju.

Zwyczajny, będący we zwyczaju, zwykły, pospolity, nieosobliwy, nie nadzwyczajny; z. do czego, mający co w zwyczaju, przyzwyczajony, przywykły do czego.

Zwyczajowiec, człowiek, trzymający ś. dawnych zwyczajów.

Zwyczajowy, będący w zwyczaju, pochodzący ze zwyczaju, oparty na zwyczaju, mający w nim swe źródło: prawo z-e.

Zwydrzeć, stać ś. dzikim, zna-

rować ś., rozpuścić ś., rozwydrzyć ś., rozchciwieć ś.

Zwykle, *przysł.*, zwyczajnie, pospolicie, najczęściej.

Zwykłonogi, mający palce u nóg naprzeciwległe.

Zwykłość, cecha tego, co jest zwykłe, co jest we zwyczaju.

Zwykły, będący we zwyczaju, zwyczajny, nie osobliwy, nie nadzwyczajny, często ś. powtarzający, codzienny; mający co we zwyczaju, nawykły, przyzwyczajony do czego.

Zwyknąć, nawyknąwszy, mieć co we zwyczaju, przywyknąć, zwykle coś robić, mówić: zwykł był to mówić=miał zwyczaj to mówić.

Zwyrodniały, który zwyrodniał, który ś. wyrodził.

Zwyrodnieć, wyrodzić ś., odrodzić ś. od swoich przodków, być wyrodkiem, stać ś. niższym fizycznie a. moralnie od swoich przodków, stać ś. potworem pod względem cielesnym a. duchowym.

Zwyrodnienie, *rzecz.* od Zwyrodnieć; stan istoty zwyrodniałej; w *fizjol.*, zmiana chorobliwa pewnego narządu a. tkanki ciała ludzkiego, zmieniająca jego naturę i prawidłowe czynności, stopniowy upadek zdrowia a. rozwoju fizycznego, umysłowego i moralnego, degeneracja.

Zwyż, *przysł.*, wzwyż, na wysokość, pod względem wysokości; wyżej, poprzednio, w poprzednim miejscu.

Zwyżka, podwyższenie, podniesienie cen; nadpłata, nadmiar, ażio.

Zwyższyć, Zwyższić, przewyższyć, przezwyciężyć, przemóc.

Zybet, tłuszcz woni aromatycznej, wydzielany z gruczołów wiwery, służy do wyrobu pomad i pachnideł; piżmo zybetowe.

Zybeta, azjatycki gatunek wiwery.

Zybetowy, odnoszący ś. do zybety.

Zydel—*p.* Zedel.

Zygnema, *gr.*, wodorost nitkowaty, o ciałkach zieleni gwiazdkowatych, zrostnica (fig.).

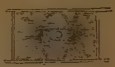

Zygota, *gr.*, rodzaj zarodnika, otoczonego grubą błoną u wodorostów (fig.).

Zygzak, *nm.*, linja kręta, łamana; podpis niewyraźny.

Zygzakowaty, *nm.*, mający kształt zygzaku.

Zymologja, *gr.*, nauka o fermentacji.

Zymotechnika, *gr.*, nauka o przemyśle, posługującym ś. w swych wyrobach fermentacją.

Zymoza, *gr.*, substancja, otrzymywana z drożdży, zdolna rozkładać cukier na alkohol i dwutlenek węgla.

Zynkować, *nm.*, zasadzać w ziemi odnóżki, ablegry.

Zys, odmiana orła (fig.).

Zysk, to, co kto zyskuje, pieniądze zyskane, zarobione, korzyść, wygrana; chciwość zysku.

Zyska, gatunek owada dwuskrzydłego.

Zyskać—*p. nied.* Zyskiwać.

Zyskiwać, *dok.* Zyskać; mieć z czego zysk, mieć co w zysku, wyciągać z czego korzyść; zjednywać, pozyskiwać sobie co, osiągać: z. sobie czyjeś względy, miłość, zaufanie; z. sławę, renomę i t. p.

Zyskolubność, chciwość zysku.

Zyskolubny, lubiący zysk, chciwy.

Zyskownie, *przysł.*, przynosząc zysk, korzystnie.

Zyskownik, człek chciwy zysku, mający na czym zysk.

Zyskowność, zasada zysku, wzgląd na zyski, rentowność, zyskiwanie, korzystne warunki handlu.

Zyskowny, dający duży zysk, korzystny.

Zyszczek, mały zysk.

Zyz—*p.* Zez.

Zyza, sztuka drzewa zdatna na koryto do statku wodnego, do którego ścieka sącząca ś. woda.

Zyzowaty—*p.* Zezowaty.

Zza, *przyim.*, rządzący 2-im przyp.; oznacza: z miejsca, będącego za czym: z za płotu, z za rzeki.

Zzacniać, *dok.* Zzacnić; zacnym czynić, uzacniać, uszlachetniać.

Zząbkować, porobić, pociąć w ząbki.

Zziajać (się), zmordować (ś.), zmęczyć (ś.) aż do stracenia tchu.

Zziarnkowacenie, w *med.*, przemienienie ś. tkanek ciała w masę ziarnistą.

Zziarnkowacieć, zmienić ś. w materję ziarnistą.

Zzierać, *dok.* Zejrzeć; patrzeć z góry na co; szpiegować, podpatrywać, śledzić kogo.

Zziębiać, *dok.* Zziębić, Zziąbić; przeziębiać wskroś, przechodzić zimnem, mrozem; *przen.*, czynić oziębłym.

Zziębły, który zziąbł, przeziąbł.

Zziębnąć, być przejętym zimnem, przeziębnąć nawskroś.

Zzuchwaleć, stać ś. zuchwałym, rozzuchwalić ś.

Zzuchwalić, uczynić zuchwałym, rozzuchwalić; **z. ś.,** stać ś. zuchwałym.

Zzuć—*p. nied.* Zzuwać.

Zzuwacz, ten, który co zzuwa; przyrząd do zzuwania.

Zzuwać, *dok.* Zzuć; wyzuwać, zwlekać; zdejmować komu z nóg obuwie; **z. ś.,** zdejmować z siebie obuwie, rozzuwać ś.

Zzuwadło, narzędzie do zzuwania butów, chłopak do butów.

Zzuwalnia, pomieszczenie, w którym idący do łaźni rozbierają ś., rozzuwalnia.

Zzywać, *dok.* Zezwać; zwoływać, przywoływać w jedno miejsce.

Zżąć—*p. nied.* Zżynać, *p. nied.* Zżymać.

Zżec—*p. nied.* Zżegać.

Zżegać, *dok.* Zżec; palić, spalać wszystko; **z. ś.,** spalać ś., parzyć ś. czymś rozpalonym.

Zżerać, *dok.* Zeżreć, Zezrzeć; pożerać, zjadać wszystko; wyżerać, wygryzać; *przen.*, frasować, martwić, trapić; **z. ś.,** żrąc ś. niszczyć ś.; *przen.*, frasować ś., martwić ś., kłócić ś.

Zżeradło, w *med.*, środek chemiczny, służący do przypalania.

Zżeżoga, gangrena.

Zżęcie, zetnięcie zboża, skoszenie, żniwo.

Zżęty, którego zżęto.

Zżonąć, odpędzić; spędzić razem.

Zżółknąć, Zżółknieć, stać ś. żółtym, nabrać żółtej barwy.

Zżucholić, zupełnie pożuć, zżuć.

Zżuć—*p. nied.* Zżuwać.

Zżuwać, *dok.* Zżuć, Zeżwać; żując zgryzać.

Zżużlić, za pomocą topników, dodawanych w czasie czyszczenia, fryszowania, wypławiania jakiego metalu, zamienić w żużle obce domieszane doń substancje.

Zżyć—*p. nied.* Zżywać.

Zżymać, *dok.* Zżąć; kurczyć, marszczyć, ściągać; gnieść, miąć, ugniatać; ściskać, zsuwać ku sobie: **z.** ramionami, **z.** na co ramionami=ściągnięciem ramion okazywać niezadowolenie, podziw; **z. ś.,** być zżymanym; **z. ś. na co,** wstrząsać ś., wzdrygać ś., wzru-

szać ś.; **z. ś.** na kogo, wzdrygać ś., obruszać ś., gniewać ś., okazywać jawnie niezadowolenie.

Zżynać, *dok.* Zżąć; żnąc ścinać, obcinać, skraiwać, zbierać.

Zżywać, *dok.* Zżyć; żyjąc, spędzać, trawić; **z. ś.** z kim, żyjąc z kim razem, obcując z nim, zbliżać ś. do niego, przyzwyczajać ś. do niego; **z. ś.** z czym, przywiązywać ś. do czego przez długie użycie.

Ź.

Źbiczek, rodzaj owada błonkoskrzydłego.

Źbik—*p.* Źbik.

Ździebełko, *zdr.* od Źdźbło.

Ździebełkowaty — *p.* Ździebłowaty.

Ździebiarz, rodzaj owada błonkoskrzydłego (fig.).

Ździebłisty, mający w sobie źdźbła: **ź.** kamień.

Ździebiny, odnoszący ś. do źdźbła.

Ździebło—*p.* Źdźbło.

Ździebłowaty, złożony ze ździebeł, mający w sobie źdźbła.

Źdźbło, Ździebło, łodyga roślin trawiastych, gładka, kolankowata, z liśćmi naprzemianległemi, wyrastającemi z kolanek; słomka, drzazga, okruszyna, odrobina, paproch: widzieć **ź.** w oku bliźniego, a nie spostrzegać belki we własnym=postrzegać drobne wady bliźnich, a własnych wielkich nie widzieć; kawałeczek, mała cząstka, nieco, trocha: **ź.** masła, mleka; ani **ź-a**=nic a nic, ani trocha, wcale; nie masz **ź.** litości = nic a nic, zupełnie.

Źle, *przysł.*, nie tak, jak trzeba, niedobrze, szkodliwie, złośliwie, podstępnie, nienależycie, niewłaściwie, niestarannie i t. p.: **ź.** mówić, robić, myśleć i t. p.; **ź.** sobie ze mną postąpił=niepoczciwie; **ź.** o nim mówią = niedobrze o nim słychać; **ź. ś.** mam=jestem niezdrów; **ź.** stoją moje interesy= jestem w kłopotach majątkowych; **ź.** z nim=jest chory a. jest w niebezpieczeństwie, grozi mu klęska, strata; **ź.** mi jest, **ź.** mi jakoś =słabo mi, mdleję; **ź.** koło mnie= grozi mi zguba, niebezpieczeństwo; **ź.** *(zam.* **ź.** jest)=to nie jest dobre, to jest złe i t. p.; **ź.**, jeżeli dzieci nie szanują rodziców.

Źleb, szczelina w zboczu górskim, wyżłobiona osuwającemi ś. okruchami skał, t. j. piargiem (fig.).

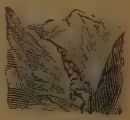

Źlebik, *zdr.* od Źleb.

Źlebisty, obfitujący w źleby.

Źrebaczek, *zdr.* od Źrebak.

Źrebak – *p.* Źrebiec.

Źrebczyk, młody koń.

Źrebiątko, Źrebiąteczko, *zdr.* od Źrebię.

Źrebica, młoda klaczka, kobyłka.

Źrebiczka, *zdr.* od Źrebica.

Źrebić się, o kobyle, oślicy, mulicy: rodzić płód.

Źrebiec, młody konik (fig.).

Źrebię, Źrebiątko, Źrebiąteczko, młody płód koni, osłów, mułów,

Źrebięcy, należący do źrebięcia, właściwy źrebiętom.

Źrebna, o klaczy, oślicy, mulicy: brzemienna płodem.

Źreć, dojrzewać, dostawać ś.

Źrenica, okrągły otwór ciemnego koloru w środku tęczówki ocznej, przez który światło wpada do oka (fig.); strzec czego, jak **ź-y** oka= bardzo starannie, z niezmierną pilnością; oko, oczy, wzrok, spojrzenie; *przen.*, coś niezmiernie cennego i drogiego: liberum veto szlachta uważała za **ź-ę** swej wolności.

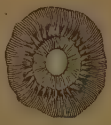

Źreniczka, *zdr.* od Źrenica.

Źreniczny, odnoszący ś. do źrenicy, właściwy źrenicy.

Źróbka, źrebiczka.

Źródełko, *zdr.* od Źródło.

Źródlany, odnoszący ś. do źródła, pochodzący ze źródła: woda **ź-a.**

Źródleniec, odmiana aragonitu, minerału, podobnego do wapienia, ale różniącego ś. od niego budową włóknistą, promienistą a. łykowatą (f).

Źródlić się, wypływać ze źródła.

Źródlisko, niedobre, nieczyste źródło; miejsce, skąd wytryskają źródła; miejscowość, obfitująca w źródła, wilgotna, nizko położona.

Źródlisto, *przysł.*, z obfitością źródeł.

Źródlistość, obfitość źródeł.

Źródlisty, obfitujący w źródła, pełen źródeł.

Źródło, miejsce, gdzie woda wytryska z podziemi, zdrój, krynica (fig.); *przen.*, przyczyna, początek, skąd co pochodzi, skąd ś. co bierze, czerpie, co powoduje jakie następstwa: **ź.** dochodu, **ź.** choroby, **ź.** nieszczęścia, powodzenia, **ź.** łez = przyczyna płaczu; **ź.** historyczne = kronika, akt, dokument, list, skąd czerpie ś. jakąś wiadomość historyczną.

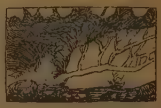

Źródłosłowny, Źródłosłowowy, odnoszący ś. do źródłosłowu.

Źródłosłów, w *gram.*, główna część wyrazu, zawierająca w sobie jego znaczenie, pierwiastek, pień.

Źródłowy, należący do źródła, pochodzący ze źródła; odnoszący ś. do źródła, t. j. początku czego, początkowy, pierwiastkowy; główny, najważniejszy; wzięty wprost ze źródła historycznego, nie z drugiej a. trzeciej ręki.

Źrzałość, dojrzałość.

Źrzały, dojrzały.

Źrzeć, widzieć, patrzyć, baczyć.

Źrzeć, Żreć, dojrzewać.

Ż.

Żaba, płaz bezogonowy, o gębie szerokiej, z drobnemi zębami na górnej szczęce, o języku dużym, mięsistym, o tylnych nogach spiętych błoną pławną (f.); kiedy konia kują, **ż.** nogę podnosi = mówi ś. o człowieku, udającym większego pod jakimkolwiek

względem, niż jest istocie, pnącego ś., nadętego; nadyma ś., jak ż. =udaje coś wielkiego; na jednej łące wół trawy patrzy, a bocian

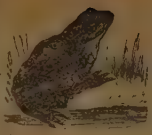

ż-y = każdy patrzy swej własnej korzyści; nie zje ż. wołu, lubo nań gębę rozdziawia=darmo srożyć ś. na mocniejszego; więcej jest żab, niż bocianów=niepodobna wszystkiego zła wyplenić; *przen.*, człowiek marny i tchórzliwy a złośliwy; *przen.*, bęben, smarkacz, fąfel, bech; w *med.*, **ż-y**, nabrzmienie pod językiem, najczęściej u dzieci, żyłek, zwanych żabiemi; w *weter.*, brodaweczki pod językiem u konia, otaczające otwór kanałów ślinowych; w *mechan.*, **ż-y**, palce a. zęby na obwodzie koła, któremi koło, obracając ś. na swej osi, chwyta, podnosi, przyciska drąg a. inną część maszyny; rodzaj zawiasów drewnianych.

Żabcia, mała, ładna, zgrabna, żabka.

Żabeczka, *zdr.* od Żabka.

Żabi, właściwy żabie, odnoszący ś. do żaby: ż. krzek=ikrzenie ś. żab, płód żab; w *anat.*, **ż-ie** żyłki=podjęzykowe; **ż-ie** gronka=roślina sporysz; **ż-ie** oczka = roślina przetacznik.

Żabiarka, rodzaj małża skójkowatego, żyjącego w w czystych potokach i rzekach (fig.).

Żabiątko—*p.* Żabię.

Żabieniec, Żabiniec, roślina jednoliścieniowa z rzędu szlamowych, z rodziny żabieńcowatych (fig.).

Żabieńcowate, rodzina roślin jednoliścieniowych, z rzędu szlamowych.

Żabię, Żabiątko, młoda żabka, płód żabi.

Żabiniec—*p.* Żabieniec.

Żabińcowate—*p.* Żabieńcowate.

Żabioryb, rodzaj ryby o wielkiej głowie, paszczy szerokiej i uzbrojonej szerokiemi zębami, o trzech kolcach i kilku promieniach, sterczących na grzbiecie, djabeł morski (fig.).

Żabirośl, rodzaj krasnorostu, rosnącego w strumykach w postaci pęczków zielonawo - czerwonych, przymocowanych do kamieni podwodnych (fig.).

Żabiściec, roślina jednoliścieniowa, z rzędu szlamowych, z rodziny żabiściegowatych (fig.).

Żabiściegowate, rodzina roślin jednoliścieniowych, z rzędu szlamowych.

Żabiściek—*p.* Żabiściec.

Żabiściekowate—*p.* Żabiściegowate.

Żabka, *zdr.* od Żaba; ż. drzewna, odmiana żaby, rzekotka (fig.); *przen.*, małe dziecko, pełzające na czworakach; w *med.*, narośl pod językiem, żaby; rodzaj fajerwerku skaczącego, z hukiem przy spalaniu ś.

Żabnica—*p.* Żabioryb.

Żabocik, *fr.*, *zdr.* od Żabot.

Żabogłów, rodzaj ryby kościstej, skrzelowatej.

Żabojaszczur, rodzaj gada z rzędu jaszczurek.

Żaboryb—*p.* Żabioryb.

Żabot, *fr.*, fałdowana ozdoba z muślinu, jedwabiu i t. p., noszona na piersiach u sukni lub u koszuli.

Żachnąć się, zrobić gwałtowny ruch niezadowolenia, niechęci, odrazy, gniewu.

Żachwa, zwierzę morskie osiadłe, postaci workowatej, z gromady osłonic (fig.).

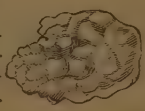

Żaczek, *zdr.* od Żak.

Żaczysko, brzydki, niezgrabny żak; nieznośny chłopak.

Żaden, ani jeden, ani którykolwiek: **ż.** z dwuch=ni ten, ni ów, **ż.** człowiek=nikt; w **ż.** sposób, **ż-ą** miarą, pod **ż-ym** pozorem, **ż-ym** sposobem = niepodobna, zupełnie nie można.

Żadny, szpetny, brzydki, wstrętny, obmierzły, obrzydliwy — *p.* Żaden.

Żagawica, Żagawka—*p.* Żegawka.

Żagiel, *nm.*, płótno mocne, rozpinane na masztach i rejach okrętów i łodzi, w które dmie wiatr i popycha statek (fig.).

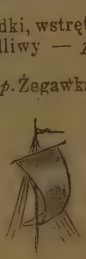

Żagielek, *zdr.* od Żagiel; w *bot.*, w koronie motylkowej płatek górny, zwykle prosto stojący, zwany też chorągiewką.

Żagiew, rodzaj grzyba z rodziny żagwiowatych, huba (fig.); wszystko, co służy do rozpalania ognia, do zapalania, hubka, próchno, podpał, pochodnia; *przen.*, bodziec, podniecający namiętności: **ż.** buntu, wojny, gniewu, miłości, nienawiści.

Żagiewka, *zdr.* od Żagiew.

Żaglica, rodzaj ryby kościstej, skrzelowatej.

Żaglik, *nm.*, mały żagiel; rodzaj mięczaka, żeglarek.

Żaglisty, *nm.*, pełen żaglów, opatrzony w żagle.

Żaglolotny, lecący na żaglach.

Żaglonośny, opatrzony żaglami.

Żaglościg, rodzaj ptaka morskiego.

Żaglowiec, *nm.*, okręt, opatrzony żaglami.

Żaglownik, *nm.*, rzemieślnik, wyrabiający a. naprawiający żagle. fabrykant żagli.

Żaglowy, *nm.*, odnoszący ś. do żagla; mający żagle, zaopatrzony w żagle: okręt **ż.**; tkanina gruba, mocna z której robią ś. żagle: płótno **ż-e.**

Żaglówka, *nm.*, łódź żaglowa.

Żagnica, rodzaj owada z rzędu siatkoskrzydłych (fig.).

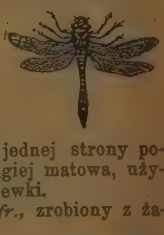

Żagnot, *fr.*, licha tkanina bawełniana, z jednej strony połyskliwa, z drugiej matowa, używana na podszewki.

Żagnotowy, *fr.*, zrobiony z żagnotu.

Żagwia, Żagwiówka, motyl z podrzędu prządkówek, z rodziny brudnic (fig.).

Żak, *łc.*, chłopak, student uczący ś. w dawnych szkołach; mały chłopak, smarkacz; ulicznik, łobuz; pedant szkolny.

Żakiet, *fr.*, krótki surdut otwarty, o jednym rzędzie guzików

(fig.); krótkie okrycie wierzchnie damskie w rodzaju palta.

Żakietek, *fr., zdr.* od Żakiet.

Żakietka, *fr.—p.* Żakiet.

Żakietkowy, *fr.* — *p.* Żakietowy.

Żakietowy, *fr.*, odnoszący ś. do żakietu; garnitur ż.=żakiet, kamizelka i spodnie, jako jedna całość.

Żakostwo, Żakowstwo, *łć.*, stan żaka; postępowanie, właściwe żakom, smarkaczom, niedorostkom, łobuzerstwo; *zbior.*, żaki.

Żakowski, *łć.*, należący do żaka, właściwy żakowi, łobuzowski, urwisowski, psotny.

Żakowstwo, *łć.—p.* Żakostwo.

Żakuła, *łć.*, klecha, bakałarz.

Żal, żałość, boleść, ból serca, tęsknota, przykrość; przykre uczucie z powodu poniesionej straty, szkody: ż. straty, kosztu; żałowanie spełnionego złego uczynku, kajanie ś., skrucha: ż. za grzechy; użalenie, politowanie, litość, ubolewanie, współczucie: **ż-u** godny, ż. powszechny towarzyszył mu do grobu; próżny ż. po niewczasie = nie czas żałować po poniesionej stracie, szkodzie; skarga, żalenie ś., narzekanie: rozwodzić **ż-e**; uczucie żałosne z powodu doznanej krzywdy, rankor, ansa, uraza, pamięć obrazy; mieć ż. do kogo; ż. mi czego = żałuję; tren, elegja na czyjąś śmierć; urna z popiołami zmarłych u Słowian pogańskich; gorzkie **ż-e** = pieśni żałobne pokutne, śpiewane w czasie Wielkiego Postu.

Żalić się na kogo, rozwodzić żale, użalać ś.; utyskiwać, ubolewać, skarżyć ś.; litować ś. nad kim, nad czym, mieć politowanie współczuć komu, czemu: żal ś., Boże, tylu ofiar = litość bierze, patrząc na tyle ofiar.

Żalnie, *przysł.*, z żalem, żałośnie.

Żalnik, kurhan na grobie z czasów pogańskich; cmentarz pogański.

Żalny, wyrażający żal, żałośny, żałobny.

Żaluzja, *fr.*, zazdrostka, zasłona u okna, zrobiona z deseczek, ruchomo z sobą połączonych, osłaniająca od światła, ale nie tamująca ruchu powietrza (fig.).

Żałoba, żal, żałość, ból serca, smutek po stracie osoby drogiej; ubiór żałobny, noszony po śmierci jakiej blizkiej osoby: nosić **ż-ę**, chodzić w **ż-ie**; *przen.*, smutek, nastrój smutny, boleść: nosić **ż-ę** w sercu; przepisany prawem zwyczajowym czas trwania żałoby; zażalenie, skarga, oskarżenie, zażalenie.

Żałobka, motyl z podrzędu nocnicówek, z rodziny przewierzgnic.

Żałobliwie, *przysł.*, żałośnie, z żalem, ze skargą.

Żałobliwość, uczucie żalu, smutku, smętek.

Żałobliwy, żałośny, pełen żalu, godny żalu; żalący ś., użalający ś., skarżący ś.; wnoszący zaskarżenie, skarżący, oskarżający.

Żałobnica, kobieta, chodząca w żałobie, opłakująca stratę drogiej osoby, pełna smutku, żalu; oskarżycielka.

Żałobnik, mężczyzna, chodzący w żałobie, opłakujący czyjąś stratę; posługacz pogrzebowy, niosący przy karawanie pochodnię lub latarnię żałobną albo powożący karawanem; oskarżyciel, powód; motyl dzienny z rodz. południc, płaszcz żałobny (fig.); mo-

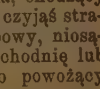

tyl z podrzędu zmierzchnikowców, z rodziny kordziuków, zawisak borowiec, siwiotek.

Żałobny, wyrażający żal, pełen żalu, smutku, żałosny; odnoszący ś. do żałoby, dokonywający ś. na cześć osoby zmarłej: strój ż., muzyka ż-a, nabożeństwo ż-e, ż-i słuchacze = uczestnicy pogrzebu, kondukt ż. = pogrzebowy; wnoszący zaskarżenie, zażalenie, skarżący ś.

Żałomsza, msza żałobna, egzekwje.

Żałostka, pieśń żałobna przy pogrzebie.

Żałość, uczucie boleści, boleść, smutek; żal, tęsknota.

Żałośnie, Żałośliwie, *przysł.*, głosem żałośnym, z żałością.

Żałośnonuty, Żałośnonutny, śpiewany na żałosną nutę.

Żałośność, własność tego, co jest żałosne, co jest pełne żalu.

Żałośny, czujący w sercu żałość, ból, pełen żalu, przejęty żalem, smutny, smętny, tęskny; wyrażający żałość: głos ż., pieśń ż-a; wzbudzający żałość: widok ż.; godzien litości, politowania, opłakany, żałobny.

Żałota, żałość, żal.

Żałować kogo, czego, czuć żal z powodu straty; ż. kogo, dzielić jego smutek, współczuć mu; czuć niepokój, smutek, niesmak, wstyd, żal z powodu tego, co ś. zrobiło a. powiedziało: ż. uczynku, postępku, mowy, słów własnych i t. p.; ż. za grzechy = czuć żal, skruchę, kajać ś., pokutować; ż. czego=szczędzić, oszczędzać, nie wydawać, nie trwonić, skąpić, ochraniać, skąpo, z żalem wydawać: ż. grosza, pieniędzy; nie ż. czasu i fatygi = poświęcać dużo czasu i trudu; ż. ś., oszczędzać, ochraniać samego siebie, nie wystawiać siebie samego na niebezpieczeństwo; ż. ś. na kogo, skarżyć ś., uskarżać ś., wnosić zażalenie.

Żandarm, *fr.*, żołnierz policji wojskowej dla utrzymania publicznego porządku i bezpieczeństwa (fig.).

Żandarmerja, *fr.*, policja, zorganizowana wojskowo do pilnowania bezpieczeństwa w kraju.

Żandarmski, *fr.*, dotyczący żandarma, należący do żandarmów, właściwy żandarmom.

Żankiel, roślina z rodziny gwoździkowatych.

Żanrowy, *fr.*, malujący obrazy rodzajowe: ż. malarz.

Żar, węgle żarzące ś., żarzewie; upał, skwar; *przen.*, zapał, gorącość duchowa, entuzjazm, podniesienie namiętne.

Żarcie, *rzecz.* od Żreć; pokarm, jedzenie dla zwierząt a. (w mowie wulgarnej) dla ludzi, strawa, jadło.

Żarcik, lekki, zręczny, niewinny, dowcipny żart, anegdotka.

Żardinjera, *fr.*, ozdobna podstawa lub kosz na kwiaty (fig.).

Żargon, *fr.*, zepsuta mowa o wyrazach poprzekręcanych, używana w wielkich miastach; zepsuty dialekt niemiecki, używany przez pospólstwo żydowskie w Polsce.

Żargonowiec, *fr.*, Żyd polski, mówiący tylko żargonem, bądź dlatego, że innego nie posiada, bądź ze względów ideowych, nacjonalista żydowski.

Żargonowy, *fr.*, odnoszący ś. do żargonu, pisany, mówiony w żargonie.

Żarki – *p.* Żarliwy.

Żarlinek, rodzaj owada z rzędu tęgopokrywych (fig.).

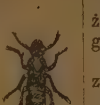

Żarliwie, *przysł.*, z żarliwością, gorliwie, z zapałem.

Żarliwiec, człowiek, oddający ś. czemu żarliwie; żarliwy stronnik czyj, gorliwiec, zelant.

Żarliwość, zapał, gorliwość; zapał, entuzjazm religijny, gorąca pobożność.

Żarliwy, pełen zapału, gorliwy, entuzjastyczny, gorący pod względem duchowym: **ż.** stronnik czyj; **ż-a** pobożność, **ż-a** prośba = gorąca, natarczywa.

Żarłacz, ryba morska, zwana inaczej rekinem a. ludojadem (fig.).

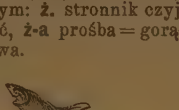

Żarłoctwo – *p.* Żarłoczność.

Żarłoczka, for. żeń. od Żarłok.

Żarłocznie, *przysł.*, sposobem żarłocznym, z żarłocznością, zbyt łapczywie.

Żarłoczność, Żarłoctwo, nienasycony apetyt, niepohamowana chęć żarcia, obżartość; *przen.*, chciwość, łakomstwo.

Żarłoczny, odznaczający ś. apetytem nienasyconym, chciwie żrący, objadający ś., obżarty; *przen.*, chciwy, łakomy.

Żarłok, ten, który żre, pożera co chciwie, obżerca, obżartuch; *przen.*, chciwiec, łakomca; gałązka cienka, wodnista, wysysająca soki z drzewa.

Żarna (żarn), młyn ręczny, składający się pierwotnie z dwu kamieni, w jeden z nich, wklęsły, sypano zboże, a drugim rozcierano je.

Żarnice (-nic), gorączka potna, połączona z wysypką czerwoną na całym ciele, najczęściej spotykana u dzieci, kur.

Żarnik, naczynie, napełnione żarem, szufla z żarzącemi węglami.

Żarnkarz, człowiek, mielący zboże w żarnach.

Żarnowcowy, odnoszący ś. do żarnowca, właściwy tej roślinie.

Żarnowiec, krzew z rodziny motylkowatych; gałęzi jego używają na miotły (fig.).

Żarnowy, odnoszący ś. do żarn, młyński.

Żarnówka, rękojeść żarn; kamyk wapienny, znajdujący ś. w żołądku raka przed linieniem, racze oko.

Żarny, pełen żaru, upalny, skwarny.

Żaromierz, przyrząd do mierzenia wysokich temperatur, pyrometr.

Żarota, żarliwość.

Żarowy, odnoszący ś. do żaru, polegający na rozżarzaniu czego: lampa **ż-a** – *p.* Żarówka.

Żarówka, lampa elektryczna, zawierająca nić węglową, umieszczoną w bańce, opróżnionej z powietrza i połączoną końcami z biegunami elektrycznemi, pod działaniem silnego prądu elektrycznego nić ta rozżarza ś. do białości (fig.).

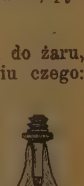

Żarstwa, piasek gruby, żwir.

Żart, coś zrobionego a. powiedzianego dowcipnie dla rozśmieszenia, rozweselenia; dowcip uszczypliwy, szyderstwo; igraszka, swawola, zabawka; **ż-ów tak skąpo używać, jak soli = nie należy nadużywać żartów, bo ś. sprzy-**

krzą; ze mną nie ż-y=ze mną nie wolno żartować; to nie ż-y! = to rzecz poważna, ważna, nie byle jaka, to nie przelewki; obraził ś. nie na ż-y = naprawdę obraził ś.; wystroił ś. nie na ż-y = wspaniała tualeta; ż-y go ś. trzymają = lubi żartować, jest jowialny; dobry ż. tynfa wart = zręczny żart jest zawsze mile widziany; niech ś. ciebie takie ż-y nie trzymają= przestań żartować; nie do ż-u mi = nie mam usposobienia do żartowania; z nim niema ż-ów = nie żartuje, jest tęgi gracz, z nim nie przelewki; nie zna ś. na ż-ach = obraża ś., gdy z niego żartują; wolne panu ż-y=pan (t. j. możny pan) może sobie pozwolić na żarty; ż-y sobie z kogo stroić = żartować, kpić, drwić sobie z kogo, naigrawać ś. z niego; ż-em, na ż. = żartując, udając, nie na serjo; ż. na bok, ż. na stronę, bez ż-u= mówiąc serjo, poważnie, porzuciwszy żartowanie.

Żartki, chyży, żwawy, rzeźki, szybki, prędki, bystry, rwący; przenikliwy, prędko pojmujący, obdarzony bystrym umysłem.

Żartko, *przysł.*, chyżo, żwawo; bystro, przenikliwie.

Żartkolotny, żartko lecący.

Żartkomówność, zbytnia pochopność do przemawiania, do wyrywania ś. z mówieniem.

Żartkomówny, pochopny do mówienia, wyrywający ś. z mówieniem.

Żartkonogi, żartko biegający, szybkonogi, chybki w nogach.

Żartkoskrzydły, mający żartkie skrzydła, szybko latający.

Żartkość, szybkość, chyżość, żwawość, prędkość; bystrość umysłu, przenikliwość, żywość charakteru: ż. dowcipu.

Żartobliwie, *przysł.*, z żartobliwością, żartując, nie na serjo.

Żartobliwość, skłonność do żartowania, umysł żartobliwy, pochopność do żartów.

Żartobliwy, zawierający w sobie żarty; skłonny do żartowania, lubiący żartować, krotochwilny, jowjalny.

Żartogłupski, głupio żartobliwy.

Żartomówność, sposób mówienia żartobliwy.

Żartomówny, mówiący żartobliwie, żartobliwy.

Żartować, mówić żarty, stroić żarty, bawić ś. żartami, dla żartu mówić coś nieprawdziwego, udawać coś żartobliwie: **ż-ujesz!** = chyba nie mówisz prawdy!, udajeszl, czy to możliwe?, on nie **ż-uje** = zaraz bije; ta choroba nie **ż-uje** = jest poważna; ż. z kogo, z czego, szydzić, kpić, drwić, wyśmiewać ś. z kogo, z czego, wydrwiwać kogo, co.

Żartownica, Żartowniczka, Żartownisia, kobieta żartobliwa, stroją ca żarty.

Żartownie, *przysł.*, żartobliwie, żartując, żartem, nie na serjo.

Żartownik, Żartowniczek(-czka), **Żartowniś,** człowiek żartobliwy, krotochwilny, strojący żarty, szyderca, kpiarz.

Żartownisia—*p.* Żartownica.

Żartowniś—*p.* Żartownik.

Żartowność, żartobliwość, skłonność do żartowania, jowjalność.

Żartowny, żartobliwy, śmieszny, zabawny, dowcipny, krotochwilny, jowjalny.

Żartwa—*p.* Żertwa.

Żarzący, który żarzy, rozżarza; który ś. żarzy: ż. węgiel.

Żarzątek, węgiel przygasły.

Żarzelnia, naczynie zamknięte, napełnione żarem a. gorącą wodą, do ogrzewania łóżek osób chorych, do gorących okładów itp., szkandela.

Żarzewie, Zarzewie, węgle rozżarzone, żar, zwłaszcza ukryty w popiele; *przen.*, zarodek, zawią-

zek, początek, źródło jakiegoś wybuchu namiętnego: ż. gniewu, buntu.

Żarzewny, żarzący, rozpalający.

Żarzyć, rozżarzać, rozpalać, rozniecać ogień; rozpalać do czerwoności; rumienić, czerwienić; *przen.*, podniecać, podżegać, zagrzewać, jątrzyć, poduszczać; **ż. ś.,** palić ś., gorzeć bez płomienia; *przen.*, zapalać ś., iskrzyć ś., płonąć, pałać; rozpalać ś. do czerwoności; czerwienić ś., rumienić ś.; iskrzyć ś., świecić ś.; *przen.*, jątrzyć ś., brożyć ś.

Żarzystość, żar, żarzenie ś.; *przen.*, zapał, entuzjazm.

Żarzysty, pełen żaru, żarzący ś.

Żarzyzna, żertwa, całopalenie, ofiara całopalna.

Żąć, ścinać zboże sierpem a. maszyną żniwiarką.

Żądać, wyrażać życzenie czego, wymagać, prosić natarczywie, dopominać ś., domagać ś. czego; pożądać, pragnąć, życzyć sobie czego.

Żądalny, wyrażający żądanie, zawierający żądanie.

Żądanie, *rzecz.* od Żądać; to, czego kto żąda, przedmiot żądania; życzenie, wyrażone, zwłaszcza na piśmie, w formie urzędowej, wobec sądu, wymaganie wykonania.

Żądełko, *zdr.* od Żądło.

Żądlasty, opatrzony żądłem.

Żądlica, owad z rzędu błonkoskrzydłych.

Żądlić, ranić żądłem, kąsać, kłuć żądłem.

Żądlisty, Żądłowaty—*p.* Żądlasty.

Żądliwie—*p.* Żądnie.

Żądliwość—*p.* Żądność.

Żądliwy—*p.* Żądny.

Żądło, ostre zakończenie odwłoku, połączone z gruczołem jadowym u niektórych owadów, np. u pszczół, os i t. p.; nazwa spolita długiego, wysuwalnego, na końcu rozdwojonego języka u wężów (fig.); *przen.*, język uszczypliwy, złośliwość, ukłucie.

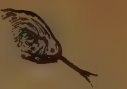

Żądłowaty—*p.* Żądlasty.

Żądlówka, owad błonkoskrzydły z grupy tejże nazwy (fig.); w *lm.*, **ż-i,** grupa owadów błonkoskrzydłych.

Żądnie, Żądliwie, *przysł.*, pożądliwie, z wielką chęcią osiągnięcia celu życzeń.

Żądność, Żądliwość, pożądanie, pożądliwość; chciwość, łakomstwo; chuć, żądza.

Żądny, Żądliwy, pożądliwy, pożądający, chciwy czego; pożądany, upragniony, rozkoszny, przyjemny.

Żądza, gorące pragnienie, pożądanie, gwałtowna chęć osiągnięcia czegoś, posiadanie; pożądanie cielesne, chuć, miłość cielesna.

Żątka, żęcie, zbieranie zboża.

Żbik, Żbik, zwierzę ssące z rzędu drapieżnych, z rodziny kotów (fig.); chłop, jak **ż.** = zdrów, tęgi.

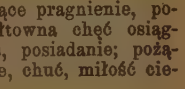

Żdżgać, *dok.* Żdżgnąć; zacinać, uderzać, ukłuć, zakłuć.

Że, *spójn.*, służący do łączenia zdań podrzędnych, dopełniających a. podmiotowych z głównemi: mówią, że; myślę, że dobrze czynisz, że; lepiej, że ś. tak stało i t. p.; ponieważ: że nie chcesz słuchać, będziesz ukarany; w różnych wyrażeniach używa ś. jako wyraz bez znaczenia, np., ale że jeszcze nie przyszedł, chodź-że, bądź-że tu mądry, że też zawsze musisz ś. spóźnić, chyba że tak

i t. p.; w połączeniu z innemi spójnikami tworzy spójniki złożone, np.: pomimo, że, mimo, że=chociaż; dlatego, że = ponieważ; chyba, że=chyba; dość, że=krótko mówiąc i t. p.

Żeberko, *zdr.* od Żebro; w *bot.*, wiązka naczyniowa w liściu roślinnym, jako ostatnie rozgałęzienie łodygi, żyłka (fig.); w *lm.*, w szmuklerskiej robocie: guziki i pętelki do zapinania żupana.

Żeberny—*p.* Żebrowy.

Żebracki, Żebraczy, właściwy żebrakowi, należący do żebraka, nędzny, ubogi, biedny.

Żebractwo, stan, żywot żebraczy, żebranina; *zbior.*, żebracy.

Żebraczek, mały żebrak.

Żebraczka, kobieta żebrząca, żyjąca z jałmużny.

Żebraczy—*p.* Żebracki.

Żebraczyna, nędzny, godny pogardy żebrak.

Żebraczysko, nędzny, obrzydliwy, wstrętny, natrętny żebrak.

Żebrać, Żebrzeć, prosić o wspomożenie, o jałmużnę, żyć z jałmużny; *przen.*, prosić, błagać o co pokornie, uniżenie, z zapomnieniem godności osobistej.

Żebrak, człowiek żebrzący, żyjący z jałmużny, nędzarz, ubogi.

Żebranina, żebranie, proszenie o jałmużnę; żywot żebraka, stan żebraczy; to, co uzyskano z żebrania, jałmużna wyżebrana; chodzić po **ż-ie**=żebrać.

Żebrany, otrzymywany przez żebranie: chodzić po **ż-ym** chlebie = żebrać, żyć z jałmużny.

Żebro, kość łukowato wygięta, przytwierdzona do kolumny pacierzowej, wszystkie żebra razem tworzą klatkę piersiową, osłaniającą płuca i serce (f.); trafić kogo pod piąte ż. = trafić w serce, *przen.*, dotknąć do żywego; **ż.** powrozowe = jeden ze skrętów powroza; w *bot.*, **ż.** czartowe=roślina skabioza, której korzeń wygląda jakby ugryziony; w *budown.* — *p.* Żebrowanie.

Żebropław, zwierzę z wielkiej gromady jamochłonów tejże nazwy, odznaczających ś. tym, że wzdłuż ich ciała ciągnie się ośm żeberek utworzonych każde z szeregu orzęsionych płytek, za pomocą których ś. poruszają (f.).

Żebrować, prosić o jałmużnę, żebrać; prosić, błagać, zaklinać pokornie; nacinać w drzewie, w kamieniu podłużne wgłębienia.

Żebrowanie, w *budown.*, biegnące po sklepieniu gotyckim łuki, przecinające ś. w jednym punkcie, zw. kluczem sklepienia (fig.).

Żebrowato, *przysł.*, w kształcie żeber, na podobieństwo żeber.

Żebrowaty, mający kształt żeber, podobny do żeber.

Żebrowień, ryba koścista, skrzelowata, brzuchopłetwa, sumowata.

Żebrownik, roślina z rzędu paproci równozarodnikowych, rodziny paprociowatych (fig.).

Żebrowy, odnoszący ś. do żeber.

Żebry (-ów), żebranina, żebranie.

Żebrzeć—*p.* Żebrać.

Żebrzyca, roślina koprownik.

Żeby, *spójn.*, łączący

zdanie poboczne okolicznościowe celu z głównym, ażeby, aby, by, iżby: przyszedł, żeby mi coś powiedzieć; łączący zdanie poboczne dopełniające z głównym: boję ś., żeby ś. o tym nie dowiedział; chce, żeby to ś. stało; nawet, choćby, gdyby nawet: żeby mi nie wiem co obiecywał, nie ustąpię; obył, bogdajbył, niechby tak było: żeby to było prawdą!

Żegać, Żgać, Żec, *dok.* Żgnąć, Żegnąć; palić; uderzać czymś ostrym i kolącym; *przen.*, dokuczać, doskwierać, dopiekać komu.

Żegadło, narzędzie do wyżegania piętna, do przyżegania, kauterjum; narzędzie chirurgiczne, dawniej używane, do przekłuwania puchliny, wrzodu i t. p., i otwór, tym narzędziem w ciele zrobiony, *przen.*, męka, katownia, męczarnia.

Żegawka, rodzaj drobnej pokrzywy (fig.).

Żegawnica, zwierzę jamochłonne z gromady tejże nazwy, opatrzone przyrządami pokrzywowemi, zawierającemi gryzący płyn.

Żeglarczyk, *nm., zdr.* od Żeglarz.

Żeglarek, *nm.*, rodzaj głowonoga dwuskrzelnego ośmionoga, żyjący głównie w morzu Śródziemnym (fig.)

Żeglarka, *nm.*, kobieta, zajmująca ś. żeglugą; żona żeglarza; żegluga, żeglowanie.

Żeglarski, *nm.*, należący do żeglarza, odnoszący ś. do żeglarstwa.

Żeglarstwo, *nm.*, sztuka kierowania statkiem, pływającym po wodzie; życie, stan, zajęcie żeglarza; żegluga, żeglowanie.

Żeglarz, *nm.*, człowiek, pływający po morzu, zajmujący ś. żeglugą, marynarz; ż. napowietrzny =człowiek, latający po powietrzu w balonie a. samolocie.

Żeglować, *nm*, pływać statkiem po wodzie, kierować statkiem wodnym; trudnić ś. żeglarstwem.

Żeglowanie, *nm.*, żegluga.

Żeglowny, *nm.*, po którym można żeglować, spławny; dobrze żeglujący, umiejący żeglować.

Żeglówka, *nm.—p.* Żegluga.

Żegluga, *nm.*, pływanie statkiem wodnym, żeglowanie; ż. napowietrzna = podróżowanie balonem a. samolotem.

Żegnać, *tć.*, czynić nad kim, nad czym znak krzyża świętego: ż. kogo, co krzyżem=błogosławić; ż. kogo, żegnać ś. z nim, rozstając ś. z kim, życzyć mu szczęścia; ż. świat nogami = wisieć na szubienicy; ż. czary, choroby=chcieć je oddalić, odpędzić znakiem krzyża świętego; ż. kogo kijem = bić, tłuc, łomotać; ż. ś., czynić na sobie znak krzyża świętego; ż. ś. z kim, rozstawać ś. z nim, dobrze mu życząc, błogosławić oddalającemu ś.; *przen.*, rozstawać ś., rozłączać ś., brać rozbrat z kim, z czym, nie mieć nadziei odzyskać czego.

Żegnąć—*p. nied.* Żegać.

Żegżułka, kukułka.

Żelastwo, Żelaziwo, rzeczy, sprzęty, naczynia żelazne osobliwie stare, niepotrzebne, zużyte.

Żelatyna, *fr.*, gatunek kleju zwierzęcego, zupełnie oczyszczonego, dodawanego do mięsiwa, do ryb, z których wygotowuje ś. galareta.

Żelatynowy, *fr.*, zrobiony z żelatyny a. z żelatyną.

Żelazawy, w *chem.*, w którego

skład wchodzi jedna cząsteczka żelaza.

Żelaziak, minerał, w którego skład wchodzi żelazo, ruda żelazna.

Żelazian, w *chem.*, sól kwasu żelazowego.

Żelazicjanik, w *chem.*, żelazawy cjanek wodoru.

Żelazik, w *chem.*, związek, w którego skład wchodzi żelazo w jednej cząsteczce, związek żelazawy.

Żelazisto, Żelezisto, *przysł.*, z domieszką żelaza.

Żelazisty, Żelezisty, zawierający w sobie żelazo.

Żelaziwo, wszelki sprzęt z żelaza, żelastwo.

Żelazko, narzędzie żelazne niewielkich rozmiarów: ż. fryzjerskie= do przypiekania i zawijania włosów (fig.); ż. do prasowania = do wygładzania bielizny, ubrania (fig.).

Żelazny, zawierający w sobie żelazo: ruda ż-a, woda ż-a; zrobiony z żelaza: naczynie ż-e, przyrząd ż-y; droga ż-a, kolej ż-a =posuwająca ś. po żelaznych szynach; mający kolor żelaza: koń sierści ż-ej; *przen.*, mocny, twardy, nieugięty, hartowny, okrutny: ż-e serce, ż-a wytrwałość; prawić komu, jak o ż-ym wilku= prawić rzeczy niezrozumiałe, duby smalone; wiek ż.=wiek zepsuty, wedle podań greckich następował po złotym, srebrnym i miedzianym; list ż.=list bezpieczeństwa, glejt; ż-e drzewo—*p.* Żelaźniak; ż-e korale—*p.* Aragonit.

Żelazo, pierwiastek metaliczny, obficie znajdujący ś. w przyrodzie, odgrywający ważną rolę w życiu organicznym; wytapiany w wielkich piecach hutniczych, bywa używany powszechnie do przeróżnych użytków: ż. lane, kute, sztabowe i t. p.; rzecz, zrobiona z żelaza, przyrząd żelazny, sprzęt żelazny, naczynie żelazne; *przen.*, miecz, oręż: pustoszyć kraj ogniem i ż-em; dźwigać ż-e pęta= łańcuchy, kajdany, być w niewoli; ż-a na wilki, na lisy = samołówka żelazna; ż. oracza = pług, lemiesz; ż. krawieckie = duże żelazko do prasowania ubrania; mieć serce z ż-a = okrutne; kuć ż., póki gorące = załatwiać sprawę, póki czas, ażeby nie minęła.

Żelazocjanek, w *chem.*, żelazowy cjanek wodoru.

Żelazowato, *przysł.*, nakształt żelaza.

Żelazowatość, własności tego, co jest podobne do żelaza.

Żelazowaty, podobny do żelaza.

Żelazowy, zawierający w sobie żelazo: ż-e rudy; w *chem.*, w którego skład wchodzi żelazo w ilości co najmniej dwu cząsteczek: tlenek ż., wodzian ż., chlorek ż., siarczan ż., siarek ż., kwas ż. itp.

Żelaźniak, roślina amerykańska z rodziny mirtowatych, dostarczająca niezwykle twardego drzewa, niezrąb, żelazne drzewo (fig.).

Żelaźnictwo, wyrób żelastwa, handel żelazem.

Żele, Zele, talerze, instrument muzyczny: dwie okrągłe blachy mosiężne, używane w orkiestrze dla efektów perkusyjnych (fig.).

Żelezce, Żeleźce, grot żelazny na końcu strzały, lancy i t. p.,

śpica żelazna; koniec igły, strzałki kompasowej i t. p.

Żelezieć, przechodzić w żelazo, stawać ś. podobnym do żelaza.

Żeleźniak, wielki garnek żelazny do gotowania—*p.* Żeliaziak.

Żeleźnica, kobieta, pracująca przy wyrobie żeliza, kobieta, handlująca żelazem; szyna kolejowa.

Żeleźnictwo, przemysł żelazny, wyrób przedmiotów żelaznych; handel żelazem.

Żeleźnik, Żelaźnik, rzemieślnik, pracujący koło żelaza, kowal, giser; handlarz żelazem; garnek, kocieł żelazny.

Żelisławka, rodzaj motyla.

Żełw, Żełwica, Żołwica, siostra męża w stosunku do jego żony.

Żełwa, szyldkret.

Żełwica—*p.* Żełw.

Żenada, *fr.*, nieśmiałość, zakłopotanie, wstydzenie ś., przymus.

Żenąć, gnać, pędzić.

Żeniaczka, żenienie ś., pora żenienia ś.

Żenić (o mężczyznach) kogo: dawać mu żonę; **ż. ś.,** brać żonę.

Żeniec, mężczyzna, który żnie zboże, żeńca, żniwiarz.

Żenować, *fr.*, przyprawiać o zakłopotanie, wstydzić, ambarasować; **ż. ś.,** doznawać zakłopotania, czuć ś. zaambarasowanym, onieśmielonym, wstydzić ś.

Żentyca, *rum.*—*p.* Żętyca.

Żeńca—*p.* Żeniec.

Żeńczy, odnoszący ś. do żeńca.

Żeński, odnoszący ś. do żony, t. j. do kobiety, kobiecy, niewieści, białogłowski; należący do żony, właściwy żonie; oznaczający płeć żeńską, samiczy; w *bot.*, kwiat **ż.** = mający tylko pręciki; w *gram.*, jeden z trzech rodzajów gramatycznych, wyrażający w końcówkach imion płeć żeńską w kobietach i istotach żywych, a przez podobieństwo rozciągający ś. i na mnóstwo rzeczy nieżyjących; *przen.*, zniewieściały, miękki, łagodny, czuły, tkliwy.

Żeńskość, kobiecość, niewieścioś.

Żer, pokarm zwierząt, pasza: iść na **ż.** dzikich zwierząt i ptaków = być przez nich pożartym; *przen.*, zdobycz, łup; iść na **ż.** kogo a. czego = być oddanym na ofiarę, na łup.

Żerant, *fr.*—*p.* Żyrant.

Żerca, ten, który żre, pożeracz.

Żerdka, *zdr.* od Żerdź.

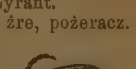

Żerdzianka, owad z rzędu tęgopokrywych zgrzypik (f.).

Żerdziowaty, podobny do żerdzi.

Żerdziowy, odnoszący ś. do żerdzi, z żerdzi zrobiony.

Żerdź, cienki, długi drąg drewniany, tyka, tyczka.

Żeremię, osada bobrów.

Żerminal, *fr.*, we francuskim kalendarzu republikańskim nazwa miesiąca od 21 marca do 19 kwietnia.

Żernie, *przysł.*, tucznie, tłusto.

Żerność, otyłość, tuczność.

Żernowiec—*p.* Żarnowiec.

Żerny, dający żer, obfity w żer, w paszę tłustą, tuczący; tuczny, tłusty, otyły; chętny do jadła, chciwy na żer.

Żerować, szukać żeru; żywić ś., paść ś., żreć.

Żerowe (-ego), opłata od wypasu trzody chlewnej, wpędzonej do lasu na żołędzie i bukiew.

Żerowisko, miejsce żerowania, gdzie żerują ptaki i zwierzęta; żer, żerowanie, szukanie żeru.

Żerowny—*p.* Żerny.

Żerść, piasek gruboziarnisty, krupowiec.

Żertwa, Żartwa, ofiara całopalna; wszelka ofiara: dać, rzucić na **ż.-ę**=poświęcić na ofiarę.

Żertwować, składać na ofiarę, ofiarowywać, poświęcać.

Żerunek, żerowanie, poszukiwanie żeru; żerowisko.

Żerzec—*p.* Żerca.

Żeściany, wyrobiony z białej blachy, z żeści.

Żeść, cienka blacha żelazna, pobielana cyną.

Żeton, *fr.*, znaczek metalowy lub kościany do gry lub do oznaki, jako nagroda; znaczek ozdobny, noszony jako brelok, udzielany przez zarządy kolei żelaznych i dający dożywotnie prawo jeżdżenia temi kolejami bezpłatnie; znaczek, dawany przez zarząd jakiego towarzystwa, dający prawo wejścia na przedstawienia, dawane przez toż towarzystwo (fig.).

Żetonik, *fr.*, mały żeton.

Żetonowy, *fr.*, odnoszący ś. do żetonu.

Żęcie, *rzecz.* od Żąć; żniwo.

Żęty, którego żną a. zżęto.

Żętyca, Żentyca, *rum.*, serwatka z mleka owczego.

Żgać—*p.* Żegać.

Żgadło—*p.* Żegadło.

Żglić (się), tlić (ś.).

Żgnąć—*p. nied.* Żgać.

Żłobczasto, Żłobkowato, *przysł.*, nakształt żłobka, z wielu żłobkami.

Żłobczasty, Żłobkowaty, mający kształt żłobka, mający po sobie żłobki, t. j. wydrążenia podłużne, laskowany, rurkowaty, karbowany.

Żłobek, *zdr.* od Żłób; ż. dla podrzutków = zakład dobroczynny do wychowywania dzieci podrzuconych.

Żłobiarka, maszyna do wyrzynania żłobków.

Żłobić, Żłobkować, wydrążać w żłobki, laskować, karbować; bróździć, marszczyć.

Żłobienie, Żłobkowanie, *rzecz.* od Żłobić i Żłobkować; wydrążenia, karby nakształt żłobu a. żłobków.

Żłobień—*p.* Żłobkowiec.

Żłobik, roślina z rodziny storczykowatych.

Żłobkować—*p.* Żłobić.

Żłobkowanie—*p.* Żłobienie.

Żłobkowatość, właściwość tego, co jest żłobkowate.

Żłobkowaty—*p.* Żłobczasty.

Żłobkowiec, Żłobień, rodzaj hebla do wyrzynania żłobków.

Żłobkowy, odnoszący ś. do żłobku.

Żłobowacina, Żłobowina, miejsce wyżłobione, żłobkowate.

Żłobowy, Żłobny, odnoszący ś. do żłobu, dotyczący żłobu.

Żłop, żłopanie; napój, napitek.

Żłopać, *dok.* Żłopnąć; pić łapczywie, chłeptać, chlać (o zwierzętach i pogardliwie o ludziach).

Żłopień, rodzaj owada błonkoskrzydłego.

Żłopnąć—*p. nied.* Żłopać.

Żłób, *rzecz.*, wyżłobiona wzdłuż rynna, koryto, zwłaszcza przyrząd drewniany w kształcie skrzyni podłużnej, w który sypią obrok koniom (f.); *przen.*, to, co daje wygodne życie i obfite jadło, karjera; być u ż-u = mieć w obfitości, używać.

Żłód, Żłódź, deszcz zlodowaciały, szron.

Żmigrosz, skąpiec, sknera, chciwiec.

Żmija, gad z rzędu wężów nierównołuskich, jadowity (fig.); *przen.*, człowiek zły, złośliwy, niegodziwy.

Żmijka, *zdr.* od Żmija; *przen.*, kobieta złośliwa, uszczypliwa.

Żmijogad, płaz czerwonawy z brunatnemi plamami.

Żmijowaty, podobny do żmii.

Żmijowiec, roślina z rodziny szorstkolistnych, której korzeń ma leczyć od ukąszenia żmii, żmijowa główka (fig.); w *min.*, kamień, który miał leczyć od ukąszenia żmii.

Żmijowisko, zbiór żmij, splecionych ze sobą; miejsce pobytu żmij.

Żmijownik, korzeń żmijowca.

Żmijowy, właściwy żmii, dotyczący żmii; złośliwy, uszczypliwy.

Żmijożółw, rodzaj żółwia półn. ameryk. o długim ogonie i dużej głowie (fig.).

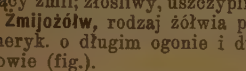

Żminda, roślina z rodziny komosowatych; sknera, skąpiec; nudziarz.

Żmindacki, skąpy, sknerski.

Żmindactwo, skąpstwo, sknerstwo.

Żmindak—*p.* Żminda.

Żmindzić, być sknerą, skąpić.

Żmuda—*p.* Żmuda.

Żmudny—*p.* Żmudny.

Żmudzić—*p.* Żmudzić.

Żmudzinek, koń żmudzkiej rasy małego wzrostu, hester.

Żniwacz, Żniwak—*p.* Żniwiarz.

Żniwaczka, f. żeń. od Żniwacz.

Żniwiarka, forma żeń. od Żniwiarz; maszyna rolnicza do żęcia zboża (fig.).

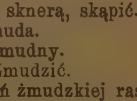

Żniwiarz, Żniwacz, Żniwak, mężczyzna, zajęty żęciem zboża, żeniec, żeńca.

Żniwo, żęcie zboża, zbieranie zboża; czas żęcia zboża; zboże użęte, plon ze zboża; pole, na którym żną; *przen.*, zdobycz, dochód, znaczna korzyść, plon obfity, znaczny zarobek, zbiór, obfitość; *przen.*, praca, trud, robota.

Żniwny—*p.* Żniwowy.

Żniwować, zajmować ś. żniwem.

Żniwowy, Żniwny, odnoszący ś. do żniwa.

Żokiej, *ang.*, foryś, lokaj, jadący z tyłu powozu lub na koniu za panem; człowiek, najęty do jazdy na koniu na wyścigach (fig.).

Żokiejka, *ang.*, czapeczka półkulista z lekkiego materjału, z dużym daszkiem, używana przez żokiejów; kobieta-żokiej.

Żokiejski, *ang.*, odnoszący ś. do żokieja, właściwy żokiejowi.

Żoła, Żoła, popiół, powstający przy ługowaniu potażu, używany do uprawy łąk i wyrobu saletry.

Żołądeczek, *zdr.* od Żołądek.

Żołądek, worek błoniasty, umieszczony w górnej części jamy brzusznej, służy do trawienia spożytych pokarmów przy pomocy t. zw. kwasu żołądkowego (f.); wogóle brzuch, jama brzuszna: mieć bóle ż-a; trawienie, sposób trawienia: mieć dobry ż., lekarstwo dobre na ż.; mieć strusi ż. = wszystko trawić bez szkody dla organizmu.

Żołądkować się, gniewać ś., irytować ś., zrzędzić.

Żołądkowy, odnoszący ś. do żołądka: sok ż. = płyn, wydzielany przez gruczoły śluzowe żołądka, mający własność rozpuszczania białka; choroba ż-a = choroba żołądka; lekarz ż.=leczący specjal-

nie na choroby żołądkowe; krople ż-e=leczące choroby żołądka: gorączka ż-a = pochodząca z choroby żołądka, gastryczna.

Żołądkówka, wódka skuteczna na chorobę żo ądka, np. nalana na piołun, korzenie i t. p.

Żołądziorodny—*p.* Żołędziorodny.

Żołądź, owoc dębu (fig.); kolor trefl w dawnych kartach polskich; . główka członka męskiego.

Żołd, *nm.*, płaca dawana wojskom najemnym, pensja, jurgielt; służba wojskowa, wojskowość; *przen.*, wogóle zapłata za jakąś stałą pracę, pensja; być na czyim ż-dzie = być od niego zależnym pod względem materjalnym, pobierać od niego stałe wynagrodzenie z uszczerbkiem swobody osobistej.

Żołdacki, Żołdaczy, *nm.*, odnoszący ś. do żołdaka a. żołdactwa, żołnierski.

Żołdactwo, służba żołnierska, żołnierka; *zbior.*, żołdacy, żołnierze.

Żołdak, *nm.*, żołnierz najęty a. wogóle żołnierz w znaczeniu pogardliwym.

Żołdować, *nm.*, być żołdakiem.

Żołdownik, *nm.*, żołnierz najemny, służący za żołd, zaciężny.

Żołdowy, Żołdowny, *nm.*, odnoszący ś. do żołdu, najęty za żołd, najemny, zaciężny.

Żołędne (-ego), opłata, pobierana niegdyś przez panów za prawo zbierania żołędzi lub pasania trzody chlewnej w lasach dębowych.

Żołędniak, wieprz, karmiony żołędziami.

Żołędny, odnoszący ś. do żołędzi (koloru w kartach), treflowy.

Żołędzianka, rodzaj galasówek.

Żołędziorodny, Żołądziorodny, wydający, rodzący żołędzie.

Żołędziowy, odnoszący ś. do żołędzi (owocu dębu), zrobiony z niej.

Żołna, kraskowaty ptak z rodziny tejże nazwy (fig.); w *lm.*, **ż-y,** rodzina ptaków kraskowatych z podrzędu krasek.

Żołnierka, *nm.*, kobieta, służąca w wojsku, kobieta-żołnierz, rycerka; żona żołnierza; służba wojskowa, stan żołnierski.

Żołnierski, *nm.*, odnoszący ś. do żołnierza, właściwy żołnierzowi; po ż-u=jak przystoi na żołnierza.

Żołniersko, *przysł.*, po żołniersku, jak żołnierz; służyć ż.=służyć w wojsku.

Żołnierstwo, *nm.*, stan żołnierski, służba wojskowa, wojskowość; *zbior.*, żołnierze, żołdacy, żołdactwo.

Żołnierszczyzna, *nm.*, służba wojskowa, stan żołnierski; żołnierka, żołnierstwo.

Żołnierz, *nm.*, człowiek, służący w wojsku za żołd, odbywający służbę wojskową.

Żołnierzować, *nm.*, być żołnierzem, służyć w wojsku, odbywać służbę wojskową.

Żołnierzyk, *nm.*, mały, młody żołnierz.

Żołnierzyn, *nm.*, żołnierski, żołdacki.

Żołnierzyna, *nm.*, nędzny, lichy żołnierz.

Żołnierzysko, *nm.*, brzydki, wielki, wstrętny żołnierz.

Żołtarz—*p.* Żołtarz.

Żołwica—*p.* Żełwica.

Żona, kobieta względem swego męża, małżonka; wogóle kobieta, niewiasta, białogłowa; śmierć i ż. od Boga przeznaczona = nikt nie uniknie śmierci ni małżeństwa, zgodnego z wolą Boga.

Żonaty, mający żonę, ożeniony.

Żonąć, gnać, pędzić; biec prędko, zmykać, mijać szybko.

Żoneczka, *sdr.* od Żona.

Żongler, *fr.*, kuglarz, zręcznie manipulujący przedmiotami, przerzucanemi z ręki do ręki; w wiekach średnich: śpiewak, wykonywający pieśni rycerskie.

Żonglerka, *fr.*, kobieta-żongler; sztuka żonglerska, żonglerstwo.

Żonglerski, *fr.*, właściwy żonglerowi.

Żonglerstwo, *fr.*, sztuka żonglerska, żonglerka; *przen.*, ż. myśli, ż. słowa=zręczne operowanie pojęciami i słowami dla złudzenia i wprawienia w podziw czytelnika lub słuchacza.

Żonin, Żenin, właściwy żonie, należący do żony, stanowiący jej własność.

Żonisko, brzydka, niemiła żona; poczciwa, dobra żona.

Żonkil, *fr.*, gatunek narcyza o żółtych, mocno wonnych kwiatach (f.).

Żonkoś, *pieszczotl.*, mężczyzna żonaty; *pogardl.*, mąż, ulegający żonie, starający ś. jej we wszystkim dogodzić, pantofel.

Żonobójca, zabójca żony.

Żonobójstwo, zabójstwo żony.

Żonokradca, mężczyzna, który komuś wykradł żonę.

Żonokradztwo, ukradzenie żony.

Żonokupca, mężczyzna, który kupił sobie żonę.

Żonokupstwo, kupienie żony.

Żonusia, *pieszcz.* od Żona.

Żółcian, związek chemiczny solny, w którego skład wchodzi żółć i jakaś zasada.

Żółcianka, ziemia, zawierająca w sobie rudę żelazną, rudowizna żółta.

Żółciany—*p.* Żółciowy.

Żółcica—*p.* Żółtaczka.

Żółcić, farbować na żółto, żółtym czynić, sprawiać, że co żółknie.

Żółciecz, drzewo, rosnące w Indochinach i na Cejlonie, za nacięciem wydziela sok żółty, zwany gumigutą, smaczelina.

Żółcieczowate, rodzina roślin dwuliścieniowych, zwrotnikowych.

Żółcieć, Żółknąć, stawać ś. żółtym, nabierać barwy żółtej.

Żółcień, roślina zwrotnikowa z rodziny imbirowatych, z której kłączów wydobywa ś. barwnik żółty, zw. kurkumą, szafraniec (f.).

Żółciokrew, w *med.*, choroba, powstała z przedostania ś. żółci do krwi.

Żółciołojak—*p.* Żółciotłuszczak.

Żółciołój—*p.* Żółciotłuszcz.

Żółcionośny, wytwarzający żółć.

Żółciopędny, pobudzający organizm do wytwarzania żółci.

Żółciośniady, koloru żółci, ciemno-żółty.

Żółciotłuszcz, w *med.*, pierwiastek, znajdujący ś. w żółci, w krwi, rdzeniu pacierzowym i mózgowym, w kamykach żółciowych itd.

Żółciotłuszczak, w *med.*, nowotwór, zawierający masę żółciotłuszczową.

Żółciowaty, podobny do żółci.

Żółciowo, *przysł.*, w sposób żółciowy, podobnie do żółci; *przen.*, zgryźliwie, zjadliwie, uszczypliwie, pesymistycznie.

Żółciowy, odnoszący ś. do żółci, właściwy żółci, podobny do żółci; *przen.*, zgryźliwy, złośliwy, zrzędziarski, skłonny do gniewu; temperament ż.=choleryczny.

Żółcisto, *przysł.*, z obfitością żółci, goryczy; zgryźliwie, złośliwie.

Żółcistość, przymiot tego, co jest żółciste.

Żółcisty, pełen żółci, goryczy; zgryźliwy, gniewliwy, złośliwy, zrzędziarski.

Żółciuchny, Żółciuteńki, bardzo żółty, zupełnie żółty.

Żółciuteńki—*p.* Żółciuchny.

Żółcizna, kolor żółty, barwnik żółty.

Żółć, ciecz gorzka, żółtawa, zbierająca ś. w pęcherzyku żółciowym w wątrobie i wylewająca ś. do jelit podczas trawienia; gorycz, gorzkość; *przen.*, gniew, złość, irytacja; człowiek bez **ż-i**= nie umiejący ś. gniewać, łagodny; myślałem, że mnie **ż.** zaleje =uniosłem ś. gniewem; świat go **ż-ą** napawał = gniewał, rozgoryczał; **ż.** smolna=woda o nieprzyjemnym zapachu, gęsta, kwaśna, koloru ciemno-brunatnego, wydzielająca ś. podczas pędzenia smoły.

Żółklina, pożółknienie, żółtość, na czym powstała.

Żółknąć, Żółknieć — *p.* Żółcieć.

Żółna – *p.* Żołna.

Żółtaczek, ptak śpiewający, zębodzioby, z rodziny gajówek.

Żółtaczka, zabarwienie całej skóry na kolor cytrynowo-żółty, występujące przy różnych chorobach, np. przy katarze kiszek z zajęciem wątroby, zapaleniu wątroby, kamieniach żółciowych, żółtej febrze.

Żółtaczny, odnoszący ś. do żółtaczki, chory na żółtaczkę.

Żółtak, rodzaj grzyba jadowitego.

Żółtawo, *przysł.*, nieco żółto, wpadając w kolor żółty.

Żółtawy, nieco żółty, wpadający w kolor żółty.

Żółtek—*p.* Żółtko.

Żółtko, Żółtek, środek jaja, otoczony białkiem, żółtego lub żółtawo-zielonego koloru, jądro komórki jajowej.

Żółtkowy, odnoszący ś. do żółtka.

Żółtnik, pierwiastek, znajdujący ś. w żółci, w odchodach, a czasem w moczu, w krwi i pocie.

Żółto, *przysł.*, z żółtym kolorem, mając żółty kolor; ma **ż.** w dzióbku=jest głupi smarkacz.

Żółtoblady, mający kolor jasny żółty, żółtawy.

Żółtobrudny, brudny i żółty, ciemno-żółty.

Żółtobrzuch, mający żółty brzuch; pasibrzuch, smakosz; hołysz, obdartus, zwłaszcza nadęty.

Żółtobrzuchy, mający żółty brzuch; dogadzający brzuchowi, smakoszowski.

Żółtochrom, farba żółta, używana w malarstwie i farbiarstwie, dająca bardzo trwały kolor.

Żółtocytrynowy, w kolorze cytryny, żółty.

Żółtoczerwony, ognistej farby, w żółty kolor wpadający.

Żółtodrzew, roślina z rodzaju strączynu.

Żółtodzioby, mający żółty dziób; właściwy żółtodziobowi, smarkaczowski.

Żółtodziób, mający jeszcze żółto w dziobie, głupiutki, smarkacz, dzieciak zarozumiały, fąfel.

Żółtodzióbek, *zdr.* od Żółtodziób.

Żółtofarbownik, roślina, której liście farbują na żółto.

Żółtogłowy, mający żółtą głowę.

Żółtogorący, jaskrawo żółty, żółto-czerwony.

Żółtogrzywy, mający żółtą grzywę.

Żółtokasztanowaty, żółty i kasztanowaty.

Żółtokłosy, żółcący ś. kłosami, mający kłosy żółte.

Żółtokrusz, kruszec twardy żółtego pospolicie koloru, ma w sobie miedź, żelazo, siarkę i arszenik.

Żółtoniebieski, żółty, wpadający w błękitny.

Żółtonogi, mający żółte nogi.

Żółtonosy, mający żółty nos a. dziób.

Żółtonóg, owad z rzędu błonkoskrzydłych.

Żółtopióry, okryty żółtemi piórami, mający pierze żółte.

Żółtorzytka, gatunek czerwonki.

Żółtoskóry, mający skórę albo sierść żółtą.

Żółtoskrzydły, mający żółte skrzydła.

Żółtosok—*p.* Żółciecz.

Żółtosokowate — *p.* Żółcieczowate.

Żółtość, kolor żółty, żółcizna.

Żółtowłosy, mający żółte włosy.

Żółty, mający barwę jednego z siedmiu zasadniczych kolorów tęczy, w widmie słonecznym ukazującego ś. między czerwonym a zielonym; **ż-a** choroba=żółtaczka; **ż.** przypołudnik = gatunek jaskra; **ż-a** bylica=chryzantema, złocień; pojechać w **ż-ej** karecie=być oddanym do zakładu dla obłąkanych; **ż.**, jak wosk=mający kolor wosku.

Żółw, gad czworonogi, okryty cały pancerzem, z pod którego wysuwają ś. głowa, szyja, krótki ogon i kończyny, lęgnie ś. z jaj (fig.); iść **ż-iem**, na **ż-iu**, jechać na **ż-iu**= wlec ś. wolno, noga za nogą; powolny, jak **ż.**=b. powolny; wlecze ś., jak **ż.**=noga za nogą; szyk bojowy u starož. Rzymian, polegający na tym, że żołnierze okrywali ś. ze wszystkich stron i od góry długiemi tarczami, składającemi ś. na nieprzeniknioną dla pocisków nieprzyjacielskich ścianę; rodzaj machiny oblężniczej u starożytnych Rzymian.

Żółwi, Żółwiowy, odnoszący ś. do żółwia, właściwy żółwiowi; zrobiony z żółwia: **ż-ia** zupa; podobny do żółwia, taki, jak u żółwia; iść **ż-im** krokiem=ciągnąć ś. powoli.

Żółwiak, gatunek żółwia.

Żółwiątko, młode żółwia.

Żółwica, żółw samica—*p.* Żołwica.

Żółwiec, zwierzę ssące z rzędu bezzębnych.

Żółwik, mały żółw, młody żółw.

Żółwiojad, ten, który jada żółwie.

Żółwiojedź, ludzie, karmiący ś. żółwiami.

Żółwiowaty, podobny do żółwia.

Żółwiowy—*p.* Żółwi.

Żółwiozwierz, gatunek żółwia.

Żóraw, Żuraw, ptak z rzędu żórawiowatych, z rodziny tejże nazwy (fig.); w *lm.*, **ż-ie**, rodzina ptaków żórawiowatych; zapuszczać **ż-ia** = zaglądać z góry, wyciągając szyję, jak żóraw; chodzić, jak **ż.** = prosto, wyciągając nogi; przyrząd do wyciągania wody ze studni w kształcie drąga dwuramiennego na wysokiej podstawie; wogóle dźwignia do podnoszenia ciężarów; dawna machina oblężnicza do wyrzucania kamieni i rozbijania muru twierdzy.

Żórawi, Żurawi, właściwy żórawiowi, należący do żórawia; **ż-ie** noski=roślina bodziszek; **ż-ie** jagody = gatunek wrzosu; **ż-ie** oczy — *p.* Żórawnik.

Żórawiątko, Żurawiątko, młode żórawia, pisklę żórawie.

Żórawica, Żurawica, samica żórawia.

Żórawiec, Żurawiec, żóraw; rodzaj rośliny; *przen.*, człowiek, lubiący włóczyć ś. po świecie.

Żórawina, Żurawina, roślina z rodziny borówkowatych, rosnąca wśród mchów torfowych, o jagodach czerwonych, kwaśnych, jadalnych (fig.); jagoda tej rośliny.

Żórawinny, Żórawinowy, Żurawinny, Żurawinowy, dotyczący żórawiny (rośliny); zrobiony z żórawiny (owocu).

Żórawiosęp, Żurawiosęp, ptak drapieżny z rzędu sokołowatych, sekretarz (fig.).

Żórawiowaty, Żurawiowaty, podobny do żórawia; w *lm.*, **ż-e,** rząd ptaków grzebieniowców.

Żórawiowy, Żurawiowy—*p.* Żórawi.

Żórawka, Żurawka, rodzaj gry towarzyskiej, staropolskiej.

Żórawnik, Żurawnik, skamieniałość w kształcie oczu żórawich, oczy żórawie, gieranit.

Żrawość, własność tego, co jest żrawe, żrące.

Żrawy, żrący, gryzący.

Żrący, który żre; mający własność przeżerania, t. j. utleniania gwałtownego, gryzący, palący: **ż.** kwas, **ż.** ogień; **ż-e** łzy = gorzkie.

Żreć, jeść chciwie, łapczywie, pożerać; niszczyć przez gwałtowne utlenianie, przeżerać, trawić, gryźć, palić, przepalać; *przen.*, martwić, trapić, wyniszczać siły duchowe: gniew, smutek go żre; **ż.** ziemię, piasek = umrzeć i być pogrzebanym; **ż. ś.,** być pożeranym; żreć siebie wzajemnie; *przen.*, kłócić ś., sprzeczać ś., gryźć ś.; *przen.*, frasować ś., martwić ś., tracić siły duchowe w jakiej namiętności: **ż. ś.** w gniewie, w rozpaczy.

Żuaw, *fr.*, żołnierz wojska w Algierze, złożonego z krajowców pod dowództwem oficerów Francuzów (fig.).

Żuawi, *fr.*, właściwy żuawowi, odnoszący ś. do żuawów.

Żuawka, *fr.*, krótki damski kaftanik wierzchni bez rękawów, nie dostający do stanu, otwarty z przodu, figaro (f.).

Żubr, zwierzę ssące z podrzędu przeżuwających, z rodziny pochworogich, z podrodz. bydła, mieszka w Europie tylko w puszczy Białowieskiej, gdzie go dawniej zwano turem, oraz w Ameryce Północnej, pod nazwą bizona (fig.); *przen.*, ziemianin przestarzałych, krańcowo konserwatywnych pojęć i przekonań.

Żubrować—*p.* Zubrować.

Żubrowy, Żubrzy, właściwy żubrowi, dotyczący żubra.

Żubrówka, roślina z rodziny traw, służąca za pokarm żubrom, turówka (fig.); wódka, pędzona na tej trawie.

Żubrzę, małe żubra.

Żubrzy—*p.* Żubrowy.

Żubrzyca, samica żubra.

Żubrzyk, mały żubr, młody żubr.

Żubrzyna, mięso żubra.

Żuchać, żuć pomału z powodu twardości pokarmu a. braku zębów.

Żuchel, kęs, kawał.

Żuchelek, *zdr.* od Żuchel.

Żuchew—*p.* Żuchwa.

Żuchwa, szczęka, zwłasz. górna.

Żuchwień, owad z rzędu tęgopokrywych (fig.).

Żuchwowy, odnoszący ś. do żuchwy.

Żucie, *rzecz.* od Żuć; gryzienie.

Żuczek, *zdr.* od Żuk.

Żuć, Żwać, gryźć powoli pokarm żuchwami, t. j. szczękami; o zwierzętach przeżuwających: gryźć na nowo pokarm, powracający do gęby; *przen.*, rozważać, rozbierać jaką sprawę starannie.

Żujka, pokarm zwierząt przeżuwających, na nowo powracający do gęby dla ponownego przeżucia.

Żuk, owad z rzędu tęgopokrywych (fig.); ż. kartoflany —*p.* Złotka.

Żukodław, rodzaj ptaka, dławik.

Żukowiec, maleńki pajączek z rzędu roztoczy.

Żuława, nizkie wybrzeże jakiej rzeki, często zalewane i pokrywane iłem, posiadające z tej przyczyny grunt urodzajny.

Żuławczyk, Żuławianin, mieszkaniec żuław.

Żuławianka, mieszkanka żuław.

Żuławski, odnoszący ś. do żuławy, właściwy żuławie.

Żupa, kopalnia soli a. dawniej innych minerałów; skład wydobytej soli a. innych minerałów.

Żupan, polska suknia spodnia u dawnych Polaków, na którą wdziewano kontusz (fig.); suknia honorowa; dostojnik, taką suknią odziany, wielkorządca, sędzia najwyższy u dawnych plemion słowiańskich, supan, pan, ban.

Żupanik, *zdr.* od Żupan; strój kobiecy w dawnej Polsce.

Żupaństwo, godność żupana; okrąg, prowincja, pozostająca pod władzą żupana.

Żupica, suknia spodnia, żupan, kitlik.

Żupniczy, dotyczący żupnika, właściwy żupnikowi.

Żupnik, dozorca żupy, przełożony nad kopalniami soli (dawniej i innych minerałów).

Żupny, odnoszący ś. do żupy: pisarz ż.=dozorca żupy.

Żur, polewka z mąki owsianej, trochę zakwaszonej; podobna polewka z mąki żytniej, biały barszcz.

Żuraw —*p.* Żóraw.

Żurek, *zdr.* od Żur.

Żurnal, *fr.*, dziennik, a zwłaszcza pismo perjodyczne z modami; jak z **ż-u** = podług najświeższej mody, elegancko.

Żurnalista, *fr.*, dziennikarz, publicysta.

Żurnalistyka, *fr.*, dziennikarstwo; ogół dziennikarzy; zajęcie dziennikarzy; prasa perjodyczna.

Żurnica, gatunek marchwi.

Żurowina, Żórowina —*p.* Żurawina.

Żurzyć się, okazywać niezadowolenie, gniewać ś., wściekać ś., zrzędzić; o koniu: strzyc uszami.

Żuwaczka, gatunek ruchomego i twardego zęba u owadów tęgopokrywych, służącego im do rozdrabiania pokarmów.

Żuwek, Żuwka, lekarstwo, przeznaczone do żucia.

Żuwipalma, rodzaj palmy, rosnącej w Afryce południowej, żuwna, areka.

Żuwka - *p.* Żuwek.

Żuwna—*p.* Żuwipalma.

Żużel, częściej w *lm.* **ż-żle,** minerał nawpół stopiony i stwardniały, powstaje w piecu skutkiem stopienia ś. cegieł, minerałów, wrzucanych tam wraz z paliwem,

wyrzucany bywa w wielkiej ilości z lawą przez wulkany, oddziela ś. od kruszcu przy topieniu.

Żużelarz, robotnik przy piecu hutniczym, wybierający krukiem żużle z roztopionej rudy.

Żużelasty, Żużelisty, Żużelowaty, mający kształt żużlów, pełen żużlów, nie oczyszczony z żużlów.

Żużelokrusz, kruszec kobaltowy.

Żużlować, oczyszczać z żużli.

Żużlowaty *p.* Żużelisty.

Żużlowy, odnoszący ś. do żużli.

Żużmant, rodzaj wykwintnej sukni kobiecej w czasach saskich.

Żwacz, mięsień twarzowy, służący do żucia pokarmów (f.); jeden z głównych oddziałów żołądka u zwierząt przeżuwających, skąd pokarm powraca do gęby do ponownego pożucia (fig.).

Żwać—*p.* Żuć.

Żwadło, Żwak—*p.* Żwacz.

Żwawiuteńki, Żwawiutki, bardzo żwawy.

Żwawiec, człowiek żwawy, żywego temperamentu, obrotny.

Żwawo, Żwawie, *przysł.*, żwawością, zwinnie, szybko.

Żwawość, żywość, zwinność, obrotność.

Żwawy, żywy, chyży, prędki we wszystkim; zwinny, obrotny; gorący, namiętny, gwałtowny, ognisty: **ż-a** dysputa, **ż-a** utarczka.

Żwir, gruby piasek, cząsteczki pokruszonych skał.

Żwirować, wykładać lufę strzelby, jakby żwirem, drobnemi cząsteczkami metalu innej barwy.

Żwirowato, *przysł.*, na podobieństwo żwiru; z obfitością żwiru.

Żwirowaty, pełen żwiru, podobny do żwiru.

Żwirowiec, ptak siewkowaty z rodziny siewek (f.).

Żwirowisko, kupa żwiru.

Żwirownia, kopalnia żwiru.

Żwirówka, strzelba żwirowana; droga, usypana żwirem, szosa.

Życica, roślina z rodziny traw (fig.).

Życie, zespół sił wewnętrznych w organizmie ludzkim, zwierzęcym i roślinnym, mocą których organizm ten kształci ś., rośnie, trwa i mnoży ś., stan organizmu żywego; wiek człowieka a. zwierzęcia od narodzin do śmierci; kochać coś nad **ż.** = gorąco; nastawać na czyje **ż.**, targnąć ś. na czyje **ż.**, dokonać **ż-a**=umrzeć; żywot, bieg żywota, wiek; utrzymywanie życia, pędzenie życia: drogie tu **ż.**; pomieszkanie z **ż-iem**=z wiktem, dawać na **ż.**; sposób, w jaki kto zarabia na utrzymanie, sposób, w jaki kto żyje: pędzić **ż.** uczciwe, nieuczciwe; stan duszy po śmierci: **ż.** wieczne, **ż.** przyszłe; biografja, żywot, życiorys; pierwiastek żywotności w całej naturze, we wszechświecie, jako przeciwstawienie tworom nieżyjącym, byt organiczny; istnienie wogóle: wprowadzać w **ż-e**, powołać do **ż-ia**; zapał, werwa, ożywienie: tańczyć, rozprawiać z **ż-iem**; *pieszcz.*, moje **ż.**! = moje kochanie!, moje złoto!, moje serce! i t. d.

Życiobójczy, zabijający.

Życiodawca, dawca życia, ojciec, rodzic; początek, źródło czego.

Życiodawczy, Życiodajny, dający życie, ożywiający.

Życiodawczyni, matka, rodzicielka.

Życiolubny, lubiący życie.

Życiopis, Życiopisarz, opisujący czyje życie, czyj żywot, żywotopisarz, biograf.

Życiopiski, Życiopisarski, dotyczący życiopisa, biograficzny.

Życiopismo, Życiopis, opis życia, biografja, żywot, życiorys.

Życiopistwo, Życiopisarstwo, sposób układania życiorysów, literatura biograficzna.

Życiorys, opis czyjego życia, biografja.

Życiowość, właściwość, cecha tego, co daje życie.

Życiowy, dotyczący życia, właściwy życiu; odnoszący ś. do praktyki życiowej, wypływający z doświadczeń życiowych.

Życzący, ten, który wyraża jakieś życzenie, objawiający jakieś życzenie, pragnący czegoś; dawna nazwa trybu warunkowego w tych wypadkach, jeśli wyraża jakieś życzenie, np.: obym był fałszywym prorokiem!

Życzenie, *rzecz.* od Życzyć; to, czego kto sobie życzy, pragnienie, żądanie, prośba, rozkaz; to, czego kto komu życzy, powinszowanie: składać komu **ż-a,** najserdeczniejsze **ż-a** i t. d.

Życzka, wstążeczka ponsowa.

Życzliwie, *przysł.*, z życzliwością.

Życzliwiec, człowiek życzliwy komu.

Życzliwość, życzenie komu dobrze, sprzyjanie komu, stosunek życzliwy względem kogo: okazać komu **ż.** = okazać mu ś. nie niechętnym, dobrze usposobionym, pragnącym, aby mu było dobrze.

Życzliwy, dobrze życzący komu, przyjazny, chętny, skłonny ku komu a. czemu, nie niechętny i nie obojętny względem kogo a. czego; pozostaję szczerze **ż.** = sposób grzecznego, ale dość zimnego zakończenia listu.

Życzyciel, ten, kto komu dobrze życzy, kto komu sprzyja.

Życzyć, okazywać ś. życzliwym względem kogo, sprzyjać komu, pragnąć dobra dla kogo, okazywać ś. względem kogo przyjaznym, chętnym; wyrażać komu swoje życzenia, składać życzenia z powodu jakichś uroczystości, imienin, świąt, wesela i t. p., winszować; życzliwie radzić, dawać poczciwą radę; **ż.** komu dobrze = pragnąć, by mu ś. powodziło; czego pan sobie **ż-y?**=uprzejmy sposób zapytania osoby, zwracającej ś. do kogo z jakim interesem, prośbą, zapytaniem i t. p.

Żyć, odbywać wszelkie funkcje organiczne, właściwe danemu ustrojowi, ludzkiemu, zwierzęcemu a. roślinnemu; nie umierać, być przy życiu, być żyjącym, istnieć, egzystować; karmić ś., żywić ś., odżywiać ś.: **ż.** roślinami, mięsem, nabiałem, **ż.** powietrzem = prowadzić nędzne życie, nie mieć środków na utrzymanie; utrzymywać ś., zarabiać na życie: **ż.** z pracy, z jałmużny, z grabieży; wieść taki lub inny żywot, prowadzić ś., postępować: **ż.** uczciwie, nieuczciwie, skromnie, wystawnie, po pańsku; mieszkać, przebywać gdzie; przestawać, obcować, przyjaźnić, mieć stosunki z kim; **ż.** z kobietą, **ż.** na wiarę z panną, z cudzą żoną=utrzymywać stosunek miłosny poza małżeństwem; **ż.** z kogo, żyć z czyjej pracy a. z darów, udzielanych przez kogo; **ż.** dla siebie= pędzić żywot egoistyczny, być samolubem; umieć **ż.**= być oszczędnym, a. hulać, używać życia; nie ma z czego **ż.**= nie ma środków utrzymania; przestać **ż.**=umrzeć; niech żyje!= radosny okrzyk, wyrażający dobre życzenia względem kogo, wiwat!; *przen.*, **ż.** w pamięci ludzi= być pamiętanym, nie ulegać zapomnieniu.

Żyd, mężczyzna, należący do na-

rodu izraelskiego i wyznania mojżeszowego; handlarz, kramarz; *przen.*, lichwiarz, nieuczciwy handlarz; *żart.*, plama na papierze z atramentu; kiedy bieda, to do **Ż-a**= w razie potrzeby trzeba ś. nieraz udać o pomoc do osoby nie lubianej; iść na **Ż-y** = do sklepów żydowskich po zakupy; kupić co na **Ż-ach** = w sklepie żydowskim; **Ż-y** wozić=kiwać ś. drzemiąc na siedzeniu; **Ż-a** w brodę pocałować= pożyczyć od niego pieniędzy; **Ż-om** wodę nosić a. w piecu palić=wykonywać najniższą pracę.

Żydek, *zdr.* od Żyd.

Żydostwo—*p.* Żydowstwo.

Żydowczyzna—*p.* Żydowszczyzna.

Żydowieć, nabierać cech żydowskich, stawać ś. podobnym do Żyda.

Żydowię, chłopiec, wyrostek żydowski, bachur żydowski, Żydzię.

Żydowin, Żyd uczony, mędrzec żydowski; wogóle Żyd.

Żydowski, właściwy Żydom, odnoszący ś. do Żydów, należący do Żydów: język **ż.**=hebrajszczyzna a. szwargot Żydów polskich: taki, jak u Żydów; **ż-a** smoła, **ż.** klej=zimny klej, asfalt; po **ż-u** = w języku żydowskim, *przen.*, jak Żyd, sposobem żydowskim.

Żydowstwo, Żydostwo, ogół cech, właściwych Żydom; *zbior.*, Żydzi, tłum żydowski; naród żydowski, ogólnie wzięty.

Żydowszczyzna, Żydowczyzna, ogół cech żydowskich, wszystkiego, co jest właściwe narodowi żydowskiemu, jego zwyczaje, obyczaje, język i t. p.; część miasta, zamieszkała przez Żydów.

Żydóweczka, *zdr.* od Żydówka.

Żydówica, Żydowica, *pogardl.*, Żydówka, kobieta żydowska.

Żydówka, kobieta żydowska; handlarka, przekupka, kramarka żydowska.

Żydziak, Żydziaczek, chłopiec żydowski, bachur.

Żydziątko—*p.* Żydzię.

Żydzieć, stawać ś. Żydem, nabierać cech właściwych Żydom, żydowieć.

Żydzię, Żydziątko, dziecię żydowskie.

Żydzina, biedny, nędzny Żyd; Żyd, budzący politowanie.

Żydzisko, wstrętny, niegodziwy Żyd.

Żygadło, Żygadła, rodzaj kaktusa, opuncja.

Żyjący, ten, który żyje; język **ż.** = będący współcześnie w użyciu, którym mówią ludzie dzisiejsi; - *rzecz.*, człowiek, który żyje, śmiertelnik.

Żyjątko, istota, mająca życie, twór żyjący, zwłaszcza drobny, mikroskopijny organizm zwierzęcy.

Żylak, rozszerzenie lub nabrzmienie żyły, wężykowato wydłużone i rozmaicie powyginane (f.).

Żylasty, Żylisty, podobny do żyły, mający kształt żyły; obfitujący w żyły, pełen żył; mający mocne żyły; o mięsie: twardy, łykowaty z powodu obfitości żył.

Żylenica, owad siatkoskrzydły, rodzaj rośliny.

Żyleniec, roślina dwuliścienna z rzędu różanych, z rodz. różowatych, z podrodziny pięciornikowatych (fig.).

Żylnik, gatunek kamieni lub skał, składający żyły kruszcowe.

Żylny, właściwy żyłom, odnoszący ś. do żył: krew **ż-a** = płynąca po żyłach ku sercu, zużyta.

Żyła, naczynie krwionośne w

organizmie, doprowadzające krew zużytą do serca, wena; w *gieol.*, szczelina w skałach, wypełniona inną skałą, minerałem, rudą itp.; pokład jakiegoś kruszcu a. minerału: **ż.** węgla kamiennego, żelaza, złota i t. p; *przen.*, **ż.** złota= źródło obfitego dochodu; *przen.*, wyzyskiwacz, lichwiarz, człowiek nieużyty.

Żyłka, *zdr.* od Żyła; w *bot.*, nerw w liściu, jako ostatnie rozgałęzienie łodyżki liściowej; linja wężykowata odmiennej barwy w jakim minerale, np. w marmurze; *przen.*, skłonność do czego: **ż.** do kart, do pijaństwa, **ż.** do koni, **ż.** kupiecka; *przen.*, ślad, oznaka, drobna cząstka czego; niema w nim **ż-i** uczciwości.

Żyłkoskrzydły—*p.* Siatkoskrzydły.

Żyłkowaty, obfitujący w żyłki, pełen żyłek.

Żyłocisk, narzędzie do ściskania żył dla wstrzymania krwotoku, pinsetka.

Żyłokruch, w *gieol.*, odstęp różnej wielkości między żyłą kruszcową a przypierającą do niej skałą, napełnionej iłem, marglem lub jakąkolwiek glinką.

Żyłopór, w *gieol.*, rozpadlina w żyle kruszcowej.

Żyłospój, w *anat.*—*p.* Wiąz.

Żyłościek, kurczowe naprężenie ś. muskułów szyi, przyciskające żyły szyjowe.

Żyłowacieć, stawać ś. żyłowatym.

Żyłować, wyrzynać żyły z mięsa, oczyszczać mięso z żył; *przen.*, **ż.** kogo, zanudzać, zamęczać, np. nadmierną pracą, narzucaniem obowiązków i t. p.; wyzyskiwać kogo; **ż. ś.,** być żyłowanym; *przen.*, zamęczać ś., trudzić ś. nad siły.

Żyłowaty, żylasty, łykowaty; mający po sobie żyły, żyłki, fladrowany.

Żynać, żąć często i długo.

Żyr—*p.* Żer; **ż.** zajęczy=roślina, zwana też sałatą zajęczą; **ż.** wilczy=gatunek maku polnego.

Żyrafa, zwierzę ssące przeżuwające, z rodziny tejże nazwy, o wysokich nogach i długiej szyi, mieszka w Afryce środkowej (fig.); w *lm.*, **ż-y,** rodzina zwierząt przeżuwających, *żart.*, człowiek wysoki i chudy, o długiej szyi.

Żyrafię, młode żyrafy.

Żyrandol, *fr.*, ozdobny świecznik wiszący, o kilku ramionach, t. zw. pająk (fig.).

Żyrant, *wł.*, przekazujący weksel osobie trzeciej (a ten następnemu i t. d.), poręczający weksel, poręczyciel.

Żyrny, tłusty.

Żyro, *wł.*, przelew, formuła pisania na odwrotnej stronie wekslu, zawierająca przekazanie tegoż wekslu na osobę trzecią; poręczenie zapłaty wekslu.

Żyrondysta, *fr.*, członek stronnictwa republikańskiego umiarkowanego w pierwszej rewolucji francuskiej.

Żyrować, *wł.*, przekazać, ustąpić weksel osobie drugiej, poręczyć wypłatę wekslu.

Żytko, *zdr.* od Żyto.

Żytni, Żytny, odnoszący ś. do żyta, zrobiony z żyta: mąka **ż-ia;** zrobiony z mąki żytniej: chleb **ż.**

Żytnica, śpichlerz na żyto, gumno.

Żytniowy—*p.* Żytni.

Żytniówka, wódka, pędzona na życie.

Żytnisko, pole, skąd zebrano żyto.

Żytny—*p.* Żytni.

Żyto, roślina z rodziny traw, znane zboże, dające mąkę na chleb (fig.).

Żyw—*p.* Żywy; kto **ż.** = wszyscy, co żyją, wszyscy bez wyjątku.

Żywcem, *przysł.*, **ż.** wziąć, schwytać = nie umarłego, żyjącego, za życia.

Żywe, żyjąca, zdrowa część ciała: ukłuć do **ż-ego** = tak, że boli; *przen.*, dotknąć do **ż-ego** = obrazić boleśnie, dokuczyć.

Żywica, ciało szkliste, kruche, pół przezroczyste, białe, żółte lub brunatne, topiące **ś.** i palne, wydzielane z pni i gałęzi niektórych drzew.

Żywiciel, człowiek, który żywi kogoś, pracuje na jego utrzymanie.

Żywicowaty, Żywiczasty, podobny do żywicy, wydający żywicę, obfitujący w żywicę.

Żywiczasty—*p.* Żywicowaty.

Żywiczka, roślina, zwana też szałwią leśną.

Żywiczlin, drzewo afrykańskie szyszkowe z rodziny cyprysowatych, wydzielające żywicę sandarakę.

Żywiczny, zawierający w sobie żywicę; wydzielający żywicę.

Żywić, karmić, dawać jeść, dostarczać żywności, dawać na życie; pozostawiać przy życiu; nie zabijać; powoływać do życia, ożywiać kogo; *przen.*, podniecać, podsycać: drzewo **ż-i** ogień; **ż.** nadzieję=spodziewać **ś.** czego; **ż.** w sercu gniew, urazę, nienawiść = chować, zachowywać; **ż. ś.**, karmić ś., przekarmiać ś.; **ż. ś.** czym, utrzymywać ś. z czego; *przen.*, zasilać ś., mieć pomoc z czego, czerpać skąd.

Żywiec, roślina z rodziny krzyżowych (fig.); żywa rybka, nasadzona na haczyk wędki na przynętę: brać na **ż-a**; człowiek a. chłopiec żywego temperamentu.

Żywię, mały twór żyjący, istotka żyjąca.

Żywignat — *p.* Żywokost.

Żywina, Żywizna, istota żyjąca, stworzenie.

Żywik, jedno z przeobrażeń skorupiaka garnelowatego, zw. leandrem (fig.); wogóle larwa skorupiaków.

Żywioł, według nauki filozofów starożytnych, jeden z czterech zasadniczych składników wszechświata, pierwiastek natury, element: ziemia, woda, powietrze i ogień; wogóle siła przyrody i jej przejaw, zwłaszcza potężny; to, co żywi, karmi, podsyca, zachęca, podnieca, materjał czego: drzewo jest **ż-em** ognia; istota żywa, twór; to, co komu a. czemu jest właściwe, przyrodzone: być, jak w swoim **ż-le**=dobrze, swojsko gdzie ś. czuć.

Żywiołek, drobna istota żywa, żywię.

Żywiołowo, *przysł.*, tak, jak żywioł, w sposób właściwy żywiołowi, rozpędnie, niszcząco.

Żywiołowy, odnoszący ś. do żywiołu, należący do żywiołów, będący ich przejawem; taki, jak żywioł, potężny, nieujarzmiony, nieposkromiony: **ż-a** siła przyrody, namiętności.

Żywiuchny, Żywiutki, Żywiuteńki, zupełnie żywy.

Żywizna, zapas żywności, prowjant.

Żywłoga, rodzaj zwierzokrzewu.

Żywnie, *przysł.*, zupełnie, zgo-

ła, bez wyjątku, bardzo, wielce, niezmiernie, mocno; co mi ś. ż. podoba=wszystko, co mi ś. podoba.

Żywnostka, skromny posiłek, prosty pokarm.

Żywnościowy, dotyczący żywności, dostarczający żywności, zajmujący ś. żywnością, prowjantowaniem.

Żywność, wszystko, co służy do utrzymania życia, co żywi, karmi, strawa, pokarm, pożywienie, jedzenie, jadło, prowjant.

Żywny, pożywny, sytny, posilny, posilający.

Żywo, *przysł.*, żywcem, przy życiu; szybko, żwawo, zwinnie, pośpiesznie; jako ż.!=przysięgam!, słowo daję, prawdziwie; co ż.! = jak najprędzej, jak najszybciej, duchem!

Żywociarski, dotyczący żywociarza a. żywociarstwa.

Żywociarstwo, układanie żywotów, biografji.

Żywociarz, autor życiorysu, biograf, życiopis, żywotopisarz.

Żywocina, żywa istota, żywię, żywina.

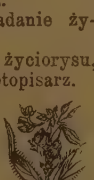

Żywojadacz, pożeracz żywych istot.

Żywokost, roślina dwuliścienna z rodziny szorstkolistnych (fig.).

Żywolist, roślina dwuliścienna, z rzędu owadożernych, rodziny rosiczkowatych, muchołówka (fig.).

Żywomyślny, mający żywą myśl.

Żywopłon, Żywoziół, rodzaj rośliny.

Żywopłot, płot, utworzony z rozrośniętych gęsto krzewów kolczastych, akacji, karaganu i t. p. roślin krzewiastych, sztucznie przycinanych (fig.).

Żyworodka, rodzaj ślimaka brzuchonogiego, słodkowodnego, u nas często spotykany, nalęgota (f.).

Żyworodny, wydający żywe potomstwo.

Żyworód, ryba koścista, skrzelowata, gardłopłetwa.

Żywosrebrzyć (się), przemieniać (ś.) w żywe srebro, powlekać (ś.) żywym srebrem.

Żywość, żwawość, rzeźkość, żywe, czynne usposobienie: ż. umysłu, charakteru, temperamentu; w *stylist.*, ż. stylu = styl, polegający na pobudzaniu wyobraźni i zaciekawianiu czytelnika drogą doboru wyrazów i form gramatycznych, tudzież szyku wyrazów.

Żywot, brzuch, zwłaszcza dolna jego część; wnętrze brzucha, jama brzuszna, trzewia, jelita wraz z żołądkiem; macica niewieścia; życie, pobyt na ziemi, czas pozostawania przy życiu, bieg życia; ż. wieczny, ż. po śmierci = byt pośmiertny duszy, życie nieśmiertelne duszy po śmierci ciała; sposób życia, stan życia, powołanie, zajęcie, fach: ż. żołnierski, zakonny, świecki i t. p.; biografja, życiorys, opis życia, zwłaszcza jakiego świętego.

Żywotlin, rodzaj rośliny.

Żywotliwy, zdolny do życia.

Żywotni—*p.* Żywotny.

Żywotnik, rodzaj drzewa szpilkowego, zwany inaczej życiodrzewem, drzewem życia a. tują (fig.).

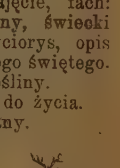

Żywotność, władza żywotna, siła życia, zdolność do

życia; ważność, powaga, dostojność czego.

Żywotny, dotyczący żywota, t. j. brzucha, brzuszny; dający życie, ożywiający, życiodajny, potrzebny do życia; mający w sobie siłę życia, zdolny do życia; ważny, poważny, palący: **ż-a** kwestja; w *gram.*, oznaczający żywą istotę, człowieka a. zwierzę: imię **ż-e.**

Żywotodajny, dający życie, ożywiający, powołujący do życia.

Żywotopisarski, dotyczący żywotopisarza a. żywotopisarstwa.

Żywotopisarstwo, pisanie biografji, żywotów, hagjografja.

Żywotopisarz, autor żywotów, hagjograf, biograf.

Żywotosprawny — *p.* Żywotodajny.

Żywotowy, dotyczący żywota; odnoszący ś. do życia.

Żywotworny, Żywotworzący — *p.* Żywotodajny.

Żywoziół—*p.* Żywopłon.

Żywy, mający życie, będący przy życiu, obdarzony życiem; taki, jakgdyby żył, podobny do żywego; jasny, nieciemny, jaskrawy: **ż.** kolor, malować co w **ż-ych** barwach = opowiadać o czym w sposób barwny, obrazowy; rzeźki, żwawy, pobudliwy, czynny: **ż.** umysł, charakter; świeży, czerstwy: **ż-e** kolory na twarzy; widoczny, namacalny, przekonywający, dowodny: **ż.** dowód, **ż-e** kłamstwo= bijące w oczy, wierutne; o wodzie: w ruchu będący, nie stojący, wciąż płynący: zdrój **ż-ej** wody; ognisty: **ż-e** oczy, **ż.** wzrok; żarzący ś.: **ż-e** węgle, **ż.** ogień; łatwo unoszący ś., porywczy: **ż.** temperament; **ż-e** srebro = rtęć, merkurjusz; to istne **ż-e** srebro= to człowiek bardzo żywego usposobienia, niespokojny, niestateczny; **ż.** płot=żywopłot; **ż.** obraz= malownicza grupa osób, przybranych w kostjumy i wyobrażających jakąś scenę historyczną a. symboliczną: ledwie **ż.** = na pół umarły; na Boga **ż-ego!**=zaklinam cię w imię Boga!; jako **ż-o!** = nigdy!, przenigdy!; żaden **ż.** człowiek, żaden **ż.** duch, żadna **ż-a** dusza, żadna **ż-a** noga=nikt a nikt; **ż.** głos = ustne opowiadanie albo wykład; **ż.** styl=pobudzający wyobraźnię czytelnika lub słuchacza drogą doboru wyrazów i form gramatycznych, tudzież szyku wyrazów; mieć co w **ż-ej** pamięci = dobrze pamiętać; stał, jak **ż.** kamień=jak słup, jak skała; w **ż-e** oczy= w prost, w same oczy: szydzić z kogo w **ż-e** oczy; kłamać w **ż-e** oczy = bezczelnie; kradnie w **ż-e** oczy=z przed oczu; w żaden **ż.** sposób=żadną miarą, żadnym sposobem, nigdy; **ż.** kamień, **ż-a** opoka=rodzima, naturalna; urazić, ranić w **ż-ę** mięso = w bolesne miejsce, w żyjące tkanki ciała; zaklinać ś. w **ż.** pień, w **ż-e** kamienie=przysięgać solennie, uroczyście; *rzecz.*, człowiek żywy.

Żyzno, *przysł.* *p.* Żyźnie.

Żyzność, własność tego, co jest żywe, płodność, urodzajność.

Żyzny, wydający wiele owoców, płodny, plenny, urodzajny.

Żyźnie, Żyzno, *przysł.*, urodzajnie, obficie.

KONIEC.